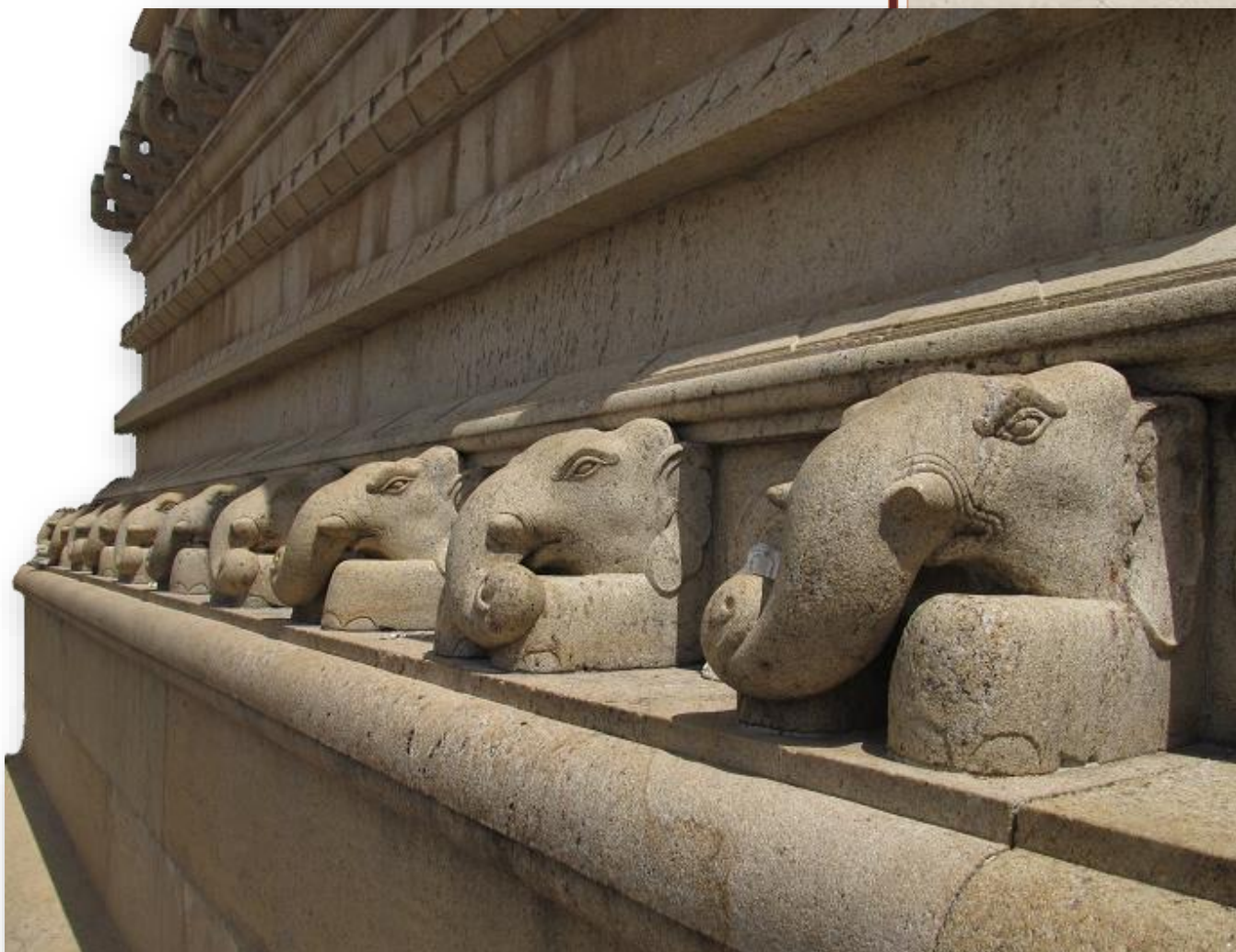

විනයපිටකෙ චජ්රබුද්ධි-විකා

පොළොන්නරු යුගයට අයත් ය. විනය අටුවා සුඛොධවනු වස්, ටිකා ගණයෙහි ලා සම්පාදිතයි.

අනුරාධපුරයුගයෙන් පසු අටුවාවල තේරුම් ගත නොහැකි තැන් විස්තර කිරීම සඳහා ටිකා ලියන ලදහ. විනය අටුවාවේ දුරවබෝධ තැන් ප්‍රකට කිරීම සඳහා මුලින් ම ලියැවුණු ටිකාව වජිරබුද්ධි ටිකාවයි. “වජිරබුද්ධි” නමැති තෙරනමක් විසින් ලියන ලද බැවින් ඒ නමින් ව්‍යවහාස වී යයි කියත. අභිධම්ම අටුවාවට ලියැවුණු ටිකාව මුල් ම ටිකාවයි. එය මූල ටිකා නාමයෙන් ප්‍රකටයි. එහෙත් මහපැරකුම්බා කාලයේ දී සම්පාදිත වූ සාරත්ථදීපනී නමැත් දෙවෙනි විනය ටිකාවෙහි වජිරබුද්ධි ටිකාවෙහි සදොස් තැන් දක්වන ලද බැවින් වජිරබුද්ධි

පටුන

පටුන	ii
ගන්ථාරම්භකථා.....	1
ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා.....	4
බාහිරනිදානකථාවණ්ණනා	20
පයමමහාසඬිගිතිකථාවණ්ණනා.....	21
දුතියසඬිගිතිකථාවණ්ණනා	25
තතියසඬිගිතිකථාවණ්ණනා	25
තතියසඬිගිතිකථාවණ්ණනානයො.....	27
වෙරඤ්ජකණ්ඩො	30
වෙරඤ්ජකණ්ඩවණ්ණනා.....	30
පුබ්බෙනිවාසකථාවණ්ණනා.....	48
දිබ්බවක්ඛුඤාණකථාවණ්ණනා.....	52
ආසවක්ඛයඤාණකථාවණ්ණනා	54
උපාසකත්තපටිවෙදනාකථාවණ්ණනා	55
1. පාරාජිකකණ්ඩො	67
1. පයමපාරාජිකං	67
සුදින්නහාණවාරවණ්ණනා	67
මක්කට්ඨත්ථුකථාවණ්ණනා.....	76
වජ්ජිපුත්තකවත්ථුවණ්ණනා	78
චතුබ්බිධවිනයකථාවණ්ණනා.....	87
පදහාජනීයවණ්ණනා.....	92
සාජීවපදහාජනීයවණ්ණනා	98
සික්ඛාපච්චක්ඛානකථාවණ්ණනා	100

මූලපඤ්ඤත්තිකථාවණ්ණනා.....	102
පයමවතුක්කකථාවණ්ණනා.....	103
එකුනසත්තතිද්විසතවතුක්කකථාවණ්ණනා.....	105
සන්ථතවතුක්කභෙදකකථාවණ්ණනා	107
පකිණ්ණකකථාවණ්ණනා	108
2. දුතියපාරාජිකං	121
ධනියවත්ථුවණ්ණනා.....	121
පාළිමුත්තකවිනිච්ඡයවණ්ණනා	124
පදහාජනීයවණ්ණනා	127
පඤ්චවිසතිඅවහාරකථාවණ්ණනා	128
භූමට්ඨකථාදිවණ්ණනා.....	129
ආපත්තිභෙදවණ්ණනා.....	139
අනාපත්තිභෙදවණ්ණනා	141
පකිණ්ණකකථාවණ්ණනා	142
විනීතවත්ථුවණ්ණනා.....	144
කුසසංඝාතමනවත්ථුකථාවණ්ණනා	145
3. තතියපාරාජිකං	147
පයමපඤ්ඤත්තිනිදානවණ්ණනා	147
ආනාපානස්සතිසමාධිකථාවණ්ණනා.....	151
පදහාජනීයවණ්ණනා	158
විනීතවත්ථුවණ්ණනා.....	171
4. චතුත්ථපාරාජිකං	174
වග්ගුමුදාතිරියහික්බුච්ඡවත්ථුවණ්ණනා.....	174

පදහාජනීයවණ්ණනා	175
වත්තුකාමවාරකථාවණ්ණනා	177
අනාපත්තිහෙදකථාවණ්ණනා	177
විනීතවත්ථුවණ්ණනා.....	177
නිගමනවණ්ණනා	177
2. සඨසාදිසෙසකණ්ඩො	179
1. සුක්කවිස්සට්ඨිසික්ඛාපදවණ්ණනා	179
2. කායසංසග්ගසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	184
පදහාජනීයවණ්ණනා	186
විනීතවත්ථුවණ්ණනා.....	190
3. දුට්ඨුල්ලවාචාසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	191
පදහාජනීයවණ්ණනා	192
විනීතවත්ථුවණ්ණනා.....	193
4. අත්තකාමපාරිවරියසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	193
5. සඤ්චරිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	194
විනීතවත්ථුවණ්ණනා.....	195
6. කුටිකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා	196
7. විහාරකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	200
8. පඨමදුට්ඨයදොසසික්ඛාපදවණ්ණනා	200
9. දුතියදුට්ඨයදොසසික්ඛාපදවණ්ණනා	204
10. පඨමසඨසහෙදසික්ඛාපදවණ්ණනා	209
11. දුතියසඨසහෙදසික්ඛාපදවණ්ණනා	211
12. දුඛ්ඛවසික්ඛාපදවණ්ණනා	211

13. කුලදුසකසික්ඛාපදවණ්ණනා	212
3. අනියතකණ්ඩො	215
1. පඨමඅනියතසික්ඛාපදවණ්ණනා	215
2. දුතියඅනියතසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	216
පකිණ්ණකවණ්ණනා	217
4. නිස්සග්ගියකණ්ඩො	219
1. වීචරවග්ගො	219
1. පඨමකථිතසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	219
2. උදොසිතසික්ඛාපදවණ්ණනා	235
3. තතියකථිතසික්ඛාපදවණ්ණනා	240
4. පුරාණවීචරසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	243
5. වීචරපටිග්ගහණසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	244
6. අඤ්ඤාතකච්ඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	247
7. තතුත්තරිසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	249
8. පඨමඋපක්ඛට්ඨසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	251
9. දුතියඋපක්ඛට්ඨසික්ඛාපදවණ්ණනා	251
10. රාජසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	253
2. කොසියවග්ගො	257
1. කොසියසික්ඛාපදවණ්ණනා	257
2. සුද්ධකාලකසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	257
3. ද්වෙභාගසික්ඛාපදවණ්ණනා	257
4. ඡබ්බස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	258
5. නිසීදනසන්ථතසික්ඛාපදවණ්ණනා	259

6. එළකලොමසික්ඛාපදවණ්ණනා	262
7. එළකලොමධොවාපනසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	265
8. රුපියසික්ඛාපදවණ්ණනා	266
9. රුපියසංචොභාරසික්ඛාපදවණ්ණනා	270
10. කයවික්කයසික්ඛාපදවණ්ණනා	273
3. පත්තවග්ගො.....	274
1. පත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	274
2. උනපඤ්චබන්ධනසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	275
3. හෙසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා	275
4. වස්සිකසාටිකසික්ඛාපදවණ්ණනා	280
5. වීචරඅච්ඡින්නසික්ඛාපදවණ්ණනා	283
6. සුත්තවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා	285
7. මහාපෙසකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා	286
8. අච්චෙකවීචරසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	286
9. සාසඬකසික්ඛාපදවණ්ණනා	290
10. පරිණතසික්ඛාපදවණ්ණනා	291
පාවිත්තියවණ්ණනා.....	293
5. පාවිත්තියකණ්ඩො	294
1. මුසාවාදවග්ගො	294
1. මුසාවාදසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	294
2. ඔමසවාදසික්ඛාපදවණ්ණනා	296
3. පෙසුඤ්ඤසික්ඛාපදවණ්ණනා	298
4. පදසොධම්මසික්ඛාපදවණ්ණනා	299

5. පඨමසහසෙය්‍යාසික්ඛාපදවණ්ණනා	302
6. දුතියසහසෙය්‍යාසික්ඛාපදවණ්ණනා	302
7. ධම්මදෙසනාසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	303
8. භූතාරොචනසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	303
9. දුට්ඨල්ලාරොචනසික්ඛාපදවණ්ණනා	304
10. පථවීඛණ්ණසික්ඛාපදවණ්ණනා	304
2. භූතගාමවග්ගො	305
1. භූතගාමසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	305
2. අඤ්ඤවාදකසික්ඛාපදවණ්ණනා	306
3. උජ්ඣාපනකසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	307
4. පඨමසෙනාසනසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	307
5. දුතියසෙනාසනසික්ඛාපදවණ්ණනා	309
6. අනුපබ්ඡප්පසික්ඛාපදවණ්ණනා	309
7. නික්කඩ්ඨනසික්ඛාපදවණ්ණනා	310
8. වෙහාසකුට්ඨසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	310
9. මහල්ලකවිහාරසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	310
10. සප්පාණකසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	311
3. ඔවාදවග්ගො	311
1. ඔවාදසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	311
2. අත්ථඩගතසික්ඛාපදවණ්ණනා	313
3. භික්ඛුනුපස්සයසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	314
4. ආමිසසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	314
5. වීවරදානසික්ඛාපදවණ්ණනා	316

6. චීවරසිඛ්ඛනසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	316
7. සංවිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා	316
8. නාචාභිරුහනසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	317
9. පරිපාචිතසික්ඛාපදවණ්ණනා	318
10. රහොනිසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	318
4. භොජනවග්ගො	318
1. ආවසංසිණ්ඩසික්ඛාපදවණ්ණනා	318
2. ගණභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා	319
3. පරම්පරභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා	321
4. කාණ්ඩානාසික්ඛාපදවණ්ණනා	323
5. පඨමපචාරණසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	324
6. ද්විතීයපචාරණසික්ඛාපදවණ්ණනා	327
7. විකාලභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා	327
8. සන්තිධිකාරකසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	328
9. පණීතභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	330
10. දන්තපොනසික්ඛාපදවණ්ණනා	330
5. අවෙලකවග්ගො	332
1. අවෙලකසික්ඛාපදවණ්ණනා	332
2. උය්‍යාජනසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	332
3. සභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා	333
4. රහොපට්ඨජන්තසික්ඛාපදවණ්ණනා	333
5. රහොනිසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	333
6. චාරිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	333

7. මහානාමසික්ඛාපදවණ්ණනා	334
8. උයුත්තසෙනාසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	334
9. සෙනාලාසසික්ඛාපදවණ්ණනා	334
10. උයොධිකසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	334
6. සුරාපානවග්ගො	335
1. සුරාපානසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	335
2. අධිගුලිපතොදකසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	335
3. හසධම්මසික්ඛාපදවණ්ණනා	336
4. අනාදරියසික්ඛාපදවණ්ණනා	336
5. භිංසාපනසික්ඛාපදවණ්ණනා	337
6. ජොතිසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	337
7. නහානසික්ඛාපදවණ්ණනා	337
8. දුබ්බණ්ණකරණසික්ඛාපදවණ්ණනා	337
9. විකප්පනසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	337
10. වීවරාපනිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	338
7. සප්පාණකවග්ගො	338
1. සඤ්චිච්චපාණසික්ඛාපදවණ්ණනා	338
2. සප්පාණකසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	338
3. උක්කොටනසික්ඛාපදවණ්ණනා	338
4. දුට්ඨුල්ලසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	339
5. උෞතවිසතිවස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	340
6. ටෙය්‍යසත්ථසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	340
7. සංවිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා	341

8. අරිට්ඨසික්ඛාපදවණ්ණනා	341
9. උක්ඛිත්තසම්භොගසික්ඛාපදවණ්ණනා	341
10. කණ්ටකසික්ඛාපදවණ්ණනා	342
8. සහධම්මිකවග්ගො	342
1. සහධම්මිකසික්ඛාපදවණ්ණනා	342
2. විලෙඛනසික්ඛාපදවණ්ණනා	342
3. මොහනසික්ඛාපදවණ්ණනා	343
4. පහාරසික්ඛාපදවණ්ණනා	343
5. තලසත්තිකසික්ඛාපදවණ්ණනා	343
6. අමුලකසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	344
7. සඤ්චිච්චසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	344
8. උපස්සුතිසික්ඛාපදවණ්ණනා	345
9. කම්මපට්ඨානසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	345
10. ඡන්දංඅදත්වාගමනසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	345
11. දුබ්බලසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	346
12. පරිණාමනසික්ඛාපදවණ්ණනා	346
9. රතනවග්ගො	346
1. අන්තෙපුරසික්ඛාපදවණ්ණනා	346
2. රතනසික්ඛාපදවණ්ණනා	347
3. විකාලගාමජ්ජවිසනසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	347
4. සුවිසරසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	347
5. මඤ්චසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	348
6. තූලොනද්ධසික්ඛාපදවණ්ණනා	348

7. නිසිදනසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	348
8. කණ්ඩුපටිච්ඡාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	348
9. වස්සිකසාරිකසික්ඛාපදවණ්ණනා	349
10. නන්දත්ථෙරසික්ඛාපදවණ්ණනා	349
6. පාරිදෙසනීයකණ්ඩො	350
1. පඨමපාරිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා	350
2. දුතියපාරිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	350
7. සෙඛියකණ්ඩො	352
1. පරිමණ්ඩලවග්ගවණ්ණනා	352
2. උජ්ජග්ගසිකවග්ගවණ්ණනා.....	353
3. බම්බකතවග්ගවණ්ණනා	353
4. සක්කච්චවග්ගවණ්ණනා	354
5. කබ්ඳවග්ගවණ්ණනා	354
6. සුරුසුරුවග්ගවණ්ණනා	355
7. පාදුකවග්ගවණ්ණනා	355
පකිණ්ණකවණ්ණනා.....	356
8. සත්තාධිකරණසමථවණ්ණනා.....	356
භික්ඛුනීච්ඡාදිගවණ්ණනා.....	357
1. පාරාජිකකණ්ඩවණ්ණනා.....	357
1. පඨමපාරාජිකසික්ඛාපදවණ්ණනා	357
2. දුතියපාරාජිකසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	361
3. තතියපාරාජිකසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	362
4. චතුත්ථපාරාජිකසික්ඛාපදවණ්ණනා	362

2. සඨසාදිසෙසකණ්ඩවණ්ණනා	364
1. පඨමසඨසාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	364
2. දුතියසඨසාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා	364
3. තතියසඨසාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා	365
4. චතුත්ථසඨසාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා	367
5. පඤ්චමසඨසාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා	368
6. ඡට්ඨසඨසාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	368
7. සත්තමසඨසාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා	369
8. අට්ඨමසඨසාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා	369
9. නවමසඨසාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා	369
3. නිස්සග්ගියකණ්ඩවණ්ණනා	370
1. පඨමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා	370
2. දුතියනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	370
3. තතියනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	370
4. චතුත්ථනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා	371
5. පඤ්චමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	371
6. ඡට්ඨනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා	371
7. සත්තමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	371
8. අට්ඨමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා	372
9. නවමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	372
10. දසමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා	373
11. එකාදසමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා	373
4. පාවිත්තියකණ්ඩවණ්ණනා	375

1. ලසුණුවග්ගො.....	375
1. පයමලසුණසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	375
2. දුතියසික්ඛාපදවණ්ණනා	375
5. පඤ්චමසික්ඛාපදවණ්ණනා	375
7. සත්තමසික්ඛාපදවණ්ණනා	376
8. අට්ඨමසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	377
9. නවමසික්ඛාපදවණ්ණනා	378
10. දසමසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	378
2. අන්ධකාරවග්ගවණ්ණනා	379
1. පයමසික්ඛාපදවණ්ණනා	379
2-3-4. දුතියතතියවතුත්ථසික්ඛාපදවණ්ණනා	380
5. පඤ්චමසික්ඛාපදවණ්ණනා	381
6. ඡට්ඨසික්ඛාපදවණ්ණනා	382
7. සත්තමසික්ඛාපදවණ්ණනා	382
8. අට්ඨමසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	382
9. නවමසික්ඛාපදවණ්ණනා	383
10. දසමසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	383
3. නග්ගවග්ගවණ්ණනා	383
1-2. පයමදුතියසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	383
3. තතියසික්ඛාපදවණ්ණනා	383
4. චතුත්ථසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	384
5. පඤ්චමසික්ඛාපදවණ්ණනා	384
8. අට්ඨමසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	384

9. නවමසික්ඛාපදවණ්ණනා	384
10. දසමසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	385
4. තුවට්ටවග්ගවණ්ණනා	385
1. පඨමසික්ඛාපදවණ්ණනා	385
2. දුතියසික්ඛාපදවණ්ණනා	385
3. තතියසික්ඛාපදවණ්ණනා	386
6. ඡට්ඨසික්ඛාපදවණ්ණනා	386
9. නවමසික්ඛාපදවණ්ණනා	386
10. දසමසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	387
5. චිත්තාගාරවග්ගවණ්ණනා.....	387
1. පඨමසික්ඛාපදවණ්ණනා	387
2. දුතියසික්ඛාපදවණ්ණනා	387
3. තතියසික්ඛාපදවණ්ණනා	388
4. චතුත්ථසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	388
6. ඡට්ඨසික්ඛාපදවණ්ණනා	388
9. නවමසික්ඛාපදවණ්ණනා	388
6. ආරාමවග්ගවණ්ණනා.....	389
2. දුතියසික්ඛාපදවණ්ණනා	389
4. චතුත්ථසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	389
7. ගබ්භිනිවග්ගවණ්ණනා	390
1. පඨමාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	390
8. කුමාරිභූතවග්ගවණ්ණනා	391
2. දුතියාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා	391

9. ඡත්තුපාහනවග්ගවණ්ණනා	394
11. එකාදසමාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා.....	394
නිගමනවණ්ණනා	395
මහාවග්ගවණ්ණනා	397
1. මහාබන්ධකවණ්ණනා	397
බොධිකථාවණ්ණනා	397
අප්පාලකථාවණ්ණනා	402
මුවලින්දකථාවණ්ණනා	402
රාජායතනකථාවණ්ණනා	403
බ්‍රහ්මයාවනකථාවණ්ණනා.....	403
පඤ්චවග්ගියකථාවණ්ණනා	405
පබ්බජ්ජාකථාවණ්ණනා	415
දුතියමාරකථාවණ්ණනා	420
උරුචෙලපාටිහාරියකථාවණ්ණනා.....	421
බිම්බිසාරසමාගමකථාවණ්ණනා.....	422
සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානපබ්බජ්ජාකථාවණ්ණනා.....	424
උපජ්ඣායවත්තකථාවණ්ණනා	424
නසම්මාවත්තනාදිකථාවණ්ණනා	426
රාධබ්‍රාහ්මණවත්ථුකථාවණ්ණනා	427
ආචරියවත්තකථාවණ්ණනා	427
නිස්සයපටිප්පස්සද්ධිකථාවණ්ණනා	427
උපසම්පාදෙනබ්බපඤ්චකකථාවණ්ණනා	430
පඤ්චාබාධවත්ථුකථාවණ්ණනා.....	431

වොරවත්ථුකථාවණ්ණනා.....	432
ඉණායිකදාසවත්ථුකථාවණ්ණනා	432
කම්මාරහණ්ඩුවත්ථාදිකථාවණ්ණනා	433
රාහුලවත්ථුකථාවණ්ණනා	433
සික්ඛාපදදණ්ඩකම්මවත්ථුකථාවණ්ණනා.....	436
අනාපුච්ඡාවරණවත්ථුකථාවණ්ණනා	436
පණ්ඩකවත්ථුකථාවණ්ණනා.....	438
ථෙය්‍යසංවාසකවත්ථුකථාවණ්ණනා	438
තිත්ථියපක්කන්තකථාවණ්ණනා	440
තිරච්ඡානගතවත්ථුකථාවණ්ණනා	441
මාතුසාරකාදිවත්ථුකථාවණ්ණනා.....	441
උභතොඛ්‍යඤ්ජනකවත්ථුකථාවණ්ණනා	441
අනුපජ්ඣායකාදිවත්ථුකථාවණ්ණනා	441
අපත්තකාදිවත්ථුකථාවණ්ණනා	444
හත්ථච්ඡින්නාදිවත්ථුකථාවණ්ණනා	444
අලජ්ජීනිස්සයවත්ථුකථාවණ්ණනා	449
ගමිකාදිනිස්සයවත්ථුකථාවණ්ණනා.....	449
උපසම්පදාවිධිකථාවණ්ණනා	453
වත්තාරොනිස්සයාදිකථාවණ්ණනා.....	453
2. උපොසථක්ඛන්ධකවණ්ණනා.....	457
සන්තිපාතානුජානනාදිකථාවණ්ණනා	457
සීමානුජානනකථාවණ්ණනා	462
උපොසථාගාරාදිකථාවණ්ණනා.....	466

අවිජ්ජවාසසීමානුජානනකථාවණ්ණනා	467
උපොසථහෙදාදිකථාවණ්ණනා	473
පාතිමොක්ඛුද්දෙසකථාවණ්ණනා	473
අධම්මකම්මපටික්කොසනාදිකථාවණ්ණනා	474
පාතිමොක්ඛුද්දෙසකඅජ්ඣෙසනාදිකථාවණ්ණනා	474
දිසංගමිකාදිවත්ථුකථාවණ්ණනා	475
පාරිසුද්ධිදානකථාවණ්ණනා	475
ජන්දදානාදිකථාවණ්ණනා	476
ආපත්තිපටිකම්මවිධිකථාදිවණ්ණනා	476
අනාපත්තිපත්තරසකාදිකථාවණ්ණනා	477
සීමොක්කන්තිකපෙය්‍යාලකථාවණ්ණනා	477
ලිඬිගාදිදස්සනකථාවණ්ණනා	477
නගන්තබ්බගන්තබ්බවාරකථාවණ්ණනා	477
වජ්ජනීයපුග්ගලසන්දස්සනකථාවණ්ණනා	478
3. වස්සුපනායිකක්ඛන්ධකවණ්ණනා	479
වස්සුපනායිකානුජානනකථාවණ්ණනා	479
වස්සානෙවාරිකාපටික්ඛෙපාදිකථාවණ්ණනා	479
සත්තාහකරණීයානුජානනකථාවණ්ණනා	479
පහිතෙයෙවඅනුජානනකථාවණ්ණනා	480
අන්තරායෙඅනාපත්තිවස්සවිජෙදකථාවණ්ණනා	480
වජාදීසුවස්සුපගමනකථාවණ්ණනා	481
අධම්මකකතිකාදිකථාවණ්ණනා	484
4. පචාරණාක්ඛන්ධකවණ්ණනා	486

අභාසුකවිහාරකථාවණ්ණනා	486
පචාරණාහෙදවණ්ණනා	486
පචාරණාදානානුජානනකථාවණ්ණනා	486
අනාපත්තිපන්තරසකාදිකථාවණ්ණනා	486
5. වම්මක්ඛන්ධකවණ්ණනා	488
සොණකොළිවිසවත්ථුකථාවණ්ණනා	488
සොණස්සපබ්බජ්ජාකථාවණ්ණනා	488
සබ්බනීලිකාදිපටික්ඛෙපකථාවණ්ණනා.....	489
යානාදිපටික්ඛෙපකථාවණ්ණනා.....	489
සබ්බවම්මපටික්ඛෙපාදිකථාවණ්ණනා	489
6. හෙසජ්ජක්ඛන්ධකවණ්ණනා	491
පඤ්චහෙසජ්ජාදිකථාවණ්ණනා	491
ගුළාදිඅනුජානනකථාවණ්ණනා	494
මනුස්සමංසපටික්ඛෙපකථාවණ්ණනා	495
හත්ථිමංසාදිපටික්ඛෙපකථාවණ්ණනා.....	495
යාගුමධුගොළකාදිකථාවණ්ණනා	496
කජ්ජියභූමිඅනුජානනකථාවණ්ණනා.....	499
කෙණ්ඩියජට්ඨවත්ථුකථාවණ්ණනා	499
7. කථිනක්ඛන්ධකවණ්ණනා	501
කථිනානුජානනකථාවණ්ණනා.....	501
ආදායසත්තකථාවණ්ණනා	506
8. වීරක්ඛන්ධකවණ්ණනා	510
ජීවකවත්ථුකථාවණ්ණනා	510

පජ්ජොතරාජවත්ථුකථාවණ්ණනා.....	510
සමත්තිංසවිරෙවනකථාවණ්ණනා.....	510
වරයාවනකථාවණ්ණනා	510
කම්බලානුජානනාදිකථාවණ්ණනා	510
හණ්ඩාගාරසම්මුතිආදිකථාවණ්ණනා.....	511
වීවරරජනකථාවණ්ණනා	511
නිසිදනාදිඅනුජානනකථාවණ්ණනා.....	511
සඩ්ඝිකවීවරුප්පාදකථාවණ්ණනා	511
උපනන්දසකායපුත්තවත්ථුකථාවණ්ණනා	512
මතසන්තකකථාවණ්ණනා.....	513
වස්සංචුත්ථානංඅනුප්පන්තවීවරකථාවණ්ණනා.....	514
සඩ්ඝෙහින්තෙවීවරුප්පාදකථාවණ්ණනා.....	514
අට්ඨවීවරමාතිකාකථාවණ්ණනා.....	515
9. වම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකවණ්ණනා.....	518
ද්වේනිස්සාරණාදිකථාවණ්ණනා	518
උපාලිපුච්ඡාකථාවණ්ණනා	518
වම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිව්ඨිතා.	518
10. කොසම්බකක්ඛන්ධකවණ්ණනා.....	519
කොසම්බකවිවාදකථාවණ්ණනා.....	519
දීඝාචුච්ඡාකථාවණ්ණනා	519
පාලිලෙය්‍යකගමනකථාවණ්ණනා	519
අට්ඨාරසවත්ථුකථාවණ්ණනා.....	519
සඩ්ඝසාමග්ගිකථාවණ්ණනා	520

වුළුවග්ගවණ්ණනා	522
1. කම්මක්ඛන්ධකවණ්ණනා	522
අධම්මකම්මද්වාදසකකථාවණ්ණනා	522
2. පාරිවාසිකක්ඛන්ධකවණ්ණනා	526
පාරිවාසිකවත්තකථාවණ්ණනා.....	526
මූලායපටිකස්සනාරහවත්තකථාවණ්ණනා	527
3. සමුච්චයක්ඛන්ධකවණ්ණනා.....	528
සුක්කච්ඡස්සට්ඨිකථාවණ්ණනා	528
පරිවාසකථාවණ්ණනා	528
පටිච්ඡන්තපරිවාසාදිකථාවණ්ණනා	530
4. සමථක්ඛන්ධකවණ්ණනා.....	532
සම්මුඛාවිනයකථාවණ්ණනා	532
සතිවිනයකථාවණ්ණනා	532
අමුල්භවිනයකථාවණ්ණනා.....	532
පටිඤ්ඤාතකරණකථාවණ්ණනා	533
තස්සපාපියසිකාකථාවණ්ණනා	533
තිණවත්ථාරකාදිකථාවණ්ණනා.....	533
අධිකරණකථාවණ්ණනා.....	535
5. බුද්දකවත්ථුක්ඛන්ධකවණ්ණනා.....	539
බුද්දකවත්ථුකථාවණ්ණනා	539
6. සෙනාසනක්ඛන්ධකවණ්ණනා	542
විහාරානුජානනකථාවණ්ණනා	542
සෙනාසනග්ගාහකථාවණ්ණනා.....	543

උපනන්දවත්ථුකථාවණ්ණනා.....	545
අවිස්සජ්ජියවත්ථුකථාවණ්ණනා.....	545
නවකම්මදානකථාවණ්ණනා.....	546
සඬ්ඝහත්තාදිඅනුජානනකථාවණ්ණනා.....	546
උද්දෙසහත්තකථාවණ්ණනා.....	546
නිමන්තනහත්තකථාවණ්ණනා.....	547
සලාකහත්තකථාවණ්ණනා.....	547
පක්ඛිකහත්තකථාවණ්ණනා.....	548
7. සඬ්ඝහෙදකක්ඛන්ධකවණ්ණනා.....	549
ඡසකාපබ්බජ්ජාකථාවණ්ණනා.....	549
8. වත්තක්ඛන්ධකවණ්ණනා.....	552
ආගන්තුකවත්තකථාවණ්ණනා.....	552
අනුමොදනවත්තකථාවණ්ණනා.....	552
9. පාතිමොක්ඛට්ඨපනක්ඛන්ධකවණ්ණනා.....	553
පාතිමොක්ඛබුද්දෙසයාවනකථාවණ්ණනා.....	553
අත්තාදානඅඬ්ගකථාවණ්ණනා.....	553
10. භික්ඛුනික්ඛන්ධකවණ්ණනා.....	554
මහාපජාපතිගොතමීවත්ථුකථාවණ්ණනා.....	554
භික්ඛුනීඋපසම්පදානුජානනකථාවණ්ණනා.....	554
11. පඤ්චසතිකක්ඛන්ධකවණ්ණනා.....	557
සඬ්ඝීතිනිදානකථාවණ්ණනා.....	557
බුද්දානුබුද්දකකථාවණ්ණනා.....	557
බ්‍රහ්මදණ්ඩකථාවණ්ණනා.....	557

12. සත්තසතිකක්ඛන්ධකවණ්ණනා.....	559
දසවත්ථුකථාවණ්ණනා.....	559
පරිවාරවණ්ණනා	562
කතාපත්තිවාරාදිවණ්ණනා.....	562
සමුට්ඨානසීසවණ්ණනා	563
පඨමපාරාජිකසමුට්ඨානවණ්ණනා	564
දුතියපාරාජිකසමුට්ඨානවණ්ණනා.....	564
අන්තරපෙය්‍යාලං	564
ඡආපත්තිසමුට්ඨානවාරාදිවණ්ණනා.....	565
සමථහෙදවණ්ණනා	566
අධිකරණපරියායවාරාදිවණ්ණනා	566
304. ලබ්භතීති පුච්ඡා.....	568
සමථවාරවිස්සජ්ජනාවාරවණ්ණනා	568
සංසට්ඨවාරාදිවණ්ණනා.....	568
ඛන්ධකපුච්ඡාවාරවණ්ණනා	570
පුච්ඡාවිස්සජ්ජනාවණ්ණනා	570
එකුත්තරිකනයවණ්ණනා	570
එකකවාරවණ්ණනා	570
දූකවාරවණ්ණනා	576
තිකවාරවණ්ණනා	576
චතුක්කවාරවණ්ණනා.....	577
පඤ්චකවාරවණ්ණනා	578
ඡක්කවාරවණ්ණනා	579

සත්තකචාරවණ්ණනා.....	580
අට්ඨකචාරවණ්ණනා.....	580
නවකචාරවණ්ණනා	580
දසකචාරවණ්ණනා.....	581
එකාදසකචාරවණ්ණනා	581
උපොසථාදිපුච්ඡාවිස්සජ්ජනාවණ්ණනා	581
අත්ථවසපකරණවණ්ණනා	581
පඨමගාථාසඬගණිකවණ්ණනා	585
සත්තනගරෙසු පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා	585
චතුර්විපත්තිවණ්ණනා	586
ඡෙදනකාදිවණ්ණනා.....	586
අසාධාරණාදිවණ්ණනා	586
පාරාජිකාදිආපත්තිවණ්ණනා.....	587
අධිකරණහෙදවණ්ණනා	588
උක්කොටනහෙදාදිවණ්ණනා.....	588
අධිකරණනිදානාදිවණ්ණනා	588
දුතියගාථාසඬගණිකවණ්ණනා	589
වොදනාදිපුච්ඡාවිස්සජ්ජනාවණ්ණනා	589
චූළසඬගාමවණ්ණනා	590
අනුච්ඡිජකස්සපටිපත්තිවණ්ණනා	590
මහාසඬගාමවණ්ණනා	590
වොහරන්තෙනජානිතඛ්ඛාදිවණ්ණනා.....	590
කථිතහෙදවණ්ණනා.....	591

කථිනඅත්ථතාදිවණ්ණනා	591
කථිනාදිජානිතබ්බවිභාගවණ්ණනා	591
පලිබොධපඤ්ඤාභාසාකරණකථාවණ්ණනා	591
උපාලිපඤ්චකවණ්ණනා	592
අනිස්සිතවග්ගවණ්ණනා	592
නස්පටිප්පස්සම්භනවග්ගවණ්ණනා	592
වොහාරවග්ගවණ්ණනා	592
දිට්ඨාචිකම්මවග්ගවණ්ණනා	593
මුසාවාදවග්ගවණ්ණනා	593
හික්බුනොවාදවග්ගවණ්ණනා	593
උබ්බාහිකවග්ගවණ්ණනා	593
අධිකරණවූපසමවග්ගවණ්ණනා	593
කථිනත්ථාරවග්ගවණ්ණනා	593
ආපත්තිසමුට්ඨානවණ්ණනා	594
දුතියගාථාසඬගණිකවණ්ණනා	594
කායිකාදිආපත්තිවණ්ණනා	594
පාවිත්තියවණ්ණනා	594
අවන්දනීයපුග්ගලාදිවණ්ණනා	595
සොළසකම්මාදිවණ්ණනා	595
සෙදමොවනගාථාවණ්ණනා	595
අවිජ්ජවාසපඤ්ඤාවණ්ණනා	595
පාරාජිකාදිපඤ්ඤාවණ්ණනා	596
පාවිත්තියාදිපඤ්ඤාවණ්ණනා	596

පඤ්චවග්ගො	597
කම්මවග්ගවණ්ණනා.....	597
අපලොකනකම්මකථාවණ්ණනා	597
අපඤ්ඤත්තෙපඤ්ඤත්තවග්ගවණ්ණනා.....	599
නිගමනකථාවණ්ණනා	599

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

විනයපිටකෙ වජිරබුද්ධි-ටීකා

ගන්ථාරම්භකථා

පඤ්ඤාවිසුද්ධාය දයාය සබ්බෙ;
විමොචිතා යෙන විනෙයාසත්තා;
තං චක්ඛුහුතං සිරසා නමිත්වා;
ලොකස්ස ලොකන්තගතස්ස ධම්මං.

සඬ්ඝඤ්ච සීලාදිගුණෙහි යුත්ත-
මාදාය සබ්බෙසු පදෙසු සාරං;
සඬ්චෙපකාමෙන මමාසයෙන;
සඤ්චොදිතො භික්ඛුහිතඤ්ච දිස්වා.

සමන්තපාසාදිකසඤ්ඤිතාය;
සම්බුද්ධසොසාවරියොදිතාය;
සමාසතො ලීනපදෙ ලිඛිස්සං;
සමාසතො ලීනපදෙ ලිඛිතං.

සඤ්ඤා නිමිත්තං කත්තා ච, පරිමාණං පයොජනං;
සබ්බාගමස්ස පුබ්බෙව, චත්තබ්බං චත්තුම්චිජ්ජනාති. —

වචනතො සමන්තපාසාදිකෙති සඤ්ඤා. දීපන්තරෙ භික්ඛුජනස්ස අත්ථං
නාභිසම්භුණාතිති නිමිත්තං. බුද්ධසොසාවරියොදිතා ගරුහි ගහිතනාමධෙයොනාති
කත්තා. සමධිකසත්තවිසතිසහස්සමත්තෙන තස්ස ගන්ථොනාති පරිමාණං.
විරට්ඨිතත්ථං ධම්මස්සාති පයොජනං.

තත්තාහ — “චත්තබ්බං චත්තුම්චිජ්ජනාති යං චුත්තං, තත්ථ කථංවිධො
චත්තා”ති? උච්චතෙ —

පාඨත්ථවිදුසංභීරො, චත්තා සුචි අමච්ඡරො;

චතුක්කමපරිච්චාගී, දෙසකස්ස භිතුස්සුකොති. (මහානි. අට්ඨ. ගන්ථාරම්භකථා);

තත්‍ර පඨියතෙති පාඨො. සො භි අනෙකස්පකාරො අත්ථානුරූපො අත්ථානුරූපො චෙති. කථං? සන්ධායභාසිතො ඛාඤ්ජනභාසිතො සාවසෙසපාඨො නිරවසෙසපාඨො නීතො නෙය්‍යොති. තත්‍ර අනෙකත්ථවත්තා සන්ධායභාසිතො නාම “මාතරං පිතරං හත්ත්වා”තිආදි (ධ. ප. 294). එකත්ථවත්තා ඛාඤ්ජනභාසිතො නාම “මනොපුබ්බච්ඡගමා ධම්මා”ත්‍යාදි (ධ. ප. 1, 2; නෙත්ති. 90, 92; පෙටකො. 14). සාවසෙසො නාම “සබ්බං, භික්ඛවෙ, ආදිත්ත”මිත්‍යාදි (මහාව. 54; සං. නි. 4.28). විපරිතො නිරවසෙසො නාම “සබ්බෙ ධම්මා සබ්බාකාරෙන බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණමුඛෙ ආපාථං ආගච්ඡන්ති”ත්‍යාදි (මහානි. 156; පටි. ම. 3.5). යථා චචනං, තථා අවගන්තබ්බො නීතො නාම “අනිච්චං දුක්ඛමනත්තා”ත්‍යාදි. යුත්තියා අනුස්සරිතබ්බො නෙය්‍යො නාම “එකපුග්ගලො, භික්ඛවෙ”ත්‍යාදි (අ. නි. 1.170).

අත්ථොපි අනෙකස්පකාරො පාඨත්ථො සභාවත්ථො ඤෙය්‍යත්ථො පාඨානුරූපො පාඨානුරූපො සාවසෙසත්ථො නිරවසෙසත්ථො නීතත්ථො නෙය්‍යත්ථොත්‍යාදි. තත්ථ යො තංතංසඤ්ඤාපනත්ථමුච්චාරියතෙ පාඨො, ස පාඨත්ථො “සාත්ථං සඛාඤ්ජන”මිත්‍යාදීසු (පාරා. 1; දී. නි. 1.190) විය. රූපාරූපධම්මානං ලක්ඛණරසාදි සභාවත්ථො “සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති”ත්‍යාදීසු (විහ. 489; සං. නි. 5.3) විය. යො ඤායමානො භිතාය භවති, ස ඤාතුමරහත්තා ඤෙය්‍යත්ථො “අත්ථවාදී ධම්මවාදී”ත්‍යෙවමාදීසු (දී. නි. 1.9, 194; 3.238; ම. නි. 1.411) විය. යථාපාඨං භාසිතො පාඨානුරූපො “චක්ඛු, භික්ඛවෙ, පුරාණකම්ම”න්ති (සං. නි. 4.146) භගවතා චුත්තමතො චක්ඛුමපි කම්මන්ති. ඛාඤ්ජනච්ඡායාය අත්ථං පටිබාහයමානෙන චුත්තො පාඨානුරූපො. චජ්ජෙතබ්බං කිඤ්චි අපරිච්චජිත්වා පරිසෙසං කත්වා චුත්තො සාවසෙසත්ථො “චක්ඛුඤ්ච පටිච්ච රූපෙ ච උප්පජ්ජති”ති (සං. නි. 4.60; මහානි. 107) ච, “සබ්බෙ තසන්ති දණ්ඩස්ස, සබ්බෙ භායන්ති මච්චුනො”ත්‍යාදීසු (ධ. ප. 129) විය. විපරිතො නිරවසෙසත්ථො “සන්ධාවිතං සංසරිතං මමඤ්චෙව තුම්භාකඤ්ච (දී. නි. 2.155; මහා. 287; නෙත්ති. 114). තත්‍ර, භික්ඛවෙ, කො මන්තා කො සද්ධාතා...පෙ.... අඤ්ඤත්‍ර දිට්ඨපදෙහි”ත්‍යාදි (අ. නි. 7.66).

සද්දවසෙනෙව වෙදනියො නීතත්ථො “රූපා සද්දා රසා ගන්ධා, චොට්ඨබ්බා ච මනොරමා”ත්‍යාදීසු (සං. නි. 1.151, 165; මහාව. 33) විය. සම්මුතිවසෙන වෙදිතබ්බො නෙය්‍යත්ථො “චත්තාරොමෙ, හික්ඛවෙ, වලාහකුපමාපුග්ගලා”ත්‍යාදීසු විය (අ. නි. 4.101; සු. ප. 157). ආහ ව –

“යො අත්ථො සද්දතො ඤෙය්‍යො, නීතත්ථං ඉති තං විදු; අත්ථස්සෙවාහිසාමග්ගී, නෙය්‍යත්ථො ඉති කථානෙ”ති.

එවං පහෙදගතෙ පාඨත්ථෙ විජානාතීති පාඨත්ථවිදු. න සංභීරතෙ පරපවාදීහි දීඝරත්තං තිත්ථවාසෙනෙත්‍යසංභීරො. භාවනායාගමාධිගමසම්පන්නත්තා චත්තුං සක්කොතීති චත්තා, සඬ්ඛෙපචිත්ථාරනයෙන හෙතුදාහරණාදීහි අවබෝධයිතුං සමත්ථොත්‍යත්ථො. සොචයත්‍යත්තානං පරෙ චෙති සුචි, දුස්සීලාදුද්දිට්ඨිමලවිරහිතොත්‍යත්ථො. දුස්සීලො හි අත්තානමුපහන්තුනාදෙය්‍යවාචො ච භවත්‍යපත්තාහාරාවාරො ඉව නිච්චාතුරො චෙජ්ජො. දුද්දිට්ඨි පරං උපහන්ති, නාවස්සං නිස්සයො ච භවත්‍යහිවාළගහාකුලො ඉව කමලසණ්ඨො. උභයවිපන්නො සබ්බථාප්‍යානුපාසනීයො භවති ගුථගතමිව ඡවාලානං ගුථගතො විය ච කණ්ඨසප්පො. උභයසම්පන්නො පන සුචි සබ්බථාප්‍යානුපාසනීයො සෙවිතබ්බො ච විඤ්ඤාහි, නිරූපද්දවො ඉව රතනාකරො. නාස්ස මච්ඡරොත්‍යමච්ඡරො, අභිනාවරියමුට්ඨිත්‍යත්ථො. සුත්තසුත්තානුලොමාවරියවාදඅත්තනොමතිසඬ්ඛාතස්ස චතුක්කස්සාපරිච්චාගී, තදත්ථස්සෙව බ්‍යාබ්‍යාතෙත්‍යත්ථො. අථ චා පච්චක්ඛානුමානසද්දත්ථාපත්තිප්පහෙදස්ස පමාණචතුක්කස්සාපරිච්චාගී.

“එකංසවචනං එකං, විහජ්ජවචනාපරං; තතියං පටිපුච්ඡෙය්‍ය, චතුත්ථං පන යාපයෙ”ති. —

එවං චුත්තචතුක්කස්ස චා අපරිච්චාගී; හිතුස්සුකො ඉති සොතුනං හිතායොස්සුකො, තෙසමවබ්බොධනං පති පත්ථෙතී ත්‍යත්ථො; සො එසො සුචිත්තා පියො; චතුක්කස්ස අපරිච්චාගිත්තා ගරු; අසංභීරත්තා භාවනීයො; දෙසකත්තා චත්තා; හිතුස්සුකත්තා වචනක්ඛමො; පාඨත්ථවිදුත්තා ගම්භීරකථං කත්තා; අමච්ඡරත්තා නො වට්ඨානෙ නියොජකොති;

“පියො ගරු භාවනීයො, වත්තා ව වචනක්ඛමො;
ගම්භීරඤ්ච කථං කත්තා, නො වට්ඨානෙ නියොජකො”. (අ. නි. 7.37;
නෙත්ති. 113) –

ඉතිඅභිභිතො දෙසකො;
සොතා ඉදානි අභිධීයතෙ –

ධම්මාවරියගරු සද්ධා-පඤ්ඤාදිගුණමණ්ඩිතො;
අසයාමායො සොතාස්ස, සුමෙධො අමතාමුඛො.

තත්ථ ධම්මගරුත්තා කථං න පරිභවති, ආවරියගරුත්තා කථිකං න
පරිභවති, සද්ධාපඤ්ඤාදිගුණපටිමණ්ඩිතත්තා අත්තානං න පරිභවති,
අසයාමායත්තා අමතාමුඛත්තා ව අවික්ඛිත්තවිත්තො භවති, සුමෙධත්තා
යොනියොමනසිකරොතීත්තං. චූත්තඤ්ඤො. –

“පඤ්චභි, භික්ඛවෙ, ධම්මෙහි සමන්තාගතො සුණන්තො සද්ධම්මං
භබ්බො නියාමං ඔක්කමිතුං කුසලෙසු ධම්මෙසු සම්මත්තං. කතමෙහි
පඤ්චභි? න කථං පරිභොති, න කථිකං පරිභොති, න අත්තානං පරිභොති,
අවික්ඛිත්තවිත්තො ධම්මං සුණාති එකග්ගවිත්තො, යොනියො ව මනසි
කරොතී”ති (අ. නි. 5.151).

තංලක්ඛණප්පත්තත්තා භාවනා භවති සවනස්සෙත්තූත්තො සොතා.

ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා

ඉදානි අස්සාරම්භො – තත්ථ යොති අනියමනිද්දෙසො, තෙන
විසුද්ධජාතිකුලගොත්තාදීනං කිලෙසමලවිසුද්ධියා, පූජාරහතාය වා අකාරණං
දස්සෙත්වා යො කොච්ඡි ඉමිස්සා සමන්තපාසාදිකාය ආදිගාථාය
නිද්දිට්ඨලොකනාථත්තහෙතුං යථාචූත්තහෙතුමූලෙන ථීරතරං අවලං කත්වා
යථාචූත්තහෙතුකාලං අච්චන්තමෙව පුරෙන්නො අවසානෙ යථාචූත්තහෙතුඵලං
සම්පාදෙත්වා යථාචූත්තහෙතුඵලප්පයොජනං සාධෙති, සොච පරමපූජාරහොති
නියමෙති.

එත්තාවතා –

භයසම්මොහදුද්දිට්ඨි-පණාමො නෙස සබ්බථා;
පඤ්ඤාපුබ්බිගමො එසො, පණාමොති නිදස්සිතො.

තත්‍ර හෙතැනි අතිදුක්කරානි තිංසපාරමිතාසඩ්ධාතානි පුඤ්ඤකම්මානි. තානි හි අවිචන්තදුක්ඛෙන කසිරෙන වචනපථානීතානුභාවෙන මහතා උස්සාහෙන කරියන්තීති අතිදුක්කරානි නාම. අතිදුක්කරත්තා එව හි තෙසං අතිදුල්ලභං ලොකෙ අනඤ්ඤසාධාරණං නාථත්තසඩ්ධාතං ඵලං ඵලන්ති, තං තත්ථ හෙතුඵලං; හෙතුමූලං නාම යථාචුත්තස්ස හෙතූතො නිජ්ඣාදනසමත්ථා මහාකරුණා, සා ආදිපණ්ඩානතො පටියාය “මුත්තො මොවෙස්සාමි” තිආදිනා නයෙන යාව හෙතුඵලජ්ජයොජනා, තාව අබ්බොච්ඡින්නං පවත්ති. යං සන්ධාය චුත්තං -

“සකානනා සග්ගිවරා සසාගරා,
ගතා විනාසං බහුසො වසුන්ධරා;
යුගන්තකාලෙ සලිලානලානිලෙ,
න බොධිසත්තස්ස මහාතපා කුතො” ති.

යාය සමන්තාගතත්තා “නමො මහාකරුණිකස්ස තස්සා” ති ආහ. හෙතුකාලං නාම චතුඅට්ඨසොළසඅසඩ්ධොය්‍යාදිජ්ජහෙදො කාලො, යං සන්ධායාහ “කජ්ජකොට්ඨිපි අජ්ජමෙය්‍යං කාල”න්ති. තත්ථ අවිචන්තසංයොගත්ථෙ උපයොගවචනං වෙදිතබ්බං “මාසං අධිතෙ, දිවසං වරති” තිආදිසු විය. කාමඤ්ච සො කාලො අසඩ්ධොය්‍යාවසෙන පමෙය්‍යො විඤ්ඤෙය්‍යො, තථාපි කජ්ජකොට්ඨසෙන අවිඤ්ඤෙය්‍යාතං සන්ධාය “කජ්ජකොට්ඨිපි අජ්ජමෙය්‍යං කාල”න්ති ආහ. තත්ථ කාලයතීති කාලො, බීජති විද්ධංසයති සත්තානං ජීවිතමිති අත්ථො. කල වික්ඛෙපෙ. තත්ථ කජ්ජියති සංකජ්ජියති සාසපපබ්බතාදිහි උපමාහි කෙවලං සංකජ්ජියති, න මනුස්සදිවසමාසසංවච්ඡරාදිගණනාය ගණියතීති කජ්ජො. එකන්තිආදිගණනපථස්ස කොට්ඨුතත්තා කොට්, කජ්ජානං කොට්ඨො කජ්ජකොට්ඨො. තාහිපි න පමියතීති අජ්ජමෙය්‍යො, තං අජ්ජමෙය්‍යං. කරොන්තොති නානත්ථත්තා ධාතුනං දානං දෙන්තො, සීලං රක්ඛන්තො, ලොභක්ඛන්ධතො නික්ඛමන්තො, අත්තහිතපරහිතාදිහෙදං තං තං ධම්මං පජානන්තො, විවිධෙන වායාමෙන සටෙන්තො වායමන්තො, තං තං

සත්තාපරාධං බමන්තො, පටිඤ්ඤාසම්මුතිපරමත්ථසච්චානි සච්චායන්තො, තං තං සත්තහිතං අධිට්ඨහන්තො, සකලලොකං මෙත්තායන්තො, මිත්තාමිත්තාදිහෙදං පක්ඛපාතං පභාය තං තං සත්තං අප්ඤ්ඤාපෙක්ඛන්තො වානි අත්ථො. බෙදං ගතොති අනන්තප්පහෙදං මහන්තං සංසාරදුක්ඛං අනුභවනට්ඨෙයන ගතො, සම්පත්තොත්තාත්ථො. සංසාරදුක්ඛඤ්ඤි සාරිරිකං මානසිකඤ්ච සුඛං බෙදෙයති පාතයතීති “බෙදො”ති වුච්චති. ලොකහිතායාති ඉදං යථාචුත්තහෙතුඵලප්පයොජනනිදස්සනං, “සංසාරදුක්ඛානුභවනකාරණනිදස්සන”න්තිපි එකෙ –

“ජාතිසංසාරදුක්ඛානං, ගන්තුං සක්කොපි නිබ්බුතිං;
විරල්ලිට්ඨොපි සංසාරෙ, කරුණායෙව කෙවල’න්ති. –

ව චුත්ත’න්ති, තමයුත්තං. න හි භගවා ලොකහිතාය සංසාරදුක්ඛමනුභවති. න හි කස්සචි දුක්ඛානුභවනං ලොකස්ස උපකාරං ආවහති. එවං පනෙතං දස්සෙති තිංසපාරමිතාපහෙදං හෙතුං, පාරමිතාඵලභූතං නාථත්තසඬ්ඛාතං ඵලඤ්ච. යථා වාහ “මමඤ්ඤි, ආනන්ද, කල්‍යාණමිත්තං ආගම්ම ජාතිධම්මා සත්තා ජාතියා පරිමුච්චන්ති”තිආදි (සං. නි. 1.129; 5.2). තත්ථ භගවා යථාචුත්තහෙතුහි සත්තානං විනෙය්‍යභාවනිප්ථාදනපඤ්ඤාබීජානි වපි, හෙතුඵලෙන පරිපක්කින්නද්‍රියභාවෙන පරිනිප්ඵන්තවිනෙය්‍යභාවෙ සත්තෙ විනයි, සංසාරදුක්ඛතො මොචයිති අත්ථො. න එවං සංසාරදුක්ඛෙන ලොකස්ස උපකාරං කිඤ්චි අකාසි, තස්මා කරොන්තො අතිදුක්කරානි ලොකහිතායාති සම්බන්ධො. ඉමස්සා යොජනාය සබ්බපයමස්ස බොධිසත්තස්ස උප්පත්තිකාලතො පට්ඨාය බොධිසත්තස්ස නාථත්තසඬ්ඛාතපාරමිතාහෙතුඵලාධිගමො වෙදිතබ්බො. යො නාථොති හි සම්බන්ධො අධිප්පෙතො. ඉමස්ස පනත්ථස්ස –

“යදෙව පයමං චිත්ත-මුප්පන්නං තව බොධයෙ;
ත්ථං තදෙවස්ස ලොකස්ස, පුජිකෙ පරිවසිත්ථ”. –

ඉති වචනං සාධකං. පයමචිත්තස්ස පාරමිතාභාවො රුක්ඛස්ස අඬ්ඤුරතො පට්ඨාය උප්පත්තිඋපමාය සාධෙතබ්බො. එත්ථාහ – “බෙදං ගතොති වචනං නිරත්ථකං, යථාචුත්තනායෙන ගුණසාධනාසම්භවතො”ති? න, අන්තරා අනිවත්තනකභාවදීපනතො. දුක්කරානි කරොන්තො බෙදං ගතො එව, න

අත්තරා බෙදං අසහන්තො නිවත්තනීති දීපෙනි. ලොකදුක්ඛාපනයනකාමස්ස වා භගවතො අත්තතො දුක්ඛානුභවනසමත්ථතං දස්සෙති.

“යස්ස කස්සචි වරදොස්සං, යාවාහං සබ්බසත්තදුක්ඛානි;
සබ්බානි සබ්බකාලං යුගං, පද්මස්සෙව බුජ්ඣන්තොමිහී”ති. —

එවංඅධිප්පායස්ස අත්තමත්තදුක්ඛානුභවනසමත්ථතාය කායෙව කථාති අතිස්සං අත්ථං දස්සෙතීති අත්ථො. අථ වා බෙදං ගතොති ඛ්‍යාපාරං පරිවයං ගතොතිපි අත්ථො සම්භවති. කම්මාදීසු සඛ්‍යාපාරං පුරිසං දිස්වා සන්ති හි ලොකෙ වත්තාරො “බින්නොයං කම්මෙ, බින්නොයං සත්තෙ”තිආදි. ඉමිස්සා යොජනය නාථොති ඉමිනා බුද්ධත්තාධිගමසිද්ධං කොට්ඨපත්තං නාථභාවං පත්වා ධීතකාලො දස්සිතොති වෙදිතබ්බො. කෙචි “මහාකාරුණිකස්සාති වදන්තො බුද්ධභූතස්සාති දස්සෙති”ති ලිඛන්ති, තං න සුන්දරං විය, බොධිසත්තකාලෙපි තබ්බොභාරසබ්භාවතො. තස්මා සො එත්තකං කාලං දුක්ඛරාති කරොන්තො අවසානෙ දුක්ඛරපාරමිතාපාරිපූරියා තාසං ඵලභූතං නාථභාවං පත්වා ලොකහිතාය ඛ්‍යාපාරං ගතොති අයමත්ථො නිදස්සිතො හොති. “බොධිං ගතො”ති චුත්තෙපි සුඛ්‍යත්තං හෙතුඵලං දස්සිතං හොති. බුද්ධභාවප්පත්තස්සෙව ච නාථස්ස නමො කතො හොති විසෙසවචනසබ්භාවතො, න බොධිසත්තස්ස. එවං සත්තෙපි විනයාධිකාරො ඉධාධිප්පෙතො. සො ච පබ්බජිතකාලතො පටිඨාය යාවමරණකාලා හොති. තං අතිවිය පරිත්තං කාලං ලජ්ජිතො අතිසුඛරං සීලමත්තං එකකස්ස අත්තතො හිතාය අත්තමත්තදුක්ඛාපනයනාධිප්පායෙන පරිපූරෙන්තො කො නාම ඉධලොකපරලොකාතික්කමසුඛං න ගච්ඡෙය්‍ය, නනු භගවා සකලලොකදුක්ඛාපනයනාධිප්පායෙන කප්පකොට්ඨිපි අප්පමෙය්‍යං කාලං කරොන්තො අතිදුක්ඛරනිරස්සාදං බෙදං ගතොති අඤ්ඤාපදෙසෙන ගුණං වණ්ණෙති ආවරියො.

ලොකහිතායාති එත්ථ ලොකියති එත්ථ දුක්ඛන්ති ලොකො, ලුයතෙ වා ජාතිජරාමරණදුක්ඛෙහීති ලොකො, ඉමිනා සත්තලොකං ජාතිලොකඤ්ච සඬගණ්හාති. තස්මා තස්ස සත්තලොකස්ස ඉධලොකපරලොකහිතං අතික්කන්තපරලොකානං වා උච්ඡින්නලොකසමුදයානං ලොකානං, ඉධ ජාතිලොකෙ ඔකාසලොකෙ වා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරසඬබ්බාතඤ්ච හිතං

සම්පිණ්ඩෙත්වා ලොකස්ස, ලොකානං, ලොකෙ වා හිතන්ති සරූපෙකදෙසෙකසෙසං කත්වා “ලොකහිත” මිච්චෙවාහ. නාටොති සබ්බසත්තානං ආසයානුසයවරියාධිමුත්තිහෙදානුරූපධම්මදෙසනසමත්ථතාය “ධම්මං වො, හික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි...පෙ.... තං සුභාථා” ති (ම. නි. 3.420) එවං යාවනට්ඨෙනාපි නාටතෙති නාටො. හික්බුනං විතික්කමානුරූපං සික්ඛාපදපඤ්ඤාපනෙන දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකාය ව කරුණාය උපගන්ත්වා තපති, සුත්තන්තවසෙන වා තෙසං සබ්බසත්තානං අනුසයිතෙ කිලෙසෙ කරුණාය ව පඤ්ඤාය ව උපගන්ත්වා තපති, අභිධම්මවසෙන වා තෙ තෙ සඬබ්බාරෙ අනිච්චාදිලක්ඛණවසෙන උපපරික්ඛිත්වා අත්තනො කිලෙසෙ පඤ්ඤාය උපෙච්ච පරිච්ඡින්නදිත්වා තපතීති තපනට්ඨෙනාපි නාටතෙති නාටො. සදෙවකෙ ලොකෙ අප්පටිපුග්ගලත්තා කෙනචි අප්පටිහතධම්මදෙසනත්තා පරමවිත්තිස්සරියප්පවත්තිතො ව ඉස්සරියට්ඨෙනාපි නාටතෙති නාටො. “ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙසි සමාදපෙසි සමුත්තෙපෙසි සම්පහංසෙසි” ති (මහාව. 90) වචනතො සම්පහංසනසඬබ්බාතෙන ආසීසට්ඨෙත, පණ්ඩානතො පට්ඨාය “කථං නාමාහං මුත්තො මොවයිස්සාමි” තිආදිනා නයෙන ආසීසට්ඨෙත වා නාටතෙති නාටොති වෙදිතබ්බො, සම්මාසම්බුද්ධො. චතුහිපි නාටඬ්ඨගෙහි චතුර්වෙසාරජ්ජචතුපට්ඨසම්භිදාදයො සබ්බෙපි බුද්ධගුණා යොජෙතබ්බො, අතිවිත්ථාරිකභයා පන න යොජිතා.

නමොති පරමත්ථතො බුද්ධගුණබ්‍රමානපබ්භාරා විත්තනති, විත්තනතිප්පභවා ව වචිකායනති. අත්ථු මෙති පාඨසෙසෙන සම්බන්ධො. මහාකාරුණිකස්සාති එත්ථ සබ්බසත්තවිසයත්තා මහස්සාහප්පභවත්තා ව මහති කරුණා මහාකරුණා. තත්ථ පණ්ඩානතො පට්ඨාය යාවඅනුපාදිසෙසනිබ්බානපුරප්පවෙසා නියුත්තොති මහාකාරුණිකො, භගවා. එත්ථ ව මහාකාරුණිකස්සාති ඉමිනා යථාචුත්තහෙතුමූලං දස්සෙති. නික්කරුණො හි පරදුක්ඛෙසු උදාසීනො බුද්ධත්ථාය පණ්ඩානමත්තම්පි අතිභාරියන්ති මඤ්ඤන්තො අප්පමෙයාං කාලං අතිදුක්කරං හෙතුං පුරෙත්වා නාටත්තසඬබ්බාතං හෙතුඵලජ්ජයොජනභූතං ලොකහිතං කථං කරිස්සති. තස්මා සබ්බගුණමූලභූතත්තා මහාකරුණාගුණමෙව වණිණෙත්තො “නමො මහාකාරුණිකස්සා” ති ආහ. එත්තාවතා හෙතුඅනුරූපං ඵලං, ඵලානුරූපො හෙතු, ද්විත්තම්පි අනුරූපං මූලං, තිණිණම්පි අනුරූපං පයොජනන්ති අයමත්ථො දස්සිතො භොති.

එවං අවිජරියපුරිසො, නාථො නාථගුණෙ යීතො;
නමොරහො අනාථස්ස, නාථමානස්ස සම්පදං.

එත්ථ සියා “අනෙකෙසු භගවතො ගුණෙසු විජ්ජමානෙසු කස්මා
‘මහාකාරුණිකස්සා’ති එකමෙව ගහිත’න්ති? උච්චතෙ —

දොසහීනස්ස සත්ථස්ස, වොදනා තු න විජ්ජතෙ;
දොසයුත්තමසත්ථඤ්ච, තස්මා වොදනා අපත්තකාති.

න මයා වොදනා කතා, කිත්තු පුච්ඡා එව කතා. අපිච —

“එලං සතිපි රුක්ඛෙඨසෙ, න පතත්තවිකම්පිතෙ;
වොදනා යා’ත්ථු සත්ථානං, පුච්ඡනාත්තත්ථඑලං මහතා.

“නභොත්තුං කුරුතෙ සම්මා, ගහිතුං නාඨිඨතෙ සටං;
අක්ඛෙපෙ හි කතෙ තදි-විජ්ජසාණාබුද්ධිබන්ධනං.

“යථා හිමපදො පද්ධො, පබුද්ධො ගන්ධලිම්පියා;
හින්තත්ථවිරමස්සෙවං, සත්ථකතාත්ථලිම්පියා”ති. —

එවං චෙකං —

සම්මාපි වොදනා තං බලු, ගුරවො විවාකා විචද්ධි;
යතිසිස්සා ආසට්ඨිතාති-වාකොනාභ්‍යාධිකං ගොපය.

සරවතී ආචෙරං කිලිට්ඨා, තදිවිජ්ජසජිතාත්තානං;
ජයත්තානමාවෙරො, සදස්සස්සෙව සාරජීති. —

අත්‍රොච්චතෙ —

යස්ස හි වාකාසහස්සං, වාකො වාකො සතඤ්ච ජීවිහා;
නාමං දසබලගුණපදෙසං, වත්තුං කප්පෙනපි න සක්කා.

යථා —

බුද්ධොපි බුද්ධස්ස භණ්ණො වණ්ණං,

කප්පමිපි වෙ අඤ්ඤාමහාසමානො;
 බියෙථ කප්පො විරදීසමන්තරො,
 වණ්ණො න බියෙථ තථාගතස්සාති. (දී. නි. අට්ඨ. 1.304; 3.141; ම. නි.
 අට්ඨ. 2.425; උදා. අට්ඨ. 53; වරියා. අට්ඨ. නිදානකථා) –

වොත්තත්තා න සක්කා භගවතං ගුණානමවසෙසාභිධාතුං.

අපිව –

යථා ත්වං සත්තානං, දසබල තථා ඤාණකරුණා;
 ගුණද්වන්දං සෙට්ඨං, තව ගුණගුණා නාම තිගුණාති. –

සබ්බගුණසෙට්ඨත්තා මූලත්තා ච එකමෙව චුත්තං. අථ චා “ඡස්ස
 අසාධාරණඤාණෙස්ස අඤ්ඤාතරත්තා තභ්ගහණෙන සෙසාපි ගහිතාව
 සභවරණලක්ඛණෙනා”ති ච වදන්ති. විසෙසතො පනෙත්ථ අභිධම්මස්ස
 කෙවලං පඤ්ඤාවිසයත්තා අභිධම්මට්ඨකථාරම්භෙ ආචරියෙන “කරුණා විය
 සත්තෙස්ස, පඤ්ඤා යස්ස මහෙසිනො”ති පඤ්ඤාගුණො වණ්ණිතො තෙසං
 තෙසං සත්තානං ආසයානුසයවඅයාධිමුත්තිහෙදානුරූපපරිච්ඡින්නපඤ්ඤාය,
 සත්තෙස්ස මහාකරුණාය ච අධිකාරත්තා. සුත්තන්තට්ඨකථාරම්භෙ
 “කරුණාසීතලභදයං, පඤ්ඤාපජ්ජොතවිහතමොහතම”න්ති භගවතො උභොපි
 පඤ්ඤාකරුණාගුණො වණ්ණිතො. ඉධ පන විනයෙ ආසයාදිනිරපෙක්ඛං කෙවලං
 කරුණාය පාකතිකසත්තෙනාපි අසොතබ්බාරහං සුණන්තො, අපුච්ඡිතබ්බාරහං
 පුච්ඡන්තො, අවත්තබ්බාරහඤ්ච වදන්තො සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙසිති
 කරුණාගුණායෙවෙකො වණ්ණිතොති වෙදිතබ්බො.

පඤ්ඤාදයා අත්තපරත්ථහෙතු,
 තදන්වයා සබ්බගුණා ජීනස්ස;
 උභො ගුණා තෙ ගුණසාගරස්ස,
 චුත්තා ඉධාවරියවරෙන තස්මා.

එත්තාවතා අට්ඨකථාදිගාථා,
 සමාසතො චුත්තපදත්ථසොභා;
 අයමිපි විත්ථාරනයොති වාහං,
 උද්ධං ඉතො තෙ පටිසංඛිපාමි.

දුතියගාථාය අසම්බුධන්ති ධම්මානං යථාසභාවං අබුජ්ඣන්තො. බුද්ධනිසෙවිතන්ති බුද්ධානුබුද්ධපච්චෙකබුද්ධෙහි ගොචරභාවනාසෙවනාහි යථාරහං නිසෙවිතං. භවා භවන්ති චත්තමානභවතො අඤ්ඤං භවං ගච්ඡති උපගච්ඡති, පටිපජ්ජන්ති අත්ථො. අථ වා භවොති සස්සතදිට්ඨි. තස්ස පටිපක්ඛන්තා අභවොති උච්ඡෙදදිට්ඨි. භවොති වා වුද්ධි. අභවොති භානි. භවොති වා දුග්ගති. අභවොති සුගති. “අප්පමාණා ධම්මා, අසෙක්ඛා ධම්මා”තිආදීසු (ධ. ස. තිකමාතිකා 13, 11) විය හි වුද්ධිඅත්ථන්තා අකාරස්ස. භාවයතීති භවො, ජාති. භවතීති වා භවො. සවිකාරා බහුවිධඛන්ධුජ්ජන්ති දීපිතා. අභවොති විනාසො, ජාතිභාවං මරණභාවඤ්ච ගච්ඡතීති වුත්තං හොති. එත්ථ අරහන්තානං මරණමපි බණ්ඩකවසෙන ගහෙතබ්බං. භවෙසු අභවො භවාභවො, තං භවාභවං, භවෙසු අභාවපඤ්ඤත්තිං ගච්ඡතීති අත්ථො. ජීවලොකොති සත්තලොකො, සඬ්ඛාරලොකඛකාසලොකානං භවාභවගමනාසම්භවතො සත්තලොකං ජීවලොකොති විසෙසෙති. අවිජ්ජාදික්කිලෙසජාලවිද්ධංසිතොති එත්ථ නවපි ලොකුත්තරධම්මා සඬ්ගහං ගච්ඡන්ති. අපවයගාමිකා හි චතුමග්ගධම්මස්ස ඔධිසො අවිජ්ජාදික්කිලෙසජාලවිද්ධංසො, සො අස්ස අත්ථි, තදාරම්මණං හුත්වා තත්ථ සභායභාවුපගමනෙන නිබ්බානස්සාපි. යථාහ “යො ඛො, ආවුසො, රාගක්ඛයො...පෙ.... ඉදං වුච්චති නිබ්බාන”න්ති. අරහත්තස්සාපි තථා රාගාදික්ඛයවචනසබ්භාවතො. ඵලසාමඤ්ඤෙන තිණ්ණමපි ඵලානං අත්ථිති නවවිධොපෙස “අවිජ්ජාදික්කිලෙසජාලවිද්ධංසි”ති වුච්චති. අථ වා සභවරණලක්ඛණකආරණතාය පටිපක්ඛගොචරග්ගහණතා. අනභිභිතොපි හි ධම්මස්ස තත්ත්වභිතොව බුජ්ඣිතබ්බො ඉති වචනතො කාරණගොචරග්ගහණෙන චත්තාරිපි ඵලානි ගහිතානි. නරකාදීසු අපතමානං ධාරෙති සුගතියං උප්පාදනෙනාති ධම්මො. පුන සුගතීම්හි අපතනකාරී අකුසලධම්මෙ නිවාරෙත්වා පොසෙති පවත්තෙති වඩ්ඤ්ඤිති ධම්මො. සො පන කාමරූපාරූපහෙදතො තිවිධො අච්චන්තසුඛාවහනතො, තතොපි උත්තමත්තා ධම්මවරො.

එත්ථාහ – “චතුත්තං, හික්ඛවෙ, අරියසච්චානං අනනුබොධා අප්පට්ඨො ඵවමිදං දීඝමද්ධානං සන්ධාවිතං සංසරිත’න්ති (දී. නි. 2.155; මහාව. 287) වචනතො චතුසච්චධම්මං අසම්බුධං භවා භවං ගච්ඡති ජීවලොකොති සිද්ධං. තස්මා යං අසම්බුධං ගච්ඡති, තස්සෙව “තස්සා”ති අත්තෙ තංනිද්දෙසෙන

නියමනතො චතුසච්චධම්මොපි අවිජ්ජාදිකිලෙසජාලවිද්ධංසි ධම්මවරෝති වාපජ්ජති. අඤ්ඤාං “නමො අවිජ්ජාදිකිලෙසජාලවිද්ධංසිනො ධම්මවරස්ස තස්සා”ති තංනිද්දෙසෙන සමානවිහත්තිකරණං න යුජ්ජති අනිජ්ජසඬගනියමනතො, “අවිජ්ජාදිකිලෙසජාලවිද්ධංසිනො ධම්මවරස්සා”ති වචනං විසෙසනවචනං. තස්මා දුක්ඛසමුදයසච්චානං තඛ්භාවජ්ජසඬගො නත්ථිති වෙ? න, තංනිද්දෙසෙන සමානවිහත්තිට්ඨානෙ අවිසෙසිතත්තා. අපි ච මග්ගසච්චනිරොධසච්චෙසු ඵලානං අපරියාපන්නත්තා නච ලොකුත්තරධම්මා සඬගහිතාති වචනවිරොධො, ඵලානං අසඬගහෙ වෙරඤ්ජකණ්ඩවණ්ණනායං න කෙවලං අරියමග්ගො වෙච නිබ්බානඤ්ච, අපි ච අරියඵලධම්මෙහි සද්ධිං පරියත්තිධම්මොපි. චුත්තඤ්ඤෙනං “රාගවිරාගමනෙජමසොකං...පෙ.... ධම්මම්මං සරණත්ථමුපෙහි”ති (වි. ව. 887) වචනවිරොධො වාති පුබ්බාපරවිරුද්ධා ඵසා ගාථා සාසනවිරුද්ධා වා”ති? චුච්චනෙ – සබ්බමෙතමයුත්තං චුත්තගාථත්ථාජානනතො. ඵත්ථ හි ආචරියෙන පවත්තිපවත්තිහෙතුච්ඡයවිභාගො ච දස්සිනො. කථං? තත්ථ අසම්බුධන්ති අසම්බොධො, සො අත්ථතො අවිජ්ජා, තාය ච තණ්හුපාදානාති ගහිතාති, තයොපි තෙ ධම්මා සමුදයසච්චං, හවාහවන්ති ඵත්ථ දුක්ඛසච්චං චුත්තං. සුගතිදුග්ගතිජ්ජහෙදො හි භවො අත්ථතො පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා හොන්ති. “ඵවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති”ති (මහාව. 1) වචනතො දුක්ඛජ්ජවත්ති පවත්ති නාම, දුක්ඛසමුදයො පවත්තිහෙතු නාම, අවිජ්ජාසඬගතස්ස ච පවත්තිහෙතුස්ස අග්ගහිතග්ගහණෙන නිරොධමග්ගසච්චද්වයං විසයො නාම. චුත්තඤ්ඤෙනං “තත්ථ කතමා අවිජ්ජා? දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණං...පෙ.... දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අඤ්ඤාණං”න්ති (විභ. 226).

ඵත්ථ ච නිරොධසච්චං බුද්ධෙන ගොචරාසෙවනාය ආසෙවිතං, මග්ගසච්චං භාවනාසෙවනාය. ඵත්තාවතා අසම්බුධං බුද්ධනිසෙවිතං යන්ති උපයොගජ්ජත්තො යො විසයො නිරොධො ච මග්ගො ච, තස්ස යථාචුත්තාවිජ්ජාදිකිලෙසජාලත්තයවිද්ධංසිනො නමො ධම්මවරස්සාති අයං ගාථාය අත්ථො. පරියත්තිධම්මොපි කිලෙසවිද්ධංසනස්ස සුත්තන්නනයෙන උපනිස්සයපච්චයත්තා කිලෙසවිද්ධංසනසිලතාය “අවිජ්ජාදිකිලෙසජාලවිද්ධංසි”ති වත්තුං සම්භවති. ඵඤ්ඤි සති රාගවිරාගාති ගාථත්ථො, සො ධම්මං දෙසෙති...පෙ.... බ්‍රහ්මවරියං පකාසෙතීති සුත්තත්ථො

ව අසෙසනො ගහිතො හොති. අථ වා ඉමාය ගාථාය කෙවලං පරියන්තිධම්මොව ගහිතො හොති, යං සන්ධායාහ “සො ධම්මං දෙසෙති ආදිකල්‍යාණං...පෙ.... බ්‍රහ්මවරියං පකාසෙති”ති (දී. නි. 1.190; පාරා. 1), තම්පි අසම්බුධං බුද්ධෙහෙව නිසෙවිතං ගොවරාසෙවනාය අනඤ්ඤනිසෙවිතං. යථාහ “භගවංමුලකා නො, භන්තෙ, ධම්මා භගවංනෙත්තිකා භගවංපටිසරණා...පෙ.... භගවතො සුත්වා හික්බු ධාරෙස්සන්ති”ති (සං. නි. 2.146).

තතියගාථාය සීලාදයො කිඤ්චාපි ලොකියලොකුත්තරා යථාසම්භවං ලබ්භන්ති, තථාපි අන්තෙ “අරියසඬ්ඨස්”න්ති වචනතො සීලාදයො චත්තාරො ධම්මක්ඛන්ධා ලොකුත්තරාව. එත්ථ ව “සීලසමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තිවිමුත්තිඤ්ඤාණප්පභූතීහී”ති වත්තබ්බෙ සරූපෙකසෙසං කත්වා “විමුත්තිඤ්ඤාණප්පභූතීහී”ති වුත්තං. එත්ථ ව කිඤ්චාපි විමුත්තිති ඵලධම්මාව සුත්තෙ අධිප්පෙතා, තථාපි “මග්ගා වුට්ඨහිත්වා මග්ගං පච්චවෙක්ඛති. පභීතෙ කිලෙසෙ පච්චවෙක්ඛති. ඵලං පච්චවෙක්ඛති. නිබ්බානං පච්චවෙක්ඛති”ති (පටියා. 1.1.410) වචනතො මග්ගාදිපච්චවෙක්ඛණඤ්ඤාණං විමුත්තිඤ්ඤාණන්ති වෙදිතබ්බං. විමුත්ති විමොක්ඛො ඛයොති හි අත්ථතො එකං. “ඛයෙ ඤ්ඤාණං අනුප්පාදෙ ඤ්ඤාණන්ති (ධ. ස. දුකමානිකා 142; දී. නි. 3.304) එත්ථ ඛයො නාම මග්ගො, රාගක්ඛයො දොසක්ඛයොති ඵලනිබ්බානානං අධිවචන”න්ති සුත්තෙ ආගතමෙව. පභීතකිලෙසානං ඛයො පාකතිකො ඛයො ඵව. පභූති-සද්දෙන තිස්සො විජ්ජා ඡ අභිඤ්ඤා චතස්සො පටිසම්භිදාති ඵවමාදයො ගුණා සඬ්භිතා. සමන්තාගමට්ඨෙන අපරිහීනට්ඨෙන ව යුත්තො. ඛෙත්තං ජනානං කුසලත්ථිකානන්ති “අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ලොකස්සා”ති සුත්තතො කුසලස්ස විරුහනට්ඨානත්තා, සුත්තන්තනයෙන උපනිස්සයපච්චයත්තා ව කාමං කුසලස්ස ඛෙත්තං හොති සඬ්භො, න කුසලත්ථිකානං ජනානං. තස්මා න යුජ්ජතීති වෙ? න, සුත්තත්ථසම්භවතො. සුත්තෙ “අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ලොකස්සා”ති (සං. නි. 4.341) හි වුත්තං. කස්ස ලොකස්ස? පුඤ්ඤත්ථිකස්ස ඛෙත්තං සඬ්භො, පුඤ්ඤපනිස්සයත්තා පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං හොති සඬ්භො, කුසලත්ථිකානන්ති ව වුච්චන්ති. ලොකෙපි හි දෙවදත්තස්ස ඛෙත්තං යඤ්ඤදත්තස්ස ඛෙත්තං සාලියවුපනිස්සයත්තා සාලිඛෙත්තං යවඛෙත්තන්ති ව වුච්චති. අරියසඬ්ඨස්ති විගතකිලෙසත්තා අරියං පරිසුද්ධං අරියානං, අරියභාවං වා පත්තං සීලදිට්ඨිසාමඤ්ඤෙන සඬ්භතත්තා සඬ්භං. “අරිය-සද්දෙන සම්මුතිසඬ්භං

නිවා රෙතී” ති කෙච් ලිබන්ති, තං න සුන්දරං විමුත්තිඤ්ඤාණගුණග්ගණෙන විසෙසිතත්තා. සිරසාති ඉමිනා කාමං කායනතිං දස්සෙති, තථාපි උත්තමසඬ්ඨෙස ගුණගාරවෙන උත්තමඬ්ඨගමෙව නිද්දිසන්තො “සිරසා නමාමි”ත්තාහ. සිරස්ස පන උත්තමතා උත්තමානං චක්ඛුසොතින්ද්‍රියානං නිස්සයත්තා, තෙසං උත්තමතා ච දස්සනානුත්තරියසවනානුත්තරියහෙතුතාය වෙදිතබ්බා. එත්ථාහ – අනුසන්ධිකුසලො

“උපොග්ගාතො පදඤ්චෙව, පදත්ථො පදවිග්ගහො;
වොදනාප්‍රත්‍යවජ්ජානං, බ්‍යාබ්‍යා තන්තස්ස ඡබ්බිධා” ති. –

එවමවත්වා කස්මා රතනත්තයපණාමං පඨමං චුත්තන්ති? චූච්චතෙ – සතාවාරත්තා. ආචාරො කිරෙස සජ්ජුරිසානං, යදිදං සංවණ්ණනාරම්භෙ රතනත්තයපූජාවිධානං. තස්මා “සතාවාරතො හට්ඨා මා මයං හොමා” ති කරියති, චතුගම්භීරභාවයුත්තඤ්ච විනයපිටකං සංවණ්ණෙතුකාමස්ස මහාසමුද්දං ඔගාහන්තස්ස විය පඤ්ඤාචෙය්‍යත්තියසමන්තාගතස්සාපි මහන්තං භයං හොති, භයක්ඛයාවහඤ්චෙතං රතනත්තයගුණානුස්සරණජනිතං පණාමපූජාවිධානං. යථාහ “එවං බුද්ධං සරන්තාන” තිතිආදි (සං. නි. 1.249). අපිචාවරියො සත්ථුපූජාවිධානෙන අසත්ථරි සත්ථාහිනිචෙසස්ස ලොකස්ස යථාභූතං සත්ථරි එව සම්මාසම්බුද්ධෙ සත්ථුසම්භාවනං උජ්ජාදෙති, අසත්ථරි සත්ථුසම්භාවනං පරිච්චජාපෙති, “තථාගතජ්ජවෙදිතං ධම්මවිනයං අත්තතො දහති” ති චුත්තදොසං පරිහරති. අත්තරායබ්‍රලත්තා ඛන්ධසන්තතියා විජ්ජකතාය විනයසංවණ්ණනාය අත්තතො ආයුචණ්ණසුබ්බලානං පරික්ඛයසම්භවාසඬ්ඨකාය “අභිවාදනසිලිස්ස...පෙ.... ආයු චණ්ණො සුබ්බං බල” තිති (ධ. ප. 109) චුත්තානිසංසෙ යාව සංවණ්ණනාපරියොසානා පත්ථෙති. අපි චෙත්ථ බුද්ධස්ස භගවතො පණාමපූජාවිධානං සම්මාසම්බුද්ධභාවාධිගමත්ථං බුද්ධයානං පටිපජ්ජන්තානං උස්සාහං ජනෙති. ලොකියලොකුත්තරහෙදස්ස, ලොකුත්තරස්සෙව වා සද්ධම්මස්ස පූජාවිධානං පච්චෙකබුද්ධභාවාධිගමත්ථං පච්චෙකබුද්ධයානං පටිපජ්ජන්තානං උස්සාහං ජනෙති. සද්ධම්මපටිචෙධමත්තාහිලාසිතො හි තෙ. පරමත්ථසඬ්ඨපූජාවිධානං පරමත්ථසඬ්ඨභාවාධිගමත්ථං සාවකයානං පටිපජ්ජන්තානං උස්සාහං ජනෙති, මඬ්ඨලාදීනි වා සාත්ථානි අනන්තරායානි විරට්ඨිතිකානි බ්‍රහ්මතානි ච භවන්තිති

එවංලද්ධිකානං චිත්තපරිත්තොසනත්ථං “පූජා ච පූජනෙය්‍යාන”න්ති භගවතා පසත්ථමඤ්ඤං කරොති. වුවුවතෙ ච —

“මඤ්ඤං භගවා බුද්ධො, ධම්මො සඤ්ඤො ච මඤ්ඤං;
මඤ්ඤාදීනි සාත්ථානි, සීසං සිජ්ඤන්ති සබ්බෙසො.

“සත්ථු පූජාවිධානෙන, එවමාදී බහු ගුණෙ;
ලහතීති විජානන්තො, සත්ථුපූජාපරො සියා”ති.

එත්ථ ච සත්ථුපදානත්තා ධම්මසඤ්ඤානං පූජාවිධානං
සත්ථුපූජාවිධානමිච්චෙව දට්ඨබ්බං සාසනතො ලොකතො ච. තෙනෙනං වුවුවති
—

“සත්ථා”ති ධම්මො සුගතෙන වුත්තො;
නිබ්බානකාලෙ යමතො ස සත්ථා;
සුවත්ථිගාථාසු “තථාගතො”ති;
සඤ්ඤො ච වුත්තො යමතො ස සත්ථා.

කිඤ්ච භියෙය්‍යා —

ධම්මකායො යතො සත්ථා, ධම්මො සත්ථා තතො මතො;
ධම්මට්ඨිතො සො සඤ්ඤො ච, සත්ථුසඤ්ඤානං නිගච්ඡති.

සන්ති භි ලොකෙ චත්තාරො කොසගතං අසිං ගහෙත්වා යීතං පුරිසං විසුං
අපරාමසිත්වා “අසිං ගහෙත්වා යීතො එසො”ති. තෙනෙවාහ වාරියමාත්‍රච්චෙවා
—

“නමත්ථු බුද්ධරත්නාය, ධම්මරත්නාය තෙ නමො;
නමත්ථු සඤ්ඤරත්නාය, තිරත්තසමවානයි”ති.

අපිච සබ්බධම්මෙසු අප්පට්ඨනඤ්ඤාණනිමිත්තානුත්තර-
විමොක්ඛපාතුභාවාහිසඤ්ඤානං ඛන්ධසන්තානමුපාදාය “බුද්ධො”ති යදි
පඤ්ඤාපියති, ධම්මො පණාමාරහොති කා එව කථා, සඤ්ඤො ච “සඤ්ඤ
ගොතමි දෙහි, සඤ්ඤො තෙ දින්තො අභඤ්ඤෙව පූජිතො භවිස්සාමි සඤ්ඤො
වා”ති වුත්තත්තා භාජනන්ති දීපෙති. අථ චා “බුද්ධසුඛොධිතො ධම්මො

ආවරියපරම්පරාය සුවණ්ණභාජනෙ පක්ඛිත්තතෙලමිව අපරිභාපෙත්වා යාවජ්ජතනා ආහතත්තා එව මාදිසානම්පි සොතද්චාරමනුජ්ජත්තො”ති සඬ්ඝස්ස ආවරියො අතීව ආදරෙන පණාමං කරොති “සිරසා නමාමි”ති.

එවං අනෙකවිධං පණාමජ්ජයොජනං වදන්ති, ආවරියෙන පන අධිජ්ජෙතජ්ජයොජනං අත්තනා එව චුත්තං “ඉච්චෙවමච්චත්තනමස්සනෙය්‍ය”න්ති ආදිනා චතුත්ථගාථාය. ඉච්චෙවත්ති එත්ථ ඉති-සද්දො රතනත්තයපුජාවිධානපරිසමත්තත්ථො. යදි එවං යථාචිහිතමත්තමෙව පුජාවිධානං අරහති රතනත්තයං, න තතො උද්ධන්ති ආපජ්ජතිති අනිට්ඨජ්ජසඬ්ඝනිවාරණත්ථං. “එවමච්චත්තනමස්සනෙය්‍ය”න්ති ආහ. තත්ථ එවත්ති ඉමිනා යථාචුත්තවිධිං දස්සෙති. යථාචුත්තෙන විධිනා, අඤ්ඤාන වා තාදිසෙන අච්චත්තමෙව මුහුත්තමපි අට්ඨත්වා අහික්ඛණං නිරන්තරං නියමෙන නමස්සනාරහං නමස්සමානස්ස හිතමහජ්ජලකරණතොති අත්ථො. එවංවිධං දුල්ලභට්ඨයෙන මහජ්ජලට්ඨයෙන ච සිද්ධං රතනභාවං රතනත්තයං නමස්සමානො යං පුඤ්ඤාභිසන්දං අලත්ථං අලහිං. අකුසලමලං තදඬ්භිගාදිජ්ජභානෙන පුනාතීති පුඤ්ඤං. කිලෙසදරථජ්ජපටිජ්ජපස්සද්ධියා සිතලත්තා චිත්තං අභිසන්දෙතීති අභිසන්දො. පුඤ්ඤඤ්ච තං අභිසන්දො වාති පුඤ්ඤාභිසන්දො, තං පුඤ්ඤාභිසන්දං. ගණ්ඨිපදෙ පන “පුඤ්ඤමහත්තං”න්ති හණන්ති, “විපුල”න්ති වචනතො සො අත්ථො න යුජ්ජතිති ආවරියො. අථ වා පුඤ්ඤානං අභිසන්දො පුඤ්ඤාභිසන්දො, තං පුඤ්ඤාභිසන්දං. සන්ද සචනෙති ධාතු. තස්මා පුඤ්ඤසොතං පුඤ්ඤස්සයන්ති අත්ථො යුජ්ජති, තං පන විපුලං, න පරිත්තන්ති දස්සිතං විපුල-සද්දෙන.

පඤ්චමගාථා යස්මිං විනයපිටකෙ පාළිතො ච අත්ථතො ච අනුනං ලජ්ජීපුග්ගලෙසු පවත්තනට්ඨයෙන යීතෙ සකලං තිවිධම්පි සාසනං තෙස්ථෙව පුග්ගලෙසු පතිට්ඨිතං හොති. කස්ස සාසනන්ති ටෙ? අට්ඨිතස්ස හගවතො. හගවා හි යිතිහෙතුභූතාය උච්ඡෙදදිට්ඨියා අභාවෙන අට්ඨිතොති චුච්චති. උච්ඡෙදදිට්ඨිකො හි පරලොකෙ නිරපෙක්ඛො කෙවලං කාමපුබ්බලිකානුයොගමනුයුඤ්ජන්තො තිට්ඨති, න පරලොකහිතාති පුඤ්ඤාති කත්තුං ඛ්‍යාවටො හොති, සස්සතදිට්ඨිකො තාති කත්තුං ආයුහති. හගවා පන තථා අතිට්ඨන්තො අනායුහන්තො මජ්ඣිමං පටිපදං පටිපජ්ජන්තො සයඤ්ච ඔසං තරි, පරෙ ච තාරෙසි. යථාහ “අප්පතිට්ඨං ඛ්‍යාහං, ආචුසො,

අනායුභං ඔසමතරි''න්ති (සං. නි. 1.1). වතුබුභ්මවිහාරවසෙන සත්තෙසු සුට්ඨ සම්මා ච ධීතස්සාති අත්ථවසෙන චා සුසංඤ්ඤිතස්ස. සුසංඤ්ඤිතත්තා හෙස කෙවලං සත්තානං දුක්ඛං අපනෙතුකාමො භිතං උපසංහරිතුකාමො සම්පත්තියා ච පමොදිතො අපක්ඛපතිතො ච හුත්වා විනයං දෙසෙති, තස්මා ඉමස්මිං විනයසංවණ්ණනාධිකාරෙ සාරුප්පාය පුත්තියා ථොමෙත්තො ආහ ''සුසංඤ්ඤිතස්සා''ති. ගණ්ඨිපදෙ පන ''මනාපියෙ ච බො, භික්ඛවෙ, කම්මවිපාකෙ පච්චුපට්ඨිතෙ''ති (දී. නි. අට්ඨ. 2.35; ම. නි. අට්ඨ. 2.386) සුත්තස්ස, ''සුසංඤ්ඤානා සුරුපතා''ති (බු. පා. 8.11) සුත්තස්ස ච වසෙන සුසංඤ්ඤිතස්සාති අත්ථො චුත්තො, සො අධිප්පෙතාධිකාරානුරූපො න හොති. අමිස්සන්ති කිං විනයං අමිස්සං, උදාහු පුබ්බාවරියානුභාවන්ති? නොභයම්පි. අමිස්සා එව භි විනයට්ඨකථා. තස්මා භාවනපුංසකවසෙන අමිස්සං තං වණ්ණයිස්සන්ති සම්බන්ධො. පුබ්බාවරියානුභාවන්ති අට්ඨකථා ''යස්මා පුරෙ අට්ඨකථා අකංසු''ති වචනතො තෙසං ආනුභාවො නාම හොති. කිඤ්චි අපුබ්බං දිස්වා සන්ති භි ලොකෙ වත්තාරො ''කස්සෙස ආනුභාවො''ති. අථ චා භගවතො අධිප්පායං අනුගන්ත්වා තංතංපායෙ අත්ථං භාවයති විභාවයති, තස්ස තස්ස චා අත්ථස්ස භාවනා විභාවනාති ආනුභාවො වුවචති අට්ඨකථා.

පුබ්බාවරියානුභාවෙ සති කිං පුන තං වණ්ණයිස්සන්ති ඉමිනා ආරම්භෙනාති තතො වුවචන්ති ඡට්ඨසත්තමට්ඨමනවමගාථායො. තත්ථ අරියමග්ගඤ්ඤාණම්බුනා නිද්ධොතමලත්තා විසුද්ධවිජ්ජෙහි, තෙනෙව නිද්ධොතාසවත්තා විසුද්ධපට්ඨසම්භිදෙහි, විසුද්ධපට්ඨසම්භිදත්තා ච සද්ධම්මසංවණ්ණනකොවිදෙහිති යොජනා වෙදිතබ්බා. කෙචි ''පුබ්බාවරියාති චුත්තෙ ලොකාවරියාපි, සාසනෙ රාහුලාවරියාදයොපි සඬග්ගන්ති, තෙ අපනෙතුං කාමඤ්ඤාතිආදි චුත්ත''න්ති වදන්ති. ''තං වණ්ණයිස්ස''න්ති චුත්තත්තා පුබ්බට්ඨකථාය උනභාවො දස්සිතොති වෙ? න, චිත්තෙහි නයෙහි සංවණ්ණිතොති දස්සෙතුං ''කාමඤ්ඤා''තිආදි චුත්තං. සද්ධම්මං සංවණ්ණෙතුං කොවිදෙහි, තාය සංවණ්ණනාය චා කොවිදෙහි සද්ධම්මසංවණ්ණනකොවිදෙහි. සල්ලෙඛියෙති කිලෙසජාතං බාහුල්ලං චා සල්ලිඛති තනුං කරොතිති සල්ලෙඛො, සල්ලෙඛස්ස භාවො සල්ලෙඛියං, තස්මිං සල්ලෙඛියෙ. නොසුලභූපමෙහිති අසුලභූපමෙහි. මහාවිහාරස්සාති මහාවිහාරවංසස්ස. පඤ්ඤාය අච්චුග්ගතට්ඨෙතා ධජො උපමා එතෙසන්ති ධජුපමා, තෙහි ධජුපමෙහි. සම්බුද්ධවරං අනුඅයෙහි අනුගතෙහි

සම්බුද්ධවරන්වයෙහි, බුද්ධාධිප්පායානුගෙහිති අධිප්පායො. ඉධ වර-සද්දො “සාමං සච්චානි බුද්ධත්තා සම්බුද්ධො”ති වචනතො පච්චෙකබුද්ධාපි සඬග්ගන්ති. තස්මා තෙ අපනෙතුං වුත්තො.

අට්ඨකථාය උනාභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි අත්තතො කරණවිසෙසං තස්ස පයොජනඤ්ච දස්සෙතුං “සංවණ්ණනා”තිආදිමාහ. න කිඤ්චි අත්ථං අභිසම්භුණාතීති කිඤ්චි පයොජනං ඵලං හිතං න සාධෙතීති අත්ථො “න තං තස්ස භික්ඛුනො කිඤ්චි අත්ථං අනුභොතී”තිආදීසු (පාරා. 538) විය. අප්පකෙසනං බුද්ධසිරිවිභයස්සාති ඉමිනා යස්මා සහම්පතිබ්බන්ත්රිනා අප්පකිට්ඨෙන ධම්මො දෙසිතො භගවතා, සාරිපුත්තස්ස අප්පකෙසනං නිස්සාය විනයො පඤ්ඤත්තො, තස්මා අයම්පි ආචරියො තං ආචරියවත්තං පුප්පන්තො ඉමං සංවණ්ණනං බුද්ධසිරිත්ථෙරස්ස යාවනං නිස්සාය අකාසීති දස්සෙති. සමනුස්සරන්තොති තස්සාභාවං දීපෙති ආදරඤ්ච.

තතො පරං ද්වෙ ගාථායො කත්තබ්බවිධිදස්සනත්ථං වුත්තා. තෙන තාසු අට්ඨකථාසු වුත්තවිනිච්ඡයපච්චයවිමතිං විනොදෙති, එකට්ඨකථාය කුසලස්ස වා “අයං නයො අට්ඨකථායං නත්ථී”ති පටික්ඛෙපං නිවාරෙති, අයුත්තත්ථපරිච්චාගෙන තත්ථ අභිනිවිට්ඨානං අභිනිවෙසං පරිච්චජාපෙති, ථෙරවාදදස්සනෙන විනයවිනිච්ඡයං පති විනයධරානං කාරණොපපත්තීතො උභාපොභක්කමං දස්සෙති, අයුත්තත්ථෙරවාදපටික්ඛෙපෙන පුග්ගලප්පමාණතං පටික්ඛිපතීති ඉමෙ වානිසංසා කත්තබ්බවිධිදස්සනෙන දස්සිතා භොන්ති. සංවණ්ණනං තඤ්ච සමාරභන්තො තස්සා සංවණ්ණනාය මහාඅට්ඨකථං සරීරං කත්වා සමාරභිස්සං, මහාපච්චරියම්පි යො වුත්තො විනිච්ඡයො, තථෙව කුරුන්දිනාමාදීසු ලොකෙ විස්සුතාසු අට්ඨකථාසු ච යො වුත්තො විනිච්ඡයො, තතොපි විනිච්ඡයතො මහාඅට්ඨකථානායෙන, විනයයුත්තියා වා යුත්තමත්ථං තස්ස සරීරස්ස අලඬකාරං විය ගණ්හන්තො සමාරභිස්සං. කිං සංවණ්ණනාමෙව, න අඤ්ඤන්ති දස්සනත්ථං පුන සංවණ්ණනාග්ගහණං. අථ වා අත්තොගධත්ථෙරවාදං සංවණ්ණනං කත්වා සමාරභිස්සන්ති යොජනා වෙදිතබ්බා. ථෙරවාදා හි බහිඅට්ඨකථාය විවරන්ති. එත්ථ ආදි-සද්දෙන වුළුපච්චරිඅත්ඨකඅරියට්ඨකථාපන්තවාරාදයොපි සඬග්ගිතා. තත්ථ පච්චරී නාම සිහලභාසාය උචම්පං කිර, තස්මිං නිසිදිත්වා

කතත්තා තමෙව නාමං ජාතං. කරුන්දීවල්ලිවිහාරො නාම අත්ථි, තත්ථ කතත්තා කරුන්දී නාම ජාතා.

සම්ම සමාරහිස්සන්ති කත්තබ්බවිධානං සජ්ජෙත්වා අහං යිතො, තස්මා තං මෙ නිසාමෙන්තුති ගාථාය තං සංවණ්ණනං මෙ මම, මයා චා වුච්චමානන්ති පාඨසෙසො. නිසාමෙන්තු පස්සන්තු පඤ්ඤාවක්ඛුනා සුණන්තු චා සද්ධාවිරියපිතිපාමොජ්ජාහිසඬ්ඛාරෙන සඬ්ඛරිත්වා පූජයන්තා සක්කච්චං ධම්මං. කස්ස ධම්මං? ධම්මජ්ජදීපස්ස තථාගතස්ස. කිං දස්සෙති? පදීපට්ඨානියො හි ධම්මො හිතාහිතජ්ජකාසනතො, පදීපධරට්ඨානියො ධම්මධරො තථාගතො, තස්මා පරිනිබ්බුතෙපි තස්මිං තථාගතෙ තත්ථ සොකං අකත්වා සක්කච්ච ධම්මං පටිමානයන්තා නිසාමෙන්තුති දස්සෙති. අථ චා “ධම්මකායා තථාගතා”ති (දී. නි. 3.118) වචනතො ධම්මො ච සො පදීපො චාති ධම්මජ්ජදීපො, භගවා.

යො ධම්මවිනයො යථා බුද්ධෙන චුත්තො, සො තමෙව බුද්ධපුත්තෙහි සාවකෙහි ඤාතො අවබුද්ධො, යෙහි තෙසං බුද්ධපුත්තානං මතිං අධිජ්ජායං අවචජන්තා නිරවසෙසං ගණ්හන්තා. පුරෙති පුරා, පොරාණත්ථෙරා චා. අට්ඨකථාති අට්ඨකථායො, උපයොගබ්භුවචනං.

යං අත්ථජාතං අට්ඨකථාසු චුත්තං, තං සබ්බමපි පමාදලෙඛකානං පමාදලෙඛමත්තං වජ්ජයිත්වා. කිං සබ්බෙසමපි පමාණං? න, කින්තු සික්ඛාසු සගාරවානං ඉධ විනයමිහි පණ්ඩිතානං, මහාඅට්ඨකථායං පන සච්චෙපි අලිකෙපි දුක්කටමෙව චුත්තං, තං පමාදලෙඛන්ති වෙදිතබ්බං. පමාදලෙඛං වජ්ජයිත්වා පමාණං හෙස්සතීති සම්බන්ධො.

තතො චාති අට්ඨකථාසු චුත්තඅත්ථජාතතො තන්තික්කමං පාළික්කමං. සුත්තන්තා සුත්තාවයවා. අන්තොති හිදං අබ්භන්තරාවයවසම්භාවනාදීසු දිස්සති. සුත්තන්තෙසු භවා සුත්තන්තිකා, තෙසං සුත්තන්තිකානං, සුත්තන්තගන්ථෙසු ආගතවචනානන්ති අත්ථො. අථ චා අමීයතීති අන්තො, සාධීයතීති අධිජ්ජායො. කෙන සාධීයති? සුත්තෙන, සුත්තස්ස අන්තො සුත්තන්තො, කො සො? සො සො අත්ථවිකජ්ජො, තස්මිං සුත්තන්තෙ නියුත්තාති වචනාති සුත්තන්තිකාති. තෙසං සුත්තන්තිකානං වචනානමත්ථං.

තස්ස තස්ස ආගමසුත්තස්ස අභිධම්මවිනයසුත්තස්ස වානුරූපං පරිදීපයන්ති,
 අයං තාවෙත්ථ සමාසතො අත්ථවිභාවනා - “ඉතිපි සො භගවා” තිආදීනං (සං.
 නි. 2.41; 5.479; අ. නි. 6.10; පාරා. 1) සුත්තන්තිකානං වචනානමත්ථං
 ආගමසුත්තන්තානුරූපං. “විවාදාධිකරණං සියා කුසලං සියා අකුසලං සියා
 අඛ්‍යාකත”න්ති (වුළුව. 220) එවමාදීනං අභිධම්මසුත්තන්තිකානං
 වචනානමත්ථං අභිධම්මසුත්තන්තානුරූපන්ති එවමාදි. හෙස්සතීති භවිස්සති,
 කරිසිස්සතීති අධිප්පායො. වණ්ණනාපිති එත්ථ අපි-සද්දො සම්පිණ්ඩනත්ථො,
 සො තස්මාති පදෙන යොජෙතබ්බො. කථං? පණ්ඩිතානං පමාණත්තාපි
 විත්ථාරමග්ගස්ස සමාසිතත්තාපි විනිවිජයස්ස අසෙසිතත්තාපි තන්තික්කමස්ස
 අවොක්කමිතත්තාපි සුත්තන්තිකවචනානං සුත්තන්තට්ඨකථානුරූපං
 දීපනතොපි තස්මාපි සක්කච්චං අනුසික්ඛිතබ්බාති. එත්ථ “තන්තික්කමං
 අවොක්කමිත්වා”ති වචනෙන සිද්ධෙපි “අට්ඨකථාවරියා වෙරඤ්ජකණ්ඩාදීසු
 ‘සුත්තන්තිකානං භාරො’ති ගතා, මයං පන වත්ථාව ගමිස්සාමා”ති දස්සෙතුං
 “සුත්තන්තිකාන”න්ති චුත්තං කිර.

ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

බාහිරනිදානකථාවණ්ණනා

තදඤ්චවිනයාදිභෙදෙන විනයස්සබ්‍රහ්මත්තා විනයො තාව වචත්ථපෙතබ්බො.
 “බුද්ධෙන ධම්මො විනයො ච චුත්තො”ති පුබ්බෙ චුත්තත්තා ඉදානි “චුත්තං
 යෙනා”ති න වත්තබ්බන්ති වෙ? තස්ස එවමාදිවචනං සන්ධාය චුත්තන්ති
 සම්බන්ධො. ධාරිතං යෙන වාහනං. යත්ථජ්ජනිට්ඨිතඤ්චෙනන්ති වචනං
 සකලම්පි විනයපිටකං සන්ධාය චුත්තං. අත්තපච්චක්ඛවචනං න භොතීති
 ආභවිව භාසිතං න භොතීති අධිප්පායො. න හි භගවතො අතීතාදීසු අප්පච්චක්ඛං
 කිඤ්ච අත්ථි. යදි අත්තපච්චක්ඛවචනං න භොති, පදසොධම්මාපත්තිං න
 ජනෙය්‍යාති වෙ? න, සාවකභාසිතස්සපි පදසොධම්මාපත්තිජනනතො.
 නියමාභාවා අනිජ්ජසඤ්චගාති වෙ? න, පදසොධම්මසික්ඛාපදට්ඨකථායං
 “සඤ්චිතිත්තයං ආරුළුභො”ති විසෙසිතත්තා. තථා අට්ඨකථායම්පි සඤ්චිතිං
 ආරුළුභත්තා “බන්ධනඤ්ච පටිපාටි...පෙ.... සංසාරොති පවුච්චති”ති (ධ. ස.
 අට්ඨ. නිදානකථා; විභ. අට්ඨ. 226 සඤ්චාරපදනිද්දෙස) එවමාදිවචනං, යඤ්ච
 සඤ්චිතිආරුළුභක්කමානුගතං, තං පදසොධම්මාපත්තිං ජනෙතිති ආයස්මා
 උපතිස්සො.

පයමමභාසසිභීතිකථාවණ්ණනා

පයමමභාසසිභීති නාම වාති එත්ථ ච-සද්දො අතිරෙකත්ථො, තෙන අඤ්ඤාපි අත්ථිති දීපෙති. තම්පි සාලවනං උපගන්ත්වා මිත්තසුභජ්ජෙ අපලොකෙත්වා නිවත්තනතො උපවත්තනන්ති පාකටං ජාතං කිර. යමකසාලානන්ති එකා කිර සාලපන්ති සීසභාගෙ, එකා පාදභාගෙ. තත්තාපි එකො තරුණසාලො සීසභාගස්ස ආසන්නෙ භොති, එකො පාදභාගස්ස, මූලබන්ධවිටපපත්තෙහි අඤ්ඤමඤ්ඤං සංසිඛ්ඛිත්වා ධීතසාලානන්තිපි වුත්තං. අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයාති ඉත්ථමභූතලක්ඛණෙ කරණවචනං “කතකිච්චො පිතිජ භාස චෙතො අවෙරමුඛෙනාභතකුණ්ඩලෙනා”තිආදීසු විය. පරිනිබ්බානෙ පරිනිබ්බානහෙතු, තස්මිං යානෙ වා මා සොචිත්ථ විත්තෙන, මා පරිදෙවිත්ථ වාචාය “පරිදෙවනං විලාප”න්ති වචනතො. මභාසමණෙනාති නිස්සක්කත්ථෙ කරණවචනං. සූරියං’සුභි පටුකරා’භා’රිණස්ස තාණා ඉත්තාත්රෙව. යඤ්ච භගවතො අනුග්ගහං, තස්ස අනුග්ගහස්සාති ආවරියා. එකච්චෙ පන “යං යස්මා අහං අනුග්ගහිතො”ති වදන්ති. නිබ්බසනානීති නිට්ඨිතවසනකිච්චානි, මයා පරිභුඤ්ජිත්වා අපනීතානි. යදි සුයුත්තානි ධාරෙස්සසීති පුච්ඡති, කචචසදිසාති සාණාති. ඉස්සරියසදිසා නච අනුපුබ්බවිහාරාදයො. අට්ඨ සමාපත්තියො නිරොධසමාපත්ති ව පටිලාභක්කමෙන “අනුපුබ්බවිහාරා”ති වුත්තා.

අනාගතෙ සන්තිකට්ඨෙ, තථාතීතෙ විරන්තනෙ;

කාලද්වයෙපි කච්ඡි, පුරාසද්දො පයුජ්ජතෙ.

සත්ථුසාසනමෙව පරියත්ති සත්ථුසාසනපරියත්ති, සා සුත්තගෙයාදිවසෙන නචඬගා. තිපිටකමෙව සබ්බපරියත්තිජ්ජහෙදං ධාරෙත්තීති තිපිටකසබ්බපරියත්තිජ්ජහෙදධරා. “විනා න සක්කා”ති න වත්තබ්බං “තිපිටකසබ්බපරියත්තිජ්ජහෙදධරෙ”ති වුත්තත්තා, එවං සන්තෙපි අත්ථි විසෙසො තෙහි සම්මුඛාපි අසම්මුඛාපි සුතං, ථෙරෙන පන අසම්මුඛාපටිග්ගහිතං නාම නත්ථිති. න වායන්ති එත්ථ වාති විභාසා, අඤ්ඤාසිපි න අඤ්ඤාසිපිති අත්ථො. තත්ත උච්චිතතෙ. බහුසද්දො විපුල්ලත්ථො “අනන්තපාරං බහු චෙදිතබ්බමිත්තා”ත්රෙව. පුබ්බෙ “තිපිටකසබ්බපරියත්තිජ්ජහෙදධරෙ”ති වුත්තත්තා “බහු වානෙන...පෙ.... පරියත්තො”ති න යුජ්ජතීති චෙ? න,

තිපිටකස්ස අනන්තත්තා, තස්මා අම්භෙ උපාදාය තෙන බහු පරියත්තොති අධිප්පායො. ඉතරං ආනන්දත්ථෙරො තෙහි අප්පස්සුතොති ආපජ්ජති, “අසම්මුඛා පටිග්ගහිතං නාම නත්ථි”ති වචනවිරොධො ව. අභිසම්මාසො අතික්කන්තොති එත්ථ එකො දිවසො නට්ඨො, සො පාටිපදදිවසො, කොලාහලදිවසො නාම සො, තස්මා ඉධ න ගහිතො. සංවෙගවත්ථුං කිත්තෙන්වා කීළනතො සාධුකීළනං නාම. ස්වෙපිති අපි-සද්දො අපෙක්ඛාමන්තානුඤ්ඤාය. සුභසුත්තං “අවිරපරිනිබ්බතෙ භගවතී”ති (දී. නි. 1.444) චුත්තත්තා චතුරාසිතිධම්මක්ඛන්ධසහස්සෙසු අන්තොගධං න භොතීති වෙ? න, භගවතො කාලෙ ලද්ධනයත්තා කථාවත්ථු විය. ඡඩ්ඨිතා පතිතා උක්ඛාපා ඡඩ්ඨිතපතිතඋක්ඛාපා. ආණා එව අප්පට්ඨනට්ඨෙන චක්කන්ති ආණාවක්කං. එකතො එත්ථ නිපතන්තීති එකනිපාතනං. ආකාසෙන ආගන්ත්වා නිසීදීති එකෙති එතං දුතියවාරෙ ගමනං සන්ධායාති ආයස්මා උපතිස්සො. පයමං වා ආකාසෙන ගන්ත්වා පරිසං පත්වා භික්ෂුපන්තිං අපිළෙන්නො පට්ඨියං නිමුජ්ජන්වා ආසනෙ එව අත්තානං දස්සෙසි. උභයථා ව ආපාථං ගතො, තෙන උභයමිපි යුජ්ජති, අඤ්ඤා ද්විසු එකං අභූතං ආපජ්ජති.

අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො ආයස්මන්තං උපාලිං පුච්ඡි...පෙ.... ආයස්මා උපාලිත්ථෙරො විස්සජ්ජෙසිති ඉදං පුබ්බෙ “පයමං ආවුසො උපාලි”තිආදිනා (වුළුව. 439) චුත්තපුච්ඡාචිස්සජ්ජනං සඬ්ඛිපිත්වා සඬ්ඛිතිකාරකෙහි දස්සිතවචනන්ති ගණ්ඨිපදෙ ලිඛිතං. තථා භොතු, කිමත්ථං පනෙත්ථ “නිදානමිපි පුච්ඡි, පුග්ගලමිපි පුච්ඡි, වත්ථුමිපි පුච්ඡි”ති එවං පුබ්බෙ දස්සිතානුක්කමෙන අවත්වා “වත්ථුමිපි පුච්ඡි, නිදානමිපි පුච්ඡි, පුග්ගලමිපි පුච්ඡි”ති එවං අනුක්කමො කතොති? “වත්ථුමුලකත්තා සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා උප්පට්ඨාටියා චුත්ත”න්ති වදන්ති එකෙ. එත්ථ පන විචාරණා වෙරඤ්ජකණ්ඨෙ සම්පත්තෙ කරියති. රාජාගාරකෙති එවංනාමකෙ උය්‍යානෙ. අභිරමනාරහං කිර රාජාගාරමිපි. තත්ථ, යස්ස වසෙනෙතං එවං නාමං ලහති. අථ ඛො “ආයස්මා මහාකස්සපො”තිආදිනා පුබ්බෙ චුත්තමෙව සඬ්ඛිපිත්වා දස්සෙති සඬ්ඛිතිකාරකො වසීගණො. යදි එවං යථා නිදානමිපි පුච්ඡි, පුග්ගලමිපි පුච්ඡිති එත්ථ පුච්ඡාක්කමො දස්සිතො, තථා ආනන්දත්ථෙරස්ස විස්සජ්ජනක්කමොපි කිමත්ථං න දස්සිතොති වෙ? ඉමිනානුක්කමෙන සඬ්ඛිතං පඤ්චපි නිකායා අනාරුළුභාති දස්සනත්ථං. කථං පන ආරුළුභාති? ආයස්මා මහාකස්සපො පඤ්චපි නිකායෙ අනුක්කමෙනෙව පුච්ඡි, ආනන්දත්ථෙරො පන

අනුක්කමෙනෙව පුච්ඡිතමපි අපුච්ඡිතමපි තස්ස තස්ස සුත්තස්ස සභාවං අන්තරා උප්පන්නං වත්ථුං උද්දෙසනිද්දෙසක්කමං මාතිකාවිභවිගක්කමන්ති එවමාදිසබ්බං අනුරූපවචනං පක්ඛිපිත්වා විස්සජ්ජෙසී, තෙනෙවාහ “එතෙනෙව උපායෙන පඤ්චපි නිකායෙ පුච්ඡී”ති. අථ වා “අම්බලට්ඨිකායං රාජාගාරකෙ”ති වත්තබ්බෙ “රාජාගාරකෙ අම්බලට්ඨිකාය”න්ති උප්පට්ඨාට්ඨවනෙනෙපි ඉමමත්ථං දීපෙති. “අම්බලට්ඨිකායං විහරති රාජාගාරකෙ”ති හි වුත්තං.

ගහකාරන්ති ඉමස්ස අත්තභාවගෙහස්ස කාරකං තණ්හාවච්ඡිකං ගවෙසන්තො යෙන ඤාණෙන සක්කා සො දට්ඨුං, තස්සත්ථාය දීපඛිකරපාදමුලෙ කතාහිනිභාරො එත්තකං කාලං අනෙකජාතිසංසාරං තං ඤාණං අවින්දන්තො විවරිත්ති අත්ථො. දුක්ඛා ජාති පුනප්පුනන්ති ඉදං ගහකාරකගවෙසනස්ස කාරණවචනං. සබ්බා තෙ ඵාසුකාති තච සබ්බා අනවසෙසකිලෙසඵාසුකා මයා භග්ගා. ගහකුටං නාම අවිජ්ජා. සොමනස්සසහගතං ඤාණං සොමනස්සමයං. න හි සොමනස්සමයං ඤාණං ඛන්ධසභාවහෙදතො. දළ්ඨිකම්මසිටීලකරණප්පයොජනාති යෙභුය්‍යත්තාය වුත්තං, තං පන තත්ථ තත්ථ පකාසයිස්සාම. අඤ්ඤමඤ්ඤසඛිකරවිරහිතෙ ධම්මෙ ච විනයෙ වාති එත්ථ පාණාතිපාතො අකුසලන්ති එවමාදිසු මරණාධිප්පායස්ස ජීවිතින්ද්‍රියුපවිජෙදකප්පයොගසමුට්ඨාපිකා චෙතනා අකුසලං, න පාණසඛිකාතජීවිතින්ද්‍රියස්ස උපවිජෙදකසඛිකාතො අතිපාතො. තථා අදින්නස්ස පරසන්තකස්ස ආදානසඛිකාතා විඤ්ඤත්ති අබ්‍යාකතො ධම්මො, තබ්බිඤ්ඤත්තිසමුට්ඨාපිකා ථෙය්‍යචෙතනා අකුසලො ධම්මොති (පට්ඨා. 1.1.27) එවමාදිනා අඤ්ඤමඤ්ඤසඛිකරවිරහිතෙ ධම්මෙ පට්ඨලො විනෙතුං. ජාතරූපරජතං පරසන්තකං ථෙය්‍යවිත්තෙන ගණ්හන්තස්ස යථාවත්ථුං පාරාජිකපුල්ලච්චයදුක්කටෙසු අඤ්ඤතරං, හණ්ඩාගාරිකසීසෙන දියාමානං ගණ්හන්තස්ස පාවිත්තියං, අත්තත්ථාය ගණ්හන්තස්ස නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං, කෙවලං ලොලත්තාය ගණ්හන්තස්ස අනාමාසදුක්කටං, රූපියජඛිකසම්මතස්ස අනාපත්තීති එවං අඤ්ඤමඤ්ඤසඛිකරවිරහිතෙ විනයෙපි පට්ඨලො විනෙතුන්ති අත්ථො. භාවෙතීති වඩ්චෙති, එතෙන ඵලවසෙන ජවනවසෙන ච විත්තස්ස වුද්ධිං දස්සෙති. “අවිසිට්ඨ”න්ති පාඨො, සාධාරණන්ති අත්ථො.

දෙසෙනත්තස්ස වසෙනෙත්ථ, දෙසනා පිටකත්තයං;
සාසිතබ්බවසෙනෙනං, සාසනන්තිපි වුවචති.

කථෙතබ්බස්ස අත්ථස්ස, වසෙනාපි කථාති ව;
දෙසනා සාසනා කථා, හෙදම්පෙවං පකාසයෙ.

සාසනස්ස නපුංසකත්තා “යථා...පෙ.... ධම්මසාසනානි”ති වුත්තං.
දුවචරිතසංකිලෙසං නාම අත්ථතො වෙනනා, තථාකාරජපවත්තවිත්තුජපාදො
වා. අනිච්චාදිලක්ඛණං පටිච්ඡේක්ඛිත්වා පවත්තත්තා විපස්සනාවිත්තානි
විසයතො ලොකියා’භිසමයො අසම්මොහතො ලොකුත්තරො, ලොකුත්තරො
එව වා අභිසමයො විසයතො නිබ්බානසංඛාතස්ස අත්ථස්ස, ඉතරස්ස
මග්ගාදිකස්ස අසම්මොහතොතිපි එකෙ. එත්ථ “පටිච්චෙධො”ති වුත්තං ඤාණං,
තං කථං ගම්භීරන්ති වෙ? ගම්භීරස්ස උදකස්ස පමාණග්ගහණකාලෙ දීසෙන
පමාණෙන හවිතබ්බං, එවං අලබ්භනෙය්‍යභාවදස්සනත්ථං ඉදානිති වුත්තන්ති
එකෙ. යස්ස වත්ථාය මග්ගඵලත්ථාය. තඤ්ච අත්ථං නානුභොන්ති
නාධිගච්ඡන්ති කඤ්චි අත්තනා අධිජ්ජෙතං, ඉතිවාදපමොක්ඛඤ්ච. කස්මා?
අත්ථස්ස අනුපපරික්ඛිත්වා ගහිතත්තා. අධිගතඵලත්තා පටිච්චිද්ධාකුජ්ජෙපො. පුන
බ්බිණාසවග්ගහණෙන අරහත්තමෙව දස්සෙති, න සෙක්ඛං. සො හි යථා
හණ්ඩාගාරිකො රඤ්ඤො කට්ඨකමකුටාදිං ගොපෙත්වා ඉච්ඡිතිච්ඡිතක්ඛණෙ
උපනෙති, එවං සහෙතුකානං සත්තානං මග්ගඵලත්ථාය ධම්මං දෙසෙසි.
තාසංයෙව තත්ථ විනයපිටකෙ පහෙදතො වුත්තත්තා, වායමිත්වා තා එව
පාපුණානිති ආචරියා. කිමත්ථං තිස්සොව විජ්ජා තත්ථ විහත්තාති?
සීලසම්පත්තියා එතපරමුපනිස්සයභාවතො. “අපරෙහිපි සත්තහඩගෙහි
සමන්තාගතො භික්ඛු විනයධරො භොති. ආපත්තිං ජානාති, අනාපත්තිං,
ලහුකං ආපත්තිං, ගරුකං ආපත්තිං, අනෙකවිහිතං පුබ්බෙතිවාසං
අනුස්සරති...පෙ.... දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන
සත්තෙ පස්සති...පෙ.... ආසවානඤ්ච ඛයා...පෙ.... උපසම්පජ්ජ විහරති”ති
(පරි. 327) සුත්තමෙත්ථ සාධකං. විනයං පරියාපුණිත්වා සීලසම්පත්තිං නිස්සාය
ආසවක්ඛයඤාණෙන සහෙව විය දිබ්බචක්ඛුපුබ්බෙතිවාසානුස්සතිඤාණානි
පටිලහති. විසුං එතෙසං පරිකම්මකිච්චං නත්ථීති දස්සනත්ථං තාසංයෙවාති
වුත්තන්ති ව වදන්ති එකෙ. අභිධම්මෙ පන තිස්සොවිජ්ජා ඡ අභිඤ්ඤා
චතස්සො ව පටිසම්භිදා අඤ්ඤො ව සම්මජ්ජධානාදයො ගුණවිසෙසා විහත්තා.

කිඤ්චාපි විහත්තා, තථාපි විසෙසතො පඤ්ඤාජාතිකත්තා චතස්සො පටිසම්භිදා පාපුණාතීති දස්සනත්ථං. තාසං තත්ථෙවාති අවධාරණවිපල්ලාසො කතො. අත්තනා දුග්ගහිතෙන ධම්මෙනාති පාඨසෙසො. කත්තරි චෙතං කරණචචනං, හෙතුත්ථෙ ච, අත්තනා දුග්ගහිතහෙතූති අධිජ්ජායො. කස්මා පනාති “අනුලොමිකො”ති චුත්තත්ථං දීපෙති.

පඨමමහාසඬගීතිකථාවණ්ණනානායො.

දුතියසඬගීතිකථාවණ්ණනා

පන්තභාරාති පතිතක්ඛන්ධභාරා. “භාරා භවෙ පඤ්චක්ඛන්ධා”ති (සං. නි. 3.22) හි චුත්තං. “සම්මුඛා භවිස්සාම න භවිස්සාමා”ති චත්තාරො. තෙසු දහරා කිර. ජම්මීන්ති ලාමකං.

දුතියසඬගීතිකථාවණ්ණනානායො.

තතියසඬගීතිකථාවණ්ණනා

බ්‍රහ්මලොකා චචිත්ථාති එත්ථ චත්තාරො මග්ගා පඤ්චානන්තරියාති නියතම්චිජාදිට්ඨිති ඉමෙයෙව නියතා, න මහග්ගතා, තස්මා පණ්ඩිවසෙන හෙට්ඨපපත්තිපි හොති. අතිච්ඡථාති අතිච්ච ඉච්ඡථ, ගන්ත්වා භික්ඛං පරියෙසථාති අධිජ්ජායො. කෙටුභං නාම කඛ්‍යාකරණවිධියුත්තං සත්ථං. කිරියාකජ්ජං ඉත්තොකෙ, කත්තාඛ්‍යාදිලක්ඛණයුත්තසත්ථං. අසන්ධිමිත්තාති තස්සා නාමං. තස්සා කිර සරීරෙ සන්ධියො න පඤ්ඤායන්ති, මධුසිත්ථකෙන කතං විය සරීරං හොති. තස්මා “ඵචංනාමිකා ජාතා”තිපි වදන්ති. මාගධකෙන පත්ථෙත චත්තාරො පත්ථා ආල්භකං, චත්තාරි ආල්භකාති දොණං, චතුදොණා මානිකා, චතුමානිකා ඛාරිකා, වීසතිඛාරිකො වාහොති. කෙටුමාලාති “සීසතො උට්ඨහිත්වා යීතො ඔභාසපුඤ්ජො”ති වදන්ති. රාජ්ද්ධිඅධිකාරජ්ජසඬගෙනෙතං චත්ථු චුත්තං, නානුක්කමෙන. අනුක්කමෙන පන බුද්ධසාසනාවහාරං චත්ථුං දීපෙන්නො “රාජා කිරා”තිආදිමාහ. කිලෙසදමනෙන දන්තං. කායවාචාහි ගුත්තං. “පාවීනමුඛො”තිපි පායො අත්ථි. පුබ්බෙ ජෙට්ඨභාතිකත්තා තෙනෙව පරිවයෙන පත්තග්ගහණත්ථාය ආකාරං දස්සෙති. අභාසීති “භාසිස්සාමි”ති විතක්කෙසි. අපරෙ “අඤ්ඤාතන්ති චුත්තෙපි සබ්බං අභණ්ණි”ති වදන්ති. අමතන්ති නිබ්බානසඬබාතාය නිවත්තියා සගුණාධිචචනං, තස්සා අජ්ජමාදො

පදං මග්ගො. මච්චුති පචත්තියා සදොසාධිවචනං, තස්සා පමාදො පදං මග්ගොති එවං චත්තාරි සච්චානි සන්දස්සිතානි භොන්ති. සඬ්ඝසරණගතත්තා සඬ්ඝනිස්සිතා පබ්බජ්ජා, භණ්ඩුකම්මස්ස වා තදායත්තත්තා. නිග්‍රොධත්ථෙරස්සානුභාවකිත්තනාධිකාරත්තා පුබ්බෙ චුත්තම්පි පච්ඡා චත්තබ්බම්පි සම්පිණ්ඩෙත්වා ආහ “පුන රාජා අසොකාරාමං නාම මහාවිහාරං කාරෙත්වා සට්ඨිසහස්සානි...පෙ.... චතුරාසීතිවිහාරසහස්සානි කාරාපෙසී”ති. “පුපුජ්ජනකලායාණකස්ස වා පච්චවෙක්ඛිතපරිභොගො”ති වචනතො සෙක්ඛාව පරමත්ථතො දායාදා, තථාපි ථෙරො මහින්දකුමාරස්ස පබ්බජ්ජත්ථං එකෙන පරියායෙන ලොකධම්මසිද්ධෙන එවමාහ “යො කොචි මහාරාජ...පෙ.... ඔරසං පුත්ත”න්ති. චුත්තඤ්ඤි වෙදෙ –

“අඬිගා අඬිගා සම්භවසි, හදයා අධිජායසෙ;
අත්තා වෙ පුත්තො නාමාසි, ස ජීව සරදොසත”න්ති.

තස්මා ඉමිනා පරියායෙන ඔරසො පුත්තො මාතෘපිතුහි පබ්බජිතො වෙ, අත්ථතො තෙ සයං පබ්බජිතා විය භොන්ති. ධම්මකථිකා කස්මා නාරොචෙන්ති? රාජා “ථෙරං ගණ්හිත්වා ආගච්ඡවා”ති අමච්චෙ පෙසෙසි, ධම්මකථිකා ථෙරස්ස ආගමනකාලෙ පරිවාරත්ථාය පෙසිතා, තස්මා. අපිච තෙන චුත්තවිධිනාව වදන්ති චණ්ඩත්තා, චණ්ඩභාවො චස්ස “අම්බං ඡින්දිත්වා වෙළයා වතිං කරොහි”ති චුත්තඅමච්චවත්ථුනා විභාවෙතබ්බො. කස්මා පන ධම්මකථිකා රාජාණාපනං කරොන්තිති? “සාසනං පග්ගහෙතුං සමත්ථො”ති චුත්තත්තා. දීපකතිත්තිරොති කුටතිත්තිරො. අයං පන කුටතිත්තිරකම්මෙ නියුත්තොපි සුද්ධචිත්තො, තස්මා තාපසං පුච්ඡි. සාණිපාකාරන්ති සාණිපාකාරෙන. විහජිත්වා වදන්ති විහජ්ජවාදී “අත්ථි බ්වෙස බ්‍රාහ්මණ පරියායො”තිආදිනා (පාරා. 5). අපිච සස්සතවාදී ච භගවා “අත්ථි, භික්ඛවෙ, අජාතං අභූතං අසඬ්ඛත”න්තිආදි (ඉතිවු. 43)-වචනතො. එකච්චසස්සතිකො ච “සප්පච්චයා ධම්මා, අප්පච්චයා ධම්මා”ති (ධ. ස. දුකමානිකා 7) වචනතො. අත්තානන්තිකො ච –

“ගමනෙන න පත්තබ්බො, ලොකස්සන්තො කුදාවනං;
න ච අප්පත්වා ලොකන්තං, දුක්ඛා අත්ථි පමොවනං”. (සං. නි. 1.107; අ. නි. 4.45);

“අනමතග්ගොයං, හික්ඛවෙ, සංසාරො පුබ්බකොටි න පඤ්ඤායතී”ති (සං. නි. 2.124; වුළුනි. කප්පමාණවපුච්ඡානිද්දෙස 61) වචනතො. අමරාවික්ඛෙපිකපක්ඛම්පි ඊසකං හපති හගවා “සස්සතො ලොකොති අබ්‍යාකතමෙතං අසස්සතො ලොකොති අබ්‍යාකතමෙතං”න්තිආදිඅබ්‍යාකතවත්ථුදීපනතො සම්මුතිසච්චදීපනතො ව. තඤ්ඤි අප්ඤ්ඤාත්තඛිද්ධාදිවසෙන න වත්තඛිබං. යථාහ “ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං න වත්තඛිබං අප්ඤ්ඤාත්තාරම්මණන්තිපි”තිආදි (ධ. ස. 1437). තථා අධිච්චසමුප්පන්නිකපක්ඛම්පි හපති “ලද්ධා මුධා නිබ්බුතිං භුඤ්ජමානා”ති (බු. පා. 6.7; සු. නි. 230) වචනතො. තත්ථ හි මුධාති අධිච්චසමුප්පන්නවෙච්චනං. සඤ්ඤීවාදාදිකො ව හගවා සඤ්ඤීභවඅසඤ්ඤීභවනෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීභවවසෙන. උච්ඡෙදවාදී ව “අහඤ්ඤි, බ්‍රාහ්මණ, උච්ඡෙදං වදාමි රාගස්සා”ති (පාරා. 6) වචනතො. දිට්ඨධම්මනිබ්බානවාදී ව “බිණා ජාති, වුසිතං බ්‍රහ්මවරිය”න්ති (මහාව. 23; දී. නි. 2.215; සං. නි. 3.35) වචනතො, “නත්ථි දානි පුනඛිහවො”ති (මහාව. 16) වචනතො, දිට්ඨෙව ධම්මෙ නිරොධසමාපත්තිදීපනතො ව. එවං තෙන තෙන පරියායෙන තථා තථා වෙනෙය්‍යප්ඤ්ඤාසයානුරූපං විහජිත්වා වදන්ති විහජ්ජවාදී හගවාති.

තතිසසඬ්ඨිතිකථාවණ්ණනානායො.

පුප්ඵනාමො සුමනත්ථෙරො. මහාපදුමත්ථෙරොති එකෙ. මහිංසකමණ්ඩලං අන්ධරට්ඨන්ති වදන්ති. ධම්මවක්ඛු නාම තයො මග්ගා. සොතාපත්තිමග්ගන්ති ව එකෙ. පඤ්චපි රට්ඨානි පඤ්ච විනරට්ඨානි නාම. රාජගහෙති දෙවියා කතවිහාරෙ. සිලකුටම්භීති පබ්බතකුටෙ. වඩ්ඪමානන්ති අලඬිකරණචුණ්ණං. අරියදෙසෙ අතීව සම්මතං කිර. එකරසෙන නාථකරණා ඉති දම්ළා. සාරපාමඬිගන්ති උත්තමං පාමඬිගං. පෙතවත්ථුආදිනා සංවෙජෙත්වා අභිසමයත්ථං සච්චසංයුත්තඤ්ච. මෙඝවනුය්‍යානං නාම මහාවිහාරට්ඨානං. “ද්වාසට්ඨියා ලෙණෙසු”ති පාඨො. දසභාතිකන්ති අභයකුමාරාදයො දස, තෙ ඉධ න වුත්තා. වුත්ථවස්සො පචාරෙත්වාති වාතුමාසිනියා පචාරණායාති අත්ථො. පඨමපචාරණාය වා පචාරෙත්වා එකමාසං තත්ථෙව වසිත්වා කත්තිකපුණ්ණමාසියං අවොච, අඤ්ඤථා “පුණ්ණමායං මහාවීරො”ති වුත්තත්තා න සක්කා ගහෙතුං. මහාවීරොති බුද්ධොපචාරෙන ධාතුයො වදන්ති.

ජඩ්ඝජ්ජමාණන්ති “ථුපස්ස ජඩ්ඝජ්ජමාණ”න්ති වදන්ති. මාතුලභාගිනෙය්‍යා චුළොදරමහොදරා. ධරමානස්ස විය බුද්ධස්ස රස්මි සරසරස්මි, රඤ්ඤො ලොබාසාසනං අජ්ජෙසි, එවඤ්ච මුඛසාසනමවොච. දොණමත්තා මගධනාළියා ද්වාදසනාළිමත්තා කිර. “පරිච්ඡින්නට්ඨානෙ ඡිජ්ජිත්වා”ති පායො. සබ්බදිසාහි පඤ්ච රස්මියො ආවට්ටෙත්වාති පඤ්චහි එලෙහි නික්ඛන්තත්තා පඤ්ච, තා පන ඡබ්බණ්ණාව. කත්තිකපුණ්හපක්ඛස්ස පාට්පදදිවසෙති පුණ්හපක්ඛස්ස පයමදිවසෙති අත්ථො. මහාබොධිට්ඨානෙ පරිචාරෙත්වා ධීතනාගයක්ඛාදිදෙවතාකුලානි. ගොපකා නාම රාජපරිකම්මිනො තථාභාවකිච්චා. තෙසං කුලානං නාමන්තිපි කෙවි. උදකාදිවාහා කාලිඬ්ගා. කාලිඬ්ගෙසු ජනපදෙසු ජාතිසම්පන්නං කුලං කාලිඬ්ගකුලන්ති කෙවි.

පයමපාට්පදදිවසෙති දුතියඋපොසථස්ස පාට්පදදිවසෙති අත්ථො. තත්ථ ධීතෙහි සමුද්දස්ස දිට්ඨත්තා තං යානං සමුද්දසාලවත්ථු. සොළස ජාතිසම්පන්නකුලානි අට්ඨ බ්‍රාහ්මණාමච්චකුලානි. මහාඅරිට්ඨත්ථෙරො චෙතියගිරිමහි පබ්බජිතො. අමච්චස්ස පරිචෙණට්ඨානෙති සම්පතිකාලවසෙනාහ. මහින්දත්ථෙරො ද්වාදසවස්සිකො හුත්වා තම්බපණ්ණදීපං සම්පත්තො, තත්ථ ද්වෙ වස්සානි වසිත්වා විනයං පතිට්ඨාපෙසි, ද්වාසට්ඨිවස්සිකො හුත්වා පරිනිබ්බුතො. විනයො සංවරත්ථායාති විනයපිටකං, තස්ස පරියාපුණනං වා. යථාභූතඤ්ඤාණදස්සනං සජ්ජවිවයනාමරූපපරිග්ගහො. මග්ගාදිපච්චවෙක්ඛණෙ අසති අන්තරා පරිනිබ්බානං නාම නත්ථි සෙක්ඛස්ස මරණං වා, සතියෙව හොති. තස්මා ආහ “විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සන”න්ති. අනුපාදාපරිනිබ්බානත්ථායාති කඤ්චි ධම්මං අනුපාදාය අග්ගහෙත්වා ඊසකම්පි අනවසෙසෙත්වා පරිනිබ්බානත්ථායාති අත්ථො. උපනිසාති “විනයො සංවරත්ථායා”තිආදිකා කාරණපරම්පරා. එත්තාවතා අත්තහිතනිජ්ජත්ති. දස්සෙත්වා ඉදානි පරහිතනිජ්ජත්ති. දස්සෙතුං “එතදත්ථං සොතාවධාන”න්ති ආහ. තස්සත්ථො – අත්තනො විනයකථනං විනයමත්තනඤ්ච උග්ගහෙතුං පරෙසං සොතස්ස ඔදහනං සොතාවධානං. තතො උග්ගහිතවිනයකථාමත්තනානං තෙසං උපනිසා යථාචුත්තකාරණපරම්පරා සිද්ධායෙවාති න පුන දස්සිතාති වෙදිතබ්බා. අඤ්ඤා එතදත්ථා උපනිසාති ඉමිනා වචනෙනෙව අනුපාදාපරිනිබ්බානස්ස සඬ්ගහිතත්තා අනුපාදාපරිනිබ්බානතො උද්ධං සොතාවධානාසම්භවතො

එතදත්ථං සොතාවධානන්ති අත්තෙ න සම්භවතීති නිරත්ථකං භවෙය්‍ය, න ච
නිරත්ථකං පරහිතනිජ්ජිත්තියා මූලකාරණදස්සනත්ථත්තාති චෙදිතබ්බං.

එවං යථා යථා යං යං, සම්භවෙය්‍ය පදං ඉධ;

තං තං තථා තථා සබ්බං, පයොජෙය්‍ය විචක්ඛණොති.

බාහිරනිදානකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාරාජිකවණ්ණනා

වෙරඤ්ජකණ්ඩො

වෙරඤ්ජකණ්ඩවණ්ණනා

“තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා වෙසාලියං විහරති මහාවනෙ කූටාගාරසාලායං. තෙන ඛො පන සමයෙන වෙසාලියා අවිදුරෙ කලන්දගාමො නාම හොති”ති විනයනිදානෙ ආරහිතබ්බෙ වෙරඤ්ජකණ්ඩස්ස ආරම්භො කිමත්ථොති වෙ? වුවුවතෙ – මූලතො පහුති විනයනිදානං දස්සෙතුං. යදි එවං “පයමං ආවුසො උපාලි පාරාජිකං කත්ථ පඤ්ඤත්තන්ති, වෙසාලිය”න්ති වචනෙන විරුජ්ඣතිති වෙ? න විරුජ්ඣති. කස්මා? කත්ථ පඤ්ඤත්තන්ති හි නිදානපුච්ඡා. එවං සන්තෙපි “පයමස්ස පාරාජිකස්ස කිංනිදාන”න්ති පුච්ඡිතෙ සාධාරණමහානිදානවිස්සජ්ජනං අයුත්තං වියාති? නායුත්තං, සබ්බෙසං සික්ඛාපදානං පාටෙක්කං නිදානස්ස පුට්ඨත්තා තස්ස විස්සජ්ජෙතබ්බත්තා ව සබ්බසාධාරණමහානිදානං පයමමාහ. එකන්තෙන පුච්ඡාවිස්සජ්ජනක්කමෙන පාරාජිකාදීති සඬිගහං ආරොපිතාති. කථං ආරොපිතාතීති වෙ? ආයස්මතා මහාකස්සපෙන අනුක්කමෙන සබ්බොපි විනයො පුච්ඡිතො, පුට්ඨොන ව ආයස්මතා උපාලිත්ථෙරෙන යථාසම්භවං නිරන්තරං විස්සජ්ජිතමෙව. අපුච්ඡිතාතිපි විනීතවත්ථුආදීති යුජ්ජමානාති වත්ථුති අන්තොකත්වා විස්සජ්ජනක්කමෙනෙව ගණසජ්ඣායමකංසුති වෙදිතබ්බං. අඤ්ඤා වෙරඤ්ජකණ්ඩං පයමපාරාජිකස්සෙව නිදානන්ති වා අනධිකාරිකං වා නිජපයොජනං වා පාටෙක්කං සික්ඛාපදනිදානපුච්ඡානන්තරං තදෙව විස්සජ්ජෙතබ්බත්ති වා ආපජ්ජති, තස්මා ආදිතො පහුති විනයනිදානං දස්සෙතුං “තෙන සමයෙන”තිආදි ආරද්ධං.

ඉදාති නිදානභණ්ණෙන පයොජනං වක්ඛාම – විනයස්සආණාදෙසනත්තා භගවතො තාව ආණාරභභාවදීපනං, ආණාභූතස්ස ව විනයස්ස අනඤ්ඤවිසයභාවදීපනං, ආණාය ධීතානං සාවකානං මහානුභාවදීපනඤ්ඤාති තිවිධමස්ස පයොජනං. කථං? ආණාසාසනාරහො හි භගවා පහීනකිලෙසත්තා, අධිගතගුණවිසෙසත්තා, ලොකජෙට්ඨසෙට්ඨත්තා, තාදිභාවජ්ජත්තත්තා ව, අරසරූපතාදීහි අට්ඨහි අක්කොසවත්ථුහි අකම්පනතො භගවතො තාදිභාවජ්ජත්ති වෙදිතබ්බා, අට්ඨන්තම්පි තෙසං අක්කොසවත්ථුනං අත්තති

සම්භවපරියායදීපනපාළියා පහිනකිලෙසතා වෙදිතබ්බා. චතුත්තං කුමානානං තිස්සන්තඤ්ච විජ්ජානං අධිගමපරිදීපනෙන අධිගතගුණවිසෙසතා වෙදිතබ්බා. “නාහං තං බ්‍රාහ්මණ පස්සාමි සදෙවකෙ...පෙ.... මුද්ධාපි තස්ස විපතෙය්‍යා”ති ච “ජෙට්ඨො සෙට්ඨො ලොකස්සා”ති ච වචනෙන ජෙට්ඨසෙට්ඨතා වෙදිතබ්බා, ඉදඤ්ච භගවතො ආණාරහභාවදීපනජ්ජයොජනං. “ආගමෙහි ත්වං සාරිපුත්ත, ආගමෙහි ත්වං සාරිපුත්ත, තථාගතොව තත්ථ කාලං ජානිස්සති”ති වචනං අනඤ්ඤචසයභාවදීපනං. “සාධාහං, භන්තෙ, පථවිං පරිවත්තෙය්‍යා”න්ති ච “එකාහං, භන්තෙ, පාණිං අහිනිමිමිනිස්සාමි”ති ච “සාධු, භන්තෙ, සබ්බො හික්බුසඬ්ඨසො උත්තරකුරුං පිණ්ඩාය ගච්ඡෙය්‍යා”ති ච ඉමෙහි ථෙරස්ස තිහි සිහනාදෙහි ආණාය ධීතානං සාවකානං මහානුභාවතාදීපනං වෙදිතබ්බං. සාවත්ථියාදීසු අවිහරිත්වා කිමත්ථං භගවා වෙරඤ්ජායමෙව තදා විහාසිති වෙ? නලෙරුයක්ඛස්ස පිනිසඤ්ජනනත්ථං, හික්බුසඬ්ඨස්ස හික්ඛාවසෙන අකිලමනත්ථං, වෙරඤ්ජබ්‍රාහ්මණස්ස පසාදසඤ්ජනනත්ථං, මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස ආනුභාවදීපනට්ඨානභූතත්තා, සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස විනයපඤ්ඤත්තියාවනභෙතුභූතපරිවිතක්කනට්ඨානභූතත්තා ච. තෙසු පච්ඡිමං බලවකාරණං, තෙන චුත්තං අට්ඨකථායං “තෙන සමයෙනාති යෙන කාලෙන ආයස්මතො...පෙ.... තෙන කාලෙනා”ති. පුරිමෙසු චතුසු අසඬ්ඨගකාරණෙසු පඨමෙන භගවා මෙත්තාභාවනාදිනා අමනුස්සානං විත්තසංරක්ඛණෙන හික්බුනං ආදරං ජනෙති. දුතියෙන පරිසාවචරෙන හික්බුනා එවං පරිසා සඬ්ඨගහෙතබ්බා, එවං අජ්ජිවිජෙන සන්තුට්ඨොන ච භවිතබ්බන්ති වා දස්සෙති. තතියෙන පච්චයෙ නිරපෙක්ඛෙන කුලානුග්ගහො කාතබ්බොති. චතුත්ථෙන එවං මහානුභාවෙනාපි පච්චයත්ථං න ලොලුජ්ජං කාතබ්බං, කෙවලං පරදත්තුපජීවිනා භවිතබ්බන්ති දස්සෙති. “තෙනාතිආදිපායස්ස...පෙ.... විනයස්සත්ථවණ්ණන”න්ති වචනතො අඤ්ඤො තෙනාතිආදිපායො, අඤ්ඤො විනයො ආපජ්ජති.

“තෙනාතිආදිපායමිහා, කො අඤ්ඤො විනයො ඉධ;

තස්සත්ථං දස්සයන්තොව, කරෙ විනයවණ්ණන”න්ති. —

වෙ? නනු චුත්තං පුබ්බෙව “ඉදඤ්චි බුද්ධස්ස භගවතො අත්තපච්චක්ඛවචනං න හොති”තිආදි, තස්මා උපාලිත්ථෙරෙන චුත්තස්ස තෙනාතිආදිපායස්ස

අත්ථං නානාජපකාරතො දස්සයන්තො කරිස්සාමි විනයස්ස භගවතො අත්තපච්චක්ඛවචනභූතස්ස අත්ථවණ්ණනන්ති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. යදි එවං “තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා වෙරඤ්ජායං විහරතීති එවමාදිවචනපටිමණ්ඩිතනිදානං විනයපිටකං කෙන ධාරිත”න්තිආදිවචනං විරුජ්ඣති “තෙන සමයෙනා”තිආදිවචනස්ස විනයපිටකපරියාපන්නභාවදීපනතොති වෙ? න, අඤ්ඤත්ථෙපි තබ්බොභාරසිද්ධිතො “නානාවිධභිත්තිකම්මපටිමණ්ඩිතවසනො පුරිසො”තිආදීසු විය. විනයස්සාදිභාවෙන සඬගීතිකාරකෙන අනුඤ්ඤාතත්තා විනයපරියාපන්නතාපි යුජ්ජති තස්ස වචනස්ස. එත්ථාහ - යථා සුත්තන්තෙ “එකං සමය”න්ති ව, අභිධම්මෙ ව “යස්මිං සමයෙ”ති අනියමතො වුත්තං, තථා අවත්වා ඉධ “තෙන සමයෙනා”ති පඨමං තංනිද්දෙසොව කස්මා වුත්තොති? වුවචනෙ - තස්ස තස්ස සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිසමයස්ස, යස්ස වා සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිහෙතුභූතස්ස සමයස්ස හෙතු භගවා තත්ථ තත්ථ විහාසී, තස්ස ව සමයස්ස අතීතස්ස තෙසං සඬගීතිකාරකානං වසීනං සුවිදිතත්තා. කථං? “යෙ තෙ භික්ඛු අප්පිච්ඡා තෙ උජ්ඣායන්ති”තිආදිවචනතො, “අථ බො තෙ භික්ඛු භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසු”න්ති ව “අථ බො භගවා එතස්මිං නිදානෙ සන්නිපාතාපෙත්වා”ති ව “භික්ඛුනං තදනුව්ඡවිකං තදනු...පෙ.... දස අත්ථවසෙ පටිච්ච සඬසසුට්ඨතායා”ති ව “එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, ඉමං සික්ඛාපදං උද්දිසෙය්‍යාථා”ති ව බන්ධකෙසු ව “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තීභි සරණගමනෙහි පබ්බජ්ජ”න්තිආදිවිනයක්කමස්ස වචනතො යො සො සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිසමයො, තස්ස තස්ස විනයක්කමස්ස සො පඤ්ඤත්තිසමයො ව සුවිදිතො තෙසං පඤ්චසතානං ධම්මධරානං භික්ඛුනං, නායං නයො සුත්තන්තාභිධම්මෙසු සම්භවති. තස්මා සුවිදිතත්තා තෙන සමයෙන හෙතුභූතෙන විහරතීති විහරතිපදෙන එකසම්බන්ධත්තා ව පඨමං යංනිද්දෙසාදිතො අසම්භවතො ව විනයපිටකෙ තංනිද්දෙසොව පඨමං වුත්තො. කථං? එත්ථ “යෙන බො පන සමයෙන වෙසාලියා අවිදුරෙ කලන්දගාමො නාම භොතී”ති වා “යෙන බො පන සමයෙන වෙසාලී...පෙ.... භොතී”ති වා අසම්භවතො යංනිද්දෙසෙන අවත්වා තංනිද්දෙසස්සෙව සම්භවතො “තෙන බො පන සමයෙන...පෙ.... කලන්දගාමො නාම භොතී”ති වුත්තන්ති, කෙවලං සුවිදිතත්තා වා. අනියමනිද්දෙසවචනන්ති එත්ථ කිඤ්චාපි යථාවුත්තනයෙන නියමනිද්දෙසවචනමෙවෙනං තංනිද්දෙසත්තා, තථාපි

“අනියමනිද්දෙසවචන”න්ති වුත්තං. යං පන වුත්තං “අයඤ්භි සබ්බස්මිම්භි විනයෙ යුත්ති”ති, තං තබ්බහුලෙන වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

යදි සබ්බං තෙනාති පදං අනියමනිද්දෙසවචනං භවෙය්‍ය, තෙන හි හික්බවෙ හික්බුනං සික්ඛාපදන්ති එත්ථ ඉදම්භි පුබ්බෙ සිද්ධත්ථං තෙනාති පදං අනියමනිද්දෙසවචනං භවෙය්‍ය. “තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා උරුවෙලායං විහරති”ති ආදීසු වුත්තං තෙනාති පදඤ්ච අනියමනිද්දෙසවචනං භවෙය්‍ය, න ච භොති, තස්මා යෙසං තෙන තංනිද්දෙසෙන නිද්දිට්ඨත්ථො අවිදිතො, තෙසං වසෙනාහ “අනියමනිද්දෙසවචනමෙත”න්ති. අථ වා තතො පට්ඨං තදත්ථාදස්සනතො පච්ඡාසි තංසම්බන්ධෙන යංනිද්දෙසදස්සනතො ච “අනියමනිද්දෙසවචනමෙත”න්ති වුත්තං. අථ වා පුබ්බණ්භාදීසු අයං නාමාති අනියමෙත්වා කාලපරිදීපනස්ස සමයසද්දස්ස උපපදභාවෙනපි එවං වත්තුමරහති “යදිදං අනියමනිද්දෙසවචන”න්ති. අථ වා “තෙනා”ති වුත්තෙ තෙන සට්ඨෙත පට්ඨෙතාති සබ්බත්ථප්පසඩ්ධනිවාරණත්ථං නියමං කරොති “සමයෙනා”ති. කෙන පන සමයෙන? පරභාගෙ අත්ථතො සිද්ධෙන සාරිපුත්තස්ස පරිචිතක්කසමයෙන. එත්ථාහ — විතක්කසමයො වෙ ඉධාධිජ්ජෙතො, “පරතො ඉධ පන භෙතුඅත්ථො කරණත්ථො ච සම්භවති. යො හි සො සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිසමයො සාරිපුත්තාදීහිපි දුබ්බිඤ්ඤෙය්‍යො, තෙන සමයෙන භෙතුභූතෙන කරණභූතෙන වා”ති ආදිවචනං විරුජ්ඣති? න, බාහුල්ලෙන වුත්තත්තා. පුත්තත්තාහිධම්මෙසු විය අවත්වා ඉධ විනයපිටකෙ කරණවචනෙන තස්මා නිද්දෙසොති හි වොදනා. තස්මා තස්සා විස්සජ්ජනෙ බාහුල්ලෙන කරණවචනප්පයොජනං වත්තුකාමො ආචරියො ආහ “යො සො සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිසමයො”ති ආදි. න සම්පති වුච්චමානස්සෙව කරණවචනස්ස පයොජනං වත්තුකාමො, ඉමස්ස පන භෙතුඅත්ථොව සම්භවති, න කරණත්ථො, තස්මා ආහ “අපරභාගෙ අත්ථතො සිද්ධෙනා”ති ආදි. සමයඤ්චාති ආගමනපච්චයසමවායං තදනුරූපකාලඤ්ච උපාදායාති අත්ථො. පච්චයසාමග්ගිඤ්ච ආගමනකාලඤ්ච ලභිත්වා ජානිස්සාමාති අධිජ්ජායො.

එත්ථාහ — යථා “එකොව බො, හික්බවෙ, බණ්ණා සමයො වා”ති එත්ථ බණ්ණසමයානං එකො අත්ථො, තථා කාලඤ්ච සමයඤ්ච උපාදායාති කාලසමයානං එකො අත්ථො සියා, අපිච ආගමනපච්චයසමවායො වෙත්ථ

සමයො කාලස්සාපි ආගමනපච්චයත්තා සමයග්ගහණෙනෙව සො ගහිතොති විසුං කාලො කිමත්ථං ගහිතොති ච? වුවුවතෙ - අප්පෙව නාම ස්වෙපීති කාලස්ස පයමං නියමිතත්තා න සමයො කාලත්ථො. තස්මිං ස්වෙති නියමිතකාලෙ ඉතරෙසං ආගමනපච්චයානං සමවායං පටිච්ච උපසඬ්ඨකමෙය්‍යාම යථානියමිතකාලෙපි පුබ්බණ්භාදිප්පහෙදං යථාචුත්තසමවායානුරූපං කාලඤ්ච උපාදායාති ස්වෙති පරිච්ඡින්නදිවසෙ පුබ්බණ්භාදිකාලනියතභාවං දස්සෙති, තස්මා කාලසමයානං න එකත්ථත්තා කාලස්ස විසුං ගහණමිපි සාත්ථකන්ති වෙදිතබ්බං. යස්මා බණෙ බණෙ ත්වං හික්බු ජායසි ච ජීයසි ච මීයසි චෙති හික්බුනියා සන්තිකෙ අහික්බණං ගච්ඡතීති (පාචි. 198) ච බණෙ බණෙ භාසති සත්ථුසාසනන්ති ච බණසද්දො අනෙකත්ථො, තථා සමයසද්දො ච, තස්මා එකමෙකෙන නියමෙන්නො “එකොව බො, හික්බවෙ, බණො ච සමයො වා”ති ආහ. බණසමයානං අත්ථො එකත්ථො යුජ්ජති බණො ඔකාසලාහො, අට්ඨක්බණවජ්ජිතො නවමො බණොති අත්ථො. අත්තනො අත්තනො උච්ඡෙදාදයො දිට්ඨිගතසඬ්ඨාතෙ සමයෙ එත්ථ පවදන්තීති සමයප්පවාදකො. ස්වෙව තින්දුකාචීරසඬ්ඨාතාය තිමබරුරුක්ඛපන්තියා පරික්ඛිත්තත්තා තින්දුකාචීරං. එකසාලකෙති එකො සාලරුක්ඛො. “කුටිකා”තිපි වදන්ති. අත්ථාභිසමයාති අත්තනො හිතපටිලාහා. ධීරොති ච පණ්ඩිතො වුවුවති, නාඤ්ඤො. සම්මා මානාභිසමයාති සුට්ඨු මානස්ස පහානෙන, සමුච්ඡෙදවසෙන සුට්ඨු මානප්පහානෙනාති අත්ථො. දුක්ඛස්ස පිළනට්ඨොතිආදීසු “චතුත්තං සච්චානං චතුහි ආකාරෙහි පටිවෙධො”තිආදීසු බන්ධපඤ්චකසඬ්ඨාතස්ස දුක්ඛස්ස දුක්ඛාකාරතායට්ඨො. සඬ්ඛතට්ඨො කාරණුප්පත්තිඅත්ථො, දුක්ඛාය වෙදනාය සන්තාපට්ඨො. සුඛාය වෙදනාය විපරිණාමට්ඨො. පිළනට්ඨාදිකොව අභිසමයට්ඨොති අත්ථො දට්ඨබ්බො. ගබ්භොක්කන්තිසමයොතිආදීසුපි පථවීකම්පනආලොකපාතුභාවාදීහි දෙවමනුස්සෙසු පාකටො. දුක්කරකාරිකසමයොපි කාලො සමණො ගොතමො න කාලොතිආදීනා පාකටො. සත්තසත්තාහානි ච අඤ්ඤානි ච දිට්ඨධම්මසුබ්බාරසමයො.

අච්චන්තමෙව තං සමයන්ති ආරම්භතො පට්ඨාය යාව පත්තසන්තිට්ඨානා, තාව අච්චන්තසම්පයොගෙන තස්මිං සමයෙ. කරුණාච්චාරෙන විභාසීති කරුණාකිච්චවිභාරෙන තස්මිං සමයෙ විභාසීති අත්ථො. තං සමයඤ්ඤි

කරුණාකිච්චසමයං. ඤාණාකිච්චං කරුණාකිච්චන්ති ද්වෙ භගවතො කිච්චානි,
 අභිසම්බොධි ඤාණාකිච්චං, මහාකරුණාසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා
 වෙනෙය්‍යසත්තාවලොකනං කත්වා තදනුරූපකරණං කරුණාකිච්චං.
 “සන්නිපතිතානං වො, භික්ඛවෙ, ද්වයං කරුණිය”න්ති (ම. නි. 1.273; උදා. 12,
 28) හි චුත්තං, තං භගවාපි කරොතියෙව. අථ වා ආගන්තුකෙහි භික්ඛුහි
 ආදිසමායොගඤ්ච. තත්ථ කරුණාකිච්චං විහාරං දස්සෙන්නො
 “කරුණාවිහාරෙන විහාසී”ති ආහ. අධිකරණඤ්චි කාලත්ථොති එත්ථ හි-
 කාරො කාරණත්ථො. තත්ථ හි අභිධම්මෙ
 කාලසමුහඛණසමවායහෙතුසඬ්ඛාතවසෙන පඤ්චවිධො සමයට්ඨො
 දට්ඨබ්බො. කාලසමුහට්ඨො සමයො කථං අධිකරණං හොති?
 අධිකරණමුප්පත්තිට්ඨානං පුබ්බණ්හෙ ජාතොති යථා, එවං කාලට්ඨො
 සමයසද්දො දට්ඨබ්බො. කථං රාසට්ඨො? යවරාසිමිහි ජාතොති යථා. තස්මා
 යස්මිං කාලෙ පුඤ්ජෙ වා චිත්තං සමුප්පන්නං, තස්මිං කාලෙ පුඤ්ජෙ වා
 එස්සාදයො උප්පජ්ජන්තිති චුත්තං හොති. අධිකරණඤ්චිති එත්ථ අභිධම්මෙ
 නිද්දිට්ඨං අධිකරණං කාලට්ඨො සමුහට්ඨො ව හොති, “යස්මිං සමයෙ”ති
 චුත්තං අධිකරණං සන්ධාය චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. ඉදානි
 භාවෙනභාවලක්ඛණඤ්ච දස්සෙන්නො “තත්ථ චුත්තාන”ම්ච්චාදිමාහ. තත්ථ
 අභිධම්මෙ චුත්තානං භාවො නාම කිත්ති? උප්පත්ති විජ්ජමානතා, සා තෙසං
 තත්ථ චුත්තානං එස්සාදිධම්මානං, සා පන සමයස්ස භාවෙන භාවො ලක්ඛියති
 ඤායති, තස්මා තත්ථ භූමිමච්චනනිද්දෙසො කතොති චුත්තං හොති.

තත්ථ බණො නාම අට්ඨක්ඛණවිනිමුත්තො නවමො බණො, තස්මිං සති
 උප්පජ්ජති. සමවායො නාම වක්ඛුන්ද්‍රියාදිකාරණසාමග්ගී, තස්මිං සති
 උප්පජ්ජති. හෙතු නාම රූපාදිආරම්මණං. තස්මා තස්මිං
 ඛණකාරණසමවායහෙතුමිහි සති තෙසං එස්සාදීනං භාවො විජ්ජමානතා
 හොතීති චුත්තං හොති. ඉධ පන හෙතුඅත්ථො කරණත්ථො ව සම්භවතීති එත්ථ
 අත්ථද්වයමෙකස්ස සම්භවතීති ඉධ විනයෙ චුත්තස්ස සමයසද්දස්ස
 කත්තුකරණත්ථෙ තතියා හෙතුමිහි ව ඉත්‍යුත්තත්තා. යො දුබ්බිඤ්ඤෙය්‍යාති
 “තථාගතොව තත්ථ කාලං ජානිස්සති”ති චුත්තත්තාති චුත්තං හොති. තෙන
 සමයෙනාති තස්ස සමයස්ස කාරණා “අත්තෙන වසති විජ්ජාය වසති”ති යථා,
 අත්තං වා විජ්ජං වා ලභාමිති තදත්ථං වසතිත්තත්ථො. එවං “තෙන සමයෙන

විහරති” ති වුත්තෙ හෙත්වත්ථෙ තනියා දට්ඨබ්බා, තස්මා සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා සමයඤ්ච විනික්කමඤ්ච ඔලොකයමානො තත්ථ තත්ථ විභාසිති වුත්තං හොති. තනියපාරාජිකාදීසු “ඉච්ඡාමහං, භික්ඛවෙ, අද්ධමාසං, පටිසල්ලියිතු” ත්ති (පාරා. 162) එවමාදීසු දට්ඨබ්බා, තස්මා දුතියා කාලද්ධානෙ අවිචන්තසංයොගෙනි දුතියාත්‍ර සම්භවති “මාසමධීතෙ දිවසමධීතෙ” ති යථා. ඉධ පන හෙතුඅත්ථො කරණත්ථො ච සම්භවතීති එත්ථ යස්ස කරණවචනස්ස හෙතුඅත්ථො සම්භවති, තෙන සමයෙන හෙතුභූතෙන තං තං වත්ථුචිතික්කමසඩ්ඛාතං විනික්කමසමයසඩ්ඛාතං වා සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තීහෙතුඤ්ච අපෙක්ඛමානො භගවා තත්ථ තත්ථ විභාසී. යස්ස කරණත්ථො සම්භවති, තෙන කරණභූතෙන සමයෙන සම්පත්තෙන සික්ඛාපදානි පඤ්ඤාපයන්තො භගවා තත්ථ තත්ථ විභාසීති අධිජ්ජායො.

ගණ්ඨිපදෙ පන “සුදින්නාදීනං විනික්කමොච කරණං නාම, තස්ස නියමභූතො කාලො පන කරණමෙව තං කාලං අනනික්කමීත්ථාව සික්ඛාපදස්ස පඤ්ඤපෙතබ්බත්තා” ති වුත්තං, තං නිද්දොසං. යං පන වුත්තං “ඉදං කරණං පුබ්බභාගත්තා පයමං වත්තබ්බමිපි පච්ඡා වුත්ත” ත්ති, තං දූවුත්තං. හෙතුඅත්ථො හි යථා පච්ඡා කරණත්ථො යොජියමානො අනුක්කමෙනෙව යොගං ගච්ඡති, තථා ච යොජිතො. යං පන අට්ඨකථාවරියො පච්ඡා වුත්තං ඉදං කරණත්ථං පයමං යොජෙත්ථා පයමං වුත්තං හෙතුඅත්ථං පච්ඡා යොජෙසී, තං යොජනාසුඛත්තාති වෙදිතබ්බන්ති ආවරියෙන ලිබ්බතං. ඉතො පට්ඨාය යත්ථ යත්ථ “ආවරියෙන ලිබ්බ” ත්ති වා “ආවරියස්ස තක්කො” ති වා වුච්චති, තත්ථ තත්ථ ආවරියො නාම ආනන්දාවරියො කලසපුරවාසීති ගහෙතබ්බො. එත්ථාහ – යථා සුත්තන්තෙ “එකං සමයං භගවා” ති වුච්චති, තථා “තෙන සමයෙන භගවා වෙරඤ්ජාය” ත්ති වත්තබ්බං, අථ සවෙච්චනං වත්තුකාමො ථෙරො, තථාගතො සුගතොතිආදීනිපි වත්තබ්බානි, අථ ඉමස්සෙව පද්ද්වයස්ස ගහණෙ කිඤ්චි පයොජනං අත්ථී, තං වත්තබ්බන්ති? වුච්චතෙ – කෙසඤ්චි බුද්ධස්ස භගවතො පරමගම්භිරං අජ්ඣාසයක්කමං අජානනං “අපඤ්ඤත්තෙ සික්ඛාපදෙ අනාදීනවදස්සො...පෙ.... අභිවිඤ්ඤාපෙසී” තිආදිකං (පාරා. 36) “අථ බො භගවා ආයස්මන්තං සුදින්නං පටිපුච්ඡී” තිආදිකඤ්ච (පාරා. 39) “සාදියි ත්වං භික්ඛුති. නාහං භගවා සාදියි” ත්තිආදිකඤ්ච (පාරා. 72) තථා පුරාණවොභාරිකං භික්ඛුං පුච්ඡිත්ථා තෙන වුත්තපරිච්ඡෙදෙන දුතියපාරාජිකපඤ්ඤාපනඤ්ච දෙවදත්තස්ස පබ්බජ්ජානුජානනඤ්චාති එවමාදිකං විනයපරියත්තිං දිස්වා

බුද්ධසුබුද්ධතං පටිච්ච සඬකා සම්භවෙය්‍ය, “තථා කිං පන තුය්හං ඡවස්ස බෙළාසකස්සා”ති (වුළුව. 336) එවමාදිකං ඵරුසවචනපටිසංයුත්තං විනයපරියත්තිං නිස්සාය ඛිණ්ණාසවත්තං පටිච්ච සඬකා සම්භවෙය්‍ය, තදුභයසඬකාවිනොදනත්ථං ආයස්මතා උපාලිත්ථෙරෙන ඉදමෙව පදද්වයග්ගහණං සබ්බත්ථ කතන්ති වෙදිතබ්බං. තෙනෙනං දීපෙති – කාමං සබ්බඤ්ඤාසුබුද්ධත්තා බුද්ධොයෙව, භග්ගසබ්බදොසත්තා භගවාච, සො සත්ථාති. පරතොපි වුත්තං “ජානන්තාපි තථාගතා පුච්ඡන්ති...පෙ.... අනත්ථසංභිතෙ සෙතුසාතො තථාගතාන”න්ති (පාරා. 16). සුත්තන්තෙ ච වුත්තං “සණ්ඨෙනපි කෙසි විනෙමි ඵරුසෙනපි”තිආදි (අ. නි. 4.111).

අසාධාරණහෙතුමිහීති එත්ථ කුසලමූලානි න අකුසලානං කදාපි මූලානි හොන්ති, තථා අකුසලමූලානි කුසලානං, අඛ්‍යාකතමූලානි න කදාපි කුසලානන්ති අයමෙව නයො ලබ්භති, යස්මා කුසලා හෙතු තංසමුට්ඨානානං රූපානං හෙතුපච්චයෙන පච්චයො (පට්ඨා. 1.1.401 ආදයො), තස්මා කුසලානි කුසලානංයෙවාතිආදිනයො න ලබ්භති. පුච්චි වුච්චතෙ කුට්ඨා, තෙ මන්දයති නාසයතිති පුච්චන්දො. සත්තානං හිතසුඛනිජ්ඣාදනාධිමුත්තතන්ති එත්ථ සාමඤ්ඤතො වුත්තසත්තෙ ද්විධා හින්දිත්වා දස්සෙතුං “මනුස්සානං උපකාරබහුලත”න්තිආදි වුත්තං. බහුජනහිතායාති බහුතො ජනස්ස හිතත්ථාය. පඤ්ඤාසම්පත්තියා දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකහිතුපදෙසකො හි භගවා. සුඛායාති සුඛත්ථාය. වාගසම්පත්තියා උපකාරකසුඛසම්පදායකො හි එස. මෙත්තාකරුණාසම්පත්තියා ලොකානුකම්පාය මාතාපිතරො විය. ලොකස්ස රක්ඛිතගොපිතා හි එස. දෙවමනුස්සානන්ති එත්ථ භබ්බපුග්ගලෙ වෙනෙය්‍යසත්තෙයෙව ගහෙත්වා තෙසං නිබ්බානමග්ගඵලාධිගමාය අත්තතො උජ්ජන්ති. දස්සෙති. “අත්ථායා”ති හි වුත්තෙ පරමත්ථත්ථාය නිබ්බානාය, “හිතායා”ති වුත්තෙ තංසම්පාපකමග්ගත්ථායාති වුත්තං හොති, මග්ගතො උත්තරි හිතං නාම නත්ථීති. සුඛායාති ඵලසමාපත්තිසුඛත්ථාය තතො උත්තරි සුඛාභාවතො. දිට්ඨිසීලසඬ්ඤානෙනාති එත්ථ සමාධිං පඤ්ඤාඤ්ච අග්ගහෙත්වා දිට්ඨිසීලමත්තග්ගහණං සබ්බසෙක්ඛාසෙක්ඛසාමඤ්ඤත්තා.

කොසම්බකසුත්තෙපි (ම. නි. 1.492) “සීලසාමඤ්ඤගතො විහරති, දිට්ඨිසාමඤ්ඤගතො විහරති”ති වුත්තං. දිට්ඨිග්ගහණෙන පඤ්ඤාපි ගහිතාති වෙ? න, සොතාපන්නාදිනම්පි පඤ්ඤාය පරිපූරකාරිභාවජ්ජසඬ්ඤානො, තස්මා

එකලක්ඛණානම්පි තාසං පඤ්ඤාදිට්ඨිනං අවත්ථන්තරහෙදො අත්ථි
ධිතිසමාධිත්ථියසම්මාසමාධිනං විය. අඤ්ඤාසීති එත්ථ සොතද්වාරානුසාරෙන
ඤාතා, අත්ථා සුතාති හි වුවුවන්ති “සුතමෙනං, හො ගොතම, පාපකා සමාවාරා
දිස්සන්ති වෙව සුය්‍යන්ති වා”තිආදීසු විය. “භික්ඛු ඛො, උපාලි, සඬ්ඝං
භින්දති”තිආදීසු (වුළුව. 354) විය අවධාරණත්ථෙ වා. වෙරඤ්ජායං භවො
විජ්ජමානො. ඉත්ථම්භූතස්ස එවං භූතස්ස. කථං භූතස්ස? සක්‍යපුත්තස්ස
සක්‍යකුලා පබ්බජිතස්ස, එවං හුත්වා ඨිතස්ස කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගතොති
අභිසද්දෙන යොගෙ උපයොගවචනාති හොන්තීති අත්ථො.

කාමුපාදානපච්චයා එව මෙත්තං භාවෙති, බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තතීති
ඉමිනා කාමුපාදානහෙතු කම්මං කත්වා කාමහවෙ එව නිබ්බත්තතීතිවාදීනං
වාදො පටික්ඛිත්තොති වදන්ති, “බ්‍රහ්මලොකෙ පණිතා කාමා”ති සුත්වා,
කප්පෙත්වා වා පච්ඡා “තත්ථ සම්පත්තිං අනුභවිස්සාමි”ති කාමුපාදානපච්චයා
තදුපගං කරොතීති බ්‍රහ්මලොකෙපි කාමනීයට්ඨෙන කාමා, “තදාරම්මණත්තා
තණ්හා කාමුපාදානන්ති වුත්තා”ති ව වදන්ති, විමංසිතබ්බං. කම්මඤ්ච
වක්ඛුස්ස ජනකකාරණං, කම්මස්ස මූලකාරණං තණ්හා, තස්මා න මූලකාරණං
හොති ජනකං. රූපතණ්හාදයො දුක්ඛසච්චං ඛන්ධපරියාපන්නත්තා,
“යම්පිච්ඡං න ලහති, තම්පි දුක්ඛ”න්ති (දී. නි. 2.387; ම. නි. 1.131; විහ. 190)
වචනතො ව. තස්ස මූලකාරණභාවෙන සමුට්ඨාපිකාති තස්ස කාරණභූතස්ස
ඉමස්ස ඛන්ධපඤ්චකස්ස සමුට්ඨාපිකාති යොජෙතබ්බං. “ආසවසමුදයා
අවිජ්ජාසමුදයො”ති (ම. නි. 1.103) වචනතො තස්ස එව කාරණන්තිපි වත්තුං
වට්ටති. අපිච “රූපාදි විය තණ්හාපි තණ්හාය උප්පත්තිජපහානට්ඨාන”න්ති
වචනතො රූපාදි විය තණ්හාපි දුක්ඛසච්චං කතං. වුත්තඤ්ඤෙන “රූපතණ්හා
ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති”ති (දී.
නි. 2.400; විහ. 203) ව “එත්ථෙසා තණ්හා පභීයමානා පභීයතී”ති (දී. නි.
2.401; ම. නි. 1.134) ව. විසුද්ධිමග්ගෙ “සබ්බාකාරෙන පන
උපාදානක්ඛන්ධපඤ්චකං දුක්ඛඤ්චෙව අරියසච්චඤ්ච අඤ්ඤත්‍ර තණ්හායා”ති
වචනතො ඉධ රූපතණ්හාදයො දුක්ඛසච්චන්ති වචනං විරුජ්ඣතීති වෙ? න,
අඤ්ඤමඤ්ඤාසඬ්ඝකරභාවෙන දස්සෙතුං තත්ථ තත්ථ වුත්තත්තා. යදි තණ්හා
උපාදානක්ඛන්ධපරියාපන්නා න භවෙය්‍ය, සච්චවිහඩගෙ “තත්ථ කතමෙ
සංඛිත්තෙන පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛා. සෙය්‍යථිදං, රූපුපාදානක්ඛන්ධො
..පෙ.... විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො”ති (විහ. 202) එත්ථ “යපෙත්වා තණ්හං

සඬ්ඛාරුපාදානක්ඛන්ධො”ති වත්තබ්බං භවෙය්‍ය, න ච චුත්තං, තස්මා දුක්ඛසච්චපරියාපන්නා තණ්හාති චෙ? න, හෙතුඵලසඬ්ඛකරදොසජ්ජසඬ්ඛගතො. න සඬ්ඛකරදොසොති චෙ? සච්චවිභඩ්ගපාළියඤ්ඤි පඤ්චහි කොට්ඨාසෙහි සමුදයසච්චං නිද්දිට්ඨං.

කථං? තණ්හාති එකො වාරො, තණ්හා ච අවසෙසා ච කිලෙසාති දුතියො, තණ්හා ච අවසෙසා ච කිලෙසා අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මාති තතියො, තණ්හා ච අවසෙසා ච කිලෙසා අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා තීණි ච කුසලමූලාති සාසවානීති චතුත්ථො, තණ්හා ච අවසෙසා ච කිලෙසා අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා තීණි ච කුසලමූලාති සාසවානී අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මාති පඤ්චමො වාරොති. ආම නිද්දිට්ඨං, තථාපි අභිධම්මභාජනියෙයෙව, න අඤ්ඤස්මිං, සො ච නයො අරියසච්චනිද්දෙසෙ න ලබ්භති. තථා හි තත්ථ “චත්තාරි සච්චානි”ච්චෙවාහ, සුත්තන්තභාජනියපඤ්ඤපුච්ඡකෙසු විය “චත්තාරි අරියසච්චානී”ති න චුත්තං, තස්මා සුත්තන්තභාජනියොව පමාණං තත්ථ ච තණ්හාය චුත්තත්තා. යථාහ “තත්ථ කතමං දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චං, යායං තණ්හා පොනොභවිකා...පෙ.... සෙය්‍යථිදං, කාමතණ්හා”තිආදි (විභ. 203). “යදනිච්චං තං දුක්ඛ”න්ති (සං. නි. 3.15) ඉමිනා පරියායෙන චුත්තත්තා තත්ථ චුත්තමපි පමාණමෙව. “පයමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණ”න්ති (ධ. ස. 186 ආදයො) වචනතො “කසිණානී”ති ක්කානානි චුත්තානි. කෙචි “උග්ගහනිමිත්තපටිභාගනිමිත්තෙ සන්ධාය චුත්ත”න්ති වදන්ති, තං න සුන්දරං. “ද්වන්තිංසාකාරාපි පණ්ණත්තිං විස්සජ්ජෙත්වා පටිකුලාති සති පට්ඨපෙතබ්බා”ති වචනතො සතිගොචරා රූපාදයො ච වෙදිතබ්බා.

සද්ධාහිරොත්තජ්ජනාහුසච්චවීරියාරම්භොපට්ඨිතසතිසම්පජ්ඤාතාති ඉමෙ සත්ත සද්ධම්මා නාම. සභාවතොති දුක්ඛතො. න වචනීති දෙවෙ සන්ධාය. ඤාතෙය්‍යන්ති ඤාතබ්බං. දට්ඨෙය්‍යන්ති දට්ඨබ්බං. අථ වා පන “නාහං ගමනෙන ලොකස්ස අන්තං ඤාතෙය්‍ය”න්ති වදාමිති අත්ථො. ලොකන්ති ඛන්ධලොකං. ගමනෙන න පත්තබ්බොති සරීරගමනෙන, අගතිගමනෙන වා න පත්තබ්බො, අරියගමනෙන ලොකන්තං පත්වාච දුක්ඛා අත්ථි පමොචනන්ති චුත්තං හොති. සම්තාථීති සම්තකිලෙසො. ආහාරට්ඨිතිකාති පච්චයට්ඨිතිකා. යෙ කෙචි පච්චයට්ඨිතිකා, සබ්බෙ තෙ ලුජ්ජනපලුජ්ජනට්ඨෙයන එකො

ලොකොති අධිජ්ජායො. සඬ්ඛාරා හි සකසකපච්චයායත්තතාය සත්තා විසත්තා සත්තා නාම. පරිහරන්ති පරිවරන්ති. දිසාති උපයොගබ්භුවචනං. හන්ති පටිහන්ති. කෙ තෙ? තෙයෙව විරොවමානා පහස්සරා චන්දිමසුරියා. අට්ඨ ලොකධම්මා සඬ්ඛාරාව. “සිනෙරුස්ස සමන්තතො”ති වචනතො යුගන්ධරාදයො සිනෙරුං පරික්ඛිපිත්වා පරිමණ්ඩලාකාරෙන යිතාති වදන්ති. පරික්ඛිපිත්වා අවිචුල්ගතො ලොකධාතු අයං. “ම-කාරො පදසන්ධිකරො”ති වදන්ති. අඤ්ඤාථාපි ලක්ඛණාදිභෙදතො සඬ්ඛාරලොකං, ආසයානුසයභෙදතො සත්තලොකං, චක්කවාළාදිපරිමාණතො ඔකාසලොකඤ්ච සබ්බථාපි විදිතත්තා ලොකවිදු.

විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනං කාමාවචරං පරිත්තං ලොකියං, තෙන සබ්බං ලොකං කථං අභිවති? අසදිසානුභාවත්තා සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණං විය. තඤ්ඤි අත්තතො විසයෙ හගවතො සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණගතිකං, ලභ්‍යතරජපවත්ති ච හවඬගචිත්තද්වයානන්තරං උජ්ජත්තිතො. න කස්සචි ඵලං ලභ්‍යතරං චිත්තං උජ්ජජ්ජති, අපි ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස, තස්ස කිරෙස චිත්තවාරො පඤ්චදසහවඬගානන්තරන්ති. අග්ගිසිබ්බුමසිබ්බා ච නාගා කිර සිහළදීපෙ. අත්ථස්ස දීපකං පදං අත්ථපදං. ඵකත්ථදීපකං පදං, සබ්බමෙතං වාක්‍යන්ති අත්ථො. අට්ඨ දිසා නාම අට්ඨ විමොක්ඛා, සමාපත්තියො වා. සත්ථවාහො සත්ථාති නිපාතිතො යථා පිසිතාසො පිසාවො. උදකෙ මණ්ඩුකො අහං ආසිං, න ථලෙ මණ්ඩුකො, වාරිමත්තමෙව ගොවරො, තස්ස මෙ තව ධම්මං සුණන්තස්ස සීසං දණ්ඩෙන සන්තිරුම්භිත්වාති පාඨසෙසො. අනාදරත්ථෙ වා සාම්චචනං. “ඵත්තකෙනපි ඵවරුපා ඉද්ධි හවිස්සති”ති සිතං කත්වා. විමොක්ඛොති චෙත්ථ මග්ගො, තදනන්තරිකං ඤාණං නාම ඵලඤ්ඤාණං, තස්මිං බණ්ණ බුද්ධො නාම. සබ්බස්ස බුද්ධත්තාති කත්තරි. බොධෙනාති හෙතුකත්තරි. සෙට්ඨත්ථදීපකං වචනං සෙට්ඨං නාම, තථා උත්තමං. සච්ඡිකාපඤ්ඤත්තීති සබ්බධම්මානං සච්ඡිකරණවසෙන සයම්භුතා පඤ්ඤත්ති, අත්තනා ඵල වා ඤාතා සච්ඡිකතාතිපි සච්ඡිකාපඤ්ඤත්ති. හගී හගවා විවරපිණ්ඩපාතාදීනං. හජී අරඤ්ඤවනපත්ථාති පන්තාති සෙනාසනාති. හාගී අත්ථධම්මවිමුත්තිරසස්ස. රාගාදිකිලෙසගණහග්ගමකාසි. භාවිතත්තතො භාවිතකායො. හවස්ස අත්තං නිබ්බානං මග්ගාධිගමෙන තං ගතොති හවත්තගො.

“ලොහං, හික්බවෙ, එකං ධම්මං පජහං” තිආදිනා (ඉතිවු. 1) නයෙන එකකාදිවසෙනාගතෙ ගහෙත්වා වදති. සංකිලෙසතණ්හාදිට්ඨිද්විවර්තසංකිලෙසවසෙන අනිච්චදුක්ඛමනත්තාසුහෙසු නිච්චන්තිආදිවිපරියෙසා. විවරහෙතු වා, හික්බවෙ, හික්බුතො තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, පිණ්ඩපාත සෙනාසනඉතිහවාහවහෙතු වා (අ. නි. 4.9). වෙනොබ්බා සත්ථරි කඩ්ඛති, ධම්මෙ, සඩ්ධෙ, සික්ඛාය, සබ්බමචාරිසු කුපිතොති (දී. නි. 3.319; විහ. 941) ආගතා පඤ්ච. කාමෙ අවිතරාගො හොති...පෙ.... කායෙ, රූපෙ, යාවදත්ථං උදරාවදෙහකං භුඤ්ජිත්වා, අඤ්ඤතරං දෙවනිකායං පණ්ඩාය බ්බුමචරියං වරතීති (දී. නි. 3.320; විහ. 941) ආගතා පඤ්ච විනිබන්ධා. විවාදමූලානි කොට්ඨො උපනාහො මක්ඛො පළාසො ඉස්සා මච්ඡරියං මායා සායෙය්‍යං ථම්මො සාරම්මො සන්දිට්ඨිපරාමාසිකා ආධානග්ගාහි දුප්පටිනිස්සග්ගිකා (අ. නි. 6.36; දී. නි. 3.325). විහඩ්ගෙ පන “කොට්ඨො මක්ඛො ඉස්සා සායෙය්‍යං පාපිච්ඡතා සන්දිට්ඨිපරාමාසිකා” ති (විහ. 944) ආගතං. තණ්හං පටිච්ච පරියෙසනා, පරියෙසනං පටිච්ච ලාහො, ලාහං පටිච්ච විනිච්ඡයො, එවං ඡන්දරාගො, අජ්ඣාසානං, පරිග්ගහො, මච්ඡරියං, ආරක්ඛො, ආරක්ඛාධිකරණං, දණ්ඩාදානසත්ථාදාන...පෙ.... අකුසලා ධම්මා සම්භවන්තීති (දී. නි. 2.104; 3.359; අ. නි. 9.23; විහ. 963) චුත්තානං. රූපසද්දගන්ධරසඵොට්ඨබ්බධම්මතණ්හාති ඡ, තා කාමභවවිභවතණ්හාවසෙනෙව අට්ඨාරස, තා එව අජ්ඣාත්තිකස්සුපාදාය අට්ඨාරස, බාහිරස්සුපාදාය අට්ඨාරසාති ඡත්තිංස, තා අතීතෙ ඡත්තිංස, අනාගතෙ ඡත්තිංස, පච්චුප්පන්තෙ ඡත්තිංසාති එවං අට්ඨසතතණ්හාවිවර්තානීති. මාරෙතීති මාරො, පමාදො “පමාදො මච්චුතො පද්” තිති (ධ. ප. 21) වචනතො. සම්මාආජීවවිනාසනතො වා කිලෙසා වුච්චන්ති “මාරො” ති, වධකූපමත්තා බන්ධාව මාරා. අභිසඬ්ඛාරා ජාතිදුක්ඛාහිනිබ්බත්තාපනතො, ජාතස්ස ජරාදිසම්භවතො ව මාරා. එකභවපරියාපන්තජීවිතමාරණතො මච්චු මාරො. අණ්ණමතා නාම පරමාණු විය අදස්සනුපගමනං. ලසිමතා සරීරෙන, චිත්තෙන වා සීසගමනං. මහිමතා වන්දිමසුරියාදීනම්පිපාණිනා පරාමසනාදි. පත්ති නාම යථිච්ඡිතදෙසප්පත්ති. පකාසනතා, ලාභකස්සත්ථසාධනං වා පාකම්මං. ඊසත්තං නාම සයංවසිතා. වසිත්තං නාම අපරවසිතා. යත්ථකාමාවසායිතං නාම යත්ථිච්ඡති යදිච්ඡති යාවදිච්ඡති, තත්ථ තාව තදත්ථසාධනං. පිළනසඩ්ඛතසන්තාපවිපරිණාමට්ඨෙයන

වා දුක්ඛමරියසච්චන්තිආදිමිති ඉදං වොදනාපුබ්බධගමං අත්ථවිස්සජ්ජනං — දුක්ඛාදීනං අඤ්ඤාපි රූපතණ්හාදයො අත්ථා අත්ථී, අථ කස්මා චත්තාරො එව චුත්තාති වෙ? අඤ්ඤාසච්චදස්සනවසෙන ආවිභාවතො.

“තත්ථ කතමං දුක්ඛෙඤ්ඤාණං, දුක්ඛං ආරබ්භ යා උප්පජ්ජති පඤ්ඤා”තිආදිනාපි (විභ. 794) නයෙන එකෙකසච්චාරම්මණවසෙනාපි සච්චඤ්ඤාණං චුත්තං. “යො, හික්ඛවෙ, දුක්ඛං පස්සති, දුක්ඛසමුදයමිති සො පස්සති”තිආදිනා (සං. නි. 5.1100) නයෙන එකං සච්චං ආරම්මණං කත්වා සෙසෙසු කිව්චනිජ්ඣත්තිවසෙනාපි චුත්තං. තත්ථ යදා එකෙකං සච්චං ආරම්මණං කරොති, තදා සමුදයදස්සනෙන තාව සභාවතො ජිලනලක්ඛණස්සාපි දුක්ඛස්ස යස්මා තං ආයුහනලක්ඛණෙන සමුදයෙන ආයුහිතං සඬ්ඛතං, තස්මාස්ස සො සඬ්ඛතට්ඨො ආවි භවති. යස්මා පන මග්ගො කිලෙසසන්තාපහරො සුසිතලො, තස්මාස්ස මග්ගදස්සනෙන සන්තාපට්ඨො ආවි භවති නන්දස්ස අච්ඡරාදස්සනෙන සුන්දරියා අනභිරූපභාවො විය. අවිපරිණාමධම්මස්ස පන නිරොධස්ස දස්සනෙන තස්ස විපරිණාමට්ඨො ආවි භවතීති චත්තබ්බමෙව නත්ථී. සභාවතො ආයුහනලක්ඛණස්සාපි සමුදයස්ස දුක්ඛදස්සනෙන නිදානට්ඨො ආවි භවති අසජ්ජායහොජනතො උප්පන්නඛ්‍යාධිදස්සනෙන හොජනස්ස ඛ්‍යාධිනිදානභාවො විය. විසංයොගභූතස්ස නිරොධස්ස දස්සනෙන සංයොගට්ඨො. නියානභූතස්ස ච මග්ගස්ස දස්සනෙන පලිබොධට්ඨොති. තථා නිස්සරණස්සාපි නිරොධස්ස අවිචෙකභූතස්ස සමුදයස්ස දස්සනෙන විචෙකට්ඨො ආවි භවති. මග්ගදස්සනෙන අසඬ්ඛතට්ඨො. ඉමිනා හි අනමතග්ගෙ සංසාරෙ මග්ගො න දිට්ඨපුබ්බො, සොපි ච සප්පච්චයත්තා සඬ්ඛතො එවාති අප්පච්චයධම්මස්ස අසඬ්ඛතභාවො අතිවිය පාකටො හොති. දුක්ඛදස්සනෙන පනස්ස අමතට්ඨො ආවි භවති. දුක්ඛඤ්ඤාපි විසං, අමතං නිබ්බානන්ති. තථා නියානලක්ඛණස්සාපි මග්ගස්ස සමුදයදස්සනෙන “නායං හෙතු නිබ්බානස්ස පත්තියා, අයං හෙතු”ති හෙත්ථත්ථො ආවි භවති. නිරොධදස්සනෙන දස්සනට්ඨො පරමසුබ්බමරූපානි පස්සතො “විජ්ජසන්තං වත මෙ වක්ඛු”ති වක්ඛුස්ස විජ්ජසන්තභාවො විය. දුක්ඛදස්සනෙන අධිපතෙය්‍යට්ඨො අනෙකරොගාතුරකපණ්ණදස්සනෙන ඉස්සරජනස්ස උළාරභාවො වියාති එවමෙත්ථ ලක්ඛණවසෙන, එකස්ස

අඤ්ඤාසම්මුඛස්සන්ධිසංඝාතං ව ඉතරෙසං තිණ්ණං ආවිභාවතො එකෙකස්ස වත්තාරො අත්ථා වුත්තා. උපධිවිචෙකො නික්කිලෙසනා.

පටිපක්ඛං අත්ථයන්තීති පච්චත්ථිකා. පති විරුද්ධා අමිත්තා පච්චාමිත්තා. සම්මුඛස්සන්ධිසංඝාතං පච්චෙදෙතීති එත්තාවතා භගවතො සබ්බඤ්ඤානං දීපෙති. තෙන ඤාණසම්පත්තිං දීපෙත්වා ඉදානි කරුණාසම්පත්තිං දීපෙතුං “සො ධම්මං දෙසෙසී”ති ආදිමාහ. අථ වා කිං සො පච්චෙදෙසීති? ඤාණං, තං සබ්බං තිලොකහිතභූතමෙව. සො ධම්මං දෙසෙසීති කීදිසං? “ආදිකල්‍යාණ”න්ති ආදි. අනෙත වචනෙන වත්තුං අරහභාවං දීපෙති. සාසනධම්මොති ඔවාදපරියන්ති. කිව්වසුද්ධියාති කිලෙසජ්ජහානනිබ්බානාරම්මණකිව්වසුද්ධියා.

සාසනබ්‍රහ්මචරියං නාම සික්ඛත්තයං, නවකොට්ඨසභස්සානීති ආදිකං වා. මග්ගමෙව බ්‍රහ්මචරියං මග්ගබ්‍රහ්මචරියං. තස්ස පකාසකං පිටකත්තයං ඉධ සාත්ථං සත්ථාසංඝාතං නාම. ඡස්ස අත්ථපදෙස්ස සඬ්ඛෙපතො කාසනං සඬ්ඛාසනං. ආදිතො කාසනං පකාසනං. උභයමපි විත්ථාරෙත්වා දෙසනං විවරණං. පුන විභාගකරණං විභජනං. ඔපම්මාදිනා පාකටකරණං උත්තානීකරණං. සොතුනං විත්තපරිතොසජනනෙන, විත්තනිසානෙන ව පඤ්ඤාපනං වෙදිතබ්බං. බ්‍යාඤ්ජනපදෙස්ස අක්ඛරණතො අක්ඛරං, “එකක්ඛරපදමක්ඛර”න්ති එකෙ. විභත්තිඅන්තං පදං. බ්‍යාඤ්ජයතීති බ්‍යාඤ්ජනං, වාක්‍යං. පදසමුදායො වා වාක්‍යං. විභාගපකාසො ආකාරො නාම. චූසතීති එස්සොති ආදි නිබ්බවනං නිරුත්ති, නිරුත්තියා නිද්දිට්ඨස්ස අපදෙසො නිද්දෙසො නාම. චූසතීති එස්සො, සො තිව්විධො – සුඛවෙදනීයො දුක්ඛවෙදනීයො අදුක්ඛමසුඛවෙදනීයොති. එතෙස්ස අයං යොජනා – අක්ඛරෙහි සඬ්ඛාසයති, පදෙහි පකාසයති, බ්‍යාඤ්ජනෙහි විවරති, ආකාරෙහි විභජති, නිරුත්තිහි උත්තානිං කරොති, නිද්දෙසෙහි පඤ්ඤාපෙති. අක්ඛරෙහි වා සඬ්ඛාසයිත්වා පදෙහි පකාසෙති, බ්‍යාඤ්ජනෙහි විවරිත්වා ආකාරෙහි විභජති, නිරුත්තිහි උත්තානිං කරත්වා නිද්දෙසෙහි පඤ්ඤාපෙති. අක්ඛරෙහි වා උග්ගාටෙත්වා පදෙහි විනෙති උග්ගටිතඤ්ඤං, බ්‍යාඤ්ජනෙහි විවරිත්වා ආකාරෙහි විනෙති විපඤ්චිතඤ්ඤං, නිරුත්තිහි නෙත්වා නිද්දෙසෙහි විනෙති නෙය්‍යන්ති වෙදිතබ්බං. අත්ථොති භාසිතත්ථො. තස්සෙවත්ථස්ස පටිවිජ්ඣිතබ්බො සකො සකො භාවො පටිච්චෙධො නාම. තං උභයමපි අත්ථො නාම. තෙන වුත්තං “අත්ථගම්භීරතාපටිච්චෙධගම්භීරතාහි සාත්ථ”න්ති. ධම්මොති වා දෙසනාති වා බ්‍යාඤ්ජනමෙව. නිද්දොසභාවෙන

පරිසුද්ධං සාසනබ්‍රහ්මවරියං, සික්ඛත්තයපරිග්ගහිතො මග්ගො ව, උභයමපි බ්‍රහ්මවරියපදෙන සඬගහිතං. පටිපත්තියානි පටිපත්තිහෙනු. ආගමඛ්‍යත්තිතොති පුනස්පුනං අධියමානා ඛන්ධාදයො පාකටා හොන්ති. දුරුත්තසත්ථානි අධියමානානි සම්මොහමෙවාචාහන්ති.

2-3. කච්චි බමනියං සිතුණ්හාදි. කච්චි යාපනියං යථාලද්ධෙහි ජීවිතසාධනෙහි ජීවිතං. අප්පාඛාධන්ති අප්පොපසග්ගං, අප්පාතඬකන්ති අප්පරොගං. කච්චි ලභ්‍යට්ඨානං සරීරකිච්චෙ. කච්චි බලං සමණකිච්චෙ. කච්චි ඵාසුච්ඡාරො යථාචුත්තනයෙන අප්පාඛාධතාය, අනුක්කණ්ඨනාදිවසෙන වා. සත්තසට්ඨිතො පට්ඨාය පච්ඡිමවයො, උත්තරාමුඛොති චුත්තං හොති. ලොකච්චරණෙ ජාතෙ ඉධ කිං ඔලොකෙසි, නත්ථෙත්ථ තයා සදිසොපිති ආහ “ත්ථං සදෙවකස්ස ලොකස්ස අග්ගො”තිආදි. ආසහිං උත්තමං. උපපත්තිවසෙන දෙවා. රූපානං පරිභොගවසෙන, පත්ථනාවසෙන වා උප්පන්නා රාගසම්පයුත්තා සොමනස්සවෙදනානුරූපතො උප්පජ්ජන්වා හදයතප්පනතො අම්බරසාදයො විය “රූපරසා”ති චුච්චන්ති. තථාගතස්ස පහිනාති අධිකාරවසෙනාහ. තථාගතස්සපි හි කස්සපි තෙ පහිනාති මත්ථකච්ඡින්නතාලො විය කතා. කථං? රූපරසාදිවචනෙන විපාකධම්මධම්මා ගහිතා, තෙ විජ්ජමානාපි මත්ථකසදිසානං තණ්හාවිජ්ජානං මග්ගසත්ථෙත ඡින්නත්තා ආයතිං තාලපත්තිසදිසෙ විපාකක්ඛන්ධෙ නිබ්බත්තෙනුං අසමත්ථා ජාතා. තස්මා තාලාවත්ථු විය කතා. “කුසලසොමනස්සාපි ඵත්ථ සඬගහිතා”ති වදන්ති. පඨමමග්ගෙන පහිනා කම්මපට්ටියානියා, දුතියෙන උච්ඡින්නමූලා ඔළාරිකා, තතියෙන තාලාවත්ථුකතා කාමරාගට්ටියානියා. චතුත්ථෙත අනභාවංකතා රූපරාගාරූපරාගට්ටියානියා. අපරිභානධම්මතං පන දිපෙන්නො “ආයතිං අනුප්පාදධම්මා”ති ආහ. තදඬගප්පහානෙන වා පහිනා විපස්සනාක්ඛණෙ, ඤානස්ස පුබ්බභාගක්ඛණෙ වා, වික්ඛම්භනප්පහානෙන උච්ඡින්නමූලා ඤානක්ඛණෙ. “විච්චිචෙව කාමෙහි”ති (පාරා. 11) හි චුත්තං. සමුච්ඡේදප්පහානෙන තාලාවත්ථුකතා තතියවිජ්ජාධිගමක්ඛණෙ. ඉත්ථම්භූතා පන තෙ රූපරසාදයො අනභාවංකතා ආයතිමනුප්පාදධම්මාති ඵකමෙවිදං අත්ථපදං. පඨමාය වා අහිනිබ්භිදාය පහිනා, දුතියාය උච්ඡින්නමූලා, තතියාය තාලාවත්ථුකතා. ඉත්ථම්භූතා යස්මා අනභාවංකතා නාම හොන්ති, තස්මා ආයතිංඅනුප්පාදධම්මාති වෙදිතබ්බා. අථ වා දුක්ඛඤාණෙන පහිනා,

සමුදයඤාණෙන උච්ඡින්නමූලා, නිරොධඤාණෙන තාලාවත්ථුකතා,
මග්ගඤාණෙන අනභාවංකතා, පච්චවෙක්ඛණඤාණෙන ආයතීං
අනුප්පාදධම්මාති වෙදිතඛිබ්බා. ලොකියමග්ගෙන වා පභීනා, දස්සනමග්ගෙන
උච්ඡින්නමූලා, තිව්ධෙන භාවනාමග්ගෙන තාලාවත්ථුකතාතිආදි. බ්‍රාහ්මණස්ස
අවිසයත්තා ධම්මරසා න උද්ධටා.

11. ධම්මධාතුන්ති එත්ථ සබ්බඤ්ඤාඤාණං ධම්මධාතු නාම.
අනුකම්පවචනානුරූපං “පුණ්ණවන්දො වියා”ති චුත්තං, සූරියවචනං
“සුප්පට්ඨිද්ධත්තා”තිවචනානුරූපං, පට්ඨිසමචිත්තතාය කාරණං
“කරුණාවිජ්ජාර”න්ති වදන්ති. පට්ඨිජාදෙනඛිබ්බෙ හි අත්තනො ගුණ
“ආරද්ධං බො පන මෙ වීරිය”න්තිආදිනා පකාසෙන්නො අත්තනො
කරුණාවිජ්ජාරං පකාසෙතිති ගහෙතඛිබ්බො. වරභූරිමෙධසො
වරපුපුලඤාණො, භූරීති වා භූමි, භූමි විය පත්ථට්ඨරපඤ්ඤොති අත්ථො.
අබුජ්ඣි එත්ථාතිපි අධිකරණෙන රුක්ඛො බොධි. සයං බුජ්ඣති,
බුජ්ඣන්ති වා තෙන තංසමඛිගිනොති මග්ගො බොධි, එවං
සබ්බඤ්ඤාඤාණංමපි. බුජ්ඣියතීති නිබ්බානං බොධි. තිස්සන්තං
විජ්ජානං උපනිස්සයවතො යථාසම්භවං තිස්සො විජ්ජා වෙදිතඛිබ්බා.
එකග්ගතාවසෙන තික්ඛණාවො. තික්ඛොපි එකච්චො සරො ලක්ඛං
පත්ථා කුණ්ඨො හොති, න තථා ඉදං. සතින්ද්‍රියවසෙනස්ස බරණාවො,
සද්ධින්ද්‍රියවසෙන විජ්ජසන්නණාවො, අත්තරා අනොසක්කිත්ථා
කිලෙසපච්චත්ථිකානං සුට්ඨු අභිභවනතො වීරියන්ද්‍රියවසෙනස්ස
සුරණාවො ව වෙදිතඛිබ්බො. මග්ගවිජායනත්ථං ගඛිග්ගහණකාලො
සඬ්ඛාරූපෙක්ඛානන්තරමනුලොමත්තා.

ජන්දොති ව සඬ්ඛකප්පොති ව අවත්ථන්තරහෙදහින්තො රාගොව –

“සෙනහාත්ථාසිගමුපෙනි,
රත්තහදයො රාගෙන;
සම්මගතෙ රත්තකාමමුපෙනි,
කාමපතිතං ලොකස්ස මාත්‍රාලමතී”ති –

ආදීසු විය –

විභචගෙයෙව කිඤ්චාපි අත්ථො චුත්තොති එත්ථ අයමධිජ්ජායො – විභචගපාළිං ආනෙත්වා ඉධ චුත්තොපි සබ්බෙසං උපකාරාය න හොති, තස්මා තං අට්ඨකථානායෙනෙව පකාසයිස්සාමීති. ඉතොති කාමෙහි. කායච්චෙකාදීසු උපධිච්චෙකො තතියො, තස්මා තතියං ඡඬ්ඬෙත්වා ද්වෙ ගහෙත්වා තදඬ්ඬාදීසු වික්ඛම්භනවිචෙකං ගහෙත්වා “තයො එවා”ති චුත්තා. එවං සති විත්තවික්ඛම්භනා එකත්ථා එවාති විසෙසො න සියාති චෙ? අජ්ජනාවාරත්තා න පනෙවං දට්ඨබ්බං. කායච්චෙකග්ගහණෙන පුබ්බභාගග්ගහණං ඤායති, තස්මා විත්තවිචෙකොති තදඬ්ඬවිචෙකො චුත්තො, වික්ඛම්භනෙන අජ්ජනාකාලෙති ගහෙතබ්බං අසඬ්ඬකරතො. අථ වා විත්තවිචෙකෙන තදඬ්ඬවික්ඛම්භනා ගහිතා, ඉතරෙන වික්ඛම්භනවිචෙකො එවාතිපි යුත්තං, කිලෙසකාමත්තා වා ද්වීසු කම්මෙසු පරියාපන්නො පුරිසො විය. යථා අවිජ්ජමානෙන අවිජ්ජමානපඤ්ඤත්තිවසෙන ලොකෙ “සඵලො රුක්ඛො”ති වුව්චති, තථෙව විජ්ජමානෙන විජ්ජමානපඤ්ඤත්තිවසෙන සාසනෙ “සවිතක්කං සවිචාරං ඤාන”න්ති වුව්චතිති අධිජ්ජායො.

වූපසමාති එත්ථ කෙසං වූපසමාති, කිං පයමජ්ඣානිකානං, උදාහු දුතියජ්ඣානිකානන්ති? එත්ථ යදි පයමජ්ඣානිකානං, නත්ථි තෙසං වූපසමො. න හි පයමජ්ඣානං විතක්කවිචාරරහිතං අත්ථි. යදි දුතියජ්ඣානිකානං, නත්ථෙව වූපසමො තත්ථ තදභාවාති චෙ? තෙනෙනං වුව්චති “සමතික්කමා”ති, සමතික්කමොපි න තෙසංයෙව. කින්තු සකලස්සපි පයමජ්ඣානධම්මරාසිස්සාති චෙ? තෙනෙනං වුව්චති “ඔළාරිකස්ස පන සමතික්කමා”තිආදි. සබ්බෙසි පයමජ්ඣානධම්මා ඔළාරිකාව දුතියජ්ඣානතො, න කෙවලං විතක්කවිචාරද්වයමෙවාති චෙ? න විතක්කවිචාරායෙව තෙහි සම්පයුත්තානං ඔළාරිකභාවතොති තෙස්ථෙව ආදීනවදස්සනෙන දුතියජ්ඣානක්ඛණෙ තෙසං අභාවො හොති. තෙන චුත්තං “දුතියජ්ඣානක්ඛණෙ අපාතුභාවා”ති, යස්ස ධම්මස්සානුභාවෙන, යොගෙන වා ඉදං ඤානං “සම්පසාදන”න්ති වුව්චති “එකොදිභාව”න්ති ව, තස්ස දස්සනත්ථං සද්ධාසමාධයො විභචගෙ චුත්තා. පණිතභොජනසික්ඛාපදෙ (පාවි. 257 ආදයො) සජ්ජිආදයො වියාති චුත්තෙ අයං අත්ථවණ්ණනා න විරුජ්ඣති. සමං පස්සතීති ලීනුද්ධච්චං පභාය ඛිණ්ණාසවස්ස ඡසු ද්වාරෙසු ඉට්ඨානිට්ඨජලාරම්මණාපාථෙ පරිසුද්ධපකතිභාවාච්ඡහනාකාරභූතා උපෙක්ඛා

ජලඬුගුපෙක්ඛා. නීවරණාදිපටිසඬුබාසන්තිට්ඨනාගහණෙ මජ්ඣන්තභූතා උපෙක්ඛා, අයං සඬුබාරුපෙක්ඛා නාම. විචිනනෙ මජ්ඣන්තභූතා උපෙක්ඛා විපස්සනුපෙක්ඛා නාම. තත්ථ ජලඬුගුපෙක්ඛා බ්‍රහ්මවිහාරුපෙක්ඛා බොජ්ඣංගඬුගුපෙක්ඛා තත්ත්වමජ්ඣන්තභූතා ඝාතනුපෙක්ඛා පාරිසුද්ධිපෙක්ඛා ච අත්ථතො එකා තත්ත්වමජ්ඣන්තභූතාව, අවත්ථාගෙදෙන හෙදො නෙසං. සඬුබාරුපෙක්ඛාවිපස්සනුපෙක්ඛානම්පි එකතා පඤ්ඤාවසෙන, කිච්චවසෙන පන දුට්ඨතා වෙදිතබ්බා.

ජලඬුගුපෙක්ඛා කාමාවචරා, බ්‍රහ්මවිහාරුපෙක්ඛා රූපාවචරාතිආදිනා භූමිවසෙන. ජලඬුගුපෙක්ඛා ඛිණ්ණසවස්සෙව, බ්‍රහ්මවිහාරුපෙක්ඛා තිණ්ණමිපි පුටුප්පනසෙක්ඛාසෙක්ඛානන්ති එවං පුග්ගලවසෙන. ජලඬුගුපෙක්ඛා සොමනස්සුපෙක්ඛාසහගතවිත්තසම්පයුත්තා, බ්‍රහ්මවිහාරුපෙක්ඛා උපෙක්ඛාසහගතවිත්තසම්පයුත්තා එවාති එවං විත්තවසෙන. ජලඬුගුපෙක්ඛා ජලාරම්මණා, බ්‍රහ්මවිහාරුපෙක්ඛා ධම්මාරම්මණාවාති ආරම්මණවසෙන. වෙදනුපෙක්ඛා වෙදනාක්ඛන්ධෙන සඬුගහිතා, ඉතරා නව සඬුබාරක්ඛන්ධෙනාති ඛන්ධසඬුගහවසෙන. ජලඬුගුපෙක්ඛා බ්‍රහ්මවිහාරබොජ්ඣංගඝාතනුපෙක්ඛා පාරිසුද්ධිතත්ත්වමජ්ඣන්තභූතා ච අත්ථතො එකා, තස්මා එකක්ඛණෙ එකාව සියා, න ඉතරා, තථා සඬුබාරුපෙක්ඛාවිපස්සනුපෙක්ඛාපි. වෙදනාවීරියුපෙක්ඛානං එකක්ඛණෙ සියා උප්පත්තීති. ජලඬුගුපෙක්ඛා අබ්‍යාකතා, බ්‍රහ්මවිහාරුපෙක්ඛා කුසලාබ්‍යාකතා, තථා සෙසා. වෙදනුපෙක්ඛා පන සියා අකුසලාපි. එවං කුසලත්තිකවසෙන. දසපෙතා සඬුබෙපෙන චත්තාරොව ධම්මා වීරියවෙදනාතත්ත්වමජ්ඣන්තඤාණවසෙන.

“දුක්ඛදොමනස්සසුඛසොමනස්සාන”න්ති එවං පහානක්කමෙන අවත්වා විභසිගෙ චුත්තනයෙන කස්මා චුත්තානීති වෙ? සුත්තානුරක්ඛණත්ථං. ඉට්ඨානිට්ඨවිපරීතන්ති එත්ථ “ආරම්මණවසෙන අග්ගහෙත්වා ඉට්ඨානිට්ඨවිපරීතාකාරෙන අනුභවතීති ගහෙනබ්බ”න්ති වදන්ති. කස්මා? එකංයෙව කසිණං ආරබ්භ සබ්බෙසං පවත්තිතො. තතියජ්ඣානතො පට්ඨාය උපකාරා හුත්වා ආගතාති සතිසීසෙන දෙසනා කතා, විගතවලාභකාදිනා සොම්මතාය රත්තියා වලාභකාදිනා කාලුස්සියෙ සතිපි දිවා විය අනුපකාරිකා න හොති රත්තිං, තස්මා “අත්තතො උපකාරකත්තෙන වා”ති චුත්තං. “සුරියජ්ජහාහිභවා, රත්තියා අලාභාති ඉමෙ ද්වෙ හෙතු අපරිසුද්ධතාය

කාරණං. සොම්මභාවෙන, අත්තනො උපකාරකත්තෙන වානි ඉමෙ ද්වෙ සභාගතාය කාරණං”න්ති වදන්ති, තස්සා අපරිසුද්ධාය ජාතියාති වුත්තං හොති, තස්මා කාරණවචනන්ති එකෙ.

කුමාරකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පුබ්බෙතිවාසකථාවණ්ණනා

12. විත්තෙකග්ගතාසභාගත්තා කුමාරානං “කෙසඤ්චි විත්තෙකග්ගතත්ථානී”ති ආහ. කුසලානං භවොක්කමනසභාගත්තා “කෙසඤ්චි භවොක්කමනත්ථානී”ති. අසභාගත්තා සෙසට්ඨානෙසු “පාදකත්ථානී”ති අවත්වා “පාදකානී”ති ආහ. තෙන පාදකභූතානම්පි යථාසම්භවං විත්තෙකග්ගතා භවොක්කමනතාවහනං, ඉතරෙසං යථාසම්භවං පාදකතාවහනඤ්ච දීපෙති. අසභාගත්තා ජවනවිපස්සනාපාදකානි සමානානි අභිඤ්ඤාපාදකානි ච හොන්ති, අභිඤ්ඤාපාදකානි ච විපස්සනාපාදකානි හොන්තීතිපි දීපෙති, තථා පාදකාභාවං දීපෙති. අභිඤ්ඤාය හි චතුත්ථමෙව පාදකං, න ඉතරානි. තෙසු චතුත්ථස්ස තතියං පාදකං, තතියස්ස දුතියං, දුතියස්ස පඨමන්ති. අථ වා “චත්තාරි කුමාරානී”ති යථාලාභතො වුත්තං.

විනයනිදානනිමිත්තං, වෙරඤ්ජනිවාසකප්පනං;

සත්ථු යස්මා තස්මා භගවා, විජ්ජත්තයමාහ වෙරඤ්ජෙ.

වුත්තඤ්ඤෙනං “විනයෙ සුප්පට්ඨන්තො හික්බු සීලසම්පත්තිං නිස්සායා”තිආදි (පාරා. අට්ඨ. 1.පඨමමභාසඩ්ඨිතිකථා). සීලවතො හි සීලපච්චවෙක්ඛණත්ථං රත්තිට්ඨානදිවායානෙසු නිසින්නස්ස නිසජ්ජනතො පට්ඨාය අත්තනො අතීතකිරියානුස්සරණඛහුලතාය පුබ්බෙතිවාසානුස්සතිවිජ්ජා අප්පකසිරෙන සමිජ්ඣති. තථා අත්තානං පට්ච්ච සත්තානං වුතිපරිග්ගහණසීලතාය වුතුපපාතඤ්ඤාණං අප්පකසිරෙන සමිජ්ඣති, උදකාදිසු සුබ්බමත්ත දස්සනසීලතාය දිබ්බවක්ඛුඤ්ඤාණං සමිජ්ඣති. යස්මා සත්තවිධමෙට්ඨනසංයොගපරිවජ්ජනෙන, කාමාසවාදිපරිවජ්ජනෙන වා බ්‍රහ්මවරියං අඛණ්ඩාදිභාවං පාපුණාති, තස්මාස්ස ආසවක්ඛයඤ්ඤාණං අප්පකසිරෙන සමිජ්ඣතීති එත්ථ විනයනිදානෙ විජ්ජත්තයමෙව දස්සිතං,

තස්මා ආහ “යෙසඤ්ච ගුණානං දායකං අහොසි, තෙසං එකදෙසං දස්සෙත්තො”ති, අඤ්ඤා චිජ්ජත්තයපටිලාභමත්තජපසඩගො සියාති.

සො එවන්ති ඉමිනා කිඤ්චාපි චතුත්තං ඤානානං පුබ්බභාගපටිපදාපි සඩගහං ගච්ඡති, න කෙවලං පුරිමජ්ඣානත්තිකමෙව, තථාපි කෙවලං පුරිමජ්ඣානත්තිකමෙව ගණ්හන්තො “එවන්ති චතුත්ථජ්ඣානක්කමතිදස්සනමෙතං, ඉමිනා පයමජ්ඣානාධිගමාදිනා කමෙන චතුත්ථජ්ඣානං පටිලභිත්වාති චුත්තං හොති”ති ආහ, තං කස්මාති චෙ? සම්භාරභූමිත්තා. චුත්තඤ්ඤෙනං අට්ඨකථායං (විසුද්ධි. 2.381) “එත්ථ ච පුරිමානි තීණි ඤානානි යස්මා පිතිඵරණෙන ච සුඛඵරණෙන ච සුඛසඤ්ඤඤඤච ලභ්‍යසඤ්ඤඤඤච ඔක්කමිත්වා ලභ්‍යමුදුකමමඤ්ඤකායො හුත්වා ඉද්ධිං පාපුණාති, තස්මා ඉමිනා පරියායෙන ඉද්ධිලාභාය සංවත්තනතො සම්භාරභූමියොති වෙදිතබ්බාති. චතුත්ථජ්ඣානං පන ඉද්ධිලාභාය පකතිභූමි ඵවා”ති. ඉදමෙව චා අත්ථං සන්ධායාහ “පුබ්බෙ ඉමානි චත්තාරි ඤානානි කෙසඤ්චි අභිඤ්ඤාපාදකානී”ති. යදි එවං චතුත්ථජ්ඣානමිපි අන්තොකත්වා එවන්ති කිමත්ථං න චුත්තං. තඤ්චි පකතිභූමිති චෙ? න චත්තබ්බං, චතුත්ථජ්ඣානතො පරස්ස සමාහිතාදිභාවජ්ජත්තස්ස චිත්තස්ස අත්ථිභාවජ්ජපසඩගතො. යස්මා යස්මිං සති “පුබ්බෙතිවාසානුස්සතිඤ්ඤාණාය චිත්තං අභිනින්නාමෙසි”න්ති චුත්තං, තස්මා තස්මිං චතුත්ථජ්ඣානචිත්තෙ පකතිභූමිභාවජ්ජත්තෙ අභිඤ්ඤාපාදකෙ ඡාතෙ පරිකම්මචිත්තං “පුබ්බෙතිවාසානුස්සතිඤ්ඤාණාය අභිනින්නාමෙසි”න්ති ආහ. අභිනිභාරක්ඛමං හොතිති එත්ථ තං ඉද්ධිවිධාධිගමත්ථාය පරිකම්මචිත්තං අභිනිහරති. කසිණාරම්මණතො අපනෙත්වා ඉද්ධිවිධාහිමුඛං පෙසෙසි. ගණ්ඨිපදෙ පන “අභිඤ්ඤාපාදකජ්ඣානතො ඉද්ධිවිධඤ්ඤාණාදිනං නිහරණත්ථ”න්ති චුත්තත්තා අභිනිභාරක්ඛමන්ති අත්ථො පකජ්ජිතො.

සො එවං සමාහිතෙ එවං ආනෙඤ්ජජ්ජත්තෙති යොජනා වෙදිතබ්බා දුතියවිකජ්ජෙ, නිවරණදුර්භාවෙන විතක්කාදිසමතික්කමෙනාති පයමජ්ඣානාදිනං කිච්චසඩගණ්හනතො. අයං යොජනා පයමවිකජ්ජෙ න සම්භවති “පරිසුද්ධෙතිආදීසු පනා”ති වචනෙන “එව”න්ති පදස්ස අනුජ්ජබන්ධනිවාරණතො. තෙනෙව “උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධිභාවෙන පරිසුද්ධෙ”තිආදිමාහ. ඉච්ඡාවචරානන්ති “අහො වතාහං ආපත්තිඤ්චෙව

ආපන්නො අස්සං, න ච මං හික්බු ජානෙය්‍යු”න්තිආදිනා (ම. නි. 1.60) නයෙන උප්පන්නඉච්ඡාවසෙන පවත්තානං කොපඅපච්චයානං අභාවෙන අනඬගණෙනි අත්ථො. එත්ථ ච පන යථාචුත්තප්පකාරා ඉච්ඡාපි පඨමජ්ඣානාදීනං අධිගමාය අත්තරාශිකා “සම්පජානමුසාවාදො ඛො පනායස්මන්තො අත්තරාශිකො ධම්මො”ති (මහාව. 134) චුත්තත්තා, පගෙව ඉච්ඡාවචරා කොපඅපච්චයා, තස්මා චුත්තං “ඝානපටිලාභපච්චනීකානං පාපකානං ඉච්ඡාවචරාන”න්තිආදි. කත්ථවි පන “ඝානපටිලාභපච්චයානං ඉච්ඡාවචරාන”න්ති පොත්ථකෙසු පාඨො දිස්සති, සො පමාදලෙඛො, ගණ්ඨීපදෙ ච “අහො වත සත්ථා මමඤ්ඤෙව පටිපුච්ඡිත්වා ධම්මං දෙසෙය්‍යා”ති යො තදත්ථො ලිඛිතො, සො දුල්ලිඛිතො. න හි ඝානපටිලාභපච්චයා කොපාදයො අනඬගණසුත්තෙ (ම. නි. 1.57 ආදයො) චුත්තා, “න ච යුත්තිතො සම්භවන්ති ඝානලාභිතො තදභාවා”ති ආවරියො වදති, තං වීමංසිතඛිඛං. එත්ථ විජ්ජත්තයස්ස උත්තරුත්තරවිසෙසදස්සනත්ථං. “සො එවං සමාහිතෙ චිත්තෙ”තිආදිනා පුනස්පුනං අට්ඨඬගතිදස්සනං කතන්ති වෙදිතඛිඛං. උත්තරුත්තරවිසෙසා වෙභාසං අත්තදුක්ඛපරදුක්ඛදස්සනතදුපසමත්තදීපනතො වෙදිතඛිඛා. භගවා හි පුඛ්ඛෙතිවාසානුස්සතිඤ්ඤාණෙන අත්තතො අනන්තසංසාරදුක්ඛං පස්සිත්වා, චුතූපපාතඤ්ඤාණෙන පරස්ස ච ලොකස්ස ආසවක්ඛයඤ්ඤාණෙන තදුභයවූපසමත්තඤ්ඤාණෙන පස්සිත්වා තං දෙසෙති, පඨමෙන වා අත්තදුක්ඛදස්සනතො අත්තසිනෙහපරිච්චාගං දීපෙති. දුතියෙන පරදුක්ඛදස්සනතො පරෙසු කොපපරිච්චාගං, තතියෙන අරියමග්ගදස්සනතො මොහපරිච්චාගඤ්ඤාණෙන දීපෙති. එවං නානාගුණවිසෙසදීපනතො ඉමස්සෙව ලොකියාහිඤ්ඤාද්වයස්ස ඉධ ගහණං කතන්ති වෙදිතඛිඛං.

යස්මා අතීතජාති එව නිවාසො, තස්මා “අතීතජාතීසු”ති න වත්තඛිඛන්ති වෙ? න, ජාතියා එකදෙසෙපි නිවාසවොහාරසිද්ධිදස්සනතො. පාළියං කිඤ්චාපි “එකමිපි ජාතිං ද්වෙපි ජාතියො”තිආදිවචනෙන සකලජාතියා අනුස්සරණමෙව පුඛ්ඛෙතිවාසානුස්සති විය දිස්සති, න එවං දට්ඨඛිඛං. තදෙකදෙසානුස්සරණමිපි පුඛ්ඛෙතිවාසානුස්සති එවාති දස්සනත්ථං, භූමිමච්චනං කතං ඔකාසාදිසඬගහත්ථඤ්ඤාණෙන. “ජින්නවටුමකානුස්සරණාදීසු”ති ආදි-සද්දෙන අනිචුත්ථලොකධාතුදීපරට්ඨනගරගාමාදිග්ගහණං වෙදිතඛිඛං. ගණ්ඨීපදෙ පන “තෙසං ජින්නවටුමකානං ලොකුත්තරසීලාදීනි න භගවතා ඛොධිසත්තකාලෙ විඤ්ඤාතානී”ති චුත්තං. අත්ථාපත්තිතො ලොකියානි විඤ්ඤාතානීති ආපජ්ජති,

තං දිබ්බවක්ඛුඤ්ඤාණාධිකාරෙ “අරියානං උපවාදකා”ති වචනෙන සමෙන්තං විය දිස්සති. න හි අරියෙ අපස්සන්තස්ස එවං හොති. කිමත්ථං පනෙත්ථ අනුස්සති චුත්තා, නනු එස විජ්ජාධිකාරොති වෙ? ආදිකම්මිකස්ස සතිවසෙන නිබ්බත්තිතො, අතීතධම්මානං සතියා විසෙසාධිකාරත්තා ව. චුත්තඤ්චි “අනුස්සරාමි”ති.

“වත්තමානෙසු විජ්ජාන-මතීතෙස්වස්ස සරති;
අනාගතෙසු ධම්මෙසු, සරති විජ්ජාන පණ්ඩි”ති.

ආවරියකුමාරිතෙන සිලොකොපි චුත්තො.

තත්ථ රාගෙ උස්සන්තනරෙ තෙජොසංවට්ටො. දොසෙ ආපොසංවට්ටො. මොහෙ වායොසංවට්ටො. කෙච්චි “දොසෙ තෙජොසංවට්ටො, රාගෙ ආපොසංවට්ටො, මොහෙ වායොසංවට්ටො”ති වදන්ති. යස්මා අමුත්‍රාති චිත්තං, වචනං වා භවාදිනියමෙන හොති, තස්මා “භවෙ වා”තිආදි. එවංනාමො එවංගොත්තොති පද්ද්වයෙන අජ්ඣන්තබ්බිද්ධාමුලකං පඤ්ඤත්තිසඬ්ඛානං ගොචරනිවාසං දීපෙති. පවත්තඵලභොජනො සයංපතිතඵලාභාරො. චතුරාසීතිකප්පසහස්සපරමායුපරියන්තො වාති පණ්ඩානතො පුබ්බෙ. පටිනිවත්තන්තස්ස පච්චවෙක්ඛණං පුබ්බෙතිවාසානුස්සතිඤ්ඤාණං න හොති. “පුබ්බෙතිවාසානුස්සතිඤ්ඤාණලාභිනං පනෙතං ආනුභාවපරිදීපන”න්ති ගණ්ඨිපදෙ චුත්තං. අමුත්‍රාති එත්ථ පට්ඨමයොජනායං සිභොක්කන්තවසෙන අනුස්සරණං චුත්තං, තඤ්ච ඛො අනුලොමවසෙන. “පටිලොමවසෙනා”තිපි ලිබන්ති, තං දුට්ඨඤ්ඤායං. සිභොක්කන්තං දස්සෙතුං “අනෙකාසු කප්පකොට්ඨු”තිආදි චුත්තං. යථා තත්ති නිදස්සනෙන පටිපත්තිසාධාරණෙන ඵලසාධාරණතං දස්සෙන්නො බ්‍රාහ්මණස්ස ආදරං ජනෙති, අත්තානමෙවෙකං උක්කංසෙතීති වචනං නිවාරෙති. “සාධු ඛො පන තථාරූපානං අරහතං දස්සනං හොති”ති තස්ස පුබ්බෙ උජ්ජන්තචිත්තෙ එව නියොජෙති. පට්ඨමා අභිනිබ්භිදාති වචනෙන අවිජ්ජණ්ඩකොසස්ස බහුපටලභාවං දස්සෙති, තෙන අට්ඨගුණස්සරියාදිනා අනභිනිබ්භිදං දීපෙති.

පුබ්බෙතිවාසකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

දිබ්බවක්ඛුඤාණකථාවණ්ණනා

13. “චුතුපපාතඤාණායා”ති එලුපවාරෙන චුත්තං. ඉදඤ්චි දිබ්බවක්ඛුඤාණං රූපාරම්මණත්තා පරිත්තපච්චුප්පන්නඅප්ඤ්ඤාත්තඛිද්ධාරම්මණං හොති. න චුතිං වා පටිසන්ධිං වා ආරම්මණං කරොති. තස්මා “යථාකම්මුපගෙ සත්තෙ පජානාමි”ති (පාරා. 13) වචනං විය එලුපවාරෙනෙව චුත්තමිදන්ති වෙදිතබ්බං. දිබ්බවිහාරසන්නිස්සිතත්තා කාරණොපවාරෙන දිබ්බං. ඉමිනා පන කෙච්ඡි ආචරියා “කුසලාකුසලා චක්ඛු දිබ්බවක්ඛු කාමාවචර”න්ති වදන්ති, තෙ පටිසෙධිතා හොන්ති. චතුත්ථජ්ඣානපඤ්ඤා හි එත්ථ අධිප්පෙතා. මහාජුතිකත්තා මහාගතිකත්තාහි එතෙසු “සද්දසත්ථානුසාරෙනා”ති චුත්තං. එකාදසන්තං උපක්කිලෙසානං එවං උප්පත්තික්කමො උපක්කිලෙසභාවො ව වෙදිතබ්බො, මහාසත්තස්ස ආලොකං වඩ්ඪෙත්වා දිබ්බවක්ඛුනා නානාවිධානි රූපානි දිස්වා “ඉදං නු බො කි”න්ති විචිකිච්ඡා උදපාදි, සො උපක්කිලෙසො උපක්කිලෙසසුත්තෙ (ම. නි. 3.236 ආදයො) “විචිකිච්ඡාධිකරණඤ්ච පන මෙ සමාධිමිහි වව්, සමාධිමිහි චුතෙ ඔභාසො අන්තරධායති දස්සනඤ්ච රූපාන”න්ති වචනතො. තතො “රූපානි මෙ පස්සතො විචිකිච්ඡා උප්පජ්ජති, ඉදානි න කිඤ්චි මනසි කරිස්සාමි”ති චිත්තයතො අමනසිකාරො, තතො කිඤ්චි අමනසිකරොත්තස්ස ථිතමිද්ධං උදපාදි, තතො තස්ස පභානත්ථං ආලොකං වඩ්ඪෙත්වා රූපානි පස්සතො හිමවන්තාදිසු දානවරක්ඛසාදයො පස්සන්තස්ස ඡම්භිතත්තං උදපාදි, තතො තස්ස පභානත්ථං “මයා දිට්ඨං පකතියා ඔලොකියමානං නත්ථි, අදිට්ඨෙ කිං නාම භය”න්ති චිත්තයතො උප්පිලාවිතත්තං උදපාදි. ගණ්ඨීපදෙ පන “උප්පිලං දිබ්බරූපදස්සෙනෙනා”ති චුත්තං, “තං දුචුත්තං පරතො අභිජ්ජපාවචනෙන තදත්ථසිද්ධිතො”ති ආචරියො වදති. තතො ඡම්භිතත්තප්පභානත්ථං “මයා වීරියං දළ්භං පග්ගහිතං, තෙන මෙ ඉදං උප්පිලං උප්පන්න”න්ති වීරියං සිථිලං කරොත්තස්ස කායදුට්ඨුල්ලං කායදරොපා කායාලසියං උදපාදි, තතො තං චජන්තස්ස අවිචාරද්ධවීරියං උදපාදි, තත්ථ දොසං පස්සතො අතිලීනවීරියං උපදාදි, තතො තං පභාය සමප්පවත්තෙන වීරියෙන ඡම්භිතත්තභයා හිමවන්තාදිට්ඨානං පභාය

දෙවලොකාහිමුඛං ආලොකං වඩ්ඪෙත්වා දෙවසඩ්ඨං පස්සතො තණ්හාසඩ්ඨානා අභිජජ්ජා උද්පාදි, තතො “මය්හං එකජාතිකරූපං මනසි කරොන්තස්ස අභිජජ්ජා උප්පන්නා, තස්මා දානි නානාවිධං රූපං මනසි කරිස්සාමි”ති කාලෙන දෙවලොකාහිමුඛං, කාලෙන මනුස්සලොකාහිමුඛං ආලොකං වඩ්ඪෙත්වා නානාවිධානි රූපානි මනසි කරොතො නානත්තසඤ්ඤා උද්පාදි, තතො “නානාවිධරූපානි මෙ මනසි කරොන්තස්ස නානත්තසඤ්ඤා උද්පාදි, තස්මා දානි අභිජජ්ජාදිභයා ඉට්ඨාදිනිමිත්තග්ගාහං පභාය එකජාතිකමෙව රූපං මනසි කරිස්සාමි”ති තථා කරොතො අභිනිජ්ඣායිතත්තං රූපානං උද්පාදි එවං පභිනඋපක්කිලෙසස්සාපි අනධිට්ඨිතත්තා. ඔභාසඤ්ඤි ඛො ජානාමි, න ච රූපානි පස්සාමිතිආදි ජාතං.

තස්සත්ථො — යදා පරිකම්මොභාසමෙව මනසි කරොමි, තදා ඔභාසං සඤ්ජානාමි, දිබ්බෙන චක්ඛුනා රූපානි න ච පස්සාමි, රූපදස්සනකාලෙ ච ඔභාසං න ජානාමිති. කිමත්ථමිදං චුත්තං, න හි එතං උපක්කිලෙසසගතන්ති? න කෙවලං උපක්කිලෙසජ්ජහනමෙවෙත්ථ කත්තබ්බං, යෙන ඉදං විසුද්ධං හොති, අඤ්ඤම්පි තදුත්තරි කත්තබ්බං අත්ථිති දස්සනත්ථං. විචිකිච්ඡා විත්තස්ස උපක්කිලෙසොතිආදීසු “ඉමෙ ධම්මා උපක්කිලෙසානි ආදීනවදස්සනෙන පජහිං, න මය්හං තදා උප්පන්නත්තා”ති කෙචි වදන්ති. මානුසකං වානි ඉමිනා සභාවාතික්කමං දස්සෙති. මංසචක්ඛුනා වියානි ඉමිනා පරියත්තිග්ගහණං, වණ්ණමත්තාරම්මණතඤ්ඤි උපමෙති. වණ්ණමත්තෙ හෙත්ථ සත්ත-සද්දො, න “සබ්බෙ සත්තා ආභාරට්ඨිතිකා”ති (අ. නි. 10.27) එත්ථ විය සබ්බසඩ්ඨතෙසු, භීනජාතිආදයො මොහස්ස නිස්සන්දො විපාකො. කායදුච්චරිතෙන සමන්තාගතා පුබ්බෙ අතීතභවෙ අහෙසුං, සම්පති නිරයං උපපන්නානි එවං පාඨසෙසෙන සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. “යථාකම්මුපගඤ්ඤාණඤ්ඤි එකත්තමතීතාරම්මණං, දිබ්බචක්ඛු පච්චුජ්ජන්තාරම්මණ”න්ති උභින්නං කිච්චවසෙන චුත්තං. මහල්ලකොති සමණානං සාරුජ්ජමසාරුජ්ජං, ලොකාවාරං වා න ජානාතීති අධිජ්ජායෙන චුත්තත්තා ගුණපරිධංසනෙන ගරහතීති වෙදිතබ්බං. “නියතො සම්බොධිපරායනො”ති (සං. නි. 2.41; 5.998, 1004) චුත්තො අරියපුග්ගලො මග්ගාවරණං කාතුං සමත්ථං ඵරුසචචනං යදි කථෙය්‍ය, අපායගමනීයම්පි කරෙය්‍ය, තෙන සො අපායුපගොපි භවෙය්‍ය, තස්මා උපපරික්ඛිතබ්බන්ති එකෙ.

“වායාමං මා අකාසිති ථෙරෙන චුත්තත්තා මග්ගාවරණං කරොති” ති වදන්ති. පුබ්බෙව සොතාපන්නෙන අපායද්වාරො පිහිතො, තස්මාස්ස සග්ගාවරණං නත්ථි. “පාකතිකන්ති පවත්තිවිපාකං අහොසි” ති වදන්ති. “චුද්ධි හෙසා, හික්බවෙ, අරියස්ස විනයෙ, යො අවිවයං අවිවයතො දිස්වා යථාධම්මං පටිකරොති” ති (ම. නි. 3.370; දී. නි. 1.251) වචනතො පාකතිකං අහොසිති එකෙ. සථෙ සො න ඛමතිති සොතාපන්නාදීනං ඛත්තිගුණස්ස මන්දත්තාය වා ආයතිං තස්ස සුට්ඨු සංවරත්ථාය වා අක්ඛමනං සන්ධාය චුත්තං. සුඛානං වා ආයස්ස ආරම්මණාදිනො අභාවා කාලකඤ්චිකා අසුරා හොන්ති. “ඉතො හො සුගතිං ගච්ඡා” ති (ඉතිචු. 83) වචනතො මනුස්සගතිපි. දිබ්බවක්ඛුඤාණවිජ්ජාති දිබ්බවක්ඛුමෙව දස්සනට්ඨෙන ඤාණං, තස්ස තස්ස අත්ථස්ස වින්දනට්ඨෙන විජ්ජාති අත්ථො.

දිබ්බවක්ඛුඤාණකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ආසවක්ඛයඤාණකථාවණ්ණනා

14. සො එවං සමාහිතෙ විත්තෙති කිං පුරිමස්මිංයෙව, උදාහු අඤ්ඤස්මිංයෙව චතුත්ථජ්ඣානවිත්තෙ. අට්ඨකථායම්පි යතො චුට්ඨාය පුරිමවිජ්ජාද්වයං අධිගතං, තදෙව පුන සමාපජ්ජනවසෙන අහිනවං අහිණ්හං කතන්ති දස්සනත්ථං. “සො එවං සමාහිතෙ විත්තෙති ඉධ විපස්සනාපාදකං චතුත්ථජ්ඣානවිත්තං වෙදිතබ්බ” ත්ති චුත්තං. එත්ථාහ – යදි තදෙව පුන සමාපජ්ජනවසෙන අහිනවං කතං, අථ කස්මා පුබ්බෙ විය “විපස්සනාපාදකං අභිඤ්ඤාපාදකං නිරොධපාදකං සබ්බකිච්චසාධකං සබ්බලොකියලොකුත්තරගුණදායකං ඉධ චතුත්ථජ්ඣානවිත්තං වෙදිතබ්බ” ත්ති අවත්වා “ඉධ විපස්සනාපාදකං චතුත්ථජ්ඣානවිත්තං වෙදිතබ්බ” ත්ති එත්තකමෙව චුත්තං, නනු ඉධ තථාවචනට්ඨානමෙව තං අරහත්තමග්ගෙන සද්ධිං සබ්බගුණනිජ්ජාදනතො, න පට්ඨවිජ්ජාද්වයමත්තනිජ්ජාදනතොති? චුච්චතෙ – අරියමග්ගස්ස බොජ්ඣංගමග්ගඤ්ඤානඤ්ඤානපටිපදාවිමොක්ඛවිසෙසනියමො පුබ්බභාගචුට්ඨානගාමිනීවිපස්සනාය සඬබ්බාරුපෙක්ඛාසඬබ්බාතාය නියමෙන අහොසිති දස්සනත්ථං විපස්සනාපාදකම්ඨ චුත්තන්ති

වෙදිතබ්බං. තත්ථ පරියාපන්නත්තා, න තදාරම්මණමත්තෙන. පරියායතොති අඤ්ඤානපි පකාරෙන. “ඉමෙ ආසවා”ති අයං වාරො කිමත්ථං ආරද්ධො? “ආසවානං බයඤ්ඤාණායා”ති අධිකාරානුලොමනත්ථං. මග්ගක්ඛණෙ හි චිත්තං විමුච්චති, ඵලක්ඛණෙ විමුත්තං හොතීති ඉදං එකත්තනයෙන වුත්තං. යඤ්චි විමුච්චමානං, තදෙව අපරභාගෙ විමුත්තං නාම හොති. යඤ්ච විමුත්තං, තදෙව පුබ්බභාගෙ විමුච්චමානං නාම හොති. භුඤ්ජමානො ඵව හි හොජනපරියොසානෙ භුත්තාවී නාම. “ඉමිනා පච්චවෙක්ඛණඤ්ඤාණං දස්සෙති”ති පච්චවෙක්ඛණඤ්ඤාණස්ස ච පට්ඨානෙ “මග්ගා වුට්ඨහිත්වා මග්ගං පච්චවෙක්ඛති, ඵලං, නිබ්බානං, පහිනෙ කිලෙසෙ පච්චවෙක්ඛති”ති අයමුප්පත්තික්කමො වුත්තො. පවත්තික්කමො පනෙත්ථ සරූපතො අත්ථතොති ද්විධා වුත්තො. තත්ථ “විමුත්තමිති ඤ්ඤාණං අහොසි”ති සරූපතො චතුබ්බිධස්සපි පච්චවෙක්ඛණඤ්ඤාණස්ස පවත්තික්කමනිදස්සනං. “බිණා ජාතී”තිආදි අත්ථතො. තෙනෙව අන්තෙ “අබ්භඤ්ඤාසි”න්ති පුග්ගලාධිට්ඨානං දෙසනං අකාසි පච්චවෙක්ඛණඤ්ඤාණස්ස තථා අප්පවත්තිතො. අප්පට්ඨන්ධිකං හොතීති ජානන්තො “බිණා ජාතී”ති ජානාති නාම. “දිබ්බවක්ඛුනා පච්චුප්පන්නානාගතංසඤ්ඤාණං”න්ති අනාගතංසඤ්ඤාණස්ස ච දිබ්බවක්ඛුසන්නිස්සිතත්තා වුත්තං.

ආසවක්ඛයඤ්ඤාණකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උපාසකත්තපට්චෙදනාකථාවණ්ණනා

15. කණ්ණසුඛතො හදයඬිගමතොති වචනමෙව සන්ධාය වුත්තං. අනත්තුක්කංසනතොතිආදි පුග්ගලවසෙන, කණ්ණසුඛතොති සොතින්ද්‍රියං සන්ධාය. ආපාථාරමණියතොති ඤ්ඤාණාපාථාරමණියතො. සයමෙව හෙට්ඨාමුඛජාතං වා, මග්ගො පන අසොකො හොති. තදා හි සොකො පහියමානො. වරියාදිඅනුකූලතො අප්පට්ඨකූලං. “මධුරමිම”න්ති වුත්තත්තා “ධම්මමිම”න්ති වචනං අධිකං විය දිස්සති. තස්මා “රාගවිරාගමිම”න්ති ඵවං විසුං විසුං යොජෙත්වා පුන පිණ්ඩෙත්වා ධම්මමිමං උපෙහිති යොජෙත්තබ්බං, “ධම්මමෙව සරණත්ථමුපෙහි”ති

පටන්ති කිරාති දීපෙනි. සරණගතානං තෙනෙව සරණගමනෙන භයං සන්තාසං දුග්ගතිං පරික්කිලෙසං දුක්ඛං හිංසනීති රතනත්තයං සරණං නාම.

තප්පසාදතග්ගරුතාදීහි

විභතකිලෙසො

තප්පරායනතාකාරප්පවත්තො විත්තුප්පාදො සරණගමනං.

තංසමඬ්ඨිසත්තො සරණං ගච්ඡති. පහෙදෙන පන දුට්ඨං සරණගමනං ලොකුත්තරං ලොකියන්ති. තත්ථ ලොකුත්තරං දිට්ඨසච්චානං

මග්ගක්ඛණෙ සරණගමනුපක්කිලෙසසමුච්ඡෙදෙන නිබ්බානාරම්මණං හුත්වා කිච්චතො සකලෙපි රතනත්තයෙ ඉජ්ඣති. ලොකියං

පුටුප්පනානං සරණගමනුපක්කිලෙසං තදඬ්ඨගවික්ඛම්භනෙන

ආරම්මණතො බුද්ධාදිගුණාරම්මණං හුත්වා ඉජ්ඣති. තං අත්ථතො

රතනත්තයෙ සද්ධාපටිලාභො සද්ධාමූලිකා ච සම්මාදිට්ඨි.

ලොකුත්තරස්ස චත්තාරි සාමඤ්ඤඵලානි විපාකඵලං, සබ්බදුක්ඛක්ඛයො

ආනිසංසඵලං. “යො ච බුද්ධඤ්ච ධම්මඤ්ච...පෙ.... සබ්බදුක්ඛා

පමුච්චති”ති (ධ. ප. 190-192) හි වුත්තං. ලොකියස්ස භවභොගසම්පදා.

“යෙ කෙච්චි බුද්ධං සරණං ගතාපෙ”ති (දී. නි. 2.332; සං. නි. 1.37) හි

වුත්තං. ලොකියසරණගමනං තීසු වත්ථුසු

අඤ්ඤාණසංසයම්ච්ඡාඤාණාදීහි සංකිලිස්සති, න මහාජුතිකං භොති, න

මහාවිජ්ජාරං. ලොකුත්තරස්ස නත්ථි සංකිලෙසො. ලොකියස්ස

සාවජ්ජො අනවජ්ජොති දුට්ඨො භෙදො. තත්ථ අඤ්ඤසත්ථාරාදීසු

අත්තසන්තියාතනාදීහි සාවජ්ජො භොති, සො අනිට්ඨඵලො.

අනවජ්ජො කාලකිරියාය, සො අවිපාකත්තා අඵලො. ලොකුත්තරස්ස

නෙවත්ථි භෙදො. භවත්තරෙපි හි අරියසාවකො අඤ්ඤං සත්ථාරං න

උද්දිසති. යො කොච්චි සරණගතො ගහට්ඨො උපාසකො.

රතනත්තයඋපාසනතො උපාසකො. පඤ්ච වෙරමණියො සීලං.

සත්ථසත්තමංසමජ්ජවිසවාණිජ්ජාරහිතං ධම්මෙන ජීවිකං ආජීවො.

වුත්තසීලාජීවවිපත්ති විපත්ති නාම. විපරිතා සම්පත්ති.

16. ලච්ඡාම නු ඛොති දුග්ගතෙ සන්ධාය වුත්තං. සක්ඛිස්සාම නුඛො නොති සම්ද්ධෙ සන්ධාය. තත්ථ වෙරඤ්ජායං. පග්ගස්හනීති පත්තං පග්ගහො, තෙන පග්ගහෙන පත්තෙනාති අත්ථො. සමාදායෙවාති නිදස්සනං. න ච වට්ඨනීති පුන පාකං කිඤ්චාපි වට්ඨති, තථාපි න සුට්ඨු පක්කත්තා වුත්තං, “උත්තණ්ඩුලහත්තං ලහිත්ථාපි පිට්ඨෙතං න

වට්ටනි”නි අට්ඨකථාවචනඤ්චෙත්ථ සාධකං. “සාවකානං වා සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙස්සාමි”නි ඉමිනා වචනෙන ආජීවපාරිසුද්ධිසිලං සන්ධාය “පච්ඡා සිල”න්ති චුත්තං. උපාලිත්ථෙරොපි තං තං වත්ථුං පටිච්ච භගවතා බහුනි සික්ඛාපදානි පඤ්ඤත්තානි අත්ථිති දීපෙති. යදි එවං වෙරඤ්ජායං “එතස්ස භගවා කාලො”නි වචනං න සමෙතිති චෙ? න, තතො පුබ්බෙ සික්ඛාපදාභාවජ්ජසඬගතො. ථෙරො පන පඤ්ඤත්තානි යපෙත්වා ඉදානි පඤ්ඤාපෙතබ්බානි පාතිමොක්ඛද්දෙසජ්ජහොනකානි සන්ධායාහ. භගවාපි “න තාව සාරිපුත්ත සත්ථා සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙති”නි හද්දාලිසුත්තෙ (ම. නි. 2.134; ආදයො) විය එකච්චෙසු පඤ්ඤත්තෙසුපි තතො පරං පඤ්ඤාපෙතබ්බානි සන්ධායාහ. ඉධෙව අට්ඨකථායං “සාමම්පි පචනං සමණසාරුජ්ජං න හොති න ච වට්ටනි”නි වචනඤ්ච, තථා “රත්තිච්ඡෙදො වා වස්සච්ඡෙදො වා”නිආදිවචනානි ච අත්ථි. අඤ්ඤා ආ “ද්විභාකාරෙහි බුද්ධා භගවත්තො හික්බු පටිපුච්ඡන්ති”නි ඉධෙවෙදං පාළියපනං විරුජ්ඣතිති ආචරියෙන විචාරිතං, තං සුන්දරං පුබ්බෙපි පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදසම්භවතො. කින්තු ඉධ පාළියපනවිරොධවිචාරණා පන නිජ්ජයොජනා විය මම දිස්සති. කස්මා? උපාලිත්ථෙරෙන සඬගිතිකාලෙ චුත්තපායත්තා. රත්තිච්ඡෙදානි සත්තාහකිච්චං සන්ධාය චුත්තො. “සත්තාහකරණියෙන ගන්ත්වා රත්තිච්ඡෙදො වා වස්සච්ඡෙදො වා එකහික්ඛනාපි න කතො”නි චුත්තං කිර මහාඅට්ඨකථායං, තස්මා වස්සච්ඡෙදස්ස කාරණෙ සති සත්තාහකිච්චං කාතුං වට්ටනිති එකෙ. විනයධරා පන නිච්ඡන්ති, තස්මා අට්ඨකථාධිජ්ජායො විමංසිතබ්බො, ඉමාය වෙරඤ්ජායං අජ්ජිච්ඡතාදිපටිපදාය පසන්නා. සාලිනං විකති සාලිවිකති.

17-8. උපපන්නඵලොති බහුඵලො. “බුද්දං මධු”න්ති පායො. ථෙරං සීහනාදං නදාපෙතුං පුච්ඡිති ඉමිනා ආචරියො යං පුබ්බෙ ආණාය ධීතානං සාවකානං මහානුභාවතාදස්සනං “වෙරඤ්ජායං නිවාසජ්ජයොජන”න්ති අම්හෙහි චුත්තං, තං සම්පාදෙති, රාජගහෙ වෙරඤ්ජායඤ්චාති උභයත්ථ විතක්කුජ්ජාදෙ එකතො පිණ්ඩෙත්වා දස්සෙන්නො “අථ බො ආයස්මතො සාරිපුත්තස්සා”නිආදිමාහ. කාලං සන්ධාය විරං, ධීතිං සන්ධාය විරාති විග්ගහො.

කාමං භිනොති අත්තනො ඵලනිබ්බත්ති යා සභායං ගච්ඡතීති කත්තරි හෙතු,
තථාපි ඉධ තෙන කරණභූතෙන තස්ස ඵලං භිනොති පචත්තතීති හෙතු. තථා
සටන්ති තෙනාති සටො. කිලාසුනොති පයොජනාභාවෙන අචාවටා.
අබ්බොකිණ්ණාති විසභාගෙහි. ආගාමීනියා අනාගතෙති අත්ථො. ඉමෙසංයෙව
නොති දස්සනත්ථං “සබ්බබුද්ධානං හි”ති වුත්තං. යාවසාසනපරියන්තාති යාව
බුද්ධා ධරන්ති, තාවාති අත්ථො. ඛත්තියබ්බාභ්මණාව උච්චා, තත්ථාපි විසෙසං
දස්සෙතුං “උච්චනීවඋලාරුලාරභොගා”ති. “මනසි කත්වා”තිපි පාඨො.
උපසම්පාදාඋපසම්පාදාඉච්චෙනං ද්වයං මාගධෙ “උපසම්පජ්ජා”ති වුච්චති.
අනුපාදායාති ආරම්මණකරණවසෙන අග්ගහෙත්වා. ආසවෙහීති කත්තරි
තතියාවිහත්ති. චිත්තානීති පච්චත්තබ්බවචනං. විමුච්චිංසුති කම්මකාරකෙ.
විමොචිතානීති අධිජ්ජායොති ආචරියො. ආසවෙහීති පදඤ්ච පච්චත්තෙ
කරණවචනං කත්වා ගණ්ඨීපදෙ අත්ථො පකාසිතො. යදි අරියමග්ගෙන
නිරුද්ධානං ආසවානං වසෙන අනාසවතා, ලොකෙ චිත්තානිපි අනාසවා සිද්ධං.
න හි නිරුද්ධානි චිත්තානි ආරම්මණාති කරොන්තීති තාති
අනිරුද්ධාසවවසෙන සාසවානීති වෙ. සොතාපන්නස්ස මග්ගචිත්තං
උපරිමග්ගවජ්ඣාසවවසෙන සාසවං, අවසිට්ඨාසවසමුච්ඡින්නදනානුභාවත්තා
ඵලානි සාසවානි සිද්ධන්ති? න, ආසවසමුච්ඡින්නදනානුභාවාගතඵලත්තා.
හිංසනස්ස කරණං හිංසනකතං, තස්මිං හිංසනකතස්මිං, හිංසනකිරියායාති
අත්ථො. ඉත්ථිලිඬිගං විපල්ලාසං කත්වා නපුංසකලිඬිගං, පුරිසලිඬිගං වා
කත්වා. නිමිත්තත්ථෙති ඵත්ථං —

“වම්මනි දීපිනං හන්ති, දන්තෙසු හන්ති කුඤ්ජරං;

වාලෙසු වාමරිං හන්ති, සිඬිගෙසු සරභො හතො”ති. —

අධිකරණං.

20-21. නචිරට්ඨිතිකකාරණෙ කථිතෙ චිරට්ඨිතිකකාරණං අත්ථතො
වුත්තපටිපක්ඛවසෙන කිඤ්චාපි සිද්ධං, තථාපි තං ථෙරස්ස
විනයපඤ්ඤත්තියාවනාය ධිකාසකාරණාධිජ්ජායතො
විනයපඤ්ඤත්තියාවනොකාසං පාපෙතුං පුන හගවන්තං “කො පන, හන්තෙ,
හෙතු”ති පුච්ඡි. හගවාපි යාවනං සම්පට්ඨිතකාමො ඛ්‍යාකාසි. “ආසවට්ඨානියා
සඬ්ඨෙස පාතුහවන්ති”ති පුග්ගලස්ස සඬ්ඨපරියාපන්නත්තා වුත්තං.

ආදරත්ථවසෙනවෙත්ථ ද්වික්ඛත්තුං වුත්තන්ති යස්මා ථෙරො පුබ්බෙ රාජගහෙ, සම්පති වෙරඤ්ජායන්ති ද්වික්ඛත්තුං කාචි, තස්මා ආදරෙන පුනස්පුනං යාවයමානං පස්සිත්වා සයම්පි භගවා ආදරෙනෙව “ආගමෙහි ත්වං සාරිපුත්තා”ති ආහ. තෙනෙනං දීපෙති “මා ත්වං පුනස්පුනං යාවාහි, සම්පට්ච්ඡිතාව මයා තෙ යාවනා, පුබ්බෙනනු තවයාවනං සම්පට්ච්ඡිතාව මයා එත්තකෙ කාලෙ එත්තකානි සික්ඛාපදානි පඤ්ඤත්තානි, න තාව මෙ සාවකානං ආණාපාතිමොක්ඛබුද්ධෙසානුජානනකාලො සම්පත්තො, තක්කානුමානවසෙන තයා ‘එතස්ස භගවා කාලො’ති පුනස්පුනං නිද්දිසියමානොපි නෙස සො කාලො, කිත්තු තථාගතොව තත්ථ කාලං ජානිස්සති”ති. යස්මා පන “සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිකාලතො පභුති ආණාපාතිමොක්ඛමෙව උද්දිසියති”ති වුත්තං, තස්මා පාතිමොක්ඛබුද්ධෙසප්පහොනකසික්ඛාපදමෙව සන්ධායාහ. “තත්ථානි සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියාවනාපෙක්ඛං භුම්මවචන”න්ති එකමෙව පදං වුත්තං තස්සා සිද්ධියා ඉතරස්ස සිද්ධිතො. “සාවකානං විසයභාවන්ති ඉමිනා මහාපදුමත්ථෙරවාදො පටික්ඛිත්තො”ති අනුගණ්ඨීපදෙ වුත්තං, තං සුන්දරං විය. සම්මුඛෙ ගරහා. පරම්මුඛෙ උපවාදො. “න, භික්ඛවෙ, ඌනදසවස්සෙන...පෙ.... දුක්කටස්සා”ති (මහාව. 75) ඉදං සික්ඛාපදං භගවා බුද්ධත්තෙන දසවස්සිකො හුත්වා පඤ්ඤපෙසි ඌනදසවස්සිකස්ස තස්ස තථා සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා අභාවතො. න තදා අතිරෙකදසවස්සිකොව දසවස්සිකානං රත්තඤ්ඤුමහත්තප්පත්තිතො, තස්මා තං සික්ඛාපදං වෙරඤ්ජායං වස්සාවාසතො පුබ්බෙ රාජගහෙ එව පඤ්ඤත්තන්ති සිද්ධං, තස්මිං සිද්ධෙ සිද්ධමෙව “යාව න සඬ්ඝො රත්තඤ්ඤුමහත්තං පත්තොති වචනං ඉතො පුබ්බෙ පට්ඨමයාවනායපි වුත්ත”න්ති. අට්ඨකථායම්පි රත්තඤ්ඤුමහත්තප්පත්තකාලෙ “ද්වෙ සික්ඛාපදානී”ති ගණනපරිච්ඡෙදවචනං පට්ඨමයාවනාය වුත්තවචනං සන්ධාය වුත්තං. අඤ්ඤථා රත්තඤ්ඤුමහත්තප්පත්තකාලෙ ද්වෙ එව, න අඤ්ඤත්ති ආපජ්ජති.

“අථ ඛො ආයස්මතො සාරිපුත්තස්සා”තිආදිමිහි අයමාදිතො පට්ඨාය අත්ථවිභාවනා — අයං කිරායස්මා අස්සජිත්ථෙරතො පටිලද්ධං එකගාථාමත්තකං ධම්මපරියායං නයසතසහස්සෙහි විවෙචෙන්තො අරහත්තං පත්වා සාවකපාරමීඤ්ඤාණෙ යිතො “අහො වත මහානුභාවොයං සද්ධම්මො, යො විනාපි ධම්මසාමිනා පරම්මුඛතො සුතමත්තෙපි මය්හං මහත්තං

වජිරබුද්ධි-ටිකා

හික්බුච්භඩ්ගො

වෙරඤ්ජකණ්ඩො

ගුණවිසෙසං ජනෙසි, සාධු වනයං සද්ධම්මො විරං තිට්ඨෙය්‍යා”ති
 වින්තෙත්තො “කතමෙසානං නු බො බුද්ධානං භගවත්තානං...පෙ.... න
 විරට්ඨිතික”න්ති තමත්ථං, කාරණඤ්ච අත්තනො අග්ගසාවකඤ්ඤාණෙන
 පටිච්ඡික්ඛිත්වා

“සාවකානං

සික්ඛාපදං

පඤ්ඤත්තන්තිආදිවිරට්ඨිතිකාරණ”න්ති නිට්ඨං කත්වා
 විනයපඤ්ඤත්තියාවනොකාසකරණත්ථං භගවත්තං පුච්ඡි. තතො පඤ්ඤාසං
 විස්සජ්ජනෙ විනයපඤ්ඤත්තියාවනොකාසෙ සම්පත්තෙ “එතස්ස භගවා
 කාලො, එතස්ස සුගත කාලො”ති විනයපඤ්ඤත්තිං යාචි. තතො භගවා තස්සා
 යාවනාය සම්පට්ඨිතභාවං, “එතස්ස භගවා කාලො”ති චුත්තකාලස්ස
 අකාලතං, කාලස්ස ච අනඤ්ඤවිසයතං දීපෙත්තො “ආගමෙහි
 ත්ව”න්තිආදිමාහ, තතො භගවා තස්ස යාවනං, සත්තෙසු කාරුඤ්ඤතඤ්ච
 පටිච්ච “තෙන බො පන සමයෙන හික්බු අනුපජ්ඣායකා අනාවරියකා
 අනොවදියමානා”තිආදිනා (මහාව. 64) නයෙන වෙසුල්ලමහත්තතං පටිච්ච
 සත්ථා සාවකානං උපජ්ඣායවත්තාදීනි විනයකම්මානි, තදනුරූපසික්ඛාපදානි ච
 පඤ්ඤපෙසි. තතො අනුක්කමෙන ද්වාදසමවස්සං වෙරඤ්ජායං වසී. තදා ච
 ආයස්මා සාරිපුත්තො සත්ථාරා නිද්දිට්ඨෙසු විරට්ඨිතිහෙතුසු ජාතෙසු
 “නවඛගසත්ථුසාසනමහත්තතා ච සම්පති ජාතා, විනයපඤ්ඤත්ති ච බහුතරා
 ජාතා, පාතිමොක්ඛද්දෙසො එවෙකො න තාව සාවකානං අනුඤ්ඤාතො, සො
 ච පරිසුද්ධෙන සඛ්භෙන කරියති. සඛ්භොපි එතරහි පරිසුද්ධො පච්ඡිමකස්ස
 සොතාපන්නත්තා”ති වින්තෙත්වා පාතිමොක්ඛද්දෙසං අනුජානාපෙතුකාමො
 යත්තකෙහි ච සික්ඛාපදෙහි පාතිමොක්ඛද්දෙසො අනුජානීයති, තත්තකානං
 පඤ්ඤත්තියාවනපුබ්බභිගමං පාතිමොක්ඛද්දෙසං යාවත්තො
 පුබ්බජ්ජන්තවිතක්කසුචනපුච්ඡාචස්සජ්ජනක්කමවසෙන යාවනොකාසෙ
 සම්පත්තෙ “එතස්ස භගවා කාලො”තිආදිමාහ.

තත්ථ “යං භගවා සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙය්‍යා”ති
 පාතිමොක්ඛද්දෙසජ්ජනොනකසික්ඛාපදං සන්ධායාහ, අයමත්ථො
 හද්දාලිසුත්තෙන (ම. නි. 2.134 ආදයො) දීපෙතබ්බො. තත්ථ හි බහුසු
 සික්ඛාපදෙසු පඤ්ඤත්තෙසු, පඤ්ඤපියමානෙසු ච “න තාව හද්දාලි සත්ථා
 සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙති”තිආදි (ම. නි. 2.145) චුත්තං අපඤ්ඤත්තං
 උපාදාය, තථා ඉධාපි අපඤ්ඤත්තං සන්ධාය චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.
 පරිසුද්ධත්තා සඛ්භස්ස සම්පති සාවකානං ආණාපාතිමොක්ඛද්දෙසං

නානුජානාමිති දස්සෙන්නො “නිරබ්බදො”තිආදිමාහ. න හි පරිසුද්ධෙ සඬ්ඝ ඔවාදපාතිමොක්ඛද්දෙසස්ස අනුද්දෙසකාරණං අත්ථි, තස්මිං සති ආණාපාතිමොක්ඛද්දෙසානුජානනාධිජ්ජායතො. තථා ච සො තතො අට්ඨන්තං වස්සානං අවිච්ඡෙදන අනුඤ්ඤාතො. යථාහ පාතිමොක්ඛයපනක්ඛන්ධකෙ (චූළව. 386) “න දානාහං, හික්බවෙ, ඉතො පරං උපොසථං කරිස්සාමි...පෙ.... පාතිමොක්ඛං උද්දිසෙය්‍යාමා”ති. යං පන උපසම්පදක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 129) “තෙන ඛො පන සමයෙන හික්බ අඤ්ඤතරං හික්බුං උපසම්පාදෙත්වා එකකං ඔහාය පක්කම්භු...පෙ.... සො තස්සා මෙට්ඨනං ධම්මං පටිසෙවිත්වා විරොන අගමාසී”ති වත්ථු ආගතං, තං සුදින්නවත්ථුතො පරතො උජ්ජන්තම්පි තත්ථ යථාධිකාරං සමොධානෙන චුත්තං. තථා තත්ථෙව “උභයානි ඛො පනස්ස පාතිමොක්ඛානි විත්ථාරොන ස්වාගතානි භොන්ති”තිආදිනා (පාවි. 147; අ. නි. 8.52; 10.33) අඬගානිපි වෙදිතබ්බානි. න හි ආදිතො එව උභතොපාතිමොක්ඛානි සිද්ධානීති. අපිච ආදිතො පට්ඨාය අයමනුක්කමො වෙදිතබ්බො, සෙය්‍යථිදං – රාහුලකුමාරො උජ්ජන්තො ඛොධිසත්තො නික්ඛම්ත්වා ඡබ්බස්සානි දුක්කරං කත්වා සත්තමෙ අභිසම්බුද්ධො, තස්මිං එව සංවච්ඡරෙ කපිලවත්ථුං ගන්ත්වා රාහුලකුමාරං පබ්බාපෙසි. අම්බලට්ඨිකරාහුලොවාදසුත්තට්ඨකථායං (ම. නි. අට්ඨ. 2.107 ආදයො) “අයඤ්චි ආයස්මා සත්තවස්සිකකාලෙ භගවන්තං විවරකණ්ණෙ ගහෙත්වා ‘දායජ්ජං මෙ සමණ දෙහි, දායජ්ජං මෙ සමණ දෙහි’ති දායජ්ජං යාවමානො භගවතා ධම්මසෙනාපතිසාරිපුත්තත්ථෙරස්ස නිය්‍යාදෙත්වා පබ්බාජිතො”ති ච චුත්තං, තස්මා රාහුලකුමාරං ආරබ්භ “අනුජානාමි, හික්බවෙ, තීහි සරණගමනෙහි සාමණෙරපබ්බජ්ජ”න්ති (මහාව. 105) චුත්තත්තා සරණගමනුපසම්පදා පට්ඨවස්සබ්භන්තරෙ එව පටික්ඛිත්තා, ඤත්තිවතුත්ථකම්මවසෙන උපසම්පදා අනුඤ්ඤාතානි පඤ්ඤායති. අපිච රාහුලවත්ථුමිහි “න, හික්බවෙ, අනනුඤ්ඤාතො මාතාපිතූහි පුත්තො පබ්බාපෙතබ්බො, යො පබ්බාපෙය්‍යා, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති (මහාව. 105) සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං, තස්මා ඉතො පුබ්බෙපි සික්ඛාපදානි පඤ්ඤත්තානීති සිද්ධං.

සුත්වා ච යො හෙතුනිරොධමග්ගං,
නිරොධුපායං පටිච්ඡිකි ඛිජ්ජං;
ජාතොවපෙක්ඛෙන අසෙසමෙතං,

ලොකං විපස්සි සුගතග්ගසිස්සො.

සො ධම්මසෙනාපති අග්ගසිස්සො,
සද්ධම්මරාජස්ස තථාගතස්ස;
සයං මුනින්දෙන යසස්ස පත්තො,
අනෙකසො සොළසධා පසත්ථො.

තස්මා හි සික්ඛාපදබන්ධකාලො,
ඤාතුම්පි ලොකෙ අතිභාරියොව;
පගෙව සික්ඛාපදභාවහෙදො,
පගෙව අඤ්ඤො උභයත්ථ තත්ථ.

පච්චෙකබුද්ධා අපි තං ද්වයන්තු,
ඤාතුං න සක්කාව පගෙව නෙතුං;
නිස්සංසයං තත්ථ තථාගතොව,
ජානිස්සතිච්චාහ තථාගතොති.

ඉච්චෙතමත්ථං ඉධ භික්ඛු ඤත්වා,
සික්ඛාපදානං කමභාවහෙදං;
ඤාතුං සයං නො න පරෙ ව නෙතුං,
පරියෙසිතබ්බො ඉධ යුත්තිමග්ගො.

තත්ථ කමහෙදො සික්ඛාපදානං පරතො ආවි භවිස්සති. භාවහෙදො තාව
උක්ඛිත්තකානුවත්තනපච්චයා භික්ඛු අනාපත්තිකො, භික්ඛුහි පන සමනුභට්ඨා
පාරාජිකා භොති. පාරාජිකාපත්තිපට්ඨිඡාදනෙ භික්ඛුස්ස දුක්කටං, භික්ඛුනියා
පාරාජිකං. දුට්ඨුල්ලං ආරොචෙන්තස්ස, පට්ඨිඡාදෙන්තස්ස ව පාවිත්තියං.
මහාසාවජ්ජං පාරාජිකං ආරොචෙන්තස්ස, පට්ඨිඡාදෙන්තස්ස ව භික්ඛුස්ස
දුක්කටං. ඉච්චෙවමාදීහි අභාවහෙදසික්ඛාපදානං ඉධ භාවහෙදෙන
යුත්තිපරියෙසනං සාධයමානොපි සියා අනුම්මාදවිසාතභාගීති. එත්තාවතා
සකලස්සපි විනයපිටකස්ස
විතක්කයාවනකාලකාලඤ්ඤකාරණඵලපයොජනෙහි සත්තහි අඬගෙහි
පටිමණ්ඩිතං නිදානමායස්මතා උපාලිත්ථෙරෙන නිදස්සිතං භොති. තත්ථ
ථෙරස්ස විනයපඤ්ඤත්තියාවනහෙතුභූතො විතක්කො නාම. තස්සෙව

“එතස්ස භගවා කාලො”ති ආදිනා පවත්නා යාවනා නාම. රත්තඤ්ඤුවෙපුල්ලලාභග්ගඛානුසච්චමහත්තජ්ජත්ති කාලො නාම. සබ්බඤ්ඤා ඵල කාලඤ්ඤා නාම. ආසවට්ඨානීයානං ධම්මානං පාතුභාවො කාරණං නාම. “තෙසංයෙව ආසවට්ඨානීයානං ධම්මානං පටිසාකායා”ති වචනතො ආසවට්ඨානීයධම්මපටිසාකො ඵලං නාම. “යථයිදං බ්‍රහ්මවරියං අද්ධනියං අස්සා”ති වචනතො සාසනබ්‍රහ්මවරියස්ස චිරට්ඨිති පයොජනන්ති වෙදිතබ්බං. හොති චෙත්ථ –

“විතක්කො යාවනා කාලො, කාලඤ්ඤා කාරණං ඵලං;
පයොජනන්ති සත්තඛගං, නිදානං විනයස්සිධා”ති.

22. අන්තිමමණ්ඩලන්ති අබ්භන්තරමණ්ඩලං. තඤ්ඤි ඉතරෙසං අන්තො හොති, බුද්දකමණ්ඩලං වා. අනුමතිදානවසෙන තෙසං භික්ෂූනං දත්වා. තෙසං බුද්ධානං චාරිකාය විනෙතබ්බා වෙනෙය්‍යසත්තා. ඔව්චන්තා වියාති බහුපුජ්ථං ගච්ඡං මාලාකාරා චිරං ඔව්චන්ති, ඵලං බහුවෙනෙය්‍යසු ගාමාදීසු චිරං වසන්තා වෙනෙය්‍යපුඤ්ඤං පරිහරන්තා වරන්ති. සන්තං සුඛං, න වෙදනාසුඛං විය සපරිජ්චන්දං. දසසහස්සවක්කවාලෙති දෙවානං වසෙන චුත්තං. මනුස්සා පන ඉමස්මිංයෙව චක්කවාලෙ ඛොධනෙය්‍යා උජ්ජජන්ති. මහාකරුණාය ධූවං සත්තසම්මවලොකනං. ඔතිණ්ණෙති පරිසමජ්ඣං ආගතෙ, ආරොචිතෙ වා. යෙන කාරණෙන මයං තුම්භාකං දෙය්‍යධම්මං දදෙය්‍යාමි, තං කුතො සක්කා ලද්ධුං. බහුකිච්චා හි සරාවාසාති. දුතියවිකජ්ජෙ තන්ති දෙය්‍යධම්මං. “තුම්භෙහි තං කුතො ලද්ධා”ති අනුගණ්ඨීපදෙ චුත්තං. කෙච් පන “පයමං කිරියං පෙක්ඛති, දුතියං දෙය්‍යධම්ම”න්ති වදන්ති. ආචරියො පන “පයමයොජනාය යං දානපුඤ්ඤං, තං කුතො ලබ්භා. පුඤ්ඤන්තරායබහුලා හි සරාවාසාති. දුතියයොජනාය තෙමාසබ්භන්තරෙ යමහං දදෙය්‍යං, අතික්කන්තකාලත්තා තමහං සම්පති කුතො දදෙය්‍යන්ති දස්සෙති”ති වදති. සීලාදිකුසලධම්මසන්දස්සනාදිධම්මරතනවස්සං.

23. පත්තුණ්ණදෙසෙ පත්තුණ්ණං පට්ඨරං. මහායාගන්ති මහාදානං. පරිපුණ්ණසඛකජ්ජන්ති තෙමාසං සොතබ්බං අජ්ජ සුණ්හන්ති.

තත්‍රිදන්ති ඉදං කාරණං.

උපාලි දාසකොති ආවරියපරම්පරතො. බාහිරබ්භන්තරනිදානං,
 සික්ඛාපදානං පඤ්ඤත්තිට්ඨානසඬ්ඛානං ආවේණිකනිදානඤ්ච සන්ධායාහ
 “නිදානස්ස පහෙදදීපනතො”ති. ථෙරවාදාදි වත්ථුප්පහෙදො. සකාය
 පටිඤ්ඤාය මෙත්තියං භික්ඛුනිං නාසෙථානිදාදි පරසමයවිවජ්ජනතොතිදාදි.
 විහඪගනයහෙදදස්සනතොති තිස්සො ඉත්ථියො භූමට්ඨං ඵලට්ඨන්තිදාදි.
 එත්ථාහ — කිං භගවතො මාරාවට්ටනපටිඝාතාය සත්ති නත්ථිති? අත්ථි,
 තථාපිස්ස පච්ඡා උපගුත්තකාලෙ පසාදහෙතුත්තා අධිවාසෙති. එත්ථ
 උපගුත්තාධිට්ඨානං වත්තබ්බං. බුද්ධානං ආවිණ්ණන්ති දිජ්ජස්සනෙන
 කිංපයොජනන්ති චෙ? මාරාවට්ටනහෙතු බ්‍රාහ්මණස්ස පුඤ්ඤත්තරායොති
 පයොජනං.

දිජොපි සො මාරමනොරථස්ස,
 භඬගං කරොන්තො ජිනපුඬගවස්ස;
 සස්සිස්සසඬ්ඛස්ස අදාසි දානං,
 අසෙසකං කප්පියහණ්ඩහෙදං.

කිං භගවා සසිස්සො තාව මහන්තං කප්පියහණ්ඩං උබ්භණ්ඩිකං කත්වා
 අගමාසිති? න අගමාසි, තෙමාසිභාගියං පන පුඤ්ඤරාසිකං දෙය්‍යධම්මං
 අප්පටික්ඛිපන්තො බ්‍රාහ්මණස්ස උපායතො සත්ථා අදාසි.

තදඤ්ඤථා මාරමනොරථොව,
 පුරො සියා නෙව දිජස්ස භියොයා;
 පාපං මහන්තං අපි පාපුණොයා,
 මිච්ඡාහිමානෙන තථාගතෙ සො.

තස්මා භගවා අස්සාදියන්තො තං දෙය්‍යධම්මං අප්පටික්ඛිපන්තො
 උපායෙන බ්‍රාහ්මණස්ස පුඤ්ඤබුද්ධිං කත්වා, මාරස්ස ව මනොරථවිඝාතං
 කත්වා අගමාසිති, “අයං නයො අට්ඨකථං විනාපි පාළිනයානුලොමතො
 සිද්ධො”ති වදන්ති. කථං? —

“සත්ථා සසිස්සො යදි අග්ගහෙසි,
 දිජස්ස තං වීරමාදිතොව;
 නාථස්ස නො වීසතිවස්සකාලෙ,

විරුජ්ඣතෙ ජීවකයාවනාපි;
තථාපි සබ්බං සුච්චාරයිත්වා,
යුත්තං නයං චිත්තයිතුංව යුත්ත”න්ති.

ඉදානි ආයස්මා උපාලිත්ථෙරො විනයපඤ්ඤත්තියා සාධාරණනිදානං දස්සෙත්වා සික්ඛාපදානං පාටෙක්කං පඤ්ඤත්තිට්ඨානසම්බාහං නිදානමාදිං කත්වා පුග්ගලපඤ්ඤත්තිඅනුපඤ්ඤත්තිවිභාගාපත්තිභෙදන්තරාපත්තිආදිකං නානාජපකාරං විධිං නිජ්ජටං නිග්ගුම්ඛං කත්වා දස්සෙතුං “අථ ඛො භගවා වෙරඤ්ජායං යථාභිරන්තං විහරිත්වා”තිආදිමාහානි. ඉධ යත්වා –

සික්ඛාපදාන සබ්බෙසං, කමභෙදං පකාසයෙ;
තස්මිං සිද්ධෙ නිදානානං, කමසිද්ධි යතො භවෙ.

තත්ථ සබ්බසික්ඛාපදානං යථාසම්භවං දෙසනාක්කමො පභානක්කමො පටිපත්තික්කමො උප්පත්තික්කමොති චතුබ්බිධො කමො ලබ්භති. තත්ථ භගවතා රාජගහෙ හික්බුනං පාතිමොක්ඛුද්දෙසං අනුජානන්තෙන පාතිමොක්ඛුද්දෙසස්ස යො දෙසනාක්කමො අනුඤ්ඤාතො, තං දෙසනාක්කමමනුලොමෙත්තො ආයස්මා මහාකස්සපො පඨමං පාරාජිකුද්දෙසං පුච්ඡි, තදනන්තරං සම්ඝාදිසෙසුද්දෙසං, තතො අනියතුද්දෙසං විත්ථාරුද්දෙසඤ්ච පුච්ඡිත්වා තදනන්තරං හික්බුනීවිභව්ගඤ්ච තෙනෙව අනුක්කමෙන පුච්ඡි, නිදානුද්දෙසන්තොගධානඤ්ච සරූපෙන අනුද්දිට්ඨානං පුච්ඡනත්ථං ඛන්ධකෙපි පුච්ඡි. එතෙන ච ඛන්ධකෙ පඤ්ඤත්තා ථුල්ලච්චයා සම්භවිතා භොන්ති. පුච්ඡිතානුක්කමෙනෙව උපාලිත්ථෙරො තං සබ්බං සාපත්තිභෙදාදිකං දෙසෙන්නො ථුල්ලච්චයදුබ්භාසිතආපත්තිසමුට්ඨානාදිදීපකං අන්තොකත්වා දෙසෙසි, අයමෙත්ථ දෙසනාක්කමො. උභතොවිභව්ගඛන්ධකතො පන උච්චිනිත්වා තදා පරිවාරපාළි විසුං කතා. ඉමමෙව නයං සන්ධාය අට්ඨකථායං වුත්තං “එතෙනෙව උපායෙන ඛන්ධකපරිවාරෙපි ආරොපෙසු”න්තිආදි (පාරා. අට්ඨ. 1.පඨමමහාසම්භිතිකථා). අපිච පාළියා “එතෙනෙවුපායෙන උභතොවිනයෙ පුච්ඡි. පුට්ඨො පුට්ඨො ආයස්මා උපාලි විස්සජ්ජෙසි”ති එත්තකමෙව වුත්තං, තස්මා මහාකස්සපො උභතොවිභව්ගෙ එව පුච්ඡි. විස්සජ්ජෙන්නො පන ආයස්මා උපාලි නිවරසෙසං දෙසෙන්නො ඛන්ධකපරිවාරෙ අන්තොකත්වා

දෙසෙසි. තදා ච ඛන්ධකපරිවාරපාළි විසුං කතාති අයං දෙසනාක්කමො. යදි එවං නිදානුද්දෙසො පයමං දෙසෙතඛිබ්බොති චෙ? න, තදසම්භවතො. සො හි “යස්ස සියා ආපත්තී”තිආදිනා (මහාව. 134) නයෙන පවත්තත්තා පයමං සික්ඛාපදසඬගහිතාසු ආපත්තීසු අදස්සිතාසු න සම්භවති. “යාති මයා භික්ඛුනං පඤ්ඤත්තාති සික්ඛාපදානි, තාති නෙසං පාතිමොක්ඛද්දෙසං අනුජානෙය්‍ය”න්ති වචනතො සික්ඛාපදානෙව පයමං දෙසෙතඛිබ්බානීති පාරාජිකුද්දෙසක්කමො සම්භවති.

පාරාජිකුද්දෙසාදිසඬගහිතානං ආපත්තිඅකුසලානං යථොලාරිකක්කමෙන පහාතඛිබ්බත්තා පහානක්කමොපෙත්ථ සම්භවති. උපසම්පන්නසමනන්තරං “තාවදෙව චත්තාරි අකරණියානි ආචික්ඛිතඛිබ්බානී”ති (මහාව. 129) වචනතො “සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු”ති (දී. නි. 1.193) වචනතො ච යථා ගරුකං ආචික්ඛණං සික්ඛනෙන පටිපත්තික්කමොපෙත්ථ සම්භවති, එවමිමෙහි තිහි කමෙහි දෙසෙතඛිබ්බානම්පෙනෙසං සික්ඛාපදානං යථාසම්භවං උප්පත්තික්කමො සම්භවති. තථා හි යං යං සාධාරණං, තං තං භික්ඛුං ආරඛ්භ උප්පන්නෙ එව චත්ථස්මි. “යා පන භික්ඛුනී ඡන්දෙසො මෙට්ඨනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍යා”ති භික්ඛුනීනම්පි පඤ්ඤත්තං. අඤ්ඤථා තං භික්ඛුනීනං අනුප්පන්නපඤ්ඤත්ති සියා. තතො “අනුප්පන්නපඤ්ඤත්ති තස්මිං නත්ථී”ති (පරි. 247) පරිවාරෙ එතං වචනං විරුජ්ඣති, එත්තාවතා පුරිමෙන කමත්තයෙන පයමං දෙසෙතඛිබ්බතං පත්තෙ පාරාජිකුද්දෙසෙ පයමුප්පන්නත්තා මෙට්ඨනධම්මපාරාජිකං සඛිබ්බපයමං දෙසෙතුකාමො උපාලිත්ථෙරො “තත්‍ර සුදං භගවා වෙසාලිය”න්ති වෙසාලිමෙව පාපෙත්වා යපෙසි. අඤ්ඤථා ඛාරාණසියං පඤ්ඤත්තානං “න, භික්ඛවෙ, මනුස්සමංසං පරිභුඤ්ජිතඛිබ්බ”න්ති (මහාව. 280) එවමාදීනං දෙසනාධිප්පායෙ සති ඛාරාණසියං පාපෙත්වා යපෙය්‍යාති.

අඛ්භන්තරනිදානකථා නිට්ඨිතා.

වෙරඤ්ජකණ්ඩවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

1. පාරාජිකකණ්ඩො

1. පයමපාරාජිකං

සුදින්නභාණුවාරවණ්ණනා

පයමස්සෙත්ථ නිදානෙ, යත්වා පාරාජිකස්ස විඤ්ඤෙයොයා;
වොදනාපරිභාරනයො, පුග්ගලවත්ථුප්පකාසනෙයෙව.

තත්ථ භගවා වෙරඤ්ජායං චුත්ථවස්සො අනුපුබ්බෙන වාරිකං චරන්තො කත්තිකපුණ්හපක්ඛෙ එව වෙසාලිං පාපුණිත්වා යාව පයමපාරාජිකසික්ඛාපදපඤ්ඤාපනං, තාව අට්ඨ වස්සානි වෙසාලියංයෙව විහරන්තො විය පාලික්කමෙන දිස්සති, න ච භගවා තාවත්තකං කාලං තත්ථෙව විහාසි. සො හි සුදින්නස්ස සාවකානං සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං උපසම්පදඤ්ච අනුජානිත්වා යථාභිරන්තං තත්ථ විහරිත්වා වාරිකං චරන්තො භෙසකළාවනං පත්වා තත්ථ තෙරසමං වස්සං වසි, තෙනෙව අනුක්කමෙන සාවත්ථීං පත්වා චුද්දසමං වස්සං වසි, පන්නරසමං කපිලවත්ථුමිහි, සොළසමං ආළවියං, තතො චුත්ථවස්සො වාරිකං චරන්තො රාජගහං පත්වා සත්තරසමං වසි, ඉමිනා අනුක්කමෙන අපරානිපි තිණි වස්සානි තත්ථෙව වසි. එත්තාවතා භගවා පරිපුණ්ණවිසතිවස්සො රාජගහතො අනුපුබ්බෙන වෙසාලිං පාපුණි, තතො උපසම්පදාය අට්ඨවස්සිකො සුදින්නො වෙසාලියංයෙව මෙටුනං ධම්මං අභිවිඤ්ඤාපෙසි, තතො භගවා තස්මිං වත්ථුස්මිං පයමං පාරාජිකං පඤ්ඤාපෙසිති වෙදිතබ්බං. තත්ථ යස්මා උපාලිත්ථෙරො ඉතො පයමතරං තත්ථ වෙසාලියඤ්ච පඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදානි අදස්සෙතුකාමො, විනයනිදානානන්තරං පයමපාරාජිකමෙව දස්සෙතුකාමො, තස්මා වෙසාලියං පයමං නිවාසං, පච්ඡා ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස පඤ්ඤත්තිකාලෙ නිවාසඤ්ච එකතො කත්වා “තත්‍ර සුදං භගවා වෙසාලිය”න්තිආදිමාහ, තෙන චුත්තං “පයමස්සෙත්ථ නිදානෙ, යත්වා ...පෙ.... පකාසනෙයෙවා”ති. තස්මා ඉමස්මිං පයමපාරාජිකස්ස පඤ්ඤත්තිට්ඨානසඬ්ඛාතෙ නිදානෙ යත්වා “තෙන ඛො පන සමයෙන වෙසාලියා අවිදුරෙ කලන්දගාමො නාම භොති...පෙ.... අඤ්ඤතරං වජ්ජිගාමං උපනිස්සාය විහරති”ති එතස්මිං ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස පුග්ගලප්පකාසනෙ, “තෙන ඛො පන සමයෙන වජ්ජී දුබ්භික්ඛා භොති...පෙ.... තික්ඛත්තුං

මෙටුනං ධම්මං අභිවිඤ්ඤාපෙසි''ති (පාරා. 30) ඉමස්මිං වත්ථුප්පකාසනෙ ච වොදනානායො, පරිභාරනායො ච වෙදිතඛිබ්බොති වුත්තං හොති. තත්ත්වායං පකාසනා - කිමත්ථං ථෙරෙන අඤ්ඤෙසං සික්ඛාපදානං පුග්ගලවත්ථුනි විය සඬ්ඛෙපතො අවත්වා යත්ථ ච සො උප්පන්නො, යථා ච ධම්මෙ පසන්නො, යථා ච පඛිබ්බිතො, යථා ච ඉමං වත්ථුං උප්පාදෙති, තං සඛිබ්බං අනවසෙසෙත්වා පුග්ගලවත්ථුනි විත්ථාරතො වුත්තානීති වෙ? වුව්වතෙ -

ඵවං සද්ධාය කිච්ඡෙන, මහත්තෙ හොගඤ්ඤාතකෙ;
හිත්වා පඛිබ්බිතානම්පි, පෙසලානම්පි සඛිබ්බෙසා.

සඛිබ්බලාමකධම්මායං, මෙටුනො යදි සම්භවෙ;
න ධම්මදෙසනායෙව, සිද්ධා විරති සඛිබ්බෙසා.

තස්මා නවඬ්ඛසද්ධම්මෙ, සත්ථාරා දෙසිතෙපි ච;
විනයො පඤ්ඤාපෙතඛිබ්බො, තතො ධම්මවිසුද්ධිහි.

විනයාභාවතො ඵවං, අප්ඤ්ඤාචාරො භවිස්සති;
තස්මා විනයපඤ්ඤත්ති, සාත්ථිකා පෙසලස්සපි.

අනාදීනවදස්සාවි, යස්මා යං පාපමාවරි;
විනයොයෙව සද්ධානං, ආදීනවවිභාවිතො.

තස්මා සද්ධානුසාරීනං, විනයො සාත්ථකොව යං;
ධම්මො ධම්මානුසාරීනං, තතො උභයදෙසනා.

අපි ච යදි පණ්ණත්තිවිතික්කමං අකරොත්තස්සාපි යාව බ්‍රහ්මලොකා අයසො පත්ථටො, පගෙවඤ්ඤෙසන්ති දස්සනත්ථං අප්ඤ්ඤාචාරස්ස පාකටභාවදීපනං. කථං? -

අභඛිබ්බො අරහත්තස්ස, සුදින්නො පුත්තමාතරො;
භඛිබ්බානුප්පන්නපඤ්ඤත්ති, තදත්ථං න කතා අයං.

නනු මාගණ්ඨිකං අප්ඤ්ඤාපෙක්ඛිත්වා මාතෘපිතුනමස්සා හිතත්ථං ධම්මං දෙසෙතීති ඉමමත්ථං දස්සෙතුං ඛිජ්ජකඛිජ්ජකමාතුනං අරහත්තුප්පත්ති ථෙරෙන

දීපිතා. “තෙන ඛො පන සමයෙන වෙසාලියා අවිදුරෙ කලන්දගාමො නාම හොති, යෙන සමයෙන සුදින්තො පුරාණදුතියිකාය මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවී”ති වා “යෙන සමයෙන භගවා පඨමපාරාජිකං පඤ්ඤපෙසී”ති වා වචනං ඉධ න යුජ්ජති. කස්මා? “ඉධ පන හෙතුඅත්ථො කරණත්ථො ච සම්භවතී”ති චුත්තං අට්ඨකථාවචනඤ්ඤි ඉධ න ලබ්භති. චිරනිවිට්ඨො හි සො ගාමො, න තස්මිංයෙව සමයෙනි. යස්මා පන සො චිරනිවිට්ඨොපි ච ගාමො අත්තනො නිවිට්ඨකාලනො පටියාය සබ්බකාලමත්ථීති වත්තබ්බතං අරහති, තෙන පරියායෙන “තෙන ඛො පන සමයෙන වෙසාලියා අවිදුරෙ කලන්දගාමො නාම හොති”ති චුත්තං.

25-6. අනුඤ්ඤාතොසි පන ත්වන්ති සමණවත්තදස්සනත්ථං භගවා පුච්ඡති. මාතාපිතුහි අනනුඤ්ඤාතන්ති එත්ථ ජනකෙහෙව අනනුඤ්ඤාතදස්සනත්ථං පුච්ඡීති චුත්තං. න ඛො සුදින්ත තථාගතාති “පබ්බාපෙතු මං භගවා”ති යාවනාවසෙන පනෙවමාහ, න භගවා සයං සරණානි දත්වා පබ්බාපෙසී. දුක්ඛස්සාති එත්ථ “කලභාගමපි”ති පාඨසෙසො. විකප්පද්වයෙපිති දුතියතතියවිකප්පෙසු. පුරිමපදස්සාති කිඤ්චිති පදස්ස. උත්තරපදෙනාති දුක්ඛස්සාති පදෙන. සමානවිභත්තීති සාම්චචනං. යථා කිං? “කස්සවි දුක්ඛස්සා”ති වත්තබ්බො “කිඤ්චි දුක්ඛස්සා”ති චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. අකාමකා විනා භවිස්සාමාති තයා සද්ධිං අමරිත්වා අකාමා ජීවිස්සාම. සවෙපි න මරාම, අකාමකාව තයා වියොගං පාපුණ්ණස්සාම, තයි ජීවමානෙ එව නො මරණං භවෙය්‍ය, මරණෙනපි නො තයා වියොගං මයං අකාමකාව පාපුණ්ණස්සාම.

30. කතිපාහං බලං ගාහෙත්වාති කස්මා පනායං තථා පබ්බජ්ජාය තිබ්බච්ඡන්දො අනුඤ්ඤාතො සමානො කතිපාහං සරෙයෙව විලම්බිත්වා කායබලඤ්ච අග්ගහෙසීති? අනුමතිදානෙන මාතාපිතුසු සභායකෙසු ච තුට්ඨො තෙසං චිත්තතුට්ඨත්ථං. කෙසුපි අට්ඨකථාපොත්ථකෙසු කෙවි ආචරියා “අයං සුදින්තො ජීවකචත්ථුනො පච්ඡා පංසුකුලිකධුතඨගවසෙන පංසුකුලිකො ජාතො”ති සඤ්ඤාය “ගහපතිවිවරං පටික්ඛිපිත්වා පංසුකුලිකධුතඨගවසෙන පංසුකුලිකො හොති”ති ලිඛන්ති, තං “අවිරූපසම්පන්නො”ති වචනෙන විරූප්ඤ්ඤාති. “තථා සුදින්තො හි භගවතො ද්වාදසමෙ වස්සෙ පබ්බජිතො, විසතිමෙ වස්සෙ ඤාතිකුලං පිණ්ඩාය පට්ඨො සයං පබ්බජ්ජාය අට්ඨවස්සිකො භුත්වා”ති, “භගවතො හි බුද්ධත්තං පත්තනො පටියාය යාව ඉදං වත්ථං,

එත්ථත්තරෙ වීසති වස්සානි න කොච්ඡි ගහපතිවීරං සාදිසි, සබ්බෙ පංසුකුලිකාව අහෙසු”න්ති ච චුත්තෙන අට්ඨකථාවචනෙන විරුජ්ඣති, පබ්බජ්ජාය අට්ඨවස්සිකො, න උපසම්පදාය. උපසම්පදං පන ජීවකචත්ථුතො (මහාව. 326) පච්ඡා අලත්ථ, තස්මා අවස්සිකො ඤාතිකුලං පිණ්ඩාය පවිට්ඨො සියාති චෙ? න, “අලත්ථ ඛො සුදින්නො කලන්දපුත්තො භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං, අලත්ථ උපසම්පද”න්ති එකතො අනන්තරං චුත්තත්තා. පබ්බජ්ජානන්තරමෙව හි සො උපසම්පන්නො තෙරසධුතඨගගුණෙ සමාදාය චත්තන්නො අට්ඨ වස්සානි වජ්ජිගාමෙ විහරිත්වා නිස්සයමුත්තත්තා සයංවසී හුත්වා “එතරහි ඛො වජ්ජී දුබ්භික්ඛා”තිආදිතක්කවසෙන යෙන වෙසාලී තදවසරි, තස්මා “පංසුකුලිකධුතඨගවසෙන පංසුකුලිකො හොති”ති එත්තකොයෙව පාඨො යෙසු පොත්ථකෙසු දිස්සති, සොව පමාණතො ගහෙතඬ්ඛො. “ආරඤ්ඤිකො හොති”ති ඉමිනා පඤ්ච සෙනාසනපටිසංයුත්තානි සඨගහිතානි නෙසජ්ජිකඨගඤ්ච විහාරසභාගත්තා, “පිණ්ඩපාතිකො”ති ඉමිනා පඤ්ච පිණ්ඩපාතපටිසංයුත්තානි, “පංසුකුලිකො”ති ඉමිනා ද්වෙ විවරපටිසංයුත්තානි සඨගහිතානීති. ඤාතිසරුපගමනකාරණදීපනාධිප්පායතො සපදානචාරිකඨගං විසුං චුත්තන්ති චෙදිතඬ්ඛං. “මා අතිහරාපෙසු”න්ති කාලඛ්‍යත්තයවසෙන චුත්තං. ධම්මස්සන්තරායකරතරත්තා “ඉමං නය”න්ති අනයොයෙව.

යෙභුයොන හි සත්තානං, විනාසෙ පච්චුපට්ඨිතෙ;

අනයො නයරූපෙන, බුද්ධිමාගම්ම තිට්ඨති.

36. අපඤ්ඤත්තෙ සික්ඛාපදෙති එත්ථ දුට්ඨං සික්ඛාපදපඤ්ඤාපනං. කථං? “එවඤ්ච පන, හික්ඛවෙ, ඉමං සික්ඛාපදං උද්දිසෙය්‍යාථා”ති එවං සඋද්දෙසානුද්දෙසහෙදතො දුට්ඨං. තත්ථ පාතිමොක්ඛෙ සරුපතො ආගතා පඤ්ච ආපත්තික්ඛන්ධා සඋද්දෙසපඤ්ඤත්ති නාම. සාපි දුට්ඨා සපුග්ගලාපුග්ගලනිද්දෙසහෙදතො. තත්ථ යස්සා පඤ්ඤත්තියා අන්තො ආපත්තියා සහ, විනා වා පුග්ගලො දස්සිතො, සා සපුග්ගලනිද්දෙසා. ඉතරා අපුග්ගලනිද්දෙසාති චෙදිතඬ්ඛං. සපුග්ගලනිද්දෙසාපි දුට්ඨා දස්සිතාදස්සිතාපත්තිහෙදතො. තත්ථ අදස්සිතාපත්තිකා නාම අට්ඨ පාරාජිකා ධම්මා. “පාරාජිකො හොති අසංවාසො”ති හි පුග්ගලොව තත්ථ දස්සිතො, නාපත්ති. දස්සිතාපත්තිකා නාම හික්බුච්ඡාතිමොක්ඛෙ “සත්තරස

සඬ්ඝාදිසෙසා ධම්මා නිස්සාරණියං සඬ්ඝාදිසෙස’න්ති හි තත්ථ ආපත්ති දස්සිතා සද්ධිං පුග්ගලෙන, තථා අපුග්ගලනිද්දෙසාපි දස්සිතාදස්සිතාපත්තිතොව දුට්ඨා. තත්ථ අදස්සිතාපත්තිකා නාම සෙඛියා ධම්මා. සෙසා දස්සිතාපත්තිකාති වෙදිතඛ්ඛා. සාපි දුට්ඨා අනිද්දිට්ඨකාරකනිද්දිට්ඨකාරකභෙදතො. තත්ථ අනිද්දිට්ඨකාරකා නාම සුක්කච්ඡිස්සට්ඨි මුසාවාද ඔමසවාද පෙසුඤ්ඤ භූතගාම අඤ්ඤවාදක උප්ඤ්ඤාපනක ගණභොජන පරම්පරභොජන සුරාමෙරය අඩ්ඨලිපතොදක භසධම්ම අනාදරිය තලසාතකජතුමට්ඨක සික්ඛාපදානං වසෙන පඤ්චදසට්ඨා භොන්ති. සෙසානං පුග්ගලනිද්දෙසානං වසෙන නිද්දිට්ඨකාරකා වෙදිතඛ්ඛා.

අනුද්දෙසපඤ්ඤත්තිපි

පදභාජනත්තරාපත්තිවිනිතවත්ථුපටික්ඛෙපපඤ්ඤත්තිඅවුත්තසිද්ධිවසෙන ඡබ්බිධා භොන්ති. තත්ථ “යෙභුයොන ඛායිතං ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා”ති (පාරා. 61) එවමාදිකා පදභාජනියෙ සන්දිස්සමානාපත්ති පදභාජනසික්ඛාපදං නාම. “න ත්වෙව නග්ගෙන ආගන්තඛ්ඛං, යො ආගච්ඡෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා”තිආදිකා (පාරා. 517) අන්තරාපත්තිසික්ඛාපදං නාම. “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, දිවා පටිසල්ලියන්තෙන ද්වාරං සංවරිත්වා පටිසල්ලියතු”න්ති (පාරා. 75) එවමාදිකා විනිතවත්ථුසික්ඛාපදං නාම. “ලොහිතුප්පාදකො, හික්ඛවෙ, අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙතඛ්ඛො, උපසම්පන්නො නාසෙතඛ්ඛො”ති (මහාව. 114) එවමාදිකා පටික්ඛෙපසික්ඛාපදං නාම. ඛන්ධකෙසු පඤ්ඤත්තදුක්ඛට්ථුල්ලච්චයාති පඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදං නාම. “යා පන හික්බුනි නච්චං වා ගීතං වා වාදිතං වා දස්සනාය ගච්ඡෙය්‍ය, පාචිත්තිය”න්ති (පාචි. 834) ඉමිනා වුත්තෙන “යා පන හික්බුනි නච්චෙය්‍ය වා ගායෙය්‍ය වා වාදෙය්‍ය වා පාචිත්තිය”න්ති එවමාදිකං යං කිඤ්චි අට්ඨකථාය දිස්සමානං ආපත්තිජානං, විනයකම්මං වා අවුත්තසිද්ධිසික්ඛාපදං නාම. ඡබ්බිධම්පෙනං ඡහි කාරණෙහි උද්දෙසාරහං න භොතීති අනුද්දෙසසික්ඛාපදං නාමාති වෙදිතඛ්ඛං. සෙය්‍යථිදං – පඤ්චහි උද්දෙසෙහි යථාසම්භවං විසභාගත්තා ථුල්ලච්චයදුබ්භාසිතානං, සභාගවත්ථුකම්පි දුක්ඛට්ථුල්ලච්චයද්වයං අසභාගාපත්තිකත්තා, අන්තරාපත්තිපඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදානං නානාවත්ථුකාපත්තිකත්තා, පටික්ඛෙපසික්ඛාපදානං කෙසඤ්ච විනිතවත්ථුපඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදානඤ්ච

අදස්සිතාපත්තිකත්තා, අදස්සිතවත්ථුකත්තා හෙදානුවත්තකපුල්ලව්වයස්ස,
අදස්සිතාපත්තිවත්ථුකත්තා අවුත්තසිද්ධිසික්ඛාපදානන්ති. එත්තාවතා “දුට්ඨං
සික්ඛාපදපඤ්ඤාපනං උද්දෙසානුද්දෙසහෙදතො”ති යං වුත්තං, තං සමාසතො
පකාසිතං හොති.

තත්ථ අපඤ්ඤත්තෙ සික්ඛාපදෙති සඋද්දෙසසික්ඛාපදං සන්ධාය වුත්තන්ති
වෙදිතබ්බං. එකච්චෙ ආවරියා එවං කිර වණ්ණයන්ති “චත්තාරො පාරාජිකා
කතිවස්සාහිසම්බුද්ධොන භගවතා පඤ්ඤත්තාතිආදිනා පුච්ඡං කත්වා තෙසු
පට්ඨපාරාජිකො වෙසාලියං පඤ්ඤත්තො පඤ්චවස්සාහිසම්බුද්ධොන
හෙමන්තානං පට්ඨමෙ මාසෙ දුතියෙ පක්ඛෙ දසමෙ දිවසෙ
අඬ්ඬතෙය්‍යපොරිසාය ඡායාය පුරත්ථාහිමුඛොන නිසින්තෙන අඬ්ඬතෙරසානං
භික්ඛුසතානං මජ්ඣෙ සුදින්නං කලන්දපුත්තං ආරබ්භ පඤ්ඤත්තො”ති, තං න
යුජ්ජති, කස්මා? –

යස්මා ද්වාදසමං වස්සං, වෙරඤ්ජායං වසී ජීනො;
තස්මිඤ්ච සුද්ධො සඬ්ඝොති, නෙව පාරාජිකං තදා.

ථෙරස්ස සාරිපුත්තස්ස, සික්ඛාපඤ්ඤත්තියාවතා;
තස්මිං සිද්ධාති සිද්ධාව, ගරුකාපත්ති නො තදා.

ඔවාදපාතිමොක්ඛඤ්ච, කිං සත්ථා චතුරස්සිකො;
පටික්ඛිපි කිමාණුඤ්ච, සමත්තං අනුජාති සො.

අජාතසත්තුං නිස්සාය, සඬ්ඝහෙදමකාසි යං;
දෙවදත්තො තතො සඬ්ඝ-හෙදො පච්ඡිමබොධියං.

ආරාධයිංසු මං පුබ්බෙ, භික්ඛුති මුනිභාසිතං;
සුත්තමෙව පමාණං නො, සොච කාලො අනප්පකොති.

යං පන වුත්තං “අථ භගවා අජ්ඣාචාරං අපස්සන්තො පාරාජිකං වා
සඬ්ඝාදිසෙසං වා න පඤ්ඤපෙසී”ති, තං සකලසික්ඛාපදං සන්ධායාහ. න
කෙවලං සඋද්දෙසසික්ඛාපදමත්තං, තෙන සඋද්දෙසානුද්දෙසපඤ්ඤත්තිහෙදං
සකලං පාරාජිකං සන්ධායාහාති වුත්තං හොති. කිඤ්චාපි නාහිපරාමසනම්පි
කායසංසග්ගො, තථාපි එතං විසෙසනියමනතො, අච්ඡන්දරාගාධිජ්ජායතො ව

විසුං වුත්තං. ඡන්දරාගරත්තස්සෙව හි කායසංසග්ගො ඉධාධිජ්ජෙතො. අසුචිපානෙ පන භත්ථිනියා තාපසපස්සාවපානෙන වාලකාබ්බො නාම උජ්ජජ්ජති, වාලකාබ්බස්ස වත්ථු වත්තබ්බං. මණ්ඩබ්බස්ස නාහියා පරාමසනෙනෙව කිර. රූපදස්සනෙ පන වෙජ්ජකා ආහු –

“ථිනං සන්දස්සනා සුක්කං, කදාචි වලිතොවරෙ;
තං ගාමධම්මකරණං, ද්වයසමං සඬගමිය;
ගබ්භාදිති අයං නයො, ථිනං පුරිසදස්සනාසිත්ථුපනෙයා”.

තථාපාහු –

“පුජ්ථිකෙ එධියා සුද්ධෙ, පස්සං නරඤ්ච ඉත්ථි තං;
ගබ්භඤ්ච නයෙනාත්ත-මිති තස්මා කාසො ඉති” ති.

රාජොරොධො වියාති සිහළදීපෙ එකිස්සා ඉත්ථියා තථා අහොසි, තස්මා කිර එවං වුත්තං. කිඤ්චාපි යාව බ්‍රහ්මලොකා සද්දො අබ්භුග්ගච්ඡි, න තං මනුස්සානං විසයො අහොසි තෙසං රූපං විය. තෙනෙව හික්බු පුච්ඡංසු “කච්චි නො ත්වං ආවුසො සුදින්න අනභිරතො” ති.

39. කලිති කොධො, තස්ස සාසනං කලිසාසනං, කලහො. ගාමධම්මන්ති එත්ථ ඡනපදධම්මං ඡනපදවාසිනං සිද්ධිං. අත්තාති චිත්තං, සරිරඤ්ච. අසුත්තත්තචිතිබද්ධන්ති විනයසුත්තෙ අනාගතං, සුත්තාහිධම්මෙසුපි අනාගතං, පාළිවිනිමුත්තන්ති අත්ථො. කුසුමමාලන්ති නානාගුණං සන්ධායාහ. රතනදාමන්ති අත්ථසම්පත්තිං සන්ධාය වදති. පටික්ඛිපනාධිජ්ජායා හද්දාලි විය. පදනිරුත්තිබ්බාඤ්ජනාති නාමවෙච්චනානෙව “නාමං නාමකම්මං නාමධෙයාං නිරුත්ති” තිආදීසු (ධ. ස. 1315) විය. නිජ්ජරියායෙන චිරති සික්ඛාපදං නාම. අකුසලපක්ඛෙ දුස්සිලාං නාම වෙතනා. කුසලපක්ඛෙපි වෙතනාපරියායතො විහඩ්ගෙ “සික්ඛාපද”න්ති වුත්තං. සඬසසුට්ඨතායාති එත්ථ ලොකවජ්ජස්ස පඤ්ඤාපනෙ සඬසසුට්ඨතා හොති පාකටාදීනවතො. පඤ්ඤත්තිවජ්ජස්ස පඤ්ඤාපනෙ සඬසථාසුතා හොති පාකටානිසංසත්තා. තත්ථ පඨමෙන දුම්මඬ්ඬකුතං නිග්ගහො, දුතියෙන පෙසලානං ථාසුචිහාරො. පඨමෙන සම්පරායිකානං ආසවානං පටිඝාතො, දුතියෙන දිට්ඨධම්මිකානං. තථා

පයමෙන අප්පසන්නානං පසාදො, දුතියෙන පසන්නානං භියොගාභාවො.
 “පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤතාය වොදියමානස්ස භබ්බකුලපුත්තස්සා”ති වුත්තත්තා
 “සුදින්නො තං කුක්කුච්චං විනොදෙන්වා අරහත්තං සච්ඡාකාසි, තෙනෙව
 පබ්බජ්ජා අනුඤ්ඤාතා”ති වදන්ති, උපපරික්ඛිතබ්බං. තථා පයමෙන
 සද්ධම්මට්ඨිති, දුතියෙන විනයානුග්ගහො හොතීති වෙදිතබ්බො.

අපිවෙත්ථ වත්ථුච්චිතික්කමෙ යත්ථ එකන්නාකුසලභාවෙන, තං
 සඬ්ඝසුට්ඨභාවාය පඤ්ඤත්තං ලොකවජ්ජතො, යත්ථ පඤ්ඤත්තිජානනෙ එව
 අත්ථාපත්ති, න අඤ්ඤදා, තං සද්ධම්මට්ඨිතියා වාපි පසාදුප්පාදබුද්ධියා
 ධම්මදෙසනාපටිසංයුත්තං, ඉතරඤ්ච සෙබ්බියං, ඉදං ලොකවජ්ජං නාම.
 වත්ථුනො පඤ්ඤත්තියා වා චිතික්කමවෙනනායාභාවෙපි පටික්ඛිත්තස්ස
 කරණෙ, කත්තබ්බස්ස අකරණෙ වා සති යත්ථ ආපත්තිප්පසඩ්ධගො, තං සබ්බං
 යපෙත්වා සුරාපානං පණ්ණත්තිවජ්ජන්ති වෙදිතබ්බං. ආගන්තුකවත්තං,
 ආවාසික, ගමික, අනුමොදන, භත්තග්ග, පිණ්ඩවාරික, ආරඤ්ඤක, සෙනාසන,
 ජන්තාසර, වච්චකුට්ඨි, සද්ධිවිහාරික, උපජ්ඣාය, අත්තෙවාසික,
 ආවරියවත්තන්ති එතානි අග්ගහිතග්ගහණනායෙන ගණියමානානි වුද්දස,
 එතානි පන විත්ථාරතො ද්වෙඅසීති මහාවත්තානි නාම හොන්ති. සත්තහි
 ආපත්තික්ඛන්ධෙහි සංවරො සංවරවිනයො පඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදමෙව. තත්ථ
 පඤ්ඤත්තිවිනයො සමථවිනයත්ථාය සමථවිනයො සංවරවිනයත්ථාය
 සංවරවිනයො පහනවිනයත්ථායාති යොජනා වෙදිතබ්බො. යං සඬ්ඝසුට්ඨ, තං
 සඬ්ඝචාසුති එකමිව වුත්තං සඬ්ඝසුට්ඨතාය සති සඬ්ඝචාසු භවිස්සතීති
 දීපනත්ථං. පකරියන්ති එත්ථ තෙ තෙ පයොජනවිසෙසසඩ්ධාතා අත්ථවසාති
 අත්ථවසං “පකරණ”න්ති වුච්චති. දසසු පදෙසු එකෙකං මූලං කත්වා
 දසක්ඛන්තුං යොජනාය පදසතං වුත්තං. තත්ථ පච්ඡිමස්ස පදස්ස වසෙන
 අත්ථසතං පුරිමස්ස වසෙන ධම්මසතං අත්ථජොතිකානං නිරුත්තීනං වසෙන
 නිරුත්තීසතං, ධම්මභූතානං නිරුත්තීනං වසෙන නිරුත්තීසතන්ති ද්වෙ
 නිරුත්තීසතානි, අත්ථසතෙ ඤාණසතං, ධම්මසතෙ ඤාණසතං ද්විසු
 නිරුත්තීසතෙසු ද්වෙ ඤාණසතානීති වත්තාරි ඤාණසතානි වෙදිතබ්බානි.
 එත්ථ සඬ්ඝසුට්ඨතාති ධම්මසඬ්ඝස්ස සුට්ඨභාවොති අත්ථො. “අත්ථපදානීති
 අට්ඨකථා. ධම්මපදානීති පාළි”ති වුත්තං කිර.

මෙපුනං ධම්මන්ති එවං බහුලනයෙන ලද්ධනාමකං සකසම්පයොගෙන,
පරසම්පයොගෙන වා අත්තනො නිමිත්තස්ස සකමග්ගෙ වා පරමග්ගෙ වා
පරනිමිත්තස්ස සකමග්ගෙ එව පවෙසපවිට්ඨයීතුද්ධරණෙසු යං කිඤ්චි එකං
පටිසාදියනවසෙන සෙවෙය්‍ය පාරාජිකො හොති අසංවාසොති. කෙච් පන
“පවෙසාදීනි වත්තාරි වා තීණි වා ද්වෙ වා එකං වා පටිසෙවෙය්‍ය, පාරාජිකො
හොති. චුත්තඤ්ඤෙනං ‘සො වෙ පවෙසනං සාදියති, පවිට්ඨං, යීනං, උද්ධරණං
සාදියති, ආපත්ති පාරාජිකස්සා’තිආදී”ති (පාරා. 59) වදන්ති, තෙසං මතෙන
චතුසුපි චතස්සො පාරාජිකාපත්තියො ආපජ්ජති. තෙයෙව එවං වදන්ති
“ආපජ්ජතු මෙපුනධම්මපාරාජිකාපත්ති මෙපුනධම්මපාරාජිකාපත්තියා
තබ්බාගියා”ති, “අත්තනො විතික්කමෙ පාරාජිකාපත්තිං,
සඬ්ඝාදිසෙසාපත්තිඤ්ච ආපජ්ජිත්වා සික්ඛං පච්චක්ඛාය ගහට්ඨකාලෙ
මෙපුනාදිපාරාජිකං ආපජ්ජිත්වා පුන පබ්බජිත්වා උපසම්පජ්ජිත්වා එකං
සඬ්ඝාදිසෙසාපත්තිං එකමනෙකං වා පටිකරිත්වාච සො පුග්ගලො යස්මා
නිරාපත්තිකො හොති, තස්මා සො ගහට්ඨකාලෙ සාපත්තිකොවාති
අන්තිමචත්ථුං අජ්ඣාපන්නස්සාපි අත්ථෙව ආපත්තිවුට්ඨානං.
වුට්ඨානදෙසනාහි පන අසුජ්ඣිනතො ‘පයොගෙ පයොගෙ ආපත්ති
පාරාජිකස්සා’ති න චුත්තං ගණනපයොජනාභාවතො. කිඤ්චාපි න චුත්තං, අථ
ඛො පදභාජනෙ ‘ආපත්ති පාරාජිකස්සා’ති වචනෙනායමත්ථො සිද්ධො”ති
යුත්තිඤ්ච වදන්ති. යදි එවං මාතිකායමිපි “යො පන හික්බු මෙපුනං ධම්මං
පටිසෙවෙය්‍ය පාරාජික”න්ති වත්තබ්බං භවෙය්‍ය, පාරාජිකස්ස
අනවසෙසවචනමිපි න යුජ්ජෙය්‍ය. සබ්බෙපි හි ආපත්තික්ඛන්ධෙ
හික්බුගණනඤ්ච අනවසෙසත්වා තිට්ඨතීති අනවසෙසවචනන්ති කත්වා
පවෙසෙව ආපත්ති, න පවිට්ඨාදීසු, තමෙවෙකං සන්ධාය “යස්ස සියා
ආපත්ති”ති පාරාජිකාපත්තිමිපි අන්තො කත්වා නිදානුද්දෙසෙ වචනං
වෙදිතබ්බං. තස්මා මාතිකායං “පාරාජික”න්ති අවත්වා “පාරාජිකො හොති”ති
පුග්ගලනිද්දෙසවචනං තෙන සරීරබන්ධනෙන උපසම්පදාය
අභබ්බාචදීපනත්ථං. “ආපත්ති පාරාජිකස්සා”ති පදභාජනෙ වචනං
අන්තිමචත්ථුං අජ්ඣාපන්නස්සාපි පාරාජිකස්ස අසංවාසස්ස සතො පුග්ගලස්ස
අථෙය්‍යසංවාසකභාවදීපනත්ථං. න හි සො සංවාසං සාදියන්තොපි
ථෙය්‍යසංවාසකො හොති, තස්මා “උපසම්පන්නො හික්බු”ත්ථෙව වුච්චති.
තෙනෙවාහ “අසුද්ධො හොති පුග්ගලො අඤ්ඤතරං පාරාජිකං ධම්මං

අජ්ඣාපත්තො, තඤ්ඤෙ සුද්ධදිට්ඨි සමානො අනොකාසං කාරාපෙත්වා අක්කොසාධිජ්ජායො වදෙති, ආපත්ති ඔමසවාදෙන දුක්කට්ඨසා”ති (පාරා. 389). අනුපසම්පන්නස්ස තදභාවතො සිද්ධො සො “උපසම්පත්තො භික්ඛු”ත්වෙව වුච්චතීති. තෙන පදසොධම්මං සහසෙයාඤ්ච න ජනෙති, භික්ඛුපෙසුඤ්ඤාදිඤ්ච ජනෙතීති වෙදිතබ්බං. භික්ඛුනීනං සඬ්ඝාදිසෙසෙසු පන භික්ඛුසඬ්ඝාදිසෙසතො වුට්ඨානවිධිවිසෙසදස්සනත්ථං. “අයම්පි භික්ඛුනී...පෙ.... ආපන්නා”ති (පාවි. 679) පුග්ගලනිද්දෙසං කත්වාපි පාරාජිකතො අධිජ්ජායන්තරදස්සනත්ථං. “නිස්සාරණීයං සඬ්ඝාදිසෙස”ත්ති (පාවි. 679) ආපත්තිනාමග්ගහණඤ්ච කතං. එත්තාවතා සපුග්ගලනිද්දෙසෙ දස්සිතාදස්සිතාපත්තිදුකං විත්ථාරිතං භොති. අපුග්ගලනිද්දෙසෙසු සෙඛියෙසු ආපත්තියා දස්සනකාරණං සෙඛියානං අට්ඨකථායමෙව වුත්තං. තදභාවතො ඉතරෙසු ආපත්තිදස්සනං කතං. අපුග්ගලනිද්දෙසෙසුපි දස්සිතාදස්සිතාපත්තිදුකඤ්ච විත්ථාරිතං භොතීති.

පයමපඤ්ඤත්තිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සුදින්නභාණුවාරං නිට්ඨිතං.

මක්කට්ඨත්ථුකථාවණ්ණනා

40-1. දුතියපඤ්ඤත්තියං “ඉධ මල්ලා යුජ්ඣන්ති”තිආදීසු විය පටිසෙවනීති වත්තමානවචනං පචුරපටිසෙවනවසෙන වුත්තං, “තඤ්ඤෙ ඛො මනුස්සිත්ථියා, නො තිරච්ඡානගතායා”ති පරිපුණ්ණත්ථම්පි පයමං පඤ්ඤත්තිං අත්තනො මිච්ඡාගාහෙන වා ලෙසඔඬ්ඬනත්ථාය වා එවමාහ. පරිපුණ්ණත්ථතංයෙව නියමෙතො “නනු ආවුසො තථෙව තං භොතී”ති වුත්තං, තෙනෙව මක්කට්ඨත්ථු විනිතවත්ථුසු පක්ඛිත්තං අවිසෙසත්තා, තථා වජ්ජිපුත්තකවත්ථු. විචාරණා පනෙත්ථ තතියපඤ්ඤත්තියං ආවි හවිස්සති. “නනු, ආවුසො, හගවතා අනෙකපරියායෙනා”තිආදි න කෙවලං සඋද්දෙසසික්ඛාපදෙනෙව සිද්ධං, “තිරච්ඡානගතාදීසුපි පාරාජික”ත්ති අනුද්දෙසසික්ඛාපදෙනෙව සිද්ධන්ති දස්සනත්ථං වුත්තං. අථ වා යදි සඋද්දෙසසික්ඛාපදං සාවසෙසන්ති පඤ්ඤපෙසි, ඉමිනා අනුද්දෙසසික්ඛාපදෙනාපි කිං න සිද්ධන්ති දස්සනත්ථං වුත්තං. “තෙන හි, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනං සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙස්සාමි”ති තදෙව සික්ඛාපදං පයමපඤ්ඤත්තමෙව ලෙසත්ථිකානං අලෙසොකාසං කත්වා ආමෙඬ්ඬිතත්ථං

කත්වා පඤ්ඤාපෙස්සාමිති අත්ථො. අඤ්ඤාං “අඤ්ඤවාදකෙ විභෙසකෙ පාවිත්තිය”න්තිආදිසු (පාවි. 101) විය වත්ථුද්වයෙන ආපත්තිද්වයං ආපජ්ජති, න වාපජ්ජති, සො එවත්ථො අඤ්ඤෙනාපි වචනෙන සුජ්ජකාසිනො, සුපරිබ්බත්තකරණත්ථෙන දළ්භතරො කතොති අධිජ්ජායො. තතියපඤ්ඤත්තියම්පි අඤ්ඤෙසු ව එවං විසුද්ධො.

යස්ස සවිත්තකපක්ඛෙතිආදිමිති පන ගණ්ඨිපදනායො තාව පඨමං වුවිච්ඡිති, සවිත්තකපක්ඛෙති සුරාපානාදිඅවිත්තකෙ සන්ධාය වුත්තං. සවිත්තකෙසු පන යං එකන්තමකුසලෙනෙව සමුට්ඨාපිතඤ්ච. උභයං ලොකවජ්ජං නාම. සුරාපානස්මිඤ්භි “සුරා”ති වා “පාතුං න වට්ටති”ති වා ඡානිත්වා පිචනෙ අකුසලමෙව, තථා භික්ඛුනීනං ගන්ධවණ්ණකත්ථාය ලෙපනෙ, භෙසජ්ජත්ථාය ලෙපනෙ අදොසත්තා “අවිචාරණිය”න්ති එත්තකං වුත්තං. තත්ථ න වට්ටතීති “ඡානිත්වා”ති වුත්තවචනං න යුජ්ජති පණ්ණත්තිවජ්ජස්සාපි ලොකවජ්ජභාවජ්ජසඬගතො. ඉමං අනිට්ඨජ්ජසඬගං පරිහරිතුකාමතාය වජිරබුද්ධිත්ථෙරස්ස ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං “ඉධ සවිත්තකන්ති ව අවිත්තකන්ති ව විචාරණා වත්ථුවිජානනෙයෙව හොති, න පඤ්ඤත්තිවිජානනෙ. යදි පඤ්ඤත්තිවිජානනෙ හොති, සබ්බසික්ඛාපදානි ලොකවජ්ජානෙව සිද්ධං, න ව සබ්බසික්ඛාපදානි ලොකවජ්ජානි, තස්මා වත්ථුවිජානනෙයෙව හොතී”ති, ඉදං යුජ්ජති. කස්මා? යස්මා සෙබ්බෙසු පඤ්ඤත්තිජානනමෙව පමාණං, න වත්ථුමත්තජානනන්ති, යං පන තත්ථෙව වුත්තං “පසුත්තස්ස මුඛෙ කොචි සුරං පක්ඛිපෙය්‍ය, අන්තො චෙ පච්ඡෙය්‍ය, ආපත්ති, තත්ථ යථා භික්ඛුනියා අධක්ඛකං උබ්භජාණුමණ්ඩලං පරස්ස ආමසනාදිකාලෙ කායං අවාලෙත්වා චිත්තෙනෙව සාදියන්තියා ආපත්ති ‘කිරියාව හොතී’ති වුත්තා යෙභුයොන කිරියසම්භවතො, තථා අයම්පි තදා කිරියාව හොතී”ති, තං සුවිචාරිතං අනෙකන්තාකුසලභාවසාධනතො. සුරාපානාපත්තියා එකන්තාකුසලතා පන මජ්ජිමස්කන්ධෙනාපි සකිං පයොගෙන පිචනො හොතීති කත්වා වුත්තා.

අයං පනෙත්ථ අත්ථො – සික්ඛාපදසීසෙන ආපත්තිං ගහෙත්වා යස්ස සික්ඛාපදස්ස සවිත්තකස්ස චිත්තං අකුසලමෙව හොති, තං ලොකවජ්ජං. සවිත්තකාවිත්තකසඬාතස්ස අවිත්තකස්ස ව සවිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙව හොති, තම්පි සුරාපානාදි ලොකවජ්ජන්ති ඉමමත්ථං සම්පිණ්ඩෙත්වා “යස්ස සවිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙව හොති, තං

ලොකවජ්ජ”න්ති චුත්තං. සවිත්තකපක්ඛෙති භි ඉදං වචනං අවිත්තකං සන්ධායාහ. න භි එකංසතො සවිත්තකස්ස සවිත්තකපක්ඛෙති විසෙසනො පයොජනං අත්ථි. යස්මා පනෙත්ථ පණ්ණත්තිවජ්ජස්ස පඤ්ඤත්තිජානනවිත්තෙන සවිත්තකපක්ඛෙ විත්තං අකුසලමෙව, වත්ථුජානනවිත්තෙන සවිත්තකපක්ඛෙ විත්තං සියා කුසලං සියා අකුසලං සියා අබ්‍යාකතං, තස්මා “තස්ස සවිත්තකපක්ඛෙ විත්තං අකුසලමෙවා”ති න චුච්චතීති “සෙසං පණ්ණත්තිවජ්ජ”න්ති චුත්තං. අධිමානෙ චිතික්කමාභාවා, සුපිනන්තෙ අබ්බොහාරිකත්තා සුපිනන්තෙ විජ්ජමානාපි චිතික්කමජායා අබ්බොහාරිකභාවෙනාති චුත්තං හොති. ඉදං පන වචනං දළ්භිකම්මසිථිලකරණජපයොජනත්තා ච චුත්තං, තෙන යං චුත්තං බාහිරනිදානකථාධිකාරෙ “දළ්භිකම්මසිථිලකරණජපයොජනාති යෙභුය්‍යත්තාය චුත්ත”න්තිආදි, තං සුචුත්තමෙවාති වෙදිතබ්බං.

මක්කට්ඨවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

වජ්ජපුත්තකවත්ථුවණ්ණනා

43-4. වජ්ජිසු ජනපදෙසු වසන්තා වජ්ජිනො නාම, තෙසං පුත්තා. යාවදත්ථන්ති යාවතා අත්ථො අධිජ්ජායොති චුත්තං හොති, තත්ථ යං චුත්තං “සික්ඛං අජ්ජච්චක්ඛාය දුබ්බලාංඅනාවිකත්වා”ති, තං කාමං සික්ඛාපච්චක්ඛානෙ, තදෙකට්ඨෙ ච දුබ්බලාංචිකරණෙ පඤ්ඤත්තෙ සති යුජ්ජති, න අඤ්ඤථා. තථාපි ඉදානි පඤ්ඤපෙතබ්බං උපාදාය චුත්තං, කථංඤ්භි නාම ඡබ්බග්ගියා භික්ඛු අතිරෙකච්චරං ධාරෙස්සන්ති (පාරා. 459), ආලවකා භික්ඛු කුටියො කාරාපෙන්නි අජ්ජමාණිකායො (පාරා. 342), භික්ඛුනියො ද්වෙ වස්සානි ඡසු ධම්මෙසු අසික්ඛිතසික්ඛං සික්ඛමානං චුට්ඨාපෙන්නි (පාචි. 1077), සඬ්ඝෙන අසම්මතං චුට්ඨාපෙන්නිතිආදි (පාචි. 1084) විය දට්ඨබ්බං. න භි තතො පුබ්බෙ අධිට්ඨානං විකජ්ජනං වා අනුඤ්ඤාතං. යදභාවා අතිරෙකච්චරන්ති වදෙය්‍ය, පමාණං වා න පඤ්ඤත්තං, යදභාවා අජ්ජමාණිකායොති වදෙය්‍ය, එවංසම්පදමිදං දට්ඨබ්බං. “උල්ලුම්පතු මං, හන්තෙ, සඬ්ඝො අනුකම්පං උපාදායා”ති (මහාව. 71, 126) උපසම්පදං යාවත්වා උපසම්පන්නෙන උපසම්පන්නසමන්තත්තරමෙව “උපසම්පන්නෙන භික්ඛුනා මෙටුනො ධම්මො න පටිසෙවිතබ්බො, අසත්තපුත්තියො”ති (මහාව.

129) ච පඤ්ඤත්තෙන අස්සමණාදිභාවං උපගන්තුකාමෙන නනු පඨමං අප්ප්ඤ්ඤාපගතා සික්ඛා පච්චක්ඛාතඛිඛා, තත්ථ දුඛිඛල්‍යං වා ආවිකාතඛිඛං සියා, තෙ පන “සික්ඛං අප්පච්චක්ඛාය දුඛිඛල්‍යං අනාවිකත්වා මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවිංසු”ති අනුපඤ්ඤත්තියා ඔකාසකරණත්ථං වා තං චුත්තත්ති වෙදිතඛිඛං. “සො ආගතො න උපසම්පාදෙතඛිඛො”ති කිඤ්චාපි එත්ථෙව චුත්තං, තථාපි ඉතරෙසුපි පාරාජිකෙසු යථාසම්භවං වෙදිතඛිඛං. න හි සික්ඛං අප්පච්චක්ඛාය දුඛිඛල්‍යං අනාවිකත්වා යො පාරාජිකවත්ථුං අදින්නං ථෙය්‍යසඬ්ඛාතං ආදියති, මනුස්සවිග්ගහං වා ජීවිතා වොරොපෙති, පටිච්ඡානන්තස්ස උත්තරිමනුස්සධම්මං වා උල්ලපති, සො ආගතො න උපසම්පාදෙතඛිඛො.

අනුපඤ්ඤත්ති

හි

දළ්භිකම්මසිටිලකම්මකරණප්පයොජනා. සා හි යස්ස පාරාජිකං භොති අඤ්ඤා වා ආපත්ති, තස්ස නියමදස්සනප්පයොජනාතිලක්ඛණානුපඤ්ඤත්තිකත්තා. එවඤ්ඤි අන්තෙ අවත්වා ආදිමිහි චුත්තා “ගාමා වා අරඤ්ඤා වා”ති (පාරා. 91) අනුපඤ්ඤත්ති විය. පරිපුණ්ණෙ පනෙතස්මිං සික්ඛාපදෙ -

“නිදානා මාතිකාහෙදො, විහඩ්ගො තංනියාමකො;

තතො ආපත්තියා හෙදො, අනාපත්ති තදඤ්ඤා”ති. -

අයං නයො වෙදිතඛිඛො. තත්ථ සුදින්නවත්ථු මක්කට්ඨවත්ථු වජ්ජිපුත්තකවත්ථු වාති තිප්පහෙදං වත්ථු ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස නිදානං නාම, තතො නිදානා “යො පන, හික්බු, හික්බුනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො...පෙ.... අසංවාසො”ති ඉමස්සා මාතිකාය හෙදො ජාතො. තත්ථ හි “අන්තමසො තිරච්ඡානගතායා”ති ඉත්ථිලිඬ්ගවචනෙන “සච්චං, ආචුසො, හගවතා සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං, තඤ්ච ඛො ඉත්ථියා නො පුරිසෙ නො පණ්ඩකෙ නො උහතොඛ්‍යඤ්ජනකෙ වා”ති මක්කට්ඨපාරාජිකො විය අඤ්ඤොපි ලෙසං ඔඬ්ඬෙතො සක්කොති, තස්මා තාදිසස්ස අලෙසොකාසස්ස දස්සනත්ථං ඉදං චුච්චති. මක්කට්ඨවත්ථුසඬ්ඛාතා නිදානා “අන්තමසො තිරච්ඡානගතායපි”ති මාතිකාවචනහෙදො න ඉත්ථියා එව මෙටුනසිද්ධිදස්සනතො කතො, තස්මා විහඩ්ගො තංනියාමකො තස්සා මාතිකාය අධිප්පෙතත්ථනියාමකො විහඩ්ගො. විහඩ්ගෙ හි “තිස්සො ඉත්ථියො. තයො උහතොඛ්‍යඤ්ජනකා. තයො පණ්ඩකා. තයො පුරිසා. මනුස්සිත්ථියා තයො මග්ගෙ...පෙ.... තිරච්ඡානගතපුරිසස්ස ද්වෙ

මග්ගෙ” තිආදිනා (පාරා. 56) නයෙන සබ්බලෙසොකාසං පිදහිත්වා නියමො කතො.

එත්ථාහ – යදි එවං සාධාරණසික්ඛාපදවසෙන වා ලිඛිගපරිවත්තනවසෙන වා න කෙවලං භික්ඛුනං, භික්ඛුනීනම්පි “සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො” ති විහඪගෙ වත්තබ්බං සියා. තදවචනෙන භික්ඛුනී පුරිසලිඛිගපාතුභාවෙන භික්ඛුභාවෙ යීතා එවං වදෙයා “නාහං උපසම්පදකාලෙ භික්ඛුනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නා, තස්මා න අප්පච්චක්ඛාතසික්ඛාපි මෙටුනධම්මෙන පාරාජිකා හොමී” ති? වුවුවතෙ – තථා න වත්තබ්බං අනිට්ඨප්පසඬගතො. භික්ඛුනීනම්පි “සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො” ති වුත්තෙ භික්ඛුනීනම්පි සික්ඛාපච්චක්ඛානං අත්ථිති ආපජ්ජති, තඤ්චානිට්ඨං. ඉදං අපරං අනිට්ඨප්පසඬගොති “සබ්බසික්ඛාපදානි සාධාරණානෙව, නාසාධාරණානී” ති. අපිවායං භික්ඛුනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නොවාති දස්සනත්ථං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තංයෙව උපජ්ඣ” න්තිආදි (පාරා. 69) වුත්තං, අපිව යො තථා ලෙසං ඔඩ්ඬිත්වා මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවන්නො වජ්ජිපුත්තකා විය පාරාජිකො හොති. තෙ හි “භික්ඛුනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො” ති වචනාභාවෙ සති “ආපත්තිං තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, ආපන්නා පාරාජික” න්ති වුත්තා භගවතා. එත්ථ පන “භික්ඛවෙ” ති වුත්තත්තා කෙචි භික්ඛුලිඬගෙ යීතා, “ඉදානි වෙපි මයං, හත්තෙ ආනන්ද, ලභෙය්‍යාම භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං ලභෙය්‍යාම උපසම්පද” න්ති වුත්තත්තා කෙචි විබ්භන්තාති වෙදිතබ්බා. තතො ආපත්තියා හෙදොති තතො විහඪගතො “අක්ඛායිතෙ සරිරෙ පාරාජිකං, යෙභුයොන ඛායිතෙ ථුල්ලච්චය” න්තිආදි ආපත්තියා හෙදො හොති. අනාපත්ති තදඤ්ඤාථාති තතො එව විහඪගතො යෙනාකාරෙන ආපත්ති වුත්තා, තතො අඤ්ඤානාකාරෙන අනාපත්තිහෙදොව හොති. “සාදියති ආපත්ති පාරාජිකස්ස, න සාදියති අනාපත්ති” ති හි විහඪගෙ අසති න පඤ්ඤායති. එත්තාවතා සමාසතො ගාථාත්ථො වුත්තො හොති. එත්ථ ව පන –

“නිදානමාතිකාහෙදො, විහඪගස්ස පයොජනං;

අනාපත්තිපකාරො ව, පයමො නිප්පයොජනො” ති. –

ඉමං නයං දස්සෙත්ථාව සබ්බසික්ඛාපදානං අත්ථො පකාසිතබ්බො. කථං? භගවතා පන යෙනාකාරෙන යං සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපිතං, තස්ස ආකාරස්ස සමත්ථං වා අසමත්ථං වාති දුට්ඨං නිදානං, අයං නිදානහෙදො. මාතිකාපි

නිදානාපෙක්ඛා නිදානානපෙක්ඛාති දුට්ඨා. තත්ථ
 චතුත්ථපාරාජිකාදිසික්ඛාපදානි නිදානාපෙක්ඛාති. න භි වග්ගමුදානීරියා භික්ඛු
 සයමෙව අත්තනො අත්තනො අසන්තං උත්තරිමනුස්සධම්මං
 මුසාවාදලක්ඛණං පාපෙත්වා භාසිංසු. අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස භි තෙ
 උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස ගිහීනං වණ්ණං භාසිංසු, න ච තාවතා පාරාජිකවත්ථු
 හොති. තත්ථ තෙන ලෙසෙන භගවා තං වත්ථුං නිදානං කත්වා පාරාජිකං
 පඤ්ඤපෙසි, තෙන වුත්තං “නිදානාපෙක්ඛ”න්ති. ඉමිනා නයෙන
 නිදානාපෙක්ඛාති ඤත්වා තඛ්ඛිපරිතාති සික්ඛාපදානි නිදානානපෙක්ඛාතීති
 වෙදිතඛ්ඛාති, අයං මාතිකාහෙදො.

නානප්පකාරතො

මූලාපත්තිප්පහොනකවත්ථුපයොගචිත්තනියාමදස්සනවසෙන මාතිකාය
 විභජනභාවදීපනත්ථං තෙසං අප්පහොනකතාය වා තදඤ්ඤතරවෙකල්ලතාය
 වා චිතික්කමෙ සති ආපත්තිහෙදදස්සනත්ථං, අසති අනාපත්තිදස්සනත්ථඤ්චාති
 සබ්බත්ථ තයො අත්ථවසෙ පටිච්ච මාතිකාය විභජනං විභව්ගො ආරභියතීති
 වෙදිතඛ්ඛො. එත්ථ පන “භික්ඛකොති භික්ඛු, භික්ඛාවරියං අප්ඤ්ඤපගතොති
 භික්ඛු, භින්නපට්ඨරොති භික්ඛු”ති කෙවලං බ්‍යඤ්ජනත්ථදීපනවසෙන
 පවත්තො වා, “සමඤ්ඤාය භික්ඛු”ති භික්ඛුභාවසම්භවං අනපෙක්ඛිත්වාපි
 කෙවලං භික්ඛු නාම පවත්තිට්ඨානදීපනවසෙන පවත්තො වා, “එහි භික්ඛුති
 භික්ඛු, සරණගමනෙහි උපසම්පන්නොති භික්ඛු, ඤත්තිචතුත්ථෙන කම්මෙන
 උපසම්පන්නොති භික්ඛු”ති උපසම්පදානන්තරොනාපි
 භික්ඛුභාවසිද්ධිදීපනවසෙන පවත්තො වා, “භද්‍රො භික්ඛු, සාරො භික්ඛු,
 සෙක්ඛො භික්ඛු, අසෙක්ඛො භික්ඛු”ති භික්ඛුකරණෙහි ධම්මෙහි
 සමන්තාගතභික්ඛුදීපනවසෙන පවත්තො වා විභව්ගො අප්ඤ්ඤපෙක්ඛිතො
 සබ්බසාමඤ්ඤපදත්තා, තථා අඤ්ඤභාගියසික්ඛාපදාදීසු සද්චාරවසෙන,
 අධිකරණදස්සනාදිවසෙන පවත්තො ච අප්ඤ්ඤපෙක්ඛිතො ඉතරත්ථ
 තදභාවතොති වෙදිතඛ්ඛො.

තත්ථ තිස්සො ඉත්ථියොතිආදි වත්ථුනියමදස්සනවසෙන පවත්තො,
 මනුස්සිත්ථියා තයො මග්ගෙ මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවන්තස්ස ආපත්ති
 පාරාජිකස්සාතිආදි පයොගනියමදස්සනවසෙන පවත්තො, භික්ඛුස්ස
 සෙවනචිත්තං උපට්ඨිතෙතිආදි චිත්තනියමදස්සනවසෙන පවත්තො, සාදියති

ආපත්ති පාරාජිකස්ස, න සාදියති අනාපත්තිතිආදි වත්ථුපයොගනියමෙ සති විත්තනියමභාවාභාවවසෙන ආපත්තානාපත්තිදස්සනත්ථං පවත්තො, මතං යෙභුයොන බායිතං ආපත්ති පුල්ලව්වයස්සාතිආදි වත්ථුස්ස අප්පහොනකතාය විතික්කමෙ ආපත්තිහෙදදස්සනත්ථං පවත්තො, න සාදියති අනාපත්තිති විත්තනියමවෙකලොපන විතික්කමාභාවා අනාපත්තිදස්සනත්ථං පවත්තොති. එවං ඉතරෙසුපි සික්ඛාපදෙසු යථාසම්භවනයො අයන්ති පයොජනො විහඩගො.

අනාපත්තිවාරො පන මූලාපත්තිතො, තදඤ්ඤකදෙසතො, සබ්බාපත්තිතො ච අනාපත්තිදීපනවසෙන තිවිධො. තත්ථ යො පඨමො, සො විහඩගො විය තයො අත්ථවසෙ පටිච්ච පවත්තො. කතමෙ තයො? මාතිකාපදානං සාත්ථකනිරත්ථකානං තදඤ්ඤථා උද්ධරණානුද්ධරණවසෙන සප්පයොජනනිජ්ජයොජනභාවදීපනත්ථං, තදඤ්ඤථා පටිපත්තික්කමදස්සනත්ථං, ආපත්තිජ්ජහොනකට්ඨානෙපි විස්සජ්ජනත්ථඤ්ඤාති. කථං? එළකලොමසික්ඛාපදෙ “භික්ඛුනො පනෙව අද්ධානමග්ගප්පටිපත්තස්ස එළකලොමාති උප්පජ්ජෙය්‍යං, ආකඨ්ඨමානෙන භික්ඛුනා පටිග්ගහෙතබ්බානී”ති (පාරා. 572) එතාති කෙවලං වත්ථුමත්තදීපනපදානීති නිරත්ථකාති නාම, තෙසං අනාපත්ති. “අද්ධානමග්ගං අප්පටිපත්තස්ස උප්පන්නෙ එළකලොමෙ අනාපත්ති, ආකඨ්ඨමානෙන පටිග්ගහිතෙ”තිආදිනා නයෙන තදඤ්ඤථා අනුද්ධරණෙන නිජ්ජයොජනභාවො දීපිතො භොති, යදිදං මාතිකායං “මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍යා”ති, ඉදං සාත්ථකං. තස්ස සප්පයොජනභාවදීපනත්ථං “අනාපත්ති අජානන්තස්ස අසාදියන්තස්සා”ති වුත්තං. යස්මා ජානනසාදියනභාවෙන ආපත්ති, අසෙවන්තස්ස අනාපත්ති, තස්මා වුත්තං මාතිකායං “යො පන භික්ඛු මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍යා, පාරාජිකො භොති අසංවාසො”ති අධිජ්ජායො. “පරපරිග්ගහිතං පරපරිග්ගහිතසඤ්ඤිතා ගරුපරික්ඛාරො ථෙය්‍යවිත්තං අවහරණ”න්ති වුත්තානං පඤ්චන්තමිපි අඩ්ඨානං පාරිපුරියා පෙතතිරච්ඡානගතපරිග්ගහිතෙ ආපත්තිජ්ජහොනකට්ඨානෙපි විස්සජ්ජනත්ථං “අනාපත්ති පෙතපරිග්ගහිතෙ”තිආදි (කඩ්ඛා. අට්ඨ. දුතියපාරාජිකවණ්ණනා) වුත්තං. අනාපත්ති ඉමං ජාන, ඉමං දෙහි, ඉමං ආහර, ඉමිනා අත්ථො, ඉමං කප්පියං කරොහීති භණ්ණිතිආදි පන තදඤ්ඤථා පටිපත්තික්කමදස්සනත්ථං වුත්තන්ති

වෙදිතබ්බං. එත්තාවතා “නිදානමාතිකාහෙදො” තිආදිනා චුත්තගාථාය අත්ථො පකාසිතො හොති.

එත්ථ පයමපඤ්ඤත්ති තාව පයමබොධිං අතික්කමිත්වා පඤ්ඤත්තත්තා, ආයස්මතො සුදින්නස්ස අට්ඨවස්සිකකාලෙ පඤ්ඤත්තත්තා ව රත්තඤ්ඤමහත්තං පත්තකාලෙ පඤ්ඤත්තා. දුතියඅනුපඤ්ඤත්ති බාහුසච්චමහත්තං පත්තකාලෙ උප්පන්නා. යො භායස්මා මක්කට්ඨපාරාජිකො යථා මාතුගාමපටිසංයුත්තෙසු සික්ඛාපදෙසු තිරච්ඡානගතිත්ථි අනධිජ්ජෙතා, තථා ඉධාපිති සඤ්ඤාය “සච්චං, ආවුසො, භගවතා සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං, තඤ්ච බො මනුස්සිත්ථියා, නො තිරච්ඡානගතිත්ථියා” ති ආභ. තතියානුපඤ්ඤත්ති ලාභග්ගමහත්තං පත්තකාලෙ උප්පන්නා. තෙ භි වජ්ජිපුත්තකා ලාභග්ගමහත්තං පත්තා හුත්වා යාවදත්ථං භුඤ්ජිත්වා න්භායිත්වා වරසයනෙසු සයිත්වා තතියානුපඤ්ඤත්තියා වත්ථුං උප්පාදෙසුං, තෙ ව වෙපුල්ලමහත්තං පත්තෙ සඬ්ඝෙ උප්පන්නා, සයඤ්ච වෙපුල්ලමහත්තං පත්තාති “වෙපුල්ලමහත්තමිපෙත්ථ ලබ්භති” ති චුත්තං. ඉදං පයමපාරාජිකසික්ඛාපදං තිව්ධම්මි වත්ථුං උපාදාය චතුබ්බිධම්මි තං කාලං පත්වා පඤ්ඤත්තත්ති වෙදිතබ්බං.

තත්ථ යො පනාති අනවසෙසපරියාදානපදං. භික්ඛුති තස්ස අතිජ්ජසඬ්ගනියමපදං. භික්ඛුනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නොති තස්ස විසෙසනවචනං. න භි සබ්බොපි භික්ඛුනාමකො යා භගවතා යාය කායචි උපසම්පදාය උපසම්පන්නභික්ඛුනං හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදෙන සික්ඛිතබ්බසික්ඛා විහිතා, “එත්ථ සහ ජීවන්ති” ති යො ව ආජීවො චුත්තො, තං උභයං සමාපන්නොව හොති. කදා පන සමාපන්නො අහොසි? යාය කායචි උපසම්පදාය උපසම්පන්නසමනන්තරමෙව තදුභයං ජානන්තොපි අජානන්තොපි තදජ්ඣුපගතත්තා සමාපන්නො නාම හොති. සහ ජීවන්තීති යාව සික්ඛං න පච්චක්ඛාති, පාරාජිකභාවඤ්ච න පාපුණාති, යං පන චුත්තං අන්ධකට්ඨකථාය. “සික්ඛං පරිපුරෙන්නො සික්ඛාසමාපන්නො සාජීවං අවිතික්කමන්තො සාජීවසමාපන්නො හොති” ති, තං උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදවසෙන චුත්තං. න භි සික්ඛං අපරිපුරෙන්නො කාමචිතක්කාදිබහුලො වා එකච්චං සාවසෙසං සාජීවං විතික්කමන්තො වා සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො නාම න හොති. උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙන පන චතුක්කං ලබ්භති අත්ථි භික්ඛු

සික්ඛාසමාපන්නො සීලානි පච්චවෙක්ඛන්තො න සාජීවසමාපන්නො අවිත්තකං සික්ඛාපදං විනික්කමන්තො, අත්ථි න සික්ඛාසමාපන්නො කාමචිතක්කාදිබ්බලො සාජීවසමාපන්නො නිරාපත්තිකො, අත්ථි න සික්ඛාසමාපන්නො න ච සාජීවසමාපන්නො අනවසෙසං ආපත්තිං ආපන්නො, අත්ථි සික්ඛාසමාපන්නො ච සාජීවසමාපන්නො ච සික්ඛං පරිපුරෙන්තො සාජීවඤ්ච අවිතික්කමන්තො, අයමෙව චතුත්ථො හික්බු උක්කට්ඨො ඉධ අධිජ්ජෙතො සියා. න හි භගවා අනුක්කට්ඨං වත්තුං යුත්තොති චෙ? න, “තත්‍ර යායං අධිසීලසික්ඛා, අයං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිජ්ජෙතා සික්ඛා” තිවචනවිරොධතො. උක්කට්ඨග්ගහණාධිජ්ජායෙ සති “සික්ඛාති තිස්සො සික්ඛා” ති එත්තකමෙව වත්තබ්බන්ති අධිජ්ජායො. සික්ඛත්තයසමාපන්නො හි සබ්බුක්කට්ඨොති.

“මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍යා” ති පරතො වචනං අපෙක්ඛිත්වා අධිසීලසික්ඛාව චුත්තාති චෙ? න, තස්සාපි අභබ්බන්තා. න හි අධිසීලසික්ඛං පරිපුරෙන්තො සාජීවඤ්ච අවිතික්කමන්තො මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවිතුං භබ්බො, තං සික්ඛං අපරිපුරෙන්තො සාජීවඤ්ච විනික්කමන්තො එව හි පටිසෙවෙය්‍යාති අධිජ්ජායො, තස්මා එවමෙත්ථ අත්ථො ගහෙතබ්බො. යස්මා සික්ඛාපදසඬාතො සාජීවො අධිසීලසික්ඛමෙව සඬගණ්හාති, නෙතරං අධිවිත්තසික්ඛං අධිපඤ්ඤාසික්ඛං වා, තස්මා “තත්‍ර යායං අධිසීලසික්ඛා, අයං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිජ්ජෙතා සික්ඛා” ති චුත්තං, තස්මා අධිසීලසික්ඛාය සඬගාහකො සාජීවො සික්ඛාසාජීවොති චුත්තො. ඉති සාජීවවිසෙසනත්ථං සික්ඛාග්ගහණං කතං. තදත්ථදීපනත්ථමෙව විභඩ්ගෙ සික්ඛං අපරාමසිත්වා “තස්මිං සික්ඛති, තෙන චුච්චති සාජීවසමාපන්නො” ති චුත්තං, තෙන එකමෙවිදං අත්ථපදන්ති දීපිතං හොති. තඤ්ච උපසම්පද්‍රුපගමනන්තරතො පටියාය සික්ඛනාධිකාරත්තා “සික්ඛති” ති ච “සමාපන්නො” ති ච චුච්චති. යො එවං “සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො” ති සඬඛ්‍යං ගතො, තාදිසං පච්චයං පටිච්ච අපරහාගෙ සාජීවසඬාතමෙව සික්ඛං අජ්ජච්චක්ඛාය, තස්මිංයෙව ච දුබ්බලාං අනාවිකත්වා මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍යාති අයමත්ථො යුජ්ජති. කිත්තු අට්ඨකථානායො පටික්ඛිත්තො හොති. සො ච න පටික්ඛෙපාරහොති තෙන තදනුසාරෙන භවිතබ්බං.

අධිප්පායො පනෙත්ථ පරියෙසිතබ්බො, සො දානි වුච්චති - සබ්බෙසුපි සික්ඛාපදෙසු ඉදමෙව භික්ඛුලක්ඛණං සාධාරණං, යදිදං “භික්ඛුනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො”ති. බිණ්ණාසවොපි සාවකො ආපත්තිං ආපජ්ජති අවිත්තකං, තථා සෙක්ඛො. පුපුජ්ජනො පන සචිත්තකම්පි, තස්මා සෙක්ඛාසෙක්ඛපුපුජ්ජනභික්ඛුනං සාමඤ්ඤමිදං භික්ඛුලක්ඛණන්ති කත්වා කෙවලං සික්ඛාසමාපන්නො, කෙවලං සාජීවසමාපන්නො ච උභයසමාපන්නො චාති සරූපෙකදෙසෙකසෙසනායෙන “සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො”ත්වෙව සම්පිණ්ඩෙත්වා උක්කට්ඨග්ගහණෙන අනුක්කට්ඨානං ගහණසිද්ධිතො අට්ඨකථායං උක්කට්ඨොව වුත්තො. තමෙව සම්පාදෙතුං “තස්මිං සික්ඛති, තෙන වුච්චති සාජීවසමාපන්නො”ති එත්ථ සික්ඛාපදස්ස අවචනෙ පරිහාරං වත්වා යස්මා පන සො අසික්ඛම්පි සමාපන්නො, තස්මා සික්ඛාසමාපන්නොතිපි අත්ථතො වෙදිතබ්බොති ච වත්වා “යං සික්ඛං සමාපන්නො තං අප්පච්චක්ඛාය යඤ්ච සාජීවං සමාපන්නො තත්ථ දුබ්බලාං අනාවිකත්වා”ති වුත්තන්ති අයමට්ඨකථායං අධිප්පායො වෙදිතබ්බො. එතස්මිං පන අධිප්පායෙ අධිසීලසික්ඛාය එව ගහණං සබ්බත්ථිකත්තා, සීලාධිකාරතො ච විනයස්සාති වෙදිතබ්බං. යථා ච සික්ඛාපදං සමාදියන්තො සීලං සමාදියතිති වුච්චති, එවං සික්ඛාපදං පච්චක්ඛන්තො සීලසඬාතං සික්ඛං පච්චක්ඛාතිති වත්තුං යුජ්ජති, තස්මා තත්ථ වුත්තං “යං සික්ඛං සමාපන්නො, තං අප්පච්චක්ඛායා”ති. සික්ඛං පච්චක්ඛාය පටිසෙවිතමෙටුනස්ස උපසම්පදං අනුජානන්තො න සමුහනති නාම. න හි සො භික්ඛු භුත්වා පටිසෙවි, “යො පන භික්ඛු”ති ච පඤ්ඤත්තං. එත්තාවතා සමාසතො “සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො”ති එත්ථ වත්තබ්බං වුත්තං.

කිං ඉමිනා විසෙසවචනෙන පයොජනං, නනු “යො පන භික්ඛු සික්ඛං අප්පච්චක්ඛාය දුබ්බලාං අනාවිකත්වා...පෙ.... අසංවාසො”ති එත්තකමෙව වත්තබ්බන්ති චෙ? න වත්තබ්බං අනිට්ඨජ්ජසඬගතො. යො පන සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො ථෙය්‍යසංවාසාදිකො කෙවලෙන සමඤ්ඤාමත්තෙන, පටිඤ්ඤාමත්තෙන චා භික්ඛු, තස්සාපි සික්ඛාපච්චක්ඛානං අත්ථි. සික්ඛං අප්පච්චක්ඛාය ච මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවන්තස්ස පාරාජිකාපත්ති. යො චා පච්ඡා පාරාජිකං ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා න සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො තස්ස ච, යො චා පක්ඛපණ්ඩකත්තා පණ්ඩකභාවුපගමනෙන න

සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො තස්ස ච තදුහයං අත්ථිති ආපජ්ජති. “පණ්ඩකභාවපක්ඛෙ ච පක්ඛපණ්ඩකො උපසම්පදාය න වත්ථු”ති වුත්තං, තස්මා ඉතරස්මිං පක්ඛෙ වත්ථුති සිද්ධං, තස්මිං පක්ඛෙ උපසම්පන්නො පණ්ඩකභාවපක්ඛෙ පණ්ඩකත්තා න සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො, සො පරිච්චජිතබ්බසික්ඛාය අභාවෙන සික්ඛං අප්පච්චක්ඛාය මුඛෙන පරස්ස අභිගජාතග්ගහණාදයො මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍යා, තස්ස කුතො පාරාජිකාපත්තීති අධිජ්ජායො. අයං නයො අපණ්ඩකපක්ඛං අලභමානස්සෙව පරතො යුජ්ජති, ලහන්තස්ස පන අරුපසත්තානං කුසලානං සමාපත්තික්ඛණෙ භවභිගච්චිජෙදෙ සතිපි අමරණං විය පණ්ඩකභාවපක්ඛෙපි භික්ඛුභාවො අත්ථි. සංවාසං වා සාදියන්තස්ස න ථෙය්‍යසංවාසකභාවො අත්ථි අන්තිමවත්ථුං අජ්ඣාපන්නස්ස විය. න ච සහසෙය්‍යාදිකං ජනෙති. ගණපුරකො පන න භොති අන්තිමවත්ථුං අජ්ඣාපන්නො විය, න සො සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො, ඉතරස්මිං පන පක්ඛෙ භොති, අයං ඉමස්ස තතො විසෙසො. කිමයං සහෙතුකො, උදාහු අහෙතුකොති? න අහෙතුකො. යතො උපසම්පදා තස්ස අපණ්ඩකපක්ඛෙ අනුඤ්ඤාතා සහෙතුකපටිසන්ධිකත්තා. පණ්ඩකභාවපක්ඛෙපි කිස්ස නානුඤ්ඤාතාති චෙ? පණ්ඩකභූතත්තා ඔපක්කමිකපණ්ඩකස්ස විය.

අපිව සික්ඛාසාජීවසමාපන්නොති ඉමිනා තස්ස සික්ඛාසමාදානං දීපෙත්වා තං සමාදින්නසික්ඛං අප්පච්චක්ඛාය තත්ථ ච දුබ්බලාං අනාවිකත්වාති වත්තුං යුජ්ජති, න අඤ්ඤාතාති ඉමිනා කාරණෙන යථාචුත්තාතිට්ඨජ්ජසභිගතො “යො පන භික්ඛු භික්ඛුනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො සික්ඛං අප්පච්චක්ඛායා”තිආදි වුත්තං. යථා චෙත්ථ, තථා “යො පන භික්ඛු භික්ඛුනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො සික්ඛං අප්පච්චක්ඛාය දුබ්බලාං අනාවිකත්වා ගාමා වා අරඤ්ඤා වා අදින්නං ථෙය්‍යසභිබ්බතං ආදියෙය්‍යා (පාරා. 89), සුගතච්චරජ්ජමාණං චීවරං කාරාපෙය්‍යා අතිරෙකං වා, ඡෙදනකං පාවිත්තිය”න්තිආදිනා (පාටි. 548) නයෙන සබ්බත්ථ යොජෙතබ්බං. අන්තමසො තිරච්ඡානගතායපීති මනුස්සිත්ථිං උපාදාය වුත්තං. න හි “පගෙව පණ්ඩකෙ පුරිසෙ වා”ති වත්තුං යුජ්ජති. සෙසං තත්ථ තත්ථ වුත්තනයමෙව.

අයං පඨමපාරාජිකස්ස මාතිකාය තාව විනිච්ඡයො.

වතුබ්බිධවිනයකථාවණ්ණනා

45. නීහරිත්වාති එත්ථ සාසනතො නීහරිත්වාති අත්ථො. “පඤ්චභුපාලි, අඩ්ගෙහි සමන්තාගතෙන හික්බුනා නානුයුඤ්ඡිතබ්බං. කතමෙහි පඤ්චහි? සුත්තං න ජානාති, සුත්තානුලොමං න ජානාති”ති (පරි. 442) එවමාදිතො හි පරියත්තිසාසනතො සුත්තං, සුත්තානුලොමඤ්ච නීහරිත්වා පකාසෙසුං. “අනාපත්ති එවං අම්භාකං ආචරියානං උග්ගහො පරිපුච්ඡාති භණ්ණි”ති එවමාදිතො පරියත්තිසාසනතො ආචරියවාදං නීහරිත්වා පකාසෙසුං. භාරුකච්ඡකචන්ද්‍රස්මිං “ආයස්මා උපාලි එවමාහ – අනාපත්ති, ආවුසො, සුපිනන්තෙනා”ති (පාරා. 78) එවමාදිතො පරියත්තිසාසනතො එව අත්තනොමතිං නීහරිත්වා පකාසෙසුං. තාය හි අත්තනොමතියා ථෙරො එතදග්ගට්ඨානං ලභි. අපි ච වුත්තඤ්ඤෙනං භගවතා “අනුපසම්පන්නෙන පඤ්ඤත්තෙන වා අපඤ්ඤත්තෙන වා වුච්චමානො...පෙ.... අනාදරියං කරොති, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”ති (පාවි. 343). තත්ථ හි පඤ්ඤත්තං නාම සුත්තං. සෙසත්තයං අපඤ්ඤත්තං නාම. තෙනායං “වතුබ්බිධඤ්චි විනයං, මහාථෙරා”ති ගාථා සුචුත්තා. යං සන්ධාය වුත්තං නාගසෙනත්ථෙරෙන. ආභච්චපදෙනාති අට්ඨ වණ්ණට්ඨානාති ආභච්ච වුත්තෙන පදනිකායෙනාති අත්ථො, උදාහරෙත කණ්ඩොක්කන්තෙන පදසමුහෙනාති අධිජ්ජායො. රසෙනාති තස්ස ආභච්චභාසිතස්ස රසෙන, තතො උද්ධටෙන විනිච්ඡයෙනාති අත්ථො. සුත්තච්ඡායා විය හි සුත්තානුලොමං. ආචරියවාදො “ආචරියවංසො”ති වුත්තො පාළියං වුත්තානං ආචරියානං පරම්පරාය ආභතොව පමාණන්ති දස්සනත්ථං. අධිජ්ජායොති කාරණොපපත්තිසිද්ධො උභාපොභනයජ්ජවත්තො පච්චක්ඛාදිපමාණපතිරූපකො. අධිජ්ජායොති එත්ථ “අත්තනොමති”ති කෙචි අත්ථං වදන්ති.

පරිවාරට්ඨකථායං, ඉධ ච කිඤ්චාපි “සුත්තානුලොමං නාම වත්තාරො මහාපදෙසා”ති වුත්තං, අථ ඛො මහාපදෙසනයසිද්ධං පටික්ඛිත්තාපටික්ඛිත්තං අනුඤ්ඤාතානුඤ්ඤාතං කප්පියාකප්පියන්ති අත්ථො වුත්තං හොති. තත්ථ යස්මා ඨානං ඔකාසො පදෙසොති කාරණවෙච්චනාති “අට්ඨානමෙතං, ආනන්ද, අනවකාසො”තිආදි (පාරා. 43) සාසනතො, “නිග්ගහට්ඨාන”න්ති ච “අසන්දිට්ඨිට්ඨාන”න්ති ච “අසන්දිට්ඨි ච පන පදෙසො”ති ච ලොකතො,

තස්මා මහාපදෙසාති මහාකාරණානීති අත්ථො. කාරණං නාම ඤාපකො හෙතු ඉධාධිජ්ජෙතං. මහත්තභාවො පන තෙසං මහාවිසයත්තා මහාභූතානං විය. තෙ දුට්ඨා විනයමහාපදෙසා සුත්තන්තිකමහාපදෙසා වාති. තත්ථ විනයමහාපදෙසා විනයෙ පයොගං ගච්ඡන්ති, ඉතරෙ උභයත්ථාපි, තෙනෙව පරිවාරෙ අනුයොගවත්තෙ “ධම්මං න ජානාති, ධම්මානුලොමං න ජානාති”ති (පරි. 442) වුත්තං. තත්ථ ධම්මන්ති ය්පෙත්වා විනයපිටකං අවසෙසපිටකද්වයං. ධම්මානුලොමන්ති සුත්තන්තිකෙ වත්තාරො මහාපදෙසෙ. තත්ථ යො ධම්මං ධම්මානුලොමඤ්චෙව ජානාති, න විනයං විනයානුලොමඤ්ච, සො “ධම්මං රක්ඛාමී”ති විනයං උබ්බිනයං කරොති, ඉතරො “විනයං රක්ඛාමී”ති ධම්මං උද්ධම්මං කරොති, උභයං ජානන්තො උභයමපි සම්පාදෙති.

තත්ත්වං මුඛමත්තං – තත්ථ පයමො “සො චෙ පචෙසනං සාදියති, පට්ටිඨං, ධීතං, උද්ධරණං සාදියති ආපත්ති, න සාදියති අනාපත්ති”ති එත්ථ විජ්ජපිට්ඨජි. සො භායස්මා සුඛචෙදනීයස්ස උපාදින්නථොට්ඨබ්බස්ස, කායිනදියස්ස ච සමායොගෙ සති පටිච්ඡානන්තො කායිකසුඛචෙදනුප්පත්තිමත්තෙන සාදියති නාමාති පරිච්ඡින්නදිත්වා තස්ස ආපත්ති පාරාජිකස්සාති අසෙවනාධිජ්ජායස්සපි ආපත්තිජ්ජසඬගං කරොති, තථා යස්ස සන්ථතත්තා වා යොනිදොසවසෙන වා දුක්ඛා අසානා චෙදනා, වාතොපහටගත්තතාය වා නෙව කායිකචෙදනා, තස්ස ජානතො අජානතොපි “අනාපත්ති අසාදියන්තස්සා”ති (පාරා. 76) සුත්තන්තං දස්සෙත්වා සෙවනාධිජ්ජායස්සාපි අනාපත්තිජ්ජසඬගං කරොති, තථා යදි මොචනරාගෙන උපක්කමතො මුත්තෙ සඬ්ඝාදිසෙසො, පගෙව මෙටුනරාගෙනාති දුක්ඛට්ටිඨානං ගහෙත්වා සඬ්ඝාදිසෙසට්ටිඨානං කරොති, එවං විනයං උබ්බිනයං කරොති නාම. ඉතරො “අනාපත්ති අජානන්තස්සාති වුත්තත්තා ජානතො ජානනෙනෙව සුඛචෙදනා හොතු වා මා වා සාදියනා හොති”ති වත්වා අසෙවනාධිජ්ජායස්සපි ජානතො අනාපත්තිට්ඨානෙ ආපත්තිං කරොති, අනවජ්ජං සාවජ්ජං කරොතිති එවං ධම්මං උද්ධම්මං කරොති. උභයං පන ජානන්තො “භික්ඛුස්ස සෙවනවිත්තං උපට්ඨිතෙති (පාරා. 57) වචනතො සෙවනවිත්තමෙවෙත්ථ පමාණං, තස්ස භාවෙන ආපත්ති පාරාජිකස්ස, අභාවෙන අනාපත්ති”ති වත්වා උභයමපි රක්ඛති සම්පාදෙති. ඉමිනා නයෙන සබ්බසික්ඛාපදෙසු යථාසම්භවං සජ්ජයොජනා කාතබ්බා.

සඬිගිතිං ආරොපෙත්වා යපිතපාළිතො විනිමුත්තං කත්වා යපිතත්තා පාළිවිනිමුත්තා අත්ථතො, නයතො, අනුලොමතො ච පාළිමක්කන්තවිනිච්ඡයජ්ජවත්තා අනුපවිට්ඨවිනිච්ඡයවසෙන පවත්තාති අත්ථො. “න සමුහනිස්සති”ති ජානන්තොපි හගවා කෙවලං “තෙසං මතං පච්ඡිමා ජනතා මම වචනං විය පමාණං කරොතු”ති දස්සනත්ථඤ්ච පරිනිබ්බානකාලෙ එවමාහ “ආකඬ්ඛමානො, ආනන්ද, සඬිසො මමච්චයෙන බුද්දානුබුද්දකාති සික්ඛාපදාති සමුහනතු”ති (දී. නි. 2.216), තෙනෙනං සිද්ධං “පඤ්ඤත්තම්පි ටෙ සික්ඛාපදං සමුහනිතුං යස්ස සඬිසස්ස අනුඤ්ඤාතං හගවතා, තස්ස පඤ්ඤත්තානුලොමං අතිරෙකත්ථදීපනං, පගෙවානුඤ්ඤාතං හගවතා”ති. කිඤ්ච හියොයා උනානිරිත්තසික්ඛාපදෙසු ආචරියකුලෙසු විවාදො අඤ්ඤමඤ්ඤං න කාතබ්බොති දස්සනත්ථඤ්ච. කස්මා සඬිසො න සමුහනීති? අඤ්ඤමඤ්ඤං විවාදජ්ජසඬිගදස්සනතො. හගවතා ච “සබ්බෙහෙව සමග්ගෙහි සම්මොදමානෙහි අවිච්ඡාදමානෙහි සික්ඛිතබ්බං”න්ති වුත්තං. තත්ථ ච එකච්චෙ ටෙරා එවමාහංසුති ච අඤ්ඤවාදදස්සනතො විච්ඡාදමානෙහි සික්ඛිතබ්බං ජාතං, තදභාවත්තම්පි ඤත්තිදුතියකම්මවාචං සාවෙත්වා අවිච්ඡාදමානෙහෙව සික්ඛිතබ්බං අකාසි.

අපිවාති අත්තතො මනියා පාකට්ඨකරණත්ථං ආරම්භො. තත්ථ “සුත්තත්තාහිධම්මවිනයට්ඨකථාසු”ති වචනතො පිටකත්තයස්සපි සාධාරණා එසා කථාති ටෙදිතබ්බා, “අථ පනායං කජ්ජිය”න්තිආදි විනයස්සෙව. කාරකසඬිසසදිසන්ති සඬිගිතිකාරකසඬිසසදිසං. “සුත්තාදිචතුක්කං අජ්ජච්චක්ඛාය තෙන අවිරුද්ධස්ස කම්මස්ස කාරකසඬිසසදිස”න්ති ධම්මසිරිත්ථෙරස්ස ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං, තං අයුත්තං, “සුත්තමෙව බලවතරං. සුත්තඤ්ඤි අජ්ජට්ඨත්තියං කාරකසඬිසසදිස”න්ති එතෙහි පදෙහි අයුත්තත්තා. පාකතිකෙ පන ගණ්ඨිපදෙ “තමත්ථං විනිච්ඡිනිත්වා තස්ස කාරකසඬිසසදිස”න්ති වුත්තං. පරවාදීති අම්භාකං සමයවිජානනකො අඤ්ඤනිකායිකොති වුත්තං. පරවාදී සුත්තානුලොමන්ති කථං? “අඤ්ඤත්ත උදකදන්තපොනා”ති (පාවි. 266) සුත්තං සකවාදිස්ස, තදනුලොමතො නාළිකෙරඵලස්ස උදකම්පි උදකමෙව හොතීති පරවාදී ච.

“නාළිකෙරස්ස යං තොයං, පුරාණං පිත්තබන්ධනං;
තමෙව තරුණං තොයං, පිත්තසං බලබන්ධන”න්ති. —

එවං පරවාදිනා චුත්තෙ සකවාදී ධඤ්ඤඵලස්ස ගතිකත්තා, ආභාරත්ථස්ස ච ඵරණතො “යාවකාලිකමෙව ත”න්ති වදන්තො පටික්ඛිපති.

අථ පනායං අත්තනොමතිං. පරො සුත්ත, 82

පරවාදීති, 80

දන්ති “සුඬිකං පරිහරතීති එත්ථ උපචාරං ඔක්කමිත්වා කිඤ්ඤාපි පරිහරති, අවහාරො එවා”ති අට්ඨකථාවචනතො “තථා කරොන්තො පාරාජිකමාපජ්ජති”ති පරවාදිනා චුත්තෙ සකවාදී “සුඬිකං පරිහරති, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති සුත්තං තත්ථෙව ආගතමහාඅට්ඨකථාවචනෙන සද්ධිං දස්සෙත්වා පටිසෙධෙති, තථා කරොන්තස්ස දුක්කටමෙවති. පරො අත්තනොමතීති එත්ථ “පුරෙහත්තං පරසන්තකං අවහරාති පුරෙහත්තමෙව හරිස්සාමීති වායමන්තස්ස පච්ඡාහත්තං හොති, පුරෙහත්තපයොගොව සො, තස්මා මූලට්ඨො න මුව්චතීති තුම්භාකං ථෙරවාදත්තා මූලට්ඨස්ස පාරාජිකමෙවා”ති පරවාදිනා චුත්තෙ සකවාදී “තං සඬකෙතං පුරෙ වා පච්ඡා වා තං භණ්ඩං අවහරති, මූලට්ඨස්ස අනාපත්ති”ති (පාරා. 119) සුත්තං දස්සෙත්වා පටික්ඛිපති.

පරො සුත්තන්ති “අනියතහෙතුධම්මො සම්මත්තනියතහෙතුධම්මස්ස ආරම්මණපච්චයෙන පච්චයො”ති සුත්තං පට්ඨානෙ ලිඛිතං දස්සෙත්වා “අරියමග්ගස්ස න නිබ්බානමෙවාරම්මණ”න්ති පරවාදිනා චුත්තෙ සකවාදී “ආරම්මණත්තිකාදිසුත්තානුලොමෙ න ඔතරති”ති පටික්ඛිපති. සුත්තානුලොමෙ ඔතරන්තංයෙව හි සුත්තං නාම, නෙතරං. තෙන චුත්තං පාළිආගතං පඤ්ඤායතීති එත්තකෙනපි සිද්ධෙ තිස්සො සඬගීතියො ආරුළුභපාළිආගතං පඤ්ඤායතී”තිආදි. තාදිසඤ්ඤි පමාදලෙඛන්ති ආචරියො. “අප්පමාදො අමතං පදං, පමාදො මච්චුනො පද”න්ති (ධ. ප. 21; නෙත්ති. 26) වචනතො දින්තභොජනෙ භුඤ්ජිත්වා පරිස්සයානි පරිවජ්ජිත්වා සතිං පච්චුපට්ඨපෙත්වා විහරන්තො නිව්චො හොතීති. එවරුපස්ස අත්ථස්ස වසෙන ආරුළුභමිපි සුත්තං න ගහෙතඛිං, තෙන චුත්තං නො වෙ තථා පඤ්ඤායතීති සිද්ධෙපි “නො වෙ තථා පඤ්ඤායති, න ඔතරති න සමෙති”ති. “බාහිරකසුත්තං වා”ති චුත්තත්තා අත්තනො සුත්තමිපි අත්ථෙන අසමෙත්තං

න ගහෙනබ්බං. පරො ආවරියවාදන්තිආදීසු ද්විසු නයෙසු පමාදලෙඛවසෙන තත්ථ තත්ථ ආගතට්ඨකථාවචනං ථෙරවාදෙහි සද්ධිං යොජෙත්වා වෙදිතබ්බං.

අථ පනායං ආවරියවාදං. පරො සුත්තන්ති පරවාදිනා “මූලඛ්ඨං නාම හලිද්දි සිඬ්භිවෙරං වවා...පෙ.... ඛිජෙ ඛිජසඤ්ඤී ඡින්දති වා ඡෙදාපෙති වා ඡින්දති වා...පෙ.... ආපත්ති පාවිත්තියස්සාති (පාවි. 91) තුම්භාකං පායත්තා හලිද්දිගණ්ඨිං ඡින්දන්තස්ස පාවිත්තිය”න්ති වුත්තෙ සකවාදී “යානි වා පනඤ්ඤානි අත්ථි මූලෙ සඤ්ජායන්ති”තිආදිං දස්සෙත්වා තස්ස අට්ඨකථාසඬ්ඛානෙන ආවරියවාදෙන පටික්ඛිපති. න හි ගණ්ඨිමිහි ගණ්ඨි ජායතීති. පරො සුත්තානුලොමන්ති පරවාදිනා “අනාපත්ති එවං අම්භාකං ආවරියානං උග්ගහොති වචනස්සානුලොමතො ‘අම්භාකං පොරාණහික්ඛු එකපාසාදෙ ගබ්භං ථකෙත්වා අනුපසම්පන්නෙන සයිතුං වට්ටතීති තථා කත්වා ආගතා, තස්මා අම්භාකං වට්ටතී’ති තුම්භෙසු එව එකච්චෙසු වදන්තෙසු තුම්භාකං න කිඤ්චි වත්තුං සක්කා”ති වුත්තෙ සකවාදී “සුත්තං සුත්තානුලොමඤ්ච උග්ගහිතකානංයෙව ආවරියානං උග්ගහො පමාණ”න්තිආදිඅට්ඨකථාවචනං දස්සෙත්වා පටිසෙධෙති. පරො අත්තනොමතින්ති “ද්වාරං විවරිත්වා අනාපුච්ඡා සයිතෙසු කෙ මුච්චන්ති”ති එත්ථ පන ද්වෙපි ජනා මුච්චන්ති යො ව යක්ඛගහිතකො, යො ව බන්ධිත්වා නිපජ්ජාපිතොති තුම්භාකං ථෙරවාදන්තා අඤ්ඤෙ සබ්බෙපි යථා තථා වා නිපන්නාදයොපි මුච්චන්තිති පටිසෙධෙති.

අථ පනායං අත්තනොමතිං. පරො සුත්තන්ති “ආපත්තිං ආපජ්ජන්ති”ති පරවාදිනා ගුත්තෙ සකවාදී “දිවා කිලන්තරූපො මඤ්චෙ නිසින්නො පාදෙ භූමිතො අමොචෙත්වාච නිද්දාවසෙන නිපජ්ජති, තස්ස අනාපත්ති”තිආදිඅට්ඨකථාවචනං (පාරා. අට්ඨ. 1.77) දස්සෙත්වා එකභඩ්ගෙන නිපන්නාදයොපි මුච්චන්තිති පටිසෙධෙති. අථායං අත්තනොමතිං. පරො සුත්තානුලොමන්ති “දොමනස්සං පාහං, දෙවානම්න්ද, දුට්ඨොන වදාමි සෙවිතබ්බමිපි අසෙවිතබ්බමිපිතිආදිවචනෙහි (දී. නි. 2.360) සංසන්දනතො සදාරපොසෙ දොසො තුම්භාකං නත්ථි, තෙන වුත්තං ‘සුත්තදාරස්ස සඬ්ගහො’”ති (වු. පා. 5.6; සු. නි. 265) පරවාදිනා වුත්තෙ කිඤ්චාපි සකවාදී බහුස්සුතො න හොති, අථ ඛො රාගසහිතෙනෙව අකුසලෙන හවිතබ්බන්ති පටික්ඛිපති. සෙසෙසුපි ඉමිනා නයෙන අඤ්ඤාපි අනුරූපතො යොජෙතබ්බං.

ඉදං සබ්බං උපතිස්සත්ථෙරාදයො ආහු. ධම්මසිරිත්ථෙරො පන “එත්ථ පරොති වුත්තො අඤ්ඤානිකායිකො, සො පන අත්තනො සුත්තාදිනියෙව ආහරති. තානි සකවාදී අත්තනො සුත්තාදිමිහි ඔතාරෙත්වා සචෙ සමෙති ගණ්හාති, නො චෙ පටික්ඛිපති” ති වදති.

වතුබ්බිධවිනයකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පදහාපතියවණ්ණනා

සික්ඛාපදවිහඪගෙ පන කිඤ්චාපි යො පනාති අනවසෙසපරියාදානපදං, තථාපි භික්ඛුනි ඉමිනා පරපදෙන සමානාධිකරණත්තා තදනුරූපානෙවස්ස විහඪගපදානි වුත්තාති. භික්ඛුනිබ්බවනපදානි තිණි කිඤ්චාපි සභික්ඛුභාවස්ස, අභික්ඛුභාවස්ස වාති යස්ස කස්සචි පබ්බජිතස්ස සාධාරණානි, තථාපි “අසුද්ධො හොති පුග්ගලො අඤ්ඤතරං පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපත්තො, තඤ්චෙ සුද්ධදිට්ඨි සමානො අනොකාසං කාරාපෙත්වා වාවනාධිප්පායො වදෙති, ආපත්ති සඬ්ඝාදියෙසෙන දුක්කටස්සා” ති එවමාදිසුත්තං නිබ්බවනත්ථයුත්තොව පුග්ගලො “ආපත්ති සඬ්ඝාදියෙසෙන දුක්කටස්සා” ති (පාරා. 389) එත්ථ වත්ථු, න ඉතරො ගිහිභූතොති දස්සනත්ථං වුත්තං. සබ්බස්සපි විනයපිටකස්ස සාධාරණං භික්ඛුලක්ඛණං වත්ථුඤ්ඤි හගවා ආරහි. යො පන සුද්ධො එව සමානො කෙනචි කාරණෙන ගිහිලිඪගෙ ඨිතො, සො අත්තනො සභික්ඛුභාවත්තා එව වත්ථු හොති, අසුද්ධොපි භික්ඛුලිඪගෙ ඨිතත්තාති අයමත්ථො දස්සිතො හොති. අසුද්ධොපි ඤාතකෙහි, පච්චත්ථිකෙහි වා රාජහයාදිකාරණෙන වා කාසාවෙසු සඋස්සාහොව අපතීතකාසාවො වත්ථු එව පුන කාසාවග්ගහණෙන ථෙය්‍යසංවාසකභාවානුපගමනතො, භික්ඛුනිබ්බවනත්ථෙ අනික්ඛිත්තධුරත්තාති වුත්තං හොති. යො පන ලිඪගත්ථෙනකො භික්ඛුනිබ්බවනත්ථං සයඤ්ච අජ්ඣුපගතො, සංවාසං ථෙතෙත්තො, තඤ්චෙ සුද්ධදිට්ඨි සමානො අනොකාසං කාරාපෙත්වා වාවනාධිප්පායො වදෙති, ආපත්ති සඬ්ඝාදියෙසෙන දුක්කටස්සාති අයමිපි අත්ථො දස්සිතො හොති.

“සමඤ්ඤාය භික්ඛු පටිඤ්ඤාය භික්ඛු” ති වචනද්වයං යථාවුත්තඤ්ච අත්ථං උපවුහෙති, අත්තරා උප්පත්තාය නියතාය මිච්ඡාදිට්ඨියා උපච්ඡින්නකුසලමූලො කෙවලාය සමඤ්ඤාය, පටිඤ්ඤාය ව “භික්ඛු” ති

වුවිච්ඡි, න පරමත්ථතොති ඉමං අතිරෙකත්ථං දීපෙනි. කිං චුත්තං හොති? “නාහං, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤං එකධම්මමිති සමනුපස්සාමි, යං එවං මහාසාවජ්ජං යථාදිදං, භික්ඛවෙ, මිච්ඡාදිට්ඨි. මිච්ඡාදිට්ඨිපරමානි, භික්ඛවෙ, මහාවජ්ජානී”ති ආභවිච්ඡාසිතං සඬ්භිතිත්තයාරුළුහං සුත්තං, අට්ඨකථායම්පිස්ස “මිච්ඡාදිට්ඨිපරමා එතෙසන්ති මිච්ඡාදිට්ඨිපරමානී”ති (අ. නි. 1.310) චුත්තං. පඤ්ච ආනන්තරියකම්මානි මහාසාවජ්ජානී, මිච්ඡාදිට්ඨි පන මහාසාවජ්ජතරානි අධිජ්ජායොති. කස්මා? තෙසඤ්ඤි පරිච්ඡෙදො අත්ථි, සබ්බලවම්පි කජ්ජට්ඨිතිකමෙව හොති, නියතමිච්ඡාදිට්ඨියා පන පරිච්ඡෙදො නත්ථි, තාය සමන්තාගතස්ස භවතො වුට්ඨානං නත්ථි, තස්මා “ඉමස්ස භික්ඛුකරණා කුසලා ධම්මා සංවිජ්ජන්ති”ති වා “සුද්ධොවාය”න්ති වා න සක්කා වත්තුං. “දිට්ඨිවිපත්තිපච්චයා ද්වෙ ආපත්තියො ආපජ්ජති”ති චුත්තත්තා න සක්කා “අසුද්ධො”ති වා “අඤ්ඤතරං පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්නො”ති වා වත්තුං. එස භි උභොපි පක්ඛෙ න භජති, තෙන චුත්තං “සමඤ්ඤාය, පටිඤ්ඤාය ව භික්ඛු, න පරමත්ථතො”ති.

කිමත්ථං පනෙවං මහාසාවජ්ජාය නියතමිච්ඡාදිට්ඨියා පාරාජිකං භගවා න පඤ්ඤාපෙසිති? දුබ්බිජානත්තා. පකතියාපෙසා දිට්ඨි නාම “සම්මා”ති වා “මිච්ඡා”ති වා දුට්ඨිඤ්ඤායා, පගෙව “නියතා”ති වා “අනියතා”ති වානි. තත්ථ පාරාජිකාපත්තියා පඤ්ඤත්තාය භික්ඛු අඤ්ඤමඤ්ඤං අසමදිට්ඨිකං පාරාජිකං මඤ්ඤමානා උපොසථාදීනි අකත්වා අවිරෙනෙව සාසනං විනාසෙය්‍යුං, සයඤ්ච අපුඤ්ඤං පසවෙය්‍යුං සුද්ධෙසුපි භික්ඛුසු විජ්ජට්ඨිතියා පටිපජ්ජනෙන. තස්මා උපායකුසලතාය පාරාජිකං අපඤ්ඤාපෙත්වා තස්ස උක්ඛෙපතියකම්මං, සම්මාවත්තඤ්ච පඤ්ඤාපෙත්වා තං සඬ්ඝෙන අසම්භොගං, අසංවාසඤ්ච අකාසි. භගවා භි තස්ස වෙ එසා දිට්ඨි අනියතා, සම්මාවත්තං පුරෙත්වා ඔසාරණං ලහිත්වා පකතත්තො භවෙය්‍ය. නියතා වෙ, අට්ඨානමෙතං අනවකාසො, යං සො නියතමිච්ඡාදිට්ඨිකො සම්මාවත්තං පුරෙත්වා ඔසාරණං ලහිත්වා පකතත්තො භවෙය්‍ය. කෙවලං “සමඤ්ඤායභික්ඛු පටිඤ්ඤායභික්ඛු”ති නාමමත්තධාරකො හුත්වා පරං මරණා අරිට්ඨො විය සංසාරබාණුකොව භවිස්සතීති ඉමං නයං අද්දස.

අට්ඨසු උපසම්පදාසු තිස්සොවෙත්ථ චුත්තා, න ඉතරා පාටිපුග්ගලත්තා, භික්ඛුනං අසන්නකත්තා ව. තත්ථ භි ඔවාදපටිග්ගහණපඤ්ඤාකරණපසම්පදා

ද්විත්තං ථෙරානං එව, සෙසා තිස්සො භික්ඛුනීනං සන්තකාති ඉධ නාධිජපෙනා, තිස්සන්තම්පි උපසම්පදානං මජ්ඣෙ “භද්‍රො භික්ඛු”ති ආදීනි වත්තාරි පදානි වුත්තානි තිස්සන්තං සාධාරණත්තා. එහිභික්ඛුභාවෙන වා සරණගමනඤ්ඤත්තිවතුත්ථෙන වා උපසම්පන්නො හි භද්‍රො ව සාරො ව සෙක්ඛො ව අසෙක්ඛො ව හොති, උපසම්පදවචනං පන නෙසං සාවකභාවදීපනත්ථං. ඉමෙ එව හි ආපත්තිං ආපජ්ජන්ති, න සම්මාසම්බුද්ධා, පච්චෙකබුද්ධා ව.

අයං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිජපෙනොති එත්ථ ව ආපත්තිං ආපජ්ජිතුං භබ්බා ඤ්ඤත්තිවතුත්ථෙනෙව කම්මෙන උපසම්පන්නා. න හි අඤ්ඤෙ එහිභික්ඛුසරණගමනඛවාදපටිග්ගහණපඤ්ඤාකරණාහි උපසම්පන්නා ආපත්තිං ආපජ්ජිතුං භබ්බා, තෙනෙනෙ පටික්ඛිපිත්වා “අයං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිජපෙනො භික්ඛු”ති අන්තිමොව වුත්තොති කිර ධම්මසිරිත්ථෙරො, තං අයුත්තං. “ද්වෙ පුග්ගලා අභබ්බා ආපත්තිං ආපජ්ජිතුං බුද්ධා ව පච්චෙකබුද්ධා වා”ති (පරි. 322) එත්තකමෙව වුත්තන්ති. අඤ්ඤො එහිභික්ඛුආදයොපි වත්තබ්බා සිද්ධං. කිඤ්ච හියොයා “ද්වෙ පුග්ගලා භබ්බා ආපත්තිං ආපජ්ජිතුං භික්ඛු ව භික්ඛුනියො වා”ති සාමඤ්ඤෙන වුත්තත්තා ව, අපිච ආපත්තිභයට්ඨානදස්සනතො ව. කථං? ආයස්මා සාරිපුත්තො ආවසථපිණ්ඩං කුක්කුච්චායන්තො න පටිග්ගහෙසි, චීවරවිජ්ජවාසහයා ව සබ්බං තිච්චරං ගහෙත්වා නදිං තරන්තො මනං වුළ්භො අහොසි මහාකස්සපො. කිඤ්ච සරණගමනුපසම්පදාය උපසම්පන්නො ආරබ්භ සද්ධිවිහාරිකවත්තාදීනි අසම්මාවත්තන්තානං නෙසං දුක්කටානි ව පඤ්ඤත්තානි දිස්සන්ති, තස්මා දුබ්බිවාරිතමෙතං. අයං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිජපෙනො භික්ඛුති පටික්ඛිත්තාය සරණගමනුපසම්පදාය අනුඤ්ඤාතජ්ජසම්පදායාති උපතිස්සත්ථෙරො, ආපත්තියා භබ්බතං සන්ධාය තස්මිම්පි වුත්තෙ පුබ්බෙ පටික්ඛිත්තාපි සා පුන එවං වදන්තෙන අනුඤ්ඤාතාති භික්ඛුනං මිච්ඡාගාහො වා විමති වා උජ්ජජ්ජති, තස්මා න වුත්තාති වුත්තං හොති, තං “භික්ඛුනී නාම උභතොසඨසෙ උපසම්පන්නා”ති (පාටි. 161) ඉමිනා සමෙති. ඉදඤ්චි සාකියාදීනං අනුඤ්ඤාතඋපසම්පදාය අනුජ්ජන්තො වුත්තං.

අයං පනෙත්ථ අම්භාකං ඛන්ති – භික්ඛු-පදනිද්දෙසත්තා යත්තකාති තෙන පදෙන සම්පදායං ගච්ඡන්ති, යෙ ව විනයපිටකෙ තත්ථ තත්ථ සන්දිස්සන්ති සයං

ආපත්තාපජ්ජනටියෙන වා දුට්ඨුල්ලාරොචනපටිච්ඡාදනාදීසු පරෙසං ආපත්තිකරණටියෙන වා, තෙ සබ්බෙපි දස්සෙත්වා ඉදානි යදිදං තස්ස හික්බු-පදස්ස විසෙසනත්ථං වුත්තං පරපදං “සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො”ති, තස්ස වසෙන ඉදං වුත්තං “අයං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිජ්ජෙතො හික්බු”ති. සො එව හි කම්මවාචානන්තරමෙව සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො හොති තතො පටියාය සඋද්දෙසසික්ඛාපදානං උජ්ජත්තිදස්සනතො, තස්සෙව ච සික්ඛාපච්චක්ඛානං දිස්සති, නෙතරස්ස. තස්සෙව ච සික්ඛාපච්චක්ඛානං සම්භවති “උල්ලුම්පතු මං, හන්තෙ, සඬ්ඝො අනුකම්පං උපාදායා”ති (මහාව. 71, 126) වත්වා සමාදින්නත්තා, තස්සෙව ච උපසම්පන්නසමනන්තරමෙව අකරණීයනිස්සයාවික්ඛනදස්සනතො, විනයං පාතිමොක්ඛං උද්දෙසං පච්චක්ඛාමීතිආදිසික්ඛාපච්චක්ඛානලක්ඛණපාරිපූරිතො වාති සික්ඛාපච්චක්ඛානං උපාදාය සො එව ඉධාධිජ්ජෙතොති වුත්තං හොති.

යස්මා පනස්ස සික්ඛාපච්චක්ඛානං සබ්බථා යුජ්ජති, තස්මා “සික්ඛං පච්චක්ඛාය තං තං වත්ථුං වීතික්කමන්තස්ස තතො තතො ආපත්තීතො අනාපත්ති, ඉතරස්ස ආපත්ති”ති වත්තුං යුජ්ජති, තස්මා “යත්ථ යත්ථ සාවජ්ජපඤ්ඤත්ති, අනවජ්ජපඤ්ඤත්ති වා, අයං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිජ්ජෙතො හික්බුති වුච්චති, තත්ථ තත්ථ තදජ්ඣාචාරත්ථෙතායමෙව ඤත්තිචතුත්ථෙත උපසම්පන්නො අධිජ්ජෙතො නාමා”ති වත්තුං යුජ්ජතීති වෙදිතබ්බං. එවං සන්තෙ යං වුත්තං “යාය කායචි උපසම්පදාය අයං ඉමස්මිං ‘මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවිත්වා පාරාජිකො හොති’ති අත්ථෙ හික්බුති අධිජ්ජෙතො”ති, තම්පි න වත්තබ්බමෙව. කථං හොති? විරොධදොසොපි පරිහතො හොති. කථං? සචෙ ඤත්තිචතුත්ථෙත උපසම්පන්නො එව ඉධාධිජ්ජෙතො “හික්බු”ති ච “උපසම්පන්නො”ති ච, තෙන න උපසම්පන්නො අනුපසම්පන්නො නාමාති කත්වා ඤත්තිචතුත්ථකම්මතො අඤ්ඤා උපසම්පන්නා නාම මහාකස්සපත්ථෙරාදයො ඉතරෙසං අනුපසම්පන්නටියානෙ යත්වා සහසෙයාපදසොධම්මාපත්තිං ජනෙය්‍යුං, ඔමසනාදිකාලෙ ච දුක්කටමෙව ජනෙය්‍යුන්ති එවමාදිකො විරොධදොසො පරිහතො හොතීති සබ්බං ආචරියො වදති. මඬ්ගුරච්ඡවි නාම සාමො.

යස්මා තෙ අතිමහන්නො ජාතිමදො විත්තං පරිසුටියාති, තස්මා තුම්හෙහි මම සාසනෙ එවං සික්ඛිතබ්බං. “සාතසහගතා පඨමජ්ඣානසුඛසහගතා අසුභෙ ච

ආනාපානෙ වා”ති ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. උද්ධුමාතකසඤ්ඤාති උද්ධුමාතකනිමිත්තෙ පටිලද්ධපයමජ්ඣානසඤ්ඤා. රූපසඤ්ඤාති පටිච්ඡෙදිණිපාචරජ්ඣානසඤ්ඤා. සො තං බ්‍යාකාසි “අවිභූතා, භන්තෙ, උද්ධුමාතකසඤ්ඤා අවධිසීතබ්බත්තා අසුභානං, විභූතා, භන්තෙ, රූපසඤ්ඤා වධිසීතබ්බත්තා කසිණාන”න්ති. පඤ්චඋපසම්පදක්කමො මහාවග්ගා ගහිතො. ඤත්තිවතුත්ථෙතාති එත්ථ කිඤ්චාපි ඤත්ති සබ්බපයමං වුච්චති, තිස්සන්තං පන අනුස්සාවනානං අත්ථබ්‍යාඤ්ජනභෙදාභාවතො අත්ථබ්‍යාඤ්ජනහින්තා ඤත්තිතාසං චතුත්ථාති කත්වා “ඤත්තිවතුත්ථ”න්ති වුච්චති. බ්‍යාඤ්ජනානුරූපමෙව අට්ඨකථාය “තීහි අනුස්සාවනාහි එකාය ව ඤත්තියා”ති වුත්තං, අත්ථපවත්තික්කමෙන පදෙන පන “එකාය ඤත්තියා තීහි අනුස්සාවනාහි”ති චත්තබ්බං. යස්මා පනෙත්ථ “චත්තාරිමානි, භික්ඛවෙ, කම්මානි (මහාව. 384), ඡ ඉමානි, භික්ඛවෙ, කම්මානි අධම්මකම්මං වග්ගකම්ම”න්ති (මහාව. 387) වචනතො කුප්පකම්මමපි කත්ථවි “කම්ම”න්ති වුච්චති තස්මා “අකුප්පෙනා”ති වුත්තං.

යස්මා අකුප්පමපි එකච්චං න යානාරහං, යෙන අප්පත්තො ඔසාරණං “සොසාරිතො”ති වම්මපෙය්‍යක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 395 ආදයො) වුච්චති, තස්මා “යානාරහෙනා”ති වුත්තං. යදි එවං “යානාරහෙනා”ති ඉදමෙව පදං චත්තබ්බං, න පුබ්බපදං ඉමිනා අකුප්පසිද්ධිතොති වෙ? තං න, අට්ඨානාරහෙන අකුප්පෙන උපසම්පන්නො ඉමස්මිං අත්ථෙ අනධිජ්ජෙතොති අනිට්ඨජ්ජසඬගතො. ද්විති පනෙතෙහි එකතො වුත්තෙහි අයමත්ථො පඤ්ඤායති “කෙවලං තෙන අකුප්පෙන උපසම්පන්නො අයමපි ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිජ්ජෙතො ‘භික්ඛු’ති, යානාරහෙන ව උපසම්පන්නො අයමපි ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිජ්ජෙතො ‘භික්ඛු’ති, කුප්පෙන උපසම්පන්නො නාධිජ්ජෙතො”ති. තෙනායමපි අත්ථො සාධිතො හොති “යො පන, භික්ඛු, ජානං ඌනවිසතිවස්සං පුග්ගලං උපසම්පාදෙය්‍ය, සො ව පුග්ගලො අනුපසම්පන්නො”ති (පාවි. 403) වචනතො යාව න ඤායති, තාව සමඤ්ඤායභික්ඛුපටිඤ්ඤායභික්ඛුභාවං උපගතොපි න පුබ්බෙ දස්සිතසමඤ්ඤායභික්ඛුපටිඤ්ඤායභික්ඛු විය අඤ්ඤෙසං භික්ඛුනං උපසම්පන්නට්ඨානෙ යත්වා ඔමසනපාවිත්තියාදිවත්ථු හොති, කෙවලං අනුපසම්පන්නට්ඨානෙ යත්වා “අනුපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤී පදසො ධම්මං වාවෙති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”තිආදි (පාවි. 47) ආපත්තිවත්ථුමෙව

භුත්වා තිට්ඨති. අකුප්පෙන උපසම්පන්නො පන පච්ඡා පාරාජිකොපි ඡාතිතො උපසම්පන්නට්ඨානෙන තිට්ඨතීති “පණ්ඩකො, භික්ඛවෙ, අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙනබ්බො, උපසම්පන්නො නාසෙනබ්බො” තිආදිනා (මහාව. 109) නයෙන චුත්තෙසු පන වජ්ජනීයපුග්ගලෙසු කොචි පුග්ගලො “උපසම්පන්නො” ති වුවවති, නොපි උපසම්පන්නට්ඨානෙන තිට්ඨති, කොචි තිට්ඨතීති වෙදිතබ්බං.

එත්ථ පන අත්ථි කම්මං අකුප්පං යානාරහං, අත්ථි යානාරහං නාකුප්පං, අත්ථි අකුප්පඤ්චෙව න යානාරහඤ්ච, අත්ථි නාකුප්පං න ච යානාරහන්ති ඉදං චතුක්කං වෙදිතබ්බං. තත්ථ පයමං තාව චුත්තං, තතියචතුත්ථානි පාකටානි. දුතියං පරියායෙන භික්ඛුනිසංඝිකානො එකතොඋපසම්පන්නාය ලිඛිගපරිවත්තෙ සති ලබ්භති. තස්ස හි පුග්ගලස්ස පුබ්බෙ සික්ඛමානකාලෙ ලද්ධං ඤාත්තිචතුත්ථඋපසම්පදාකම්මං කිඤ්චාපි අකුප්පඤ්චෙව යානාරහඤ්ච, පුරිසලිඛිගෙ පන පාතුභූතෙ “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තංයෙව උපජ්ඣං තමෙව උපසම්පද” න්ති (පාරා. 69) එත්ථ අපරියාපන්නත්තා තස්ස පුග්ගලස්ස කෙවලං සාමණෙරභාවාපත්තිතො කම්මං දානි කුප්පං ඡාතන්ති වුවවති. ලිඛිගපරිවත්තෙන විවරස්ස අධිට්ඨානවිජහනං විය තස්ස පුග්ගලස්ස භික්ඛුනිසංඝිකානො කතාය උපසම්පදාය විජහනං භොතීති වෙදිතබ්බං, අඤ්ඤථා සො පුග්ගලො උපසම්පන්නො භික්ඛුනි ආපජ්ජති. අථ චා ලිඛිගපරිවත්තෙ අසතිජිතං එකතොඋපසම්පදාකම්මං කුප්පති, යථායානෙන න තිට්ඨති. තස්මා න තාව සා “භික්ඛුනී” ති සංඝොං ගච්ඡති. යස්මා අඤ්ඤතරං පාරාජිකං ධම්මං ආපජ්ජිත්වාපි අනාපජ්ජිත්වාපි උප්පබ්බජ්තුකාමතාය ගිහිලිඛිගං සාදියන්තියා පුනපි උපසම්පදා උභතොසංඝිකා ලබ්භති, තස්මා තෙන පරියායෙන “කුප්පතීති කුප්ප” න්ති වුවවති, යථාචුත්තකම්මදොසාභාවතො පන “යානාරහ” න්ති. භික්ඛුනී පන ගිහිලිඛිගං සාදියන්තිකාලෙ න පුරිසලිඛිගපාතුභාවෙ සති භික්ඛුසු උපසම්පදං ලබ්භතීති සාධකං කාරණං න දිස්සති, සික්ඛං පච්චක්ඛාය උප්පබ්බජිතා වෙ, ලභතීති එකෙ, තං පනායුත්තං භික්ඛුනියා සික්ඛාපච්චක්ඛනාභාවතොති අම්භාකං බන්තීති ආවරියො. “යථා ‘කත්තබ්බ’ න්ති චුත්තං, තථා අකතෙ කුප්පතීති කත්වා කරණං සත්ථුසාසන” න්ති ගණ්ඨිපදෙ චුත්තං. යත්ථ යත්ථ “ගණ්ඨිපදෙ” ති වුවවති, තත්ථ තත්ථ “ධම්මසිරිත්ථෙරස්ස ගණ්ඨිපදෙ” ති ගහෙතබ්බං.

සාප්චපදභාජනීයවණ්ණනා

“මහාබොධිසත්තා නියතා”ති වුත්තං අනුගණ්ඨීපදෙ. යත්ථ “අනුගණ්ඨීපදෙ”ති, තත්ථ “වජිරබුද්ධිත්ථෙරස්සා”ති ගහෙනබ්බං. සාවකබොධිපච්චෙකබොධිසම්මාසම්බොධිති වා තීසු බොධිසු සම්මාසම්බොධියං සත්තා බොධිසත්තා මහාබොධිසත්තා නාම. පාතිමොක්ඛසීලබ්භුකත්තා, භික්ඛුසීලත්තා, කිලෙසපිදහනවසෙන වත්තනතො, උත්තමෙන භගවතා පඤ්ඤත්තත්තා ව අධිකං, බුද්ධුප්පාදෙයෙව පවත්තනතො උත්තමන්ති අඤ්ඤතරස්මිං ගණ්ඨීපදෙ. කිඤ්චාපි පච්චෙකබුද්ධාපි ධම්මතාවසෙන පාතිමොක්ඛසංවරසීලෙන සමන්තාගතාව භොන්ති, තථාපි “බුද්ධුප්පාදෙයෙව පවත්තති”ති නියමිතං තෙන පරියායෙනාති. තෙනාහ “න භි තං පඤ්ඤත්තිං උද්ධරිත්වා”තිආදි. පාතිමොක්ඛසංවරතොපි ව මග්ගඵලසම්පයුත්තමෙව සීලං අධිසීලං, තං පන ඉධ අනධිජ්ජෙතං. න භි තං පාතිමොක්ඛබුද්ධෙයෙන සභිගහිතන්ති. සමන්තහද්‍රකං කාරණවචනං සබ්බසික්ඛාපදානං සාධාරණලක්ඛණත්තා ඉමස්සා අනුපඤ්ඤත්තියා අරියපුග්ගලා ව එකච්චං ආපත්තිං ආපජ්ජන්තිති සාධිතමෙනං, තස්මා “න භි තං සමාපන්නො මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවති”ති අට්ඨකථාවචනං අසමත්ථං විය දිස්සති? නාසමත්ථං, සමත්ථමෙව යස්මිං යස්මිං සික්ඛාපදෙ සාසා විචාරණා, තස්ස තස්සෙව වසෙන අට්ඨකථාය පවත්තිතො. තථා භි කඨිබාවිතරණියං (කඨිබා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) උදකුක්ඛෙපසීමාධිකාරෙ “තිමණ්ඩලං පටිච්ඡාදෙන්වා අන්තරවාසකං අනුක්ඛිපිත්වා උත්තරන්තියා භික්ඛුනියා”ති වුත්තං භික්ඛුනිවිභවගො ආගතත්තා. එසෙව නයො අඤ්ඤෙපි එවරුපෙසු. කිමත්ථන්ති ටෙ තං? පාළික්කමානුවත්තනෙන පාළික්කමදස්සන්තං. තත්‍රිදං සමාසතො අධිජ්ජායදීපනං — පදසොධම්මසික්ඛාපදස්ස නිකපරිච්ඡෙදෙ උපසම්පන්නෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤී, අනාපත්ති, අකටානුධම්මසික්ඛාපදවසෙන උපසම්පන්නෙ උක්ඛිත්තකෙ සියා ආපත්ති, තථා සහසෙය්‍යසික්ඛාපදෙති එවමාදි. අත්ථො පනෙත්ථ පරතො ආවි භවිස්සති.

යං වුත්තං අට්ඨකථායං “තතොපි ව මග්ගඵලවිත්තමෙව අධිවිත්තං, තං පන ඉධ අනධිජ්ජෙත”න්ති ව, “තතොපි ව මග්ගඵලපඤ්ඤාව අධිපඤ්ඤා, සා පන ඉධ අනධිජ්ජෙතා. න භි තං සමාපන්නො භික්ඛු මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවති”ති. “තත්‍ර යායං අධිසීලසික්ඛා, අයං ඉමස්මිං අත්ථො අධිජ්ජෙතා

සික්ඛා”ති ඉමාය පාළියා විරුජ්ඣති. අයඤ්භි පාළි අධිසිලසික්ඛාව ඉධ අධිජපෙතා, න ඉතරාති දීපෙති. අට්ඨකථාවචනං තාසම්පි තිණ්ණං ලොකියානං අධිජපෙතනං දීපෙති. අයං පනෙත්ථ අට්ඨකථාධිජපායො – තිස්සොපි ලොකියා සික්ඛා ඉමස්මිං පට්ඨමපාරාජිකෙ සම්භවන්ති, කාලෙනාපි අධිචිත්තපඤ්ඤාලාභී හික්බු තථාරූපං අසජ්ජායං පච්චයං පටිච්ච තතො තතො අධිචිත්තතො, අධිපඤ්ඤාතො ච ආවත්තිත්වා සිලහෙදං පාපුණෙය්‍යාති යානමෙනං විජ්ජති, න ලොකුත්තරචිත්තපඤ්ඤාලාභී, අයං නයො ඉතරෙසුපි සබ්බෙසු අදින්නාදානාදීසු සචිත්තකෙසු ලබ්භති, අචිත්තකෙසු පන ඉතරොපි. තථාපි කෙවලං විනයපිටකස්ස, පාතිමොක්ඛසිලස්ස ච සඬගාභකත්තා “සික්ඛං අජපච්චක්ඛායා”ති ඉමස්මිං උත්තරපදෙ පච්චක්ඛානාරහා අධිසිලසික්ඛාව ලොකියාති දස්සනත්ථං පාළියං “තත්‍ර යායං අධිසිලසික්ඛා, අයං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිජපෙතා සික්ඛා”ති චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

එත්ථ සික්ඛාති කායවච්චුවරිතතො විරතී ච චෙතනා ච, අඤ්ඤත්‍ර චෙතනායෙව වෙදිතබ්බා. සික්ඛාපදන්ති සඋද්දෙසසික්ඛාපදං, එකච්චං අනුද්දෙසසික්ඛාපදඤ්ච ලබ්භති. චිත්තස්ස අධිකරණං කත්වාති තස්මිං සික්ඛතීති අධිකරණත්ථෙ භූමිමන්ති දස්සනත්ථං චුත්තං. යථාසික්ඛාපදන්ති පච්චචෙක්ඛණවසෙන චුත්තං. සිලපච්චචෙක්ඛණාපි හි සිලමෙව, තස්මා සුජපට්ච්ඡන්නාදිචාරිත්තෙසු විරතිවිජ්ජය්‍යත්තචෙතනං පචත්තෙත්තොපි සික්ඛං පරිපුරෙත්තොත්ථෙව සඬබ්‍යං ගච්ඡති. “සම්පජානමුසාවාදෙ පාචිත්තිය”න්ති (පාවි. 2) චුත්තමරියාදං අවිතික්කමන්තො “තස්මිඤ්ච සික්ඛාපදෙ සික්ඛතී”ති චුච්චති. අඤ්ඤතරස්මිං පන ගණ්ඨිපදෙ චුත්තං “සික්ඛාති තං සික්ඛාපදං සික්ඛනභාවෙන පචත්තචිත්තූප්පාදො. සාජීවන්ති පඤ්ඤත්ති. තදත්ථදස්සනත්ථං පුබ්බෙ මෙටුනසංවරස්සෙනං අධිවචන”න්ති. යස්මා සික්ඛාය ගුණසම්මතාය පුඤ්ඤසම්මතාය තන්තියා අභාවතො ලොකස්ස දුබ්බලාභිකම්මං තත්ථ න සම්භවති. පත්ථනීයා හි සා, තස්මා “යඤ්ච සාජීවං සමාපන්නො, තත්ථ දුබ්බලාං අනාවිකත්වා”ති චුත්තං. ආණාය හි දුබ්බලාං සම්භවතීති ආයස්මා උපතිස්සො.

සික්ඛාපච්චක්ඛානකථාවණ්ණනා

එත්ථ යාමීති අමුකස්මිං තිත්ථායතනො, සරාදිමිහි වා.
භාවච්චිකප්පාකාරොනාති “අහං අස්ස”න්ති ආගතත්තා යං යං භවිතුකාමො,
තස්ස තස්ස භාවස්ස විකප්පාකාරොන, හික්බුභාවතො
අඤ්ඤාභාවච්චිකප්පාකාරොනාති අධිප්පායො.

46. හන්දාති වචසායෙව. ගිහිභාවං පත්ථයමානොති ආදිපදෙහි
චිත්තනියමං දස්සෙති. එකෙනෙව චිත්තෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති,
න තදභාවෙනාති.

51. බුද්ධං ධම්මන්ති ආදිපදෙහි ඛේත්තනියමං දස්සෙති. තත්ථ ආදිතො
වුද්දසහි පදෙහි සභාවපරිච්චාගො, පච්ඡිමෙහි අට්ඨහි භාවන්තරාදානඤ්ච
දස්සිතං හොති. පච්චක්ඛාමි ධාරෙහීති එතෙහි කාලනියමං දස්සෙති. වදනීති
ඉමිනා පදෙන පයොගනියමං දස්සෙති. විඤ්ඤාපෙතීති ඉමිනා විජානනනියමං
දස්සෙති. උම්මත්තකො සික්ඛං පච්චක්ඛාති, උම්මත්තකස්ස සන්තිකෙ සික්ඛං
පච්චක්ඛාතීති ආදිහි පුග්ගලනියමං දස්සෙති. අරියකෙන මිලක්ඛස්ස සන්තිකෙ
සික්ඛං පච්චක්ඛාතීති ආදිහි පන පුග්ගලාදිනියමෙපි සති විජානනනියමාසම්භවං
දස්සෙති. තත්ථ “යාය මිලක්ඛභාසාය කාලනියමො නත්ථි, තායපි භාසාය
කාලනියමත්ථදීපනෙ සති සික්ඛාපච්චක්ඛානං රුහතීති නො මතී”ති ආවරියො.
දවායාති ආදිහි ඛේත්තාදිනියමෙ සතිපි චිත්තනියමාභාවෙන න රුහතීති දස්සෙති.
සාවෙනුකාමො න සාවෙතීති චිත්තනියමෙපි සති පයොගනියමාභාවෙන න
රුහතීති දස්සෙති. අවිඤ්ඤාස්සසාවෙති, විඤ්ඤාස්ස න සාවෙතීති
චිත්තඛේත්තකාලපයොගපුග්ගලවිජානනනියමෙපි සති යං පුග්ගලං උද්දිස්ස
සාවෙති, තස්සෙව සවනෙ න රුහති, න අඤ්ඤාස්සාති දස්සනත්ථං වුත්තං,
තෙන වුත්තං අට්ඨකථායං “යදි අයමෙව ජානාතුති එකං නියමෙත්වා
ආරොචෙති, තඤ්චෙ සො එව ජානාති, පච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා. අථ සො න
ජානාති...පෙ.... අප්පච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා”ති. සබ්බසො වා පන න
සාවෙති, අප්පච්චක්ඛා හොති සික්ඛාති චිත්තාදිනියමෙනෙව සික්ඛා
පච්චක්ඛාතා හොති, න අඤ්ඤාථාති දස්සනත්ථං වුත්තං. එත්තාවතා
“සික්ඛා...පෙ.... දුබ්බලාං අනාවිකත්වා”ති පදස්ස පදභාජනං තීහි ආකාරෙහි
දස්සිතං හොති. තත්ථ ද්වෙ අමිස්සා, පච්ඡිමො එකො මිස්සොති වෙදිතබ්බො.

තෙනෙව වච්භෙදෙනාති තදත්ථදීපනමත්තං වචනං සුත්ථාව තෙනෙව
 වච්භෙදෙන ජානාපෙතීති අත්ථො. විත්තසම්පයුත්තන්ති
 පච්චක්ඛාතුකාමතාවිත්තසම්පයුත්තං. සමයඤ්ඤා නාම
 තදධිජ්ජායජානනමත්තෙන හොති.

53. වණ්ණපට්ඨානං බුද්ධගුණදීපකං සුත්තං. උපාලිගහපතිනා වුත්තා කිර
 උපාලිගාථා. පඤ්ඤාණං සඤ්ඤාණන්ති අත්ථනො එකං, තස්මා
 බොධිපඤ්ඤාණන්ති බොධිසඤ්ඤාණං, බොධිබ්ජන්ති වුත්තං හොති.

ද්විත්තම්පි නියමෙත්වාති එත්ථ “ද්විසුපි ජානන්තෙසු එව පච්චක්ඛාමීති
 අධිජ්ජායෙන වුත්තෙ තෙසු එකො වෙ ජානාති, න පච්චක්ඛාතා හොතී”ති
 අඤ්ඤාතරස්මිම්පි ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං, තං අට්ඨකථාය න සමෙති. “ගිහී
 හොමී”ති වා “ගිහිමිහී”ති වා වුත්තෙ කිඤ්චාපි වත්තමානවචනං හොති.
 “ධාරෙහී”ති අත්ථාභාවා ව “ධාරෙහී”ති වුත්තෙ ව පරස්සුපරි ගච්ඡති, තස්මා
 න හොති. සන්දිට්ඨිකං ධම්මන්ති සබ්බත්ථ ධම්මවචනං වුත්තං යං සන්ධාය
 “සන්දිට්ඨික”න්ති වදති, තං පකාසෙතුං. අඤ්ඤාථා “විජිතවිජයං
 පච්චක්ඛාමී”ති වුත්තෙ චක්කවත්තිආදීසුපි තප්පසඬගතො බුද්ධසද්දොපි
 අවසානෙ වත්තබ්බො භවෙය්‍ය. ආවරියවෙවචනෙසු පන යො මං
 පබ්බාපෙසීතිආදි උපජ්ඣං අග්ගහෙත්වා, පරං වා උද්දිස්ස පබ්බජිතං සන්ධාය
 වුත්තන්ති. ඔකල්ලකොති කපණාධිවචනං. මොළිබද්ධොති සිබාබද්ධො,
 ඔමුක්කමකුටො වා. වෙල්ලකො අථෙරො. වෙටකො මජ්ඣිමො.
 මොළිගල්ලො මහාසාමණෙරො. මනුස්සවිග්ගහනාගාදීනං නාගරූපාදීනං වා
 සන්තිකෙ, භාසාජානනකිත්තරාදීනං වා. “දෙවතා නාම මහාපඤ්ඤා”ති කිර
 පාඨො. දවායාති සහසා. රවාහඤ්ඤෙනාති බලිතහඤ්ඤෙන.
 අක්ඛරසමයානඤ්ඤි නාහිඤ්ඤාතාය වා කරණානං අවිසදතාය වා හොති
 රවාහඤ්ඤං. අවිධෙය්‍යින්ද්‍රියතාය “පොත්ථකරූපසදිසස්සා”ති වුත්තං,
 ගරුමෙධස්ස මන්දපඤ්ඤස්ස. කිත්තාවතා පන ගරුමෙධො හොතීති වෙ?
 සමයෙ අකොවිදතාය.

සික්ඛාපච්චක්ඛානකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

මූලපඤ්ඤාත්තිකථාවණ්ණනා

55. “පටිසෙවතිනාමා”ති පදං මාතිකායං නත්ථි, තස්මා “පටිසෙවෙය්‍යාති එත්ථා”තිආදිමාහ. “එසො මෙටුනධම්මො නාමා”ති සබ්බපාළිපොත්ථකෙසු, අට්ඨකථායං “එසො වුව්චති මෙටුනධම්මො නාමා”ති උද්ධටා. ඉත්ථියා නිමිත්තෙන අත්තනො නිමිත්තන්ති දුට්ඨඤ්ඤායාමෙතං දස්සිතං. අත්තනො නිමිත්තෙන ඉත්ථියා නිමිත්තං සුට්ඨඤ්ඤායාත්තා න දස්සිතං. චත්තාරි යානාති මුඤ්චිත්ථාති එත්ථ අබ්භන්තරතලං ඡුපන්තංයෙව සන්ධාය වුත්තං, අච්ඡුපන්තං නිහරන්තස්ස අනාපත්ති. මජ්ඣන්ති අග්ගප්පදෙසං. උපරිභාගමජ්ඣන්ති උපරිභාගස්ස අග්ගප්පදෙසං. නට්ඨකායප්පසාදන්ති එත්ථ උපහතින්ද්‍රියස්ස ආපත්තිසම්භවතො ඉධාපි ආපත්තීති වෙ? නෙති දස්සන්තං “මතචම්මං වා”තිආදි වුත්තං. මතචම්මඤ්ඤි අනුපාදිත්තං, උපාදිත්තෙ එව පාරාජිකාපත්ති. අපිධාය අප්පට්ච්ඡාදෙන්වා. යථා දන්තා න දිස්සන්ති, තථා පිධායෙව නිසිදිතබ්බන්ති අධිප්පායො.

ගොනසොති ගොණපිට්ඨිකො මණ්ඩලසප්පො, යස්ස පිට්ඨෙ ලොහිතකාති මණ්ඩලාති දිස්සන්ති. කලලපරිවයවාරිවාරමච්ඡග්ගහණෙන කිඤ්චාපි සමුද්දෙ මහාමුඛා හත්ථිසරිරම්පි එකප්පභාරෙන ගිලිතුං සමත්ථා තතො මහන්තතරා ව ගහිතා භොන්ති, තෙසං මුඛාදීසු මෙටුනධම්මො න සම්භවතීති තත්ථ යානපරිච්ඡෙදො නත්ථිති එකෙ, විචාරෙන්වා ගහෙතබ්බං. එතමෙව භීති අනන්තරං සන්ධාය. සද්ධිං යොජනාය අක්ඛරයොජනාය. “පඤ්ඤාත්තං පන සික්ඛාපදං සබ්බෙහිපි ලජ්ජීපුග්ගලෙහි සමං සික්ඛිතබ්බභාවතො සමසික්ඛතා නාමාති වුත්තත්තා සබ්බසික්ඛාපදං සබ්බහික්ඛුහි සික්ඛිතබ්බං. න හි කස්සවි උභනමධිකං වා අත්ථි”ති තස්ස ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. පරිවාරෙ පන –

“න උක්ඛිත්තකො න ච පන පාරිවාසිකො,
න සඩ්ඝහින්තො න ච පන පක්ඛසඩ්ඝන්තො;
සමානසංවාසකභූමියා යිතො,

කථං නු සික්ඛාය අසාධාරණො සියා”ති. (පරි. 479) –

වුත්තං. තද්වට්ඨකථාය ච “අයං පඤ්ඤා නභාපිතපුබ්බකං සන්ධාය වුත්තා. අයඤ්ඤි බුරහණ්ඩං පරිහරිතුං න ලහති, අඤ්ඤෙ ලහන්ති. තස්මා සික්ඛාය අසාධාරණො”ති වුත්තං. තං සබ්බං යථා සංසන්දති සමෙති, තථා වෙදිතබ්බං.

භික්ඛුනිනංයෙව සාධාරණානි සික්ඛාපදානිපි භික්ඛු සික්ඛති, එවමඤ්ඤොපි අන්භාපිතපුබ්බකො භික්ඛු තං සික්ඛාපදං සික්ඛති එව තදත්ථකොසල්ලත්ථන්ති කත්වා සබ්බමපි සික්ඛාපදං සමසික්ඛතා නාමාති. යං තං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. “තිස්සො ඉත්ථීයො”තිආදිවිභජ්ජිගොතංනියාමකොතිලක්ඛණත්තා වත්ථුනියමනත්ථං වුත්තං. තෙන අමනුස්සිත්ථිප්පසඤ්ඤාගෙන කතෙ සුවණ්ණරජතාදීමයෙ පටික්ඛිපති. ඉතො පටියාය යෙ ව “තයො අත්ථවසෙ පටිච්ච විභජ්ජිගො පවත්තති”ති පුබ්බෙ වුත්තා, තෙ යථාසම්භවං යොජෙත්වා වෙදිතබ්බො.

පට්ඨවතුක්කකථාවණ්ණනා

57. ආපත්ති පාරාජිකා අස්ස හොතීති එත්ථ යස්මා සා අකුසලා ආපත්ති තස්ස භික්ඛුනො සිලසම්භවං අභිභවති, රාගාභිභවෙ තස්මිං පාරාජිකාති ලද්ධනාමා පුබ්බභාගෙ ආපන්නා දුක්කට්ඨල්ලච්චයාදයො ආපත්තියො අභිභවිත්වා විනාසෙත්වා සයමෙවෙකා අස්ස. වත්ථුනා සභාගාහි වා අසභාගාහි වා අඤ්ඤාහි පාරාජිකත්තෙන සමානජාතිකාහි ආපත්තීහි සයං නාභිභවීයතීති එකෙ. තං තං පුබ්බෙ විචාරිතමෙව. යදා පන චතස්සොපි පාරාජිකාපත්තියො එකතො හොන්ති, තදා තා තස්ස භික්ඛුනො භික්ඛුභාවං අභිභවන්ති, අභික්ඛුං කරොන්ති, අනුපසම්පන්නං කරොන්ති, සමඤ්ඤායපි භික්ඛු න හොති. ඔමසවාදපාවිත්තියං න ජනෙතීති එකෙ. දුතියෙන අත්ථවිකප්පෙන පාරාජිකස්ස ධම්මස්ස පත්ති සම්පත්ති ආපත්තීති අත්ථො සඬගහිතො හොතීති කත්වා ආපත්තිසම්පත්තිවාදිනං සඬගහිතො හොති, යුජ්ජති වෙසා පරසාපෙක්ඛා. සාපත්තිකො නාම සො භික්ඛු හොති, අඤ්ඤාතා තස්ස ඛණ්ඩගෙන අනාපත්තිකො භවෙය්‍ය, න ච හොතීති. කදා පන හොතීති? යදා කාලං කරොති, යදා ච සික්ඛං පච්චක්ඛාය සාමණෙරාදිභූමියං තිට්ඨති. යදි එවං සික්ඛාය පච්චක්ඛාතාය පාරාජිකාපත්ති පච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා වාති උභයං තස්ස එකතො අත්ථී, සඬසාදිසෙසාදිආපත්ති සික්ඛාපච්චක්ඛානෙන කිං න පච්චක්ඛාතා, පුන උපසම්පන්නෙන දෙසාපෙතබ්බො. සික්ඛාපච්චක්ඛානං ආපත්තිවුට්ඨානං ජාතං, අභික්ඛු ආපත්තිතො වුට්ඨාති, ගහට්ඨො වුට්ඨාති, සාමණෙරො වුට්ඨාති, තතො විනයවිරොධා න වුට්ඨාති. හඤ්චි පන වුට්ඨාති ගහට්ඨො, සාමණෙරො වා සිලසම්පන්නොව ඤානලාභී අස්ස, සොනාපත්තිඵලස්ස වා අරහත්තඵලස්ස වා ලාභී අස්ස, පාරාජිකාපත්තියා

සාපත්තිකො අරහා අස්ස. උක්ඛිත්තකො උප්පබ්බජිතො වා පරිවාසාරහො මානත්තාරහො උප්පබ්බජිතො වා සීලසම්පන්නො ඤානලාභී අස්ස, සොනාපත්තිඵලස්ස, අරහත්තඵලස්ස වා ලාභී අස්ස, සාපත්තිකො සන්තරායිකො අරහා අස්ස, සො පුන උපසම්පන්නො පරිවාසං, මානත්තං වා දත්වා අබ්භෙතබ්බො උක්ඛිත්තකො ඔසාරෙතබ්බොති සමානො අයං උපලබ්භොති.

අයං පනෙත්ථ විනිච්ඡයො – පාරාජිකං ධම්මං ආපන්නො යාව භික්ඛුභාවං පටිජානාති සාදියති සංවාසං, සන්තරායිකත්තා උපොසථදිවසාදීසු ගහට්ඨස්ස විය සයමෙව සීලං සමාදියන්තස්සපි න සීලසමාදානං රුහති, පගෙව ඤානාදීනි. සො චෙ භික්ඛුභාවං න සාදියති න පටිජානාති සංවාසං න සාදියති, කෙවලං භික්ඛුනං ආවිකත්වා රාජවෙරිවොරාදිහයෙන කාසාවං න පරිච්ඡන්ති, අනුපසම්පන්නොව හොති සහසෙය්‍යාදිං ජනෙති, සීලස්ස ච ඤානාදීනඤ්ච භාගී හොති. චුත්තඤ්ඤෙතං හගවතා –

“ආපන්නෙන විසුද්ධාපෙක්ඛෙන සන්ති ආපත්ති ආවිකාතබ්බා, ආවිකතා භිස්ස ඵාසු හොති, පට්ඨස්ස ඤානස්ස අධිගමායා”තිආදි (මහාව. 134-135).

තත්ථ සන්ති ආපත්තීති සාවසෙසානවසෙසජ්ජහෙදා සබ්බාපි ආපත්ති ආපන්නා අධිජ්ජෙතා. ඵං සන්තෙපි පගෙව ගහට්ඨාදිභූමියං යීතො ඤානාදීනං භාගී අස්ස සුද්ධන්තෙ යීතත්තා, යො පන උක්ඛිත්තකො අනොසාරිතො, ගරුධම්මං වා ආපජ්ජිත්වා අවුට්ඨිතො සික්ඛං පච්චක්ඛාය ගහට්ඨාදිභූමියං යීතො, න සො ඤානාදීනං භාගීයෙව භවති න සුද්ධන්තෙ යීතත්තා, සකරණීයත්තා ච, තෙනෙව හගවතා “සො පුන උපසම්පන්නො ඔසාරෙතබ්බො”ති චුත්තං, තස්මා තස්ස පුග්ගලස්ස තෙ භික්ඛුකාලෙ ආපන්නා අන්තරායිකා ධම්මා විජ්ජපිසාරං ජනයිත්වා අවිජ්ජපිසාරමූලකානං පාමොජ්ජාදීනං සම්භවං නිවාරෙන්නි, නො සකාසාවෙසුයෙව. නො චෙ නිවාරෙන්නි, සම්භවති. ගරුකං ආපජ්ජිත්වා භික්ඛුනං ආවිකත්වා චෙ උප්පබ්බජිතො, පකතත්තො හුත්වා උප්පබ්බජිතොති කත්වා ඤානාදීනං භාගී අස්ස “ආවිකතා භිස්ස ඵාසු හොති”ති චුත්තත්තා. පගෙව භික්ඛුකාලෙ, න ත්වෙව උක්ඛිත්තකො සකරණීයත්තාති එකෙ. තදනුවත්තනකො පන තං ලද්ධිං පහාය භාගී අස්ස. න, භික්ඛවෙ, සගහට්ඨාය පරිසාය (මහාව. 154)

සික්ඛාපච්චක්ඛාතකස්ස අන්තිමචත්ත්වං අජ්ඣාපන්නකස්ස නිසින්නපරිසායාති (මහාව. 183) එත්ථ ගහට්ඨො නාම පකතියා ගිහිලිඬගෙ යීතො. සික්ඛං පච්චක්ඛාය භික්ඛුලිඬගෙ යීතො සික්ඛාපච්චක්ඛාතකො. සො සකාසාවෙසු සාපෙක්ඛත්තා සාමණෙරහාවං පත්ථයමානො තෙනෙව ලිඬගෙන තීහි සරණගමනෙහි සාමණෙරො හොති. අන්තිමචත්ත්වං අජ්ඣාපන්නො සංවාසං සාදියන්තොපි පච්ඡා පුබ්බෙ චුත්තක්කමෙන අසාදියන්වා සාමණෙරහාවං පත්ථයමානො සික්ඛාපච්චක්ඛාතකො විය තීහි සරණගමනෙහි සාමණෙරො හොති, න පුන කාසාවං පටිග්ගාභාපෙතබ්බො භික්ඛුහි පයමං දින්නලිඬගෙයෙව යීතත්තා. යො පන පාරාජිකො චොදියමානො පරාජිත්වා “හන්ද, හන්තෙ, සාමණෙරො හවාමි, සරණානි දෙථා”ති වදති, “සාධු ගණ්හාහී”ති න චත්තබ්බො, ගිහිලිඬගෙ යපෙත්වා පුන කාසායාති පටිග්ගාභාපෙත්වා පබ්බාපෙතබ්බො. “ඉදං පන සබ්බං අත්තනො මතියා චුත්තත්තා විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බ”න්ති ආවරියො වදති. පවෙසනං නාම අඬගජාතං පවෙසෙන්නස්ස අඬගජාතෙන සම්ඵ්ඵසනං. පවිට්ඨං නාම යාව මූලා පවෙසෙන්නස්ස විජ්ජකතකාලෙ වායාමකාලො. සුක්කවිස්සට්ඨිසමයෙ අඬගජාතං යීතං නාම. උද්ධරණං නාම නිහරණකාලො. ගණ්ඨිපදෙ පන “වායාමනො ඔරමිත්වා යානං යීතං නාමා”ති චුත්තං, තං අසඬකරතො දස්සනත්ථං චුත්තං. පවෙසනපවිට්ඨඋද්ධරණකාලෙසුපි සුක්කවිස්සට්ඨි හොතියෙව.

පයමචතුක්කකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

එකුනසත්තතිද්විසතචතුක්කකථාවණ්ණනා

59-60. “මතං යෙභුයොන අක්ඛායිත”න්ති වචනතො අමතං යෙභුයොන ඛායිතම්පි පාරාජිකචත්ත්වමෙවාති දස්සෙති. සබ්බසො ඛායිතං, උජ්ජාටිතං වා පුල්ලච්චයචත්ත්වමෙවාති දස්සෙති, තථා “යෙභුයොන ඛායිත”න්ති වචනතො මතං සබ්බඛායිතං, උජ්ජාටිතං වා දුක්කට්ඨත්ත්වති දස්සෙති. න ච සාවසෙසං පඤ්ඤාපෙන්නි. කිං කාරණා? ඉදඤ්චි සික්ඛාපදං ලොකචජ්ජං, න පණ්ණත්තිවජ්ජං. තත්ථ සික්ඛාපදන්ති පාරාජිකං අධිජ්ජෙතං. තත්ථ පුල්ලච්චයම්පි හි ලොකචජ්ජං, න පණ්ණත්තිවජ්ජං. අථ වා උභයම්පි අනවසෙසං පඤ්ඤත්තං. පාරාජිකබ්බත්තෙ හි හෙට්ඨිමකොට්ඨං පාපෙත්වා යපිතෙ තතො පරං පුල්ලච්චයන්ති පඤ්ඤත්තමෙව හොති. තත්ථ

පුළුල්ලව්වයකෙත්තමිපි පාරාජිකකෙත්තං විය හෙට්ඨිමපරිච්ඡේදෙන චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. උපඩ්ඨක්ඛායිතෙ පුළුල්ලව්වයන්ති යත්ථ නිමිත්තං ඛායිතං, තං දුක්ඛට්ඨත්ථුති වෙදිතබ්බං. එත්ථාහ - පණ්ණත්තිවජ්ජං කිං සාවසෙසමෙව භගවා පඤ්ඤාපෙතිති? න. එකංසතො පන යථාසම්භවං තත්ථ තත්ථ පකාසයිස්සාම, කිමත්ථං පන භගවා උපඩ්ඨක්ඛායිතෙ පාරාජිකං න පඤ්ඤාපෙසිති අයං තාව අප්පච්ඡා බුද්ධවිසයන්තා විනයපඤ්ඤන්තියා. ඉදං පනෙත්ථ කාරණපතිරූපකං “උපඩ්ඨභාවස්ස දුබ්බිනිච්ඡයන්තා”ති. යෙහුයොන ඛායිතං නාම වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගමුඛානං චතුසු කොට්ඨාසෙසු ද්වෙ කොට්ඨාසෙ අතික්කම්ම යාව තතියකොට්ඨාසපරියොසානා ඛාදිතං, තතියකොට්ඨාසං අතික්කම්ම යාව චතුත්ථකොට්ඨාසපරියොසානා දුක්ඛට්ඨත්ථු.

යදිපි නිමිත්තං සබ්බසො ඛායිතන්ති “ජීවමානකසරීරංයෙව සන්ධාය චුත්ත”න්ති වදන්ති, තං විමංසිත්වා ගහෙතබ්බං. අල්ලසරීරෙති අභිනවෙ, අකුටීතෙ වා මනුස්සානං ජීවමානසරීරෙ අක්ඛිනාසාදීසු පුළුල්ලව්වයමෙව. තිරච්ඡානගතානං හත්ථිඅස්සාදීනං නාසාය වත්ථිකොසෙ ව පුළුල්ලව්වයන්ති “අමග්ගෙන අමග්ගං පට්ඨෙති, ආපත්ති පුළුල්ලව්වයස්සා”ති ඉමාය පාළියා අත්ථවිසෙසෙනෙත්ථ චුත්තං. උපකච්ඡකාදීසු දුක්ඛට්ඨං, සබ්බෙසමිපි තිරච්ඡානගතානං අක්ඛිකණ්ණවණෙසු දුක්ඛට්ඨං, අවසෙසසරීරෙපි දුක්ඛට්ඨමෙවාති ඉදං විනිතවත්ථුස්මිං “එහි, හන්තෙ, මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවා”ති. “අලං භගිනි නෙතං කප්පති”ති (පාරා. 79) ඉමිනා තාව මෙටුනරාගාභාවො දස්සිතො හොති. “එහි, හන්තෙ, ඌරුන්තරිකාය සට්ඨෙහි...පෙ.... සො හික්බු තථා අකාසී”ති ඉමිනා තාව මොවනස්සාදො දස්සිතො හොති, තෙනෙවාහ භගවා “ආපත්ති සඬ්ඝාදිසෙසස්සා”ති. “යො පන මෙටුනරාගෙන ඌරුන්තරිකාය සට්ඨෙති, තස්ස දුක්ඛට්ඨත්ති සිද්ධන්ති කත්වා චුත්තං.

මනුස්සානං අක්ඛිකණ්ණවණාදි පුළුල්ලව්වයවත්ථු, තිරච්ඡානගතානං දුක්ඛට්ඨත්ථුති එත්ථ දුට්ඨඤ්ඤායොසා පාළිලෙසො, තස්මා “න ව, හික්බවෙ, රත්තවිත්තෙන අභිගජානං ඡුපිතබ්බං, යො ඡුපෙය්‍ය, ආපත්ති පුළුල්ලව්වයස්සා”ති වචනතො රත්තවිත්තෙන අක්ඛිකණ්ණවණං ඡුපන්තස්ස දුක්ඛට්ඨත්ති සිද්ධන්ති අයං වම්මක්ඛන්ධකෙ පාළිලෙසොති වෙදිතබ්බො.

“ජීවමානකපුරිසස්සාති ජීවමානකසද්දො මනෙ වත්තබ්බමෙව නත්ථිති ඤාපනත්ථං වුත්තො”ති වදන්ති. මහාඅට්ඨකථායං පනාති ඉදං කිඤ්චාපි “කත්වා මහාඅට්ඨකථං සරීර”න්ති වුත්තං, අථ ඛො සෙසඅට්ඨකථාසු “මෙථුනරාගෙන මුඛෙනා”ති වචනාභාවතො තත්ථෙව භාවතො තං වචනං පාළිවචනෙන සංසන්දිත්වා දස්සනත්ථං වුත්තං. අනුගණ්ඨීපදෙ පන “තං සබ්බමිති මහාඅට්ඨකථායමෙව මෙථුනරාගෙන ඉත්ථියා නිමිත්තං අප්පචෙසෙන්නො ඡුපති, ථුල්ලච්චය”න්ති ච වුත්තං. “මෙථුනරාගෙන මුඛෙනා”තිපි කත්ථවි, පාළියං අවිසෙසෙන “න ච, භික්ඛවෙ, රත්තචිත්තෙන අභිගජාතං ඡුපිතබ්බ”න්ති වුත්තං, තස්මා “තං සබ්බ”න්ති වුත්තං. පුරිමං පසංසන්තිති තිරච්ඡානගති...පෙ.... වුත්තනයෙනෙව ථුල්ලච්චයං, කායසංසග්ගරාගෙන දුක්ඛටන්තිආදිඅට්ඨකථාවචනෙන සංසන්දනතො. “තං සබ්බමිති...පෙ.... පුරිමං පසංසන්ති”ති ඉදං සඬ්භිතිතො පච්ඡා සිහළදීපකෙහි ආවරියෙහි පාළියා, අට්ඨකථායඤ්ච වුත්තවචනං සංසන්දිත්වා වුත්තචිතිච්ඡයොති වුත්තං. එත්ථ ඉතරථා භීති පකතිමුඛෙන. කස්මා දුක්ඛටන්ති වෙ? “අභිගුලිඛිජාදීති පචෙසෙන්නස්ස දුක්ඛට”න්ති වුත්තත්තා යුත්තං. තිරච්ඡානගතිත්ථියා පස්සාවමග්ගන්ති එත්ථ මහාඅට්ඨකථායමිති පුබ්බෙ “නිමිත්ත”න්ති වත්වා එත්ථ “පස්සාවමග්ග”න්ති වුත්තත්තා අවසෙසනිමිත්තෙ දුක්ඛටන්ති යුත්තං විය දිස්සති. වුත්තනයෙනෙවාති මෙථුනරාගෙන. ථුල්ලච්චයන්ති ච බන්ධකෙ පස්සාවනිමිත්තවසෙනෙවාගතත්තා උපපරික්ඛිත්වා ගහෙතබ්බං.

එකුනසත්තතිද්විසතචතුක්කකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සන්ථතචතුක්කහෙදකකථාවණ්ණනා

61-2. ඉත්ථිනිමිත්තං බාණුං කත්වාති ඉත්ථිනිමිත්තස්ස අන්තො බාණුං පචෙසෙත්වා සමතලං වා කත්වා අතිරිත්තං වා බාණුං සට්ඨෙන්නස්ස දුක්ඛටං පචෙසාභාවා. ඊසකං අන්තො පචෙසෙත්වා යීතං බාණුමෙව වෙ අභිගජාතෙන ඡුපති, පාරාජිකං. “උප්පලගන්ධා උප්පලභාවා”තිපි දීපවාසිතො පදන්ති කිර. සුත්තං භික්ඛුමිභීති සෙවනචිත්තං උපට්ඨිතෙති (පාරා. 57) එත්ථ විය. “සුත්තභික්ඛුමිභී”ති ච පදන්ති, තං උජුකමෙව.

සන්ථතචතුක්කභෙදකකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පදභාජනියවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පකිණ්ණකකථාවණ්ණනා

පකිණ්ණකෙ යානි සික්ඛාපදානි “කිරියානී”ති වුච්චන්ති, තෙසං වසෙන කායො, වාචා ච සහ විඤ්ඤත්තියා වෙදිතඛ්ඛා. අකිරියානං වසෙන විනා විඤ්ඤත්තියා වෙදිතඛ්ඛා, චිත්තං පනෙත්ථ අප්පමාණං භූතාරොචනසමුට්ඨානස්ස කිරියත්තා, අචිත්තකත්තා ච. තත්ථ කිරියා ආපත්තියා අනන්තරචිත්තසමුට්ඨානා වෙදිතඛ්ඛා. අවිඤ්ඤත්තිජනකම්පි එකච්චං බාහුල්ලනයෙන “කිරිය”න්ති වුච්චති, යථයිදං පයමපාරාජිකං විඤ්ඤත්තියා අභාවෙපි “සො වෙ සාදියති, ආපත්ති පාරාජිකස්සා”ති හි වුත්තං “න සාදියති අනාපත්තී”ති ච. විඤ්ඤත්තිසඬ්ඛාතාපි කිරියා විනා සෙවනචිත්තෙන න භොති චිත්තජත්තා, විකාරරූපත්තා, චිත්තානුපරිවත්තිකත්තා ච. තස්මා කිරියාසඬ්ඛාතමිදං විඤ්ඤත්තිරූපං ඉතරං චිත්තජරූපං විය ජනකචිත්තෙන විනා න නිට්ඨති, ඉතරං සද්දායතනං නිට්ඨති, තස්මා කිරියාය සති එකත්තතො තජ්ජනකං සෙවනචිත්තං අත්ථියෙවාති කත්වා න සාදියති අනාපත්තීති න යුජ්ජති. යස්මා විඤ්ඤත්තිජනකම්පි සමානං සෙවනචිත්තං න සඛ්ඛකාලං විඤ්ඤත්තිං ජනෙති, තස්මා විනාපි විඤ්ඤත්තියා සයං උප්පජ්ජති කත්වා “සාදියති, ආපත්ති පාරාජිකස්සා”ති වුත්තං. නුප්පජ්ජති වෙ, න සාදියති නාම, තස්ස අනාපත්ති, තෙනෙව භගවා “කිංචිත්තො ත්වං හික්බු”ති චිත්තෙනෙව ආපත්තිං පරිච්ඡින්නති, න කිරියායානි වෙදිතඛ්ඛං. එත්තාවතා ඡ ආපත්තිසමුට්ඨානානි, තානි එව ආපත්තිකරා ධම්මා නාමාති ච, චතුභාකාරෙහි ආපත්තිං ආපජ්ජති කායෙන වාචාය කායවාචාහි කම්මවාචාය ආපජ්ජති ච එතානි සුත්තපදානි අවිරොධිතානි භොන්ති, අඤ්ඤථා විරොධිතානි. කථං? යඤ්ඤි ආපත්තිං කම්මවාචාය ආපජ්ජති, න තත්ථ කායාදයොති ආපන්නං, තතො කම්මවාචාය සද්ධිං ආපත්තිකරා ධම්මා සත්තාති ආපජ්ජති, අථ තත්ථාපි කායාදයො එකතො වා නානාතො වා ලඛ්භන්ති. “චතුහි ආකාරෙහි”ති න යුජ්ජති, “තිභාකාරෙහි ආපත්තිං ආපජ්ජති”ති වත්තඛ්ඛං සියාති එවං විරොධිතානි භොන්ති. කථං අවිරොධිතානීති? සවිඤ්ඤත්තිකාවිඤ්ඤත්තිකභෙදහින්නත්තා කායාදීනං. යා

කිරියා ආපත්ති, තං එකච්චං කායෙන සවිඤ්ඤත්තිකෙන ආපජ්ජති, එකච්චං සවිඤ්ඤත්තියා වාචාය, එකච්චං සවිඤ්ඤත්තිකාහි කායවාචාහි ආපජ්ජති. යා පන අකිරියා ආපත්ති, තං එකච්චං කම්මවාචාය ආපජ්ජති, තඤ්ච බො අවසිට්ඨාහි අවිඤ්ඤත්තිකාහි කායවාචාහියෙව, න චිනා “නො චෙ කායෙන වාචාය පටිනිස්සජ්ජති, කම්මවාචාපරියොසානෙ ආපත්ති සඬ්ඝාදිසෙසස්සා”ති (පාරා. 414, 421) වචනතො. අවිසෙසෙන වා එකච්චං ආපත්තිං කායෙන ආපජ්ජති, එකච්චං වාචාය, එකච්චං කායවාචාහි. යං පනෙත්ථ කායවාචාහි, තං එකච්චං කෙවලාහි කායවාචාහි ආපජ්ජති, එකච්චං කම්මවාචාය ආපජ්ජතීති අයමත්ථො වෙදිතබ්බොති එවං අවිරොධිතාති හොත්ති.

තත්‍රායං සමාසතො අත්ථවිභාවනා — කායෙන ආපජ්ජතීති කායෙන සවිඤ්ඤත්තිකෙන අකත්තබ්බං කත්වා එකච්චං ආපජ්ජති, අවිඤ්ඤත්තිකෙන කත්තබ්බං අකත්වා ආපජ්ජති, තද්වහමිපි කායකම්මං නාම. අකතමිපි හි ලොකෙ “කත”න්ති වුච්චති “ඉදං දුක්කටං මයා, යං මයා පුඤ්ඤං න කත”න්ති එවමාදීසු, සාසනෙ ව “ඉදං තෙ, ආචුසො ආනන්ද, දුක්කටං, යං ත්වං භගවන්තං න පුච්ඡී”තිආදීසු (වුළුව. 443), එවමිධ විනයපරියායෙ කායෙන අකරණියමිපි “කායකම්ම”න්ති වුච්චති, අයමෙව නයො වාචාය ආපජ්ජතීතිආදීසු. තත්ථ සමුට්ඨානග්ගහණං කත්තබ්බතො වා අකත්තබ්බතො වා කායාදිභෙදාපෙක්ඛමෙව ආපත්තිං ආපජ්ජති, න අඤ්ඤාපාති දස්සනත්ථං. කිරියාග්ගහණං කායාදීනං සවිඤ්ඤත්තිකාවිඤ්ඤත්තිකභෙදදස්සනත්ථං. සඤ්ඤාග්ගහණං ආපත්තියා අඬගානඬගචිත්තවිසෙසදස්සනත්ථං, තෙන යං චිත්තං කිරියාලක්ඛණෙ, අකිරියාලක්ඛණෙ වා සන්නිහිතං, යතො වා කිරියා වා අකිරියා වා හොති, න තං අවිසෙසෙන ආපත්තියා අඬගං වා අනඬගං වා හොති, කිත්තු යාය සඤ්ඤාය “සඤ්ඤාවිමොක්ඛ”න්ති වුච්චති, තාය සම්පයුත්තං චිත්තං අඬගං, ඉතරං අනඬගන්ති දස්සිතං හොති. ඉදානි යෙන චිත්තෙන සික්ඛාපදං සචිත්තකං හොති, යදහවා අචිත්තකං, තෙන තස්ස අවිසෙසෙන සාවජ්ජත්තා ලොකවජ්ජහාවොව වුච්චති, කිත්තු සාවජ්ජංයෙව සමානං එකච්චං ලොකවජ්ජං එකච්චං පණ්ණත්තිවජ්ජන්ති දස්සනත්ථං ලොකවජ්ජග්ගහණං. චිත්තමෙව යස්මා “ලොකවජ්ජ”න්ති වුච්චති, තස්මා මනොකම්මමිපි සියා ආපත්තීති අනිට්ඨස්සඬගනිවාරණත්ථං කම්මග්ගහණං. යං පනෙත්ථ අකිරියාලක්ඛණං කම්මං, තං කුසලත්තිකච්චිත්තං සියාති

අනිට්ඨප්පසඬගනිවාරණත්ථං කුසලත්තිකග්ගහණං. යා පනෙත්ථ අබ්‍යාකතා ආපත්ති, තං එකච්චං අවෙදනම්පි සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධසමාපන්නො ආපජ්ජති කත්වා වෙදනාත්තිකං එත්ථ න ලබ්‍හතීති අනිට්ඨප්පසඬගනිවාරණත්ථං වෙදනාත්තිකග්ගහණං කතන්ති වෙදිතබ්බං. සික්ඛාපදඤ්චි සවිත්තකපුග්ගලවසෙන “තිවිත්තං තිවෙදන”න්ති ලද්ධවොහාරං අවිත්තකෙනාපන්නම්පි “තිවිත්තං තිවෙදන”ම්චිවෙව වුව්චති. තත්‍රිදං සුත්තං “අත්ථාපත්ති අවිත්තකො ආපජ්ජති අවිත්තකො වුට්ඨාති (පරි. 324). අත්ථාපත්ති කුසලචිත්තො ආපජ්ජති කුසලචිත්තො වුට්ඨාති”තිආදි (පරි. 470). අනුගණ්ඨීපදෙ පන “සඤ්ඤා සදා අනාපත්තිමෙව කරොති, විත්තං ආපත්තිමෙව, අවිත්තකං නාම වත්ථුඅවිජානනං, නොසඤ්ඤාවීමොක්ඛං චිතික්කමජානනං, ඉදමෙතෙසං නානත්ත”න්ති වුත්තං.

සබ්බසඬගාහකවසෙනාති සබ්බසික්ඛාපදානං සඬගහවසෙන. භික්ඛුනියා විවරදානාදි කිරියාකිරියතො. ජාතරූපරජතපටිග්ගහණාදි සියා කිරියතො. උපනික්ඛිත්තාපටික්ඛෙපෙ සියා අකිරියතො. දෙසිතවත්ථුකපමාණාතික්කන්තකුට්ඨකරණෙ සියා කිරියතො, අදෙසිතවත්ථුකපමාණාතික්කන්තකරණෙ සියා කිරියාකිරියතො. යං විත්තඬගං ලහතියෙවාති කායවිත්තං වාචාවිත්තන්ති එවං. විනාපි විත්තෙනාති එත්ථ විනාපි විත්තෙන සභාපි විත්තෙනාති අධිජ්ජායො. යො යො සවිඤ්ඤත්තිකො, අවිඤ්ඤත්තිකො ච වුත්තො කායො, තස්ස කම්මං කායකම්මං, තථා වචිකම්මං. තත්ථ සවිඤ්ඤත්තිකො කායො උජ්ජත්තියා කම්මං සාධෙති, ඉතරො අනුජ්ජත්තියා. තථා වාචාති වෙදිතබ්බං, සික්ඛාපදන්ති “යො තත්ථ නාමකායො පදකායො”ති වචනතො චිතික්කමෙ යුජ්ජතීති වුත්තං. “හසිතුජ්ජාදවොට්ඨබ්බනානිපි ආපත්තිසමුට්ඨාපකචිත්තානි. ඉදම්පි න මයා පරිච්ඡින්නන්ති හසමානො පස්සති යදා, තදා වොට්ඨබ්බනං ජවනගතික”න්ති අනුගණ්ඨීපදෙ වුත්තං. අභිඤ්ඤාචිත්තානි පඤ්ඤත්තිං අජානිත්වා ඉද්ධිවිකුබ්බනාදිකාලෙ ගහෙතබ්බාති.

එත්ථ පන යො පන භික්ඛු භික්ඛුනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො...පෙ.... මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවන්නො අත්ථි කොචි පාරාජිකො හොති අසංවාසො, අත්ථි කොචි න පාරාජිකො හොති අසංවාසො. දුක්කට්ඨල්ලච්චයවත්ථුසු පටිසෙවන්නො අත්ථි කොචි න පාරාජිකො. පක්ඛපණ්ඩකො අපණ්ඩකපක්ඛෙ

උපසම්පන්නො පණ්ඩකපක්ඛෙ මෙචුනං ධම්මං පටිසෙවන්නො සො පාරාජිකං ආපත්තිං නාපජ්ජතිති න පාරාජිකො නාම. න භි අභික්ඛුනො ආපත්ති නාම අත්ථි. සො අනාපත්තිකත්තා අපණ්ඩකපක්ඛෙ ආගතො කිං අසංවාසො හොති න හොතිති? හොති, “අභබ්බො තෙන සරිරබන්ධනෙනා”ති (පාරා. 55; මහාව. 129) භි චුත්තං. “යො පන, භික්ඛු, භික්ඛුනං...පෙ.... අසංවාසො”ති (පාරා. 44) චුත්තත්තා යො පන භික්ඛුභාවෙන මෙචුනං ධම්මං පටිසෙවති, සො එව අභබ්බො. නායං අපාරාජිකත්තාති වෙ? න, “බ්‍යත්තෙන භික්ඛුනා පටිබලෙන සඬිසො ඤාපෙතබ්බො”ති (මහාව. 86) චුත්තට්ඨානෙ යථා අභික්ඛුනා කම්මවාචාය සාවිතායපි කම්මං රුහති කම්මවිපත්තියා අසම්භවතො, එවංසම්පදමිදං දට්ඨබ්බං. තත්ත්වං යුත්ති – උපසම්පන්නපුබ්බො එව වෙ කම්මවාචං සාවෙති, සඬිසො ව තස්මිං උපසම්පන්නසඤ්ඤී, එවඤ්ඤෙ කම්මං රුහති, න අඤ්ඤථාති නො බන්තිති ආවරියො. ගහට්ඨො වා තිත්ථියො වා පණ්ඩකො වා අනුපසම්පන්නසඤ්ඤී කම්මවාචං සාවෙති, සඬිසෙන කම්මවාචා න චුත්තා හොති, “සඬිසො උපසම්පාදෙය්‍ය, සඬිසො උපසම්පාදෙති, උපසම්පන්නො සඬිසෙනා”ති (මහාව. 127) භි වචනතො සඬිසෙන කම්මවාචාය වත්තබ්බාය සඬිසපරියාපන්නෙන, සඬිසපරියාපන්නසඤ්ඤීතෙන වා එකෙන චුත්තා සඬිසෙන චුත්තාව හොතිති වෙදිතබ්බො, අයමෙව සබ්බකම්මෙසු යුත්ති. තථා අත්ථි මෙචුනං ධම්මං පටිසෙවන්නො කොචි නාසෙතබ්බො “යො භික්ඛුනීද්ධසකො, අයං නාසෙතබ්බො”ති චුත්තත්තා එව, සො අනුපසම්පන්නොව, සහසෙය්‍යාපත්තිආදිං ජනෙති, තස්ස ඔමසනෙ ව දුක්කටං හොති. අභික්ඛුනියා මෙචුනං ධම්මං පටිසෙවන්නො න නාසෙතබ්බො “අන්තිමචත්ථුං අජ්ඣාපන්නො, භික්ඛවෙ, අනුපසම්පන්නො...පෙ.... නාසෙතබ්බො”ති පාළියා අභාවතො. තෙනෙව සො උපසම්පන්නසඬිබ්‍යං ගච්ඡති, න සහසෙය්‍යාපත්තාදිං ජනෙති, කෙවලං අසංවාසොති කත්වා ගණපුරකො න හොති, එකකම්මං එකුද්දෙසොපි භි සංවාසොති චුත්තො. සමසික්ඛතාපි සංවාසොති කත්වා සො තෙන සද්ධිං නත්ථිති පදෙසාධම්මාපත්තිං පන ජනෙතිති කාරණච්ඡායා දිස්සති. යථා භික්ඛුනියා සද්ධිං භික්ඛුසඬිසස්ස එකකම්මාදිනො සංවාසස්ස අභාවා භික්ඛුනී අසංවාසා භික්ඛුස්ස, තථා භික්ඛු ව භික්ඛුනියා, පදෙසාධම්මාපත්තිං පන ජනෙති. තථා “අන්තිමචත්ථුං අජ්ඣාපන්නොපි එකච්චො යො නාසෙතබ්බො”ති අචුත්තොති ඉමිනා නිදස්සනෙන සා කාරණච්ඡායා ගහණං න ගච්ඡති.

අපි ව “හික්මු සුත්තහික්මුමහි විජ්ජපටිපජ්ජති, පටිබුද්ධො සාදියති, උභො නාසෙතඛ්ඛා”ති (පාරා. 66) ව, “තෙන හි, හික්මුවෙ, මෙත්තියං හික්මුනිං නාසෙථා”ති (පාරා. 384) ව වචනතො යො සඨසමජ්ඣං පටිසිත්වා අනුච්ඡේදකෙන අනුච්ඡේදියමානො පරාජාපිතො, සොපි අනුපසම්පන්නොව, න ඔමසවාදපාවිත්තියං ජනෙතීති වෙදිතඛ්ඛං. කිඤ්චාපි “උපසම්පන්නං උපසම්පන්නසඤ්ඤී චුංසෙතුකාමො”ති පාළි නත්ථි, කිඤ්චාපි කඨබාවිතරණියං. “යං අක්කොසති, තස්ස උපසම්පන්නතා, අනඤ්ඤාපදෙසෙන ජාතිආදීහි අක්කොසනං, ‘මං අක්කොසති’ති ජානනා, අත්ථපුරෙක්ඛාරතාදීනං අභාවොති ඉමානෙත්ථ වත්තාරි අභිගානී”ති (කඨබා. අට්ඨ. ඔමසවාදසික්ඛාපදවණ්ණනා) චුත්තං, තථාපි දුට්ඨදොසසික්ඛාපදෙ “අසුද්ධො හොති පුග්ගලො අඤ්ඤතරං පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්නො, තඤ්චෙ පුද්ධදිට්ඨි සමානො ඔකාසං කාරාපෙත්වා අක්කොසාධිජ්ජායො වදෙති, ආපත්ති ඔමසවාදස්සා”ති (පාරා. 389) වචනතො අසුද්ධෙ උපසම්පන්නසඤ්ඤාය එව ඔමසන්නස්ස පාවිත්තියං. අසුද්ධදිට්ඨිස්ස දුක්කටං. “සුද්ධො හොති පුග්ගලො, අඤ්ඤතරං පාරාජිකං ධම්මං අනජ්ඣාපන්නො, තඤ්චෙ පුද්ධදිට්ඨි සමානො ඔකාසං කාරාපෙත්වා අක්කොසාධිජ්ජායො වදෙති, ආපත්ති ඔමසවාදස්සා”ති (පාරා. 389) වචනතො පන කඨබාවිතරණියං. “තස්ස උපසම්පන්නතා උපසම්පන්නසඤ්ඤිතා”ති න චුත්තං අනෙකංසිකත්තා තස්ස අභිගස්සාති වෙදිතඛ්ඛං.

අපි වෙත්ථ සික්ඛාපච්චක්ඛාතකවතුක්කං වෙදිතඛ්ඛං, අත්ථි පුග්ගලො සික්ඛාපච්චක්ඛාතකො න සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො, අත්ථි සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො න සික්ඛාපච්චක්ඛාතකො, අත්ථි සික්ඛාපච්චක්ඛාතකො වෙව සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො ව, අත්ථි නෙව සික්ඛාපච්චක්ඛාතකො න සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො. තත්ථ තතියො හික්මුනිසික්ඛාපච්චක්ඛාතකො වෙදිතඛ්ඛො. සා හි යාව න ලිඛිගං පරිච්චජති, කාසාවෙ සඋස්සාභාව සමානා සාමඤ්ඤා චචිතුකාමා සික්ඛං පච්චක්ඛන්තීපි හික්මුනි එව සික්ඛාසාජීවසමාපන්නාව. චුත්තඤ්ඤි හගවතා “න, හික්මුවෙ, හික්මුනියා සික්ඛාපච්චක්ඛාත”න්ති (චූළව. 434). කදා ව පන සා අහික්මුනි හොතීති? යදා සාමඤ්ඤා චචිතුකාමා ගිහිනිවාසනං නිවාසෙති, සා “විබ්භන්තා”ති සඨබ්බං ගච්ජති. චුත්තඤ්ඤි හගවතා “යදෙව සා විබ්භන්තා,

තදෙව අහික්බුති”ති (වුළුව. 434). කිත්තාවතා පන විබ්භන්තා හොතිති? සාමඤ්ඤා චචිතුකාමා කාසාවෙසු අනාලයා කාසාවං වා අපනෙති, නග්ගා වා ගච්ඡති, තිණපණ්ණාදිනා වා පටිච්ඡාදෙන්වා ගච්ඡති, කාසාවංයෙව වා ගිහිනිවාසනාකාරෙන නිවාසෙති, ඔදානං වා වත්ථං නිවාසෙති, සලිඬිගෙනෙව වා සද්ධිං තිත්ථියෙසු පවිසිත්වා කෙසලුඤ්චනාදිවතං සමාදියති, තිත්ථියලිඬිගං වා සමාදියති, තදා විබ්භන්තා නාම හොති. තත්ථ යා හික්බුතිලිඬිගෙ ධීතාව තිත්ථියවතං සමාදියති, සා තිත්ථියපක්කන්තකො හික්බු විය පච්ඡා පබ්බජ්ජමපි න ලහති, සෙසා පබ්බජ්ජමෙවෙකං ලහන්ති, න උපසම්පදං. පාළියං කිඤ්චාපි “යා සා, හික්බවෙ, හික්බුති සකාසාවා තිත්ථායතනං සඬ්ඤානා, සා ආගතා න උපසම්පාදෙතබ්බා”ති වචනතො යා පයමං විබ්භමිත්වා පච්ඡා තිත්ථායතනං සඬ්ඤානා, සා ආගතා උපසම්පාදෙතබ්බාති අනුඤ්ඤාතං විය දිස්සති. සඬ්ඤාතිආවරියෙහි පන “චතුර්විසති පාරාජිකානි”ති චුත්තත්තා න පුන සා උපසම්පාදෙතබ්බා, තස්මා එව සික්ඛාපච්චක්ඛානං නානුඤ්ඤාතං භගවතා. අන්තිමවත්ථුඅප්ඤ්ඤාපන්තා පන හික්බුති එව. පක්ඛපණ්ඩකිපි හික්බුති එව. කිත්ති පුච්ඡා.

විනිතවත්ථුවණ්ණනා

67. විනිතානි විනිච්ඡිතානි වත්ථුනි විනිතවත්ථුනි. තෙසං තෙසං “තෙන බො පන සමයෙන අඤ්ඤතරො හික්බු”තිආදීනං වත්ථුනං පාටෙක්කං නාමගණනං උද්ධරිත්වා උද්ධරිත්වා උනාධිකදොසසොධනට්ඨෙන උද්දානා ව තා මත්තාදිසිද්ධිගාමාහි ඡන්දොවිචිතිලක්ඛණෙන ගාමා වාති “උද්දානගාමා නාමා”ති චුත්තං, දෙ, සොධනෙ ඉති ධාතුස්ස රූපං උද්දානානි වෙදිතබ්බං. ඉමා පන උද්දානගාමා ධම්මසඬ්ඤානකත්ථෙරෙහි සඬ්ඤාතිකාලෙ යපිතා, කත්ථානි වෙ? පදහාජනියාවසානෙ. “වත්ථුගාමා නාම ‘තෙන බො පන සමයෙන අඤ්ඤතරො හික්බු’තිආදීනං ඉමෙසං විනිතවත්ථුනං නිදානානි”ති ගණ්ඨිපදෙ චුත්තං, තස්මා තත්ථ චුත්තනයෙන විනිතවත්ථුනි එව “වත්ථුගාමා”ති චුත්තානි වෙදිතබ්බං. ඉදමෙත්ථ සමාසතො අධිප්පායනිදස්සනං – “ආපත්තිං ත්වං, හික්බු, ආපත්තො පාරාජික”න්ති මූලාපත්තිදස්සනවසෙන වා, “අනාපත්ති, හික්බු, පාරාජිකස්ස, ආපත්ති සඬ්ඤාදිසෙසස්ස, දුක්ඛට්ඨස්සා”ති ආපත්තිහෙදදස්සනවසෙන වා, “අනාපත්ති, හික්බු, අසාදියන්තස්සා”ති අනාපත්තිදස්සනවසෙන වා යානි වත්ථුනි විනිතානි විනිච්ඡිතානි, තානි

විනිතවත්ථුනි නාම. තෙසං විනිතවත්ථුනං නිදානවත්ථුදිපිකා තත්ති වත්ථුගාලා නාම. උද්දානගාලාව “වත්ථුගාලා”ති වුත්තාති එකෙ. තෙසං “ඉමිනා ලක්ඛණෙන ආයතිං විනයධරා විනයං විනිච්ඡිනිස්සන්ති”ති වචනෙන විරුජ්ඣති. න හි උද්දානගාලායං කිඤ්චිපි විනිච්ඡයලක්ඛණං දිස්සති, උද්දානගාලානං විසුං පයොජනං වුත්තං “සුඛං විනයධරා උග්ගණ්හිස්සන්ති”ති, තස්මා පයොජනනානත්තතොපෙන නානත්තං වෙදිතබ්බං. තත්ථායං විග්ගහො – වත්ථුනි එව ගාලා වත්ථුගාලා. විනිතවත්ථුතො විසෙසනත්ථමෙත්ථ ගාලාග්ගහණං. උද්දානගාලාතො විසෙසනත්ථං වත්ථුග්ගහණන්ති වෙදිතබ්බං. කෙච් පන “ගාලානං වත්ථුනීති වත්තබ්බෙ වත්ථුගාලාති වුත්ත”න්ති වදන්ති. මක්කට්ඨත්ථුං අඤ්ඤෙ තත්ථ හික්බු ආරොවෙසුං, ඉධ සයමෙව. තත්ථ කාරණස්ස “භගවතා සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්ත”න්ති වුත්තත්තා වජ්ජිපුත්තකාපි අඤ්ඤෙ එව. “තත්ථ ආනන්දත්ථෙරො, ඉධ තෙ එවා”ති අඤ්ඤතරස්මි. ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. ආචරියස්ස අධිප්පායො පුබ්බෙ වුත්තො, තස්මා උපපරික්ඛිතබ්බං.

67-8. ඤත්වාති අප්පච්ඡිත්වා සයමෙව ඤත්වා. පොක්ඛරන්ති සරිරං හෙරිපොක්ඛරං විය. ලොකියා අවිකලං “සුන්දර”න්ති වදන්ති, තස්මා වණ්ණපොක්ඛරතායාති පයමෙනත්ථෙත විසිට්ඨකායච්ඡවිතායාති අත්ථො, දුතියෙන වණ්ණසුන්දරතායාති. “උප්පලගබ්භවණ්ණත්තා සුවණ්ණවණ්ණා, තස්මා උප්පලවණ්ණාති නාමං ලභී”ති ගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. නිලුප්පලවණ්ණා කායච්ඡවීති වචනං පන සාමච්ඡවි. දීපෙති. ලොකෙ පන “උප්පලසමා පසත්ථසාමා”ති වචනතො “යා සාමා සාමවණ්ණා සාමනනුමජ්ඣා, සා පාරිවරියා සග්ගෙ මම වාසො”ති වචනතො සාමච්ඡවිකා ඉත්ථීනං පසත්ථා. “යාවස්සා නං අන්ධකාර”න්තිපි පායො. කිලෙසකාමෙහි වත්ථුකාමෙසු යො න ලිම්පති.

69. ඉත්ථිලිඬ්ගං පාතුභූතන්ති ඉත්ථිසණ්ඨානං පාතුභූතං, තඤ්ච බො පුරිසින්ද්‍රියස්ස අන්තරධානෙන ඉත්ථින්ද්‍රියස්ස පාතුභාවෙන. එවං පුරිසින්ද්‍රියපාතුභාවෙපි. එතෙන යථා බ්‍රහ්මානං පුරිසින්ද්‍රියං නුප්පජ්ජති, කෙවලං පුරිසසණ්ඨානමෙව උප්පජ්ජති, යථා ච කස්සචි පණ්ඩකස්ස විනාපි පුරිසින්ද්‍රියෙන පුරිසසණ්ඨානං උප්පජ්ජති, න තථා තෙසන්ති දස්සිතං හොති, තං පන ඉත්ථින්ද්‍රියං, පුරිසින්ද්‍රියං චා අන්තරධායන්තං මරන්තානං විය

පටිලොමක්කමෙන සත්තරසමචිත්තක්ඛණතො පටියාය අත්තරධායති. පච්චුප්පන්නො ඉන්ද්‍රියෙ නිරුද්ධො ඉතරං විසභාගිත්ථියං පාතුහවති. යස්මා මහානිද්දං ඔක්කන්තස්සෙව කිරස්ස විසභාගිත්ථියං පාතුහවති, තස්මා “රත්තිභාගෙ නිද්දං ඔක්කන්තස්සා”ති චුත්තං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තංයෙව උපජ්ඣං තමෙව උපසම්පද”න්ති වචනතො පචත්තිතීයෙව උපජ්ඣායා, උපසම්පදාවරියා භික්ඛුනීයෙව ආවරියාති කත්වා තාසං උපජ්ඣායවත්තං, ආවරියවත්තඤ්ච ඉමිනා භික්ඛුනාසදාසායං පාතං භික්ඛුනුපස්සයං ගන්ත්වා කාතබ්බං, තාහි ච ඉමස්ස විහාරං ආගම්ම සද්ධිවිහාරිකවත්තාදි කාතබ්බං නු ඛොති වෙ? “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනීහි සඬගම්තු”න්ති වචනෙන විනාභාවදීපනතො කෙවලං න පුන උපජ්ඣා ගහෙතබ්බා, න ච උපසම්පදා කාතබ්බාති දස්සනත්ථමෙව “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තංයෙව උපජ්ඣං”න්තිආදි චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. තත්ථ භික්ඛුනීහි සඬගම්තුන්ති භික්ඛුහි විනා හුත්වා භික්ඛුනීහි එව සද්ධිං සමඬගී භවිතුං අනුජානාමීති අත්ථො, තස්මා ඉමිනා පාළිලෙසෙන “තස්සා එව ගාමන්තරාදීහි අනාපත්තී”ති අට්ඨකථාවචනං සිද්ධං හොති, ආගන්ත්වා සඬගම්තුං සක්කා, යඤ්ච භගවතා ගමනං අනුඤ්ඤාතං, තං නිස්සාය කුතො ගාමන්තරාදිපච්චයා ආපත්ති. න හි භගවා ආපත්තියං නියොපෙතීති යුත්තමෙව තං, අඤ්ඤා “යා ආපත්තියො භික්ඛුනං භික්ඛුනීහි අසාධාරණා, තාහි ආපත්තීහි අනාපත්තී”ති පාළිවචනතො න ගාමන්තරාදීහි අනාපත්තීති ආපජ්ජති. සාධාරණතා ආපත්තියෙව “යා ආපත්තියො භික්ඛුනං භික්ඛුනීහි අසාධාරණා, යා ච භික්ඛුනීහි සඬගමන්තියා ගාමන්තරාදිපාරරත්තිවිජ්ජවාසගණඔභීයනාපත්තියො, තාහි ආපත්තීහි අනාපත්තී”ති න චුත්තත්තාති වෙ? න චුත්තං අනිට්ඨස්පසඬගතො. භික්ඛුනීහි සද්ධිං සඬකන්තායපි තස්සා තා පභාය අඤ්ඤාහි සඬගමන්තියා ගාමන්තරාදීහි අනාපත්ති එව සබ්බකාලන්ති ඉමස්ස අනිට්ඨස්පසඬගතො තථා න චුත්තන්ති අත්ථො. තත්ථ ගාමන්තරාපත්තාදිවත්ථුං සඤ්චිච්ච තස්මිං කාලෙ අජ්ඣාචරන්තීපි සා ලිඬගපාතුභාවෙන කාරණෙන අනාපජ්ජනතො අනාපත්ති. අනාපජ්ජනට්ඨෙතෙව වුට්ඨාති නාමාති වෙදිතබ්බා. තථා යොගී අනුප්පන්නො එව කිලෙසෙ නිරොධෙති. අබන්ධනොපි පත්තො “උනපඤ්චබන්ධනො”ති වුච්චති, සබ්බසො වා පන න සාවෙති අප්පච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා, එවමිධ අනාපත්තාපි ආපත්ති වුට්ඨිතා නාම හොතීති වෙදිතබ්බා.

යස්මා පන සා පුරිසෙන සහසෙය්‍යාපත්තිං අනාපජ්ජන්තිපි සක්කොති භික්ඛුනීහි සඬගම්තුං, තස්මා අනාපත්තිති කත්වා අට්ඨකථායං “උභින්නම්පි සහසෙය්‍යාපත්ති හොති”ති වුත්තං. වුත්තඤ්ඤෙනං පරිවාලෙ “අපරෙහිපි චතුහාකාරෙහි ආපත්තිං ආපජ්ජති සඬසමජ්ඣෙකෙ ගණමජ්ඣෙකෙ පුග්ගලස්ස සන්තිකෙ ලිඬගපාතුහාවෙනා”ති (පරි. 324). යං පන වුත්තං පරිවාලෙ “අත්ථාපත්ති ආපජ්ජන්තො වුට්ඨාති වුට්ඨහන්තො ආපජ්ජති”ති (පරි. 324), තස්ස සහසෙය්‍යාදිං ආපජ්ජති අසාධාරණාපත්තිහි වුට්ඨාති, තදුහයම්පි සන්ධාය වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. දුරෙ විහාරො හොති පඤ්චධනුසතිකං පච්ඡිමං, විහාරතො පට්ඨාය ගාමං පවිසන්ති යා ගාමන්තරං හොතිති අත්ථො. සංවිදහනං පරිමොචෙත්වාති අද්ධානගමනසංවිදහනං අකත්වාති අත්ථො. තා කොපෙත්වාති පරිච්චජිත්වාති අත්ථො. “පරිපුණ්ණචස්සසාමණෙරනාපි”ති වචනතො අපරිපුණ්ණචස්සස්ස උපජ්ඣායග්ගහණං නත්ථිති විය දිස්සති. විනයකම්මං කත්වා යපිතොති විකප්පෙත්වා යපිතො. අවිකප්පිතානං දසාහාතික්කමෙ නිස්සග්ගියතා වෙදිතබ්බා. පුන පටිග්ගහෙත්වා සත්තාහං වට්ඨති පන “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනං සන්තිධිං භික්ඛුනීහි පටිග්ගාහාපෙත්වා පරිභුඤ්ජිතු”න්ති (වුළුව. 421) වචනතො වුත්තං. අනපෙක්ඛවිස්සජ්ජනෙනාති වත්ථුං අනපෙක්ඛවිස්සජ්ජනෙන වා පටිග්ගහණෙන වා පුන පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිස්සාමිති. පක්ඛමානත්තකාලෙ පුනදෙව ලිඬගං පරිවත්තති ඡාරත්තං මානත්තමෙව දාතබ්බන්ති සචෙ, භික්ඛුකාලෙ අප්පට්ච්ජන්තාය ආපත්තියා, නො පට්ච්ජන්තායාති නො ලද්ධිති ආවරියො.

පරිවාසදානං පන නත්ථිති භික්ඛුනියා ඡාදනාසම්භවතො වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. සචෙ භික්ඛුනී අසාධාරණං පාරාජිකාපත්තිං ආපජ්ජන්වා පුරිසලිඬගං පටිලහති, භික්ඛුසු උපසම්පදං න ලහති, පබ්බජ්ජං ලහති, අනුපබ්බජිත්වා භික්ඛුහාවෙ යිතො සහසෙය්‍යාපත්තිං න ජනෙති. විබ්භන්තාය භික්ඛුනියා පුරිසලිඬගෙ පාතුහුතෙ භික්ඛුසු උපසම්පදං න ලහති, පාරාජිකං. අවිබ්භන්තමානස්ස ගහට්ඨස්සෙව සතො භික්ඛුනීදුසකස්ස සචෙ ඉත්ථිලිඬගං පාතුහවති, නෙව භික්ඛුනීසු උපසම්පදං ලහති, න පුන ලිඬගපරිවත්තෙ ජාතෙ භික්ඛුසු වාති. භික්ඛුනියා ලිඬගපරිවත්තෙ සති භික්ඛු හොති, සො චෙ සික්ඛං පච්චක්ඛාය විබ්භමිත්වා ඉත්ථිලිඬගං පටිලහෙය්‍ය, භික්ඛුනීසු උපසම්පදං

පටිලහති උභයත්ථ පුබ්බෙ පාරාජිකභාවං අප්පත්තත්තා. යා පන භික්ඛුනී පරිපුණ්ණද්වාදසවස්සා පුරිසලිඛිගං පටිලහෙය්‍ය, උපසම්පන්නො භික්ඛු ඵලං පුන සික්ඛං පච්චක්ඛාය ආගතො න උපසම්පාදෙනඛ්ඛො අපරිපුණ්ණවිසතිවස්සත්තා. පුන ලිඛිගපරිවත්තෙ සති භික්ඛුනීසු උපසම්පදං ලහති. ඵලං වෙ කතද්වාදසසඬගහස්ස දාරකස්ස ලිඛිගපරිවත්තෙ සති ගිහිගතා ඉත්ථි හොති, පරිපුණ්ණද්වාදසවස්සා උපසම්පාදෙනඛ්ඛා කිර. භික්ඛුනියා ඉත්ථිලිඛිගන්තරධානෙන, භික්ඛුස්ස වා පුරිසලිඛිගන්තරධානෙන පක්ඛපණ්ඩකභාවො භවෙය්‍ය, න සා භික්ඛුනී භික්ඛුනීහි නාසෙතඛ්ඛො භික්ඛු වා භික්ඛුහි පුන පකතිභාවාපත්තිසම්භවා. පකතිපණ්ඩකං පන සන්ධාය “පණ්ඩකො නාසෙතඛ්ඛො”ති වුත්තං. පක්ඛපණ්ඩකො හි සංවාසනාසනාය නාසෙතඛ්ඛො, ඉතරො උභයනාසනායාති අත්ථො. යදි තෙසං පුන පකතිභාවො භවෙය්‍ය, “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තංයෙව උපජ්ඣං තමෙව උපසම්පදං තානියෙව වස්සාති භික්ඛුනීහි සඬගම්තු”න්ති අයං විධි සම්භවති. සවෙ නෙසං ලිඛිගන්තරං පාතුභවෙය්‍ය, සො ව විධි, යා ආපත්තියො භික්ඛුනං භික්ඛුනීහි සාධාරණා, තා ආපත්තියො භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ වුට්ඨාතුං අසාධාරණාහි අනාපත්තීති අයම්පි විධි සම්භවති. යං වුත්තං පරිවාරෙ “සභ පටිලාහෙන පුරිමං ජහති, පච්ඡිමෙ පතිට්ඨාති, විඤ්ඤත්තියො පටිප්පස්සම්භන්ති, පඤ්ඤත්තියො නිරුජ්ඣන්ති, සභ පටිලාහෙන පච්ඡිමං ජහති, පුරිමෙ පතිට්ඨාති, විඤ්ඤත්තියො”තිආදි, තං යථාවුත්තවිධිං සන්ධාය වුත්තන්ති අම්භාකං ඛන්තිති ආචරියො. ඉත්ථිලිඛිගං, පුරිසලිඛිගං වා අන්තරධායන්තං කිං සකලම්පි සරීරං ගහෙත්වා අන්තරධායති, උදාහු සයමෙව. කිඤ්ඤෙත්ථ – යදි තාව සකලං සරීරං ගහෙත්වා අන්තරධායති, අයං පුග්ගලො වුතො භවෙය්‍ය. තස්මා සාමඤ්ඤා වුතො භවෙය්‍ය, පුන උපසම්පජ්ජන්නො ඔපපාතිකො භවෙය්‍ය. අථ සයමෙව අන්තරධායති, සොපි භාවො තස්ස විරුජ්ඣති. ඉත්ථිනද්‍රියාදීනි හි සකලම්පි සරීරං ඛ්‍යාපෙත්වා ඨිතානීති ඛණ්ණිරොධො විය තෙසං අන්තරධානං වෙදිතඛ්ඛං, තස්මා යථාවුත්තදොසප්පසඬගාභාවො වෙදිතඛ්ඛො. අඤ්ඤමඤ්ඤං සංසට්ඨප්පභානං දීපානං ඵකප්පභානිරොධෙපි ඉතරිස්සා යානං විය සෙසසරීරට්ඨානං තත්ථ හොතීති වෙදිතඛ්ඛං.

71-2. මුච්චතු වා මා වා දුක්කටමෙවාති මොවනරාගාභාවතො. අවිසයොති අසාදියනං නාම එවරුපෙ යානෙ දුක්කරන්ති අත්ථො. මෙටුනධම්මො නාම උභින්නං වායාමෙන නිපජ්ජති “තස්ස ද්වයංද්වයසමාපත්ති”ති වුත්තත්තා, තස්මා ත්වං මා වායාම, එවං තෙ අනාපත්ති භවිස්සති, කිරියඤ්ඤෙනං සික්ඛාපදන්ති වුත්තං හොති, “ආපත්තිං ත්වං භික්ඛු ආපන්නො පාරාජික”න්ති වචනතො අකිරියම්පෙනං සික්ඛාපදං යෙහුයොන “කිරිය”න්ති වුච්චති සිද්ධං හොති.

73-4. “පාරාජිකහයෙන ආකාසගතමෙව කත්වා පචෙසනාදීනි කරොන්තස්ස සහසා තාලුකං වා පස්සං වා අඬගජානං ඡුපති වෙ, දුක්කටමෙවා”ති වදන්ති. කස්මා? න මෙටුනරාගත්තාති, විමංසිතබ්බං. දන්තානං බාහිරභාවො ඔට්ඨානං බාහිරභාවො විය පුල්ලච්චයවත්ථු හොතීති වුත්තං “බහි නික්ඛන්තදන්තෙ ජිව්හාය ව පුල්ලච්චය”න්ති. තං පුග්ගලං විසඤ්ඤිං කත්වාති වචනෙන සො පුග්ගලො බිත්තවිත්තො නාම හොතීති දස්සිතං හොති. යො පන පුග්ගලො න විසඤ්ඤිකතො, සො වෙ අත්තතො අඬගජානස්ස ධාතුසට්ඨනවරිණිජ්ඣිකාදිසඤ්ඤාය සාදියති, මෙටුනසඤ්ඤාය අභාවතො විසඤ්ඤිපක්ඛමෙව භජතීති තස්ස අනාපත්තිවිජායා දිස්සති. “මෙටුනමෙනං මඤ්ඤෙ කස්සචි අමනුස්සස්සා”ති ඤත්වා සාදියන්තස්ස ආපත්ති එව. පණ්ඩකස්ස මෙටුනධම්මන්ති පණ්ඩකස්ස වච්චමග්ගෙ වා මුඛෙ වා, භූමිමත්ථෙ වා සාම්ච්චනං. අවෙදයන්තස්සපි සෙවනවිත්තවසෙන ආපත්ති සන්ථතෙනෙව සෙවනෙ විය.

උපහතින්ද්‍රියවත්ථුස්මිං “එතමත්ථං ආරොචෙසුං, සො ආරොචෙසී”ති දුට්ඨො පායො අත්ථී. තත්ථ “ආරොචෙසු”න්ති වුත්තපායො “වෙදිසි වා සො භික්ඛවෙ”ති වුත්තත්තා සුන්දරං, අඤ්ඤා “ආපත්තිං ත්වං භික්ඛු”ති වත්තබ්බං සියා. “වෙදියා වා”ති දීපවාසිනො පඨන්ති කිර, මෙටුනධම්මස්ස පුබ්බපයොගා හත්ථග්ගාභාදයො, තස්මා “දුක්කටමෙවස්ස හොතී”ති ඉමිනා පුරිමපදෙන සම්බන්ධො. යස්මා පන දුක්කටමෙවස්ස හොති, තස්මා යාව සීසං න පාපුණාති පුග්ගලො, තාව දුක්කටෙ තිට්ඨතීති සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. සීසං නාම මග්ගපටිපාදනං. “සීසං න පාපුණාතීති පාරාජිකං න හොති තාව පුබ්බපයොගදුක්කටෙ තිට්ඨතී”ති අඤ්ඤතරස්මිං ගණ්ඨිපදෙ ලිබ්බං.

උච්චාලිඬ්භගපාණකදටියෙනාති එත්ථ භාවනිට්ඨාපච්චයො වෙදිතඛිබ්බො.
දටියෙන දංසෙන බාදනෙනාති හි අත්ථතො එකං.

76-7. සඬ්භාමසීසෙ යුද්ධමුඛෙ යොධපුරිසො විශායං භික්ඛුති
“සඬ්භාමසීසයොධො භික්ඛු”ති වුච්චති. රුක්ඛසුච්ච්චාරං උපිලවාය, එකෙන වා
බහුහි වා කණ්ටකෙහි ථකිතඛිබ්බං කණ්ටකද්වාරං. දුස්සද්වාරං සාණිද්වාරඤ්ච
දුස්සසාණිද්වාරං. “කිලඤ්චසාණි”ති ආදිනා වුත්තං සබ්බමපි දුස්සසාණියමෙව
සඬ්භගහෙත්වා වුත්තං. එකසදිසත්තා “එක”න්ති වුත්තං. ආකාසතලෙති
හම්මියතලෙති අත්ථො. අයඤ්ඤෙත්ථ සඬ්ඛෙපොති ඉදාති වත්තඛිබ්බං සන්ධාය
වුත්තං. “කිඤ්චි කරොත්තා නිසිත්තා හොත්තීති වුත්තත්තා නිපන්තානං
ආපුච්ඡනං න වට්ටති”ති වදන්ති. “යථාපරිච්ඡෙදමෙව ච න උට්ඨාති, තස්ස
ආපත්තියෙවා”ති කිඤ්චාපි අවිසෙසෙන වුත්තං, අනාදරියදුක්කටාපත්ති එව
තත්ථ අධිජ්ජෙතා. කථං පඤ්ඤායතීති? “රත්තිං ද්වාරං විවරිත්වා නිපන්තො
අරුණෙ උග්ගතෙ උට්ඨහති, අනාපත්ති”ති වුත්තත්තා, මහාපච්චරියං
විසෙසෙත්වා “අනාදරියදුක්කටාපි න මුච්චති”ති වුත්තත්තා ච, තෙන ඉතරස්මා
දුක්කටා මුච්චතීති අධිජ්ජායො. යථාපරිච්ඡෙදමෙව ච න උට්ඨාති, තස්ස
ආපත්තියෙවාති එත්ථ න අනාදරියදුක්කටං සන්ධාය වුත්තං.
යථාපරිච්ඡෙදමෙවාති අවධාරණත්තා පරිච්ඡෙදතො අබ්භන්තරෙ න හොතීති
වුත්තං හොති. පුන “සුපතී”ති වුත්තට්ඨානෙ විශ සන්තිට්ඨානං ගහෙත්වා
වුත්තං. එවං නිපජ්ජන්තොති නිපජ්ජනකාලෙ ආපජ්ජිතඛිබ්බදුක්කටමෙව
සන්ධාය වුත්තං, තස්මා යථාපරිච්ඡෙදෙන උට්ඨහන්තස්ස ද්වෙ දුක්කටාතීති
වුත්තං හොතීති. අන්ධකට්ඨකථායමපි “යදි රත්තිං ද්වාරං අසංවරිත්වා
නිපන්තො ‘දිවා වුට්ඨහිස්සාමි’ති, අනාදරියෙ ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති වුත්තං,
එත්ථාපි “නිපන්තො”ති වුත්තත්තා “අරුණෙ උට්ඨිතෙ උට්ඨාහී”ති න
වුත්තත්තා ච ඡානිතඛිබ්බං. “මහාපච්චරියං අනාදරියදුක්කටමෙව සන්ධාය
වුත්තං, න අට්ඨකථායං වුත්තදුක්කට”න්ති එකෙ වදන්ති. තස්ස අනාපත්තීති
අත්ථතො අනිපන්තත්තා වුත්තං. “සචෙ පන රත්තිං සංවරිත්වා නිපන්තො,
අරුණුට්ඨානසමයෙ කොචි විවරති, ද්වාරජග්ගනාදීති අකත්වා නිපන්තස්ස
ආපත්තියෙව. කස්මා? ආපත්තිබ්බත්තත්තා”ති වදන්ති.

යස්මා යක්ඛගහිතකොපි විසඤ්ඤිභූතො විය ඛිත්තචිත්තො නාම භොති,
 අස්ස පාරාජිකාපත්තිතො අනාපත්ති, පගෙව අඤ්ඤාතො, තස්මා
 “යක්ඛගහිතකො විය විසඤ්ඤිභූතොපි න මුච්චති”ති යං මහාපච්චරියං වුත්තං,
 තං පුබ්බෙ සඤ්චිච්ච දිවා නිපන්තො පච්ඡා යක්ඛගහිතකොපි විසඤ්ඤිභූතොපි
 න මුච්චති නිපජ්ජනපයොගක්ඛණෙ එව ආපන්නත්තාති අධිප්පායෙන වුත්තං.
 ඛන්ධිත්වා නිපජ්ජාපිතොව මුච්චතීති න යක්ඛගහිතකාදීස්වෙව, සොපි යාව
 සයමෙව සයනාධිප්පායො න භොති, තාව මුච්චති. යදා කිලන්තො හුත්වා
 නිද්දායිතුකාමතාය සයනාධිප්පායො භොති, තදා සංවරාපෙත්වා, ජග්ගාපෙත්වා
 වා ආභොගං වා කත්වා නිද්දායිතබ්බං, අඤ්ඤා ආපත්ති. සභාගො වෙ නත්ථී,
 න පස්සති වා, න ගන්තුං වා සක්කොති. චිරමපි අධිවාසෙත්වා පච්ඡා
 වෙදනාට්ටො හුත්වා අනාභොගෙනෙව සයති, තස්ස “අනාපත්ති
 වෙදනාට්ටස්සා”ති වචනෙන අනාපත්ති, තස්සාපි අවිසයත්තා ආපත්ති න
 දිස්සතීති විසඤ්ඤිභාවෙනෙව සුපන්තස්ස “අනාපත්ති ඛිත්තචිත්තස්සා”ති
 වචනෙන න දිස්සති. ආචරියා පන එවං න කථයන්තීති අවිසෙසෙන “න
 දිස්සතී”ති න කථයන්ති, යදි සඤ්ඤං අප්පට්ලහිත්වා සයති, අවසචත්තත්තා
 ආපත්ති න දිස්සති, සවෙ සඤ්ඤං පට්ලහිත්වාපි කිලන්තකායත්තා සයනං
 සාදියන්තො සුපති, තස්ස යස්මා අවසචත්තත්තං න දිස්සති, තස්මා ආපත්ති
 එවාති කථයන්තීති අධිප්පායො.

මහාපදුමත්ථෙරවාදෙ යක්ඛගහිතකො ඛිත්තචිත්තකො මුච්චති. ඛන්ධිත්වා
 නිපජ්ජාපිතො අසයනාධිප්පායත්තා, වෙදනාට්ටත්තා ව මුච්චතීති අධිප්පායො.
 එවං සන්තෙ පාළිඅට්ඨකථා, ථෙරවාදො ව සමෙති, තස්මා තෙසං තෙසං
 විනිච්ඡයානං අයමෙව අධිප්පායොති නො ඛන්තීති ආචරියො, අනුගණ්ඨීපදෙ
 පන යක්ඛගහිතකොපි විසඤ්ඤිභූතොපි න මුච්චති නාම, පාරාජිකං ආපජ්ජිතුං
 භබ්බො සො අන්තරන්තරා සඤ්ඤාපට්ලාහතොති අධිප්පායො. “ඛන්ධිත්වා
 නිපජ්ජාපිතො වා”ති කුරුන්දිවචනෙන එකභඩ්ගෙන නිපන්තොපි න මුච්චතීති
 වෙ? මුච්චතියෙව. කස්මා? අත්ථතො අනිපන්නත්තා. කුරුන්දිවාදෙන
 මහාඅට්ඨකථාවාදො සමෙති. කස්මා? අවසචත්තසාමඤ්ඤාතො. කිඤ්චාපි
 සමෙති, ආචරියා පන එවං න කථයන්ති. න කෙවලං තෙයෙව,
 මහාපදුමත්ථෙරොපිති දස්සනත්ථං. “මහාපදුමත්ථෙරොනා”ති වුත්තං.
 මහාපදුමත්ථෙරවාදෙ “පාරාජිකං ආපජ්ජිතුං අභබ්බො යක්ඛගහිතකො

නාමා” ති ව චුත්තං, තත්ථ ආවරියා පන එවං වදන්ති “සචෙ ඔක්කන්තනිද්දො අජානන්තොපි පාදෙ මඤ්චකං ආරොපෙති, ආපත්තියෙවාති චුත්තත්තා යො පන පතිත්වා තත්ථෙව සයති න චුට්ඨාති, තස්ස ආපත්ති අන්තරන්තරා ජානන්තස්සාපි අජානන්තස්සාපි හොති” ති. සබ්බට්ඨකථාසු චුත්තවචනාති සම්පිණ්ඩෙත්වා දස්සෙතුං “ඉධ කො මුච්චති කො න මුච්චති” ති චුත්තං. යක්ඛගහිතකො වා විසඤ්ඤීභූතො වා න කෙවලං පාරාජිකං ආපජ්ජිතුං භබ්බො එව, සබ්බොපි ආපජ්ජති. එවං “බන්ධිත්වා නිපජ්ජාපිතොව මුච්චති” ති වචනෙන තස්සපි අවසවත්තත්තා “ආපත්ති න දිස්සති” ති එවං න කථයන්ති. යස්මා උම්මත්තකඛිත්තවිත්තවෙදනාට්ටෙසු අඤ්ඤතරො න හොති, තස්මා “ආපත්තියෙවා” ති කථයන්ති. ඉදං කිර සබ්බං න සඬ්භිතිං ආරුළ්භං. “පචෙසනං සාදියතීතිආදිනා චුත්තත්තා අකිරියාපි හොතීති වදන්ති, තං න ගහෙතබ්බං, යදා පන සාදියති, තදා සුබ්බමාපි විඤ්ඤත්ති හොති එවාති ඉධ කිරියා එවා” ති අනුගණ්ඨීපදෙ චුත්තං.

පඨමපාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියපාරාජිකං

ධනියවත්ථුවණ්ණනා

84. දුතියෙ රාජුහි එව පරිග්ගහිතත්තා “රාජගහ”න්ති ලද්ධනාමකෙ සම්පත්ථෙත, අධිකරණත්ථෙත ව පටිලද්ධභූමිමවිහත්තිකෙ ගිජ්ඣකුටෙ පබ්බතෙ චතුහි විහාරෙහි විහරන්තොති අධිජ්ජායො. තස්ස “චස්සං උපගච්ඡිංසු” ති ඉමිනා සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. තයො එව හි ඤත්තිං යථෙත්වා ගණකම්මං කරොන්ති, න තතො උභානා අධිකා වා අකිරියත්තා. තත්ථ විනයපරියායෙන සඬ්භිගණපුග්ගලකම්මකොසල්ලත්ථං ඉදං පකිණ්ණකං වෙදිතබ්බං – අත්ථි සඬ්භිකම්මං සඬ්භිසො එව කරොති, න ගණො න පුග්ගලො, තං අපලොකනකම්මස්ස කම්මලක්ඛණෙකදෙසං යථෙත්වා ඉතරං චතුබ්බිධම්පි කම්මං වෙදිතබ්බං. අත්ථි සඬ්භිකම්මං සඬ්භිසො ව කරොති, ගණො ව කරොති, පුග්ගලො ව කරොති. කිඤ්චාති? යං පුබ්බෙ යපිතං. චුත්තඤ්ඤෙනං පරිවාරට්ඨකථායං “යස්මිං විහාරෙ ද්වෙ තයො ජනා වසන්ති, තෙහි නිසීදිත්වා කතම්පි සඬ්භිසෙන

කතසදිසමෙව. යස්මිං පන විහාරෙ එකො භික්ඛු හොති, තෙන භික්ඛුනා උපොසථදිවසෙ පුබ්බකරණපුබ්බකිච්චං කත්වා නිසින්නෙන කතම්පි කතිකවත්තං සඬ්ඝෙන කතසදිසමෙව හොති”ති (පරි. අට්ඨ. 495-496). පුනපි වුත්තං “එකභික්ඛුකෙ පන විහාරෙ එකෙන සාවිතෙපි පුරිමකතිකා පටිප්පස්සම්භති එවා”ති. අත්ථි ගණකම්මං සඬ්ඝො කරොති, ගණො කරොති, පුග්ගලො කරොති, තං තයො පාරිසුද්ධිඋපොසථා අඤ්ඤාසං සන්නිකෙ කරියන්ති, තස්ස වසෙන වෙදිතබ්බං. අත්ථි ගණකම්මං ගණොව කරොති, න සඬ්ඝො න පුග්ගලො, තං පාරිසුද්ධිඋපොසථො අඤ්ඤාමඤ්ඤං ආරොචනවසෙන කරියති, තස්ස වසෙන වෙදිතබ්බං. අත්ථි පුග්ගලකම්මං පුග්ගලොව කරොති, න සඬ්ඝො න ගණො, තං අධිට්ඨානුපොසථවසෙන වෙදිතබ්බං. අත්ථි ගණකම්මං එකච්චොව ගණො කරොති, එකච්චො න කරොති, තත්ථ අඤ්ඤාත්තිකං ද්වෙ එව කරොන්ති, න තයො. සඤ්ඤාත්තිකං තයොව කරොන්ති, න තතො උභයා අධිකා වා, තෙන වුත්තං “තයො එව භි ඤ්ඤාත්තිකං යපෙත්වා ගණකම්මං කරොන්ති, න තතො උභයා අධිකා වා අකිරියත්තා”ති. තස්මා තයොව විනයපරියායෙන සම්පහුලා, න තතො උද්ධන්ති වෙදිතබ්බං. අනුගණධීපදෙ පන “කිඤ්ඤාපි කම්මලක්ඛණං තයොව කරොන්ති, අථ ඛො තෙහි කතං සඬ්ඝෙන කතසදිසන්ති වුත්තත්තා එකෙන පරියායෙන තයො ජනා විනයපරියායෙනපි සඬ්ඝො”ති වුත්තං, ඉදං සබ්බම්පි විනයකම්මං උපාදාය වුත්තං, ලාභං පන උපාදාය අන්තමසො එකොපි අනුපසම්පන්නොපි “සඬ්ඝො”ති සඬ්ඛං ගච්ඡති කිර. පචාරණාදිවස්ස්ස අරුණුග්ගමනසමන්තරමෙව “වුත්ථගස්සා”ති වුච්චන්ති, උක්කංසනයෙන “පාටිපදදිවසතො පට්ඨායා”ති වුත්තං, තෙනෙව “මහාපචාරණාය පචාරිතා”ති වුත්තං. අඤ්ඤාථා අන්තරායෙන අපචාරිතා “වුත්ථගස්සා”ති න වුච්චන්තීති ආපජ්ජති. ථම්මාදි කට්ඨකම්මන්ති වෙදිතබ්බං. කෙච් තනුකං දාරුත්ථම්මං අන්තොකත්වා මත්තිකාමයං ථම්මං කරොන්ති, අයං පන තථා න අකාසී, තෙන වුත්තං “සබ්බමත්තිකාමයං කුට්ඨං කරිත්වා”ති. තෙලමිස්සාය තම්බමත්තිකාය.

85. “මා පච්ඡමා ජනතා පාණෙසු පාතඛ්‍යතං ආපජ්ජී”ති ඉමිනා අනුද්දෙසසික්ඛාපදෙන යත්ථ ඉට්ඨකපචන පත්තපචන කුට්ඨකරණ විහාරකාරාපන නවකම්මකරණ ඛණ්ඩවුල්ලපටිසඬ්ඛරණ

විහාරසම්මජ්ජන පටග්ගිදාන කුපපොක්ඛරණිකොපනාදීසු පාතධ්‍යානං ජානන්තෙන හික්බුතා කප්පියවචනම්පි න වත්තබ්බන්ති දස්සෙති, තෙනෙව පරියායං අවත්වා තෙසං සික්ඛාපදානං අනාපත්තිවාරොසු “අනාපත්ති අසතියා අජානන්තස්සා”ති වුත්තං. “අන්තරාපත්තිසික්ඛාපද”න්තිපි එතස්ස නාමමෙව. “ගච්ඡටේතං, හික්ඛවෙ, කුට්ඨං හින්දවා”ති ඉමිනා කතං ලභිත්වා තත්ථ වසන්තානම්පි දුක්ඛටමෙවාති ච සිද්ධං. අඤ්ඤා භි භගවා න හින්දාපෙය්‍ය. එස නයො හෙදනකං ඡෙදනකං උද්දාලනකන්ති එත්ථාපි, ආපත්තිහෙදාව. තතො එව භි හෙදනකසික්ඛාපදාදීසු විය “අඤ්ඤෙන කතං පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජති, ආපත්ති දුක්ඛටස්සා”ති න වුත්තං, තථා අඤ්ඤස්සත්ථාය කරොති, චෙතියාදීනං අත්ථාය කරොති, දුක්ඛටමෙවාති ච සිද්ධං, අඤ්ඤා කුට්ඨාරසික්ඛාපදාදීසු විය “අඤ්ඤස්සත්ථාය වාසාගාරං යපෙත්වා සබ්බත්ථ, අනාපත්ති”ති නයමෙව වදෙය්‍ය, න හින්දාපෙය්‍ය. සබ්බමත්තිකාමයභාවං පන මොවෙත්වා කට්ඨපාසාණාදිමිස්සං කත්වා පරිභුඤ්ජති, අනාපත්ති. තථා භි ඡෙදනකසික්ඛාපදාදීසු භගවතා නයො දින්නො “අඤ්ඤෙන කතං පමාණාතික්කන්තං පටිලභිත්වා ඡින්දිත්වා පරිභුඤ්ජති”තිආදීසු. කෙච් පන “වයකම්මම්පිති එතෙන මූලං දත්වා කාරාපිතම්පි අත්ථි, තෙන තං අඤ්ඤෙන කතම්පි න වට්ටතීති සිද්ධ”න්ති වදන්ති, තං න සුන්දරං. කස්මා? සම්භාරෙ කිණිත්වා සයමෙව කරොන්තස්සාපි වයකම්මසම්භවතො. කිං වා පාළිලෙසෙ සති අට්ඨකථාලෙසනයො. ඉට්ඨකාහි ගිඤ්ජකාවසථසඬ්ඛෙපෙන කතා වට්ටතීති එත්ථ පකතිඉට්ඨකාහි විනිත්වා කත්තබ්බාවසථො ගිඤ්ජකාවසථො නාම. සා භි “මත්තිකාමයා”ති න වුව්චති, “ඉට්ඨකකුට්ඨකා”ත්වෙව වුව්චති, තස්මා ථුසගොමයතිණපලාලමිස්සා මත්තිකාමයාපි අපක්කිට්ඨකමයාපි “සබ්බමත්තිකාමයා”ත්වෙව වුව්චතීති නො ඛන්තීති ආවරියො, හස්මාදයො භි මත්තිකාය දළ්භිභාවත්ථමෙව ආදියන්ති, අපක්කිට්ඨකමයාපි ගිඤ්ජකාවසථසඬ්ඛං න ගච්ඡති, න ච ආයස්මා ධනියො එකජ්ජභාරෙතෙව කුම්භකාරො විය කුම්භං තං කුට්ඨං නිට්ඨාපෙසි, අනුක්කමෙන පන සුක්ඛාපෙත්වා සුක්ඛාපෙත්වා මත්තිකාපිණ්ඩෙහි විනිත්වා නිට්ඨාපෙසි, අපක්කිට්ඨකමයා කුට්ඨි විය සබ්බමත්තිකාමයා කුට්ඨි එකාබද්ධා භොති, න

තථා පක්කිට්ඨකමයා, තස්මා සා කප්පතීති එකෙ. සබ්බමත්තිකාමයාය කුටියා බහි වෙ තිණකුටිකාදිං කත්වා අන්තො වසති, දුක්කටමෙව. සවෙ තත්ථ තත්ථ ඡිද්දං කත්වා බන්ධිත්වා එකාබද්ධං කරොති, වට්ටති. අන්තො වෙ තිණකුටිකාදිං කත්වා අන්තො වසති, වට්ටති. කාරකො එව වෙ වසති, කරණපච්චයා දුක්කටං ආපජ්ජති, න වසනපච්චයා. සවෙ අන්තො වා බහි වා උභයත්ථ වා සුධාය ලිම්පති, වට්ටති. යස්මා සබ්බමත්තිකාමයා කුටි සුකරා භින්දිතුං, තස්මා තත්ථ යපිතං පත්තච්චරාදි අගුත්තං හොති, වොරාදීහි අවහරිතුං සක්කා, තෙන චුත්තං “පත්තච්චරගුත්තත්ථායා”ති.

පාළිමුත්තකවිනිච්ඡයවණ්ණනා

තෙන බො පන සමයෙන ඡබ්බග්ගියා භික්ඛු උච්චාවචෙ පත්තෙ ධාරෙන්ති, උච්චාවචානි පත්තමණ්ඩලානි ධාරෙන්ති”ති (වුළුව. 253) එවමාදීනි වත්ථුනි නිස්සාය “න, භික්ඛවෙ, උච්චාවචා පත්තා ධාරෙන්තිබ්බා, යො ධාරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”තිආදිනා නයෙන අකප්පියපරික්ඛාරෙසු ව දුක්කටං පඤ්ඤත්තං. කස්මා? තදනුලොමත්තා. යත්ථාපි න පඤ්ඤත්තං, තත්ථ “න, භික්ඛවෙ, උච්චාවචානි ඡත්තානි ධාරෙන්තිබ්බානි, යො ධාරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”තිආදිනා (වුළුව. 269-270) නයෙන දුක්කටං සම්භවති, තස්මා “තත්‍රායං පාළිමුත්තකො”ති ආරභිත්වා සබ්බපරික්ඛාරෙසු වණ්ණමට්ඨං, සචිකාරං වා කරොන්තස්ස ආපත්ති දුක්කටන්ති දීපෙන්නෙන “න වට්ටති”ති චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. එත්ථාහ – “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යපෙත්වා පහරණිං සබ්බං ලොභභණ්ඩං, යපෙත්වා ආසන්දිං පල්ලඬිකං දාරුපත්තං දාරුපාදුකං සබ්බං දාරුභණ්ඩං, යපෙත්වා කතකඤ්ච කුම්භකාරිකඤ්ච සබ්බං මත්තිකාභණ්ඩ”න්ති (වුළුව. 293) චුත්තත්තා යථායපිතං වජ්ජෙත්වා ඉතරං සබ්බං වණ්ණමට්ඨමිපි සචිකාරමිපි අවිසෙසෙන වට්ටතීති? චුච්චතෙ – තං න යුත්තං යථාදස්සිතපාළිවිරොධතො, තස්මා “යපෙත්වා පහරණි”න්ති එවං ජාතිවසෙන අයං පාළි පවත්තා, යථාදස්සිතා පාළි වණ්ණමට්ඨාදිවිකාරපටිසෙධනවසෙන පවත්තානි එවං උභයමිපි න විරුජ්ඣති, තස්මා යථාචුත්තමෙව. ආරග්ගෙන නිබ්බදනග්ගෙන, “ආරග්ගෙරිව සාසපො”ති (ම. නි. 2.458; ධ. ප. 401; සු. නි. 630) එත්ථ චුත්තනයතො ආරග්ගෙන.

පට්ටමුබ්බෙ වාති පට්ටකොටියං. පරියන්තෙති විවරපරියන්තෙ. වෙණිඋහුමුනියුපෙඤ්ඤාම. අග්ඝියන්ති චෙතියං. ගයමුග්ගරන්ති තුලාදණ්ඩසණ්ඨානං, ගයා සීසෙ සුවිකා හොති, මුඛපත්තා ලද්දා. උක්කිරන්ති නීහරන්ති කරොන්ති යපෙන්ති. කොණසුත්තපිළකා නාම ගණ්ඨිකපට්ටාදිකොණසු සුත්තමයපිළකා. යං එත්ථ විවරං වා පත්තො වා “න වට්ටති”ති චුත්තො, තත්ථ අධිට්ඨානං රුහති, විකප්පනාපි රුහතීති වෙදිතබ්බං. දෙඩ්ඬුහොති උදකසප්පො. අවජීති කුඤ්ථරක්ඛි. ගොමුත්තකන්ති ගොමුත්තසණ්ඨානා රාජියො. කුඤ්ථිකාය සෙනාසනපරික්ඛාරත්තා සුවණ්ණරූපියමයාපි වට්ටතීති ඡායා දිස්සති, “කුඤ්ථිකාය වණ්ණමට්ඨකම්මං න වට්ටති”ති වචනතො අඤ්ඤෙ කප්පියලොභාදිමයාව කුඤ්ථිකා කප්පන්ති පරිහරණියපරික්ඛාරත්තා. ආරකණ්ටකො පොත්ථකාදිකරණසත්ථකජාති. “ආමණ්ඩකසාරකො ආමලකඵලමයො”ති වදන්ති. තාලපණ්ණබීජනීආදීසු “වණ්ණමට්ඨකම්මං වට්ටති”ති චුත්තං. කිඤ්චාපි තාති කුඤ්ථිකා විය පරිහරණියාති, අථ බො “උච්චාවචාති න ධාරෙතබ්බාතී”ති පටික්ඛෙපාභාවතො චුත්තං. කෙවලඤ්ඨි තාති “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, විදුපනඤ්ච තාලවණ්ටඤ්චා”තිආදීනා (වුළුව. 269) චුත්තාති. ගණ්ඨිපදෙ පන “තෙලභාජනෙසු වණ්ණමට්ඨකම්මං වට්ටතීති සෙනාසනපරික්ඛාරත්තා”ති චුත්තං. රාජවල්ලභාති රාජකුලූපකා. සීමාති ඉධාධිප්පෙතා භූමි, බද්ධසීමා ව. “යෙසං සන්තකා තෙසං සීමා, තත්ථ පරෙහි න කත්තබ්බ”න්ති අනුගණ්ඨිපදෙ චුත්තං. “භූමි ව සීමා ව යෙසං සන්තකා, තෙහි ඵව වාරෙතබ්බා. යෙසං පන අඤ්ඤෙසං භූමියං සීමා කතා, තෙ වාරෙතුං න ඉස්සරා”ති වදන්ති. “සඬ්ඝහෙදාදීනං කාරණත්තා ‘මා කරොථා’ති පටිසෙධෙතබ්බා ඵවා”ති අන්ධකට්ඨකථායං චුත්තං කිර.

86-7. දාරුකුටිකං කාතුං, කත්තුන්ති ව අත්ථී. බණ්ඩාබණ්ඩිකන්ති ඵලාඵලං විය දට්ඨබ්බං. ආණාපෙහීති වචනං අනිට්ඨෙ ඵව වුව්චතීති කත්වා බන්ධං ආණාපෙසි. ඉස්සරියමත්තායාති සම්ද්ධියං මත්තාසද්දොති ඤාපෙති.

88. “ඵවරූපං වාවං භාසිත්වා”ති ව පාඨො. ලොමෙන ත්වං මුත්තො, මා පුනපි ඵවරූපමකාසීති ඉදං කිං බ්‍යාපාදදීපකං, දාරුසුපි ලොභක්ඛන්ධදීපකං වචනං සොතාපන්නස්ස සතො තස්ස රාජස්ස පතිරූපං. නනු නාම “පුබ්බෙ

කතං සුකතං හත්තෙ, වදෙය්‍යාථ පුනපි යෙනත්ථො”ති පචාරෙත්වා අතීච
 ජිතිපාමොජ්ජං උප්පාදෙනබ්බං තෙන සියාති? සච්චමෙනං සොතාපන්නත්තා
 අතීච බුද්ධමාමකො ධම්මමාමකො සඬ්ඝමාමකො ච, තස්මා හික්බුනං
 අකප්පියං අසහන්තො, සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා ච ඕකාසං කත්තුකාමො
 “සුපයුත්තාති මෙ දාරුනී”ති තුට්ඨචිත්තොපි එවමාහාති වෙදිතබ්බං. ඉමෙහි
 නාම එවරුපෙ යානෙ. “ආගතපදානුරූපෙනාති අඤ්ඤෙහි වා පදෙහි, ඉතො
 ථොකතරෙහි වා ආගතකාලෙ තදනුරූපා යොජනා කාතබ්බා”ති ගණ්ඨීපදෙ
 වුත්තං. “න කෙවලං ඉමස්මිංයෙව සික්ඛාපදෙ, අඤ්ඤෙසුපි ආගච්ඡන්ති,
 තස්මා තත්ථ තත්ථ ආගතපදානුරූපෙන යොජනා වෙදිතබ්බා”ති
 අනුගණ්ඨීපදෙ වුත්තං. උප්ඝායනත්ථො අදින්තස්සාදින්තත්තාව, තෙ
 උප්ඝායිංසු.

රුද්‍රදාමකො නාම රුද්‍රදාමකාදීහි උප්පාදිතො. බාරාණසිනගරාදීසු තෙහි
 තෙහි රාජ්‍යහි පොරාණසත්ථානුරූපං ලක්ඛණසම්පන්නා උප්පාදිතා
 නීලකභාපණා. තෙසං කිර තිභාගං අග්ඝති රුද්‍රදාමකො, තස්මා තස්ස පාදො
 ථුල්ලච්චයවත්ථු හොති. මාසකො පන ඉධ අප්පමාණං. කභාපණො
 කිඤ්චිකාලෙ ඌනවීසතිමාසකො හොති, කිඤ්චි කාලෙ
 අතිරෙකවීසතිමාසකො. තස්මා තස්ස කභාපණස්ස චතුත්ථභාගො
 පඤ්චමාසකො විය අතිරෙකපඤ්චමාසකො වා ඌනපඤ්චමාසකො වා පාදොති
 වෙදිතබ්බං. ඉමස්සත්ථස්ස දීපනත්ථං. “තදා රාජගහෙ වීසතිමාසකො
 කභාපණො හොති”තිආදී වුත්තං. තත්ථ රජතමයො සුවණ්ණමයො
 තම්බමයො ච කභාපණො හොති. සුවණ්ණභූමියං විය පාදොපි යත්ථ
 තම්බමයොව කතො හොති, තත්ථ සොච පාදොති ආචරියො. යස්මා පාදො
 එකනීලකභාපණග්ගෙන, තස්මා තස්ස පාදස්ස චතුත්ථභාගොව සියා
 පාදොති එකෙ. ඉදං න යුජ්ජති. යො ච තත්ථ පාදාරහො භණ්ඩො, තස්ස
 චතුත්ථභාගස්සෙව පාරාජිකචත්ථුභාවප්පසඩ්ධගතො. යදි පාදාරහං භණ්ඩං
 පාරාජිකචත්ථු, සිද්ධං “සොච පාදො පච්ඡිමං පාරාජිකචත්ථු”ති. න හි සබ්බත්ථ
 භණ්ඩං ගහෙත්වා නීලකභාපණග්ගෙන අග්ගාපෙන්නි. යස්මා තස්ස තස්සෙව
 කභාපණග්ගෙන අග්ගාපෙන්නි, තස්මා තස්ස තස්ස ජනපදස්ස පාදොච පාදොති
 තදග්ගෙනකමෙව පාදග්ගෙනකත්ති සිද්ධං, “සො ච බො පොරාණස්ස

නීලකභාපණස්ස වසෙන, න ඉතරෙසන්ති යත්ථ පන නීලකභාපණා වළඤ්ජං ගච්ඡන්ති, තත්ථෙථවා”ති කෙච්චි වදන්ති, උපපරික්ඛිත්වා ගහෙනබ්බං.

පදභාජනීයවණ්ණනා

92. ගාමා වා අරඤ්ඤා වාති ලක්ඛණානුපඤ්ඤත්තිකත්තා පටිමපඤ්ඤත්තියා ආදිමිති වුත්තා. යතො වා අපක්කන්තා, සො අමනුස්සො නාම. “අමනුස්සගාමං අපාරුපිත්වා, ගාමජ්ජවෙසනඤ්ච අනාපුච්ඡා පටිසිතුං වට්ටති”ති අනුගණ්ඨීපදෙ වුත්තං. “යතො ගාමතො ආගන්තුකාමා එව අපක්කන්තා, තං ගාමං එවං පටිසිතුං න වට්ටති”ති වදන්ති එකෙ. කෙච්චි පන “යක්ඛපරිග්ගහභූතොපි ආපණාදීසු දිස්සමානෙසු එව ‘ගාමො’ති සඬ්ඛාං ගච්ඡති, අදිස්සමානෙසු පවෙසනෙ අනාපත්ති”ති වදන්ති. “ගාමො එව උපවාරො ගාමුපවාරොති එවං කම්මධාරයවසෙන ගහිතෙ කුරුන්දට්ඨකථාදීසු වුත්තමිති සුචුත්තමෙව හොති”ති වදන්ති. “තස්ස සරුපවාරො ගාමොති ආපජ්ජති”ති වචනං පටික්ඛිපති. “ගාමස්සුපවාරො ව ගාමො ව ගාමුපවාරො වා”ති වදන්ති, තං විරුජ්ඣති, න. “ඉමෙසං ලාභාදීසු ලක්ඛණං සන්ධාය මහාඅට්ඨකථායං ‘සරං සරුපවාරො’තිආදි වුත්තං, තං න මයං පටික්ඛිපාමා”ති ව වදන්ති. “කතපරික්ඛෙපො වාති සරස්ස සමන්තතො තත්තකො උපවාරො නාමා”ති ගණ්ඨීපදෙ ලිඛිතං. අනුගණ්ඨීපදෙ පන “යො යො අට්ඨකථාවාදො වා ථෙරවාදො වා පච්ඡා වුච්චන්ති ඉතො අනාගතං සන්ධාය වුත්තං, නාතිතං. යදි අතීතමිති සන්ධාය වුත්තං, මහාපදුමථෙරවාදොව පමාණං ජාතන්ති ආපජ්ජති, තස්මා අනාගතමෙව සන්ධාය වුත්තන්ති ආචරියා කථයන්ති”ති වුත්තං. සෙසමිති ගාමුපවාරලක්ඛණමිති.

තත්ත්වං නයොති තස්ස ගාමුපවාරස්ස ගහණෙ අයං නයො. විකාලෙගාමජ්ජවෙසනාදීසුති එත්ථ “ගාමජ්ජවෙසනඤ්චි බහි එව ආපුච්ඡිතබ්බ”න්ති ගණ්ඨීපදෙ වුත්තං. “තං අට්ඨකථාය න සමෙති”ති වදන්ති. “ගාමසඬ්ඛාතූපවාරං සන්ධාය වුත්ත”න්ති ගහිතෙ සමෙතිති මම තක්කො. “ආදි-සද්දතො සරෙ යීතානං දින්තලාභභාජනාදීති”ති ගණ්ඨීපදෙ වුත්තං. “ගාමුපවාරෙ යීතානං පාපුණ්තබ්බලාභං සඤ්චිච්ච අදෙන්නානං පාරාජික”න්ති අනුගණ්ඨීපදෙ වුත්තං. කිඤ්චාපි කුරුන්දිආදීසු පාළියං වුත්තවචනානුලොමවසෙන වුත්තත්තා “පමාදලොබා”ති න වත්තබ්බං,

මහාඅට්ඨකථායං චුත්තවිනිවිජයො සඬ්භිතිතො පට්ඨාය ආගතො. “යඤ්චෙන මහාඅට්ඨකථාය”න්තිආදි සිහලදීපෙ අට්ඨකථාවරියෙහි චුත්තං “විනිවිජයනො”ති ව. ලෙඩ්ඛුපාතෙනෙව පරිච්ඡන්දිතබ්බොති පරික්ඛෙපාරහට්ඨානං, න උපචාරං. සො හි තතො අපරෙන ලෙඩ්ඛුපාතෙන පරිච්ඡන්තො. ඉමස්මිං අදින්නාදානසික්ඛාපදෙති නියමෙන අඤ්ඤත්ථ අඤ්ඤථාති අත්ථතො චුත්තං හොති. තෙන වා නියමෙන යථාරුතවසෙනාපි අත්ථො ඉධ යුජ්ජති. අභිධම්මෙ පනාතිආදිනා අඤ්ඤථාපි අත්ථාපත්තිසිද්ධං දස්සෙති.

“පරිච්චාගාදිමිති අකතෙ ‘ඉදං මම සත්තක’න්ති අවිදිතමපි පරපරිග්ගහිතමෙව පුත්තකානං පිතු අවිචයෙන සත්තකං විය, තං අත්ථතො අපරිච්චත්තෙ සඬ්ගහං ගවිජති”ති ගණ්ඨිපදෙ චුත්තං. “ථෙණස්ස කම්මං ථෙය්‍යං, ථෙණෙන ගහෙනබ්බහුතං භණ්ඩං. ථෙය්‍යන්ති සඬ්ඛාතන්ති ථෙය්‍යසඬ්ඛාත”න්ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ චුත්තං. තං ථෙය්‍යං යස්ස ථෙණස්ස කම්මං, සො යස්මා ථෙය්‍යවිත්තො අවහරණවිත්තො හොති, තස්මා “ථෙය්‍යසඬ්ඛාත”න්ති පදං උද්ධරිත්වා “ථෙය්‍යවිත්තො අවහරණවිත්තො”ති පදභාජනමපි තෙසං පොරාණානං යුජ්ජතෙව, තථාපි අට්ඨකථායං චුත්තනායෙනෙව ගහෙනබ්බං. “යඤ්ච පුබ්බභාගෙ ‘අවහරිස්සාමී’ති පවත්තං විත්තං, යඤ්ච ගමනාදිසාධකං, පරාමසනාදිසාධකං වා මජ්ඣෙ පවත්තං, යඤ්ච යානාවාචනපයොගසාධකං, තෙසු අයමෙවෙකො පච්ඡිමො විත්තකොට්ඨාසො ඉධ අධිජ්ජෙතො ‘ථෙණො’ති අපරෙ”ති අනුගණ්ඨිපදෙ චුත්තං. උනමාසකමාසපාදාදියු “අවහරණවිත්තෙසු එකවිත්තකොට්ඨාසොති ආවරියා වදන්ති”ති චුත්තං.

පඤ්චවිසතිඅවහාරකථාවණ්ණනා

පඤ්චවිසති අවහාරා නාම වචනහෙදෙනෙව හින්නා, අත්ථතො පන අහින්නා. ආකුලා දුච්ඤ්ඤායාවිනිවිජයාති ආවරියානං මුඛෙ සන්තිකෙ සබ්බාකාරෙන අග්ගහිතවිනිවිජයානං දුච්ඤ්ඤායා. දුකතිකපට්ඨානපාළි (පට්ඨා. 5.1.1 ආදයො, දුකතිකපට්ඨානපාළි) විය ආකුලා දුච්ඤ්ඤායාවිනිවිජයා, කෙවලං තං ආවරියා පුබ්බාපරවිරොධමකත්වා සඬ්භිතිතො පට්ඨාය ආගතනයමවිනාසෙත්වා වණ්ණයන්තිති

“පටියානපාලිමිවාති අපරෙ වදන්ති” ති ව වුත්තා. පොරාණාති සඬ්භිතිආවරියා. අයමෙත්ථ සාමීචි එව, සවෙ න දෙනි, ආපත්ති නත්ථි, පාරාජිකහයා පන යථා සික්ඛාකාමො දෙනි, එවං දාතබ්බමෙව. යාති පනෙත්ථ වත්ථුනි, තාති සිහලදීපෙ ආවරියෙහි සඬ්භාදීනමනුමනියා අටියකථාසු පක්ඛිත්තාති, “අනාගතෙ බ්‍රහ්මචාරීනං හිතත්ථාය පොත්ථකාරුළුභකාලතො පච්ඡාපි” ති වුත්තං. ආණත්තිකං ආණත්තික්ඛණෙපි ගණ්හාති, කාලන්තරෙතාපි අත්ථසාධකො, කාලන්තරං සන්ධායාති ඉදමෙනෙසං නානත්තං. භට්ඨෙති අපගතෙ. අත්තරසමුද්දෙ අතුරුමුහුදෙ. එරති සාධෙති. නවධොතොති නවකතො. පාසාණසක්ඛරන්ති පාසාණඤ්ච සක්ඛරඤ්ච.

භූමටියකථාදිවණ්ණනා

94. මහාඅටියකථායං පන සච්චෙපි අලිකෙපි දුක්කටමෙව වුත්තං, තං පමාදලිඛිතන්ති වෙදිතබ්බන්ති යථෙතරහි යුත්තියා ගහෙතබ්බා. තත්ථ “චතුර්වග්ගෙන යපෙත්වා උපසම්පදපචාරණඅබ්භානාදිසබ්බං සඬ්භකම්මං කාතුං වට්ඨති” ච්චෙව වත්තබ්බෙ “උපසම්පදපචාරණකථිතබ්භානාදීනි” ති ලිඛන්තිති වෙදිතබ්බං. තං ආවරියා “පමාදලෙඛා” ත්චෙව වණ්ණයන්ති, තෙන වුත්තං “පමාදලිඛිත”න්ති. යං යං වචනං මුසා, තත්ථ තත්ථ පාචිත්තියන්ති වුත්තං. දුක්කටස්ස වචනෙ පයොජනාභාවා “අදින්නාදානස්ස පුබ්බපයොගෙ” ති වුත්තං. අඤ්ඤෙසම්පි පුබ්බපයොගෙ පාචිත්තියටියානෙ පාචිත්තියමෙව. පමාදලිඛිතන්ති එත්ථ ඉධ අධිජ්ජෙනමෙව ගහෙත්වා අටියකථායං වුත්තන්ති ගහිතෙ සමෙති විය. ආවරියා පන “පාචිත්තියටියානෙ පාචිත්තිය”න්ති වත්වා දුක්කටෙ විසුං වත්තබ්බෙ “සච්චාලිකෙ” ති සාමඤ්ඤතො වුත්තත්තා “පමාදලෙඛා” ති වදන්තිති වෙදිතබ්බාති. “කුසලචිත්තෙන ගමනෙ අනාපත්ති” ති වුත්තත්තා “දානඤ්ච දස්සාමී” ති වචනෙන අනාපත්ති විය.

පාචිත්තියටියානෙ දුක්කටා න මුච්චතීති පාචිත්තියෙන සද්ධිං දුක්කටමාපජ්ජති. බහුකාපි ආපත්තියො භොන්තුති බණනබ්බහනුද්ධරණෙසු දස දස කත්වා ආපත්තියො ආපන්නො, තෙසු උද්ධරණෙ දස පාචිත්තියො දෙසෙත්වා මුච්චති, ජාතිවසෙන “එකමෙව දෙසෙත්වා මුච්චති” ති කුරුන්දියං වුත්තං, තස්මා පුරිමෙන සමෙති. “සමොධානෙත්වා දස්සිතපයොගෙ

“දුක්කට” න්ති චුත්තත්තා සමානපයොගා බහුදුක්කටත්තං ඤාපෙති. බණනෙ බහුකානීති සමානපයොගත්තා න පටිප්පස්සමිහති. අට්ඨකථාවරියප්පමාණෙනාති යථා පනෙත්ථ, එවං අඤ්ඤෙසුපි එවරුපාති අට්ඨකථාය ආගතවචනාති සඬගීතිතො පටියාය ආගතත්තා ගහෙනබ්බානීති අත්ථො. “ඉධ දුතියපාරාජිකෙ ගහෙනබ්බො, න අඤ්ඤෙසු” ති ධම්මසිරිත්ථෙරො කිරාහ. ගණ්ඨිපදෙ පන “පුරිමබණනං පච්ඡිමං පත්වා පටිප්පස්සමිහති, තෙනෙව එකමෙව දෙසෙත්වා මුච්චති” ති චුත්තං, “විසභාගකිරියං වා පත්වා පුරිමං පටිප්පස්සමිහති” ති ව චුත්තං.

එවං එකට්ඨානෙ යිතාය කුමභියා යානාවාවනඤ්ඤෙත්ථ ඡහාකාරෙහි වෙදිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. කුමභියාති භූමිමවචනං. උද්ධං උක්ඛිපන්තො කෙසග්ගමත්තම්පි භූමිතො මොචෙති, පාරාජිකන්ති එත්ථ මුඛවට්ටියා පුට්ඨොකාසං බුන්දෙන මොචිතෙ “යානාවාවනඤ්ඤෙත්ථ ඡහාකාරෙහි වෙදිතබ්බ” න්ති ඉමිනා සමෙති, තථා අවත්වා “භූමිතො මුත්තෙ කෙසග්ගමත්තම්පි අතික්කන්තෙ භූමිතො මොචිතං නාම හොති” ති දළ්භං කත්වා වදන්ති, උපපරික්ඛිත්වා ගහෙනබ්බං. එත්ථ එකච්චෙ එවං අත්ථං වදන්ති “පුබ්බෙ බණන්තෙන අවසෙසට්ඨානාති වියොජිතාති, තස්මිං විමුත්තෙ පාරාජික” න්ති. සඬබ්බෙපමභාපච්චරියාදීසු චුත්තවචනස්ස පමාදලෙඛනාවො “අත්තනො භාජනගතං වා කරොති, මුට්ඨිං වා ඡින්දති” ති වචනෙන දීපිතො.

යං පන “පිතමත්තෙ පාරාජික” න්ති චුත්තං, තං යථෙතරහි “පඤ්චවිඤ්ඤාණා උප්පන්නවත්ථුකා උප්පන්නාරම්මණා” ති පදස්ස “උප්පන්නවත්ථුකාහි අනාගතපටික්ඛෙපො” ති අට්ඨකථාවචනං “අසම්භින්නවත්ථුකා අසම්භින්නාරම්මණා පුරෙජාතවත්ථුකා පුරෙජාතාරම්මණා” ති වචනමපෙක්ඛිත්වා අතීතානාගතපටික්ඛෙපොති පරිවත්තෙති, තථා තාදිසෙහි පරිවත්ත’න්ති වෙදිතබ්බං. න හි අට්ඨකථාවරියා පුබ්බාපරවිරුද්ධං වදන්ති. යං පන ආවරියා “ඉදං පමාදලිඛිත” න්ති අපනෙත්වා පටික්ඛිපිත්වා වචනකාලෙ වාචෙත්ති, උද්දිසන්ති, තමෙව ව ඉමිනාපි ආවරියෙන “පමාදලිඛිත” න්ති පටික්ඛිත්තං. යඤ්ච සුත්තං දස්සෙත්වා තෙ පටික්ඛිපන්ති, තමෙව ව දස්සෙන්නෙන ඉමිනා පටික්ඛිත්තං, තෙන චුත්තං “තං පන තත්ථෙව” ති ආදි.

අනාපත්තිමත්තමෙව වුත්තන්ති නෙව අවහාරො න ගීවා අනාපත්තිති බ්‍යඤ්ජනතොව හෙදො, න අත්ථතොති දස්සනත්ථං. තං පමාදලිඛිතං කතරෙහීති වෙ? පුබ්බෙ වුත්තජ්ජකාරෙහි, ලෙබ්බෙහි වා, එස නයො සබ්බත්ථං. “න හි තදෙව බහුසු යානෙසු යුත්තතො පාරාජිකමහුත්වා කත්ථවි හොති”ති සබ්බං අනුගණ්ඨීපදෙ වුත්තං. දුට්ඨපිතං වා යපෙතීති එත්ථ තතො පග්ගරිස්සතීති යානාවාවනං සන්ධාය කතත්තා පාරාජිකං තං පන ගණ්හතු වා මා වා තත්ථෙව “හින්දතී”තිආදිවචනතො වෙදිතබ්බං. “තත්ථෙවාවාති යානාවාවනං අකරොන්තොව යානා අවාචෙතුකාමොව කෙවලං ‘හින්දතී’ති අට්ඨකථාවචනතො ව ඤාපෙතබ්බං”න්ති අඤ්ඤතරස්මිං ගණ්ඨීපදෙ වුත්තං. තථා “පග්ගරිතෙහි තිත්තපංසුං ගහෙත්වා උදකෙ පක්ඛිපිත්වා පචිත්වා ගහෙතුං සක්කා, තස්මා ගහණමෙව සන්ධාය වුත්ත”න්ති අපරෙ. “රිත්තකුම්භියා උපරි කරොති, හණ්ඩදෙය්‍ය”න්ති වුත්තං, තං ආණත්තියා විරුජ්ඣති, “යදා සක්කොසි, තදා තං හණ්ඩං අවහරා”ති අත්ථසාධකො ආණත්තිකාලෙ එව පාරාජිකං. අපිව ආවාටකාදීති ථාවරපයොගානි ව එත්ථ සාධකානි. නත්ථි කාලකතපයොගානි පාරාජිකවත්ථුනීති තස්මා උපපරික්ඛිතබ්බත්ති එකෙ. යත්ථ යත්ථ “අපරෙ”ති වා “එකෙ”ති වා වුවචති, තත්ථ තත්ථ සුට්ඨ උපපරික්ඛිත්වා යුත්තං ගහෙතබ්බං, ඉතරං ඡඩ්ඛෙතබ්බං. වදන්තීති ආවරියා වදන්ති. න, අඤ්ඤථා ගහෙතබ්බත්ථතොති පාළිපරිහරණත්ථං වුත්තං. එවමෙකෙ වදන්තීති තං න ගහෙතබ්බං. කස්මා? “පස්සාවං වා ඡඩ්ඛෙතී”ති ව “අපරිභොගං වා කරොති”ති ව අත්ථතො එකත්තා, අට්ඨකථාය “මුග්ගරෙන පොථෙත්වා හින්දතී”ති වුත්තත්තාපි.

අයං පනෙත්ථ සාරොතිආදිකථාය “අම්භාකං ආවරියස්ස වචන”න්ති ධම්මසිරිත්ථෙරො ආහ. සඬගභාවරියානං වාදොති එකෙ. පුබ්බෙ වුත්තාපි තෙ එව, තස්මා වොහාරවසෙනාති අඡඩ්ඛෙතුකාමම්පි තථා කරොන්තං “ඡඩ්ඛෙතී”ති වොහරන්ති. එවමෙනෙසං පදානං අත්ථො ගහෙතබ්බොති එවං සන්තෙ “යානාවාවනස්ස නත්ථිතාය දුක්කට්”න්ති අට්ඨකථාවචනෙන අතිවිය සමෙති, තත්ථ යානාවාවනචිත්තස්ස නත්ථිතාය යානා චුතම්පි න “යානා චුත”න්ති වුවචතිති අත්ථො ගහෙතබ්බො. ඉතරථාපිති ථෙය්‍යචිත්තාභාවා යානා වාචෙතුකාමස්සපි දුක්කට් යුජ්ජති.

96. සයමෙව පතිතමොරස්සෙව ඉතො විතො ව කරොතො පුල්ලව්වයං. ආකාසට්ඨවිනිවිජයෙ තප්පසඬිගෙන තස්මිං වෙහාසාදිගතෙපි අසම්මොහත්ථං එවං ගහෙනඛ්ඛන්ති වුත්තං. “එවමඤ්ඤත්‍රාපි සාමිසෙ”ති ගණ්ඨීපදෙ වුත්තං. “යානාවාචනං අකරොන්තො වාලෙතී”ති වචනතො යානාවාචනෙ පුල්ලව්වයං නත්ථීති වුත්තං හොති. කෙච් අඵන්දාපෙත්වා යානාවාචනාවාචනෙහිපි දුක්කට්ඨපුල්ලව්වයෙ වදන්ති. “තෙ යානාවාචනං අකරොන්තොති ඉමං අට්ඨකථාවචනං දස්සෙත්වා පටිසෙධෙතඛ්ඛා”ති කෙච් වදන්ති, විමංසිතඛ්ඛං.
97. ඡෙදනමොචනාදි උපරිභාගං සන්ධාය වුත්තං. අවස්සං යානතො ආකාසගතං කරොති. එත්ථ “එකකොටිං නීහරිත්වා යපිතෙ වංසෙ ධීතස්ස ආකාසකරණං සන්ධායා”ති කෙච් වදන්ති. තෙ පන අථ “මූලං අවිජේත්වා වලයං ඉතො විතො ව සාරෙති, රක්ඛති. සචෙ පන මූලතො අනීහරිත්වාපි හත්ථෙත ගහෙත්වා ආකාසගතං කරොති, පාරාජික”න්ති අට්ඨකථාවචනං දස්සෙත්වා පටිසෙධෙතඛ්ඛා. භික්තිනිස්සිතන්ති භික්තියා උපත්ථම්භිතං සන්ධාය වුත්තන්ති එකෙ. භික්තිං නිස්සාය යපිතන්ති නාගදන්තාදීසු ධීතං සන්ධාය වුත්තං. ඡින්නමත්තෙති උපරි උග්ගන්ත්වා ධීතං සන්ධාය වුත්තං.
98. උපරි ධීතස්ස පිට්ඨියාති එත්ථ අධො ඔසාරණං සන්ධාය වුත්තං. හෙට්ඨා ඔසාරෙත්තස්ස උපරිමස්ස පිට්ඨියා හෙට්ඨිමෙන ධීතොකාසං අතික්කන්තමත්තෙ පාරාජිකං, උද්ධං උක්ඛිපන්තස්ස උදකතො මුත්තමත්තෙ. “එවං ගහිතෙ භූමට්ඨෙ වුත්තෙන සමෙතී”ති වදන්ති. මතමච්ඡානං ධීතට්ඨානමෙව යානං කිර. ථෙය්‍යවිත්තෙන මාරෙත්වා ගණ්ඨතො උෆානපාදග්ග්ගතකෙ දුක්කට්ඨං, සහපයොගත්තා පාවිත්තියං නත්ථීති එකෙ. මදනඵලවසාදීනීති එත්ථ සීහලභාසා කිර වස ඉති විසන්ති අත්ථො, ගරුළාකාරෙන කතුප්පෙයිතං වා.
99. පුඛ්ඛෙ පාසෙ ඛද්ධසුකරඋපමාය වුත්තා එව. “ථලෙ යපිතාය නාවාය න පුට්ඨොකාසමත්තමෙවා”ති පායො. “වාතො ආගම්මාති වචනතො වාතස්ස නත්ථීකාලෙ පයොගස්ස කතත්තා අවහාරො නත්ථී, අත්ථීකාලෙ චෙ කතො, අවහාරොවා”ති වදන්ති. “භණ්ඩදෙය්‍යං පන කෙසන්ති චෙ? යෙසං හත්ථෙ කභාපණානි ගහිතානි, තෙසං වා,

නාවාසාමිනා නාවාය අග්ගහිතාය නාවාසාමිකස්ස වා”ති අනුගණ්ඨීපදෙ වුත්තං.

104. නිරම්බිත්වා උපරි. අකතං වා පන පතිට්ඨපෙතීති අපුබ්බං වා පට්ඨපෙතීති අත්ථො.

106. ගාමට්ඨෙ වා “ගාමො නාමා”ති න වුත්තං පයමං ගාමලක්ඛණස්ස සබ්බසො වුත්තත්තා.

107. අරඤ්ඤට්ඨෙ අරඤ්ඤං නාමාති පුන න කෙවලං පුබ්බෙ වුත්තලක්ඛණඤ්ඤෙව අරඤ්ඤන්ති ඉධාධිජ්ජෙතං, කින්තු පරපරිග්ගහිතමෙව චෙතං හොති, තං ඉධාධිජ්ජෙතන්ති දස්සනත්ථං වුත්තං. තෙනෙව අත්ථෙපි අරඤ්ඤග්ගහණං කතං. අග්ගෙපි මූලෙපි ඡින්නාති එත්ථ “න වෙදෙත්වා යිතා, ඡින්නමත්තෙ පතනකං සන්ධාය වුත්ත”න්ති වදන්ති. තච්ඡෙත්වා යපිතොති අරඤ්ඤසාමිකෙහි පරෙහි ලද්ධෙහි තච්ඡෙත්වා යපිතො. අද්ධගතොපිති විරකාලිකොපි. “න ගහෙතබ්බොති අරඤ්ඤසාමිකෙහි අනුඤ්ඤාතෙනපි”ති ගණ්ඨීපදෙ වුත්තං. ඡල්ලියා පරියොනද්ධං හොතීති ඉමිනා සාමිකානං නිරපෙක්ඛතං දීපෙති. තෙන වුත්තං “ගහෙතුං වට්ටති”ති. යදි සාමිකානං සාපෙක්ඛතා අත්ථී, න වට්ටති.

108. තත්ථ “භාජනෙසු පොක්ඛරණිතලාකෙසු ච ගාවො පක්කොසතීති ඉතො පට්ඨාය තයො දස වාරා ආදිමෙව දස්සෙත්වා සංඛිත්තා”ති අනුගණ්ඨීපදෙ වුත්තං. නිබ්බහනඋදකං නාම තලාකරක්ඛණත්ථාය අධිකොදකනික්ඛමනද්වාරෙන නික්ඛමනඋදකං. “ගහෙතුං න ලහතීති සාමිචිකම්මං න හොති”ති අනුගණ්ඨීපදෙ වුත්තං. ඉතො පට්ඨාය “වුත්ත”න්ති වුත්තෙ අනුගණ්ඨීපදෙති ගහෙතබ්බං. අනික්ඛන්තෙ උදකෙති පායසෙසො, සුක්ඛමාතිකාපයොගත්තා භණ්ඩදෙයාමිපි න හොතීති අධිජ්ජායො. තලාකං නිස්සාය ඛේතස්ස කතත්තාති “සබ්බසාධාරණං තලාකං හොති”ති පයමං වුත්තත්තා තං සන්ධාය වුත්තං. “යස්මා තලාකගතං උදකං සබ්බසාධාරණමිපි මාතිකාය සති තං අනික්ඛමිත්වා ගහෙතුං න වට්ටති, තස්මා තං සන්ධාය කුරුන්දියාදීසු අවහාරොති වුත්ත”න්ති අපරෙ ආහුති. ඉමිනා

ලක්ඛණෙන න සමෙතීති යස්මා සබ්බසාධාරණදෙසො නාම තඤ්ච තළාකං සබ්බසාධාරණං, කතිකාභාවා ච මහාඅට්ඨකථායං වුත්තමෙව යුත්තන්ති ආභාවරියො.

109. “තතො පට්ඨාය අවහාරො නත්ථීති ථෙය්‍යායපි ගණ්හතො, තස්මා යථාමුණ්ඩමහාජෙනබ්බත්තා, අරක්ඛිතබ්බත්තා, සබ්බසාධාරණත්තා ච අඤ්ඤම්පි සඬ්ඝසන්තකං ඉදං න භොති”ති ගණ්ඨීපදෙ වුත්තං.

110. උජුකමෙව තිට්ඨතීති එත්ථ “සමීපෙ රුක්ඛසාබාදීහි සන්ධාරිතත්තා ඊසකං බලිත්වා උජුකමෙව තිට්ඨති වෙ, අවහාරො. ඡින්නවෙණු විය තිට්ඨති වෙ, අනාපත්තී”ති වුත්තං, තං සුචුත්තං, තස්ස විනිච්ඡයෙ “සවෙ තාති රක්ඛන්ති”ති වුත්තත්තා. නො අඤ්ඤාපාති සමීපත්තෙ වෙ වාතෙ වාතමුඛසොධනං කරොති, පාරාජිකන්ති අත්ථො.

111. අඤ්ඤෙසු පන විචාරණා එව නත්ථීති තෙසු අප්පටික්ඛිපිතත්තා අයමෙව විනිච්ඡයොති වුත්තං භොති. “එතෙන ධුරනික්ඛෙපං කත්වාපි වොරෙහි ආහටං වොදෙත්වා ගණ්හතො අනාපත්තීති දීපිතං භොති”ති වුත්තං.

112. එසෙව නයොති උද්ධාරෙයෙව පාරාජිකං, කස්මා? අඤ්ඤෙහි පත්තෙහි සාධාරණස්ස සඤ්ඤාණස්ස වුත්තත්තා. පදවාරෙන්නාති වොරෙන නීහරිත්වා දින්නං ගහෙත්වා ගච්ඡතො. ගාමද්වාරන්ති වොහාරමත්තමෙව, ගාමන්ති අත්ථො ආණත්තියා දට්ඨබ්බත්තා, ද්වින්නම්පි උද්ධාරෙ එව පාරාජිකං. අසුකං නාම ගාමං ගන්ත්වාති වචනෙන යාව තස්ස ගාමස්ස පරතො උපවාරො, සබ්බමෙතං ආණත්තමෙව භොති. “යත්වා වා නිසිදිත්වා වා විස්සමිත්වා පුරිමථෙය්‍යවිත්තං වුපසමිත්වා ගමනත්ථඤ්චෙ භණ්ඩං න නික්ඛිත්තං, යථාගහිතමෙව, පදවාරෙන කාරෙතබ්බොති, නික්ඛිත්තඤ්චෙ, උද්ධාරෙනා”ති ච ලිඛිතං. කෙවලං “ලිඛිත”න්ති වුත්තෙ ගණ්ඨීපදෙ ගහෙතබ්බං. ථෙය්‍යවිත්තෙන පරිභුඤ්ජන්තොති යානාවාවනං අකත්වා නිවත්ථපාරුතනීහාරෙන “පුබ්බෙවෙදං මයා ගහිත”න්ති ථෙය්‍යවිත්තෙන පරිභුඤ්ජන්තො. “නට්ඨෙ භණ්ඩදෙය්‍යං කිරා”ති ලිඛිතං. “අඤ්ඤො වා”ති වචනෙන යෙන යපිතං, තෙන දින්නෙ අනාපත්තීති දීපිතං භොති ගොපකස්ස දාතෙ විය, “කෙවලං ඉධ

භණ්ඩදෙය්‍යන්ති අපරෙ”ති වුත්තං. “අඤ්ඤො වා”ති වචනතො යෙන යපිතං. සො වාතිපි ලබ්භතීති විචාරෙත්වා ගහෙනබ්බො. වාසද්දෙන යස්ස භත්ථෙ යපිතං, සො වා දෙනි රාජගහෙ ගණකො විය ධනියස්ස, තස්මා පාරාජිකං යුත්තං විය.

තව ථූලසාධකො ලද්ධොති වුත්තක්ඛණෙ මුසාවාදෙ දුක්ඛටං. තස්ස නාමං ලිඛිත්වාති එත්ථ “තෙන ‘ගහෙත්වා යපෙය්‍යාසී’ති ආණන්තත්තා නාමලෙඛනකාලෙ අනාපත්ති කුසසඬ්ඛිකමනසදිසං න භොති”ති වුත්තං. න ජානන්තීති න සුණන්තීති අත්ථො. සථෙ ජානිත්වාපි විත්තෙන න සම්පට්ඨිතත්ති එසෙව නයො. ජානන්තෙන පන රක්ඛිතුං අනිච්ඡන්තෙ පටික්ඛිපිතබ්බමෙව එතන්ති වත්තං ජානිතබ්බං. උම්මග්ගෙනාති පුරාපාණං බණිත්වා කතමග්ගෙනාති අත්ථො.

නිස්සිතවාරිකස්ස පන සභාගා භත්තං දෙන්ති, තස්මා යථා විහාරෙ පන්ති, තථෙව කාතබ්බන්ති සම්පත්තවාරං අග්ගහෙතුං න ලභන්ති, “තස්ස වා සභාගා අදාතුං න ලභන්ති”ති වුත්තං. අත්තදුක්ඛියස්සාති න හි එකෙනානිතං ද්විත්තං පහොති, සථෙ පහොති පාපෙතබ්බොති දස්සෙතුං “යස්ස වා”තිආදි වුත්තං. “පරිපුච්ඡං දෙතීති පුච්ඡිතපඤ්ඤාස්ස විස්සජ්ජනං කරොති”ති ලිඛිතං. සඬ්ඝස්ස භාරං නාම “සද්ධම්මවාචනා එවා”ති වුත්තං, “නවකම්මිකොපි වුව්චති”ති ව, “ඉතො භණ්ඩතො වට්ටන්තං පුන අන්තො පවිසතීති මහාඅට්ඨකථාපදස්ස කුරුන්දිසඬ්ඛිපට්ඨකථාහි අධිජ්ජායො විවරිතො”ති ලිඛිතං.

113. ගච්ඡන්තෙ යානෙ වාති එත්ථ “සුඬ්ඛට්ඨානස්ස බහි යීතං සන්ධාය වුත්ත”න්ති උපතිස්සත්ථෙරො වදති කිර. “ගච්ඡන්තෙ යානෙ වාතිආදි සුඬ්ඛට්ඨානබ්භන්තරෙ ගහෙනබ්බ”න්ති වුත්තං. බහි යීතස්ස වත්තබ්බමෙව නත්ථි, “අන්තො යත්වා”ති අධිකාරෙ වුත්තත්තා වෙති යුත්තං – යානාදීසු යපිතෙ තස්ස පයොගං විනායෙව ගතෙසු පාරාජිකො න භොති. කස්මා න භණ්ඩදෙය්‍යන්ති වෙ? සුඬ්ඛට්ඨානස්ස බහි යීතත්තා. අරඤ්ඤට්ඨෙ “අස්සනියා අතික්කමන්තස්සපි භණ්ඩදෙය්‍යමෙවා”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.107) වුත්තං තෙසං සපරිග්ගහිතත්තා. ඉධ පන “අත්‍ර පට්ඨස්සා”ති වචනතො න බහි යීතස්ස, තං කිර සුඬ්ඛසඬ්ඛිකෙනං. අඤ්ඤං භරාපෙතීති තත්ථ

“සහත්ථා”ති වචනතො අනාපත්ති. නිස්සග්ගියානි භොන්තීති අට්ඨකථාතො පාවිත්තියං, උපචාරං ඔක්කමිත්වා පරිහරණෙ සාදීනවත්තා දුක්කටං.

සුඛිකට්ඨානෙ සුඛිකං දත්වාච ගන්තුං වට්ටනීති ඉදං දානි වත්තබ්බානං මානිකාති ධම්මසිරිත්ථෙරො. “අනුරාධපුරස්ස චතුසු ද්වාරෙසු සුඛිකං ගණ්හන්ති, තෙසු දක්ඛිණද්වාරස්ස පුරතො මග්ගො ථූපාරාමතො ආනන්දචෙතියං පදක්ඛිණං කත්වා ජෙනවනවිහාරස්සන්තරපාකාරස්සාසන්නෙ නිව්ට්ඨො, යො න ගාමං පවිසන්තො උපචාරං ඔක්කන්තො භොති. ථූපාරාමතො ච මහාචෙතියං පදක්ඛිණං කත්වා රාජවිහාරං ගච්ඡන්තො න ඔක්කමති”ති කිර මහාඅට්ඨකථායං ආගතං. එත්ථ වාති සුඛිකසාතෙ “ද්විහි ලෙඬ්ඛුපාතෙහීති ආචරියපරම්පරාහතා”ති ලිඛිතං. ද්විහි ලෙඬ්ඛුපාතෙහීති සුඛිකසාතස්ස පරිච්ඡේදෙ අට්ඨපිතෙ යුජ්ජති, යපිතෙ පන අතිරෙකයොජනම්පි සුඛිකසාතං භොතීති තතො පරං ද්වෙ ලෙඬ්ඛුපාතා උපචාරොති ගහෙතබ්බො. සො පනෙත්ථාපි දුට්ඨො බාහිරබ්හන්තරහෙදතො. තත්ථ දුතියලෙඬ්ඛුපාතසඬ්ඛාතං බාහිරොපචාරං සන්ධාය පාළියං, මහාඅට්ඨකථායඤ්ච දුක්කටං වුත්තං. අබ්හන්තරං සන්ධාය කුරුන්දියන්ති නො බන්ති. “අනු පව්ට්ඨස්ස සුඛිකං ගණ්හන්තුති හි නියමිතට්ඨානං එකන්තතො පාරාජිකබෙත්තං භොති, තඤ්ච පරික්ඛිත්තං, එකො ලෙඬ්ඛුපාතො දුක්කටබෙත්තං, අපරික්ඛිත්තඤ්චෙ, දුතියො ලෙඬ්ඛුපාතොති නො අධිජ්ජායො”ති ආචරියො වදති.

114. ධනං පන ගතට්ඨානෙ වඩ්ඪතීති එත්ථ “වඩ්ඪියා සහ අවහාරකස්ස හණ්ඩදෙය්‍යා”න්ති ලිඛිතං. “තං වඩ්ඪිං දස්සාමි”ති අග්ගහෙසි, තත්ථ කම්මං අකරොන්තස්ස වඩ්ඪතීති කත්වා වුත්තං. කෙවලං ආයපිතබෙත්තස්ස න වඩ්ඪති. “යං ධනං වඩ්ඪි, තං දෙන්තස්ස අවහාරකස්ස වඩ්ඪියා අදානෙ පාරාජිකං භොතී”ති වදන්ති.

නාමෙතාති සජ්ජනාමෙන වා සාමිකෙන කතෙන වා.

116. රාජසරස්ස අන්තොවත්ථුම්හි, පරික්ඛිත්තරාජඩ්ගණං වා අන්තොවත්ථු. අපරික්ඛිත්තෙ රාජඩ්ගණෙ ධීතස්ස සකලනගරං යානං.

ගොණස්ස “අපරික්ඛිත්තෙ ධීතස්ස අක්කන්තට්ඨානමෙව යාන”න්ති
 චුත්තත්තා ඛණ්ඩද්වාරන්ති අත්තනා ඛණ්ඩිතච්ඡිද්දං. තත්ථෙව
 සාතෙතීති “ජීවිතින්ද්‍රියාරම්මණත්තා වධකචිත්තස්ස පාවිත්තියං
 හොතීති? න හොති. කස්මා? අදින්නාදානපයොගත්තා. තම්පි
 ථෙය්‍යවිත්තං සඬ්ඛාරාරම්මණංව හොති. ඉධ තදුභයං ලහති සද්ධිං
 පුබ්බභාගාපරභාගෙහී”ති චුත්තං.

118. තස්සුද්ධාරෙ සබ්බෙසං පාරාජිකන්ති යදි යො ආණත්තො අවස්සං
 තං භණ්ඩං භරති, ආණත්තික්ඛණෙ එව පාරාජිකං. “ඉධ තිණ්ණං
 කස්මා පාරාජිකං, නනු ‘තුම්හෙ, භන්තෙ, තයො භරං’ති චුත්තත්තා
 ථුල්ලච්චයං, ඉතරෙසඤ්ච පටිපාටියා එකෙකස්සාණත්තත්තා
 එකෙකෙන ව දුක්කටෙන භවිතබ්බං. කථං, එකො කිර මාසග්ගනකං
 පරිස්සාවනං ථෙතෙත්වා දෙසෙත්වා නිරුස්සාහො එව වා හුත්වා පුන
 මාසග්ගනකං සුචිං තථෙව කත්වා පුන මාසග්ගනකන්ති එවං සියාති?
 න එවං, තං යථා උප්පලථෙතකො යෙන වත්ථු පුරති තාව
 සඋස්සාහත්තා පාරාජිකො ආසි, එවම්මෙ සඋස්සාහාව න දෙසයිංසු
 වා”ති ලිබ්බං, පාළියං, අට්ඨකථායඤ්ච සංවිදහිත්වා ගතෙසු
 එකස්සුද්ධාරෙ සබ්බෙසං පාරාජිකං විනා විය ආණත්තියා කිඤ්චාපි
 චුත්තං, අථ ඛො “තස්සායං අත්ථො”ති වත්වා පච්ඡා
 චුත්තවිනිච්ඡයෙසු ව එකභණ්ඩඑකට්ඨානාදීසු ව සම්බහුලා එකං
 ආණාපෙන්නීති ආණත්තිමෙව නියමෙත්වා චුත්තං, තස්මා ආණත්ති
 ඉච්ඡිතබ්බා විය, වීමංසිතබ්බං. “එකභණ්ඩං එකට්ඨාන’න්ති ව පායො
 ‘එකකුලස්ස භණ්ඩ’න්ති වචනතො”ති වදන්ති.

119-120. ඔවරකෙ චුත්තනයෙනෙවාති අවස්සංභාරියෙ භණ්ඩෙ. තං
 සඬ්ඛෙතන්ති තස්ස සඬ්ඛෙතස්ස. අථ වා තං සඬ්ඛෙතං අතික්කමිත්වා පච්ඡා
 වා. අපත්වා පුරෙ වා. එස නයො තං නිමිත්තන්ති එත්ථාපි.
 අක්ඛිනිඛණනාදිකම්මං ලහුකං ඉත්තරකාලං, තඬ්ඛණෙ එව භණ්ඩං අවහරිතුං
 න සක්කා, කිඤ්චි භණ්ඩං දුරං හොති, කිඤ්චි භාරියං, තං ගහෙතුං යාව ගච්ඡති
 යාව උක්ඛිපති, තාව නිමිත්තස්ස පච්ඡා හොති. සථෙ තං භණ්ඩං අධිගතං විය
 ආසන්නං, ලහුකඤ්ච, සක්කා නිමිත්තක්ඛණෙ අවහරිතුං, තමෙව සන්ධාය
 චුත්තං කින්නි? න, පුබ්බෙ චුත්තම්පි “තතො පට්ඨාය තෙනෙව නිමිත්තෙන

අවහරති”ති වුවුවති ආරද්ධත්තා. යදි එවං “පුරෙහත්තපයොගො එසො”ති වාරො පමාණං හොති, න ච තං පමාණං මහාපදුමත්ථෙරවාදස්ස පච්ඡා වුත්තත්තා, න සඬකෙතකම්මං විය නිමිත්තකම්මං දට්ඨබ්බං. තත්ථ හි කාලපරිච්ඡේදො අත්ථී, ඉධ නත්ථී, ඉදමෙව තෙසං නානත්තං.

121. තඤ්ච අසම්මොහත්ථන්ති එකො “පුරෙහත්තාදීසු වා, අක්ඛිනිඛණනාදීනි වා දිස්වා ගණ්හා”ති, එකො ගහෙනබ්බං හණ්ඩනිස්සිතං කත්වා “පුරෙහත්තං එවං වණ්ණසණ්ඨානං හණ්ඩං ගණ්හා”ති වදති, එවංවිධෙසු අසම්මොහත්ථං එවංවිධං සඬකෙතං නිමිත්තඤ්ච දස්සෙතුන්ති ච, යථාධිජ්ජායන්ති දුතියො තතියස්ස තතියො චතුත්ථස්සාති එවං පටිපාටියා චෙ වදන්තීති අත්ථො. සචෙ දුතියො චතුත්ථස්ස වදෙති, න යථාධිජ්ජායොති ච. “පටිග්ගහිතමත්තෙති අවස්සං චෙ පටිග්ගණ්හාති, පුබ්බෙව පුල්ලච්චය”න්ති ච ලිබ්බං. පටිග්ගණ්හකානං දුක්කටං සබ්බත්ථොකාසාභාවතො න වුත්තං. පාරාජිකාපජ්ජනෙනතං දුක්කටං ආපජ්ජිත්වා ආපජ්ජන්ති කිර. අත්ථසාධකාණත්තිචෙතනාබ්බො ඵෙව පාරාජිකො හොතීති අධිජ්ජායො. තත්ථ මග්ගට්ඨානියං කතරං, කතරං ඵලට්ඨානියන්ති “අත්ථසාධකචෙතනා නාම මග්ගානන්තරඵලසදිසා”ති වුත්තත්තා ඵලට්ඨානියා චෙතනාති සිද්ධං. ආණත්ති චෙ මග්ගට්ඨානියා සියා, චෙතනාසහජත්තා න සම්භවති, තථා හණ්ඩස්ස අවස්සංභාරිතා ච න සම්භවති. ආණත්තික්ඛණෙ ඵෙව හි තං අවස්සංභාරිතං ජාතන්ති අවහාරකස්ස පටිග්ගණ්හඤ්චෙ, තම්පි න සම්භවති අනාගතත්තා. චෙතනා චෙ මග්ගට්ඨානියා හොති, ආණත්තිආදීසු අඤ්ඤතරං, හණ්ඩස්ස අවස්සංභාරිතා ඵෙව වා ඵලට්ඨානියා චෙ, අත්ථො න සම්භවති. පාරාජිකාපත්ති ඵෙව හි ඵලට්ඨානියා හවිතුමරහති, න අඤ්ඤන්ති එවං තාව ඉධ ඔපම්මසංසන්දනං සම්භවති චෙතනා මග්ගට්ඨානියා, තස්සා පාරාජිකාපත්තිභාවො ඵලට්ඨානියො. යථා කිං? යථා පටිසම්භිදාමග්ගෙ “සද්ධාය ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා. සද්ධාය සද්දත්ථෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා”ති එත්ථ අඤ්ඤො සද්ධො, අඤ්ඤො සද්ධාය සද්දත්ථොති සිද්ධං, යථා ච “එකො

අමොහසඬ්ඛාතො   ධම්මො   සම්පයුත්තකානං   ධම්මානං
 හෙතුපච්චයෙන   පච්චයො
 අධිපතිසහජාතඅඤ්ඤමඤ්ඤනිස්සයඉන්ද්‍රියමග්ගසම්පයුත්තඅත්ථිඅච්ච
 තපච්චයෙන පච්චයො”ති එත්ථ අමොහො ධම්මො අඤ්ඤො,
 අඤ්ඤෙ තස්ස හෙතුපච්චයතාදයොති සිද්ධං. යථා ව විනයපිටකෙ
 යානි ඡ ආපත්තිසමුට්ඨානානි, එවං යථාසම්භවං “සත්ත
 ආපත්තික්ඛන්ධා”ති වුච්චන්ති, තෙසං අඤ්ඤා ආපත්තිසමුට්ඨානතා,
 අඤ්ඤො   ආපත්තික්ඛන්ධහාවොති   සිද්ධං.   ඉමිනා
 ආපත්තික්ඛන්ධනයෙන ආපත්තාධිකරණස්ස කති යානානිති? සත්ත
 ආපත්තික්ඛන්ධා යානානිති. කති වත්ථුනිති? සත්ත ආපත්තික්ඛන්ධා
 වත්ථුනිති. කති භූමියොති? සත්ත ආපත්තික්ඛන්ධා භූමියොති
 එවමාදයොපි දස්සෙතඛ්ඛා. තථා හි තස්සා එවං මග්ගට්ඨානියාය
 අත්ථසාධිකාය චෙතනාය යස්මා අඤ්ඤා පාරාජිකාපත්තිතා
 අනත්ථන්තරභූතා ආකාරවිසෙසසඬ්ඛාතා ඵලට්ඨානියා අත්ථි, තස්මා
 “අත්ථසාධකචෙතනා නාම මග්ගානන්තරඵලසදිසා”ති වුත්තාති
 චෙදිතඛ්ඛං. අථ වා කෙවලං ධම්මනියාමත්තංයෙව උපමත්තෙන
 ආවරියෙන එවං වුත්තන්තිපි සම්භවතීති න තත්ථ ඔපමමසංසන්දනං
 පරියෙසිතඛ්ඛං, “ඉදං සඛ්ඛං කෙවලං තක්කවසෙන වුත්තත්තා
 විචාරෙත්වා ගහෙතඛ්ඛ”න්ති ආවරියො.

භූමට්ඨකථාදිවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ආපත්තිහෙදවණ්ණනා

122. “විභඩ්ගනයදස්සනතො”ති වුත්තත්තා තං සම්පාදෙතුං “ඉදානි
 තත්ථ තත්ථා”තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ අඩ්ගවත්ථුහෙදෙන වානි
 අවහාරඩ්ගජානනහෙදෙන   වත්ථුස්ස   හරිතඛ්ඛහණ්ඩස්ස
 ගරුකලභුකභාවහෙදෙනාති අත්ථො. අථ වා අඩ්ගඤ්ච වත්ථුහෙදෙන
 ආපත්තිහෙදඤ්ච දස්සෙන්නොති අත්ථො. අතිරෙකමාසකො
 උනපඤ්චමාසකොති එත්ථ වා-සද්දො න වුත්තො, තීහිපි එකො එව
 පරිච්ඡෙදො වුත්තොති. අනජ්ඣාචුට්ඨකං නාම අරඤ්ඤපාලකාදිනා න
 කෙනවි මමායිතං. ඡඩ්ඞිතං නාම අනත්ථිකභාවෙන අතිරෙකමත්තාදිනා

සාමකෙන ඡඩ්ඛිතං. නට්ඨං පරියෙසිත්වා ඡින්නාලයත්තා ඡින්නමුලකං. අස්සාමිකවත්ථුති අවිඡින්නමුලකමපි යස්ස සාමකො කොචි නො භොති, නිරපෙක්ඛා වා පරිච්චජන්ති, යං වා පරිච්චත්තං දෙවතාදීනං, ඉදං සබ්බං අස්සාමිකවත්ථු නාම. දෙවතාදීනං වා බුද්ධධම්මානං වා පරිච්චත්තං පරෙහි චෙ ආරක්ඛකෙහි පරිග්ගහිතං, පරපරිග්ගහිතමෙව. තථාරූපෙ හි අදින්නාදානෙ රාජානො චොරං ගහෙත්වා හනනාදිකං කරෙය්‍යං, අනාරක්ඛකෙ පන ආවාසෙ, අභික්ඛුකෙ අනාරාමිකාදිකෙ ච යං බුද්ධධම්මස්ස සන්තකං, තං “ආගතාගතෙහි භික්ඛුහි රක්ඛිතබ්බං ගොපෙනබ්බං මමායිතබ්බං”න්ති වචනතො අභික්ඛුකාවාසසඩ්ඪසසන්තකං විය පරපරිග්ගහිතසඩ්ඪාමෙව ගච්ඡති ඡායා දිස්සති. ඉස්සරො හි යො කොචි භික්ඛු තාදිසෙ පරික්ඛාරෙ චොරෙහිපි ගස්භමානෙ වාරතුං පට්ඨලො චෙ, බලක්කාරෙන අවිඡින්නිත්වා යථායානෙ යපෙතුන්ති. අපරිග්ගහිතෙ පරසන්තකසඤ්ඤිස්ස ඡසු ආකාරෙසු විජ්ජමානෙසුපි අනාපත්ති විය දිස්සති, “යං පරපරිග්ගහිතඤ්ච භොති”ති අභිගහාවො කිඤ්චාපි දිස්සති, පරසන්තකෙ තථා පටිපන්නකෙ සන්ධාය වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං. අත්තනො සන්තකං චොරෙහි හටං, චොරපරිග්ගහිතත්තා පරපරිග්ගහිතං භොති, තස්මා පරො චෙතං ථෙය්‍යවිත්තො ගණ්හති, පාරාජිකං. සාමකො එව චෙ ගණ්හති, න පාරාජිකං, යස්මා චොදෙත්වා, අවිඡින්නිත්වා ච සො “මම සන්තකං ගණ්හාමි”ති ගහෙතුං ලහති. පයමං ධුරං නික්ඛිපිත්වා චෙ පච්ඡා ථෙය්‍යවිත්තො ගණ්හති, එස නයො. සාමකෙන ධුරං නික්ඛිත්තකාලෙ සො චෙ චොරො කාලං කරොති, අඤ්ඤො ථෙය්‍යවිත්තෙන ගණ්හති, න පාරාජිකො. අනික්ඛිත්තකාලෙ එව චෙ කාලං කරොති, තං ථෙය්‍යවිත්තෙන ගණ්හන්තස්ස භික්ඛුනො පාරාජිකං මූලභික්ඛුස්ස සන්තකභාවෙ ඨිතත්තා. චොරභික්ඛුමිහි මතෙ “මතකපරික්ඛාර”න්ති සඩ්ඪෙසො විහජිත්වා චෙ තං ගණ්හති, මූලසාමිකො “මම සන්තකමිද”න්ති ගහෙතුං ලහති.

එත්ථාහ — භූමට්ඨාදිනිමිත්තකම්මපරියොසානා එව අවහාරහෙදා, උදාහු අඤ්ඤෙපි සන්තිති. කිඤ්චෙත්ථ යදි අඤ්ඤෙපි සන්ති, තෙපි වත්තබ්බා. න හි භගවා සාවසෙසං පාරාජිකං පඤ්ඤපෙති. නො චෙ සන්ති, යෙ ඉමෙ තුලාකූටකංසකූටමානකූටඋක්කොටනවඤ්චනනිකතිසාවියොගවිපරාමොසආ

ලොපසාහසාකාරා ච සුත්තඩ්ගෙසු සන්දිස්සමානා, තෙ ඉධ ආගතෙසු එත්ථ සමොධානං ගච්ඡන්තීති ච ලක්ඛණතො වා තෙසං සමොධානගතභාවො චත්තබ්බොති? වුව්වතෙ - ලක්ඛණතො සිද්ධොව. කථං? “පඤ්චහි ආකාරෙහි”ති ආදිනා නයෙන අඩ්ගවත්ථුහෙදෙන. ආපත්තිහෙදො හි පාළියං (පාරා. 128-130) වුත්තො එව, අට්ඨකථායඤ්ච “කුට්මානකුටකභාපණාදීහි වා වඤ්චෙත්වා ගණ්හති, තස්සෙවං ගණ්හතො අවහාරො ථෙය්‍යාවහාරො”ති (පාරා. අට්ඨ. 1.138; කඩ්ධා. අට්ඨ. දුතියපාරාජිකවණ්ණනා) ආගතත්තා තුලාකුටගහණාදයො ථෙය්‍යාවහාරෙ සමොධානං ගතාති සිද්ධං. විපරාමොසආලොපසාහසාකාරා ච අට්ඨකථායාගතෙ පසස්භාවහාරෙ සමොධානං ගච්ඡන්ති. ඉමංයෙව වා පසස්භාවහාරං දස්සෙතුං “ගාමට්ඨං අරඤ්ඤට්ඨ”න්ති මාතිකං නික්ඛිපිත්වා “ගාමට්ඨං නාම හණ්ඩං චතුහි යානෙහි නික්ඛිත්තං හොති”ති ආදිනා නයෙන විභාගො වුත්තො. තෙනෙදං වුත්තං හොති - ගහණාකාරහෙදසන්දස්සන්තත්ථං විසුං කතං. න හි භූමිතලාදීහි ගාමාරඤ්ඤට්ඨං යං කිඤ්චිති. තත්ථ යං තුලාකුටං, තං රූපකුටඩ්ගගහණපටිච්ඡන්තකුටවසෙන චතුබ්බිධමිපි වෙහාසට්ඨෙ සමොධානං ගච්ඡති. හදයහෙදසිබාහෙදරජ්ජුහෙදවසෙන තිව්ධෙ මානකුටෙ “ස්වායං හදයහෙදො මරියාදං ඡින්දතී”ති එත්ථ සමොධානං ගච්ඡති. හදයහෙදො හි සජ්ජිතෙලාදිමිනනකාලෙ ලබ්හති. “එන්දාපෙති අත්තනො භාජනගතං කරොති”ති එත්ථ සිබාහෙදොපි ලබ්හති. සො “තිලතණ්ඩුලාදිමිනනකාලෙ ලබ්හතී”ති වුත්තං. ඛෙත්තමිනනකාලෙ රජ්ජුහෙදො සමොධානං ගච්ඡති. “ධම්මං චරන්තො සාමිකං පරාපෙති”ති එත්ථ උක්කොටනං සමොධානං ගච්ඡතීති තෙ ච තථා වඤ්චනනිකතියොපි.

ආපත්තිහෙදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අනාපත්තිහෙදවණ්ණනා

131. න ච ගහිතෙ අත්තමනො හොති, තස්ස සන්තකං විස්සාසගාහෙන ගහිතමිපි පුන දාතබ්බන්ති ඉදං “තෙන ඛො පන සමයෙන ද්වෙ භික්ඛු සභායකා හොන්ති. එකො ගාමං පිණ්ඩාය පාවිසි...පෙ.... අනාපත්ති, භික්ඛු, විස්සාසග්ගාහෙ”ති (පාරා. 146) ඉමිනා අසමෙත්තං විය දිස්සති. එත්ථ හි “සො ජානිත්වා තං වොදෙසි අස්සමණොසි ත්ව”න්ති වචනෙන

අනත්තමනතා දීපිතා. පුන “අනාපත්ති, භික්ඛු, විස්සාසග්ගාහෙ”ති වචනෙන අත්තමනතායපි සති විස්සාසග්ගාහො රුහතීති දීපිතන්ති චෙ? තං න, අඤ්ඤථා ගහෙතඛිබ්බත්ථනො. අයඤ්ඤත්ථ අත්ථො – පාරාජිකාපත්තියා අනාපත්ති විස්සාසසඤ්ඤාය ගාහෙ සති, සොපි භික්ඛු සභායකත්තා න කුද්ධො වොදෙසි, පියො එව සමානො “කච්චි අස්සමණොසි ත්වං, ගච්ඡ, විනිව්ඡයං කත්වා සුද්ධන්තෙ තිට්ඨාහී”ති වොදෙසි. සචෙපි සො කුද්ධො එව වොදෙය්‍ය, “අනාපත්ති”ති ඉදං කෙවලං පාරාජිකාභාවං දීපෙති, න විස්සාසග්ගාහසිද්ධං. යො පන පරිසමජ්ඣෙ ලජ්ජාය අධිවාසෙති, න කිඤ්චි වදන්ති අත්ථො. “පුනවත්තුකාමතාධිප්පායෙ පන සොපි පච්චාභරාපෙතුං ලහති”ති චුත්තං. සචෙ වොරො පසය්‍හ ගහෙතුකාමොපි “අධිවාසෙථ, හන්තෙ, ඉධ මෙ චීවරානී”ති වත්වා චීවරානි ථෙරෙන දින්නානි, අදින්නානි වා සයං ගහෙත්වා ගච්ඡති, ථෙරො පුන පක්ඛං ලහිත්වා වොදෙතුං ලහති, පුබ්බෙ අධිවාසනා අධිවාසනසඛිබ්බං න ගච්ඡති භයෙන තුණ්හීභූතත්තා, “යං චීවරං ඉධ සාමිකො පච්චාභරාපෙතුං ලහති”ති චුත්තං. සාමිකස්ස පාකතිකං කාතඛිබ්බං, “ඉදං කිර වත්ත”න්ති චුත්තං. සචෙ සඬ්ඝස්ස සන්තකං කෙනචි භික්ඛුනා ගහිතං, තස්ස තෙන සඬ්ඝස්ස වා ධම්මස්ස වා උපකාරිතා අත්ථී, ගහිතජ්ජමාණං අපලොකෙත්වා දාතඛිබ්බං. “සො තෙන යථාගහිතං පාකතිකං කත්වා අනණො හොති, ගිලානාදීනම්පි එසෙව නයො”ති චුත්තං.

පදභාජනීයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පකිණ්ණකකථාවණ්ණනා

සාහත්ථිකාණත්තිකන්ති එකභණ්ඩං එව. “භාරියඤ්ඤිදං ත්වම්පි එකපස්සං ගණ්හ, අහම්පි එකපස්සං ගණ්හාමිති සංවිදහිත්වා උභයෙසං පයොගෙන යානාවාවනෙ කතෙ කායවාචාවිත්තෙහි හොති. අඤ්ඤථා ‘සාහත්ථිකං වා ආණත්තිකස්ස අඬගං න හොති, ආණත්තිකං වා සාහත්ථිකස්සා’ති ඉමිනා විරුජ්ඣති”ති ලිබ්බං. ධම්මසිරිත්ථෙරො පන “න කෙවලං භාරියෙ එව වත්ථුම්හි අයං නයො ලබ්භති, පඤ්චමාසකමත්තම්පි ද්වෙ චෙ ජනා සංවිදහිත්වා ගණ්හන්ති, ද්වින්නම්පි පාටෙක්කං, සාහත්ථිකං නාම තං කම්මං, සාහත්ථිකපයොගත්තා එකස්මිංයෙව භණ්ඩෙ, තස්මා ‘සාහත්ථිකං

ආණත්තිකස්ස අඩ්ගං න භොති'ති වචනම්මං නයං න පටිබාහති. 'සාහත්ථිකවත්ථුඅඩ්ගන්ති සාහත්ථිකස්ස වත්ථුස්ස අඩ්ගං න භොති'ති තත්ථ චුත්තං. ඉධ පන පයොගං සන්ධාය චුත්තත්තා යුජ්ජති'ති ආහ කිර, තං අයුත්තං කායවචිකම්මන්ති වචනාභාවා, තස්මා සාහත්ථිකාණත්තිකෙසු පයොගෙසු අඤ්ඤතරෙන වායමාපත්ති සමුට්ඨාති, තථාපි තුරිතතුරිතා හුත්වා විලොපනාදිසු ගහණගාභාපනවසෙනෙතං චුත්තං. යථා කාලෙන අත්තනො කාලෙන පරස්ස ධම්මං ආරබ්භ සීසං සීසං උජ්ජත්තිං සන්ධාය “අජ්ඣත්තබ්බිද්ධාරම්මණා ධම්මා”ති (ධ. ස. තිකමාතිකා 21) චුත්තා, එවංසම්පදමිදන්ති දට්ඨබ්බං.

තත්ථපි යෙ අනුත්තරාදයො එකන්තබ්බිද්ධාරම්මණා විඤ්ඤාණඤ්ඤායනනාදයො එකන්තඅජ්ඣත්තාරම්මණා, ඉතරෙ අනියතාරම්මණත්තා “අජ්ඣත්තබ්බිද්ධාරම්මණා”ති චුච්චන්ති, න එකක්ඛණෙ උභයාරම්මණත්තා. අයං පන ආපත්ති යථාචුත්තනයෙන සාහත්ථිකා ආණත්තිකාපි භොතියෙව, තස්මා අනිදස්සනමෙතන්ති අයුත්තං. “යථා අනියතාරම්මණත්තා ‘අජ්ඣත්තබ්බිද්ධාරම්මණා’ති චුත්තා, තථා අනියතපයොගත්තා අයම්පි ආපත්ති ‘සාහත්ථිකාණත්තිකා’ති චුත්තාති නිදස්සනමෙවෙත”න්ති එකච්චෙ ආචරියා ආහු. “ඉමෙ පනාචරියා උභින්නං එකතො ආරම්මණකරණං නත්ථි. අත්ථි චෙ, ‘අජ්ඣත්තබ්බිද්ධාරම්මණං ධම්මං පටිච්ච අජ්ඣත්තබ්බිද්ධාරම්මණො ධම්මො උජ්ජජ්ජති හෙතුපච්චයා’තිආදිනා (පට්ඨා. 2.21.1 අජ්ඣත්තාරම්මණතික) පට්ඨානපාඨෙන භවිතබ්බන්ති සඤ්ඤාය ආහංසු, තෙසං මතෙන ‘සීයා අජ්ඣත්තබ්බිද්ධාරම්මණා’ති වචනං නිරත්ථකං සීයා, න ච නිරත්ථකං, තස්මා අත්ථෙව එකතො අජ්ඣත්තබ්බිද්ධාරම්මණො ධම්මො. පුන ‘අයං සො’ති නියමෙන අජ්ඣත්තබ්බිද්ධාරම්මණා ධම්මා විය නිද්දිසිතබ්බාභාවතො න උද්ධටො සීයා. තත්ථ අනුද්ධටත්තා එව ධම්මසඬග්ගට්ඨකථායං උභින්නම්පි අජ්ඣත්තබ්බිද්ධාධම්මානං එකතො ආරම්මණකරණධම්මවසෙන ‘අජ්ඣත්තබ්බිද්ධාරම්මණා’ති අවත්වා ‘කාලෙන අජ්ඣත්තබ්බිද්ධා පවත්තියං අජ්ඣත්තබ්බිද්ධාරම්මණ’න්ති චුත්තං, තස්මා ගණ්ඨිපදෙ චුත්තනයොව සාරොති නො තක්කො”ති ආචරියො. තත්ථ “කායවචිකම්ම”න්ති අවචනං පනස්ස සාහත්ථිකපයොගත්තා එකපයොගස්ස අනෙකකම්මත්තාව, යදි භවෙය්‍ය, මනොකම්මම්පි වත්තබ්බං භවෙය්‍ය, යථා තත්ථ මනොකම්මං විජ්ජමානම්පි අබ්බොහාරිකං ජාතං, එවං තස්මිං සාහත්ථිකාණත්තිකෙ

වච්ඡිකම්මං අබ්බොහාරිකන්ති වෙදිතබ්බං, තං පන කෙවලං කායකම්මස්ස උපනිස්සයං ඡාතං, චිත්තං විය තත්ථ අභිගමෙව ඡාතං, තස්මා චුත්තං “සාහත්ථිකපයොගත්තා”ති, “අභිගභාවමත්තමෙව හි සන්ධාය ‘සාහත්ථිකාණත්තික’න්ති චුත්තන්ති නො තක්කො”ති ච, විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බං.

කායවාචා සමුට්ඨානා, යස්සා ආපත්තියා සිද්ධං;
තත්ථ කම්මං න තං චිත්තං, කම්මං නස්සති බියති.

කිරියාකිරියාදිකං යඤ්ච, කම්මාකම්මාදිකං භවෙ;
න යුත්තං තං විරුද්ධත්තා, කම්මමෙකංව යුජ්ජති.

විනිතවත්ථුවණ්ණනා

132. අනාපත්ති, භික්ඛු, චිත්තුප්පාදෙති එත්ථ කෙවලං චිත්තං, තස්සෙව උප්පාදෙතබ්බාපත්තිහි අනාපත්තිති අත්ථො. එත්ථාහ — උපනික්ඛිත්තසාදියනාදිසු, සබ්බෙසු ච අකිරියසික්ඛාපදෙසු න කායභිගමොපනං වා වාචභිගමොපනං වා, අපිචාපත්ති, කස්මා ඉමස්මිංයෙව සික්ඛාපදෙ අනාපත්ති, න සබ්බාපත්තිහිති? න, කස්මා.

කත්තබ්බා සාධිකං සික්ඛා, විඤ්ඤත්තිං කායවාචිකං;
අකත්වා කායවාචාහි, අවිඤ්ඤත්තිහි තං ඵ්ථසෙ.

න ලෙසභාවත්තා. සප්පායෙ ආරම්මණෙ අට්ඨත්වා පටිලද්ධාසෙවනං හුත්වා තතො පරං සුට්ඨු ධාවතීති සන්ධාවති. තතො අභිජ්ඣාය සහගතං, ඛ්‍යාපාදසහගතං වා හුත්වා විසෙසතො ධාවතීති විධාවති.

137. වණං කත්වා ගහෙතුන්ති එත්ථ කිඤ්චාපි ඉමිනා සික්ඛාපදෙන අනාපත්ති, ඉත්ථිරූපස්ස නාම යත්ථ ආමසන්තස්ස දුක්කටන්ති කෙවි. “කායපට්ඨිද්ධග්ගහණං යුත්තං, තං සන්ධාය වට්ටතීති චුත්ත”න්ති වදන්ති. උභයං විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බං.

කුසසංඛිකාමනවත්ථුකථාවණ්ණනා

138. මහාපච්චරියාදීප්පු යං වුත්තං “පදුද්ධාරොනෙව කාරොතබ්බො”ති,
තං සුචුත්තං. කිත්තු තස්ස පරිකප්පාවහාරකමත්තං න දිස්සතීති
දස්සනත්ථං ඉදං වුත්තං. උද්ධාරෙ වායං ආපන්නො, තස්මා දිස්වා
ගච්ඡන්තො “පදුද්ධාරොනෙව කාරොතබ්බො”ති ඉදං තත්ථ දුචුත්තන්ති
වුත්තං හොති. කථං? “සාටකත්ථිකො සාටකපසිබ්බකමෙව ගහෙත්වා
බහි නික්බමිත්වා සාටකභාවං ඤත්වා ‘පච්ඡා ගණ්හිස්සාමී’ති එවං
පරිකප්පෙත්වා ගණ්හති, න උද්ධාරෙ එවාපජ්ජති. යදා බහි යත්වා
‘සාටකො අය’න්ති දිස්වා ගච්ඡති, තදා පදුද්ධාරොනෙව කාරොතබ්බො”ති
න වුත්තමෙතං, කිත්තු කිඤ්චාපි පරිකප්පො දිස්සති, පුබ්බභාගෙ
අවහාරක්ඛණෙ න දිස්සතීති න සො පරිකප්පාවහාරො, අයමත්ථො
මහාඅට්ඨකථායං වුත්තොව, තස්මා “ඤායමෙවා”ති වදන්ති.
කම්මන්තසාලා නාම කස්සකානං වනච්ඡෙදකානං ගෙහාති. අයං තාචාති
සචෙ උපචාරසීමන්තිආදි යාව ථෙරවාදො මහාඅට්ඨකථානායො, තත්ථ
කෙච්ඡි පනාතිආදි න ගහෙතබ්බං ථෙරවාදත්තා යුත්තිඅභාවතො, න හි
සාහත්ථිකෙ එවංවිධා අත්ථසාධකචෙතනා හොති. ආණත්තිකෙ එව
අත්ථසාධකචෙතනා. “සෙසං මහාපච්චරියං වුත්තෙනත්ථෙත සමෙති”ති
වුත්තං.

කුසසංඛිකාමනකරණෙ සචෙ පරො “නායං මම සන්තකො”ති ඡානාති,
ඉතරස්ස හත්ථතො මුත්තමත්තෙ පාරාජිකාපත්ති බ්ලසංඛිකාමනෙ විය.
“අත්තනො සන්තකං සචෙ ඡානාති, න හොති”ති වදන්ති. එවං සන්තෙ
පඤ්චකාති සංඛිකරාති හොන්තීති උපපරික්ඛිතබ්බං.

140. පරානුද්දයනායාති එත්ථ පරානුද්දයනාය කොට්ඨිපත්තෙන භගවතා
කස්මා “අනාපත්ති පෙතපරිග්ගහෙ තිරච්ඡානගතපරිග්ගහෙ”ති (පාරා.
131) වුත්තන්ති චෙ? පරානුද්දයනාය එව. යස්ස හි පරික්ඛාරස්ස ආදානෙ
රාජානො චොරං ගහෙත්වා න හනනාදීති කරෙය්‍යුං, තස්මිමිපි නාම
සමණො ගොතමො පාරාජිකං පඤ්ඤපෙත්වා හික්බුං අහික්බුං කරොතීති
මහාජනො භගවති පසාදඤ්ඤටත්තං ආපජ්ජිත්වා අපායුපගො හොති.
අපෙතපරිග්ගහිතා රුක්ඛාදී ව දුල්ලහා, න ව සක්කා ඤාතුන්ති රුක්ඛාදීහි

පාපහීරුකො උපාසකජනො පටිමාසරචෙතියබොධිසරවිහාරාදීනි
අකත්වා මහතො පුඤ්ඤක්ඛන්ධනො පරිභායෙය්‍ය.

“රුක්ඛමූලසෙනාසනං පංසුකූලවීවරං නිස්සාය පබ්බජ්ජා”ති (මහාව. 128) වුත්තනිස්සයා ච අනිස්සයා හොන්ති. පරපරිග්ගහිතසඤ්ඤිනො හි හික්බු රුක්ඛමූලපංසුකූලානි න සාදිශිස්සන්තීති, පබ්බජ්ජා ච න සම්භවෙය්‍යං, සප්පදට්ඨකාලෙ ඡාරිකත්ථාය රුක්ඛං අග්ගහෙත්වා මරණං වා නිගච්ඡෙය්‍යං, අච්ඡින්නවීවරාදිකාලෙ සාබ්‍යභඩ්ගාදිං අග්ගහෙත්වා නග්ගා හුත්වා තිත්ථියලද්ධිමෙව සුලද්ධි විය දීපෙන්තා විවරෙය්‍යං, තතො තිත්ථියෙස්වෙව ලොකො පසිදිත්වා දිට්ඨිග්ගහණං පත්වා සංසාරබාණුකො භවෙය්‍ය, තස්මා භගවා පරානුද්දයතාය එව “අනාපත්ති පෙනපරිග්ගහෙ”තිආදිමාහානි වෙදිතබ්බං.

141. අපරමිපි භාගං දෙහීති “ගහිතං විඤ්ඤත්තිසදිසත්තා නෙව භණ්ඩදෙය්‍යං න පාරාජික”න්ති ලිඛිතං, ඉදං පකතිජනෙ යුජ්ජති. “සවෙ පන සාමිකො වා තෙන ආණත්තො වා ‘අපරස්ස සභායහික්බුස්ස භාගං එස ගණ්හාති යාවති වා’ති යං අපරභාගං දෙති, තං භණ්ඩදෙය්‍ය”න්ති වදන්ති.

148-9. බාදන්තස්ස භණ්ඩදෙය්‍යන්ති වොරස්ස වා සාමිකස්ස වා සම්පත්තස්ස දින්නං සුදින්නමෙව කිර. අවිසෙසෙනාති “උස්සාභගතානං වා”ති අවත්වා වුත්තං, න හි කතිපයානං අනුස්සාහතාය සඬ්ඝිකමසඬ්ඝිකං හොති. මහාඅට්ඨකථායමිපි “යදි සඋස්සාභාව ගච්ඡන්ති, ටෙය්‍යචිත්තෙන පරිභුඤ්ජනො අවහාරො හොති”ති වුත්තත්තා තද්දුභයමෙකං. ඡඩ්ඞිතවිහාරෙ උපචාරසීමාය පමාණං ජානිතුං න සක්කා, අයං පන හික්බු උපචාරසීමාය බහි යත්වා සණ්ටිපහරණාදිං කත්වා පරිභුඤ්ජති බාදති, තෙන එවං බාදිතං සුබාදිතන්ති අත්ථො. “ඉතරවිහාරෙ තත්ථ දිත්තවිධිනාව පටිපජ්ජිතබ්බ”න්ති වුත්තං. “සුබාදිතං අන්තොවිහාරත්තා”ති ලිඛිතං, ආගතානාගතානං සන්තකත්තාති “වාතුද්දිසස්ස සඬ්ඝස්ස දෙමී”ති දින්නත්තා වුත්තං. එවං අවත්වා “සඬ්ඝස්ස දෙමී”ති දින්නමිපි තාදිසමෙව. තථා හි බහි යිතො ලාභං න ලහති භගවතො වචනෙනාති වෙදිතබ්බං.

153. “මතස්සකරො”ති වචනතො තමෙව ජීවන්තං භණ්ඩදෙය්‍යන්ති කත්වා දාතුං න ලහති. වජ්ඣං වට්ටතීති දීපිතං හොති. මද්දන්තො ගච්ඡති,

භණ්ඩදෙය්‍යන්ති එත්ථ කිත්තකං භණ්ඩදෙය්‍යං, න භි සක්කා “එත්තකා සුකරා මද්දිත්වා ගතා ගමිස්සන්ති”ති ජානිතුන්ති? යත්තකෙ සාමිකානං දින්නෙ තෙ “දින්නං මම භණ්ඩ”න්ති තුස්සන්ති, තත්තකං දාතබ්බං. නො වෙ තුස්සන්ති, අතික්කන්තසුකරමුලං දත්වා කිං ඔපාතො බණ්ණිත්වා දාතබ්බොති? න දාතබ්බො. අථ කිං වොදියමානස්ස උභින්නං ධුරනික්ඛෙපෙන පාරාජිකං හොතීති? න හොති, කෙවලං කප්පියපරික්ඛාරං දත්වා තොසෙනබ්බොව සාමිකො, එසෙව නයො අඤ්ඤෙසුපි එවරුපෙසුති නො තක්කොති ආවරියො. “තදහෙව වා දුතියදිවසෙ වා මද්දන්තො ගච්ඡති”ති වුත්තං. ගුම්බෙ බීජති, භණ්ඩදෙය්‍යමෙවාති අවස්සං පවිසනකෙ සන්ධාය වුත්තං. එත්ථ එකස්මිං විහාරෙ පරවක්කාදිහයං ආගතං. මූලවත්ථුච්ඡෙදන්ති “සබ්බසෙනාසනං එතෙ ඉස්සරා”ති වචනතො ඉතරෙ අනිස්සරාති දීපිතං හොති.

156. ආරාමරක්ඛකාති විස්සට්ඨවසෙන ගහෙනබ්බං. අධිජ්ජායං ඤාත්වාති එත්ථ යස්ස දානං පටිග්ගණ්හන්තං භික්ඛුං, භාගං වා සාමිකා න රක්ඛන්ති න දණ්ඩෙත්ති, තස්ස දානං අජ්ජට්ඨිජාදෙත්වා ගහෙතුං වට්ටතීති ඉධ සන්තිට්ඨානං. තම්පි “න වට්ටති සඬ්ඝිකෙ”ති වුත්තං. අයමෙව භික්ඛු ඉස්සරොති යත්ථ සො ඉච්ඡති, තත්ථ අත්තඤාතහෙතුං ලහති කිර අත්ථො. අපිච “දහරො”ති වදන්ති. සවත්ථුකන්ති සහ භූමියාති වුත්තං හොති. “ගරුභණ්ඩං හොතී”ති වත්වා “තිණ්ණමත්තං පන න දාතබ්බ”න්ති වුත්තං, තං කිත්තු ගරුභණ්ඩන්ති වෙ, අරක්ඛියඅගොපියට්ඨානෙ, විනස්සනකභාවෙ ව යීතං සන්ධාය වුත්තං. කප්පියෙපි වාති වත්වා, අවත්වා වා ගහණයුත්තෙ මාතාදිසන්තකෙපි ථෙය්‍යවිත්තුජ්ජාදෙන. ඉදං පන සික්ඛාපදං “රාජාපිමෙසං අභිජ්ජසන්තො”ති (පාරා. 86) වචනතො ලාභග්ගමහත්තං, වෙජුල්ලමහත්තඤ්ච පත්තකාලෙ පඤ්ඤත්තන්ති සිද්ධං.

දුතියපාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තතියපාරාජිකං

පඨමපඤ්ඤත්තිනිදානවණ්ණනා

162. තීභි සුද්ධොනාති එත්ථ තීභිති නිස්සක්කවචනං වා හොති, කරණවචනං වා. නිස්සක්කපක්ඛෙ කායවච්ඡිමනොද්වාරෙහි සුද්ධෙන. තථා දුච්චරිතමලෙහි

විසමෙහි පපඤ්චෙහිතිආදිනා නයෙන සබ්බකිලෙසත්තිකෙහි බොධිමණ්ඩෙ ඵල සුද්ධෙතාති යොජෙතබ්බං. කරණපක්ඛෙ තීහිති කායවච්චිමනොද්වාරෙහි සුද්ධෙන. තථා තීහි සුවරිතෙහි, තීහි විමොක්ඛෙහි, තීහි භාවනාහි, තීහි සීලසමාධිපඤ්ඤාහි සුද්ධෙතාති සබ්බගුණත්තිකෙහි යොජෙතබ්බං. විභාවිතත්ති දෙසනාය විත්ථාරිතං, විභූතං වා කතං විහිතං, පඤ්ඤත්තං වා හොති. සංවණ්ණනාති වත්තමානසමීපෙ වත්තමානවචනං.

න කෙවලං රාජගහමෙව, ඉදම්පි නගරං. සපරිච්ඡෙදන්ති සපරියන්තන්ති අත්ථො. සපරික්ඛෙපන්ති ඵකෙ. “භංසවට්ටකච්ඡදනෙනාති භංසපරික්ඛෙපසණ්ඨානෙනා”ති ලිඛිතං. කායවිච්ඡින්නදනියකථන්ති අත්තනො අත්තභාවෙ, පරස්ස වා අත්තභාවෙ ඡන්දරාගජ්ජභානකරං විච්ඡින්නදනකරං ධම්මකථං කථෙති. අසුභා වෙව සුභාකාරවිරහිතත්තා. අසුචිනො ව දොසනිස්සන්දනපභවත්තා. පටිකුලා ව ජිගුච්ඡතීයත්තා පිත්තසෙම්භාදීසු ආසයනො. අසුභාය වණ්ණන්ති අසුභාකාරස්ස, අසුභකම්මට්ඨානස්ස වා විත්ථාරං භාසති. සාමිඅත්ථෙ හෙතං සම්පදානවචනං. අසුභන්ති අසුභනිමිත්තස්ස ආවිභාවාය පච්චුපට්ඨානාය විත්ථාරකථාසඬ්ඛාතං වණ්ණං භාසහිති අත්ථො. තෙසංයෙව ආදිමජ්ඣපරියොසානානං දසහි ලක්ඛණෙහි සම්පන්නං කිලෙසවොරෙහි අනභිභවතීයත්තා ඤානවිත්තං මඤ්ජුසං නාම.

තත්ත්වමානීති ඵත්ථායං පිණ්ඩත්ථො – යස්මිං වාරෙ පඨමං ඤානං ඵකචිත්තක්ඛණිකං උප්පජ්ජති, තං සකලම්පි ජවනවාරං අනුලොමපරිකම්මඋපචාරගොත්‍රභූඅප්පනාප්පහෙදං ඵකත්තනායෙන “පඨමං ඤාන”න්ති ගහෙත්වා තස්ස පඨමජ්ඣානස්ස අප්පනාපටිපාදිකාය ඛිප්පාදිහෙදාය අභිඤ්ඤාය අධිගතාය කිච්චනිප්ඵත්තිං උපාදාය ආගමනවසෙන පටිපදාවිසුද්ධි ආදීති වෙදිතබ්බා. තත්‍රමජ්ඣත්තුපෙක්ඛාය කිච්චනිප්ඵත්තිවසෙන උපෙක්ඛානුමුභනා මජ්ඣෙකි වෙදිතබ්බා. පරියොදාපකඤ්ඤාණස්ස කිච්චනිප්ඵත්තිවසෙන සම්පහංසනා පරියොසානන්ති වෙදිතබ්බං. තත්ථ ආදිචිත්තනො පට්ඨාය යාව පඨමජ්ඣානස්ස උප්පාදක්ඛණං, ඵතස්මිං අන්තරෙ පටිපදාවිසුද්ධිති වෙදිතබ්බා. උප්පාදධීතික්ඛණෙසු උපෙක්ඛානුමුභනා, ධීතිභඩ්ගක්ඛණෙසු සම්පහංසනාති වෙදිතබ්බා. ලක්ඛීයති ඵතෙනාති ලක්ඛණන්ති කත්වා “විසුද්ධිපටිපත්තිපක්ඛන්දනෙ”තිආදිනා

පුබ්බභාගො ලක්ඛියති, තිව්ධෙන අජ්ඣුපෙක්ඛනෙන මජ්ඣං ලක්ඛියති, චතුබ්බිධාය සම්පහංසනාය පරියොසානං ලක්ඛියති. තෙන වුත්තං “දස ලක්ඛණානි”ති.

පාරිබන්ධකතොති නිවරණසඬ්ඛාතපාරිබන්ධකතො විසුද්ධත්තා ගොත්‍රභූපරියොසානං පුබ්බභාගජවනචිත්තං “චිත්තවිසුද්ධි”ති වුවවති. තථා විසුද්ධත්තා තං චිත්තං මජ්ඣිමං සමාධිනිමිත්තසඬ්ඛාතං අජ්ජනාසමාධිං තදත්ථාය උපගච්ඡමානං එකසන්තතිවසෙන පරිණාමෙන්තං පටිපජ්ජති නාම. එවං පටිපන්නස්ස තස්ස තත්ථ සමථනිමිත්තෙ පක්ඛන්දනං තබ්බාචූපගමනං හොතිති කත්වා “තත්ථ චිත්තපක්ඛන්දන”න්ති වුවවති. එවං තාව පටිපජ්ජානුප්පාදක්ඛණෙ එව ආගමනවසෙන පටිපදාවිසුද්ධි වෙදිතබ්බො. එවං විසුද්ධස්ස අජ්ජනාප්පත්තස්ස පුන විසොධනෙ ඛ්‍යාපාරාභාවා අජ්ඣුපෙක්ඛනං හොති. සමථප්පටිපන්නත්තා පුන සමාධානෙ ඛ්‍යාපාරාභාවා ච සමථප්පටිපන්නස්ස අජ්ඣුපෙක්ඛනං හොති. කිලෙසසංසග්ගං පහාය එකන්තෙන උපට්ඨිතත්තා පුන එකත්තුපට්ඨානෙ ඛ්‍යාපාරාසම්භවතො එකත්තුපට්ඨානස්ස අජ්ඣුපෙක්ඛනං හොති. තත්ථ ජාතානන්ති තස්මිං චිත්තෙ ජාතානං සමාධිපඤ්ඤානං යුගනද්ධභාවෙන අනතිවත්තනට්ඨෙන නානාකිලෙසෙහි විමුත්තත්තා. සද්ධාදීනං ඉන්ද්‍රියානං විමුත්තිරසෙනෙකරසට්ඨෙන අනතිවත්තනෙකසභාවානං තෙසං ද්විත්තං උපගතං තජ්ජං තස්සාරුජ්ජං තදනුරුපං වීරියං තථා චිත්තං යොගී වාහෙති පවත්තෙතිති කත්වා තදුපගවීරියවාහනට්ඨෙන ච විසෙසභාගියභාවත්තා ආසෙවනට්ඨෙන ච සම්පහංසනා හොතිති අත්ථො වෙදිතබ්බො. අපිචෙත්ථ “අනන්තරාතීතං ගොත්‍රභූචිත්තං එකසන්තතිවසෙන පරිණාමෙන්තං පටිපජ්ජති නාමා”ති ලිබ්බං. තත්ථ හි පරිණාමෙන්තං පටිපජ්ජතිති එතානි වචනානි අතීතස්ස න සම්භවන්ති, යඤ්ච තදනන්තරං ලිබ්බං. “අජ්ජනාසමාධිචිත්තං උපගච්ඡමානං ගොත්‍රභූචිත්තං තත්ථ පක්ඛන්දනී නාමා”ති. ඉමිනාපි තං න යුජ්ජති, “පටිපත්තික්ඛණෙ එව අතීත”න්ති වුත්තත්තා “ගොත්‍රභූචිත්තං තත්ථ පක්ඛන්දනී”ති වචනමෙව විරුජ්ඣතිති ආචරියො. “එකචිත්තක්ඛණිකම්පි ලොකුත්තරචිත්තං ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරොති”ති වුත්තත්තා “එකචිත්තක්ඛණිකස්සාපි ඥානස්ස එතානි දස ලක්ඛණානි”ති වුත්තං. “තතො පට්ඨාය ආසෙවනා භාවනා එවා”තිපි වුත්තං.

“අධිවිධානසම්පන්නත්ති අධිවිධානෙන සහගත”න්ති ලිඛිතං. තස්සත්ථො – යඤ්ච “ආදිමජ්ඣපරියොසානසංඛාරා”න්ති චුත්තං, තං තෙසං තිණ්ණමපි කල්‍යාණකතාය සමන්නාගතත්තා තිවිධකල්‍යාණකතඤ්ච. එවං තිවිධචිත්තං තදධිගමමුලකානං ගුණානං, උපරික්ඛානාධිගමස්ස වා පදවිධානටියෙන අධිවිධානං හොති, තස්මා චිත්තස්ස අධිවිධානභාවෙන සම්පන්නත්තා අධිවිධානසම්පන්නං නාමාති.

අද්ධමාසං පටිසල්ලීසිතුන්ති එත්ථ ආචරියා එවමාහු “හික්බුනං අඤ්ඤමඤ්ඤවධදස්සනසවනසම්භවෙ සත්ථුනො සති තස්ස උපද්දවස්ස අභාවෙ උපායාජානනතො ‘අයං අසබ්බඤ්ඤ’ති හෙතුපතිරූපකමහෙතුං වත්වා ධම්මිස්සරස්සාපි තථාගතස්ස කම්මෙස්වනිස්සරියං අසම්බුජ්ඣමානා අසබ්බදස්සිතධිච්චමොහා බහුජනා අවිච්ඡරායනා භවෙය්‍යං, තස්මා සො භගවා පගෙව තෙසං හික්බුනං අඤ්ඤමඤ්ඤං වධමානභාවං ඤත්වා තදභාවොපායාභාවං පන සුචිතිච්ඡින්නිවා තත්ථ පුපුජ්ජනානං සුගතිලාභහෙතුමෙවෙකං කත්වා අසුභදෙසනාය වා රූපසද්දස්සනසවනෙනි නිජ්ජයොජනෙනි විරමිත්වා පගෙව තතො විරමණතො, සුගතිලාභහෙතුකරණතො, අවස්සං පඤ්ඤාපිතබ්බාය තතියපාරාජිකපඤ්ඤත්තියා වත්ථාගමදස්සනතො ච අත්තතො සබ්බදස්සිතං පරික්ඛකානං පකාසෙන්නො විය තමද්ධමාසං වෙනෙය්‍යාහිතනිජ්ජත්තියා ඵලසමාපත්තියා අවකාසං කත්වා විහරිතුකාමො ‘ඉච්ඡාමහං, හික්බවෙ, අද්ධමාසං පටිසල්ලීසිතු’න්තිආදිමාහා”ති. ආචරියා නාම බුද්ධමිත්තත්ථෙරධම්මසිරිත්ථෙරඋපතිස්සත්ථෙරාදියො ගණපාමොක්ඛා, අට්ඨකථාචරියස්ස ච සන්නිකෙ සුතපුබ්බා. තතො අඤ්ඤෙ එකෙති වෙදිතබ්බා. “සකෙන කායෙන අට්ඨියන්ති...පෙ.... හවිස්සන්ති”ති ඉදං පරතො “යෙ තෙ හික්බු අවිතරාගා, තෙසං තස්මිං සමයෙ හොති එව භයං, හොති ලොමහංසො, හොති ඡම්භිතත්ත”න්ති ඉමිනා න යුජ්ජති, ඉදඤ්ච භගවතො අසුභකථාරම්මණජ්ජයොජනෙන න සමෙතීති වෙ? න, තදත්ථාජානනතො. සකෙන කායෙන අට්ඨියන්තානම්පි තෙසං අරියමග්ගෙන අජ්ජනිනසිනෙහත්තා බිණ්ණසවානං විය මරණං පටිච්ච අභයං න හොති, භයඤ්ච පන අසුභභාවනානුයොගානුභාවෙන මන්දිභූතං අනට්ඨියන්තානං විය න මහන්තං හුත්වා චිත්තං මොහෙසි. අපායුපගෙ තෙ සත්තෙ නාකාසීති එවමත්ථො

වෙදිතබ්බො. අථ වා ඉදං පුරිමස්ස කාරණවචනං, යස්මා තෙසං තස්මිං සමයෙ හොති එව භයං, ඡම්භිතත්තං, ලොමහංසො ව, තස්මා “තෙන බො පන සමයෙන භගවා අසුභකථං කථෙති” තිආදි වුත්තන්ති.

අථ වා සකෙන කායෙන අට්ඨියන්තානම්පි තෙසං හොති එව භයං, මහානුභාවා චිතරාගාති බිණ්ණාසවානං මහන්තං විසෙසං දස්සෙති, අතිදුප්පසහෙයාමිදං මරණභයං, යතො එවංවිධානම්පි අචිතරාගත්තා භයං හොතීතිපි දස්සෙති. තදඤ්ඤෙ තෙසං භික්ඛූනං පඤ්චසත්තානං අඤ්ඤතරා. තෙනෙදං දීපෙති “තං තථා ආගතං අසිහත්ථං වධකං පස්සිත්වා තදඤ්ඤෙසම්පි හොති එව භයං, පගෙව තෙසන්ති කත්වා භගවා පඨමමෙව තෙසං අසුභකථං කථෙසි, පරතො තෙසං නාහොසි. එවං මහානිසංසා තෙසං අසුභකථා ආසි” ති. යො පනෙත්ථ පච්ඡිමො නයො, සො “තෙසු කිර භික්ඛූසු කෙනවිපි කායචිකාරො වා වච්චිකාරො වා න කතො, සබ්බෙ සතා සම්පජානා දක්ඛිණෙන පස්සෙන නිපජ්ජිංසු” ති ඉමිනා අට්ඨකථාවචනෙන සමෙති.

අපරෙ පනාහුති කුලද්ධිපටිසෙධනත්ථං වුත්තං. “අයං කිර ලද්ධි” ති වචනං “මාරධෙයාංනාතික්කම්මස්සති” ති වචනෙන විරුජ්ඣතිති වෙ? න විරුජ්ඣති. කථං? අයං භික්ඛු අසාතෙත්තො මාරවිසයං අතික්කම්මස්සති අකුසලකරණතො ව. සාතෙත්තො පන මාරධෙයාං නාතික්කම්මස්සති බලවත්තා කම්මස්සාති සයං මාරපක්ඛිකත්තා එවං චිත්තෙත්වා පන “යෙ න මතා, තෙ සංසාරතො න මුත්තා” ති අත්තතො ව ලද්ධි, තස්මා තං තත්ථ උභයෙසං මග්ගෙ නියොජෙත්ති එවමාහ, තෙනෙව “මාරපක්ඛිකා මාරෙන සමානලද්ධිකා” ති අවත්වා “මාරස්සා නුවත්තිකා” ති වුත්තා. “ඉමිනා කිං වුත්තං හොති? යස්මා මාරස්ස අනුවත්ති, තස්මා එවං චිත්තෙත්වාපි අත්තතො ලද්ධිවසෙන එවමාහා” ති කෙවි ලිබන්ති. මම සන්තිකෙ එකතො උපට්ඨානමාගච්ඡන්ති, අත්තතො අත්තතො ආවරිද්ධපජ්ඣායානං සන්තිකෙ උද්දෙසාදිං ගණ්හාති.

ආනාපානස්සතිසමාධිකථාවණ්ණනා

165. අයම්පි බො, භික්ඛවෙනි ඉමිනා කිං දස්සෙති? යෙසං එවමස්ස “භගවතා ආචික්ඛිතකම්මට්ඨානානුයොගපච්චයා තෙසං භික්ඛූනං ජීවිතක්ඛයො ආසි” ති, තෙසං තං මිච්ඡාගාහං නියෙධෙති. කෙවලං තෙසං භික්ඛූනං පුබ්බෙ කතකම්මපච්චයාව ජීවිතක්ඛයො ආසි, ඉදං පන කම්මට්ඨානං

තෙසං කෙසඤ්චි අරහත්තප්පත්තියා, කෙසඤ්චි
 අනාගාමිසකදාගාමිසොනාපත්තිඵලප්පත්තියා, කෙසඤ්චි
 පටිමජ්ඣානාධිගමාය, කෙසඤ්චි වික්ඛම්භනතද්ධගප්පහානෙන
 අත්තසිනෙහපඅයාදානාය උපනිස්සයො හුත්වා, කෙසඤ්චි සුගතියං උප්පත්තියා
 උපනිස්සයො අහොසිති සාත්ථිකාව මෙ අසුභකථා, කින්තු “සාධු, හන්තෙ
 හගවා, අඤ්ඤං පරියායං ආචික්ඛතු”ති ආනන්දෙන යාවිතත්තා අඤ්ඤං
 පරියායං ආචික්ඛාමි, යථා වො පුබ්බෙ ආචික්ඛිතඅසුභකම්මට්ඨානානුයොගා,
 එවං අයම්පි බො හික්ඛවෙති යොජනා වෙදිතබ්බා. “අස්සාසවසෙන උපට්ඨානං
 සති”ති වුත්තං. සා හි තං අස්සාසං, පස්සාසං වා ආරම්මණං කත්වා පුබ්බහාගෙ,
 අපරහාගෙ පන අස්සාසපස්සාසපභවනිමිත්තං ආරම්මණං කත්වා උපට්ඨාතීති ව
 තථා වුත්තා.

අසුභෙ පවත්තං අසුභන්ති වා පවත්තං භාවනාකම්මං අසුභකම්මං, තදෙව
 අඤ්ඤස්ස පුනප්පුනං උප්පජ්ජනකස්ස කාරණට්ඨෙන යානත්තා
 අසුභකම්මට්ඨානං, ආරම්මණං වා අසුභකම්මස්ස පදට්ඨානට්ඨෙන යානන්ති
 අසුභකම්මට්ඨානන්ති ඉධ අසුභජ්ඣානං, තෙනෙව “ඔළාරිකාරම්මණත්තා”ති
 වුත්තං. පටිවෙධවසෙනාති විතක්කාදිඅභිගපටිලාභවසෙන.
 ආරම්මණසන්තතායාති අනුක්කමෙන සන්තකාලං උපාදාය
 වුත්තකායදරථප්පටිපස්සද්ධිවසෙන නිබ්බුතො. පරිකම්මං වාති
 කසිණපරිකම්මං කිර නිමිත්තුප්පාදපරියොසානං. තදා හි නිරස්සාදත්තා
 අසන්තං, අප්පණිහිතඤ්ච. යථා උපවාසෙ නිවරණවිගමෙන, අභිගපාතුභාවෙන
 ව සන්තතා හොති, න තථා ඉධ, ඉදං පන “ආදිසමන්තාභාරතො”ති වුත්තං.
 දුතියවිකප්පෙ අසෙවනකොති අතිත්තිකරො, තෙන වුත්තං “ඔජවත්තො”ති.
 චෙතසිකසුඛං ඥානක්ඛණෙපි අත්ථි, එවං සන්තෙපි “උහොපි ඥානා
 වුට්ඨිතස්සෙව ගහෙතබ්බා”ති වුත්තං. සමථෙන සකසන්තානෙ අචික්ඛම්හිතෙ.
 ඉතරථා පාපකානං ඥානෙන සහුප්පත්ති සියා. බන්ධාදීනං
 ලොකුත්තරපාදකත්තා නිබ්බේධභාගියං, විසෙසෙන යස්ස නිබ්බේධභාගියං
 හොති, තං සන්ධාය වා. “අනිච්චානුපස්සිතිආදිවතුක්කවසෙන අනුපුබ්බෙන
 අරියමග්ගවුඩ්ඪිප්පත්තො සමුච්ඡින්නදති, සෙසානමෙතං නත්ථි”ති ලිබ්බිතං.

තථාභාවපටිසෙධනො වාති සොළසවත්ථුකස්ස තිත්ථියානං නත්ථිතාය
 චුත්තං. සබ්බපඨමානං පන චතුත්තං පදානං වසෙන ලොකියජ්ඣානමෙව
 තෙසං අත්ථි, තස්මිං ලොකුත්තරපදට්ඨානං නත්ථි එව. “එලමුත්තමන්ති එලෙ
 උත්තම”න්ති චුත්තං. උතුත්තයානුකූලන්ති ගිම්හෙ අරඤ්ඤෙ, හෙමන්තෙ
 රුක්ඛමූලෙ, වසන්තකාලෙ සුඤ්ඤාගාරෙ ගතො. සෙම්භධාතුකස්ස අරඤ්ඤං,
 පිත්තධාතුකස්ස රුක්ඛමූලං, වාතධාතුකස්ස සුඤ්ඤාගාරං අනුකූලං.
 මොහවරිතස්ස අරඤ්ඤං අනුකූලං මහාඅරඤ්ඤෙ විත්තං න සඬකුට්ඨි,
 දොසවරිතස්ස රුක්ඛමූලං, රාගවරිතස්ස සුඤ්ඤාගාරං. යානවඬිකමානි
 උද්ධච්චපක්ඛිකානි, සයනං ලීනපක්ඛිකං, පල්ලඬිකාභූජනෙන නිසජ්ජාය
 දළ්භභාවං, උජ්ජකායං පණ්ඩානෙන අස්සාසපස්සාසානං පවත්තනසුඛං “පරිමුඛං
 සති”න්ති ඉමිනා ආරම්මණපරිගෙහපායං දස්සෙති. කාරීති කරණසීලො.
 එතස්ස විභඩ්ගෙ “අස්සසති පස්සසති”ති අවත්වා “සතො කාරී”ති චුත්තං.
 තස්මා “අස්සසති පස්සසති”ති චුත්තෙ “පඨමචතුක්කං එව ලබ්භති, න
 සෙසානී”ති ව “දීඝංඅස්සාසවසෙනාති අලොපසමාසං කත්වා”ඉති ව
 “එකත්ථතාය අවික්ඛෙප”න්ති ව “අසම්භොගවසෙන පජානතො”ති ව
 “තෙන ඤාණෙන”ති ව “පජානතොති චුත්තඤාණෙන”ති ව “සතොකාරීති
 සතිසම්පජ්ඤාභිකාරී”ති ව “පටිනිස්සග්ගානුපස්සිනො අස්සාසාව
 පටිනිස්සග්ගානුපස්සිඅස්සාසා”ති ව ලිඛිතං. උප්පට්ඨපාටියා ආගතමපි
 යුජ්ජතෙව, තෙන යානෙන පටිසිද්ධං. තාලුං ආභව්ච නිබ්බායනතො කිර
 පොතකො සම්පතිජානොව ඛිපිතසද්දං කරොති, ඡන්දපාමොජ්ජවසෙන ඡ
 පුරිමා තයොති නව. එකෙනාකාරෙතාති අස්සාසවසෙන වා පස්සාසවසෙන වා
 එවං ආනාපානස්සතිං භාවයතො කායෙ
 කායානුපස්සනාසතිකම්මට්ඨානභාවනා සම්පජ්ජති.

කායොති අස්සාසපස්සාසා. උපට්ඨානං සති. දීඝන්ති සීඝං ගතං
 අස්සාසපස්සාසං. අද්ධානසඬ්ඛාතෙති කාලසඬ්ඛාතෙ විය කාලකොට්ඨාසෙති
 අත්ථො, දීඝකාලෙ වාති අත්ථො. එකො හි අස්සාසමෙවූපලක්ඛෙති, එකො
 පස්සාසං, එකො උභයං, තස්මා “විභාගං අකත්වා”ති වා චුත්තං, ඡන්දොති එවං
 අස්සාසතො, පස්සාසතො ව අස්සාදො උප්පජ්ජති, තස්ස වසෙන
 කත්තුකමානාඡන්දො උප්පජ්ජති. තතො පාමොජ්ජන්ති. අස්සාසපස්සාසානං
 දුට්ඨඤ්ඤායාවිසයත්තා විත්තං විවත්තති, ගණනං පභාය ථුට්ඨට්ඨානමෙව

මනසි කරොන්තස්ස කෙවලං උපෙක්ඛාව සණ්ඨාති. වත්තාරො වණ්ණාති “පත්තස්ස තයො වණ්ණා” තිආදීසු විය වත්තාරො සණ්ඨානාති අත්ථො.

තථාභූතස්සාති ආනාපානස්සතිං භාවයතො. සංවරොති සතිසංවරො. අථ වා පයමෙන ඤානෙන නීවරණානං, දුතියෙන විතක්කවිචාරානං, තතියෙන පීතියා, චතුත්ථෙන සුඛදුක්ඛානං, ආකාසානඤ්චායතනසමාපත්තියා රූපසඤ්ඤාය, පටිසසඤ්ඤාය, නානත්තසඤ්ඤාය වා පභානං. “සීලන්ති වෙරමණි සීලං, වෙනනා සීලං, සංවරො සීලං, අවිතික්කමො සීල”න්ති (පටි. ම. 1.39 ථොකං විසදිසං) චුත්තවිධිනාපෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. “අත්ථනො තථා තථා පවත්තධම්මා උපධාරණසමාධානසඬ්ඛාතෙන සීලනට්ඨෙන සීලන්ති චුච්චන්ති”ති චුත්තං. තථා “අයං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිජ්ජෙතා සික්ඛා”ති එත්ථාපි වෙනනාසීලමෙව, කත්ථවි විරතිසීලමිපිති අත්ථො දට්ඨබ්බො. අඤ්ඤථා පණ්ණත්තිවජ්ජෙසුපි සික්ඛාපදෙසු විරතිජ්ජසඬ්ඛො අහොසි, පාතිමොක්ඛසංවරසංචුතො විහරතීති කත්ථා තස්සාපි විරතිජ්ජසඬ්ඛො. තස්මිං ආරම්මණෙති ආනාපානාරම්මණෙ. තාය සතියාති තත්ථ උප්පන්නසතියා. “තෙන මනසිකාරොනාති ආවජ්ජනෙනා”ති ලිබ්බං. එතෙන නානාවජ්ජනජ්ජවත්තිදීපනතො නානාජවනවාරෙහිපි සික්ඛති නාමාති දීපිතං හොති, යෙන පන මනසිකාරෙන වා. ඤාණුජ්ජාදනාදීසුති එත්ථ ආදිසද්දෙන යාව පරියොසානං වෙදිතබ්බං. “තත්ත්වං තස්මිං ආනාපානාරම්මණෙ. එවන්ති ඉදාති වත්තබ්බනයෙනා”ති ලිබ්බං. තත්ත්වං තෙසං අස්සාසපස්සාසානං වා. තඤ්ඤි “පුබ්බෙ අපරිග්ගහිතකාලෙ”ති ඉමිනා සුට්ඨු සමෙති. “පයමවාදො දීඝභාණකානං. තෙ හි ‘පයමජ්ඣානං ලහිත්වා නානාසනෙ නිසීදිත්වා දුතියත්ථාය වායාමතො උපවාරෙ විතක්කවිචාරවසෙන ඔළාරිකචිත්තජ්ජවත්තිකාලෙ පවත්තඅස්සාසපස්සාසවසෙන ඔළාරිකා’ති වදන්ති. ‘මජ්ඣිමභාණකා ඤානලාභිස්ස සමාපජ්ජනකාලෙ, එකාසනපටිලාභෙ ව උපරූපරි චිත්තජ්ජවත්තියා සන්තභාවතො පයමතො දුතියස්සුපවාරෙ සුබ්බමතං වදන්ති””ති ලිබ්බං.

විපස්සනායං පනාති චතුර්ධාවචන්ථානමුඛෙන අහිනිවිට්ඨස්ස අයං කමො, අඤ්ඤස්ස වාති වෙදිතබ්බං. එත්තකං රූපං, න ඉතො අඤ්ඤන්ති දස්සනං සන්ධාය “සකලරූපපරිග්ගහෙ”ති චුත්තං. රූපාරූපපරිග්ගහෙති එත්ථ අනිච්චතාදිලක්ඛණාරම්මණිකභඩ්ගානුපස්සනතො පභූති බලවතී විපස්සනා.

පුබ්බෙ වුත්තනයෙනාති සබ්බෙසංයෙව පන මනෙන අපරිග්ගහිතකාලෙතිආදිනා. සොධනා නාම විස්සජ්ජනං. අස්සාති “පස්සම්භයං කායසඬ්ඛාර”න්ති පදස්ස.

පුරතො නමනා ආනමනා. තිරියං නමනා විනමනා. සුට්ඨු නමනා සන්තමනා. පච්ඡා නමනා පණමනා. ඡාණුකෙ ගහෙත්වා යානං විය ඉඤ්ජනාති ආනමනාදීනං ආවිභාවත්ථමුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. යථාරූපෙහි ආනමනාදි වා කම්පනාදි වා හොති, තථාරූපෙ පස්සම්භයන්ති සම්බන්ධො. ඉති කීරාති ඉති වෙ. එවං සන්තෙති සන්තප්පුබ්බමම්පි වෙ පස්සම්භති. පභාවනාති උප්පාදනං. අස්සාසපස්සාසානං වූපසන්තත්තා ආනාපානස්සතිසමාධිස්ස භාවනා න හොති. යස්මා තං නත්ථි, තස්මා න සමාපජ්ජති, සමාපත්තියා අභාවෙන න වුට්ඨහන්ති. ඉති කීරාති එවමෙතං තාව වචනන්ති තදෙතං. සද්දොව සද්දනිමිත්තං, “සතො අස්සසති සතො පස්සසති”ති පදානි පතිට්ඨපෙත්වා ද්වන්තිංසපදානි වත්තාරි චතුක්කානි වෙදිතබ්බානි.

අප්පට්ඨිලනන්ති තෙසං කිලෙසානං අනුප්පාදනං කිඤ්චාපි චෙතියඬ්ගණවත්තාදීනිපි අත්ථතො පාතිමොක්ඛසංවරසීලෙ සඬ්ගහං ගච්ඡන්ති “යස්ස සියා ආපත්ති”ති (මහාව. 134) වචනතො. තථාපි “න තාව, සාරිපුත්ත, සත්ථා සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙති උද්දිසති පාතිමොක්ඛං, යාව න ඉධෙකච්චෙ ආසවට්ඨානියා ධම්මා සඬ්ඝෙ පාතුහවන්ති”ති එත්ථ අනධිප්පෙතත්තා “ආභිසමාවාරික”න්ති වුත්තං. “යං පනෙත්ථ ආපත්තිට්ඨානියං න හොති, තං අමිස්සමෙවා”ති වුත්තං.

යථාවුත්තෙනාති යොගානුයොගකම්මස්ස පදට්ඨානත්තා. සල්ලහුකවුත්ති අට්ඨපරික්ඛාරිකො. පඤ්චසන්ධිකං කම්මට්ඨානන්ති එත්ථ ඤානම්පි නිමිත්තම්පි තදත්ථජොතිකාපි පරියත්ති ඉධ කම්මට්ඨානං නාම. ගමනාගමනසම්පන්නතාදි සෙනාසනං. සංකිලිට්ඨවීචරධොවනාදයො බුද්දකපලිබොධා. “අන්තරා පතිතං නු බො”ති විකම්පති.

අප්ඤ්ඤානං වික්ඛෙපගතෙනාති නියකප්ඤ්ඤානෙ වික්ඛෙපගතෙන. සාරද්ධා අසමාහිතත්තා. උපනිබන්ධනට්ඨිහමූලං නාම නාසිකග්ගං, මුඛනිමිත්තං වා.

තත්ථෙවාති නාසිකග්ගාදිනිමිත්තෙ. “දොලාඵලකස්ස එකපස්සෙ එව උභො කොටියො මජ්ඣංගෙ පස්සති”ති වදන්ති.

ඉධ පනාති කකචුපමෙ. දෙසතොති චුසනකට්ඨානතො. “නිමිත්තං පට්ඨපෙතඛිබන්ති නිමිත්තෙ සති පට්ඨපෙතඛිබා”ති වුත්තං. ගරුහි භාවෙතඛිබන්තා ගරුකභාවනං. එකච්චෙ ආහුති එකච්චෙ කුමාරිනො ආහු.

“සඤ්ඤානානතායා”ති වචනතො එකච්චෙහි වුත්තමිපි පමාණමෙව, සඬ්භිතිතො පට්ඨාය අට්ඨකථාය අනාගතත්තා තථා වුත්තං. “මය්හං තාරකරුපං නු බො උපට්ඨාති”තිආදිපරිකප්පෙ අසතිපි ධාතුනානත්තෙන එතාසං ධාතුනං උප්පත්ති විය කෙවලං භාවයතො තථා තථා උපට්ඨාති. “න නිමිත්ත’න්ති වත්තුං න වට්ටති සම්පජානමුසාවාදන්තා”ති වුත්තං. කම්මට්ඨානන්ති ඉධ වුත්තපටිභාගනිමිත්තමෙව.

නිමිත්තෙ පටිභාගෙ. නානාකාරන්ති “වත්තාරො වණ්ණො වත්තන්ති”ති වුත්තනානාවිධතං. විභාවයන්ති ජානං පකාසයං. අස්සාසපස්සාසෙති තතො සම්භූතෙ නිමිත්තෙ, අස්සාසපස්සාසෙ වා නානාකාරං. නිමිත්තෙ හි චිත්තං යපෙන්නොව නානාකාරකඤ්ච විභාවෙති, අස්සාසපස්සාසෙ වා සකං චිත්තං නිබන්ධතීති වුච්චති. තාරකරුපාදිවණ්ණතො. කක්ඛලත්තාදිලක්ඛණතො.

අට්ඨකථාසු පටික්ඛිත්තන්ති ආසන්නභවඩ්ගත්තාති කාරණං වත්වා සිහලට්ඨකථාසු පටික්ඛිත්තං. කස්මා? යස්මා ඡට්ඨෙ, සත්තමෙ වා අප්පනාය සති මග්ගවීරියං ඵලස්ස ඔකාසො න භොති, තස්මා. ඉධ භොතුති චෙ? න, ලොකියප්පනාපි හි අප්පනාවීරියමිති ලොකුත්තරෙන සමානගතිකාවාති පටිලද්ධජ්ඣානොපි හික්බු දිට්ඨධම්මසුඛවිභාරත්ථාය කුමාරං සමාපජ්ජිත්වා සත්තාහං නිසීදිතුකාමො චතුත්ථෙ, පඤ්චමෙ වා අප්පෙත්වා නිසීදති, න ඡට්ඨෙ, සත්තමෙ වා. තත්ථ හි අප්පනා. තතො පරං අප්පනාය ආධාරභාවං න ගච්ඡති. ආසන්නභවඩ්ගත්තා චතුත්ථං, පඤ්චමං වා ගච්ඡති ථලෙ ධීතසට්ඨො විය ජවනානමන්තරෙ ධීතත්තාති කිර ආවරියො.

පුට්ඨත්තාරම්මණානි අනාවජ්ජිත්වා කුමාරධිගානෙව ආවජ්ජනං ආවජ්ජනවසි නාම. තතො පරං චතුත්තං, පඤ්චත්තං වා පච්චෙක්ඛණචිත්තානං

උප්පජ්ජනං, තං පච්චවෙක්ඛණුවසී නාම. තෙනෙව “පච්චවෙක්ඛණුවසී පන ආවජ්ජනවසියා එව වුත්තා”ති වුත්තං. සමාපජ්ජනවසී නාම යත්තකං කාලං ඉච්ඡති තත්තකං සමාපජ්ජනං, තං පන ඉච්ඡිතකාලපරිච්ඡේදං පතිට්ඨාපෙතං සමත්ථතාති. “අධිට්ඨානවසියා වුට්ඨානවසීනො අයං නානත්තං අධිට්ඨානානුභාවෙන ජවනං ජවති, වුට්ඨානානුභාවෙන පන අධිප්පෙතතො අධිකං ජවතී”තිපි වදන්ති. අපිච පථවිකසිණාදිආරම්මණං ආවජ්ජිත්වා ජවනඤ්ච ජවිත්වා පුන ආවජ්ජිත්වා තතො පඤ්චමං ඤානං චිත්තං හොති, අයං කිර උක්කට්ඨපරිච්ඡේදො. භගවතො පන ආවජ්ජනසමනන්තරමෙව ඤානං හොතීති සබ්බං අනුගණ්ඨීපදෙ වුත්තං.

“වත්ථුන්ති හදයවත්ථුං. ද්වාරන්ති වක්ඛාදි. ආරම්මණන්ති රූපාදී”ති ලිබ්බතං. යථාපරිග්ගහිතරූපාරම්මණං වා විඤ්ඤාණං පස්සති, අඤ්ඤාපාපි පස්සති. කථං? “යථාපරිග්ගහිතරූපවත්ථුද්වාරාරම්මණං වා”ති වුත්තං. යථාපරිග්ගහිතරූපෙසු වත්ථුද්වාරාරම්මණානි යස්ස විඤ්ඤාණස්ස, තං විඤ්ඤාණං යථාපරිග්ගහිතරූපවත්ථුද්වාරාරම්මණං තම්පි පස්සති, එකස්ස වා ආරම්මණසද්දස්ස ලොපො දට්ඨබ්බොති ච මම තක්කො විචාරෙත්වාච ගහෙතබ්බො.

තතො පරං තීසු චතුක්කෙසු ද්වෙ ද්වෙ පදානි එකමෙකං කත්වා ගණෙතබ්බං. සමථෙන ආරම්මණතො විපස්සනාවසෙන අසම්මොහතො පිතිපට්ඨංවෙදනමත්ථ වෙදිතබ්බං. “දුක්ඛමෙතං ඤාණ”න්තිආදීසු පන “ආරම්මණතො අසම්මොහතො”ති යං වුත්තං, ඉධ තතො වුත්තනයතො උප්පට්ඨායා වුත්තං. තත්ථ හි යෙන මොහෙන තං දුක්ඛං පටිච්ඡන්තං, න උපට්ඨාති, තස්ස විභතත්තා වා එවං පවත්තෙ ඤාණෙ යථාරූපි පච්චවෙක්ඛිතං ඉච්ඡිතිච්ඡිතකාලෙ සමත්ථභාවතො වා දුක්ඛාදීසු තීසු අසම්මොහතො ඤාණං වුත්තං. නිරොධෙ ආරම්මණතො තංසම්පයුත්තා පිතිපට්ඨංවෙදනා අසම්මොහතො න සම්භවති මොහජ්ජහානාභාවා, පටිසම්භිදාපාළිවිරොධතො ච. තත්ථ “දීඝං අස්සාසවසෙනා”තිආදි ආරම්මණතො දස්සෙතං වුත්තං. තාය සතියා තෙන ඤාණෙන සා පිති පට්ඨංවිදිතා හොති තදාරම්මණස්ස පට්ඨංවිදිතත්තාති එත්ථ අධිප්පායො. “ආවජ්ජතො”තිආදි අසම්මොහතො පිතිපට්ඨංවෙදනං දස්සෙතං වුත්තං. අනිච්චාදිවසෙන ජානතො, පස්සතො,

පච්චවෙක්ඛතො ව. තදධිමුත්තතාවසෙන අධිට්ඨහතො, අධිමුච්චතො, තථා වීරියාදිං සමාදහතො ඛණිකසමාධිනා.

අභිඤ්ඤෙය්‍යාන්ති ඤාතපරිඤ්ඤාය. පරිඤ්ඤෙය්‍යාන්ති තීරණපරිඤ්ඤාය. සබ්බඤ්ඤි දුක්ඛසච්චං අභිඤ්ඤෙය්‍යං, පරිඤ්ඤෙය්‍යාඤ්ච. තත්‍ර වායං පිතීති ලිඛිතං. අභිඤ්ඤෙය්‍යාන්තිආදි මග්ගක්ඛණං සන්ධායාහානි වුත්තං. මග්ගෙන අසම්මොහසඬ්ඛාතවිපස්සනාකිච්චනිජ්ඣත්තීතො මග්ගොපි අභිඤ්ඤෙය්‍යාදිආරම්මණං කරොන්තො විය වුත්තො. විපස්සනාභූමිදස්සනත්ථන්ති සමපෙ කායිකසුඛාභාවා වුත්තං. ද්වීසු විත්තසඬ්ඛාරපදෙසුති විත්තසඬ්ඛාරපටිසංවෙදී...පෙ.... සික්ඛති පස්සම්භයං විත්තසඬ්ඛාරපටිසංවෙදී...පෙ.... සික්ඛතීති එතෙසු. මොදනාදි සබ්බං පිතිවෙච්චනං. අනිච්චානුපස්සනාදි කිලෙසෙ, තම්මුලකෙ ඛන්ධාහිසඬ්ඛාරෙ. එවං භාවිතොති න චතුක්කපඤ්චකජ්ඣානනිබ්බත්තනෙන භාවිතො. එවං සබ්බාකාරපරිපුණ්ණං කත්වා භාවිතො. විපස්සනාමග්ගපච්චවෙක්ඛණකාලෙසුපි පවත්තඅස්සාසමුබ්බෙනෙව සබ්බං දස්සිතං උපායකුසලෙන භගවතා.

168. කස්මා ඉදං වුච්චති අම්හෙහිති අධිජ්ජායො.

පදභාජනීයවණ්ණනා

172. උස්සුක්කච්චනන්ති පාකට්ඨසද්දසඤ්ඤා කිර, සමානකපදන්ති වුත්තං හොති. “සුත්වා භුඤ්ජන්ති”ති එත්ථ විය සඤ්චිච්ච වොරොපෙතුකාමස්ස සඤ්චිච්චපදං වොරොපනපදස්ස උස්සුක්කං, සඤ්චෙතනා ව ජීවිතා වොරොපනඤ්ච එකස්සෙවාති වුත්තං හොති. න කෙවලං චෙතසිකමත්තෙනෙව හොති, පයොගොපි ඉච්ඡිතබ්බො එවාති දස්සෙතුං වුත්තානීති කිර උපතිස්සත්ථෙරො. “ජානිත්වා සඤ්ජානිත්වා චෙච්ච අභිචිතරිත්වා”ති වත්තබ්බෙ “ජානන්තො...පෙ.... විතික්කමො”ති වොරොපනම්පි දස්සිතං, තස්මා බ්‍යඤ්ජනෙ ආදරං අකත්වා අත්ථො දස්සිතො. විතික්කමසඬ්ඛාතත්ථසිද්ධියා හි පුරිමචෙතනා අත්ථසාධිකා හොති. සබ්බසුමුඅත්තභාවන්ති රූපං සන්ධාය වුත්තං, න අරූපං. අත්තසඬ්ඛාතානඤ්ඤි අරූපානං ඛන්ධවිභඩ්ගෙ (විභ. 1 ආදයො) විය ඉධ

ඔලාරිකසුබ්බමතා අනාධිප්පෙනා. මාතුකුච්ඡිස්මිත්ති යෙභුයාවචනං,
 ඔපපාතිකමනුස්සෙපි පාරාජිකමෙව, අරුපකායෙ උපක්කමාභාවා තඟ්ගහණං
 කස්මාති වෙ? අරුපක්ඛන්ධෙන සද්ධිං තස්සෙව රුපකායස්ස
 ජීවිතින්ද්‍රියසම්භවතො. තෙන සජීවකොච මනුස්සවිඟ්ගහොපි නාම භොතීති
 සිද්ධං. එත්ථ මාතුකුච්ඡිස්මිත්ති මනුස්සමාතුයා වා තිරච්ඡානමාතුයා වා.
 චුත්තඤ්ඤි පරිවාරෙ (පරි. 480) –

“ඉත්ථිං භනෙ ව මාතරං, පුරිසඤ්ච පිතරං භනෙ;
 මාතරං පිතරං භන්ත්වා, න තෙනානන්තරං ඵ්ඤෙ;
 පඤ්භා මෙසා කුසලෙහි චිත්තිතා” ති.

පයමන්ති පටිසන්ධිචිත්තමෙව. එකභවපරියාපන්නාය හි චිත්තසන්නතියා
 පටිසන්ධිචිත්තං පයමචිත්තං නාම. චුතිචිත්තං පච්ඡිමං නාම. අඤ්ඤා
 අනමතඟ්ගෙ සංසාරෙ පයමචිත්තං නාම නත්ථි විනා
 අනන්තරසමනන්තරනත්ථිවිගතපච්චයෙහි චිත්තුප්පත්තියා අභාවතො. භාවෙ
 වා නවසත්තපාතුභාවදොසප්පසඬ්ගො. අයං සබ්බපයමො මනුස්සවිඟ්ගහොති
 කිඤ්චාපි ඉමං ජීවිතා වොරොපෙතුං න සක්කා, තං ආදිං කත්වා සන්නතියා යාව
 මරණා උප්පජ්ජනකමනුස්සවිඟ්ගහෙසු අපරිමාණෙසු “සබ්බපයමො” ති
 දිස්සති. යදා පන යො මනුස්සවිඟ්ගහො පුබ්බාපරියවසෙන සන්නතිප්පන්නො
 හොති, තදා තං ජීවිතා වොරොපෙතුං සක්කා. සන්නතිං විකොපෙන්නො හි
 ජීවිතා වොරොපෙති නාම. එත්ථ ව නානත්තනයෙ අධිප්පෙනෙ සති
 “සබ්බපයමො” ති වචනං යුජ්ජති, න පන එකත්තනයෙ සන්නතියා එකත්තා.
 එකත්තනයො ව ඉධාධිප්පෙනො “සන්නතිං විකොපෙති” ති වචනතො, තස්මා
 “සබ්බපයමො” ති වචනං න යුජ්ජතිති වෙ? න, සන්නතිපච්චුප්පන්නඛ්‍යුත්තා.
 යස්මා පන සන්නති නාම අනෙකෙසං පුබ්බාපරියුප්පත්ති වුවිචති, තස්මා “අයං
 සබ්බපයමො” ති චුත්තො, එවමෙත්ථ ද්වෙපි නයා සඬ්ගහං ගච්ඡන්ති,
 අඤ්ඤා “සන්නතිං විකොපෙති” ති ඉදං වචනං න සිජ්ඣති. කිඤ්චාපි එත්ථ
 “සන්නතිං විකොපෙති” ති වචනතො සන්නතිපච්චුප්පන්නමෙව අධිප්පෙනං, න
 අද්ධාපච්චුප්පන්නං විය දිස්සති, තථාපි යස්මා සන්නතිපච්චුප්පන්නෙ
 විකොපිතෙ අද්ධාපච්චුප්පන්නං විකොපිතමෙව හොති, අද්ධාපච්චුප්පන්නෙ
 පන විකොපිතෙ සන්නතිපච්චුප්පන්නං විකොපිතං හොතීති එත්ථ චත්තබ්බං
 නත්ථි. තස්මා අට්ඨකථායං “තදුභයමපි වොරොපෙතුං සක්කා, තස්මා තදෙව

සන්ධාය ‘සන්තතිං විකොපෙති’ති ඉදං චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං’න්ති ආහ. “සන්තතිං විකොපෙති”ති වචනතො පකතියා ආයුපරියන්තං පත්වා මරණකසත්තෙ චිතික්කමෙ සති අනාපත්ති චිතික්කමපච්චයා සන්තතියා අකොපිතත්තා. චිතික්කමපච්චයා වෙ ආයුපරියන්තං අප්පත්වා අන්තරාව මරණකසත්තෙ චිතික්කමපච්චයා ආපත්ති, කම්මබද්ධො වාති නො තක්කොති ආවරියො. “මරණවණ්ණං වා සංවණ්ණෙය්‍ය, මරණාය වා සමාදපෙය්‍ය, අයම්පි පාරාජිකො භොති අසංවාසො”ති වචනතො වා චෙතනාක්ඛණෙ ඵව පාරාජිකාපත්ති එකන්තාකුසලත්තා, දුක්ඛවෙදනත්තා, කායකම්මත්තා, වචිකම්මත්තා, කිරියත්තා වාති වෙදිතබ්බං.

සත්තට්ඨජවනවාරමත්තන්ති සභාගාරම්මණුවසෙන චුත්තං, තෙනෙව “සභාගසන්තතිවසෙනා”තිආදි චුත්තං. අත්තනො පටිපක්ඛෙන සමන්තාගතත්තා සමන්තන්තරස්ස පච්චයං භොන්තං යථා පුරෙ විය අහුත්වා දුබ්බලස්ස. තන්ති ජීවිතින්ද්‍රියවිකොපනං.

ඊතින්ති සත්තවිධවිච්ඡිකාදීනි යුද්ධෙ ඩංසිත්වා මාරණත්ථං විස්සජ්ජෙන්නි. පජ්ජරකන්ති සරිරඩාහං. සුචිකන්ති සුලං. විසුචිකන්ති සුක්ඛමානිසාරංවසයං. පක්ඛන්දියන්ති රත්තානිසාරං. ද්වත්තිඛ්‍යාමසතප්පමාණෙ මහාකායෙ නිම්මිනිත්වා යීතනාගුද්ධරණං, කුජ්ඣිත්වා ඔලොකිතෙ පරෙසං කායෙ විසමරණං වා ඩාහුප්පාදනං වා පයොගො නාම.

කෙච්ඡි මහාසඬ්ඝිකා. අයං ඉත්ථී. කුලුම්බස්සාති ගබ්භස්ස. කථං සා ඉතරස්සාති වෙ? තස්ස දුට්ඨෙත මනසානුපක්ඛිතෙ සො ව ගබ්භො සා ව ඉද්ධිති උභයම්පි සහෙව නස්සති, සට්ඨ්ථිතං හෙදනිබ්බායනං විය එකක්ඛණෙ භොති. “තෙසං සුත්තන්තිකෙසු ඔවරියමානං න සමෙති”ති ලිබ්බං, “තෙසං මතං ගහෙත්වා ‘ථාවරීනම්පි අයං යුජ්ජති’ති චුත්තෙ තිකවසෙන පටිසෙධිතබ්බන්ති අපරෙ”ති චුත්තං. සාහත්ථිකනිස්සග්ගියපයොගෙසු සන්තිට්ඨාපකචෙතනාය සත්තමාය සහුප්පන්තකායවිඤ්ඤත්තියා සාහත්ථිකතා වෙදිතබ්බා. ආණත්තිකෙ පන සත්තහිපි චෙතනාහි සහ වචිවිඤ්ඤත්තිසම්භවතො සත්තසත්ත සද්දා එකතො හුත්වා එකෙකක්ඛරභාවං ගන්ත්වා යත්තකෙහි අක්ඛරෙහි අත්තනො අධිප්පායං විඤ්ඤාපෙති, තදවසානක්ඛරසමුට්ඨාපිකාය සත්තමචෙතනාය සහජාතවචිවිඤ්ඤත්තියා

ආණත්තිකතා වෙදිතබ්බා. තථා විජ්ජාමයපයොගෙ. කායෙනාණත්තියං පන සාහත්ථිකෙ චුත්තනයොව. ථාවරපයොගෙ යාවතා පරස්ස මරණං හොති, තාවතා කම්මබද්ධො, ආපත්ති ව. තතො පරං අතිසඤ්චරණෙ කම්මබද්ධාතිබ්බුත්තං වෙදිතබ්බං සති පරං මරණෙ. පාරාජිකාපත්ති පනෙත්ථ එකා. අත්ථසාධකචෙතනා යස්මා එත්ථ ව දුතියපාරාජිකෙ ව ලබ්භති, න අඤ්ඤත්ථ, තස්මා ද්විත්තම්පි සාධාරණා ඉමා ගාථායො —

“භූතධම්මනියාමා යෙ, තෙ ධම්මා නියතා මතා;
භාවිධම්මනියාමා යෙ, තෙව අනියතා ඉධ.

“භූතධම්මනියාමානං, යීතාව සා පච්චයට්ඨිති;
භාවිධම්මනියාමානං, සාපෙක්ඛා පච්චයට්ඨිති.

“තෙනඤ්ඤා හෙතුයා අත්ථි, සාපි ධම්මනියාමතා;
තස්සා ඵලං අනියතං, ඵලාපෙක්ඛා නියාමතා.

“ඵවඤ්ඤි සබ්බධම්මානං, යීතා ධම්මනියාමතා;
ලද්ධධම්මනියාමා යා, සාත්ථසාධකචෙතනා.

“චෙතනාසිද්ධිතො පුබ්බෙ, පච්ඡා තස්සාත්ථසිද්ධිතො;
අවිසෙසෙන සබ්බාපි, ඡබ්බිධා අත්ථසාධිකා.

“ආණත්තියං යතො සක්කා, විභාවෙතුං විභාගතො;
තස්මා ආණත්තියංයෙව, චුත්තා සා අත්ථසාධිකා.

“මිච්ඡත්තෙ වාපි සම්මත්තෙ, නියතානියතා මතා;
අභිධම්මෙ න සබ්බත්ථි, තත්ථ සා නියතා සියා.

“යා ථෙය්‍යචෙතනා සබ්බා, සහත්ථාණත්තිකාපි වා;
අභිධම්මනෙයෙනායං, එකන්තනියතා සියා.

“පාණාතිපාතං නිස්සාය, සහත්ථාණත්තිකාදිකා;
අභිධම්මවසෙනෙසා, පච්චෙකං තං දුකං භජෙ.

“ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදො, චෙතනා චෙති තං ද්වයං;

න සාහත්ථිකකම්මෙන, පගෙවාණත්තිකාසමං.

“ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදො, චෙතනා චෙති තං ද්වයං;
න සාහත්ථිකකම්මෙන, පගෙවාණත්තිකාසමං.

“ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදක්ඛණෙ වධකචෙතනා;
විරායිතාති කො ධම්මො, නියාමෙති ආපත්තිකං.

“ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදක්ඛණෙ චෙ වධකො සියා;
මනො සුත්තො පබුද්ධො වා, කුසලො වධකො සියා.

“කුසලත්තිකහෙදො ව, චෙදනාත්තිකහෙදොපි;
සියා තථා ගතො සිද්ධො, සහත්ථා වධකචෙතනා”ති.

යානි පන ඛිජ්ජකුකම්මධම්මචිත්තනියාමානි පඤ්ච අට්ඨකථාය ආනෙත්වා නිදස්සිතානි, තෙසු අයමත්ථසාධකචෙතනා යොගං ගච්ඡතිති මඤ්ඤෙ “අයං අත්ථසාධකචෙතනානියමො නත්ථි”ති චෙතනානං මිච්ඡත්තසම්මත්තනියතානම්පි නත්ථිභාවජ්ජසඩ්ගතො. භජාපියමානා යෙන, තෙන සබ්බෙපි යථාසම්භවං කම්මචිත්තනියාමෙ භජන්ති ගච්ඡන්තිති චෙදිතබ්බං. ජීවිතෙ ආදීනවො මරණචණ්ණදස්සනෙ න විහත්තොව, ඉධ පන සඩ්ධප්පපදෙ අත්ථතො “මරණසඤ්ඤී මරණචෙතනො මරණාධිජ්ජායො”ති එවං අවිභූතත්තා විහත්තො, අපාකටත්තා, අනොලාරිකත්තා වා අවිභාගා කාරිතා වා. නයිදං විතක්කස්ස නාමන්ති න විතක්කස්සෙව නාමං, කින්තු සඤ්ඤාචෙතනානම්පි නාමන්ති ගහෙතබ්බං. කඩ්ඛාවිතරණියම්පි එවමෙව චුත්තං.

174. කායතොති චුත්තත්තා “සත්තිඤ්ඤ”ති වත්තබ්බෙ වචනසිලිට්ඨත්ථං. “උසුසත්තිආදීනා”ති චුත්තං. අනුද්දෙසිකෙ කම්මස්සාරම්මණං සො වා හොති, අඤ්ඤො වා. උභයෙහීති කිඤ්චාපි පයමජ්ජහාරො න සයමෙව සක්කොති, දුතියං ලභිත්වා පන සක්කොත්තො ජීවිතවිනාසනහෙතු අහොසි, තදත්ථමෙව හි වධකෙන සො දිත්තො, දුතියො පන අඤ්ඤෙන විත්තෙන දිත්තො, තෙන සුට්ඨ චුත්තං “පයමජ්ජහාරෙනවා”ති, “චෙතනා නාම දාරුණාති ගරුං වත්ථුං

ආරබ්භ පවත්නපුබ්බභාගචෙතනා පකතිසභාවවධකචෙතනා, නො දාරුණා හොති”ති ආචරියෙන ලිඛිතං. “පුබ්බභාගචෙතනා පරිවාරා, වධකචෙතනාව දාරුණා හොති”ති වුත්තං. යථාධිජ්ජායන්ති උභොපි පටිච්ඡිකුති, සාහත්ථිකොපි සඬකෙතත්තා න මුච්චති කිර.

කිරියාවිසෙසො අට්ඨකථාසු අනාගතො. “එවං චිජ්ඣ, එවං පහර, එවං සාහෙහි”ති පාළියා සමෙතීති ආචරියෙන ගහිතො”ති වදන්ති. පුරතො පහරිත්වාතිආදි වත්ථුච්චසඬකෙතමෙව කිර. එතං ගාමෙ ධීතන්ති පුග්ගලොච නියමිතො. යො පන ලිඬගවසෙන “දීසං...පෙ.... මාරෙහි”ති ආණාපෙති අනියමෙත්වා. යදි නියමෙත්වා වදනි, “එතං දීස”න්ති වදෙය්‍යාති අපරෙ. ආචරියා පන “දීසන්ති වුත්තෙ නියමිතං හොති, එවං අනියමෙත්වා වදනි, න පන ආණාපකො දීසාදීසු අඤ්ඤතරං මාරෙහිති අධිජ්ජායො”ති වදන්ති කිර. “අත්ථො පන චිත්තෙන එකං සන්ධායපි අනියමෙත්වා ආණාපෙති”ති ලිඛිතං. “ඉතරො අඤ්ඤං තාදිසං මාරෙති, ආණාපකො මුච්චති”ති වුත්තං යථාධිජ්ජායං න ගතත්තා. “එවං දීසාදිවසෙනාපි චිත්තෙන අනියමිතස්සෙවති යුත්තං විය දිස්සති”ති අඤ්ඤතරස්මිං ගණ්ඨිපදෙ ලිඛිතං, සුට්ඨු වීමංසිත්වා සබ්බං ගහෙතබ්බං, ඔකාසස්ස නියමිතත්තාති එත්ථ ඔකාසනියමං කත්වා නිද්දිසන්තො තස්මිං ඔකාසෙ නිසින්නං මාරෙතුකාමොච හොති, සයං පන තදා තත්ථ නත්ථි. තස්මා ඔකාසෙන සහ අත්තනො ජීවිතින්ද්‍රියං ආරම්මණං න හොති, තෙන අත්තනා මාරාපිතො පරො එව මාරාපිතො. කථං? සයං රස්සො ච තනුකො ච හුත්වා පුබ්බභාගෙ අත්තනං සන්ධාය ආණත්තික්ඛණෙ “දීසං රස්සං ථුලං බලවත්තං මාරෙහි”ති ආණාපෙත්තස්ස චිත්තං අත්තනි තස්සාකාරස්ස නත්ථිතාය අඤ්ඤස්ස තාදිසස්ස ජීවිතින්ද්‍රියං ආරම්මණං කත්වා පවත්තති, තෙන මූලට්ඨස්ස කම්මබද්ධො. එවංසම්පදමිදන්ති දට්ඨබ්බං.

දුතපරම්පරානිද්දෙසෙ ආණාපෙති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. ඉතරස්ස ආරොචෙති, ආපත්ති දුක්කටස්සාති ආචරියන්තෙවාසීතං යථාසම්භවං ආරොචනෙ, පටිග්ගණ්හනෙ දුක්කටං සන්ධාය වුත්තං. න වධකො පටිග්ගණ්හාති, තස්ස දුක්කටන්ති සිද්ධං හොති. තං පන ඔකාසාභාවතො න වුත්තං. මූලට්ඨොන ආපජ්ජිතබ්බාපත්තියා හි තස්ස ඔකාසො අපරිච්ඡින්නො, තෙනස්ස තස්මිං ඔකාසෙ ථුල්ලච්චයං වුත්තං. වධකො චෙ පටිග්ගණ්හාති, මූලට්ඨො ආචරියො පුබ්බෙ ආපන්නදුක්කටෙන සහ ථුල්ලච්චයමිපි ආපජ්ජති.

කස්මා? මහාජනො හි තෙන පාපෙ නියොජ්ඣෙති. ඉදං පන දුක්කට්ඨල්ලච්චයං වධකො චෙ තමත්ථං න සාවෙනි ආපජ්ජති. යදි සාවෙනි, පාරාජිකමෙවාපජ්ජති. කස්මා? අත්ථසාධකචෙනනාය අභාවා. අනුගණ්ඨීපදෙ පන “පටිග්ගණ්හති, තං දුක්කට්ඨං හොති. යදි එවං කස්මා පායෙ න වුත්තන්ති චෙ? වධකො පන ‘සාධු කරොමී’ති පටිග්ගණ්හිත්වා තං න කරොති. එවඤ්ඤි නියමෙ ‘මූලට්ඨස්ස කිං නාම හොති, කිමස්ස දුක්කට්ඨාපත්ති’ති සඤ්ජාතකඩ්ඛානං තදත්ථදීපනත්ථං ‘මූලට්ඨස්ස ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා’”ති වුත්තං. “වධකො පටිග්ගණ්හාති ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස, මූලට්ඨස්ස ච ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා”ති වුත්තං න සිලිස්සති, මූලට්ඨෙන ආපජ්ජිතබ්බාපත්තිදස්සනාධිකාරත්තා වධකො පටිග්ගණ්හාති, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සාති වුත්තං.

විසක්කියදුතපදනිද්දෙසෙ “වත්තුකාමතාය ච කිච්ඡෙනෙත්ථ වත්වා පයොජනං නත්ථිති භගවතා න වුත්ත”න්ති වුත්තං. යං පන “මූලට්ඨස්සෙව දුක්කට්ඨ”න්ති අට්ඨකථායං වුත්තං. තත්ත්වායං විචාරණා — ආචරියෙන ආණත්තෙන බුද්ධරක්ඛිතෙන තදත්ථෙව සඤ්ජරක්ඛිතස්සෙව ආරොචිතෙ කිඤ්චාපි යො “සාධු”ති පටිග්ගණ්හාති, අථ බො ආචරියස්සෙවෙනං දුක්කට්ඨං විසඬිකෙතත්තා, න බුද්ධරක්ඛිතස්ස, කස්මා? අත්ථසාධකචෙනනාය ආපත්තත්තා. තෙනෙව “ආණාපකස්ස ච වධකස්ස ච ආපත්ති පාරාජිකස්සා”ති පාළියං වුත්තං, තං පන මූලට්ඨෙන ආපජ්ජිතබ්බදුක්කට්ඨං “මූලට්ඨස්ස අනාපත්ති”ති ඉමිනා අපරිච්ඡින්නොකාසත්තා න වුත්තං.

අවිසඬිකෙතෙ “මූලට්ඨස්ස ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා”ති වුත්තත්තා විසඬිකෙතෙ ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සාති සිද්ධන්ති චෙදිතබ්බං. “වධකො පටිග්ගණ්හාති, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති ඉදං පන දුක්කට්ඨං වධකස්සෙව. සො හි පයමං ආණාපකං බුද්ධරක්ඛිතං පාරාජිකාපත්තිං පාපෙත්වා සයං ජීවිතා වොරොපෙත්වා ආපජ්ජිස්සතිති කිඤ්චාපි පාළියං “සො තං ජීවිතා වොරොපෙති, ආණාපකස්ස ච වධකස්ස ච ආපත්ති පාරාජිකස්සා”ති න වුත්තං, තථාපි තං අත්ථනො වුත්තමෙව, “යතො පාරාජිකං පඤ්ඤත්ත”න්ති පුබ්බෙ වුත්තනයත්තා ච තං න වුත්තං. “සො තං ජීවිතා වොරොපෙති, ආපත්ති සබ්බෙසං පාරාජිකස්සා”ති හි පුබ්බෙ වුත්තං. එත්ථ පුබ්බෙ ආචරියන්තෙවාසිකානං වුත්තදුක්කට්ඨල්ලච්චයාපත්තියො පයමමෙව

අනාපන්නා පාරාජිකාපත්තියා ආපන්නත්තා. තථාපි වධකස්ස පාරාජිකාපත්තියා තෙසං පාරාජිකභාවො පාකටො ජාතොති කත්වා “ආපත්ති සබ්බෙසං පාරාජිකස්සා”ති එකතො වුත්තං, න තථා “ආණාපකස්ස, වධකස්ස ච ආපත්ති පාරාජිකස්සා”ති එත්ථ. කස්මා? වධකස්ස දුක්කටාපත්තියා ආපන්නත්තා. සො හි පයමං දුක්කටාපත්තිං ආපජ්ජිත්වා පච්ඡා පාරාජිකං ආපජ්ජති. යදි පන අන්තෙවාසිකා කෙවලං ආවරියස්ස ගරුකතාය සාසනං ආරොචෙත්ති සයං අමරණාධිප්පායා සමානා පාරාජිකෙන අනාපත්ති. අකප්පියසාසනහරණපච්චයා දුක්කටාපත්ති හොති එව, ඉමස්සත්ථස්ස සාධනත්ථං. ධම්මපදවත්ථුහි මිගලුද්දකස්ස හරියාය සොනාපන්නාය ධනුඋසුසුලාදිදානං නිදස්සනං වදන්ති එකෙ. තං තිත්තිරජාතකෙන (ජා. 1.4.73 ආදයො) සමෙති, තස්මා සුත්තඤ්ච අට්ඨකථඤ්ච අනුලොමෙතීති නො තක්කොති ආවරියො. ඉධ පන දුතපරම්පරාය ච “ඉත්ථන්තාමස්ස පාවද, ඉත්ථන්තාමො ඉත්ථන්තාමං පාවදතු”ති එත්ථ අවිසෙසෙත්වා වුත්තත්තා වාචාය වා ආරොචෙතු, හත්ථමුද්දාය වා, පණ්ණෙන වා, දුතෙන වා ආරොචෙතු, විසඬිකෙතො නත්ථි. සචෙ විසෙසෙත්වා මූලට්ඨො, අන්තරාදුතො වා වදති, තදතික්කමෙ විසඬිකෙතොති වෙදිතබ්බං.

ඉදානි ඉමස්මිංයෙව අධිකාරද්වයෙ අනුගණ්ඨීපදෙ වුත්තනයො වුවචති – “වධකො පටිග්ගණ්භාති, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති වධකස්සෙව ආපත්ති, න ආණාපකස්ස බුද්ධරක්ඛිතස්ස. යදි පන සො වජ්ඣමරණාමරණෙසු අවස්සමඤ්ඤතරං කරොති, බුද්ධරක්ඛිතස්සාණත්තික්ඛණෙ එව පාරාජිකදුක්කටෙසු අඤ්ඤතරං සියා. “ඉති චිත්තමනො”ති අධිකාරතො “චිත්තසඬිකප්පො”ති එත්ථාපි ඉති-සද්දො විය “වධකො පටිග්ගණ්භාති, මූලට්ඨස්ස ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සා”ති අධිකාරතො “මූලට්ඨස්ස ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති වුත්තමෙව හොති. කස්මා සරූපෙන න වුත්තන්ති චෙ? තතො වුත්තරි නයදානත්ථං. “මූලට්ඨස්ස ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති හි වුත්තෙ මූලට්ඨස්සෙව වසෙන නියමිතත්තා “පටිග්ගණ්භන්තස්ස දුක්කටං හොති”ති න ඤායති. “වධකො පටිග්ගණ්භාති, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති හි අනියමෙත්වා වුත්තෙ සක්කා උභයෙසං වසෙන දුක්කටෙ යොජෙතුං. තස්මා එව හි අට්ඨකථාවරියෙහි අධිකාරං ගහෙත්වා “සඬිසරක්ඛිතෙන සම්පට්ඨිජ්ජෙන මූලට්ඨස්සෙව දුක්කටන්ති වෙදිතබ්බ”න්ති වුත්තං. පටිග්ගණ්භන්තස්ස නෙව

අනුඤ්ඤාතං, න පටික්ඛිත්තං, කෙවලන්තු බුද්ධරක්ඛිතස්ස අනියමිතත්තා පටික්ඛිත්තං, තස්ස පන පාරාජිකදුක්කටෙසු අඤ්ඤාතරං භවෙය්‍යාති අයමත්ථො දීපිනො, තස්මා තම්පි සුචුත්තං. යස්මා උභයෙසං වසෙන යොජෙතුං සක්කා, තස්මා ආචරියෙහි “පටිග්ගණ්හන්තස්සෙවෙනං දුක්කට”න්ති චුත්තං. තත්ථ මූලට්ඨො නෙව අනුඤ්ඤාතො “මූලට්ඨස්සා”ති වචනාභාවතො, න ච පටික්ඛිත්තො “පටිග්ගණ්හන්තස්ස ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති පාළියා අභාවතො, පටිග්ගණ්හනපච්චයා වධකස්ස දුක්කටං සියාති නයං දාතුං “මූලට්ඨස්සා”ති පාළියං අචුත්තත්තා “තං පටිග්ගණ්හන්තස්සෙවෙනං දුක්කට”න්ති යං චුත්තං, තම්පි සුචුත්තං. තත්‍ර හි බුද්ධරක්ඛිතස්ස පටික්ඛිත්තං, චුත්තනයෙන පන තස්ස ආපත්ති අනියතාති. කස්මා පන අට්ඨකථායං අනුත්තාතං පටිග්ගණ්හනපච්චයා වධකස්ස දුක්කටං අවත්වා මූලට්ඨස්සෙව වසෙන දුක්කටං චුත්තන්ති වෙ? අනිට්ඨනිවාරණත්ථං. “සඤ්ඤාතස්සෙවෙනං සම්පට්ඨිතෙ පටිග්ගණ්හනපච්චයා තස්ස දුක්කට”න්ති හි චුත්තෙ අනන්තරනයෙන සරූපෙන චුත්තත්තා ඉධාපි මූලට්ඨස්ස ථුල්ලච්චයං අට්ඨකථායං චුත්තමෙව හොතීති ආපජ්ජති. ඉති තං ඵලං ආපන්නං ථුල්ලච්චයං උත්තානන්ති තං අවත්වා පටිග්ගණ්හන්තස්ස දුක්කටං චුත්තං. අනුත්තාතත්තා අට්ඨකථායන්ති ඉමං අනිට්ඨග්ගණං නිවාරතුං “මූලට්ඨස්සෙවෙනං දුක්කට”න්ති චුත්තං. ආචරියෙන හි චුත්තනයෙන පටිග්ගණ්හන්තස්ස දුක්කටම්පි උත්තානමෙව. උත්තානඤ්ච කස්මා අමහාකං ඛන්තීති චුත්තන්ති වෙ? පටිපත්තිදීපනත්ථං. “පිටකත්තයාදීසු අප්පටිහතබුද්ධියොපි ආචරියා සරූපෙන පාළියං අට්ඨකථායඤ්ච අචුත්තත්තා ඵලරූපෙසු නාම යානෙසු ඵලං පටිපජ්ජන්ති, කිමඤ්චං පන මාදිසොති සුභද්‍යා කුලපුත්තා අනාගතෙ චුත්තනයමනතික්කමිත්වා සඤ්ඤාතොසං විචජ්ජෙත්වා වණ්ණනාවෙලඤ්ච අනතික්කම්ම පටිපජ්ජන්ති”ති ච අපරෙහි චුත්තං. අයං පන අට්ඨකථාය වා අචුත්තත්තා ඵලරූපෙසු නාම පාඨො ආචරියෙන පච්ඡා නික්ඛිත්තත්තා කෙසුචි පොත්ථකෙසු න දිස්සතීති කත්වා සබ්බං ලිඛිස්සාම. ඵලං සන්තෙ පටිග්ගණ්හන ආපත්තියෙව න සියා, සඤ්චරිත්තපටිග්ගණ්හනමරණානිනන්දනෙසුපි ච ආපත්ති හොති, මාරණපටිග්ගණ්හන කථං න සියා, තස්මා පටිග්ගණ්හන්තස්සෙවෙනං දුක්කටං, තෙනෙවෙත්ථ “මූලට්ඨස්සා”ති න චුත්තං. පුරිමනයෙපි වෙනං පටිග්ගණ්හන්තස්ස වෙදිතබ්බමෙව, ඔකාසාභාවෙන පන න චුත්තං. තස්මා යො

යො පටිග්ගණ්හාති, තස්ස තස්ස තප්පච්චයා ආපත්තියෙවාති අයමෙත්ථ අමිහාකං ඛන්ති. යථා චෙත්ථ, එවං අදින්නාදානෙපිති.

175. අරහො රහොසඤ්ඤිනීද්දෙසාදීසු කිඤ්චාපි පාළියං, අට්ඨකථායඤ්ච දුක්ඛට්ඨෙව චුත්තං, තථාපි තත්ථ පරම්පරාය සුත්වා මරතුති අධිප්පායෙන උල්ලපන්තස්ස උද්දෙසෙ සති උද්දිට්ඨස්ස මරණෙන ආපත්ති පාරාජිකස්ස, අසති යස්ස කස්සචි මරණෙන ආපත්ති පාරාජිකස්ස. “ඉත්ථන්නාමො සුත්වා මෙ වජ්ඣස්ස ආරොචෙතු”ති උද්දිසිත්වා උල්ලපන්තස්ස විසඬකෙතතා දූතපරම්පරාය චුත්තත්තා චෙදිතඛිබ්බා. සචෙ “යො කොචි සුත්වා වදතු”ති උල්ලපති, වජ්ඣකො සයමෙව සුත්වා මරති, විසඬකෙතත්තා න පාරාජිකං. යො කොචි සුත්වා වදති, සො චෙ මරති, පාරාජිකං. “යො කොචි මම වචනං සුත්වා තං මාරෙතු”ති උල්ලපති, යො කොචි සුත්වා මාරෙති, පාරාජිකං, සයමෙව සුත්වා මාරෙති, විසඬකෙතත්තා න පාරාජිකන්ති එවං යථාසම්භවො චෙදිතඛිබ්බො.

176. මූලං දත්වා මුච්චතීති එත්ථ භින්දිත්වා, භඤ්ජිත්වා, වචිත්වා, චුණ්ණෙත්වා, අග්ගිමහි පක්ඛිපිත්වා වා පගෙව මුච්චතීති අත්ථතො චුත්තමෙව හොති. යෙසං හත්ථතො මූලං ගහිතන්ති යෙසං ඤාතකපරිවාරිතානං හත්ථතො මූලං තෙන භික්ඛුනා ගහිතං, පොත්ථකසාමිකහත්ථතො පුබ්බෙ දින්නමූලං පුන ගහෙත්වා තෙසඤ්ඤෙව ඤාතකාදීනං දත්වා මුච්චති, එවං පොත්ථකසාමිකස්සෙව සන්තකං ජාතං හොති. අනුගණ්ඨීපදෙ පන “සචෙපි සො විජ්ජට්ඨාරී භුත්වා සීසං තෙසං මූලං දත්වා මුච්චතී”ති චුත්තං, තං යෙන ධනෙන පොත්ථතො කීතො, තඤ්ච ධනං සන්ධාය චුත්තං. කස්මා? පොත්ථකසාමිකහත්ථතො ධනෙ ගහිතෙ පොත්ථකෙ අදින්නෙපි මුච්චනතො. සචෙ අඤ්ඤං ධනං සන්ධාය චුත්තං, න යුත්තං පොත්ථකස්ස අත්තනියභාවතො අමොචිතත්තා. සචෙ පොත්ථකං සාමිකානං දත්වා මූලං න ගණ්හාති, න මුච්චති අත්තනියභාවතො අමොචිතත්තා. සචෙ පොත්ථකං මූලට්ඨෙන දියාමානං “තචෙව හොතු”ති අප්පෙති, මුච්චති අත්තනියභාවතො මොචිතත්තා. එත්ථායං විචාරණා – යථා චෙතියං වා පටිමං පොක්ඛරණං සෙතුං වා කිණිත්වා

ගහිතම්පි කාරකස්සෙවෙනං පුඤ්ඤං, න කිණිත්වා ගහිතස්ස, තථා පාපම්පි යෙන පොත්ථකො ලිබ්බො, තස්සෙව යුජ්ජති, න ඉතරස්සාති වෙ? න, “සත්ථහාරකං වාස්ස පරියෙසෙය්‍යා”ති වචනතො. පරෙන හි කතස්ත්ථං ලහිත්වා උපනික්ඛිපන්තස්ස පාරාජිකන්ති සිද්ධං. එවං පරෙන ලිබ්බම්පි පොත්ථකං ලහිත්වා යථා වජ්ඣො තං පස්සිත්වා මරති, තථා උපනික්ඛිපෙය්‍ය පාරාජිකන්ති සිද්ධං හොතිති. වෙනියාදීති එතමනිදස්සනං කරණපච්චයං හි තං කම්මං ඉදංමරණපච්චයන්ති එවං ආචරියෙන විචාරිතං. මම පන වෙනියාදීනිදස්සනෙනෙව සොපි අත්ථො සාධෙතබ්බො විය පටිහාති.

තත්තකා පාණානිපාතාති “එකාපි චෙතනා කිච්චවසෙන ‘තත්තකා’ති චුත්තා සතිපට්ඨානසම්මප්පධානානං චතුක්කතා වියා”ති ලිබ්බං. පමාණෙ යපෙත්වාති අත්තනා අධිප්පෙතප්පමාණෙ. “කතං මයා එවරුපෙ ආවාටෙ ඛණිතෙ තස්මිං පතිත්වා මරතු”ති අධිප්පායෙන වධකො ආවාටප්පමාණං නියමෙත්වා සචෙ ඛණි, තං සන්ධාය චුත්තං “ඉමස්මිං ආවාටෙ”ති. ඉදානි ඛණිතබ්බං සන්ධාය එත්තකප්පමාණස්ස අනියමිත්තතා “එකස්මිම්පි කුදාලප්පහාරෙ”තිආදි චුත්තං, සුත්තන්තිකත්ථෙරෙහි කිඤ්චාපි උපයනං, තථාපි සන්තිට්ඨාපකචෙතනා උභයත්ථ අත්ථෙවාති ආචරියා. බහුනං මරණෙ ආරම්මණනියමෙ කථන්ති වෙ? වජ්ඣොසු එකස්ස ජීවිතින්ද්‍රියෙ ආලම්බිතෙ සබ්බෙසමාලම්බිතමෙව හොති. එකස්ස මරණෙපි න තස්ස සකලං ජීවිතං සක්කා ආලම්බිතුං න උප්පජ්ජමානං, උප්පන්නං, නිරුජ්ඣමානං, අත්ථිතායපාණානිපාතචෙතනාව පච්චුප්පන්නාරම්මණා, පුරෙජාතාරම්මණා ව හොති, තස්මා තම්පි යුජ්ජති. පච්ඡිමකොටියා එකචිත්තක්ඛණෙ පුරෙජාතං හුත්වා යීතං තං ජීවිතමාලම්බණං කත්වා සත්තමපචනපරියාපන්නචෙතනාය ඔපක්කමෙ කතෙ අත්ථතො තස්ස සත්තස්ස සබ්බං ජීවිතින්ද්‍රියමාලම්බිතං, වොරොපිතඤ්ච හොති, ඉතො පනඤ්ඤථා න සක්කා; එවමෙව පුබ්බහාගෙ “බහුපිසත්තෙ මාරෙමි”ති වින්තෙත්වා සන්තිට්ඨානකාලෙ විසපක්ඛිපනාදීසු එකං පයොගං සාධයමානා චුත්තප්පකාරචෙතනා තෙසු එකස්ස චුත්තප්පකාරං ජීවිතින්ද්‍රියං ආලම්බණං කත්වා උප්පජ්ජති, එවං උප්පන්නාය පනෙකාය සබ්බෙපි තෙ මාරිතා හොන්ති තාය එව සබ්බෙසං මරණසිද්ධිතො, අඤ්ඤථා න සක්කා වොරොපෙතුං, ආලම්බිතුං වා. තත්ථ එකාය චෙතනාය බහුනං මරණෙ

අකුසලරාසි කථන්ති චෙ? විසුං විසුං මරණෙ පවත්තචෙතනානං කිච්චකරණතො. කථං? තා පන සබ්බා උපපජ්ජවෙදනීයාව හොන්ති, තස්මා තාසු යාය කායවි දින්නාය පටිසන්ධියා ඉතරා සබ්බාපි “තතො බලවතරකුසලපටිබාහිතා අභොසිකම්ම”න්තිආදිකොට්ඨාසං භජන්ති, පුනපි විපාකං ජනිතුං න සක්කොන්ති. අපරාපරියවෙදනීයාපි විය තං පටිබාහිත්වා කුසලචෙතනා පටිසන්ධිං දෙති, තථා අයම්පි චෙතනා අනන්තරභවෙ එව පටිසන්ධිදානාදිවසෙන තාසං කිච්චලෙසකරණතො එකාපි සමානා “රාසි”ති වුත්තා. තාය පන දින්නාය පටිසන්ධියා අතිතික්ඛො විපාකො හොති. අයමෙත්ථ විසෙසොතිආදි අනුගණ්ඨීපදෙ පපඤ්චිතං.

අමරිතුකාමා වාති අධිජ්ජායත්තා ඔපපාතිකමරණෙපි ආපත්ති. “නිබ්බත්තිත්වා”ති වුත්තත්තා පතනං න දිස්සතිති චෙ? ඔපපාතිකත්තං, පතනඤ්ච එකමෙවා”ති ලිඛිතං. අථ වා “සබ්බථාපි අනුද්දිස්සෙවා”ති වචනතො එත්ථ මරතූති අධිජ්ජායසම්භවතො “උත්තරිතුං අසක්කොන්තො මරති පාරාජිකමෙවා”ති සුචුත්තං. සචෙ “පතිත්වා මරතූ”ති නියමෙත්වා බණිතො හොති, ඔපපාතිකමනුස්සො ච නිබ්බත්තිත්වා යිතනියමෙනෙව “උත්තරිතුං න සක්කා”ති වින්තෙත්වා මරතීති පාරාජිකච්ඡායා න දිස්සති, තෙන වුත්තං “උත්තරිතුං අසක්කොන්තො”ති. සො හි උත්තරිතුං අසක්කොන්තො පුනස්පුනං පතිත්වා මරති, තෙන පාතොපි තස්ස සිද්ධො හොතීති අධිජ්ජායො. තත්ථ සියා – යො පන “උත්තරිතුං අසක්කොන්තො මරති”ති වුත්තො, සො ඔපාතබ්භනක්ඛණෙ අරූපලොකෙ ජීවති. වධකචෙතනා ච “අනියතො ධම්මො මිච්ඡත්තනියතස්ස ධම්මස්ස ආරම්මණපච්චයෙන පච්චයො, රූපජීවිතින්ද්‍රියං මාතූසාතිකම්මස්ස පිතුසාතිකම්මස්ස අරහන්තසාතිකම්මස්ස රුහිරූපාදකම්මස්ස ආරම්මණපච්චයෙන පච්චයො”ති (පට්ඨා. 2.15.38 මිච්ඡත්තනියතත්තික) වචනතො රූපජීවිතින්ද්‍රියාරම්මණං හොති, න ච තං අරූපාවචරසත්තස්සත්ථි, න ච සා චෙතනා “අනියතො ධම්මො මිච්ඡත්තනියතස්ස ධම්මස්ස පුරෙජාතපච්චයෙන පච්චයො, ආරම්මණපුරෙජාතං වත්ථුපුරෙජාතං ආරම්මණපුරෙජාතං. රූපජීවිතින්ද්‍රියං මාතූසාතිකම්මස්ස පුරෙජාතපච්චයෙන පච්චයො”ති (පට්ඨා. 2.15.48 මිච්ඡත්තනියතත්තික) වචනතො අනාගතාරම්මණා හොති. අඤ්ඤො ඉධ පතිත්වා මරණකසත්තො නත්ථි, එවං

සන්නෙ වධකචෙනනාය කිං ආරම්මණන්ති චෙ? යස්ස කස්සචි ඉධ ජීවනකසත්තස්ස පච්චුප්පන්නං ජීවිතින්ද්‍රියං ආරම්මණං. කිඤ්ඤාපි සො න මරති, අථ ඛො පාණාතිපාතො හොති එව. යථා කිං “යථාක්කමෙන ධීනෙ සත්ත ජනෙ එකෙන කණ්ඩෙන විජ්ඣිත්වා මාරෙමී”ති පුබ්බභාගෙ වින්තෙත්වා සන්නිට්ඨානකාලෙ තෙසු එකස්ස ජීවිතමාරම්මණං කත්වා කණ්ඩං විස්සජ්ජෙති, කණ්ඩො තං විරජ්ඣිත්වා ඉතරෙ ඡ ජනෙ මාරෙති, එවං සන්නෙපි අයං පාණාතිපාතී එව හොති, එවමිධාපි “යො කොචී”ති විකප්පෙන්නස්ස වධකචෙනනා යස්ස කස්සචි ජීවිතාරම්මණං කත්වා පවත්ති, තස්මිං අමතෙපි ඉතරස්ස වසෙන පාණාතිපාතී. සචෙ අරහා හුත්වා පරිනිබ්බායති, අරහන්තසාතකොච හොති. එස නයො සබ්බත්ථ එවරූපෙසු. අයමෙව හෙත්ථ ආචරියපරම්පරාගතා යුත්ති විනිච්ඡයකථාති වුත්තං.

පතනරූපං පමාණන්ති එත්ථ යථා මාතුයා පතිත්වා පරිචත්තලිඬිගාය මනාය සො මාතුසාතකො හොති, න කෙවලං පුරිසසාතකො, තස්මා පතනස්සෙව වසෙන ආපත්ති. කස්මා? පතනරූපමරණරූපානං එකසන්නානත්තා, තදෙව භිස්ස ජීවිතින්ද්‍රියං, තස්ස හි පරිචත්තනං නත්ථී, ඉත්ථිපුරිසින්ද්‍රියානෙව පවත්තියං නිරුජ්ඣනුප්පජ්ජනකාති, ඉත්ථිපුරිසොති ව තත්ථ චොභාරමත්තමෙව, තස්මා මාතුසාතකොච, න පුරිසසාතකොති, යථා තස්ස පතනරූපවසෙනාපත්ති, තථා ඉධාපි පතනරූපවසෙන ථුල්ලච්චයං එකසන්නානත්තාති අයං පඨමථෙරවාදෙ යුත්ති. දුතියෙ කිඤ්ඤාපි පෙතො පතීතො, යක්ඛො ව, අථ ඛො අහෙතුකපටිසන්ධිකත්තා අකුසලවිපාකස්ස “වාමෙන සුකරො හොති”ති (දී. නි. අට්ඨ. 2.296; මහානි. අට්ඨ. 166) එත්ථ වුත්තයක්ඛානං පටිසන්ධි විය සබ්බරූපානං සාධාරණත්තා, අමනුස්සජාතිකත්තා ව තිරච්ඡානරූපෙන මනෙ මරණරූපවසෙන පාචිත්තියං, වත්ථුචසෙන ලහුකාපත්තියා පරිචත්තනා හොති එව තත්ථජාතකරුක්ඛාදිෂ්ඨෙනපාචිත්තියපරිචත්තනං විය. අයමෙව යුත්තතරො, තස්මා පච්ඡා වුත්තො. පාරාජිකස්ස පන මනුස්සජාතිකො යථා තථා වා පතිත්වා යථා තථා වා මරතු, පාරාජිකමෙව ගරුකත්තා. ගරුකාපත්තියා හි විපරිචත්තනා නත්ථීති වුත්තං.

ථුල්ලච්චයං තිරච්ඡානෙ, මනෙ හෙදස්ස කාරණං;

සරූපමරණං තිස්සො, චුස්සො මඤ්ඤෙති අඤ්ඤාථා.

ගණ්ඨිපදෙ පන “දුතියවාදෙ පුපුජ්ජනස්ස පතිත්වා අරහත්තං පත්වා මරත්තස්ස වසෙන වුත්තො”ති ලිඛිතං. “තිරච්ඡානෙ”ති එත්ථ කෙච්චි වදන්ති “දෙවා අධිප්පෙනා”ති. “සකසකරුපෙනෙව මරණං භවති නාඤ්ඤථා”ති ව වදන්ති. යක්ඛපෙතරුපෙන මනෙපි එසෙව නයොති ථුල්ලව්වයන්ති අත්ථො. “තිරච්ඡානගතමනුස්සවිග්ගහමරණෙ වියා”ති ලිඛිතං. පහාරං ලද්ධාති සත්තානං මාරණත්ථාය කතත්තා වුත්තං.

177. සාධු සුට්ඨ මරතුති වච්චෙදං කරොති. විසභාගරොගොති සරිරට්ඨො ගණ්ඨපිළකාදි.

178. කාළානුසාරීති එකිස්සා ලතාය මූලං කිර. මහාකච්ඡපෙන කතපුජ්චං වා. භංසපුජ්චන්ති භංසානං පක්ඛපත්තං. හෙට්ඨා වුත්තනායෙන සාහත්ථිකාණත්තිකනයඤ්ඤෙත්ථ යොජෙත්වා කායවාචාවිත්තතො සමුට්ඨානවිධි දස්සෙතඛ්ඛො.

පදභාජනීයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

විනිතවත්ථුවණ්ණනා

180. මරණත්ථිකාව හුත්වාති ඉමස්ස කායස්ස හෙදෙන සග්ගපාපනාධිප්පායත්තා අත්ථතො මරණත්ථිකාව හුත්වා එවංඅධිප්පායිතො මරණත්ථිකා නාම භොන්තිති අත්තතො මරණත්ථිකභාවං අජානන්තා ආපන්නා පාරාජිකං. න හි තෙ “අත්තතො විත්තජ්ජවත්තිං න ජානන්ති”ති වුච්චන්ති. වොහාරවසෙනාති පුබ්බභාගවොහාරවසෙන. සන්තිට්ඨානෙ පනෙතං තත්ථි. පාසෙ ඛද්ධසුකරමොවනෙ විය න භොති. යථානුසන්ධිනාති අන්තරා අමරිත්වාති අත්ථො. අජ්ජට්ඨෙක්ඛිත්වාති අවිචාරෙත්වා. හෙට්ඨිමහාගෙ හි කිස්මිඤ්චි විජ්ජමානෙ වලි පඤ්ඤායති. දස්සිතෙති උද්ධරිත්වා යපිතෙ. පට්ඨන්ධන්ති තයා පට්ඨන්ධං, පරිභොගන්තරායං සඬ්ඝස්ස මා අකාසිති අත්ථො.

181-2. යස්මා කිරියං දාතුං න සක්කා, තස්මා “පයමං ලද්ධ”න්ති වුත්තං. පුබ්බෙපි අත්තනා ලද්ධපිණ්ඩපාතතො පණිතපණිතං දෙන්තො තත්ථපි අත්තකාරියං අදාසි. අසඤ්චිච්චාති එත්ථ අඤ්ඤං ආකඩ්ඨන්තස්ස අඤ්ඤස්ස

පතනෙ සබ්බෙන සබ්බං අභිසන්ධි නත්ථි. න මරණාධිප්පායස්සාති පටිසො ව පයොගො ව අත්ථි, වධකචෙනනා නත්ථි. අජානන්තස්සාති එත්ථ “වත්ථුඅජානනවසෙන අජානන්තස්ස දොසො නත්ථි, ඉදං කිර තෙසං නානත්තං. ‘අසඤ්චිච්චො අහ’න්ති පාළියං න දිස්සති. අට්ඨකථායං වුත්තත්තා තථාරූපාය පාළියා භවිතබ්බ”න්ති වදන්ති. නො චෙ, ථුල්ලච්චයන්ති එත්ථ “දුක්ඛචෙදනා චෙ නුප්පජ්ජති, දුක්ඛට්ඨො”ති වදන්ති, වීමංසිතබ්බං. “මුග්ගරා නාම බාදනදණ්ඩකා. චෙමා නාම තෙසං බාදනදණ්ඩකානං හෙට්ඨා ව උපරි ව තිරියං ඛන්ධිතබ්බදණ්ඩා”ති ලිඛිතං. හෙට්ඨාව දුට්ඨාපි පටන්ති. හත්ථප්පත්තො විය දිස්සති “තස්ස වික්ඛෙපො මා හොතු”ති උපච්ඡින්නදති. විසෙසාධිගමං බ්‍යාකරිත්වා තප්පහවං සක්කාරං ලජ්ජියන්තො ආහාරං උපච්ඡින්නදති සභාගානං බ්‍යාකතත්තා. තෙ හි කප්පියබ්බත්තං ආරොචෙන්ති.

186. අකතවිඤ්ඤත්තියාති න විඤ්ඤත්තියා. සා හි අනුඤ්ඤාතත්තා කතාපි අකතා වියාති අකතවිඤ්ඤත්ති. “‘වදෙය්‍යාථ, භන්තෙ යෙනත්ථො’ති එවං අකතට්ඨානෙ විඤ්ඤත්ති අකතවිඤ්ඤත්ති”ති ලිඛිතං. තිත්ථියභූතානං මාතාපිතූනං සහත්ථා දාතුං න වට්ටති. පිතුච්ඡා නාම පිතුහගිනී. සචෙපි න යාවන්ති “යාවිතුං දුක්ඛ”න්ති, සයං වා එවං වත්තුමසක්කොන්තා. “යදා තෙසං අත්ථො භවිස්සති”ති ආභොගං කත්වා වා. “‘වෙජ්ජකම්මං වා න හොති’ති වචනතො යාව සත්තමො කුලපරිවට්ටො, තාව භෙසජ්ජං කාතුං වට්ටති”ති වදන්ති. සබ්බපදෙසුති මහාමාතුයාවුලමාතුයාතිආදීනං.

වුත්තනසෙන පරියෙසිත්ථාති “සාමණෙරෙහි වා”තිආදීනා. “න අකතවිඤ්ඤත්තියා”ති වදන්ති. “පච්චාසිසති සචෙ, දුක්ඛට්ඨො”ති වදන්ති. කප්පියවසෙනාති පුප්ඵං ආනෙථාතිආදීනා. “පුප්ඵං අකාසි”ති වුත්තත්තා සයං ගහෙතුං න වට්ටති”ති වදන්ති.

“භණ්ඨා”ති වුත්තෙ පත කාතබ්බං. ධම්මඤ්ඤි වත්තුං වට්ටති. නො චෙ ජානන්ති, න පාදා අපනෙතබ්බා. අවමඬිගලන්ති හි ගණ්හන්ති.

චොරනාගස්ස හි ආමට්ඨං දින්නෙ කුජ්ඣස්සති, අනාමට්ඨං න වට්ටතිති අඬිගුලන්තරෙ ථොකං භත්තං ගහෙත්වා පත්තෙ භත්තං සබ්බං අදාසි, සො

තෙන තුස්සි. වරපොත්ථකච්ඡත්තත්ථරණන්ති සිබ්බිත්වා කාතබ්බත්ථරණචිකති. පිතුරාජා දම්මසස්ස පරාජිතො රොහණෙ සොළසවස්සානි වසිත්වා මිත්තාමච්චපරිවුතො “රජ්ජං ගණ්හාමි”ති ආගන්ත්වා අන්තරාමග්ගෙ අප්පමත්තකස්ස කාරණා එකං අමච්චං සාතාපෙසි. සෙසා භයෙන පලායන්තා අරඤ්ඤෙ අන්තරාමග්ගෙ වොරෙහි විලුත්තා හම්බුගල්ලකච්ඡාරං ගන්ත්වා තත්ථ වාතුනිකායිකතිස්සත්ථෙරො තෙසං සඬගහං කත්වා පුන ආනෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසි, තෙහි සද්ධිං රජ්ජං ගහෙත්වා රාජා හම්බුගල්ලකතිස්සත්ථෙරස්ස අභයගිරිවිහාරං අකාසි. සෙසාපි එකෙකච්ඡාරං කාරාපෙසුං කිර.

187. වොරසමීපං පෙසෙන්නො “වාළයක්ඛවිහාරං පෙසෙති”ති ඉමිනා සදිසො. කස්මා? මරණාධිප්පායන්තා. තළාකාදීසු මච්ඡාදිග්ගහණත්ථං කෙවට්ඨං අඤ්ඤාපදෙසෙන “තළාකතීරං ගච්ඡා”ති පහිණන්තස්ස පාණාතිපාතෙන භවිතබ්බං, “වාළයක්ඛවිහාරං පාහෙසි”ති ඉමස්ස සදිසො. කස්මා? “මරණාධිප්පායන්තා”ති වචනස්සානුලොමතො, අට්ඨකථායමපි “එවං වාළයක්ඛමපි”ති වුත්තත්තා.

189. තං තත්ත්වයිතං ඡිත්තන්තන්ති තං-සද්දො එකච්චෙසු නත්ථි. ඉතරෙසු පාරාජිකපුල්ලච්චයං ආපන්නාති අත්ථො. “ඉමං ඡිත්තන්තවා සීසං ගන්ත්වා සඬසස්ස පත්තච්චරං දස්සාමි”ති කුසලචිත්තෙනපි ඡිත්තං න වට්ඨති අනනුඤ්ඤාතත්තා. අඤ්ඤස්ස පන භික්ඛුනො වට්ඨති අනුඤ්ඤාතත්තා.

190. කථං? කුට්ටරක්ඛණත්ථඤ්ඤි භගවතා පටග්ගිදානාදි අනුඤ්ඤාතං, කුට් නාමෙසා භික්ඛුනං අත්ථාය. තස්මා “භික්ඛුරක්ඛණත්ථං අඤ්ඤස්ස භික්ඛුස්ස වට්ඨති”ති වත්තබ්බමෙත්ථ නත්ථි”ති වුත්තං. යදි එවං අච්ඡින්නච්චරස්ස නග්ගභාවප්පට්ඨිඡාදනත්ථං භූතගාමපාතබ්බතා භගවතා අනුඤ්ඤාතා, ජීවිතරක්ඛණත්ථඤ්ඤව සප්පදට්ඨකාලෙ අනුඤ්ඤාතං, තස්මා “අපි ජීවිතං පරිච්චජිතබ්බං, න ච රුක්ඛො වා ඡිත්තන්තබ්බො”තිආදි න වත්තබ්බං සියා, තස්මා තං නිදස්සනං අප්පමාණං, අට්ඨකථාවරියො එවෙත්ථ පමාණං. එත්ථ පනායං ආවරියස්ස තක්කො – අරියපුග්ගලෙසුපි සත්තා නග්ගියං පස්සිත්වා අප්පසාදං කත්වා නිරයුපගා භවිස්සන්ති, තථා සප්පා ව ඩංසිත්වා,

තෙසං පාපවිමොචනත්ථං භූතගාමපාතධ්‍යානා අනුඤ්ඤානා. දානපතීනං විත්තරක්ඛණත්ථං පටග්ගිදානාදි. අඤ්ඤාදා ලොකස්ස පුඤ්ඤන්තරායො, සඬ්ඝස්ස ව ලාභන්තරායො භොති. වධකස්ස පන විත්තහිතකරණං නත්ථි, තං පන අවිතික්කමං, ජීවිතපරිච්චජනං පස්සිත්වා වා “අහො දුක්කරං කත”න්ති පසාදමෙව ලභෙය්‍යන්ති අත්තනො න වට්ඨති, අඤ්ඤස්ස වට්ඨති. අඤ්ඤාදා තිත්ථියානං අසද්ධම්මසිද්ධියාති. ගණ්ඨිපදෙ පන “ජීවිතත්ථාය රුක්ඛං ඡන්දන්තස්ස අත්තසිනෙහවසෙන ඡන්දනතො අකුසලත්තා න වට්ඨති, අඤ්ඤස්ස වට්ඨති”ති ලිඛිතං. අනෙකෙසු රුක්ඛෙන ඔත්ථතෙසු, ඔපාතෙ වා පතිතෙසු අඤ්ඤෙන අඤ්ඤස්සත්ථාය රුක්ඛජෙදනාදි කාතුං වට්ඨති, කස්මා? පරපරිත්තාණාධිප්පායනොති. පරිත්තන්ති රක්ඛණං, තං දස්සෙතුං “සමන්තා භූමිතච්ඡන”න්තිආදි වුත්තං.

191. තීහි මාරිතෙ පන විසඬකෙතන්ති එත්ථ තීසු එකෙන මාරිතෙපි “බෙත්තමෙව ඔතිණ්ණත්තා පාරාජික”න්ති වුත්තත්තා තයොපි එකතො හුත්වා මාරෙන්ති චෙ, ආපජ්ජති, තෙනෙව වුත්තං “පරිච්ඡෙදබ්භන්තරෙ වා අවිසඬකෙත”න්ති. “පරිච්ඡෙදාතික්කමෙ පන සබ්බත්ථ විසඬකෙතං භොති”ති වුත්තත්තා ද්විත්තං බලං ගහෙත්වා තතියො චෙ මාරෙති ආපජ්ජති විය දිස්සති, විමංසිතබ්බං. “ද්වෙ මාරෙන්තු”ති වුත්තෙ එකෙන වා ද්විතී වා මාරිතෙ පාරාජිකන්ති “ද්විත්තං පහාරානං මරණෙ සති ද්වෙ මාරිතා නාම භොන්ති, අසති එකොව භොති, තස්මා විජානිතබ්බ”න්ති වදන්ති.

තතියපාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. චතුත්ථපාරාජිකං

වග්ගුමුදාතිරියහික්බුච්ඡවත්ථුචණ්ණනා

193. චතුත්ථෙ වග්ගු ව සා මොදයති ව සත්තෙති වග්ගුමුදා. “වග්ගුමදා”තිපි පායො, තස්ස වග්ගු ව සා පසන්තසුද්ධතරඬගසම්ඤ්ජනා සුබ්බා වාති අත්ථො ජීවිතවග්ගුත්ථනිතා

ජීවිතත්ථන්ති නිලුප්පලන්තිආදීසු විය. මදස්සාති ච
 බහුබජ්ජභොජ්ජපානාදිසම්ඤ්ඤා නදී ඡණදිවසෙසුති නිරුත්ති වෙදිතබ්බා.
 වග්ගු පරිසුද්ධාති ලොකෙන සම්මතාති කිර අත්ථො. භාසිතො
 භවිස්සතිති පාඨසෙසො.

194-5. වණ්ණවා වණ්ණවන්තො වණ්ණවන්තානීතිපි සිජ්ඣති කිර
 බහුවචනෙන. යස්මා ඉන්ද්‍රියානං උභතත්තං, පූරත්තං වා නත්ථි, තස්මා
 “අභිනිවිට්ඨොකාසස්ස පරිපුණ්ණත්තා”ති වුත්තං. ඡට්ඨස්ස
 අභිනිවිට්ඨොකාසො භද්දයවත්ථු. චතුර්ඉරියාපථවක්කෙ පාකතින්ද්‍රියෙ. අත්තනො
 දහතීති අත්තනා දහති, අත්තනා පටිවිද්ධං කත්වා පච්චෙදෙතීති අධිජ්ජායො.
 සන්තත්ති වත්තමානං. ගොත්‍රභූතොති ගොත්තමත්තං අනුභවත්තා
 නාමමත්තකමෙවාති අත්ථො.

සච්භඩ්ගසික්ඛාපදවණ්ණනා

197. පදභාජනෙ “තිස්සො විජ්ජා”ති වුත්තත්තා අරුපාවචරජ්ඣානාති
 පටික්ඛිත්තානීති චෙ? න, තත්ථෙව “යං ඤාණං, තං දස්සනං, යං දස්සනං, තං
 ඤාණං”න්ති දස්සනපදෙන විසෙසෙත්වා වුත්තත්තා, තස්මා එව අට්ඨකථායං
 “විජ්ජාසීසෙන පදභාජනං වුත්ත”න්ති වුත්තං. ධූරං කත්වාති පුරිමං කත්වා.

පදභාජනීයවණ්ණනා

199. අනාගතෙ උප්පජ්ජනකරාගාදීනං කාරණත්තා රාගාදයොව
 නිමිත්තං නාම. තිස්සන්තඤ්ඤව විජ්ජානං අඤ්ඤතරං සන්ධාය “විජ්ජානං
 ලාභීම්භි”ති භණති, පාරාජිකං, න වත්ථුච්චිජ්ජාදීනං කිලෙසනභානමෙව
 වුත්තං, තංඛණත්තා උත්තරිමනුස්සධම්මජ්ජවත්ති න භොතීති චෙ? න,
 මග්ගකිව්වදීපනතො. තෙනෙව “මග්ගෙන විනා නත්ථි”තිආදි වුත්තං.
 විත්තන්ති විත්තස්ස විගතනීවරණතාති අත්ථො. “යාවඤ්ඤව විජ්ජා
 අනාගතා, තාව විපස්සනාඤාණස්ස ලාභීම්භි”ති වදන්තො යදි
 ලොකුත්තරං සන්ධාය වදති, සොපි ච තථා ජානාති, පාරාජිකමෙව
 ලොකුත්තරස්සපි තංනාමත්තා”ති වදන්ති. “අවිසෙසෙනාපි වදතො
 පාරාජිකං වුත්තන්ති ලොකුත්තරං සන්ධාය වදතො ‘පාරාජික’න්ති
 වත්තුං යුජ්ජති. යථා කිං ‘විජ්ජානං ලාභීම්භි’ති භණන්තොපි

පාරාජිකමෙවා'ති චුත්තට්ඨානෙන වත්ථුච්ඡ්ඡාදිනං සම්භවෙපි තාසං අනධිජ්ජෙතත්තා පාරාජිකං හොති, එවම්ධාපි. න සක්කා අඤ්ඤං පමාණං කාතුන්ති අත්තනො ගුණමාරොවෙතුකාමො ලොකියෙන සම්මිස්සං අත්ථපටිසම්භිදං වදනො පාරාජිකන්ති පමාණං කාතුං න සක්කා, ඉතරථා හොති''ති අපරෙහි චුත්තං, “තං පුබ්බාපරවිරුද්ධං, තස්මා විජ්ජානිදස්සනං ඉධ අනිදස්සනං සාසනෙ වත්ථුච්ඡ්ඡාදිනං විජ්ජාච්චිධානාභාවා. භගවතා විභත්තබ්බත්තපදෙ වා තෙසං පරියායවචනානං අනාමට්ඨත්තා න සක්කා අඤ්ඤං පමාණං කාතු''න්ති ලිබ්බං. “පටිසම්භිදානං ලාභීම්හි'ති චුත්තෙ පරියායෙන චුත්තත්තා පුල්ලච්චයං යුත්ත''න්ති වදන්ති, විචාරෙතබ්බං. විමංසිත්වා ගහෙතබ්බන්ති “යො තෙ විහාරෙ වසති''තිආදීහි සංසන්දනනො පරියායවචනත්තා පුල්ලච්චයං චුත්තං. “නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජාමි'ති වා ‘ලාභීම්හාහං තස්සා'ති වා වදනොපි''ති චුත්තවචනම්පි “සවෙ පනස්සෙවං හොති''තිආදිවචනම්පි අත්ථනො එකමෙව, සොපි හි අත්තනො විසෙසං ආරොවෙතුමෙව වදති. “යො තෙ විහාරෙ වසති''තිආදීසු අහං-වචනාභාවා පරියායො යුජ්ජති, ඉධ පන ‘ලාභීම්හාහං තස්සා'ති අත්තනං නිද්දිසති, තස්මා පාරාජිකං ආපජ්ජිතුං යුත්තං වියා''ති වදන්ති. “මහාපච්චරියාදිවචනං උත්තරිමනුස්සධම්මෙසු එකොපි න හොති, තස්මා පරියායෙන චුත්තත්තා න හොති''ති වදන්ති, සුට්ඨ උපපරික්ඛිතබ්බං. එලසවිජ්ජිරියා-පදනො පට්ඨාය එව පාඨො ගහෙතබ්බො, එලසවිජ්ජිරියායපි එකෙකම්පි එකෙකඵලවසෙන පාරාජිකං වෙදිතබ්බං.

රාගස්ස පහානන්තිආදිත්තිකෙ කිලෙසජ්ජහානමෙව චුත්තං, තං පන යස්මා මග්ගෙන විනා නත්ථි. තතියමග්ගෙන හි රාගදොසානං පහානං, චතුත්ථෙත මොහස්ස, තස්මා “රාගො මෙ පහිනො''තිආදීහි වදනොපි පාරාජිකං. රාගා විත්තං විනිවරණතාතිආදිත්තිකෙ ලොකුත්තරමෙව චුත්තං, තස්මා “රාගො මෙ විත්තං විනිවරණ''න්තිආදීහි වදනො පාරාජිකමෙවාති. අකුප්පධම්මත්තාති කෙවි උත්තරවිහාරවාසිනො. කස්මා න හොතිති වෙ? “ඉති ජානාමි, ඉති පස්සාමි''ති වත්තමානවචනෙනෙව මාතිකායං චුත්තත්තා. යදි එවං පදභාජනෙ “සමාපජ්ජිං, සමාපන්නො''තිආදීනා චුත්තත්තා “අතීතත්තභාවෙ

සොතාපන්තොමිහි”ති වදන්තොපි හොතුති චෙ? න, අඤ්ඤාං අත්ථසම්භවතො. කථං? අද්ධාපච්චුප්පන්තවසෙන වත්තමානතා ගහෙතඛ්ඛාති ඤාපනත්ථං වුත්තං, න අතීතත්තභාවං. අතීතත්තභාවො හි පරියායෙන වුත්තත්තා “ථුල්ලච්චය”න්ති වුත්තන්ති ආවරියා.

200. “සචෙපි න හොති, පාරාජිකමෙව”ති අට්ඨානපරිකප්පවසෙන වුත්තං කිර. “ඉති වාචා තිවච්ඡිකා”ති වක්ඛති. නත්ථෙතන්ති පුරිමෙ සති පච්ඡිමස්සාභාවා සමාපජ්ජිං, සමාපන්තොති ඉමෙසං කිඤ්ඤාපි අත්ථතො කාලවිසෙසො නත්ථි, වචනවිසෙසො පන අත්ථි එව.

207. උක්ඛෙට්තොති උත්තාසිතො. ඛිට්ඨ උත්තාසනෙ.

සුද්ධිකචාරකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

වත්තුකාමචාරකථාවණ්ණනා

විඤ්ඤත්තිපථෙති විජානනට්ඨානෙ, තෙන “විඤ්ඤත්තිපථමතික්කමිත්වා ධීතො භික්ඛු දිඛ්ඛාය සොතධාතුයා සුත්වා ජානාති, න පාරාජිකන්ති දීපෙතී”ති වුත්තං. ක්කානං කිර සමාපජ්ජිත්ති එත්ථ සො චෙ “එස භික්ඛු අත්තතො ගුණදීපනාධිප්පායෙන එවං වදන්ති”ති ජානාති, පාරාජිකමෙව. අඤ්ඤාං ජානාතීති චෙ? පාරාජිකච්ඡායා න දිස්සතීති ආවරියො.

වත්තුකාමචාරකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අනාපත්තිහෙදකථාවණ්ණනා

අනුල්ලපනාධිප්පායොති යදි උල්ලපනාධිප්පායො භවෙය්‍ය, දුක්කට්ඨමොති අපරෙ. “තං පරතො ‘නාවුසො, සක්කා පුපුජ්ජනෙන අධිවාසෙතු’න්ති වත්ථුනා සංසන්දිත්වා ගහෙතඛ්ඛ”න්ති වුත්තං.

පදභාජනීයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

විනීතවත්ථුවණ්ණනා

225-6. දුක්කර ආගාර ආවටකාම අභිරතිවත්ථුසු “යදි උල්ලපනාධිප්පායො භවෙය්‍ය, පාරාජික”න්ති වදන්ති, කාරණං පන දුද්දසං, ථුල්ලච්චයං වුත්තං විය,

විමංසිතබ්බං. යානෙන වා ඉද්ධියා වා ගච්ඡන්තොපි පාරාජිකං නාපජ්ජති පදසා ගමනවසෙනෙව කතිකාය කතාය යුජ්ජති. “අපුබ්බංඅවරිමං ගච්ඡන්තොති හත්ථපාසං අවිජ්ඣිත්වා අඤ්ඤාමඤ්ඤස්ස හත්ථං ගණ්හන්තො විය ගච්ඡන්තො”ති වුත්තං. උට්ඨෙථ එථ ගච්ඡාමාති එවං සහගමනෙ පුබ්බාපරා ගච්ඡන්තොපි නාපජ්ජති ආවරියස්ස තක්කො. වසන්තස්සාති තථා වසන්තො වෙ උපාසකෙන දිස්සති, පාරාජිකො හොති. “රත්තිං වසිත්වා ගච්ඡන්තො න පාරාජිකො”ති වුත්තං. නානාවෙරජ්ජකාති නානාජනපදවාසිනො. සඬ්ඝලාහොති යථාවුඩ්ඪං අත්තනො පාපුණනකොට්ඨාසො.

228. ඉධාති “කො භු ඛො”තිආදිනා වුත්තෙ පඤ්භාකම්මෙ. ධම්මධාතු සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණං.

232. න උජ්ජට්ඨාටියාති න සීභොක්කන්තවසෙන අනුස්සරි. තස්මා අන්තරාභවභූතා එකා එව ජාතීති පටිච්ඡික්ඛතීති අත්ථො.

නිගමනවණ්ණනා

233. චතුර්විසතීති එත්ථ මාතුසාතකපිතුසාතකඅරහන්තසාතකා තතියපාරාජිකං ආපන්නා. භික්ඛුනිදුසකො, ලම්බිආදයො ව චත්තාරො පට්ඨමපාරාජිකං ආපන්නා එවාති කත්වා කුතො චතුර්විසතීති වෙ? න, අධිජ්ජායාජානනතො. මාතුසාතකාදයො හි චත්තාරො ඉධානුපසම්පන්නා එව අධිජ්ජෙතා, ලම්බිආදයො චත්තාරො කිඤ්චාපි පට්ඨමපාරාජිකෙන සඬ්ගහිතා, යස්මා එකෙන පරියායෙන මෙථුනධම්මපටිසෙවිනො න හොන්ති, තස්මා විසුං වුත්තා. “එකකම්මං එකද්දෙසො සමසික්ඛතා”ති එවං වුත්තසංවාසස්ස අභබ්බතාමත්තං සන්ධාය වුත්තං “යථා පුරෙ තථා පච්ඡා”ති. අඤ්ඤාතා නෙසං සමඤ්ඤායපටිඤ්ඤායභික්ඛුභාවොපි නත්ථිති ආපජ්ජති.

චතුත්ථපාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාරාජිකකණ්ඩවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සඬ්ඝාදිසෙසකණ්ඩො

1. සුක්කච්ඡස්සට්ඨිසික්ඛාපදවණ්ණනා

235. “ඔක්කමන්තාන”න්ති පායො. එත්ථාහ – “යො පන භික්ඛු”ති කාරකො ඉධ කස්මා න නිද්දිට්ඨොති? අභි-නිද්දෙසෙන ඉමස්ස සාපෙක්ඛාභාවදස්සන්තං. කථං? කණ්ඩුවනාදිඅධිජ්ජායවෙනනාවසෙන වෙනෙන්තස්ස කණ්ඩුවනාදිඋපක්කමෙන උපක්කමන්තස්ස, මෙටුනරාගවසෙන උරුආදීසු දුක්කටචත්ථුසු, වණාදීසු ථුල්ලච්චයචත්ථුසු ච උපක්කමන්තස්ස සුක්කච්ඡස්සට්ඨියා සතිපි න සඬ්ඝාදිසෙසො. මොවනස්සාදසඬ්ඛාතාධිජ්ජායාපෙක්ඛාව සුක්කච්ඡස්සට්ඨි සති උපක්කමෙ, න අඤ්ඤථා “අනාපත්ති න මොවනාධිජ්ජායස්සා”ති වචනතො. තස්මා තදත්ථදස්සන්තං. ඉධ කාරකො න නිද්දිට්ඨො, අඤ්ඤථා “යො පන භික්ඛු සඤ්චෙතනිකං සුක්කච්ඡස්සට්ඨිං ආපජ්ජෙය්‍යා”ති කාරකෙ නිද්දිට්ඨෙ “වෙනෙති න උපක්කමති මුච්චති, අනාපත්ති”ති චුත්තවචනවිරොධො. “සඤ්චෙතනිකාය සුක්කච්ඡස්සට්ඨියා අඤ්ඤත්‍ර සුපිනන්තා”ති භූමිමෙ නිද්දිට්ඨෙපි සොච විරොධො ආපජ්ජති, තස්මා තදුභයවචනක්කමං අවත්වා “සඤ්චෙතනිකා සුක්කච්ඡස්සට්ඨි අඤ්ඤත්‍ර සුපිනන්තා”ති චුත්තං. තත්ථ නිමිත්තත්ථෙ භූමිමච්චනාභාවතො හෙතුත්ථනියමො න කතො හොති. තස්මිං අකතෙ සඤ්චෙතනිකා සුක්කච්ඡස්සට්ඨි අඤ්ඤත්‍ර සුපිනන්තා සඬ්ඝාදිසෙසාපත්ති, උපක්කමෙ අසති අනාපත්තීති අයමත්ථො දීපිතොති වෙදිතඛ්ඛං.

236-7. සඤ්චෙතනිකාති එත්ථ පට්ඨවිග්ගහෙන උපසග්ගස්ස සාත්ථකතා දස්සිතා, දුතියෙන ඉකපච්චයස්ස. වාතපිත්තසෙම්භරුහිරාදිආසයහෙදතොති අත්ථො. ධාතුති එත්ථ “පට්ඨිධාතුආදයො වතස්සො, චක්ඛුධාතුආදයො වා අට්ඨාරසා”ති ගණ්ඨිපදෙ ලිඛිතං. වත්ථිසීසන්ති වත්ථිපුටස්ස සීසං. “අඬ්ගජාතස්ස මූලං අධිජ්ජෙතං, න අග්ගසීස”න්ති වදන්ති. තට්ඨොති “නිමිත්තෙ උපක්කමතො”තිආදිං ගණ්ඨාති. තතො මුච්චිත්ථාති “න සකලකායතො, තස්මා පන යානා චුතමත්තෙ හොතු”ති ගණ්ඨිපදෙ ලිඛිතං. “දකසොතං ඔතිණ්ණමත්තෙ”ති ඉමිනා න සමෙතීති වෙ? තතො

දකසොතොරොහණඤ්චෙත්ථාතිආදි වුවවති. තස්සත්ථො – නිමිත්තෙ උපක්කමං කත්වා සුක්කං යානා වාවෙත්වා පුන විජ්ජට්ඨාරවසෙන දකසොතොරොහණං නිවාරෙතුං අධිවාසෙමිති. තතො ඛහි නික්ඛමන්තෙ අධිවාසෙතුං න සක්කා, තථාපි අධිවාසනාධිජ්ජායෙන අධිවාසෙත්වා අන්තරා දකසොතොතො උද්ධං නිවාරෙතුං අසක්කුණෙය්‍යත්‍යාය “අනික්ඛන්තෙ වා”ති වුත්තං. කස්මා? යානා වුතඤ්චි අවස්සං දකසොතං ඔතරතීති අට්ඨකථාධිජ්ජායො ගණ්ඨිපදාධිජ්ජායෙන සමෙති. තතො මුච්චිත්ථාති සකට්ඨානතො. සකසරීරතො හි ඛහි නික්ඛන්තමෙව හොති, තතො “ඛහි නික්ඛන්තෙ වා අනික්ඛන්තෙ වා”ති වචනං විරුජ්ඣෙය්‍යා. යස්මා පන තම්භා තම්භා සරීරපදෙසා වුතං අවස්සං දකසොතං ඔතරති, තස්මා වුත්තං “දකසොතං ඔතිණ්ණමන්තෙ”ති, ඉමිනා ච ආපත්තියා පාකට්ඨකාලං දස්සෙති, කිං වුත්තං හොති? මොචනස්සාදෙන නිමිත්තෙ උපක්කමතො සුක්කං බහුතරමපි සරීරපදෙසා වුතං තත්ථ තත්ථ ලග්ගාවසෙසං යත්තකං එකා බුද්දකමක්ඛිකා පිට්ඨෙය්‍යා, තත්තකෙ දකසොතං ඔතිණ්ණමන්තෙ සඬ්ඝාදිසෙසාපත්ති. වුත්තඤ්චි කඬ්ඛාවිතරණියං. (කඬ්ඛා. අට්ඨ. සුක්කවිස්සට්ඨිසික්ඛාපදවණ්ණනා) “දකසොතං අනොතිණ්ණෙපි සඬ්ඝාදිසෙසො”තිආදි. තත්තකස්ස ඛහි නික්ඛමනං අසල්ලක්ඛෙත්තො “වෙනෙති උපක්කමති න මුච්චති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සා”ති වචනතො පුල්ලච්චයන්ති සඤ්ඤාය දෙසෙන්නොපි න මුච්චති, පස්සාවම්පි වණ්ණතං පස්සිත්වා වත්ථිකොසගතස්ස පිච්ඡ්ලතාය වා ඤත්වා සඬ්ඝාදිසෙසතො වුට්ඨානබ්බං. අයමෙත්ථ තතියත්ථෙරවාදෙ යුත්ති. සබ්බාවරියා ඉමෙ එව තයො ථෙරා, තෙසම්පි දකසොතොරොහණං නිමිත්තෙ උපක්කමනන්ති අයං දුතියො විනිච්ඡයො සාධාරණතො එත්ථ, එවං උපතිස්සත්ථෙරො වදති කිර.

යානා වුතඤ්චි අවස්සං දකසොතං ඔතරතීති කත්වා “යානා වාවනමන්තෙනෙවෙත්ථ ආපත්ති වෙදිතබ්බා”ති වුත්තං. දකසොතං ඔතිණ්ණෙ එව ආපත්ති. සුක්කස්ස හි සකලං සරීරං යානං, අනොතිණ්ණෙ යානා වුතං නාම න හොතීති වීමංසිතබ්බං. ආහිධම්මිකත්තා ථෙරස්ස “සුක්කවිස්සට්ඨි නාම රාගසමුට්ඨානා හොතී”ති (කථා. අට්ඨ. 307) කථාවත්ථුට්ඨකථායං වුත්තත්තා සම්භවො විත්තසමුට්ඨානො, “තං අසුචිං එකදෙසං මුඛෙන අග්ගහෙසි, එකදෙසං අඬ්ගජාතෙ පක්ඛිපී”ති (පාරා. 503) වචනතො උතුසමුට්ඨානො ච දිස්සති, සො ච බො අවීතරාගස්සෙව “අට්ඨානමෙතං, හික්ඛවෙ, අනවකාසො

යං අරහතො අසුචි මුච්චෙය්‍යා”ති (මහාව. 353; කථා. 313) වචනතො. පරුපාහාරට්ඨකථායං “අත්ථි තස්ස ආසයොති තස්ස සුක්කස්ස උච්චාරපස්සාවානං විය පතිට්ඨානොකාසො අත්ථි”ති (කථා. අට්ඨ. 309) වනතො තස්ස ආසයොති සිද්ධං. පාකතිකචිත්තසමුට්ඨානරූපං විය අසංසට්ඨත්තා, නික්ඛමනතො ච “චත්ථිසිසං, කට්ඨි, කායො”ති තිඨා සුක්කස්ස ඨානං පකප්පෙන්ති ආචරියා. සප්පවිසං විය තං දට්ඨබ්බං, න ච විසස්ස ඨානනියමො, කොධවසෙන පුසන්තස්ස හොති, එවමස්ස න ච ඨානනියමො, රාගවසෙන උපක්කමන්තස්ස හොතිති තක්කො.

බොහකරණපච්චයො නාම හෙසජ්ජසෙනාසනාහාරාදිපච්චයො. සංසග්ගහෙදතොපිති එතෙසු ද්විහිපි තිහිපි. පහිනවිපල්ලාසත්තාති එත්ථ යං කිඤ්චි සුපිනන්තෙන සෙක්ඛපුපුජ්ජනා පස්සන්ති, තං සබ්බං විපල්ලත්ථං අභූතමෙවාති ආපජ්ජති. තතො “යං පන පුබ්බනිමිත්තතො පස්සති. තං එකන්තසච්චමෙව හොති”ති ඉදං විරුජ්ඣති, තස්මා න විසයං සන්ධාය වුත්තං. සො හි සච්චො වා හොති, අලිකො වාති කත්වා තඤ්ඤෙ සන්ධාය වුත්තං සියා, “අසෙක්ඛා පහිනවිපල්ලාසත්තා සච්චමෙව පස්සන්ති, නාසච්ච”න්ති වත්තබ්බං සියා. කිත්තු දස්සනං සන්ධාය වුත්තං. තඤ්ඤි අභූතං, අපස්සන්තොපි හි පස්සන්තො විය අසුණන්තොපි සුණන්තො විය අමුනන්තොපි මුනන්තො විය හොති. සච්චමපි විපස්සතිති නො තක්කොති ආචරියො. තං රූපනිමිත්තාදිආරම්මණං න හොති, ආගන්තුකපච්චුජ්ජන්තං රූපනිමිත්තාදිආරම්මණං සන්ධාය වුත්තං. කම්මනිමිත්තගතිනිමිත්තභූතාති හි රූපනිමිත්තාදීනි භවඤ්ඤා ආරම්මණාති හොන්ති එව. තත්ථ කම්මනිමිත්තමතිතමෙව, ගතිනිමිත්තං ථොකං කාලං පච්චුජ්ජන්තං සියා.

ඊදිසානීති පච්චක්ඛතො අනුභූතපුබ්බපරිකප්පිතාගන්තුකපච්චුජ්ජන්ත-රූපනිමිත්තාදිආරම්මණාති, රාගාදිසම්පයුත්තාති වාති අත්ථො. මක්කටස්ස නිද්දා ලභුපරිවත්තා හොති. සො හි රුක්ඛසාඛතො පතනහයා අහික්ඛණං උම්මිලති ච සුපති ච. මනුස්සා කිඤ්චාපි පුනප්පුනං උම්මිලන්ති සුඛාත්තතරං පටිබුද්ධා විය පස්සන්ති, අථ බො පටිබුද්ධානං පුනප්පුනං භවඤ්ඤාතරණං විය සුපිනකාලෙපි තෙසං භවඤ්ඤාතරණං හොති, යෙන “සුපති”ති වුච්චති. “භවඤ්ඤාතිත්තෙන හි සුපති”ති වචනතො භවඤ්ඤාතරණං කරජකායස්ස නිරුස්සාහසන්තභාවුපනිස්සයත්තා “නිද්දා”ති වුච්චති. සා කරජකායස්ස

දුබ්බලභාවෙන සුපිනදස්සනකාලෙ භවඩ්ගතො උත්තරණෙ සතිපි නිරුස්සාහසන්තභාවජ්ජත්තියා “පචත්තති”ති ච වුච්චති, යතො සත්තා “පට්ඨුද්ධා”ති න වුච්චන්ති, කරජකායස්ස නිරුස්සාහසන්තභාවජ්ජත්තිතො ච තත්තිස්සිතං හදයවත්ථු න සුප්පසන්නං හොති, තතො තත්තිස්සිතාපි චිත්තජ්ජවත්ති අසුප්පසන්නවට්ටිතිස්සිතදීපජ්ජහා විය. තෙනෙව අට්ඨකථායං “ස්වායං දුබ්බලවත්ථුකත්තා චෙතනාය පටිසන්ධිං ආකඩ්ඪිතුං අසමත්ථො”තිආදි වුත්තං.

ගණ්ඨීපදෙ පන “දුබ්බලවත්ථුකත්තාති සුපිනෙ උපට්ඨිතං නිමිත්තමපි දුබ්බල”න්ති ලිඛිතං. තං අනෙකත්ථං සබ්බමපි නිමිත්තං හොති, න ච දුබ්බලාරම්මණවත්ථුකත්තා චෙතනා, තාය චිත්තජ්ජවත්ති දුබ්බලා අතීතානාගතාරම්මණාය, පඤ්ඤත්තාරම්මණාය වා අදුබ්බලත්තා, අවත්ථුකාය දුබ්බලභාවො න යුජ්ජති චෙතනාය අවත්ථුකාය භාවනාපභාවායාතිරෙකබලසබ්භාවතො. භාවනාබලසමජ්ජිතඤ්ඤි චිත්තං අරුපමිපි සමානං අතිභාරියමිපි කරජකායං ගහෙත්වා එකචිත්තක්ඛණෙනෙව බ්‍රහ්මලොකං පාපෙත්වා යිපෙති. තජ්ජට්භාගං අනජ්ජිතමිපි කාමාවචරචිත්තං කරජකායං ආකාසෙ ලඬ්ඝනසමත්ථං කරොති, පගෙවෙතරං. කිං පනෙත්ථ තං අනුමානකාරණං, යෙන චිත්තස්සෙව ආනුභාවොති පඤ්ඤායෙය්‍ය චිත්තානුභාවෙන වා ලද්ධාසෙවනාදිකිරියාවිසෙසනිබ්බත්තිදස්සනතො, තස්මා දුබ්බලවත්ථුකත්තාති දුබ්බලහදයවත්ථුකත්තාති ආවරියස්ස තක්කො. අත්තතො මන්දතික්ඛාකාරෙන තත්තිස්සිතස්ස චිත්තස්ස මන්දතික්ඛභාවනිජ්ජාදනසමත්ථඤ්ඤෙව, හදයවත්ථු චක්ඛුසොතාදිවත්ථු විය ඉන්ද්‍රියං භවෙය්‍ය, න චෙතං ඉන්ද්‍රියං. යතො ධම්මසඬ්භගහෙ උපාදායරුපපාළියං උද්දෙසාරහං න ජාතං. අනින්ද්‍රියත්තා හි තං කායින්ද්‍රියස්ස අනන්තරං න උද්දිට්ඨං, වත්ථුරුපත්තා ච අවත්ථුරුපස්ස ජීවිතින්ද්‍රියස්ස අනන්තරමිපි න උද්දිට්ඨං, තස්මා යං වුත්තං “තස්ස අසුප්පසන්නත්තා තත්තිස්සිතා ච චිත්තජ්ජවත්ති අසුප්පසන්නා හොති”ති, තං න සිද්ධන්ති වෙ? සිද්ධමෙව අනින්ද්‍රියානමිපි සජ්ජායාසජ්ජායඋතුආභාරාදීනං පච්චයානං සමායොගතො, චිත්තජ්ජවත්තියා විකාරදස්සනතො, පච්චක්ඛත්තා ච. යස්මා අජ්ජට්ඨුද්ධොපි පට්ඨුද්ධං විය අත්තානං මඤ්ඤතීති. එත්තාවතා කරජකායස්ස නිරුස්සාහසන්තභාවාකාරවිසෙසො නිද්දා නාම. සා චිත්තස්ස භවඩ්ගොතරණාකාරවිසෙසෙන හොති, තාය සමන්තාගතො සත්තො

භවභිගතො උත්තිණ්ණො සුපිනං පස්සති, සො “කපිමිද්ධපරෙතො”ති වුච්චති,
සො සුත්තො අප්පට්ඨුද්ධො හොතීති අයමත්ථො සාධිතො හොති.

යස්මා භවභිගවාරනිරන්තරත්වය අව්චන්තසුත්තො නාම හොති, තස්මා “යදි
තාව සුත්තො පස්සති, අභිධම්මවිරොධො ආපජ්ජති”තිආදි වුත්තං. යස්මා පන
නිද්දාක්ඛණෙන න පට්ඨුද්ධො නාම හොති, තස්මා “අථ පට්ඨුද්ධො පස්සති,
විනයවිරොධො”තිආදි වුත්තං, යස්මා ච අබ්බිකානිද්දො, අනොතිණ්ණභවභිගො
ච අත්ථි, තස්මා “කපිමිද්ධපරෙතො පස්සති”ති වුත්තං. අඤ්ඤා අයං නෙව
සුත්තො න පට්ඨුද්ධො, අත්තනා තං නිද්දං අනොක්කන්තො ආපජ්ජෙය්‍ය.
එත්තාවතා ච අභිධම්මො, විනයො, නාගසෙනත්ථෙරවචනං යුත්ති වාති සබ්බං
අඤ්ඤමඤ්ඤසංසන්දිතං හොති. තත්ථ කපිමිද්ධපරෙතොති භවභිගතො
උත්තිණ්ණනිද්දාපරෙතො. සා හි ඉධ කපිමිද්ධං නාම. “තත්ථ කතමං මිද්ධං?
යා කායස්ස අකල්‍යානා අකම්මඤ්ඤතා...පෙ.... සුපනං, ඉදං වුච්චති මිද්ධං”න්ති
(ධ. ස. 1163) එවමාගතං. ඉදංඤ්ඤි අරූපං, ඉමස්ස ඵලභූතො කරජකායස්ස
අකල්‍යානා’පවලායිකාසුපි නිද්දාවිසෙසො කාරණොපවාරෙන “කපිමිද්ධං”න්ති
පවුච්චති. යඤ්චෙව “කපිමිද්ධපරෙතො ඛො, මහාරාජ, සුපිනං පස්සති”ති (මි.
ප. 5.3.5 ථොකං විසදිසං) වුත්තන්ති.

යං තං ආපත්තිවුට්ඨානන්ති එත්ථ යෙන විනයකම්මෙන තතො වුට්ඨානං
හොති, තං ඉධ ආපත්තිවුට්ඨානං නාම. අවයචෙ සමුහවොහාරෙන වාති එත්ථ
සාබ්ච්ඡෙදකො රුක්ඛච්ඡෙදකොති වුච්චතිතිආදි නිදස්සනං, වෙදනාක්ඛන්ධාදි
රුළුභිසද්දස්ස නිදස්සනං. න ච මයාති විමංසනපදස්ස තස්ස කිරියං සන්ධාය,
මොචනෙ ච සන්තිට්ඨානං සන්ධාය මුච්චනපකතියා වාති වුත්තං.

240. ගෙහන්ති පඤ්චකාමගුණා. වනභඩ්ගියන්ති පාහතිකං.
සම්පයුත්තසුඛවෙදනාමුඛෙන රාගොච “අස්සාදො”ති වුත්තො. සුපන්තස්ස
වාති ඉදං කපිමිද්ධපරෙතො විය භවභිගසන්තතිං අවිච්ඡින්නදිත්වා සුපන්තං
සන්ධාය වුත්තන්ති, විමංසිතබ්බං. ඡග්ගනත්ථායාති සොධනත්ථාය.

266. “දාරුධිකලිකලෙපවිත්තානං අභිගජාතපට්තිජ්ඣානෙපි
දුක්කට්”න්ති වදන්ති. “උප්පන්නෙ පරිලාභෙ මොචනරාගජො”ති
ලිඛන්ති. වාලිකාය වා “හත්ථිකාමං නස්සති”ති එත්ථ විය “ආපත්ති
ත්ව”න්ති සබ්බත්ථ පායො. “එහි මෙ ත්වං, ආවුසො සාමණෙර,

අඬගජාතං ගණ්හාභී”ති ආගතත්තා “වච්ඡමම”න්තිපි වත්තුං යුත්තං විය දිස්සති. එවං සන්නෙ අඤ්ඤං “එවං කරොභී”ති ආණත්තියාපි ආපත්ති සියාති සඬකරං හොති. තස්මා න චුත්තන්ති ගහෙතබ්බන්ති කෙවි.

267. “පුජ්ඵාවලියං සාසවළිය”න්ති දූවිධො කිර.

සුක්කවිස්සට්ඨිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. කායසංසග්ගසික්ඛාපදවණ්ණනා

270. “ඔතිණ්ණො”ති ඉමිනාස්ස සෙවනාධිජ්ජායතා දස්සිතා.

“විපරිණතෙන විත්තෙන මාතුගාමෙන සද්ධි”න්ති ඉමිනාස්ස වායාමො දස්සිතො. “සද්ධි”න්ති හි පදං සංයොගං දීපෙති, සො ච පයොගො සමාගමො අල්ලියනං. කෙන විත්තෙන? විපරිණතෙන විත්තෙන, න පත්තපටිග්ගහණාධිජ්ජායාදිනාති අධිජ්ජායො. “කායසංසග්ගං සමාපජ්ජෙය්‍යා”ති ඉමිනාස්ස වායමතො එස්සපටිච්ඡානනා දස්සිතා හොති. වායමිත්වා එස්සං පටිච්ඡානන්තො හි සමාපජ්ජති නාම. එවමස්ස තිවඬගසම්පත්ති දස්සිතා හොති. අථ වා ඔතිණ්ණො. කෙන? විපරිණතෙන විත්තෙන යක්ඛාදිනා සත්තො විය. උපයොගත්ථෙ වා එතං කරණවචනං. ඔතිණ්ණො විපරිණතං විත්තං කූපාදිං විය සත්තො. අථ වා “රාගතො උත්තිණ්ණො භවිස්සාමී”ති භික්ඛුභාවං උපගතො, තතො උත්තිණ්ණාධිජ්ජායතො විපරිණතෙන විත්තෙන හෙතුභූතෙන තමෙව රාගං ඔතිණ්ණො. මාතුගාමෙන අත්තතො සමීපං ආගතෙන, අත්තතා උපගතෙන වා. එතෙන මාතුගාමස්ස සාරත්තතා වා හොතු විරත්තතා වා, සා ඉධ අප්පමාණා, න භික්ඛුනීනං කායසංසග්ගෙ විය උභින්නං සාරත්තතාය පයොජනං අත්ථි.

කායසංසග්ගන්ති උභින්නං කායානං සමීපයොගං. පදභාජනෙ පන “සමාපජ්ජෙය්‍යාති අප්ඤ්ඤාචාරො චූච්චති”ති චුත්තං, තං සමාපජ්ජනං සන්ධාය, න කායසංසග්ගං. කායසංසග්ගස්ස සමාපජ්ජනා හි “අප්ඤ්ඤාචාරො”ති චූච්චති. අට්ඨකථායං පන “යො සො කායසංසග්ගො නාම, සො අත්ථතො අප්ඤ්ඤාචාරො හොති”ති චුත්තං, තං පරතො පාළියං “සෙවනාධිජ්ජායො, න ච කායෙන වායමති, එස්සං පටිච්ඡානාති, අනාපත්ති”ති (පාරා. 279)

චුත්තලක්ඛණෙන විරුජ්ඣතීති. එස්සපටිවිජානනාය හි සංසග්ගො දීපිතො. සො චෙ අජ්ඣාචාරො හොති, කථං අනාපත්ති හොතිති. සුචුත්තමෙතං, කිත්තු “කායසංසග්ගං සමාපජ්ජෙය්‍යා”ති පදං උද්ධරිත්වා “අජ්ඣාචාරො චුච්චතී”ති උභින්නම්පි පදානං සාමඤ්ඤභාජනීයත්තා, සමාපජ්ජිතබ්බාභාවෙ සමාපජ්ජනාභාවෙන “සො අත්ථතො අජ්ඣාචාරො හොති”ති චුත්තං සීයා.

“හත්ථග්ගාහං වා”ති එත්ථ හත්ථෙන සබ්බොපි උපාදින්නකො කායො සඨගහිතො, න භින්නසන්තානො තප්පට්ඨද්ධො හත්ථාලඬිකාරාදි. චෙණ්ග්ගහණෙන අනුපාදින්නකො අභින්නසන්තානො කෙසලොමනබදන්තාදිකො කම්මපච්චයඋතුසමුට්ඨානො ගහිතොති චෙදිතබ්බං. තෙනෙවාහ අට්ඨකථායං “අනුපාදින්නකෙනපි කෙනපි කෙසාදිනා උපාදින්නකං වා අනුපාදින්නකං වා චුසන්තොපි සඨසාදිසෙසං ආපජ්ජතියෙවා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.274). තෙන අනුපාදින්නකානම්පි කෙසලොමාදීනං අඬිගභාවො චෙදිතබ්බො. එවං සන්තෙපි “එස්සං පටිවිජානාතීති තිවඬිගසම්පත්තියා සඨසාදිසෙසො. එස්සස්ස අප්පටිවිජානනතො දුචඬිගසම්පත්තියා දුක්කට්”න්ති ඉමිනා පාළිඅට්ඨකථානයෙන විරුජ්ඣතීති චෙ? න, තදත්ථජානනතො. චුට්ඨභාවඤ්ඤි පටිවිජානන්තොපි එස්සං පටිවිජානාති නාම, අයමෙකො අත්ථො, තස්මා මාතුගාමස්ස, අත්තතො ව කායපරියාපන්තානං කෙසාදීනං අඤ්ඤමඤ්ඤං චුට්ඨභාවං චුසිත්වා තං සාදියනං එස්සං පටිවිජානාති නාම, න කායවිඤ්ඤාණුප්පත්තියා එව. අනෙකන්තිකඤ්ඤෙත්ථ කායවිඤ්ඤාණං. මාතුගාමස්ස උපාදින්නකෙන කායෙන, අනුපාදින්නකෙන වා කායෙන භික්ඛුනො උපාදින්නකකායෙ චුට්ඨො පසන්නකායින්ද්‍රියො චෙ හොති, තස්ස කායවිඤ්ඤාණං උප්පජ්ජති, තෙනෙව එස්සං පටිවිජානාති නාම සො හොති. අනුපාදින්නකකායො, ලොලුප්පො අප්පසන්නකායින්ද්‍රියො වා හොති, තිමිරවාතෙන උපහතකායො වා තස්ස කායවිඤ්ඤාණං නුප්පජ්ජති. න ච තෙන එස්සං පටිවිජානාති නාම, කෙවලං සෙවනාධිප්පායෙන වායමිත්වා කායසංසග්ගං සමාපජ්ජන්තො එස්සං පටිවිජානාති නාම මනොවිඤ්ඤාණෙන, තෙන චුත්තං “කායසංසග්ගං සමාපජ්ජෙය්‍යාති ඉමිනාස්ස වායමතො එස්සපටිවිජානනා දස්සිතා”ති. අපරොපි භික්ඛු මාතුගාමස්ස කායපට්ඨද්ධෙන වා නිස්සග්ගියෙන වා චුට්ඨො කායවිඤ්ඤාණං උප්පාදෙන්තෙන එස්සං පටිවිජානාති නාම, තස්මා චුත්තං “අනෙකන්තිකඤ්ඤෙත්ථ කායවිඤ්ඤාණං”න්ති. අපරො වත්ථං පාරුපිත්වා

නිද්දායන්තං මාතුගාමං කායසංසග්ගරාගෙන වත්ථස්ස උපරිභාගෙ සණ්ඨං
 ඵ්ඤ්ඤානො වත්ථන්තරෙන නික්ඛන්තලොමසම්ඵස්සං අප්පට්ඨිජානන්තොපි
 සෙවනාධිජ්ජායො කායෙන වායමිත්වා ඵස්සං පට්ඨිජානාති නාම, සඬ්ඝාදිසෙසං
 ආපජ්ජති. “නිලං සට්ඨෙස්සාමිති කායං සට්ඨෙති, සඬ්ඝාදිසෙසො”ති හි වුත්තං.
 අයං දුතියො අත්ථො. එවං අනෙකත්ථත්තා, එවං දුට්ඨිකද්දොයාධිජ්ජායතො ව
 මාතිකාට්ඨකථායං ඵස්සපට්ඨිජානනං අභිගන්ත්වෙව න වුත්තං. තස්මිඤ්ච
 වුත්තෙ යානමෙතං විජ්ජති, යං හික්බු සඬ්ඝාදිසෙසං ආපජ්ජිත්වාපි නබෙන
 ලොමෙන සංසග්ගො දිට්ඨො, න ච මෙ ලොමසට්ටනෙන කායවිඤ්ඤාණං
 උප්පන්නං, තිමිරවාතථද්ධගන්තො වාහං න ඵස්සං පට්ඨිජානාමිති
 අනාපන්නසඤ්ඤී සියාති න වුත්තං, අපිච “ඵස්සං පට්ඨිජානාති, න ච ඵස්සං
 පට්ඨිජානාති”ති ච එතෙසං පදානං අට්ඨකථායං වුත්තනයං දස්සෙත්වා සො
 පඤ්ඤාපෙතඛිබ්බො. එත්තාවතා න තදත්ථජානනතොති කාරණං විත්ථාරිතං
 හොති.

පදනාජනියවණ්ණනා

271. “රත්තං චිත්තං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිජ්ජෙතං විපරිණත”න්ති
 කිඤ්චාපි සාමඤ්ඤෙන වුත්තං, විනිතවත්ථුසු “මාතුයා මාතුපෙමෙන
 ආමසති...පෙ.... ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”ති වුත්තත්තා
 කායසංසග්ගරාගෙනෙව රත්තන්ති වෙදිතඛිබ්බං. තථා “මාතුගාමො නාම
 මනුස්සිත්ථි”ති කිඤ්චාපි අවිසෙසෙන වුත්තං, අථ ඛො අවිනට්ඨිත්ථියාව
 මනුස්සිත්ථි ඉධාධිජ්ජෙතා “මතිත්ථියා කායසංසග්ගං සමාපජ්ජි...පෙ....
 ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සා”ති වුත්තත්තා. “මනුස්සිත්ථි”ති එත්තාවතා
 සිද්ධෙ “න යක්ඛි න පෙති න තිරච්ඡානගතා”ති වචනං අවිනට්ඨිත්ථියාපි
 න සඛිබ්බා මනුස්සවිග්ගහා ඉත්ථි ඉධ මනුස්සිත්ථි නාම. යක්ඛිආදයො හි
 අත්තතො ජාතිසිද්ධෙන ඉද්ධිවිසෙසෙන ඉජ්ඣන්තියො
 මනුස්සවිග්ගහාපි හොන්තිති දස්සනත්ථං වුත්තං. තාසු යක්ඛි
 පුල්ලච්චයවත්ථු හොති විනිතවත්ථුසු යක්ඛියා කායසංසග්ගෙන
 පුල්ලච්චයස්ස වුත්තත්තා. තදනුලොමත්තා පෙතිත්ථි, දෙවිත්ථි ච
 පුල්ලච්චයවත්ථු. තිරච්ඡානගතිත්ථි දුක්කට්ඨවත්ථු.
 තිරච්ඡානගතමනුස්සවිග්ගහිත්ථි ච පුල්ලච්චයවත්ථුමෙවාති එකෙ.
 විභඩ්ගෙ පන “මනුස්සිත්ථි ච හොති මනුස්සිත්ථිසඤ්ඤී”ති පාළියා

අභාවෙන “ඉත්ථි ච භොති යක්ඛිසඤ්ඤී” තිආදිවචනෙ සති යක්ඛිආදීනං
අනිත්ථිතාපසඬගතො, “ඉත්ථි ච භොති ඉත්ථිසඤ්ඤී” තිආදිමිභි
යක්ඛිආදීනං අන්තොකරණෙ සති තාසං
සඬ්ඝාදිසෙසවත්ථුභාවජපසඬගතො ච යක්ඛිආදයො න චුත්තාති
වෙදිතඛිබ්බා. එකෙ පන “විනිතවත්ථුමිභි ‘අඤ්ඤතරො භික්ඛු
තිරච්ඡානගතිත්ථියා කාය...පෙ.... දුක්කටස්සා’ ති එත්ථ
අමනුස්සපිග්ගහා පාකතිකතිරච්ඡානගතිත්ථි අධිජපෙනා, තස්මා දුක්කටං
චුත්තං. ‘ඉත්ථි ච භොති තිරච්ඡානගතසඤ්ඤීති තිරච්ඡානගතා ච භොති
ඉත්ථිසඤ්ඤී’ තිආදිවාරෙසුපි පාකතිකතිරච්ඡානගතොව අධිජපෙනා,
සො ච තිරච්ඡානගතපුරිසොව. තෙනෙව
දුට්ඨුල්ලවාචාඅත්තකආමපාරිවරියසික්ඛාපදෙසු
මනුස්සපුරිසපටිසංයුත්තවාරා විය තිරච්ඡානපටිසංයුත්තවාරාපි
නාගතා” ති වදන්ති. තථා පණ්ඩකොති ඉධ මනුස්සපණ්ඩකොව,
පුරිසොති ච ඉධ මනුස්සපුරිසොව ආගතො, තස්මා අමනුස්සිත්ථි
අමනුස්සපණ්ඩකො අමනුස්සපුරිසො තිරච්ඡානගතිත්ථි
තිරච්ඡානගතපණ්ඩකො
මනුස්සාමනුස්සතිරච්ඡානගතඋභතොබ්‍යඤ්ජනකා වාති අට්ඨ ජනා ඉධ
නාගතා, තෙසං වසෙන වත්ථුසඤ්ඤාවිමතිහෙදවසෙන
ආපත්තිහෙදාහෙදවිනිච්ඡයො, අනාගතවාරගණනා ච අසම්මුය්හන්තෙන
වෙදිතඛිබ්බා, තථා තෙසං දුක්ඛස්සකාදිවාරා,
ආපත්තිඅනාපත්තිහෙදවිනිච්ඡයො ව. “තත්ථ
අමනුස්සපණ්ඩකඅමනුස්සපුරිසතිරච්ඡානගතිත්ථිතිරච්ඡානගතපණ්ඩකා
ති වත්තාරො දුක්කටවත්ථුකා, අමනුස්සිත්ථිමනුස්සඋභතොබ්‍යඤ්ජනකා
ථුල්ලවිවයවත්ථුකා, අමනුස්සඋභතොබ්‍යඤ්ජනකා
තිරච්ඡානගතඋභතොබ්‍යඤ්ජනකා දුක්කටවත්ථුකා, පාළියං පන
අමනුස්සිත්ථියා අනාගතත්තා අමනුස්සපණ්ඩකා, උභතොබ්‍යඤ්ජනකා
පුරිසා ච නාගතා. තිරච්ඡානගතිත්ථිපණ්ඩකඋභතොබ්‍යඤ්ජනකා
තිරච්ඡානගතපුරිසෙන සමානගතිකත්තා නාගතා,
මනුස්සඋභතොබ්‍යඤ්ජනකො මනුස්සපණ්ඩකෙන සමානගතිකත්තා
අනාගතො” ති වදන්ති. අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.281) පන

“නාගමාණවිකායපි සුපණ්ණමාණවිකායපි කිත්තරියාපි ගාවියාපි දුක්කටමෙවා”ති වුත්තත්තා තදෙව පමාණතො ගහෙනබ්බං.

තත්‍රායං විචාරණා - “න, හික්බවෙ, තිරච්ඡානගතස්ස නිසින්නපරිසාය පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතබ්බ”න්ති (මහාව. 183) එත්ථ “තිරච්ඡානගතොති යස්ස උපසම්පදා පටික්ඛිත්තා”ති (කඩ්ධා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) අට්ඨකථායං වුත්තත්තා තිරච්ඡානගතමනුස්සවිග්ගහො පාකතිකතිරච්ඡානගතතො විසිටියො, තථා යක්ඛපෙතතිරච්ඡානගතමනුස්සවිග්ගහානං “තිරච්ඡානගතස්ස ව දුක්ඛුප්පත්තියං අපිව දුක්කටමෙවා”ති එත්ථ විසෙසෙත්වා වුත්තත්තා ව “පතනරූපං පමාණං, න මරණරූප”න්ති එත්ථ ආපත්තිවිසෙසවචනතො ව “උභතො අවස්සුතෙ යක්ඛස්ස වා පෙතස්ස වා පණ්ඩකස්ස වා තිරච්ඡානගතමනුස්සවිග්ගහස්ස වා අධක්ඛකං උබ්භජාණුමණ්ඩලං කායෙන කායං ආමසති, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා”ති (පාවි. 661) සාමඤ්ඤෙන වචනතො ව සො විසිටියොති සිද්ධං. විසිටියත්තා ව තිරච්ඡානගතමනුස්සවිග්ගහිත්ථියා කායසංසග්ගං සමාපජ්ජන්තස්සාති විසෙසො හොති, තස්මා තත්ථ ආපත්තිවිසෙසෙන භවිතබ්බං. යදි කායසංසග්ගසික්ඛාපදෙ තිරච්ඡානගතමනුස්සවිග්ගහිත්ථියි අධිජ්ජෙතා, රූපසාමඤ්ඤෙන සඤ්ඤාචිරාගත්තාසම්භවතො දුට්ඨුල්ලවාචාඅත්තකාමපාරිවරියසික්ඛාපදෙසුපි සා චත්තබ්බා භවෙය්‍යා, සා වානාගතා. සරූපෙන සංඛිත්තවාරත්තා නාගතාති වෙ? ඉත්ථි ව හොති තිරච්ඡානගතො ව උභින්නං ඉත්ථිසඤ්ඤීති ඉධ ආගතත්තා පුරිසලිඬගනිද්දෙසො න යුජ්ජති, තස්මා තිරච්ඡානගතපුරිසො ව ඉධ ආගතො, තිරච්ඡානගතමනුස්සවිග්ගහිත්ථියා පාළියං අනාගතායපි දුක්කටමෙව අට්ඨකථායං වුත්තත්තාති ඉමස්ස වචනස්ස කාරණච්ඡායා පරියෙසිතබ්බාති අධිජ්ජායො. ඉදං න යුජ්ජති. කස්මා? ඉත්ථිනං, පුරිසානඤ්ච එකතො වචනෙ පුරිසලිඬගසබ්භාවතො. ඉධ තිරච්ඡානගතපුරිසපණ්ඩකිත්ථියො තිස්සොපි එකතො සම්පිණ්ඩෙත්වා “තිරච්ඡානගතො”ති වුත්තං.

තත්ථ ව මනුස්සවිග්ගහාමනුස්සවිග්ගහෙසු ඉත්ථිපණ්ඩකපුරිසසඤ්ඤීතා යථාසම්භවං වෙදිතබ්බා. දුට්ඨුල්ලවාචාදිසික්ඛාපදද්වයෙ වාරානං සංඛිත්තත්තා පුරිසතිරච්ඡානගතාදයො නාගතා. යථාවුත්තෙසු ආපත්ති, තථා තත්ථාපි. අඤ්ඤථා පුරිසං ඔභාසන්තස්ස ව අනාපත්තීති පණ්ඩකං ඔභාසන්තස්ස ව

පුල්ලව්වයන්ති මානිකාට්ඨකථායං වුත්තං. තස්මා තෙ වාරා සංඛිත්තාති පඤ්ඤායන්තිති. විසෙසො ච පණ්ඩකෙ, පුරිසෙ, තිරච්ඡානගතෙ ච ඉත්ථිසඤ්ඤිස්ස අත්ථි, තථාපි තත්ථ දුක්කටං වුත්තං, තස්මා අට්ඨකථායං වුත්තමෙව පමාණන්ති ද්වින්නමෙනෙසං වාදානං යත්ථ යුත්ති වා කාරණං වා අතිරෙකං දිස්සති, තං විචාරෙත්වා ගහෙතඛිබ්බන්ති ආර්චයො. එවරුපෙසු යානෙසු සුට්ඨු විචාරෙත්වා කටෙතඛිබ්බං.

තත්ථ පාළියං ආගතවාරගණනා තාව එවං සඬ්ඝෙපතො වෙදිතඛිබ්බා — ඉත්ථිමුලකා පඤ්ච වාරා පණ්ඩකපුරිසතිරච්ඡානගතමුලකා ච පඤ්ච පඤ්චාති විසති වාරා එකමුලකා, තථා දුමුලකා විසති, මිස්සකමුලකා විසතීති සට්ඨි වාරා, තාති තීණි විසතිකාති භොන්ති. එකෙකස්මිං විසතිකෙ එකෙකමුලවාරං ගහෙත්වා කායෙන කායපට්ඨද්ධවාරා තයො වුත්තා. සෙසා සත්තපඤ්ඤාස වාරා සංඛිත්තා, තථා කායපට්ඨද්ධෙන කායවාරා තයො වුත්තා, සෙසා සංඛිත්තා, එවං කායපට්ඨද්ධෙන කායපට්ඨද්ධවාරෙපි නිස්සග්ගියෙන කායවාරෙපි නිස්සග්ගියෙන කායපට්ඨද්ධවාරෙපි නිස්සග්ගියෙන නිස්සග්ගියවාරෙපි තයො තයො වාරා වුත්තා, සෙසා සංඛිත්තා. එවං ඡන්තං තිකානං වසෙන අට්ඨාරස වාරා ආගතාති සරුපතො වුත්තා, සෙසා ද්වෙවත්තාලිසාධිකාති තීණි වාරසතාති සංඛිත්තාති. තතො පරං මාතුගාමස්ස සාරත්තපක්ඛෙ කායෙන කායන්ති එකමෙකං වධිඤ්ඤා පුබ්බෙ වුත්තා අට්ඨාරස වාරා ආගතාති එකවිසති වාරා සරුපෙන ආගතා, නවනවුතාධිකාති තීණි වාරසතාති සංඛිත්තාති. තතො පරං ආපත්තානාපත්තිදීපකා චත්තාරො සෙවනාධිප්පායමුලකා චත්තාරො මොක්ඛාධිප්පායමුලකාති ද්වෙ චතුක්කා ආගතා.

තත්ථායං විසෙසො — යදිදං මානිකාය පරාමසනපදං, තෙන යස්මා ආමසනාදීති ඡුපනපරියොසානාති ද්වාදසපි පදාති ගහිතාති, තස්මා පද්ද්ධාරං අකත්වා “ආමසනා පරාමසනං ඡුපන”න්ති ආහ. පරාමසනං නාම ආමසනා. “ඡුපන”න්ති හි වුත්තෙ පරාමසනම්පි විසුං එකත්තං භවෙය්‍යාති වෙදිතඛිබ්බං. ඉත්ථි ච භොති ඉත්ථිසඤ්ඤී වාති ඉමස්මිං පඨමවාරෙ එව ද්වාදසපි ආමසනාදීති යොජෙත්වා දස්සිතාති. තතො පරං ආදිම්භි ද්වෙ පදාතීති චත්තාරි පදාති ආගතාති, ඉතරාති සංඛිත්තාතීති වෙදිතඛිබ්බාති. නිස්සග්ගියෙන කායවාරාදීසු පන සඬ්ඝාකාරෙන අලාභතො ආමසනමෙවෙකං ආගතං, නෙතරාති.

“සඤ්චොපෙනි හරතී”ති පාඨො, සඤ්චොපෙනි ව. ගණ්ඨීපදෙසු පන “පුරිමනයෙනෙවාති රජ්ජුවත්ථාදිහි පරික්ඛිපනෙ”ති ව පච්ඡා “පුරිමනයෙනෙවාති සම්මසනා හොති”ති ව “වෙණිග්ගාහෙ ආපත්තියා පඤ්ඤත්තත්තා ලොමච්ඡසනෙපි සඬ්ඝාදිසෙසො”ති ව “තං පකාසෙතුං උපාදින්නකෙන හීනිආදි වුත්ත”න්ති ව ලිඛිතං.

යථානිද්දිට්ඨනිද්දෙසෙනි ඉමස්මිංයෙව යථානිද්දිට්ඨෙ නිද්දෙසෙ. “සදිසං අග්ගහෙසී”ති වුත්තෙ තාදිසං අග්ගහෙසීති ගරුකං තත්ථ කාරයෙනි අත්ථො, කායසංසග්ගවිහඩ්ගෙ වාති අත්ථො. ඉතරොපි කායපට්ඨද්ධජුපනකො. ගහණෙ වාති ගහණං වා. විරාගිතෙති විරද්ධෙ. සාරත්තන්ති කායසංසග්ගරාගෙන රත්තං, අත්තනා අධිප්පෙතන්ති අත්ථො. “මාතුහගිනිආදිවිරත්තං ගණ්හිස්සාමී”ති විරත්තං ඤාතිපෙමවසෙන ගණ්හි, එත්ථ දුක්කටං යුත්තං. “කායසංසග්ගරාගං වා සාරත්තං ගණ්හිස්සාමී”ති විරත්තං මාතරං ගණ්හි, අනධිප්පෙතං ගණ්හි. එත්ථ මහාසුමත්ථෙරවාදෙන ථුල්ලච්චයං “කායං ගණ්හිස්සාමී”ති කායප්පට්ඨද්ධං ගණ්හාති, ථුල්ලච්චයන්ති ලද්ධිකත්තා. “ඉත්ථී ව හොති ඉත්ථීසඤ්ඤී සාරත්තො ව, හික්බු ව නං ඉත්ථීයා කායෙන කායං ආමසති, ආපත්ති සඬ්ඝාදිසෙසස්සා”ති (පාරා. 273) වචනතො සඬ්ඝාදිසෙසොපි ඛායති. “විරත්තං ගණ්හිස්සාමී”ති සාරත්තං ගණ්හාති, එත්ථපි සඬ්ඝාදිසෙසොව ඛායති “නීලං සට්ඨෙස්සාමී”ති කායං සට්ඨෙති, සඬ්ඝාදිසෙසො”ති වචනතො. එත්ථ පන “න පුබ්බහාගෙ කායසංසග්ගරාගත්තා”ති අනුගණ්ඨීපදෙ කාරණං වුත්තං. කෙච්චි පන “ගරුකාපත්තිහයෙන ‘නීලමෙව සට්ඨෙස්සාමී’ති වායාමන්තො කායං සට්ඨෙති, පුබ්බහාගෙ තස්ස ‘කායපට්ඨද්ධං සට්ඨෙස්සාමී’ති පවත්තත්තා දුක්කටෙන හවිතබ්බ”න්ති වදන්ති. ධම්මසිරිත්ථෙරො “එවරුපෙ සඬ්ඝාදිසෙසො”ති වදති කිර. “ඉත්ථීඋභතොඛාසඤ්ජනකඉත්ථීයා පුරිසඋභතොඛාසඤ්ජනකපුරිසෙ වුත්තනයෙන ආපත්තිහෙදො, ඉත්ථීලිඬ්ගස්ස පට්ඨිජන්නකාලෙපි ඉත්ථීවසෙනෙව ආපත්ති”ති වදන්ති.

විනිතවත්ථුවණ්ණනා

281. තිණණ්ඩුපකන්ති හිරිවෙරාදිමූලානි ගහෙත්වා කත්තබ්බං. තාලපණ්ණමුද්දිකන්ති තාලපණ්ණමයං අඬ්ගුලිමුද්දිකං, තෙන තාලපණ්ණමයං

කටං, කට්ඨුත්තකං, කණ්ණපිළන්ධනාදි සබ්බං න වට්ටනීති සිද්ධං. තම්බපණ්ණිවාසිනො ඉත්ථිරූපං ලිඛිතං, කට්ඨකපටඤ්ච න ඡුපන්ති කිර. ආකරතො මුත්තමත්තො. රතනමිස්සොති අලඬිකාරත්ථං කතො කඤ්චනලතාදිවිනද්ධො. සුවණ්ණෙන සද්ධිං යොජෙත්වා පවිත්ථාති සුවණ්ණරසං පක්ඛිපිත්වා පවිත්ථා. බීජතො ධාතුපාසාණතො පට්ඨාය. ටෙරො න කප්පතීති “තුම්භාකං පෙසිත”න්ති චුත්තත්තා. “වෙනියස්ස පූජං කරොථා”ති චුත්තෙ වට්ටනි කිර. බුබ්බුලකං තාරකං. ආරකුටලොභමිපි ජාතරූපගතිකමෙව.

චුත්තඤ්ඤානං අන්ධකට්ඨකථායං –

“ආරකුටලොභං සුවණ්ණසද්ධිසමෙව, සුවණ්ණං අනුලොමෙති, අනාමාස”න්ති.

“හෙසජ්ජත්ථාය පන වට්ටනී”ති වචනතො මහාඅට්ඨකථායං චුත්තනායෙකදෙසොපි අනුඤ්ඤාතො හොතීති තත්ථ තත්ථ අධිජ්ජායං ඤත්වා විභාවෙතබ්බං.

කායසංසග්ගසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. දුටුපුල්ලවාසික්ඛාපදවණ්ණනා

283. තතියෙ තයො සඬ්ඝාදිසෙසවාරා තයො පුල්ලච්චයවාරා තයො දුක්කට්ඨවාරා තයො කායපට්ඨෙද්ධවාරාති ද්වාදස වාරා සරූපෙන ආගතා. තත්ථ තයො සඬ්ඝාදිසෙසවාරා දුතියසික්ඛාපදෙ චුත්තාති තිණ්ණං විසතිකානං එකෙකමූලා වාරාති වෙදිතබ්බා, තස්මා ඉධ විසෙසාති පණ්ණාස වාරා සංඛිත්තා හොන්ති, අඤ්ඤථා ඉත්ථි ව හොති වෙමතිකො සාරත්තො ව, භික්ඛු ව නං ඉත්ථියා වච්චමග්ගං පස්සාවමග්ගං ආදිස්ස වණ්ණමිපි හණති...පෙ.... ආපත්ති පුල්ලච්චයස්ස. ඉත්ථි ව හොති පණ්ඩකපුරිසසඤ්ඤී තිරච්ඡානගතසඤ්ඤී සාරත්තො ව, භික්ඛු ව නං ඉත්ථියා වච්චමග්ගං පස්සාවමග්ගං ආදිස්ස වණ්ණමිපි හණති අක්කොසතිපි, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්ස. පණ්ඩකො ව හොති පණ්ඩකසඤ්ඤී සාරත්තො ව, භික්ඛු ව නං පණ්ඩකස්ස වච්චමග්ගං ආදිස්ස වණ්ණමිපි හණති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සාති එවමාදීනං ආපත්තිට්ඨානානං අනාපත්තිට්ඨානානා ආපජ්ජෙය්‍ය, න වාපජ්ජති, පණ්ඩකෙ ඉත්ථිසඤ්ඤීස්ස

දුක්කටන්ති දීපෙනුං “ඉත්ථි ච පණ්ඩකො ච උභින්තං ඉත්ථිසඤ්ඤී ආපත්ති සඬ්ඝාදිසෙසෙන දුක්කටස්සා”ති වුත්තත්තා “පණ්ඩකෙ පණ්ඩකසඤ්ඤීස්ස පුල්ලව්වය”න්ති වුත්තමෙව හොති, තස්මා සබ්බත්ථ සංඛිත්තවාරෙසු පුල්ලව්වයට්ඨානෙ පුල්ලව්වයං, දුක්කට්ඨානෙ දුක්කටමිපි වුත්තමෙව හොතිති වෙදිතබ්බං. තථා “ඉත්ථි ච හොති වෙමතිකො සාරත්තො ච, භික්ඛු ච නං ඉත්ථියා වච්චමග්ගං පස්සාවමග්ගං යපෙත්වා අධක්ඛකං උබ්භජාණුමණ්ඩලං ආදිස්ස වණ්ණමිපි හණති...පෙ.... පුල්ලව්වයස්සා”තිආදිනා නයෙන පුල්ලව්වයබෙත්තෙපි යථාසම්භවං උද්ධරිතබ්බා. තථා “ඉත්ථි ච හොති වෙමතිකො සාරත්තො ච, භික්ඛු ච නං ඉත්ථියා කායපට්ඨද්ධං ආදිස්ස වණ්ණමිපි හණති...පෙ.... දුක්කටස්සා”තිආදිනා නයෙන කායපට්ඨද්ධවාරාපි යථාසම්භවං උද්ධරිතබ්බා. කායප්පට්ඨද්ධවාරත්තිකං විය නිස්සග්ගියවාරත්තිකං ලබ්භමානමිපි ආපත්තිවිසෙසාභාවතො න උද්ධටං. කායප්පට්ඨද්ධවාරත්තිකෙ පන දින්නනයත්තා තමිපි තදනුලොමා වාරා ච උද්ධරිතබ්බා. සබ්බත්ථ න-විඤ්ඤා තරුණදාරිකා, මහල්ලිකා උමමත්තිකාදිකා ච අනධිප්පෙනා, පගෙව පාකතිකා තිරච්ඡානගතිත්ථිනං, තථා පණ්ඩකාදයොපිති වෙදිතබ්බා. සෙසං දුතියෙ වුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බං.

පදභාජනීයවණ්ණනා

285. වුත්තනයමෙවාති “කායසංසග්ගෙ ඉත්ථිලක්ඛණෙනා”ති ලිඛිතං. “ඉත්ථිලක්ඛණෙනා”ති කිර මහාඅට්ඨකථාපාඨො. සීසං න එතීති අක්කොසනං න හොති, සට්ඨෙ පන හොති. තත්ත්වං විසෙසො – ඉමෙහි තීහි සට්ඨෙ එව සඬ්ඝාදිසෙසො වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගානං නියතවචනත්තා, අව්චොළාරිකත්තා වා, න අඤ්ඤෙහි අනිමිත්තාසිතිආදීහි අට්ඨහි. තත්ථ අලොභිතාසි, ධූවලොභිතාසි, ධූවචොළාසි, පග්ගරණිසි, ඉත්ථිපණ්ඩකාසි, වෙපුරිසිකාසිති එතානි ඡ මග්ගානං අනියතවචනානි, අනිමිත්තාසි, නිමිත්තමත්තාසිති ද්වෙ පදානි අනව්චොළාරිකානි ච, යතො අට්ඨපදානි “සඬ්ඝාදිසෙසං න ජනෙන්නි”ති වුත්තානි, තස්මා තානි පුල්ලව්වයවත්ථුනි. පට්ඨොපකවත්ථුමහි විය අක්කොසමත්තත්තා දුක්කටවත්ථුනිති එකෙ. ඉත්ථිපණ්ඩකාසි, වෙපුරිසිකාසිති එතානෙව පදානි සකලසරීරසණ්ඨානහෙදදීපකානි සුද්ධානි සඬ්ඝාදිසෙසං න ජනෙන්නි

සකලසරීරසාමඤ්ඤත්තා, ඉතරානි ජනෙත්ති අසාමඤ්ඤත්තා. තානි හි පස්සාවමග්ගමෙව දීපෙත්ති සිබරණි-පදං විය. උභතොඛ්‍යඤ්ජනාසීති වචනං පන පුරිසනිමිත්තෙන අසඬ්ඝාදිසෙසවත්ථුනා මිස්සවචනං. පුරිසඋභතොඛ්‍යඤ්ජනකස්ස ච ඉත්ථිනිමිත්තං පටිච්ඡන්තං, පුරිසනිමිත්තං පාකටං හොති. යදි තම්පි ජනෙති, කථං අනිමිත්තාසීතිආදිපදානි න සඬ්ඝාදිසෙසං ජනෙත්තීති එකෙ, තං න යුත්තං. පුරිසස්සපි නිමිත්තාධිවචනතො, “මෙථුනුපසංහිතාහි සඬ්ඝාදිසෙසො”ති මාතිකාය ලක්ඛණස්ස චුත්තත්තා ච මෙථුනුපසංහිතාහිපි ඔභාසනෙ පටිච්ඡානන්ති යා සඬ්ඝාදිසෙසො, අප්පටිච්ඡානන්ති යා ථුල්ලච්චයං, ඉතරෙහි ඔභාසනෙ පටිච්ඡානන්ති යා ථුල්ලච්චයං, අප්පටිච්ඡානන්ති යා දුක්කටන්ති එකෙ, සබ්බං සුට්ඨු විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බං.

287. හසන්තොති යං උද්දිස්ස හණති, සා වෙ පටිච්ඡානාති, සඬ්ඝාදිසෙසො.

විනිතවත්ථුවණ්ණනා

289. “පටිචුත්තං නාමා”ති පාඨො. නො-සද්දො අධිකො.

“අක්ඛරලිඛනෙනපි හොති”ති වදන්ති, තං ආවජ්ජනසමනන්තරවිධිනා සමෙති වෙ, ගහෙතබ්බං.

දුට්ඨුල්ලවාචාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. අත්තකාමපාරිවරියසික්ඛාපදවණ්ණනා

290. චතුත්ථෙ තයො සඬ්ඝාදිසෙසවාරා ආගතා, සෙසා සත්තපඤ්ඤාස වාරා ථුල්ලච්චයදුක්කටාපත්තිකාය සංඛිත්තාති වෙදිතබ්බො, තතො අඤ්ඤතරො අසම්භවතො ඉධ න උද්ධටො. සෙසයොජනක්කමො චුත්තන යෙන වෙදිතබ්බො. නගරපරික්ඛාරෙහීති පාකාරපරිබාදීහි නගරපරිවාරෙහි. සෙතපරික්ඛාරොති සෙතාලඬ්ඛකාරො, සීලාලඬ්ඛකාරොති අත්ථො (සං. නි. අට්ඨ. 3.5.4). චක්කචීරියොති චීරියචක්කො. වසලං දුග්ගන්ධන්ති නිමිත්තං සන්ධායාහ, තදෙව සන්ධාය “කිං මෙ පාපකං, කිං මෙ දුග්ගන්ධ”න්ති චුත්තං.

291. සන්තිකෙති යත්ථ යීතො විඤ්ඤාපෙති. “පඨමවිග්ගහෙ සවෙ පාළිවසෙන යොපෙතීති කාමහෙතුපාරිවරියාඅත්ථො. සෙසන්ති

‘අධිජ්ජායො’ති පදං බ්‍යඤ්ජනං අත්ථාභාවතො. දුතියෙ පාළිවසෙන කාමහෙතු-පදානි බ්‍යඤ්ජනානි තෙසං තත්ථ අත්ථාභාවතො. එවං චත්තාරි පදානි ද්විතීයං විග්ගහානං වසෙන යොජිතානීති අපරෙ වදන්ති”ති වුත්තං.

295. එතෙසු සික්ඛාපදෙසු මෙටුනරාගෙන චිතික්කමෙ සති සඬ්ඝාදිසෙසෙන අනාපත්ති. තස්මා “කිං භන්තෙ අග්ගදානන්ති. මෙටුනධම්ම”න්ති ඉදං කෙවලං මෙටුනධම්මස්ස වණ්ණහණනත්ථං වුත්තං, න මෙටුනධම්මාධිජ්ජායෙන තදත්ථියා වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං, පරස්ස හික්බුතො කාමපාරිවරියාය වණ්ණහණනෙ දුක්කටං. “යො තෙ විහාරෙ වසති, තස්ස අග්ගදානං දෙහී”ති පරියායවචනෙනපි දුක්කටං. “අත්තකාමපාරිවරියාය වණ්ණං භාසෙය්‍යා. යා මාදිසං සීලවත්ත”න්ති ච වුත්තත්තාති එකෙ. පඤ්චසු අඬ්ගෙසු සබ්භාවා සඬ්ඝාදිසෙසොවාති එකෙ. විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බං. ගණ්ඨිපදෙ පන “ඉමස්මිං සික්ඛාපදද්වයෙ කායසංසග්ගෙ විය යක්ඛිපෙතීසු දුට්ඨුල්ලත්තකාමවචනෙ ථුල්ලච්චය”න්ති වදන්ති. අට්ඨකථාසු පන නාගත”න්ති ලිබ්බං. “උභතොබ්‍යඤ්ජනකො පන පණ්ඩකගතිකොවා”ති වදන්ති.

අත්තකාමපාරිවරියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. සඤ්චරිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා

297. අහම්හි දුග්ගතාති අහං අම්හි දුග්ගතා. අහං බ්වයෙය්‍යාති එත්ථ අයෙය්‍යාති බ්‍රහ්මවචනං හොති.

298. ඔයාවන්තීති නීවං කත්වා දෙවෙ යාවන්ති. ආයාවන්තීති උච්චං කත්වා ආදරෙන යාවන්ති. අලඬ්ඝකාරාදීහි මණ්ඩිතො කෙසසංවිධානාදීහි පසාධිතො. “මණ්ඩිතකරණෙ දුක්කට”න්ති වදන්ති.

පදභාජනීයවණ්ණනා

303. සහ පරිදණ්ඩෙන චත්තමානාති අත්ථො. ඡන්දවාසිනී නාම “පියා පියං වසෙති”ති පාළි, පුරිසං වාසෙතිති අධිජ්ජායො. “පියො පියං වාසෙති”ති අට්ඨකථා.

තං කිරියං සම්පාදෙස්සතීති අවස්සං ආරොවෙන්නියා වෙ ආරොවෙතීති අත්ථො. ද්විත්තං මාතෘපිතුනං වෙ ආරොවෙති, සඨසාදිසෙසොති විනයවිනිවිජයෙ “වත්ථු ඕලොකෙතබ්බ”න්ති වුත්තං. වත්ථුමහි ව “උදාසිත්ථෙරො ගණිකාය ආරොවෙසී”ති වුත්තං. තං “මාතෘදීනම්පි වදන්තො විසඬිකෙතො නත්ථි”ති අට්ඨකථාවචනතො නිජ්ජයොජනං. තං පනෙතන්ති ආචරියස්ස වචනං. මාතුරක්ඛිතං බුහිති පෙසිතස්ස ගන්ත්වා මාතෘපිතුරක්ඛිතං වදන්තො තස්ස තස්සා මාතුරක්ඛිතභාවෙපි සති විසඬිකෙතමෙව, කස්මා? “පිතුරක්ඛිතාදිසු අඤ්ඤතරං වදන්තස්ස විසඬිකෙත”න්ති වුත්තන්තා ඉතරථා ආදි-සද්දො නිරත්ථකො සියා. එකං දසකං ඉතරෙන දසකෙන යොජෙත්වා පුබ්බෙ සුක්කවිස්සට්ඨියං වුත්තනයන්තා මාතුරක්ඛිතාය මාතා අත්තනො ධිතුසන්නිකං පහිණතීති ගහෙතබ්බං.

338. අනභිනන්දිත්ථාති වචනමත්තමෙව, යදිපි අභිනන්දති, යාව සාසනං නාරොවෙති, තාව “වීමංසිතො”ති න වුච්චති. සාසනාරොවනකාලෙති ආණාපකස්ස සාසනවචනක්ඛණං. තතියපදෙ වුත්තනයෙනාති එකඬිගසම්පත්තියා දුක්කටන්ති අත්ථො. වත්ථුගණනාය සඨසාදිසෙසොති උභයවත්ථුගණනාය කිර.

339. වතුත්ථෙ අනාපත්තීති එත්ථ පන “පටිග්ගණ්භාති න වීමංසති න පච්චාහරති, අනාපත්තීති එත්ථ විය ‘ගච්ඡන්තො න සම්පාදෙති, ආගච්ඡන්තො විසංවාදෙති’ති අනාපත්තිපාළියාපි භවිතබ්බන්ති දස්සනත්ථං වුත්ත”න්ති වදන්ති, එකච්චෙසු පොත්ථකෙසු “අත්ථි”තිපි.

විනිතවත්ථුවණ්ණනා

341. අලංචවනියාති න වචනියා, නිවාරණෙ අලං-සද්දො. ථෙරපිතා වදනීති ජිණ්ණපිතා වදනීති අත්ථො. කිඤ්චාපි එත්ථ “ඉත්ථි නාම මනුස්සිත්ථි න යක්ඛි න පෙතී න තිරච්ඡානගතා, පුරිසො නාම මනුස්සපුරිසො න යක්ඛො”තිආදි නත්ථි, තථාපි කායසංසග්ගාදිසු “මනුස්සිත්ථි”ති ඉත්ථිවචත්ථානස්ස කතන්තා ඉධාපි මනුස්සිත්ථි එවාති පඤ්ඤායති. මෙටුනපුබ්බභාගන්තා මනුස්සඋභතොඛ්‍යඤ්ජනකො ව පුල්ලච්චයවත්ථුකොව හොති, සෙසා මනුස්සපණ්ඩකඋභතොඛ්‍යඤ්ජනකතිරච්ඡානගතපුරිසාදයො

දුක්කටවත්ථුකාව මිච්ඡාචාරසාසනඩ්ගසම්භවතොති වෙදිතබ්බං.
 යථාසම්භවං පන චාරා උද්ධරිතබ්බා. පඤ්ඤත්තිඅජානනො විය
 අලංචවතීයභාවාජානනොපි අවිත්තකතා වෙදිතබ්බා. දුට්ඨුල්ලාදීසුපීති
 “ඉමස්මිමපි”ති චුත්තමෙව හොති. “ලෙඛං තෙත්වා පටිලෙඛං
 ආරොචිතස්සාපි සඤ්චරිත්තං නත්ථි සඤ්චරිත්තභාවමජානන්තස්සා”ති
 වදන්ති, වීමංසිත්වා ගහෙතබ්බං.

සඤ්චරිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. කුටිකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

342. යාවනාති “දෙථ දෙථා”ති වොදනා. විඤ්ඤත්තීති ඉමිනා නො
 අත්ථොති විඤ්ඤාපනා. “භත්ථකම්මං යාවිතො උපකරණං, මූලං වා
 දස්සති”ති යාවති, න වට්ඨති. වට්ඨති සෙනාසනෙ ඔභාසපරිකථාදීනං
 උද්ධත්තාති එකෙ. අනඡ්ඤාචුත්ථකන්ති අස්සාමිකං. න ආභටං
 පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති “සුපොදනවිඤ්ඤත්තිදුක්කටං හොති”ති චුත්තං.
 “කිඤ්චාපි ගරුභණ්ඩස්පහොනකෙසුති චුත්තං, තථාපි යං වත්ථුවසෙන
 අප්පං හුත්වා අග්ගවසෙන මහා හරිතාලහිඩ්ගුලිකාදි, තං යාවිතුං න
 වට්ඨති”ති වදන්ති.

344. සො කිරාති ඉසි. තදා අඡ්ඤාගමා තදඡ්ඤාගමා.

348-9. න හි සක්කා යාවනාය කාතුං, තස්මා සයං යාවිතකෙහි
 උපකරණෙහිති අධිජ්ජායො. බ්‍යඤ්ජනං සමෙති, න අත්ථො. කස්මා? ඉධ
 උභයෙසං අධිජ්ජෙතත්තා, තං දස්සෙන්නො “යස්මා පනා”තිආදිමාහ. ඉධ
 චුත්තනායෙනාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදවිභඩ්ගෙ චුත්තනායෙන.
 “සඤ්ඤාවිකායා”ති වචනතො කරොන්තෙනාපි, “පරෙහි පරියොසාපෙති”ති
 වචනතො කාරාපෙන්නෙනාපි පටිපජ්ජිතබ්බං. උභොපෙතෙ කාරකකාරාපකා.
 බ්‍යඤ්ජනං විලොමිතං භවෙය්‍ය, “කාරයමානෙනා”ති හි බ්‍යඤ්ජනං
 “කරොන්තෙනා”ති චුත්තෙ විලොමිතං හොති අතදත්ථත්තා. න හි
 කාරාපෙන්නො නාම හොති. “ඉධ චුත්තනායෙනාති
 දෙසිතවත්ථුකපමාණිකනායෙන. එවං සන්නෙ ‘කරොන්තෙන වා
 කාරාපෙන්නෙන වා’ති වචනතො කරොන්තෙනාපි පරෙහි විජ්ජකතං
 වත්තබ්බන්ති වෙ, තදත්ථවිස්සජ්ජන්තං ‘යදි පනාතිආදිමාහා’”ති

අනුගණ්ඨීපදෙ වුත්තං. “සඤ්ඤාචිකාය කුටිං කරොන්තො”ති වචනවසෙන වුත්තං. “ආයාමතො ව විත්ථාරතො වා”ති අවත්වා විකප්පත්ථස්ස වා-සද්දස්ස ගහිතත්තා එකතොභාගෙපි වඩ්ඪිතෙ ආපත්ති එව. පමාණයුත්තමඤ්චො කිර නවවිදත්ථි. “චතුහත්ථවිත්ථාරා”ති වචනෙන ‘තිරියං තිහත්ථා වා’ති වචනමපි සමෙති ‘යත්ථ පමාණයුත්තො’තිආදිසන්නිට්ඨානවචනාසම්භවතො”ති වුත්තං. පමාණතො උනතරමිපිති විත්ථාරතො චතුපඤ්චහත්ථමිපි දීඝතො අනතික්කමිත්වා වුත්තපමාණමෙව දෙසිතවත්ථු. අදෙසිතවත්ථුඤ්ඤි කරොතො ආපත්ති. පමාණාතික්කන්තා කුටි එව පමාණාතික්කන්තං කුටිං කරොයාති වුත්තත්තා. “ථම්භතුලා”ති පායො. අනුස්සාවනානායෙනාති එත්ථ “දම්මභාසායපි වට්ටති”ති වදන්ති.

353. වාරභූමි ගොවරභූමි. න ගහිතාති න වාරිතා. අට්ඨකථායං

“කාරණාය ගුත්තිබන්ධනාගාරං, අකරණට්ඨානං වා ධම්මගන්ධිකා හත්ථපාදච්ඡින්නනකා ගන්ධිකා”ති ලිඛිතං. ද්විති බලිබද්දෙහිති හෙට්ඨිමකොට්ඨා කිර වුත්තතො ආච්ඡිතුං න සක්කා ඡින්නාවටත්තා, නිගමනස්සාපි අත්ථප්පකාසනත්ථං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. පාවිනන්ති වත්ථු අධිට්ඨානං. තදත්ථායාති තච්ඡනත්ථාය. පණණසාලමිපිති උල්ලිත්තාවලිත්තකුටිමෙව පණණච්ඡදනං. තෙනෙව “සහිත්තිච්ඡදන”න්ති වුත්තං, අලිත්තං කිර සබ්බං වට්ටති. පුබ්බෙ ථොකං යපිතං පුන වඩ්ඪෙත්වා. තස්මිත්ති ද්වාරබන්ධනෙ වා වාතපානෙ වා යපිතෙ. පයමමෙවාති එත්ථ පත්තකාලෙ එවාති කිර ධම්මසිරිත්ථෙරො. උපතිස්සත්ථෙරො යපිතකාලෙවාති කිර. පුරිමෙන ලෙපස්ස අසට්ඨත්තා දුතියෙන වත්තසිසෙන කතත්තා උභින්නමිපි අනාපත්ති. සථෙ ආණත්තෙන කතං, “කරොති වා කාරාපෙති වා”ති වචනතො ආපත්ති උභින්නං සති අත්තුද්දෙසිකතාය, අසති මූලට්ඨස්සෙව. හෙට්ඨිමප්පමාණසම්භවෙ සති සබ්බමත්තිකාමයං කුටිං කරොතො ආපත්ති දුක්කටෙන සඨසාදිසෙසොති ආවරියස්ස තක්කො.

354. ඡත්තිංස වතුක්කාති නාම අදෙසිතවත්ථුකචතුක්කං දෙසිතවත්ථුකචතුක්කං පමාණාතික්කන්තචතුක්කං පමාණිකචතුක්කං අදෙසිතවත්ථුකපමාණාතික්කන්තචතුක්කං

දෙසිතවත්ථුකපමාණිකවතුක්කන්ති ඡ වතුක්කානි, එවං සමාදිසතිවාරාදිසුපි පඤ්චසුති ඡත්තිංස. ආපත්තිහෙදදස්සනත්ථන්ති එත්ථ යස්මා “සාරම්හෙ වෙ, භික්ඛු, වත්ථුස්මිං අපරික්කමනෙ...පෙ.... සඬ්ඝාදිසෙසො”ති මාතිකායං අවිසෙසෙන වුත්තත්තා සාරම්හඅපරික්කමනෙපි සඬ්ඝාදිසෙසොවාති මිච්ඡාගාහවිච්ඡන්තත්ථං ආපත්තිහෙදො දස්සිතො, තස්මා වුත්තානීති අධිජ්ජායො. විහඩගෙ එවං අවත්වා කිමත්ථං මාතිකායං දුක්කටවත්ථු වුත්තන්ති වෙ? භික්ඛු අභිනෙතබ්බො වත්ථුදෙසනාය, තෙහි භික්ඛුහි වත්ථු දෙසෙතබ්බං. කිදිසං? අනාරම්හං සපරික්කමනං, නෙතරං, ඉතරස්මිං “සාරම්හෙ වෙ භික්ඛු වත්ථුස්මිං අපරික්කමනෙ”ති එවං ආනිසංසවසෙන ආගතත්තා වුත්තං. යස්මා වත්ථු නාම අත්ථි සාරම්හං, අත්ථි අනාරම්හං, අත්ථි සපරික්කමනං, අත්ථි අපරික්කමනං, අත්ථි සාරම්හං සපරික්කමනං, අත්ථි සාරම්හං අපරික්කමනං, අත්ථි අනාරම්හං සපරික්කමනං, අත්ථි අනාරම්හං අපරික්කමනන්ති බහුවිධත්තා වත්ථු දෙසෙතබ්බං අනාරම්හං සපරික්කමනං, නෙතරන්ති වුත්තං හොති. කිමත්ථිකා පනෙසා දෙසනාති වෙ? ගරුකාපත්තිපඤ්ඤාපනහෙතුපරිච්ඡන්තූපායත්ථා. වත්ථුදෙසනාය හි ගරුකාපත්තිපඤ්ඤාපනහෙතුත්තා අකතවිඤ්ඤත්ති ගිහීනං පිළාජනනෙන අත්තදුක්ඛපරදුක්ඛහෙතුභූතො ව සාරම්හභාවොති එතෙ වත්ථුදෙසනාපදෙසෙන උපායෙන පරිච්ඡින්නා හොන්ති. න හි භික්ඛු අකජ්ජියකුටිකරණත්ථං ගිහීනං වා පිළානිමිත්තං සාරම්හවත්ථු. කුටිකරණත්ථං වා වත්ථුං දෙසෙන්නීති පඨමමෙව සාධිතමෙතං. වොම්ස්සකාපත්තියොති දුක්කටසඬ්ඝාදිසෙසමිස්සකාපත්තියො.

355. තත්ථ “ද්විහි සඬ්ඝාදිසෙසෙහි”ති වත්තබ්බෙ “ද්වින්තං සඬ්ඝාදිසෙසෙනා”ති විහත්තිබ්බත්තයෙන, වචනබ්බත්තයෙන ව වුත්තං. “ආපත්ති ද්වින්තං සඬ්ඝාදිසෙසාන”න්තිපි පායො.

364. න සටයති ඡදනලෙපාභාවතො, අනාපත්ති, තං පරතො සාධියති. ඡදනමෙව සන්ධාය උල්ලිත්තාවලිත්තතා වුත්තාති. “කුක්කුටච්ඡිකගෙහං වට්ඨතීති වත්වා පුන ඡදනං දණ්ඩකෙහිතිආදිනා නයෙන තං දස්සෙන්නෙහි තිණපණ්ණච්ඡදනාකුටිකාව වුත්තා. තත්ථ ඡදනං දණ්ඩකෙහි දීඝතො තිරියඤ්ච

ජාලං විය බන්ධිත්වා තිණෙනි වා පණ්ණෙනි වා ඡාදෙතුං උල්ලිත්තාදිභාවො ඡදනමෙව සන්ධායා චුත්තොති යුත්තමිදං. තස්මා මත්තිකාමයං හිත්තිං වඩ්ඪාපෙත්වා උපරි උල්ලිත්තං වා අවලිත්තං වා උභයං වා හිත්තියා සට්ඨං කරොන්තස්ස ආපත්ති එව විනාපි හිත්තිලෙපෙනා”ති ලිඛිතං. “සො ච ඡදනමෙව සන්ධායා”ති පධානවසෙන චුත්තං, න හෙට්ඨාභාගං පටික්ඛිත්ත”න්ති වදන්ති, විමංසිතබ්බං. එත්ථාති තිණකුට්ඨාය. යථාසමාදිට්ඨායාති යථාචුත්තජපකාරන්ති අධිජපායො. “ආපත්ති කාරුකානං තිණ්ණං දුක්ඛටාන”න්තිආදිමහි සො සුණාතිජක්කම්පි ලබ්භති. උභයත්ථ සමාදිට්ඨත්තා ආණාපකස්ස අනාපත්ති. ආණත්තස්ස යථා සමාදිට්ඨං ආණාපකෙන, තථා අකරණපච්චයා දුක්ඛටං. සචෙ “අහම්පෙත්ථ වසාමී”ති අත්තුද්දෙසම්පි කරොති, සඬ්ඝාදිසෙසොව. “කුට්ඨං කරොථා”ති අවිසෙසෙන චුත්තට්ඨානෙ පන ආණාපකස්සාපි සඬ්ඝාදිසෙසො අවිත්තකත්තා සික්ඛාපදස්ස.

අහඤ්ච වසිස්සාමීති එත්ථ පරස්ස යස්ස කස්සචි උද්දිට්ඨස්ස අභාවා ආපත්ති එව “කරොන්තස්ස වා”ති නියමිතත්තා, අනාපත්ති අවිහත්තත්තා. “ඉධ පඤ්ඤත්තිජානනමත්තමෙව චිත්ත”න්ති ව ලිඛිතං. අනුගණ්ඨීපදෙ පන අහඤ්ච වසිස්සාමීති එත්ථ යො “මය්හං වාසාගාරඤ්ච භවිස්සති”ති ඉච්ඡති, තස්සාපත්ති. යො පන උපොසථාගාරං ඉච්ඡති, තස්ස අනාපත්ති, තස්මා “උභයං සමෙතී”ති වත්වා ව “විනයවිනිච්ඡයෙ ආගතෙ ගරුකෙ යාතබ්බ”න්ති වචනතො මහාපච්චරිවාදතො ඉතරො පච්ඡා වත්තබ්බොති චෙ? න, බලවත්තා. “වාසාගාරං යපෙත්වා සබ්බත්ථ, අනාපත්ති”ති වචනතො, හොජනසාලාදීනම්පි අත්ථාය ඉමිනා කතත්තා සඬ්ඝරා ජාතා. යථා — ද්වෙ තයො “එකතො වසිස්සාමා”ති කරොන්ති, රක්ඛති තාවාති එත්ථ විය. “ඉදං යානං වාසාගාරං භවිස්සති, ඉදං උපොසථාගාර”න්ති විහජිත්වා කතෙපි ආපත්ති එව. ද්විසු මහාපච්චරිවාදො බලවා, තස්මා “පච්ඡා චුත්තො”තිආදිනා අතීව පපඤ්චිතං. කිං තෙන. “අත්තනා විජපකතං අත්තනා ව පරෙහි ව පරියොසාපෙතී”තිආදිනා නයෙන අපරානිපි චතුක්කානි යථාසම්භවං යොජෙත්වා දස්සෙතබ්බානි, ලෙණාදීසු කිඤ්චාපි සඬ්ඝාදිසෙසෙන අනාපත්ති, අකතවිඤ්ඤත්තියා සති තජ්ජච්චයා ආපත්ති එව.

කුට්ඨකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. විහාරකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

366. සත්තමෙ වා-සද්දො අවධාරණත්ථොති වෙදිතබ්බො.

විහාරකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. පටිමද්වට්ඨදොසසික්ඛාපදවණ්ණනා

380. සාවකෙන පත්තබ්බන්ති පකතිසාවකං සන්ධාය වුත්තං, න අග්ගසාවකං. යටුපනිස්සයයථාපුග්ගලවසෙන “තිස්සො විජ්ජා”තිආදි වුත්තං. කෙනචි සාවකෙන තිස්සො විජ්ජා, කෙනචි වතස්සො පටිසම්භිදා, කෙනචි ඡ අභිඤ්ඤා, කෙනචි කෙවලො නවලොකුත්තරධම්මොති එවං විසුං විසුං යථාසම්භවං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

382. “යෙ තෙ භික්ඛු සුත්තන්තිකා”තිආදිවචනතො ධරමානෙපි භගවති පිටකත්තයපරිච්ඡෙදො අත්ථිති සිද්ධං. ධම්මකථිකාති ආභිධම්මිකා රතියා අවජ්ජස්සන්තිතිආදි ආයස්මතො දබ්බස්ස නෙසං තිරච්ඡානකථාය රතනියොජනං විය දිස්සති, න තථා දට්ඨබ්බං. සුත්තන්තිකාදිසංසග්ගතො තෙසං සුත්තන්තිකාදීනං ථාසුච්චාරත්තරායං, තෙසම්පි තිරච්ඡානකථාරතියා අභාවෙන අනභිරතීවාසං, තතො තෙසං සාමඤ්ඤා වාවනඤ්ච පරිවජ්ජන්තො එවං චිත්තෙසිති දට්ඨබ්බං. “නිම්මිතානං ධම්මතාති සාවකෙහි නිම්මිතානංයෙව, න බුද්ධෙහි”ති වදන්ති. “සාධකතමං කරණං”න්ති එවං වුත්තෙ කරණත්ථෙයෙව තතියාවිහන්තිති අත්ථො.

383-4. යන්ති යෙන. “කත්තාති කත්තා, න කත්තා”ති ලිඛිතං. “භරියං විය මං අජ්ඣාචරති”ති වදන්තියා බලවතී වොදනා. තෙන භීති එත්ථ යථා ඡුපනමත්තෙ විජ්ජපටිසාරීවත්ථුස්මිං කායසංසග්ගරාගසම්භවා අපුච්ඡන්වා එව සඨසාදිසෙසං පඤ්ඤාපෙසි, තථෙව පුබ්බෙවස්සා දුස්සීලභාවං ඤත්වා වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. යදි තාව භූතාය පටිඤ්ඤාය නාසිතා, ථෙරො කාරකො හොති. අථ අභූතාය, භගවතා “නාසෙථා”ති න වත්තබ්බං, වුත්තඤ්ච, තස්මා වුත්තං “යදි තාව පටිඤ්ඤාය නාසිතා, ථෙරො කාරකො හොති”ති.

අථ අජ්ජපටිඤ්ඤායාති “අයොනම්භි දුසිතා”ති ඉමං පටිඤ්ඤං විනා එව තස්සා පකතිදුස්සීලභාවං සන්ධාය නාසිතා, ථෙරො අකාරකො හොති. අභයගිරිවාසිනොපි අත්තතො සුත්තං වත්වා “තුම්භාකං වාදෙ ථෙරො

කාරකො”ති වදන්ති, කස්මා? දුක්කටං මුසාවාදපච්චයා ලිඛිගනාසනාය අනාසෙතඛ්ඛත්තා. පාරාජිකස්සෙව හි ලිඛිගනාසනාය නාසෙතඛ්ඛා. “නාසෙථා”ති ව චුත්තත්තා පාරාජිකාව ජාතා, සා කිං සන්ධාය, තතො ථෙරො කාරකො ආපජ්ජති. “සකාය පටිඤ්ඤාය නාසෙථා”ති චුත්තෙ පන අපාරාජිකාපි අත්තනො වචනෙන නාසෙතඛ්ඛා ජාතාති අධිජ්ජායො. මහාවිහාරවාසිනොපි අත්තනො සුත්තං වත්වා “තුම්භාකං වාදෙ ථෙරො කාරකො”ති ව වදන්ති. කස්මා? “සකාය පටිඤ්ඤාය නාසෙථා”ති හි චුත්තෙ පටිඤ්ඤාය භූතතා ආපජ්ජති “නාසෙථා”ති වචනතො. භූතායෙව හි පටිඤ්ඤාය නාසෙතඛ්ඛා හොති, නාභූතායාති අධිජ්ජායො. පුරිමනායෙති දුක්කටවාදෙ. පුරිමො යුත්තිවසෙන පවත්තො, පච්ඡිමො පාළිවචනවසෙන පවත්තොති වෙදිතඛ්ඛො.

385-6. පිතිසුඛෙහිති එත්ථ “සුඛෙන”ති වත්තඛ්ඛෙ පිතිග්ගහණං තතියජ්ඣානසුඛං, කායිකඤ්ච අපනෙතුං සම්පයුත්තපිතියා චුත්තං. සචෙ චුදිතකවසෙන කතං අමුලකං නාම, “අනජ්ඣාපන්නං අකත”න්ති වදෙයා, ඉමෙ කර්ස්සන්ති, තස්මා “තාදිසං දිට්ඨසඤ්ඤී හුත්වා වොදෙති”ති පායො. “එතෙන නායෙන සුතමුතපරිසඬිකිතානිපි විත්ථාරතො වෙදිතඛ්ඛානී”ති පායො. “චතුන්නං අඤ්ඤතරෙතා”ති පාතිමොක්ඛද්දෙසෙ එව ආගතෙ ගහෙත්වා චුත්තං, ඉතරෙසං අඤ්ඤතරෙතාපි අනුද්ධංසෙන්තස්ස සඨසාදිසෙසොවාති නො තක්කොති ආවරියො. හික්බුභාවා හි වාචනසමත්ථතො. “සම්පෙ යත්වා”ති වචනතො පරම්මුඛා වොදෙන්තස්ස, වොදාපෙන්තස්ස වා සීසං න එති. දිට්ඨඤ්චෙ සුතෙන පරිසඬිකිතෙන වොදෙති වොදාපෙති, සුතපරිසඬිකිතං වා දිට්ඨාදීහි වොදිතෙ වා වොදාපිතෙ වා සීසං එති එව අමුලකෙන වොදිතත්තා. චුත්තඤ්ඤෙනං “දිට්ඨස්ස හොති පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපජ්ජන්තො, තඤ්චෙ වොදෙති ‘සුතො මයා...පෙ.... සඨසාදිසෙසස්සා’”ති (පාරා. 387). “අසුද්ධො හොති පුග්ගලො අඤ්ඤතරං පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්නො, තඤ්චෙ අසුද්ධදිට්ඨි සමානො අනොකාසං කාරාපෙන්වා වාචනාධිජ්ජායො වදෙති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. ඕකාසං කාරාපෙන්වා වාචනාධිජ්ජායො වදෙති, අනාපත්ති”ති (පාරා. 389) ඉමිනා න-සමෙන්තං විය බායති, කථං? දිට්ඨස්ස හොති පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපජ්ජන්තො නාම අසුද්ධො පුග්ගලො හොති, “අඤ්ඤතරස්මිං අසුද්ධදිට්ඨි සමානො තඤ්චෙ වොදෙති ‘සුතො මයා පාරාජිකං ධම්මං

අජ්ඣාපන්තොසී’ති, ආපත්ති වාචාය වාචාය සඤ්ඤාදිසෙසස්සා’ති වචනතො පුරිමනයෙනාපත්ති. “වාචනාධිප්පායො වදෙති, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා’ති වචනතො පච්ඡිමනයෙන සඤ්ඤාදිසෙසෙන ආපත්තීති ද්වෙ පාළිනයා අඤ්ඤාමඤ්ඤං විරුද්ධා විය දිස්සන්ති, න ව විරුද්ධං බුද්ධා කථයන්ති, තස්මා එත්ථ යුත්ති පරියෙසිතබ්බා. අට්ඨකථාවරියා තාවාහු “සමුලකෙන වා සඤ්ඤාසමුලකෙන වා වොදෙන්තස්ස අනාපත්ති, අමුලකෙන වා පන සඤ්ඤාඅමුලකෙන වා වොදෙන්තස්ස ආපත්ති’ති. තස්සත්ථො – දස්සනසවනපරිසඤ්ඤාමුලෙන සමුලකෙන වා තදභාවෙන අමුලකෙනාපි සඤ්ඤාසමුලකෙන වා වොදෙන්තස්ස අනාපත්ති, දස්සනාදිමුලාභාවෙන අමුලකෙන වා තඛ්භාවෙන සමුලකෙනාපි සඤ්ඤාඅමුලකෙන වා වොදෙන්තස්ස ආපත්ති, තස්මා දිට්ඨස්ස හොති.

පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපජ්ජන්තොතිආදිමිහි දස්සනමුලෙන සමුලකෙනාපි “සුතො මයා’ති වචනතො සඤ්ඤාඅමුලකෙන වා වොදෙති, ආපත්ති සඤ්ඤාදිසෙසස්ස. තදත්ථස්ස ආවිභාවත්ථං “දිට්ඨෙය වෙමතිකො’තිආදි වාරා චුත්තාති වෙදිතබ්බා.

අසුද්ධො හොති පුග්ගලොභිආදිමිහි පන සමුලකෙන, සඤ්ඤාසමුලකෙන වා වොදිතත්තා අනාපත්තීති. එවමෙවං පන තදත්ථදීපනත්ථං තෙ වාරා චුත්තා. තත්ථ හි “අදිට්ඨස්ස හොති’තිආදිවාරා අමුලකෙන වොදෙන්තස්ස ආපත්ති හොතීති දස්සනත්ථං චුත්තා. “දිට්ඨෙය වෙමතිකො’තිආදිනා සඤ්ඤාඅමුලකෙන වොදෙන්තස්ස ආපත්ති හොතීති දස්සනත්ථං චුත්තා. අඤ්ඤා “දිට්ඨස්ස හොති, දිට්ඨෙය වෙමතිකො’තිආදිවාරා නිබ්බිසෙසා භවෙය්ගං. ඉදං පනෙත්ථ සන්තිට්ඨානං-යථා අසුද්ධං පුග්ගලං අනොකාසං කාරාපෙත්වා වොදෙන්තස්ස දුක්කට්ඨං, අක්කොසාධිප්පායස්ස ව ඔමසවාදෙන දුක්කට්ඨස්ස, තථා අසුද්ධදිට්ඨිකොපි අසුද්ධං අසුද්ධදිට්ඨි අමුලකෙන වොදෙති, ආපත්ති. සමුලකෙන වා වොදෙති, අනාපත්තීති තං සන්තිට්ඨානං යථා “අනාපත්ති සුද්ධෙ අසුද්ධදිට්ඨිස්ස අසුද්ධෙ අසුද්ධදිට්ඨිස්සා’ති ඉමිනා සංසන්දති, තථා ගහෙතබ්බං. අඤ්ඤා යුත්ති පරියෙසිතබ්බා.

සීලසම්පන්නොති එත්ථ “දුස්සීලස්ස වචනං අප්පමාණං. භික්ඛුනී හි භික්ඛුමිහි අනිස්සරා, තස්මා උක්කට්ඨනයෙ විධිං සන්ධාය ථෙරෙන චුත්තං. දුතියත්ථෙරෙන භික්ඛුනී අජානිත්වාපි වොදෙති, සික්ඛමානාදයො වා

වොදෙන්නි, තෙසං සුත්වා හික්බු ඵච විචාරෙත්වා තස්ස පටිඤ්ඤාය කාරෙන්නි. කො ඵත්ථ දොසොති ඉදං සන්ධාය වුත්තං. තතියෙන තිත්ථියානං චචනං සුත්වාපි හික්බු ඵච විචාරෙන්නි, තස්මා න කොචි න ලහතීති ඵචං සබ්බං සමෙතීති අපරෙ’’ති වුත්තං. තිංසානි තිංසවත්තානි. අනුයොගොති පටිච්චනං. ඵහිතීති ආගමිස්සති. දිට්ඨසන්තානෙනාති දිට්ඨනයෙන, දිට්ඨවිධානෙනාති අධිප්පායො. පතිට්ඨායාති පතිට්ඨං ලහිත්වා. යානෙති ලජ්ජිට්ඨානෙ.

ගාහන්ති “අහං වොදෙස්සාමි”ති අත්තාදානග්ගහණං. චෙතනාති අත්තාදානග්ගහණචෙතනා. වොහාරොති ඉතො, ඵත්තො ච ඤත්වා පකාසනං. පණ්ණත්තීති නාමපඤ්ඤත්ති. යා වච්චොසාරම්මණස්ස සොතද්වාරප්පවත්තවිඤ්ඤාණසන්තානස්ස අනන්තරං උප්පන්නෙන උපලද්ධපුබ්බසඬකෙනෙත මනොද්වාරවිඤ්ඤාණෙන විඤ්ඤායති, යස්සා විඤ්ඤාතත්තා තදත්ථො පරමත්ථො වා අපරමත්ථො වා තතියවාරං උප්පන්නෙන මනොවිඤ්ඤාණෙන විඤ්ඤායතීති නාමාදීහි ඡහි ඛාඤ්ජනෙහි පාළියා පකාසිතා, සා “විජ්ජමානපඤ්ඤත්ති අවිජ්ජමානපඤ්ඤත්ති”තිආදිනා ඡධා ආවරියෙහි දස්සිතා. තබ්බාගියභාවො අතබ්බාගියභාවො ච නිජ්ජන්තධම්මස්සෙව යුජ්ජති, න පඤ්ඤත්තියා අධිකරණීයවත්ථුත්තා, අධිකරණෙ පවත්තත්තා ච අධිකරණො මඤ්චට්ඨෙය මඤ්චොපවාරො වියාති ච. “පරියායෙනාති අමුලකා නාමපඤ්ඤත්ති නත්ථි. පරියායමත්තං, සභාවතො නත්ථි. අහිධානමත්තමෙව, අහිධෙය්‍යං නත්ථි”ති ච ලිඛිතං. ඉධෙවාති ඉමස්මිං ඵච සික්ඛාපදෙ. න සබ්බත්ථාති විවාදාධිකරණාදීසු. කස්මා? න හීතිආදි. විවාදාධිකරණාදීනමත්ථිතා විය අමුලකං අධිකරණං නත්ථිති. පුබ්බෙ වුත්තසමපෙහීති “යං අධිකිච්ච සමථා වත්තන්ති”ති වුත්තසමපෙහීති අධිප්පායො. අපිච සභාවතො නත්ථිති අප්පට්ඨලද්ධසභාවත්තා වුත්තං. අනුප්පන්නං විය විඤ්ඤාණාදි. න හි විවාදාදීනං පණ්ණත්ති අධිකරණට්ඨොති පණ්ණත්තිං අධිකිච්ච සමථා න පවත්තන්ති, තස්මා න තස්සා අධිකරණීයතාති න විවාදාදීනං පණ්ණත්ති අධිකරණට්ඨොති අධිප්පායො. හොති චෙත්ථ —

“පාරාජිකාපත්ති අමුලිකා වෙ,
පණ්ණත්තිමත්තා ඵලමග්ගධම්මා;
චතුත්ථපාරාජිකවත්ථුභූතා,
පණ්ණත්තිමත්තාව සියුං තපෙව.

“තතො ද්විධා මග්ගඵලාදිධම්මා,
සිද්ධං තථාතීතමනාගතඤ්ච;
පණ්ණත්තිජක්කං න සියා තතො වා,
පරියායතො සම්මුතිවාදමාහා”ති.

අනුවදන්තීති අක්කොසන්ති. කිච්චයතාති කරණීයතා. තං කතමන්ති වෙ?
අපලොකනකම්මන්තිආදි. කිච්චන්ති විඤ්ඤත්තිසමුට්ඨාපකච්ඡන්තං කිර
අධිජ්ජෙතං.

387. සුතාදීනං අභාවෙන අමුලකත්තන්ති එත්ථ යො දිස්වාපි “දිට්ඨොසි
මයා”ති වත්තුං අසක්කොන්තො අත්තනො දිට්ඨනියාමෙනෙව “සුතොසි
මයා”ති වදති. තස්ස තස්මිං අසුද්ධදිට්ඨිත්තා ආපත්ති, ඉධ පන යො පුබ්බෙ
සුත්වා අනාපත්ති, පච්ඡා තං විස්සරිත්වා සුද්ධදිට්ඨි එව සමානො වදති, තං
සන්ධාය වුත්තං. “එස නයො සබ්බත්ථාති අපරෙ”ති වුත්තං. ජෙට්ඨබ්බතිකො
කාකෙකජ්ජට්ඨත්තා. යදග්ගෙනාති යාවතා, යදා වා. නො කජ්ජෙතීතිආදි
වෙමතිකාභාවදීපනත්ථමෙව වුත්තන්ති දස්සෙති. තෙන වෙමතිකොව නස්සරති
සම්මුට්ඨො නාමාති ආපජ්ජති, තං න යුත්තං තදනන්තරභාවතො, තස්මා
දුතියත්ථෙරවාදො පච්ඡා වුත්තො.

389. සබ්බත්ථාති සබ්බඅට්ඨකථාසු. ඔකාසකම්මන්ති ඔකාසකරණං.
“ඔකාසෙන කම්මං ඔකාසකම්ම”න්ති ලිඛිතං. අසුරියං පස්සති කඤ්ඤාති
එත්ථ යථා කඤ්ඤා සුරියං න පස්සතීති භවති, එවං “අනොකාසං
කාරෙත්වා”ති වුත්තෙ ඔකාසං න කාරෙත්වාති හොති.

පට්ඨමදුට්ඨදොසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. දුතියදුට්ඨදොසසික්ඛාපදවණ්ණනා

391. වෙඵ්චනෙයෙවාති ඉදං තෙහි වුත්තවෙලං සන්ධාය වුත්තං. “පුබ්බෙ
මයං ආවුසො සුතෙන අවොවුම්හා”ති “අම්හෙහි සා උස්සාහිතා කුපිතෙහි
අනත්තමනෙහි”තිආදිවචනං සන්ධාය වුත්තං, අඤ්ඤාභාගස්ස ඉදන්ති
මනුස්සහික්ඛුභාවතො අඤ්ඤාභාගස්ස තිරච්ඡානජගලකභාගස්ස ඉදං
ජගලකජාතං අධිකරණං. අඤ්ඤාභාගො වා අස්ස අත්ථිති සො

තිරච්ඡානජගලකභාවසඨ්ඛාතො අඤ්ඤාභාගො අස්ස ඡගලකස්ස අත්ථිති ස්වායං ඡගලකො අඤ්ඤාභාගියං අධිකරණං නාම.

තත්ථ පටිමාය සරීරං, සිලාපුත්තකස්ස සරීරන්ති නිදස්සනං, පඨමං පනෙත්ථ නිබ්බවනං ජාතිපදත්ථොතිවාදීනං මනෙන වුත්තං. සා හි සාමිභාවෙන, නිව්වභාවෙන ව පධානත්තා සත්තිසභාවෙ ධීතා. තඛ්ඛිපරිතකත්තා ඛාත්තාකති ජාතියො තු පදත්ථො ඉති ඉමස්ස සුත්තස්ස වසෙන දුතියං නිබ්බවනං වුත්තන්ති වෙදිතඛ්ඛං. නාමකරණසඤ්ඤාය ආධාරොති එත්ථ නාමමෙව නාමකරණං. නාමං කරොත්තානං සඤ්ඤා නාමකරණසඤ්ඤා, තස්මා. මනුස්සජාතිකො ඡගලකජාතිආධාරො නාම. න හි තං නාමං කච්ඡපලොමං විය අනාධාරන්ති අධිප්පායො. තං පන ඡගලකස්ස දඬ්ඛොති දින්නනාමං “දෙසො”ති වුච්චති. තස්මා ථෙරං අමුලකෙනාතිආදිනා අඤ්ඤම්පි වත්ථුං ථෙරස්ස ලිස්සති සිලිස්සති වොහාරමත්තෙනෙව, න අත්ථතො, ඊසකං අල්ලියතීති ලෙසොති අධිප්පායො. යස්මා දෙසලෙසා අත්ථතො නින්නානාකරණා, තස්මා “කඤ්චිදෙසං ලෙසමත්තං උපාදායා”ති උද්ධරිත්වා “දස ලෙසා ජාතිලෙසො”තිආදි වුත්තන්ති වෙදිතඛ්ඛං. යථා නිදානෙ, එවං සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියම්පි මාතිකායම්පි අයමෙවත්ථො. යස්මා අඤ්ඤාභාගියස්ස අධිකරණස්සාති ඡගලකස්ස. කඤ්චිදෙසං ලෙසමත්තං උපාදායාති දඬ්ඛොති නාමං උපාදායාති අයමත්ථො අට්ඨුප්පත්තිවසෙනෙව ආවිභූතො, තස්මා න විහත්තො. කිඤ්ච හියොයා අනියමත්තා. න හි මෙත්තියභූමජකානං විය සඬ්ඛෙසම්පි ඡගලකමෙව අඤ්ඤාභාගියං අධිකරණං හොති. අඤ්ඤං ගොමහිං සාදිකම්පි හොති, න ව මෙත්තියභූමජකා විය සඬ්ඛෙපි නාමලෙසමත්තමෙව උපාදියන්ති. අඤ්ඤම්පි ජාතිලෙසාදිං උපාදියන්ති, තස්මා අනියමත්තා ව යථාවුත්තනයෙන න විහත්තං. කිඤ්ච හියොයා තථා වුත්තෙ ඡගලකස්සෙව අඤ්ඤාභාගියතා සම්භවති, න අඤ්ඤස්ස, යෙන සොව දස්සිතො. ලෙසො ව නාම ලෙසොව, න ජාතිආදි, යෙන සොව දස්සිතොති එවං මිච්ඡාගාහජ්ජසඬ්ඛගතො ව තථා න විහත්තො.

393. අඤ්ඤාභාගියස්සාති වුදිතකතො අඤ්ඤස්ස. අධිකරණස්සාති මනුස්සස්ස වා අමනුස්සස්ස වා තිරච්ඡානගතස්ස වාති එවං වත්තඛ්ඛං. එවඤ්චි වුත්තෙ මනුස්සාදිනංයෙව ජාතිලෙසාදියො වුත්තා හොන්ති, අඤ්ඤථා වතුන්තං අධිකරණානං තෙ ආපජ්ජන්ති “අධිකරණස්ස කඤ්චි දෙසං ලෙසමත්ත”න්ති සාමිවචනං පුඬ්ඛඩ්ඛගමං උද්දිට්ඨත්තාති වෙ? න,

නාමස්ස විය ජාතිආදීනං මනුස්සාදීනං ආධාරභාවනියමසම්භවතො,
අධිකරණභාවනියමතොති චූත්තං හොති. නියමෙ ච සති ජාතියා
ආධාරො ජාති, ලිඬ්ගස්ස ච ලිඬ්ගං, ආපත්තියා ච ආපන්නො ආධාරො,
විරුද්ධානම්පි අසමාදින්නානම්පි පත්තව්වරානං සාමිකො ආධාරො,
යෙන අධිකරණසඬ්ඛං ගව්ජෙය්‍යාති ආපජ්ජතීති අධිකරණස්සාති පදං
අභාෂෙතඛිබ්බෙව භවෙය්‍යාති න උද්ධරිතඛිබ්බං සියා, උද්ධරිතඛිබ්බං.
තස්මා “අධිකරණන්ති වචනසාමඤ්ඤතො”තිආදි සඛිබ්බං වත්තඛිබ්බං.
අපාකටා ඉතො අඤ්ඤත්‍ර දස්සිතට්ඨානාභාවතො. ජාතිතඛිබ්බා ච
විනයධරෙහි යස්මා අඤ්ඤථා පරිවාරෙ “විවාදාධිකරණං චතුන්නං
අධිකරණානං විවාදාධිකරණං භජතී”තිආදිනා නයෙන අනාගතට්ඨානෙ
“කස්මා”ති චූත්තෙ කාරණං න පඤ්ඤායෙය්‍ය, තස්මා තෙසං
තඛිභාගියතා ච අඤ්ඤභාගියතා ච ජාතිතඛිබ්බා විනයධරෙහි. තාසු හි
විඤ්ඤාතාසු විවාදාධිකරණං විවාදාධිකරණං භජති. කස්මා?
තඛිභාගියත්තා. ඉතරං න භජති අඤ්ඤභාගියත්තාති සුඛකාරණතො
පඤ්ඤායන්ති, තස්මා වචනසාමඤ්ඤතො උද්ධං අධිකරණං
නිස්සායාතිආදි. තත්ථ යස්මා ආපත්තඤ්ඤභාගියං මහාවිසයං, ඉතරෙහි
අසදිසනිද්දෙසඤ්ච, තස්මා තං අධිකරණපරියාපන්නම්පි සමානං විසුං
චූත්තං “ආපත්තඤ්ඤභාගියං වා හොති”ති. අධිකරණපරියාපන්නත්තා ච
“අධිකරණඤ්ඤභාගියං වා”ති එත්ථ චූත්තන්ති වෙදිතඛිබ්බං. තත්ථාපි
මහාවිසයත්තා, මාතිකායං ආගතත්තා ච පඨමං අඤ්ඤභාගියතා චූත්තා,
පච්ඡා තඛිභාගියතාති වෙදිතඛිබ්බා. තත්ථ යස්මා
අධිකරණඤ්ඤභාගියවචනෙන අත්ථාපත්තිනයෙන සිද්ධං. අධිකරණං
තඛිභාගියං, තස්මා “අධිකරණං තඛිභාගියං හොති”ති එවං උද්දෙසං
අකත්වා “කථං අධිකරණං අධිකරණස්ස තඛිභාගියං හොති”ති
පුච්ඡාපුඛිබ්බගමනිද්දෙසො කතො. තත්ථාපි ආපත්තාධිකරණස්ස
අඤ්ඤභාගියතා කිඤ්චාපි පාරාජිකෙන අනුද්ධංසිභාධිකාරත්තා
පාරාජිකානංයෙව වසෙන චූත්තා, අථ ඛො සෙසාපත්තික්ඛන්ධවසෙනාපි
වෙදිතඛිබ්බා. යා ච සා වොදනා “අසුකො නාම හික්බු සඬ්ඝාදිසෙසං
අජ්ඣාපජ්ජන්නො දිට්ඨො හොති”තිආදිකා, තත්ථ “සඬ්ඝාදිසෙසෙ
ථුල්ලච්චයදිට්ඨි හොති, දුඛභාසිතෙ සඬ්ඝාදිසෙසදිට්ඨි හොති”ති
එවමාදිකා විනයෙ අපකතඤ්ඤාය, තංතංචත්ථසරික්ඛතාය වා චූත්තාති

වෙදිතබ්බා. සබ්බත්ථාපි “පාරාජිකදිට්ඨි හොති”ති න වුත්තං.
තථාසඤ්ඤිතො අනාපත්තිතො. “තබ්බාගියවිචාරණාය”න්ති
තබ්බාගියපදනිද්දෙසෙ අඤ්ඤාගියතායපි නිද්දිට්ඨත්තා වුත්තං.

වත්ථුසභාගතායාති අනුචාදවත්ථුසභාගතායාති අත්ථො. අඤ්ඤාථා
“වතස්සො විපත්තියො”ති වචනං විරුජ්ඣෙය්‍යා. සභාවසරික්ඛාසරික්ඛතො
වාති සභාවෙන සදිසාසදිසතො. තත්ථ කුමානාදිවත්ථුසභාගතායපි
සභාවසරික්ඛතාය උත්තරිමනුස්සධම්මපාරාජිකාපත්ති තස්සෙව තබ්බාගියාව
හොති. තථා වත්ථුවසෙන අනුචාදාධිකරණං, කිච්චාධිකරණඤ්ච පාටෙක්කං
චතුබ්බිධම්පි වුත්තඤ්ඤාගියං න ජාතං, තස්මා තදඤ්ඤාගියතාය විදිතාය
තබ්බාගියතා පාරිසෙසයුත්තියා අවුත්තාපි සිජ්ඣතීති කත්වා
“අඤ්ඤාගියමෙව පයමං නිද්දිට්ඨ”න්තිපි වත්තුං යුජ්ජති. එකංසෙන
තබ්බාගියං න හොතීති සරික්ඛවසෙන අරහත්තං ආපත්ති අනාපත්තීති
විචාදසබ්බාවතො අබ්‍යාකතභාවෙන විචාදාධිකරණස්සපි අඤ්ඤාගියං සියා,
පාළියං ආපත්තාධිකරණස්ස වුත්තත්තා එවං වුත්තං, ආදිතො පටියායාති
“අඤ්ඤාගියස්ස අධිකරණස්සා”ති ඉතො පටියාය. “මෙටුනරාගෙන
මනුස්සවිග්ගහො දොසෙනාතිආදිනා සරික්ඛතො වා”ති ලිඛිතං. තං
වත්ථුවසභාගතාය එව සිද්ධං. අයං පන වත්ථුසභාගතායපි සති ආපත්තිසභාගතා
සරික්ඛතොති නො තක්කොති ච, එකස්මිම්පි හි වත්ථුස්මිං ආපත්තිහෙදො
හොතීති ආචරියො. පරතො වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බත්ති සම්බන්ධො.

“කිච්චමෙව කිච්චාධිකරණ”න්ති වුත්තත්තා සඨසකම්මානමෙතං
අධිවචනං. කම්මලක්ඛණන්ති කම්මානං සභාවං. තං නිස්සායාති පුබ්බෙව හි
සංවිධාය සඨසො කම්මං කරොති. අථ වා පූරිමං පූරිමන්ති
පරිවාසඋක්ඛෙපනියාදීනි සඨසකම්මානි නිස්සාය අබ්බානාඨසාරණාදි
උජ්ජන්තන්ති කත්වා වුත්තං. තස්මා කිඤ්චාපි සඨසකම්මමෙව
කිච්චාධිකරණං, තථාපි සෙසවිසෙසො ලබ්භතීති දස්සෙති.

394. අත්ථතො එකං, තස්මා දෙසස්ස අත්ථමචත්වා “ලෙසො”තිආදි
වුත්තං කිර.

395. සවත්ථුකං කත්වාති පුග්ගලස්ස උපරි ආරොපෙත්වා
බත්තියාදිභාවෙන එකජාතිකොපි දීඝරස්සකාලකොදාතාදිතං

දිට්ඨසුතපරිසඬිකිතානං වසෙන අඤ්ඤාභාගියතා, දීඝං ඛත්තියං අජ්ඣාචරන්තං දිස්වා රස්සාදිඛත්තියපඤ්ඤත්තියා ආධාරභාවතො ජාතිලෙසෙන වොදෙති, එකං වා ඛත්තියං අජ්ඣාචරන්තං දිස්වා තතො විසිට්ඨඤ්ඤාභාගභූතං ඛත්තියං ජාතිලෙසං ගහෙත්වා “ඛත්තියො දිට්ඨො ත්වං ඛත්තියොසී”ති වොදෙති දිට්ඨාදිඅඤ්ඤාභාගෙන. එත්ථ ව “දීඝාදයො, දිට්ඨාදයො ව ජාතිනාමාදීනං වත්ථුභූතත්තා අධිකරණ”න්ති ලිබිතං. තං “අධිකරණභාවානියමතො”ති චුත්තදොසං නාතික්කමති, අට්ඨකථායං “ඛත්තියජාතිපඤ්ඤත්තියා ආධාරවසෙන අධිකරණතා ව වෙදිතබ්බො”ති චුත්තං. තම්පි නාමගොත්තතො අඤ්ඤදිස්සා නාමගොත්තපඤ්ඤත්තියා නාම කස්සපි අභාවතො න සබ්බසාධාරණං, තස්මා “අධිකරණස්සා”ති පද්දධාරණං අධිකරණචතුක්කදස්සනත්ථං, තං සමානවචනදස්සනත්ථන්ති නො තක්කොති. තත්ථ දීඝාදිනො වා දිට්ඨාදිනො වාති එත්ථ දීඝාදිතා, දිට්ඨාදිතා ව අඤ්ඤාභාගො, යො චුදිතකො ඉතරස්ස විසෙසො යතො අඤ්ඤොති වුව්වති.

399. ලහුකං ආපත්තින්ති පාරාජිකතො ලහුකාපත්ති සඨසාදිසෙසාදි. තෙනෙව අන්තෙ තං දස්සෙන්නෙන “භික්ඛු සඨසාදිසෙසං අජ්ඣාපජ්ජන්තො දිට්ඨො භොති”තිආදි චුත්තං. ආපත්තිලෙසොපි කිමත්ථං ජාතිලෙසාදයො විය න විත්ථාරිතොති වෙ? තථා අසම්භවතොති වෙදිතබ්බං.

400. සාටකපත්තො සරීරට්ඨපත්තො. ආපත්තියාති පාරාජිකාපත්තියා අඤ්ඤාභාගියං සඨසාදිසෙසාදි, අධිකරණඤ්ච ආපත්තිපඤ්ඤත්තියා. “ලෙසො නාම ආපත්තිභාගො”ති චුත්තත්තා ආපත්තිභාවලෙසො චුත්තොති වෙදිතබ්බො, තස්මා පාරාජිකාපත්තිතො අඤ්ඤාභාගියස්ස ආපත්තිපඤ්ඤත්තියා ආධාරණට්ඨෙන “අධිකරණ”න්ති සඬ්ඛාං ගතස්ස සඨසාදිසෙසාදිනො ආපත්තිනිකායස්ස ආපත්තිභාවලෙසං ගහෙත්වා වොදනා ආපත්තිලෙසවොදනාති වෙදිතබ්බො.

408. අනාපත්ති තථාසඤ්ඤී වොදෙති වා වොදාපෙති වාති ආපත්තඤ්ඤාභාගියවොදනායමෙව, න අඤ්ඤත්ථ. එත්තාවතා පට්ඨමදුට්ඨදොසෙ චුත්තවිවරණාය සංසන්දිතං භොති, තං ඉධ කථං පඤ්ඤායතීති වෙ? කඬ්ඛාවිතරණියා වචනතො. චුත්තඤ්ඤි “තත්ථ

ඉධ ච ආපත්තඤ්ඤාභාගියවොදනාය තථාසඤ්ඤිනොපි
අනාපත්ති”ති.

අඤ්ඤාභාගියසික්ඛං යො, නෙව සික්ඛති යුත්තිනො. ගච්ඡෙ විනයවිඤ්ඤාහි,
අඤ්ඤාභාගියතඤ්ඤා

යොති.

දුතියදුට්ඨදොසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. පඨමසඨසහෙදසික්ඛාපදවණ්ණනා

409. “වජ්ජං න චුසෙය්‍යා”ති ච පාඨො.

410. තෙසං අනුරූපාජානනතො අසඛ්ඛඤ්ඤා අස්ස. “න, භික්ඛවෙ,
අසෙනාසනිකෙන වස්සං උපගන්තඛ්ඛ”න්ති (මහාව. 204) චුත්තත්තා
පටික්ඛිත්තමෙව. තිකොට්ඨපරිසුද්ධන්ති පරස්ස පාපපසඬගනිවාරණත්ථං
චුත්තං, න පටිච්චකම්මනිවාරණත්ථං කොට්ඨිති ආකාරෙහි. පරිසුද්ධන්ති
විමුත්තං. දසහි ලෙසෙහි උද්දිස්ස කතං සමණා පරිභුඤ්ජන්ති, අස්සමණා
ඉමෙති සාසනස්ස ගරහභාවො ආගච්ඡෙය්‍ය, ගරහපච්චයා ලොකො වා
අපුඤ්ඤං අරියුපවාදං පසවෙය්‍ය, තෙහි විමුත්තන්ති අත්ථො. වාගුරන්ති
මිගජාලං. අත්තනො අත්ථාය වාතිආදිනා පරෙසං අත්ථාය කතෙ
කප්පියභාවං දස්සෙත්වා භික්ඛුනඤ්ඤා අඤ්ඤෙසඤ්ඤා අත්ථාය කතෙ තං
දස්සෙතුං “මතානං පෙනකිච්චත්ථායා”තිආදිමාහ.

යං යං භීතිආදි තස්ස කාරණස්ස දස්සනත්ථං චුත්තං. පුන පඤ්චන්තං
සහධම්මිකානං අත්ථාය කතං න කප්පතිති චුත්තන්ති කිර ධම්මසිරිත්ථෙරො.
ගණ්ඨිපදෙ “භික්ඛුනමෙව සුද්ධානං අත්ථාය කතං න වට්ටති”ති ලිඛිතං.
අපරෙහි පන “මතානං පෙනකිච්චත්ථායාතිආදිනා චුත්තෙපි කප්පති,
භික්ඛුනංයෙව අත්ථායාති ඉමිනා ‘භික්ඛුනම්පි දත්වා මයං භුඤ්ජිස්සාමා’ති
කතම්පි චුත්තං. පුන ‘පඤ්චසු එකං උද්දිස්සකතං ඉතරෙසං න කප්පති’ති
දස්සනත්ථං ‘පඤ්චසු හි සහධම්මිකෙසුතිආදි චුත්ත’න්ති වදන්ති”ති චුත්තං.
අඤ්ඤතරස්මිං පන ගණ්ඨිපදෙ “අම්භාකන්ති ච රාජයුත්තාදීනන්ති ච චුත්තෙ
වට්ටතිති වත්වා ‘තුම්භාක’න්ති අවත්වා ‘පෙනකිච්චත්ථායාති චුත්තෙපි
වට්ටති’ති ච දස්සෙත්වා සඛ්ඛත්ථ චුත්තානං, ආදිසද්දෙන සඬගහිතානඤ්ඤා

ලක්ඛණං යපෙනෙන ‘භික්ඛුනංයෙවා’තිආදි වුත්තං. තත්ථ ‘භික්ඛුනං උද්දිට්ඨෙ ඵලාති අධිජ්ජායෙනා’ති වුත්තං. න ‘තුම්භාකං, අම්භාකඤ්චාති වුත්තෙ අනාපත්ති’ති දස්සනත්ථං. කස්මා? මිස්සකචාරස්ස අභාවා. ලක්ඛණං නාම වුත්තානං, වුත්තසදිසානඤ්ච හොති. ‘සචෙ පෙනකිච්චත්ථායාති වුත්තට්ඨානෙ භික්ඛුනං හොජනං සන්ධාය කරොන්ති’ති වදන්ති මහාඅට්ඨකථායඤ්ච ‘තස්මිං වාරෙ ච න තුම්භාකන්ති වුත්තෙ වට්ටති’ති වුත්තත්තා. තෙනෙව ඉධාපි ‘පෙනකිච්චත්ථාය, මඬගලාදීනං වා අත්ථාය කතෙපි ඵසෙව නයො’ති පුබ්බෙ වුත්තත්ථවසෙන වුත්තං. ‘අවධාරණත්ථෙත මිස්සකෙ වට්ටති’ති චෙ? ‘කජ්ජියමංසස්ස හි පටිග්ගහණෙ ආපත්ති නත්ථි’ති වචනෙන අකජ්ජියපටිග්ගහණෙ ආපත්තිති ආපන්නං, ‘තඤ්ච ගහෙනබ්බං සියා’ති පටික්ඛිපිතබ්බා’ති වුත්තං, තං සුන්දරං විය දිස්සති, විචාරෙත්වා ගහෙනබ්බං. යත්ථ ලාති භික්ඛුනං අත්ථාය කතෙපි. තමත්ථං ආචි කාතුං “සචෙ පනා”තිආදි වුත්තං. ඵත්ථ පන “භික්ඛුනිනං දුක්කටං, ඉතරෙසං දණ්ඩකම්මචත්ථු”ති වදන්ති. කජ්ජං නිරයමිහීති අසඬ්ඛ්‍යායාකජ්ජං. විවට්ටිට්ඨායිකාලෙයෙව සඬ්ඝහෙදො හොතිති. කජ්ජන්ති ආයුකජ්ජං.

411. කුසලන්ති බෙමං. ආපත්තිභයා කතා ලජ්ජිහීති ඵත්ථ ආපත්තිභයෙන අවස්සං ආරොචෙන්තිති දස්සනත්ථං. “ලජ්ජි රක්ඛිස්සති”ති (විසුද්ධි. 1.42; පාරා. අට්ඨ. 1.45) පොරාණවචනස්සානුරූපතො “අඤ්ඤෙහි ලජ්ජිහී”ති වුත්තං. අලජ්ජිස්සපි අනාරොචෙන්තස්ස ආපත්තියෙව “යෙ පස්සන්ති යෙ සුණන්ති”ති වචනතො.

416. අසමනුභාසන්තස්සාති කම්මකාරකෙ කත්තුනිද්දෙසො, සමනුභාසනකම්මං අකරියමානස්සාති අත්ථො. ඔදිස්ස අනුඤ්ඤාතො නාම උම්මත්තකඛිත්තචිත්තවෙදනට්ටාදිකො “අනාපත්ති ආදිකම්මිකස්සා”ති අර්ට්ඨසික්ඛාපදෙ ආගතත්තා අත්ථිති චෙ? යමිහිතිආදි. සා පනෙසා අනාපත්ති. සො වුච්චතීති තත්ථ ආගතොපි සකම්මන්තාවටොපි ඵවං වුච්චති. ඵතෙනුපායෙනාති අසමනුභාසන්තස්ස ව ආදිකම්මිකස්ස ව වුත්තත්ථවසෙන. යපෙත්වා අර්ට්ඨසික්ඛාපදන්ති තත්ථ ආදිකම්මිකපදාභාවා.

තිවඬගිකන්ති

එත්ථ

වාචාය

එව

පටිනිස්සජ්ජන්තස්ස

ඔට්ඨවලනාදිකායවිඤ්ඤත්ති හොති, තස්මා දුට්ඨමපි විඤ්ඤත්තිං කට්ඨන්තස්ස හොති. වච්චෙදං කාතුං අසක්කොන්තස්ස කායවිකාරං කරොන්තස්ස අනාපත්තියා හවිතඛිං. කස්මා? තිවඬගෙසු එකස්ස පරිහීනත්තා, තස්මා තිවඬගහාවො ආපත්තියා, අඬගහානිභාවො අනාපත්තියාති ගහෙතඛිං. එත්ථ සියා – යදි අඬගහානිභාවෙන අනාපත්ති, එවං සන්තෙපි විකාරං අකත්වා විත්තෙනෙව විස්සජ්ජෙන්තස්ස අනාපත්තියා හවිතඛින්නි? තං න, කස්මා? අට්ඨකථායං “කායවිකාරං වා වච්චෙදං වා අකරොන්තස්සෙව පන ආපජ්ජනතො අකිරිය”න්ති හි වුත්තං, “විත්තං වා අනුජ්ජාදෙන්තස්ස වා”ති න වුත්තං, තස්මා විත්තඤ්ච නාම විඤ්ඤත්තිපට්ඨද්ධං එවාති විසුං අඬගහාවෙනෙව වුත්තත්තා ජානිතඛින්නි චෙ? තං න, ද්විත්තංයෙව අකිරියාති, තස්මා විත්තෙන විස්සජ්ජෙන්තස්සාපි ආපත්ති විය දිස්සති, උපපරික්ඛිත්වා ගහෙතඛිං. තත්ථ “අකුසලවිත්ත”න්ති වුත්තන්ති චෙ? “විත්තබාහුල්ලතො වුත්ත”න්ති වදන්ති. තෙපි කිර බාහුල්ලතො වදන්ති.

පට්ඨසඨසහෙදසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. දුතියසඨසහෙදසික්ඛාපදවණ්ණනා

422. සඤ්ඤීති සඤ්ඤිතො.

දුතියසඨසහෙදසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. දුඛබවසික්ඛාපදවණ්ණනා

424. පතං පතිතං විවරි විවට්ඨයි. එකතො උස්සාරෙති ව ගිළිතතො යපෙති ව. එකපංසුප්පකනදිසඬං දීඝමූලකපණ්ණසෙවාලං සෙවාලං දණ්ඩසිප්ප්පරිං පණකං පෙසිට්ඨිං නිස්සාරෙති. තිලබ්ජකන්ති සුබුමමූලපණ්ණකං හුත්වා උදකපිට්ඨෙ පත්ථරිකං උදකපජ්ජකං නිස්සාරෙති.

425-6. “දුඛබවචජානිකො”තිපි පටන්ති. අපදානෙනාති පුරාණකම්මෙන. “කිං පුඛබෙපි මයං එවරූපං කරොමාතිආදිනා එකුනවිසති”ති මහාපච්චරියං කිර වුත්තං. මහාඅට්ඨකථායඤ්ච අනුමානසුත්තට්ඨකථායඤ්ච “සොළසවත්ථුකා”ති වුත්තං, තං සමෙති.

දුබ්බවසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

13. කුලදුසකසික්ඛාපදවණ්ණනා

431. න කෙවලං විහාරො එව කීටාගිරි, සොපි ගාමො “කීටාගිරි”චචෙව
වුච්චති. ගාමඤ්ඤි සන්ධාය පරතො “න අස්සප්පුනබ්බසුකෙහි භික්ඛුහි
කීටාගිරිස්මිං වත්ථබ්බ”න්ති චුත්තං. එකසංවච්ඡරෙ ද්වික්ඛත්තුං වස්සති
කිර, තං සන්ධාය “ද්විති මෙසෙහි”ති චුත්තං. සමධිකන්ති ඡ පනෙ
සන්ධාය. අකතවත්ථුන්ති නවං අට්ඨප්පත්තිං. “ජාහිසුමනාදිගච්ඡං
අල්ලානං හරිතානං එවා”ති ලිබ්බං. භූතගාමබ්ජගාමහෙදතො පනෙස
හෙදො. වතත්ථායාති වතිඅත්ථාය. යංකිඤ්චීති සොදකං වා නිරුදකං වා.
ආරාමාදිඅත්ථායාති වනරාජිකාදිඅත්ථාය. මාලාවච්ඡරොපනං
කුලදුසකංයෙව සන්ධාය, ගන්ථනාදිසබ්බං න සන්ධාය චුත්තන්ති. කථං
පඤ්ඤායතීති චෙ? තං දස්සෙතුං “බුද්ධෙන ධම්මො”තිආදි. “ආවෙලං
ආබ්ල”න්තිපි පායො.

ගොප්ථනන්ති ගන්ථනං. වෙධිමන්ති තග්ගතිකමෙව. වෙධිමං අඤ්ඤෙන
කෙනචි පුජ්ථං වෙධෙත්වා කතං. කණ්ටකම්පි බන්ධිතුන්ති එත්ථ “සයං
විජ්ඣානත්ථං න වට්ටති. අඤ්ඤස්සත්ථාය වට්ටති”ති වදන්ති. ජාලමයං
විතානං ජාලවිතානං. පුජ්ථපට්ඨච්ඡකං ගවක්ඛං විය සජ්ද්දං කරොන්ති.
තාලපණ්ණගුලකන්ති තාලපණ්ණමයං පුන කතම්පි පටිජ්ජකමෙව. ධම්මරජ්ජු
වෙතියං වා බොධිං වා පුජ්ථප්පවෙසනත්ථං ආවිජ්ඣත්වා බද්ධරජ්ජු.
“කාසාවෙන බද්ධම්පි සුත්තවාකාදීහි බද්ධං භණ්ඩිතසදිස”න්ති ලිබ්බං.
අංසභණ්ඩිකං පසිබ්බකෙ පක්ඛිත්තසදිසත්තා වෙධිමං න ජාතං, තස්මා
“සිලිලබද්ධස්ස අන්තරන්තරා පක්ඛිපිතුං න වට්ටති”ති වදන්ති.
“අඤ්ඤමඤ්ඤං අචුසාපෙත්වා අනෙකක්ඛත්තුම්පි පරික්ඛිපිතුං වට්ටති”ති
වදන්ති. පූරිතන්ති දීඝතො පසාරෙත්වා පූරිතං. සට්ඨකදාමඔලම්බකොති
“යමකදාමඔලම්බකො”ති ලිබ්බං. “ගෙණ්ඩුබරපත්තදාමානං පටික්ඛිත්තත්තා
වෙලාදීහි කතදාමම්පි න වට්ටති අකප්පියානුලොමත්තා”ති වදන්ති.

“රෙවකං නාම තථාලාසියනාටනටානං නච්ච”න්ති ලිබ්බං. තං
“පරිවත්තන්ති”ති චුත්තං. “සාරියො නාම රුතසුනබා

සිඬගාලකම්මකුරුඬගකෙළිපනෙ යිතා”ති කිර පායො. “නිබුජ්ඣන්ති”ති පාළි.

432. අබලබලාදි-පදානං උජ්ජට්ඨපාටියා. යථා පාමොක්ඛානං වසෙන සබ්බෙපි “අස්සජීපුනබ්බසුකා”ති චුත්තා, තථා පාමොක්ඛජ්ජත්තසාවකස්ස වසෙන තදායත්තචුත්තිනෙ සබ්බෙපි “සාරිපුත්තා”ති. තෙන චුත්තං “ගච්ඡං තුම්හෙ සාරිපුත්තා”ති.

433. “ගාමෙ වා න වසිතබ්බ”න්ති ඉමිනාව තස්මිං ගාමෙ අඤ්ඤත්ථ න වසිතබ්බන්ති සිද්ධං. “තස්මිං විහාරෙ වා”ති කස්මා චුත්තන්ති වෙ? අත්ථසබ්භාවතො. යස්මිඤ්ඤි ගාමෙ කුලද්වසනකම්මං කතං, තස්මිං ගාමෙ, යස්මිං විහාරෙ වසන්තෙන කුලද්වසනං කතං, තං විහාරං යථෙත්වා අඤ්ඤස්මිං වසිතුං න වට්ටතිති දස්සනත්ථං. තං කථන්ති වෙ? “ගාමෙ වා න වසිතබ්බ”න්ති වචනෙන යස්මිං ගාමෙ කුලද්වසනකම්මං කතං, තස්මිං විහාරෙපි වසිතුං න ලබ්භතිති ආපන්නං, තං දිස්වා “තස්මිං විහාරෙ”ති චුත්තං, තෙන තස්මිං ගාමෙ අඤ්ඤස්මිං වසිතුං ලබ්භතිති සිද්ධං. “තස්මිං විහාරෙ වසන්තෙනා”ති ඉමිනා තස්මිං ගාමෙ අඤ්ඤත්ථ වසන්තෙන සාමන්තගාමෙ පිණ්ඩාය වරිතුං වට්ටතිති දීපිතං හොති. සාමන්තවිහාරෙපිති සාමන්තවිහාරො නාම තස්මිංයෙව ගාමෙ තස්ස විහාරස්ස සාමන්තවිහාරො ව තස්ස ගාමස්ස සාමන්තවිහාරො වාති උභයං චුච්චති, එතෙන තස්මිං ගාමෙ අඤ්ඤත්ථ වසන්තෙන තස්මිං ගාමෙ පිණ්ඩාය න වරිතබ්බං. සාමන්තගාමෙපි පිණ්ඩාය වරිතුං වට්ටති, පුන යස්මිං ගාමෙ කුලද්වසනකම්මං කතං, තස්ස සාමන්තගාමෙ කුලද්වසකවිහාරස්ස සාමන්තවත්ථුච්චිහාරෙ වසන්තෙන තස්මිං ගාමෙපි වරිතුං වට්ටති. යස්මිං සාමන්තගාමෙ කුලද්වසකං න කතං, තස්මිම්පි වරිතුං වට්ටති, නෙව විහාරෙති අධිජ්ජායො. “න නගරෙ වරිතු”න්ති චුත්තත්තා අඤ්ඤස්මිං විහාරෙ තස්මිං ගාමෙ වසිතුං වට්ටතිති දීපිතං හොතිති එකෙ. ගණ්ඨිපදෙසු පන විවාරණා එව නත්ථි, තස්මා සුට්ඨු විවාරෙත්වා කථෙතබ්බං.

436-7. දාපෙතුං න ලහන්ති, පුජ්ඵදානඤ්ඤි සියා. තස්සෙව න කජ්ජතිති එත්ථ යාගුආදීනි ආනෙත්වා “දදන්තු”ති ඉච්ඡාවසෙන වදති වෙ, සබ්බෙසං න කජ්ජති, කෙවලං පන සුද්ධවිත්තෙන අත්තානං වා පරෙසං වා අනුද්දිසිත්වා

වජිරබුද්ධි-ටිකා

භික්ඛුවිහඩගො

සඨසාදිසෙසකණ්ඩො

“ඉමෙ මනුස්සා දානං දත්වා පුඤ්ඤං පසවන්තු”ති වදන්තස්ස තස්සෙව න කප්පති යාගුආදීනං පච්චයපටිසංයුත්තකථාය උප්පන්නත්තා. මහාඅට්ඨකථායමිපි “පඤ්චන්තමිපි සහධම්මිකාන”න්ති විසෙසෙත්වා අවුත්තත්තා අත්ථනො සයමෙවාති අපරෙ. ආචරියා පන “යථා මහාපච්චරියං, කරුන්දියඤ්ච ‘තස්සෙවා’ති විසෙසෙත්වා වුත්තං, එවං මහාඅට්ඨකථායං විසෙසෙත්වා න වුත්තං, තස්මා සබ්බෙසං න කප්පති”ති වදන්ති.

කුලද්දසකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

තෙරසකකණ්ඩවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. අනියතකණ්ඩො

1. පටිමඅනියතසික්ඛාපදවණ්ණනා

444-5. උද්දෙසන්ති උද්දිසනං, ආසාළ්භිනක්ඛත්තං නාම වස්සුපගමසුජා. සොතස්ස රහොති එත්ථ රහො-වචනසාමඤ්ඤතො චුත්තං දුට්ඨුල්ලසාමඤ්ඤතො දුට්ඨුල්ලාරොචනප්පට්ඨිජාදනසික්ඛාපදෙසු පාරාජිකවචනං විය. තස්මා “චක්ඛුස්ස රහෙනෙව පන පරිච්ඡේදො කාරතඛිබ්බො”ති චුත්තං. කථං පඤ්ඤායතීති වෙ? “මාතුගාමො නාම තද්වුජාතාපි දාරිකා”ති වචනතො, “අලංකම්මනියෙති සක්කා හොති මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවිතු”න්ති වචනතො ච රහොතිසජ්ජස්සාදො චෙත්ථ මෙටුනසන්නිස්සිතකිලෙසො, න දුතියෙ විය දුට්ඨුල්ලවාචස්සාදකිලෙසො, තස්මා ච පඤ්ඤායති “සොතස්ස රහො නාධිජ්ජෙතො”ති. කෙච්ච පන “තඤ්ච ලඛ්භතීති වචනස්ස දස්සනත්ථං චුත්තං, තෙන දුතියෙ චුත්තා විඤ්ඤ පටිබලා ගහිතා හොති”ති වදන්ති. යෙන වා සාති එත්ථ වා-සද්දො “තෙන සො භික්ඛු කාරෙතඛිබ්බො වා”ති යොජෙතඛිබ්බො, සො ච විකප්පත්ථො, තස්මා කාරෙතඛිබ්බො වා පටිජානමානො, න වා කාරෙතඛිබ්බො අප්පටිජානමානොති අත්ථො. තෙන චුත්තං අට්ඨකථායං “පටිජානමානොච තෙන සො භික්ඛු කාරෙතඛිබ්බො...පෙ.... න කාරෙතඛිබ්බො”ති. තස්මා එව පාළියං තදත්ථද්වයදස්සනත්ථං “සා වෙ එවං වදෙය්‍යා”තිආදි චුත්තං. “සද්ධෙය්‍යවචසා”ති ඉමිනා සොතාපන්නා අත්ථහඤ්ජනකං න භණන්ති, සෙසං භණන්තීති වාදීනං වාදො පටිසෙධිතො හොති. “දිට්ඨ”න්ති චුත්තත්තා “ඔලොකෙසී”ති සුන්දරං. රක්ඛෙය්‍යාසීති මම විසෙසං කස්සචි නාරොචෙය්‍යාසීති අධිජ්ජායො.

446. “සා වෙ එවං වදෙය්‍ය ‘අය්‍යස්ස මයා සුතං නිසින්තස්ස මාතුගාමං දුට්ඨුල්ලාහි වාචාහි ඔභාසෙන්නස්සා””ති, ඉදං කිමත්ථමෙත්ථ චුත්තං, න අධිජ්ජෙතඤ්ඤෙතං ඉධ සොතස්ස රහො නාධිජ්ජෙතොති කත්ථාති වෙ? අලංකම්මනියට්ඨානෙ දුට්ඨුල්ලවාචාපි ලඛ්භති, න පන නාලංකම්මනියට්ඨානෙ මෙටුනන්ති දස්සනත්ථං චුත්තන්ති වෙදිතඛිබ්බන්ති. යථා එතං, තථා “සා වෙ එවං වදෙය්‍ය ‘අය්‍යස්ස මයා සුතං මාතුගාමස්ස සන්නිකෙ අත්තකාමපාරිවරියාය

වජිරබුද්ධි-ටිකා භික්ෂුවිභවිගො අනියතකණ්ඩො
 වණ්ණං භාසන්තස්සා””ති එතම්පි ඉධ ලබ්භති, න දුතියෙ
 නාලංකම්මනියට්ඨානත්තාති එකෙ. කඬ්ඛාවිතරණියං (කඬ්ඛා. අට්ඨ.
 දුතියානියතසික්ඛාපදවණ්ණනා) ඉධාපි දුතියානියතාධිකාරෙ
 පාරාජිකාපත්තිඤ්ච පරිභාපෙත්වා දුට්ඨුල්ලවාචාපත්තියා චුත්තත්තා
 පට්ඨානියතෙ දුට්ඨුල්ලවාචාපත්ති න චුත්තාති චෙ? “සා චෙ”ති තස්සා පාළියා
 පොත්ථකා සොධෙතබ්බා. ගණ්ඨිපදෙ ච “ඉධ සික්ඛාපදෙ
 මෙට්ඨනකායසංසග්ගරහොනිසජ්ජානමෙවාගතත්තා චක්ඛුස්සරහොච
 පමාණ”න්ති ලිඛිතං, දුතියානියතාධිකාරෙ ච “අනන්ධො කායසංසග්ගං
 පස්සති, අබ්බරො දුට්ඨුල්ලං සුභාති, කායචිත්තතො කායසංසග්ගො,
 වාචාචිත්තතො දුට්ඨුල්ලං, උභයෙහි උභය”න්ති ච ලිඛිතං. අට්ඨකථායං
 “සමුට්ඨානාදීති පට්ඨපාරාජිකසදිසානෙවා”ති චුත්තත්තාපි දුට්ඨුල්ලවාදො න
 සුන්දරො “තද්වුජාතා”ති චුත්තත්තාති.

පට්ඨපාරාජිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියඅනියතසික්ඛාපදවණ්ණනා

453. දුතියෙ කෙසුචි පොත්ථකෙසු “න හෙව ඛො පන පටිච්ඡන්තං ආසනං
 හොති ආසන”න්ති ලිඛිතං. “ආසනන්ති අධිකං, උද්ධරිතානුරූප”න්ති ලිඛිතං.
 ද්වෙපි රහා ඉධ අධිජ්ජෙතා
 කායසංසග්ගදුට්ඨුල්ලවාචාරහොනිසජ්ජග්ගණතො. යදි එවං “මාතුගාමො
 නාම විඤ්ඤා පටිබලා”ති කිමත්ථං චුත්තන්ති? අයමෙව හි මාතුගාමො
 ද්විත්තම්පි කායසංසග්ගදුට්ඨුල්ලවාචානං එකතො වත්ථුභූතො, තස්මා චුත්තං.
 කායසංසග්ගස්ස වත්ථුභූතො දස්සිතො, න ඉතරස්සාති කත්වා
 දුට්ඨුල්ලවාචමෙව සන්ධාය තස්සා වත්ථුං දස්සෙත්තො එවමාහ.

එත්ථාහ — යථා පට්ඨමෙ අනධිජ්ජෙතාපි දුට්ඨුල්ලවාචා
 සම්භවවිසෙසදස්සනත්ථං චුත්තා, ඉධාපි කායසංසග්ගො, කස්මා න තස්ස
 වසෙන චක්ඛුස්ස රහො ගහෙතබ්බොති? ආම න ගහෙතබ්බො, න ච ගහිතො,
 ගහිතො එව පන නිසජ්ජවසෙන, න හි අඬ්ගස්ස නිසජ්ජා විසෙසොති.
 අජ්ජටිච්ඡන්තෙ සති කථං චක්ඛුස්ස රහොති චෙ? දුරත්තා. පට්ඨමෙ කස්මා
 ඉත්ථිසතම්පි අනාපත්තිං න කරොති, ඉධ කස්මා එකාපි කරොතීති චෙ? නො
 වුච්චති සිද්ධත්තා. සිද්ධං හොති, යදිදං අඤ්ඤතරො භික්ෂු වෙසාලියං

මහාවතෙ...පෙ.... ද්වාරං විවරිත්වා නිපන්තො හොති...පෙ.... සම්බහුලා ඉත්ථියො යාවදත්ථං කත්වා පක්කම්ඤ්ඤාති (පාරා. 77). තස්මා න මෙටුනස්ස මාතුගාමො දුතියො හොති. ඉත්ථියො හි අඤ්ඤමඤ්ඤස්සා වජ්ජං පටිච්ඡාදෙන්ති, තෙනෙව භික්ඛුනිනං වජ්ජපටිච්ඡාදනෙ පාරාජිකං පඤ්ඤත්තං. තථා “ආයස්මා උදායි තා ඉත්ථියො විහාරං පෙක්ඛාපෙත්වා තාසං ඉත්ථිනං වච්චමග්ග”න්ති (පාරා. 283) එත්ථ “යා පන තා ඉත්ථියො හිරිමනා, තා නික්ඛමිත්වා භික්ඛු උජ්ඣාපෙත්ති”ති (පාරා. 283) වචනතො දුට්ඨල්ලස්ස මාතුගාමො දුතියො හොතිති සිද්ධන්ති අධිප්පායො. උභයත්ථාපි උම්මත්තකාදිකම්මිකානං අනාපත්තිති තෙසං පාටෙක්කං නිදානෙ ආගතං, ආදිකම්මිකානං අනාපත්තිති අත්ථො. අනුගණ්ඨීපදෙ පන “අවෙලකවග්ගෙ රහොපටිච්ඡන්තාසනසික්ඛාපදෙ ‘විඤ්ඤා පුරිසො දුතියො හොති’ති (පාචි. 288) ඉමස්ස අනුරූපතො ‘ඉත්ථිනං සතම්පි අනාපත්තිං න කරොති’ති චුත්ත”න්ති ව, “දුතියානියතෙ ‘ඉත්ථිපි පුරිසොපි’ති ඉදං භික්ඛුනිවග්ගෙ ඔසානසික්ඛාපදස්ස, අවෙලකවග්ගෙ අප්පටිච්ඡන්තාසනසික්ඛාපදස්ස ච අනාපත්තිවාරෙ ‘යො කොචි විඤ්ඤා පුරිසො දුතියො’ති චුත්තං. ඉමෙසං අනුරූපතො චුත්තන්ති වෙදිතබ්බ”න්ති ව චුත්තං.

දුතියඅනියතසික්ඛාපදවග්ගණනා නිට්ඨිතා.

පකිණ්ණකවග්ගණනා

අපිට්ඨෙත්ථ ඉදං පකිණ්ණකං, සෙය්‍යාටීදං — ඉදං අනියතකණ්ඩං නිජ්ජයොජනං අපුබ්බාභාවතොති වෙ? න, ගරුකලහුකහෙදහින්තාපත්තිරොපනාරොපනක්කමලක්ඛණදීපනජ්ජයොජන තො. එත්ථ හි “සා වෙ එවං වදෙය්‍ය ‘අයොයා මයා දිට්ඨො නිසින්තො මාතුගාමස්ස මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවන්තො’ති, සො ච තං පටිඡානාති, ආපත්තියා කාරෙතබ්බො...පෙ.... නිසජ්ජාය කාරෙතබ්බො”තිආදිනා (පාරා. 446) ආපත්තියා ගරුකාය ලහුකාය ච රොපනක්කමලක්ඛණං, කාරෙතබ්බොති ඉමිනා අනාරොපනක්කමලක්ඛණඤ්ච දස්සිතං. ලක්ඛණදීපනතො ආදිමිහි, අන්තෙ වා උද්දිසිතබ්බන්ති වෙ? න, අසම්භවතො. කථං? න තාව ආදිමිහි සම්භවති, යෙසමිදං ලක්ඛණං, තෙසං සික්ඛාපදානං අදස්සිතත්තා. න අන්තෙ, ගරුකම්ස්සකත්තා, තස්මා ගරුකලහුකානං මජ්ඣෙ එව උද්දිසිතබ්බන්ති

අරහති උභයාමිස්සකත්තා. යා තත්ථ ලහුකාපත්ති දස්සිතා, සාපි ගරුකාදිකා. තෙනෙනවාහ

“මෙපුනධම්මසන්නිස්සිතකිලෙසසඬාතෙන රහස්සාදෙනා”තිආදි, තස්මා ගරුකානං එව අනන්තරං උද්දිට්ඨාතිපි එකෙ. එවං සන්නෙ පට්ඨමෙවාලං තාවතා ලක්ඛණදීපනසිද්ධිතො, කිං දුතියෙනාති වෙ? න, ඔකාසනියමපච්චයමිච්ඡාගාහනිවාරණප්පයොජනතො. “පටිච්ඡන්තො ආසනෙ අලංකම්මනියෙ”ති ඔකාසනියමතො හි තබ්බිපරිතෙ ඔකාසෙ ඉදං ලක්ඛණං න විකප්පිතන්ති මිච්ඡාගාහො හොති, තන්තිවාරණතො දුතියමපි සාත්ථකමෙවාති අධිප්පායො. කස්මා? ඔකාසහෙදතො, රහොහෙදදීපනතො, රහොනිසප්පස්සාදහෙදදීපනතො. ඔකාසනියමහාවෙ ව

රහොනිසප්පස්සාදහෙදො ජාතො. ද්විත්තං රහොනිසප්පස්සික්ඛාපදානං නානතාජානනඤ්ච සියා, තථා කායසංසග්ගහෙදදීපනතො. නාලංකම්මනියෙපි හි ඔකාසෙ අප්පට්ච්ඡන්තො, පටිච්ඡන්තෙපි වා නිසින්නාය වාතපානකවාට්ඨ්ද්දාදිහි නික්ඛන්තකෙසාදිග්ගහණෙන කායසංසග්ගො ලබ්භතීති එවමාදයොපි නයා විත්ථාරතො වෙදිතබ්බා. “භික්ඛුපාතිමොක්ඛෙ ආගතනයත්තා භික්ඛුනිපාතිමොක්ඛෙ ඉදං කණ්ඩං පරිහිනන්ති වෙදිතබ්බ”න්ති වදන්ති. අත්ථුප්පත්තියා තත්ථ අනුපන්නත්තාති එකෙ. තං අනෙකත්ථභාවදීපනතො අයුත්තං. සබ්බබුද්ධකාලෙ හි භික්ඛුනං පඤ්චන්තං, භික්ඛුනිනං චත්තාරො ව උද්දෙසා සන්ති. පාතිමොක්ඛබුද්දෙසපඤ්ඤත්තියා අසාධාරණත්තා තත්ථ නිද්දිට්ඨසඬ්ඝාදිසෙසපාචිත්තියානන්ති එකෙ. තාසං භික්ඛුනිනං උබ්භජාණුමණ්ඩලිකඅට්ඨවත්ථුකවසෙන කායසංසග්ගවිසෙසො පාරාජිකවත්ථු, “හත්ථග්ගහණං වා සාදියෙය්‍ය, කායං වා තදත්ථාය උපසංභරෙය්‍යා”ති (පාවි. 674-675) වචනතො සාදියනම්පි, “සන්තිට්ඨෙය්‍ය වා”ති (පාවි. 675) වචනතො යානම්පි, “සඬ්ඝෙනං වා ගච්ඡෙය්‍යා”ති (පාවි. 675) වචනතො ගමනම්පි, “ඡන්තං වා අනුපවිසෙය්‍යා”ති (පාවි. 675) වචනතො පටිච්ඡන්තට්ඨානපවෙසොපි, තථා “රත්තන්ධකාරෙ අප්පදීපෙ පටිච්ඡන්තෙ ඔකාසෙ එකෙනෙකා සන්තිට්ඨෙය්‍ය වා සල්ලපෙය්‍ය වා”ති (පාවි. 838) වචනතො දුට්ඨුල්ලවාචාපි පාචිත්තියවත්ථුකන්ති කත්ථා තාසං අඤ්ඤථා අනියතකණ්ඩස්ස අවත්තබ්බතාපත්තිතොපි න වුත්තන්ති තෙසං අධිප්පායො.

පකිණ්ණකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අනියතකණ්ඩං නිට්ඨිතං.

4. නිස්සග්ගියකණ්ඩො

1. වීරවග්ගො

1. පයමකථිනසික්ඛාපදවණ්ණනා

459. සමිතාවිනාති සමිතා'නෙන කිලෙසාති සමිතාවී, තෙන සමිතාවිනා. “කිණි වීරානි”ති වත්තබ්බෙ “තිවීර”න්ති චුත්තං. සඬ්ඛ්‍යාපුබ්බො දිගුනෙකවචනන්ති එත්ථ ලක්ඛණං වෙදිතබ්බං. තං පන අධිට්ඨිතස්සපි අනධිට්ඨිතස්සපි නාමං “එකරත්තමපි වෙ භික්ඛු තිවීරරෙන විජ්ජවසෙය්‍යා”තිආදීසු තිවීරාධිට්ඨානෙන අධිට්ඨිතස්ස නාමං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිවීරං අධිට්ඨාතු”න්ති (මහාව. 358) එත්ථ අනධිට්ඨිතස්ස නාමං, ඉධ තදුභයමපි සම්භවති. “භගවතා භික්ඛුනං තිවීරං අනුඤ්ඤාතං භොති”ති එත්ථ අධිට්ඨිතමෙව. “අඤ්ඤෙනෙව තිවීරරෙන ගාමං පවිසන්ති”ති එත්ථ අනධිට්ඨිතමෙව. එකස්මිංයෙව හි වීරෙ තිවීරාධිට්ඨානං රුහති, න ඉතරස්මිං පත්තාධිට්ඨානං විය, තස්මා ඉතරං අතිරෙකට්ඨානෙ තිට්ඨති. තෙන චුත්තං “කථඤ්ඤි නාම ඡබ්බග්ගියා භික්ඛු අතිරෙකවීරං ධාරෙස්සන්ති”තිආදි.

460-1. පයමපඤ්ඤත්තියා පනෙත්ථ එකරත්තමපි අතිරෙකවීරං ධාරෙය්‍ය, නිස්සග්ගියං චුත්තං භොති, තතො පරං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, දසාභපරමං අතිරෙකවීරං ධාරෙතුං. එවඤ්ඤ පන, භික්ඛවෙ, ඉමං සික්ඛාපදං උද්දිසෙය්‍යාථ ‘දසාභපරමං අතිරෙකවීරං ධාරෙතබ්බං, තං අතික්කාමයතො නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය’”න්ති එවං භගවා පරිපුණ්ණං සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙසි. අථ පච්ඡිමබොධියං අජාතසත්තුකාලෙ කථිතං අනුඤ්ඤාතං, තතො පටියාය භික්ඛු ඉදං සික්ඛාපදං “නිට්ඨිතවීරස්මිං භික්ඛුනා උබ්භතස්මිං කථිතෙ දසාභ...පෙ.... පාවිත්තිය”න්ති උද්දිසන්ති, එස නයො දුතියතතියකථිතෙසුපි. තථාපි කඬ්ඛාවිතරණියං (කඬ්ඛා. අට්ඨ. කථිනසික්ඛාපදවණ්ණනා) “දසාභපරමන්ති අයමෙත්ථ අනුපඤ්ඤත්ති”ති එත්තකංයෙව චුත්තං, තස්මා “නිට්ඨිතවීරස්මිං භික්ඛුනා උබ්භතස්මිං කථිතෙ”ති වචනං න පඤ්ඤත්ති, න ච අනුපඤ්ඤත්ති සිද්ධං. න හි පඤ්ඤත්තිවත්ථුස්මිං, අනුපඤ්ඤත්තිවත්ථුමහි වා කථිතාධිකාරො දිස්සති යථාචුත්තනායොව සාරොති නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං. අථාපි සියා “කථිනස්සුප්පත්තිකාලතො පටියාය භගවතො වචනං

අනුපඤ්ඤත්තිභාවෙන චුත්ත”න්ති. යදි එවං ද්වෙ අනුපඤ්ඤත්තියො සියුං, තතො පරිචාරෙ (පරි. 24) “එකා අනුපඤ්ඤත්ති”තිවචනවිරොධො. අපිච යථාචුත්තනයදීපනත්ථං. ඉධ තං වචනං පයමපඤ්ඤත්තිකාලෙ අවත්වා පච්ඡා චුත්තං. එත්ථ සාධිතත්තා දුතියතතියෙසු පච්ඡා චුත්තපයමපඤ්ඤත්තිසු එවං චුත්තං. අඤ්ඤා තත්ථපි තං වචනං පච්ඡා වත්තබ්බං සියා. අනුගණ්ඨීපදෙ පන “පච්ඡා චුත්තභාවං සන්ධාය නිට්ඨිතවීරස්මිත්තිආදීසු අනුපඤ්ඤත්ති”ති චුත්තං. සෙක්ඛපුට්ඨජනානං පෙමං, අරහත්තානං භාරවො. දසමං වා නවමං වානි එත්ථ භූමිමත්ථෙ උපයොගවචනං.

462-3.

නිට්ඨිතවීරස්මිත්ති

ඉදං

කෙවලං

වීරපලිබ්බොධාභාවමත්තදීපනත්ථං චුත්තං, තස්මා “නට්ඨං වා විනට්ඨං වා දඩ්ඨං වා වීරාසා වා උපච්ඡින්නා”ති චුත්තං. යදි දසාහපරමං ධාරෙතබ්බවීරදස්සනත්ථං චුත්තං සියා, නට්ඨාදිකං සො ධාරෙය්‍ය. ධාරණඤ්ඤෙත්ථ යපනං, පරිභොගො වා. තං ද්වයං කතෙපි යුජ්ජති, අකතෙපි යුජ්ජති, තස්මා “කතං වා භොති”තිපි න වත්තබ්බං. න භි කතමෙව අතික්කාමයතො නිස්සග්ගියන්ති, තස්මා යං වීරං උපාදාය “නිට්ඨිතවීරස්මි”න්ති චුත්තං. තමපි උබ්භතස්මිං කථිතෙ දසාහපරමං කාලං ධාරෙතබ්බන්ති අත්ථො න ගහෙතබ්බො. තඤ්භි වීරං සන්තඤ්ඤෙව, උබ්භතස්මිං කථිතෙ එකදිවසමිපි පරිහාරං න ලබ්භති. අපිච “වීරං නාම විකප්පනුපගං පච්ඡිම”න්ති චුත්තං. තත්ථ ච කතං නාම භොති, තස්මාපි න තං සන්ධාය ධාරෙතබ්බන්ති චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං අසම්භවතො.

අනුගණ්ඨීපදෙ පනෙතං චුත්තං “තත්ථ සියා – තස්ස භික්ඛුනො වීරං නට්ඨාදීසු අඤ්ඤතරං යදි භවෙය්‍ය, කතමං වීරං දසාහපරමං ධාරෙය්‍ය. යස්මා ධාරෙතබ්බවීරං නත්ථී, තස්මා අත්ථුද්ධාරවසෙන කරණපලිබ්බොධදස්සනත්ථං ‘නට්ඨං වා’තිආදිපදානි චුත්තානි. අයං පනත්ථො ‘නට්ඨං වා’තිආදිනා නයෙන චුත්තවීරානං අඤ්ඤතරස්මිං වීරෙ අසති ගහෙතබ්බො, සති තං දසාහපරමං අතික්කාමයතො නිස්සග්ගියං. එස නයො සබ්බත්ථ. ‘කතං වා භොති’ති චුත්තවීරමෙවාධිජ්ජෙතං. කස්මා පන කතවීරං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිජ්ජෙතන්ති න චුත්තන්ති වෙ? පාකට්තා. කථං? නට්ඨවිනට්ඨවීරාදීනං ධාරණස්ස අභාවතො කතවීරමෙව ඉධාධිජ්ජෙතන්ති පාකට්. යථා කිං? යථා පයමානියතෙ මෙටුනකායසංසග්ගරහොනිසජ්ජානමෙවාගතත්තා සොතස්ස

රහො අත්ථුද්ධාරවසෙන වුත්තොති පාකටො, තස්මා ‘වක්ඛුස්ස රහො ඉතරස්මිං අත්ථෙ අධිජ්ජෙතො’ති න වුත්තො. එවංසම්පදම්ඤ්ජන්ති වෙදිතබ්බං. ‘කතං වා හොති’ති ඉදං න වත්තබ්බං, කස්මා? අකතං අතික්කාමයතොපි නිස්සග්ගියත්තා, කිඤ්චාපි නිස්සග්ගියං හොති, ඉධ පන තිච්චරාධිට්ඨානමධිජ්ජෙතං. තස්මිං තිච්චරාධිට්ඨානෙ අකතං, අරජිතං, අකප්පියකතඤ්ච ‘ඉමං සඛිසාරිං අධිට්ඨාමී’තිආදිනා නයෙන අධිට්ඨාතුං න වට්ටති, තදත්ථදීපනත්ථං ‘කතං වා හොති’ති වුත්තං. ඉතරථා ‘නිට්ඨිතච්චරස්මිං පටිලද්ධෙ’ති වදෙය්‍ය, එවං සන්තෙ තිච්චරං දසාහං අතික්කාමයතො නිස්සග්ගියන්ති කථං පඤ්ඤායතීති වෙ? වචනජ්ජමාණතො. ‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිච්චරං අධිට්ඨාතුං න විකජ්ජෙතු’න්ති වුත්තත්තා ඉධාපි ‘අතිරෙකච්චරං නාම අනධිට්ඨිත’න්ති එත්තකමෙව වත්තබ්බං සියා. යස්මා ‘කතං වා හොති’ති වචනෙන ඉධාධිජ්ජෙතච්චරෙන සද්ධිං සෙසම්පි දසාහපරමතො උත්තරි ධාරෙතුං න ලබ්භතීති අනුජානන්තො ‘අතිරෙකච්චරං නාම අනධිට්ඨිතං අවිකජ්ජිත’න්ති ආහ. තත්ථ සියා – යථා ‘අවිකජ්ජිත’න්ති අත්ථුද්ධාරවසෙන වුත්තං, තථා ‘විකජ්ජනුපගං පච්ඡිම’න්තිපි. කස්මා? යස්මා තිච්චරමෙව දසාහපරමං ධාරෙතබ්බං

‘නිට්ඨිතච්චරස්මි’න්තිආදිඅනුපඤ්ඤත්තිවසෙන. ඉතරථා එකාභාතික්කමෙපි නිස්සග්ගියං හොති ‘යො පන, භික්ඛු, අතිරෙකච්චරං ධාරෙය්‍ය, නිස්සග්ගියං පාචිත්තිය’න්ති වචනතො. න තිච්චරතො අඤ්ඤම්පි ච්චරං දසාහපරමං ධාරෙතබ්බං, තතො පරං නිස්සග්ගියං ‘අන්තොදසාහ’න්ති වුත්තත්තා. යථාහ ‘අනාපත්ති අන්තොදසාහං අධිට්ඨෙති, විකජ්ජෙතී’ති, ඉතරථා ‘අන්තොදසාහං අධිට්ඨෙතී’ති වචනමත්තමෙව භවෙය්‍ය, තස්මා අට්ඨකථායං වුත්තනයෙනෙව අත්ථො ගහෙතබ්බො. ඉදං සබ්බං අපරෙ වදන්තී’ති. එත්ථ අන්තොකථිනෙ උජ්ජන්තච්චරං කතමෙව සන්තඤ්චෙ, දසාහපරමං ධාරෙතබ්බන්ති ඉදඤ්චිමස්ස සාධනත්ථං වුත්තවචනඤ්ච පරතො ඉධෙව වුත්තච්චාරණාය යථාවුත්තයුත්තියා ව විරුජ්ඣතීති න ගහෙතබ්බං.

ඉධෙව වුත්තච්චාරණා නාම – “ස්වෙ කථිනුද්ධාරො භවිස්සතී”ති අජ්ජ උජ්ජන්තච්චරං තදහෙව අනධිට්ඨහන්තස්ස අරුණුග්ගමනෙ නිස්සග්ගියං. කස්මා? “නිට්ඨිතච්චරස්මි”න්තිආදිනා සික්ඛාපදස්ස වුත්තත්තා. අන්තොකථිනෙ අතිරෙකදසාහම්පි පරිහාරං ලහති, කථිනතො උද්ධං

එකදිවසමිසි න ලහති. යථා කිං? යථා අත්ථතකථිනො සඬ්ඝො අත්ථතදිවසතො පටියාය යාව උබ්භාරා එකදිවසාවසෙසෙපි කථිනුබ්භාරෙ ආනිසංසං ලහති, පුනදිවසෙ න ලහති. සචෙ සතිසම්මොසා භාජනීයවීවරං න භාජිතං, පුනදිවසෙ අනත්ථතකථිනානම්පි සාධාරණං හොති. දිවසා චෙ සාවසෙසා, අත්ථතකථිනස්සෙව සඬ්ඝස්ස පාපුණාති, එවමෙව අත්ථතදිවසතො පටියාය යාව උබ්භාරා අනධිට්ඨිතං අවිකප්පිතං වට්ටති අනුඤ්ඤාතදිවසබ්භන්තරත්තා. කථිනදිවසො ගණනුපගො හොති, උබ්භතදිවසතො පටියාය දසාහපරමං කාලං උප්පන්නවීවරං පරිහාරං ලහති, තතො පරං න ලහති. කස්මා? “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, දසාහපරමං අතිරෙකවීවරං ධාරෙතූ”න්ති වචනතො. අත්තොකථිනෙපි එකාදසෙ අරුණුග්ගමනෙ නිස්සංග්ගියප්පසඬ්ගං “නිට්ඨිතවීවරස්මිං උබ්භතස්මිං කථිනෙ”ති අයං අනුපඤ්ඤත්ති වාරෙත්වා ඨිතා, න ච තෙ දිවසෙ අදිවසෙ අකාසිති. තථා තතියකථිනෙ ච විචාරිතං “නිට්ඨිතවීවරස්මිං භික්ඛුනා උබ්භතස්මිං කථිනෙ භික්ඛුනො පනෙව අකාලවීවරං උප්පජ්ජෙය්‍යා”ති වදන්තෙන භගවතා යං මයා හෙට්ඨා පඨමසික්ඛාපදෙ ‘දසාහපරමං අතිරෙකවීවරං ධාරෙතබ්බ’න්ති අනුඤ්ඤාතං, තම්පි කථිනමාසතො බහි උප්පන්නමෙව, න අත්තොති දීපිතං හොති”ති ච, “කාලෙපි ආදිස්ස දින්නං එතං අකාලවීවර’න්ති (පාරා. 500) වචනතො කථිනුබ්භාරතො උද්ධං දසාහපරිහාරං න ලහතීති දීපිතං හොති, තෙහි සද්ධිං පුන කථිනුබ්භාරතො උද්ධං පඤ්ච දිවසානි ලහතීති පසඬ්ගොපි ‘නිට්ඨිතවීවර...පෙ.... බිජ්ජමෙව කාරෙතබ්බ’න්ති අකාලවීවරස්ස උප්පත්තිකාලං නියමෙත්වා චුත්තත්තා වාරිතො හොති. තදුභයෙන කථිනබ්භන්තරෙ උප්පන්නවීවරං කථිනුබ්භාරතො උද්ධං එකදිවසමිසි පරිහාරං න ලහතීති සිද්ධං හොති”ති ච. තස්මා දුට්ඨමිපෙනං විචාරණං සන්ධාය අම්භෙහි “ඉධෙව චුත්තවිචාරණාය යථාචුත්තයුත්තියා ච විරුජ්ඣතීති න ගහෙතබ්බ”න්ති චුත්තත්ති වෙදිතබ්බං.

එත්ථාහ – “නිට්ඨිතවීවරස්මිං උබ්භතස්මිං කථිනෙ”ති ඉදං භූමිමං කිං වීවරස්ස උප්පත්ති නියමෙති, උදාහු ධාරණං, උදාහු උභයන්ති, කිඤ්චෙත්ථ, යදි උප්පත්තිං නියමෙති, පච්ඡිමකත්තිකමාසෙ එව උබ්භතස්මිං කථිනෙ උප්පන්නවීවරං තතො පටියාය දසාහං ධාරෙතබ්බං අනිට්ඨිතෙපි තස්මිං මාසෙති ආපජ්ජති. අථ ධාරණං නියමෙති, අත්තොකථිනෙ උප්පන්නවීවරං උබ්භතෙපි දසාහපරමං ධාරෙතබ්බන්ති ආපජ්ජති. අථ උභයං නියමෙති,

තනියකලීනෙ විය විසෙසෙත්වා වත්තබ්බන්ති? වුවුවනෙ - කාමං උභයං නියමෙති, න පන විසෙසනෙ පයොජනං අත්ථි. යං අන්තොකලීනෙ උප්පන්නවීවරං සන්ධාය “නිට්ඨිතවීවරස්මි”න්ති චුත්තං, න තං සන්ධාය “ධාරෙතබ්බ”න්ති චුත්තං, සාධිතඤ්ඤෙතං. “කතං වා හොති”ති ආදිවචනතො තදත්ථසිද්ධි, තෙන පුන විසෙසනෙ පයොජනං නත්ථි, න හි කතමෙව නිස්සංග්ගියං කරොති, න ච නට්ඨාදිකං ධාරෙතුං සක්කාති. යෙන වා අධිප්පායෙන භගවතා ඉදං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං, සො අධිප්පායො තනියකලීනෙ පකාසිතොති වෙදිතබ්බො. කස්මා තත්ථ පකාසිතොති වෙ? විසෙසවිධානදස්සනාධිප්පායතො. විසෙසවිධානඤ්ඤි “නො වස්ස පාරිපුරි”ති ආදි. තත්ථාපි “වීවරං උප්පජ්ජෙය්‍යා”ති අවත්වා “අකාලවීවරං උප්පජ්ජෙය්‍යා”ති විසෙසනෙන උබ්භතෙපි කලීනෙ කාලවීවරං අත්ථිති දීපෙති. කිඤ්චෙතං? පච්ඡිමකත්තිකමාසෙ උප්පන්නවීවරං, තෙනෙව තත්ථ “අනත්ථතෙ කලීනෙ එකාදසමාසෙ උප්පන්න”න්ති චුත්තං, තස්මා උප්පත්තිනියමෙ චුත්තදොසාභාවසිද්ධි. යඤ්ච තත්ථ “කාලෙපි ආදිස්ස දින්නං එතං අකාලවීවරං නාමා”ති චුත්තං, තස්ස ද්වෙ අත්ථවිකප්පා. ආදෙසවසෙන “අකාලවීවර”න්ති ලද්ධසඬ්ඛ්‍යමිපි කාලෙ උප්පන්නත්තා කාලපරිහාරං ලහති, පගෙවානාදෙසන්ති අයං පටිමො විකප්පො උප්පත්තිනියමෙ චුත්තදොසාභාවමෙව උපත්ථමිහෙති. තථා ආදෙසවසෙන අකාලවීවරසඬ්ඛ්‍යං ගතං වීවරකාලෙ උප්පන්නත්තා වීවරකාලතො පරං දසාහපරිහාරං න ලහති, පගෙවානාදෙසන්ති අයං දුතියො ධාරණනියමෙ චුත්තදොසාභාවමෙව උපත්ථමිහෙති. යදි එවං ආදෙසවසෙන අකාලවීවරස්ස අකාලවීවරතා කිමත්ථිකාති වෙ? සඬ්ඝද්දෙසිකස්ස තස්ස අත්ථතකලීනස්සපි භික්ඛුසඬ්ඝස්ස සාධාරණභාවත්ථිකාති වෙදිතබ්බො.

අපිව පුග්ගලස්ස කලීනදිවසාපි දිවසාව. එවං ගණනුපගත්තා අකාලවීවරසඬ්ඛ්‍යාපටිලාභානුභාවෙන “උබ්භතස්මි. කලීනෙ”ති වචනාපෙක්ඛස්ස අනිස්සංග්ගියත්තා තදනුලොමත්තා “කාලවීවරස්සපි”ති එවං සබ්බථා චතුබ්බිධං එත්ථ වචනන්ති වෙදිතබ්බං. අපිව අත්ථි එකච්චෙන කලීනද්ධාරෙන උබ්භතෙ කලීනෙ උප්පන්නං එකච්චස්ස භික්ඛුනො කාලවීවරං හොති, එකච්චස්ස අකාලවීවරං, තං සීමාතික්කන්තස්ස, නො උබ්භාරගතං. තං ද්වින්නං වසෙන උබ්භතෙ උප්පන්නං යපෙත්වා ඉතරෙසං අඤ්ඤතරෙන

උබ්භතෙ උප්පන්නන්ති වෙදිතබ්බං. තඤ්ඤි යස්ස උබ්භතං, තස්ස අකාලච්චරං, ඉතරස්ස කාලච්චරං. තථා අත්ථි එකච්චෙන කථිනුද්ධාරෙන උබ්භතෙ කථිතෙ උප්පන්නං සබ්බස්සපි අකාලච්චරමෙව හොති. තං යථායපිතං වෙදිතබ්බං. තථා අත්ථි උබ්භතස්මිං කථිතෙ උප්පන්නං යපෙත්වා වස්සානස්ස පච්ඡිමෙ මාසෙ උප්පන්නං. තථා අත්ථි උබ්භතස්මිං කථිතෙ උප්පන්නං අකාලච්චරං, තං හෙමන්තෙ, ගිම්හෙ වා උප්පන්නන්ති වෙදිතබ්බං. එවං පුග්ගලකාලභෙදතො බහුවිධත්තා උප්පන්නස්ස “උබ්භතස්මිං කථිතෙ උප්පන්න”න්ති න චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. අනෙකංසිකත්තා ඉමම්පි අත්ථවිකප්පං දස්සෙතුං “උබ්භතස්මිං කථිතෙති භික්ඛුනො කථිතං උබ්භතං හොති”ති. එත්තාවතා සිද්ධෙපි “අට්ඨන්තං මාතිකානං අඤ්ඤතරායා”තිආදි චුත්තං. “ධාරයාමි”ති භික්ඛුනීච්චිගීතො ආගතොති වත්තබ්බො. “එව”න්ති වචනෙන වචනභෙදො තත්ථ නත්ථිති චුත්තං හොති.

“විකප්පනුපගං පච්ඡිම”න්ති ඉදං සබ්බසම්මානිකත්තා චුත්තං. “අධිට්ඨානුපගං පච්ඡිම”න්ති අසබ්බසම්මානිකං. න භි යත්තකං සම්මාපි අධිට්ඨානුපගං පච්ඡිමං, තත්තකං අන්තරවාසකාදි අධිට්ඨානුපගං පච්ඡිමං හොති අධිට්ඨානස්ස බහුවිධත්තා. න එවං විකප්පනාය භෙදො තස්සා එකවිධත්තාති වෙදිතබ්බං. “එකාදසෙ අරුණුග්ගමනෙ නිස්සග්ගිය”න්ති අන්තිමං යපෙත්වා තතො පුරිමතරස්මිත්ති අත්ථො වෙදිතබ්බො. අන්තිමං නාම අපරකත්තිකාය පට්ඨාරුණුග්ගමනං. තඤ්ඤි කාලත්තා නිස්සග්ගියං න කරොති, තෙනෙවාහ අච්චෙකච්චරසික්ඛාපදට්ඨකථායං “ඡට්ඨිතො පට්ඨාය පන උප්පන්නං අනච්චෙකච්චරම්පි පච්චුද්ධරිත්වා යපිතච්චරම්පි එතං පරිහාරං ලහතියෙවා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.646-9). ඉමංයෙව නයං සන්ධාය “අච්චෙකච්චරස්ස අනත්ථතෙ කථිතෙ එකාදසදිවසාධිකො මාසො, අත්ථතෙ කථිතෙ එකාදසදිවසාධිකා පඤ්ච මාසා, තතො පරං එකදිවසම්පි පරිහාරො නත්ථි”ති තත්ථෙවාහ. ඉමස්මිං නයෙ සිද්ධෙ අනච්චෙකච්චරං ද්වාදසාහෙ න ලහතීති සිද්ධමෙව හොති. තතො “අනච්චෙකච්චරෙ අනච්චෙකච්චරසඤ්ඤි, අනාපත්ති”ති (පාරා. 650) එත්ථ අච්චෙකච්චරසදිසෙ අඤ්ඤස්මිං අනධිට්ඨිතෙති සිද්ධං හොති. තත්ථ පන “පඤ්ච මාසා”ති උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදවචනං. වස්සිකසාට්ඨිකඤ්ච අවස්සිකසාට්ඨිකභාවං පත්වා එකාදසමාසෙ පරිහාරං ලහතීති වෙදිතබ්බං.

“දසාහප්පට්ච්ඡන්තං.

පක්ඛඅතිරෙකපක්ඛමාසඅතිරෙකමාසපට්ච්ඡන්ත”න්තිආදිවචනාහෙදො විය, න ඉධ වචනාහෙදො, තස්මා සංවච්ඡරානික්කන්තමපි දසාහානික්කන්තමෙව නාම, තථා දුතියකථිනෙපි සංවච්ඡරවිජ්ජපුත්ථමපි රත්තිවිජ්ජපුත්ථමෙව. තතියෙ සංවච්ඡරානික්කන්තමපි මාසානික්කන්තමෙව නාමාති වෙදිතඛ්ඛං. “අනධිට්ඨිතෙ අධිට්ඨිතසඤ්ඤී නිස්සංග්ගියං පාවිත්තිය”න්ති ඉදමෙකස්ස තිකපාවිත්තියස්ස ආදිපදදීපනං. එස නයො අවිකප්පිතෙතිආදීසුපි, තස්මා එත්ථ අට්ඨසු තිකච්ඡෙදෙසු එකං විත්ථාරෙත්වා ඉතරෙසං එකෙකමාදිපදං විත්ථාරෙත්වා ද්වෙ ද්වෙ භගවතාව සඬ්ඛිත්තත්තාති බහුසුපි තිකච්ඡෙදෙසු සම්භවන්තෙසු එකො එව වුච්චති, “අයං විනයස්ස ධම්මතා”ති වදන්ති. දුක්කට්ඨාරෙසු පන එකං දුක්කට්ඨං විත්ථාරෙත්වා සෙසානි සත්ත තථෙව සඬ්ඛිත්තාති. තථා අන්තිමන්තිමො එකෙකො අනාපත්තිකොට්ඨාසොති වෙදිතඛ්ඛං.

අනාපත්ති අන්තොදසාහන්ති අයං සඬ්ඛෙපත්ථො — තං දසාහපරමං ධාරෙතඛ්ඛං. තං අතිරෙකච්චරං යථාසකං අධිට්ඨානං අන්තොදසාහං අධිට්ඨෙති වා විකප්පෙති වා විස්සජ්ජෙති වා අත්තනො ධම්මතාය නස්සති වා විනයස්සති වා ඩය්හති වා අඤ්ඤො වා තං අවිජ්ජන්දිත්වා ගණ්හාති විස්සාසන්තො වා ගණ්හාති පාවිත්තියතො අනාපත්ති. දුක්කට්ඨො පන සියා ආපත්ති සියා අනාපත්ති සඤ්ඤාහෙදෙන. අන්තිමානං පනෙත්ථ ද්විත්තං පදානං වසෙන අනවිජ්ජන්තො අවිජ්ජන්තසඤ්ඤී නිස්සංග්ගියං පාවිත්තියං. අවිස්සාසග්ගාහෙ විස්සාසග්ගාහසඤ්ඤී නිස්සංග්ගියං පාවිත්තියන්තිආදිකා ද්වෙ තිකපාවිත්තියා, ද්වෙ ව දුක්කට්ඨා සඬ්ඛිත්තාති වෙදිතඛ්ඛා. එත්ථ හි යදි අන්තොදසාහං අධිට්ඨෙති, දසාහපරමං අරුණං අතික්කමිත්වා තස්ස දිවසභාගෙ අධිට්ඨහතීති වෙදිතඛ්ඛං. අයං තාව පාළිවිනිච්ඡයො.

අට්ඨකථායං පන ඉතො ගරුකතරානීතිආදිමිහි අයං වොදනාපුබ්බභිගමො විනිච්ඡයො — ගණ්ඨිපදෙ පනස්ස ඉතො නිස්සට්ඨච්චරදානතො ගරුකමිපි ඤත්තිදුතියකම්මං යථා අපලොකනෙන කරොන්ති, එවමිදං ඤත්තියා කත්තඛ්ඛමපි පකතිවචනෙන වට්ඨති. යදි එවං පරිවාරෙ කම්මවග්ගස්ස අට්ඨකථායං “ඤත්තිකම්මමිපි එකං ඤත්තිං යපෙත්වා කාතඛ්ඛං,

අපලොකනකම්මාදිවසෙන න කාතබ්බ”න්ති (පරි. අට්ඨ. 482) යං චුත්තං, තෙන විරුජ්ඣෙය්‍ය. තෙනෙතං චුච්චති “තෙසං එතං අනුලොම”න්ති, තස්මා අනුලොමනයෙනෙව තං චුත්තං. නියමං පන යථා ද්විත්තං පාරිසුද්ධිඋපොසංචා විනා ඤත්තියා හොති, එවං ද්විත්තං නිස්සට්ඨවීරදානම්පිති වදාම, තස්මා “ආයස්මතො දෙමා”ති වත්තුං වට්ටති. කථං පනෙතං ඤාතබ්බන්ති? තදනුලොමත්තාති. එකදෙවෙදං ඤත්තිකම්මං අපලොකනෙනාපි කාතුං වට්ටතිති සාධනන්ති වෙදිතබ්බන්ති ආචරියො. අනුගණ්ඨීපදෙ පනෙත්ථ වොදනං කත්වා “එතං සාධිතං. ඤත්තිකම්මං එකං ඤත්තිං යපෙත්වාච කාතබ්බ”න්ති පාළියා ආගතං සන්ධාය චුත්තං, ඉදං පන පාළියං නාගතං, ලෙසතො ආහරිත්වා චුත්තන්ති කත්වා එතං අපලොකනෙනාපි වට්ටතිති.

468. එස නයොති අඤ්ඤෙසං වීචරෙසු උපවිකාදිහි බාගිනෙසු මමපි බාගිතානීතිආදි. “අඤ්ඤෙන කතං...පෙ.... සාධක”න්ති වචනතො සමානජාතිකං, එකත්ථජාතිකඤ්ච තතියකථිතං පයමසමානමෙවාති සිද්ධං හොති.

469. තිච්චරං අධිට්ඨාතුන්ති එත්ථ තිච්චරං තිච්චරාධිට්ඨානෙන අධිට්ඨාතබ්බයුත්තකං, යං වා තිච්චරාධිට්ඨානෙන අධිට්ඨාතුං අවිකප්පෙතුං අනුජානාමි, තස්ස අධිට්ඨානකාලපරිච්ඡෙදාභාවතො සබ්බකාලං ඉච්ඡන්තස්ස අධිට්ඨාතුංයෙව අනුජානාමි, තං කාලපරිච්ඡෙදං කත්වා විකප්පෙතුං නානුජානාමි. සති පන පච්චයෙ යදා තදා වා පච්චුද්ධරිත්වා විකප්පෙතුං වට්ටතිති “අනාපත්ති අන්තොදසාහං අධිට්ඨෙති, විකප්පෙති”ති වචනතො සිද්ධං හොතිති චුත්තමෙතං. වස්සිකසාටිකං තතො පරං විකප්පෙතුංයෙව නාධිට්ඨාතුං. වත්ථඤ්චි කතපරියොසිතං අන්තොචතුමාසෙ වස්සානදිවසං ආදිං කත්වා අන්තොදසාහෙ අධිට්ඨාතුං අනුජානාමි, චතුමාසතො උද්ධං අත්තතො සන්තකං කත්වා යපිතුකාමෙන විකප්පෙතුං අනුජානාමිති අත්ථො. සුගතච්චරතො උභනකන්ති තිණ්ණම්පි වීචරානං උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදො. “තිච්චරං පන පරික්ඛාරවොළං අධිට්ඨාතුං වට්ටති”ති වාදෙ පන සති තථාරූපපච්චයෙ වට්ටති. යථා සති පච්චයෙ විකප්පෙතුං වට්ටතිති සාධිතමෙතං, පගෙව අඤ්ඤෙන අධිට්ඨානෙන අධිට්ඨාතුං.

“අන්තොදසාහං අධිට්ඨෙති, විකප්පෙති”ති අනියමතො චුත්තන්ති සඬ්ඝාටි, උත්තරාසඬ්ඝො, අන්තරවාසකන්ති අධිට්ඨිතානධිට්ඨිතානං සමානමෙව නාමං. “අයං සඬ්ඝාටි”ති ආදීප්ප (මහාව. 126) හි අනධිට්ඨිතා චුත්තා. “තිථිවරෙන විජ්ජවසෙය්‍යා”ති එත්ථ අධිට්ඨිතා චුත්තා. සාමන්තවිහාරෙ වාති ගොචරගාමතො විහාරෙති ධම්මසිරිත්ථෙරො. දුරතරෙපි ලබ්භතෙවාති ආවරියො. අනුගණ්ඨීපදෙපි “සාමන්තවිහාරෙ වාති දෙසනාසිසමත්තං, තස්මා යපිතට්ඨානං සල්ලක්ඛෙත්වා දුරෙ ධීතමපි අධිට්ඨාතඛිබ්බ”න්ති චුත්තං. සාමන්තවිහාරො නාම යත්ථ තදභව ගන්ත්වා නිවත්තිතුං සක්කා. රත්තිවිජ්ජවාසං රක්ඛන්තෙන තතො දුරෙ ධීතං අධිට්ඨාතුං න වට්ටති, එවං කිර මහාඅට්ඨකථායං චුත්තන්ති. කෙච්චි “චීවරවංසෙ යපිතං අඤ්ඤො පරිවත්තිත්වා නාගදන්තෙ යපෙති, තං අජානිත්වා අධිට්ඨානන්තස්සපි රුහති චීවරස්ස සල්ලක්ඛිතත්තා”ති වදන්ති. අධිට්ඨානිත්වාති පරික්ඛාරවොළාදිවසෙන. මහන්තතරමෙවාති ආදි සබ්බාධිට්ඨානසාධාරණලක්ඛණං. තත්ථ පුන අධිට්ඨාතඛිබ්බමෙවාති අධිට්ඨිතචීවරස්ස එකදෙසභූතත්තා. අනධිට්ඨිතඤ්ඤෙව, අධිට්ඨිතස්ස අජ්ජහාවෙන එකදෙසභූතං අධිට්ඨිතසඬ්ඛ්‍යමෙව ගච්ඡති. තථා අධිට්ඨිතඤ්ඤෙව, අනධිට්ඨිතස්ස එකදෙසභූතං අනධිට්ඨිතසඬ්ඛ්‍යං ගච්ඡතිති හි ලක්ඛණං, න කෙවලඤ්ඤෙත්ථ දුතියපට්ටමෙව, තතියපට්ටාදිකමිපි. යථාහ “අනුජානාමි...පෙ.... උතුද්ධට්ඨානං දුස්සානං චතුගුණං සඬ්ඝාටිං...පෙ.... පංසුකුලෙ යාවදන්ථ”න්ති (මහාව. 348).

අවසෙසා භික්ඛුති වක්ඛමානකාලෙ නිසින්නා භික්ඛු. තස්මා වට්ටතිති යථා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිථිවරං අධිට්ඨාතුං න විකප්පෙතු”න්ති චුත්තං, එවං පරික්ඛාරවොළමිපි චුත්තං, න තස්ස උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදො චුත්තො, න ව සඬ්ඛ්‍යාපරිච්ඡෙදො, තස්මා තිණ්ඨි චීවරානි පච්චුද්ධරිත්වා “ඉමානි චීවරානි පරික්ඛාරවොළානි අධිට්ඨාමි”ති අධිට්ඨානිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතිති අත්ථො. “නිධානමුඛමෙත”න්ති කථං පඤ්ඤායතිති වෙ? “තෙන ඛො පන සමයෙන භික්ඛුනං පරිපුණ්ණං හොති තිථිවරං, අත්ථො ව හොති පරිස්සාවනෙහිපි ථවිකාහිපි”ති එතස්මිං වත්ථුස්මිං. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පරික්ඛාරවොළ”න්ති (මහාව. 358) අනුඤ්ඤාතත්තා. භික්ඛුනඤ්ඤෙව එකමෙව පරිස්සාවනං, ථවිකා වා වට්ටති, න ද්වෙ වා තිණ්ඨි වාති පටික්ඛෙපාභාවතො

විකල්පප්‍රකාශනවිෂයයෙහි, අතිරේකප්‍රකාශන වා පරිස්සාවනාදීනි පරික්ඛාරානි කල්පනානි සිද්ධං. යදි එවං “යංනුනාහං භික්ඛුනං විවරෙ සීමං ඛන්ධෙය්‍යං මරියාදං යපෙය්‍යං”න්ති (මහාව. 346) වචනවිරෝධොති චෙ? න, අනුසන්ධියා අජානනතො, විරෝධතො ව. කිං චුත්තං හොති? විවරක්ඛන්ධකො (මහාව. 326 ආදයො) පයමං ගහපතිවිවරං අනුක්ඛානං, තතො පාචාරකොසියකොප්පකම්බලාදි. තතො “තෙන ඛො පන සමයෙන සඨසස්ස උච්චාවචානි විවරානි උප්පන්නානි හොන්ති. අථ ඛො භික්ඛුනං එතදහොසි ‘කිං නු ඛො භගවතා විවරං අනුක්ඛානං, කිං අනුක්ඛානං’”න්ති එතස්මිං වත්ථස්මිං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ඡ විවරානි ඛොම”න්තිආදිනා (මහාව. 339) කල්පයවිවරජානි අනුක්ඛානා, න පන සඨකායාපමාණං. තතො “අද්දස භගවා...පෙ.... සම්බුද්ධො භික්ඛු විවරෙහි උභ්‍යන්තරෙ සිසෙපි විවරෙහිසිං කරන්වා ඛන්ධෙපි විවරෙහිසිං කරන්වා කට්ඨාපි විවරෙහිසිං කරන්වා ආගච්ඡන්තෙ, දිස්වාන භගවතො එතදහොසි...පෙ.... යෙපි ඛො තෙ කුලපුත්තා ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ සිතාලකා සිතභිරුකා, තෙපි සක්කොන්ති තිවිවරෙන යාපෙතුං, යංනුනාහං භික්ඛුනං විවරෙ සීමං ඛන්ධෙය්‍යං මරියාදං යපෙය්‍යං තිවිවරං අනුජානෙය්‍යං”න්ති (මහාව. 346) විවරං අනුක්ඛානං, තස්ස ඛො එකමෙව. ඡබ්බංගියා පන මිච්ඡා ගහෙත්වා බහුනි පරිහරිංසු. තානි තෙසං අතිරේකට්ඨානෙ ඨිතානි හොන්ති. තතො “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, දසාහපරමං අතිරේකවිවරං ධාරෙතු”න්ති (මහාව. 347) අනුක්ඛානං, තෙනෙතං පක්ඛායති. අතිරේකානි බහුනි විවරානි තෙ පරිහරිංසු, “තානි දසාහපරමමෙව ධාරෙතුං අනුජානාමි, න තමෙවෙක”න්ති වදන්තෙන යා පුබ්බෙ තිවිවරාධිට්ඨානසඨකා විවරෙ සීමාබද්ධා, මරියාදා ව යපිතා, තාය සතිපි තිවිවරබාහුල්ලපරිහරණක්කමො දස්සිතො දිවසපරිච්ඡේදවසෙන. තතො පරං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අතිරේකවිවරං විකල්පෙතු”න්ති (මහාව. 347) අනුජානන්තෙන විනාපි දිවසපරිච්ඡේදෙන අතිරේකවිවරපරිහරණක්කමො දස්සිතොති ද්වෙපි තානි නිධානමුඛානිනි සිද්ධං. තථා පරික්ඛාරවොළාධිට්ඨානමපි සියා, අක්ඛානං ඉතරවිවරාධිට්ඨානානුජානනවිරෝධො සියා සීමාමරියාදට්ඨපනවිරෝධතො. තිවිවරාධිට්ඨානපක්ඛායත්තියෙව තිවිවරමරියාදා හොති. තෙන චුත්තං “පාටෙක්කං නිධානමුඛමෙන”න්ති. “පයමං තිවිවරං තිවිවරාධිට්ඨානෙන අධිට්ඨානබ්බං, පුන පරිහරිතුං අසක්කොන්තෙන පච්චුද්ධරිත්වා

පරික්ඛාරවොළං අධිට්ඨාතඛිබ්බං, න ත්වෙව ආදිතොව ඉදං චුත්ත”න්ති චුත්තං.
 “යථා තිච්චරං පරිහරිතුං අසක්කොන්තස්ස ගිලානස්ස විජ්ජවාසසම්මුති
 අනුඤ්ඤාතා, අගිලානස්සපි සාසඬකසික්ඛාපදෙ (පාරා. 652) තස්ස අන්තරසරෙ
 නික්ඛෙපො ව, තතොපි සති පච්චයෙ ඡාරත්තවිජ්ජවාසො, තතොපි
 අසක්කොන්තස්ස පච්චුද්ධාරො, පච්චුද්ධට්ඨමිති අන්තොදසාහෙ අධිට්ඨාතුං,
 අසක්කොන්තස්ස විකප්පනා ව අනුඤ්ඤාතා. තථෙව ද්විත්තමිති
 සම්මුඛාපරම්මුඛාවිකප්පනානං පරසන්තකත්තා විකප්පනපච්චයෙ අසති
 ‘පරික්ඛාරවොළ’න්ති අධිට්ඨහිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං භගවතා අනුඤ්ඤාතං සියා,
 යතො තදධිජ්ජායඤ්ඤා එවං වදන්ති”ති මහාපච්චරියමිති චුත්තං. පුබ්බෙතිආදි
 “පාටෙක්කං නිධානමුඛ”න්ති චුත්තස්ස පයොගදස්සනත්ථං චුත්තං.
 අබද්ධසීමායං දුජ්ජපරිහාරන්ති විකප්පනාදිඅත්ථාය උපචාරං අතික්කමිත්වාපි
 ගමනසම්භවතො.

වස්සිකසාටිකා අනතිරිත්තජ්ජමාණාති තස්සා උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදස්ස
 චුත්තත්තා චුත්තං. පච්චත්ථරණමිති අධිට්ඨාතඛිබ්බමෙවාති “ඉදං, භන්තෙ,
 අම්භාකං සෙනාසනස්ස උපරි අත්ථරිතඛිබ්බ”න්තිආදිනා දින්නං
 නාධිට්ඨාතඛිබ්බං, “ඉදං තුම්භාක”න්ති දින්නං සයං අධිජ්ජෙතංව
 අධිට්ඨාතඛිබ්බන්ති අධිජ්ජායො. “සකිං අධිට්ඨිතං අධිට්ඨිතමෙව භොති, න පුන
 පච්චුද්ධරියති කාලපරිච්ඡෙදාභාවතො”ති ලිඛිතං. “එකච්චනෙනපි වට්ඨතිති
 අපරෙ”ති චුත්තං. භෙසජ්ජනවකම්මමාතාපිතුආදිනං අත්ථායාති එත්ථ “ඉම්නා
 භෙසජ්ජං චෙතාපෙස්සාමි, ඉදං මාතුයා දස්සාමි”ති ය්පෙන්නෙන අධිට්ඨාතඛිබ්බං.
 “ඉදං භෙසජ්ජස්ස, ඉමං මාතුයා”ති විහජන්නෙන අධිට්ඨාතකිච්චං නත්ථිති
 අපරෙ”ති චුත්තං. “සකභාවං මොචෙත්වා ය්පනං සන්ධායාහා”ති ලිඛිතං.

“පුන අධිට්ඨාතඛිබ්බන්ති අයං සඬගීතිතො පට්ඨාය ආගතඅට්ඨකථාවාදො.
 තතො පරං ආචරියානං තත්ථ තත්ථ යුත්තිවිචාරණා”ති චුත්තං.
 පමාණවිචරස්සාති පච්ඡිමජ්ජමාණස්ස. ද්වෙ විචරානීති සහ උත්තරාසඬගෙන.
 එස නයොති පමාණයුත්තෙසු යත්ථ කත්ථවීතිආදිනයොව. “තං
 අතික්කාමයතො ඡෙදනක”න්ති (පාවි. 533) වචනතො උත්තරි පටිසිද්ධං,
 තතො භෙට්ඨා අජ්ජපටිසිද්ධත්තා වට්ඨති. තත්ථ සියා — තිච්චරස්ස
 පච්ඡිමජ්ජමාණං විසුං සුත්තෙ නත්ථිති, න වත්තඛිබ්බං, සික්ඛාකරණියෙහි
 සිද්ධත්තා. කිං චුත්තං භොති? “පරිමණ්ඩලං නිවාසෙස්සාමි, පාරුපිස්සාමි,

සුප්පට්ච්ඡන්තො අන්තරසරෙ ගම්ප්පාමි'ති (පාවි. 576-579) වචනතො යත්තකෙන පමාණෙන පරිමණ්ඩලතා, සුප්පට්ච්ඡන්තතා ච අට්ඨකථායං චුත්තක්කමෙන සම්පජ්ජති'ති වත්තබ්බං. තෙසං වසෙන පච්ඡිමප්පමාණන්ති සිද්ධං, තඤ්ච ඛො මුට්ඨිපඤ්චකාදි යථාචුත්තමෙව චුච්චතෙ. තෙනෙවාහ ලෙසං යපෙත්වා “විසුං සුත්තෙ නත්ථි”ති.

අපිචෙත්ථ අධිජ්ජෙතං, තථාපි න සමෙතියෙවාති අත්ථො, තස්මා “යදී”තිආදිසම්බන්ධො අද්ධා චුත්තො. යස්මා පරිච්ඡන්තො සමෙති ච. ඉතරෙසු පන එකච්චස්මිං ආවරියවාදෙ නෙව පරිච්ඡෙදො අත්ථි. එකච්චස්මිං න පුබ්බාපරං සමෙතීති සම්බන්ධො. අධිට්ඨානං අධිට්ඨානමෙව, පරිභොගකාලෙ පන අරජිතං න වට්ටති. ඉදං සබ්බං තිථිවරෙ එව. ඉමස්ස පන සික්ඛාපදස්ස අයං සඬ්ඛෙපවිනිච්ඡයො – අනත්ථතෙ කථිතෙ හෙමන්තානං පයමදිවසතො පට්ඨාය අත්ථතෙ කථිතෙ ගිම්හානං පයමදිවසතො පට්ඨාය උප්පන්නචීවරං සන්ධාය “නිට්ඨිතචීවරස්මි”න්තිආදි චුත්තන්ති.

එත්ථාහ – “රජකෙහි ධොවාපෙත්වා සෙතං කාරාපෙන්තස්සාපි අධිට්ඨානං අධිට්ඨානමෙවා”ති වචනතො අරජිතෙපි අධිට්ඨානං රුහති, තෙන සුචිකම්මං කත්වා රජිත්වා කප්පබ්බන්දුං දත්වා අධිට්ඨානබ්බන්ති නියමො න කාතබ්බොති? චුච්චතෙ, කාතබ්බොව පත්තො විය අධිට්ඨිතො. යථා පුන සෙතභාවං, තම්බභාවං චා පත්තො අධිට්ඨානං න විජහති, න ච පන තාදිසො අධිට්ඨානං උපගච්ඡති, එවමෙතං දට්ඨබ්බන්ති. “යතො පට්ඨාය පරිභොගාදයො වට්ටන්ති, තතො පට්ඨාය අන්තොදසාහෙ අධිට්ඨානබ්බ”න්ති වදන්ති.

අවිසෙසෙන චුත්තචචනන්ති අධිට්ඨානබ්බං අධිට්ඨෙති, විකප්පෙතබ්බං විකප්පෙතීති එවං සවිසෙසං කත්වා අවචනං “න විකප්පෙතු”න්ති (මහාව. 358) ඉමිනා විරුද්ධං විය දිස්සති. ඉදානි ඉදං අධිට්ඨානවිකප්පනනයපට්ඨෙද්ධං බන්ධකං, පරිවාරඤ්ච මිස්සෙත්වා පකිණ්ණකං චුච්චති – බන්ධකෙ තාව “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිථිවරං අධිට්ඨාතුං න විකප්පෙතුං, වස්සිකසාටිකං වස්සානං වාතුමාසං අධිට්ඨාතුං, තතො පරං විකප්පෙතු”න්තිආදි චුත්තං. පරිවාරෙ “න නව චීවරානි අධිට්ඨාතබ්බානි, න නව චීවරානි විකප්පෙතබ්බානි”ති (පරි. 329), “දසකෙ දස, එකාදසකෙ එකාදස චීවරානි අධිට්ඨාතබ්බානි, න විකප්පෙතබ්බානි”ති (පරි. 331) ච අනෙකක්ඛන්තුං

වචනෙන සුට්ඨු දළ්භං කත්වා “සබ්බානි චීවරානි අධිට්ඨානබ්බානි, න විකජ්ජෙතබ්බානි”ති වුත්තං, තස්මා උභොපි තෙ විරුද්ධා විය දිස්සන්ති, බන්ධකෙ එව ව “වස්සිකසාටිකං වස්සානං වාතුමාසං අධිට්ඨාතුං තතො පරං විකජ්ජෙතු”න්ති (මහාව. 358) වුත්තං. තදට්ඨකථායං “වස්සිකසාටිකා අනාතිරික්තජපමාණා නාමං ගහෙත්වා වුත්තනයෙනෙව චත්තාරො වස්සිකෙ මාසෙ අධිට්ඨානබ්බා, තතො පරං පච්චුද්ධරිත්වා විකජ්ජෙතබ්බා”ති වුත්තං. ඉදංඤ්ච විරුද්ධං විය දිස්සති අඤ්ඤමඤ්ඤං හෙමන්තෙ පච්චුද්ධාරසම්භවතො, වස්සානෙ විකජ්ජනාසම්භවතො ව. තථා ඉධ “අනාපත්ති අත්තොදසාහං අධිට්ඨෙති විකජ්ජෙති”ති වචනජපමාණතො සබ්බත්ථ විකජ්ජනාය අජපටිසිද්ධභාවො වෙදිතබ්බොති (පාරා. අට්ඨ. 2.469) අට්ඨකථාවචනං පරිවාරවචනෙන විරුද්ධං විය දිස්සති, න හි විරුද්ධං තථාගතා භාසන්ති, තස්මා අට්ඨකථානායොවෙත්ථ පටිසරණං, යෙන සබ්බමිපි තං එකරසං හොති. පරිවාරවට්ඨකථායඤ්ච වුත්තං “න විකජ්ජෙතබ්බානිති අධිට්ඨිතකාලතො පට්ඨාය න විකජ්ජෙතබ්බානි”ති (පරි. අට්ඨ. 329). තිච්චරානි අධිට්ඨිතකාලතො පට්ඨාය, වස්සිකසාටිකාදීනි ච අත්තතො අත්තතො අධිට්ඨානබ්බෙත්තෙ න අකාමා විකජ්ජෙතබ්බානිති අත්ථො, අවසෙසපාළි, අත්ථො ච ඉධ අට්ඨකථායං වුත්තො, තස්මා සබ්බමිපෙනං එකරසන්ති.

එත්ථාහ - යදි එවං “නච චීවරානි නාධිට්ඨානබ්බානි”ති ච වත්තබ්බං. විකජ්ජිතකාලතො පට්ඨාය හි නාධිට්ඨානබ්බානිති? එත්ථ වුච්චතෙ - “තිච්චරං අධිට්ඨාතුං න විකජ්ජෙතුං...පෙ.... පරික්ඛාරවොළං අධිට්ඨාතුං න විකජ්ජෙතු”න්ති එත්ථ සබ්බත්ථ අධිට්ඨානෙ පටිසෙධාදස්සනතො, විකජ්ජනාය අදස්සනතො ච “තතො පර”න්ති ද්විස්ථෙව පරිච්ඡෙදදස්සනතො ච “නච චීවරානි අධිට්ඨානබ්බානි, න විකජ්ජෙතබ්බානි චෙව වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. අපරො නයො - අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිච්චරං අධිට්ඨාතුං අකාමා. කස්මා? කාලෙ උජ්ජන්තං අනාධිට්ඨහන්තස්ස කාලාතික්කමෙ ආපත්තිසම්භවතො, අකාලෙ උජ්ජන්තං අනාධිට්ඨහන්තස්ස දසාහාතික්කමෙ ආපත්තිසම්භවතො ව. තත්ථ යං කාලෙ උජ්ජන්තං අජපහොන්තෙපි දසාහෙ කාලාතික්කමෙ ආපත්තිකරං, තං නිස්සජ්ජනකාලෙ “ඉදං මෙ, හන්තෙ, අතිරෙකචීවරං ධාරිතං නිස්සග්ගියං, ඉමාහං සඬ්ඝස්සා”තිආදිනා නිස්සජ්ජිතබ්බං, ඉතරං යථාපාළිමෙව. තත්ථ පට්ඨනායො “යො පන, භික්ඛු,

අතිරෙකච්චරං ධාරෙය්‍ය නිස්සන්ගිය”න්ති ඉමාය පටමපඤ්ඤත්තියා වසෙන
වුත්තො, දුතියො අනුපඤ්ඤත්තියා වසෙන වුත්තො.

යථා ච නිස්සජ්ජිතබ්බවත්ථුම්හි අසති යථාපාළිං අවත්වා කෙවලං ආපත්ති
එව දෙසෙනබ්බො, යථා ච වස්සිකසාටිකනිස්සජ්ජනෙ කෙවලං පරිශිට්ඨමත්තෙ
යථාපාළිං අවත්වා යථාසම්භවං නිස්සජ්ජිතබ්බං, තථා ඉදම්පිති වෙදිතබ්බං. යථා
සංවච්ඡරාතික්කන්තං අතිරෙකච්චරං “දසාහාතික්කන්ත”ම්චිචෙව වුච්චති.
සංවච්ඡරවිජ්ජවුත්ථතිච්චරං, මාසාතික්කන්තඤ්ච “රත්තිවිජ්ජවුත්ථ”න්ති ච
“ඡාරත්තිවිජ්ජවුත්ථ”න්ති ච වුච්චති, තථා ඉදම්පි “දසාහාතික්කන්ත”ම්චිචෙව
වුච්චතිති එකෙ, තස්මා සිද්ධම්ඤ “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, තිච්චරං අධිට්ඨාතුං
අකාමා”ති, තථා අකාමා න විකප්පෙතුන්ති අත්ථො. ඉච්ඡාය හි සති
“පච්චුද්ධරිත්වා විජ්ජවාසසුඛත්ථං විකප්පනාය ඔකාසො දිත්තො හොති,
දසාහාතික්කමෙ ච අනාපත්ති”ති වචනතො විකප්පෙතුං අනුජානාමිති වුත්තං
හොති. තථා වස්සිකසාටිකා අකාමා අධිට්ඨාතුං දසාහාතික්කමෙ
ආපත්තිසම්භවතො. කිත්තකං කාලන්ති වෙ? වස්සානං චාතුමාසං, ඉච්ඡාය පන
සති උද්ධංයෙව විකප්පෙනබ්බං. “සබ්බත්ථ විකප්පනාය අප්පටිසිද්ධභාවො
වෙදිතබ්බො”ති හි වුත්තං. “අත්ථාපත්ති හෙමත්තෙ ආපජ්ජති, නො ගිම්භෙ,
නො වස්සෙ”ති (පරි. 323) ච වුත්තං, තෙන වුත්තං අට්ඨකථායං “තතො පරං
පච්චුද්ධරිත්වා විකප්පෙනබ්බො”ති.

තත්‍රායං විචාරණා – කදා පච්චුද්ධරිතබ්බො, කදා විකප්පෙනබ්බො, කිඤ්චෙත්ථ
යස්මා “තතො පර”න්ති වුත්තං. හෙමත්තඤ්ච පත්තමත්තෙ සා අධිට්ඨානං
විජහති, තස්මා “පච්චුද්ධරිත්වා”ති න වත්තබ්බං අධිට්ඨානස්ස නත්ථිතාය, අථ
“අත්තොචාතුමාසෙ විකප්පෙනබ්බො”ති න වත්තබ්බං. “තතො පරං
විකප්පෙතු”න්ති හි වුත්තන්ති? එත්ථ එකච්චෙ වදන්ති “වත්තබ්බමෙත”න්ති.
යථා පරිවුත්ථපරිවාසො, විණ්ණමානත්තො ච සත්තො නිට්ඨිතෙසුපි
පරිවාසමානත්තදිවසෙසු, තථා නිට්ඨිතෙසුපි අධිට්ඨානදිවසෙසු
සාධිට්ඨානමෙතන්ති එකෙ. අට්ඨකථාවරියානං ඉදං සන්තිට්ඨානං
“කත්තිකපුණ්ණමදිවසෙ පච්චුද්ධරිත්වා පාටිපදදිවසෙ විකප්පෙනබ්බො”ති.
වුත්තඤ්ඤෙනං පරිචාරට්ඨකථායං “කත්තිකපුණ්ණමාසියා පච්ඡිමෙ
පාටිපදදිවසෙ විකප්පෙත්වා යපිතං වස්සිකසාටිකං නිවාසෙත්තො හෙමත්තෙ
ආපජ්ජති. කුරුන්දියං පන ‘කත්තිකපුණ්ණමදිවසෙ අපච්චුද්ධරිත්වා

හෙමන්තෙ ආපජ්ජති’ති චුත්තං, තම්පි සුචුත්තං. ‘වාතුමාසං අධිට්ඨාතුං, තතො පරං විකජ්ජෙතු’න්ති හි චුත්ත’න්ති (පරි. අට්ඨ. 323). තත්ථ කුරුන්දිනායො පච්ඡා චුත්තත්තා සාරතො දට්ඨබ්බො, න පුරිමො. නිවාසෙත්තො හි ගිම්හෙපි ඔරෙනද්ධමාසං ආපජ්ජති එව. ඉධ ව “අත්ථාපත්ති හෙමන්තෙ ආපජ්ජති, නො ගිම්හෙති චුත්ත’න්ති කුරුන්දිවචනස්සායමත්ථො දිස්සති.

“කත්තිකපුණ්ණමදිවසෙ අපච්චුද්ධරිත්වා තස්මිංයෙව දිවසෙ අවිකජ්ජෙත්තො පච්ඡිමපාටිපදදිවසෙ අපච්චුද්ධාරපච්චයා දුක්කටං ආපජ්ජති, න, අවිකජ්ජනපච්චයා දසාහපරිභාරසම්භවතො”ති කාරණමෙකෙ වදන්ති. එවං සති හෙමන්තෙ පත්තමත්තෙ අධිට්ඨානං විජහතිති ආපජ්ජති, තඤ්ච අයුත්තං. අධිට්ඨානඤ්ඤි “අඤ්ඤස්ස දානෙන...පෙ.... ඡිද්දභාවෙනාති ඉමෙහි නවහි කාරණෙහි විජහති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.469) චුත්තං, න “අධිට්ඨානබ්බන්තාතික්කමෙන වා”ති. අසාධාරණත්තා න චුත්තත්ති වෙ? න, “ඡිද්දභාවෙනා”ති න වත්තබ්බජ්ජසඬගතො, ඡිද්දභාවෙන පන තිථිවරස්සෙව සබ්බට්ඨකථාසු අධිට්ඨානවිජහනස්ස චුත්තත්තා. තස්මා හෙමන්තස්ස පඨමදිවසෙ අපච්චුද්ධාරපච්චයා දුක්කටං ආපජ්ජති, න පච්චුද්ධරිත්වා අවිකජ්ජනපච්චයා. “විකජ්ජෙතු’න්ති වචනතො තතො අධිට්ඨානං න විජහතිති පඤ්ඤායති. න හි කත්තිකපුණ්ණමාසියා පච්ඡිමෙ පාටිපදදිවසෙ අවිකජ්ජෙත්වා හෙමන්තෙ ආපජ්ජතිති චුත්තත්ති අධිජ්ජායො, යස්මා තං අපච්චුද්ධාරපච්චයා දුක්කටං හෙමන්තස්ස පඨමඅරුණක්ඛණෙ එව ආපජ්ජති, තස්මා “කත්තිකපුණ්ණමදිවසෙ අපච්චුද්ධරිත්වා”ති චුත්තං. පච්චුද්ධටං පන හෙමන්තෙ දසාහපරිභාරං ලභති. “දසාහෙ අජ්ජහොන්තෙ චීවරකාලං නාතික්කාමෙතබ්බා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.630) හි චුත්තං, තඤ්ච බො සමයෙ උජ්ජන්තං වෙ, නාසමයෙ. තථා ව සාධිතං අපච්චුද්ධටං න නිස්සග්ගියං හොති, නො ව තං පරිද්විතං, තස්මා කත්තිකපුණ්ණමදිවසෙ එව පච්චුද්ධරණඤ්ච විකජ්ජනඤ්ච කත්තබ්බන්ති සිද්ධං, එත්ථ ව යථා අතිරෙකචීවරං දසමෙ දිවසෙ විකජ්ජෙත්තෙන දසාහපරමං ධාරිතං හොති, අත්තොදසාහෙ ව විකජ්ජිතං හොති, තථා කත්තිකපුණ්ණමාසෙ විකජ්ජෙත්තෙන වස්සානං වාතුමාසං අධිට්ඨිතඤ්ච හොති, තතො පරං අනාපත්තිබ්බන්තෙ එව විකජ්ජනා ව හොතීති වෙදිතබ්බං. එත්තාවතා අත්ථි විකජ්ජනාබ්බන්තෙ අධිට්ඨානං, අධිට්ඨානබ්බන්තෙ ව විකජ්ජනාති දීපිතං හොති. අඤ්ඤථා “අත්ථාපත්ති අධිට්ඨානෙන ආපජ්ජති, අනධිට්ඨානෙන ආපජ්ජති. අත්ථාපත්ති විකජ්ජනාය

ආපජ්ජති, අවිකජ්ජනාය ආපජ්ජති”ති දුකෙසු ද්වෙ දුකානි වත්තබ්බානි සිද්ධං. තත්ථ පටිමදුකෙ පටිමපදං සම්භවති. විකජ්ජනානෙත්තෙ හි වස්සිකසාට්ඨිකාදීනං අධිට්ඨානෙන විනයාතිසාරදුක්ඛං ආපජ්ජති. එතෙනෙව දුතියදුක්ඛට්ඨස්ස දුතියපදං චුත්තං භොති. අනධිට්ඨානෙන ආපජ්ජතීති නත්ථි. අන්තොදසාහෙ අනාපජ්ජනතො, විකජ්ජනාදිසම්භවතො ච විකජ්ජනාය ආපජ්ජතීති නත්ථි සබ්බත්ථ විකජ්ජනාය අප්පට්ඨිද්ධත්තා, තස්මා තානි දුකානි “න ලබ්භන්ති”ති න චුත්තානි. එත්ථාහ – යා සා “අත්ථාපත්ති හෙමන්තෙ ආපජ්ජති”ති (පරි. 323) වචනජ්ජමාණතො දුක්ඛට්ඨාපත්ති සාධිතා, සා සඤ්චිච්ච අපච්චුද්ධරන්තස්ස යුජ්ජති, අසනියා වෙ, කඤ්චි, අනාපත්ති. කත්තිකපුණ්ණමාය පච්චුද්ධටං සඤ්චිච්ච අවිකජ්ජයතො දුක්ඛට්ඨෙන සහ පුනදිවසෙ නිස්සග්ගියං, අසනියා අවිකජ්ජයතො නිස්සග්ගියමෙව ඉධ පටිමපඤ්ඤත්තියා. යං පන චුත්තං මාතිකාට්ඨකථායං (කඬ්ඛා. අට්ඨ. කථිනසික්ඛාපදවණ්ණනා) “වස්සිකසාට්ඨිකා වස්සානමාසාතික්ඛමෙතාපි, කණ්ඩුපට්ඨිජාදි ආබාධවූපසමෙතාපි අධිට්ඨානං විජහති, තස්මා සා තතො පරං විකජ්ජෙතබ්බා”ති, තෙනෙනං විරුජ්ඣති, න කෙවලං ඉදමෙව, “තතො පරං පච්චුද්ධරිත්වා විකජ්ජෙතබ්බා”ති අට්ඨකථාවචනඤ්ච විරුජ්ඣති. තතො පරං නාම හි හෙමන්තං, තත්ථ වෙ පච්චුද්ධාරො, “වස්සිකසාට්ඨිකා වස්සානමාසාතික්ඛමෙතාපි”තිආදි න යුත්තං අධිට්ඨානාභාවෙන පච්චුද්ධාරාභාවතො. අවිරොධො ච ඉච්ඡිතබ්බො, තස්මා “පච්චුද්ධරණං වත්තමත්ත”න්තිවාදො එත්ථාපි සම්භවතීති වෙ? න, කුරුන්දි වචනවිරොධතො. තත්ථ හි කත්තිකපුණ්ණමාය පච්චුද්ධාරො චුත්තො, තස්මා වස්සානදිවසත්තා සාධිට්ඨානාවසා පච්චුද්ධරීයතීති න පච්චුද්ධාරො වත්තමත්තං, තස්මා “තතොපර”න්ති යාව පුණ්ණමා අධිජ්ජෙතා සියා. යථා වායං විකජ්ජො, තථා “වස්සානමාසාතික්ඛමෙතාපි ආබාධවූපසමෙතාපි”ති ඉදම්පි අවස්සං පච්චුද්ධරිතබ්බතාය චුත්තං සියා. එවඤ්ච සති ඉධ සමන්තපාසාදිකාය තදවචනෙන සමෙති. අඤ්ඤථා ඉධපි තං වත්තබ්බං සියාති යථාචුත්තොව විධි එත්ථ සම්භවති, කිඤ්චාපි සම්භවති, දුච්ඤ්ඤාපයස්ස පන ලොකස්ස සුච්ඤ්ඤාපනත්ථං චුත්තා. යස්මා පන සා වස්සානාතික්ඛමෙන අධිට්ඨානං විජහති, හෙමන්තපට්ඨාරුණෙ ච අපච්චුද්ධාරපච්චයා දුක්ඛට්ඨා සාධිතා, තස්මා කත්තිකපුණ්ණමායමෙව පච්චුද්ධරිත්වා විකජ්ජෙතබ්බා,

අවිකප්පිතාය “නිස්සග්ගියාපජ්ජනමෙවා”ති වත්තබ්බං. එත්තාවතාපි සන්තොසං අකත්වා විනිච්ඡයො පරියෙසිතබ්බො. හොති චෙත්ථ –

“එවං අභාවං විනයස්ස පාළි,
හින්නං අහින්නඤ්ච තදත්ථයුත්තිං;
විඤ්ඤාතුකාමෙන තදත්ථවිඤ්ඤා,
පරියෙසිතබ්බො විනයෙ විඤ්ඤායා”ති.

“තුය්හං ගණ්හාහි”ති චුත්තෙ විනාපි “මය්හං ගණ්හාමි”ති වචනෙන සුදින්නං හොති. ඉතරො චෙ අධිවාසෙති, තෙනාපි සුග්ගහිතං හොති, නො චෙ අධිවාසෙති, දෙන්තෙන සුදින්නං. තං පන වත්ථු න කස්සපි හොති. තථා “මය්හං ගණ්හාමි”ති වදති, සාමිකො චෙ අධිවාසෙති, විනාපි “ගණ්හාහි”ති වචනෙන සුග්ගහිතං. නො චෙ අධිවාසෙති, සාමිකස්සෙව තං, න හි තස්සෙතං විනයකම්මන්ති එත්ථ විනයකම්මස්සත්ථාය චෙ ගණ්හාති, න වට්ඨති. න කෙවලං අත්තනො අත්ථාය ගහිතං, පුන තස්සපි දෙති, වට්ඨතීති ව. තථා අනපෙක්ඛො හුත්වා පරස්ස විස්සජ්ජෙත්වා පුන තෙන දින්නං වා තස්ස විස්සාසන්තො වා පරිභුඤ්ජති, වට්ඨති. තත්ථාපි විනයකම්මවසෙන න වට්ඨතීති එකෙ. තෙ එව “මහන්තං වා බුද්දකං කරොති”ති එත්ථ “තිථිවරෙ දීඝතො විදත්ථි අනතික්කමිත්වා ඡින්නදිත්වා කරොති, එවං සෙසෙසුපි”ති වදන්ති. එවරුපෙසු යානෙසු පොරාණාවරියානං කථාමග්ගං සුට්ඨු ආවරියකුලසෙවනාය සඤ්ජානිත්වා තෙන සංසන්දිත්වා සතො සම්පජානො හුත්වා සොතුනඤ්ච විත්තං අවිමොහෙත්වා කථෙතබ්බං. එසා අමිහාකං ආයාවනා.

පයමකථිතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. උදොසිතසික්ඛාපදවණ්ණනා

471. සන්තරුත්තරෙන ජනපදවාරිකං පක්කමන්ති. කස්මා? කිඤ්චාපි “න, හික්ඛවෙ, සන්තරුත්තරෙන ගාමො පවිසිතබ්බො, යො පවිසෙය්‍යා, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”ති (මහාව. 362) පයමං චුත්තං. පච්ඡා පන “පඤ්චිමෙ, හික්ඛවෙ, පච්චයා සඬ්ඝාටියා නික්ඛෙපාය, උත්තරාසඬ්ගස්ස, අත්තරවාසකස්ස නික්ඛෙපාය ගිලානො වා හොති, වස්සිකසඬ්කෙතං වා, නදීපාරං ගන්තුං වා, අග්ගළගුත්තිවිහාරො වා,

අත්ථකකථිතං වා හොති”ති වුත්තත්තා, අට්ඨකථායම්පිස්ස “පඤ්චස්ස පෙනෙස්ස අග්ගලගුත්ති එව පමාණං. ගුත්තෙ එව හි විහාරෙ නික්ඛිපිත්වා බහි ගන්තුං වට්ටති, නාගුත්තෙ”ති වුත්තත්තා අපඤ්ඤත්තෙපි කථිතො “තෙ භික්ඛු අග්ගලගුත්තිවිහාරෙ යපෙථා”ති වත්වා සභාගානං හත්ථෙ වීචරං. නික්ඛිපිත්වා සන්තරුත්තරෙන ගාමප්පවෙසෙ ලද්ධකප්පියා ජනපදවාරිකං පක්කාමිංසුති වෙදිතබ්බං.

473. අවිජ්ජවාසසම්මුතින්ති අවිජ්ජවාසත්ථං, විජ්ජවාසපච්චයා යා ආපත්ති, තදභාවත්ථං වා සම්මුතිං දාතුන්ති අත්ථො. තතො පට්ඨාය වට්ටති. කිත්තකං කාලං වට්ටති? මාසං වා අතිරෙකං වා යාව ගමනෙ සඋස්සාහො, තාව වට්ටති. තෙන වුත්තං “ධුරනික්ඛෙපං කරොන්තෙන පච්චුද්ධරිතබ්බ”න්ති. පුන සම්මුතිදානකිව්චං නත්ථිති සවෙ ද්වාදසන්තං වස්සානං අච්චයෙන අඤ්ඤො රොගො හොති, වට්ටති, උපසම්පදකම්මං විය යාවජීවං එකාසම්මුති වට්ටතිති ව.

“කතං වා හොති”තිආදි ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ න වත්තබ්බං, කස්මා? කරණපලිබ්බොධෙ උපවිජින්නෙපි අනධිට්ඨිතවීචරතො විජ්ජවාසපච්චයා ආපත්තියා අසම්භවතො, තස්මා “නිට්ඨිතවීචරස්මිත්ති භික්ඛුනො වීචරං අධිට්ඨිතං හොති”ති එත්තකමෙව වත්තබ්බන්ති වෙ? න, තදායත්තත්තා. අධිට්ඨානඤ්ඤි කරණපලිබ්බොධස්ස නිට්ඨාපනායත්තං, තස්මා “කතං වානිආදි වුත්ත”න්ති ව වුත්තං. තත්ථ කතන්ති පුබ්බෙ වුත්තමෙව.

477-8. අවිජ්ජවාසලක්ඛණවචන්ථාපනත්ථන්ති එත්ථ “අන්තොගාමෙ වීචරං නික්ඛිපිත්වා අන්තොගාමෙ වත්ථබ්බ”න්තිආදිවචනතො අවිජ්ජවාසලක්ඛණං වචන්ථාපිතං, තබ්බිපරිතනයෙන විජ්ජවාසලක්ඛණං වෙදිතබ්බං. ගාමො එකුපචාරොතිආදිමහි පන යපෙත්වා සත්ථං, රුක්ඛමූලං, අජ්ඣෙකාකාසඤ්ච සෙසෙස්ස පරික්ඛෙපාපරික්ඛෙපවසෙන එකුපචාරනානුපචාරනා වෙදිතබ්බා. යස්මා පන සත්ථං දුට්ඨං නිවිට්ඨං, අනිවිට්ඨඤ්ච, තෙස්ස අනිවිට්ඨං එකකුලස්ස වා නානාකුලස්ස වා අපරික්ඛිත්තමෙව හොති, නිවිට්ඨං සියා පරික්ඛිත්තං, සියා අපරික්ඛිත්තං, තස්මා තත්ථ පරික්ඛෙපාදිවසෙන අදස්සෙත්වා අබ්භන්තරවසෙන වුත්තො. තථා අබ්භොකාසෙ. රුක්ඛමූලෙ ඡායාවසෙන. අඤ්ඤා “සත්ථො එකුපචාරො නානුපචාරො”තිආදි උද්දෙසවිරොධො සියා විහඩගෙ අදස්සිතත්තා, තස්මා

සත්ථස්ස පුරතො ච පච්ඡතො ච සත්තඛන්තරා, පස්සතො ච එකඛන්තරන්ති අයමෙකුපවාරො, තතො පරං නානුපවාරො. තථා රුක්ඛමූලස්ස යත්ථ මජ්ඣන්තිකෙ කාලෙ ඡායා ඵරති, අයං එකුපවාරො. ඉතරො නානුපවාරො. කස්මා? තත්ථ හි පරික්ඛෙපො අප්පමාණං. ඡායාව පමාණං. අජ්ඣෙකාකාසස්ස පාළියං වුත්තොව. “සත්ථාදීනං එකකුලසන්තකවසෙන එකුපවාරතා”ති ලිඛිතං, තස්මා නිවෙසනෙ, උදොසිතෙ ච වුත්තපරිච්ඡෙදොව අට්ඨාදීසුති කත්වා සංඛිත්තං. තතො පරං ඛේත්තධඤ්ඤකරණආරාමවිහාරෙසු පන පරික්ඛිත්තාපරික්ඛිත්ත-පදං පුන උද්ධටං සත්ථවිහඬගෙන අධිකාරස්ස පච්ඡින්නත්තා. “නානාගඛ්භා”තිආදිවචනං පන අසම්භවතො ඛේත්තධඤ්ඤකරණආරාමෙසු න උද්ධටං. විහාරෙ සම්භවන්තමපි තත්ථ පච්ඡින්නත්තා න උද්ධටං. කුලං වුවිච්ඡි සාමිකො, තස්මා “එකකුලස්ස නානාකුලස්සා”ති ඉමිනා ගාමාදීනං වුද්දසන්නං වීචරනික්ඛෙපට්ඨානානං සාධාරණාසාධාරණභාවං දීපෙති. අජ්ඣෙකාකාසස්ස පන අසම්භවතො න වුත්තං. යස්මා පනෙත්ථ එකකුලස්ස, නානාකුලස්ස ච අපරික්ඛිත්තෙසු ගාමාදීසු පරිහාරවිසෙසො කිඤ්චාපි නත්ථි, පරික්ඛිත්තෙසු පන අත්ථි, තස්මා එකනානාකුලග්ගහණං, එකනානුපවාරග්ගහණඤ්ච සාත්ථකන්ති වෙදිතඛිඛං. තත්ථපි අයං විසෙසො – සත්ථෙ, රුක්ඛමූලෙ ච කුලහෙදතොව හෙදො, නොපවාරහෙදතො. අජ්ඣෙකාකාසෙ උපවාරහෙදතො ච, සො පන පාළියං න දස්සිතොති. “තං පමාණං අතික්කමිත්වාති වචනතො ආකාසෙපි අඬ්ඪතෙයාරතනප්පමාණෙ දොසො නත්ථි”ති වදන්ති.

479. “සභා”ති ඉත්ථිලිඬගං. “සභාය”න්ති නපුංසකලිඬගං, තෙන වුත්තං “ලිඬගඛ්ඤත්තනෙයනා”ති. නපුංසකලිඬගදස්සනත්ථං කිර “සභාය”න්ති පච්චත්තවසෙන නිද්දිට්ඨං, තස්ස අනුපයොගත්තා “ද්වාරමූල”න්තිපි. අත්තතො නික්ඛිත්තට්ඨානෙ අනික්ඛිත්තත්තා වීථිහත්ථපාසො න රක්ඛති, යස්මිං සරෙ වීචරං නික්ඛිත්තං හොති, තස්මිං සරෙ වත්ථඛිඛං. “සභායෙ වා වත්ථඛිඛං ද්වාරමූලෙ වා, හත්ථපාසා වා න විජහිතඛිඛ”න්ති හි වුත්තං. “හත්ථපාසෙයෙව අරුණං උට්ඨපෙතඛිඛ”න්ති නියමිතත්තා ජානිතුං න සක්කාති වෙ? අන්තොසරෙ න සක්කා, තථා තථා වුත්තත්තා, තස්මා “යුත්ති පමාණ”න්ති වුත්තං. අයමත්ථො අට්ඨකථායමපි පකාසිතො, පුනපි

බුද්දකගාමෙ සබ්බසාධාරණගාමද්වාරවසෙන. සචෙ තස්ස ද්වාරද්වයං හොති,
මජ්ඣෙ ච සරසභායං, යත්ථිච්ඡති, තත්ථ චසිතබ්බං”න්ති.

480-1. යානි නිවෙසනාදීනි ගාමසඬ්ඛං න ගච්ඡන්ති, තානි නිවෙසනාදීනීති
අධිජ්ජෙතානි. අජ්ඣොකාසෙ අපරිසඬ්ඛිතමිපි වීචරං අතිරෙකසත්තබ්බන්තරෙ
නික්ඛිත්තං නිස්සංගියං හොති, එත්ථ අන්තොසීමතා න රක්ඛති, සත්ථෙ පන
රක්ඛති. “නදීපරිහාරො ච ලබ්භති”ති වචනතො උදකුක්ඛෙපසීමායං පරිහාරො
ලබ්භතීති සිද්ධං. සාමන්තවිහාරො චෙ එකසීමො, වීචරං න නිස්සංගියං.

ඉදානි —

“ඡින්නං ධුතඬ්ඛං සාසඬ්ඛ-සම්මතො සන්තරුත්තරං;
අවිචරස්සානාපත්ති, පච්චුද්ධාරාදිසිද්ධිතො”ති. —

ඉදං පකිණ්ණකං, තත්ථායං චොදනාපුබ්බඬ්ඛගමො විනිච්ඡයො — කෙචි “දිගුණං
සඬ්ඛාටි”න්ති (මහාව. 348) වචනතො “එකච්චිකා සඬ්ඛාටිපි නාධිට්ඨාතබ්බා.
සචෙ අධිට්ඨාති න රුහති”ති වත්ථා උපසම්පදාපෙක්ඛානමිපි දිගුණමෙව
සඬ්ඛාටිං දත්ථා උපසම්පාදෙන්ති, තෙ ඉමිනා සුත්තලෙසෙන සඤ්ඤාපෙතබ්බා.
හගවතා හි “ඡින්නකං සඬ්ඛාටිං ඡින්නකං උත්තරාසඬ්ඛං ඡින්නකං
අන්තරාසක”න්ති පඨමං අනුඤ්ඤාතං. තතො “අඤ්ඤතරස්ස භික්ඛුතො
තිථිවරෙ කරියමානෙ සබ්බං ඡින්නකං නජ්ජහොති. ද්වෙ ඡින්නකානි එකං
අච්ඡින්නකං නජ්ජහොති. ද්වෙ අච්ඡින්නකානි එකං ඡින්නකං නජ්ජහොති”ති
ඉමස්මිං වත්ථුස්මිං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අන්වාධිකමිපි ආරොපෙතු”න්ති
(මහාව. 360) අනුඤ්ඤාතං, තස්මා එකච්චිකාපි සඬ්ඛාටි වට්ටතීති සිද්ධං. යා
ඡිජ්ජමානා නජ්ජහොති, තස්සා කුතො දිගුණතානි. අට්ඨකථායමිපිස්ස චුත්තං
“අන්වාධිකමිපි ආරොපෙතුන්ති ආගන්තුකපත්තමිපි දාතුං. ඉදං පන
අජ්ජහොනකෙ ආරොපෙතබ්බං. සචෙ පහොති, ආගන්තුකපත්තං න වට්ටති,
ඡින්නබ්බමෙවා”ති (මහාව. අට්ඨ. 360). කථිතං පන ඡින්නකමෙව වට්ටති
ආචේණිකලක්ඛණත්තා, “ඡින්නකං දිගුණං නජ්ජහොති”ති වචනාභාවතො
වාති සන්තිට්ඨානමෙත්ථ ගන්තබ්බං.

ධුතඬ්ඛන්ති අනුපසම්පන්නානං තෙච්චරිකධුතඬ්ඛගාභාවතො තිථිවරෙනෙව
තෙච්චරිකොති. තෙසං අධිට්ඨානාභාවතො “අධිට්ඨිතෙනෙවා”ති වත්තබ්බං.

හොතුනි වෙ? න, ධුතඬුගහෙදෙන විරොධජපසඬුගතො. චතුත්ථවිවරසාදියනෙන හි ධුතඬුගහෙදො, න තිවිවරවිජ්ජවාසෙන, නාපි අතිරෙකවිවරසාදියනෙන, නාපි අතිරෙකවිවරධාරණෙන. යස්මා පන හික්බුතංයෙව භගවතා අධිට්ඨානවසෙන නව විවරානි අනුඤ්ඤාතානි, ජාතිවසෙන ච චුත්තානි, න එවං අනුපසම්පන්නානං. තස්මා තෙසං විවරනියමාභාවා න තං ධුතඬුගං අනුඤ්ඤාතං ගහට්ඨානං විය, තස්මා තස්ස සමාදානවිධානෙ අවචනතො ච සන්නිට්ඨානමෙත්ථ ගන්තබ්බං.

සාසඬුකසම්මතොති කඬුබාවිතරණියං සාසඬුකසික්ඛාපදෙ විසුං අඬුගානි න චුත්තානි, “සෙසමෙත්ථ විවරවග්ගස්ස දුතියසික්ඛාපදෙ චුත්තනායෙන වෙදිතබ්බ”න්ති (කඬුබා. අට්ඨ. සාසඬුකසික්ඛාපදවණ්ණනා) චුත්තං, න ච පනෙනං චුත්තං. තත්ථ රත්තිවිජ්ජවාසො චතුත්ථං අඬුගං, ඉධ ඡාරත්තවිජ්ජවාසො, අයමෙත්ථ විසෙසොති, තස්මා අඬුගසාමඤ්ඤතො, සම්මුතිසාමඤ්ඤතො ච සාසඬුකසික්ඛාපදමෙව වදන්ති. ඉදං නිජ්ජදෙසං, තං සජ්ජදෙසං මාසපරමත්තා. තත්ථ බහිගාමෙපි ගාමසීමං ඔක්කමිත්වා වසිත්වා පක්කමන්තස්ස අනාපත්ති, ඉධ න තථා, ඉධ අනන්තරෙ අනන්තරෙ අරුණුග්ගමනෙ නිස්සග්ගියං, තත්ථ සත්තමෙති අයං ඉමෙසං ද්වින්නං විසෙසො. අඬුගානි පන විවරනික්ඛෙපඬුගසම්පත්තිතො විපරියායෙන, ඉධ චුත්තනායෙන ච සිද්ධත්තා න චුත්තානි. තානි කාමං න චුත්තානි, තථාපි චතුත්ථමඬුගං විසෙසිතබ්බං, න පන විසෙසිතං. කිංකාරණා? ඉධ චුත්තනිස්සජ්ජනක්කමෙන නිස්සජ්ජෙත්වා ආපත්තිදෙසනතො, තත්ථාපන්නාපත්තිවිමොක්ඛදීපනත්ථං. සංචච්ඡරවිජ්ජචුත්ථමිපි රත්තිවිජ්ජචුත්ථමෙව, පගෙව ඡාරත්තං විජ්ජචුත්ථං. එවං සන්නෙපි තත්ථ යථාචුත්තඅඬුගසම්පත්තියා සති තත්ථ චුත්තනායෙනෙව නිස්සජ්ජිතබ්බං. හෙමන්තෙ වා ගිම්හෙ වා නිස්සජ්ජති වෙ? ඉධ චුත්තනායෙනාපි නිස්සජ්ජිතං වට්ටති ඤාපනත්ථං චතුත්ථං අඬුගං න විසෙසිතන්ති නො තක්කොති ආවරියො. මාසාතික්කන්තමිපි විවරං. “දසාභාතික්කන්ත”න්ති වත්වා නිස්සට්ඨමෙව. ද්වයෙන උනමාසං හුත්වා “දසාභාතික්කන්ත”න්ති වත්වා මාසාතික්කන්තන්ති එකෙ. තථාපි සචෙ පච්චාසාවිවරං හොති, නිස්සග්ගියං “දසාභාතික්කන්ත”න්ති වත්වා, මූලවිවරං පන “මාසාතික්කන්ත”න්ති වත්වා නිස්සජ්ජිතබ්බං.

“සන්තරුත්තර”න්ති වා “සඤ්ඤා”න්ති වා “වීර”න්ති වා කිං තිව්වරං, උදාහරණ අඤ්ඤාමිති. කිඤ්ඤාමිති – යදි තිව්වරමෙව පටිසිද්ධං, පරියාපන්නවසෙන අවිජින්නවීරවිජින්නදායකාපනවිඤ්ඤාත්තිආදිවිරොධො. අථ අඤ්ඤාමිති, “නිට්ඨිතවීරස්මි”න්ති එවමාදිනා විරොධොති? වුවුවතෙ – න නියමතො වෙදිතබ්බං යථාසම්භවං ගහෙතබ්බතො. තථා හි “වීරං නික්ඛිපිත්වා සන්තරුත්තරෙන ජනපදවාරිකං පක්කමන්ති”ති (පාරා. 471) එවමාදිසු තිව්වරමෙව. “න, භික්ඛවෙ, සන්තරුත්තරෙන ගාමො පවිසිතබ්බො, සන්තරුත්තරපරමං තතො වීරං සාධිතබ්බං”න්ති එවමාදිසු යංකිඤ්චි, තථා සගුණං කත්වා සඤ්ඤායො දාතබ්බා, නිවාසනං දාතබ්බං, සඤ්ඤා දාතබ්බා, හන්ද තෙ, ආවුසො, සඤ්ඤා, දෙහි මෙ පටන්තිආදිසු. වුත්තඤ්ඤානං “සබ්බඤ්ඤා වීරං සඤ්ඤාපට්ඨොති ‘සඤ්ඤා’ති වුවුවති”ති. තථා “නිට්ඨිතවීරස්මි”න්ති එත්ථාපිති එකෙ. අන්තොසමයෙ හි යාවදත්ථං වීරං අනුඤ්ඤානං, තං සබ්බං කරියමානං කදා නිට්ඨානං ගවිජ්ජිසති, තස්මා තිව්වරමෙවති එකෙ. අවීරස්සානාපත්ති පච්චුද්ධාරාදිසිද්ධිතොති කිං වුත්තං හොති? උදෙසාසිතසික්ඛාපදස්ස නිජපයොජනභාවජපසඤ්ඤා තිව්වරවිජ්ජවාසෙ තෙවීරස්ස ආපත්තිති එකෙ. තත්ථෙතං වුවුවති න හොති ආපත්ති පච්චුද්ධාරාදිසිද්ධිතො. “අනාපත්ති අන්තොඅරුණෙ පච්චුද්ධරති, විස්සජ්ජෙති”ති හි වුත්තං. අඤ්ඤා පච්චුද්ධරන්තස්ස, අන්තොඅරුණෙ විස්සජ්ජෙත්තස්ස ච යාව අඤ්ඤො නාධිට්ඨාති, තාව ආපත්තිං ආපජ්ජති යථාවුත්තනායෙන. අඤ්ඤා සත්තබ්බන්තරෙන විජ්ජවාසස්සාති විජ්ජවාසතො යථාරුතංයෙව සති විජ්ජවාසෙ විජ්ජවාසතො අවිජ්ජවාසෙ සති අවිජ්ජවාසතොති.

උදෙසාසිතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තනියකථිතසික්ඛාපදවණ්ණනා

497. නිජපහොති ලාමකපරිච්ඡේදං න පාපුණාති, තෙනෙව තිව්වරස්ස මුට්ඨිපඤ්ඤාදිලාමකපරිච්ඡේදොව තාව වුත්තො. වීරෙ පච්චාසා වීරපච්චාසා. තෙනෙතං දිපෙති – තං වීරං පච්චා ලබ්භතු වා මා වා, යාව සා පච්චාසා ඡිජ්ජති, තාව ඉදං මූලවීරං යපෙතුං අනුජානාමිති. “වීරපච්චාසා”ති මරියාදත්ථෙ නිස්සක්කවචනං, භූමිමත්ථෙ වා පච්චත්තවචනං කතං.

499-500. නිට්ඨිකච්චරස්මිං ...පෙ.... චිවරාසා වා උපච්ඡන්තානිආදිමිහි තිසු
 චිවරෙසු අඤ්ඤතරං කතං හොති, සෙසා අත්ථි, රක්ඛති. චිවරපලිබ්බාධස්ස
 උපච්ඡේදෙ, උබ්භතස්මිඤ්ච කථිතො සමයො වා හෙමන්තස්ස සමයො වා
 අකාලච්චරං උප්පජ්ජෙය්‍ය, බිජ්ජමෙව කාරොතබ්බං. සති පාරිසුරියා පච්චාසා න
 රක්ඛති, අසති නත්ථි චෙ පච්චාසා, න රක්ඛති. “අනත්ථනෙ කථිතො
 ඵකාදසමාසෙ උප්පන්න”න්ති වචනතො අපරකත්තිකා අත්ථනෙ වා
 අනත්ථනෙ වා සමයොව. හෙමන්තො සියා සමයො අත්ථනෙ, සියා අසමයො
 අනත්ථනෙ. තතො පරං ඵකංසතො අසමයො වාති. “ආදිස්ස දින්න”න්ති ඉදං
 ඉධ අලබ්භමානම්පි අත්ථුද්ධාරවසෙන චුත්තං භික්ඛුනීනං දුතියනිස්සංගිකෙ
 (පාචි. 738 ආදයො) සෙසං අකාලච්චරං විය. තත්ථ භි භික්ඛුනිසංඝස්ස
 “සම්පත්තා භාජන්තු”ති ඵං ආදිස්ස දින්නමෙව “අකාලච්චරං
 කාලච්චර”න්ති අධිට්ඨන්තිවා භාජන්තියා නිස්සංගිකං. තථා භි තත්ථ යථා
 “අකාලච්චරං නාම අනත්ථනෙ කථිතො ඵකාදසමාසෙ උප්පන්නං, අත්ථනෙ
 කථිතො සත්තමාසෙ උප්පන්න”න්ති ඉදං අත්ථුද්ධාරවසෙන චුත්තං,
 ඵංසම්පදම්ඨං. යදි ඵං “ඵකපුග්ගලස්ස ඉදං තුය්හං දම්භිති දින්න”න්ති ඉදං
 කිමත්ථං චුත්තං, න භි තං භාජනියන්ති චෙ? අභාජනියසාමඤ්ඤතො චුත්තං
 හොති. යථා සංඝස්ස ආදිස්ස දින්නං අත්ථනකථිතෙහි ඵං භික්ඛුහි
 අභාජනියන්තා අකාලච්චරං නාම ජාතං, ඵං පුග්ගලිකම්පි ඉතරෙහිති අත්ථො.
 ඵං සන්තෙපි කස්සචි සියා “ආදිස්ස දින්නම්පි දසාහමෙව පරිහාරං ලහති”ති.
 තස්සෙතං පාටිකබ්බං. පයමකථිතො “නිට්ඨිකච්චරස්මිං භික්ඛුනා උබ්භතස්මිං
 කථිතො”ති ඉදංඤ්ඤති නිරත්ථකන්ති. අනුබ්භතස්මිම්පි භි කථිතො දසාහපරමමෙව
 ධාරොතබ්බන්ති විඤ්ඤාතන්තා අනාදිස්ස දින්නමෙව සන්ධායෙතං චුත්තං
 සියාති චෙ? ඵං සන්තෙපි අනාදිස්ස දින්නම්පි අනත්ථනකථිතානං
 අපරකත්තිකාය දසාහමෙව පරිහාරං ලහති “නිට්ඨිකච්චරස්මිං භික්ඛුනා
 උබ්භතස්මිං කථිතො”ති චුත්තන්තා. ආමන්තාති චෙ? “අනත්ථනෙ කථිතො
 ඵකාදසමාසෙ උප්පන්න”න්ති වචනෙන විරුජ්ඣති, තස්මා
 යථාචුත්තනයෙනෙවෙත්ථ සන්තිට්ඨානං ගන්තබ්බං.

අනුගණ්ඨීපදෙ චුත්තං “පයමසික්ඛාපදෙ සබ්බච්චරානං
 යාවදත්ථච්චරවසෙන කථිතමාසබ්භන්තරෙ දසාහාතික්කමෙපි අනාපත්ති
 පරිහාරස්ස දින්නන්තා. යථා කථිතමාසබ්භන්තරෙ ආදිස්ස දින්නමකාලච්චරං

කාලචීවරපරිහාරමෙව ලහති, තථා ඉතරමාසෙපි ලහතීති වෙදිතබ්බං. තස්මා එවං ‘නිට්ඨිතචීවරස්මිං භික්ඛුනා උබ්භතස්මිං කථිතො භික්ඛුනො පනෙව චීවරං උප්පජ්ජෙය්‍යා’ති ආදිනා සික්ඛාපදෙ සිද්ධෙපි අනත්ථතකථිනානං පච්ඡිමකත්තිකමාසං අනුජානන්තෙන ‘අකාලචීවරං උප්පජ්ජෙය්‍යා’ති වුත්තං. එවඤ්ඤි අවුත්තෙ අකාලචීවරං නාම ‘අනත්ථතෙ කථිතො එකාදසමාසෙ උප්පන්න’න්ති න සක්කා වත්තුං. එවඤ්ඤි වචනතො අනත්ථතකථිනානං අත්ථතකථිනානං විය සබ්බචීවරානං පච්ඡිමකත්තිකමාසෙ දසාහාතික්කමෙ නිස්සග්ගියං න හොති’ති ආදි.

භියොයාපි එවං වුත්තං – යං පන මයා “පයම්මකථිතො දසාහපරමං අතිරෙකචීවරං ධාරෙතබ්බං”න්ති අනුඤ්ඤාතං, තම්පි කථිතමාසතො බහි උප්පන්නමෙව, න අත්තොති අයමත්ථො දීපිතො හොති. කථං? අතිරෙකචීවරස්ස දසාහපරිහාරතො උද්ධං ආපජ්ජිතබ්බාපත්තිං “නිට්ඨිතචීවරස්මිං භික්ඛුනා උබ්භතස්මිං කථිතො”ති අනුපඤ්ඤත්තියා කථිතබ්භන්තරෙ වාරෙත්වා තතො උද්ධං උප්පන්නෙසු දසාහාතික්කමෙ ආපජ්ජිතබ්බාපත්තිං ඉමිනා සික්ඛාපදෙන වාරෙතුං. “අකාලචීවරං උප්පජ්ජෙය්‍යා”ති ආදි වුත්තං. තෙන “කාලෙපි ආදිස්ස දින්නං, එතං අකාලචීවරං නාමා”ති වචනතො කථිතබ්භාරතො උද්ධං දසාහපරිහාරං න ලහතීති දීපිතං හොති, තෙහි සද්ධිං පුන කථිතබ්භාරතො උද්ධං පඤ්ච දිවසානි ලහතීති පසඬගොපි “නිට්ඨිතචීවරස්මිං භික්ඛුනා උබ්භතස්මිං කථිතො භික්ඛුනො පනෙව අකාලචීවරං උප්පජ්ජෙය්‍යා...පෙ.... බිජ්ජමෙව කාරෙතබ්බං”න්ති අකාලචීවරස්ස උප්පත්තිකාලං නියමෙත්වා වුත්තත්තා නිවාරිතො හොති, තද්දුහයෙන කථිතබ්භන්තරෙ උප්පන්නචීවරං කථිතබ්භාරතො උද්ධං එකදිවසම්පි පරිහාරං න ලහතීති සිද්ධං හොති. එවං අපරෙ වදන්තීති.

පුනපි වුත්තං – ආචරියා පන එවං වදෙය්‍යුං “නිට්ඨිතචීවරස්මිං භික්ඛුනා උබ්භතස්මිං කථිතො භික්ඛුනො පනෙව අකාලචීවරං උප්පජ්ජෙය්‍යා”ති එත්ථ “නිට්ඨිතචීවරස්මිං භික්ඛුනා උබ්භතස්මිං කථිතො”ති වදන්තො එවං විඤ්ඤාපෙති “එත්ථන්තරෙ තිණ්ණන්තම්පි අකාලචීවරානං උප්පත්ති අභාව”න්ති. කස්මා පන පදභාජනෙ විත්ථාරිතානීති? වුවිචතෙ – ඉදං සික්ඛාපදං අධිට්ඨානං සන්ධාය වුත්තං, කිත්තු පයමෙ දසාහං අනුජානිත්වා තස්මිං

අප්පහොන්තෙ සචෙ පච්චාසා අත්ථි, තමෙව වඩ්ඤ්ඤා මාසං අනුජානන්තො ඉමමිපි අත්ථවිසෙසං දීපෙනි අකාලච්චරං නාම සම්මුඛිභූතෙන භාෂෙතබ්බන්තිපි දීපෙනි. තං පන “ආකඨ්ඨමානෙන භික්ඛුනා පටිග්ගහෙතබ්බ”න්ති ඉමිනා සික්ඛාපදෙන වඩ්ඤ්ඤා වුත්තන්ති, තස්මා තිණ්හි පදභාෂනෙ විත්ථාරිතානිති.

“බ්ඡපමෙව කාරෙතබ්බන්ති දසාහා කාරෙතබ්බ”න්ති ඉදං පන පහොනකභාවෙ පුරිමසික්ඛාපදලක්ඛණෙනාති දීපෙනුං වුත්තං, තස්මා “එවං සීසන්ති වා ලභුන්ති වා”තිආදිනා අවත්වා “දසාහා”ති වුත්තං. අත්ථතකථිතස්ස එවං හොතු, අනත්ථතෙ පන කථිතෙ කථන්ති වුත්තෙ අනත්ථතස්ස පටික්ඛෙපතං දස්සෙතීති වුත්තො අපස්සන්තො විසාතං ආපජ්ජතිති. එකතිංසෙ අරුණුග්ගමනෙ නිස්සංගියන්ති මහන්තෙනපි පච්චාසාවිචරෙන සහ සට්ඨම්පි තබ්බාවං අනුපතිත්වා නිස්සංගියං හොති සති පච්ඡිමජ්ජමාණසම්භවෙ, අසති න හොති, පුන සට්ඨෙ හොති, අඤ්ඤාන සට්ඨෙ න හොති. ඡින්නං අඤ්ඤාවත්ථු හොති. පුබ්බපරිච්ඡෙදං අතික්කන්තං සට්ඨං පුන අඤ්ඤාපරිච්ඡෙදං ලහතීති එකෙ, උපපරික්ඛිත්වා ගහෙතබ්බං. අඤ්ඤාතරස්මිං ගණ්ඨිපදෙ පන “සඬ්ඝස්ස වා ඉදං අකාලච්චරන්ති උද්දිස්ස දින්න”න්ති එත්ථ සඬ්ඝස්ස දින්නෙ ආපත්ති නාම නත්ථි, ‘සොතස්ස රහො’තිආදීසු විය පද්දධාරෙන වුත්තං, තස්ස ලාභං සන්ධායාති වෙ? සඬ්ඝතො වා උජ්ජප්පෙය්‍යාති අනෙත සිද්ධන්තා අධිකමෙවා”ති ව “සඬ්ඝො විචරාති ලහිස්සති ගණො වා’තිආදිනාපි පායො අත්ථි”ති ව වුත්තං. ගණ්ඨිපදෙ කොසල්ලත්ථං පන මයා සබ්බං ලිබ්බං, සුට්ඨු විචාරෙත්වා කථෙතබ්බං.

තතියකථිතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. පුරාණවිචරසික්ඛාපදවණ්ණනා

503-505.

භත්තවිස්සංගන්ති

භත්තකිච්චාධිට්ඨානං.

භත්තකිච්චාධිට්ඨානවිභාගන්ති පොරාණා. තත්ථ නාම ත්වන්ති තත්ථ තයා කතකම්මෙ එවං අකත්තබ්බෙ සති ධොවාපිස්සසි නාම. අථ වා සො නාම ත්වන්ති අත්ථො. උභතොසඬ්ඝෙ උපසම්පන්නාති භික්ඛුනං සන්තිකෙ උපසම්පදාය පටික්ඛිත්තන්තා තදනුපසඬ්ඝහයා එවං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

“පුරාණච්චර”න්ති එත්ථ පුරාණභාවදීපනත්ථමෙව “සකිං නිවත්ථමිපි සකිං පාරුතමිපි”ති වුත්තං, තස්මා “ච්චරං නාම ඡන්තං ච්චරානං අඤ්ඤතරං ච්චරං විකප්පනුපගං පච්ඡිම”න්ති වචනස්ස ධිකාසො න ජාතොති එකෙ. යස්මා විකප්පනුපගපච්ඡිමං ඉධ නාධිප්පෙනං, නිවාසනපාරුපනුපගමොධිප්පෙනං, තෙනෙව නිසිදනපච්චත්ථරණෙ දුක්කටං වුත්තං, තස්මා න වුත්තන්ති එකෙ. ජාතිප්පමාණාවචනතො යං කිඤ්චි පුරාණවත්ථං ධොවාපෙන්තස්ස නිස්සග්ගියමෙව, තෙනෙව “අනාපත්ති ච්චරං යපෙන්වා අඤ්ඤං පරික්ඛාරං ධොවාපෙති”ති වුත්තං. ට්ඨිකමිපි හි අසුචිමක්ඛිතං පරිභුත්තං ධොවාපෙති, නිස්සග්ගියමෙව ඔළාරිකත්තා, අප්පතිරුපත්තා ව. තෙනෙව කඬ්ඛාවිතරණියං ඉමස්මිං යානෙ ච්චරපරිච්ඡෙදො න වුත්තොති එකෙ, විචාරෙන්වා යුත්තතරං ගහෙතඬ්ඛං. “රජිත්වා කප්පං කත්වාති කප්පියං කතමෙව නිවාසෙතුං, පාරුපිතුං වා වට්ටති, නෙතර”න්ති වුත්තං. ඉමිනා ව මජ්ඣිමත්ථෙරවාදො උපත්ථමිහිතො හොති, නොපත්ථමිහිතො. රජිත්වාතිආදි පන විනයවිධිදස්සනත්ථං වුත්තන්ති මම තක්කො. යථා අඤ්ඤාතිකාය අඤ්ඤාතිකසඤ්ඤීවාරෙ තිණි වතුක්කාති, එවං වෙමතිකඤ්ඤාතිකවාරෙසු වාති නව වතුක්කාති හොන්ති. එත්ථාහ – එකචාරං ධොවිත්වා ධොවනෙසු ධුරං නික්ඛිපිත්වා පුන “දුද්ධොත”න්ති මඤ්ඤමානා ධොවති, අනාපත්තියා භවිතඬ්ඛං, දුතියචාරං අවුත්තා ධොවති නාම හොතීති? වුච්චතෙ – සචෙ භික්ඛු “අලං එත්තාවතා ධොතෙනා”ති පටික්ඛිපති, පුන ධොවන්තී අවුත්තා ධොවති නාමාති යුජ්ජති. නො චෙ, වුත්තාව හොතීති වෙදිතඬ්ඛං. භික්ඛුස්ස ලිඬ්ගපරිචත්තනෙ එකතොඋපසම්පන්නාය වසෙන ආපත්ති සාකියානීනං විය.

506. එකෙන වත්ථුනාති යෙන කෙනචි පයමෙන. “තිණ්ණං වතුක්කානං වසෙනා”ති පායො. භික්ඛුනං සන්තිකෙ අට්ඨවාචිකාය උපසම්පන්නාය පාකටත්තා තං අවත්වා සාකියානියොව වුත්තා අපාකටත්තා.

පුරාණච්චරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. ච්චරපටිග්ගහණසික්ඛාපදවණ්ණනා

508-510. අපඤ්ඤත්තෙ සික්ඛාපදෙති එත්ථ “ගණම්භා ඔභියනසික්ඛාපදෙ”ති ලිඬ්තං. අරඤ්ඤවාසිනිසෙධනසික්ඛාපදෙ

අපඤ්ඤත්තෙති එකෙ, “තං න සුන්දර”න්ති වදන්ති. විහත්ථතායාති ආයාසෙන.

512. උපවාරොති ද්වාදසහත්ථො. මහාපච්චරියං, කුරුන්දියඤ්ච චුත්තන්ති එත්ථ රත්තිහාගෙ ධම්මකථිකස්ස භික්ඛුනො බහුසු වීචරෙසු මහාජනෙන පසාදදානවසෙන පටික්ඛිත්තෙසු පුනදිවසෙ “උපාසකානං පසාදදානාති එතානී”ති සුද්ධචිත්තෙන ගණ්හන්තස්ස දොසො නත්ථි, “භික්ඛුනීහිපි දින්නානි ඉධ සන්ති”ති ඤත්වා ගණ්හතො දොසො. තං අවිත්තකභාවෙනාති භික්ඛුනීහි දින්නභාවං ඤත්වා බහුසු තස්සා වීචරස්ස අජානනෙනාති අත්ථො. පංසුකුලං අධිට්ඨහිත්වාති “භික්ඛුනීහි නු ඛො දින්නං සියා”ති අවිකප්පෙත්වා “පංසුකුලං ගණ්හාමි”ති ගණ්හන්තස්ස වට්ටති. කුරුන්දිආදීසු චුත්තොපි අත්ථො අයමෙව, එකං, “අවිත්තකභාවෙනා”ති වචනෙන “යථා තථා ගණ්හිතුං වට්ටති”ති උප්පථොව පටිසෙධිතොති අපරෙ. එවං ධම්මසිරිත්ථෙරො න වදති, උජුකමෙව වදති පපඤ්චිතං. තස්සෙව විසයො, තස්සායං අධිප්පායො — යථා “පංසුකුලං ගණ්හිස්සතිති යපිතං කාමං භික්ඛුනිසන්තකම්පි අවිකප්පෙත්වා පංසුකුලං අධිට්ඨහිත්වා ගහෙතුං වට්ටති”ති චුත්තං, තථා ධම්මකථිකස්ස භික්ඛුනියා දින්නම්පි අපඤ්ඤායමානං වට්ටතිති, තස්මා තං චුත්තං මහාපච්චරියං, කුරුන්දියඤ්ච අවිත්තකභාවෙන න සමෙතිති. පටික්ඛෙපො පන විකප්පග්ගහණෙ එව රුහති. අඤ්ඤා පුබ්බාපරං විරුජ්ඣතිති. තං න යුත්තං පංසුකුලෙන අසමානත්තා. පංසුකුලභාවෙන සඬිකාරකූටාදීසු යපිතං භික්ඛුනීහි, න තං තස්සා සන්තකං හුත්වා යීතං හොති. අස්සාමිකඤ්ච පංසුකුලං සබ්බසාධාරණඤ්ච, අඤ්ඤොපි ගහෙතුං ලහති. ඉදං පුබ්බෙව “භික්ඛුනිනං වීචර”න්ති ජානිත්වාපි පංසුකුලිකො ගහෙතුං ලහති තදා තස්සා අසන්තකත්තා. “පංසුකුලං අධිට්ඨහිත්වා”ති සල්ලෙඛක්කමනිදස්සනත්ථං චුත්තං. මංසං දදන්තෙන තථාගතෙන සල්ලෙඛතො කප්පියම්පි භුත්තං නිස්සග්ගියං වීචරමාහ යො මංසං කථන්ති සයමාදිසෙය්‍යාති.

අවිත්තකත්තා කථං පංසුකුලං වට්ටතිති වෙ? තාය තස්ස අදින්නත්තා, භික්ඛුනාපි තතො භික්ඛුනිතො අග්ගහිතත්තා ව. අස්සාමිකම්පි හි පංසුකුලං අඤ්ඤිස්සා හත්ථතො ගණ්හාති, න වට්ටති “අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා වීචරං පටිග්ගණ්හෙය්‍යා”ති චුත්තලක්ඛණසම්භවතො. අඤ්ඤාතිකාය සන්තකං

වජිරබුද්ධි-වීකා   භික්ඛුවහිසගො   නිස්සග්ගියකණ්ඩො
ඤාතිකාය   හත්ථතො   ගණ්හනි,   වට්ටතීති   එකෙ.   යථා
සික්ඛමානසාමණෙරාදීනං   හත්ථතො   පටිග්ගණ්හන්තස්ස   අනාපත්ති,   තථා
කඩ්ඛාවිතරණියඤ්ච “අඤ්ඤාතිකාය හත්ථතො ගහණ”න්ති (කඩ්ඛා. අට්ඨ.
වීවරජපටිග්ගහණසික්ඛාපදවණ්ණනා) අඩ්ඟං වුත්තං. තථා ඤාතිකාය සන්තකං
සික්ඛමානාය, සාමණෙරියා, උපාසකස්ස, උපාසිකාය, භික්ඛුස්ස, සාමණෙරස්ස
සන්තකං අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා හත්ථතො ගණ්හන්තස්ස ච අනාපත්ති එවං
යථාවුත්තලක්ඛණාසම්භවතොති එකෙ, තෙනෙව “එකතොඋපසම්පන්නාය
වීවරං පටිග්ගණ්හනී’ති අවත්වා ‘හත්ථතො පටිග්ගණ්හනි අඤ්ඤත්‍ර
පාරිවත්තකා, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා’ති (පාරා. 513) වුත්තං, තස්මා
අඤ්ඤාතිකාය   සන්තකම්පි   එකතොඋපසම්පන්නාය   හත්ථතො
පටිග්ගණ්හන්තස්ස දුක්ඛට්ඨන්ති වදන්ති, උභෝපෙනෙ න සාරතො දට්ඨබ්බා,
කාරණං පරියෙසිතබ්බං.

514. කො පන වාදො පත්තත්ථවිකාදීසුති අනධිට්ඨානබ්බෙසු බහුසු පටලෙසු. තෙනෙවාහ මාතිකාට්ඨකථායං. “පත්තත්ථවිකාදීමිති අනධිට්ඨානබ්බපරික්ඛාරෙ”ති. අධිට්ඨානුපගෙසු වා තෙසං පරික්ඛාරත්තා භිසිෂ්වියා විය අනාපත්ති. කිං පටපරිස්සාවනං පරික්ඛාරං න භොතීති? භොති, කිත්තු තං කිර නිවාසනාදිවිවරසංස්ඨානත්තා න වට්ටති. තස්මා ඉධ නිවාසනාදිවිවරසාධනං විකප්පනුපගපච්ඡිමං විවරං නාම. අනන්තරාතීතෙ නිවාසනපාරුපනුපගමෙවාති සන්නිට්ඨානං. එවං සන්නෙ කඨිබාවිතරණීයං (කඨිබා. අට්ඨ. විවරප්පටිග්ගහණසික්ඛාපදවණ්ණනා) කප්පනුපගපච්ඡිමතා, පාරිවත්තකාභාවො, අඤ්ඤාතිකාය භත්ථතො ගහණන්ති තීණෙව අභිගාති අවත්වා අපරික්ඛාරතාති චතුත්ථමභිගං වත්තබ්බන්ති චෙ? න වත්තබ්බං, ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ පත්තත්ථවිකාදිපරික්ඛාරස්ස අවිවරසඨ්ඨාත්තා. පඨමකටීනාදීසු විකප්පනුපගතා පමාණං, ඉධ කායපරිභොගුපගතාති. “අඤ්ඤං පරික්ඛාර”න්ති උද්ධරිත්වා “පත්තත්ථවිකාදිං යංකිඤ්චී”ති වුත්තත්තා විකප්පනුපගමිෂි පත්තත්ථවිකාදිං ගණ්හිතුං වට්ටති, “පටපරිස්සාවනමිෂි”ති වුත්තට්ඨානෙ ව “විවරං නාම විකප්පනුපගපච්ඡිම”න්ති වචනතො පටපරිස්සාවනං විවරමෙව, න පරික්ඛාරං. “කො පන වාදොති නිගමනවචනමිෂි සාධක”න්ති කෙච්චි

වදන්ති, පණ්ණත්තිං අජානනතො අවිත්තකං, න වත්ථුං, “අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා සන්තකභාවාජානනතො, විවරභාවාජානනතො ච අවිත්තක”න්ති අනුගණ්ඨීපදෙ වුත්තං.

විවරපටිග්ගහණසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤාත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා

515. පරික්ඛාරානන්ති උපයොගත්ථෙ සාමිවචනං. එකසාටකන්ති භාවනාපුංසකං, “අඤ්ඤාතකො මොසපුරිසා”ති වචනෙන පචාරිතොපි අදාතුකාමො අඤ්ඤාතකො අප්පචාරිතට්ඨානෙ තිට්ඨතීති දීපිතං හොති. අඤ්ඤාතො “අනාපත්ති පචාරිතාන”න්ති ඉමිනා විරුජ්ඣති.

517. නෙව තාව විඤ්ඤාපෙතබ්බං, න භඤ්ජිතබ්බන්ති අනවජින්නානං විවරානං අත්තනො සන්තකානං අත්ථිතාය, තත්ථ පච්චාසාසබ්භාවතො ච. පච්චාසා කිත්තකං කාලං රක්ඛතීති? යාව ගාමන්තරා, යාව අද්ධයොජනාති එකෙ. යාව දස්සනසවනුපචාරාති එකෙ. යාව අඤ්ඤෙ න පස්සන්තීති එකෙ. යාව පච්චාසා ඡිජ්ජතීති එකෙ. යාව සාබ්බපලාසපරියෙසනභඤ්ජනසජ්ජනකාලපරිච්ඡෙදාති එකෙ. ඉදං සබ්බං යථාසම්භවං යුජ්ජති. කථං පඤ්ඤායතීති වෙ? “සවෙ පන එතෙසං වුත්තප්පකාරානං ගිහිවත්ථාදීනං හිසිජ්විපරියන්තානං කිඤ්චි න ලබ්භති, තෙන තිණෙන වා පණ්ණෙන වා පට්චිජාදෙත්වා ආගන්තබ්බ”න්ති අට්ඨකථාවචනතො.

න තාව ථෙරානං දාතබ්බාතීති න තාව අත්තනො රුචියා දාතබ්බාති, යදා ථෙරා “දෙථාචුසො”ති වදන්ති, තදා දාතබ්බාති. “එවං සති දහරාපි අවිජින්නවිවරට්ඨානෙ තිට්ඨන්ති, සාබ්බපලාසං භඤ්ජිතුං වට්ටති, න අඤ්ඤාතො. ‘යෙහි කෙහිවි වා අවිජින්නං හොතී’ති හි වුත්ත”න්ති වුත්තං. ආචරියො පන එවං වදති “අත්තනො රුචියාපි දාතුං ලභන්තී”ති. තථා හි අට්ඨකථායං “පරිභොගජිණ්ණං වා”ති එත්ථ ච ‘අවිජින්නවිවරානං ආචරියුපජ්ඣායාදීනං අත්තනා තිණපණ්ණෙනි පට්චිජාදෙත්වා දින්නවිවරමිපි සඬගහං ගච්ඡති’ති වත්තුං යුජ්ජති”ති වුත්තං. අථාපි සියා ආචරියාදීහි “ආහරාචුසො”ති වුත්තෙයෙව, නාවුත්තෙති, න, “කෙහිවි වා අවිජින්න”න්ති එත්ථ වුත්තලෙසතො දුතියලෙසස්ස අවිසෙසභාවප්පසඬගතොති. අථ කිමත්ථං “න

තාව ථෙරානං දාතබ්බානී”ති වුත්තන්ති චෙ? යාව ථෙරානං අත්ථාය සාධාපලාසානි භඤ්ජති, තාව න දාතබ්බානි, තතො තානි ථෙරුද්දිස්සකානි සාධාපලාසානි සයං පරිදහිත්වා විනාපි ථෙරාණත්තියා අත්තනො රුචියා දාතබ්බානි, භූතගාමපාතබ්බාය පාවිත්තියං න හොති සත්ථුනාපි අනුඤ්ඤාතත්තා. “තිණෙන වා පණ්ණෙන වා”ති හි වුත්තං, තං කප්පියමෙව සන්ධාය වුත්තන්ති චෙ? න, “තදලාභෙන න ත්වෙව...පෙ.... දුක්කටස්සා”ති වචනවිරොධතො. එත්ථාහ – දුක්කටභයා පාවිත්තියවත්ථු චෙ අතික්කම්මතබ්බං, තදලාභෙන ථුල්ලච්චයවත්ථු සඬ්ඝිකං, තදලාභෙන පාරාජිකවත්ථුපි අතික්කම්මතබ්බං සියාති? න, පාරාජිකස්ස ලොකවජ්ජත්තා. අපිච න සබ්බං භූතගාමං පාවිත්තියවත්ථුමෙව, තතො දුක්කටාදිවත්ථුපි අත්ථි, අනාපත්තිවත්ථුපි කාලොදිසකං, තස්මා ඉදං තදා අනාපත්තිවත්ථුකන්ති වෙදිතබ්බං. කිත්තාවතා හික්බු අවජින්නවීරො නට්ඨවීරො හොතීති? එත්තාවතා නග්ගො හොතීති එකෙ. විකප්පනුපගපච්ඡිමභාවෙන, විකප්පනුපගපච්ඡිමමාදිං කත්වා විඤ්ඤාපෙත්තස්ස ආපත්තීති එකෙ. නිවාසනපාරුපනුපගාභාවෙනාති එකෙ. තිව්වරාභාවෙනාති එකෙ. සන්තරුත්තරපරමාභාවෙනාති එකෙ. අයං එකෙවාදො යුත්තො “සන්තරුත්තරපරමං තතො වීවරං සාදිතබ්බ”න්ති හි වචනතො, තස්මා සන්තරුත්තරෙ සති විකප්පනුපගපච්ඡිමං විඤ්ඤාපෙත්තස්ස පටිලාභෙන නිස්සග්ගියං. යදි එවං “විඤ්ඤාපෙත්වා පටිලභෙයා නිස්සග්ගිය”න්ති සික්ඛාපදෙන භවිතබ්බන්ති චෙ? තන්ත, තදත්ථසිද්ධිතො නානත්ථත්තා ධාතුනං. කිං වුත්තං හොති? යථා හි “තික්ඛත්තුං මෙථුනං ධම්මං අභිවිඤ්ඤාපෙසී”ති (පාරා. 36) වුත්තෙ පවත්තෙසීති අත්ථො, තථා ඉධාපි “වීවරං විඤ්ඤාපෙය්‍යා”ති විඤ්ඤත්තියා පවත්තෙය්‍ය උප්පාදෙය්‍යාති අත්ථො.

තෙන නිවත්ථොති තංනිවත්ථො. අඤ්ඤස්ස අලාභෙන තමෙව පරිභුඤ්ජතො ජීරති, න ලෙසෙන. අත්තනාති සයමෙව වත්තුං යුජ්ජති, තස්මා අයුත්තපරිභොගෙන අපරිභුඤ්ජිත්වා යුත්තපරිභොගවසෙන පරිභුඤ්ජතො ජිණ්ණං පරිභොගජිණ්ණං නාම. තස්ස සභාගානං අවජින්නකාලෙ දානම්පි යුත්තපරිභොගෙ එව සඬ්ගහං ගච්ඡතිති අධිප්පායො. “ඉමෙ කිර ද්වෙ ලෙසා අට්ඨකථායො, වාවෙන්තානං ආවරියානං මතන්ති ධම්මසිරිත්ථෙරො ආහා”ති වුත්තං.

521. නිසිදිතුං වා නිපජ්ජිතුං වා න ලහතීති යථාසුඛං න ලහතීති අධිජ්ජායො. “අඤ්ඤස්සත්ථායා”ති එත්ථාපි “ඤාතකානං පචාරිතාන”න්ති අනුචත්තති එව. අත්ථාය කස්ස? තස්සෙව අඤ්ඤස්ස. යථා අඤ්ඤාතකෙ තිකපාවිත්තියං, තථා අජ්ජචාරිතෙපිති දස්සනත්ථං “ඤාතකානං පචාරිතාන”න්ති චුත්තං. අඤ්ඤථා “ඤාතකෙ ඤාතකසඤ්ඤී”ති ඉමිනා සිද්ධත්තා න නිව්චං සෙසං ආපජ්ජති. අපිචෙත්ථ අඤ්ඤාතකග්ගහණෙන අජ්ජචාරිතග්ගහණං හොති, අජ්ජචාරිතග්ගහණෙන අඤ්ඤාතකග්ගහණං, අඤ්ඤාතකා හි අජ්ජචාරිතා හොත්ති. තථා ඤාතකග්ගහණෙන පචාරිතග්ගහණං හොති, කත්ථවි න හොති. න පචාරිතග්ගහණෙන ඤාතකග්ගහණං හොතීති ඉමස්ස අත්ථවිසෙසස්ස දස්සනත්ථං “ඤාතකානං පචාරිතාන”න්ති චුත්තං. තථා හි අඤ්ඤාතිකාය හික්බුනියා අජ්ජචාරිතාය ව චීවරං අඤ්ඤත්‍ර පාරිචත්තකා පටිග්ගණ්හන්තස්ස ආපත්ති. ඤාතිකාය පන පචාරිතාය ව විස්සාසං ගණ්හාති, අනාපත්ති. තථා පුරාණචීවරං ඤාතිකාය අනාපත්ති, පචාරිතාය පන තිකපාවිත්තියමෙව. ඤාතකානඤ්ච එකච්චානං පුරාණචීවරං නාම දාතුං වට්ටති, න පචාරිතානං. තිකච්ඡෙදො ව මාතිකාපදෙනෙව හොති, න අඤ්ඤෙන. තත්ථාපි එකෙනෙව, න දුතියාදීහිති අයං චිතයෙ ධම්මතා වෙදිතබ්බා.

අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. තතුත්තරිසික්ඛාපදවණ්ණනා

522-4. පග්ගාහිකසාලං වාති දුස්සපසාරං වා. හත්ථෙත පග්ගහෙත්වා යත්වා සාලායං පසාරෙතබ්බදුස්සං පසාරෙත්තීති වොදනා. තිච්චරිකෙනෙවාවාති විනයතිච්චරිකෙන. සො හි අධිට්ඨහිත්වා යපිතපරික්ඛාරවොළාදීසු සන්තෙසුපි තිච්චරෙ අවජින්නෙ සන්තරුත්තරපරමං විඤ්ඤාපෙත්වා ගහෙතුං ලහති. අඤ්ඤථාපිති “පමාණිකං තිච්චරං පරික්ඛාරවොළවසෙන අධිට්ඨහිත්වා පරිභුඤ්ජතො තස්මිං නට්ඨෙ බහුනිපි ගහෙතුං ලහති, න සන්තරුත්තරපරම”න්ති ව, තස්මා තං විභාගන්ති “තිච්චරිකස්ස තං විභාගන්ති අත්ථො, න පරික්ඛාරවොළිකස්සා”ති ව කෙවි වදන්ති. ආචරියො පන “අඤ්ඤනාති අතිච්චරිකෙන, අඤ්ඤථාති ඉතො චුත්තග්ගහණපරිච්ඡෙදතො අඤ්ඤනා”ති එත්තකමෙව වදති. අඤ්ඤථාති පන සචෙ තිණිපි නට්ඨාති, සන්තරුත්තරපරමං ගණ්හිතබ්බං, සචෙ ද්වෙ වා එකං වා නට්ඨං, තෙන

“අඤ්ඤාපාපි”ති දස්සනත්ථං චුත්තන්ති එකෙ. ගණ්ඨිපදෙසු විචාරණා එව නත්ථි, තස්මා උපපරික්ඛිත්වා ගහෙනබ්බං. පකතියා සන්තරුත්තරෙන වරති, සාසඬ්ඨිකසික්ඛාපදවසෙන වා තංසම්මුතිවසෙන වා තතියස්ස අලාභෙන වා.

526. “පමාණමෙව වට්ටති”ති සල්ලෙබ්බදස්සනත්ථං චුත්තං. තං මිච්ඡා ගහෙත්වා ඤාතකාදිට්ඨානෙ තදුත්තරි ගණ්ඨනත්තස්ස ආපත්තීති වෙ? තං පාළියා න සමෙති, “අනාපත්ති ඤාතකානං පචාරිතාන”න්ති හි පාළි. එත්ථ ව පචාරිතා නාම අච්ඡින්නකාලතො පුබ්බෙ එව පචාරිතා, න අච්ඡින්නකාලෙ. “අභිහට්ඨං පචාරෙය්‍යා”ති හි චුත්තං, තස්මා යො අච්ඡින්නකාලස්සත්ථාය පචාරෙති, උභොපි අප්පචාරිතා එවාති වෙදිතබ්බා. තෙ හි අච්ඡින්නකාරණා නට්ඨකාරණාව දෙන්ති නාම. අපිව යථා පිට්ඨිසමයෙ සතුප්පාදං කත්වා ඤාතකපචාරිතට්ඨානතො වස්සිකසාටිකං නිප්ථාදෙන්තස්ස තෙන සික්ඛාපදෙන නිස්සග්ගියං, තථා ඉධාපි ඤාතකපචාරිතට්ඨානෙපි අච්ඡින්නනට්ඨකාරණා න වට්ටති, තස්මා “අට්ඨකථාසු පමාණමෙව වට්ටති”ති චුත්තවචනමෙව පමාණ”න්ති ධම්මසිරිත්ථෙරො ආහ, තං අයුත්තං, කස්මා? යස්මා ඉදං සික්ඛාපදං තදුත්තරි විඤ්ඤාපෙන්තස්ස පඤ්ඤත්තං, තස්මිඤ්ච “අඤ්ඤාතකො ගහපති වා ගහපතානී වා”ති මාතිකාය පාළි, විභඩ්ගෙ ව “අඤ්ඤාතකො නාම මාතිතො වා...පෙ.... අසම්බද්ධො”ති පාළි, අනාපත්තිවාසෙ ව “ඤාතකානං පචාරිතාන”න්ති පාළි, තස්මා තිවිධායපි පාළියා න සමෙතීති අයුත්තමෙව, තස්මා කෙවලං සල්ලෙබ්බමෙව සන්ධාය චුත්තන්ති අපරෙ. උපරි කාණමානාසික්ඛාපදෙ අට්ඨකථාසු පන “තෙසම්පි පාථෙය්‍යපහෙණකත්ථාය පටියත්තතො පමාණමෙව වට්ටති”ති චුත්තං, න පන “පාළියා න සමෙතී”ති චුත්තං, න තත්ථ ව ඉධ ව නානාකරණං පඤ්ඤායති, තස්මා ථෙරස්ස ලද්ධි සුන්දරා විය මම බායති, වීමංසිතබ්බං. යස්මා පනිදං සික්ඛාපදං අඤ්ඤස්සත්ථාය විඤ්ඤාපනවත්ථුස්මිංයෙව පඤ්ඤත්තං, තස්මා ඉධ “අඤ්ඤස්සත්ථායා”ති න චුත්තං. “සෙසං උත්තානත්ථමෙවා”ති පාඨො. “අඤ්ඤස්සත්ථායා”ති නිදානවිරොධතො න චුත්තං. තථාපි අනන්තරෙ චුත්තනයෙන ලබ්භතීති ආවරියො. එවරුපෙසු ගහපතිපටිසංයුත්තසික්ඛාපදෙසු කිඤ්ඤාපි “ගහපති නාම යො කොචි අගාරං අප්ඤ්ඤාචසතී”ති චුත්තං, තථාපි පඤ්ච සහධම්මිකෙ යථෙත්වා අවසෙසා ව සික්ඛාපච්චක්ඛාතකො ව තිත්ථියො ව වෙදිතබ්බො.

තතුත්තරිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. පයමඋපක්ඛට්ඨික්ඛාපදවණ්ණනා

527-8. අපි හොති චිත්තන්ති අත්ථො. මෙය්‍යාති පායස්ස මය්හන්ති අත්ථො. න ඉමෙ සුකරා, “න ඉමෙසං සුකරා”ති වා පායො. “තස්ස න ඉමෙසං සුකරා අවිජාදෙතූන්ති අත්ථො”ති ලිබ්බං. “පුබ්බෙ අප්පචාරිතො”ති වචනතො තස්මිං ඛණෙ පචාරිතොපි අප්පචාරිතොව හොතීති.

පයමඋපක්ඛට්ඨික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. දුතියඋපක්ඛට්ඨික්ඛාපදවණ්ණනා

532. දුතියඋපක්ඛට්ඨෙත කිංපයොජනන්ති? නත්ථි, කෙවලං අට්ඨුප්පත්තිවසෙන පඤ්ඤත්තං භික්ඛුනියා රහොනිසප්පසික්ඛාපදං විය. එවං සන්තෙ තන්ති අනාරොපෙනබ්බං භවෙය්‍ය විනාපි තෙන තදත්ථසිද්ධිතො, අනිස්සරත්තා, අනාරොපෙනං අනුඤ්ඤාතත්තා ව. චුත්තඤ්ඤෙනං “ආකඬ්ඛමානො, ආනන්ද, සඬ්ඝො...පෙ.... සමුහනෙය්‍යා”ති (දී. නි. 2.216). ඉදං සබ්බමකාරණං. න හි බුද්ධා අප්පයොජනං වාවං නිව්ජාරොන්ති, පගෙව සික්ඛාපදං, තෙනෙවාහ අට්ඨකථායං “තඤ්ඤි ඉමස්ස අනුපඤ්ඤත්තිසදිස”න්තිආදි. අනුපඤ්ඤත්ති ව නිප්පයොජනා නත්ථි, තංසදිසඤ්ඤෙතං, න නිප්පයොජනන්ති දස්සිතං හොති, එවං සන්තෙ කො පනෙත්ථ විසෙසොති? තතො ආහ “පයමසික්ඛාපදෙ එකස්ස පිළා කතා, දුතියෙ ද්විත්තං, අයමෙත්ථ විසෙසො”ති. ඉමිනා අත්ථවිසෙසෙන කො පනඤ්ඤො අතිරෙකත්ථො දස්සිතොති? පොරාණගණ්ඨිපදෙ තාව චුත්තං “එකස්මිම්පි වත්ථුස්මිං උභින්නං පිළා කාතුං වට්ඨතීති අයමතිරෙකත්ථො දස්සිතො”ති. තෙනෙතං දීපෙති “න කෙවලං පටිලද්ධවීචරගණනායෙව ආපත්තිගණනා, පිළිතපුග්ගලසඬ්ඛාතවත්ථුගණනායපි”ති.

හොන්ති වෙත්ථ –

“වත්ථුතො ගණනායාපි, සියා ආපත්ති නෙකතා;
ඉති සන්දස්සනත්ථඤ්ඤව, දුතියුපක්ඛට්ඨං ඉධ.

“කායසංසග්ගසික්ඛාය, විහඩගෙ විය කිත්තෙතං;

එකිත්ථියාපි නෙකතා, ආපත්තීනං පයොගතො''ති.

අපිවෙනං සික්ඛාපදං තංජාතිකෙසු සික්ඛාපදෙසු සබ්බෙසුපි
ගහෙනබ්බවිනිච්ඡයස්ස නයදස්සනප්පයොජනන්ති වෙදිතබ්බං. ආහ ව -

“අඤ්ඤාතිකාය බහුතාය විමිස්සතාය,
ආපත්තියාපි බහුතා ව විමිස්සතා ව;
ඉච්චෙවමාදිවිධිසම්භවදස්සනත්ථං,
සත්ථා උපක්ඛට්ඨිදං දුතියං අවොවා''ති.

තස්සායං සබ්බෙපතො අධිප්පායපුබ්බච්ඡගමා විචාරණා - පුරාණච්චරං
එකමෙව භික්ඛු භික්ඛුනීහි ද්විති, බහුති වා ධොවාපෙනි, භික්ඛුනිගණනාය
පාවිත්තියගණනා, තථා ද්විත්තං, බහුතං වා සාධාරණං එකමෙව ච්චරං
අඤ්ඤාත්‍ර පාරිවත්තකා පටිග්ගණ්හාති, ඉධාපි තථා ද්විත්තං, බහුතං වා
සාධාරණමෙකං විඤ්ඤාපෙනි, විඤ්ඤාත්තපුග්ගලගණනාය ආපත්තිගණනා.
තථා අඤ්ඤාසුපි එවරුපෙසු සික්ඛාපදෙසු නයො නෙතබ්බො. අයං තාව
බහුතාය නයො. මිස්සතාය පන ඤාතිකාය, අඤ්ඤාතිකාය ව එකං ධොවාපෙනි,
එකතො නිට්ඨාපනෙ එකං පාවිත්තියං. අථ ඤාතිකා පයමං ථොකං ධොවිත්වා
ධීතා, පුන අඤ්ඤාතිකා සුධොතං කරොති, නිස්සංගිකං. අථ අඤ්ඤාතිකා
පයමං ධොවති, පච්ඡා ඤාතිකා සුධොතං කරොති, අඤ්ඤාතිකාය
පයොගවසෙන භික්ඛුතො දුක්ඛට්ඨෙව. අඤ්ඤාතිකාය ව ඤාතිකාය ව
අඤ්ඤාතිකසඤ්ඤී, වෙමතිකො, ඤාතිකසඤ්ඤී වා ධොවාපෙනි,
යථාචුත්තනයෙන නිස්සංගිකදුක්ඛට්ඨාදිආපත්තිහෙදගණනා වෙදිතබ්බං. තථා
අඤ්ඤාතිකාය ව ඤාතිකාය ව සත්තකං ච්චරං උභොහි එකතො දියාමානං
පටිග්ගණ්හන්තස්ස, අඤ්ඤාතිකාය එව හත්ථතො පටිග්ගණ්හන්තස්ස ව
නිස්සංගිකමෙව. අථ ඤාතිකාය අනාපත්ති. අථ උභොසු අඤ්ඤාතිකාදිසඤ්ඤී
චුත්තනයෙනෙව නිස්සංගිකදුක්ඛට්ඨාදිආපත්තිහෙදගණනා වෙදිතබ්බං. තථා
අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤාත්තිසික්ඛාපදෙසුපි යථාසම්භවං නයො නෙතබ්බො. අයං
මිස්සතාය නයො. ආදි-සද්දෙන පන අනෙකෙ අඤ්ඤාතිකා
විඤ්ඤාත්තාවිඤ්ඤාත්තපුග්ගලගණනාය දුක්ඛට්ඨං. එකො දෙති, එකො න දෙති,
නිස්සංගිකං. අථ අවිඤ්ඤාත්තො දෙති, න නිස්සංගිකං. අථ
විඤ්ඤාත්තාවිඤ්ඤාත්තානං සාධාරණං විඤ්ඤාත්තො දෙති, නිස්සංගිකමෙව.

උභො දෙනති, නිස්සග්ගියමෙව. අවිඤ්ඤත්තො දෙනති, නිස්සග්ගියෙන අනාපත්ති. විඤ්ඤත්තස්ස වචනෙන අවිඤ්ඤත්තො දෙනති, අනාපත්ති එව. තථා උපක්ඛටාදීසුපි යථාසම්භවං නයො නෙතබ්බො.

දුතියඋපක්ඛටසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. රාජසික්ඛාපදවණ්ණනා

537. “න ඛො මයං, ආවුසො, වීචරවෙනාපන්නං පටිග්ගණ්හාම...පෙ.... කාලෙන කප්පිය”න්ති ඉතො පුබ්බෙ එව රුපියපටිග්ගහණසික්ඛාපදස්ස පඤ්ඤත්තත්තා වුත්තං. අඤ්ඤථා ආයස්මා උපනන්දො මංසස්ස වෙනාපන්නං එකමිපි කහාපණං හත්ථෙන පටිග්ගණ්හන්තො තතො මහන්තතරං වීචරවෙනාපන්නං කථං න පටිග්ගණ්හිස්සති, එවං සන්තෙපි වීචරපටිසංයුත්තත්තා වීචරවග්ගෙ සඬගායිංසුති.

538-9. “ආගතකාරණං හඤ්ජති”ති වුත්තත්තා නනු පුන වොදෙතුං න ලහතීති එකෙ. ආගමනස්ස සාත්ථකං න භොති, වීචරං න ලහිස්සති පටිසන්ථාරස්ස කතත්තාති එකෙ. වොදනාලක්ඛණං න භොතීති කත්වා වුත්තන්ති එකෙ. “යත්වා වොදෙමී”ති ආගතො තං යානං හඤ්ජති, කරොති වෙකං, තීණිපි වෙ කරොති, එකමෙව, එකවචනත්තාති එකෙ. තීණි යානාති හඤ්ජතීති එකෙ. උපතිස්සත්ථෙරො “න වොදනාදිං හඤ්ජති, වොදෙතුකාමො අකත්තබ්බං අකාසි, තෙන වත්තභෙදෙ දුක්ඛට”න්ති වදති. ධම්මසිරිත්ථෙරො පන “ආසනෙ වෙ නිසිදති, එකාය නිසජ්ජාය ද්වෙ යානාති හඤ්ජති. ආමිසං වෙ පටිග්ගණ්හාති, එකෙන පටිග්ගහෙන ද්වෙ යානාති හඤ්ජති. ධම්මං වෙ භාසති, ධම්මදෙසනසික්ඛාපදෙ වුත්තපරිච්ඡෙදාය එකාය වාචාය ද්වෙ යානාති හඤ්ජති, තං සන්ධාය වුත්ත”න්ති වදති. “යත්ථා”ති වුත්තෙ අත්තනො එව සන්තිකං ගන්තබ්බන්ති වුත්තං විය භොති. තෙන වුත්තං “ඛාඤ්ජනං පන න සමෙතී”ති. උපාසකෙහි ආණත්තා තං. මූලං අසාදියන්තෙනාති මූලස්ස අකප්පියභාවෙ සති අසාදියන්තෙන. තඤ්ච ඛො චිත්තෙන, න මුඛෙන. සවෙ එවං වුත්තෙ අකප්පියං දස්සෙතීති කත්වා චිත්තෙන අකප්පියං ඉච්ඡන්තොව මුඛෙන කප්පියං නිද්දිසති “වීචරං මෙ දෙථා”ති, න වට්ටති. පටිලාභෙ රුපියපටිග්ගහණසික්ඛාපදෙන ආපත්ති.

තත්‍රායං විචාරණා – විත්තෙන සාදියන්තොපි මුඛෙන කප්පියවොහාරොන චෙ වොහරති “කභාපණාරහෙන, පාදාරහෙන වා කප්පියහණ්ඩෙන ඉද්දඤ්ඤිඤ්ච ආහරා”ති. කිඤ්ඤාපි රූපියං සන්ධාය වදති, වට්ටති එව. කස්මා? කඤ්ඤි සස්සුට්ඨානකං භූමිපදෙසං සන්ධාය “සීමං දෙමාති වදන්ති, වට්ටති”ති වචනතො, “විහාරස්ස දෙමා”ති චුත්තෙ “පට්ඨකිච්ඡිතං න වට්ටති”ති වචනතො ව. අනුගණ්ඨීපදෙ පන චුත්තං “සඬ්ඝං සන්ධාය ‘විහාරස්ස දෙමා’ති දින්නං ගරුහණ්ඩං න හොති, දක්ඛිණොදකං සම්පට්ඨිතං, ‘සාධු’ති ව වත්තං, අනුමොදෙතුඤ්ච වට්ටති. කස්මා? සඬ්ඝස්ස ‘විහාරො’ති නාමාභාවතො, ඛේතස්සෙව ‘සීමා’ති නාමභාවතො ව, විත්තෙන ආරම්මණං කතං අප්පමාණං, කප්පියවොහාරොව පමාණං. කප්පියමෙවාචික්ඛිතත්තා ‘න ත්වෙවාහං, භික්ඛවෙ, කෙනචි පරියායෙන ජාතරූපරජතං සාදිතබ්බං පරියෙසිතබ්බන්ති වදාමි’ති (මහාව. 299) වචනෙනපි න විරුජ්ඣති. කප්පියවචනපච්චයා දායකො සයමෙව කත්තබ්බයුත්තකං ජානිස්සතීති අධිප්පායතො දායකෙන එතස්ස අධිප්පායං ඤත්වා කප්පියකාරකස්ස හත්ථෙ යපිතං භික්ඛුස්ස සන්තකමෙව හොති”ති. ඉදං සබ්බමයුත්තං, කස්මා? සීමාවිහාරවචනස්ස දායකවචනත්තා. ඉධ ව භික්ඛුනො වචනං පමාණං. තෙනෙවාහ “අථාපි ‘මම තළාකං වා පොක්ඛරණං වා සඬ්ඝස්ස දම්මී’ති චුත්තෙ ‘සාධු, උපාසක, සඬ්ඝො පාතීයං පිට්ඨස්සතී’තිආදීනි වත්වා පරිභුඤ්ජිතං වට්ටති එවා”ති. අඤ්ඤා ඛේතං සන්ධාය භික්ඛුනො ඛේතපට්ඨිතවචනානි සීමාවචනෙන කප්පන්තීති ආපජ්ජති. අවිහාරස්ස ව භික්ඛුස්ස රූපියං දස්සෙත්වා “ඉදං විහාරස්ස දම්මී”ති චුත්තෙ අත්තතො අත්ථාය දියාමානං ජානන්තෙනාපි තං අප්පට්ඨිතබ්බං. තථා කභාපණාරහාදිනො අකප්පියහණ්ඩහාවං, කභාපණාදිහාවමෙව වා ජානන්තමෙව සන්ධාය තථාවොහරන්තස්ස ව අනාපත්තීති ආපජ්ජති. “න ත්වෙවාහං, භික්ඛවෙ, කෙනචි පරියායෙනා”ති නිප්පදෙසතො චුත්තත්තා න සක්කා ලෙසං ඔඬ්චෙතූන්ති නො තක්කො, විචාරෙත්වා පන ගහෙතබ්බං. “නො චෙ ඉච්ඡති, න කථෙතබ්බං”න්ති වචනතො යථාචුත්තසාමිචියා අකරණෙ අනාපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සාති දස්සෙති.

“අඤ්ඤාතකඅප්පචාරිතෙසු විය පට්පජ්ජිතබ්බං”න්ති වචනතො යථාචුත්තසාමිචිමිති න කත්වා චෙ නිප්ථාදෙති, අඤ්ඤාතකච්ඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදෙන කාරෙතබ්බොති දස්සෙති. කප්පියකාරකා

සයමෙව වොදෙත්වා දෙනති, වට්ඨති. “සයං කරණමෙව පටික්ඛිත්ත”න්ති ව
වදන්ති. පිණ්ඩපාතාදීනං ...පෙ.... එසෙව නයොති එත්ථ “දුක්කට”න්ති
වදන්ති, තං න සුන්දරං, දදන්තෙසුපිති අපි-සද්දෙන සඬගහිත්තා
නිස්සංග්ගිකාවිත්තියමෙව. ජාතරූපරජතං “සඬසෙස සාදිතෙ දුක්කට”න්ති ව
විකප්පෙන්නි. තං විසෙසෙත්වා නවුත්තත්තා පාවිත්තියමෙවාති දස්සෙති.
“නිස්සංග්ගියමෙවාති යෙවාපනකසික්ඛාපදෙසු සියා”ති වදන්ති,
උපපරික්ඛිතබ්බං. “යස්ස කස්සපි හි අඤ්ඤස්ස...පෙ.... මහාපච්චරියං
වුත්ත”න්ති වචනතො අපබ්බජිතානං අන්තමසො මාතාපිතුනම්පි අත්ථාය
සම්පට්ච්ඡන්තස්ස දුක්කටමෙවාති දස්සෙති.

සබ්බත්ථ සම්පට්ච්ඡනං නාම “උග්ගණ්ඨෙය්‍ය වා උග්ගණ්ඨාපෙය්‍යවා
උපනික්ඛිත්තං වා සාදියෙය්‍යා”ති එවං වුත්තලක්ඛණමෙව. එවං සන්තෙපි
කත්ථවි පටික්ඛිපිතබ්බං, කත්ථවි න පටික්ඛිපිතබ්බං, කත්ථවි පටික්ඛිත්තං
සාදිතුං වට්ඨති, එවං අප්පටික්ඛිත්තං කිඤ්චි වට්ඨති, ඉදං සබ්බම්පි දස්සෙතුං
“සචෙ පනා”ති විත්ථාරො ආරද්ධො. තත්ථ “චෙතියස්ස...පෙ.... න
වට්ඨති”ති වචනතො අප්පටික්ඛිත්තං විහාරස්ස දින්නං සාදිතුං වට්ඨති සිද්ධං.
තථා ථෙරස්ස “මාතුයා දෙමා”තිආදිනා වුත්තෙපි පටිග්ගහණෙ ආපත්ති
පාවිත්තියමෙව. සාපත්තිකො හොතිති එත්ථ කාය ආපත්තියා සාපත්තිකො
හොතිති? දුක්කටාපත්තියාති එකෙ. න යාය කායවි, කෙවලං අට්ඨානෙ
වොදෙතිති කත්වා “සාපත්තිකො”ති වුත්තං. යථා කථන්ති? “පඤ්චහි,
භික්ඛවෙ, අඬගෙහි සමන්තාගතො සද්ධිවිහාරිකො පණාමෙතබ්බො...පෙ....
පණාමෙන්නො අනතිසාරො”ති (මහාව. 68) එත්ථ න සම්මාවත්තන්තංයෙව
අපණාමෙන්නස්ස දුක්කටං වුත්තං. යථාහ — “න ව, භික්ඛවෙ,
අසම්මාවත්තන්තො න පණාමෙතබ්බො, යො න පණාමෙය්‍ය,
ආපත්තිදුක්කටස්සා”ති (මහාව. 68), තස්මා අධිමත්තපෙමාදිඅභාවෙපි
අපණාමෙන්නස්ස අනාපත්ති දිස්සති. අපිව “සාතිසාරො හොති”ති වුත්තං.
එවංසම්පදමිදං දට්ඨබ්බං. අට්ඨකථාය “සාතිසාරො හොතිති සදොසො හොති,
ආපත්තිං ආපජ්ජති”ති (මහාව. අට්ඨ. 68) වුත්තත්තා න යුත්තන්ති චෙ? න,
තදනන්තරමෙව තංචිච්ඡාගාහනිවත්තනත්ථං, තස්මා “න සම්මාවත්තන්තො
පණාමෙතබ්බො”ති වුත්තත්තා අනාපත්තිකා කතාති. දුක්කටාපත්ති හොතිති

ආවරියො, වීමංසිතබ්බං. “කප්පියහණ්ඩම්පි අකප්පියමෙවාති තළාකතො නිප්ඵන්තධඤ්ඤෙන පරිවත්තෙන්වා ලද්ධං ගොරසම්පි න වට්ටති”ති වුත්තං.

කප්පියවොහාරෙපි විධානං වක්ඛාම, සෙය්‍යාටීදං – “උදකවසෙනා”තිආදි. දුබ්බිනිබ්බොගං හොතීති ඉදං පරතො “තස්සෙව අකප්පියං. කස්මා? ධඤ්ඤස්ස විචාරිතත්තා”ති ඉමිනා අසද්දිසං, තස්මා සුචුත්තං. ඉදඤ්ඤි භික්ඛුස්ස පයොගවසෙන ආදිතො පටියාය උප්පන්නෙන මිස්සන්ති. අකතපුබ්බං නවසස්සං නාම. බලෙ වා යත්වා රක්ඛතීති “ඉදං වා එත්තකං වා මා ගණ්භ, ඉදං ගහෙතුං ලබ්භතී”ති වා “ඉතො අපනෙහි, ඉධ පුඤ්ජං කරොහී”ති එවමාදිනා වා පයොගෙන වෙ රක්ඛති, තං අකප්පියං. “සවෙ ‘මයිධීතෙ රක්ඛිතං හොතී’ති රක්ඛති, ගණ්භන්තෙ වා පස්සිත්වා ‘කිං කරොථා’ති, හණති වට්ටති”ති වුත්තං, තං යුත්තං. රූපියපටිග්ගහණසික්ඛාපදෙ “ද්වාරං පිදහිත්වා රක්ඛන්තෙන වසිතබ්බ”න්ති හි වුත්තං. තස්සෙව තං අකප්පියං. කස්මා? අපුබ්බස්ස අනුප්පාදිතත්තා. හෙටියා “සස්සං කත්වා ආහරථා”ති වත්තුං පන න වට්ටතීති. පණ්ණෙපි එසෙව නයො. “පකතියා සයමෙව කරොන්තානං උස්සාහජනනතො”ති වුත්තං. කස්මා? “කභාපණානං විචාරිතත්තා”ති වචනතො, පගෙව උටියාපිතත්තාති සිද්ධං හොති. සවෙ දායකා වා සඬ්ඝස්ස ගාමබෙත්තාරාමාදිං කෙණියා ගහිතමනුස්සා වා තත්ථ කුටුම්භිනො “ඉමෙ සඬ්ඝස්ස කභාපණා ආහරා”ති වදන්ති, “න කප්පතී”ති එත්තකමෙව වත්තබ්බං. කප්පියකාරකාව වෙ වදන්ති, “සඬ්ඝස්ස කභාපණා න කප්පන්ති, සප්පිආදීති වට්ටන්ති”ති වත්තබ්බං, තස්මා “සඬ්ඝස්ස කප්පියකාරකෙ වා ගුත්තටියානං වා ආචික්ඛථා”ති වත්වා තෙහි සම්පාදිතං කෙනචි අකත්තබ්බතාය “ඉමිනා සප්පිං ආහරාහී”ති විචාරෙති නිටියාපෙත්වා ඉතරෙසං කප්පියං පරතො පත්තවතුක්කෙ වතුත්ථපත්තො විය. වුත්තඤ්ඤි තත්ථ “ඉමෙ කභාපණෙ ගහෙත්වා ඉමං දෙහී”ති කභාපණෙ දාපෙත්වා ගහිතො, අයං පත්තො එතස්සෙව භික්ඛුනො න වට්ටති, දුබ්බිචාරිතත්තා, අඤ්ඤෙසං පන වට්ටති, මූලස්ස අසම්පට්චිජිතත්තා”තිආදි. යදි එවං සබ්බෙසං අකප්පියං. කස්මා? කභාපණානං විචාරිතත්තාති. ඉදං දුචුත්තන්ති වෙ? න, මූලස්ස සම්පට්චිජිතටියානං සන්ධාය ඉමස්ස වුත්තත්තා පත්තවතුක්කෙ දුතියතතියපත්තා විය, තෙනෙව වුත්තං සයංකාරිචාරෙ “න කප්පතී”ති එත්තකමෙව වත්තබ්බ’න්ති. තතො පරං මූලං සම්පට්චිජිති නාම.

මහාවිසයසික්ඛත්තා, රාජසික්ඛාපදං ඉදං;

රඤ්ඤො විය දුට්ඨඤ්ඤායං, චිත්තාධිප්පායනොපි වා.

රාජසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතො චීවරවග්ගො පටමො.

2. කොසියවග්ගො

1. කොසියසික්ඛාපදවණ්ණනා

542. කොසියකාරකොති එත්ථ කොසං කරොන්තීති “කොසකාරා”ති ලද්ධවොහාරානං පාණකානං කොසතො නිබ්බත්තං කොසියං නාම. අත්තනා කතං වෙ? නිස්සජ්ජනකාලෙ “සයං කතං නිස්සග්ගිය”න්ති වත්තබ්බං. උභොහි වෙ කතං, යථාපාඨමෙව වත්තබ්බං. අත්තනා ව පරෙහි ව විජ්ජකතං අත්තනා පරියොසාපෙතීතිආදිවතුක්කම්පි සම්භවන්තං න දස්සිතං. විනයධම්මතා හෙසා, යදිදං එකස්මිං තිකෙ වා වතුක්කෙ වා දස්සිතෙ ඉතරං සම්භවන්තම්පි න වුච්චතීති.

කොසියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සුද්ධකාලකසික්ඛාපදවණ්ණනා

547. සුද්ධකාලකානන්ති එත්ථ යථා පටමෙ “එකෙනපි කොසියංසුනා”ති වුත්තං, තථා ඉධ “එකෙනපි අඤ්ඤෙන අමිස්සෙත්වා”ති වචනාභාවතො අඤ්ඤෙහි මිස්සභාවෙ සතිපි අපඤ්ඤායමානරූපකං “සුද්ධකාලක”මිච්චෙව වුච්චතීති වෙදිතබ්බං.

සුද්ධකාලකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. ද්වෙභාගසික්ඛාපදවණ්ණනා

552. “ධාරයිත්වා ද්වෙ තුලා ආදාතබ්බා”ති වචනතො යථා තුලාධාරණාය කාලකා අධිකා න භොන්ති, තථා කාලකානං ද්වෙ භාවා ගහෙතබ්බා උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙන. කථං පඤ්ඤායතීති? සුද්ධකාලකපටිසෙධනනිදානෙන. තතියං ඔදානානං වතුත්ථං ගොවරියානන්ති හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදො.

මානිකාට්ඨකථායං. පන “එකස්සපි කාළකලොමස්ස අතිරෙකභාවෙ නිස්සග්ගිය”න්ති (කඩ්ඛා. අට්ඨ. ද්වෙහාගසික්ඛාපදවණ්ණනා) චුත්තං, තං තුලාධාරණාය කිඤ්චාපි න සමෙති, අවිත්තකත්තා පන සික්ඛාපදස්ස පුබ්බෙ තුලාය ධාරයිත්වා යපිතෙසු එකමපි ලොමං තත්ථ පතෙය්‍ය නිස්සග්ගියන්ති අධිජ්ජායොති නො තක්කො. අඤ්ඤා ද්වෙ තුලා නාදාතඛ්ඛා, ඌනකතරා ආදාතඛ්ඛා සිද්ධං. න හි ලොමං ගණෙත්වා තුලාධාරණා කරියති. අථ ගණෙත්වාච කාතඛ්ඛං. කිං තුලාධාරණාය පයොජනන්ති කෙවි. “ගොචරියඛදාතෙසු එකමෙව දිගුණං කත්වා ගහෙතුං වට්ටති”ති වදන්ති, අට්ඨකථායං අවිචාරිතත්තා වීමංසිතඛ්ඛං.

ද්වෙහාගසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. ඡබ්බස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා

562. නවං නාම කරණං උපාදායාති ඉදං ආදිකරණතො පට්ඨාය වස්සගණනං දීපෙති. කරිත්වා වාති වචනං නිට්ඨානදිවසතො පට්ඨායාති දීපෙති. ධාරෙතඛ්ඛන්ති වචනං පන පරිභොගතො පට්ඨායාති දීපෙති, යස්මා ලද්ධසම්මුතිකස්ස ගතගතට්ඨානෙ ඡන්තං ඡන්තං වස්සානං ඔරතොච කතාති බ්‍රහ්මනිපි භොන්ති, තස්මා අඤ්ඤං නවන්ති කිං කතතො අඤ්ඤං, උදාහු ධාරිතතො අඤ්ඤන්ති? කිඤ්චෙත්ථ යදි කතතො අඤ්ඤං, තෙසු අඤ්ඤතරං දුක්කතං වා පරිභොගජ්ණ්ණං වා පුන කාතුං වට්ටති, තඤ්ච ඛො විනාපි පුරාණසන්ථතස්ස සුගතවිදත්ථිං අජ්ජපට්ඨිද්ධපරියාපන්නත්තා. කතතො හි අඤ්ඤං පට්ඨිද්ධං, ඉදඤ්ච පුබ්බකතන්ති තතො අනන්තරසික්ඛාපදවරොධො භොති. අථ ධාරිතතො අඤ්ඤං නාම, සම්මුති නිරත්ථිකා ආපජ්ජති, පයමකතං වෙ අපරිභුත්තං, සතියාපි සම්මුතියා අඤ්ඤං නවං න වට්ටතීති අධිජ්ජායො? තත්‍රිදං සන්නිට්ඨානානිදස්සනං – නිට්ඨානදිවසතො පට්ඨාය ඡන්තං ඡන්තං වස්සානං පරිච්ඡෙදො වෙදිතඛ්ඛො. තත්ථ ව සත්තමෙ වස්සෙ සම්පත්තෙ ඡබ්බස්සානි පරිපුණ්ණානි භොන්ති. තඤ්ච ඛො මාසපරිච්ඡෙදවසෙන, න වස්සපරිච්ඡෙදවසෙන. සත්තමෙ පරිපුණ්ණඤ්ච ඌනකඤ්ච වස්සං නාම, තස්මා විජ්ජකතස්සෙව සවෙ ඡබ්බස්සානි පුරෙන්නි, පුන නිට්ඨානදිවසතො පට්ඨාය ඡබ්බස්සානි ලභන්ති. තඤ්ච ඛො පරිභුත්තං වා භොතු අපරිභුත්තං වා, ධාරිතමෙව නාම. යස්මා “නවං නාම කරණං උපාදාය වුව්චති”ති චුත්තං,

තස්මා ඡන්තං වස්සානං පරතො තමෙව පුබ්බකතං දුක්කතභාවෙන,
 පරිභොගජිණ්ණකාය වා විජටෙත්වා පුන කරොති, නිට්ඨානදිවසතො පට්ඨාය
 ඡබ්බස්සපරමතා ධාරෙතබ්බං, අතිරෙකං වා. අන්තො වෙ කරොති, තදෙව
 අඤ්ඤං නවං නාම භොති කරණං උපාදාය, තස්මා නිස්සග්ගියං. අඤ්ඤා
 “නවං නාම කරණං උපාදායා”ති ඉමිනා න කොචි විසෙසො අත්ථී. එවං
 සන්තෙ කිං භොති? අට්ඨුප්පත්තීති. “යාවනබහුලා විඤ්ඤත්තිබහුලා
 විහරන්ති”ති භි තත්ථ චුත්තං, තඤ්ච අඤ්ඤස්ස කරණං දීපෙති. යදි එවං තං
 නිබ්බිසෙසමෙව ආපජ්ජති? නාපජ්ජති. අයං පනස්ස විසෙසො, යස්මා
 “අඤ්ඤෙන කතං පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජති, අනාපත්තී”ති චුත්තත්ථො
 විසෙසොති. කිං චුත්තං භොති? “නවං නාම කරණං උපාදාය චුච්චති”ති
 චුත්තෙ අතිරෙකච්චරස්ස උප්පත්ති විය පටිලාභෙනස්ස උප්පත්ති නවතා
 ආපජ්ජති. තතො පටිලද්ධදිවසතො පට්ඨාය ඡබ්බස්සපරමතා ධාරෙතබ්බං.
 ඔරෙන වෙ ඡන්තං වස්සානං...පෙ.... කාරාපෙය්‍ය, නිස්සග්ගියන්ති ආපජ්ජති,
 තස්මා නවං නාම කරණමෙව උපාදාය චුච්චති, න පටිලාභං. ඔරෙන ඡන්තං
 වස්සානං අත්තතො අනුප්පත්තත්තා “නව”න්ති සඬ්ඛං ගතං, අප්පටිලද්ධං
 වෙ කාරාපෙය්‍ය, යථා ලාභො, තථා කරෙය්‍ය වා කාරාපෙය්‍ය වාති ච න භොති.
 කස්මා? යස්මා අඤ්ඤෙන කතං පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජති, අනාපත්තීති
 විසෙසොති.

ඡබ්බස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. නිසීදනසන්ථතසික්ඛාපදවණ්ණනා

565. නාස්සුධ කොචීති එත්ථ අස්සුධ-ඉති අවධාරණත්ථෙ නිපාතො. තත්ථ
 කිඤ්චාපි “එවං භන්තෙති ඛො තෙ භික්ඛු”ති බහුවචනං චුත්තං, තථාපි තෙ
 භික්ඛු භගවතො පටිස්සුණිත්වා ඉධ තෙසු භික්ඛුසු කොචි භගවන්තං නාස්සුධ
 උපසඬකමති අඤ්ඤත්‍ර එකෙනාති අත්ථො ගහෙතබ්බො. තං සුග්ගාහං එකාහං
 භන්තෙ භගවන්තං වරන්තිආදීසු (මහාව. 337) විය, අනුජානාමි...පෙ....
 යථාසුඛං මං දස්සනාය උපසඬකමන්තුති දස්සනත්ථාය උපසඬකමන්තු.

566-7. “මයං ආයස්මන්තං උපසෙන”න්ති තස්ස ගණපාමොක්ඛත්තා
 චුත්තං. ආරඤ්ඤිකපිණ්ඩපාතිකපංසුකුලිකවසෙන සබ්බාති චුත්තාති.
 තෙනෙවාහ අට්ඨකථායං “සන්ථතෙ චතුත්ථච්චරසඤ්ඤිකායා”ති. කිං

සබ්බෙහි තෙ වීරං න බුද්ධන්තීති වෙ? යථා හොතු. කතමං වීරං නාමාති? ඡන්තං අඤ්ඤතරං විකප්පනුපගං පවිජ්මන්ති. කිඤ්ච වායිමං අවායිමන්ති? වායිමමෙවාති. කතරසුත්තෙනාති? අද්ධා සො සුත්තමෙව න පස්සති, සිවෙය්‍යකං දුස්සයුගං, ඉද්ධිමයිකඤ්ච දෙවදත්තියඤ්ච අවීරං කරොති. යදි එවං අවායිමමිති වදාමිති. එවං සන්තෙ සිද්ධා සන්ථතෙ වීරසඤ්ඤිතා කම්බලසීසෙන උණ්ණාමයසාමඤ්ඤතො. කිං පන තෙ සන්ථතං අධිට්ඨහිංසුති? දුට්ඨු අධිට්ඨහිංසු අවීරත්තා, න අධිට්ඨානුපගත්තා ච සන්ථතස්ස. අථ නාධිට්ඨහිංසු, පුබ්බෙව තත්ථ අවීරසඤ්ඤිතො එතෙති කත්වා තත්ථ වීරසඤ්ඤිතාය තදුහයං න යුජ්ජතිති. කිං පනෙතං අධිට්ඨානුපගං නත්ථිති? තත්ථෙවගතං, අපිවෙතං අවිකප්පනුපගං වෙ, වීරං න හොති, අඤ්ඤථා “වීරං නාම ඡන්තං වීරානං අඤ්ඤතර”න්ති එත්තාවතා සිද්ධං “විකප්පනුපගං පවිජ්ම”න්ති න වත්තබ්බං. අථ න විකප්පනුපගමිති වීරමෙව සිද්ධං, අනාධිට්ඨානුපගං, අවිකප්පනුපගඤ්ච එකජ්ඣං “වීර”න්ති සඬබ්‍යං ගච්ඡති. තෙනෙවාහ “තෙවීරිකස්ස චතුත්ථවීරං වත්තමානං අංසකාසාවමෙව වට්ටති”ති.

අපිව සන්ථතෙ වීරසඤ්ඤිතා න කෙවලං තෙසංයෙව, අඤ්ඤෙසමිති අනුබන්ධති එව “පුරාණසන්ථතං නාම සකිං නිවත්ථමිති සකිං පාරුතමිති”ති වචනතො. අධිකථාවරියො පනස්ස අවීරතං සන්ධායභාසිතත්ථදීපනෙන දීපෙති. නිවත්ථපාරුතන්ති එතෙසං නිසින්නඤ්චෙව නිපන්නඤ්චාති අත්ථො. අපිව එවං සන්තෙහි සන්ථතෙ වීරසඤ්ඤිතා අනුබන්ධති එව. බන්ධකෙ (මහාව. 358) හි “නිසිදනං අධිට්ඨාතුං න විකප්පෙතු”න්ති ච, පරිවාරෙ (පරි. 329) “නව වීරානි අධිට්ඨාතබ්බානී”ති ච නිසිදනසික්ඛාපදෙ “දසා විදත්ථී”ති ච ඉධ “නිසිදනං නාම සදසං වුච්චති”ති ච වුත්තං, අධිකථායඤ්චස්ස “සන්ථතසදිසං සන්ථරිත්වා එකස්මිං අන්තෙ සුගතවිදත්ථියා විදත්ථිමත්තපදෙසෙ ද්විසු යානෙසු ථාලෙත්වා තිස්සො දසා කරියන්ති, තාහි දසාහි සදසං නාම වුච්චති”ති ච “නිසිදනං වුත්තනයෙන අධිට්ඨාතබ්බමෙව, තඤ්ච බො පමාණයුත්තං එකමෙව, ද්වෙ න වට්ටන්ති”ති ච වුත්තං, තස්මා නිසිදනං නාම නවන්තං වීරානං අඤ්ඤතරං වීරං අධිට්ඨාතබ්බං, තඤ්ච සන්ථතසදිසං එළකලොමමයසන්ථතවිසෙසන්ති සිද්ධං, තථා නිසිදනමෙව නිසිදනසන්ථතඤ්ච සිද්ධං. පොරාණගණ්ඨිපදෙ ච “එකමෙවා”ති වුත්තං.

තස්මිං සිද්ධො සිද්ධා සන්ථතො වීවරසඤ්ඤිතාති අත්ථො. කස්මා? සන්ථතසාමඤ්ඤතො.

එත්ථාහ - කථං අදසමෙව සන්ථතං වීවරසඤ්ඤාං න ගච්ඡති. අනෙකම්පි අනධිට්ඨිතම්පි මහන්තම්පි වට්ටති, යතො සදසමෙව සන්ථතං වීවරසඤ්ඤාං ගච්ඡති, තතො අධිට්ඨානඤ්ඤව උපගච්ඡති. අසන්ථතපරියාපන්තත්තා ඔරෙන ව ඡන්තං වස්සානං විනාපි සම්මුතිං, තඤ්ඤව පොරාණං විස්සජ්ජේත්වා එව, න අවිස්සජ්ජේත්වා “තඤ්ඤව ඛො පමාණයුත්තං එකමෙව, ද්වෙ න වට්ටන්ති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.469) වචනතොති. අථාපි සියා සන්ථතං සයනත්ථමෙව කරියති, නිසීදනං අසන්ථතමෙවාවති. තඤ්ඤව න නියමතො “පුරාණසන්ථතං නාම සකිං නිවත්ථං සකිං පාරුතම්පි”ති චුත්තත්තාති. එත්ථ චුච්චති, න එත්ථ කාරණං පරියෙසිතඛිං විනයපඤ්ඤත්තියා අනඤ්ඤවිසයත්තා.

සන්ථතස්ස පන අවීවරභාවෙ අයං යුත්ති - ආදිතො “තීණි සන්ථතාති පන විනයකම්මං කත්වා පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටන්ති”ති අට්ඨකථාවචනතො තාති අකප්පියානීති සිද්ධං, භගවතා ව ඛොමාදීනි ඡ අනුඤ්ඤාතානීති කොසෙයාං කප්පියන්ති සිද්ධං. එවං සන්තෙ සුද්ධකොසෙයාම්පි වීවරං කප්පියං ජාතං, පගෙව කොසියම්ප්පකසන්ථතවීවරන්ති ආපජ්ජති. තථා කම්බලඤ්ඤව අනුඤ්ඤාතං, තඤ්ඤව සුද්ධිකම්පි හොති ජාතිකාලකභාවෙන, පගෙව ඔදාතගොවරියම්ප්පකසන්ථතවීවරන්ති ආපජ්ජති. තතො ව අඤ්ඤමඤ්ඤවිරොධො, තස්මා න සන්ථතං වීවරං නාම හොති, නිසීදනං පන හොති තස්ස පමාණසන්ධානපරිච්ඡෙදසම්භවතො. එත්ථාහු කෙච් ආවරියා “දුට්ඨං නිසීදනං සන්ථතං, අසන්ථතඤ්ඤව. තත්ථ සන්ථතං සන්ථතමෙව. අසන්ථතං ඛොමාදිජබ්බිධං, තදනුලොමං වා හොති, අයමෙනෙසං විසෙසො”ති.

එත්ථාහ - කස්මා පනෙත්ථ “සන්ථතං පන භික්ඛුනා”ති සික්ඛාපදං අපඤ්ඤාපෙත්වා “නිසීදනසන්ථත”න්ති පඤ්ඤත්තන්ති? වීවරසඤ්ඤිතාය සන්ථතානං උජ්ඣිතත්තා තෙසං අවීවරභාවදස්සනත්ථං තථා පඤ්ඤත්තන්ති චුත්තං හොති, තස්මා තෙ භික්ඛු ධුතඨගහෙදභයා තාති උජ්ඣිත්වා තෙරසාපි ධුතඨගාති සමාදිශිංසු, සීසදස්සනවසෙන තීණෙව චුත්තාති, භගවා ව තෙසං

සන්ථතං අනුජානි, තතො නෙසං එවං හොති “නිසිදනවිවරසණ්ඨානම්පෙතං නිසිදනසන්ථතං නො අනුඤ්ඤාතං, චතුත්ථවිවරභාවෙන පගෙව කතසන්ථතං වා”ති. තතො සන්ථතෙ නෙසං විවරසඤ්ඤිතා න භවිස්සතීති තදත්ථං භගවතා නිසිදනසන්ථතන්ති පඤ්ඤත්තන්ති අධිජ්ජායො. “පච්ඡිමානි ද්වෙ වට්ඨන්ති”ති කථං පඤ්ඤායතීති වෙ? “අනාපත්ති අඤ්ඤෙන කතං පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජතී”ති වචනතොති.

නිසිදනසන්ථතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. එළකලොමසික්ඛාපදවණ්ණනා

572-3. අද්ධානමග්ගප්පට්පන්තස්සාති ඉමිනා පකතියා දීඝමග්ගප්පට්පන්තස්ස උප්පන්නානිපි තියොජනපරමමෙව හරිතඛ්ඛානි, පගෙව අප්පට්පන්තස්සාති දස්සෙති. අද්ධානමග්ගප්පට්පන්තස්ස නිස්සග්ගියන්ති වා සම්බන්ධො. තෙනෙව වාසාධිජ්ජායස්ස පටිජ්ජස්සද්ධගමනුස්සාහත්තා “අප්පට්පන්නො”ති සඬ්ඛං ගතස්ස අනාපත්තීති සිද්ධා. ඉමස්මිං අත්ථවිකප්පෙ හි භික්ඛුනො පනෙව එළකලොමානි උප්පජ්ජෙය්‍යුං...පෙ.... අසන්නෙපි භාරකෙ අද්ධානං මග්ගප්පට්පන්තස්ස නිස්සග්ගියං පාවිත්තියන්ති යොජනා වෙදිතඛ්ඛා. ආකඬ්ඛමානෙන භික්ඛුනා පටිග්ගහෙතඛ්ඛානීති අත්තනො සන්තකානංයෙව තියොජනානික්කමෙ ආපත්තිං දස්සෙති. තෙන අනාකඬ්ඛමානෙන පරසන්තකානි පටිග්ගහිතානි අතිරෙකතියොජනං හරන්තස්ස අනාපත්ති සිද්ධා. අයමත්ථො “භික්ඛුනො උප්පජ්ජෙය්‍යු”න්ති ඉමිනා, “අච්ඡින්නං පටිලභිත්වා”ති ඉමිනා ව දිපිතොව හොතීති. පොරාණගණ්ඨිපදෙ ව “අඤ්ඤං භික්ඛුං හරාපෙන්නො ගච්ඡති වෙ, ද්වින්නං අනාපත්තීති චුත්තං, තස්මා ද්වෙ භික්ඛු තියොජනපරමං පත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස භණ්ඩං පරිවත්තෙත්වා වෙ හරන්ති, අනාපත්තීති සිද්ධං, තෙනෙව අනාපත්තිවාරෙ “අඤ්ඤං හරාපෙති”ති චුත්තං. කිං හරාපෙති? ජානන්තං අජානන්තං. කිඤ්චෙත්ථ යදි ජානන්තං, “අඤ්ඤො හරිස්සතීති ය්‍යෙති, තෙන හරිතෙපි ආපත්තියෙවා”ති එකංසතො න වත්තඛ්ඛං. ජානන්තොපි හි එකච්චො හරතීති. තතො අට්ඨකථාය විරුජ්ඣති. අථ අජානන්තං, “අඤ්ඤස්ස යානෙ වා භණ්ඩෙ වා අජානන්තස්ස පක්ඛිපිත්වා තියොජනං අතික්කාමෙති, නිස්සග්ගියානී”ති පාළියා විරුජ්ඣති, අථ උභොපි

එකතො එකං භණ්ඩං භරාපෙත්ති, තම්පි නිස්සංගියං සියා. අනිස්සංගියන්ති යුත්ති යා විරුජ්ඣති “නියොජනපරමං සහත්ථා හරිතබ්බානි අසන්තෙ භාරකෙ”ති අවිසෙසෙන ව පාළි වුත්තා. භාරකොපි සචෙතනො අචෙතනොති දුට්ඨො. සචෙතනොපි ඵලකලොමභාවං වා “අහමිදං හරාමී”ති වා “මං එස ඉදං හරාපෙති”ති වා ජානනාජානනවසෙන දුට්ඨො භොති. තත්ථ අචෙතනො නාම භාරකො නදීසොතො වා නාවා වා අස්සාමිකයානං වා භොති. සචෙතනො පාකටොව. තත්ථ “මං එස ඉදං හරාපෙති”ති එත්තකං ජානන්තං මනුස්සං වා තිරච්ඡානගතං වා අඤ්ඤං හරාපෙති, අනාපත්තිති අනුගණ්ඨීපදනායො. අයං පාළියා, අට්ඨකථාය ව එකරසො විනිවිජයො, “අසන්තෙ භාරකෙ”ති කිඤ්චාපි ඉදං අවිසෙසතො වුත්තං, “අඤ්ඤස්ස යානෙ වා භණ්ඩෙ වා අජානන්තස්සා”ති වචනතො පන සචෙතනොව භාරකො තත්ථ අධිජ්ජෙතොති පඤ්ඤායති, සො ව ඵලකලොමභාවඤ්ච “ඉදං හරාමී”ති ව ජානන්තො නාධිජ්ජෙතො. තෙන වුත්තං “අඤ්ඤො හරිස්සතීති යපෙති, තෙන හරිතෙපි ආපත්තියෙවා”තිආදි. තත්ථ හෙතුකත්තුවෙන අභාවතොව. පාළියඤ්චි “අඤ්ඤං හරාපෙති”ති හෙතුකත්තුවසෙන වුත්තා. ඉතරෙ ද්වෙ ජානන්තා ඉධ සම්භවන්ති. “අජානන්තස්ස පක්ඛිපිත්වා”ති පාළියං “එස හරාපෙති”ති වා “ඉදං යානං අතික්කමාපෙති”ති වා ජානන්තස්ස යානෙ වා භණ්ඩෙ වා පක්ඛිපිත්වා තියොජනං අතික්කමාපෙති, න නිස්සංගියා භොන්තීති දීපෙති.

“හරාපෙති”ති ඉදං හෙතුකත්තුවචනතං සාධෙති, තස්මා අට්ඨකථායං “සාමිකස්ස අජානන්තස්සෙවා”ති ඉදං “මං එස හරාපෙති”ති එවං අජානන්තං සන්ධාය වුත්තං. “සාරෙති වොදෙති අනුබන්ධාපෙති”ති ඉදං “මං එස ඉදං යානං අතික්කමාපෙති”ති එවං ජානන්තං සන්ධාය වුත්තං. අජානන්තොපි සාරණාදිහි ධීතට්ඨානං නාතික්කමති, න වා අනුබන්ධති. අථ සාරණාදිහි අනතික්කමිත්වා අත්තනො රුචියා අතික්කමති ආපත්ති එව භික්ඛුනො හෙතුකත්තුවාසම්භවතො.

ඉදානි යථාධීතට්ඨානතො පට්ඨාය වක්ඛාම, “අසන්තෙපි භාරකෙ”ති භාරකාලාභපච්චයාපි සයං හරණතො නිස්සංගියමෙව, පගෙව සති භාරකෙති අයමෙකො අත්ථො. අවධාරණත්ථං අපි-සද්දං ගහෙත්වා අසන්තෙ එව භාරකෙ නිස්සංගියං, සති පන භාරකෙ න තෙන හරාපෙත්තස්ස නිස්සංගියන්ති අයං දුතියො අත්ථො. “සඬ්ඨතො වා...පෙ.... අත්තනො වා ධනෙනා”ති ඉමිනා

කිඤ්ඤාපි අවිත්තකමිදං සික්ඛාපදං, සඨසාදිතො පන අත්තනා ආකඨබ්බානෙන පටිග්ගහිතස්සෙව ඵලකලොමස්ස තියොජනාතික්කමෙ ආපත්ති, න අජානතො අප්පටිග්ගහිතස්ස වීවරාදීසු කුතොපි ලග්ගස්ස අතික්කමනෙති දීපෙති. අනුගණ්ඨීපදෙ පන “කම්බලස්ස උපරි නිපජ්ජිත්වා ගච්ඡන්තස්ස සචෙ ඵකම්පි ලොමං වීචරෙ ලග්ගං හොති, ආපත්ති ඵච කම්බලතො විජටිතත්තා”ති වුත්තං, තං කම්බලස්ස පටිග්ගහිතත්තා අත්තනො ඉච්ඡාය පටිග්ගහිතමෙව හොතීති යුත්තං. යස්මා “අනාපත්ති කතභණ්ඩෙ”ති වුත්තං, තස්මා තං අනෙකම්පි කතභණ්ඩට්ඨානියමෙව හොති. තඤ්ඤි අනෙත පටිග්ගහිතං, න ලොමං. අථ ලොමම්පි අග්ගහිතමෙව හොති, කතභණ්ඩං දුප්පරිහාරියලොමවිනිබ්බොගකතභණ්ඩො නියමො. ඵචං සන්තෙ අකතභණ්ඩෙ තිකපාවිත්තියං, කතභණ්ඩෙ තිකදුක්කටඤ්ඤි නයතො දස්සෙතඛ්ඛං භවෙය්‍ය, අඤ්ඤථා තිකස්ස දස්සිතත්තා. සඋස්සාභත්තාති අප්පටිජ්ජස්සද්ධගමනත්තා. අවිත්තකත්තා වාති භික්ඛුතො උස්සාභානුරූපං ලොමානං තියොජනාතික්කමනතො විනාපි පයොගවිත්තෙන හරණවිත්තෙන ආපජ්ජති ඵවාති අධිජ්ජායො. සා අනාපත්ති පාළියා න සමෙතීති අන්තො පන පයොගෙන තියොජනපරමං අතික්කමිතත්තා අනාපත්ති. “තියොජනං හරතී”ති ඉමිනා තියොජනං පදසා නෙතුකාමොපි අන්තොතියොජනෙ පදෙ පදෙ දුක්කටං නාපජ්ජතීති දස්සෙති, තං යුත්තං “තියොජනං වාසාධිජ්ජායො ගන්ත්වා තතො පරං හරතී”ති වචනස්සත්ථිතායා”ති වුත්තං. පුනපි වුත්තං “අඤ්ඤං හරාපෙතීති ‘ඉදං හරිස්සාමී’ති සඋස්සාභමෙව අඤ්ඤං හරාපෙතීති අත්ථො. ඉතරථා ගච්ඡන්තස්ස සීසෙ යථෙසි, තස්මිං අජානන්තෙපි අනාපත්ති සියා”ති. සචෙ පන “අගච්ඡන්තෙ යානෙ වා”තිආදිනා නයෙන වුත්තත්තා හරණාදීහි ජනිතඋස්සාභානං හත්ථිආදීනං ‘ඉදං කරිස්සාමා’ති වා ‘හරිස්සාමා’ති වා ආභොගෙ ජනිතෙ ඵච අනාපත්ති, න අජනිතෙති උපතිස්සත්ථෙරො ආභා”ති ව වුත්තං. පරිවත්තෙත්වා යපිතෙති ද්විත්තම්පි බහි නික්ඛිපිතත්තාති උපතිස්සත්ථෙරො. බහිසීමාය යපිතං භණ්ඩිකං අන්තො අන්තොසීමායං යපිතං බහි කරොතො අනාපත්තීති කෙවි, න සුන්දරං විය.

575. පටිලභිත්වා හරතීති පයමතියොජනතො පරං හරති, න දුතියාදිතොති අත්ථො. කතභණ්ඩෙ උප්පන්නොකාසාභාවා අනාපත්ති.

ඵලකලොමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. එළකලොමධොවාපනසික්ඛාපදවණ්ණනා

581. කිඤ්චාපි පුරාණච්චරධොවනසික්ඛාපදෙ විවරං යපෙත්වා “අඤ්ඤං පරික්ඛාරං ධොවාපෙති”ති (පාරා. 507) අනාපත්තිවාරෙ වුත්තං. ඉමස්ස පන සික්ඛාපදස්ස උප්පන්නකාලතො පටියාය එළකලොමධොවාපනාදිනා ආපත්තීති එකෙ. සා වා අනාපත්ති මූලාපත්තිතො එව, න ඉමම්භාති එකෙ. එළකලොමානං අපරික්ඛාරත්තා හට්ඨං අග්ගහණමෙවාති එකෙ. ඉමස්ස අන්තිමනයස්ස අත්ථප්පකාසනත්ථං ඉදං පඤ්භාකම්මං – “ධොවාපෙති”ති ඉදං රජාපනවිජටාපනග්ගහණෙන නිජ්ජදෙසවාචිපදං, උදාහු අග්ගහණෙන සජ්ජදෙසවාචිපදං. කිඤ්චෙත්ථ යදි නිජ්ජදෙසවාචිපදං, සබ්බත්ථ ඉදමෙව වත්තබ්බං, න ඉතරානි. අථ සජ්ජදෙසවාචිපදං, “අවුත්තා ධොවති, අපරිභුත්තං ධොවාපෙති”ති එත්ථ විරොධො. “අවුත්තා රජති විජටෙති, නිස්සග්ගිය”න්ති අනිට්ඨප්පසඬගතොති? දෙසනාවිලාසමත්තං හගවතො වචනං, කත්ථවි තිකපදවචනං, කත්ථවි එකපදවචනං, නිජ්ජදෙසපදමෙව තෙ වදන්තීති. සචෙ “කතහණ්ඩං ධොවාපෙති”ති එත්ථ පටිවිරොධො, “කතහණ්ඩං විජටාපෙති, අනාපත්ති”ති අනිට්ඨප්පසඬගතො අනාපත්ති එවාති චෙ? න, අකතහණ්ඩස්ස සුද්ධලොමස්ස විජටාපනං ඉතො වා දාතබ්බං. උදකාදිධොවනවසෙන පිණ්ඩෙත්වා ධීතානං විජටාපනං ලබ්භතීති චෙ? පුරාණසන්ථතස්ස විජටාපනෙ අනාපත්තියා හවිතබ්බං, න ච තං යුත්තං “අපරිභුත්තං ධොවාපෙති”ති වචනතො. තෙන පරිභුත්තං ධොවාපෙති රජාපෙති විජටාපෙති, නිස්සග්ගියමෙවාති සිද්ධං හොති, තඤ්ච පරිභුත්තං නාම කතහණ්ඩමෙව හොති. න හි සක්කා එළකලොමානි පරිභුඤ්ජතුං, අඤ්ඤා “පරිභුත්තං ධොවාපෙති”ති වචනං නිරත්ථකං හොති. න හි එත්ථ “පුරාණානි එළකලොමානි ධොවාපෙය්‍යවා”ති වචනං අත්ථි පුරාණච්චරසික්ඛාපදෙ විය. තත්ථ ආදින්නකප්පවසෙන, ඉධ තං ලිඛිතං. ලෙඛදොසොති චෙ? න, විසෙසහෙතුතො අභාවා, පුරාණච්චරසික්ඛාපදෙ අපරිභුත්තං කතහණ්ඩං නාම, “කම්බලකොප්පසන්ථතාදි”න්ති වචනතො ව. කිඤ්චාපි ඉමිනා සද්දෙන අයමත්ථො සිද්ධො, “ධොවාපෙති”ති ඉදං පන සියා නිජ්ජදෙසං. සියා සජ්ජදෙසං. තඤ්ච “අවුත්තා ධොවති”තිආදීසු නිජ්ජදෙසං. “කතහණ්ඩං ධොවාපෙති”ති එත්ථ සජ්ජදෙසං. “අකතහණ්ඩං ධොවාපෙති රජාපෙති, අනාපත්ති”ති “විජටාපෙති, අනාපත්ති”ති වචනප්පමාණතො අනාපත්ති එවාති චෙ? න, වචනප්පමාණතො එව ආපත්තීති ආපජ්ජනතො. “අපරිභුත්තං

ධොවාපෙති”ති වචනමෙව හි තං අපරිභුත්තං සන්ථතං විජටාපෙන්තස්ස අනාපත්තීති දීපෙති චෙ? සිද්ධං පරිභුත්තං විජටාපෙන්තස්ස ආපත්ති ඵවාති.

ඵළකලොමධොවාපනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. රූපියසික්ඛාපදවණ්ණනා

583-4. සබ්බමසීති තිවිධමසී. “මුත්තා මණි වෙළුරියො සඬබො”තිආදි පන කිඤ්චාපි රාජසික්ඛාපදෙ ‘න වට්ටතී’ති පසඬගතො වුත්තං, සරූපතො පන ආපත්තිදස්සනවසෙන සකට්ඨානෙපි වත්තුමාරද්ධ”න්ති වුත්තං. කථමෙතං? මුත්තාදීනං සකට්ඨානං ජාතං, න හි තානි ඉධ පාළියං දිස්සන්තීති ඉමස්ස අට්ඨකථායං වුත්තානි, රාජසික්ඛාපදස්සපි අට්ඨකථායං වුත්තානීති. න කෙවලං හිරඤ්ඤසුවණ්ණමෙව, අඤ්ඤමපි ඛේතවත්ථාදිකං “අකප්පියං න සම්පට්ඨිතබ්බ”න්ති සාමඤ්ඤෙන, න සරූපතො. පාළියං පන සරූපතො “විචරවේතාපන්නං නාම හිරඤ්ඤං වා සුවණ්ණං වා මුත්තා වා මණි වා”ති ඵත්තකමෙව වුත්තං, තස්මා රාජසික්ඛාපදමෙවස්ස සකට්ඨානං. මුත්තාමණිග්ගහණෙන වෙන්ථ තජ්ජානියග්ගහණං සිද්ධමෙවාති නාගතො ඉමස්ස පට්ඨමෙව පඤ්ඤත්තත්තා. යදි ඵවං ඉධ අනාගතත්තා කතරං නෙසං සකට්ඨානන්ති? ඉදමෙව අත්ථතො, නො සරූපතො.

කථං? ඵතානි හි රතනසික්ඛාපදෙ නිස්සග්ගියවත්ථුනි, දුක්කට්ඨත්ථුනි ව ඵකතො “රතන”න්ති ආගතානි, “රතනසම්මත”න්ති කප්පියවත්ථු ආගතං. තෙසු ව දසසු රතනෙසු රජතජාතරූපද්වයං ඉධ නිස්සග්ගියවත්ථු, අවසෙසං දුක්කට්ඨත්ථුනි සිද්ධං. ඉධ ව සිද්ධත්තා ඵව රතනසික්ඛාපදස්ස අනාපත්තිවාරෙ “රතනසම්මතං විස්සාසං ගණ්හාති, තාවකාලිකං ගණ්හාති, පංසුකුලසඤ්ඤිස්සා”ති වුත්තං, න රතනං වුත්තං. සත්තවිධධඤ්ඤදාසිදාසඛේතාදි පන බ්‍රහ්මජාලාදිසුත්තවසෙන (දී. නි. 1.1 ආදයො) අකප්පියන්ති සිද්ධං, තස්මා ඉධ දුක්කට්ඨත්ථුනි සිද්ධං, තෙනෙව අනුයොගවත්තෙ “ධම්මං ජානාති, ධම්මානුලොමං, විනයං, විනයානුලොමං ජානාති”ති (පරි. 442) වුත්තං. තථා ආමකමංසමපි දුක්කට්ඨත්ථුං ආපජ්ජතීති? න, ඉධ විනයෙ අනුඤ්ඤාතත්තා “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, අමනුස්සිකාබාධෙ ආමකමංස”න්තිආදිනා (මහාව. 264), තස්මා න ආමකමංසං සුත්තෙ ආගතමපි දුක්කට්ඨත්ථු හොති, තථාපි අත්තතො පරිභොගත්ථාය පටිග්ගහණ

දුක්කටමෙවානි නො තක්කොති ආවරියො. “ඉධ නික්ඛිපාහී”ති වුත්තෙ උපනික්ඛිත්තසාදියනමෙව හොති”ති වදන්ති. “අකප්පියවිචාරණා එව න වට්ඨති වෙ? කප්පියඤ්ච අකප්පියඤ්ච නිස්සාය ධීතන්ති එත්ථ තං සයං අපරිභොගාරහං හුත්වා තදග්ගනකං කප්පියහණ්ඩං පරිභොගාරහං හුත්වා ධීතන්ති අත්ථො”ති ලිඛිතං, “පංසුකුලභාවෙන ධීතත්තා, ගුත්තට්ඨානාවික්ඛිතස්ස කප්පියත්තා ව කප්පියං නිස්සාය ධීතං. ‘ඉදං ගණ්හා’තිආදිනා වදන්තස්ස අකප්පියත්තා අකප්පියං නිස්සාය ධීත”න්ති ව. එවම්පි කප්පියඤ්ච අකප්පියඤ්චානි “ඉමස්මිං ඔකාසෙ යපිතං, කිං න පස්සසිති ඡෙකතරෙ ඉමෙව කභාපණ්”තිආදිවචනස්ස කප්පියත්තා කප්පියං නිස්සාය ධීතං. “ඉදං ගණ්හා”ති වුත්තෙ දුබ්බිචාරිතත්තා අත්තතො අකප්පියත්තා තතො ආගතං අකප්පියං නිස්සාය ධීතමෙව හොති. “ඉදං ගණ්හා”ති වුත්තෙ තෙන ගහිතෙ ‘උග්ගණ්හාපෙය්‍යා වා’ති වුත්තවිධිං න පාපුණාති, කෙවලං දුබ්බිචාරිතත්තා තස්සෙව තං අකප්පියං හොති, මූලපටිග්ගහණස්ස සුද්ධත්තා පරතො පත්තවතුක්කෙ තතියපත්තො වියාති ව එවං උපනිස්සත්ථෙරො වදති”ති අනුගණ්ඨීපදෙ වුත්තං. කිං බහුනා, විසුද්ධාගමත්තා කප්පියං. දුබ්බිචාරණාය සති අකප්පියං නිස්සාය ධීතං හොතිති නො තක්කොති ආවරියො. “එවං සඬ්ඝගණාදීනම්පි අත්ථාය පරිච්චත්තෙපි තෙන සමානගතිකත්තා යථෙත්වා ආපත්තිවිසෙස”න්ති වුත්තං.

න කිඤ්චි කප්පියහණ්ඩං චෙතාපිතන්ති චෙතාපිතඤ්චෙ, උපායාභාවං දස්සෙති. “උපනික්ඛෙපං යථෙත්වානි සථෙ සො උපාසකො ‘අතිබහුං එතං හිරඤ්ඤං, ඉදං හන්තෙ අජ්ජෙව න විනාසෙතබ්බ’න්ති වත්වා සයං උපනික්ඛෙපදෙසෙ යථෙති, අඤ්ඤෙන වා යපාපෙති, එතං උපනික්ඛෙපං යථෙත්වා තතො ලද්ධං උදයං පරිභුඤ්ජන්තො සඬ්ඝො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජති නාමා”ති වුත්තං.

585. අයං කිර ඉත්ථංලක්ඛණසම්පන්නො උක්කංසතො. එවං අඬ්ගසම්පන්නොපි අපරභාගෙ ලොභවසෙන වා අඤ්ඤෙන වා කාරණෙන සථෙ නිමිත්තං කත්වා පාතෙති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. සෙනාසනම්පි පරිභොගෙ පරිභොගෙති පථෙසෙ පථෙසෙ. සො හි කාරණන්තරෙන රුක්ඛමූලිකස්ස, අබ්භොකාසිකස්සපි වට්ඨති එව, යානනිසජ්ජාදිවසෙන නිවාසාධිජ්ජායෙ සති පරිභොගෙ පරිභොගෙ

පච්චෙක්ඛිතබ්බං. හෙසජ්ජස්ස සතිපච්චයනා සබ්බකාලමිපිති එකෙ. අසන්නිහිතස්ස පච්ඡාහත්තමෙව, සන්නිහිතස්ස පුරෙහත්තමිපිති නො තක්කොති ආවරියො. “යාමකාලිකං සත්තාහකාලිකං යාවජීවිකං ආහාරත්ථාය...පෙ.... පටිග්ගණ්හාති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. අජ්ඣොභාරෙ අජ්ඣොභාරෙ ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (පාචි. 244) හි වුත්තං. දුක්කටඤ්ඤි විකාලභොජනසික්ඛාපදෙ ආගතං විකාලෙ ආපජ්ජති, නො කාලෙ ආහාරකාලත්තා, සන්නිධිසික්ඛාපදෙ ආගතං පන කාලෙපි සන්නිධිජාතත්තා, තෙනෙව තත්ථ සත්තාහකාලිකයාවජීවිකද්වයමෙව වුත්තන්ති. “සති පච්චයෙ”ති වචනතො නායං විසෙසො ලබ්හතීති වෙ? න, අනිට්ඨජ්ජසඬ්ගතො, වචනානියමතො ව. සන්නිධිසික්ඛාපදෙ හි “අනාපත්ති යාවකාලිකං යාවකාලං නිදහිත්වා භුඤ්ජති. යාමකාලිකං යාමෙ නිදහිත්වා භුඤ්ජති”ති (පාචි. 256) එත්ථ වචනජ්ජමාණතො යාමකාලිකං න පුරෙහත්තෙ, න පච්ඡාහත්තෙ, න දිවසෙ, න රත්තියං යාමමෙව නිදහිත්වා භුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්තීති අනිට්ඨජ්ජසඬ්ගො. තථා තත්ථෙව “යාමකාලිකං යාමං නිදහිත්වා භුඤ්ජති, සත්තාහකාලිකං සත්තාහං නිදහිත්වා භුඤ්ජති”ති එත්තකමෙව වුත්තං, න වුත්තං “සති පච්චයෙ”ති, තස්මා සතිපච්චය-වචනං කත්ථවි හොති, කත්ථවි න හොතීති වචනානියමතො ආපත්තියාපි අනියමො සියා. එවං සන්තෙපි යථාවුත්තදුක්කටං ආපජ්ජති එව. න අනාහාරජ්ජයොජනත්තා යාමකාලිකාදීනන්ති වෙ? න, සජ්ජිආදිමිස්සභොජනස්ස පණ්ණිකභොජනභාවජ්ජත්තිතො. අපිච්ච සබ්බකාලිකෙසු යාවකාලිකං ඔළාරිකං, තං ආහාරත්ථාය පටිග්ගණ්හන්තස්ස කාලෙ අනාපත්ති, පගෙව අනොළාරිකං යාමකාලිකාදිං, ආහාරත්ථාය එව අනුඤ්ඤාතත්තා. යාවකාලිකෙ එව අනාපත්තීති වෙ? න, අනාහාරත්ථාය ගණ්හන්තස්ස ආපත්තිසම්භවතො ඉතරං ආහාරත්ථාය ගණ්හන්තස්ස විය, තස්මා යථාවුත්තමෙවෙත්ථ සන්නිට්ඨානං පාළිං, යුත්තිඤ්ච අනුලොමෙතීති.

දෙසනාසුද්ධීති එත්ථ දෙසනා නාම විනයකම්මං, තෙන වුට්ඨානමිපි දෙසනා එව නාම හොතීති. “පටිග්ගණ්හාති”ති අවත්වා “පටිසෙවති”ති වුත්තත්තා පටිග්ගහණෙ පන සතිං අකත්වා පරිභොගෙ කරොන්තස්ස අනාපත්ති. ධිණ්ණාසවා කතකිච්චත්තා විහත්තදායාදා විය හොන්ති, තෙන තෙසං

සාම්පරිභොගා හොත්ති. අඤ්ඤා යාවකාලිකභාවං අනතික්කන්තත්තා විරුජ්ඣති. ඉණපරිභොගො න වට්ටති, හෙසජ්ජෙ ආපත්තිනො, ඉතරස්මිං අයුත්තපරිභොගනො, ඉණං විය අනනුඤ්ඤාතභුත්තත්තා ව. “ආදිනො පටියාය හි අලජ්ජී නාම නත්ථි, තස්මා න කොච්ඡි සඬකිතබ්බො”ති ලිඛිතං. භාරභූතා සද්ධිවිහාරිකාදයො. යථාදානමෙව ගහිතත්තාති එත්ථ “අත්තනො හත්ථෙත වෙ දෙනි, න වට්ටති”ති චුත්තං, “අතිරෙකභාගං ගහෙත්වා පුනදිවසෙ අත්තනො අත්ථාය උද්ධට්ඨාගං තත්ථෙව දාපෙති, වට්ටති”ති ව. පරිවත්තකං දෙනි, ධම්මියඤ්චෙ, වට්ටති. නො අධම්මියං. “තං ධම්මානුග්ගහෙන උග්ගණ්හිතුං වට්ටති”ති චුත්තං. කෙන ලෙසෙනාති වෙ? “අලබ්භමානාය සාමග්ගියා අනාපත්ති සම්භොගෙ සංවාසෙ”ති (මහාව. 130) ඉමිනා උපසම්පදක්ඛන්ධකවචනලෙසෙන.

586. අස්සනියා දින්නන්ති එත්ථ “අස්සනියා දින්නං නාම අපරිච්චත්තං හොති, තස්මා දුස්සන්තෙ බද්ධකභාපණාදීති සතිං පටිලභිත්වා දායකා වෙ පුන ගණ්හන්ති, නිස්සග්ගියමෙව දෙසෙතබ්බං. තෙන අකප්පියහණ්ඩෙන තෙ වෙ දායකා සප්පිආදීති කිණ්ත්වා සඬසස්ස දෙන්ති, තස්සපි භික්ඛුනො කප්පති දායකානංයෙව සන්තකත්තා. භික්ඛුනා හි ‘වත්ථං ගණ්හාමි’ති වත්ථසඤ්ඤාය එව ගහිතං, න රූපියසඤ්ඤාය. ඉදඤ්ච සික්ඛාපදං අත්තනො අත්ථාය උග්ගහණං සන්ධාය චුත්තං, න ච තෙන තං අත්තනො අත්ථාය පරෙසං වා අත්ථාය ගහිතං. අථ තෙ දායකා නො වෙ ආගන්ත්වා ගණ්හන්ති, දායකෙ පුච්ඡිත්වා අත්තනො අත්ථාය වෙ පරිච්චත්තං, සඬසෙ නිස්සජ්ජිත්වා ආපත්ති දෙසෙතබ්බා. නො වෙ, ආපත්ති එව දෙසෙතබ්බා”ති චුත්තං, තං පුබ්බාපරවිරුද්ධං. ආපත්තිදෙසනාය හි සති රූපියං පටිග්ගහිතන්ති සිද්ධං, තස්මිං සිද්ධෙ “තතො උප්පන්නං තස්සපි කප්පති”ති ඉදං න යුජ්ජති. කප්පති එවාති වෙ? න, වත්ථුං අනිස්සජ්ජිත්වා ආපත්ති දෙසෙතබ්බාති න යුජ්ජති. අවිත්තකත්තා සික්ඛාපදස්ස යුජ්ජති වෙ? න, සබ්බත්ථ “රූපියං පටිග්ගණ්හාති”ති වචනතො. “රූපියං පටිග්ගණ්හාති”ති හි චුත්තං, අඤ්ඤා සබ්බත්ථ “රූපිය”න්ති පදං නිරත්ථකං හොති විනාපි තෙන තදත්ථසිද්ධිතො. අනෙන ච වත්ථං පටිග්ගහිතං, දායකෙන ච වත්ථමෙව දින්නං, වත්ථගතමිපි රූපියං ථෙය්‍යාවිත්තෙන ගණ්හන්තො

පදවාරෙන කාරෙනබ්බො. අට්ඨකථායඤ්ච “රුපියෙ අරුපියසඤ්ඤීති සුවණ්ණාදීසු බරපත්තාදිසඤ්ඤී”ති වුත්තං “රුපියං පටිග්ගණ්හාති”ති වචනවසෙන.

“අපිව පුඤ්ඤකාමා”තිආදි පන විධානන්තරදස්සනත්ථං වුත්තං, තෙනෙව හි “ඉමස්මිං ගෙහෙ ඉදං ලද්ධන්ති සල්ලක්ඛෙනබ්බ”න්ති වුත්තං. අඤ්ඤථා සල්ලක්ඛණෙ විමතිවසෙන, විමතියා ච සති නිස්සග්ගියමෙව “රුපියෙ වෙමතිකො”තිආදි වචනතොති. ඉදං විධානං නිරත්ථකමෙව ආපජ්ජති, න ච නිරත්ථකං. කස්මා? දුස්සන්තෙ බද්ධකභාපණාදි අස්සතියා දින්නං වත්ථසඤ්ඤාය පටිග්ගහිතඤ්ච, තතො න රුපියං දින්නඤ්ච හොති පටිග්ගහිතඤ්චාති. එත්ථ ආපත්තිදෙසනාකිච්චං නත්ථි, තං පන දායකානමෙව පටිදාතබ්බං. තතො උප්පන්නං කප්පියහණ්ඩඤ්ච සබ්බෙසං කප්පතීති ඉමස්ස විධානන්තරදස්සනත්ථං “අපිව පුඤ්ඤකාමා”තිආදිති නො තක්කොති ආචරියො.

රුපියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. රුපියසංචොභාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

587. “ජාතරූපරජතපරිවත්තන”න්ති උක්කට්ඨපරිච්ඡේදෙන වුත්තං, තථා “රුපියං නාම සත්ථුවණ්ණො කභාපණො”තිආදි පාළිවචනඤ්ච. “අරුපියෙ රුපියසඤ්ඤී රුපියං චෙතාපෙතී”තිආදි තිකවචනතො, “දුක්කට්ඨත්ථුනා පන නිස්සග්ගියවත්ථුං චෙතාපෙත්තස්ස...පෙ.... නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං ගරුකස්ස චෙතාපිත්තා”ති අට්ඨකථාවචනතො ච පන අනුක්කට්ඨපරිච්ඡේදොපෙත්ථ ලබ්හතීති සිද්ධං. සත්ථුවණ්ණො ච කභාපණො ච තතො යෙ වඤ්ඤෙ චොභාරං ගච්ඡන්තීති එවමෙත්ථ සමුච්චයො වෙදිතබ්බො. ඉමස්මිං පන සික්ඛාපදෙ “නානප්පකාරකං නාම කතම්පි අකතම්පි කතාකතම්පි”ති එත්ථ විභත්තානං තිණ්ණං රුපියාරුපියානඤ්ච ද්වින්නං වසෙන පඤ්ච තිකා වුත්තා, අට්ඨකථාවරියෙහි තදනුලොමතො එකො තිකො දස්සිතොති සබ්බෙ ඡ හොන්ති.

එත්ථාහ — අඤ්ඤස්මිං සික්ඛාපදෙ එකස්මිං තිකච්ඡෙදෙ දස්සිතෙ සතිපි සම්භවෙ ඉතරෙ න දස්සියන්ති, ඉධෙව කස්මා දස්සිතොති? “නානප්පකාරක”න්ති මාතිකායං චුත්තත්තා ඉධෙව නානප්පකාරභාවදස්සනත්ථන්ති. න කයචික්කයසික්ඛාපදෙපි වත්තබ්බප්පසඩ්දගතොති වෙ? න, ඉධ දස්සිතනයත්තා. අථ ච රුපියස්ස විභඩ්ගෙ “යෙ වොහාරං ගච්ඡන්ති”ති අත්තෙ චුත්තත්තා සත්ථුචණ්ණාදයො වළඤ්ජනුපගා එවාති සිද්ධං. තතො අවළඤ්ජනුපගෙහි ජාතරූපරජතෙහි වොහාරෙන න නිස්සග්ගියන්ති ආපජ්ජති, තස්මා තං ආපජ්ජනත්ථන්ති දස්සෙන්නෙන “කතෙන කතං වෙනාපෙති”තිආදයො තිකා චුත්තාති, එවං සන්නෙ රුපියවිභඩ්ගෙ “යෙ ච වොහාරං ගච්ඡන්ති”ති න වත්තබ්බං, තස්මිං පදෙ අචුත්තෙ අවළඤ්ජනුපගාපි සඩ්දගහං ගතාව හොත්තීති කතාදීහි තිකත්තයස්ස වත්තබ්බපයොජනං න භවිස්සතීති වෙ? න, කප්පියභණ්ඩෙන කප්පියභණ්ඩපඅවත්තනස්සාපි රුපියසංවොහාරභාවප්පසඩ්දගතො. “යෙ වොහාරං ගච්ඡන්ති”ති වචනෙනපි කමුක කථල කංසභාජන සාටකාදිපරිවත්තනස්සපි රුපියසංවොහාරභාවප්පසඩ්දගො එවාති වෙ? න, කතාදිවචනෙන ජාතරූපාදිඅකප්පියවත්ථුනඤ්ඤෙව අධිප්පෙතභාවදීපනතො, තස්මා උභයෙනපි යදෙතං කතාකතාදිභෙදං පාකතිකරුපියං යඤ්ච කභාපණ්ඩාසකසඩ්දබ්බෙපං, යඤ්ච කභාපණ්ඩාවොහාරූපගං, උභයමිපෙතං ඉධ ච අනන්තරාතීතසික්ඛාපදෙ ච රුපියං නාමාති අධිප්පෙතත්ථසිද්ධිං හොති, න තණ්ඩුලාදීනි, තත්ථ කතාදිවොහාරාසම්භවතො. එත්තාවතා කතාදිතිකත්තයප්පයොජනං චුත්තං.

ඉදානි සෙසත්තිකානි චුච්චති — එත්ථ හි යථාචුත්තප්පභෙදං නිස්සග්ගියවත්ථු රුපියං නාම, සෙසං දුක්කට්ඨත්ථුපි කප්පියවත්ථුපි න රුපියන්ති අරුපියං නාම හොතීති කත්වා “අරුපියෙ අරුපියසඤ්ඤී පඤ්චන්තං සහධම්මිකානං අනාපත්තී”ති ඉදං න එකංසිකං ආපජ්ජති දුක්කට්ඨත්ථුමහි දුක්කට්ඨාපජ්ජනතො. ඉධ වචනප්පමාණතො නිස්සග්ගියවත්ථුතො අඤ්ඤං අත්තමසො මුත්තාදිපි අරුපියමෙව නාම. තත්ථ පඤ්චන්තං සහධම්මිකානං අනාපත්තීති වෙ? න, රාජසික්ඛාපදවිරොධතො. තත්ථ හි “මුත්තා වා මණ්ඩා”ති චුත්තං, තස්මා මුත්තාදි අකප්පියං දුක්කට්ඨත්ථුති ච සිද්ධං නිස්සග්ගියවත්ථුසු අභාවා. එවං සන්නෙ “අරුපියෙ අරුපියසඤ්ඤී පඤ්චන්තං

සහධම්මිකානං අනාපත්ති”ති සුද්ධකප්පියහණ්ඩං සන්ධාය වුත්තං, න සබ්බං අරුපියං. තතො අඤ්ඤත්ථ පන “අරුපියෙ රුපියසඤ්ඤී”ති ආදිතිකදුක්කටෙ ව අට්ඨකථායං දස්සිතතිකෙ ව සබ්බං අරුපියං නාමාති වෙදිතබ්බං, තස්මා අරුපියභාවදීපනත්ථං දුතියො තිකො වුත්තො. තදත්ථමෙව අට්ඨකථායං දස්සිතො එකො තිකො. කස්මා න පාළියං සො වුත්තොති වෙ? තත්ථ වෙතාපිතඅරුපියෙ රුපියඡඩ්ඛනකසම්මුතිකිච්චාභාවතො. තස්මිඤ්භි තිකෙ වුත්තෙ කප්පියවත්ථුනොපි අරුපියඡඩ්ඛනකසම්මුති දාතබ්බාති ආපජ්ජති, තස්ස වසෙන රුපියඡඩ්ඛනකසම්මුති එව න වත්තබ්බාති? න, රුපියස්සපි සම්මුතිකිච්චාභාවජ්ජසඩ්ගතො, තස්මා රුපියෙ රුපියසඤ්ඤී කප්පියවත්ථුං වෙතාපෙති පත්තවතුක්කෙ තතියපත්තං විය, තං සඤ්ඤාදීනං නිස්සජ්ජිතබ්බං, නිස්සට්ඨං පන අඤ්ඤෙසං කප්පති තතියපත්තො විය. අථ සම්පට්ඨිතරුපියෙන වෙතාපිතං හොති දුතියපත්තො විය, තං විනාපි සම්මුතියා යො කොචි හික්බු ඡඩ්ඛෙති, වට්ටති. තතො පරං “සචෙ තත්ථ ආගච්ඡති ආරාමිකො වා”ති ආදිනා වුත්තනයෙනෙව පටිපජ්ජිතබ්බං. තත්ථ “රුපියෙ”ති වා “අරුපියෙ”ති වා සබ්බත්ථ භූමිමජ්ජත්තෙ අත්තනො සන්තකං, උපයොගජ්ජත්තෙ පරසන්තකන්ති වෙදිතබ්බං. එත්ථාහ – උපනිස්සත්ථෙරො පුරිමසික්ඛාපදෙන රුපියපටිග්ගහණං වාරිතං, ඉමිනා සුද්ධාගමෙන කප්පියකාරකස්ස භත්ථෙ කප්පියං නිස්සාය යිතෙන සංවොභාරො වාරිතොති.

589. නිස්සග්ගියවත්ථුනා

නිස්සග්ගියවත්ථුං...පෙ....

අපරාපරපරිවත්තනෙ ඉමිනාති එත්ථ එකස්මිං එව වත්ථුස්මිං ද්විත්තං සික්ඛාපදානං වසෙන එකතො ආපත්ති වුත්තා, තං පන පච්ඡිමස්ස වසෙන නිස්සජ්ජිතබ්බං. එතෙන නිස්සග්ගියං ආපන්නම්පි ආපජ්ජතිති එකෙ. පරස්ස රුපියග්ගහණං පරිවත්තනන්ති රුපියෙ අග්ගහිතෙ තස්ස අභාවතො ඉමිනාව ආපත්ති, න පුරිමෙන ඔමසවාදො විය. මුසාවාදෙන මුසා වදන්තස්සාපි හි ඔමසවාදෙනෙව ආපත්ති. නිස්සග්ගියවත්ථුනා දුක්කට...පෙ.... එසෙව නයොති එතස්ස යුත්තිං දස්සෙන්නො “යො හි අය”න්ති ආහ.

වඩ්ඪිං පයොජන්තස්සාති එත්ථ ඉදං ගහෙත්වා සති මාසෙ, සති සංචච්ඡරෙ “එත්තකං දෙහි”ති වෙ වදති. රුපියසංවොභාරො හොති. විනා කප්පියකාරකෙන “එත්තකා වුඩ්ඪි හොතු, එත්තකං ගණ්භා”ති වදනො

දුක්කටං කයචික්කයලක්ඛණාභාවතො. “මූලෙ මූලසාමිකාන”න්තිආදි කප්පියකරණුපායදස්සනත්ථං වුත්තං, න කෙවලං නිස්සට්ඨං අපරිභොගං හොති, පුන ඵලං කතෙ පරිභුඤ්ජිතං වට්ටති. තස්සපි පරිභොගෙ මූලස්ස කප්පියකරණුපායො වෙ න හොති, කප්පියං ආචික්ඛිතඛින්නති යථා පාළියා චෙත්ථ කප්පියකරණුපායො, සො ච තතියපත්තෙපි, “යථා ච අත්තනො අත්ථාය ගහිතෙ ඵවරුපුපායො, තථා සඬ්ඝාදිඅත්ථාය ගහිතෙපි ඵසො වා”ති වුත්තං. ඉමෙ කිර පට්ඨකප්පියපත්තෙ යාව ගහට්ඨෙන පරිවත්තෙති, තාව න කප්පියකරණුපායො, අනෙකපුරිසයුගම්පි “අකප්පියා ඵවා”ති අට්ඨකථායං වුත්තං. අනුගණ්ඨීපදෙ පන “සඬ්ඝසන්තකං කප්පියහණ්ඩං වික්කිණිත්වා ආගතකභාපණානිපි පටිග්ගහණං මොචෙත්වාච සම්පට්චිජ්ඣතඛින්නාති, තස්මා කප්පියකාරකො වෙ ඉමානි තානි කභාපණානීති වදති, න වට්ටතියෙව, පටික්ඛිපිතඛිං, න විචාරෙතඛිං, විචාරෙති වෙ? සඬ්ඝෙසං න කප්පති. පටිග්ගහණං මොචෙත්වා සම්පට්චිජ්ඣනාති වෙ විචාරෙති, තස්සෙව න වට්ටති”ති අහික්ඛණං වුත්තං.

රුපියසංචොභාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. කයචික්කයසික්ඛාපදවණ්ණනා

593. පට්ඨලොතිකානන්ති පට්ඨලොතිකෙහි. “අජ්ඣාචරති, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති ඉදං පුරිමසික්ඛාපදෙපි වෙදිතඛිං. “කයිතඤ්ච හොති වික්කයිතඤ්චා”ති ඵතෙසං පදානං විපරිතතො “අත්තනො හණ්ඩ”න්තිආදි වුත්තං. කස්මා? “ඉමිනා ඉම”න්ති වචනානුරූපතො. සද්ධාදෙය්‍යවිනිපාතනං පනෙත්ථ අට්ඨානපදානං වසෙන වෙදිතඛිං.

කයචික්කයසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතො කොසියවග්ගො දුතියො.

3. පත්තවග්ගො

1. පත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා

සන්නිවයං කරිස්සන්තීති අත්ථො. “අධිභතෙරසපලමාසානං ගාහිකා”ති ලිඛිතං. එත්ථ –598. බහු පත්තෙ සන්නිවයන්ති එත්ථ සන්නිවයන්ති භාවනපුංසකං, බහු පත්තෙ වා ගහෙත්වා

“කුඩුවො චතුපලෙයො, කුඩුවානං චතුග්ගුණං;

පත්ථං චතුග්ගුණො මාසා-ති කමාහු චතුග්ගුණ”න්ති. –

ආදිං ලොකවොහාරං දස්සෙත්වාච කෙච්ච පපඤ්චෙත්ති.

602. බාදනන්ති බාදනීයං සුපාදි. “බ්‍යඤ්ජනස්ස මත්තා නාම ඔදනතො චතුත්ථො භාගො”ති (ම. නි. අට්ඨ. 2.387) බ්‍රහ්මායුසුත්තට්ඨකථායං චුත්තත්තා ආලොපස්ස චතුත්ථභාගං බ්‍යඤ්ජනං අනුරූපන්ති ගහෙතඛිබ්බං. “භික්ඛුනියා පත්තසන්නිවයස්ස වාරිතත්තා තදනුලොමතො භික්ඛුනම්පි දුතියො වාරිතො”ති චුත්තං, තං න යුත්තං, පාළියඤ්ඤි “සන්නිවයං කරෙය්‍යාති අනධිට්ඨිතො අවිකප්පිතො”ති (පාටි. 735) චුත්තං. සො හි කථිතක්ඛන්ධකො (මහාව. 306 ආදයො) නිවයසන්නිධි විය එකොපි පුනදිවසෙ “සන්නිවයො”ති වුවචති. අනන්තරසික්ඛාපදෙ පන “දුතියො වාරිතොති අධිට්ඨානං නියතං, තස්මා ද්වෙ පත්තෙ අධිට්ඨාතුං න ලහති. සථෙ එකතො අධිට්ඨාති, ද්වෙපි න අධිට්ඨිතා භොන්ති. විසුං විසුං අධිට්ඨාති, දුතියො අනධිට්ඨිතො”ති වදන්ති. විකප්පෙතුං පන බහුපි ලහති. ඉදානි වත්තඛිබ්බං සන්ධාය “නාමමත්තෙ විසෙසො”ති චුත්තං. තත්ථ නාමන්ති මජ්ඣිමො මජ්ඣිමොමකො මජ්ඣිමුක්කට්ඨොතිආදි.

608. “පාකස්ස හි ඌනත්තා පත්තසඬ්ඛං න ගච්ඡති”ති වචනතො අධිට්ඨිතපත්තොපි බරපාකෙන සෙතත්තා අධිට්ඨානං විජහතීති වෙ? න, අධිට්ඨානවිජහනෙසු නවසු අනාගතත්තා, තස්මා පයමපාකානං එව ඌනත්තා පත්තසඬ්ඛං න ගච්ඡති, තස්මිං සති අඤ්ඤං විඤ්ඤාපෙතුං න වට්ටති. “ඌනපඤ්චබන්ධනෙනා”ති හි චුත්තං. ඡිද්දෙ, රාජියා වා හි සති තෙහි අධිට්ඨානං විජහතීති විජහිතෙ නායං පටිසෙධො, තස්මා පච්චුද්ධරිත්වා, විකප්පෙත්වාපි අඤ්ඤං විඤ්ඤාපෙතුං න ලහති.

එවං පත්තකාරකො මූලං ලභිත්වාති එත්ථ පචිත්වා යපිතදිවසතො පටියාය. දාතුකාමො හුත්වාති එත්ථ දින්නදිවසතො, සුතදිවසතො වා පටියාය දසාහං වෙදිතබ්බං. ලිඛිගපරිවත්තෙන පන දසාහාතික්කමෙ පත්තසාමිකස්ස භික්ඛුස්ස, භික්ඛුනියා පන රත්තාතික්කමෙ නිස්සග්ගියං.

පත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. ඌනපඤ්චබන්ධනසික්ඛාපදවණ්ණනා

612-3. බහු පත්තෙ විඤ්ඤාපෙන්නීති එකමෙකං විඤ්ඤාපෙන්නා බහු භික්ඛු බහු පත්තෙ විඤ්ඤාපෙන්නි, බහු වා භික්ඛු පත්තෙ විඤ්ඤාපෙන්නීති අත්ථො. “න, භික්ඛවෙ, පත්තො විඤ්ඤාපෙතබ්බො, යො විඤ්ඤාපෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති ඉදං සික්ඛාපදං ඌනපඤ්චබන්ධනෙන සමුහනං හොති න හොතීති? න හොති තමෙව ගහෙත්වා “විඤ්ඤාපෙති, පයොගෙ දුක්කට්”න්ති චුත්තත්තාති එකෙ. පටිලාභමිපි පරියාදිසිත්වා තං දුක්කට්ඨං චුත්තං, තස්මා තං “පටිලාභෙන නිස්සග්ගියො හොතී”ති ඉමිනා සමුහනං හොති. අඤ්ඤාපා සදුක්කට්ඨං නිස්සග්ගියං ආපජ්ජති අනාපත්තිවාරවිරොධො ව. යා කාචි පන අකතවිඤ්ඤත්ති අනනුඤ්ඤාතකාලෙ දුක්කට්ඨමෙව. භින්නෙනාති ඉත්ථම්භුතලක්ඛණෙ, හෙදෙනාති වා අත්ථො, හෙත්වත්ථෙ කරණවචනං.

ඌනපඤ්චබන්ධනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. හෙසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා

620. “සා අහොසි සුවණ්ණමාලා”ති වචනතො යපෙත්වා සහධම්මිකෙ අඤ්ඤෙසං යථාසුඛං රූපියං දාතුං වට්ටති උග්ගණ්හාපෙතුං, සබ්බොහාරාපෙභුඤ්ඤාති ආවරියො, වීමංසිතබ්බං ඉද්ධිමස්ස ඉද්ධිවිසයත්තා.

622. “යෙසං මංසං කප්පති”ති වචනෙන යෙසං මංසං න කප්පති, තෙසං සජ්ජිආදි කිඤ්චාපි න කප්පති, න පන නිස්සග්ගියවත්ථුති වෙදිතබ්බං. තථා න පණිතභොජනවත්ථුති. උග්ගහිතකං කත්වා නික්ඛිත්තන්ති අජ්ඣොභරණත්ථං නික්ඛිත්තං. ඉතරඤ්ඤි පටිග්ගහෙත්වා අජ්ඣොභරිතුං වට්ටති. උභයෙසම්මිති පච්ඡාහත්තං පටිග්ගහිතෙහි, පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතෙහි ව කතානං. “මංසස්ස අකප්පියත්තා”ති

කාරණපතිරූපකං වත්වා. බාදිංසුති “විකාලෙ කෙවලං නවතීමෙව බාදිතුකාමෙන දධිතක්කගතානි අපනෙතබ්බානි, පචිතුකාමස්ස සාමංපාකං න භොතීති ථෙරස්ස අධිජ්ජායො”ති චුත්තං. “ඛයං ගමිස්සති”ති වචනතො බීරං පක්ඛිපිත්වා පක්කසජ්ජි විකාලෙ කජ්ජතීති සිද්ධං. භෙසජ්ජෙහීති යාවජීවිකභෙසජ්ජෙහි. කතතෙලං පුරෙහත්තන්ති අපචිත්වා කතං එව. උණ්භොදකෙනාති තාපනභාවං දීපෙතීති කෙච්චි, තං න සුන්දරං. නිබ්බට්ඨිතත්තාති පිඤ්ඤාකාදිතො. “තෙලත්ථාය පටිග්ගහිත...පෙ.... දුක්කටමෙවා”ති වචනතො අතෙලත්ථාය පටිග්ගහිතෙහි, සත්තාභාතික්කන්තෙහිපි කතතෙලං කතදිවසතො පට්ඨාය සත්තාභං වට්ටතීති ඡායා දිස්සති, කරමන්දං රුක්ඛසාරොති කෙච්චි.

623. අවසකසටෙ යස්මා බීරාදීනි පක්ඛිපිත්වා තෙලං පවන්ති, තස්මා කසටං න වට්ටති, තෙලමෙව වට්ටති, තෙන චුත්තං “පක්කතෙලකසටෙ විය කුක්කුච්චායතී”ති. වසාය සද්ධිං පක්කත්තා න වට්ටතීති චෙ? වදථ, භන්තෙ, නවතීමෙ දධිගුළිකාතිආදිසම්බන්ධො. මධුමිහි චත්තාරො කාලිකා යථාසම්භවං යොජෙතබ්බා, උච්ඡුමිහි ව, කථං? සමක්ඛිකං සෙළකං මධු යාවකාලිකං. අනෙලකං උදකසම්භින්නං යාමකාලිකං, අසම්භින්නං සත්තාභකාලිකං, මධුසිට්ඨං පරිසුද්ධං යාවජීවිකං. තථා උච්ඡු වා රසො වා සකසටො යාවකාලිකො, නික්කසටො උදකසම්භින්නො යාමකාලිකො, අසම්භින්නො සත්තාභකාලිකො, සුක්ඛකසටං යාවජීවිකන්ති වෙදිතබ්බං. කස්මා? උදකසම්භෙදවිසෙසතො.

කිං චුත්තං භොති? චතුසු කාලිකෙසු පුබ්බං පුබ්බං ගරුකං, අපරං අපරං ලහුකං. තෙසු වායං උදකසම්භෙදො ගරුකං ලහුකං කරොති, ලහුකඤ්ච ගරුකං. අම්බරසාදීනි හි යාවකාලිකත්තා ගරුකානි, උදකසම්භෙදො පන තානි අම්බපානාදිසමඤ්ඤං දත්වා ලහුකානි යාමකාලිකානි කරොති. “ථාණිතං නාම උච්ඡුමිහා නිබ්බත්තන්ති උච්ඡුරසං උපාදායා”ති අට්ඨකථාවචනතො උච්ඡුරසො සත්තාභකාලිකොති සිද්ධං. තත්ථ “උදකසම්භෙදො තං යාමකාලිකං කරොති”තිආදිං බහුං වත්වා යොජිතා.

අපිවෙත්ථ උච්ඡුරසො “අනුජානාමි, හික්බවෙ, උච්ඡුරස”න්ති (මහාව. 300) අනුඤ්ඤාතත්තා ගුලොදකං විය උච්ඡුරසසාමඤ්ඤතො උදකෙන අසම්භින්නොපි අගිලානස්ස වට්ටති, තෙනෙවාහ අට්ඨකථායං “උච්ඡුරසො නිකසටො පච්ඡාහත්තං වට්ටති”ති (මහා. අට්ඨ. 300). අයං සබ්බො නො තක්කොති ආවරියො. කෙච් පනාහු “ථාණිතං නාම උච්ඡුමිහා නිබ්බත්ත”න්ති වචනතො, ‘උච්ඡුරසං උපාදායා’ති අට්ඨකථාවචනතො ච උච්ඡුරසො ථාණිතමෙව, තස්මා ගුලෙ විය පටිපජ්ජිතබ්බ”න්ති. කෙච් “චුත්තනයෙන සත්තාහකාලිකොච සමානො ‘අනුජානාමි, හික්බවෙ, උච්ඡුරස’න්ති විසුං අනුඤ්ඤාතත්තා අසම්භින්නොපි අගිලානස්ස වට්ටති”ති වදන්ති. කෙච් “චුත්තනයෙන විසුං අනුඤ්ඤාතත්තා එව සම්භින්නො වා අසම්භින්නො වා යාමකාලිකොච, ගුලොදකං පන සත්තාහකාලිකමෙවා”ති වදන්ති. කෙච් “ගුලොදකං විය සො දුච්ඡොපි සත්තාහකාලිකායෙවා”ති වදන්ති.

තත්ථායං පට්ඨාචරියවාදෙ විචාරණා – ථාණිතානුමතියායෙව උච්ඡුරසානුමතියා සිද්ධිතො විසුං “උච්ඡුරස”න්ති උද්ධරිත්වා අනුමති නිරත්ථිකාති ආපජ්ජති, තථා “උච්ඡුරසො නිකසටො පච්ඡාහත්තං වට්ටති”ති අට්ඨකථාපි නිරත්ථිකා. “සත්තාහං වට්ටති”ති වත්තබ්බං සියාති, න ච තථා සක්කා වත්තුං. පච්ඡාහත්තං වට්ටනකරසාධිකාරත්තාති වෙ? න, තස්මිං අධිකාරෙ සත්තාහකාලිකස්ස අවත්තබ්බජ්ජසඬගතො. කාලහෙදං අනපෙක්ඛිත්වා රසාධිකාරෙ ඔතිණ්ණත්තා චුත්තොති වෙ? න සක්කා “නිකසටො සත්තාහං වට්ටති”ති වත්තුං. පච්ඡාහත්තං වට්ටනකරසාධිකාරත්තා න වත්තබ්බන්ති වෙ? න, එවඤ්ඤි චුත්තෙ තදඤ්ඤරසො විය අයම්පි පච්ඡාහත්තමෙව වට්ටති, න තතො පරන්ති ආපජ්ජති. තතො පරං අපරිභොගත්තා “පච්ඡාහත්තං වට්ටති”ති චුත්තන්ති වෙ? න, යාවකාලිකභාවජ්ජසඬගතො. න සො පසඬගො ආභිදොසිකස්සාපි උච්ඡුරසස්ස පාකෙන ථාණිතාදිභාවජ්ජසඬගතො. අයමෙව තතියචතුත්ථාචරියවාදෙසු විචාරණා. දුතියවාදෙ විචාරණා චුත්තා, විමද්දො පනෙත්ථ භෙසජ්ජක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 300) ආවි භවිස්සති. ථාණිතං නාම උච්ඡුමිහා නිබ්බත්තන්ති මධුකතාලනාලිකෙරථාණිතාදිතො උක්කට්ඨත්ථුතො නිස්සග්ගියවත්ථුථාණිතස්ස විසෙසවචනං, තෙනෙතං පඤ්ඤායති “නිස්සග්ගියවත්ථුභූතං ඉධ ථාණිතං නාම උච්ඡුමිහා නිබ්බත්තමෙව, න

මධුකාදිතො නිබ්බන්ත”න්ති. එත්තාවතා යංකිඤ්චි උච්ඡුම්භා නිබ්බන්තං, න තං සබ්බං ඵාණිතමෙව නාමාති සාධිතං හොති. තෙනෙව ඛන්ධකෙ ඵාණිතං පඨමං අනුජානිත්වාපි පච්ඡා උච්ඡුරසො අනුඤ්ඤාතො, තථා තත්ථෙව ගුළං, ගුළොදකඤ්ච.

උච්ඡුරසං උපාදාය අපක්කා වාතිආදිමිහි පන යෙසං ලද්ධි “උච්ඡුරසො යාමකාලිකො”ති. “තෙ අපක්කා වාති සාමං භික්ඛුනා අපක්කා වා. අවත්ථුකපක්කා වාති විනා වත්ථුනා පක්කා වා”ති අත්ථං වණ්ණයන්ති, තං න යුත්තං “උච්ඡුරසං උපාදායා”ති ඉමස්ස වචනස්ස පයොජනාභාවජ්ජසඤ්චගතො, භික්ඛුනො පවනාධිකාරාභාවා. සාමපාකො ඉධාධිජ්ජෙතොති චෙ? සාමං අපක්කස්ස උච්ඡුරසස්ස තෙසං අත්තනොමතියා ඵාණිතභාවසිද්ධිතො ව පරතො “පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතෙන අපරිස්සාවිතඋච්ඡුරසෙන කතඵාණිත”න්තිආදිනායදස්සනතො ව තං අයුත්තං, තත්ථ “අපරිස්සාවිතඋච්ඡුරසෙන සයංකතං නිරාමිසමෙව වට්ටති”ති වචනං යං තත්ථ කසට්ඨං සාමපාකං න ජනෙති, සවත්ථුකපටිග්ගහිතකතංයෙව තං කරොතිති දීපෙති, තස්මා පටිග්ගහෙතුං න වට්ටති විකාලෙති පොරාණා. “කොට්ඨිතඋච්ඡුඵාණිතං ‘රජනපාකං විය ඔළාරිකං සවත්ථුකපක්කං නාම හොති’ති සඤ්ඤාය පුරෙහත්තමෙව වට්ටති”ති වුත්තං. මහාඅට්ඨකථාවරියා “එවං ඵාණිතග්ගහණං අමධුරං, තස්මා පච්ඡාහත්තං න වට්ටති”ති වදිංසු. කිං මධුරතාය, අමධුරතාය වාති? අත්ථමෙව දස්සෙතුං මහාපච්චරියං තථා වුත්තන්ති උපනිස්සත්ථෙරො ආහ කිර. තං යුත්තන්ති උච්ඡුතො නිබ්බන්තන්තා වුත්තං, තෙනෙවාහ “ඛණ්ඩසක්ඛරං පන...පෙ.... වට්ටති”ති. “තං ඛිරසට්ඨෙ පක්ඛිපිත්වා පවන්ති”ති ලිඛිතං. ඡල්ලිකා නාම ඵෙණාදි.

හෙසජ්ජොදිසං වදන්තෙන ඉතරෙ අත්ථුද්ධාරවසෙන වුත්තා. “ආභාරත්ථං එරිතුං සමත්ථානී”ති ඛන්ධකෙ (මහාව. 260) “යං හෙසජ්ජඤ්චෙව අස්ස හෙසජ්ජසම්මතඤ්ච ලොකස්ස, ආභාරත්ථඤ්ච එරෙය්‍යා”ති වුත්තන්තා වුත්තං. එත්ථ විචාරණා හෙසජ්ජක්ඛන්ධකෙ ආවි හවිස්සති.

624. ද්වාරවාතපානකවාටානීති ද්වාරස්ස ව වාතපානානඤ්ච කවාටානී. කසාවපක්ඛෙපමත්තෙන හි තානි අත්තනො සභාවං පරිච්චජිතානි හොන්ති, තස්මා “මක්ඛෙතබ්බානී”ති වුත්තං. “කසාවො නාම

කනකලම්බාදීනිපී”ති වදන්ති. අධිට්ඨෙය්‍යතීති “ඉදානි අජ්ඣොභරණීයං න භවිස්සති, බාහිරපරිභොගො භවිස්සති”ති චිත්තං උප්පාදෙති. ඉධ “විකප්පෙතී”ති පදං නත්ථි. අධිට්ඨානම්පි මුඛාරුළුභියා වුත්තං “ඉමං නවනීතං අධිට්ඨාමි”ති අවත්තබ්බතො.

625. පරිභුඤ්ජිතුං පන න වට්ටතීති විස්සාසාභාවං සන්ධාය වුත්තං. සචෙ සවිස්සාසො, වට්ටතීති “පරිභුඤ්ජ ත්ව”න්ති එත්තාවතා විස්සජ්ජිතං හොති, තස්මා උභින්නං අනාපත්තීති සම්බන්ධො. සචෙ න විස්සජ්ජිතං, ආපත්ති හොතිති සිද්ධං. තස්මා උභින්නං සන්තකං වීචරං අඤ්ඤතරොන සම්මුඛිභූතෙන අධිට්ඨානබ්බං. නො චෙ අධිට්ඨානි, නිස්සග්ගියං හොතිතිපි යුජ්ජති. කාකනිකමත්තඤ්ඤෙ මූලං අදින්නං, “න අධිට්ඨානුපගං...පෙ.... සකභාවං න උපෙතී”ති ඉමිනා එතං සදිසං න හොති, ආභිධම්මිකගණානං දින්නං විය ව න හොති. කස්මා? ආභිධම්මිකා හි අනුපසම්පන්නාපි හොත්ති, පච්ඡා ආභිධම්මිකභූතානම්පි තං සාධාරණං හොතිති. එත්ථ ද්වෙපි උපසම්පන්නා එව, ද්වින්නම්පි තත්ථ යථාකාමකරණීයතා අත්ථි මමත්තඤ්ඤෙ, න එවං තදඤ්ඤෙසං සාධාරණං, න ව ද්වෙ තයො භික්ඛු “එකතො වස්සිස්සාමා”ති කරොන්ති, රක්ඛති තාව. “අවිහත්තත්තා අනාපත්තී”ති ඉමිනා ව ඉදං සදිසං, යෙන මූලෙන පටිග්ගහිතං, තස්ස සචෙ ඉතරො දෙති, සො වා තං ඉතරස්ස දෙති, සති පටිග්ගහණෙ සත්තාභාතික්කමෙ නිස්සග්ගියත්තා, තස්මා තං වීචරං ද්විසු සම්මුඛිභූතෙන එකෙන අධිට්ඨානබ්බං. කිඤ්චාපි එත්ථ පයොගො න දිස්සති සමානපරික්ඛාරානං ද්වින්නං අධිට්ඨානපයොගාභාවතො, තථාපි සමානසබ්බහණ්ඩකානං ද්වින්නං තෙලාදි යෙන පටිග්ගහිතං, තස්ස කාලාතික්කමෙ ආපත්තිසම්භවතො, අනධිට්ඨානෙ දුල්ලභවිසෙසහෙතුත්තා ව “අධිට්ඨානබ්බ”න්ති වුත්තං. තං අයුත්තං පත්තවීචරසත්තාභකාලිකානං අසදිසවිධානත්තා. එත්ථ පත්තවීචරඤ්ඤි අත්තනො සන්තකභාවං උපගතමෙව අනධිට්ඨහත්තස්ස කාලාතික්කමෙ ආපත්ති, සත්තාභකාලිකං පන පරසත්තකසාධාරණම්පි පටිග්ගහිතං පටිග්ගහකස්ස කාලාතික්කමෙ ආපත්තිකරං. පටිග්ගහණඤ්ඤෙත්ථ පමාණං, න තත්ථ සකසත්තකතා, සත්තාභකාලිකඤ්ඤෙ නිස්සග්ගියං, සබ්බෙසම්පි අනජ්ඣොභරණීයං. පත්තවීචරං අඤ්ඤස්ස පරිභුඤ්ජතො අනාපත්ති. ඉදඤ්ඤෙව

කාලාතික්කන්තම්පි නිස්සජ්ජිත්වා පච්ඡා ලද්ධං කප්පති. පත්තච්චරං පන තං තස්ස විනයකම්මන්ති කප්පති. අවිහත්තස්සපි ඉමස්ස දානං රුහති, න පත්තච්චරස්ස. චුත්තඤ්ඤෙනං අට්ඨකථායං “ද්විත්තං සන්තකං හොති...පෙ.... සචෙපි අවිහජිත්වා සද්ධිවිහාරිකාදීනං දෙන්ති, අදින්නමෙව හොති”ති. යස්ස දානමෙව න රුහති, තස්ස කුතො අධිට්ඨානං. එකො චෙ පත්තච්චරං දසමෙ දිවසෙ ඉතරස්ස දෙන්ති. තතො පට්ඨාය සො දස දිවසෙ පරිහරිතුං ලහති, න තථා සත්තාහකාලිකන්ති සබ්බථා උපපරික්ඛියමානං සරික්ඛං නක්ඛමතිති න තං සාරතො දට්ඨබ්බන්ති ආවරියස්ස තක්කො. “විනයකම්මවසෙන පන අනිස්සජ්ජිත්වා සහසා විරුජ්ඣිත්වා කස්සචි පරිච්චත්තම්පි පුන පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටති”ති චුත්තං, සචෙ දෙසන්තරිතං, සමුද්දන්තරිතං වා ච්චරං නිස්සග්ගියං ජානං, තං ඉධ යීතෙන භික්ඛුනා එකස්ස වන්තෙන විත්තෙන වත්තං කත්වා අනපෙක්ඛිත්වා ආපත්තිං දෙසෙත්වා තස්ස විස්සාසෙන පුන ගහෙත්වා අධිට්ඨාතබ්බං, “පත්තාදීසු ච අයමෙව නයො”ති ච චුත්තං, “තාලනාලිකෙරථාණිතම්පි සත්තාහකාලිකං එවා”ති ච. “ද්විත්තං සන්තකං එකෙන පටිග්ගහිතං සත්තාහකාලිකං සත්තාහාතික්කමෙ ආපත්තිං න කරොති, පරිභුඤ්ජිතුං පන ද්විත්තම්පි න වට්ටති”ති ච “පරසන්තකං පටිග්ගහෙත්වා යපිතෙපි එසෙව නයො”ති ච කෙචි වදන්ති. දුක්කට්ඨත්ථුහුතං සප්පිආදි නිස්සජ්ජිතබ්බං පුන පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතිති විධානං න දිස්සතිති.

හෙසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. වස්සිකසාට්ඨසික්ඛාපදවණ්ණනා

627. “එකමෙව කත්වා”ති වචනෙන වස්සිකසාට්ඨකලක්ඛණෙන ඤාතකානම්පි සතුප්පාදං කරොන්තෙන එකමෙව ගහෙතබ්බන්ති ධම්මසිරිත්ථෙරො. චතුබ්බිධං බ්බත්තන්ති එත්ථ කිඤ්චාපි තිව්ධං දිස්සති, තං පන එවං ගහෙතබ්බං, යස්මිං බ්බත්තෙ පරියෙසිතුං ලහති, තං පරියෙසනබ්බත්තං නාම, “එවං කරණනිවාසනාධිට්ඨානබ්බත්තානිපි”ති චුත්තං. එත්ථ පච්ඡිමෙන පුරිමග්ගාහො වෙදිතබ්බො, න පුරිමෙන පච්ඡිමග්ගාහො, යථාලාභන්ති ආවරියො. තස්සත්ථො —

අධිට්ඨානබ්‍රතේතෙන පච්ඡිමෙන පුරිමානං තිණ්ණං ගාහො හොති, තථා නිවාසනබ්‍රතේතෙන ද්විත්තං පුරිමානං. කරණබ්‍රතේතෙන පන එකස්සෙව පුරිමස්ස ගාහො හොතිති. එත්ථ පන කිඤ්චාපි කරණබ්‍රතේතනිවාසනබ්‍රතේතානං කාලතො නානත්තං නත්ථි, කිරියතො පන “අට්ඨං කත්වා නිවාසෙතබ්බ”න්ති පාළිවචනතො, තස්මා ද්විධා කත්වා චුත්තං අඤ්ඤානරාභාවෙන, තදත්ථසිද්ධිතො ව, කථං පනෙත්ථ නානත්තං නත්ථිති පඤ්ඤායතීති වෙ? පාළිතො, “අඩ්ඨමාසො සෙසො ගිම්භානන්ති කත්වා නිවාසෙතබ්බ”න්ති හි පාළි, තථා මාතිකාට්ඨකථාතො (කඩ්ඛා. අට්ඨ. වස්සිකසාට්ඨකසික්ඛාපදවණ්ණනා) ව.

තථාහ “පච්ඡිමො අඩ්ඨමාසො කරණනිවාසනබ්‍රතේතමිති”ති, ඉමිනා නයෙන තිව්ධමෙව බ්‍රතේතන්තිපි සිද්ධං. සමන්තපාසාදිකායං පන කත්ථවි පොත්ථකෙ “ජෙට්ඨමූලපුණ්ණමාසියා පච්ඡිමපාට්ඨපද්ධිවසතො පට්ඨාය යාව කාලපක්ඛුපොසථො, අයමෙකො අද්ධමාසො පරියෙසනබ්‍රතේතඤ්චෙව කරණබ්‍රතේතඤ්ච. එතස්මිඤ්භි අන්තරෙ වස්සිකසාට්ඨකං අලද්ධං පරියෙසිතුං, ලද්ධං කාතුඤ්ච වට්ටති, නිවාසෙතුං, අධිට්ඨාතුඤ්ච න වට්ටති”ති පාඨො දිස්සති, සො අපාඨො යථාචුත්තපාළිමාතිකාට්ඨකථාවිරොධතො, තස්මා තත්ථ “අලද්ධං පරියෙසිතුං වට්ටති, කාතුං, නිවාසෙතුං, අධිට්ඨාතුඤ්ච න වට්ටති”ති පාඨො වෙදිතබ්බො. එවං තාව පච්ඡිමෙන පුරිමග්ගාහසිද්ධි වෙදිතබ්බො, න පුරිමෙන කරණබ්‍රතේතාදීනං ගාහො සම්භවති. “මාසො සෙසො ගිම්භානන්ති වස්සිකසාට්ඨකවීචරං පරියෙසිතබ්බ”න්ති එත්තකමෙව හි චුත්තං, න, අට්ඨකථායං. “අයමෙකො අද්ධමාසො පරියෙසනබ්‍රතේතඤ්චෙව කරණබ්‍රතේතඤ්චා”ති චුත්තත්තාති වෙ? න, තස්ස ලෙඛනදොසත්තා, තථා සාධිතං. කරණබ්‍රතේතෙන පන නිවාසනබ්‍රතේතග්ගාහො අත්ථි කාලනානත්තාභාවතො, තෙනෙව පුබ්බෙ යථාලාභග්ගහණං කතං, තථා ව සාධිතමෙව, න හෙදො පනත්ථි, පයොජනං චුත්තමෙව. නිවාසනක්ඛ්‍රතේතෙන අධිට්ඨානක්ඛ්‍රතේතග්ගාහො නත්ථි එව, න හි පුරිමෙන පච්ඡිමග්ගාහො වෙදිතබ්බො. න පාළිවිරොධතොති වෙ? න, තදත්ථාජානනතො. “මාසො සෙසො ගිම්භානන්ති අද්ධමාසො සෙසො ගිම්භාන”න්ති එත්ථ ඉති-සද්දස්ස හි ඉතො පට්ඨායාති අත්ථො. පරතො ආපත්තිබ්‍රතේතදස්සනතො ඉතරස්ස

වජිරබුද්ධි-ටිකා

හික්බුච්චිගො

නිස්සග්ගියකණ්ඩො

අනාපත්තිබ්බන්තභාවො

දස්සිතොව

හොති.

දින්නපුබ්බතොපි

ඤාතකපචාරිතට්ඨානතො නිජ්ජාදෙන්තස්ස නිස්සග්ගියං පිට්ඨිසමයත්තා, පකතියා වස්සිකසාට්ඨිකදායකා නාම සඬ්ඝස්ස වා පුග්ගලස්ස වා අපචාරෙන්වා අනුසංවච්ඡරං දෙන්තා, තත්ථ සතුප්පාදොව වට්ටති. වත්තභෙදෙ දුක්කටන්ති තදඤ්ඤෙසු.

“සචෙ කත...පෙ.... වස්සුපනායිකදිවසෙ අධිට්ඨාතබ්බා...පෙ.... ඡ මාසෙ පරිභාරං ලභති”ති වචනතො අන්තොවස්සෙපි යාව වස්සානස්ස පච්ඡිමදිවසා අකතා පරිභාරං ලභතිති දීපිතං හොති. කස්මා න විචාරිතන්ති චෙ? අත්ථාපත්තිසිද්ධත්තා. “ඡ මාසෙ පරිභාරං ලභති”ති වචනෙන අකතා ලභතිති සිද්ධමෙව, තං කිඤ්චාපි සිද්ධං, සරූපෙන පන අනාගතත්තා සරූපෙන දස්සෙතුං, දුස්සද්ධාපයත්තා උපපත්තිතො දස්සෙතුඤ්ච ඉදමාරද්ධං ආවරියෙන, “යථා චෙත්ථ, එවං කථිතබ්භන්තරෙ උප්පන්නවීරමපි හෙට්ඨා චුත්තනයෙනෙව පටිපජ්ජිතබ්බ”න්ති අනුගණ්ඨීපදෙ චුත්තං, තං දුචුත්තං තත්ථෙව පුබ්බාපරවිරොධතො. යඤ්චෙත්ථ අට්ඨකථාවචනං සාධකත්තෙන චුත්තං, තං තමත්ථං න සාධෙති. “යදි නප්පහොති යාව කත්තිකපුණ්ණමා පරිභාරං ලභති”ති වචනං අප්පහොන්තස්ස යාව කත්තිකපුණ්ණමා තාව පරිභාරබ්බන්තං, තතො පරං එකදිවසොපි න හොතිති දීපෙති, තස්මා අප්පහොනකභාවෙන අකතාව යාව කත්තිකපුණ්ණමා පරිභාරං ලභති, තතො පරං න ලභතිති සිද්ධං. තථා තදෙව වචනං කතපරිභාරං න ලභතිති දීපෙති, තස්මා කත්තිකපුණ්ණමදිවසෙයෙව අධිට්ඨාතබ්බා. “අප්පහොන්තෙ දසාභෙ අන්තොවස්සෙ කරණපරියොසානංයෙව පමාණ”න්ති ලිඛිතං.

එත්ථාහ — “එකාහද්වීහාදිවසෙනා”තිආදි න වත්තබ්බං. කස්මා? ගිම්හදිවසානං අනධිට්ඨානකාලත්තා, තස්මා එව “අන්තොදසාභෙ වා තදභෙයෙව වා අධිට්ඨාතබ්බා”ති ව සාමඤ්ඤතො න වත්තබ්බං ගිම්හදිවසානං අධිට්ඨානබ්බන්තභාවප්පසඬ්ගතො”ති. එත්ථ චුච්චති — න, තදත්ථාජානනතො. දසාභානාගතාය වස්සුපනායිකාය ගිම්හදිවසා දසාභා හොන්ති, පඨමදිවසෙ ව ලද්ධා නිට්ඨිතා වස්සිකසාට්ඨිකා දසාභාතික්කන්තාපි වස්සුපනායිකදිවසං අධිට්ඨානබ්බන්තං අප්පත්තත්තා න ව තාව නිස්සග්ගියං හොති, චුත්තඤ්චෙන “වස්සුපනායිකතො පුබ්බෙ දසාභාතික්කමෙපි අනාපත්ති”ති.

අන්තොදසාහෙ අධිට්ඨානබ්බාති ඉදං න අවිසෙසෙන එතස්මිං අන්තරෙ ගිම්හදිවසෙපි අධිට්ඨානබ්බන්ති ඉමමත්ථං දීපෙනුං වුත්තං, කින්තු ගිම්හදිවසෙ වෙ උප්පන්නා, අධිට්ඨානබ්බන්තෙ ව අන්තොදසාහං හොති, අන්තොදසාහෙ බ්බන්තෙයෙව අධිට්ඨානබ්බා, න බ්බන්තන්ති කත්වා දසාහං අතික්කමිතබ්බන්ති දීපෙනුං වුත්තං. කස්මා? ගිම්හදිවසානම්පි ගණනුපගත්තා, තස්මා අබ්බන්තදිවසෙපි ගණන්වා බ්බන්තෙ එව “අන්තොදසාහෙ අධිට්ඨානබ්බා”ති වුත්තං හොතීති.

වස්සකසාට්ඨකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. වීචරඅවිජිත්දන්තසික්ඛාපදවණ්ණනා

632. සාමන්ති සකසඤ්ඤිතානියමනත්ථං වුත්තං. සකසඤ්ඤිතායෙව හි අවිජිත්දාපනඅවිජිත්දනෙසු නිස්සංගියං, තස්මා නිස්සංගියමුලඬගනිදස්සනමෙනං. “වීචර”න්ති වුත්තත්තා “අවිචරං අවිජිත්දන්තස්ස න නිස්සංගිය”න්ති වුත්තමෙව හොති. “දත්වාති දත්වා වා දාපෙත්වා වා”ති කිඤ්වාපි පදභාජනං යුජ්ජති, අඤ්ඤස්ස පන සන්තකං අඤ්ඤස්ස හික්බුතො දාපෙත්වා තං සයං වා අවිජිත්දෙයා, තෙනෙව වා අවිජිත්දාපෙයාති අනිට්ඨප්පසඬගහයා න වුත්තං, අත්ථතො පන අත්තතො සන්තකං අඤ්ඤෙන සද්ධිවිහාරිකාදිතා දාපෙත්වා, අඤ්ඤස්ස සන්තකං වා තස්ස විස්සාසා දාපෙත්වා තං අවිජිත්දෙයා වා අවිජිත්දාපෙයා වා නිස්සංගියන්ති වෙදිතබ්බං, තඤ්ච ඛො අනපෙක්ඛො දත්වා. යදි එවං “විජිත්වා දින්නං අවිජිත්දිත්වා ගණ්හන්තො භණ්ඩග්ගෙත කාරෙතබ්බො”ති ඉදං කින්ති වෙ? සකසඤ්ඤාය අග්ගහෙත්වා අඤ්ඤාය ථෙයාය ගණ්හන්තං සන්ධාය වුත්තං, තෙනෙව වුත්තං “සකසඤ්ඤාය ගහිතත්තා පනස්ස පාරාජිකං නත්ථි”ති, අපිච “අනාපත්ති සො වා දෙති, තස්ස වා විස්සසන්තො ගණ්හාති”ති වචනතොපි තං සිද්ධමෙව. එත්තාවතා තාවකාලිකං කත්වා දින්නං අවිජිත්දන්තස්ස අනාපත්ති සාධිතා හොති. “අම්භාකං සන්තිකෙ උපජ්ඣං ගණ්හිස්සති”තිආදිවචනං සාමණෙරස්ස දානං දීපෙති, තඤ්ච ඉධ නාධිප්පෙනං. පාළියං (පාරා. 633-634) උපසම්පන්නෙ තිකපාවිත්තියං විය අනුපසම්පන්නෙ තිකදුක්කටම්පි ආගතන්ති වෙ? න,

තදධිප්පායාජානනතො. අනුපසම්පන්නකාලෙ එවං දත්වා අඤ්ඤස්ස සන්තිකෙ උපසම්පන්නං දිස්වා කුපිතො වෙ අවිජින්දති, උපසම්පන්නස්සෙව වා “සික්ඛං පච්චක්ඛාය තුම්භාකං සන්තිකෙ උපසම්පජ්ජිස්සාමි”ති වදන්තස්ස දත්වා පුන අවිජින්දති වෙ, නිස්සංග්ගියන්ති අයමෙත්ථ අධිප්පායො.

633. සකිං ආණත්තො බහුකම්පි අවිජින්දති, නිස්සංග්ගියන්ති එකබද්ධත්තා එකං පාවිත්තියං, තං සන්ධායෙනං වුත්තං “ආණත්තො බහුති ගණ්භාති, එකං පාවිත්තිය”න්ති. මාතිකාට්ඨකථායං පන “වත්ථුගණනාය ආපත්තියො”ති වුත්තං, තං ආණත්තියා බහුත්තා “සබ්බාති ගණ්භා”ති වදන්තස්ස ගාහං සන්ධාය වුත්තං, තෙනෙව තත්ථ වුත්තං “එකවාචාය සම්බහුලා ආපත්තියො”ති. එවං සන්තෙ පාළිවචනං, අට්ඨකථාවචනද්වයඤ්ච අඤ්ඤමඤ්ඤං සමෙති, පරසන්තකම්පි නිස්සංග්ගියං හොති පංසුකුලඤ්ච, තෙන “දුස්සන්තෙ බද්ධරූපියං වියා”ති වුත්තං, තං තදත්ථනියමදස්සනත්ථං වුත්තං, යථාවජාදිතං අවිජින්දනවිත්තෙන සවිත්තකං, වට්ඨකම්මං පන කෙවලං අවිජින්දාපෙත්තස්සෙව “දෙහී”ති බලක්කාරෙන ගණ්භතොපි වෙදිතබ්බං, තං න යුත්තං “අනාපත්ති යො වා දෙති”ති වචනතො. “තුට්ඨො වා දුට්ඨො වා දෙති, අනාපත්තියෙවා”ති මාතිකාට්ඨකථාවචනතො වාති වෙ? න, උභයත්ථ අත්තතො රූපියා දානං සන්ධාය වුත්තත්තා, පසය්භාවභාරෙ අනාපත්තිජපසඬගතො ව. “භික්ඛුස්ස සාමං චීවරං දත්වා”ති පාළිවචනතො ව මාතිකාට්ඨකථාය අඬගවචත්ථානෙ ‘උපසම්පන්නතා’ති වුත්තත්තා ව උභයත්ථ දානහරණෙසු භික්ඛුභාවො ඉච්ඡිතබ්බොති දීපෙති”ති වදන්ති, ඉදමයුත්තන්ති නො තක්කොති ආවරියො. කස්මා? අනුපසම්පන්නස්ස චීවරං දත්වා තං උපසම්පන්නකාලෙ අවිජින්දන්තස්ස අනාපත්තිජපසඬගතො. “අනුපසම්පන්නස්ස චීවරං වා අඤ්ඤං වා පරික්ඛාරං දත්වා...පෙ.... ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”ති වචනතො දුක්කට්ඨ තත්ථ හොතීති වෙ? නාසිද්ධත්තා, දානකාලෙ එව උපසම්පන්නතා පමාණන්ති අසිද්ධමෙතං අට්ඨකථාය වා පාළියා වා යුත්තිතො වා, තස්මා තං න යුත්තන්ති අත්ථො. අනුපසම්පන්නස්ස චීවරං දත්වා තස්සෙව අනුපසම්පන්නකාලෙයෙව චීවරං අවිජින්දන්තස්ස දුක්කට්ඨං,

උපසම්පන්නකාලෙ වා දත්වා අනුපසම්පන්නකාලෙ අවිජින්දන්තස්ස දුක්කටන්ති තස්ස වචනස්ස ඉදං විකප්පන්තරඤ්ච සම්භවති, තස්මා (පාරා. 631 ආදයො) විකප්පන්තරස්ස සම්භවතො ච න යුත්තං, යස්මා අනුපසම්පන්නකාලෙ දත්වා උපසම්පන්නකාලෙ අවිජින්දන්තස්ස විසුං දුක්කටං න පඤ්ඤත්තං, තස්මා පුරාණවීරධොවාපනාදිසික්ඛාපදෙසු විය අපරහාගෙ උපසම්පන්නතා චෙත්ථ පමාණං, තස්මා “උපසම්පන්නතා”ති අඬගෙසු වුත්තත්තා ච තං න යුත්තන්ති අත්ථො. එත්ථ “පච්චාසිසන්තස්සෙව දානමධිප්පෙනං, න නිස්සට්ඨදාන”න්ති ධම්මසිරිත්ථෙරො වදන්ති කිර, වීමංසිතබ්බං.

වීරඅවිජින්දනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. සුත්තවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා

637. ඡට්ඨෙ කිඤ්චාපි “සාමං සුත්තං විඤ්ඤාපෙත්වා”ති වුත්තං, මානිකාට්ඨකථායං පන “වීරරත්ථාය සාමං විඤ්ඤත්තං සුත්ත”න්ති අවත්වා කෙවලං “වීරරත්ථාය විඤ්ඤාපිතසුත්ත”න්ති අඬගෙසු වුත්තත්තා අඤ්ඤෙන වීරරත්ථාය විඤ්ඤත්තං සුත්තමපි සඬගහං ගච්ඡතිති වෙදිතබ්බං. සාමන්ති චෙත්ථ කස්සචි නියමනං. “සාමං විඤ්ඤාපෙත්වා”ති කිඤ්චාපි වුත්තං, තථාපි “සාමං වායාපෙය්‍යා”ති අත්තනො අත්ථාය වායාපෙය්‍යාති එවං සම්බන්ධො, අත්ථො ච වෙදිතබ්බො, පාළියං පන ආසන්නපදෙන යොජනා කතා, තස්මා සාමං විඤ්ඤත්තං සුත්තන්ති අඤ්ඤවිඤ්ඤත්තං කප්පියං ආපජ්ජති, හත්ථකම්මයාවනවසෙන ලද්ධතන්තවායොපි කප්පියො. විකප්පනුපගපවිජිමජ්ජමාණං චෙ, තත්තෙ විතංයෙව සකිං අධිට්ඨාතබ්බං, පුන අධිට්ඨානකිච්චං නත්ථි අධිට්ඨිතෙන එකිභාවුපගමනතො. “සචෙ පන පරිච්ඡෙදං දස්සෙත්වාච විනසාටකං විය, අන්තරන්තරා අධිට්ඨිතං හොති, පුන අධිට්ඨාතබ්බ”න්ති වුත්තං. “පටිලාභෙනාති වචනෙන වායාපෙත්වා යපෙස්සාමිතිආදි එකස්මිං අත්තොගධං හොති”ති වදන්ති.

සුත්තවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. මහාපෙසකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

642. විසිටියං කප්පඤ්ච තස්ස වචනෙන විසිටියං කතඤ්ච පමාණං, න ආමිසදානං. කෙසුචි පොත්ථකෙසු “වීවර”න්ති උද්ධරිත්වා විභාගො වුත්තො, තං න සමෙතීති.

මහාපෙසකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. අච්චෙකච්චරසික්ඛාපදවණ්ණනා

646. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අච්චෙකච්චරං පටිග්ගහෙත්වා නික්ඛිපිතු”න්ති, “යාව පචාරණා පචාරිතා”ති ව යං වුත්තං, තෙ පන භික්ඛු තස්ස වචනස්ස අත්ථං මිච්ඡා ගහෙත්වා අච්චෙකච්චරං නික්ඛිපන්තා වීවරකාලසමයං අතික්කාමෙසුං. කිමිදං විහත්තං, උදාහු අවිහත්තන්ති? විහත්තං, පුග්ගලිකං වා. තෙනෙව පරතො “අම්භාකං, ආවුසො, අච්චෙකච්චරානී”ති වුත්තං, අවිහත්තං පන සඬ්ඝිකත්තා න කස්සචි නිස්සග්ගියං කරොති.

අපිව “අච්චෙකච්චරං පටිග්ගහෙත්වා නික්ඛිපිතු”න්ති ඉමිනා සාමඤ්ඤවචනෙන වස්සුපනායිකදිවසතො පට්ඨාය, පිට්ඨිසමයතො පට්ඨාය වා යාව පචාරණා නික්ඛිපිතුං වට්ටති එව සඬ්ඝිකත්තා, පුග්ගලිකමපි “වස්සංවුත්ථකාලෙ ගණ්හථා”ති දින්නත්තා. තාදිසඤ්චි යාව වස්සංවුත්ථො හොති, තාව න තස්සෙව, දායකස්ස සන්තකං හොති, තථා ඉතො තතියවස්සෙ, චතුත්ථවස්සෙ වා “පචාරණාය ගණ්හථා”තිආදිනා දින්නමපි නික්ඛිපිත්වා යථාදානමෙව ගහෙතබ්බං. අයමත්ථො අට්ඨකථායං (පාරා. අට්ඨ. 2.646-9 ආදයො) පාකටො. තානි වීවරකාලසමයානික්කමෙ න නිස්සග්ගියානීති වෙ? න, උද්දිස්ස දින්නත්තා. යස්මා අයං සමයො “කාලෙපි ආදිස්ස දින්න”න්ති එත්ථ “කාලො”ති ආගතො, ගණ්හොජනසික්ඛාපදාදීසු “සමයො”ත්ථෙව ආගතො, තස්මා ඉධ තෙසං එකත්ථතාදස්සන්තං එකතො “වීවරකාලසමයො”ති වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. මාතිකායං පනෙත්ථ තාදිසං වීවරං අත්තතො සන්තකභාවං උපගතං පුග්ගලිකං සන්ධාය වුත්තං, තෙනෙවාහ “භික්ඛුනො පනෙව අච්චෙකච්චරං උප්පජ්ජෙය්‍යා”ති. අත්තතො කුටියා වස්සංවුත්ථස්ස භික්ඛුනො හි දාතුං අලහන්තො අත්තොවස්සෙ එව දානකිච්චං පරිනිට්ඨාපෙත්වා ගච්ඡති, තථා සඬ්ඝස්ස. තස්මා ඉදං අච්චෙකච්චරං අත්ථි

උප්පත්තකාලතො පටියාය සඤ්ඤා වා පුග්ගලස්ස වා සන්තකභාවං උපගච්ඡන්තං, යං න වස්සාචාසිකභාවෙන දින්නං, අත්ථි උප්පත්තකාලතො පටියාය අනුපගන්ත්වා වස්සංවුත්ථකාලෙයෙව පුග්ගලස්ස වා සඤ්ඤා වා උපගච්ඡන්තං, යං වස්සාචාසිකභාවෙන උප්පජ්ජිත්වා සමයෙ දින්නං, අත්ථි සමයෙ දින්නම්පි පුග්ගලස්ස සන්තකභාවං අනුපගච්ඡන්තං, සඤ්ඤාසන්තකභාවං වා දායකසන්තකභාවං වා උපගච්ඡන්තං, ඊදිසං සන්ධාය “සඤ්ඤාණං කත්වා නික්ඛිපිතබ්බ”න්ති වුත්තං. ඉදං අතිරෙකසංචච්ඡරම්පි නික්ඛිපිතුං ලහති අත්තතො සන්තකභාවං අනුපගත්තා, තස්මා “දසාභානාගත”න්ති ඉතො අඤ්ඤං සන්ධාය වුත්තන්ති සිද්ධමෙත්තන්ති. දසාභතො පුරෙතරං ලහිත්වා යාව පචාරණා නික්ඛිපිතුං න ලහති, තස්මා සකභාවුපගතමෙව අධිට්ඨාතබ්බං, තංයෙව සන්ධාය “දසාභානාගත”න්ති වුත්තං, යතො “අන්තොසමයෙ අධිට්ඨෙති, විකප්පෙති”ති අනාපත්තිවාරෙ වුත්තං. සඤ්ඤාණං කත්වා නික්ඛිපිතබ්බකං පන පරස්ස දාතබ්බතාය සකභාවං අනුපගතං, න හි තං සන්ධාය “අධිට්ඨෙති, විකප්පෙති”ති සක්කා වත්තුං, න ච තං ඉමස්මිං අත්ථෙ නිස්සංගිකායං හොති සඤ්ඤා නිස්සංගිකාභාවතො, අට්ඨකථායම්පි අයමත්ථො සුට්ඨු පාකටොව. කතමං සඤ්ඤාණං කත්වා නික්ඛිපිතබ්බන්ති චෙ? පරසන්තකං වීරං සඤ්ඤිකමෙව හොති, තතො “සල්ලක්ඛෙත්වා සුඛං දාතුං භවිස්සති”ති ඉමිනා හි පරස්ස සන්තකභාවො දස්සිතො.

“තතො පරං එකදිවසම්පි පරිභාරො නත්ථිති දසාභපරමතො උද්ධං අනුපගත්තා”ති ලිඛිතං, ඉතො සමයතො උද්ධමෙව දසාභස්ස අනුපගත්තා සමයතො පරං දසාභං න ලහති කිරස්ස අධිප්පායො. “එතං පරිභාරං ලහතියෙවා”ති එත්ථ “එකාදසමං අරුණං වීරමාසෙ උට්ඨෙති”ති කාරණං ලිඛිතං. අනුගණ්ඨිපදෙ පන “අනධිට්ඨහිත්වා එකාදසදිවසෙ නික්ඛිපිතුං ලහති”ති වදන්තො භගවා ඉතරම්පි අනච්චෙකච්චරාදිං අනුජානාති, අච්චෙකච්චරමුඛෙනාති අපරෙ”ති වුත්තං. එත්ථ කතරං සුභාසිතං? උභයම්පිති එකෙ. කථං? පයමං “අච්චෙකච්චරස්ස අනත්ථතෙ කථිතො දසදිවසාධිකො මාසො, අත්ථතෙ කථිතො දසදිවසාධිකා පඤ්චමාසා”ති ඉමිනා සමෙති, අනුගණ්ඨිපදඋද්ධියා හි එත්ථ “එකාදසදිවසාධිකො”ති වත්තබ්බතං ආපජ්ජති, දුතියං “දසාභානාගතන්ති...පෙ.... දසාභෙන අසම්පත්තාති අත්ථො”ති ඉමිනා සමෙති. ඉමස්ස නයස්ස වසෙන “පඤ්චමිතො පටියාය උප්පත්තස්ස වීරස්ස

නිධානකාලො දස්සිතො හොති”ති පාඨො යුජ්ජති. තථා ගණ්ඨිපදලද්ධියා “නවාහානාගතං කත්තිකතෙමාසිකපුණ්ණම”න්ති වත්තබ්බතං ආපජ්ජති, තස්ස වසෙන “කාමඤ්චෙස දසාහපරමං අතිරෙකච්චරං ධාරෙතබ්බන්ති ඉමිනාව සිද්ධො, අට්ඨජ්ජත්තිවසෙන පන අපුබ්බං විය අත්ථං දස්සෙත්වා සික්ඛාපදං යජිත”න්ති අයං පාඨො යුජ්ජති. කො පනෙත්ථ සාරොති? යො පච්ඡා වුත්තො, සොච සාරො. තෙනොච අට්ඨකථාවරියෙන “පඤ්චමිතො පට්ඨායා”ති වුත්තං. පොරාණගණ්ඨිපදෙහි අට්ඨකථාය ව සද්ධිං සංසන්දනතො, “දසාහානාගත”න්ති පාළියා සංසන්දනතො ව එත්ථ ගණ්ඨිපදලද්ධිපි පාළියා සමෙති.

කථං? යස්මා පචාරණාදිවසෙ අරුණුග්ගමනෙ භික්ඛු වස්සංවුත්ථො හොති, තස්මා ඉමිනා දසමෙන අහෙන සද්ධිං ඡට්ඨිතො පට්ඨාය නවදිවසා දස අභානීති දසාහං, තෙන දසාහෙන, සහයොගත්ථෙ කරණවචනං. කත්තිකතෙමාසිකපුණ්ණමා චීවරසමයං අසම්පත්තාති කත්වා “අනාගතා”ති වුච්චති. යථා අපරකත්තිකපුණ්ණමාය වස්සිකසාටිකං පච්චුද්ධරිත්වා විකජ්ජෙත්තො “වාතුමාසං අධිට්ඨාතුං තතො පරං විකජ්ජෙතු”න්ති වුච්චති, එවංසම්පදමිදන්ති. එත්ථ වුච්චතීති චෙ? න, ඉමස්ස නිජ්ජයොජනභාවජ්ජසඬගතො. අච්චෙකච්චරපටිග්ගහණකාලං නියමිතන්ති චෙ? න, “ඡට්ඨිතො පට්ඨාය උජ්ජන්තච්චරං අච්චෙකමෙව න හොති. පයමකථිනෙන සිද්ධත්තා”ති පොරාණට්ඨකථාගණ්ඨිපදෙසු වුත්තත්තා තතො උපරි “අච්චෙකච්චර”න්ති වුච්චති, පටිග්ගණ්හන්තස්ස ආපත්තිසඬගහො ව. න ව සා ආපත්ති පාළියා, අට්ඨකථාය, යුත්තිතො වා සම්භවති. අට්ඨජ්ජත්තිමත්තවසෙන වුත්තන්ති චෙ? න, දසාහාධිවචකාරිකා අට්ඨජ්ජත්තිපායං න දිස්සති. “භික්ඛු අච්චෙකච්චරං පටිග්ගහෙත්වා චීවරකාලසමයං අතික්කාමෙත්ති”ති එත්ථ එත්තිකා එව හි අට්ඨජ්ජත්ති. තථා හි පරිවාරෙ (පරි. 47-53) “කිස්මිං වත්ථුස්මි”න්ති ආරහිත්වා එත්තකමෙව වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. අච්චෙකච්චරං චීවරකාලං නාතික්කාමෙතබ්බං, ඉතරං අතික්කාමෙතබ්බන්ති දස්සනත්ථං ඉදං පඤ්ඤත්තන්ති චෙ? න, අච්චෙකච්චරස්සෙව අපරාධදස්සනතො, විසෙසකාරණාභාවා, “කාමඤ්චෙස දසාහපරමං අතිරෙකච්චරං ධාරෙතබ්බන්ති ඉමිනාව සිද්ධො”ති ආදිවචනවිරොධතො ව යථාවුත්තවචනාසම්භවතො ව.

කථං? දසාහෙන සහ කත්තිකපුණ්ණමා “අනාගතා”ති හි වුත්තෙ දසාහතො අඤ්ඤා සා පුණ්ණමාති ආපජ්ජති. අනඤ්ඤා වෙ, සහ-සද්දො න සම්භවති, න හි අත්තනාව අත්තනො යොගො සම්භවති, අනාගත-සද්දො ච න සම්භවති. ආගතා සම්පත්තා එව හි සා පුණ්ණමා. වීචරසමයස්ස අනන්තරත්තා එකිභාවං අනාගතත්තා අනාගතායෙවාති වෙ? න, තථාපි අනාගත-සද්දස්ස සම්භවතො, ආගමනසම්භවෙ සතියෙව හි අනාගත-සද්දො සම්භවති, න හි නිබ්බානං, පඤ්ඤත්ති වා “අනාගතා”ති වුච්චති. නිබ්බානං විය ඛණ්ණයං, සා ච පුණ්ණමා න කදාපි සමයභාවං පාපුණාතීති අයුත්තමෙව. “තතො පරං විකජ්ජෙතු”න්ති පන වචනං පිට්ඨිසමයං ගහෙත්වා ධීතත්තා සම්භවති. අපිච පචාරණායං අරුණෙ ච උට්ඨිතෙ සා පුණ්ණමා වීචරසමයං එකාභානාගතා එවාපජ්ජති පුබ්බෙ සහයොගපත්තත්තා. එවං සන්තෙ එකිභාවගතාපි සා වීචරසමයං අනාගතා එව ජාතාති සබ්බදා න තථාවිග්ගහකරණවචනත්ථං කොච්ඡෙව වචනතො දීපෙතීති වෙදිතබ්බං.

කිමත්ථං පනෙත්ථ “දසදිවසාධිකො මාසො”තිආදි වුත්තන්ති? තං පාරිපුරිසම්භවතො. පඤ්චමියඤ්ඤි පුරෙ අරුණං උජ්ජන්තඅච්චෙකච්චරස්ස දසදිවසාධිකො මාසොයෙව පරිපුරොති කත්වා තථා වුත්තං. අපිච තස්සා පඤ්චමියා දිවසභාගොපි සම්පත්තාය රත්තියා “හියොයා”ති වුච්චති, පගෙව පුරෙ අරුණං, තෙනෙවාහ “හියොයා ඛො, ආවුසො, අම්භාක”න්තිආදි. “එවං සන්තෙ ‘ජට්ඨිතො පට්ඨායා’ති වුත්තපයමපායස්ස වසෙන ‘අනච්චෙකච්චරම්පි පච්චුද්ධරිත්වා යපිතං තිච්චරම්පි එතං පරිහාරං ලහතියෙවා’”ති ච “දසදිවසාධිකො මාසො”තිආදි ච යං ලිඛිතං. තං න, “පඤ්චමිතො පට්ඨායා”ති පාඨෙ සජ්ජිතෙව එතෙන පරියායෙන යථාවුත්තඅත්ථසම්භවතො, න තාති යානාති පුන සජ්ජිතාති. යථාධීතවසෙනෙව අජ්ඣුපෙක්ඛිතබ්බාතීති නො තක්කොති ආවරියො. ඉදං සික්ඛාපදං පුණ්ණමායං අනිස්සංගියත්ථමෙවාති උපනිස්සත්ථෙරො. “පචාරණාමාසස්ස ජුණ්භපක්ඛපඤ්චමිතො පට්ඨායා”ති පාඨෙ සජ්ජිතෙ එතෙන පරියායෙන යථාවුත්තො උජ්ජන්තස්ස වීචරස්ස නිධානකාලො දස්සිතො හොති, “අච්චෙකච්චරන්ති අච්චායිකච්චරං වුච්චති”තිආදි පාඨො. “ජට්ඨිතො පට්ඨායා”ති ච “කාමඤ්චෙස දසාහපරම”න්තිආදි ච යං ලිඛිතං, තං න පාඨො, තස්මා එකාදසදිවසං පරිහාරං ලහතීති කත්වා ආවරියෙන “පඤ්චමිතො

පට්ඨායා”ති ලිබාපිනො කිර. “පචාරණාමාසස්ස ජුණ්හපක්ඛජට්ඨිනො පට්ඨාය පන උප්පන්නං අනච්චෙකච්චරම්පි පච්චුද්ධරිත්වා යපිතං තිච්චරම්පි එතං පරිහාරං ලහතියෙවාති පායො”ති ව “අච්චෙකච්චරස්ස අනත්ථනෙ කථිනෙ එකාදසදිවසාධිකො මාසො, අත්ථනෙ කථිනෙ එකාදසදිවසාධිකා පඤ්චමාසාති පායො”ති ව එත්ථ පපඤ්චෙන්ති, තස්මා සුට්ඨු සල්ලක්ඛෙන්වා කට්ඨකම්බං, තුණ්හිභුතෙන වා හවිතම්බං.

අච්චෙකච්චරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. සාසඬකසික්ඛාපදවණ්ණනා

652. “තිණ්ණං චීවරානං අඤ්ඤතරං චීවරන්ති ඉදං තිච්චරෙ එව අයං විධි, ඉතරස්මිං යථාසුඛන්ති දස්සනත්ථං චුත්ත”න්ති වදන්ති. “අතිරෙකජාරත්තං විජ්ජවසන්ති”ති තස්මිංයෙව සෙනාසනෙ වාසො න විජ්ජවාසොති කත්වා චුත්තං. කස්මා? චීවරජ්ජවත්තිජානනතො. එත්ථ කිඤ්චාපි “ආරඤ්ඤකං නාම සෙනාසනං පඤ්චධනුසතිකං පච්ඡිම”න්ති වචනතො අතිරෙකතොපි චුත්තං, ආරඤ්ඤකමෙව පන සෙනාසනං හොති, ධුතඬගං රක්ඛති චීවරජ්ජවත්තිජානනපලිබොධසම්භවතො.

653. “ගාචුතතො අතිරෙකජ්ජමාණෙන ලහති”ති යං චුත්තං, තං කථං පඤ්ඤායතීති චෙ? “සියා ව තස්ස භික්ඛුනො කොච්ඡෙව පච්චයො තෙන චීවරෙන විජ්ජවාසායා”ති වචනතො. යොජනජ්ජමාණෙපි සියාති චෙ? න, “පුන ගාමසීමං ඔක්කමිත්වා වසිත්වා පක්කමති”ති අනාපත්තිවාරෙ අනුඤ්ඤාතත්තා. යදි එවං “යොජනජ්ජමාණෙ න ලහති”ති ඉදං කින්නි? ඉදං නිබද්ධාවාසවසෙනෙව චුත්තං. තත්ථ ධුතඬගං භිජ්ජති? න භිජ්ජති, කිත්තු න ඉධ ධුතඬගාධිකාරො අත්ථිති. අථ කස්මා “අයං ධුතඬගවොරොති වෙදිතම්බො”ති චුත්තන්ති? අසම්භවතො. කථං පඤ්ඤායතීති? අඬගෙසු අභාවතො. ධුතඬගධරස්ස පතිරුපසෙනාසනදීපනතො ධුතඬගධරතා තස්ස සිද්ධා. වචනජ්ජමාණතොති චෙ? න, වචනජ්ජමාණතො ව පාළියෙව පමාණං. “අනාපත්ති පුන ගාමසීමං ඔක්කමිත්වා වසිත්වා පක්කමති”ති හි චුත්තං. ගාමසීමා නික්ඛමිත්වා කිත්තකං කාලං වසිත්වා පක්කමිතම්බන්ති චෙ?

පුනදිවසෙයෙව, තස්මා අට්ඨමො අරුණො නිබද්ධාවාසෙ වා ගන්තබ්බට්ඨානෙ වා උට්ඨෙතබ්බොති එකෙ. අන්තොඡාරත්තන්ති එකෙ. යාව නිබද්ධාවාසං න කප්පෙතීති එකෙ. යාව මග්ගපරිස්සමවිනොදනාති එකෙ. සති අන්තරායෙ අන්තොඡාරත්තං වසති, අනාපත්ති. නිබද්ධාවාසකප්පනෙ සති අරුණුග්ගමනෙ ආපත්ති. සචෙ තංසත්තමො දිවසො, තදහෙව නික්ඛිත්තවීචරං ගහෙතබ්බං, පච්චුද්ධරිතබ්බං වාති එකෙ. සචෙ අන්තරා නවමග්ගපාතුභාවෙන වා නවගාමසන්නිවෙසෙන වා, තං සෙනාසනං අභිගසමිපත්තිතො පරිභායති. තදහෙව වීචරං ගහෙතබ්බං වා පච්චුද්ධරිතබ්බං වා. ඡාරත්තං විජ්ජවසන්තස්ස චෙ පරිභායති, අනාපත්ති අනුඤ්ඤාතදිවසත්තාති එකෙ. ආපත්ති එව අනභිගසමිපත්තිතොති එකෙ. යුත්තතරං පනෙත්ථ විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බං. සචෙ ධුතඪගධරො හොති, ගාමසීමායං අවසිත්වා පච්ඡිමජ්ජමාණයුත්තෙ යානෙ වසිත්වා පක්කමිතබ්බං. පයමං බද්ධඅවිජ්ජවාසසීමො චෙ ගාමො හොති, අඤ්ඤස්මිම්පි මාසෙ අන්තොසීමාය වසතො අනාපත්ති. පොරාණගණ්ඨිපදෙ “යථාචුත්තසෙනාසනෙ වසන්තෙනාපි ඡාරත්තමෙව වීචරං ගාමෙ නික්ඛිපිතබ්බන්ති අධිජ්ජායෙන අඤ්ඤං අන්තොඡාරත්තමිපි අඤ්ඤමිපි වසතො ආපත්තියෙවා”ති වුත්තං.

සාසඪකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. පරිණතසික්ඛාපදවණ්ණනා

657. දෙථාචුසො අම්භාකන්ති එත්ථ අකතවිඤ්ඤත්ති හොති න හොතීති? හොති, යදි එවං අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදස්ස ච ඉමස්ස ච කිං නානාකරණන්ති? තං අඤ්ඤාතකඅප්පචාරිතෙයෙව විඤ්ඤාපෙන්නස්ස, ඉදං ඤාතකපචාරිතෙපි, තං අනච්ඡින්නවීචරස්සෙව, ඉදං තස්සපි, තං වීචරංයෙව විඤ්ඤාපෙන්නස්ස, ඉදං අවීචරමිපි. එවං සන්නෙ ඉදං තං අන්තොකත්වා යිතං.

හොති, තස්මා ද්විත්තමපි අඩගසම්පත්තියා සති කෙන භවිතබ්බන්ති? ඉමිනා භවිතබ්බං ඉමස්ස නිජ්ජදෙසතොති එකෙ. ද්විතීය භවිතබ්බං උභිත්තමපි අඩගසිද්ධිතොති එකෙ. ඉමානි තස්ස අඩගානි විකජ්ජනුපගච්චරතා, සමයාභාවො, අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්ති, තාය ච පටිලාභොති චත්තාරි. ඉමස්ස පන සඬ්ඝෙ පරිණතභාවො, ඤත්වා අත්තනො පරිණාමනං, පටිලාභොති තිණි. එත්ථ පයමො වාදො අයුත්තො කත්වාපි ඔකාසං අට්ඨකථායං, පරිවාරෙ ච අවිචාරිතත්තා. යදි එවං තත්ථ අඩගෙසු “අනඤ්ඤපරිණතතා”ති චත්තබ්බන්ති චෙ? න චත්තබ්බං, අත්ථතො සිද්ධත්තා. පරිණතසික්ඛාපදද්වයසිද්ධිතො, පරිණතසඤ්ඤිතො, ආපත්තිසම්භවතො ච “මය්හමපි දෙථා”ති වදති, “චට්ටති”ති අනුද්දිට්ඨං, “අමහාකමපි අත්ථි”ති චුත්තත්තා චට්ටති. “සඬ්ඝස්ස පරිණතං...පෙ.... ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා”ති එත්ථ “පුග්ගලස්සා”ති න චුත්තං, යතො සුද්ධපාචිත්තියවසෙන ආගතත්තා. “අඤ්ඤවෙතියස්සා”ති න චුත්තං සඬ්ඝස්ස අවෙතියත්තා, තස්මායෙව “වෙතියස්ස පරිණතං...පෙ.... ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා”ති එත්ථාපි “අඤ්ඤසඬ්ඝස්ස අඤ්ඤපුග්ගලස්සා”ති න චුත්තං. “යතො තථා ඉධ ච ‘පුග්ගලස්ස පරිණතං...පෙ.... ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා’ති එත්ථ ච ‘අත්තනොපි’ති කිඤ්චාපි න චුත්තං, තථාපි සම්භවති”ති වදන්ති. තං පන ඉධ අත්තනො පරිණාමනාධිකාරත්තා ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස න චුත්තන්ති එකෙ. තතුත්තරිසික්ඛාපදෙ “අඤ්ඤස්සත්ථායා”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.526) පදං වියාති එකෙ. තං න, එත්ථ පුග්ගලපරිණාමනසික්ඛාපදෙ අචුත්තත්තා. ධම්මසිරිත්ථෙපරො පනාහ –

“අත්තනො අඤ්ඤතො ලාභං, සඬ්ඝස්සඤ්ඤස්ස වා නතං;
පරිණාමෙය්‍ය නිස්සග්ගි, පාචිත්තියමපි දුක්ඛට්ඨන්ති.

තස්සත්ථො – සඬ්ඝස්ස පරිණතං අත්තනො පරිණාමෙය්‍ය නිස්සග්ගියං. තදෙව අඤ්ඤතො පරිණාමෙය්‍ය පාචිත්තියං. අඤ්ඤස්ස පරිණතං අත්තනො වා පරස්ස වා පරිණාමෙය්‍ය දුක්ඛට්ඨන්ති, තස්මා අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිආදීසු චුත්තාපත්තිසම්භවතො ඉධ පරිණතද්වයෙ “අත්තනො”ති පදං න චුත්තං. තස්මිඤ්ච චුත්තෙ දුක්ඛට්ඨත්තජ්ජසඬ්ගො සියා, අචුත්තෙ පනෙතෙසු

වජිරබුද්ධි-ටිකා

භික්ඛුවිහඩගො

නිස්සග්ගියකණ්ඩො

වුත්තාපත්තීනං යථාගමමඤ්ඤතරා ව ඉධ අවුත්තසිද්ධි දුක්කටඤ්චාති ද්වෙ
ආපත්තියො එකතො භොන්තීති විනයධරානං අනවසෙසඤාණස්ස ඔකාසො
කතො භොතීති.

ඉති තිංසකකණ්ඩං සාරමණ්ඩං,
අලමෙතං විනයස්ස සාරමණ්ඩෙ;
ඉධ නිට්ඨිතසබ්බසාරමණ්ඩං,
විනයවසෙන පුනාති සාරමණ්ඩන්ති.

පරිණතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතො පත්තවග්ගො තතියො.

නිස්සග්ගියවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාවිත්තියවණ්ණනා

5. පාවිත්තියකණ්ඩො

1. මුසාවාදවග්ගො

1. මුසාවාදසික්ඛාපදවණ්ණනා

1. වාදක්ඛිත්තොති එත්ථ අවිසෙසෙන වාදජප්පච්ඡිකණ්ඩසඤ්චානො තිව්ධොපි කථාමග්ගො “වාදො” ඉච්චෙව චුත්තොති වෙදිතඛිබ්බො. තෙසු “තිත්ථියෙහි සද්ධි”න්ති වචනතො යපෙත්වා වාදං “සෙසා”ති වදන්ති. ඡලජාතිනිග්ගහට්ඨානකුසලතාය කදාපි කත්ථවි අවජානිත්වා පටිජානාති, තථා පුබ්බෙ කිඤ්චි වචනං පටිජානිත්වා පච්ඡා අවජානාති. එවං වා අඤ්ඤථා වා අඤ්ඤෙනඤ්ඤං පටිවරති. එවං පවත්තො සම්පජානමුසා භාසං පටිස්සුණිත්වා අසච්චායන්තො සඬකෙතං කත්වා විසංවාදෙන්තො එවං සො වාදක්ඛිත්තො සමානො පාවිත්තියවත්ථුඤ්ච පරිපුරෙන්තො විවරතිති එවමධිජ්ජායො වෙදිතඛිබ්බො. අත්තනො වාදෙති එත්ථ “සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා”ති (ධ. ප. 279; චූළනි. අජිතමාණවපුච්ඡානිද්දෙස 7; නෙත්ති. 5; මහානි. 27) පයමමාරද්ධෙ අත්තනො වාදෙ. “යං දුක්ඛං තදනත්තා”ති (සං. නි. 3.15) නො සමයො. “සබ්බෙ ධම්මා”ති චුත්තෙ නිබ්බානම්පි සඬගහං ගච්ඡති. “නිබ්බානං පරමං සුඛං”න්ති (ධ. ප. 203-204; ම. නි. 2.215) චුත්තත්තා පන තං න දුක්ඛං. නො යානමෙතං විජ්ජති. අයං පරවාදී “යං දුක්ඛං තදනත්තා”ති සුත්තං දස්සෙත්වා සිද්ධන්තං සම්භමෙත්වා “විරොධි විරුද්ධො”ති චුත්තං දොසං ආරොපෙස්සතිති තස්මිං පයමවාදෙ කඤ්චි දොසං සල්ලක්ඛෙන්තො ආරොපිතෙ වා දොසෙ අනාරොපිතෙ වා “නායං මම වාදො”ති තං අවජානිත්වා “නිබ්බානන්ත්වෙව සස්සත”න්ති, “අනත්තා ඉති නිච්ඡයා”ති ච සුත්තං දිස්වා තස්ස පයමවාදස්ස නිද්දොසතං සල්ලක්ඛෙන්වා “මමෙව අයං වාදො”ති තමෙව පච්ඡා පටිජානාති. එවං තත්ථ යථාචුත්තමානිසංසං සල්ලක්ඛෙන්තො තං පටිජානිත්වා යදි අනත්තා සබ්බෙ ධම්මා, ධම්මා එව න තෙ භවන්ති. සභාවං ධාරෙන්තිති හි “ධම්මා”ති චුච්චන්ති.

අයඤ්ච අත්ත-සද්දො සභාවචාචිති එවං ආරොපිතෙ වා දොසෙ අනාරොපිතෙ වා දොසොති සල්ලක්ඛෙත්වා “නායං මම වාදො”ති තමෙව පටිච්ඡාදං පවිජා අවජානාති. අථ සො පරවාදී සපක්ඛං පටිසෙධෙ පටිජානනත්තාපනයනං. පටිජානාති පත්‍යාස්ස ඉති වචනතො “පටිඤ්ඤා අඤ්ඤා සො නාම තෙ නිග්ගහො”ති චුත්තො. සභාවාතිරිත්තං අත්ථං පටිසෙධාධිජපායතො සභාවතො අතිරිත්තං බාලපරිකප්පිතමත්තානං සන්ධාය “අනත්තා සබ්බෙ ධම්මා”ති මෙ පටිඤ්ඤාතකථා, සා ව තදවත්ථායෙවාති න මෙ තං පටිඤ්ඤාතත්තාපනයනං අත්ථී, “නායං මම වාදො”ති අවජානනං පන සභාවසඬ්ඛාතං අත්තානං සන්ධාය “අනත්තා සබ්බෙ ධම්මා”ති න වදාමිති අධිජපායෙන කතන්ති ඉමිනා අඤ්ඤෙන කාරණෙන තං පුබ්බෙ පටිඤ්ඤාතත්තාපනයනං කාරණං පටිච්ඡාදෙති. “අනත්තා සබ්බෙව ධම්මා”ති න වත්තබ්බං “අත්ත-සද්දස්ස සභාවචාචිත්තා”ති ඉදං කාරණං පටිච්ච තෙන පුබ්බෙ පටිඤ්ඤාතත්තාපනයනං කතං. තමඤ්ඤකාරණං පවිජා දස්සිතෙන අඤ්ඤෙන කාරණෙන පටිච්ඡාදෙති අධිජපායො.

යස්මා න කෙවලං යථාදස්සිතනයෙන සො අත්ථමෙව අවජානාති, පටිජානාති ව, කිත්තු වචනම්පි, තස්මා අට්ඨකථායං (පාවි. අට්ඨ. 1) “ජානිතබ්බතො”ති පටිමං කාරණං වත්වා පරවාදිනා “යදි ජානිතබ්බතො අනිච්චං, නිබ්බානං තෙ අනිච්චං සියා”ති චුත්තෙ “න මයා ‘ජානිතබ්බතො’ති කාරණං චුත්තං, ‘ජානිධම්මතො’ති මයා චුත්තං, තං තයා බධිරතාය අඤ්ඤෙන සල්ලක්ඛිතන්තිආදීනි වදන්ති අධිජපායො. ‘ජානිතබ්බතො’ති වත්වා පුන ‘ජානිධම්මතො’තිආදීනි වදන්ති”ති චුත්තං. “අවජානිත්වා පුන පටිජානන්තො තං අවජානනං ඉමිනා පටිච්ඡාදෙති නාමා”ති ලිඛිතං.

2. ජානිත්වා ජානන්තස්ස වාති ජානිත්වා වා ජානන්තස්ස වාති අත්ථද්වයං දීපෙතීති.
3. අපිච මිච්ඡාවාචාපරියාපන්නාති චතුබ්බධමිච්ඡාවාචාපරියාපන්නා. සීහලාදිනාමහෙදගතාති කෙවි, තස්මා එවං වදනො වචනං, තංසමුට්ඨාපිකා වෙනනාති උභයං චුත්තන්ති මාතිකායං උභින්නං සඬ්ගහිතත්තා. විහිමගෙ තං වචනං යස්මා විනා විඤ්ඤත්තියා නත්ථී, තස්මා “වාචසිකා විඤ්ඤත්ති”ති විඤ්ඤත්ති ව දස්සිතා. “එවං වදනො වචන”න්ති ලොකවොභාරෙන වත්වා පරමත්ථතො දස්සෙන්නො

“තංසමුට්ඨාපිකා වා චෙතනාති චුත්ත”න්ති ච වදති. ඔළාරිකෙනෙවාති චෙතනාසමුට්ඨානවාචානං සුබ්බමත්තා විසයවසෙනෙව කතාති.

9. දිට්ඨස්ස හොතීති දිට්ඨො අස්ස, අනෙත වා උපචාරජ්ඣානවසෙන න මයා අඛ්‍යාවටො මනො, “න මයා පවත්තො පටො දිට්ඨො”තිආදිං භණන්තස්ස ච පරමත්ථසුඤ්ඤතං උපාදාය එව “ඉත්ථිං න පස්සාමි, න ච පුරිස”න්ති භණන්තස්ස ච න මුසාවාදො.

11. ආපත්තිං ආපජ්ජති යෙවාති එත්ථ “දුබ්භාසිතාපත්ති”ති වදන්ති. කස්මා? “කෙළිං කුරුමානො”ති චුත්තත්තා. “වාචා ගිරා...පෙ.... වාවසිකා විඤ්ඤත්ති”ති උජුකං සන්ධාය, කායො න උජුකො.

මුසාවාදසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. ඔමසවාදසික්ඛාපදවණ්ණනා

13. “පුන අරෙ පත්තෙති පුන තං යානං පරිවට්ටෙන්වා ආගතෙ අඤ්ඤස්මිං අරෙ”ති ලිඛිතං. පතිට්ඨිතාරජ්ජදෙසන්ති භූමිං. පුන අරෙති පුන තස්මිං යෙව අරෙ භූමිං පත්තෙති අත්ථොති කෙච්චි, තං න සුන්දරං විය. ඡාපිතොති පරාජිතො, “පරාජිතො”ති වා පාඨො. පාපෙසීති අභිභවසී. මනාපං භාසමානස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ගරුං භාරං. උදබ්බතීති ආකඩ්ඪිති අත්ථො, අනාදරත්ථෙ වා සාමිවචනං. ධනඤ්ච නං අලාභෙසීති යථා සො ධනං අලභී, තථා අකාසීති අධිජ්ජායො.

15. පුබ්බෙති නිදානෙ. අවකණ්ණකන්ති ඡිත්තකණ්ණකනාමං. ජවකණ්ණකන්ති වඩ්ඪකණ්ණකනාමං. ධනිට්ඨකං ධනවඩ්ඪකනාමං, සිරිවඩ්ඪකනාමං කුලවඩ්ඪකස්සෙව නාමං. තච්ඡකකම්මන්ති ඛණනකම්මකාරා කොට්ඨකා, පාසාණකම්මකාරාති කෙච්චි. “මුද්දාති පබ්බගණනා. ගණනාති මහාගණනා”ති පොරාණගණ්ඨීපදෙ චුත්තං. “මධුමෙහං ඔමෙහ”න්ති ලිඛිතං. පුලකායස්ස මංසුපවයොති එකෙ. යහ මෙපුනෙ. විතරාගතාදිහි අක්කොසන්තොපි කිලෙසෙහෙව කිර අක්කොසති නාම, තථා “සොතාපන්තො”ති අක්කොසන්තො ආපත්තියා අක්කොසති නාමාති එකෙ. ලිඪගායත්තත්තා අච්චොදාතාදිපි ලිඪගමෙව ඡාතං.

16. සබ්බත්ථ වදෙතීති උද්දෙසො. භණ්ණිති විත්ථාරො. වදෙතීති වා ඉමිනා පරවිඤ්ඤාපනං දීපෙති.

26. අඤ්ඤාපදෙසවාරෙසු පන “එවං වදෙතී”ති චුත්තං. කස්මා? පුබ්බෙ දස්සිතඋද්දෙසක්කමනිදස්සනත්ථං. පුබ්බෙපි “භීනෙන භීනං, භීනෙන උක්කට්ඨං, උක්කට්ඨෙන භීනං, උක්කට්ඨෙන උක්කට්ඨ”න්ති ජාත්‍යාදීසු එකෙකස්මිං චතුරා චතුරා දස්සිතඋද්දෙසක්කමස්ස නිදස්සනං. “එව”න්ති ඉමිනා කරොති. “භීනෙන භීනං වදෙතී”ති චුත්තට්ඨානෙයෙව හි “එවං වදෙතී”ති චුත්තෙ සො ආකාරො නිදස්සිතො භොතීති අධිජ්ජායො. අඤ්ඤාපා අඤ්ඤාපදෙසෙන සො ආකාරො න සම්භවතීති ආපජ්ජති. න සම්භවති එවාති චෙ? න, විසෙසකාරණාභාවා, තත්ථ අනාපත්තිජ්ජසඬගතො, අනියමනිද්දෙසෙන අනියමත්ථසම්භවතො ව. “සන්ති ඉධෙකච්චෙ වණ්ඩාලා”තිආදිනා හි අනියමනිද්දෙසෙන වණ්ඩාලං වා අවණ්ඩාලං වා සන්ධාය භණ්ණත්තස්ස ආපත්තීති අනියමත්ථො සම්භවතීති අධිජ්ජායො. යදි එවං එත්තකමෙව චත්තබ්බං තාවතා පුබ්බෙ දස්සිතඋද්දෙසක්කමනිදස්සනසිද්ධිතොති? න, “වදෙතී”ති ඉමිනා අයොජිතෙ “එව”න්ති පදෙ ඉමං නාම ආකාරං දස්සෙතීති අනවබොධතො. අඤ්ඤාපදෙසනයෙපි පරවිඤ්ඤාපනෙයෙව දුක්කට්ඨාපාවිත්තියං වියාති නියමනපයොජනං වා “වදෙතී”ති පදන්ති වෙදිතබ්බං. අථ වා අත්තතො සම්පෙ යත්වා අඤ්ඤං හික්බුං ආණාපෙන්නො භීනෙන භීනං වදෙති භණ්ණි, ආපත්ති පාවිත්තියස්ස. සචෙ සයං භීනො භීනෙන භීනං වණ්ඩාලං...පෙ.... පුක්කුසං “පුක්කුසො”ති භණ්ණි ආපත්ති වාචාය වාචාය පාවිත්තියස්ස, එස නයො අඤ්ඤාපදෙසවාරෙසුපිති යොජනා වෙදිතබ්බා. අයමත්ථො දුට්ඨදොසෙසු පරියෙසිතබ්බො. අඤ්ඤාපා “වදෙති භණ්ණි”ති එතෙසං අඤ්ඤාතරං උභයත්ථ අනඤ්ඤාපදෙසවාරඅඤ්ඤාපදෙසවාරෙසු, විසෙසෙන වා අඤ්ඤාපදෙසවාරෙසු නිරත්ථකං ආපජ්ජති විනායෙව තෙන වචනසිලිට්ඨතාසම්භවතො. අත්තතො පාළියං අචුත්තත්තා පනෙත්ථ “සාණත්තික”න්ති චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. තත්‍රායං පදසන්ධි වදෙතීති වද ඉතීති. අසම්මුඛා වදන්තස්ස දුක්කට්ඨං “සම්මුඛා පන සත්තහිපි ආපත්තික්ඛන්ධෙහි වදන්තස්ස දුක්කට්ඨ”න්ති අත්ඨකට්ඨකථායං චුත්තත්තා. දවකම්‍යතා නාම කෙළි, තං දස්සෙතුං “භසාධිජ්ජායතා”ති චුත්තං. “අසම්මුඛාපි දවකම්‍යතාය

වදන්තස්ස දුබ්භාසිතමෙවා”ති ආවරියා වදන්ති. පාපගරහිතාය කුප්ඤ්ඤිත්වාපි වදන්තස්ස දුක්කටං, අසම්මුඛා අනාපත්තිති.

ඔමසවාදසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. පෙසුඤ්ඤසික්ඛාපදවණ්ණනා

36-7. “ඉමස්ස සුත්වා අමුස්සා”ති පායො. “ඉමෙසං සුත්වා”ති න සුන්දරං. හෙදායපීති හෙදාය. තිණ්ණමපි හික්බිවාචනොයෙව නිපජ්ජනතො “හික්බුතං පෙසුඤ්ඤ”ති බහුවචනං කතං.

38-9. “ඉත්ථන්තාමො ආයස්මා වණ්ඩාලො...පෙ.... පුක්කුසොති හණති”ති වත්වා පෙසුඤ්ඤං උපසංහරතීති යොජනා. අඤ්ඤථා “පුක්කුසොති හණති”ති වත්තබ්බතා ආපජ්ජති. එත්ථ අනුපසම්පන්නවාරො ලබ්භමානොපි න උද්ධටො ඔමසවාදෙ දස්සිතනයත්තා, සඬ්ඛෙපතො අන්තෙ දස්සෙතුකාමතාය වා. තථා හි අන්තෙ තීණි දුක්කටානි දස්සිතානි. තානි පන දස්සෙන්නො හගවා යස්මා “උපසම්පන්නස්ස සුත්වා උපසම්පන්නස්ස පෙසුඤ්ඤං උපසංහරතී”ති චුත්තානං ද්විත්තං පදානං අඤ්ඤතරවිපල්ලාසවසෙන වා උභයවිපල්ලාසවසෙන වා පාවිත්තියන්ති කත්වා ද්වෙපි තානි එකතො චුත්තානීති දස්සෙතුකාමො, තස්මා සබ්බපඨමංයෙව “උපසම්පන්නො උපසම්පන්නස්ස සුත්වා උපසම්පන්නස්ස පෙසුඤ්ඤං උපසංහරති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති ආහ. “ද්විසු පනෙතෙසු යස්මා පාරාජිකං අජ්ඣාපන්නොපි උපසම්පන්නො තාදිසංයෙව උපසම්පන්නං චුංසෙතුකාමො ඔමසති, තාදිසස්ස සුත්වා තාදිසස්ස පෙසුඤ්ඤං උපසංහරති, ආපත්ති පාවිත්තියස්ස, තස්මා ‘උපසම්පන්නො’ති ඉදං ආදිපදං සබ්බත්ථ චුත්ත”න්ති කෙච්චි වදන්ති, තං න යුත්තං, අනවසෙසආපත්තිං ආපන්නස්ස පුන ආපත්තියා අසම්භවතො, තස්මා කෙවලං මාතිකායං හික්බුපදාභාවතොයෙව “හණති උපසංහරතී”ති පදානං කාරකනිද්දෙසාභාවෙ අසම්භවතො එව තං ආදිපදං චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. ඉදං පාළිලෙසාභාවතො අනාණත්තිකමෙව. “න පියකමාස්ස, න හෙදාධිප්පායස්සා”ති උපසංහරණාපෙක්ඛං සාමිච්චනං තුණ්හිභූතස්ස වචනප්පයොජනාභාවතො, තෙන චුත්තං “පාපගරහිතාය හණන්තස්ස අනාපත්ති”ති.

පෙසුඤ්ඤසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. පදසොධම්මසික්ඛාපදවණ්ණනා

45-6. සබ්බමෙතං පදසො ධම්මො නාමාති එත්ථ ධම්මො නාම බුද්ධභාසිතොති එවං සම්බන්ධො. අක්ඛරසමුහොති අසමන්තපදෙ. පච්චෙකබුද්ධභාසිතං බුද්ධභාසිතෙ එව. අනුපාසකගහට්ඨෙහි භාසිතො ඉසිභාසිතාදිසඬ්ගහං ගච්ඡතිති වෙදිතබ්බං. කත්ථවි පොත්ථකෙ “දෙවතාභාසිතො”ති පදං නත්ථි, යත්ථ අත්ථි, සා පාළි. ගාථාබන්ධෙපි ච එස නයොති එකමෙව අක්ඛරං වත්ථා යානං ලබ්භති එව. “එවං මෙ සුත්ත”න්තිආදිසුත්තං හණාපියමානො එකාරං වත්ථා තිට්ඨති වෙ, අත්ථක්ඛරොන පාවිත්තියං, අපරිපුණ්ණපදං වත්ථා යිතෙ අනුබ්‍යඤ්ජනෙන. පදෙසු එකං පඨමපදං විරුජ්ඣති වෙ, අනුපදෙන පාවිත්තියං. අට්ඨකථානිස්සිතොති අට්ඨකථානිස්සිතවසෙන යිතො. පුබ්බෙ පකතිභාසාය චුත්තං අට්ඨකථං සන්ධාය. පාළිනිස්සිතොති පාළියං එවාගතො. මග්ගකථාදීනිපි පකරණාති.

48. උපචාරන්ති ද්වාදසහත්ථං. “ඔපාතෙතීති එකතො හණති සමාගච්ඡති”ති ලිඛිතං. කිඤ්චාපි අපලාලදමනම්පි සීලපදෙසොපි හගවතො කාලෙ උප්පන්නො, අථ බො තෙසු යං යං බුද්ධවචනතො ආහරිත්ථා චුත්තං, තං තදෙව ආපත්තිවත්ථු හොතීති විඤ්ඤාපනත්ථං මහාඅට්ඨකථායං “වදන්ති”ති වචනෙහි සිථිලං කතං. බුද්ධවචනතො ආහරිත්ථා චුත්තස්ස බහුලතාය තබ්බහුලනයෙන තෙසු ආපත්ති චුත්තා, තස්මා මහාපච්චරියං තස්සාධිප්පායො පකාසිතොති අත්ථො. “සබ්බෙසමෙව වචනන්ති අපරෙ”ති චුත්තං. සචෙ ආචරියො යිතො නිසින්නානං පාඨං දෙති, “න යිතො නිසින්නස්ස ධම්මං දෙසෙස්සාමි”ති චුත්තාපත්තිං නාපජ්ජතිති එකෙ. තෙසම්පි පාඨදානං ධම්මදෙසනතො න අඤ්ඤන්ති තං න යුත්තං, ඡත්තපාණිකාදීනං පාඨදානෙන අනාපත්තිප්පසඬ්ගතො, ආපත්තිභාවො ච සිද්ධො. චුත්තඤ්ඤෙන

—

“උභො අත්ථං න ජානන්ති, උභො ධම්මං න පස්සරෙ;
යො වායං මන්තං වාචෙති, යො වාධම්මෙනධියති”ති. (පාවි. 647);

එත්ථ අධියතීති අත්ථො, තස්මා පාඨදානම්පි ධම්මදෙසනාව.
සෙඛියට්ඨකථායං (පාවි. අට්ඨ. 634) “ධම්මපරිච්ඡෙදො පනෙත්ථ

පදසොධම්මෙ චුත්තනයෙන වෙදිතබ්බො”ති චුත්තං, තස්මා අයමෙව ධම්මො සබ්බත්ථ ධම්මපටිසංයුත්තස්සික්ඛාපදෙසු වෙදිතබ්බො. යදි එවං සඬබ්බාරහාසාදිවසෙන චිත්තධම්මං දෙසෙත්තස්ස සෙබ්බවසෙන අනාපත්ති සියා, තතො ඡපකජාතකවිරොධො. තත්ථ මත්තානං බාහිරගන්ථත්තාති වෙ? න, තදධිජ්ජායාජානනතො. අයඤ්ඡි තත්ථ අධිජ්ජායො “බාහිරකගන්ථසඬබ්බාතම්පි මත්තං උච්චෙ ආසනෙ නිසිත්තස්ස වාචෙතුං මෙ භික්ඛවෙ අමනාපං, පගෙව ධම්මං දෙසෙතු”න්ති. “තදාපි මෙ, භික්ඛවෙ, අමනාපං නීචෙ ආසනෙ නිසිදිත්වා උච්චෙ ආසනෙ නිසිත්තස්ස මත්තං වාචෙතුං, කිමඬ්ඨං පන එතරහි...පෙ.... ධම්මං දෙසෙතු”න්ති (පාවි. 647) හි අයං පාළි යථාචුත්තමෙව අධිජ්ජායං දීපෙති, න අඤ්ඤං. තෙනෙව “මත්තං වාචෙතුං ධම්මං දෙසෙතු”න්ති වචනහෙදො කතො. අඤ්ඤථා උභයත්ථ “ධම්මං දෙසෙතු”මිච්චෙව වත්තබ්බන්ති.

මයා සද්ධිං මා වදාතිආදිමිති පන අනුගණ්ඨීපදෙ එවං චුත්තො “සචෙ භික්ඛු සාමණෙරෙන සද්ධිං වත්තුකාමො, තථා සාමණෙරොපි භික්ඛුනා සද්ධිං වත්තුකාමො සහසා ඔපාතෙති, ‘යෙහුයොන පගුණං ගන්ථං භණන්තං ඔපාතෙති’”තිආදීසු විය අනාපත්ති, න හි එත්තාවතා භික්ඛු සාමණෙරස්ස උද්දිසති නාම හොති. යස්මා මහාඅට්ඨකථායං නත්ථි, තස්මාපි යුත්තමෙවෙනං. සචෙ තත්ථ විචාරෙත්වා පටික්ඛිත්තං සියා ආපත්ති, කිරියාකිරියඤ්ච නාපජ්ජති. කස්මා? යස්මා චිත්තෙන එකතො වත්තුකාමො, අථ බො නං ‘එකතො මා වදා’ති පටික්ඛිපිත්වාපි එකතො වදන්තො ආපජ්ජති. අවත්තුකාමස්ස සහසා විරජ්ඣිත්වා එකතො වදන්තස්ස අනාපත්ති, තෙන චුත්තං ‘මයා සද්ධිං මා වදා’ති චුත්තො යදි වදති, අනාපත්ති’ති. තථාපි ආවරියානං මතිමනුචත්තත්තෙන එවරුපෙසු යානෙසු යථාචුත්තනයෙනෙව පටිපජ්ජිතබ්බං. කස්මා? යස්මා මහාඅට්ඨකථායං නත්ථි, නත්ථිභාවතොයෙව ආපත්ති. සචෙ තත්ථ අනාපත්තිඅවචනං න සම්භවති අයමට්ඨානත්තා”ති.

තත්ත්වං විචාරණා – “මයා සද්ධිං මා වදා”ති චුත්තො යදි වදති, භික්ඛුනො අනාපත්තීති යුත්තමෙන භික්ඛුනො වත්තුකාමතායාභාවතො, භාවෙපි සජ්ඣායකරණාදීසු තීසු අනාපත්තිතො ව. අථ සාමණෙරෙන බ්‍යත්තතාය “මයා සද්ධිං මා වදා”ති චුත්තො භික්ඛු අබ්‍යත්තතාය වදති, ආපත්ති එව වත්තුකාමතාසබ්භාවතො. සහසා චෙ වදති, අනාපත්ති තදභාවතො. සචෙ භික්ඛු

එවං “මයා සද්ධිං මා වදා”ති වත්වා තෙන සද්ධිං සයං වදති, ආපත්ති එව. න හි එතං සික්ඛාපදං කිරියාකිරියං. යදි එතං සික්ඛාපදං කිරියාකිරියං භවෙය්‍ය, යුත්තං. තත්ථ අනාපත්තීති අධිප්පායො. මහාපච්චරියං ඉමිනාව අධිප්පායෙන “මයා සද්ධිං මා වදා”ති චුත්තං සියා. න හි සාමණෙරස්ස කිරියා ඉධ පමාණන්ති, ඉමස්මිං පන අධිප්පායෙ චුත්තෙ අනියුත්තංවාති අත්ථො. අක්ඛරත්ථො ඛ්‍යඤ්ජනත්ථො. කිඤ්චාපි “යඤ්ච පදං යඤ්ච අනුපදං යඤ්ච අත්ථක්ඛරං යඤ්ච අනුඛ්‍යඤ්ජනං, සබ්බමෙන පදසොධම්මො නාමා”ති චුත්තං, තථාපි “පදෙන වාචෙති, පදෙ පදෙ ආපත්ති පාවිත්තියස්ස, අක්ඛරාය වාචෙති, අක්ඛරක්ඛරාය ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති ඉදමෙව ද්වයං යොජ්‍යං, තං කස්මාති චෙ? පදෙන අනුපදඅනුඛ්‍යඤ්ජනානං සඬගහිතත්තා. චුත්තඤ්ඤෙන “අනුපදන්ති දුතියපාදො. අනුඛ්‍යඤ්ජනන්ති පුරිමඛ්‍යඤ්ජනෙන සදිසං පච්ඡාඛ්‍යඤ්ජන”න්ති (පාවි. අට්ඨ. 45), තස්මා අනුපදෙකදෙසමත්තමෙව අනුඛ්‍යඤ්ජනන්ති සිද්ධං. “අක්ඛරානුඛ්‍යඤ්ජනසමුභො පද”න්ති ච චුත්තත්තා පදමත්තමෙව වත්තබ්බං තෙන අනුපදාදිත්තයග්ගහණතොති චෙ? න වත්තබ්බං වචනවිසෙසතො. පදෙන වාචෙන්නො හි පදෙ වා අනුපදෙ වා අනුඛ්‍යඤ්ජනෙ වා ආපත්තිං ආපජ්ජති. න අක්ඛරෙන. අක්ඛරෙන වාචෙන්නො පන පදාදීසු අඤ්ඤතරස්මිං ආපජ්ජති. න හි “වරො වරඤ්ඤු වරදො වරාහරො”තිආදිමිහි පයමං ව-කාරං වාචෙන්නො දුතියාදිව-කාරෙ ඔපාතෙති, පයමං රො-කාරං වාචෙන්නො දුතියරො-කාරෙ ඔපාතෙති, පයමං ර-කාරං වාචෙන්නො දුතියර-කාරෙ ඔපාතෙති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සාති සම්භවති. අනුඛ්‍යඤ්ජනානුලොමතො සම්භවති එවාති චෙ? න, “පදෙ පදෙ ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති ඉමිනා විරුද්ධත්තා. ඉදඤ්චි වචනං එකස්මිං පදෙ එකා ආපත්තීති දීපෙති. “රූපං අනිච්චන්ති චුච්චමානො රූති ඔපාතෙති”ති වචනතො සකලං පාදං වාචෙන්නස්ස පයමඅක්ඛරමත්තෙ එකතො චුත්තෙ ආපත්තීති සිද්ධන්ති චෙ? න, “අක්ඛරක්ඛරාය ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති ඉමිනා විරුද්ධත්තා, තස්මා රූති ඔපාතෙති වත්තුං අසම්භවතො රූ-කාරස්ස යථාචුත්තධම්මපරියාපන්නභාවසිද්ධිතො තං අවත්වා කෙවලං අක්ඛරාය වාචෙන්නස්ස යථාචුත්තධම්මපරියාපන්නඅක්ඛරභාවදස්සනත්ථං. “රූපං අනිච්චන්ති චුච්චමානො”ති චුත්තං, වචනසිලිට්ඨතාවසෙන වා අනුඛ්‍යඤ්ජනෙ වෙදනාවචනං වියාති වෙදිතබ්බං.

පදසොධම්මසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. පයමසහසෙය්‍යසික්ඛාපදවණ්ණනා

50. “න සහසෙය්‍යං කප්පෙතබ්බ”න්ති භාවවසෙන චුත්තං, කෙසුචි “න සහසෙය්‍යා කප්පෙතබ්බා”ති පාඨො, න කප්පෙතබ්බා භික්ඛුනාති පඤ්ඤත්තන්ති අධිප්පායො. “අපස්සෙනං වාති වායිමමඤ්චකමෙව හොති”ති ලිබ්තං. යං එතෙසං න කප්පති, තං තෙසම්පීති උපජ්ඣායාදීනං සන්තිකං අගන්ත්වා සහසෙය්‍යං කප්පෙය්‍යාති පායසෙසො.

52. “අනුපසම්පන්නො නාම භික්ඛුං යපෙත්වා අවසෙසො”ති චුත්තත්තා මාතුගාමො අනුපසම්පන්නොති චතුත්ථරත්තියං මාතුගාමො ද්වෙපි සහසෙය්‍යාපත්තියො ජනෙතීති අපරෙ”ති චුත්තං, “භික්ඛුං යපෙත්වා...පෙ.... පන්නොති පාරාජිකචත්ථුභූතො තිරච්ඡානපුරිසො අධිප්පෙතො”ති ව, උභයම්පි වීමංසිතබ්බං. දුතියසික්ඛාපදෙ මාතුගාමො නාමාති මනුස්සිත්ථිංයෙව ගහෙත්වා යක්ඛි පෙති තිරච්ඡානගතා පාරාජිකචත්ථුභූතා න ගහිතා තෙසු දුක්කටත්තා. “සචෙ පන අත්තනොපි සික්ඛාපදෙ දුක්කටං භවෙය්‍ය, අථ කස්මා පයමසික්ඛාපදෙ පාවිත්තිය”න්ති ව චුත්තං. “අපරික්ඛිත්තෙ පමුඛෙ අනාපත්ති”ති සිහලට්ඨකථාවචනං, තස්සත්ථං දීපෙතං අන්ධකට්ඨකථායං. “භූමියං විනා ජගතියා පමුඛං සන්ධාය කථිත”න්ති චුත්තං. පුන වසතීති චතුත්ථදිවසෙ වසති. භික්ඛුනිපන්නෙති භික්ඛුම්හි නිපන්නෙ. සන්තිපතිතමණ්ඩපං නාම මහාවිහාරෙ සන්තිපාතට්ඨානං. “තීණි ව දිවසාති දුක්කටඛෙත්තෙ වසිත්වා චතුත්ථෙ දිවසෙ සහසෙය්‍යාපත්තිපහොනකෙ සයති, පාවිත්තියෙවා”ති එකච්චෙ වදන්ති කිර, තං න යුත්තං.

පයමසහසෙය්‍යසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. දුතියසහසෙය්‍යසික්ඛාපදවණ්ණනා

55. “අථ ඛො තෙ මනුස්සා”ති ව “තෙ අද්ධිකා”ති ව පාඨො. “එකරත්ත”න්තිපි අත්ථි, සො න සුන්දරො. පණ්ඩකෙ පාළියං දුක්කටස්ස චුත්තත්තා “උභතොඛ්‍යඤ්ජනෙහි මූලාපත්තීති දිස්සතී”ති, “අනිමිත්තාදයො ඉත්ථියොවා”ති ව වදන්ති උභතොඛ්‍යඤ්ජනකෙ චුත්තං විය. කිඤ්චාපි මතිත්ථි පාරාජිකචත්ථු හොති, අනුපාදින්නපක්ඛෙ යිතත්තා පන ඉධ ආපත්තිං න කරොති. පාරාජිකාපත්තිට්ඨානඤ්චෙත්ථ න ඔලොකෙතබ්බං.

දුතියසහසෙය්‍යාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. ධම්මදෙසනාසික්ඛාපදවණ්ණනා

66. “විඤ්ඤා පටිබලා”ති වචනතො අවිඤ්ඤා ඉත්ථියාපි දෙසෙන්නස්ස අනාපත්ති. ඉධ යක්ඛිආදයො මනුස්සිත්ථි විය අනොලාරිකත්තා දුක්ඛට්ඨත්ථුකා ජාතා. තිරච්ඡානගතමනුස්සවිග්ගහිත්ථියා පටිබලනාය චුත්තත්තා ඉතරාපි දුක්ඛට්ඨත්ථුයෙවාති එකෙ. “මාතුගාමායා”ති ලිඬගවිපල්ලාසෙන චුත්තං. “අට්ඨකථාදිපාඨං යපෙත්වා දම්මාදිනා යථාරුචි කථෙතුං ලහති කිරා”ති ලිඬිතං, යථා යක්ඛිආදයො දුක්ඛට්ඨත්ථුකා ජාතා, තථා පුරිසවිග්ගහං ගහෙත්වා යීතෙන යක්ඛාදිනා සද්ධිං යීතස්ස මාතුගාමස්ස ධම්මං දෙසෙන්නො දුක්ඛට්ඨං අනාපජ්ජිත්වා කස්මා පාවිත්තියමාපජ්ජතිති චෙ? ඊසකම්පි දුතියපක්ඛං අභජනතො. මනුස්සමාතුගාමොපි න දුතියො, පගෙව යක්ඛාදයොති. න දුතියානියතෙ තස්ස දුතියත්තාති චෙ? න තත්ථ දුට්ඨුල්ලවාචාපෙක්ඛා දුතියතා, කිත්තු නිසජ්ජාපෙක්ඛා, ඉධ ව න නිසජ්ජමත්තං, කිත්තු දෙසනා ඉධාධිජ්ජෙතා. සා ව නිපජ්ජනතො ඔලාරිකා, තස්මා අසමත්ථනිදස්සනං.

ධම්මදෙසනාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. භුතාරොවනසික්ඛාපදවණ්ණනා

67. “චතුත්ථපාරාජිකවත්ථු ව ඉදඤ්ච එකමෙවා”ති චුත්තං, න යුත්තං. කස්මා? තත්ථ “මොසපුරිසා”ති චුත්තත්තා. තෙ අරියමිස්සකා න භොන්තිති ද්වෙපි එකසදිසානීති මම තක්කො. “අරියාපි පටිජානිංසු, තෙසම්පි අබ්භන්තරෙ විජ්ජමානත්තා උත්තරිමනුස්සධම්මස්සා”ති ලිඬිතං. “සබ්බෙපි භූතං භගවාති පුට්ඨජ්ජනඅරියානං උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස ආරොචිතත්තා ‘භූත’න්ති චුත්තං, න අත්තතො උත්තරිමනුස්සධම්මං සන්ධායාති අපරෙ”ති චුත්තං.

77. පුබ්බෙ අචුත්තෙහීති චතුත්ථපාරාජිකෙ අචුත්තෙහීති.

භුතාරොවනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. දුට්ඨල්ලාරොවනසික්ඛාපදවණ්ණනා

78-80. “තෙනෙව හත්ථෙන උපක්කමිත්වා අසුචිං මොවෙසී”ති පාඨො සම්පතිපාඨො සුන්දරො. අපලොකෙත්වාච කාතබ්බො. නො වෙ, පාළියංයෙව චුත්තං සියා. “ඔත්තජ්ජෙනා”ති වත්තබ්බෙ රුල්භීවසෙන පරෙසු “හිරොත්තජ්ජෙනා”ති චුත්තං. මහාඅට්ඨකථායං උත්තානත්තා න චුත්තං, පාවිත්තියාසම්භවදස්සනෙනෙව හි දුක්කටන්ති සිද්ධං.

83. තත්ථ “කම්ම”න්ති චුත්තඅජ්ඣාචාරෙපි පරියාපන්නත්තා තං තස්ස දණ්ඩකම්මවත්ථු. “තත්ථ කම්මං ආපන්නො”ති පුබ්බෙපි ලිඛිතං. මහාඅට්ඨකථායං “අත්තකාමං ආපන්නො”ති පාඨො, “අයමෙව ගහෙතබ්බො”ති වදන්ති, වීමංසිතබ්බං.

දුට්ඨල්ලාරොවනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. පථවීඛණනසික්ඛාපදවණ්ණනා

86. කටසක්ඛරා සෙතමත්තිකා විය මුදුකා සක්ඛරජාති.

“අකතපබ්භාරෙති අවලඤ්ජිතබ්බට්ඨානදස්සනත්ථං චුත්ත”න්ති ලිඛිතං.

“අනොවස්සකට්ඨානදස්සනත්ථං”න්ති වත්තබ්බං. මුසිකුක්කුරන්ති මුසිකාහි උද්ධටපංසු. සුද්ධවිත්තාති කිඤ්චාපි “එවං පවට්ටිතෙ පථවී හිජ්ජිස්සති”ති ජානන්ති, නො පන වෙ පථවීහෙදත්ථිකා, සුද්ධවිත්තා නාම භොන්ති. පංසුආදයො ද්වෙ කොට්ඨාසා ආපන්නිකරා. කෙච්චි “සබ්බවිජන්තාදීසු උපඨිඨෙ දුක්කටස්ස චුත්තත්තා සචෙ දුක්කටං, යුත්ත”න්ති වදන්ති. තත්ථ යුත්තං තාදිසස්ස වත්ථුනො සම්භවා, ඉධ පන ජාතපථවී ච අජාතපථවී වාති ද්වෙයෙව වත්ථුනි, තස්මා ද්විත්තං එකෙන භවිතබ්බන්ති න යුත්තං. එත්ථාපි දුක්කටවචනං අත්ථිති වෙ? තං පන සඤ්ඤාවසෙන, න වත්ථුවසෙනාති න යුත්තමෙව.

87. අග්ගිං කාතුං වට්ටතීති එත්ථ එත්තාවතා උසුමං ගණ්හාති, තස්මා වට්ටතීති කෙච්චි. එවං සති පථවියා අග්ගිමිහි කතෙ දුරතොපි භූමි උණ්භා භොති, තත්තකං කොපෙතබ්බං සියා, න ච කජ්ජති, තස්මා යස්මිං යානෙ පතති, තං සො අග්ගි ධහති, තස්මා වට්ටතීති එකෙ. අඛනිතෙපි “අද්ඨස්සා පථවියා අග්ගිං යපෙතුං න වට්ටතී”ති චුත්තත්තා අත්තනා පාතනායෙව දොසො පතිතෙ උපදාහෙති වෙදිතබ්බං.

පථවිබණ්ණනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමත්තො වණ්ණනාක්කමෙන මුසාවාදවග්ගො පයමො.

2. භූතගාමවග්ගො

1. භූතගාමසික්ඛාපදවණ්ණනා

89. එරසුං නිග්ගහෙනුං අසක්කොන්තොති දස්සිතභාවං ඡානාපෙනි.

කස්මා අයං එරසුං උග්ගිරිති වෙ? මනුස්සානන්තිආදි තස්ස පරිභාරො.

“ආකොට්ඨි ඡින්දිති ව වචනතො රුක්ඛදෙවතානං හත්ථානි ඡිජ්ජන්ති,
න වාතුමහාරාජිකාදීනං විය අච්ඡෙජ්ජානී”ති වදන්ති.

90-92. භවන්ති අහුචුඤ්ඤාති ද්විකාලිකො භූතසද්දො. යදි ඛිජ්ජතො නිබ්බත්තෙන ඛිජ්ජං දස්සිතං, තදෙව සන්තකං යදිදං. සොච කුක්කුටො මංසිමක්ඛිතොති අයමෙව හි පරිභාරො. අට්ඨකථාසුපි හි “ඛිජ්ජ ඛිජ්ජඤ්ඤී”ති ලිඛිතං. යං ඛිජ්ජං භූතගාමො නාම හොති, තස්මිං ඛිජ්ජෙ භූතගාමඛිජ්ජෙති යොජෙත්වා. අමුලකත්තා කිර සම්පුණ්ණභූතගාමො න හොති, “සමුලපත්තො එව හි භූතගාමො නාමා”ති කාරණං වදන්ති. “අභූතගාමමුලත්තාති භූතගාමතො අනුජ්ජන්තත්තා අභූතගාමමුලං, භූතගාමස්ස අමුලකත්තා වා. න හි තතො අඤ්ඤො භූතගාමො උජ්ජජ්ජති”ති ද්විධාපි ලිඛිතං. පියඨගු අසනරුක්ඛො වඩ්ඨන්තත්තවො ඛජ්ජඵලො, “පිතසාලො”තිපි වුව්චති. අමුලකභූතගාමෙ සඨගහං ගච්ඡන්ති නාලිකෙරස්සෙවායං. සට්ඨිට්ඨිජාතත්තා, ඛිජ්ජගාමානුලොමත්තා ව දුක්කට්ඨන්තූ. න වාසෙතඛිබ්බං “දුරුපවිණ්ණත්තා”ති ලිඛිතං, “යෙසං රුක්ඛානං සාඛා රුහන්ති වචනතො යෙසං න රුහති, තෙසං සාඛාය කජ්ජියකරණකිව්චං නත්ථිති සිද්ධං”න්ති වුත්තං. මුද්දතිණන්ති තස්ස නාමං. “මුඤ්ජතිණන්ති පායො”ති ලිඛිතං.

සමණකජ්ජෙහීති සමණවොහාරෙහි, තස්මා වත්තඛිබ්බං භික්ඛුනා “කජ්ජියං කරොහී”ති. තස්ස ආණන්තියා කරොන්තෙනාපි සාමණෙරාදිනා “කජ්ජිය”න්ති වත්ථාව අග්ගිපරිජිතං කාතඛිබ්බන්ති සිද්ධං. අග්ගිපරිජිතාදිති විය කජ්ජියත්තා අඛිජ්ජනිබ්බට්ටඛිජානිපි “පඤ්චහි සමණකජ්ජෙහී”ති (වුළුව. 250) එත්ථ පට්ටියානි, යථාලාභතො වා සමණකජ්ජවචනං ගහෙතඛිබ්බං. “කජ්ජිය”න්ති වත්තුකාමො ‘කජ්ජ’න්ති වෙ වදති, ‘වට්ටනී’ති වදන්ති”ති

වුත්තං. “කප්පිය’න්ති වචනං සකසකභාසායපි වට්ටති”ති වදන්ති. “කප්පියන්ති වත්ථා”ති වුත්තත්තා භික්ඛුනා ‘කප්පියං’ඉච්චෙව වත්තබ්බං, “ඉතරෙන පන යාය කායවි භාසායා”ති වදන්ති, විමංසිතබ්බං. “උච්ඡුං කප්පියං කර්ස්සාමිති දාරුං විජ්ඣති”ති වචනතො කප්පියං කාතබ්බං සන්ධාය විරද්ධෙති වුත්තං හොති, ආවරියා පන “කප්පියං කාරෙතබ්බං සන්ධාය කප්පියන්ති සිත්ථාදිං කාරෙති, වට්ටති”ති වදන්ති, තස්ස කාරණං වදන්තා කාතුං වට්ටනභාවෙනෙව විරජ්ඣත්ථා කතෙපි කප්පියං ජාතං. යදි න වට්ටෙය්‍ය, සිත්ථාදිමිහි කතෙ න වට්ටෙය්‍යාති, උපපරික්ඛිතබ්බං. උට්ඨිතසෙවාලසං ආතපෙ නික්ඛිපිතුං වට්ටති, විකොපෙතුකාමතාය සති දුක්ඛං යුත්තං විය. “පුප්ඵරජ්ජුභාජනගතිකා, තස්මා න වට්ටති. නාළෙ වා බද්ධපුප්ඵකලාපෙ නාළස්මිං කතෙපි වට්ටති තස්මිං පුප්ඵස්ස අත්ථිතායා”ති වදන්ති. පොරාණගණ්ඨිපදෙ “බීජගාමෙන භූතගාමො දස්සිතො අනවසෙසපරියාදානත්ථ”න්ති වුත්තං.

භූතගාමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. අඤ්ඤවාදකසික්ඛාපදවණ්ණනා

98-9. අඤ්ඤං වදන්ති අඤ්ඤවාදකං, “වචනං කරෙය්‍යා”ති ලිඛිතං. “තුණ්හිභූතස්සෙතං නාම”න්ති පාඨො. උග්ඝාතෙතුකාමොති සමොභනිතුකාමො, අන්තරායං කත්තුකාමොති පොරාණා.

100. “සුදිට්ඨො භන්තෙ, න පනෙසො කභාපණොතිආදීසු අනාරොපිතෙ දුක්ඛටෙන මුසාවාදපාවිත්තියං, අරොපිතෙ පාවිත්තියද්වයං හොති”ති වදන්ති, විමංසිතබ්බං.

102. අධම්මෙන වා වග්ගෙන වා න කම්මාරහස්ස වාති එත්ථ “මයි වුත්තෙ මං වා අඤ්ඤං වා සඬ්ඝො අධම්මෙන වා කම්මං, වග්ගෙන වා කම්මං කර්ස්සති, න කම්මාරහස්ස වා මෙ, අඤ්ඤස්ස වා කම්මං කර්ස්සති”ති න කට්ඨෙති යොජෙතබ්බං.

අඤ්ඤවාදකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. උප්ඤ්ඤාපනකසික්ඛාපදවණ්ණනා

103. “ඡන්දායා”ති අක්ඛරක්ඛරායාතිආදි විය ලිඛිතවිපල්ලාසෙන වුත්තං, ඡන්දත්ථන්ති වා අත්ථො. යෙසං සෙනාසනාති පඤ්ඤාපෙනි, තෙසං අත්තති ඡන්දත්ථන්ති අධිජ්ජායො.

106. අනුපසම්පන්නන්තිආදීසු කරණත්ථො ගහෙනබ්බො. අඤ්ඤං අනුපසම්පන්නන්ති අඤ්ඤෙන අනුපසම්පන්නෙන. තස්ස වාති අනුපසම්පන්නස්ස. “සම්මුතිකාලෙ පඤ්චඛිගවිරහාදයො අසම්මතා නාමා”ති, “උපසම්පන්නෙන ලද්ධසම්මුති සික්ඛාපවිචක්ඛානෙන විනස්සති”ති ව වුත්තං. සඬ්ඝනාති සබ්බෙන සඬ්ඝන කම්මවාචාය අස්සාවෙන්වා “තවෙසො භාරො”ති කෙවලං ආරොපිතභාරො. කෙවල-සද්දො හෙත්ථ කම්මවාචාය අස්සාවිතභාවමත්තමෙව දීපෙති. සයමෙවාති ඉතරෙසං භික්ඛුනං අනුමතියා. අභූතෙන ඛියනකස්ස ආදිකම්මිකස්ස කථං අනාපත්තීති වෙ? ඉමිනා සික්ඛාපදෙන. මුසාවාදෙ ආපත්තියෙව ද්වෙ පාචිත්තියො වුත්තා විය දිස්සන්ති පුබ්බපයොගෙ රුක්ඛාදිඡන්දනාදීසු විය, විචාරෙනබ්බං.

උප්ඤ්ඤාපනකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. පයමසෙනාසනසික්ඛාපදවණ්ණනා

110. “ඵවඤ්චිදං භගවතා භික්ඛුනං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං හොති”ති වචනතො, පරිවාරෙ “ඵකා පඤ්ඤත්ති, ඵකා අනුපඤ්ඤත්ති”ති (පරි. 226) වචනතො ව ඉධ අත්ථි අනුපඤ්ඤත්තීති සිද්ධං. කිඤ්චාපි සිද්ධං, “ඵවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, ඉමං සික්ඛාපදං උද්දිසෙය්‍යාථා”තිආදිනා පන පඤ්ඤත්තිට්ඨානං න පඤ්ඤායති, කෙවලං “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අට්ඨමාසෙ...පෙ.... නික්ඛිපිතු”න්ති එත්තකමෙව වුත්තං, තං කස්මාති වෙ? පයමපඤ්ඤත්තියං වුත්තනයෙනෙව වත්තබ්බතො අවිසෙසත්තා න වුත්තං. යදි ඵවං කා එත්ථ අනුපඤ්ඤත්තීති? අප්ඤ්ඤාකාසෙති. අයමනුපඤ්ඤත්ති පඤ්ඤත්තියම්පි අත්ථිති වෙ? අත්ථි, තං පන ඔකාසමත්තදීපනං, දුතියං චාතුචස්සිකමාසසඬ්ඝනකාලදීපනං. යස්මා උභයම්පි එකං කාලොකාසං එකතො කත්වා “අප්ඤ්ඤාකාසෙ”ති වුත්තන්ති දීපෙන්නො භගවා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ...පෙ.... නික්ඛිපිතු”න්ති ආහාති වෙදිතබ්බං. තෙනෙව මාතිකාට්ඨකථායං

(කඩ්ධා. අට්ඨ. පට්ටකපට්ඨාසනසික්ඛාපදවණ්ණනා) වුත්තං “යත්ථ ච යදා ච සන්ථරිතුං න වට්ටති, තං සබ්බමිධ අජ්ඣොකාසසඬ්ඛාමෙව ගතන්ති වෙදිතබ්බ”න්ති. හෙමන්තකාලස්ස අනාපත්තිසමයන්තා ඉදං සික්ඛාපදං නිදානානපෙක්ඛන්ති සිද්ධං, තථා හි අජ්ඣොකාසපදසාමත්ථියෙන අයං විසෙසො – වස්සානකාලෙ ඔවස්සකට්ඨානෙ අජ්ඣොකාසෙ, මණ්ඩපාදිමිහි ච න වට්ටති. හෙමන්තකාලෙ පකතිඅජ්ඣොකාසෙ න වට්ටති, සබ්බමිධ ඔවස්සකෙපි මණ්ඩපාදිමිහි වට්ටති, තඤ්ච බො යත්ථ හිමවස්සෙන සෙනාසනං න තෙමෙති, ගිම්හකාලෙ පකතිඅජ්ඣොකාසෙපි වට්ටති, තඤ්ච බො අකාලමෙඝාදස්සනෙයෙවාති අයං විසෙසො “අට්ඨ මාසෙ”ති ච “අවස්සිකසඬ්ඛකෙන”ති ච එතෙසං ද්විත්තං පදානං සාමත්ථියතොපි සිද්ධො.

කිඤ්ච හියොයා – අට්ඨකථායං සන්දස්සිතවිසෙසොව. වම්මාදිනා ඔනද්ධකො වා නවවාසිමො වා න සීසං විනස්සති. කායානුගතිකත්තාති කායෙ යත්ථ, තත්ථ ගතන්තා. සඬ්ඝිකමඤ්චාදිමිහි කායං චුසාපෙත්වා විහරිතුං න වට්ටතිති ධම්මසිරිත්ථෙරො. “සඬ්ඝිකං පන ‘අජ්ඣොකාසපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජ්ජ, හන්තෙ, යථාසුඛ’න්ති දායකා දෙන්ති සෙනාසනං, එවරුපෙ අනාපත්ති”ති අත්ඨකට්ඨකථායං වචනතො, ඉධ ච පටික්ඛෙපාභාවතො වට්ටති. “අඤ්ඤඤ්ච එවරුපන්ති අපරෙ”ති වුත්තං. “පාදට්ඨානාහිමුඛාති නිසිදන්තස්ස පාදපතනට්ඨානාහිමුඛා”ති ලිඛිතං. සම්මජ්ජන්තස්ස පාදට්ඨානාහිමුඛන්ති ආවරියස්ස තක්කො.

111. “පාදුද්ධාරෙනාති බහිඋපවාරෙ ධීතත්තා”ති ලිඛිතං. ගච්ඡන්ති, දුක්කටං ධම්මකථිකස්ස විය. කස්මා න පාවිත්තියං? පච්ඡා ආගතෙහි වුඬ්ඪිතරෙහි උට්ඨාපෙත්වා ගහෙතබ්බතො. ධම්මකථිකස්ස පන අනුට්ඨපෙතබ්බන්තා. “අනාණත්තියා පඤ්ඤත්තියමිපි තස්ස භාරො”ති වුත්තං.

112. පරිහරණෙයෙවාති එත්ථ ගහෙත්වා විචාරණෙති ධම්මසිරිත්ථෙරො. අත්තනො සන්තකකරණෙති උපතිස්සත්ථෙරො. ඛිජ්ජිපත්තකං චතුරස්සඛිජ්ජි.

113. “යො හික්බු වා සාමණෙරො වා...පෙ.... ලජ්ජී හොති”ති වුත්තත්තා අලජ්ජිං ආපුච්ඡන්වා ගන්තුං න වට්ටති”ති වදන්ති. පායෙ “කෙනවි පලිබුද්ධං හොති”ති ව අට්ඨකථායං “පලිබුද්ධ”න්ති ව සෙනාසනංයෙව සන්ධාය වුත්තං, තස්මා තථාපි අත්ථිති ගහෙනබ්බං. “අනාපුච්ඡං වා”ති පායො.

පට්ඨකථාසනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. දුතියසෙනාසනසික්ඛාපදවණ්ණනා

116-7. එත්තකමෙව වුත්තමට්ඨකථාසු, තථාපි පදට්ඨාදයොපි ලබ්භන්ති එව. අනුගණ්ඨිපදෙ “අඤ්ඤං අත්ථරණාදි අකප්පියත්තා න වුත්ත”න්ති වුත්තං. “මඤ්චං වා පීඨං වා විහාරෙ වා විහාරුපවාසෙ වා”ති ඉමිනාපි සංසන්දනත්ථං ‘කිඤ්චාපි වුත්තො, අථ ඛො’තිආදි ආරද්ධ”න්ති ව වුත්තං. උපචාරමත්තඤ්චෙතං “රුක්ඛමුලෙ”ති, තත්ථ වත්තබ්බං නත්ථි.

118. අනාපුච්ඡන්වාපි ගන්තුං වට්ටතිති අසනියා ගච්ඡතොපි අනාපත්ති, ආපුච්ඡනං පන වත්තං සඤ්චිච්ච අනාපුච්ඡතො වත්තහෙදදුක්කටත්තා. පුග්ගලිකසෙනාසනෙ සඤ්චිකසෙය්‍යං, සඤ්චිකසෙනාසනෙ වා පුග්ගලිකසෙය්‍යං අත්ථරිත්වා ගච්ඡන්තස්ස දුක්කටං යුත්තං විය. කස්මා? “සෙය්‍යාමත්තමෙව නස්සෙය්‍යා”ති වුත්තත්තා. ඉධ පන “පලිබුද්ධං පලිබුද්ධො”ති දුට්ඨමපි අත්ථි.

දුතියසෙනාසනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. අනුපබ්ඡජසික්ඛාපදවණ්ණනා

121. ඡබ්බග්ගියෙසුයෙව ටෙරා හික්බුති කෙවි. පාදෙ ධොවිත්වාතිආදිමිහි පටිසන්තස්ස වා පාදධොවනපාසාණතො යාව මඤ්චපීඨං පස්සාවත්ථාය නික්ඛමන්තස්ස වා යාව පස්සාවට්ඨානන්ති යොජනා කාතබ්බා. එවං සන්තෙ “පස්සාවත්ථාය නික්ඛමන්තස්ස වා”ති න වත්තබ්බං, “පස්සාවට්ඨානතො නික්ඛමන්තස්ස වා”ති වත්තබ්බං. පස්සාවට්ඨානන්ති කත්ථවි පොත්ථකෙ. තථා හි මාතිකාට්ඨකථායං (කඬ්ඛා. අට්ඨ. අනුපබ්ඡජසික්ඛාපදවණ්ණනා) “පටිසන්තස්ස පාදධොවනපාසාණතො යාව මඤ්චපීඨං නික්ඛමන්තස්ස මඤ්චපීඨතො

යාව පස්සාවට්ඨානං, තාව උපචාරො”ති වුත්තං, තස්මා “පාදෙ ධොවිත්වා පවිසන්තස්ස, පස්සාවත්ථාය නික්ඛමන්තස්ස ච ද්වාරෙ නික්ඛිත්තපාදධොවනපාසාණතො, පස්සාවට්ඨානතො ච මඤ්චපීඨ”න්ති කත්ථවි පොත්ථකෙ පාඨො, සො අපාඨො. කස්මා? මඤ්චපීඨානං උපචාරස්ස වුත්තත්තා. පවිසන්තස්ස යාව මඤ්චපීඨානං උපචාරො, නික්ඛමන්තස්ස තතො පට්ඨාය යාව පස්සාවට්ඨානං වච්චකුට්ඨකමට්ඨානන්ති ඉමිනා අත්ථෙත යථා සංසන්දති, තථාවිධො පාඨොති ආවරියො.

122. උපචාරං යපෙත්වාති ඉධ වුත්තඋපචාරං යපෙත්වා. “දස්සනසවනුපචාරෙපි සන්ථරන්තස්සා”ති ලිඛිතං.

අනුපබ්ජ්ජිකිකාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. නික්කඩ්ඨනසික්ඛාපදවණ්ණනා

126-7. ජසත්තකොට්ඨකානි වාති එත්ථ ද්වාරකොට්ඨකං අධිජ්ජෙතං. “නික්ඛමා”ති වචනං සුත්වාපි අත්තතො රුචියා නික්ඛමති, අනාපත්ති; ඉධ අග්ගිසාලාදි එව උපචාරොති.

නික්කඩ්ඨනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. වෙහාසකුට්ඨිසික්ඛාපදවණ්ණනා

129. “පමාණමජ්ඣිමස්ස ගලජ්ජමාණෙ දින්නතුලාපි වෙහාසකුට්ඨියෙවා”ති ලිඛිතං, “න සා ඉධ අධිජ්ජෙතා”ති වුත්තං.

වෙහාසකුට්ඨිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. මහල්ලකච්ඡාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

135. යාව ද්වාරකොසානි ද්වාරසමීපා, යාව හිත්තීති අත්ථො, තං සුචුත්තං. කවාට්ඨිත්ථාරජ්ජමාණොති හත්ථපාසස්සාධිජ්ජෙතත්තා, සමන්තා කවාට්ඨිත්ථාරජ්ජමාණඋපචාරස්ස ගහිතත්තා අපරිපූරඋපචාරාපි හොති. ආලොකං කරොතීති ආලොකං සන්ධෙති පිඨෙතීති සන්ධි එව ආලොකසන්ධිනාමකා හොන්ති. වාතපානකවාට්ලෙපකම්මෙ අජ්ජහරිතට්ඨානකිච්චං නත්ථි.

136. ඉටියකාති ඡදනකපාලාසිලාදිඉටියකා. ඡදනුපරීති එත්ථ පයමං තාව එකවාරං අපරිසෙසං ඡාදෙත්වා පුන ඡාදනදණ්ඩකෙ ඛන්ධිත්වා දුතියවාරං තථෙව ඡාදෙතබ්බං. “තතියවාරවතුත්ථවාරෙ සම්පත්තෙ ද්වෙ මග්ගෙ අධිට්ඨහිත්වා තතියමග්ගං ආණාපෙත්වා පක්කම්මතබ්බං”න්ති වුත්තං, තං “පුනස්පුනං ඡාදාපෙති”ති ඉමිනා යුජ්ජති.

පොරාණා පන “පයමවාරෙයෙව තයො මග්ගෙ අධිට්ඨාතුං වට්ටති, වතුත්ථතො පටියාය ආපත්ති පාවිත්තියං, වතුත්ථලෙපතො පටියාය ආපත්ති”ති වදන්ති. තත්ථ ඡදනෙ වුත්තවිධිනිදානෙන සමෙති, ලෙපෙ වුත්තවිධිකච්ඡෙදෙන සමෙති. තථාපි සො න යුත්තොව. නිදානෙ, අටියකථායඤ්ච සිද්ධලෙපත්තා සබ්බසොවාපි අවිජන්තෙ, ඡන්තෙවාපි අනෙකසො පරියායස්ස තතියස්සෙව අධිට්ඨානන්ති නො සමෙතීති ආචරියො. “ද්වෙ මග්ගෙ”ති, “ද්වෙ ඡදනෙ”ති ව “තතියවාරතො පටියාය එවං ඡාදාපෙති”ති ආණාපෙත්වා පක්කම්මතබ්බං”න්ති ව උපතිස්සත්ථෙරො වදති කිර.

මහල්ලකවිහාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. සප්පාණකසික්ඛාපදවණ්ණනා

140. සප්පාණකසික්ඛාපදං උත්තානත්ථමෙව.

සමත්තො වණ්ණනාක්කමෙන භූතගාමවග්ගො දුතියො.

3. ඔවාදවග්ගො

1. ඔවාදසික්ඛාපදවණ්ණනා

144. කථානුසාරෙනාති යො භික්ඛුනොවාදකත්ථිකො කිංසිලො කිංසමාවාරො කතරකුලා පබ්බජිතොතිආදි කථානුසාරෙනාති අත්ථො. සග්ගමග්ගමනෙපීති අපි-සද්දෙන මොක්ඛගමනෙපි. “ලක්ඛණප්පටිච්චෙධපටිසංයුත්තො”ති අටියගරුධම්මානුසාරෙන වත්තබ්බං ධම්මකථං සන්ධාය වුත්තං.

145-147. නිස්සීමන්ති විහාරෙ බද්ධසීමතො අඤ්ඤං අබද්ධසීමං, ගාමසීමාදින්ති අත්ථො. “සුපිනන්තෙනපි”ති න සබ්බෙසන්ති ඉධ

බාහුල්ලනයෙන වුත්තං. ඡබ්බග්ගියා හි කෙවි වීසතිවස්සාපි අත්ථි අතිරෙකවීසතිවස්සාපිති ඉමිනා ඉමං මජ්ඣිමනිකායෙ පඤ්ඤාත්තන්ති විඤ්ඤායති. “සීලවා හොති”ති වත්වා තස්ස චතුබ්බිධත්තා ඉධ අධිජපෙනසීලමෙව දස්සෙතුං. “පාතිමොක්ඛසංවරසංවුත්තො”තිආදි වුත්තං. ගණ්ඨානුගණ්ඨිපදෙසු “සතිසංවරාදයො ඉධ නාධිජපෙනා, තෙන විහඬිගපායං දස්සෙති අට්ඨකථාවරියො”ති වුත්තං. අත්ථතොති පාළිඅත්ථතො. කාරණතොති කාරණපපත්තිතො, අට්ඨකථාතොති අධිජපායො. අථ වා කාරණතොති ධම්මතො, තෙන අත්ථතො ධම්මතොති වුත්තං හොති. අථ වා අත්ථතොති ඵලතො. “කාරණතොති හෙතුතො. ධම්මපදම්පි ජාතකෙන සහා”ති ලිඛිතං. පඤ්ඤං කථෙතුන්ති “පඤ්ඤං පුට්ඨො කථෙති”ති එත්ථ භික්ඛුනියා පුට්ඨෙන “න ජානාමී”ති න සක්කා කථෙතුං. “න බො පන තං හගවන්ත”න්ති පායො. “න බො පනෙත”න්ති ච ලිඛන්ති, තං න සුන්දරං. “කාසායවත්ථවසනායා”ති වචනතො පාරාජිකායපි න වට්ටති. භික්ඛුනියා කායසංසග්ගමෙව වුත්තං. මෙටුනෙන හි භික්ඛුනීද්දසකො හොති.

148-9. භික්ඛුනං සන්තිකෙ උපසම්පන්නා නාම පරිවත්තලිඬිගා, පඤ්චසතා සාකියානියො වා. “ධම්මදෙසනාපත්තිමොචනත්ථං පනා”ති වචනතො මාතුගාමග්ගහණෙන සබ්බත්ථ භික්ඛුනීසඬිගහං ගච්ඡන්ති සිද්ධං. භික්ඛුනීග්ගහණෙන පන මාතුගාමො තිරියං තරණසික්ඛාපදෙ (පාවි. 187-190) සඬිගහිතො, න අඤ්ඤත්ථ. “ඔසාරෙතබ්බා”ති පාළිපායො, පාළි ඔසාරෙතබ්බාති අත්ථො. “ඔසාරෙතබ්බ”න්ති අට්ඨකථාපාළි. එකස්මිං යානෙ වන්දිතෙ දොසාභාවතො බහුසු එකාය වන්දිතෙ වට්ටතිති චෙ? භික්ඛුහි කත්තබ්බං නත්ථි, භික්ඛුනියායෙව කත්තබ්බං, තස්මා න වට්ටති. “යත්ථ කත්ථවී නිසින්නායාති අත්තොද්වාදසහත්ථෙ නිසින්නායා”ති වදන්ති. න නිමන්තිතා හුත්වා ගන්තුකාමාති නිමන්තිතා හුත්වා ගන්තුකාමා භික්ඛු ඉධ නාධිජපෙනා, වස්සං උපගන්තුකාමාව අධිජපෙනාති අත්ථො. යතො පනාති භික්ඛුනීවිහාරතො. තත්ථාති භික්ඛුනීවිහාරෙ. කිඤ්චාපි “ඔවාදදායකා භික්ඛු”ති වචනතො ඔවාදදායකෙහෙව සභික්ඛුකො ආවාසො හොති, න සබ්බෙහීති ආපන්නො, තථාපි අසති භික්ඛුනොවාදකෙ ඔවාදසංවාසානං අත්ථාය යාවනත්ථාය අවස්සං ගන්තබ්බත්තා අඤ්ඤෙහිපි භික්ඛුහි සභික්ඛුකොපි සභික්ඛුකො එවාති චෙදිතබ්බො. සා රක්ඛිතබ්බාති වස්සව්වෛදාපත්ති

රක්ඛිතබ්බො. කස්මා? ආපදාසු භීතිආදි. “අයං උපොසථො වාතුද්දසිකොති පුච්ඡතබ්බො”න්ති චුත්තං, තම්පි තෙරසියංයෙව, එතරහි පන භික්ඛුනියො වාතුද්දසියංයෙව ගන්ත්වා “කදා අයා උපොසථො”ති පුච්ඡන්ති. “ජායායො වා ජාරියො වා”ති අධිජ්ජායෙන චුත්තං කිර. “ගච්ඡෙය්‍ය වෙ, ආපත්ති”ති පායො. ද්වෙ කිස්සොති ද්විහි තිහි. එකතො ආගතානං වසෙන “තාහි”ති බහුවචනං චුත්තන්ති අධිජ්ජායො. “එකා භික්ඛුනී වා බහු භික්ඛුනී වා බහුහි භික්ඛුනුපස්සයෙහි ඔවාදත්ථාය පෙසිතා”ති වචනස්ස විත්ථාරො “භික්ඛුනිසඬ්ඝො ව අයා භික්ඛුනියො වා”තිආදිනා චුත්තො. “භික්ඛුනිසඬ්ඝො ව අයා භික්ඛුනියො වා”තිආදි නානාඋපස්සයෙහි පෙසිතාය වචන”න්ති ව “අපරිපුණ්ණසඬ්ඝපුග්ගලනානාවාසදුතියවචනවසෙන පඤ්චක්ඛත්තුං උපසඬ්ඝමනං චුත්ත”න්ති ව ලිඛිතං. යස්මිං ආවාසෙ පාතිමොක්ඛබ්බද්දෙසො න පවත්ති, තත්ථාපි යාවනං සම්පට්ඨිත්වා පුනදිවසෙ යෙන පටිග්ගහිතං, තෙන “නත්ථි කොචි භික්ඛු භික්ඛුනොවාදකො සම්මතො”තිආදි වත්තබ්බං. අත්ථි වෙ සම්මතො, නිද්දිසිතබ්බො. “සයමෙව වෙ සම්මතො, අහ’න්ති වත්තබ්බො”න්ති චුත්තං. සචෙ සම්මතො වා ඔවාදපටිග්ගාහකො වා පාතිමොක්ඛං උද්දිසති, අඤ්ඤෙන ආරොවාපෙතබ්බන්ති එකෙ, “අත්තනාපි ආරොවෙතුං වට්ටති”ති ව වදන්ති. කෙසුචි පොත්ථකෙසු “අය්‍යානං පචාරෙති”ති ලිඛිතං, එවං සති “අය්‍යස්ස පචාරෙථි”ති වත්තබ්බං, පොත්ථකෙ නත්ථි.

ඔවාදසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. අත්ථඩගතසික්ඛාපදවණ්ණනා

153. මුනාතීති ජානාති. අත්තරධායතිපීති එත්ථ තදුත්තමං වෙ අත්ථි, තං පස්සාමි, යං විචිත්තං වා, තදත්ථඤ්ච. තග්ග කාරණං. සහ උප්පාදමනන්තරා කිරියා. යමා ව තෙ මනසා කතත්‍රු තෙත්ථාති. යථා පාතො සියා පාතො භවං පාතොව උදකතො උග්ගන්ත්වා යීතං, තථා විරොවමානං අඬ්ඟිරසං බුද්ධං පස්ස, න කෙවලං පදුමං විය, විරොවමානං තපන්තමාදිව්ච්චිවන්තලික්ඛෙති සම්බන්ධො. අථ වා අඬ්ඟිරසං බුද්ධං පදුමංව විරොවමානං සුරියංව තපන්තං පස්ස බුද්ධං. යථා පාතො සියා ඵල්ලමවීතගන්ධං කොකනුදසඬ්ඛාතං පදුමං පස්සසි, තථා විරොවමානං අඬ්ඟිරසං බුද්ධං පස්ස. උභයෙනෙව හි භගවතො කන්ති දීපිතාති කත්වා දීපිතගුණසුභං බුද්ධං සක්කත්වා තං කන්තිං පුජෙය්‍ය.

පුජනෙය්‍යානොපි චිතිනාමෙය්‍ය ඉති ලක්ඛයෙ. “එකතො උපසම්පන්නායා”ති පාළි.

156. “එකතො උපසම්පන්නාන”න්ති අට්ඨකථාපායො. “අභබ්බො ත්ව”න්තිආදිවචනතො අනුකම්පාවසෙන සද්ධිවිහාරිකාදිං සඬ්ඝිකා විහාරා නික්කඬ්ඨාපෙන්තස්ස අනාපත්ති විය දිස්සති. අභබ්බො හි ටෙරො සඤ්චිච්ච තං කාතුං, ගවෙසිතබ්බාව එත්ථ යුත්තීති කෙවි. ටෙරෙන සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිතො පුබ්බෙ කතන්ති මම තක්කො.

අත්ථඬිගතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. භික්ඛුනුපස්සයසික්ඛාපදවණ්ණනා

162. “එකරත්තම්පි වසන්ති”ති (පාවි. 161) වචනතො යත්ථ රත්තියං න වසන්ති, තත්ථ ගන්ත්වා ඔවදිතුං වට්ටතීති එකෙ. යදි එවං සඬ්ඝෙතට්ඨානං ගන්ත්වා ඔවදිතුං වට්ටතීති සිද්ධං. “තතො අද්ධයොජනෙයෙව සභික්ඛුකො ආවාසො ඉච්ඡිතබ්බො”ති න වත්තබ්බං. භික්ඛුනොවාදකො වෙ අද්ධයොජනං ගන්ත්වා ඔවදිතුකාමො හොති, භික්ඛුනිසඬ්ඝො ච අද්ධයොජනං ගන්ත්වා සොතුකාමො, “වට්ටතී”ති වත්තබ්බං සියා, තඤ්ච න චුත්තං, තස්මා න වට්ටති. හෙට්ඨිමපරිච්ඡේදෙන පන “එකරත්තම්පි”ති චුත්තං. තතො පට්ඨාය උපස්සයං හොති, න උපස්සයසඬ්ඝෙපෙන කතමත්තෙනාති චුත්තං හොති. යත්ථ වාසුපගතා භික්ඛුනියො, සො උපස්සයසඬ්ඝං ගච්ඡති, තත්ථ න ගන්ත්වා ඔවාදො දාතබ්බො. එකාවාසෙ දිවා වට්ටතීති එකෙ, විචාරෙත්වා යුත්තතරං ගහෙතබ්බං.

භික්ඛුනුපස්සයසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. ආම්සසික්ඛාපදවණ්ණනා

164. “උපසම්පන්නං සඬ්ඝෙන අසම්මත”න්ති පාළිවචනතො, “සම්මතෙන වා සඬ්ඝෙන වා භාරං කත්වා යපිතො”ති අට්ඨකථාවචනතො ච අට්ඨහඬ්ඝෙහි සමන්නාගතො සම්මතෙන වා විජ්ජවසිතුකාමෙන “යාවාහං ආගමිස්සාමි, තාව තෙ භාරො හොතු”ති යාවිත්වා යපිතො, තස්සාභාවතො සඬ්ඝෙන වා තථෙව භාරං කත්වා යපිතො අට්ඨහි ගරුධම්මෙහි ඔවදිතුං ලහති, පගෙව අඤ්ඤාන ධම්මෙනාති සිද්ධං. “යො පන භික්ඛු අසම්මතො භික්ඛුනියො ඔවදෙය්‍ය,

පාවිත්තිය”න්ති පගෙව භාරං කත්වා අට්ඨපිතං සන්ධාය වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. අභයගිරිවාසීනම්පි ඉදමෙව මතං, අනුගණ්ඨීපදෙ පන ඉමං නයං පටික්ඛිපිත්වා “නත්ථි කොථි”ති ආදිනා “එතරහි ඔවාදකො අසම්මතො භික්ඛුනොවාදකො නාමා”ති වත්වා “යං පන අන්ධකට්ඨකථායං වුත්තං ‘උපසම්පන්නං සඬ්ඝෙන කම්මවාචාය අසම්මතං, භික්ඛුසඬ්ඝෙන පන භික්ඛුනිසඬ්ඝස්ස අනුග්ගහං කරොථ, භික්ඛුනියො ඔවදථ, භික්ඛුසඬ්ඝස්ස ච කරොථ ඵාසුච්ඡාරන්ති ඵං යාවිත්වා යපිතො භික්ඛුසඬ්ඝං ආපුච්ඡන්වා, තතො සො ථෙරො භික්ඛුනියො ඔවදති, ඵවරුපං භික්ඛුසඬ්ඝෙන අසම්මතන්ති, තත්‍ර වුත්තනයෙනෙව අත්ථො ගහෙතබ්බො”ති වුත්තං. පොරාණගණ්ඨීපදෙ පන “අසම්මතො ගාමං ඔවාදත්ථාය ආගතානං භික්ඛුනීනං වචනං සුත්වා පටිවචනං දෙන්තො සඬ්ඝානුමතියා, න ඤත්තිවතුත්ථෙනා”ති වුත්තං, තං අනුගණ්ඨීපදමතෙන සමෙති, අන්ධකට්ඨකථායං වුත්තවචනං තෙන සමෙති, තඤ්ච පාළිවචනං, න හි ඔවාදපටිග්ගාහකො, පාතිමොක්ඛබුද්ධෙසකො චා “පාසාදිකෙන සම්පාදෙතු”ති වචනමත්තෙන භික්ඛුනොවාදකො නාම හොති. හොතීති වෙ, අනුපසම්පන්නොපි තත්තකෙන වචනෙන “භික්ඛුනොවාදකො හොතු”ති වත්තබ්බො. හොතීති වෙ, යං වුත්තං ගණ්ඨානුගණ්ඨීපදෙසු “අසම්මතො නාම අසම්මතභාවෙන ‘බ්‍රහ්මස්සුතො ත්වං ඔවදාහී’ති සඬ්ඝෙන භාරං කත්වා යපිතො”ති. ඵත්ථ බ්‍රහ්මස්ථිවෙන කිං පයොජනං. අනුගණ්ඨීපදෙයෙව “අභයගිරිවාසී වදන්ති සුත්වා සම්මතෙන චා ආණත්තො ඔවදිතුං ලහතීති ධම්මසිරිත්ථෙරො පච්ඡා අනුජානාතී”ති වුත්තං. කිං බ්‍රහ්මකාය. “පාසාදිකෙන සම්පාදෙතු”ති එත්තකමත්තෙන භික්ඛුනොවාදකො හොති. අට්ඨකථායං “භාරං කත්වා”ති ඉමිනා කිං පයොජනං, තත්තකම්පි වත්තුං අඤ්ඤා න ලහති, තෙන ච “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යපෙත්වා බාලං ගිලානං ගමිකං අවසෙසෙහි ඔවාදං ගහෙතු”න්ති (වුළුව. 414) අයං පාළි විරුජ්ඣෙය්‍යා. කථං? තස්ස හි “න, භික්ඛවෙ, ඔවාදො න පච්චාහරිතබ්බො”ති (වුළුව. 415) වනතො සම්මතාසම්මතභාවෙන නත්ථි කොථිති “පාසාදිකෙන සම්පාදෙතු”ති වත්තබ්බං සියා, වදන්තො ච ඉධ පයමෙන ආපත්තියා කාරෙතබ්බො හොතීති. හොතු අසම්මතත්තා, අකතභාරත්තා ච. ඉමස්ස ච භික්ඛුනොවාදකත්තෙ ඉමස්ස බියනෙන දුක්කටං සියා, සබ්බමෙතං අනිට්ඨං, තස්මා අට්ඨකථායං “අයමෙත්ථ භික්ඛුනොවාදකො නාමා”ති අවුත්තත්තා තථා භාරං කත්වා යපිතො ඔවදිතුං ලහතියෙව, නාඤ්ඤාති ආවරියො.

ආමිසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. විවරදානසික්ඛාපදවණ්ණනා

169. සාදිසිස්සසිති පුච්ඡා.

විවරදානසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. විවරසිඛ්ඛනසික්ඛාපදවණ්ණනා

176. වඤ්චෙත්වාති “තව ඤාතිකායා”ති අවත්වා “එකිස්සා හික්බුනියා”ති එත්තකමෙව වත්වා, තෙ හි “එකිස්සා”ති වචනං සුත්වා අඤ්ඤාතිකාය සත්තකසඤ්ඤිතො සිඛ්ඛෙසුං. ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ “විවරං නාම ඡන්තං විවරානං අඤ්ඤතරං විවර”න්ති එත්තකමෙව පාළි, තෙන වුත්තං “විවරන්ති යං නිවාසෙතුං වා පාරුපිතුං වා”තිආදි. “විකප්පනුපගං පච්ඡිම”න්ති ව ලිඛිතං, සො පමාදලෙඛො.

විවරසිඛ්ඛනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සංවිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා

181. තා හික්බුනියො දුසයිංසුති විපරිණාමො කාතඛිඛො.

182-4. සම්පදන්තීති පදසා ගච්ඡන්ති. වුත්තනයෙනෙවාති “සම්පතන්ති එත්ථාති සම්පාතො”තිආදිනා. පදගතෙ උපචාරො න ලඛිහති, අච්චාසන්නත්තා මිස්සං විය භොතීති. කුක්කුටවස්සිතපරිච්ඡින්නො මහාඅට්ඨකථායං. “තම්පි වොහාරොනා”ති ලිඛිතං. “යෙභුයොන තථා සන්නිවෙසො භොතීති කත්වා අට්ඨකථායං වුත්තං, තස්මා න පමාදලෙඛො”ති ව, “උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙන වුත්තං අට්ඨකථායං, තතො උද්ධං අද්ධයොජනලක්ඛණසම්පත්තං නාම භොතීති ගහෙතඛිඛ”න්ති ව වුත්තං. “කප්පියභූමි කිරායං...පෙ.... න වදන්තී”ති වුත්තං. දුද්දසඤ්ඤෙත්ථ කාරණං. කතරං පන තන්ති? “ගච්ඡාමාති සංවිදහති, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති වුත්තං. තත්ථ “ගච්ඡාමා”ති වත්තමානවචනන්තඤ්ච, අමග්ගෙ හික්බුනුපස්සයාදිමිහි න සම්භවතියෙව මනුස්සානං අන්තරසරාදිමිහි මග්ගසඬ්ඛෙපගමනතො, උච්චාසයනාදිඋප්පත්තිට්ඨානත්තා ව. න තිත්ථියසෙය්‍යාය වා

පබ්බතභික්ඛුභිසත්තා. ද්වාපරෙති සමීපත්ථෙ භූමිමං, තස්මා තං දස්සෙතුං පුන
 “රජීකායා”ති ආහ. සෙසඅට්ඨකථායං “එත්ථත්තරෙ සංවිදහිතෙපි භික්ඛුනො
 දුක්ඛට්ඨත්ති ආගතත්තා න සමෙති. “ගාමන්තරෙ”ති වචනතො
 අඤ්ඤාගාමස්ස උපවාරොක්ඛමනෙ එව ආපත්ති. “අද්ධයොජනෙ”ති
 වචනතො අතික්ඛමනෙයෙව යුත්තං.

185. රට්ඨහෙදෙති විලොපෙ. පොරාණගණ්ඨීපදෙ “තයොපි සඬකෙනා
 කාලදිවසමග්ගවසෙන, තත්ථ පච්ඡිමෙනෙව ආපත්ති”ති වුත්තං. “ඉමිනා
 මග්ගෙනා”ති විස්සජ්ජෙත්වා අඤ්ඤාන ගච්ඡන්ති චෙ, ආපත්තියෙවාති
 අත්ථො.

සංවිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. නාවාහිරුහනසික්ඛාපදවණ්ණනා

189. නදියා කුතො ගාමන්තරන්ති චෙ? “යස්සා නදියා”තිආදිමාහ.
 ගාමන්තරගණනායාති යස්මිං ගාමතිත්ථෙ ආරුළ්භො, තං යපෙත්වා
 අඤ්ඤාගාමගණනාය. “මාතුගාමොපි ඉධ සඬගහං ගච්ඡති”ති ආවරියස්ස
 තක්කො, තෙනෙව “උභයත්ථ එකතො උපසම්පන්නාය දුක්ඛට්ඨං,
 සික්ඛමානාය සාමණෙරියා අනාපත්ති”ති ව න වුත්තං. එසෙව නයො
 අඤ්ඤාසුපි එවරුපෙසු.

191. “ලොකස්සාදමිත්තසන්ථවවසෙන කෙළිපුරෙක්ඛාරා
 සංවිදහිත්වා”ති වුත්තත්තා අකුසලචිත්තං ලොකවජ්ජන්ති වත්තබ්බන්ති?
 න වත්තබ්බං, “කෙළිපුරෙක්ඛාරා”ති වචනං යෙභුය්‍යතාය වුත්තං.
 පොරාණගණ්ඨීපදෙ ව “තීණි විත්තාති තිස්සො වෙදනා”ති වුත්තං,
 සංවිදහනකාලෙ වා කෙළිපුරෙක්ඛාරො භික්ඛු සංවිදහති, ආපත්ති
 භික්ඛුනො ගාමන්තරොක්ඛමනෙ, අද්ධයොජනාතික්ඛමෙ වා.
 කුසලචිත්තො වා හොති පච්චවෙක්ඛන්තො, චෙතියාදීති වා පස්සන්තො,
 අඛ්‍යාකතචිත්තො වා හොති කිලමථවසෙන නිද්දායන්තොති තිච්ඡන්තාති
 ගහිතානීති වෙදිතබ්බො.

නාවාහිරුහනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. පරිපාවිතසික්ඛාපදවණ්ණනා

192. වෙටකෙති දාරකෙ. තරුණපොතකෙති පොරාණා. “පාපභික්ඛුනං පක්ඛුපච්ඡේදාය ඉදං පඤ්ඤත්තං, තස්මා පඤ්ච භොජනෙයෙවාපත්ති චුත්තා”ති ලිඛිතං.

194-7. නිජ්ජාදිතන්ති විඤ්ඤත්තියා න භොති, කින්තු පරිකථාදීහි, තස්මා ඉමිනා සික්ඛාපදෙන අනාපත්ති, තං සන්ධාය “සබ්බත්ථ අනාපත්ති”ති චුත්තං. “කථානුසාරෙන තත්ථ පසිදිත්වා දෙන්ති, ඉදං පරිපාවිතං න භොති, වට්ටන්ති”ති පට්ටසික්ඛාපදෙ චුත්තත්තාති ධම්මසිරිත්ථෙරො, උපතිස්සත්ථෙරො පන “ඉතරම්පි වට්ටතියෙවා”ති ආහ. පොරාණගණ්ඨිපදෙ පන “යස්මා දෙවදත්තො පකතියා තත්ථ භික්ඛුනිපරිපාවිතං භුඤ්ජති, තස්මා ඉමං අට්ඨුප්පත්තිං නිදානං කත්වා ඉදං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්ත”න්ති චුත්තං.

පරිපාවිතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. රහොනිසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා

198. “උපනන්දස්ස චතුත්ථසික්ඛාපදෙන වා”ති පායො.

රහොනිසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමත්තො වණ්ණනාක්කමෙන ඔවාදවග්ගො තතියො.

4. භොජනවග්ගො

1. ආවසංචිණ්ඩසික්ඛාපදවණ්ණනා

203-4. පුගස්සාති පුගෙන. කුක්කුච්චායන්තොති නිස්සරණෙනත්ථ භවිතබ්බං, තං මයං න ජානාමාති සන්තිට්ඨානස්ස කරණවසෙන “කුක්කුච්චායන්තො”ති වුව්චති. යථා හි ආයස්මා උපාලි නයග්ගාහෙන “අනාපත්ති ආවුසො සුපිනන්තො”ති (පාරා. 78) ආහ, තථා ථෙරොපි “අනාපත්ති ගිලානස්සා”ති කස්මා න පරිච්ඡින්නීති? අනත්තාධිකාරත්තා විනයපඤ්ඤත්තියා, “නායං අත්තනො ඔකාසො”ති පටික්ඛිත්තත්තා, සික්ඛාපදස්ස අපරිපුණ්ණත්තා. පට්ටපාරාජිකසික්ඛාපදෙ පරිපුණ්ණං කත්වා පඤ්ඤත්තෙයෙව හි සො ථෙරො “අනාපත්ති සුපිනන්තො”ති ආහ

“අඤ්ඤානු සුපිනන්තා”ති වුත්තපදානුසාරෙනාති. යස්මා ඔදිස්ස අයාවදන්තොව දායකානං පිළා නත්ථි, තස්මා “අනොදිස්ස යාවදන්තො”ති වුත්තං.

208. “අන්තරාමග්ගෙ එකදිවස’න්ති එකංයෙව සන්ධාය වුත්ත’න්ති ව “එසෙව නයොති වුත්තනයමෙව දස්සෙතුං ගන්ත්වා පච්චාගච්ඡන්තො භිතිආදිමාහා”ති ව “සුද්ධවිත්තො හුත්වා පකතිගමනෙව භුඤ්ජිතුං ලහති”ති ව “අගිලානස්ස ගිලානසඤ්ඤිතො කායෙන සමුට්ඨාති”ති ව ලිඛිතං.

ආවසථපිණ්ඩසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. ගණභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

209-218. ගුළ්භපට්ඨිඡන්තොති අපාකටොව. එකො පුත්තෙනාති එකස්සෙකං හත්තං “අහං අඤ්ඤාන නිමන්තිතො”ති න වුච්චති. “සචෙ එකතො ගණ්හන්ති , ගණභොජනං හොති”ති (පාවි. අට්ඨ. 217-218) වුත්තන්තා චත්තාරො උපාසකා චත්තාරො හික්බු විසුං විසුං නිමන්තෙත්වා හත්ථපාසෙ යිතානං චෙ දෙන්ති, ගණභොජනං හොති එවාති එකෙ, තං න යුත්තං විය. “විඤ්ඤත්තිතො පසවනෙ ගණස්ස එකතො ගහණෙ ඉමිනා සික්ඛාපදෙන ආපත්ති, විසුං ගහණෙ පණිතභොජනසුපොදනවිඤ්ඤත්තිහි”ති ලිඛිතං. “විඤ්ඤත්තිතො පසවනං අට්ඨුප්පත්තිවසෙන අට්ඨකථායං අනුඤ්ඤාතං. සුපොදනාදිවසෙන තත්ථ ආපත්ති එවා”ති වුත්තං, තං න යුත්තං. කස්මා? පරිවාරෙ (පරි. 168) එව ද්විත්තං ආකාරානං ආගතත්තා, තස්මා අට්ඨකථායං “අනුඤ්ඤාත”න්ති දුටුත්තං. අට්ඨුප්පත්තියංයෙව පාකටන්ති “පදභාජනෙ න වුත්ත’න්ති චත්තබ්බං. එකතො ගණ්හන්ති ගහිතහත්තාපි අඤ්ඤා යාව ගණ්හන්ති, තාව චෙ තිට්ඨන්ති, එකතො ගණ්හන්තියෙව නාම. “ගච්ඡති චෙ, අනාපත්ති”ති වදන්ති.

එත්ථාහ – “පටිග්ගහණමෙව හෙත්ථ පමාණ”න්ති වුත්තං, අථ කස්මා පාළියං “ගණභොජනං නාම යත්ථ චත්තාරො...පෙ.... භුඤ්ජන්ති, එතං ගණභොජනං නාමා”ති (පාවි. 218) වුත්තන්ති? වුච්චති – යත්ථාති උපයොගත්තෙ භූමිමච්චනං. චත්තාරොති ගණස්ස හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදනිදස්සනං. පඤ්චන්තං භොජනානන්ති ආපත්තිප්පහොනකභොජනනිදස්සනං. අඤ්ඤාතරෙන භොජනෙන නිමන්තිතාති අකප්පියනිමන්තනනිදස්සනං.

නිමන්තනවසෙනෙව පන ගණභොජනස්ස චුත්තත්තා “නිමන්තිතා භුඤ්ජන්තිති චුත්ත”න්ති චුත්තං. “අඤ්ඤතරං භොජනං විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජන්ති”ති පන න චුත්තං අට්ඨුප්පත්තියංයෙව පාකටත්තා. යං භුඤ්ජන්තිති එවං සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. තත්ථ භුඤ්ජන්තිති පටිග්ගාහකනියමවචනං. න හි අප්පටිග්ගහිතකං භික්ඛු භුඤ්ජන්ති. ඉදං චුත්තං හොති “ගණස්ස යතො පටිග්ගහිතාභාරභොජනහෙතු පාවිත්තිය”න්ති. ආගන්තුකපට්ටං මොසසුත්තෙන සිබ්බිත්වා යපෙන්නි, තත්ථ අනුචාතෙ යථා එකතලං හොති, තථා හත්ථෙහි සට්ටෙති. වලෙකීති ආවට්ටෙති. පරිවත්තනන්ති සුත්තං ගණ්හන්තානං සුඛග්ගහණත්ථං සුත්තපරිවත්තනං කරොති, පට්ටං සිබ්බන්තානං සුඛසිබ්බනත්ථං පට්ටපරිවත්තනඤ්ච. නවවීරකාරකො ඉධාධිජ්ජෙතො, න ඉතරොති. “බිම්බිසාරං ආපුච්ඡිත්වා සම්භාරෙ කශිරමානෙයෙව කාලා අතික්කන්තා, පච්ඡා ගණභොජනසික්ඛාපදෙ පඤ්ඤත්තෙ භගවන්තං උපසඬකමිත්වා පුච්ඡී”ති වදන්ති, අඤ්ඤථා අට්ඨකථාය විරුජ්ඣානතො.

220. “ද්වෙ තයො එකතොති යෙපි අකප්පියනිමන්තනං සාදිශිත්වා”තිආදිවචනෙන අකප්පියනිමන්තනපච්චයා එව අනාපත්ති, විඤ්ඤත්තිතො ආපත්තියෙවාති දිපෙති. අනිමන්තිතො චතුත්ථො යස්ස තදෙනං අනිමන්තිතචතුත්ථං. එස තයො සබ්බන්ථ. පවෙසෙත්වාති නිසිදාපෙත්වා. විවරදානසමයලද්ධකචතුක්කං විවරකාරසමයලද්ධකචතුක්කන්ති එවමාදිති. තානි වාති යෙහි භොජනෙහි විසඬකෙතො නත්ථි, තානි. මහාථෙරෙති උපසම්පන්නෙ. අට්ඨත්වාති යිතෙන නිමිත්තං දස්සිතං හොති. තත්ථ තත්ථ ගන්ත්වාති රජිකාදීසු භික්ඛුසමීපෙ ගන්ත්වා. ඉමස්මිං පන සික්ඛාපදෙ කත්ථවි පොත්ථකෙ “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, විවරදානසමයෙ ගණභොජනං භුඤ්ජිතුං. එවඤ්චිදං භගවතා භික්ඛුන”න්ති පායො දිස්සති. කත්ථවි “භුඤ්ජිතු”න්ති වත්වා “එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, ඉමං සික්ඛාපදං උද්දිසෙය්‍යාථා”ති පායො, අයං සොභතො.

ගණභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. පරම්පරාගෝපනසික්ඛාපදවණ්ණනා

221. අධිට්ඨතාති නිව්චප්පවත්තා. බදරචුණ්ණසක්කරාදීහි යොජිතං බදරසාලවං. කිරකම්මකාරොනාති කිරස්ස කම්මකාරොන.

226. “විකප්පෙත්වා ගණ්හාහි”ති එත්ථාහු පොරාණත්ථෙරා “භගවතො සම්මුඛා අවිකප්පෙත්වා ගෙහතො නික්ඛමිත්වා රටීකාය අඤ්ඤතරස්ස භික්ඛුතො සන්තිකෙ විකප්පෙසි, විකප්පෙත්තෙන පන ‘මය්හං භත්තපච්චාසං ඉත්ථන්තාමස්ස දම්මී’ති වත්තබ්බං, ඉතරොන වත්තබ්බං ‘තස්ස සන්තකං පරිභුඤ්ජ වා යථාපච්චයං වා කරොහි’”ති. පඤ්චස්ස සහධම්මිකෙස්ස සම්මුඛා ධීතස්ස සහධම්මිකස්ස යස්ස විකප්පෙතුකාමො, තං සහධම්මිකං අදිස්වා ගහට්ඨස්ස වා සන්තිකෙ, සයමෙව වා “පඤ්චස්ස සහධම්මිකෙස්ස ඉත්ථන්තාමස්ස විකප්පෙමී”ති වත්වා භුඤ්ජිතබ්බන්ති එකෙ, එවං සති ථෙරො තස්මිංයෙව නිසින්තොව තථා වාචං නිව්ඡාරොත්වා පටිග්ගණ්හාහිති තක්කො දිස්සති. මහාපච්චරියාදිස්ස පන පරම්මුඛා විකප්පනාව චුත්තා, සා “තෙන භානන්ද, විකප්පෙත්වා ගණ්හාහි”ති ඉමිනා සමෙති, තථාපි මාතිකාට්ඨකථායං (කඬ්ඛා. අට්ඨ. පරම්පරාගෝපනසික්ඛාපදවණ්ණනා) “තස්මා යො භික්ඛු පඤ්චස්ස සහධම්මිකෙස්ස අඤ්ඤතරස්ස ‘මය්හං භත්තපච්චාසං තුය්හං දම්මී’ති වා ‘විකප්පෙමී’ති වා එවං සම්මුඛා වා ‘ඉත්ථන්තාමස්ස දම්මී’ති වා ‘විකප්පෙමී’ති වා එවං පරම්මුඛා වා”ති වචනතො සහධම්මිකස්ස සන්තිකෙ එව වත්තබ්බං, න සයමෙවාති දිස්සති. යස්මා අයං පච්ඡිමනයො පොරාණගණ්ඨිපදෙනපි සමෙති, තස්මා ඉධ මාතිකාට්ඨකථානුසාරෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. එත්ථ කිඤ්චාපි “තෙ මනුස්සා...පෙ.... ගෝපනමදංස්ස”ති වචනතො අකප්පියනිමන්තනං පඤ්ඤායති, තථාපි ථෙරස්ස කුක්කුච්චුප්පත්තිකාරණෙන භත්තෙන සො නිමන්තිතොති වෙදිතබ්බො. අඤ්ඤථා පරතො “ද්වෙ තයො නිමන්තනෙ එකතො භුඤ්ජති”ති වචනෙන, අනාපත්තිවාරොන ව විරුජ්ඣති.

229. එත්ථායං විචාරණා – “අඤ්ඤො මනුස්සො පත්තං ගණ්හාහි, න දාතබ්බ”න්ති වචනතො අපරභාගෙ අකප්පියනිමන්තනෙන නත්ථි පයොජනං, පුබ්බභාගෙයෙව අකප්පියනිමන්තනෙන පයොජනන්ති ස්වෙපි භත්තෙ ආගච්ඡෙය්‍යාථාති එත්ථ කතරං අකප්පියනිමන්තනං, තස්මා අධිප්පායො චෙත්ථ පමාණන්ති. න, “පිණ්ඩාය වරිත්වා ලද්ධභත්තං භුඤ්ජති, ආපත්ති”ති වචනතොති. තත්ථ “ස්වෙපි භත්තෙ”ති එත්ථ යථා වචනමත්තං අග්ගභෙත්වා

අකප්පියනිමන්තනක්කමෙන අත්ථො ගහිතො, තථා “පිණ්ඩාය වරින්වා”ති එත්ථාපි අත්තරා අකප්පියනිමන්තනෙන ලද්ධහත්තං සන්ධාය චුත්තන්ති අත්ථො ගහෙතබ්බො. පිණ්ඩාය හි වරන්තං දිස්වා “එත්ථ, හන්තෙ, හත්තං ගණ්හථා”ති දින්නම්පි අකප්පියනිමන්තනෙන ලද්ධං නාම හොති. වොහාරෙන පන “පිණ්ඩාය වරින්වා ලද්ධහත්ත”න්ති වුවචති, එවංසම්පදමිදං දට්ඨබ්බං. අඤ්ඤථා මාකිකාට්ඨකථායං “ගණ්හොජනෙ චුත්තනයෙනෙව පඤ්චහි හොජනෙහි නිමන්තිතස්ස...පෙ.... පරස්ස පරස්ස හොජනෙ”ති චුත්තවචනවිරොධො. ඉදඤ්චි වචනං යෙන පට්ඨං නිමන්තිතො, තතො පට්ඨනිමන්තිතං ආදාය ගතො පරස්ස පරස්ස නිමන්තනකදායකස්ස හොජනෙති අත්ථපරිදිපනතො නිමන්තනතො ලද්ධහත්තස්ස හොජනයෙව ආපත්තීති දීපෙති. “ද්වෙ තයො නිමන්තනෙ එකතො”ති වචනෙනපි සමෙති, අඤ්ඤථා “යෙන නිමන්තිතො, තස්ස හොජනතො පරස්ස හොජනෙ”ති එත්තකං වත්තබ්බං සියා, පාළියං වා “නිමන්තනෙන එකතොභුඤ්ජති”ති එත්තකං වත්තබ්බං සියා. දුතියනිමන්තනස්ස පට්ඨහොජනෙ ආපත්තිප්පසඬගනිවාරණත්ථං. “යෙන යෙනා”තිආදි චුත්තං. නිමන්තනපටිපාටියා භුඤ්ජතීති පාළිති වෙ? න, “අනාපත්ති නිව්චහත්තෙ”තිආදිපාළිවිරොධතො.

ගණ්ඨීපදෙ පන “පිණ්ඩාය වරින්වා ලද්ධහත්තං කස්මා භුඤ්ජතුං න ලහතීති වෙ? ‘පරම්පරහොජනං නාම පඤ්චන්තං හොජනානං අඤ්ඤතරෙන හොජනෙන නිමන්තිතො, තං ධූපෙත්වා පඤ්චන්තං හොජනානං අඤ්ඤතරං හොජනං භුඤ්ජති, එතං පරම්පරහොජනං නාමා’ති චුත්තත්තා”ති ලිඛිතං. යදි එවං නිව්චහත්තාදිකම්පි න වට්ටතීති ආපජ්ජතීති නිව්චහත්තාදි ඔදිස්සකන්ති වෙ? තං න, තදඤ්ඤස්ස අත්තතො ධනෙන නිප්ඵන්තස්ස, සඬ්ඝතො ලද්ධස්ස වා පාතො පවනකයාගු වෙ සනා හොති, තස්සාපි, එකකුට්ඨකං ගාමං උපනිස්සාය විහරතො භික්ඛාවරියවසෙන ලභිතබ්බනිව්චහත්තස්ස ච අකප්පියභාවප්පසඬගතො. තත්ථ භික්ඛාවරියවසෙන ලද්ධං න කප්පති නිමන්තනකානං අප්පසාදාවහනතොති වෙ? න, “පඤ්ච හොජනානි ධූපෙත්වා සබ්බත්ථ අනාපත්ති”ති වචනවිරොධතො. බාදනීයම්පි හි පරස්ස බාදිත්වා භුත්තත්තා නිමන්තනහොජනං අභුඤ්ජන්තො අප්පසාදං කරොති එව, තස්මා අප්පසාදාවහං අප්පමාණං, තස්මා නිව්චහත්තාදි ඔදිස්සකං න සම්භවති. අපිච හෙට්ඨා චුත්තනයෙන සද්ධිං ඉධ චුත්තනයෙන සංසන්දිත්වා යං යං බමති, තං

තං ගහෙනබ්බන්ති සබ්බොපි කෙසඤ්චි ආවරියානං විනිච්ඡයො. ආවරියස්ස පන විනිච්ඡයො අන්තෙ ආවි භවිස්සති. “බීරං වා රසං වා පිවතො අමිස්සමිපිති අධිජ්ජායො”ති චුත්තං. ගණ්ඨීපදෙ “හෙට්ඨා ඔදනෙනාමිස්සෙත්වා උපරි තිට්ඨති”ති ලිබ්බතං.

මහාඋපාසකොති ගෙහසාමිකො. මහාඅට්ඨකථායං “ආපත්ති”ති වචනෙන කුරුන්දියං “වට්ටති”ති වචනං විරුද්ධං විය දිස්සති. “ද්විත්තමිපි අධිජ්ජායො මහාපච්චරියං විචාරිතො”ති ලිබ්බතං. “චාරිත්තතොති ‘සන්තං භික්ඛුං අනාපුච්ඡා’ති පරතො චත්තබ්බතො”ති චුත්තං. වට්ඨිකම්මං අවිකප්පනං. එත්ථ “මහාඋපාසකො භික්ඛු නිමන්තෙති...පෙ.... පච්ඡා ලද්ධං හත්තං භුඤ්ජන්තස්ස ආපත්ති. පිණ්ඩාය වරිත්වා ලද්ධහත්තං භුඤ්ජති, ආපත්ති”ති අට්ඨකථායං වචනතො, “කාලස්සෙව පිණ්ඩාය වරිත්වා භුඤ්ජිමිහා”ති පාළිතො, බන්ධකෙ “න ච, භික්ඛුවෙ, අඤ්ඤත්‍ර නිමන්තෙන අඤ්ඤස්ස භොජ්ජයාගු පරිභුඤ්ජිතබ්බා, යො පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, යථාධම්මො කාරෙතබ්බො”ති (මහාව. 283) වචනතො ච නිමන්තෙත්වා වා පචෙදෙත්‍ර අනිමන්තෙත්වා වා, පයමගහිතනිමන්තනස්ස භික්ඛුතො පයමනිමන්තනභොජනතො අඤ්ඤං යං කිඤ්චි පරසන්තකං භොජනං පරම්පරභොජනාපත්තිං කරොති. අත්තතො සන්තකං, සඛිසගණතො ලද්ධං වා අගහට්ඨසන්තකං වට්ටති, නිමන්තනතො පයමං නිබද්ධත්තා පන නිව්චහත්තාදි පරසන්තකමිපි වට්ටති. බන්ධකෙ “න ච, භික්ඛුවෙ...පෙ.... යථාධම්මො කාරෙතබ්බො”ති (මහාව. 283) වචනං පරසන්තකභොජනචුත්තනියමනං. තතො හත්ථකොච නො තක්කොති ආවරියො.

පරම්පරභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. කාණ්ඩාතාසික්ඛාපදවණ්ණනා

31-3. පටියාලොකනති පච්ඡිමං දෙසං. පුච්ඡගණනායාති අතිරික්තපුච්ඡගණනායාති අත්ථො. සචෙ “අපාටෙය්‍යාදිඅත්ථාය සජ්ජිත”න්ති සඤ්ඤාය ගණ්හාති, අවිත්තකත්තා සික්ඛාපදස්ස ආපත්ති එව. අථ උග්ගහිතං ගණ්හාති, න මුච්චතියෙව. අසංවිහාගෙ පන අනාපත්ති අකප්පියත්තා. අවිත්තකතා පඤ්ඤත්තිජානනාභාවෙනෙව, න වත්ථුජානනාභාවෙනාති එකෙ.

න, මාතිකාටියකථායං “පාටෙය්‍යාදිඅත්ථාය සජ්ජිතභාවජානන”න්ති අඩගෙසු අවුත්තත්තා. පොරාණගණ්ඨීපදෙ පනෙවං වුත්තං “එකෙන වා අනෙකෙහි වා ද්වත්තිපත්තපුරෙසු ගහිතෙසු තෙසං අනාරොචනෙන වා සයං වා ජානිත්වා යො අඤ්ඤං ගණ්හාති, තස්ස දුක්කටං. එකතො තීසු, චතුසු වා පච්චියෙසු එකෙන චෙ ද්වෙපත්තපුරා ගහිතා, දුතියෙ ද්වෙ ගණ්හන්තෙ පයමො චෙ න නිවාරෙති, පයමස්ස පාවිත්තියං. නිවාරෙති චෙ, අනාපත්ති, දුතියස්සෙව දුක්කට”න්ති. සචෙ සඤ්චිච්ච න වදති, පොරාණගණ්ඨීපදෙ වුත්තනයෙන පාවිත්තියං, මාතිකාටියකථාවසෙන (කඩ්ධා. අට්ඨ. කාණ්ඩාසංකපදවණ්ණනා) දුක්කටං. “අතිරෙකපටිග්ගහණ”න්ති තත්ථ පඤ්චමං අඩගං වුත්තං, තස්මා අප්පටිග්ගහිතත්තා න පාවිත්තියං, කත්තබ්බාකරණතො පන දුක්කටං. අඤ්ඤා කිරියාකිරියං ඉදං ආපජ්ජති, අනිවාරණං, අනාරොචනං වා ඡට්ඨංගං වත්තබ්බං සියා. එකනිකායිකානං වාති එත්ථ “ආසන්නවිහාරහික්ඛු, ආසන්නආසනසාලාගතා වා සචෙ විසභාගෙහි ආනීතං න පටිග්ගණ්හන්ති, ‘ආරාමිකාදීනංයෙව වා දාපෙන්නී’ති ජානාති, යත්ථ පරිභොගං ගච්ඡති, තත්ථ දාතුං වට්ටති”ති වුත්තං. “ද්වත්තිපත්තපුරා”ති වචනතො පච්ඡිආදීසු අධිකම්පි ගණ්හතො අනාපත්ති”ති කෙච්චිනියධරමානිතො වදන්ති, තං තෙසංයෙව නිසිදතු, ආචරියා පන “පච්ඡිආදීසුපි උක්කට්ඨපත්තස්ස පමාණවසෙන ද්වත්තිපත්තපුරා ගහෙතබ්බා. උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදකථා හෙසා”ති වදන්ති.

කාණ්ඩාසංකපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. පයමපවාරණසික්ඛාපදවණ්ණනා

236. යාවදත්ථපවාරණාය පවාරිතා කිඤ්චාපි “පවාරිතා”ඉච්චෙව අධිජ්ජෙතා අට්ඨුජ්ජත්තියාව, අථ ඛො පච්ඡිමාව ඉධාධිජ්ජෙතා.

237. “අලමෙතං සබ්බ”න්ති වුත්තත්තා අතිරිත්තං නාම හොති. භික්ඛුස්ස ඉදම්පි තෙ අධිකං, ඉතො අඤ්ඤං න ලච්ඡතීති කිර අත්ථො.

238-9. “අසනං පඤ්ඤායතී”ති එතෙනෙව “භුත්තාවී”ති එතස්ස සිද්ධත්තා විසුං අත්ථසිද්ධි නත්ථි. යදි අත්ථි, අඩගානං ඡක්කත්තදස්සනන්ති. වුත්තම්පි චෙතන්තිආදි පවාරණඩගානං පඤ්චකත්තදස්සනං. වරකොති යො කොච්චි වරකො. “පවාරණං පන ජනෙතියෙවාති විසුං සිත්ථං වොදකං කරොන්ති, පවාරණං න ජනෙති. යාගුං වා පිචන්තො පයමං උදකං පිචති, වට්ටති. අවසිට්ඨං

හෙට්ඨාසිත්ථං පචාරණං න ජනෙතී”ති ලිඛිතං. උපතිස්සත්ථෙරො “ජනෙතියෙවා”ති වදති, තං න ඉච්ඡන්ති ආචරියා. හජ්ජිතපිට්ඨන්ති තණ්ඩුලවුණ්ණමෙව. හජ්ජිතසත්තුයො පිණ්ඩෙත්වා කතමොදකො සත්තුමොදකො.

“යාගුසිත්ථමත්තානෙව ද්වෙ...පෙ.... පටික්ඛිපති, න පචාරෙති”ති වුත්තත්තා පරචඩ්කමච්ඡාදයො පක්ඛිපිත්වා පක්කයාගුං පිචන්තො සචෙ අඤ්ඤං තාදිසංයෙව පටික්ඛිපති, පචාරණා න භොතීති කිර ධම්මසිරිත්ථෙරො. සචෙ අඤ්ඤං පටික්ඛිපති, න පචාරෙති. කස්මා? අසනසඬ්ඛාතස්ස විජ්ජකතභොජනස්සාභාවතො. භොජනසාලායං භුඤ්ජන්තො වෙ, අත්තනො අපාපුණනකොට්ඨාසං අභිහටං පටික්ඛිපති, න පචාරෙති. කාමං පටික්ඛිපති, පත්තෙ පන ආරාමිකො ආකිරති, තතො භුඤ්ජිතුං න වට්ටති. ඉදඤ්චි බුද්ධජ්ජෙට්ඨකුට්ඨිකානෙසනාය උජ්ජන්තෙයෙව සඬ්ඛං ගච්ඡති. යථා හි සඬ්ඛතො උද්ධට්ඨිණ්ඩං දුස්සිලො දෙති, තං පටික්ඛිපති, න පචාරෙති, එවංසම්පදමිදං. “විසභාගො ලජ්ජී වෙ දෙති, තං තෙන සම්භොගං අකත්තුකාමතාය පටික්ඛිපති, පචාරෙතීති අපරෙ”ති වුත්තං. පරිවෙසනායාති හත්තග්ගෙ. “මංසෙන රසං, මංසඤ්ච රසඤ්ච මංසරසන්ති ආපජ්ජනතො ‘මංසරස’න්ති වුත්තෙ පටික්ඛෙපතො භොති, මංසස්ස රසං මංසරසන්ති විග්ගහො නාධිජ්ජෙතො”ති වුත්තං. මංසකරම්ඛකො නාම...පෙ.... වට්ටතීති සුද්ධයාගු එව භොති. අජ්ජපචාරණමිස්සකකරම්ඛකොයෙව භොති, තස්මා න පචාරෙති, තෙන වුත්තං පරතො “ඉදඤ්ච කරම්ඛකෙන න සමානෙතඛ්ඛ”න්තිආදි, තස්මා “තං අභිහරිත්වා කඤ්ජියං ගණ්හථා”ති වදන්තං පටික්ඛිපති, පචාරණා න භොතී”ති ච “මිස්සකයාගුං ගණ්හථා”ති අවුත්තත්තා ‘සම්මිස්සිතං විසුං කත්වා දෙතී’ති වුත්තත්තා”ති ච වුත්තං, යස්මා යාගුමිස්සකන්ති එත්ථ පදද්වයෙ පචාරණාරහස්ස නාමග්ගහණං නත්ථි, තස්මා තත්ත්වෙ යාගු බහුතරා වා භොති සමසමා වා, න පචාරෙති. කස්මා? තත්ථ අභිහාරකපටික්ඛෙපකානං යාගුසඤ්ඤත්තා. යාගු වෙ මන්දා, හත්තං බහුතරං, පචාරෙති. කස්මා? තෙසං උභින්නම්පි තත්ථ භින්නසඤ්ඤත්තාති තක්කො ආචරියස්ස. හත්තමිස්සකෙ පචාරණාරහස්ස නාමස්ස සබ්භාවතො සබ්බදා පචාරෙති එව. මිස්සකෙ පන වුත්තනයෙන කාරණං වත්තඛ්ඛං. විසුං කත්වා

දෙනීති යථා භත්තසිට්ඨං න පතති, තථා ගාල්භං භත්තොන පිළෙක්වා පරිස්සාවෙන්වා දෙති.

අකප්පියකතන්ති එත්ථ “කප්පියං අකාරාපිනෙහි කදලිප්ඵලාදීහි සද්ධිං අතිරිත්තං කප්පියං කාරාපෙත්වාපි තං කදලිප්ඵලාදිං යපෙත්වා අවසෙසං භුඤ්ජිතුං වට්ටති. අමිස්සකරසත්තා පුන තාති කප්පියං කාරාපෙත්වා අඤ්ඤස්මිං භාජනෙ යපෙත්වා අතිරිත්තං කාරෙත්වා භුඤ්ජිතුං වට්ටති. කස්මා? පුබ්බෙ තෙසු විනයකම්මස්ස අනාරුල්භත්තා”ති වදන්ති. “භුත්තාවිනා ව පචාරිතෙන ආසනා වුට්ඨිතෙන කත”න්ති වචනතො භුත්තාවිනා අප්පචාරිතෙන ආසනා වුට්ඨිතෙන කත්තබ්බන්ති සිද්ධං, තස්මා “පාතොව අද්ධානං ගච්ඡන්තෙසු ද්විසු එකො පචාරිතො අවුට්ඨිතො තත්ථ නිසීදති, සො ඉතරෙන පිණ්ඩාය වරිත්වා ලද්ධං භික්ඛං අත්තනා අභුත්වාපි ‘අලමෙතං සබ්බ’න්ති කාතුං ලභති ඵලා”ති වුත්තං, තං සුක්කපක්ඛෙ “භුත්තාවිනා කතං හොති”ති ඉමිනාව සිද්ධං, තස්මිං පක්ඛෙ අත්තනො සත්තචගානි න පුරෙන්නි, කණ්ඨපක්ඛෙ පටිභාගෙන සත්ත වුත්තානීති වෙදිතබ්බං. භුත්තාවිනා අප්පචාරිතෙන ආසනා වුට්ඨිතෙන, අවුට්ඨිතෙන වා කතං හොති, වට්ටති. “පචාරිතෙන ආසනා අවුට්ඨිතෙනෙවා”ති ඉමං පන අත්ථවිකප්පං දීපෙතුං “සත්තචගානි වුත්තානී”තිපි වත්තුං වට්ටති. සො පුන කාතුං න ලභති පයමං කතස්ස පුන තෙනෙව කත්තබ්බප්පසචගතො. යඤ්ච අකතං, තං කත්තබ්බන්ති හි වුත්තං. අථ සොව පයමො පුන කත්තුකාමො හොති, අඤ්ඤස්මිං භාජනෙ පුබ්බෙ අකතං කාතුං ලභති. දුතියො පයමභාජනෙපි කාතුං ලභති. “යෙන අකතං, තෙන කාතබ්බ”න්ති හි වුත්තං. ඉමමෙවත්ථං සන්ධාය “යෙන යං පයමං කප්පියං කතං, තමෙව සො පුන කාතුං න ලභති, අඤ්ඤෙන කාතබ්බ”න්ති ලිඛිතං. තත්ථ තත්ති තං පයමං කතන්ති අත්ථො. පෙසෙත්වා කාරෙතබ්බන්ති එත්ථ අනුපසම්පන්නො වෙ ගතො, තත්ථයෙන එකෙන භික්ඛුනා පටිග්ගාහෙත්වා අපරෙන කාරෙතබ්බන්ති තත්ථ එකොව එවමෙව කාතුං න ලභති. “යං කිඤ්චි ගිලානං උද්දිස්සා”තිආදිවචනතො විහාරාදිසු ගිලානස්ස පාපුණනකොට්ඨාසම්පි ගිලානාතිරිත්තං නාම, තස්මා වට්ටති”ති වදන්ති. ආභාරත්ථායාති විකාලෙ ඵලාති එකෙ.

241. කායකම්මං අජ්ඣාභරණතො. වච්ඡිකම්මං වාචාය “අතිරිත්තං කරොථ භත්තෙ”ති අකාරාපනෙනාති වෙදිතබ්බං.

පටිමපචාරණසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. දුතියපචාරණසික්ඛාපදවණ්ණනා

243. සාධාරණමෙවාති සබ්බපචාරණානං සාධාරණං “යාවත්තකං ඉච්ඡසි”ති ඉදං.

දුතියපචාරණසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. විකාලභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

247-9. නටානං නාටකානි නටනාටකානි, සිතාහරණාදීනි. මූලඤ්ච තං බාදනීයඤ්චාති මූලබාදනීයං. එස නයො සබ්බත්ථ. පිට්ඨන්ති චුණ්ණං. බාරකමූලන්ති යුපසමූලං. වච්චුමූලං නෙළියමූලං. තම්බකං වචං. තණ්ඩුලෙයාකං වූළකුහු. වත්ථුලෙයාකං මහාකුහු. වජ්කලී නිකොට්ඨං. ජජ්ඣරී භිරතො.

කොට්ඨං ජරට්ඨං වූච්චති. ගණ්ඨී මුහුකුලමුදු විවයත්ථ වජමුජු වදුළචි.

වජ්ජයෙතිමෙ කිංසුකං, හලිද්දි. කසෙරුකො, කට්ඨලවන්ති තස්ස නාමං. අම්බාටකං අමූලකං පිඨල කක්කුල. මසාලු කිනළ. ආලුච කළි තඩ්ඪිඅළි අලස කට්ඨසල නමෙදති මෙර. සිග්ගු සිරි කොළ කාලකං නෙකළචි. බීරවල්ලිකන්දො තුමුරොරියො හොති. සඬ්ඛතො ධොවනමෙව. අයං “පරිසඬ්ඛාරො”ති ලිඛිතං. බීරකාකොලී කිරිකවෙළි. ජීවිකං ජීවිහි. උසහක උම්මසුචිසි.

භිත්තාලං කිතිලි. කුත්තාල තොහො තිලිසතා පදිකළිරො පටසෙවලකළි. කරමන්දකං කරම්බ දණ්ඩොකිර උදකජොති කණ්ඩකො. “සිඬ්ඪසතකොතිපි වූච්චති”ති ලිඛිතං. එග්ගව හකිළි. නත්තමාලන්ති කරඤ්ජි.

සෙල්ලු ලොහොලියං. කාසමද්දක කුදුවචලි අනසිකින. උම්මාදිය මෙලෙලිදිය. වීනමුග්ගො වෙනමුත්ති හුරමුග්ග. රාජමාසො මාහවිලිති. අග්ගිමන්තො මුඤ්චි. සුනිපණ්ණකො තිපිලවනිනාළිකා තිලක. භූමියං ජාතලොඤ්ඤි එත්ථ ලොඤ්ඤාමස්ස සාධාරණත්තා “භූමිය”න්ති විසෙසෙත්වා වුත්තං. බ්‍රහ්මීපත්තං දෙමෙනෙයෙ පණසා. “දීපවාසිනො වදන්ති”ති සිලීලං

කත්වා කස්මා චුත්තන්ති චෙ? “බාදනීයත්ථං ඵරතීති ලක්ඛණෙන අසමානත්තා”ති චුත්තං. පදෙලිචිතිතෙකි. සුලසිපණ්ණන්ති තසාපලිකං.

අගන්ධිකපුප්ථං කර්ස්සයෙති චෙකවාදිදපුප්ථං චෙලෙපතිමලං. ජීවන්තිපුප්ථං ජීවිතන්දිගමලං. බකුල මුට්ඨවලං. කුය්‍යක පුනපුන්තාමපුන්තරා, ජාතිසුමනං. නවමාලිකා චෙහෙමලං.

තින්තිණික කචිති විලෙයි. මාතුලුඬග ලවනො. පුස්සඵල සුපුලි. තිම්බරුසක තිගිබ්බෙරෙහිති සුසතුධුත. තිපුසවාතිඬගණ ධුතතිකෙණ පට්ඨි. වොච වර්ධියෙලි. මොච අතිරෙලි. ගොට්ඨඵලං පුච්චලන්ති ඵකෙ. කොට්ඨසෙ කිර අච්ඡව.

අසමුස්සි බිම්බ ඉති කෙචි. කාස්මරීති සෙපණ්ණි. අතිතෙමෙති කරියමෙතිස්ස. ජාතිඵලං කතංමෙති. කටුකඵලං තිරිරක.

තරුණඵලං කිරිඋපුලු. පොක්ඛරට්ඨි කිඤ්චක්ඛට්ඨි. සිද්ධත්ථකං සාසපං සෙනවණ්ණං. රාජිකං රත්තං හොති.

භිඬගං භිඬගුප්පතුන්ති සබ්බාපි භිඬගුවිකතියො. ඵත්ථ භිඬගුප්ප නාම පත්තසාඛා පචිත්වා කාතබ්බා. සාඛා පචිත්වා කතා සිපාටිකා. අඤ්ඤෙහි මිස්සෙත්වා කතාති කෙචි. තකං කට්ඨජන්ති අග්ගිකෙලිති. නිකිතිස්සාකාලෙසයො. තිමෙර, තකපත්ති පසාඛාපත්තෙ පචිත්වා කාතබ්බා. “තකපණ්ණි සාවති ඵච කාතබ්බා”ති ලිඛිතං.

විකාලභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. සන්තිධිකාරකසික්ඛාපදවණ්ණනා

253. අපරජ්ජු සන්තිධි නාම හොතීති අත්ථො. අජ්ජ පටිග්ගහිතන්ති න කෙවලං පටිග්ගහිතමෙව, අථ ඛො උග්ගහිතකම්පි, තෙනෙව අට්ඨකථායං “පටිග්ගණ්හාති, ආපත්ති දුක්කට්ඨසාති ඵචං සන්තිධිකතං යං කිඤ්චි යාවකාලිකං වා යාමකාලිකං වා අජ්ඣොභරිතුකාමතාය ගණ්හන්තස්ස පටිග්ගහණෙ තාව ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”ති චුත්තං. යදි තං පට්ඨමෙව

පටිග්ගහිතං, “පටිග්ගහණෙ තාවා”ති න වත්තබ්බං, තස්මා වෙදිතබ්බමෙනං
“අත්තනො කාලෙ ගහිතං අජ්ජ පටිග්ගහිත’න්ති වුත්ත”න්ති.

එත්ථාහ - යථා පඤ්ච හෙසජ්ජානි උග්ගහිතකානි අනාධිප්පෙනානි.
සත්තාහානික්කමෙ අනාපත්ති අනජ්ඣොහරණියත්තා, තථා ඉධාපි
උග්ගහිතකං නාධිප්පෙනන්ති? එත්ථ වුච්චති - හෙසජ්ජසික්ඛාපදෙ (පාරා. 618
ආදයො) උග්ගහිතකං නාධිප්පෙනන්ති යුත්තං අත්තනො
කාලාතික්කමනමත්තෙන තත්ථ ආපත්තිජ්පසඬගතො. එත්ථ න යුත්තං
අත්තනො කාලාතික්කමනමත්තෙන ආපත්තිජ්පසඬගාභාවතො.
අජ්ඣොහරණෙනෙව හි එත්ථ ආපත්තීති අධිප්පායො, තස්මා
අනුගණ්ඨිපදමතෙන අජ්ජ උග්ගහෙත්වා පුනදිවසෙ භුඤ්ජන්තො ද්වෙ
ආපත්තියො ආපජ්ජති.

තත්ත්වයං විචාරණා - අත්තනා භුඤ්ජිතුකාමො අජ්ජ උග්ගහෙත්වා පුනදිවසෙ
භුඤ්ජති, ද්වෙ ආපත්තියො ආපජ්ජති. සාමණෙරාදීනංයෙව අත්ථාය
උග්ගහෙත්වා ගහිතං පුනදිවසෙ පටිග්ගහෙත්වා භුඤ්ජන්තො ආපත්තියා න
කාරෙතබ්බොති. පටිග්ගණ්භානි, ආපත්ති දුක්කට්ඨසානි එත්ථායමධිප්පායො -
සචෙ බෙලට්ඨසීසො විය දුතියතතියාදිදිවසත්ථාය අජ්ජ පටිග්ගහෙත්වා
සාමණෙරාදීනං ගොපනත්ථාය දෙති, තස්ස පුනදිවසෙ අජ්ඣොහරණත්ථං
පටිග්ගහණෙ ආපත්ති දුක්කට්ඨසානි සම්භවති. සයමෙව සචෙ තං ගොපෙත්වා
යපෙති, පුනදිවසෙ පතිතං කචචරං දිස්වා විමතිවසෙන වා පටිග්ගණ්භතො
පටිග්ගහණතොව ආපත්ති දුක්කට්ඨසානි සම්භවති. නො චෙ පටිග්ගණ්භානි, තං
දුක්කට්ඨං නත්ථී. “ඉදඤ්චි ‘එකං පාදං අතික්කාමෙති, ආපත්ති
ථුල්ලච්චයස්සා’තිආදි වියා”ති වුත්තං. යො පන එකජ්ජහාරෙනෙව ද්වෙපි
පාදෙ අතික්කාමෙති, තස්ස තං ථුල්ලච්චයං නත්ථී, එවංසම්පදම්ඤන්ති
වෙදිතබ්බං. එත්ථ පටිග්ගහිතභාවං අවිජ්ජන්තමෙව සන්තිධිං ජනෙතීති
ධම්මසිරිත්ථෙරො, තං “පටිග්ගණ්භානි, ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”ති පාළියා
විරුජ්ඣති. කපාලෙන පීතො පන ස්තෙනො අබ්බොභාරිකො. කිඤ්චාපි
උණ්භෙ ඔතාපෙන්තස්ස පග්ගරති, තථාපි “හෙසජ්ජසික්ඛාපදෙ වියා”ති
වුත්තං. ඉතරථා කපාලෙන පීතා සජ්ජිආදයොපි සත්තාහානික්කමෙ ආපත්තිං
ජනෙය්‍යුන්ති. සයං පටිග්ගහෙත්වානි ඉධාපි පුබ්බෙ වුත්තවිධියෙව.
දුද්ධොතපත්තකථාපි එතෙන සමෙති විය. ආහාරත්ථායානි කාලෙපි ලබ්භති.

පකතිආමිසෙති කප්පියාමිසෙ. සාමිසෙන මුඛෙන අප්පකොභරතො ද්වෙති “භියො පටිග්ගහිතයාමකාලිකං අප්ප පුරෙහත්තං සාමිසෙන මුඛෙන අප්පකොභරතො ද්වෙ පාවිත්තියානි”ති ලිඛිතං. අප්ප පටිග්ගහිතං යාවකාලිකමපි භි යාමාතික්කන්තපානකෙන සංසට්ඨං සන්නිධිං කරොති. අකප්පියමංසෙසු මනුස්සමංසෙ ථුල්ලච්චයං, සෙසමංසෙ දුක්කටඤ්ච වඩ්ඪති.

255. සත්තාහකාලිකං යාවජීවිකං ආහාරත්ථායාති කාලෙපි දුක්කටමෙව සන්නිධිං අනාපජ්ජනතොති කෙවි. තදහු පටිග්ගහිතං තදහු පුරෙහත්තං වට්ටතිති වෙ? න, පාළියමපි අට්ඨකථායමපි විසෙසස්ස නත්ථිතාය. භෙසජ්ජස්සික්ඛාපදෙ පුරෙහත්තං යථාසුඛං පරිභුඤ්ජනං වුත්තන්ති වෙ? ආහාරෙ සප්පිආදි සඬිගහං යාති, තෙන තග්ගතිකවසෙන වුත්තං, න භෙසජ්ජවසෙන වුත්තන්ති උපතිස්සො.

සන්නිධිකාරකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. පඤ්ඤාභාජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

259. අකප්පියසප්පිනාති යෙසං මංසං න කප්පති, තෙසං සප්පිනා. “වසාතෙලඤ්චි යපෙත්වා අකප්පියසප්පි නාම නත්ථි”ති ලිඛිතං. විසඬිකෙතන්ති එත්ථ “සුපොදනවිඤ්ඤත්තිපි න භොති”ති වුත්තං. කායිකානීති කායෙන ආපජ්ජිතබ්බානි.

261. මහානාමසික්ඛාපදෙන කාරෙතබ්බොති සඬිසවසෙන පචාරිතෙ භෙසජ්ජත්ථාය සප්පිආදිපඤ්චකං විඤ්ඤාපෙති වෙ, තත්ථ “න භෙසජ්ජෙන කරණීයෙන භෙසජ්ජ”න්ති එත්ථ සඬිගහං ගච්ඡති, තස්මා “තෙන පාවිත්තිය”න්ති වුත්තං. පාළිමුත්තකෙසු “භික්ඛුනීනමපි දුක්කට”න්ති ලිඛිතං.

පඤ්ඤාභාජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. දන්තපොනසික්ඛාපදවණ්ණනා

264-5. මුඛද්වාරන්ති කණ්ඨනාලි. උච්චාරණමත්තන්ති උක්ඛිපිතබ්බමත්තකං. කසටං ඡඩ්ඛෙත්වාති සමුදාචාරවසෙන, අජඩ්ඛිතෙපි “වට්ටති”ති වුත්තං. හත්ථපාසාතික්කමන්ති දායකස්ස. භික්ඛුස්ස දෙතීති අඤ්ඤස්ස භික්ඛුස්ස. කඤ්ජිකන්ති යං කිඤ්චි දුට්ඨං. පත්තො

පටිග්ගහෙතබ්බොති භූමියං යපිනෙ අභිභාරාභාවතො. “යථා පයමනරං පතිතපෙට්ඨෙ දොසො නත්ථී, තථා ආකිරිත්වා අපනෙත්තානං පතිතපෙට්ඨෙ අභිභට්ඨතා නෙවත්ථී දොසො”ති ලිඛිතං. වරුකෙනාති බුද්දකපිණ්ඩෙන. ජාගරන්තස්සපීති “අපි-සද්දෙන සුත්තස්සපී”ති ලිඛිතං. කෙච්ඡි අභයගිරිවාසිනො. තෙහි කායසංසග්ගෙ කායපට්ඨද්ධෙනාපි තස්පට්ඨද්ධෙනාපි ථුල්ලච්චයාපත්ති දස්සිතා එවාති අත්ථො. කායපට්ඨද්ධපට්ඨද්ධෙනාති වචනමත්තමෙවෙතං. “සත්ථකෙනාති පටිග්ගහිතකෙනා”ති ලිඛිතං, තං දුල්ලිඛිතං සතිපි මලෙ පුන පටිග්ගහෙතබ්බකිච්චාභාවතො. කෙසඤ්චී අත්ථායාති අනුපසම්පන්නානං අත්ථාය. “සාමණෙරස්ස හත්ථං ථුට්ඨමත්තමෙව තං පරිච්චත්ත”න්ති ලිඛිතං.

පටිග්ගහණුපගභාරං නාම මජ්ඣිමපුරිසෙන උක්ඛිපිතබ්බකං. මූලපටිග්ගහණමෙව වට්ටනීති එත්ථ “මච්ඡිකචාරණත්ථත්ති චුත්තත්තා ‘අභුඤ්ජනත්ථායාපි පටිග්ගහෙත්වා ගහිතෙ වට්ටනී’”ති යෙ වදන්ති, තෙ වත්තබ්බා “සීසමක්ඛනතෙලං පටිග්ගහෙත්වා ‘ඉදං සීසමක්ඛන’න්ති අනාභොගෙනෙව සත්තාහං අතික්කාමෙන්තස්ස කිං නිස්සග්ගියං භවෙය්‍යා”තිආදී, සුත්තාධිප්පායො පන එවං ගහෙතබ්බො “මච්ඡිකචාරණත්ථං ඛිජන්තස්ස තස්මිං ලග්ගරජාදිමිහි පත්තෙ පතිතෙ සුඛං පරිභුඤ්ජිතුං සක්කා’ති සඤ්ඤාය පුබ්බෙ පටිග්ගහිතබ්බ”න්ති චුත්තං. පරිච්චත්තකථායං “අම්භාකං තණ්ඩුලෙසු බීණෙසු එතෙහි අම්භාකං හත්ථගතෙහි සාමණෙරස්සත්තකෙහිපි සක්කා පතිට්ඨපෙතු’න්ති භික්ඛුනං විත්තුප්පාදො වෙ සම්භවති, ‘පරිච්චත්තං සාත්ථක’න්ති උපතිස්සත්ථෙරො”ති චුත්තං. යදි එවං සුද්ධචිත්තානං නිරත්ථකන්ති ආපන්නමෙව, තථා “පණ්ඩිතො එස සාමණෙරො පත්තපරිච්චත්තං කත්වා දස්සති, මයමෙව ච ඉමස්ස විස්සාසෙන වා යාවිත්වා වා භුඤ්ජිස්සාමා”ති විත්තෙ සති භුඤ්ජිතුං න වට්ටති කතෙපි පරිච්චත්තනෙති ච ආපන්නං, කිං බහුතා. නිරපෙක්ඛෙහෙව ගණ්හිතබ්බං, න සාපෙක්ඛෙහීති දස්සනත්ථං චුත්තන්ති ආවරියො. අයමෙවත්ථො “සචෙ පන සක්කොති විතක්කං සොධෙතුං, තතො ලද්ධං බාදිතුමිපි වට්ටනී”ති වචනෙන සිද්ධොව. ආධාරකෙ පත්තො යපිතො භොති යථාපටිග්ගහිතභාවෙ නිරාලයො. සමුද්දොදකෙන අප්පටිග්ගහිතකෙන. මෙණ්ඩකස්ස බීරං බීරත්තාව වට්ටනි. “අත්තනො පන බීරං මුබ්බෙනෙව පිචන්තස්ස අනාපත්තීති දස්සෙතුං

වුත්ත’න්ති වුත්තං. “සරීරනිස්සිතමභාභුතානි හි ඉධාධිජ්ජෙතානී”ති ලිබ්බං, තදුභයම්පි “කප්පියමංසබීරං වා”ති ආදිනා නයෙන විරුජ්ඣති.

අපිව “අප්පට්ඨගහිතභාජනෙ අඤ්ඤභික්ඛුසන්තකෙ අත්තනො පිණ්ඩපාතං පක්ඛිපති, ‘තං ටොක’න්ති වා අඤ්ඤෙන වා කාරණෙන වදති, තං සබ්බෙසං න කප්පති. කස්මා? විනයදුක්කටත්තා. අත්තනා පට්ඨගහෙත්වා පක්ඛිපිතබ්බං විනයවිධිං අකත්වා දුක්කටන්ති අධිජ්ජායො. එවං තාදිසං කිමත්ථං න භුඤ්ජතීති? අට්ඨකථායං ‘උග්ගහිතකො හොතී’ති වුත්තත්තා. එවඤ්ඤි තත්ථ වුත්තං භූමියං වා භාජනෙ වා ඵලං වා යං කිඤ්චි ආමිසං වා යාවජ්චිකම්පි අප්පට්ඨගහිතකං අජානන්තො ආමසති, න වට්ටති, උග්ගහිතකං හොතී’ති අනුගණ්ඨීපදෙ වුත්තං, තස්මා ඉමස්ස මතෙන භික්ඛු භික්ඛුස්ස සචෙ පත්තෙ අප්පට්ඨගහිතෙ පිණ්ඩං යපෙති, තං අකප්පියං උග්ගහිතකන්ති සිද්ධං. අයමෙවත්ථො “සචෙ අත්තනො වා භික්ඛුනං වා යාගුපචනකභාජනෙ...පෙ.... නිරාමිසං කත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං”න්ති වචනෙන සංසන්දිත්වා කථෙතබ්බො. “කප්පියමංසබීරං වා”ති පසඬගවසෙන වුත්තං. දධි චෙ පට්ඨෙද්ධං, තඤ්ච අධිජ්ජෙතන්ති කෙවි.

දත්තපොතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමත්තො වණ්ණනාක්කමෙන භොජනවග්ගො චතුත්ථො.

5. අචෙලකචග්ගො

1. අචෙලකසික්ඛාපදවණ්ණනා

269. විසාසාදානං අන්තරා පුචලාහෙන අඤ්ඤතරා පරිබ්බාජිකා පවිසිත්වා ධීතා. දාපෙතීති අනුපසම්පන්නො.

අචෙලකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. උයොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

276. විජහන්තස්සාති අනාදරත්ථෙ සාම්චචනං. උයොජකස්ස විජහන්තස්ස සතො ආපත්ති දුක්කටස්සාතිපි අත්ථො. ඉධ අනුපසම්පන්නො නාම සාමණෙරොවාධිජ්ජෙතො.

උයොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. සභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

280. සභොජනෙති එත්ථ පයමච්ඡාපො “ඉත්ථි ව පුරිසො වා”ති ඉමිනා තතියපදෙන යුජ්ජති, දුතියවිකප්පො පයමෙහි ද්විතී. කුලෙති සරෙ. අනුපවිසිත්වා නිසිදනවිත්තෙන සවිත්තකං.

සභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. රභොපට්ඨජන්තසික්ඛාපදවණ්ණනා

284. ඉධ පඤ්චමං උපනන්දස්ස චතුත්ථං හොති, තස්මා භික්ඛුනිවග්ගස්ස දසමට්ඨකථායං උපරි උපනන්දස්ස “තතියසික්ඛාපදෙනා”ති න පායො, “චතුත්ථෙනා”ති පායොති වෙදිතඛිබ්බො.

රභොපට්ඨජන්තසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. රභොනිසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා

289. රභොනිසජ්ජසික්ඛාපදං උත්තානත්ථමෙව.

6. වාරිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා

294. සහත්තොති නිමන්තනහත්තොති පොරාණා.

පුරෙහත්තඤ්ච පිණ්ඩාය, වරිත්ථා යදි භුඤ්ජති;
සියා පරම්පරාපත්ති, පච්ඡාහත්තං න සා සියා.

පච්ඡාහත්තඤ්ච ගමිකො, පුබ්බගෙහං යදි ගච්ඡෙ;
එකෙ ආපත්තියෙවාති, අනාපත්තීති එකච්චෙ.

කුලන්තරස්සොක්කමනෙ, ආපත්තිමතයො හි තෙ;
සමානහත්තපච්චාසා, ඉති ආහු ඉධාපරෙ.

මනා ගණිකහත්තෙන, සමෙන්නි නං නිමන්තනෙ;
විස්සජ්ජනං සමානන්ති, එකෙ සම්මුඛතාපරෙ.

සන්නිට්ඨානත්ථිකෙහෙව, විචාරෙනබ්බහෙදතො;
විඤ්ඤා චාරිත්තම්චිචෙව, සික්ඛාපදමිදං විදුති.

චාරිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. මහානාමසික්ඛාපදවණ්ණනා

310. කාලන්ති සො. යස්මා සඬ්ඝපචාරණායමෙවායං විධි, තස්මා “ඤාතකානං පචාරිතාන”න්ති චුත්තං. “ඉමිනා හි තයා පචාරිතම්හ, අම්භාකඤ්ච ඉමිනා ච ඉමිනා ච අත්ථො”ති යථාභූතං ආචික්ඛිත්වා විඤ්ඤාපෙතුං ගිලානොව ලභති. යං පන චුත්තං පණීතභොජනසික්ඛාපදෙ “මහානාමසික්ඛාපදෙන කාරෙනබ්බො”ති, තං සඬ්ඝවසෙන පචාරිතං, හෙසජ්ජත්ථාය සප්පිඤ්ඤාදිහෙසජ්ජපඤ්චකං විඤ්ඤාපෙති චෙ, “න හෙසජ්ජෙන කරණීයෙන හෙසජ්ජං විඤ්ඤාපෙති”ති වචනෙන පාවිත්තියන්ති අත්ථො”ති (පාටි. 309) ලිඛිතං.

මහානාමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. උය්‍යුත්තසෙනාසික්ඛාපදවණ්ණනා

311-5. මං දිට්ඨෙය්‍යාති මයා දිට්ඨෙය්‍ය, මම දස්සනෙන වා. එකම්පි සරහත්ථං පුරිසන්ති අඬ්ගපරියාපන්තං.

උය්‍යුත්තසෙනාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. සෙනාවාසසික්ඛාපදවණ්ණනා

319. නවමෙ සෙනාපරික්ඛෙපෙන වා පරික්ඛෙපාරහට්ඨානෙන වා සඤ්චරණට්ඨානපරියන්තෙන වා පරිච්ඡින්නදිතබ්බා.

සෙනාවාසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. උය්‍යොධිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

324. දසමෙ එකමෙකං දස්සනාය ගච්ඡති, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස. යත්ථ ධීතො පස්සති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සාතිආදි. අට්ඨමෙ පන එකමෙකං දස්සනාය ගච්ඡති, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස. යත්ථ ධීතො පස්සති, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සාති පාළි.

කස්මා? අඬගජ්ජමාණාහෙදෙපි අනීකවිසෙසනො. දසමෙ පන අට්ඨමඬ්භිගස්ස දස්සනෙන දුක්කටං සියාති.

උයොයාධිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමත්තො වණ්ණනාක්කමෙන අවෙලකවග්ගො පඤ්චමො.

6. සුරාපානවග්ගො

1. සුරාපානසික්ඛාපදවණ්ණනා

ආයස්මතො යං මුනි සාගතස්ස,
මහිද්ධිකත්තස්ස නිදස්සනෙන;
පානස්ස දොසො තස්ස දස්සනත්ථං,
පුබ්බෙව සො හද්දවතිං පයානො.

තස්මා පස්සං නාගමපොථයිත්වා,
විනිස්සටං සාගතං ඉද්ධියා ව;
නතො සුරාපානනිසෙධනත්ථං,
කොසම්බිමෙවජ්ඣගමාති ඤෙය්‍යං.

326-8. පසුපාලකාති අප්පාලකා. යෙන මජ්ජති, තස්ස බීජතො පට්ඨාය. කෙවි “සචිත්තකපක්ඛෙ විත්තං අකුසලමෙවාති (කඬ්ඛා. අට්ඨ. පට්ඨපාරාජිකවණ්ණනා) වුත්තත්තා වත්ථුං ජානිත්වා පිවතො අකුසල”න්ති වදන්ති. එවං සති “අකුසලෙනෙව පාතබ්බතායාති න වත්තබ්බ”න්ති වුත්තෙ “සචිත්තකපක්ඛමෙව සන්ධායා”ති වදන්ති. එවං සති “කුසලාකුසලාඛ්‍යාකතචිත්තන්ති වත්තබ්බ”න්ති වුත්තෙ තම්පි “තබ්බහුලනයෙන වුත්ත”න්ති වදන්ති. කඬ්ඛාවිතරණියම්පි අවිසෙසෙත්වා “අකුසලචිත්ත”න්ති (කඬ්ඛා. අට්ඨ. සුරාපානසික්ඛාපදවණ්ණනා) වුත්තං, තස්මා “තං අකුසලෙනෙව පිවති”ති වදන්ති.

සුරාපානසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. අඬගුලිපතොදකසික්ඛාපදවණ්ණනා

330. අඬගුලිපතොදකසික්ඛාපදං උත්තානත්ථමෙව.

3. හසධම්මසික්ඛාපදවණ්ණනා

336. තතියෙ කථං තිවෙදනං? හසාධිජ්ජායෙනෙව “පරස්ස දුක්ඛං උජ්ජාදෙස්සාමී”ති උදකං බ්වන්තස්ස දුක්ඛවෙදනං. සෙසං උත්තානං.

ඉදං සඤ්ඤාචිමොක්ඛඤ්ඤෙව, තිකපාවිත්තියං කථං;
කිලිතංව අකීළාති, මිච්ඡාගාහෙන තං සියා.

එත්තාවතා කථං කීළා, ඉති කීළායං එවායං;
අකීළාසඤ්ඤේ හොතෙත්ථ, විනයත්ථං සමාදයෙ.

එකන්තාකුසලො යස්මා, කීළායාහිරතමනො;
තස්මා අකුසලං විත්තං, එකමෙවෙත්ථ ලබ්භතීති.

හසධම්මසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. අනාදරියසික්ඛාපදවණ්ණනා

344. “ලොකවජ්ජං අතික්කමිත්වා ‘ඉදං අම්භාකං ආචරියුග්ගහො’ති වදන්තස්ස න වට්ඨතී”ති ලිබ්බං. යං සංකිලිට්ඨෙතෙව විත්තෙන ආපජ්ජති, යං වා අරියපුග්ගලො අපඤ්ඤත්තෙ සික්ඛාපදෙ අජ්ඣාචරති, ඉදං ලොකවජ්ජන්ති සබ්බත්ථිකවාදීආදීති ආචරියකුලාති. තත්ථ දුතියතතියවිකජ්ජො ඉධ න අධිජ්ජෙතො සෙබ්බානං ලොකවජ්ජත්තා.

ගාරය්හො ආචරියුග්ගහොති එත්ථ “යස්මා උච්ඡුරසො සත්තාහකාලිකො, තස්ස කසටො යාවජ්චිකො, ද්විත්තංයෙව සමවායො උච්ඡුයට්ඨි, තස්මා විකාලෙ උච්ඡුයට්ඨිං බාදිතුං වට්ඨති ගුළුහරිට්ඨං විශා’ති එවමාදිකො සම්පති නිබ්බත්තො ගාරය්භාවරියවාදො න ගහෙනබ්බො”ති ව, පණ්ණත්තිවජ්ජෙ පන වට්ඨතීති “න පත්තහත්ථෙත කවාටො පණාමෙතබ්බො”ති ඉමස්ස ‘යෙන හත්ථෙත පත්තො ගහිතො, තෙන හත්ථෙත න පණාමෙතබ්බො, ඉතරෙන පණාමෙතබ්බො’ති අත්ථං ගහෙත්වා තථා ආචරන්තො න ආපත්තියා කාරෙතබ්බො. ‘තථා බුද්ධබ්බොධිවෙතියානං පුජ්ථං ගණ්හිතුං වට්ඨතීති තථා ආචරන්තො’ති ව. තථා ආචරති අභයගිරිවාසිකො. මහාවිහාරවාසිනො වෙ එවං වදන්ති, “මා එවං වදා”ති අපසාදෙතබ්බො. තෙන චුත්තං “සුත්තං

වරින්ද්‍ර-විකා

හික්වුවහසිගො

පාවිත්තියකණ්ඩො

සුත්තානුලොමඤ්ච

උග්ගහිතකානංයෙවා”තිආදි.

“ඉදං සබ්බං

උපතිස්සත්ථෙරො ආහා”ති ව චුත්තං. “සුත්තානුලොමං අට්ඨකථා”ති ලිඛිතං.

අනාදරියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. හිංසාපනසික්ඛාපදවණ්ණනා

345. හිංසාපනසික්ඛාපදං උත්තානත්ථමෙව.

6. ජොතිසික්ඛාපදවණ්ණනා

354. “විසිබ්බනාපෙක්ඛො”ති වචනතො යස්ස අපෙක්ඛා නත්ථි, තස්ස අනාපත්ති.

ජොතිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. නභානසික්ඛාපදවණ්ණනා

364. නභානසික්ඛාපදං උත්තානත්ථමෙව.

8. දුබ්බණ්ණකරණසික්ඛාපදවණ්ණනා

368. අලභීති ලභො. යථා “පචතීති පථො, පථතීති පථො”ති චුච්චති, එවං “ලභතීති ලභො”ති කස්මා න චුත්තං? පරිනිට්ඨිතලාභස්සෙව ඉධාධිප්පෙතත්තා. මග්ගෙනි සිබ්බිනිමග්ගෙ. කප්පකතෙන සද්ධිං අකප්පකතං සිබ්බෙනි. යාවතා අධිට්ඨානං න විජහති, තාවතා පුබ්බං කප්පමෙව. කප්පං න විජහති චෙ, පුන කප්පං දාතබ්බන්ති ආවරියස්ස තක්කො.

දුබ්බණ්ණකරණසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. විකප්පනසික්ඛාපදවණ්ණනා

374. පරිභොගො එත්ථ කායකම්මං. අපච්චුද්ධාරණං වචිකම්මං.

විකප්පනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. විවරාපනිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා

379. දසමෙ යස්මා නිසිදනසන්ථතං විවරනිසිදනමපිති උභයමපි සදසමෙව, තස්මා තං උභයමපි එකතො කත්වා “නිසිදනං නාම සදසං වුව්චති”ති ආහ. තත්ථාපි විවරග්ගහණෙන විවරනිසිදනං ගහිතමෙවාති අත්ථතො සන්ථතනිසිදනමෙව වුත්තං හොති. යදි එවං “නිසිදනසන්ථතං නාම සදසං වුව්චති”ති වත්තබ්බන්ති? න, ඉතරස්ස අනිසිදනඅදසභාවජ්ජසඬගතො. එත්ථ නිසිදනසන්ථතස්ස පාවිත්තියවත්ථුත්තා ඉතරමපි පාවිත්තියවත්ථුමෙවාති වෙදිතබ්බං තජ්ජාතිකත්තා. සස්සාමිකෙ සුවිසරෙ සුවිගණනාය ආපත්තියොති පොරාණා.

විවරාපනිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමත්තො වණ්ණනාක්කමෙන සුරාපානවග්ගො ඡට්ඨො.

7. සප්පාණකවග්ගො

1. සඤ්චිච්චපාණසික්ඛාපදවණ්ණනා

382. සඤ්චිච්චපාණසික්ඛාපදං උත්තානත්ථමෙව.

2. සප්පාණකසික්ඛාපදවණ්ණනා

387. “පාණො අත්ථි”ති ජානන්තොපි “මරිස්සන්ති”ති අවිචාරෙන්වා පිචතිවෙ, අනාපත්ති.

ජලෙ පක්ඛිපනං පුප්ඵං, ජලජ්ජවෙසනං ඉදං;

එවං උභින්තං නානත්තං, ඤෙය්‍යං ඤාණවතා සදාති.

සප්පාණකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. උක්කොටනසික්ඛාපදවණ්ණනා

392. තතියෙ ද්වාදස උක්කොටා වෙදිතබ්බා. තත්ථ අකතං කම්මං, දුක්කටං කම්මං, පුන කාතබ්බං කම්මන්ති අනුචාදාධිකරණෙ ලබ්භන්ති. අනිභටං, දුන්නිභටං, න පුන හරිතබ්බන්ති විචාදාධිකරණෙ ලබ්භන්ති, අවිනිච්ඡිතං, දුවිනිච්ඡිතං, පුන විනිච්ඡිතබ්බන්ති ආපත්තාධිකරණෙ ලබ්භන්ති. අවුපසන්තං,

දුටුපසන්තං, පුන වූපසමෙතඛිඛන්ති කිච්චාධිකරණෙ ලඛ්භන්තිති අට්ඨකථානායො, පාළියං පනෙත්ථ මුඛමත්තමෙව දස්සිතං.

උක්කොට්ඨාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. දුටුපුල්ලසික්ඛාපදවණ්ණනා

399. “පාරාජිකානීති අත්ථුද්ධාරවසෙන දස්සිතානී”ති කථං විඤ්ඤායනීති චෙ? පරිවාරපාළිතො. චුත්තඤ්ඤි තත්ථ “ආපත්තාධිකරණපච්චයා කති ආපත්තියො ආපජ්ජති. ආපත්තාධිකරණපච්චයා චතස්සො ආපත්තියො ආපජ්ජති. භික්ඛුනී ජානං පාරාජිකං ධම්මං පටිච්ඡාදෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස. චෙමතිකා පටිච්ඡාදෙති, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්ස. භික්ඛු සඛ්ඤාදියෙසං පටිච්ඡාදෙති, ආපත්ති පාවිත්තියස්ස. ආචාරවිපත්තිං පටිච්ඡාදෙති, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති (පරි. 290). පාරාජිකං පටිච්ඡාදෙන්තො භික්ඛු අනාපත්ති, නො ආපත්තිං ආපජ්ජති අචුත්තත්තානි චෙ? න, සංකිලිට්ඨෙන චිත්තෙන පටිච්ඡාදනෙ විනා ආපත්තියා අසම්භවතො. දුක්කට්ඨායෙ වත්තඛිඛාපි පාරාජිකාපත්තියො පට්ඨං අත්ථුද්ධාරවසෙන සඛ්ඤාදියෙසෙහි සහ චුත්තත්තා න සක්කා පුන චත්තුන්ති න චුත්තානි චෙදිතඛිඛා.

යාච කොට්ඨි න ඡිජ්ජතිති චෙත්ථ යො අන්තමසො පටිච්ඡාදනත්ථං අඤ්ඤස්ස ආරොචෙතු වා, මා වා, පටිච්ඡාදනචිත්තෙනෙච ආපත්තිං ආපන්නො. තස්ස පුන අඤ්ඤස්ස පටිච්ඡාදනත්ථං අනාරොචනෙනෙච න කොට්ඨි ඡින්නා හොති, කිං පුන පටිනිවත්තිත්වා වචනෙන පයොජනන්ති න අන්තිමස්ස අනාරොචනෙන ඡින්නා හොති, අප්පටිච්ඡාදනෙන එව ඡින්නා හොති, තතො අප්පටිච්ඡාදනත්ථං අපුඛිඛස්ස ආරොචෙතඛිඛං, තතො පට්ඨාය කොට්ඨි ඡින්නා හොති, තදභාවො පටිනිවත්තිත්වා අප්පටිච්ඡාදනත්ථං ආරොචෙතඛිඛං, එවම්පි කොට්ඨි ඡින්නා හොතීති එවං නො පටිභාතීති ආචරියො. තතියෙන දුතියස්සානි එත්ථ “දුතියො නාම පට්ඨමො”ති වදන්තානං “චත්ථු පුග්ගලො න චත්තඛිඛො”ති වාරිතත්තා න සුන්දරං. අඤ්ඤස්ස චතුත්ථස්ස ආරොචනෙපි න සුන්දරං. කස්මා? පුඛිඛෙව සුත්වා අඤ්ඤස්ස අනාරොචිතත්තා. “සුතෙන අඤ්ඤස්ස ආරොචෙතඛිඛං සියා”ති වදන්ති.

දුටුපුල්ලසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. ඌනවිසතිවස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා

404. පුනථපුනං උප්පජ්ජනතො බහුධා. භායනවඩ්ඪනන්ති මාතුකුච්ඡස්මිං වෙ ද්වාදසන්තං මාසානං ඌනතාය භායනං කතං. පසුතස්ස වඩ්ඪනං කාතබ්බං. මාතුකුච්ඡස්මිං වෙ වඩ්ඪනං කතං. පසුතස්ස භායනං කාතබ්බං. නික්ඛමනියපුණ්ණමාසී නාම සාවණමාසස්ස පුණ්ණමාසී. “පාටිපදදිවසෙති දුතියෙ උපගච්ඡති දිවසෙ”ති ලිඛිතං. සො හි පසුතදිවසතො පටියාය පරිපුණ්ණවිසතිවස්සො හොති. අවසෙසානං ද්වින්තං වස්සානං අධිකදිවසානි හොන්තෙව, තස්මා නික්කඩ්ඛා හුත්වා උපසම්පාදෙන්නි. තං සන්ධායාති ගබ්භවස්සඤ්ච පචාරෙත්වා ලද්ධවස්සඤ්ච අගණෙත්වා ජාතදිවසතො පටියාය ගණෙත්වා එකුනවිසතිවස්සං. එකුනවිසතිවස්සොති “ගබ්භවස්සං එව පහායා”ති ලිඛිතං, තං දුල්ලිඛිතං.

406. අඤ්ඤං උපසම්පාදෙතීති උපජ්ඣායො වා ආචරියො වා හුත්වා උපසම්පාදෙති. “ඔපපාතිකස්ස සොළසවස්සුද්දෙසිකභාවතො පුන වත්තාරො වස්සෙ අතික්කමිත්වා උපසම්පදා කාතබ්බා”ති ආචරියා වදන්තීති කෙවි.

ඌනවිසතිවස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. ටෙය්‍යසත්ථසික්ඛාපදවණ්ණනා

409. ටෙය්‍යසත්ථො වෙ සුද්ධමාතුගාමො ද්වෙ ආපත්තියො. අථ භික්ඛුනියො, සමයො රක්ඛති. ටෙය්‍යසත්ථභාවස්ස යානං කත්වා රක්ඛණීයත්තා සහධම්මිකානං රක්ඛතියෙවාති එකෙ. ටෙය්‍යභාවෙ න සහධම්මිකතා, තස්මා න රක්ඛති එවාති එකෙ. අපාරාජිකටෙය්‍යභාවෙ සති සහධම්මිකභාවොති වෙ? ඉතරස්මිං ඉතරන්ති සමයො අනිස්සටො ආපජ්ජති. භික්ඛු ටෙය්‍යසත්ථො වෙ, යථාවත්ථුකමෙව. ටෙය්‍යසත්ථෙ ටෙය්‍යසත්ථසඤ්ඤී සද්ධිං සංවිධායාති ව. “සද්ධි”න්ති පදං කෙසුචි නත්ථි, තං අනනුරූපං. තථා දුතියෙපි.

ටෙය්‍යසත්ථසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සංවිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා

412. “තෙන බො පන සමයෙන අඤ්ඤතරා ඉත්ථී”ති ව පායො අත්ථී, කෙසුචි නත්ථී. නත්ථීභාවො සුන්දරො “තෙන බො සමයෙනා”ති අධිකාරත්තාති කෙචි. ඉධ එකතොඋපසම්පන්නා, සික්ඛමානා, සාමණෙරීති ඉමාපි තිස්සො සඬගහං ගච්ඡන්ති. ඉමාසං පන සමයො රක්ඛති, අයම්මාසං, මාතුගාමස්ස ව විසෙසො.

414. අපිචෙත්ථ “විඤ්ඤ පටිබලා”ති වචනතො අප්පටිබලා අනාපත්තිවත්ථුකාති එකෙ, තං න යුත්තං දුක්ඛට්ඨත්ථුකත්තා. “භික්ඛු සංවිදහති, මාතුගාමො න සංවිදහති, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා”ති හි වුත්තං. තථා හි උපපරික්ඛිතබ්බං.

සංවිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. අරිට්ඨසික්ඛාපදවණ්ණනා

417. ගහට්ඨස්සාපි භික්ඛුනීද්ධසකකම්මං මොක්ඛන්තරායිකමෙව, තස්මා තස්ස පබ්බජ්ජාපි පටික්ඛිත්තා. විපාකන්තරායිකා අහෙතුකත්තා. පුබ්බෙ සඤ්චිච්ච ආපන්නා සම්මුට්ඨා සුද්ධසඤ්ඤිතො අන්තරායිකා එව. සෙසාති ජාතිකා. රසෙනාති භාවෙන. අධිකුට්ටනට්ඨෙන්නාති අධිකරණං කත්වා කුට්ටනට්ඨෙන ඡින්දනට්ඨෙන. අසිසුනුපමා කුසලධම්මවිෂෙදනට්ඨෙන. සත්තිසුලුපමා චිත්තවිතුදනට්ඨෙන්නාති පොරාණා. අනාපත්තිපාළියං “ආදිකම්මිකස්සා”ති මුබාරුළ්භවසෙන ලිඛිතං.

අරිට්ඨසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. උක්ඛිත්තසම්භොගසික්ඛාපදවණ්ණනා

425. “තං දිට්ඨිං අප්පට්ඨිත්ථිස්සට්ඨෙන්නාති ඉමිනා ලද්ධිනානාසංවාසකතං දීපෙති”ති වුත්තං. තිච්ඡිත්තන්ති එත්ථ විපාකාබ්‍යාකතචිත්තෙන සහවාසෙය්‍යං කප්පෙය්‍යාති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. අඤ්ඤථා සචිත්තකත්තා සික්ඛාපදස්ස කිරියාබ්‍යාකතං සන්ධාය න යුජ්ජති.

උක්ඛිත්තසම්භොගසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. කණ්ටකසික්ඛාපදවණ්ණනා

428. යත්ථ තෙ න පස්සාමාති තෙති තං. අථ වා තව රූපාදිං න පස්සාම. අයං සමණුද්දෙසො පාරාජිකො භොති. “සචෙ තං දිට්ඨිං පටිනිස්සජ්ජති, සඬ්ඝස්ස ආරොචෙත්වා සඬ්ඝානුමතියා පබ්බාපෙතබ්බො”ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ චුත්තං, තං න යුත්තං, දණ්ඩකම්මනාසනා හි ඉධාධිජ්ජෙතා. යදි සො පාරාජිකො, ලිඬ්ගනාසනා නාම සියා. තෙ පටිසෙවනො නාලං අන්තරායායාති ව දිට්ඨි සත්ථරි අසත්ථාදිදිට්ඨි න භොති. සචෙ සා යස්ස උප්පජ්ජති, සො පාරාජිකො භොති, තස්මිම්පි එවමෙව පටිපජ්ජිතබ්බං සංවරෙ අතිට්ඨන්තො ලිඬ්ගනාසනායෙව නාසෙතබ්බොති ආචරියස්ස තක්කො.

කණ්ටකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමත්තො වණ්ණනාක්කමෙන සප්පාණකවග්ගො සත්තමො.

8. සහධම්මිකවග්ගො

1. සහධම්මිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

434. සහධම්මිකසික්ඛාපදං උත්තානත්ථමෙව.

2. විලෙඛනසික්ඛාපදවණ්ණනා

438. ආපත්තිඤ්ච සතිසම්මොසායාති එත්ථ ව-සද්දො කත්තබ්බඤ්ච න කරොතීති දීපෙති, න චත්තාරි එවාති චුත්තං භොති. රට්ඨෙකදෙසො ජනපදො. බුද්ධකාලෙ අරිට්ඨකණ්ටකා සාසනපච්චත්ථිකා. “නාලං අන්තරායායා”ති වචනෙන හි තෙ භගවතො අසබ්බඤ්ඤුතං දීපෙත්ති. පරිනිබ්බුතෙ භගවති දසවත්ථුදීපකා වජ්ජිපුත්තකා. තෙ හි විනයසාසනපච්චත්ථිකා. පරුපභාරාදිවාදා පන සුත්තන්තාහිධම්මජ්ජවචත්ථිකා. කෙ පන තෙ? එකච්චෙ මහාසඬ්ඝිකාදයො, න සබ්බෙති දීපනත්ථං. “පරුපභාරා...පෙ.... වාදා”ති විසෙසනවචනමාහ. තත්ථ යෙ කුහකා පාපිච්ඡකා අභූතං උල්ලපිත්වා පටිලද්ධවරභොජනානි භුඤ්ජිත්වා මුට්ඨස්සති නිද්දං ඔක්කමිත්වා සුක්කච්ඡිස්සට්ඨිං පත්තා, අඤ්ඤෙහි තං දිස්වා “අත්ථි අරහතො සුක්කච්ඡිස්සට්ඨි”ති චුත්තෙ “මාරකායිකා උපසංහරන්ති”ති වත්වා ජනං වඤ්චෙත්ති. යෙ ව සම්මාපටිපන්නා අකුහකා, තෙපි තං වචනං සුත්වා කෙචි

තං දිට්ඨිකා භොන්ති අධිමානිනො ව. අත්තනො සුක්කවිස්සට්ඨිං පස්සිත්වාපි නාධිමුච්චන්ති, අනධිගතෙ අධිකතසඤ්ඤිනොව භොන්ති. තථා අත්ථි අරහතො අඤ්ඤාණකඩ්ඛාවිතරණා නාමගොත්තාදීසු විය සච්චෙසු පරවිතරණා පරෙහි පඤ්ඤත්තා නාමානීති අධිජ්ජායො යථාසම්භවං යොජෙතඛිබ්බො. තත්ථ විනයධරො “අට්ඨානමෙතං, භික්ඛවෙ, අනවකාසො, යං අරහතො අසුචි මුච්චෙය්‍ය (කථා. 313; මහාව. 353). දිට්ඨධම්මා...පෙ.... අපරජ්ජව්වයා සත්ථුසාසනෙ”ති ආදීති (මහාව. 30) සුත්තපදානි දස්සෙත්වා තෙ සාසනපච්චත්ථිකෙසු නිග්ගහිතං නිග්ගණ්හාතීති අධිජ්ජායො. ඉතරෙ “පරියත්ති මූල”න්ති වාදිනො. “පාතිමොක්ඛෙ උද්දිස්සමානෙ”ති නිදානවසෙන චුත්තං. තථාගතස්ස විහඬිගපදානි සිද්ධානි. සිද්ධෙයෙව කිං ඉමස්ස අඩිගානි? ගරහිතුකාමතා උපසම්පන්නස්ස සන්තිකෙ සික්ඛාපදවිචණ්ණනඤ්චාති.

විලෙඛනසික්ඛාපදවිචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. මොහනසික්ඛාපදවිචණ්ණනා

444. මොහනසික්ඛාපදං උත්තානත්ථමෙව.

4. පහාරසික්ඛාපදවිචණ්ණනා

452. රත්තවිත්තොති කායසංසග්ගරාගෙන. විභෙදෙතුකාමං පන දිස්වා “සචෙ අහං ඉමං මාරෙමි, නත්ථි මෙ මොක්ඛො”ති වින්තෙත්වා කුපිතො සත්තසඤ්ඤං පුරෙක්ඛත්වා පහාරං දෙති, තස්ස යථාවත්ථුකමෙව.

පහාරසික්ඛාපදවිචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. තලසත්තිකසික්ඛාපදවිචණ්ණනා

456. “කායං වා කායපට්ඨද්ධං වා”ති (පාවි. 456) වචනතො කායාදීසු යං උච්චාරෙති, තං තලං නාම. තලමෙව තලසත්තිකං. පොඨනසමත්ථට්ඨයෙන සත්තිකන්ති ඵකෙ. තං “උජ්ජලපත්තම්පි”ති ඉමිනා නියමෙති. ඵවං කුපිතා හි කොපවසෙන පොඨනාසමත්ථතං අවිචාරෙත්වා යං කිඤ්චි හත්ථගතං පටික්ඛිපන්ති, සුඛසම්ඵස්සම්පි භොතු, පාවිත්තියමෙව. යස්මා පහරිතුකාමතාය පහටෙ පුරිමෙන පාවිත්තියං. කෙවලං උච්චාරෙතුකාමතාය උග්ගිරණමත්තෙ

කතෙ ඉමිනා පාවිත්තියං. ඉමිනා පන විරජ්ඣත්වා පහාරො දින්නො, තස්මා න පහරිතුකාමතාය දින්නත්තා දුක්කටං. කිමිදං දුක්කටං පහාරපච්චයා, උදාහු උග්ගිරණපච්චයාති? පහාරපච්චයා එව දුක්කටං. පුරිමං උග්ගිරණපච්චයා පාවිත්තියන්ති සදුක්කටං පාවිත්තියං යුජ්ජති. පුරිමඤ්චි උග්ගිරණං, පච්ඡා පහාරො. න ච පච්ඡිමපහාරං නිස්සාය පුරිමං උග්ගිරණං අනාපත්තිවත්ථුකං භවිතුමරහතීති නො තක්කොති ආවරියො. “තෙන පහාරෙන භත්ථාදීසු යං කිඤ්චි හිජ්ජති, දුක්කටමෙවා”ති ඉමිනාපි පහාරපච්චයා දුක්කටං. උග්ගිරණං යථාවත්ථුකමෙවාති සිද්ධං, සුට්ඨු වීමංසිතබ්බං. “තිරච්ඡානාදීනං අසුචිකරණාදීනි දිස්වා කුජ්ඣත්වාපි උග්ගිරන්තස්ස මොක්ඛාධිජ්ජායො ඵවා”ති වදන්ති.

තලසත්තිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. අමුලකසික්ඛාපදවණ්ණනා

462. උපසම්පන්නෙ අනුපසම්පන්නසඤ්ඤී අමුලකෙන සඬ්ඝාදිසෙසෙනාති සුක්කච්ඡිස්සට්ඨිකායසංසග්ගාදිනා සඬ්ඝාදිසෙසාපත්තියා වත්ථුනාති වෙදිතබ්බං. න හි අනුපසම්පන්නස්ස සඬ්ඝාදිසෙසාපත්ති නාම අත්ථි.

අමුලකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සඤ්චිච්චසික්ඛාපදවණ්ණනා

468. ඌනච්ඡතිවස්සො මඤ්ඤෙති එත්ථ සයං සඤ්ඤාය තථා අමඤ්ඤන්තො කුක්කුච්චුප්පාදනත්ථං. “මඤ්ඤ”ති වදන්තො කිං මුසාවාදෙන කාරෙතබ්බොති? න සියා අඬගසම්පත්තියා, න ච කෙවලං “මඤ්ඤ”ති ඉමිනා නියමතො අඬගසම්පත්ති හොති. පරමත්ථවිහිතං කත්ථවි හොති. “උදකං මඤ්ඤ ආදිත්ත”න්තිආදිමිහි පරො කුක්කුච්චං උප්පාදෙතු වා, මා වා, තං අප්පමාණන්ති මාතිකාට්ඨකථායං (කඩ්ඛා. අට්ඨ. සඤ්චිච්චසික්ඛාපදවණ්ණනා) “කුක්කුච්චුප්පාදන”න්ති තස්ස අධිජ්ජායවසෙන වුත්තන්ති.

සඤ්චිච්චසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. උපස්සුතිසික්ඛාපදවණ්ණනා

473. ඉමෙසං සුත්වාති එත්ථ “වචන”න්ති පාඨසෙසො. එකපරිච්ඡේදානීති සියා කිරියා සියා අකිරියාති ඉමිනා නයෙන එකපරිච්ඡේදානි. එත්ථ කිඤ්චාපි අඤ්ඤවාදකපච්චයාපත්ති කිරියා ව විභෙසකපච්චයාපත්ති අකිරියා ව, තදුහයං පන එකසික්ඛාපදන්ති කත්වා තං අඤ්ඤවාදකසඬාතං සික්ඛාපදං සියා කිරියා පඨමස්ස වසෙන, සියා අකිරියා දුතියස්ස වසෙනාති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො.

උපස්සුතිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. කම්මපට්ඨාහනසික්ඛාපදවණ්ණනා

474. “ධම්මිකානං කම්මාන”න්ති (පාවි. 475) වචනතො එකච්චෙ භික්ඛු ධම්මිකානං කම්මානං “ඡන්දං දම්මී”ති ඡන්දං දෙන්ති, තං තෙසං මතිමත්තමෙව, න පටිපත්ති. අධම්මං නිස්සාය බියාති, තං වා උක්කොටෙති, අනාපත්ති නෙව භොතීති? න, තථා ඡන්දදානකාලෙ අකත්වා පච්ඡා අධම්මකම්මබියානාදිපච්චයා අනාපත්තිවාරෙ චුත්තත්තා. අධම්මෙන වා වග්ගෙන වා න කම්මාරහස්ස වා කම්මකරණපච්චයා ආපත්තිමොක්ඛකරණතො අවිසෙසමෙව තථාවචනන්ති චෙ? න, ඡන්දදානකාලෙ අධම්මකම්මකරණානුමතියා අභාවතො, කාරකස්සෙව වජ්ජප්පසඬගතො ව. ගණස්ස දුක්කටන්ති චෙ? පාරිසුද්ධිඡන්දදායකාව තෙ, න ගණො අකම්මප්පත්තත්තා, පරිවාරෙපි (පරි. 482 ආදයො) කම්මවග්ගෙ කම්මප්පත්තඡන්දදායකා විසුං චුත්තා. තථාපි අධම්මකම්මස්ස ඡන්දො න දාතබ්බො දෙන්තෙ අකප්පියානුමතිදුක්කටතො. තත්ථ භි යොජනදුක්කටතො න මුච්චන්තීති තො තක්කොති ආවරියො.

කම්මපට්ඨාහනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. ඡන්දංඅදත්වාගමනසික්ඛාපදවණ්ණනා

481. සන්තිපාතං අනාගන්ත්වා චෙ ඡන්දං න දෙති, අනාපත්තීති එකෙ. දුක්කටන්ති එකෙ ධම්මකම්මන්තරායකරණාධිප්පායත්තා. සඬ්ඝමජ්ඣෙ ඡන්දං දාතුං ලහතීති කෙච්. දිත්තඡන්දෙ සඬ්ඝමජ්ඣං පවිසිත්වා පුන ගතෙපි ඡන්දො න පටිප්පස්සම්භෙය්‍යාති චෙ? පටිප්පස්සම්භති. කස්මා? “අභත්ථපාසො

ජන්දාරහො’ති ආදීහි විරුජ්ඣනතො. පාළියං පන දාතුකාමනාය හත්ථපාසං අතික්කමන්තං සන්ධාය වුත්තන්ති කෙවි.

ජන්දං අදන්වාගමනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. දුබ්බලසික්ඛාපදවණ්ණනා

484-5. අදාසීති අපලොකෙත්වා අදාසි. භික්ඛුති එත්ථ තෙ ජබ්බග්ගියා අත්තානං පරිවජ්ජයිත්වා “සඬ්ඝො”ති අවත්වා “භික්ඛු”ති ආහංසු. පරිණාමෙන්තීති නෙත්ති. තත්ථ ලාභොති පදුද්ධාරකරණං ඉධ අනධිජ්ජෙතස්සපි යස්ස කස්සපි අත්ථුද්ධාරවසෙන ලාභදීපනත්ථං. චීවරමෙව හි ඉධාධිජ්ජෙතං, තෙනෙව “අඤ්ඤං පරික්ඛාරං දින්නං බීයති, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති වුත්තං. දින්නන්ති ච පරික්ඛාරන්ති ච භූමිමත්ථෙ උපයොගවචනං.

දුබ්බලසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. පරිණාමනසික්ඛාපදවණ්ණනා

491. ඤාතකම්පි පරස්ස දාතුකාමං අඤ්ඤස්ස දාපෙති, ආපත්ති එව. සබ්බත්ථ ආපුච්ඡිත්වා දාතුකාමං යථාසුඛං විචාරෙතුං ලහති.

පරිණාමනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමත්තො වණ්ණනාක්කමෙන සහධම්මිකවග්ගො අට්ඨමො.

9. රතනවග්ගො

1. අන්තෙපුරසික්ඛාපදවණ්ණනා

494-7. යථා හගවන්තං පයිරුපාසති, එවමාකාරෙන නාරහතායං පුරිසො පාපො හොතුං, න හොති පාපොති අත්ථො, කාරණත්ථං වා. තන්ති නිපාතමත්තං, යතොති වා අත්ථො. හත්ථිසම්මද්දන්ති සඬ්ඝාටසම්මද්දො, අක්කමනං වුණ්ණතාති අත්ථො.

498. රතනං නාම අග්ගමහෙසී, තථාපි ඉධ අඤ්ඤාපි දෙවිගොත්තා න රක්ඛති, අනාපත්තිවාරෙ “න මහෙසී හොති”ති වචනාභාවතො. සචෙ

බත්තියොව හොති, නාහිසිත්තො. අහිසිත්තොයෙව හොති, න බත්තියො රක්ඛතීති ආචරියො. අනාපත්තිවාරො මාතිකාට්ඨකථායං අභිගහාවෙන ව චුත්තත්තා අහිසිත්තහාවොවපමාණං. සෙසං උක්කට්ඨපරිච්ඡේදොති එකෙ.

500-501. “න සයනිසරෙ සයනිසරසඤ්ඤී”ති තිකච්ඡේදොපි එත්ථ ලබ්භති. න සයනිසරං නාම අපරික්ඛිත්තරුක්ඛමුලාදි.

අත්තෙපුරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. රතනසික්ඛාපදවණ්ණනා

504. “අධිවාසෙත්තු ගහපතීනො හත්ත”න්ති ව “මෙ ගහපතීනො”ති ව අත්ථි.

506. කුරුන්දිවචනෙන සරෙපි යදි භික්ඛු ආසඬකන්ති, තත්ථ යත්වා ආචික්ඛිතබ්බන්ති චුත්තං හොති. පතිරූපාති “රතනසම්මතෙ පංසුකුලග්ගහණං වා රතනෙ නිරුස්සුක්කගමනං වා”ති ලිඛිතං. “තාවකාලිකවසෙනපි අනාමාසං පටිග්ගණ්හිතුං න ලභතී”ති වදන්ති. සමාදපෙත්වාති යාවත්වා “උද්දිස්ස අරියා තිට්ඨන්ති, එසා අරියාන යාවතා”ති (ජා. 1.7.59) චුත්තනයෙන.

රතනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. විකාලගාමජ්ජපවිසනසික්ඛාපදවණ්ණනා

511-2. අහිනා ඩට්ඨවත්ථුම්භි සො භික්ඛු සන්තං භික්ඛුං අනාපුච්ඡා ගතො, තස්ස කුක්කුච්චං උදපාදි. අදින්නාදානෙ චුත්තනයෙනාති ගාමො ගාමුපවාරොති ඉදං සන්ධාය චුත්තං.

විකාලගාමජ්ජපවිසනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. සුවිසරසික්ඛාපදවණ්ණනා

517. තත්ති හෙදනකං. අස්සාති පාවිත්තියස්ස පයමං හෙදනකං කත්වා පච්ඡා දෙසෙතබ්බත්තා. එස නයො ඉතරෙසුපි.

520. වාසිජට්ඨති වාසිදණ්ඩකෙ.

සුවිසරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. මඤ්චසික්ඛාපදවණ්ණනා

521-2. “උච්චෙ මඤ්චෙ”ති ච “උච්චා මඤ්චෙ”ති ච කත්ථවි. ආයතොති විත්ථතො. අට්ඨච්ඡුලපාදකන්ති භාවනපුංසකං, අට්ඨච්ඡුලප්පමාණං පාදකං වා. මඤ්චසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. තුලොනද්ධසික්ඛාපදවණ්ණනා

528. පොටකිතුලන්ති යං කිඤ්චි තිණතුලං. පටිලාභෙන උද්දාලෙන්වා පාවිත්තියං දෙසෙතඛ්ඛන්ති එත්ථ කිඤ්චාපි පටිලාභමත්තෙනෙව පාවිත්තියන්ති විය දිස්සති, පරිභොගෙයෙව පන ආපත්ති දට්ඨබ්බා, “අඤ්ඤෙන කතං පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජති, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති වචනං එත්ථ සාධකං.

තුලොනද්ධසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. නිසිදනසික්ඛාපදවණ්ණනා

531. කිඤ්චාපි නිසිදනස්ස ජාති න දිස්සති එත්ථ, තථාපි වීචරක්ඛන්ධකෙ අනුඤ්ඤාතත්තා, “නව වීචරානි අධිට්ඨාතඛ්ඛානී”ති එත්ථ ච පරියාපන්නත්තා වීචරජාතියෙවස්ස ජාතීති වෙදිතඛ්ඛා. “සන්ථතසදිසං සන්ථරිත්වාති සදස”න්ති පුබ්බෙ චුත්තනිසිදනසන්ථතත්තා උපමෙති. ලාභෙ සදසං, අලාභෙ අදසමිපි වට්ටතීති එකෙ, තං න යුත්තං. “නිසිදනං නාම සදසං චුච්චති”ති තස්ස සණ්ඨානනියමනතො.

නිසිදනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. කණ්ඩුපට්ඨජාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

539. යදි කණ්ඩුපට්ඨජාදි නාම අධොනාහි උබ්භජාණුමණ්ඩලා උප්පන්නකණ්ඩුපිළකාදිපට්ඨජාදිකා අධිප්පෙතා, තස්ස සුගතස්ස සුගතවිදත්ථියා දීඝසො වතස්සො විදත්ථියො තිරියං ද්වෙති ඉදමිපි අතිමහන්නං පමාණං දිස්සති. සබ්බො හි පුරිසො අත්තනො අත්තනො විදත්ථියා සත්තවිදත්ථිකො භොති, සුගතස්ස ච එකාවිදත්ථි මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස තිස්සො විදත්ථියො භොන්ති, තස්මා කණ්ඩුපට්ඨජාදි පකතිපුරිසස්ස පමාණං ආපජ්ජති

තිරියං, දීඝසො පන දිගුණං ආපජ්ජති. ආපජ්ජතු, උක්කට්ඨපරිච්ඡේදො තස්සා, චෙ ඉච්ඡති, සබ්බමිපි සරිරං පටිච්ඡාදෙස්සති, සබ්බසරිරගතසඤ්ඤාටි විය බහුගුණං කත්වා නිවාසෙතුකාමො නිවාසෙස්සති අයං භගවතො අධිප්පායො සියා.

කණ්ඩුපටිච්ඡාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. වස්සිකසාටිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

542. වස්සිකසාටිකාපි උක්කට්ඨපරිච්ඡේදවසෙන අනුඤ්ඤාතා. වස්සකාලෙ කෙච්ඡි සඤ්ඤාටිපරිභොගෙනෙව පරිභුඤ්ජිස්සන්තීති අයං භගවතො අධිප්පායො සියා. කිඤ්චාපි ඉමිනා තක්කෙන අනුඤ්ඤාතා, “අප්පමාණිකායො කණ්ඩුපටිච්ඡාදියො ධාරෙන්ති, වස්සිකසාටිකායො ධාරෙන්ති”ති ඉමස්මිං වත්ථුස්මිං පඤ්ඤත්තත්තා පන අඤ්ඤාතා පුණ්ණපරිච්ඡේදතො අධිකප්පමාණායො තෙ භික්ඛු ධාරෙසුන්ති කත්වා එතපරමතා තාසං අනුඤ්ඤාතාති චෙදිතබ්බා. එසෙව නයො දසමෙපි.

වස්සිකසාටිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. නන්දන්ථෙරසික්ඛාපදවණ්ණනා

551. තත්ථ භිසිං වා බ්බිබ්බාහනං වා කරොතීති දීඝසො බහුනං භික්ඛූනං සාධාරණත්ථං කරොතීති යුජ්ජති.

නන්දන්ථෙරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමත්තො වණ්ණනාක්කමෙන රතනවග්ගො නවමො.

පාවිත්තියකණ්ඩවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. පාටිදෙසනීයකණ්ඩො

1. පයමපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා

553-5. “පටිදෙසෙතඛ්ඛාකාරදස්සන”න්ති අට්ඨකථායං චුත්තත්තා පාළියං ආගතවසෙනෙව ආපත්ති දෙසෙතඛ්ඛා, න අඤ්ඤාටා. “අන්තරසරෙ අන්තරසරසඤ්ඤී”තිආදිනා ච “බාදනීයභොජනීයෙ අබාදනීයඅභොජනීයසඤ්ඤී”තිආදිනා ච “භික්ඛුනියා අභික්ඛුනිසඤ්ඤී”තිආදිනා ච නයෙන අපරෙපි තයො තිකච්ඡෙදා යොජෙත්වා දස්සෙතඛ්ඛා.

පයමපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා

559. “නිමන්තිතා භුඤ්ජන්තිති පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරෙන භොජනෙන නිමන්තිතා භුඤ්ජන්ති”ති කිඤ්චාපි චුත්තං, අථ ඛො අකප්පියනිමන්තනෙන නිමන්තිතතා එත්ථ න අඩ්ඨං, මාතිකාට්ඨකථායං වා ඉධ වා අනාපත්තිවාරෙ ලෙසාභාවතො, තස්මා “නිමන්තිතා”ති පදස්ස අත්ථො පුබ්බෙ ආචිණ්ණවසෙනෙව චුත්තො. අපරෙපි තයො තිකච්ඡෙදා යොජෙත්වා දස්සෙතඛ්ඛා පදභාජනෙ චුත්තත්තාති වෙදිතඛ්ඛං. යථා තථා හි භුඤ්ජන්තානං තාදිසං භික්ඛුනිං අචාරෙත්තානං පාටිදෙසනීයමෙව. “එසා වොසාසති නාම, වොසාසන්ති”ති ච දුට්ඨො පායො. “අජ්ඣෙකාභාරෙ අජ්ඣෙකාභාරෙ”ති වචනෙන පුන “ගාරය්හං ආචුසො ධම්ම”න්ති එකවචනං විරුද්ධන්ති. පයමං අජ්ඣෙකාභාරෙයෙව ආපන්නං සන්ධාය චුත්තං, තථා අඤ්ඤත්වාපි ආගච්ඡති “ආපජ්ජිමහා”ති වචනතො. එකෙන ඛහුනම්පි වට්ටතීති කෙච්චි, තං න සුන්දරං. “තෙහි භික්ඛුහි”තිආදිනා පායෙ චුත්තත්තාති මම තක්කො. එකෙන සහෙව “අහං ආපජ්ජි”න්තිපි වත්තඛ්ඛන්ති එකෙන ද්විහි තීහි දෙසෙතඛ්ඛතො, සබ්බෙහි එවං වත්තුං වට්ටති. “ආපජ්ජිමහාති සහෙවා”ති වදන්ති. එකෙන වෙ අචාරිතො, “අහං, ආචුසො, ගාරය්හං ධම්මං ආපජ්ජි”න්තිපි වත්තඛ්ඛං.

දුතියපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

562-570. තතියචතුත්ථසික්ඛාපදානි උත්තානත්ථානියෙව.

පාටිදෙසනීයකණ්ඩවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සෙතියකණ්ඩො

1. පරිමණ්ඩලවග්ගවණ්ණනා

576. “සික්ඛිතසික්ඛෙනාති චතුහි මග්ගෙහි”ති වුත්තං. යස්මා අට්ඨභිගුලමත්තං ඔතාරෙත්වා නිවත්ථමෙව නිසින්නස්ස චතුරභිගුලමත්තං හොති, තස්මා උභොපෙතෙ අට්ඨකථාචාදා එකපරිච්ඡේදා, “අභිසන්ධෙය්‍යහත්ථ”න්ති සුබ්බමං, එකපත්තං වා සන්ධාය වුත්තං. තඤ්ඤි යථායානෙන තිට්ඨති. දුපට්ඨං සන්ධාය “ද්විහත්ථප්පමාණමිපි”ති වුත්තන්ති උපතිස්සත්ථෙරො. එකපට්ඨං, ද්විපට්ඨං වා හෙට්ඨිමපරිච්ඡේදෙන “ද්විහත්ථප්පමාණ”න්ති වුත්තන්ති වෙදිතඛ්ඛං. වුත්තඤ්ඤි නිස්සග්ගියඅට්ඨකථායං “තිරියං ද්විහත්ථොපි වට්ඨති”ති, තඤ්ඤ ඛො අලාභෙ එව “අලාභෙ තිරියං ද්විහත්ථප්පමාණමිපි වට්ඨති”ති වුත්තන්තා. ඉදං සඛ්ඛං අධිට්ඨානුපගං සන්ධාය වුත්තං. විරුද්ධං දිස්වා සප්පේතඛ්ඛං. නො වෙ සප්පේති, දුක්ඛං. සවිත්තකං පණ්ණත්තිවිජානනවිත්තෙනෙව “අනාදරියං පටිච්චා”ති වුත්තන්තා, න වත්ථුච්ඡානනවිත්තෙන “ඉදමෙවං කත”න්ති ජානතොපි ආපත්තියා අභාවතො. චුස්සදෙවත්ථෙරවාදොපි එකෙන පරියායෙන යුජ්ජති. තථා උපතිස්සත්ථෙරවාදොපි. පඤ්ඤත්තෙපි සික්ඛාපදෙ අපඤ්ඤත්තෙපි යං පකතියා වජ්ජං, තං ලොකවජ්ජං. ඉදං පන පඤ්ඤත්තෙයෙව වජ්ජං, නාපඤ්ඤත්තෙ, තස්මා ඉතරලොකවජ්ජෙන අසදිසත්තා න ලොකවජ්ජං. පණ්ණත්තිතො පට්ඨාය වජ්ජතො පණ්ණත්තිවජ්ජං. අනාදරියවිත්තෙනෙව ආපජ්ජිතඛ්ඛන්තා සවිත්තකං, තස්ස විත්තස්ස තිවෙදනන්තා තිවෙදනං. යස්මා අනාදරියවිත්තතා නාම කෙවලං අකුසලමෙව, තඤ්ඤ පකතියා වජ්ජං, තස්මා ඉදං ලොකවජ්ජං. සඤ්චිච්ච විතික්කමනං නාම දොමනස්සිකස්සෙව හොතිති දුක්ඛවෙදනං. ගණ්ඨිපදෙ පන “පාණාතිපාතාදි විය නිවාසනාදිදොසො ලොකගරහිතො න හොතිති පණ්ණත්තිවජ්ජන්ති චුස්සදෙවත්ථෙරො”ති ලිඛිතං.

577. විහාරෙහි බුද්ධුපට්ඨානාදිකාලෙ, තස්මා “පාරුපිතබ්බ”න්ති උත්තරාසඬගකිච්චවසෙන වුත්තං. පයමදුනියසික්ඛාපදෙසු පරිලාභාදිපච්චයා කප්පති, න අත්තරසරපටිසංයුත්තෙසු.

582. “එකස්මිං පන යානෙ යත්වා”ති එත්ථ “ගච්ඡන්තොපි පරිස්සයාභාවං ඔලොකෙතුං ලහතියෙව. තථා ගාමෙ පූජ”න්ති ලිඛිතං, තං පන “එකස්මිං යානෙ යත්වා”ති වුත්තත්තා තාදිසං අත්තරායං සන්ධාය වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. පරිමණ්ඩලවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. උප්පග්ගිකවග්ගවණ්ණනා

586. භසනියස්මිත්ති හෙත්ථත්ථෙ භූමිමං, භසිතබ්බවත්ථුකාරණාති අත්ථො. අත්තරසරෙ උච්චාසද්දෙන අනුමොදනාදිං කරොන්තස්ස අනාපත්ති කිර. තථා හි මහින්දත්ථෙරොපි භත්ථිසාලාදීසු මහාජනස්ස කපෙසි.

591. කෙච්ඡි භික්ඛු “පරික්ඛාරට්ඨපනමත්තෙන වාසුපගතො හොති”ති වදන්ති, තං තෙසං මතිමත්තමෙව. භික්ඛුනියො වෙ වාසුපගා හොන්ති, භික්ඛුනුපස්සයොව කප්පියභූමි. “යත්ථ භික්ඛුනියො එකරත්තමිපි වසන්ති, අයං භික්ඛුනුපස්සයො”ති (පාචි. 161) වචනතො තාසං සමීපං වා තාහි ගහිතවාසාගාරං වා “ගච්ඡාමි”ති ගච්ඡතො යථාසුඛං ගන්තුං වට්ටති. න හි තාවතා තං සරං අත්තරසරසඬබ්බං ගච්ඡන්ති නො තක්කොති ආචරියො.

උප්පග්ගිකවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. බම්භකතවග්ගවණ්ණනා

604. සුපො පත්තප්පමාණවණ්ණනායං වුත්තාකාරො. ඔලොණි වුව්චති කුඨිතං, ගොරසතො පුරා ථුපිතොති අත්ථො.

605. හෙට්ඨා ඔරොහතීති එත්ථ “ඔරොහනප්පමාණෙ සති එකදෙසෙ ථුපිකතෙපි අනාපත්ති”ති වදන්ති. “පත්තස්ස පන හෙට්ඨා ව උපරි ව පදුමිනිපණ්ණාදීහි පටිච්ඡාදෙත්වා ඔදහන්තියා ලද්ධං නාම වට්ටති”ති ව වදන්ති. එත්ථ “යස්මා ‘සමතිත්තිකො පිණ්ඩපාතො පටිග්ගහෙතබ්බො’ති වචනං පිණ්ඩපාතො සමපුණ්ණො

පටිග්ගහෙතබ්බොති දීපෙනි, තස්මා අත්තනො හත්ථගතෙ පත්තෙ පිණ්ඩපාතො දියාමානො ථුපිකතොපි වෙ හොති, වට්ටනීති දීපෙනි. ‘ථුපිකතං පිණ්ඩපාතං පටිග්ගණ්හාති, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා’ති හි වචනං පඨමං ථුපිකතං පිණ්ඩපාතං පච්ඡා පටිග්ගණ්හතො, ආපත්තීති දීපෙනි. පත්තෙන පටිග්ගණ්හතො වෙපි ථුපිකතං හොති, වට්ටනි අථුපිකතස්ස පටිග්ගහිතත්තා. පයොගො පන නත්ථි අඤ්ඤානු පුබ්බදෙසා”ති ව “සමතිත්තිකන්ති වා භාවනපුංසක”න්ති ව වදන්ති, තස්මා විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බං.

බම්භකතවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. සක්කච්චවග්ගවණ්ණනා

609. සුපොදනවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදෙ “සුපො නාම ද්වෙ සුපා”ති න චුත්තං සුපග්ගහණෙන පණිතභොජනෙහි අවසෙසානං සබ්බභොජනානං සඬගණ්හනත්ථං. අනාපත්තිවාරෙ වස්ස “ඤාතකානං පචාරිතානං අඤ්ඤස්සත්ථාය අත්තනො ධනෙනා”ති ඉදං අධිකං. කත්ථවි පොත්ථකෙ “අනාපත්ති අසඤ්චිච්ච අසතියා අජානන්තස්ස ගිලානස්ස ආපදාසු”ති එත්තකමෙව චුත්තං, තං න, “සමසුපකං පිණ්ඩපාතං භුඤ්ජීස්සාමි”ති ඉමස්ස අනාපත්තිවාරෙ “අඤ්ඤස්සත්ථායා”ති කත්ථවි ලිඛිතං, තඤ්ච පමාදවසෙන ලිඛිතං. “මුඛෙ පක්ඛිපිත්වා පුන විජ්ජට්ඨාරී හුත්වා ඔගිලිතුකාමස්සපි සහසා වෙ පච්ඡති, එත්ථ ‘අසඤ්චිච්චා’ති වුච්චති. විඤ්ඤත්තමපි අවිඤ්ඤත්තමපි එකස්මිං යානෙ යීතං සහසා අනුපධාරෙත්වා ගහෙත්වා භුඤ්ජන්තො ‘අසතියා’ති වුච්චති”ති ලිඛිතං, අනාපත්තිවාරෙ එකච්චෙසු පොත්ථකෙසු “රසරසෙති ලිඛිතං, තං ගහෙතබ්බං”න්ති චුත්තං.

සක්කච්චවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. කබ්ඳවග්ගවණ්ණනා

618. “සබ්බං හත්ථ”න්ති වචනතො එකදෙසං මුඛෙ පක්ඛිපන්තස්ස අනාපත්තීති එකච්චෙ. “සබ්බන්ති වචනතො එකදෙසමපි න වට්ටනී”ති වදන්ති, තං යුත්තං අනාපත්තිවාරෙ අවසෙසිතත්තා.

624. සිත්ථාවකාරකෙ “කවචරං ඡඩ්ඛෙත්තං සිත්ථං ඡඩ්ඛියාති”ති ව “කවචරං ඡඩ්ඛෙත්තො”ති ව පාඨො.

කබලවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. සුරුසුරුවග්ගවණ්ණනා

627. “සුරුසුරු”න්ති ව “සුරොසුරො”ති ව පාඨො. සිතීකතොති සිතඬකො. “සිලකබුද්ධොති අරියානං පරිභාසවචනමෙවෙත”න්ති ලිඛිතං.

631. පටික්කුලවසෙනාති එත්ථ යදි පටික්කුලවසෙන පටික්ඛිත්තං, “සෙය්‍යථාපි කාමභොගිනො”ති න වත්තඛිතං. න හි තෙ පටික්කුලං කරොන්තීති වෙ? න, ඉස්සරියලිඬගවසෙන ගහණසම්භවතො. තෙ හි අනාදරා භොන්ති. පත්තධොවනන්ති පත්තධොවනොදකං භොජනපටිසංයුත්තං.

634. “ඡත්තපාදුකාය”න්ති ව “ඡත්තපාදෙ”ති ව පාඨො.

637. වාපොති සත්තබ්බදනවධො. “සෙසා සබ්බා ධනුවිකති කොදණ්ඩෙ පට්ඨියා”ති ව ලිඛිතං, පටිමුක්කන්ති පට්ඨෙසිතං, ලග්ගිතං භොතීති අත්ථො.

සුරුසුරුවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. පාදුකවග්ගවණ්ණනා

640. සයං යානගතො භුත්වා, යථා යානගතස්ස වෙ.

අලං වත්තුං තථා නාලං, සඡත්තො ඡත්තපාණිනො.

යථා එත්ථ, එවං අඤ්ඤත්‍රාපි.

647. ඡපකවත්ථුස්මිං “සවාහං න ලහිස්සාමි”ති පාඨො, “දස වෙ න ලහිස්සාමි”ති ව අත්ථි, “වත්ථුස්මිං අගිලානස්සා”ති ව ආගච්ඡති, තං න සුන්දරං, සික්ඛාපදෙයෙව සුන්දරං. ටොමිතොති අහමිපි ජානාමිති සම්බන්ධො. යා ධනයසලාහසඬබාතා චුත්ති විනිපාතෙන භොති සම්පරායෙ අපායෙසු විනිපාතහෙනු භුත්වා පවත්ති. අථ වා විනිපාතෙනාති හෙත්ථත්ථෙ

කරණවචනං, විනිපාතනාය පවත්තනීති අධිප්පායො. අධම්මවරණෙන අධම්මවරණාය. “අස්මා කුම්භිමිවා”ති ව පයන්ති.

පාදුකවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පකිණ්ණකවණ්ණනා

කායවාචාවිත්තතො සමුට්ඨහන්තීති කත්වා “සමනුභාසනසමුට්ඨානානී”ති චුත්තානි. සමනුභාසනං කිරියං. ඉමානි කිරියානි. ධම්මදෙසනසමුට්ඨානානි වාචාවිත්තතොති එත්ථ කායවච්චිඤ්ඤත්තිභාවතො උප්පග්ගිකඋච්චාසද්දාදිසු විය “කායවාචාවිත්තතො”ති වත්තබ්බානීති වෙ? න වත්තබ්බානි. නිසිදනගමනාභාරපක්ඛිපනාදිකායවිඤ්ඤත්තියා සබ්භාවා තත්ථ යුත්තං, න ධම්මදෙසනෙ තාදිසස්සාභාවා.

පකිණ්ණකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සෙබියකණ්ඩවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. සත්තාධිකරණසමථවණ්ණනා

“යෙභුය්‍යසිකා කාතබ්බා...පෙ.... තිණුවත්ථාරකො කාතබ්බො, සො පුග්ගලො”ති ව ලිඛිතං.

සත්තාධිකරණසමථවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

භික්ඛුවිහඩගො නිට්ඨිතො.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

භික්ඛුනීවිහඬිගවණ්ණනා

1. පාරාජිකකණ්ඩවණ්ණනා

ගන්ථාරම්භවණ්ණනා

විහඬිගෙ විය භික්ඛුනං, විත්ථාරමභිසඬ්ඛනං;
අකත්වා භික්ඛුනීනම්පි, චක්ඛෙ ගණ්ඨිපදක්කමං.

යො භික්ඛුනීනං විහඬිගො අස්ස, තස්ස සංවණ්ණනාක්කමො පත්තොති
අත්ථො.

ගන්ථාරම්භවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

1. පඨමපාරාජිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

656-7. තත්ථ තත්ථ ධානුජ්ජපත්තිකපඤ්ඤා වීමංසා. පදපට්ඨපාටියා එවාති
මාතිකාපදපට්ඨපාටියා එව. “චුත්තන්ති සඬ්භිතිකානං උපසඬ්ඛප්පනානං
විභාජනං චුත්ත”න්ති ලිඛිතං.

658. “එහිභික්ඛුනීති භික්ඛුනී, තීහි සරණගමනෙහි උපසම්පන්නාති
භික්ඛුනී”ති ඉදං පන දෙසනාවිලාසවසෙන චුත්තන්ති එකෙ.
අඤ්ඤබුද්ධකාලෙ අත්ථිති එකෙ, තං න යුත්තං විය දිස්සති අම්භාකම්පි
බුද්ධකාලෙ සම්භවජ්ජසඬ්ඛගතො, එහිභික්ඛුනියා
පටිසෙධජායාදිස්සනතො ව. යථාහ ධම්මපදෙ විසාඛාවත්ථුස්මිං (ධ. ප.
අට්ඨ. 1. විසාඛාවත්ථු) “තස්ස විවරදානස්ස නිස්සන්දෙන ඉමං
මහාලතාපසාධනං ලභි. ඉත්ථිනඤ්ඤි විවරදානං
මහාලතාපසාධනභණ්ඨෙන මත්ථකං පජ්ජොති, පුරිසානං
ඉද්ධිමයපත්තවිවරෙනා”ති. තීහි සරණගමනෙහි උපසම්පන්නාය පන
භික්ඛුනියා සම්භවො අඤ්ඤබුද්ධකාලෙ කදාපි සියා, නත්ථෙව අම්භාකං
බුද්ධකාලෙ. දෙසනාවිලාසෙන පන භික්ඛුදෙසනාක්කමෙනෙව
භික්ඛුනීනිද්දෙසො චුත්තො, තෙනෙව භික්ඛුසඬ්ඛවසෙන

එකතොඋපසම්පන්නා භික්ඛුනියො විජ්ජමානාපි තත්ථ න චුත්තා. තාසං අත්ථිතා ඉමාය පරිවාරකථාය වෙදිතබ්බං –

“උහො එකතො උපසම්පන්නා,
උභින්නං හත්ථතො චීවරං පටිග්ගණ්හෙය්‍ය;
සියා ආපත්තියො නානා,
පඤ්භා මෙසා කුසලෙහි චිත්තිතා”ති. (පරි. 479);

අථ වා පුපුජ්ජනකාලෙ එහිභික්ඛුසරණගමනෙන උපසම්පන්නොව ඉත්ථිලිඬිගපාතුභාවෙන භික්ඛුනිභාවෙ යිතා පුරිසුපසම්පන්නං උපාදාය “එහිභික්ඛුනී”ති, “තීහි සරණගමනෙහි උපසම්පන්නා භික්ඛුනී”ති ව සඬ්ඛ්‍යං ගච්ඡති. නො වෙ, තං වචනං විරුජ්ඣෙය්‍යාති එකෙ, විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බං. “විඤ්ඤා පටිබලො”ති ද්වින්නං අවස්සවභාවස්ස ඉජ්ඣනතො චුත්තං. එත්ථ යස්මා යං කිඤ්චි ආමිසං පටිග්ගණ්හන්තිනං අග්ගහත්ථා පුරිසානං හත්ථෙහි කදාචි මිස්සිභාවං ගච්ඡන්ති, වන්දන්තානං වා පුරිසානං සිරානි අග්ගපාදෙහි මිස්සිතානි කදාචි හොන්ති, කෙසච්ඡෙදනකාලෙ වා සිරං පුරිසානං හත්ථෙහි මිස්සිතං හොති, චිත්තං නාමෙතං අතිරද්ධගවෙසි, දුරක්ඛියං වා, තස්මා “මා අතිලභුං පාරාජිකාපත්ති භික්ඛුනීනං හොතු”ති බුද්ධා හගවත්තො කාරුඤ්ඤෙන පාරාජිකක්ඛෙත්තපරිච්ඡෙදං, පුල්ලච්චයක්ඛෙත්තපරිච්ඡෙදඤ්ච විසුං විසුං දෙසෙසුන්ති වෙදිතබ්බං.

659. තබ්බහුලනයෙන සා චුත්තාති එත්ථ අයමනුගණ්ඨිපදක්කමො –
යෙභුය්‍යෙන කිරියසමුට්ඨානත්තා “කිරියසමුට්ඨාන”න්ති චුත්තං. “කායසංසග්ගං සමාපජ්ජෙය්‍යා”ති අවත්වා පන “සාදියෙය්‍යා”ති චුත්තත්තා අකිරියතොපි සමුට්ඨාතීති වෙදිතබ්බං. යථා වෙත්ථ, එවං හෙට්ඨා “මනුස්සිත්ථියා තයො මග්ගෙ මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවන්තස්ස ආපත්ති පාරාජිකස්සා”තිආදිනා නයෙන කිරියසමුට්ඨානතං වත්වා තදනන්තරං “භික්ඛුපච්චත්ථිකා...පෙ.... සො වෙ පවෙසනං සාදියති, ආපත්ති පාරාජිකස්සා”තිආදිනා (පාරා. 56) නයෙන අකිරියසමුට්ඨානතායපි චුත්තත්තා පට්ඨමපාරාජිකස්සාපි තබ්බහුලනයෙනෙව කිරියසමුට්ඨානතා වෙදිතබ්බං. න හි පවෙසනසාදියනාදිමිහි කිරියසමුට්ඨානතා දිස්සති.

අඬගජාතවලනඤ්ඤේත්ථ න සාරතො දට්ඨබ්බං “සො වෙ පචෙසනං න සාදියති, පට්ටියං න සාදියති, ධීතං න සාදියති, උද්ධරණං සාදියති, ආපත්ති පාරාජිකස්සා”ති (පාරා. 58) එත්ථ ධීත න සාදියතෙ පකතියාපි පරිපුණ්ණවලනත්තා. සාදියනපට්ටියා හි සෙවනවලනඤ්ඤේත්ථ න දිස්සතෙවාති තබ්බහුලනයෙනෙව කිරියසමුට්ඨානතා ගහෙතබ්බා. තත්ථ තත්ථ අට්ඨකථාසු කස්මා තබ්බහුලනයො අවුත්තොති වෙ? “යො පන භික්ඛු මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍යා”ති (පාරා. 39, 42) මානිකායං කිරියසමුට්ඨානස්ස සරූපෙන වුත්තත්තා තදනුරූපවසෙන විහඪගනයමනොලොකෙත්වා “කිරියසමුට්ඨාන”මිච්චෙව වුත්තං. යථා වෙනෙසු තබ්බහුලනයෙන කිරියසමුට්ඨානතා වුත්තා, තථා සුරාදීනං අකුසලෙනෙව පාතබ්බතා, න ඉතරථා “යං අකුසලෙනෙව ආපජ්ජති, අයං ලොකවජ්ජා, සෙසා පණ්ණත්තිවජ්ජා”ති (කඬ්ඛා. අට්ඨ. පට්ඨපාරාජිකවණ්ණනා) වුත්තෙ ලොකවජ්ජපණ්ණත්තිවජ්ජානං නියමනලක්ඛණසිද්ධි හොති, තථා තං අවත්වා “යස්ස සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙව හොති, අයං ලොකවජ්ජා. සෙසා පණ්ණත්තිවජ්ජා”ති වුත්තෙ ලොකවජ්ජවචනං නිරත්ථකං සියා වත්ථුඅජානනපක්ඛෙපි අකුසලෙනෙව පාතබ්බත්තා. යස්මා තත්ථ සුරාපානචිතික්කමස්ස අකුසලචිත්තුප්පාදො නත්ථී, තස්මා ඛන්ධකට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 108) “මජ්ජපානෙ පන භික්ඛුනො අජානිත්වාපි බීජතො පට්ඨාය මජ්ජං පිචන්තස්ස පාචිත්තියං, සාමණෙරො ජානිත්වා පිචන්තො සීලහෙදං ආපජ්ජති, න අජානිත්වා”ති වුත්තං, න වුත්තං “වත්ථුඅජානනපක්ඛෙ පාණාතිපාතාදීනං සිද්ධිකරඅකුසලචිත්තුප්පාදසදිසෙ චිත්තුප්පාදෙ සතිපි සාමණෙරො සීලහෙදං නාපජ්ජති”ති. අභිනිවෙසවචනං පාණාතිපාතාදීහි සමානජාතිකත්තා සාමණෙරානං සුරාපානස්ස. “සුරාදයො පනිමෙ”ති වත්ථුං ජානිත්වා පාතබ්බතාදිවසෙන චිතික්කමන්තස්ස අකුසලස්ස අසම්භවො නත්ථී. තෙන වුත්තං “යස්ස සචිත්තකපක්ඛෙ”තිආදි.

කිඤ්ඤේත්ථ යුත්තිවචනෙන අරහන්තානං අජ්ජවිසනතො සචිත්තකාචිත්තකපක්ඛෙසු අකුසලනියමොති වෙ? න, ධම්මතාවසෙන සෙක්ඛානම්පි අජ්ජවිසනතො. අචිත්තකපක්ඛෙ අකුසලනියමාභාවදස්සනත්ථං.

සුපන්තස්ස මුඛෙ පක්ඛිත්තජලබිත්ථුමිව සුරාබිත්ථුආදයො උදාහරිතබ්බාති. තබ්බහුලනයෙන හි අත්ථෙ ගහිතෙ පුබ්බෙනාපරං අට්ඨකථාය සමෙති. “සද්ධිං පාළියා අවිසෙසත්ථො පරතො ආවි භවිස්සතීති අපරෙ”ති වුත්තං. ඉදමෙත්ථ විචාරෙතබ්බං. යදි වත්ථුජානනපක්ඛෙ විනා අකුසලෙන මජ්ජපානං සියා, කස්මා නාළිමජ්ඣං නාතික්කමති අරියානං පානකාදිසඤ්ඤිනන්ති? සීලභෙදවත්ථුවීතික්කමො විනාපි විත්තෙන අරියානං ධම්මතාවසෙනෙව න සම්භවතීති වෙ, න, වක්ඛුපාලත්ථෙරවත්ථු (ධ. ප. අට්ඨ. 1.1) ආදිවිරොධතොති. අපිව භික්ඛුනොපි සාමණෙරස්ස විය සුරාපානං සවිත්තකමෙව කස්මා න ජාතන්ති? අප්පතිරූපත්තාති වෙ, සාමණෙරානම්පි අප්පතිරූපමෙව. සහධම්මිකා එව හි තෙ. මහාසාවජ්ජත්තාති වෙ? සාමණෙරානම්පි තාදිසමෙව. සාමණෙරානං සවිත්තකමෙව පාරාජිකං, ඉතරං දණ්ඩකම්මවත්ථුති වෙ? භික්ඛුනම්පි මජ්ජපානෙ නත්ථි. එත්ථ තිකපාවිත්තියෙන න භවිතබ්බං. මජ්ජෙ අමජ්ජසඤ්ඤිස්ස දුක්කටාපත්ති පඤ්ඤාපෙතබ්බා සියා. භික්ඛුස්ස පාවිත්තියවත්ථු සාමණෙරානං පාරාජිකං හොති තිරච්ඡානගතසාමණෙරානං වියාති වෙ? අවිත්තකම්පි මජ්ජපානාදීනං සාමණෙරානං පාරාජිකං පඤ්ඤාපෙතබ්බං සියා. නාවිත්තකං පාරාජිකං සම්භවතීති වෙ? න, පණ්ණත්තිවජ්ජම්පි පාරාජිකං සම්භවතීති. නිකායන්තරපක්ඛෙ අයමෙව දොසො. අමහාකඤ්ඤි ලොකවජ්ජමෙව මජ්ජපානන්ති. කස්මා පනෙත්ථ සුරාපානමෙව ධම්මතාවසෙන අරියා න කරොන්තීති? න කෙවලං සුරාපානමෙව ධම්මතාවසෙන අරියා න කරොන්ති, පාණෙසුපි කොධවසෙන පාණසඤ්ඤිතාය සිසවිජෙදනාදීති න කරොන්ති, සදාරසඤ්ඤාය පරදාරං න වීතික්කමන්ති, අනත්ථහඤ්ජකසඤ්ඤාය අත්ථහඤ්ජකමුසා න වදන්ති, සම්මාදිට්ඨිසඤ්ඤාය මිච්ඡාදිට්ඨිං න පටිපජ්ජන්තීති වෙදිතබ්බා. ආවරියාපි සුරාපානෙ අකුසලනියමාභාවමෙව වදන්ති, තස්මා එව මාතිකාට්ඨකථාය ගණ්ඨිපදෙ ලොකවජ්ජපණ්ණත්තිවජ්ජාධිකාරෙ “සවිත්තකපක්ඛෙඅකුසලන්ති සුරාපානාදිසඬිගහත්ථං, ඉතරථා යස්ස අකුසලමෙවාති වදෙය්‍යා”ති ලිබ්බං. කිරියසමුට්ඨානතා පනස්ස තබ්බහුලනයමෙව, න පට්ඨපාරාජිකෙ. කථං? කායසංසග්ගසික්ඛාපදං පට්ඨපාරාජිකසමුට්ඨානං. එත්ථ භික්ඛුස්ස ච භික්ඛුනියා ච කායසංසග්ගභාවෙ සති භික්ඛුනී කායඬිගමවොපයමානාපි විත්තෙනෙව අධිවාසෙන්ති ආපජ්ජති, න එවං භික්ඛු. භික්ඛු පන වොපයමානොව ආපජ්ජති,

එවමෙව පයමපාරාජිකෙපි වොපනෙ සති එව ආපජ්ජති, නාසති. පවෙසනං සාදියතීති එත්ථ පවෙසනසාදියනං නාම සෙවනවිත්තස්සුප්පාදනන්ති, එවං සන්නෙපි “විමංසිත්වා ගහෙනබ්බ”න්ති වුත්තං.

පයමපාරාජිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියපාරාජිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

“කිස්ස පන ත්වං අය්‍යො ජානං පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්න”න්ති වචනතො, “අට්ඨන්තං පාරාජිකානං අඤ්ඤතරං පාරාජිකං අජ්ඣාපන්න”න්ති (පාච්. 666) වචනතො, අන්නෙ “උද්දිට්ඨා බො අය්‍යායො අට්ඨ පාරාජිකා ධම්මා”තිආදිවචනතො (පාච්. 677), පරිවාරෙ “සාධාරණපඤ්ඤත්ති උභතොපඤ්ඤත්ති”ති (පරි. 201) වචනතො ච භික්ඛුනිවිහඬගං පත්වා භගවා සාධාරණානි සික්ඛාපදානි භික්ඛූනං උප්පන්නවත්ථුස්මිංයෙව “යා පන භික්ඛුනී ඡන්දසො මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍ය අත්තමසො තිරච්ඡානගතෙනපි පාරාජිකා හොති අසංවාසා”තිආදිනා නයෙන සවිසෙසමිපි අවිසෙසමිපි මාතිකං නික්ඛිපිත්වා අනුක්කමෙන පදභාජනං, ආපත්තිහෙදං, තිකච්ඡෙදං, අනාපත්තිවාරඤ්ච අනවසෙසං වත්වා විත්ථාරෙසි. සඬගීතිකාරකෙහි පන අසාධාරණපඤ්ඤත්තියොයෙව ඉධ විත්ථාරිතාති වෙදිතබ්බා.

666. තත්ථ “අට්ඨන්තං පාරාජිකාන”න්ති ඉදං කෙවලං සඬගීතිකාරකානංයෙව නයතො නික්ඛිත්තවචනං ඉතො පුබ්බෙ ඡට්ඨස්ත්තමට්ඨමානං පාරාජිකානං අපඤ්ඤත්තත්තා. භගවතා පන ඉදං පඤ්ඤාපිතමාදිසික්ඛාපදමිපි උපාදාය “ඡන්තං පාරාජිකාන”න්ති වුත්තං සියා. ඉතො උද්ධං පඤ්ඤත්තානිපි උපාදාය “අට්ඨන්තං පාරාජිකාන”න්ති වචනං අපරභාගෙ උප්පන්නන්ති එකච්චෙ ආවරියා. අට්ඨකථායං පන “ඉදඤ්ච පාරාජිකං පච්ඡා පඤ්ඤත්තං, තස්මා ‘අට්ඨන්ත’න්ති විහඬගෙ වුත්ත”න්තිආදි වුත්තං, තස්මා අට්ඨකථාවරියානං මතෙන සිද්ධමෙතං යථාපඤ්ඤත්තානුක්කමවසෙනෙව සඬගීතානීති. “අඤ්ඤාසි”න්ති පාඨො. අඤ්ඤාසිති න ගහෙනබ්බො. “දුට්ඨුල්ලසික්ඛාපදෙ වුත්තනායෙනෙවා”ති වචනතො වජ්ජපට්ඨිඡාදිකං යා පට්ඨිඡාදෙති, සාපි වජ්ජපට්ඨිඡාදිකආයෙවාති සිද්ධං. කිඤ්චාපි වජ්ජපට්ඨිඡාදනං පෙමවසෙන හොති, තථාපි

සික්ඛාපදවීතික්කමචිත්තං දොමනස්සිකමෙව හොතීති කත්වා
 “දුක්ඛවෙදන”න්ති වුත්තං.

දුතියපාරාජිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තතියපාරාජිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

669. ඉමං අධිප්පායමත්තන්ති “වොදෙත්වා සාරෙත්වා”ති එතං. එත්ථායං විචාරණා — යො භික්ඛු උක්ඛිත්තකභික්ඛුනා සමානදිට්ඨිකො ලද්ධිනානාසංවාසකො හොති, සො අවන්දනීයො, කම්මාකම්මෙ උක්ඛිත්තකො විය න ගණපුරණො, සහසෙය්‍යම්පි න ලහති, න තථා භික්ඛුනී. සා භි යාව න සමනුභට්ඨා, තාව ගණපුරකා ච හොති, සංවාසඤ්ච ලහති. ලද්ධිනානාසංවාසිකානුවත්තිකාපි උක්ඛිත්තානුවත්තිකාව හොති. උක්ඛිත්තො චෙ කාලඤ්ඤා, තදනුවත්තකො භික්ඛු ලද්ධිනානාසංවාසකො හොතියෙව. තථා විබ්භන්තෙපි තස්මිං තිත්ථියපක්කන්තකෙපි සික්ඛං පච්චක්ඛාය සාමණෙරභූමියං ඨිතෙපිති එකෙ. තෙසං මතෙන උක්ඛිත්තකෙ තථාභූතෙපි භික්ඛුනී තදනුවත්තිකා සමනුභාසිතබ්බාවාති ආපජ්ජති. සමනුභාසනකම්මං සඬ්ඝායත්තං, සඬ්ඝෙන සඤ්චිච්ච පුරිමකාපත්තිං අපනෙතුං න යුත්තං විය බායති. උක්ඛෙපනීයකම්මඤ්ච ආපත්තිඅදස්සනමත්තෙ, අප්පටිකම්මමත්තෙ, කුද්ධිඅප්පටිනිස්සජ්ජනමත්තෙ ච කරියති, තස්ස අනුවත්තනමත්තෙන සමනුභාසිත්වා සාසනතො වාවෙනබ්බාතීති න යුත්තන්ති චෙ? න වත්තබ්බමෙව, ඉදං අපාරාජිකවත්ථුසුපි තප්පසඬ්ගතො, අනඤ්ඤවිසයත්තා ච විනයස්ස.

තතියපාරාජිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. චතුත්ථපාරාජිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

675. “ලොකස්සාදසඬ්ඛාතස්ස මිත්තසන්ථවස්ස වසෙන තං දස්සෙතුං කායසංසග්ගරාගෙනාති වුත්ත”න්ති ලිබ්බං. තිස්සිත්ථියොති තිසු ඉත්ථිසු, තිස්සො චා ඉත්ථිසො. තං න සෙවෙති තාසු න සෙවති. අනරියාති උභතොබ්‍යඤ්ජනා. බ්‍යඤ්ජනස්මිත්ති අත්තතො බ්‍යඤ්ජනෙ. න

සෙවෙනි න සෙවති. න වාචරෙති නාවරති. වණ්ණාවණ්ණොති ද්විහිපි
සුක්කවිස්සට්ඨි. ගමනුප්පාදනන්ති සඤ්චරිත්තං.

676. “නිවත්ථං වා පාරුතං වා”ති එත්ථ නිවත්ථස්ස වා පාරුතස්ස වා
වත්ථස්ස ගහණං සාදියතීති අත්ථො.

වතුත්ථපාරාජිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාරාජිකකණ්ඩවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සඬ්ඝාදිසෙසකණ්ඩවණ්ණනා

1. පඨමසඬ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා

681. ආහතකොති ආනීතො, නියතකොති අධිජ්ජායො. අකජ්ජියඅඬ්ඬො නාම සඬ්ඝස්ස වා ආරාමිකපුග්ගලස්ස වා වත්ථුස්ස කාරණා සඬ්ඝස්ස වාරිකභාවෙන සයමෙව වා අධිකරණට්ඨානං ගන්ත්වා “අම්භාකං එසො දාසො, දාසී, වාපී, ඛෙත්තං, ආරාමො, ආරාමවත්ථු, ගාවො, ගාවී, මහිංසී, අජා, කුක්කුටා”තිආදිනා වොහරති, අකජ්ජියං. “අයං අම්භාකං ආරාමිකො ආරාමිකා, අයං වාපී ඉත්ථන්තාමෙන සඬ්ඝස්ස හත්ථෙ දොහනත්ථාය දින්නා. ඉතො ඛෙත්තතො ආරාමතො උජ්ජජනකවතුපච්චයා ඉතො ගාවිතො මහිංසිතො අජාතො උජ්ජජනකගොරසා ඉත්ථන්තාමෙන සඬ්ඝස්ස දින්නා”ති පුච්ඡිතෙ වා අපුච්ඡිතෙ වා වත්තුං වට්ටති. “කත”න්ති අවත්වා “කරොන්ති”ති වචනෙන කිර අනෙනකතං ආරබ්භ ආචික්ඛිතා නාම හොති. ගීවාති කෙවලං ගීවා එව හොති, න පාරාජිකං. කාරාපෙත්වා දාතබ්බාති එත්ථ සථෙ ආවුධහණ්ඩං හොති, තස්ස ධාරා න කාරෙතබ්බා, අඤ්ඤෙන පන ආකාරෙන සඤ්ඤාපෙතබ්බං. “තිච්ඡිතං තිවෙදන”න්ති චුත්තන්තා “මානුස්සයවසෙන කොටුස්සයවසෙනා”ති තබ්බහුලනයෙන චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

පඨමසඬ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියසඬ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා

683. හට්ඨුත්තකානං කුමාරහට්ඨකානං ගණා හට්ඨුත්තගණා. කජ්ජන්ති කජ්ජියං. කජ්ජගතිකන්ති කජ්ජියසභාවං. පක්කන්තාසුපිති අත්තනො පරිසං යපෙත්වා ඉතරාසු පක්කන්තාසු. පණ්ණන්තිං අජානන්තා අරියාපි වුට්ඨාපෙත්තීති කත්වා වා කම්මවාචාපරියොසානෙ ආපත්තික්ඛණෙ විපාකාඛ්‍යාකතසමඬ්ඛිතාවසෙන වා “තිච්ඡිත”න්ති චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. “පබ්බාජනෙ න දුක්කට්”න්ති පොරාණගණ්ඨීපදෙ චුත්තං.

දුතියසඬ්ඝාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තතියසඬසාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා

687. භද්දාකාපිලානී මහාකස්සපස්ස පුරාණදුතියා කිර. ඤාතීනං කුලං යස්මිං ගාමකෙ, තදෙනං ගාමකං ඤාතිකුලං, කුලසන්නිහිතං ගාමකං අගමාසිති අත්ථො. “අජං ගාමං නෙතී”තිආදීසු විය වා ද්විකම්මිකං කත්වා ගාමකං අගමාසි ඤාතිකුලං අගමාසිතිපි යුජ්ජති.

692. “අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං අතික්කාමෙන්තියා”ති වචනෙනපි එවං වෙදිතබ්බං – විකාලගාමජපවෙසනෙ ද්වින්නං ලෙඬ්ඬිපාතානංයෙව වසෙන උපචාරො පරිච්ඡින්නදිතබ්බො, ඉතරථා යථා එත්ථ පරික්ඛෙපාරහට්ඨානං පරික්ඛෙපං විය කත්වා “අතික්කාමෙන්තියා”ති චුත්තං, එවං තත්ථාපි “අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං අතික්කමන්තස්සා”ති වදෙය්‍ය. යස්මා පන තත්ථ පරික්ඛෙපාරහට්ඨානතො උත්තරි එකො ලෙඬ්ඬිපාතො උපචාරොති අධිජ්ජෙතො, තස්මා තදත්ථදීපනත්ථං “අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං ඔක්කමන්තස්සා”ති චුත්තං. යං පන අන්ධකට්ඨකථායං “පරික්ඛෙපාරහට්ඨානංයෙව ‘උපචාර’න්ති සල්ලක්ඛෙන්වා පරික්ඛෙපපරික්ඛෙපාරහට්ඨානානං නින්නානාකාරණදීපනත්ථං ‘උපචාරං ඔක්කමන්තස්සා’ති චුත්තං පාළිවිසෙසමසල්ලක්ඛෙන්වාච අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං අතික්කමන්තස්ස ඉධ උපචාරො පරික්ඛෙපො යථා භවෙය්‍ය, තං උපචාරං පයමං පාදං අතික්කමන්තස්ස ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස. දුතියං පාදං අතික්කමන්තස්ස ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති චුත්තං, තං න ගහෙතබ්බමෙව පාළියා විසෙසසබ්භාවතොති. “අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං ඔක්කමන්තියාතිපි එකච්චෙසු දිස්සති, තං න ගහෙතබ්බන්ති අපරෙ”ති චුත්තං. තත්ථ “පාළිවිසෙසමසල්ලක්ඛෙන්වා”ති දුචුත්තං, කස්මා? විකාලගාමජපවෙසනසික්ඛාපදෙපි කත්ථවි “උපචාරං අතික්කමන්තස්සා”ති පාඨො දිස්සතීති, සො අන්ධකට්ඨකථාපාඨතො ගහිතොති ආචරියො. අපරික්ඛිත්තස්ස උපචාරොක්කමනමෙව පාඨො යුජ්ජති, න අතික්කමනං. කස්මා? බහුසු යානෙසු පාළියා අට්ඨකථාහි විරුජ්ඣනතො, ඉමස්මිං වාපි සික්ඛාපදෙ විරුජ්ඣති. කථං? ගණමහා ඔභියමානාය අරඤ්ඤෙ ආපත්ති හොති, න ගාමෙ. අථ ච පන නිදස්සනම්පි “සික්ඛාපදා බුද්ධවරෙතා”ති (පරි. 479) ගාථා දස්සිතා, තස්මා උපචාරොක්කමනපරියාපන්නනදිං අතික්කාමෙන්තියා හොති. කිඤ්ච භියො “ගච්ඡන්තස්ස වතස්සො

ආපත්තියො, ධීතස්ස වාපි තත්තකානිආදීනං (පරි. 475) පරිවාරගාමානං අට්ඨකථාහි උපචාරොක්කමනමෙව පායොති නිට්ඨං ගන්තබ්බං”න්ති ච චූත්තං, සුට්ඨු සල්ලක්ඛෙත්වා කථෙතබ්බං.

“පදසා ගමනමෙව හි ඉධාධිජ්ජෙතං, තෙනෙව පයමං පාදං අතික්කාමෙන්නියානිආදිමාහා”ති එත්ථ විකාලගාමජ්ජවෙසනසික්ඛාපදාදිසු තදභාවා යානෙන වා ඉද්ධියා වා පවිසතො, අද්ධානං ගච්ඡතො ච ආපත්තීති දීපෙති. තත්ථ අසාරුජ්ජත්තා ආපත්තිමොක්ඛො නත්ථීති එකෙ, විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බං. භික්ඛුනීවිහාරභූමි “ගාමන්තර”න්ති න චූච්චති ගාමන්තරපරියාපන්නායපි කජ්ජියභූමිත්තා. “පරතො ‘සචෙ භික්ඛුනීසු මහාබොධියඬගණං පවිසන්තිසු එකා බහි තිට්ඨති, තස්සා ආපත්ති’තිආදිවචනතො භික්ඛුවිහාරො න කජ්ජියභූමිති සිද්ධං, තස්මා කඤ්චිනගරෙ බන්ධධම්මවිහාරො විය, කාවීරපට්ටනෙ සාරිධම්මවිහාරො විය ච අඤ්ඤාපි සො විහාරො, තස්මා සීමබද්ධසුඛත්ථං ගාමන්තරභාවෙ නිරන්තරා අධිට්ඨානත්ථං පවිසන්තියා, නික්ඛමන්තියාපි ගාමන්තරාපත්ති හොතීති අපරෙ”ති චූත්තං. චතුර්ගාමසාධාරණත්තාති එත්ථ එවංචිධෙ විහාරෙ සීමං බන්ධන්තෙහි චත්තාරොපි තෙ ගාමා සොධෙතබ්බාති වෙදිතබ්බා. සංවිදහිත්වා භික්ඛුනියා වා මාතුගාමෙන වා ථෙය්‍යසත්ථෙත වා සද්ධිං තං විහාරං ඔක්කමන්තියා චතස්සො ආපත්තියො එකතොව හොන්ති. “ගාමන්තරෙ ගාමන්තරෙ ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති චූත්තාති එකෙ.

දුතියපාදුද්ධාරෙ සඬ්ඝාදිසෙසොති එත්ථ සචෙ දුතියො පාදුද්ධාරො කජ්ජියභූමියං හොති, න සඬ්ඝාදිසෙසො, අකජ්ජියභූමියං එව සඬ්ඝාදිසෙසො. “උභයතීරෙසු විවරන්ති, වට්ටතීති දස්සනුපචාරස්සෙත්ථ සම්භවා”ති ලිබ්බං, තං යුත්තං. සචනුපචාරො හෙත්ථ නදීපාරෙ, ගාමන්තරෙ වා අජ්ජමාණන්ති. අන්ධකට්ඨකථායං පන “පරතීරතො නදිං ඔතරිත්වා දස්සනුපචාරතො දාරුනි, පණ්ණානිවා මග්ගිත්වා ආනෙති, අනාපත්ති. තිථිවරානි පරතීරෙ ඔතාපෙති, අනාපත්ති”ති චූත්තං. “ඔරිමතීරමෙව ආගච්ඡති, ආපත්ති”ති අතික්කමිතුකාමතාය පටිට්ඨත්තා චූත්තං. “න්භායනාදිකිච්චෙන පටිට්ඨානං කත්ථෙවාලයසම්භවා වට්ටතී”ති චූත්තං. ගාමන්තරෙ පමාණන්ති අට්ඨකථායං

පරතීරතො නදිං ඔතරිත්වා දස්සනුපවාරතො දාරුනි පණ්ණානි සකගාමතො
 ටොකම්පි තරණවාරෙන න වට්ටති කීර නික්ඛමිත්වා පවිසිතුං.

අගාමකෙ අරඤ්ඤෙති අගාමලක්ඛණෙ අරඤ්ඤෙති අත්ථො. ඉමිනා
 ආපත්තිබ්බත්තං දස්සිතං. යස්මා ඉදං ආපත්තිබ්බත්තං, තස්මා යා
 භික්ඛුනුපස්සයතො ගාමස්ස ඉන්දබ්ලං අතික්කමති, සා අසන්නෙ ගාමෙ
 ගණම්භා ඔභියනාපත්තිං ආපජ්ජති. දස්සනසවනුපවාරාභාවෙපි පගෙව ගාමෙ
 ඉන්දබ්ලාතික්කමනක්ඛණෙයෙව ආපජ්ජති. සචෙ තත්ථ එකා භික්ඛුනී අත්ථී,
 තස්සා දස්සනසවනුපවාරාතික්කමනක්ඛණෙ ආපජ්ජති,
 අරඤ්ඤමග්ගගමනකාලෙ එවායං විධිති න ගහෙනබ්බං. ගාමතො පන
 නික්ඛමන්ති ඉතො පට්ඨාය ආපජ්ජතිති දස්සනත්ථං. “අගාමකං අරඤ්ඤ”න්ති
 චුත්තං. චුත්තඤ්ඤෙතං “ආරාධිකා ව භොන්ති සඬගාභිකා ලජ්ජනියො, තා
 කොපෙත්වා අඤ්ඤත්ථ න ගන්තබ්බං. ගච්ඡති චෙ,
 ගාමන්තරනදීපාරරත්තිවිජ්ජවාසගණම්භා ඔභියනාපත්තිහි න මුච්චති”තිආදී.
 තත්ථ “ගණම්භා ඔභියනාපත්ති සකිංයෙවාපජ්ජති. ඉතරා ගාමෙ ගාමෙ පාරෙ
 පාරෙ අරුණෙ අරුණෙ වාති වෙදිතබ්බ”න්ති චුත්තං. තත්ථ
 “චුත්තඤ්ඤෙත”න්තිආදීති අසාධකානි යථාසම්භවං ගහෙනබ්බත්තා.
 “මහාබොධියඬගණන්තිආදී එවං ගාමස්ස ආසන්නට්ඨානෙපි ඉමං ආපත්තිං
 ආපජ්ජතිති දස්සනත්ථං චුත්ත”න්ති ලිඛිතං.

තතියසඬසාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. වතුත්ථසඬසාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා

694. පට්චත්තාති පට්චවනං දෙනති. කම්මදොසන්ති “අනඤ්ඤාය ගණස්ස
 ඡන්දන්ති එවමාදී”ති ලිඛිතං. කත්තබ්බට්ඨානදොසන්ති පොරාණා.
 කාරකගණස්සාති කාරකසඬසස්ස. “භික්ඛුනිසඬසං සන්නිපාතෙත්වා”ති
 චුත්තත්තා කාරකසඬසොපි අයමෙවාති චෙ? පඨමමෙව කාරකසඬසං න
 ආමන්තෙත්වා බලක්කාරෙනායං පුල්ලනන්දා තං භික්ඛුනිං ඔසාරෙසී”ති
 පොරාණගණ්ඨිපදෙ චුත්තං, තස්මා කාරකභික්ඛුනං සම්මුඛාපි තෙසං අනුමතිං
 පඨමං අග්ගහෙත්වා තං කම්මං න පටිජ්ජස්සම්භෙතබ්බන්ති සිද්ධං භොති,

පටිප්පස්සද්ධං බලක්කාරෙන න කාතබ්බමෙවාති අධිප්පායො. “භික්ඛුනීපි දිට්ඨාවිකම්මං කාතුං ලහති”ති ච තත්ථ චූත්තං.

698. අසන්නෙ කම්මකාරකසඬිසෙ ඔසාරෙති, අනාපත්තීති එත්ථ කිත්තාවතා අසන්නො නාම භොතීති? ඉදං සබ්බත්ථ න විචාරිතං. කාරකානං කාලකිරියායාති එකෙ. එකස්සපි අභාවෙනාති එකෙ. එකස්මිං රජ්ජෙති එකෙ. එකරට්ඨෙති එකෙ. එකගාමෙති එකෙ. එකස්මිං ආවාසෙති එකෙ. යත්ථ සක්කා අපලොකෙතුන්ති එකෙ. අන්නොඅද්ධයොජනෙති එකෙ. තත්ථ තස්මිං ආවාසෙ අසන්නෙ කාරකසඬිසෙ ඔසාරෙති, අනාපත්තීති ඉදං පසංසන්ති ආවරියා. යත්ථ සක්කා අපලොකෙතුන්ති සාමීචි.

චතුත්ථසඬිසාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. පඤ්චමසඬිසාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා

701. එතං න චූත්තන්ති භික්ඛුනියා අවස්සුතභාවො දට්ඨබ්බොති එතං නියමනං න චූත්තං. තං අවචනං පාළියා සමෙති. කතරපාළියාති? “අනවස්සුතොති ජානන්ති පටිග්ගණ්හාති”ති ඉමාය. යදි හි පුග්ගලස්ස අවස්සුතභාවො න පමාණං, කිං ඉමාය පාළියා පයොජනං, “අනාපත්ති උභො අනවස්සුතා භොන්ති, අනවස්සුතා පටිග්ගණ්හාති”ති එත්තකමෙව චත්තබ්බං සියා. අත්තනො හි අනවස්සුතභාවොයෙව පමාණන්ති. ඉමස්ස පන අනාපත්තිවාරස්ස අයමත්ථො – උභො චෙ අනවස්සුතා, සබ්බථාපි අනාපත්ති. අථ භික්ඛුනී අනවස්සුතා සමානා අවස්සුතම්පි “අනවස්සුතො”ති සඤ්ඤාය තස්ස හත්ථතො පටිග්ගණ්හාති, එවම්පි අනාපත්තීති. අථ සා අනවස්සුතාපි අඤ්ඤං අනවස්සුතං වා අවස්සුතං වා “අවස්සුතො”ති ජානාති, දුක්කට්ඨමෙව. චූත්තඤ්ඤො අනන්තරසික්ඛාපදෙ “කිස්ස ත්වං අයො න පටිග්ගණ්හාසීති. අවස්සුතො අයොති...පෙ.... නාහං අවස්සුතා”ති.

පඤ්චමසඬිසාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. ජට්ඨසඬිසාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා

705. තෙනාති තස්මා. යස්මා උයොයාජිකා න දෙනි න පටිග්ගණ්හාති, තස්මා පටිග්ගහො න විජ්ජතීති අත්ථො. ඉතරිස්සා පරිභොගපච්චියා.

“අකුසලචිත්ත”න්ති බාහුල්ලෙන වුත්තං. “වට්ටනීති සඤ්ඤාය වදන්තියාපි ආපත්ති”ති වදන්ති.

ජට්ඨසඬ්ඤාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සත්තමසඬ්ඤාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා

712-4. කම්මවාචතො පුබ්බෙ ආපන්නාපත්තියො න පටිප්පස්සම්භන්ති. ඤාත්තියා දුක්කට්ඨල්ලච්චයා පටිප්පස්සම්භන්ති සඬ්ඤාදිසෙසෙ පත්තෙති පොරාණා. තං “අප්ඤ්ඤාපජ්ජන්තියා”ති පාළියා සමෙති. “සුත්වා න වදන්ති”ති එත්ථ සථෙ ජීවිතබ්බත්මවරියන්තරායභයා න වදන්ති, අනාපත්ති. “අධම්මකම්මෙ අධම්මකම්මසඤ්ඤා ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”ති වුත්තත්තා “අනාපත්ති අසමනුභාසන්තියා”ති සඬ්ඤාදිසෙසං සන්ධාය වුත්තං.

සත්තමසඬ්ඤාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. අට්ඨමසඬ්ඤාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා

715. පච්චාකතාති පරාජිතා. කුලදුසකසික්ඛාපදස්ස, ඉමස්ස ච නිදානමත්තමෙව නානාකරණං. වුත්තඤ්ඤි තත්ථ “තස්ස වචනස්ස පටිනිස්සග්ගාය එව වචනීයො, න කුලදුසනනිවාරණත්ථායා”ති. එවං සත්තෙ උභොපෙතා ආපත්තියො අඤ්ඤමඤ්ඤං සභාගත්ථා, තස්මා ඉදං තස්ස අනුපඤ්ඤත්තිසදිසං ආපජ්ජති, තතො ඉදං නිරත්ථකමෙව ආපජ්ජතීති? න එවං දට්ඨබ්බං. වත්ථුච්චසෙසතො, කම්මවාචාවිසෙසතො ච උභින්නං නානාකරණං.

අට්ඨමසඬ්ඤාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. නවමසඬ්ඤාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා

723. “කායිකවාචසිකෙන සංසග්ගෙනා”ති පාඨසෙසො.

නවමසඬ්ඤාදිසෙසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සඬ්ඤාදිසෙසකණ්ඩවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. නිස්සග්ගියකණ්ඩවණ්ණනා

1. පටමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා

733. පටමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදං උත්තානමෙව.

2. දුතියනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා

740. වත්ථුසම්පත්තත්තා වා න තස්සා අනාපන්නකාමතාය වා අනාණත්තිකතාය වා අකාලච්චරමදංසු. යථාදානෙ එව උපනෙතබ්බං, න භාජෙතබ්බං පුග්ගලිකත්තාති අධිජ්ජායො. අත්ථතො හි ඉතරම්පි යථාදානෙ එව උපනෙතබ්බමෙව. ගණ්ඨිපදෙ පන “අය්‍යාය දම්මිති එවං පටිලද්ධන්ති නිස්සට්ඨපටිලද්ධං. යථාදානෙති දායකෙහි පරිච්චත්තවිධානෙන. උපනෙතබ්බන්ති අකාලච්චරභාවෙන භාජෙතබ්බන්ති අධිජ්ජායො. ඉධ භාජාපිතාය ලද්ධච්චරමෙව නිස්සග්ගියං හොති, තං විනයකම්මං කත්වාපි අත්තනා න ලභති”ති ලිඛිතං. යදි නිස්සට්ඨපටිලද්ධං සන්ධාය ඉදං චුත්තං සියා, “නිස්සජ්ජිතබ්බං සඬ්ඝස්ස වා ගණස්ස වා පුග්ගලස්ස වා දදෙය්‍ය, දදෙය්‍යං, අය්‍යාය දම්මි”ති චුත්තත්තා තීණිපෙතාති පදාති වත්තබ්බාති සියුං, තස්මා න කෙවලං නිස්සට්ඨපටිලද්ධමෙව යථාදානෙ උපනෙතබ්බං, අඤ්ඤාහි භික්ඛුනීහි ලද්ධකොට්ඨාසම්පි යථාදානෙයෙව උපනෙතබ්බං.

741. “අකාලච්චරෙ කාලච්චරසඤ්ඤාය අනාපත්ති”ති පන භාජනපච්චයා ආපජ්ජිතබ්බාපත්තිං නාපජ්ජතිති එත්තකමෙව දීපෙති, න පටිලද්ධං, න යථාදානෙ දාතබ්බන්ති ඉමමත්ථං දීපෙති. ලෙසෙන පන ගණ්ඨාති වෙ, භණ්ඩග්ගෙසන කාරෙතබ්බා.

දුතියනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තතියනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා

744. සකසඤ්ඤාය ගහිතත්තා පාවිත්තියං, දුක්කටඤ්ච චුත්තං. ඉතරථා භණ්ඩග්ගෙසන කාරෙතබ්බං.

තනියනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. චතුත්ථනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා

752. ලෙසෙන ගහෙතුකාමතා, අඤ්ඤස්ස විඤ්ඤස්ස විඤ්ඤාපනං, පටිලාභොති තිණි අඬගානි, තස්මා පයමං විඤ්ඤත්තං අලභිත්වා අඤ්ඤං තතො උනතරම්පි උභෙයා, නිස්සග්ගියමෙව අඬගසම්පත්තිතො. එස නයො අඤ්ඤත්ථාපි.

චතුත්ථනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. පඤ්චමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා

753. “තෙලං ගොපෙත්වා සප්පිම්පි මෙ අත්තනො කුලසරා”ති කිර පායො.

පඤ්චමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. ඡට්ඨනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා

758-762. පාවාරිකස්සාති දුස්සවාණිජකස්ස. යාය වෙතාපිතං, තස්සා නිස්සග්ගියං, නිස්සට්ඨපටිලාභො ව. “ඉතරාසං පන ජානිත්වා වස්සග්ගෙන පත්තකොට්ඨාසං සාදියන්තිනම්පි න නිස්සග්ගියං, කෙවලං යථාදානෙ එව තාහිපි උපනෙතඛබ්බ”න්ති වදන්ති. “නිස්සට්ඨං පටිලභිත්වාපි යථාදානෙ උපනෙතඛබ්බ”න්ති චුත්තත්තා සෙසාහි ගහිතං සුග්ගහිත”න්ති වදන්ති. එත්ථ ගිලානායපි න මොක්ඛො.

ඡට්ඨනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සත්තමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා

764. සත්තමෙ “සයං යාවිතකෙනා”ති කිඤ්ඤාපි අවිසෙසෙන චුත්තං. තථාපි අඤ්ඤදත්ථිකෙන අත්තුද්දෙසිකෙන සඤ්ඤාවිකෙනාති අත්ථො වෙදිතඛබ්බො. අයමත්ථො “භික්ඛුනියො තෙන ව පරික්ඛාරෙන සයම්පි යාවිත්වා භෙසජ්ජං වෙතාපෙත්වා පරිභුඤ්ජිංසු”ති ඉම්ස්සා පාළියා අත්ථොන සංසන්දිත්වා වෙදිතඛබ්බො. තස්සායමත්ථො – තෙන පරික්ඛාරෙන භෙසජ්ජං වෙතාපෙත්වා

ව-සද්දෙන සඤ්ඤාවිකෙන ව හෙසජ්ජං වෙනාපෙත්වාති ඉමමත්ථං දීපෙන්තො “සයම්පි යාවිත්වා හෙසජ්ජං වෙනාපෙත්වා”ති ආහ. අඤ්ඤථා “තෙන පරික්ඛාරෙන හෙසජ්ජං වෙනාපෙත්වා සයම්පි යාවිත්වා පරිභුඤ්ජිංසු”ති ඉමිනා අනුක්කමෙන පාළි වත්තබ්බා සියා.

පදභාජනෙ පන “සංයාවිකෙනාති සයං යාවිත්වා”ති තස්සෙව පදස්ස අධිජ්ජායමත්තං වුත්තං. සා හි පදභාජනධම්මතා. “සඬ්ඝිකං ලාභං පරිණත”න්තිආදිපදානං භාජනෙ පන සා පාකටා. අඤ්ඤථා සංයාවිකපදෙන කො අඤ්ඤො අතිරෙකත්ථො සඬ්ගහිතො සියා, සො න දිස්සතිති තදෙව පදං නිජ්ජයොජනං, ඉදඤ්ච සික්ඛාපදං පුරිමෙන නින්නානාකරණං සියා. අත්තනො හි සත්තකං යථාකාමං කරණියන්ති. එත්ථ ව සඬ්ඝස්ස යාවනාය වසෙන එකතො හුත්වා යාවනාය ලද්ධං සංයාවිකන්ති වෙදිතබ්බං. අඤ්ඤථා ඉතො පරෙන සංයාවික-සද්දෙන ඉදං නිබ්බිසෙසං ආපජ්ජතිති “පුග්ගලිකෙන සංයාවිකෙනා”ති ඉදඤ්ච සික්ඛාපදං විසුං න වත්තබ්බං සියා ඉධෙව තෙන ආපජ්ජිතබ්බාපත්තියා සඬ්ගහිතත්තා, න ව සඬ්ගහිතා ආපත්තිද්වයභාවතො. මිස්සෙත්වා වෙනාපිතත්තා හි එකමෙව ආපත්තිති වෙ? න, සංයාවිකපදස්ස නිජ්ජයොජනභාවජ්ජසඬ්ගතො, එවං සඬ්ඝිකමහාජනිකපුග්ගලිකාති මිස්සිත්වා වෙනාපනෙ එකාපත්තිභාවජ්ජසඬ්ගතො ව.

සත්තමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. අට්ඨමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා

769. ගණස්සාති ආහිධම්මිකාදිගණස්ස, ඌනචතුර්වග්ගස්ස ව.

අට්ඨමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. නවමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා

774. සඤ්ඤාවිකෙනාති ගණයාවනාය ලද්ධෙනෙව, න අඤ්ඤෙන.

නවමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. දසමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා

779. දසමෙ පන “යා පන භික්ඛුනි අඤ්ඤදත්ථිකෙන පරික්ඛාරෙන අඤ්ඤද්දිසිකෙන පුග්ගලිකෙන අඤ්ඤං වෙතාපෙය්‍ය, නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය”න්ති එවංවිධෙන භවිතබ්බං, “පුග්ගලිකෙන සංයාවිකෙනා”ති ඉමිනා එකාදසමෙන භවිතබ්බං සියා යථාක්කමෙන සම්භවතො. කාමමෙව වෙතං අට්ඨුප්පත්තියා අභාවතො න චුත්තං, අත්ථතො පන ගහෙතබ්බමෙව. එත්ථ පන සඬ්ඝගණපුග්ගලානං පචාරිතට්ඨානෙ, පුග්ගලස්සෙව ඤාතකට්ඨානෙ ච අනාපත්තිජායා දිස්සති, ඉදං සබ්බං අම්භාකං තක්කානුසාරවසෙනෙව චුත්තන්ති කත්වා න සාරතො දට්ඨබ්බං. විචාරෙත්වා යථා නිව්වලකාරණං දිස්වා යං වා විනයක්කමකොවිදා අනුජානන්ති, තං තදෙව ගහෙතබ්බං. පොරාණගණ්ඨිපදෙ පන “ආපදාසුපි අඤ්ඤං ගරුහණ්ඩමෙව වෙතාපෙතබ්බං, ඉතරං න වට්ටති, භික්ඛුස්ස පන වට්ටති”ති චුත්තං.

දසමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. එකාදසමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා

784. “දුතියවග්ගස්ස පයමෙ”ති අවත්වා “එකාදසමෙ”ති ඉධ චුත්තං. කස්මා? භික්ඛුනිවිහඩ්ගෙ තිංසකකණ්ඩං පත්වා වග්ගක්කමස්ස අචුත්තත්තා. යස්මා පචාරිතට්ඨානෙ විඤ්ඤත්ති නාම න පටිසෙධෙතබ්බා, තස්මා භගවා අඤ්ඤාතිකඅප්පචාරිතට්ඨානෙ ධම්මනිමන්තනවසෙන වදෙය්‍ය “යෙනත්ථො”ති චුත්තාය “චතුක්කංසපරමං විඤ්ඤාපෙතබ්බ”න්ති පරිච්ඡෙදං දස්සෙතීති වෙදිතබ්බං. අඤ්ඤො “නිදානෙන සික්ඛාපදං න සමෙති, සික්ඛාපදෙන ච අනාපත්තිවාරො”ති ච “අකතවිඤ්ඤත්තියා චතුක්කංසපරමං විඤ්ඤාපෙතබ්බ”න්ති ච අනිට්ඨං ආපජ්ජති, තස්මා මාතිකාට්ඨකථායං වෙතාපෙතබ්බන්ති යපෙත්වා සහධම්මිකෙ ච ඤාතකපචාරිතෙ ච අඤ්ඤෙන කිස්මිඤ්චිදෙව ගුණෙන, පරිතුට්ඨෙන ච වදෙය්‍ය “යෙනත්ථො”ති චුත්තස්ස “විඤ්ඤාපෙතබ්බ”න්ති චුත්තනයෙන අත්ථො දට්ඨබ්බො. පොරාණගණ්ඨිපදෙ පන “ඉදං පරිච්ඡින්නපචාරණං සන්ධාය චුත්තං. අනාපත්ති ඤාතකානං පචාරිතානන්ති පන සබ්බජ්ජකාරෙන පවත්තං නිව්වපචාරණං සන්ධාය චුත්තං. නිව්වපචාරණා නාම යදා යෙනත්ථො, තදා තං

පාරාජිකකණ්ඩවණ්ණනා

එකාදසමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිව්ඨිතා.

හික්බැතිවිභව්‍යය නිසිකව භාවිතය නිවැරදි.

නිස්සල්ලියක අභිවර්ණය නිව්දිතා.

4. පාවිත්තියකණ්ඩවණ්ණනා

1. ලසුණුවග්ගො

1. පයමලසුණුසික්ඛාපදවණ්ණනා

793-7. අහං ලසුණුණාති එත්ථ “පචාරෙමී”ති පාඨසෙසො. බදරසාලවං කිර බදරඵලානි සුක්ඛාපෙත්වා චුණ්ණෙත්වා කත්තබ්බා බාදනීයවිකති.

පයමලසුණුසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියසික්ඛාපදවණ්ණනා

800. සංහරාපෙය්‍යාති “සංහරති වා සංහරාපෙති වා”ති පදභාජනං වෙදිතබ්බං. කිඤ්චාපි එත්ථ ආපත්තිහෙදො න දස්සිතො, තථාපි බුරුසණ්ඩාසකත්තරිආදිපරියෙසනසංසනාදීසු පුබ්බපයොගෙසු දුක්ඛං යුජ්ජති, යථා චෙත්ථ, එවං තලසාතකාදිමිහි ව ආපත්තිහෙදො පාළියං න චුත්තො. යථාසම්භවං පන පුබ්බපයොගෙසු දුක්ඛං සම්භවති. එවං භික්ඛුස්ස එත්ථ ව ලසුණු ව දුක්ඛං. ඉදං කිරියාකිරියන්ති පොරාණා. තත්ථ “කිරියාකිරිය”න්ති න චුත්තං.

දුතියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

802-6. තතියවතුත්ථසික්ඛාපදං උත්තානත්ථමෙව.

5. පඤ්චමසික්ඛාපදවණ්ණනා

812. පඤ්චමෙ උදකසුද්ධිපච්චයෙ සතිපි එස්සසාදියනෙ යථාචුත්තපරිච්ඡෙදෙ අනාපත්ති. තත්ථ ද්විත්තං පබ්බානන්ති “ද්විත්තං අභිගුලානං සහපවෙසනෙ එකෙකඅභිගුලස්ස එකෙකං පබ්බං කත්වා ද්වෙ පබ්බා, එකභිගුලස්සපවෙසනෙ ද්විත්තං පබ්බානං උපරි න වට්ටතීති වෙදිතබ්බං. මහාපච්චරියමිපි අයමෙව නයො දස්සිතො”ති ලිබ්බං.

පඤ්චමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

815. ඡට්ඨසික්ඛාපදං උත්තානත්ථමෙව.

7. සත්තමසික්ඛාපදවණ්ණනා

820-822. “නගරං අතිහරන්ති”ති පායො. “නගරද්වාරෙ අතිහරන්ති”ති කත්ථවි, තත්ථ ද්වාරෙරනාති අත්ථො. අයමෙව වා පායො. තං පුබ්බාපරවිරුද්ධන්ති “පුනපි චුත්ත”න්ති චුත්තං වාදං සන්ධාය, න තතො පුබ්බෙ තත්ථ චුත්තං වාදං. එත්ථ “මාතරම්පි විඤ්ඤාපෙත්වාති වචනෙන විරුජ්ඣති”ති ලිබ්බං, තං දුල්ලිබ්බං, න හි තෙන විරොධං සන්ධාය ඉදං චුත්තන්ති. කරණෙ වෙ පාවිත්තියං, කාරාපනෙපි පාවිත්තියෙනෙව භවිතබ්බං. අථ කාරාපනෙ දුක්ඛං, කරණෙපි දුක්ඛං තෙනෙව භවිතබ්බං. න හි කරණෙ වා කාරාපනෙ වා විසෙසො අත්ථි ආපජ්ජනෙ සතීති අධිජ්ජායො.

823. සම්පට්ච්ඡිතුං වට්ඨතීති අජ්ජට්ඨිත්වා “සාධු”ති වත්තුං වට්ඨතීති අධිජ්ජායො. න හි පටිග්ගහෙතුං වට්ඨති. අනාමාසත්තා “ආමකධඤ්ඤං පන ඤාතකපචාරිතට්ඨානෙපි න වට්ඨති”ති චුත්තං. අනුගණ්ඨීපදෙ පන “කජ්ජියෙන ලද්ධං ධඤ්ඤං භජ්ජිත්වා භුඤ්ජන්තියා දුක්ඛං. අපරණ්ණෙපි එසෙව නයො”ති ව “අනාපත්ති ආබාධපච්චයාති වචනතො සත්ත ධඤ්ඤානිපි අනාමාසානීති සිද්ධං, තෙනෙව හෙට්ඨා අට්ඨකථායං දුක්ඛං වත්ථුමිහි සත්ත ධඤ්ඤානිපි ගහිතාති අනාමාසානී”ති ව චුත්තාති. ආමාසානි කජ්ජියවත්ථුනි ව යදි භවෙය්‍යුං, යථා ඤාතකපචාරිතෙ සන්ධාය “අපරණ්ණං විඤ්ඤාපෙති”ති අවිසෙසෙන චුත්තං, එවං “අනාපත්ති ඤාතකානං පචාරිතානං අඤ්ඤස්ස අත්ථාය විඤ්ඤාපෙති, උම්මත්තිකාය ආදිකම්මිකායා”ති වත්තබ්බං. යස්මා දුක්ඛං වත්ථුත්තා ව අනාමාසත්තා ව මාතරම්පි සත්තවිධං ධඤ්ඤං විඤ්ඤාපෙතුං න වට්ඨති, තස්මා තදත්ථදීපනත්ථං සත්තවිධං ධඤ්ඤං සන්ධාය “අනාපත්ති ආබාධපච්චයා”ති චුත්තං, යථා භික්ඛුනියා ආබාධපච්චයා වට්ඨති, තථා භික්ඛුස්සාපිති ව. යථා වා පන භික්ඛුනියා භජ්ජනාදීනි කාරාපෙතුං න වට්ඨති, එවං භික්ඛුස්සාපි. චුත්තම්පි වෙනං අන්ධකට්ඨකථායං “අඤ්ඤතරො බාලභික්ඛු කජ්ජියං අජානන්තො එතදවොච ‘ආමකධඤ්ඤං සම්පට්ච්ඡිතුං භික්ඛුනං න වට්ඨති. එතං ධඤ්ඤං භජ්ජිත්වා කොට්ටෙන්වා පවිත්වා යාගුබ්ජ්ජකං භත්තඤ්ච

දෙමා'නි, ආණාපකස්සෙව හික්බුස්ස ආපත්ති, සබ්බෙසං අනාපත්ති''නි. තස්මා “සඬ්ඝවාරිකානං ධඤ්ඤං කොට්ටෙමා”නි ආරාමිකානං වත්තුඤ්ච න වට්ටති. “දිවසං පරිබ්බයං ගණ්හථ, තණ්ඩුලෙ සම්පාදෙථ, ත්වං එත්තකෙ ගණ්හ, ත්වං එත්තකෙ”නි එවමාදීනි පන වත්තුං වට්ටතීති ව. යං පන “අවිඤ්ඤත්තියා ලබ්භමානං පන නවකම්මත්ථාය සම්පට්ච්ඡිතුං වට්ටති”නි චුත්තං, තම්පි හෙට්ඨා “ඉමං තළාකං බෙත්තං වත්ථුං විහාරස්ස දෙමා'නි චුත්තෙ ‘සම්පට්ච්ඡිතුං වට්ටති’”නි චුත්තං නයං සන්ධාය චුත්තත්තා සුචුත්තමෙව. “නවකම්මත්ථාය ධඤ්ඤං දෙමා”නි චුත්තෙ “සාධු”නි වත්තබ්බං. යං පන හෙට්ඨා “තත්ථ නිස්සග්ගියවත්ථුං අත්තනො වා සඬ්ඝගණපුග්ගලවෙතියානං වා අත්ථාය සම්පට්ච්ඡිතුං න වට්ටති...පෙ.... දුක්කට්ඨත්ථුං සබ්බෙසම්පි අත්ථාය සම්පට්ච්ඡිතො දුක්කට්ඨමෙවා”නි චුත්තං, තම්පි සුචුත්තමෙව. කස්මා? “වෙතියස්ස අත්ථාය ධඤ්ඤං දාතුකාමොම්හි, තුම්හෙ භත්තෙ තදත්ථාය සම්පට්ච්ඡථා”නි චුත්තෙ පටිග්ගහෙතුං අකප්පියත්තා. “ඉදං පන තාදිසං න භොතී”නි ව චුත්තං. සබ්බොපායං උපනිස්සත්ථෙරවාදො කිර. ධම්මසිරිත්ථෙරො පනෙවමාහ “පුබ්බෙපි නවකම්මත්ථාය පටිග්ගහො න වාරිතො, සඬ්ඝස්සත්ථාය පටිග්ගහිතම්පි පටිග්ගාහකස්සෙව අකප්පිය”න්ති.

සත්තමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. අට්ඨමසික්ඛාපදවණ්ණනා

824. පොරාණා “නිබ්බිට්ඨරාජහටො”නි පටන්ති. තස්සත්ථො වාරිතහත්තවෙනතො රාජහටොති. “තඤ්ඤෙව භට්ඨපථන්ති තංයෙව භත්තවෙනන”න්ති අත්ථං වදන්ති. උම්මුකන්ති අලාතං.

826. එත්ථ ඡඩ්ඞිතං කිරියා. අනොලොකනං අකිරියා.

අට්ඨමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. නවමසික්ඛාපදවණ්ණනා

832. “සාමිකෙ අපලොකෙත්වා ඡඩ්ඛෙති”ති කත්ථවි පොත්ථකෙ නත්ථි, කත්ථවි අත්ථි, අත්ථිභාවොව සෙය්‍යා කිරියාකිරියත්තා සික්ඛාපදස්ස. ඉධ ඛෙත්තපාලකා, ආරාමාදිගොපකා ච සාමිකා එව. “සඩ්ධස්ස ඛෙත්තෙ, ආරාමෙ ච තත්ථ කචචරං න ඡඩ්ඛෙතඛ්ඛන්ති කතිකා චෙ නත්ථි, භික්ඛුස්ස ඡඩ්ඛෙතුං වට්ඨති සඩ්ධපරියාපත්තත්තා, න භික්ඛුනීනං. තාසමපි භික්ඛුනිසඩ්ධසසත්තකෙ චුත්තනායෙන වට්ඨති, න තත්ථ භික්ඛුස්ස, එවං සන්තෙපි සාරුජ්ජවසෙනෙව කාතඛ්ඛ”න්ති චුත්තං.

නවමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. දසමසික්ඛාපදවණ්ණනා

833. සාධුක්ඛිත්තභීතං වානි එත්ථ පාවිණ්ණභීතමපි සොතුං න වට්ඨති. “භීතුපසඤ්භීතං පන ධම්මං සොතුං වට්ඨතිති දීඝනිකායට්ඨකථායං චුත්ත”න්ති චුත්තං. පොරාණගණ්ඨිපදෙ පන “ධම්මභීතමපි න වට්ඨති”ති වත්වා “බුද්ධස්ස ගායාම වාදෙමාති චුත්තෙ සම්පට්ච්ඡිතුං න වට්ඨති, දුක්කටං භොති”ති චුත්තං, “පූජං කරොම, ජාතකං වා වත්ථුං වා දෙසෙමාති චුත්තෙ ‘සාධු’ති සම්පට්ච්ඡිතුං වට්ඨති”ති ච චුත්තං.

836. එකපයොගො නාම එකදිවසාවලොකනං. තෙසංයෙවාති යෙසං නච්චං පස්සති. “භික්ඛුනී සයමපි නච්චිතුං වා ගායිතුං වා වාදිතුං වා න ලභති”තිආදි ඉධ සික්ඛාපදෙ නත්ථි. කස්මා? එළකලොමසමුට්ඨානත්තා. යදි එවං කස්මා චුත්තන්ති චෙ? සුත්තානුලොමමහාපදෙසතො. යදි නච්චාදිති පස්සිතුං වා සොතුං වා න ලභති, පගෙව අත්තනා කාතුන්ති නයතො ලඛ්භමානත්තා චුත්තං. ඉතරථා මහාපදෙසා නිරත්ථකා සිද්ධං. එවමඤ්ඤත්ථාපි නයො නෙතඛ්ඛො. “සමුට්ඨානමපි ඉධ චුත්තමෙව අග්ගහෙත්වා ඡසමුට්ඨානවසෙන ගහෙතඛ්ඛ”න්ති ලිඛිතං. තං “අඤ්ඤෙ නච්ච, ගාය, වාදෙහී”ති වත්තුං න ලඛ්භතීතිආදිවචිකම්මං සන්ධාය ලිඛිතඤ්ඤෙ, තං සුලිඛිතං එළකලොමසමුට්ඨානෙ වාචාය අභාවතො.

“සයම්පි නච්චිතු”න්ති ආදිකායකම්මඤ්චෙ සන්ධාය ලිඛිතං,
දුල්ලිඛිතං. එළකලොමසමුට්ඨානඤ්චි එකන්තතො කායකම්මං
හොති, තස්මා උද්ධටං අග්ගහෙත්වා ආදිසද්දෙන සඬගහිතමෙව ඉධ
ගහෙතඛිබ්බන්ති. එතං එළකලොමසමුට්ඨානත්තාති එත්ථ
කාරණවචනෙ සුත්තානුලොමමහාපදෙසතොති එත්ථ පන උද්ධටං
ගහෙතඛිබ්බං, එවං යථාලාභවසෙන තං ලිඛිතන්ති වෙදිතඛිබ්බං.
“ආහච්චහාසිතසික්ඛාපදවසෙන එළකලොමසමුට්ඨාන”න්ති
වුත්තන්ති උපතිස්සත්ථෙරො. “එළකලොමසමුට්ඨානඤ්චෙ ඉදං
සික්ඛාපදං, ආණාපකො මුච්චෙය්‍ය, න ච මුච්චති”ති වුත්තං. තං
“කස්මා”ති වුත්තෙ “සඛ්ඛඅට්ඨකථාසු වුත්ත”න්ති අට්ඨකථාවරියො
ආහාති ධම්මසිරිත්ථෙරො.

837. ආරාමෙ යත්වාති න කෙවලං යත්වා, තතො ගන්ත්වා පන
සඛ්ඛිරියාපථෙහිපි ලහති. “ආරාමෙ ධීතාති පන ආරාමපරියාපන්තාති
අත්ථො, ඉතරථා නිසින්තාපි න ලභෙය්‍යා”ති ලිඛිතං, තං
සුලිඛිතමෙව.

දසමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ලසුණවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. අන්ධකාරවග්ගවණ්ණනා

1. පයමසික්ඛාපදවණ්ණනා

839. “දිවාපි අන්ධකාරං අත්ථී, තප්පට්ඨෙසධනත්ථං ‘රත්තන්ධකාරෙ’ති
වුත්ත”න්ති වදන්ති පොරාණා. සන්තිට්ඨෙය්‍යාති එත්ථ යානාපදෙසෙන
චතුඛිබ්බොපි ඉරියාපථො සඬගහිතො, තස්මා පුරිසස්ස හත්ථපාසෙ තෙන
සද්ධිං වඩ්ඪකමනාදිං කරොන්ති යා පාවිත්තියමෙව. “සල්ලපෙය්‍ය වා”ති
කෙවලං නිදානවසෙන වුත්තං විසෙසාභාවතො. “සල්ලපෙය්‍යවාති
පුරිසස්ස හත්ථපාසෙ ධීතා සල්ලපති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති හි
වුත්තං, තං න යුත්තන්ති එකෙ. කස්මා? යස්මා තස්ස පුරිසස්ස
හත්ථපාසෙ ධීතෙතෙව එකං පාවිත්තියං. සල්ලපනෙනපි අපරමිපි එකං
ආපජ්ජති නාපජ්ජති, කථං පඤ්ඤායති? අඬගවසෙන. ඉමස්ස හි

රත්තන්ධකාරතා, පුරිසස්ස භත්ථපාසෙ යානං වා සල්ලපනං වා, සභායාභාවො, රහොපෙක්ඛතාති ඉමානි චත්තාරි අඬගාති චුත්තානි. තත්ථ යදි යානපච්චයා එකා ආපත්ති විසුං සියා, තස්සා චත්තාරි අඬගාති සියුං. යදි සල්ලපනපච්චයා එකා, තස්සාපි පඤ්ච අඬගාති සියුං. තස්මා මාතිකාට්ඨකථායං “චත්තාරි වා පඤ්ච වා අඬගාති”ති චත්තබ්බං සියා, න ච චුත්තං, තස්මා සල්ලපනපච්චයා විසුං නත්ථිති. අත්ථියෙව, මාතිකාට්ඨකථාවචනඤ්ච තදත්ථමෙවාති එකෙ. කථං? සහුප්පත්තිතො ද්විත්තං ආපත්තිතං. කිං චුත්තං හොති? සල්ලපනෙ සති යානපච්චයා ආපජ්ජිතබ්බං චතුරඬගිකං, සල්ලපනපච්චයා ආපජ්ජිතබ්බං චතුරඬගිකන්ති ද්වෙ පාවිත්තියානි සහුප්පන්නානි එකතො ආපජ්ජන්තිති. ඉදං අයුත්තං පාළිවිරොධතො. පාළියඤ්ථි “සල්ලපෙය්‍ය වාති පුරිසස්ස භත්ථපාසෙ ධීතා සල්ලපති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති චුත්තං. යදි ද්වෙ සියුං, “ආපත්ති ද්විත්තං පාවිත්තියාන”න්ති න චත්තබ්බතා සියාති. අයං නයො දුතියාදීසුපි යථායොගං වෙදිතබ්බො. එත්ථ දුතියෙනාපි සද්ධිං යදි භික්ඛුනියා රහොපෙක්ඛතා අත්ථි, සො වෙ පුරිසො, න දුතියො, පුරිසගණනාය ආපත්තියො. අථ දුතියා භික්ඛුනී හොති, තස්සා ච තෙන පුරිසෙන සද්ධිං රහොපෙක්ඛතා අත්ථි, සා ච භික්ඛුනී න දුතියා හොති. උභින්නම්පි ආපජ්ජන්ති එකෙ, විචාරෙත්වා පන ගහෙතබ්බං. පොරාණගණ්ඨිපදෙ පන චුත්තං “භත්ථපාසෙ යානෙන දුක්කට්”න්ති, තං පාළියා විරුජ්ඣති. “පුරිසස්ස භත්ථපාසෙ තිට්ඨති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා”ති හි පාළි, කිංඛුනා. චතුත්ථසික්ඛාපදෙ මාතිකාට්ඨකථායං (කඬබා. අට්ඨ. දුතිසිකඋයොපනසික්ඛාපදවණ්ණනා) “සන්තිට්ඨනාදීසු තිණි පාවිත්තියානී”තිආදිවචනතො චත්ථුගණනාය ආපත්ති වෙදිතබ්බො. “අඬගාති වෙත්ථ චත්තාරි පඤ්ච වා”ති චත්තබ්බන්ති සන්නිට්ඨානං.

පට්ඨසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2-3-4. දුතියතතියචතුත්ථසික්ඛාපදවණ්ණනා

842-6. දුතියතතියචතුත්ථානි උත්තානානි. සබ්බත්ථ “සල්ලපතීති යං කිඤ්චි තිරච්ඡානකථං කථෙති”ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ චුත්තං.

852. චතුත්ථෙ පනායං විසෙසො – “එකෙනෙකා”ති පයමං චුත්තත්තා දුතියිකං වා හික්බුනීනං උයොයාපෙයා, පාවිත්තියං න සම්භවතීති චෙ? සම්භවති. කස්මා? සන්තිට්ඨනාදිත්තයමත්තාපෙක්ඛත්තා, තස්ස වචනස්සාපි වා අඤ්ඤායපි රහොපෙක්ඛනස්සාදසම්භවෙ සති උභින්නං එකත්ථසම්භවතො ව සාධිතමෙතං. “හත්ථපාසං විජහිත්වා සන්තිට්ඨති වා සල්ලපති වා”ති එත්තකමෙව චුත්තං. කස්මා “නිකණ්ණිකං වා ජප්පෙතී”ති න චුත්තං? හත්ථපාසානික්කමෙ අසම්භවතො. තස්ස තතියස්ස පදස්ස පච්ඡින්නත්තා සම්භවත්තම්පි “දුතියිකං වා උයොයාපෙතී”ති න චුත්තං, තස්මා අත්ථතො හත්ථපාසං විජහිත්වා සන්තිට්ඨති වා සල්ලපති වා දුතියිකං වා උයොයාපෙති, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨසාති චුත්තං හොති. එස නයො යක්ඛෙන වාතිආදීසුපි. තත්ථ “හත්ථපාසෙ”ති වා “හත්ථපාසං විජහිත්වා”ති වා න චුත්තං උභයත්ථ දුක්ඛට්ඨත්තා. අනාපත්තිවාරෙපි අසම්භවතො “නිකණ්ණිකං වා ජප්පෙතී”ති න චුත්තත්ති චෙ? සම්භවති සති කරණියෙ නිකණ්ණිකං වා ජප්පෙතීති සම්භවතො. අථ කස්මා එවං න චුත්තත්ති චෙ? අනවජ්ජකථායං නිකණ්ණිකජප්පෙන පයොජනාභාවා, ධම්මකථායම්පි උදායං ආරබ්භ පටිසිද්ධත්තා ව.

දුතියතතියචතුත්ථසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. පඤ්චමසික්ඛාපදවණ්ණනා

856. “කුලං නාම චත්තාරි කුලානී”ති චුත්තත්තා තිත්ථියාරාමෙ කප්පති තස්ස කුලවොහාරාභාවතොති එකෙ. තිත්ථියානං ඛත්තියාදිපරියාපන්නත්තා න කප්පතීති එකෙ. තස්ස කප්පියභූමිත්තා න යුත්තත්ති චෙ? න, යථාචුත්තඛත්තියාදීනං සම්භවතො. තථාපි ගොවරකුලං ඉධාධිජ්ජෙතං. “උපවාරො ද්වාදසහත්ථො”ති ලිඛිතං.

පඤ්චමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. ඡට්ඨසික්ඛාපදවණ්ණනා

860. “නිසීදන්තියා එකා, නිපජ්ජන්තියා එකා”ති අවත්වා “නිසීදිත්වා ගව්ඡන්තියා”තිආදි න වත්තබ්බං. න හි ගමනපච්චයා එසා ආපත්තීති? න, පරියොසානාධිප්පායවසෙන වුත්තත්තා. “නිසීදිත්වා නිපජ්ජන්තියා ද්වෙ”ති වචනෙනපි ගමනං ඉධ නාධිප්පෙනන්ති දස්සිතං හොති, තථා “නිපජ්ජිත්වා නිසීදන්තියා ද්වෙ”තිපි වත්තබ්බං. යදි එවං “තස්මිං අභිනිපජ්ජති, ආපත්ති ද්වින්තං පාවිත්තියාන”න්ති කස්මා න වුත්තන්ති වෙ? අනිසීදිත්වාපි නිපජ්ජනසම්භවතො. නිපජ්ජනත්ථාය නිසීදිත්වා නිපජ්ජන්තියා නිපජ්ජනකපයොගත්තා එකා ආපත්තීති කෙවි.

ඡට්ඨසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සත්තමසික්ඛාපදවණ්ණනා

867. අනාපත්තිවාරො “ධුවපඤ්ඤත්තෙ”ති න වුත්තං “සන්ථරිත්වා වා සන්ථරාපෙත්වා වා”ති වුත්තත්තා. ඉධ ඡට්ඨෙ වුත්තනයෙන පකතියා පඤ්ඤත්තෙ අභිනිසීදති වා අභිනිපජ්ජති වා, පාවිත්තියමෙව. අඤ්ඤත්ථ ධුවපඤ්ඤත්තං. ඉධ වුත්තනයෙන සන්ථරිත්වා වා සන්ථරාපෙත්වා වා අභිනිසීදති වා අභිනිපජ්ජති වා, පාවිත්තියමෙව. උභයත්ථාපි පඤ්චමෙ වුත්තනයෙන අනාපුච්ඡා පක්කමෙයා, පාවිත්තියමෙව, අනාපත්තිවාරො මාතිකායං වුත්තකාලතො අඤ්ඤකාලස්ස අපරාමට්ඨත්තාති නො තක්කොති ආවරියො. අපිච අත්ථාපත්තිකාලෙ ආපජ්ජති, නො විකාලෙතිආදිත්තිකෙ, අත්ථාපත්ති රත්තිං ආපජ්ජති, නො දිවාතිආදිත්තිකෙ ච අට්ඨකථායං ඉධ පඤ්චමඡට්ඨසත්තමසික්ඛාපදෙහි සඬගහිතාපත්තීනං අපරාමට්ඨත්තා යථාසම්භවං තිව්ධකාලෙ තිව්ධමෙතං යොජෙත්වා දස්සෙතුං වට්ටති එව මහාපදෙසනායානුලොමතො.

සත්තමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. අට්ඨමසික්ඛාපදවණ්ණනා

869. අට්ඨමෙ භික්ඛුස්ස දුක්කටං සම්භවති.

අට්ඨමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. නවමසික්ඛාපදවණ්ණනා

875-7. දුග්ගාභවසෙන වා සුග්ගාභවසෙන වා යථාචුත්තනයෙන සපථකරණෙ ආපත්තීති වෙදිතබ්බං. යස්මා මාතිකායං “අත්තානං වා පරං වා”ති චුත්තං, තස්මා යා අත්තානමෙව ආරබ්භ සපථං කරෙය්‍ය, තස්සා එකා. පරමෙවාරබ්භ තස්සා එකා. උභොපි ආරබ්භ තස්සා ද්වෙ ආපත්තියො සම්භවන්ති. තිකච්ඡෙදො පනෙත්ථ පරමෙවාරබ්භ සපථකරණං සන්ධාය පවත්තො.

නවමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. දසමසික්ඛාපදවණ්ණනා

882. දසමෙ අනාපත්තිවාරො රොදනස්සෙව, න වධස්ස, තස්මා ඤාතිබ්‍යසනාදීහි ඵ්ථිඨාපි අත්තානං වධති එව, න රොදති, දුක්කටමෙව.

දසමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අන්ධකාරවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. නග්ගවග්ගවණ්ණනා

1-2. පඨමදුතියසික්ඛාපදවණ්ණනා

883. නග්ගවග්ගස්ස පඨමදුතියානි උත්තානානි. පඨමෙ අයං විසෙසො — භික්ඛුස්ස තථා න්භායන්තස්ස දුක්කටං අඤ්ඤත්‍ර ජන්තාසරඋදකපට්ඨිජාදීහි. න ච විගරහි තත්ථ භගවා අත්තනාව අනනුඤ්ඤාතත්තා උදකසාට්ඨායාති පොරාණා. “එකමෙව නිවාසෙත්වා, පාරුපිත්වා ච නභායිතුං න වට්ටති”ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ චුත්තං.

පඨමදුතියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තතියසික්ඛාපදවණ්ණනා

894. තතියෙ අන්තොවතුහපඤ්චාහං ධුරං නික්ඛිපන්තියාපි ආපත්ති එව. ලිඬගපරිවත්තෙ ධුරං නික්ඛිපන්තියා දුක්කටං තිකදුක්කටත්තා. “සම්බහුලාහි

හික්බුනීහි සද්ධින්නි එත්ථ වතස්සොපි සම්බහුලා''ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ වුත්තං.

තනියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. වතුත්ථසික්ඛාපදවණ්ණනා

898. වතුත්ථෙ සඬ්ඝාට්ඨාරන්ති එත්ථ සඬ්ඝාට්ඨාදිවසෙන අධිට්ඨිතානංයෙවායං විධි, නෙතරාසං කිර. තත්ථ තිච්චරෙ එව විජ්ජවාසපච්චයා නිස්සග්ගියං. අන්තොච්චරකාලෙපි පඤ්චාහිකං සඬ්ඝාට්ඨාරං අතික්කාමෙන්තියා ආපත්තියෙව. “විනා එතෙහි ච්චරෙහි උපසම්පදං කාතුං න වට්ටති”ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ වුත්තං.

වතුත්ථසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. පඤ්චමසික්ඛාපදවණ්ණනා

906. පඤ්චමස්ස අනාපත්තිවාරෙ තාය වා අවිජ්ජවාසායාති අන්තො ලබ්භති.

පඤ්චමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

907-911. ඡට්ඨසත්තමානි උත්තානානි.

8. අට්ඨමසික්ඛාපදවණ්ණනා

916. සොකජ්ඣායිකා නාම කිර මායාකාරා. විලුම්පකා භණ්ඩකාති ව පොරාණා.

අට්ඨමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. නවමසික්ඛාපදවණ්ණනා

920. “කථඤ්ඤි නාම අතික්කාමෙස්සති”ති වුත්තත්තා පුල්ලනන්දා ච්චරකාලසමයං ආගමෙටාති අතික්කමාපෙසිති සිද්ධං භොති.

නවමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. දසමසික්ඛාපදවණ්ණනා

927. දසමෙ එකකුලං එතදවොචුන්ති එත්ථ කුලං නාම තස්මිං මනුස්සා, තස්මා බහුවචනං.

දසමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නග්ගවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. තුවට්ඨවග්ගවණ්ණනා

1. පයමසික්ඛාපදවණ්ණනා

934-5. එකාය නිපන්තාය අපරා නිපජ්ජති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සාති “උභින්නම්පි පයමනිපන්තාය අනුට්ඨාපනා”ති වත්වා එත්ථ කිරියාකිරියන්ති එකෙ, තං අට්ඨකථාය විරුජ්ඣති. “කිරිය”න්ති හි අට්ඨකථායං වුත්තං. අථ කස්සා ආපත්තිති? උභින්නම්පි නිපජ්ජනකිරියං පටිච්ච. ඉමස්ස අනාපත්තිවාරෙ “වචන්ථානං දස්සෙත්වා”ති නත්ථි, තස්මා වචන්ථානං කත්වා නිපජ්ජිතුං න වට්ඨන්ති එකෙ. විපුලතරෙ වට්ඨන්ති එකෙ. “අන්තරං කත්වා නිපජ්ජිතුං වට්ඨන්ති”ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ ලිඛිතං.

පයමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියසික්ඛාපදවණ්ණනා

940. වචන්ථානං දස්සෙත්වාති එත්ථ උපරි පාරුපනම්පි මජ්ඣෙ ඔහොගං කත්වා උභින්නං අන්තරෙ ඔතාරෙති, වට්ඨන්ති එකෙ. වචන්ථානඤ්ච යථා යානෙ න තිට්ඨති, තථා අතික්කමිත්වා තුවට්ඨෙන්තිසා ආපත්තියෙවාති. “කිරියාකිරිය”න්ති ව පොරාණගණ්ඨිපදෙ වුත්තං.

දුතියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තතියසික්ඛාපදවණ්ණනා

941. අත්තනො සජ්ඣායනට්ඨානෙ වෙ වුඬ්ඨිතරා ආගච්ඡති,
වන්දනකාලෙ වා, ආපුච්ඡනකිච්චං නත්ථි. එකස්මිං ඔවරකෙ
ආපුච්ඡිතබ්බං. “අථ ඔවරකෙ මහාපෙරී වසති, සම්මුඛෙ ඉතරා,
ආපුච්ඡිතබ්බා තස්සා උපචාරත්තා”ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ වුත්තං.

තතියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

946-950. චතුත්ථපඤ්චමසික්ඛාපදං උත්තානත්ථමෙව.

6. ඡට්ඨසික්ඛාපදවණ්ණනා

956. ගහපති නාම යපෙත්වා සහධම්මිකෙ වෙදිතබ්බො, තස්මා හික්බුනා වා
සාමණෙරෙන වා අනනුලොමිකෙන සංසග්ගෙන සංසට්ඨාපි න
සමනුභාසිතබ්බාති සම්භවති එව.

ඡට්ඨසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

961-5. සත්තමඅට්ඨම සික්ඛාපදං උත්තානත්ථමෙව.

9. නවමසික්ඛාපදවණ්ණනා

969. එකින්දියන්ති කායින්ද්‍රියෙනෙව එකින්ද්‍රියං, නිගණ්ඨානං
අවෙලකානං මතං. කාපිලා පන “පඤ්චන්ද්‍රියා”ති මඤ්ඤන්තා එවං
වදන්ති “සවක්ඛුකත්තා අලාබ්‍රමාලුවාදයො යත්ථ ආලම්බනං, තත්ථ
ගච්ඡන්ති. සසොතකත්තා කදලියො මෙසගජ්ජිතං සුත්වා ගබ්භං
ගණ්හන්ති. සඝානකත්තා පනසාදයො කුණපගන්ධෙන ඵලන්ති.
සජ්චිහකත්තා උදකං පිවන්ති යෙන, සබ්බෙපි ‘පාදපා’ති වුච්චන්ති.
සකායපසාදත්තා ඉත්ථිසම්ඵස්සෙන අසොකරුක්ඛා පුජ්ඵන්ති”ති.
සඬ්ඝාතන්ති විනාසං.

970. ඉධ ව වස්සව්ශෙදෙන දුක්කටං. පයමං ආවසින්වා පච්ඡා වාරිකා
වරණපච්චයා පාවිත්තියං ආපජ්ජතිති වෙදිතබ්බං. අථ වස්සං අවසින්වා
වරති, අවස්සුපගමනපච්චයා දුක්කටං ආපජ්ජති. පොරාණගණ්ඨිපදෙ පන

“අන්තොසත්තාහෙ අන්තොවස්සෙ වාරිකං වරන්ති යා පාවිත්ති යං.
සත්තාහකරණියෙන පන වට්ටති, භික්ඛුනො දුක්කටං භොතී” ති චුත්තං.

972. කෙනච්ච උබ්බාළුභාති වස්සවිජෙදකාරණෙනාති නො තක්කොති
ආවරියො. කිත්තාවතා වාරිකා භොතීති? ඉදං න සබ්බත්ථ විචාරිතං.
අනන්තරසික්ඛාපදෙ “අන්තමසො ඡප්පඤ්චයොජනානිසී” ති චුත්තත්තා
සො ව මඤ්ඤෙ හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදොති.

නවමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. දසමසික්ඛාපදවණ්ණනා

973. දසමෙ “ආභුන්දරිකා” ති පයන්ති කිර.

දසමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

තුවට්ටවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. විත්තාගාරවග්ගවණ්ණනා

1. පයමසික්ඛාපදවණ්ණනා

978. කීළනඋපවනං නාම කඤ්චිනගරස්ස නගරුපවනං විය දට්ඨබ්බං.
උය්‍යානං නාම තත්ථෙව නන්දවනඋය්‍යානං විය දට්ඨබ්බං. “තත්ථෙව යත්වා
තං තං දිසාහාගං විලොකෙත්වා පස්සන්ති යා පන පාටෙක්කා ආපත්ති යො” ති
පායො. එවං චුත්තෙ යං පුබ්බෙ චුත්තං පදං “අනුද්ධරමානා” ති, තං
එකස්මිංයෙව දිසාහාගෙති සිද්ධන්ති එකෙ. උපවාරො ද්වෙ ලෙඩ්චුපාතොති ව.

පයමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියසික්ඛාපදවණ්ණනා

984. “ආහරිමෙහි වාලෙහි” ති “අසංහාරිමෙනා” ති ව දුවිධො පායො.
“විසුං කත්වා පච්ඡා සද්ධිං තෙහි වාලෙහි” ති ලිබ්බිතං. යථා තථා වාලරුපෙ
උට්ඨපෙත්වා කතපාදං “පල්ලඬ්ඤ” ති වුව්චති අනාපත්තිවාරෙ
“අසංහාරිමෙහි වාලෙහි කතං පරිභුඤ්ජති” ති වචනාභාවතො.

දුතියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තතියසික්ඛාපදවණ්ණනා

988. “උප්පවුප්පවෙනි හත්ථප්පසාරණෙ”ති ලිඛිතං, තං න යුත්තං “යත්තකං හත්ථෙන අඤ්ජිතං හොති, තස්මිං තක්කමහි වෙය්නෙ එකාපත්ති”ති වචනතො.

තතියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. චතුත්ථසික්ඛාපදවණ්ණනා

993. “යාගුපානෙති යාගුදානෙ”ති ලිඛිතං. පොරාණගණ්ඨිපදෙ “මාතාපිතුනං දාතුං වට්ටති”ති වුත්තං.

චතුත්ථසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

994. පඤ්චමසික්ඛාපදං උත්තානත්ථමෙව.

6. ඡට්ඨසික්ඛාපදවණ්ණනා

1001. ඡට්ඨෙ භික්ඛුවිභවගො අවෙලකසික්ඛාපදෙන එකපරිච්ඡෙදං. ඉධ අගාරිකො විසෙසො, තස්මා “අසාධාරණ”න්ති වදන්ති.

ඡට්ඨසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

1003-8. සත්තමට්ඨමෙසු වත්තබ්බං නත්ථි.

9. නවමසික්ඛාපදවණ්ණනා

1015. “බීලනමන්තං දාරුසාරබීලං මන්තෙත්වා පථවියං පවෙසෙත්වා මාරණමන්තං. නාගමණ්ඩලංනාම නාගරොධමන්තං, පිට්ඨාදීහි වා පරික්ඛෙපං කත්වා තත්ථ මනුස්සෙ පවෙසෙත්ති ගුත්තත්ථායා”ති ලිඛිතං.

නවමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

1017. දසමසික්ඛාපදං උත්තානත්ථමෙව.

විත්තාගාරවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. ආරාමවග්ගවණ්ණනා

1021. පයමසික්ඛාපදං උත්තානත්ථමෙව.

2. දුතියසික්ඛාපදවණ්ණනා

1030. භික්ඛුනී වෙ භික්ඛුං අක්කොසති, ඉමිනා සික්ඛාපදෙන පාවිත්තියං. භික්ඛුනිං වෙ අක්කොසති, ඔමසවාදෙන ආපජ්ජති. ඔමසවාදෙ සම්මුඛාව රුහති, ඉධ පන පරම්මුඛාපි.

තත්‍රායං විචාරණා – භික්ඛුනීවිභඨගෙ ඔසමවාදසික්ඛාපදෙ භික්ඛුනී අනුපසම්පන්නට්ඨානෙ තිට්ඨතීති කත්වා භික්ඛුනීවිභඨගෙපි ඔමසවාදසික්ඛාපදෙ භික්ඛු භික්ඛුනියා අනුපසම්පන්නට්ඨානෙ තිට්ඨතීති සිද්ධං. ඉධ ව අනුපසම්පන්නස්ස අක්කොසනෙ දුක්කටං වුත්තං, භික්ඛුස්ස උපසම්පන්නස්ස අක්කොසනෙ පාවිත්තියං වුත්තං, තස්මා ඉමානි ද්වෙ සික්ඛාපදානි භික්ඛුමිහි සංසන්දියමානානි අඤ්ඤමඤ්ඤං න සමෙන්නි. යථා සමෙන්නි, තථා ජානිතබ්බං. තත්ථ පොරාණගණ්ඨීපදෙ වුත්තනයෙන භික්ඛුනීනං ඔමසවාදසික්ඛාපදෙ අනුපසම්පන්නොති න ගහෙතබ්බො, ඉදමෙත්ථ යුත්තං. පරිභාසෙය්‍යාති අඤ්ඤත්‍ර අක්කොසවත්ථුහි. තෙසු හි අඤ්ඤතරස්මිං සති ඔමසවාදපාවිත්තියමෙවාති එකෙ, තං න යුත්තං. ඔමසවාදෙ පාළිමුත්තකඅක්කොසෙ හි දුක්කටං හොතීති. දුක්කටොකාසෙ ඉදං පාවිත්තියං තෙහි නිද්දිට්ඨං හොති, තස්මා “බාලා එතා”ති පාළියං ඉධ ආගතපදානංයෙව වසෙන පරිභාසනං වෙදිතබ්බං.

දුතියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

1033. තතියසික්ඛාපදං උත්තානත්ථමෙව.

4. චතුත්ථසික්ඛාපදවණ්ණනා

1038. නිමන්තිතා වා පචාරිතා වාති එත්ථ පොරාණගණ්ඨීපදෙ තාව එවං වුත්තං “පචාරිතාපි යාගුං පාතුං ලහති, හොජ්ජයාගුං න ලහති. යාගු පනෙත්ථ බාදනීයභොජනීයසඬ්ඛං න ගච්ඡති. නිමන්තිතා භික්ඛුනී පිණ්ඩාය වරිත්වා

භුඤ්ජිතුකාමා සාමිකෙ අපලොකෙත්වාච භුඤ්ජිතුං ලහති. පරම්පරභොජනාපත්ති භික්ඛුනීනං නත්ථි. නිමන්තිතා තං භත්තං භුඤ්ජිත්වා වා අභුඤ්ජිත්වා වා පචාරිතා කප්පියං කාරාපෙත්වා භුඤ්ජිතුං න ලහති, අකප්පියනිමන්තනෙන නිමන්තියමානා ද්වෙ නිමන්තනානි සමපට්ඨිතඤ්ඤව න ලහති”ති. තත්ථ “පචාරිතාපි යාගුං පාතුං ලහති”ති චුත්තං පාළියං, අට්ඨකථායඤ්ඤව අනුඤ්ඤාතත්තා. “නිමන්තිතා අප්පචාරිතා යාගුං පිචති”ති භි පාළියං චුත්තං. තත්ත්වං සික්ඛාපදවණ්ණනාපුබ්බධිගමසන්නිට්ඨානං – නිමන්තිතා වා පචාරිතා වාති එත්ථ වාසද්දෙන අකප්පියනිමන්තනෙන නිමන්තිතා අප්පචාරිතා යපෙත්වා යාගුං අඤ්ඤං බාදනීයං වා භොජනීයං වා බාදෙය්‍යා වා භුඤ්ජෙය්‍යා වා, පාවිත්තියං අඤ්ඤත්‍ර සාමිකානං අපලොකනා. පරම්පරභොජනාභාවෙන භික්ඛුනීනං කො ගුණො ජාතොති? න එතාසං ගුණලාභො, කෙවලං පාකට්ඨරං ජාතං. භික්ඛුපි විකප්පෙත්වා මිස්සෙත්වාච භුඤ්ජිතුං ලහන්ති. සමයෙ යථාසුඛං ලහන්ති. ඉමිනා අපලොකනෙන කින්ති? පචාරිතා වා අනිමන්තිතා වා න කිඤ්චි කප්පියං කාරාපෙත්වා ගිලානාතිරිත්තමපි ලහන්ති, නිමන්තිතා ච පචාරිතා ච යාගුමපි න ලහන්ති, අපලොකෙත්වාපි න ලහන්තිති.

චතුත්ථසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ආරාමවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. ගබ්භිනිවග්ගවණ්ණනා

1. පයමාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

1067. “ගබ්භිනි”න්ති දස්සනාදිහිපි ගබ්භසම්භවතො චුත්තං. පදභාජනෙපි පචාරිතභාවො න දිස්සති.

1074. ධාති වාති එත්ථ දාරකං සාමිකානං දත්වා ආහට්ඨෙ වඩ්ඨෙති, තථා මාතාපිති කෙච්චි.

1080. “සික්ඛමාන”න්ති පායං දීපවාසිනො රොවෙන්නි කිරියාකිරියත්තා, ජම්බුදීපවාසිනො “සික්ඛමානා”ති. තස්සත්ථො සික්ඛාධම්මමානනතො සික්ඛමානාති. ඉධ කිරියා න භොති, සඤ්ඤාව අධිප්පෙතා. න එතාසු අසික්ඛිතා

උපසම්පාදෙනබ්බා උපජ්ඣායිනීආදීනං ආපත්තිභාවා. “තස්සා උපසම්පදා හොති එවා”ති වදන්ති.

1082. ධම්මකම්මෙති උපසම්පදකම්මං අධිජ්ජෙතං.

1112. වුට්ඨාපිතන්ති සාමණෙරිභූමිතො යාය ථෙරියා උපසම්පදාපෙක්ඛා වුට්ඨපිතා, සා ථෙරී වුට්ඨාපිතා නාම, තෙනෙව පුන විසෙසනත්ථං “පවත්තිති”න්ති ආහ.

පයමාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ගබ්හිනිවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. කුමාරිභූතවග්ගවණ්ණනා

2. දුතියාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

1124. “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, අට්ඨාරසවස්සාය කුමාරිභූතාය...පෙ.... සික්ඛාසම්මුතිං දාතු”න්ති ඉධ වුත්තං විය “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, දසවස්සාය ගිහිගතාය...පෙ.... සික්ඛාසම්මුතිං දාතු”න්ති න වුත්තං, තස්මා “පරිපුණ්ණද්වාදසවස්සාය එව ගිහිගතාය සික්ඛාසම්මුති දාතබ්බා”ති වුත්තං. ගිහිගතාය සික්ඛාසම්මුති දාතබ්බාති එකෙති කත්වා දසවස්සායපි වට්ටති. කස්මා? “අනාපත්ති පරිපුණ්ණද්වාදසවස්සං පරිපුණ්ණසඤ්ඤා වුට්ඨාපෙතී”ති (පාවි. 1093-1095) ව ‘අනාපත්ති පරිපුණ්ණද්වාදසවස්සං ගිහිගතං...පෙ.... සික්ඛිතසික්ඛං වුට්ඨාපෙතී’ති (පාවි. 1097-1101) ව වුත්තත්තා”ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. කිං ඉමිනා පරිභාරෙන. “දසවස්සාය ගිහිගතාය සික්ඛාසම්මුති දාතබ්බා”ති හි වුත්තං. “ගිහිගතානිපි වත්තුං න වට්ටතී”ති සවෙ වදන්ති, කම්මං කුප්පතී”ති ලිඛිතං.

1146. අහමෙව නුන...පෙ.... අලජ්ජිනී, යා සඬ්ඝොති එත්ථ යා අහමෙව නුන බාලාති අත්ථො. “යං සඬ්ඝො”තිපි අත්ථී, තත්ථ යං යස්මා දෙනි, තස්මා අහමෙව නුන බාලාති අත්ථො.

1159. පුරිසසංසට්ඨා කුමාරකසංසට්ඨා වණ්ඨි සොකාවාසාවකථං සික්ඛමානාති වුච්චති, පදභාජනෙ එව වායං සික්ඛමානා “ඡසු ධම්මෙසු

සික්ඛිතසික්ඛා”ති කස්මා චුත්තන්ති? පුබ්බෙ ගහිතසික්ඛත්තා, පුබ්බෙ පරිපුණ්ණසික්ඛත්තා ච එවං චූචිචතීති වෙදිතබ්බං.

1166-7. පහුතං බාදනීයං භොජනීයං පස්සිත්වාති එත්ථ “සික්ඛමානාය ඤාතකා කිර සම්පාදයිංසු, තං පස්සිත්වා ථෙරෙ භික්ෂු උයොයාපෙසි. උයොයාපෙත්වා තෙසං ඡන්දං ගහෙත්වා පුබ්බෙ ඡන්දදායකෙ ගණං කත්වා සෙසානං ඡන්දං ඡන්දමෙව කත්වා කම්මං කාරාපෙසි”ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ චුත්තං. ඡන්දං විස්සජ්ජෙත්වාති එත්ථ අනුගණ්ඨිපදෙ එවං චුත්තං “ඉදං කම්මං අජීජ න කත්තබ්බං. ‘යථාසුඛ’න්ති චත්වා විස්සජ්ජිතං භොති, තස්මා යො කොචි මුබ්බරො, බාලො චා කිඤ්චාපි ‘යථාසුඛ’න්ති වදති, ථෙරායත්තත්තා පන ථෙරස්ස අනුමතියා සතියා විස්සජ්ජිතො භොති, අසතියා න භොති, තථාපි පුන ඡන්දං ගහෙත්වාච කම්මං කරොන්ති, අයං පයොගො. ගහණෙ පයොජනං පන නත්ථි. සඬ්ඝත්ථෙරො වෙ විස්සජ්ජෙති, ඡන්දං ගහෙත්වාච කාතබ්බං. ඡන්දං විස්සජ්ජෙත්වා කායෙන චූට්ඨිකායාති එත්ථ ඉධ සම්බාධො, ‘අමුකම්භි යානෙ කර්ස්සාමා’ති හත්ථපාසං චිජ්ඣිත්වාපි ගච්ඡන්ති වෙ, නත්ථි දොසො. කිඤ්චාපි නත්ථි, තා පන හත්ථපාසං අචිජ්ඣිත්වාච ගච්ඡන්ති, අයං පයොගො”ති. “රත්තිපාරිවාසියෙ උපොසථපචාරණාව න වට්ටති, අඤ්ඤකම්මං පන වට්ටති. උපොසථපචාරණාපි අනුපොසථපචාරණදිවසෙ න වට්ටන්ති, ඉතරං සබ්බකාලං වට්ටති. පරිසපාරිවාසියෙ හත්ථපාසං අචිජ්ඣිත්වා චතුසු ගතෙසු චතුචග්ගකරණියෙ අඤ්ඤස්මිං පඤ්චසු දසසු වීසතිසු ගතෙසු සෙසෙහි විසුං තහිං තහිං ගන්ත්වාපි පුන සන්තිපාතට්ඨානං ආගන්ත්වා කාතුං වට්ටති. අජ්ඣාසයපාරිවාසියෙ හත්ථපාසං අචිජ්ඣිත්වා යථානිසින්නාව නිසින්නා වෙ, පුන කාතුං වට්ටති හත්ථපාසස්ස අචිජ්ඣිතත්තා”ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ චුත්තං. තෙසං පොරාණානං මතෙන ඡන්දපාරිවාසියමෙවෙකං න වට්ටතීති ආපන්නඬිගඤ්ච දස්සිතං, ඉධාපි තං විසුං න දස්සිතං අසම්භවතොති එකෙ. ඡන්දදායකෙ පරිසං පත්වා ගතෙ තස්ස පුබ්බඡන්දදානං ඡන්දපාරිවාසියන්ති නො තක්කොති ආචරියො.

තත්ථිදං සන්තිට්ඨානං – පරිසපාරිවාසියෙ අට්ඨකථායං “අඤ්ඤත්‍ර ගච්ඡාමාති ඡන්දං අචිස්සජ්ජෙත්වාච උට්ඨහන්ති...පෙ.... කම්මං කාතුං වට්ටති”ති චුත්තචචනෙ හත්ථපාසා චිජ්ඣනං න පඤ්ඤායති. එත්ථ පන කම්මජ්ජත්තානං

හත්ථපාසස්ස අවිජහනමෙව ඉච්ඡිතබ්බන්ති කත්වා පොරාණගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. කිඤ්චාපි න පඤ්ඤායති, අප්පටික්ඛිත්තත්තා පන වට්ටතීති චෙ? න, පටික්ඛිත්තත්තා. කථං? ඡන්දො නාම කම්මජ්ජත්තෙසු හික්බුසු එකසීමාය සන්නිපතිතෙසු ආගච්ඡති, නාසන්නිපතිතෙසු. ඉධ හි “ඡන්දං අවිස්සජ්ජෙත්වා”ති ව “ඡන්දස්ස පන අවිස්සට්ඨත්තා”ති ව වුත්තං. “අජ්ඣාසයං අවිස්සජ්ජෙත්වා”ති ව “අජ්ඣාසයස්ස අවිස්සට්ඨත්තා”ති ව න වුත්තං, තස්මා ඡන්දස්ස අවිස්සජ්ජනං කම්මජ්ජත්තානං හත්ථපාසාච්ඡහනෙනෙව හොති, න විජහනෙති සිද්ධං.

හොති චෙත්ථ —

“යතො ආගමනං යස්ස, තදභාවස්ස නිග්ගහෙ;
තස්මා සන්නිපතිතෙසු, හික්බුසු තස්ස හෙදතො”ති.

රත්තිපාරිවාසියඡන්දො විය රත්තිපාරිවාසියපාරිසුද්ධිපීති තදනුලොමෙන වට්ටති ස්වාතන්‍යාය ඡන්දො වා පාරිසුද්ධි වා පචාරණා වා, තාය කම්මං කාතුං වට්ටති. උපොසථපචාරණා පන අනුපොසථදිවසෙ න වට්ටති, ඉතරං වට්ටති. පන්නරසිඋපොසථං වාතුද්දසියං කාතුං වට්ටති ඛේත්තත්තා. න වාතුද්දසිඋපොසථං පන්නරසියං අඛේත්තත්තා අනුපොසථදිවසත්තා පාටිපදදිවසත්තාති එකච්චෙ ආවරියා, තස්මා තෙසං මතෙන වාතුද්දසිඋපොසථං තතියං, සත්තමං වා පන්නරසියං කාතුං න වට්ටති. යං පනෙත්ථ වුත්තං අට්ඨකථායං “සචෙ වාතුද්දසිකං උපොසථං කරිස්සාමාති නිසින්නා, පන්නරසොති කාතුං වට්ටතී”ති. තතො “පන්නරසියමෙව ‘වාතුද්දසිකං උපොසථං කරිස්සාමා’ති නිසින්නා පුනදිවසෙ අත්තනො තං උපොසථං ‘පන්නරසො’ති කාතුං වට්ටතීති අත්ථො”ති එවං පරිහරන්ති, තං තෙසං මතං “තථාරූපපච්චයෙ සති අඤ්ඤස්මිම්පි වාතුද්දසෙ උපොසථං කාතුං වට්ටතී”ති (කඩ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) ඉමිනා මාතිකාට්ඨකථාවචනෙන න සමෙති. න හි තත්ථ “අඤ්ඤස්මිම්පි පන්නරසෙ වාතුද්දසිකං කාතුං වට්ටතී”ති වුත්තං. එවං සන්තෙපි “සකිං පක්ඛස්ස වාතුද්දසෙ වා පන්නරසෙ වා”ති අනුඤ්ඤාතදිවසෙ පරියාපන්නත්තා ඡන්තං වාතුද්දසිකානං පච්ඡිමා පන්නරසි අනුපොසථදිවසො න හොතීති සිද්ධං හොති. කිඤ්චාපි සිද්ධං, ඉමිනා පන “ආවාසිකානං පන්නරසො, ආගන්තුකානං වාතුද්දසො, ආගන්තුකෙහි

ආවාසිකානං සමසමෙහි වා අප්පතරෙහි වා අනුවත්තිතබ්බ්’න්ති වචනමෙත්ථ නිරත්ථකං භොතීති වෙදිතබ්බං.

දුතියාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

කුමාරිභූතවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. ඡත්තුපාහනවග්ගවණ්ණනා

11. එකාදසමාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා

1214. උපචාරං සන්ධාය කථිතන්ති “ද්වාදසහත්ථං උපචාරො”ති ලිඛිතං.

1221. සුත්තන්තෙ ඕකාසං කාරාපෙත්වා විනයං වා අභිධම්මං වා පූච්ඡතීති එත්ථ ව තිණි පිටකානි අත්තනො අත්තනො නාමෙන චුත්තානීති කත්වා අභිධම්මො බුද්ධෙන භාසිතො එවාති දීපිතං භොති.

1224-5. ථනො ව උදරො ව ථනුදරා. “සංකච්චිකාය පමාණං තිරියං දියඬිඪහත්ථා”ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ චුත්තං. “අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං ඔක්කමන්තියා”ති බහුසු පොත්ථකෙසු, සඬ්ඝාදිසෙසකණ්ඩෙ විය “උපචාරං අතික්කමන්තියා”ති පාඨො අප්පකෙසු, සොච පාඨො. අට්ඨකථායං “පරික්ඛෙපං අතික්කමන්තියාති එකෙන පාදෙන අතික්කන්තෙ දුක්කටං, දුතියෙන පාචිත්තියං. උපචාරෙපි එසෙව නයො”ති වචනමපි “උපචාරං අතික්කමන්තියා”ති පාඨොති දීපෙතීති නො තක්කොති ආචරියො.

එකාදසමාදිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඡත්තුපාහනවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිගමනවණ්ණනා

ගිරග්ගසමජ්ජාදීනි “අවිත්තකානි ලොකවජ්ජානී”ති වුත්තත්තා “නච්ච”න්ති වා “ගන්ධො”ති වා අජානිත්වාපි දස්සනෙන, විලිම්පනෙන වා ආපජ්ජනතො වත්ථුඅජානනවිත්තෙන අවිත්තකානි. “නච්ච”න්ති වා “ගන්ධො”ති වා ජානිත්වා පස්සන්තියා, විලිම්පන්තියා ච අකුසලත්තා එව ලොකවජ්ජානි. චොරිවුට්ඨාපනාදීනි “චොරී”තිආදීනා වත්ථුං ජානිත්වා කරණෙ එව ආපත්තිසබ්භාවතො සවිත්තකානි. උපසම්පදාදීනං එකන්තෙන අකුසලවිත්තෙනෙව අකත්තබ්බත්තා පණ්ණත්තිවජ්ජානි. “ඉධ සවිත්තකාවිත්තකතා පණ්ණත්තිජානනාජානනතාය අග්ගගෙත්වා වත්ථුජානනාජානනතාය ගහෙතබ්බා”ති ලිඛිතං. අනුගණ්ඨීපදෙ පන “ගිරග්ගසමජ්ජාදීනි ‘අවිත්තකානි ලොකවජ්ජානී’ති වුත්තත්තා ‘නච්ච’න්ති වා ‘සඬ්ඝාණි’ති වා ‘ගන්ධො’ති වා තස්ස නාමවසෙන අජානිත්වා මායාකාරස්ස මායානි සීසට්ඨිආදීනි පටිසඬ්ඛාය පස්සන්තියා, අක්ඛමාලාදිඅත්ථාය සඬ්ඝාණිං කට්ඨා ඛන්ධන්තියා, ‘සෙදගන්ධං අපනෙත්වා බුද්ධපුජං කරිස්සාමි’ති උජ්ජන්තෙන විත්තෙන ගන්ධං විලිම්පෙත්වා නභායන්තියා ච ආපත්තිසබ්භාවතො නාමෙන සද්ධිං නාමවසෙන වා වත්ථුස්ස අජානනවිත්තෙන අවිත්තකානි නාම. න අන්ධකාරෙ ‘කට්ඨුත්තමිද’න්ති සඤ්ඤාය සඬ්ඝාණිං ගහෙත්වා කට්ඨං ධාරණකාලෙ, මත්තිකාසඤ්ඤාය ච ගන්ධං ගහෙත්වා විලිම්පනකාලෙ ආපත්තිසබ්භාවතො ‘අවිත්තකානී’ති වත්තබ්බානි. තස්මිං කාලෙ අනාපත්ති, තෙනෙව සඬ්ඝාණියා අසඬ්ඝාණිසඤ්ඤාවාගරෙපි ‘ආපත්ති පාවිත්තියස්සා’ති පාළි න වුත්තා. යථා ‘බෙත්තආබාධපච්චයා, කට්ඨුත්තකං ධාරෙතී’ති වචනතො විනාපි අකුසලෙන සඬ්ඝාණිආදීනි සක්කා ධාරෙතුන්ති සිද්ධං, එවං ආබාධපච්චයා විනාපි අකුසලෙන න සක්කා සුරං පාතුන්ති සිද්ධං ‘අනාපත්ති ආබාධපච්චයා මජ්ජං පිචතී’ති පාළියා අභාවතො.

අකුසලෙන විනා මධුපුණ්ණමුට්ඨියං පක්ඛිත්තමජ්ජස්ස අජ්ඣෙකාභරණකාලාදීසු සුරාපානාපත්තිං ආපජ්ජතීති ච සිද්ධං ‘මජ්ජෙ අමජ්ජසඤ්ඤී පිචති, ආපත්ති පාවිත්තියස්සා’ති (පාචි. 328) වුත්තත්තා. කිංඛුනා, කාමභොගසඤ්ඤාය සද්ධිං ‘සඬ්ඝාණි’ති ච ‘ගන්ධො’ති ච ජානිත්වා විනා අනාපත්තිකාරණෙන ධාරෙත්තියා එකන්තාකුසලත්තා ලොකවජ්ජානි

නාම වුවුවන්ති. ඉමිනා උපායෙන සෙසෙසුපි නයො නෙතඬිබො. එත්ථ සුරාපානාධිකාරෙ උපතිස්සත්ථෙරවාදො”ති වුත්තං. අසංකච්චිකසික්ඛාපදෙ “අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං ඔක්කමන්තියාති පායො”ති ව “පණ්ණිකභොජනවිඤ්ඤත්ති, අවෙලකසික්ඛාපදං, නිමන්තිතස්ස චාරිත්තාපජ්ජනං, දුට්ඨුල්ලජ්ජට්ඨිභාදනං, උභනච්ඡතිවස්සුපසම්පදං, මාතුගාමෙන සද්ධිං සංවිධාය අද්ධානගමනං, රාජන්තෙපුරජ්ජවෙසනං, සන්තං භික්ඛුං අනාපුච්ඡා විකාලෙ ගාමජ්ජවෙසනං, නිසීදනං, වස්සිකසාටිකන්ති පායො”ති ව වුත්තං.

නිගමනවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාවිත්තියකණ්ඩවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උභතොවිහඬිගට්ඨකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

මහාවග්ගවණ්ණනා

1. මහාබන්ධකවණ්ණනා

බොධිකථාවණ්ණනා

යං බන්ධකෙ ලීනපදාදිහෙද-පකාසනං දානි සුපත්තකාලං;
තස්මා අපුබ්බං විනයත්ථමෙව, වක්ඛාමි සඞ්ඛෙපගහණත්ථං.

තත්ථ කෙනටියෙනායං බන්ධකොති? බන්ධානං සමුහත්තා විහඬිගො විය. තෙ පන කථන්ති? බන්ධානං පකාසනතො දීපනතො. බන්ධානි චෙත්ථ පබ්බජ්ජාදිවිනයකම්මසඬ්ඛාතා, වාරිත්තවාරිත්තසික්ඛාපදසඬ්ඛාතා ච පඤ්ඤත්තියො අධිජ්ජෙතා. පබ්බජ්ජාදීනි හි භගවතා පඤ්ඤත්තත්තා “පඤ්ඤත්තියො”ති වුවචන්ති. පඤ්ඤත්තියඤ්ච බන්ධ-සද්දො දිස්සති “දාරුක්ඛන්ධො අග්ගික්ඛන්ධො උදකක්ඛන්ධො”තිආදීසු විය. තෙසං පඤ්ඤත්තියඬ්ඛාතානං බන්ධානං පකාසනතො වණ්ණනතො පබ්බජ්ජක්ඛන්ධකාදයො වීසති “බන්ධකා”ති වුත්තා, අවසානෙ ද්වෙ තංසදිසත්තා වෙලාය සදිසත්තා සීලස්ස වෙලාති වචනං විය. අපිච භාගරාසත්ථතාපෙත්ථ යුජ්ජතෙ තෙසං පඤ්ඤත්තීනං භාගතො ච රාසිතො ච විහත්තත්තා. කිං පනෙතෙසං බන්ධකානං අනුපුබ්බකාරණන්ති? නායං පුච්ඡා සම්භවති, අඤ්ඤථා වුත්තෙසුපි තජ්ජසඬ්ඛානතික්කමනතො. අථ චා පබ්බජ්ජපසම්පදාපුබ්බඬ්ඛමත්තා සාසනජ්ජවෙසනස්ස තදත්ථසඬ්ඛගකො මහාබන්ධකො පයමං වුත්තො. කෙනාති චෙ? ධම්මසඬ්ඛාහකත්ථෙරෙහි. භගවතා පන තත්ථ තත්ථ උජ්ජන්තවත්ථුං පටිච්ච තථා තථා වුත්තානි, න ඉමීනා අනුක්කමෙන. ථෙරා පන තං තං පයොජනං පටිච්ච සමානජාතිකෙ එකජ්ඣං කත්වා අනුක්කමෙන සජ්ඣායංසු. සෙසානං පයොජනං තත්ථ තත්ථෙව ආවි භවිස්සති.

බන්ධකොවිදානි පඤ්ඤත්තිභාගරාසටියෙන තෙසං බන්ධත්ථකොවිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදාපාරජ්ජත්තානි අත්ථො. තෙසං අනුත්තානත්ථානං පදානං සංවණ්ණනා. කස්මා පනෙවං විසෙසිතන්ති? තතො සෙසභාගා යුත්තා.

මානිකාට්ඨුප්පත්තිග්ගහණම්පෙත්ථ පදහාජනියග්ගහණෙනෙව වෙදිතබ්බං. යෙහි අත්ථා යෙසං පදවිසෙසානං අට්ඨකථායං පකාසිතා, තෙසං තෙ පදවිසෙසෙ පුන ඉධ වදෙය්‍යාම, වණ්ණනාය පරියොසානං කදා භවෙ තෙ තෙ අත්ථෙති චුත්තං, තං තස්ස නිද්දෙසෙන යුජ්ජති. උත්තානා වෙව යා පාළි, තස්සා සංවණ්ණනාය කිත්ති වත්තබ්බං? න හි අත්ථා උත්තානාති සම්භවති. අධිප්පායානුසන්ධිතීආදිවචනෙහිපි තං වචනං සම්භවතීති වෙ? න, අත්ථග්ගහණෙන චෙත්ථ පදවිසෙසානං ගහිතත්තා. තෙ හි අත්ථතො අනපෙතත්ථෙත, අභිධානත්ථෙත වා අත්ථොපවාරෙන වා අත්ථාති වෙදිතබ්බං. සංවණ්ණනානායොති සංවණ්ණනා නාම අචුත්තෙසු උභාපොහක්කමනිදස්සනතො “නයො”ති චුත්තො.

1. උරුවෙලාති යථාචුත්තවාලිකරාසිවසෙන ලද්ධනාමකො ගාමො, තස්මා සම්පත්ථෙ එතං භූමිමං. තථාභාවදස්සනත්ථං “නජ්ජා නෙරඤ්ජරාය තීරෙ”තිආදි චුත්තං. අඤ්ඤථා තස්මිං වාලිකරාසිමිහි විහරතීති ආපජ්ජති, “උරුවෙලං පිණ්ඩාය පාවිසීති යෙන උරුවෙලසෙනානිගමො”තිආදිවචනවිරොධො ව. අට්ඨකථායං පන මූලකාරණමෙව දස්සිතං. තත්ථ තං සන්ධාය චුත්තං...පෙ.... දට්ඨබ්බොති නිගමනවචනං. තං කිමත්ථන්ති වෙ? ගාමං සන්ධාය යථාචුත්තපදත්ථසම්භවදස්සනත්ථං. “සො පන ගාමො තදුපවාරෙන එවං නාමං ලහතී”ති වචනං පන අචුත්තසිද්ධන්ති කත්වා න චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං, අථ වා යස්ස “උරුවෙලා”ති යථාචුත්තවාලිකරාසිස්ස, තස්ස සම්පගාමස්සපි නාමං. තත්ථ ආයස්මා උපාලිත්ථෙරො න ඉධ ගාමං සන්ධාය “උරුවෙලායං විහරතී”ති ආහ ගොවරගාමපයොජනාභාවතො. න හි භගවා තං ගාමං ගොවරං කත්වා තදා තත්ථ විහාසි, තස්මා එත්ථ වාලිකරාසිස්ස සම්පෙ බොධිරුක්ඛමූලෙ විහාරං සන්ධාය සො එවමාහාති දස්සෙතුකාමො අට්ඨකථාවරියො එවමාහාති වෙදිතබ්බං, තස්මා භගවතො ගාමතො දුරතරෙ අරඤ්ඤෙ අභිසම්බොධිදීපනෙන දුතියුප්පත්තිට්ඨානනියමං තීහි පදෙහි අකාසි ථෙරොති වෙදිතබ්බං, අඤ්ඤථා පදත්තයවචනපයොජනාභාවතො. තත්ථ නදන්තා ගච්ඡතීති නදී. නෙලඤ්ජලායාති වත්තබ්බෙ ල-කාරස්ස ර-කාරං කත්වා

“නෙරඤ්ජරායා”ති වුත්තං, කද්දමසෙවාලවිරහිතත්තා නිද්දොසජලායාති අත්ථො, නීලජලායාති තස්සා නාමමෙව වා එතං.

බොධිරුක්ඛමූලෙති එත්ථ ව බොධි වුව්වති අභිසම්බොධො. සො ව අත්ථතො භගවතො චතුත්ථමග්ගඤ්ඤාණං හොති “විමොක්ඛන්තිකමෙතං නාම”න්ති (පටි. ම. 1.162) පටිසම්භිදාවචනතො. කිඤ්චාපි තං නාමකරණභූතං චතුත්ථමලඤ්ඤාණමිපි චත්තුං සම්භවති, කත්තබ්බකිව්වානං පන කරණතො තං චතුත්ථමග්ගඤ්ඤාණමෙව එත්ථ බොධිති වෙදිතබ්බං. තෙනෙව පාළියං “තනියවිජ්ජාය ආසවානං බයඤ්ඤාණායා”ති තදෙව දස්සිතං. අට්ඨකථායං පන “බොජ්ඣංගිනා”ති, “බොධිපක්ඛියා ධම්මා”ති ව. තත්ථ යස්මා චතුසු මග්ගෙසු ඤ්ඤාණං “බොධි”ති වුව්වති, තස්මා සාමඤ්ඤතො චත්තුකාමනාධිජ්ජායවසෙන “බොධි වුව්වති චතුසු මග්ගෙසු ඤ්ඤාණං”න්ති (වුළුති. බග්ගවිසාණසුත්තනිද්දෙස 121) වුත්තං ඉධාධිජ්ජෙතඤ්ඤාණස්සපි තදන්තොගධත්තා. අථ වා පාළියං භගවතො ආදිමග්ගත්තයවචනස්ස වුත්තට්ඨානාභාවා චතුත්ථමග්ගඤ්ඤාණමෙව භගවතො උජ්ජන්තං, න භගවා සොතාපන්නාදිභාවං පත්වා බුද්ධො ජාතොති සමයන්තරජ්ජසංඛිගනිවාරණත්ථං. “චතුසු”ති වුත්තං ආදිත්තයස්ස චතුත්ථමඋපනිස්සයසම්භවෙන බොධිපරියායසිද්ධිතො. “පුග්ගලොපි සෙනාසනමිපි උපනිස්සයපච්චයෙන පච්චයො”ති (පට්ඨා. 1.1.9 පච්චයනිද්දෙස) වචනතො ඵලහෙතුකො ඵලජනකො රුක්ඛො ඵලරුක්ඛොති විය බොධිහෙතුරුක්ඛො බොධිරුක්ඛොති වෙදිතබ්බො. එත්ථ “යස්මා කෙවලං බොධිති රුක්ඛස්සපි නාමං, තස්මා බොධි”ති පරතො වුත්තං. නිග්‍රොධාදිරුක්ඛතො අස්ස විසෙසනවචනං පන තදඤ්ඤබොධිමූලජ්ජසංඛිගනිවාරණත්ථං. මග්ගඤ්ඤාණඤ්ඤි කුසලමූලත්තා බොධි ව තං මූලඤ්චාති සංඛ්‍යාං ලභෙය්‍ය. පට්ඨානිසම්බුද්ධො නිසීදතීති සම්බන්ධො. තෙන අභිසම්බුද්ධදිවසෙන සද්ධිං අට්ඨාහං එකපල්ලභිකෙන නිසින්තභාවං දස්සෙති. එත්ථ එක-සද්දො තස්ස නිසජ්ජාසංඛිගතස්ස පබ්බජ්ජානුයොගානුරූපස්ස පල්ලභිකස්ස අඤ්ඤෙන ඉරියාපට්ඨන අනන්තරියභාවං අථස්ස අකොපිතභාවං දස්සෙති. විමුත්තිසුඛන්ති එත්ථ විමුත්තියං වා සුඛන්ති න සම්භවති. පඤ්චමජ්ඣානිකත්තා භගවතො ඵලසමාපත්තිසංඛිගතා විමුත්ති එව අනුජඣසනට්ඨෙන නිබ්බානසුඛන්ති

විමුත්තිසුඛං, තං සමාපජ්ජනෙන පටිසංවෙදී අනුභවන්තො නිසිදි. වෙනෙයාකාලානතික්කමනතො තං අපෙක්ඛමානො නිසිදි, න විමුත්තිසුඛසංඛගෙන.

අථ බොති අධිකාරන්තරාරම්භෙ නිපාතද්වයං. තෙන විමුත්තිසුඛං පටිසංවෙදයමානො න පටිච්චසමුප්පාදං මනසාකාසී, කින්තු තතො වුට්ඨායාති දස්සෙති. පටිවෙධවසෙනෙව සුමනසිකතස්ස පටිච්චසමුප්පාදස්ස පුනස්පුනං මනසිකරණං ගම්භීරත්තා අස්සාදජනනතො, න අපුබ්බනයදස්සනාධිප්පායතො. පච්චක්ඛන්තසංඛිතමිත්තා භගවතො අසම්මොහතො, පටිච්චද්ධස්ස විසයතො වා මනසිකරණං පන විජිතදෙසපච්චවෙක්ඛණං විය රඤ්ඤො අපුබ්බං පිතිං ජනෙති. චුත්තඤ්ඤි “අමානුසී රතී භොති, සම්මා ධම්මං විපස්සතො”ති (ධ. ප. 373). රත්තියා පඨමං යාමන්ති අච්චන්තසංයොගවසෙන උපයොගවචනං, තෙන තස්ස විකප්පනානත්තතං දස්සෙති. කිඤ්චාපි “අනුලොමපටිලොමං මනසාකාසී”ති එකතොව චුත්තං, තථාපි ඉමිනා අනුක්කමෙනාති දස්සනත්ථං “අවිජ්ජාපච්චයා”තිආදි. තත්ථ ව කිඤ්චාපි පචත්තිමත්තපච්චවෙක්ඛණා අධිප්පෙතා කථං පඤ්ඤායතීති? පඨමභාවාය, පටිලොමමනසිකරණං පන අනුලොමෙ පච්චයානං, පච්චයුප්පන්තානඤ්ච තථාභාවසාධනත්ථං. යස්මා අවිජ්ජාය එව නිරොධා සංඛාරනිරොධො, න අඤ්ඤථා, තස්මා සංඛාරානං අවිජ්ජා පච්චයො, තස්සා ව සංඛාරා ඵලන්ති දීපනතො. තථා නිබ්බානපච්චවෙක්ඛණාය අනුලොමමනසිකරණං කාරණනිරොධා ඵලනිරොධසාධනත්ථං. එත්ථ ව අනුභාවතො නිබ්බානං දස්සිතං. න හි තං අවිජ්ජාදිනිරොධමත්තන්ති. තත්ථ “යතො ඛයං පච්චයානං අවෙදී”ති වචනෙන අනුලොමො නාධිප්පෙතොති සිද්ධං. මග්ගපච්චවෙක්ඛණාය වත්තබ්බං නත්ථි, උභයත්ථපි කිච්චතො, ආරම්මණතො ව තස්ස මග්ගස්ස විසයතො ව තත්ථ මග්ගො දස්සිතො.

තත්ථාහ – “පටිච්චසමුප්පාදං පටිලොමං මනසාකාසී”ති න යුජ්ජති, න හි පටිලොමාපදෙසෙන නිද්දිට්ඨං නිබ්බානං පටිච්චසමුප්පාදො භවිතුමරහතීති? වුවවතෙ – න, තදත්ථජානනතො. අනුලොමපටිලොමන්ති හි භාවනාපුංසකං. අනුලොමතො, පටිලොමතො ව තං පටිච්චසමුප්පාදං මනසාකාසීති හි තත්ථ අත්ථො. අඤ්ඤථා නිරොධස්ස පටිලොමජ්ජසංඛිතාපත්තියෙවාපජ්ජති.

පටිලොමෙ ව පනෙතස්මිං අනුක්කමනියමො අනුලොමෙ අනුක්කමනියමනො සිද්ධොති වෙදිතබ්බං. එවං සති පටිච්චසමුප්පාදස්ස පටිලොමො නාම අපටිච්චසමුප්පාදොති සිද්ධං හොති. තෙන වුත්තං අට්ඨකථායං “නිරොධො හොතීති අනුප්පාදො හොතී”තිආදි. එවං සන්තෙ පුබ්බාපරවිරොධො හොති. කථං? පටිච්චාති හි ඉමිනා ඵලස්ස පච්චයපරිග්ගහෙන, පච්චයානඤ්ච පච්චයායත්තුපගමනෙන තස්ස උප්පාදාහිමුඛභාවදීපනතො අසමුප්පාදො න සම්භවති, තස්මා අපටිච්චසමුප්පාදොති එවං උභයපටික්ඛේපෙන පනස්ස පටිලොමතා වෙදිතබ්බාති එකෙ. තං අයුත්තං තස්ස අනුලොමභාවනියමනතො, අත්ථාතිසයාභාවතො, තස්මා අප්පටිච්චසමුප්පාදො තස්ස පටිලොමොති වෙදිතබ්බං. තෙනෙව භගවතා පාළියං පච්චයපච්චයුප්පන්නනිරොධො වුත්තො. තත්ථ හි “අවිජ්ජාය ත්වෙව අසෙසවිරාගනිරොධා”ති එවං පච්චයස්ස සමුච්ඡින්නපච්චයභාවවසෙන පච්චයනිරොධං, ඵලස්ස පච්චයපරිග්ගභාවවසෙන පච්චයුප්පන්නනිරොධඤ්ච දීපෙති. දූවිධො පාළියං නිරොධො අත්ථතො අනුප්පාදො නාම හොතීති කත්වා අට්ඨකථායං “නිරොධො හොතීති අනුප්පාදො හොතී”ති වුත්තං. එවං සන්තෙ නිබ්බානං පච්චයපච්චයුප්පන්නානං නිරොධමත්තන්ති ආපජ්ජන්ති වෙ? න, තස්සානුභාවදීපනාධිප්පායතො. විදිතවෙලායන්ති මනසිකතවෙලායන්ති අත්ථො, අඤ්ඤාතො පුබ්බෙ අවිදිතප්පසඨගතො.

ක්කායතොති එත්ථ කාමං ලක්ඛණුපනිජ්ඣානෙන ක්කායතො බොධිපක්ඛියධම්මා පාතුභවන්ති, චතුඅරියසච්චධම්මා වා පකාසන්ති, තථාපි පුබ්බභාගෙ සමථාදියානිකවිභාගදස්සනත්ථං ආරම්මණුපනිජ්ඣානග්ගහණං. චතුසච්චධම්මග්ගහණං කාමං අනුලොමපටිච්චසමුප්පාදදස්සනාධිකාරෙන විරුජ්ඣති, තථාපි “යො දුක්ඛං පරිජානාති, යො සමුදයං පජ්හති”ති ලද්ධිවසෙන කතන්ති වෙදිතබ්බං.

2. “පච්චයක්ඛයස්සා”ති කිච්චපරියායවසෙන වුත්තං. තෙන පච්චයනිබ්බානං, තදුපනිස්සයනිබ්බානඤ්චාති දූවිධං නිබ්බානං දස්සිතං හොතීති. කාමඤ්ච තං න කෙවලං පච්චයක්ඛයමත්තං කරොති, අථ බො පච්චයුප්පන්නක්ඛයම්පි කරොති. යතො උභින්නම්පි නිරොධො

දස්සිතො, තථාපි හෙතුනිරොධා ඵලනිරොධොති කත්වා “පච්චයක්ඛයස්සා”ති වුත්තං. වුත්තජ්ජකාරා ධම්මාති එත්ථ චතුසච්චග්ගහණං පයමගාථායං වුත්තනයවිපල්ලාසෙන කතන්ති වෙදිතබ්බං.

3. සමුදයනිරොධසඬ්ඛාතො අත්ථොති එත්ථ සමුදයො කිච්චවසෙන, නිරොධො ආරම්මණකිරියාය. එතෙන ද්විජ්ජකාරා නිරොධා දස්සිතා හොන්ති තස්ස අනුභාවස්ස වසෙනාති අත්ථො. යස්මා පල්ලඬ්ඛකාභූජිතට්ඨානඤ්ච “පල්ලඬ්ඛකො”ති වුච්චති, තස්මා ඵලාධිගමට්ඨානං “පල්ලඬ්ඛක”න්ති වුත්තං.

අප්පාලකථාවණ්ණනා

4. සම්මොද්දිති භික්කාමතාය භගවා තෙන බ්‍රාහ්මණෙන සද්ධිං සම්මොදි. වෙදෙහි අන්තන්ති එත්ථ නිබ්බානං අන්තො නාම. වෙදානං වා අන්තං ගතත්තාති එත්ථ අරහත්තං. තත්ථ පයමෙන වෙදන්තගු යස්මා, තස්මා එව වුසිතබ්‍රහ්මවරියො. දුතියෙන වෙදන්තගු යස්මා, තස්මා වුසිතබ්‍රහ්මවරියොති එවං යොජනා කාතබ්බා. කිඤ්චාපි බ්‍රාහ්මණස්ස චතුසච්චයුත්තං අත්ථතො වුත්තං, උදානගාථායං වුත්තපට්ඨෙධාභාවං සන්ධාය “ධම්මවක්කජ්ජවත්තන”න්ති වුච්චති පරිභාරො.

අප්පාලකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

මුචලින්දකථාවණ්ණනා

5. මුචලින්දවත්ථුම්හි එතමත්ථන්ති ඉදානි වත්තබ්බමත්ථං සන්ධාය වුත්තං. තං වීචෙකන්ති උපධිවීචෙකං. “අඛ්‍යාපජ්ජං සුඛං ලොකෙ”ති ඉමිනා පයමමග්ගං දස්සෙති තෙන සත්තෙසු මාරණවසෙන උජ්ජජනකඛ්‍යාපාදජ්ජභානසිද්ධිතො. “පාණභූතෙසු සංයමො”ති ඉමිනා දුතියමග්ගං දස්සෙති. මග්ගී හි පුග්ගලො අවසිට්ඨඛ්‍යාපාදතනුත්තවසෙන පාණභූතෙසු සංයතො හොති විහිංසාධිජ්ජායාභාවතො. එවං වත්තාරො හි මග්ගා අනුක්කමෙනාපි ගහිතා හොන්ති.

මුචලින්දකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

රාජායතනකථාවණ්ණනා

6. රාජායතනං පාතලි. “චතුද්දිසා ආගන්ත්වා”ති පාඨසෙසො. මුඛවට්ටියං කිරස්ස දින්නානං චතුන්නම්පි ලොබාපරිච්ඡෙදො අත්ථි, තෙ වාණිජා දෙවතාය ගාරවදස්සනෙන භගවතො රූපකායදස්සනෙන පසන්නත්තා සරණං අග්ගහෙසුං. දෙවතාය “භගවා රාජායතනමුලෙ පට්ඨානිසම්බුද්ධො”ති වචනං සුත්වා සාවකසඬ්ඨිසාභාවං, අනිසම්බුද්ධධම්මසබ්භාවඤ්ච ජානිංසුති වෙදිතබ්බං. ජානන්තීති බුද්ධාති සම්බන්ධො.

රාජායතනකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

බුද්ධියාවනකථාවණ්ණනා

7. අධිගතො බො මයායන්තිආදිමිහි ධම්මොති චතුසච්චධම්මො, ගම්භීරත්තා දුද්දසො. දුද්දසත්තා දුරනුබොධො. සන්නොති නිබ්බුතො. පණිතොති අතප්පකො. ඉදං ද්වයං ලොකුත්තරමෙව සන්ධාය චුත්තං. අතක්කාවචරොති තක්කෙන ආකාරපරිචිතක්කෙන ඔගාහිතබ්බො න හොති, ඤාණෙනෙව අවචරිතබ්බොති අත්ථො. පණ්ඩිතවෙදනීයොති සම්මාපට්පදං පටිපන්නෙහි පණ්ඩිතෙහි වෙදනීයො. සබ්බසඬ්ඨිකාරසමථොතිආදි සබ්බං නිබ්බානමෙව. තඤ්චි ඵලූපවාරෙන එකම්පි සමානං තථා තථා වුච්චති. රාමාති පජා. අනු අනු අච්ඡරියා අනච්ඡරියා. තෙසං භගවතො පුබ්බභාගපට්පදං සුතපුබ්බානං, ධම්මස්ස වා ගම්භීරභාවං අධිගතපුබ්බානං. කිඤ්චාපි භගවතො චත්තාරොපි මග්ගා සුඛප්පට්පදා, තථාපි බොධිසත්තපට්පදං සන්ධාය “කිච්ඡෙන මෙ”ති චුත්තං. “පකාසිතං පකාසිතු”න්ති උභයථාපි පාඨො. පරෙතෙහි යුත්තෙහි. රාගරත්තාති කාමරාගදිට්ඨිරාගෙහි රත්තා. අත්තනිච්චාදිගාහකා න දක්ඛන්ති න පස්සිස්සන්ති.

8. සහංපති කිර “නස්සති වත හො ලොකො”ති ඉමං සද්දං තථා නිච්ඡාරෙති, යථා දසසහස්සිලොකධාතුබ්‍රහ්මානො සුත්වා සන්නිපතිංසු.

පඤ්ඤාමයෙ අක්ඛම්භි සන්තානානුසයිතවසෙන අප්පං පරිත්තං රාගාදිරජං එතෙසං, එවංසභාවාති අප්පරජක්ඛජාතිකා. අස්සවනතාති අස්සවනතාය.

සමලෙභි සත්ථාරෙහි. අපාපුරෙතන්ති විවර එතං. අමතස්ස ද්වාරන්ති අරියමග්ගං, චතුසච්චධම්මං වා. විජ්ජත්තයචතුමග්ගඤ්ඤාණෙහි පුනප්පුනං බුද්ධං පටිවිද්ධං. සෙලෙති සිලාමයෙ. විගතරජත්තා සුඛදස්සනයොග්ගෙ ඉතො ච එත්තො ච ආගන්ත්වා යථා යිතො චක්ඛුමා පුරිසො සමන්තතො ජනතං පස්සෙය්‍යා. ත්වම්පි සුමෙධ සුන්දරපඤ්ඤ සබ්බඤ්ඤතඤ්ඤාණාධිගමාය සමන්තවක්ඛු. සබ්බකිලෙසසඬගාමානං විජිතත්තා විජිතසඬගාම. ජාතිකත්තාරාදිනිත්ථරණත්ථං වෙනෙය්‍යජනසත්ථවාහනසමත්ථතාය සත්ථවාහ. කාමච්ඡන්දඉණස්ස අභාවතො අණණ.

9. බුද්ධවක්ඛුනා ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තඤ්ඤාණෙන ච ආසයානුසයඤ්ඤාණෙන ච. ඉමෙසඤ්ඤි ද්විත්තං ඤාණානං “බුද්ධවක්ඛු”ති නාමං. උප්පලිනියන්ති උප්පලවතෙ. එවං සෙසෙසුපි. අත්තො නිමුග්ගපොසිනීති යාති අත්තො නිමුග්ගානෙව පොසියන්ති, තත්ථ යාති උදකං අච්චුග්ගම්ම යිතාති, තාති සුරියරංසිසම්ඵස්සං ආගමයමානාති යිතාති අප්ප පුප්ඵනකාති. යාති සමොදකං යිතාති, තාති ස්වෙ පුප්ඵනකාති. යාති උදකානුග්ගතාති, තාති තතියදිවසෙ පුප්ඵනකාති. උදකා පන අනුග්ගතාති අඤ්ඤානිපි සරොගඋප්පලාදීති නාම භොන්ති. යාති නෙව පුප්ඵස්සන්ති මච්ඡකච්ඡපහක්ඛානෙව හවිස්සන්ති, තාති පාළිනාරුළුහාති, ආහරිත්වා පන දීපෙනබ්බාති. එතෙහි උග්ගච්ඡඤ්ඤ විපඤ්චිතඤ්ඤ නෙය්‍යො පදපරමොති චත්තාරො පුග්ගලා යොජෙතබ්බා. පච්චභාසිති පති අභාසි.

අපාරුතාති විවටා. පච්ඡිමස්ස පද්ද්වයස්ස අයමත්ථො. අහඤ්ඤි අත්තතො පගුණං සුප්පවත්තම්පි ඉමං පණිතං උත්තමං ධම්මං කායවාචාකිලමථසඤ්ඤි භුත්වා නාභාසි.

බුග්ගයාවනකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පඤ්චවග්ගියකථාවණ්ණනා

10. ඉදානි පන සබ්බො ජනො සද්ධාභාජනං උපනෙතු, පුරෙස්සාමි නෙසං සඤ්ඤාපත්ති. අප්පරජක්ඛජාතිකොති සමාපත්තියා වික්ඛම්භිතකිලෙසත්තා නික්කිලෙසජාතිකො. ආජානිස්සතීති වෙ න නිට්ඨානමකංසු ධම්මසඤ්ඤානා නෙ විනයක්කමඤ්ඤා, අහං දෙසෙය්‍යං පටිවිජ්ඣස්සතීති අධිජ්ජායො, “මුද්ධාපි තස්ස විපතෙය්‍යා”ති (අ. නි. 8.11; පාරා. 2) එත්ථ විය අභුතපරිකප්පො කිරෙසො. ලොකෙ තස්ස අධිමුත්තභාවදීපනත්ථඤ්ඤි ඉදං වචනං අත්තනො තදුපදෙසෙන අවිදිතභාවදීපනත්ථං. තස්ස අනන්තෙවාසිකභාවදීපනත්ථත්ති එවමාදීනි පනෙත්ථ පයොජනානි. හගවතොපි බො ඤාණන්ති සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණං තස්ස මරණාරම්මණං උප්පජ්ජී. තෙන තතො පුබ්බෙ තස්ස සති ධම්මදෙසනාය ඛිජ්ජං ජානනභාවාරම්මණන්ති දීපෙති. පරොපදෙසතො අජානිත්වා පච්චක්ඛතො මරණසච්ඡිකිරියම්පි දස්සෙති. බුද්ධානම්පි අනෙකඤාණසමොධානාභාවතො සුචුත්තමෙනං. විත්තපුබ්බිකා හි විත්තජ්ජවත්ති, අඤ්ඤාථා නවසත්තපාතුභාවජ්ජසඤ්ඤා. සබ්බධම්මානං එකතො ගහණෙ විරුද්ධකාලානං එකතො ජානනජ්ජසඤ්ඤා. තතො එකඤාණස්ස විතථභාවජ්ජත්තිදොසො, තස්මා සබ්බස්ස විනානෙකඤාණසමොධානං ආපජ්ජිතධම්මෙසු අප්පට්ඨතඤාණවත්තත්තා පන සබ්බඤ්ඤා එව හගවාති වෙදිතබ්බං, න සබ්බකාලං එකතො. ආලාරාදීනං මරණාජානනතොති වෙ? න, තස්ස ජානනෙන පුප්පජ්ජනස්සාපි සබ්බඤ්ඤාතාපත්තිජ්ජසඤ්ඤා. යදාභාවෙන යදාභාවො තබ්බාවෙන තස්සාභාවජ්ජසඤ්ඤා ලොකෙ සිද්ධොති. “හගවතොපි බො ඤාණං උදපාදී”ති වචනතො තස්ස මරණජානනං සිද්ධන්ති කත්වා හවං මතෙනෙව හගවා සබ්බඤ්ඤාති සිද්ධං න දෙවතාරොවනතො පුබ්බෙ අජානනතොති වෙ? න, විසෙසං පරිග්ගහෙත්වා අත්තරා පජානනතො, දෙවතාය සබ්බඤ්ඤාභාවජ්ජත්තිදොසතො ව. න හි සො කස්සපි වචනෙන අඤ්ඤාසීති.

අපිව කිමිදිං තත්ථ ජානනං නාම තදාරම්මණඤ්ඤාණුප්පත්තීති වෙ? න, ලොකෙ සබ්බඤ්ඤානො අවචන්තාභාවජ්ජසඬගතො. සාධිකා හි මයා එකඤ්ඤාණක්ඛණෙ සබ්බං ඤාණං, තදඤ්ඤෙසඤ්ඤා තදඤ්ඤාණානුප්පත්ති. අපිව සබ්බඤ්ඤානො සබ්බධම්මවිසයෙ ඤාණපච්චුපට්ඨානසිද්ධි තස්ස ඤාණස්ස අත්තනාව අත්තනො අවිසයොති වෙ? න, හෙතුනිදස්සනානුප්පත්තිතො. අපිව “භගවතොපි ඛො ඤාණං උදපාදී”ති එත්ථ විසෙසවචනං අත්ථී. යෙන දෙවතාරොචනුත්තරකාලමෙව භගවතො ඤාණං උදපාදීති පඤ්ඤායති. න හි වචනපුබ්බාපරියභාවමත්තෙන තදත්ථපුබ්බාපරියතා හොති, තස්මා අයුත්තමෙතං. අභිදොසකාලංකතොති පඨමයාමෙ කාලංකතො. “මජ්ඣිමයාමෙ”තිපි වදන්ති. උභයත්ථපි මහාජානියො. සත්තදිවසබ්බන්තරෙ, එකදිවසබ්බන්තරෙ ච පත්තබ්බමග්ගඵලතො පරිභීනත්තා මහතී ජානි අස්සාති මහාජානි. තෙසු හි ද්වීසු ආළාරො ආකිඤ්ඤාඤ්ඤායතනභවෙ නිබ්බත්තො, උදකො භවග්ගෙ, තස්මා නෙසං ධම්මදෙසනාය අක්ඛණෙ නිබ්බත්තභාවං සන්ධාය භගවා එවං වින්තෙසි, න ඉතො මනුස්සලොකතො චුතිභාවං සන්ධායාති වෙදිතබ්බං. අබුද්ධවෙනෙය්‍යතඤ්ඤා සන්ධායාති නො තක්කො, අඤ්ඤා අනිට්ඨජ්ජසඬගොති ආචරියො.

බොධිසත්තස්ස ජාතකාලෙ සුපිනපටිග්ගාහකා වෙව ලක්ඛණපරිග්ගාහකා ච අට්ඨ බ්‍රාහ්මණා. තෙසු තයො ද්විධා බ්‍යාකරිංසු “ඉමෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්තාගතො අගාරං අජ්ඣාචසන්තො රාජා හොති චක්කවත්ති, පබ්බජන්තො බුද්ධො”ති. පඤ්ඤා බ්‍රාහ්මණා “අගාරෙ න තිට්ඨති, බුද්ධොව හොති”ති එකංසබ්‍යාකරණාව අහෙසුං. තෙසු පුරිමා තයො යථාමන්තපාරං ගතා. ඉමෙ පන මන්තපාරං අතික්කමන්තා අත්තනා ලද්ධං පුඤ්ඤමහත්තං විස්සජ්ජෙත්වා බොධිසත්තං උද්දිස්ස පුරෙතරමෙව පබ්බජිංසු. ඉමෙ සන්ධාය චුත්තං “පඤ්ඤාවග්ගියා”ති. “තෙසං පුත්තා”තිපි වදන්ති, තං අට්ඨකථායං පටික්ඛිත්තං. කස්මා පනෙත්ථ භගවා “බහුපකාරා ඛො මෙ”ති වින්තෙසි. කිං උපකාරකානං එව එස ධම්මං දෙසෙති, ඉතරෙසං න දෙසෙතීති? නො න දෙසෙති. උපකාරානුස්සරණමත්තකෙනෙව චුත්තන්ති අට්ඨකථානායො. අත්තනො කතඤ්ඤාකතවෙදිභාවජ්ජකාසනත්ථං, කතඤ්ඤාතාදිපසංසනත්ථං, පරෙසඤ්ඤා කතඤ්ඤාභාවාදිනියොජනත්ථං, බීජජානනජ්ජසඬගනිවාරණත්ථං.

11. අන්තරා ව ගයං අන්තරා ව බොධින්ති ගයාය ව බොධියා ව මජ්ඣෙ නිගාචුතන්තරෙ යානෙ. බොධිමණ්ඩනො හි ගයා තීණි ගාචුතානි. බාරාණසිනගරං අට්ඨාරස යොජනානි. උපකො පන බොධිමණ්ඩස්ස ව ගයාය ව අන්තරෙ භගවන්තං අද්දස. අන්තරා-සද්දෙන පන යුත්තත්තා උපයොගවචනං කතං. ඊදිසෙසු ව යානෙසු අක්ඛරවිත්තකා එකමෙව අන්තරාසද්දං පයුජ්ජන්ති, සො දුතියපදෙපි යොජෙතබ්බො. අයොජියමානෙ පන උපයොගවචනං න පාපුණාති. ඉධ පන යොජෙත්වාච වුත්තොති.

සබ්බාහිභුති සබ්බං තෙභූමකධම්මං අභිභවිත්වා යීතො. තණ්හක්ඛයෙති නිබ්බානෙ. විමුත්තොති ආරම්මණකො විමුත්තො. නත්ථි මෙ පටිපුග්ගලොති මය්හං පටිපුග්ගලො නාම නත්ථි, අසදිසොති අත්ථො, මම සබ්බඤ්ඤාභාවෙ දොසං දස්සෙත්වා ලොකෙ යාතුං අසමත්ථතාය මම පච්චත්ථිකපුග්ගලො වා නත්ථිති අත්ථො. ආහඤ්ජං අමතදුන්දුහින්ති ධම්මවක්ඛුපටිලාභාය අමතහෙරිං පහරිස්සාමිති ගච්ඡාමි.

අරහසි අනන්තජිනො භවිතුං යුත්තො ත්වන්ති අත්ථො. ඉදමපි අත්තනො සත්ථුනාමං. හුපෙය්‍යාසීති ආචුසො එවම්පි නාම භවෙය්‍ය. පක්කාමීති වඩ්ඤාභාරජනපදං නාම අගමාසි. භගවාපි “තත්ථ තස්ස මිගලුද්දකස්ස ධිතුයා වාපාය උක්කණ්ඨිත්වා පුන ආගන්ත්වා අනාගාමී අයං භවිස්සති”ති උපනිස්සයසම්පත්තිං දිස්වා තෙන සද්ධිං ආලපි. සො ව තථෙවාගන්ත්වා පබ්බජිත්වා අනාගාමී හුත්වා අනුක්කමෙන කාලං කත්වා අවිහෙසු උප්පජ්ජිත්වා අරහත්තං පාපුණි.

12. සණ්ඨපෙසුන්ති කතිකං අකංසු. පධානවිබ්භන්තොති පධානතො භට්ඨො පරිභිනො. “අභිජානාථ නු භාසිතමෙත”න්ති, “වාචං භාසිතමෙව”න්ති ව එවරූපං කඤ්චි වචනහෙදං අකාසීති අධිජ්ජායො. භගවන්තං සුස්සුසිංසුති භගවතො වචනං සොතුකාමා අහෙසුං. අඤ්ඤාති අඤ්ඤාය, ජානිතුන්ති අත්ථො.

13. අථ කිමත්ථං ආමන්තෙසීති? තතොපි සුට්ඨුතරං පටිජානනත්ථං, ධම්මස්ස අභිභාරියදුල්ලභභාවදීපනත්ථං,

අක්ඛරවික්ඛෙපනිවාරණත්ථඤ්ච. තත්ථ ද්වෙමෙති අන්තද්වයවචනං අඤ්ඤෙසම්පි තදන්තොගධභාවතො. අපිව යොජනාවසෙන. තණ්හාඅවිජ්ජාති හි සංසාරජ්ජවත්තියා සීසභූතා ද්වෙ කිලෙසා. තෙ ව සමථවිපස්සනානං පටිපක්ඛභූතත්තා අන්තා නාම. තෙසු තණ්හාවසෙන කාමසුඛල්ලිකානුයොගං භජන්තො සමථං පරිභාපෙති බාලො, තථා අවිජ්ජාවසෙන අත්තකිලමථානුයොගං භජන්තො ගච්ඡන්තො විපස්සනත්ති න සක්කා උභො ද්වෙ අන්තෙ අප්පභාය අමතං අධිගන්තුන්ති එවං චුත්තා. අපිව ලීනුද්ධවචපභානදස්සනමෙතං. ලීනො හි නික්ඛිත්තවීරියාරම්භො කාමසුඛඤ්ච භජති, ඉතරො අවිවාරද්ධවීරියො අත්තකිලමථං. උභොපි තෙ වීරියසමතාය පටිපක්ඛත්තා අන්තා නාම. අපිව තිස්සො සාසනෙ පටිපදා චුත්තා ආගාල්භා, නිජ්ඣාමා, මජ්ඣිමා ච. තත්ථ ආගාල්භා “පාණාතිපාති භොති, නත්ථි කාමෙසු දොසො”ති එවමාදිකා. නිජ්ඣාමා “අවෙලකො භොති, මුත්තාවාරො”ති එවමාදිකා, මජ්ඣිමා “අයමෙව අරියො අට්ඨඨිගිකො මග්ගො”ති එවමාදිකා. තත්ථ කාමසුඛල්ලිකානුයොගො ආගාල්භා නාම පටිපදා භොති සබ්බාකුසලමූලත්තා. අත්තකිලමථානුයොගො නිජ්ඣාමා නාම අත්තජ්ඣාපනතො. උභොපෙනෙ මජ්ඣිමාය පටිපදාය පටිපක්ඛභූතත්තා අන්තා නාම, තස්මා ඉමෙව සන්ධාය ද්වෙමෙති. කිමත්ථං භගවා “පබ්බජිතෙන න සෙවිතබ්බා”ති පබ්බජිතෙ එව අධිකරොති, න ගහට්ඨෙති? පබ්බජිතානං තදධිමුත්තත්තා, සුඛපරිවජ්ජනසමත්ථතාය, තදධිකතත්තා ච පබ්බජිතා එත්ථ අධිකතා, න ගහට්ඨා. යදි එවං කිමත්ථං කාමසුඛල්ලිකානුයොගමාහ, නනු තෙ පකතියාපි කාමපරිච්චාගං කත්වා තං නිස්සරණත්ථං පබ්බජිතාති? න, තෙසං අන්තද්වයනිස්සිතත්තා. තෙ හි ඉධ ලොකෙ කාමෙන විසුද්ධිමිච්ඡන්ති අත්තකිලමථානුයොගමනුයුත්තා තස්සෙව තපස්ස එලෙන පෙච්ච දිබ්බෙ කාමෙ ආසීසමානා දල්භතරං කාමසුඛල්ලිකානුයොගමනුයුත්තාති වෙදිතබ්බා. අන්තත්ථො පන ඉධ කුච්ඡිතට්ඨෙන වෙදිතබ්බො “අන්තමිදං, හික්ඛවෙ, ජීවිකානං, යදිදං පිණ්ඩොලා”න්තිආදීසු (ඉතිචු. 91; සං. නි. 3.80) විය.

යො වායං කාමෙසු කාමසුබල්ලිකානුයොගොති එත්ථ කාමෙසුති වත්ථුකාමො අධිජ්ජෙතො, දුතියො කිලෙසකාමො. තංසම්පයුත්තසුබමෙත්ථ කාමසුබං නාම. තෙන විපාකසුබස්ස නිරවජ්ජභාවං දීපෙතීති. අල්ලියනං නාම තදුනිනන්දනා. අනුයොගො නාම භවත්තරෙ තදනුයොගපත්ථනා. භානභාගියකරත්තා කුසලපක්ඛස්ස, භීතපුග්ගලභාවිතත්තා, භීතධාතූපභවත්තා ව ලාමකට්ඨෙත භීතො. ගාමනිවාසිසත්තධම්මත්තා ගම්මො. පුටුප්පනසාධාරණත්තා පොටුප්පනිකො. අනරියොති අරියානං අනධිජ්ජෙතත්තා, අරියධම්මපටිපක්ඛත්තා, අනරියකරත්තා, අනරියධම්මත්තා, අනරියාවිණ්ණත්තා ව වෙදිතබ්බො. අනත්ථසඬ්ඛාතසංසාරභයාවහත්තා, අනත්ථඵලනිබ්බත්තකත්තා ව අනත්ථසංභීතො. අත්තනො කෙවලං බෙදුපගමො අත්තකිලමථො නාම. සො දිට්ඨිගතපුබ්බකත්තතපානුක්කමකිරියාවිසෙසං නිස්සාය පවත්තති, තස්ස දිට්ඨිවසෙන අනුයොගො අත්තකිලමථානුයොගො නාම. අත්තවියොගවිත්තාපරිස්සමත්තා, අනුපායපවත්තත්තා සම්පජ්ජමානො මිගයොනිගොයොනිකුක්කුරයොනිසුකරයොනිසු පාතායති. විපච්චමානො නරකං නෙතීති අනත්ථසංභීතො. එතෙ ත්වාති එතෙ තු. තථාගතෙනොති අත්තානං අවිතථාගමනං ආවි කරොති, තෙනෙනං දස්සෙති “න මයා පරිචිතක්කිතමත්තෙන විතක්කිතා, කිත්තු මයා තථාගතෙනෙව සතා අභිසම්බොධිඤාණෙන අභිසම්බුද්ධො”ති. චක්ඛුකරණීතිආදීහි පන තමෙව පටිපදං ථොමෙති. භෙසජ්ජං ආතුරස්ස විය “චක්ඛුකරණී”ති ඉමිනා ඤාණචක්ඛුවිසොධනං වුත්තං. ඤාණකරණීති ඉමිනා අන්ධකාරවිධමනං වුත්තං. උපසමායාති කිලෙසපරිලාභපටිපස්සද්ධි වුත්තා. අභිඤ්ඤායාති සච්චපටිවෙධනං වුත්තං. සම්බොධායාති සච්චපටිවිජ්ඣනං වුත්තං. නිබ්බානායාති සොපාදිසෙසනිබ්බානධාතූයා අනුපාදිසෙසනිබ්බානධාතූයාති එවං යථාසම්භවං යොජෙත්වා කථෙතබ්බං.

14. කස්මා පනෙත්ථ භගවා අඤ්ඤත්ථ විය අනුපුබ්බිං කථං අකථෙත්වා පඨමමෙව අසෙවිතබ්බමන්තද්වයං වත්වා මජ්ඣිමපටිපදං දෙසෙසීති? අත්තාදිමිච්ඡාහිමානනිවාරණත්ථං, කුම්මග්ගපටිපත්තිනිවාරණත්ථඤ්ඤව අන්තද්වයවජ්ජනං වත්වා අත්තනො

විසෙසාධිගමදීපනනායෙන අබාහුල්ලිකාදිභාවදස්සනත්ථං, තෙසඤ්ච මජ්ඣිමපටිපදාදීපනෙන තත්ථ අනුයොජනත්ථං පච්ඡා සම්මාපටිපදං දෙසෙසි, තතො තස්ස මජ්ඣිමපටිපදාසඬ්ඛාතස්ස අරියමග්ගස්ස විසයදස්සනත්ථං චතුසච්චධම්මං සඬ්ඛෙපවිත්ථාරවසෙන දෙසෙතුකාමො “ඉදං බො පන, භික්ඛවෙ, දුක්ඛ”න්තිආදිමාහ, අයමෙත්ථ අනුසන්ධි. “ඉදං දුක්ඛං අරියසච්චන්ති මෙ, භික්ඛවෙ”න්තිආදි සුත්තානුසන්ධිපකආසනත්ථං අයමනුක්කමො වෙදිතඛ්ඛො. යථාචුත්තං පටිපදං සුත්වා කිර කොණ්ඩඤ්ඤො ආහ “කථං භගවතා චුත්තපටිපදාය උප්පත්ති සියා. අයඤ්ඤි පටිපදා කිලෙසානං අනුප්පත්තියා සති සම්භවති, න අඤ්ඤථා. කිලෙසානඤ්ච යදි ලොභතො උප්පත්ති චූප්පිපාසානං විය, තදාසෙවනාය අනුප්පත්ති සියා, තදචත්ථුස්ස වා තෙසං උප්පත්ති. තදචත්ථුවිපරිතකායකිලමථාසෙවනාය අනුප්පත්ති සියා. උභොපෙතා භගවතා ‘අන්තා’ති චුත්තා, තස්මා කථං පනෙතිස්සාය සම්මාපටිපදාය උප්පත්ති සම්භවෙය්‍යා”ති. භගවා ආහ අනුපායාසෙවනතො. කථන්ති වෙ? –

“සංසාරමූලතො ඤාණං, තඤ්ච ඤාණා පභිය්‍යති;
ජීවිතෙ සති තං හොති, තඤ්ච ජීවිතසාධනෙ.

“තස්මා ඤාණාය මෙධාවී, රක්ඛෙ ජීවිතමත්තනො;
ඤාණසාධනභූතඤ්ච, සීලඤ්ච පරිපාලයෙ.

“ජීවිතඤ්ච යථා ලොකෙ, භින්තෙ කායෙ න විජ්ජති;
තථෙව භින්තසීලස්ස, නත්ථි ඤාණස්ස සම්භවො.

“තස්මා ආයුඤ්ච සීලඤ්ච, ඤාණත්ථං රක්ඛතා සතා;
සෙවිතඛ්ඛා න කාමාපි, නාපි කායවිනාසනා.

“කාමෙසු ගෙධමුපගම්ම භිනො ගම්මඤ්ච,
අච්චුද්ධනො කිලමථං ගමුපෙති මුළුහො;
යො මජ්ඣිමං පටිපදං පරමං උපෙති,
සො ඛිප්පමෙව ලහතෙ පරමං විමොක්ඛ”න්ති.

සුත්වා තදෙනං සුගතස්ස වාකාං,
පඤ්ඤං මුනී සො සුතථං ලභිත්වා;
චිත්තාමයං ඤාණං පච්චසමානො,
උච්ඡින්නදයං පඤ්ඤමිමං අපුච්ඡි.

“නිබ්බේධපදට්ඨානං පභාය සොරං,
තපං කථමිවාති සො ත්වං;
බුඞ්හි තදෙව හොති භික්ඛු වර,
විරාගමුපයාති ච දුක්ඛසච්චස්ස;
දස්සනෙනෙව දුක්ඛානුභවනා,
තමහි දොසස්ස පච්චයො”ති.

සුත්වාච කොණ්ඩඤ්ඤො මුනිවචනං,
වුට්ඨාය හට්ඨො සහසා අවොච;
“උදාහර ත්වං භගවා මමෙතං,
භික්ඛු යථා පස්සති දුක්ඛසච්ච”න්ති.

චිත්තාමයිස්ස පඤ්ඤාපරිපුණ්ණා භාවනාමයිපඤ්ඤාසම්පත්ති ජානිතබ්බා ඉමෙහි ඉති භගවා සුත්තමිදමාහාති කිර. කස්මා භගවා කොණ්ඩඤ්ඤස්ස පුරිමමෙව සච්චදෙසනං අවධිචේත්වා අත්තනො අධිගතක්කමමාහාති? නාහං කස්සචි ආගමං දෙසෙමි, අපිච බො සයමෙව එවමධිගතොමිහිති දස්සනත්ථං. තත්ථ “පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු”ති ඉමිනා ඉදං අත්ථද්වයං දස්සෙති, න මයා ආලාරතො, උදකතො වා අයං ධම්මො සුතො, කිත්තු පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙස්චෙව ඤාණං මෙ උදපාදීති මජ්ඣිමාය පටිපදාය ආනුභාවං පකාසෙති. අපිච යස්මා එවං පටිපන්නො විනාපි පරොපදෙසෙන අරියසච්චාති පස්සති, තස්මා කථං තුම්හෙව මමාපදෙසෙන න පස්සටාති.

15. වක්ඛුන්තිආදීනි පඤ්ච පදානි ඤාණචෙවචනානෙව. ඤාණඤ්ඞි සච්චානං ආලොචනතො වක්ඛුහුතත්ථජානනතො ඤාණං. පකාරෙහි ජානනතො පඤ්ඤා. කිලෙසවිදාරණතො, විජ්ජනතො ච විජ්ජා. සච්චවිජාදකතමවිනාසනතො, තෙසං ගතිකොට්ඨකාසනතො

ආලෝකොති වෙදිතබ්බං. තත්ථ පඨමෙන පරිවට්ටෙන සච්චානං අඤ්ඤමඤ්ඤං අසඬ්ඤානො යපනපඤ්ඤං දස්සෙති, දුතියෙන තෙසං කත්තබ්බාකාරපරිච්ඡින්නපඤ්ඤං, තතියෙන සච්චෙසු ඤාණකිච්චසන්නිට්ඨානං දස්සෙති.

16. යාවක්ඛ්ඤ්වාති ද්විතී පදෙහි යාවඉච්චෙව වුත්තං හොති “ඉති චිත්තමනො”තිආදි විය. රාගාදීහි අකුප්පතාය අකුප්පා විමුක්ති. වෙය්‍යාකරණන්ති ධම්මදෙසනා. සා හි ධම්මානං බ්‍යාකරණතො පකාසනතො “වෙය්‍යාකරණ”න්ති වුවවති. විරජං චිතමලන්ති එත්ථ විරජං විසමහෙතුවාදවිගමනො. චිතමලං අහෙතුකවාදවිගමනො. විරජං සස්සතදිට්ඨිප්පහානතො. චිතමලං උච්ඡෙදදිට්ඨිප්පහානතො. විරජං පරිශුච්චානප්පහානතො. චිතමලං අනුසයප්පහානතො. ධම්මවක්ඛුන්ති ධම්මමත්තදස්සනං, න තත්ථ සත්තො වා ජීවො වා කාරකො වා වෙදකො වාති, තෙනෙවාහ “යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං, සබ්බන්තං නිරොධධම්මං”න්ති. ඉදංඤ්හි තස්ස ධම්මවක්ඛුස්ස උප්පත්තිආකාරදස්සනත්ථං වුත්තං. තඤ්හි නිරොධං ආරම්භං කත්වා කිච්චවසෙන එව සඬ්ඤානං පටිච්ඡික්ඛන්තං උප්පජ්ජති.

17. ධම්මවක්ඛන්ති එත්ථ දෙසනාඤාණං අධිජ්ජෙතං, පටිච්චෙධඤාණඤ්ච ලබ්භතෙව. එත්ථ කිමත්ථං දෙවා සද්දමනුස්සාවෙසුන්ති? නානාදිට්ඨිගතන්ධකාරවිධමනතො ලද්ධාලෝකත්තා, අපායභයසමතික්කමනතො අස්සාසං පත්තත්තා, දෙවකායවිමානදස්සනතො ජිනිපාමොජ්ජවලිතත්තා වාති එවමාදිනෙත්ථ කාරණාහි වදන්ති. පට්ඨිකම්පනමහාසද්දපාතුභාවො ච ධම්මතාවසෙතෙව හොතිති එකෙ. දෙවතානං කිලිතුකාමතාය පට්ඨිකම්පො. බහුතො දෙවසඬ්ඤාස්ස සන්නිපානතො, භගවතො සරිරප්පහාජාලවිසජ්ජනතො වාති එකච්චෙ.

18. පබ්බජ්ජපසම්පදාවිසෙසන්ති අත්ථො. තත්ථ ඉති-සද්දො තස්ස එහිහික්ඛුපසම්පදාපටිලාහනිමිත්තවචනපරියොසානදස්සනො. තදවසානො හි තස්ස හික්ඛුභාවො. ස්වාක්ඛාතොතිආදි “එහි”ති ආමන්තනාය පයොජනදස්සනවචනං. “එහිහික්ඛු”ති භගවා අවොච “ස්වාක්ඛාතො ධම්මො වර...පෙ.... කිරියායා”ති ච අවොචාති

පදසම්බන්ධො. තත්ථ වර බ්‍රහ්මවරියන්ති අවසිට්ඨං
 මග්ගත්තයබ්‍රහ්මවරියං සමධිගච්ඡ. කිමත්ථං?
 සම්මාදුක්ඛස්සන්තකිරියායාති අත්ථො. “එහිහික්ඛු”ති ඉමිනා භගවතො
 වචනෙන නිජ්ජන්තත්තා කාරණුපචාරෙන “එහිහික්ඛුපසම්පදා”ති
 වුත්තා. සාව තස්සායස්මතො යාවජීවං උපසම්පදා අහොසිති අත්ථො.
 තෙන තස්සා උපසම්පදාය සික්ඛාපච්චක්ඛාතාදිනා විච්ඡෙදා වා
 තදඤ්ඤාය උපසම්පදාය කිච්චං වා නත්ථීති ඉදමත්ථද්වයං අට්ඨකථායං
 දස්සෙති. අට්ඨන්තම්පි උපසම්පදානං
 එහිහික්ඛුඛවාදපටිග්ගහණපඤ්ඤාකරණගරුධම්මපටිග්ගහණුපසම්පදා
 නං චතුත්තං අඤ්ඤතරාය උපසම්පන්නස්ස අන්තරා විච්ඡෙදො වා
 තදඤ්ඤුපසම්පදාය කිච්චං වා නත්ථී, ඉතරස්සත්ථීති. නිකායන්තරිකා
 පනාහු “බුද්ධපච්චෙකබුද්ධානං නියාමොක්කන්තිසඬ්ඛාතාය
 උපසම්පදාය ඤත්තිචතුත්ථකම්මුපසම්පදඤ්ච
 දසවග්ගපඤ්චවග්ගකරණීයවසෙන ද්විධා හින්දිත්වා
 දසවිධොපසම්පදා”ති. කා පනෙත්ථ අත්ථතො උපසම්පදා නාමාති?
 තදධිගතකිරියාවසෙන නිබ්බත්තියා අසෙක්ඛා තදධිවාසනචෙතනාය
 පරිභාවිතපඤ්චක්ඛන්ධිකා අජ්ඣන්තසන්තති. කා පනෙත්ථ පරිභාවනා
 නාම? තබ්බිපක්ඛධම්මජ්ඣාචාරවිරුද්ධභාවො, තස්ස පත්තියා තාය
 පරිභාවනාය වසෙන කත්ථවි “සමන්තාගතො”ති වුච්චති. යථාහ
 “ලොහෙන සමන්තාගතො, හික්ඛවෙ, අහඛබ්බො චත්තාරි සතිපට්ඨානානි
 භාවෙතු”න්තිආදි. එත්ථාහු නිකායන්තරිකා “යථාවුත්තාය උපසම්පදාය
 පත්තිසඬ්ඛාතො විත්තවිජ්ජයුත්තො සඬ්ඛාරක්ඛන්ධපරියාපන්තො
 ධම්මො අත්ථී, තස්ස සන්තතිවසෙන පුබ්බාපරියං උජ්ජජ්ජමානස්ස යාව
 අවිච්ඡෙදො, තාව උපසම්පන්නොති, අඤ්ඤථා තතො
 ධම්මන්තරුජ්ජත්තික්ඛණෙ තස්ස උපසම්පන්නස්ස
 අනුපසම්පන්නභාවජ්ජසඬ්ඛො ආපජ්ජති”ති. තෙ චත්තබ්බො “සුත්තං
 ආහරථා”ති. තෙ වෙ වදෙය්‍යුං “යො තෙසං දසන්තං අසෙක්ඛානං
 ධම්මානං උපාදාය පටිලාභසමන්තාගමො අරියො හොති විජ්ජහිනොති
 එවමාදීති නො සුත්තානි”ති. එවං සති අසන්තධම්මෙහි, පරසත්තෙහි ව
 සමන්තාගමදොසජ්ජසඬ්ඛො තෙසං පාපුණාති. කිංකාරණං?

සුත්තසම්භවතො. යථාහ - “රාජා, භික්ඛවෙ, චක්කවත්තී සත්තභි රතනෙහි සමන්තාගතො භොති”ති (දී. නි. 3.199-200 අත්ථතො සමානං) විත්ථාරො. වසිභාවො තත්ථ සමන්තාගතසද්දෙන චුත්තො. තස්සභිතෙසු රතනෙසු වසිභාවො කාමවාරො අත්ථීති වෙ? එත්ථ වසිභාවො සමන්තාගතසද්දෙන චුත්තො, අඤ්ඤත්ථ පත්තිසංඛාරො, තං ධම්මන්තරන්ති. කිමෙත්ථ විසෙසකාරණං? නත්ථි ච, තස්මා යථාචුත්තලක්ඛණාව උපසම්පදා. අයමෙව නයො පබ්බජ්ජාදීසුපි නෙතබ්බො.

19. කිඤ්චාපි වජ්ජන්තෙරස්ස පාටිපදදිවසෙ...පෙ.... අස්සජිත්තෙරස්ස චතුත්ථියන්ති එවං නානාදිවසෙසු පාටෙක්කං ධම්මචක්ඛුං උදපාදි, තථාපි ඔවාදසාමඤ්ඤෙන වජ්ජහද්දියානං, මහානාමඅස්සජිතඤ්චෙත්ථ එකතො චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

20. “රූපං, භික්ඛවෙ, අනත්තා”ති කිමත්ථං ආදිතොව අනත්තලක්ඛණං දීපෙතීති? තෙසං පුපුජ්ජනකාලෙපි ඉතරලක්ඛණද්වයස්ස පාකටත්තා. තෙ භි මනාපානං කාමානං අනිච්චතාදස්සනෙන සංවිග්ගා පබ්බජිංසුති අනිච්චලක්ඛණං තාව තෙසං එකදෙසෙන පාකටං, පබ්බජිතානඤ්ච අත්තකිලමථානුයොගතො කායිකදුක්ඛං, තඤ්ච මානසස්ස පච්චයොති මානසිකදුක්ඛඤ්ච පාකටං, තස්මා තදුභයං වජ්ජන්තො අනත්තලක්ඛණමෙව දීපෙතුං ආරභී. තඤ්ච දීපෙත්තො දුක්ඛලක්ඛණෙනෙව දීපෙතුං “රූපඤ්ච භිදං, භික්ඛවෙ, අත්තා අභවිස්සා”තිආදිමාහ. කිමත්ථන්ති? අනිච්චලක්ඛණතොපි තෙසං දුක්ඛලක්ඛණස්ස සුට්ඨතරං පාකටත්තා. තෙසඤ්ච අත්තකිලමථානුයොගමනුයුත්තත්තා, තජ්ජරායණභාවතො ච දුක්ඛලක්ඛණං සුට්ඨ පාකටං, තස්මා තෙන තාව සුට්ඨ පාකටෙන අනත්තලක්ඛණං දීපෙත්වා පුන තදෙව තදුභයෙනාපි දීපෙතුං “තං කිං මඤ්ඤට්ඨ, භික්ඛවෙ, රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා”ති වක්ඛති. කල්ලං නුති යුත්තං නු. එතං මමාති තණ්හාග්ගාහො. එසොහමස්මීති මානග්ගාහො. එසො මෙ අත්තාති දිට්ඨිග්ගාහො. තණ්හාග්ගාහො චෙත්ථ අට්ඨසතතණ්හාවිචරිතවසෙන, මානග්ගාහො නවවිධමානවසෙන, දිට්ඨිග්ගාහො ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිවසෙන වෙදිතබ්බො.

පඤ්චවග්ගියකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පබ්බජ්ජාකථාවණ්ණනා

25. යෙන සමයෙන භගවා පඤ්චවග්ගියෙ පඤ්චමීයං අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙත්වා සත්තමීයං නාළකත්ථෙරස්ස නාළකපට්ඨපදං ආවික්ඛිත්වා හද්දපදපුණ්ණමායං යසස්ස ඉන්ද්‍රියානං පරිපක්කභාවං ඤත්වා තං උදික්ඛන්තො බාරාණසියං විහාසි, තෙන සමයෙන යසො නාමාති සම්බන්ධො. තස්ස කිර උප්පත්තිතො පට්ඨාය තස්ස කුලස්ස කිත්තිසද්දසඬ්ඛාතො, පරිජනසඬ්ඛාතො වා යසො විසෙසතො පවඬ්ඨති. තෙන තස්ස මාතෘපිතරො එවං නාමමකංසු. “සුබ්‍රමාලො”තිආදි කිමත්ථං ආයස්මතා උපාලිත්ථෙරෙන චුත්තත්ති? පච්ඡිමජනස්ස නෙක්ඛම්මෙ සමුස්සාහනජනනත්ථං. එවං උත්තමභොගසමප්පිතානම්පි උත්තමෙසු භොගෙසු අප්පමත්තකෙනාපි අසුභනිමිත්තෙන විතජ්ජෙත්වා කාලාකාලං අගණෙත්වා විවෙකාභිරතියා මහන්තං භොගක්ඛන්ධං තිණං විය පහාය ගෙහතො නික්ඛමනා අභොසි, කස්ස පනඤ්ඤස්ස න සියාති අධිප්පායො. සමඬ්ඨිභූතස්සාති තෙහි එකත්තං උපගතස්ස, අවිචිත්තස්සාති අත්ථො. නිද්දා ඔක්කමීති මනාපෙසුපි විසයෙසු පවත්ති. නිවාරෙත්වා තස්ස චිත්තං අතික්කමිත්වා අභිභවිත්වා අත්තනො වසං උපනෙසිති අත්ථො. සබ්බරත්තියො වාති තයොපි යාමෙ. තෙන පරිජනස්ස විකාරදස්සනෙ කාරණං දස්සෙති. රත්ති-සද්දො පනෙත්ථ කාලෙ සුරියාභාවෙ, යාමෙ ව පවත්තතිති විඤ්ඤෙය්‍යො. යාමෙවිධ විඤ්ඤෙය්‍යො තිච්චරවිජ්ජවාසෙ ව. කච්ඡෙති කච්ඡපස්සෙ. කණ්ණියෙති කණ්ණියස්ස හෙට්ඨා. මුද්දිඬගස්ස හි උපරි කණ්ණියං යිපෙත්වා සයන්තියා කණ්ණියෙ මුද්දිඬං අද්දසාති අත්ථො. ආලම්බරත්ති පණුවං. උභතොමුඛස්ස තනුකා දීඝා. විත්ථිත්තසමතලස්ස වාදිතස්ස එතං අධිවචනං. විජ්ජලපත්තියොති සුපිනදස්සනාදිවසෙන අසම්බන්ධපලාපං විජ්ජලපත්තියො. සුසානං මඤ්ඤෙති සුසානං විය අද්දස සකං පරිජනත්ති සම්බන්ධො. ආදීනවොති අසුභභාවො. නිබ්බිදාය චිත්තං සණ්ඨාතීති විමුච්චිතුකාමනාසඬ්ඛාතාය උක්කණ්ඨාය චිත්තං නමිති අත්ථො. උදානං උදානෙසිති “ඉතො පට්ඨාය ඉමාහි ඉත්ථිහි සහ

නාහං භවිස්සාමි”ති අත්තමනවාචං නිව්ඡාරෙසි. ද්වෙ කිර ආකාරා තස්ස පමාදසුත්තපරිජනදස්සනෙ පාකටා ජාතා කිලෙසානං බලවහාවො, අසුභාකාරස්ස අතිඔලාරිකභාවො ව. එවං සති ඔලාරිකතරෙ ව අසුභාකාරෙ කිලෙසවසෙනායං සබ්බොපි ලොකො එත්ථ පිළිනො මුච්ඡිතො. අහො කිලෙසා බලවතරාති හි පස්සතො පස්සතො තස්ස ද්වෙපි තෙ ආකාරා පාකටා ජාතා, යෙනෙවමවොචාති.

“සුවණ්ණපාදුකායො ආරොහිත්වා”ති එතෙනස්ස නිස්සඬිගතාය විස්සට්ඨගමනං දීපෙති. සො හි බලවසංවෙගාහිතුන්තහදයත්තා පරිජනස්ස පබ්බොධෙ සතිපි අත්තනො ගමනනිවාරණසමත්ථභාවං අසහමානො අත්තානං තක්කෙන්තො විස්සට්ඨො අගමාසි. අමනුස්සාති දෙවතා. තා හි මනුස්සෙහි සුගතිපට්ඨෙධඤාණසණ්ඨානාදිගුණසාමඤ්ඤෙන “අමනුස්සා”ති වුච්චන්ති. න හි අසමානජාතිකා තිරච්ඡානාදයො “අබ්බාහිමණා”ති වා “අවසලා”ති වා වුච්චන්ති, කින්තු ජාතිසභාගතාය එව වසලාදයො “අබ්බාහිමණා”ති වුච්චන්ති, එවං මනුස්සෙහි කෙනච ආකාරෙන සභාගතාය දෙවතා “අමනුස්සා”ති වුත්තා. අඤ්ඤා මනුස්සා න භොන්තිති තිරච්ඡානගතාපි “අමනුස්සා”ති වත්තබ්බා භවෙය්සුං.

26. වනගහනං දිස්වා “සුමුත්තොහං නගරතො”ති පමුදිතත්තා භගවතො අවිදුරෙ උදානෙසි. ඉදං බො යසාති භගවා නිබ්බානං සන්ධායාහ. තඤ්ඤි තණ්හාදිකිලෙසෙහි අනුපද්ද්වනං, අනුපසට්ඨතඤ්ච දස්සනමත්තෙනාපි අස්සාදජනනතො. ධම්මං දෙසෙස්සාමිති යෙන තං නිබ්බානං ඉධ නිසින්තමත්තොච ත්වං අධිගමිස්සසීති අධිප්පායො. කීරාති අස්සද්ධෙය්ස අබ්බන්තිපරිභාසෙසු නිපාතො, ඉධ අබ්බන්තියං. සුවණ්ණපාදුකායො ඔරොහිත්වාති ව සුවණ්ණපාදුකාහි ඔතරිත්වා. නිස්සක්කත්ථෙ හි ඉදං පච්චත්තවචනං. තස්ස නිසින්තමත්තස්සෙව අඤ්ඤං සම්මොදනීයං කථං අකත්වා අනාමන්තෙත්වා අනුපුබ්බිං කථං කථෙසි. සුපරිපක්කින්ද්‍රියත්තා, පට්ඨෙධක්ඛණානතික්කමනත්ථං අනුපද්ද්වනානුපසට්ඨනානං පාපකධම්මදෙසනාහිමුඛචිත්තත්තා, සෙට්ඨිස්ස ගහපතිනො අවිරාගමනදස්සනතො ව. කිමත්ථං භගවා තස්ස සුට්ඨතරං සංවිග්ගහදයස්ස භවතො මුච්චිතුකාමස්ස

හවාහවුපායානිසංසකථං පයමමෙව කථෙසීති?
 සබ්බහවාදීනවදස්සනත්ථං. සො හි මනුස්සලොකස්සෙව
 උපද්ද්වතඋපසට්ඨභාවං අද්දස, න සග්ගානන්ති කදාවි සග්ගලොකං
 සුබතො මඤ්ඤෙය්‍ය. තත්ථ සුබසඤ්ඤෙන නිබ්බානාහිමුඛං චිත්තං
 පෙසෙය්‍යාති සග්ගානම්පි ආදීනවං දස්සෙතුකාමතාය අනුපුබ්බිං කථං
 ආරහි. එත්ථ දානං, දානානිසංසං, සීලානිසංසඤ්ච කථෙන්නො
 දානසීලකථං කථෙති නාම. සග්ගවණ්ණං කථෙන්නො සග්ගකථං
 කථෙති නාම. තත්ථ වත්ථුකාමකිලෙසකාමානං අනිච්චතං, අපසාදතං,
 මහාදීනවතඤ්ච කථෙන්නො කාමානං ආදීනවං, ඕකාරං, සංකිලෙසඤ්ච
 පකාසෙති. නෙක්ඛම්මෙ තදභාවතො ව තංනිස්සරණතො ව තබ්බිපරිතං
 ආනිසංසං කථෙන්නො නෙක්ඛම්මෙ ආනිසංසං පකාසෙති නාම. තත්ථ
 ඕකාරන්ති අවකාරං ලාමකභාවං. සංකිලෙසන්ති සංකිලිස්සනං බාධනං
 උපතාපනං වාති අත්ථො. කල්ලචිත්තං පඤ්ඤින්ද්‍රියස්ස ආනුභාවෙන,
 දිට්ඨියොගවිචිකිච්ඡායොගානං පඤ්ඤින්ද්‍රියෙන විහතත්තා. මුදුචිත්තං
 සතින්ද්‍රියසමායොගෙන, විහිංසාසාරම්භාදිකිලෙසපවෙසං නිවාරෙත්වා
 චිත්තමුදුතාදිකුසලධම්මප්පවෙසනං කරොන්තං සහජාතං චිත්තං මුදුං
 කරොති. සමාධින්ද්‍රියස්ස ආනුභාවෙන විනිවරණචිත්තං. තඤ්ඤි
 විසෙසතො නිවරණවිපක්ඛභූතන්ති. විරිසින්ද්‍රියවසෙන උදග්ගචිත්තං.
 තඤ්ඤි ටීනම්ඤ්ඨසඬ්ඛාතලීනභාවවිපක්ඛන්ති. සද්ධින්ද්‍රියස්ස ආනුභාවෙන
 පසන්නචිත්තං තස්ස පසාදලක්ඛණත්තා. සාමුක්කංසිකාති එතං
 විසයවසෙන දෙසනං උපාලිත්ථෙරො පකාසෙති. සච්චාති හි
 සාමුක්කංසිකදෙසනාය විසයාති. අඤ්ඤථා දුක්ඛාදීනි සාමුක්කංසිකා
 ධම්මදෙසනාති ආපජ්ජති තස්ස විභාවනෙ සච්චානං නිද්දිට්ඨත්තා.

27. වතුද්දිසාති වතුසු දිසාසු. අභිසඬ්ඛරෙසීති අභිසඬ්ඛරි. කිමත්ථන්ති
 චෙ? උභිත්තං පටිලභිතබ්බවිසෙසන්තරායනිසෙධනත්ථං. යදි සො
 පුත්තං පස්සෙය්‍ය, පුත්තස්සපි ධම්මවක්ඛුපටිලාහො අරහත්තුප්පත්ති,
 සෙට්ඨස්සපි ධම්මවක්ඛුපටිලාහො න සියා. දිට්ඨසච්චොපි “දෙහි තෙ
 මාතුයා ජීවිත”න්ති වදන්තො කිමඤ්ඤං න කරෙය්‍ය. යසොපි තං වචනං
 සුත්වා අරහාපි සමානො සයං අප්පටික්ඛිපිත්වා භගවන්තං
 උල්ලොකෙන්නො කිමඤ්ඤාය සණ්ඨහෙය්‍ය.

28. උභොතිපි පත්තබ්බවිසෙසකොටියා පත්තත්තා භගවා පුන තං පටිප්පස්සම්භෙසි. පුබ්බෙ අගාරිකභූතොති තස්ස සොනාපන්නකාලං සන්ධායාහ. සොනාපන්නො හි අගාරමජ්ඣෙකෙ වසනාරහත්තා අගාරියභූතො නාම භොති අපබ්බජිතො. සම්පති පබ්බජිතො සමානො අගාරමජ්ඣෙකවසනස්ස අභබ්බත්තා “අගාරිකො”ති න වුච්චති, තස්මා එවමාහ. යස්ස දිට්ඨොති සම්බන්ධො, යෙන දිට්ඨොති චුත්තං භොති. “සෙය්‍යාථාපි පුබ්බෙ අගාරිකභූතො”ති වචනෙන ලද්ධන යත්තා පච්ඡා ගහපති ගිහිවෙසධාරිමෙව යසං සන්ධායාහ “යසෙන කුලපුත්තෙන පච්ඡාසමණෙන”ති. තත්ථ චර බ්‍රහ්මවරියන්ති ආභිසමාවාරිකසීලං බ්‍රහ්මවරියං චර පරිපුරෙහි තාව, යාව සම්මාදුක්ඛස්සන්තකිරියා, යාව චුතිචිත්තාති අධිප්පායො. ලිඬගබ්‍රහ්මවරියං සන්ධායාති පොරාණා, තඤ්ච යුත්තං. ලිඬගමත්තඤ්ඤි සන්ධාය සො ආයස්මා “ලභෙය්‍යාහං, භන්තෙ, පබ්බජ්ජං උපසම්පද”න්ති ආහ.

කිමත්ථං භගවා යසස්ස මාතු, පජාපතියා ච භත්තකිච්චං අකත්වාච ධම්මං දෙසෙසිති? යසස්ස පබ්බජ්ජාය සොකසල්ලසමප්පිත්තා දානඤ්ච සොමනස්සිකචිත්තෙන න දදෙය්‍යං, සත්ථරි ච දොමනස්සප්පත්තා හුත්වා මග්ගපට්ඨෙධම්පි න ලභෙය්‍යන්ති භගවා පයිමං තාව තා විගතසොකසල්ලහදයායො කත්වා පුන භත්තකිච්චං අකාසි.

30. සෙට්ඨානුසෙට්ඨිනන්ති අනුක්කමසෙට්ඨිනන්ති පොරාණා. “සෙට්ඨිනො වානුසෙට්ඨිනො ච යාති කුලාති, තාති සෙට්ඨානුසෙට්ඨාති කුලාති, තෙසං සෙට්ඨානුසෙට්ඨිනං කුලාන”න්ති ලිඛිතං. ධම්මවිනයොති සාසනබ්‍රහ්මවරියං පාවචනන්ති ඉධ අත්ථතො එකං. අථ වා ධම්මෙන විනයො, න දණ්ඩසත්ථෙහිති ධම්මවිනයො, ධම්මාය විනයො, න හිංසත්ථන්ති වා ධම්මතො විනයො, නාධම්මතොති වා ධම්මො විනයො, නාධම්මොති වා ධම්මානං විනයො, න අඤ්ඤෙසන්ති වා ධම්මකායත්තා, ධම්මසාමිත්තා වා ධම්මො භගවා, තස්ස ධම්මස්ස විනයො, න තක්කිකානන්ති වා ධම්මවිනයො. සමානාධිකරණවසෙන වා ධම්මවිනයො නිලුප්පලං විය, ධම්මො ච විනයො වාති ධම්මවිනයො එලාඵලං විය නපුංසකමිති පුල්ලිඬගාපදෙසතො අස්ස ලිඬගභාවො

සිද්ධො, යස්ස වා ධම්මො විනයො, සො ධම්මවිනයො සෙනපටො පුරිසො විය, ධම්මෙන යුත්තො වා විනයො ධම්මවිනයො අස්සරථො වියාති එවමාදිනා නයෙන යොජනා වෙදිතබ්බො.

34. “ඛණ්ඩසීම. නෙත්වා”ති භණ්ඩුකම්මාරොචනපටිභරණත්ථං වුත්තං. තෙන “සභික්ඛුකෙ විහාරෙ අඤ්ඤම්පි එතස්ස කෙසෙ ඡින්දා”ති වත්තුං න වට්ටති. පබ්බාජෙත්වාති ඉමස්ස අධිජ්ජායපකාසනත්ථං “කාසායාති අව්ඡාදෙත්වා එහි”ති වුත්තං. උපජ්ඣායො වෙ කෙසමස්සුඛරොපනාදීති අකත්වා පබ්බජත්ථං සරණාති දෙති, න රුහති පබ්බජ්ජා. කම්මවාචං සාවෙත්වා උපසම්පාදෙති, රුහති උපසම්පදා. අජ්ජත්තච්චරානං උපසම්පදාසිද්ධිදස්සනතො, කම්මවිපත්තියා අභාවතො චෙතං යුජ්ජතෙවාති එකෙ. හොති චෙත්ථං —

“සලිඬගස්සෙව පබ්බජ්ජා, විලිඬගස්සාපි චෙතරා;
අපෙනපුබ්බචෙසස්ස, තං ද්වයං ඉති වාපරෙ”ති.

භික්ඛුනා හි සහත්ථෙත වා ආණත්තියා වා දිත්තමෙව කාසාවං වට්ටති, අදිත්තං න වට්ටති පන සත්තෙස්සෙව කාසාවෙසු, නාසත්තෙසු අසම්භවතොති තෙසං අධිජ්ජායො. එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, පබ්බාජෙතබ්බො උපසම්පාදෙතබ්බො. පයමං...පෙ....අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ඉමෙහි තිහි සරණගමනෙහි පබ්බජ්ජං උපසම්පදන්ති එත්ථ ඉමිනා අනුක්කමෙන දිත්තෙහි තිහි සරණගමනෙහි පබ්බජ්ජං උපසම්පදං අනුජානාමි කෙවලෙහිති අධිජ්ජායදස්සනතො —

ආදිත්තපුබ්බලිඬගස්ස, නග්ගස්සාපි ද්වයං භවෙ;
නෙතරස්සාති නො ඛන්ති, සබ්බපායානුලොමතොති. —

ආවරියො. ආවරියෙන අදිත්තං න වට්ටති එත්ථ “පබ්බජ්ජා න රුහති වදන්ති”ති ලිඛිතං. පොරාණගණ්ඨිපදෙපි තථෙව ලිඛිතං. උරාදීති යානාති නාම. සංවුතාදීති කරණාති නාම. “අනුනාසිකත්තං කත්වා එකසම්බන්ධං කත්වා දානකාලෙ අත්තරා අට්ඨත්වා වත්තබ්බං. විච්ඡින්දිත්වා දානෙපි

යථාච්ඡත්තට්ඨානෙන ඵච විච්ඡේදො, අඤ්ඤත්ත න වට්ටතී”ති ලිඛිතං. අනුනාසිකන්තෙ දියාමානෙ බලිත්වා “බුද්ධං සරණං ගච්ඡාමි”ති මකාරෙන මිස්සිභූතෙ ඛේතනෙ ඔතිණ්ණත්තා වට්ටතීති උපතිස්සත්ථෙරො. මිස්සං කත්වා වත්තුං වට්ටති, වචනකාලෙ පන අනුනාසිකට්ඨානෙන විච්ඡේදං අකත්වා වත්තබ්බන්ති ධම්මසිරිත්ථෙරො. “ඵචං කම්මවාචායමපි”ති චුත්තං. උභතොසුද්ධියාව වට්ටතීති ඵත්ථ මහාථෙරො පතිතදන්තාදිකාරණතාය අවතුරස්සං කත්වා වදති, ඛ්‍යත්තසාමණෙරො සමීපෙ යීතො පබ්බජ්ජාපෙක්ඛං ඛ්‍යත්තං වදාපෙති. මහාථෙරෙන අචුත්තං වදාපෙතීති න වට්ටති. කම්මවාචාය ඉතරො භික්ඛු වෙ වදති, වට්ටතීති. සඬ්ඝො භි කම්මං කරොති, න පුග්ගලොති. න නානාසීමපවත්තකම්මවාචාසාමඤ්ඤනයෙන පටික්ඛිපිතබ්බත්තා. අථ ථෙරෙන වතුරස්සං චුත්තං පබ්බජ්ජාපෙක්ඛං වත්තුං අසක්කොන්තං සාමණෙරො සයං වත්වා වදාපෙති, උභතොසුද්ධි ඵච හොති ථෙරෙන චුත්තස්සෙව චුත්තත්තා. බුද්ධං සරණං ගච්ඡන්තො අසාධාරණෙ බුද්ධගුණෙ, ධම්මං සරණං ගච්ඡන්තො නිබ්බානං, සඬ්ඝං සරණං ගච්ඡන්තො සෙක්ඛධම්මං, අසෙක්ඛධම්මඤ්ච සරණං ගච්ඡතීති අග්ගහිතග්ගහණවසෙන යොජනා කාතබ්බා. අඤ්ඤථා සරණත්තයසඬ්ඝකරදොසො. සබ්බමස්ස කප්පියාකප්පියන්ති දසසික්ඛාපදවිනිමුත්තං පරාමාසාපරාමාසාදි. “ආභිසමාවාරිකෙසු විනෙතබ්බො”ති වචනතො සෙඛියඋපජ්ඣායවත්තාදිආභිසමාවාරිකසීලමනෙන පුරෙතබ්බං. තත්ථ වාරිත්තස්ස අකරණෙ වාරිත්තස්ස කරණෙ දණ්ඩකම්මාරහො හොතීති දීපෙති.

පබ්බජ්ජාකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

දුතියමාරකථාවණ්ණනා

35. “තෙන හෙතුනා”ති වචනතො පාළියං
 “යොනියොමනසිකාරාසම්මජ්ජධානා”ති හෙත්වත්ථෙ
 නිස්සක්කවචනන්ති වෙදිතබ්බං.

දුතියමාරකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උරුචෙලපාටිභාරියකථාවණ්ණනා

37-8. වසෙය්‍යාමාති “ත්වඤ්ච අහඤ්ච වසෙය්‍යාමා”ති පියවචනෙන තස්ස සඬගණ්හනත්ථං. චුත්තං කිර. තෙජසා තෙජන්ති ආනුභාවෙන ආනුභාවං. තෙජොධාතුයා වා තෙජොධාතුං. උභින්තං සජොතිභූතානන්ති අනාදරත්ථෙ ඍම්චචනං, භාවසත්තම්අත්ථෙ වා. අග්‍යාගාරමෙව ආදිත්තං, න තත්ථ වසනකො සත්තජාතිකො. අවින්තෙය්‍යො හි ඉද්ධිවිසයො. කස්මා පන භගවා අග්‍යාගාරම්පි අනාදිත්තං නාධිට්ඨාසීති? අත්තනො දුක්ඛුප්පාදාභාවස්ස අනතිවිම්භාදිභාවප්පසඬගතො. කිමත්ථං පරසත්තකං මහාසම්භාරපචත්තං තං විනාසෙතීති? පුන යථාපොරාණං ඉද්ධානුභාවෙන කත්තුකාමතාධිප්පායතො. පරියාදින්නොති ඛයං නීතො. තෙජසා තෙජන්ති ආනුභාවෙන ආනුභාවං. අග්‍යාගාරස්ස පරිත්තත්තා ඉතරො අත්ථො න සම්භවති. අයමත්ථො “මක්ඛං අසභමානො”ති ඉමිනා අතිවිය සමෙති. ඉද්ධානුභාවමක්ඛනඤ්චි තත්ථ මක්ඛො නාම. පත්තෙනාති පදුමපත්තෙනාතිපි පොරාණා. පදුමිනිසණ්ඨෙ ධීතො හි භගවා තත්ථ අහොසීති තෙසං මති.

39. දින්තන්ති අනුමතින්ති අත්ථො. අභීතො නිබ්භයො. කස්මා? යතො සො මග්ගෙන භයමතීතො. “සුමනමනසොති සුන්දරවිත්තසඬබ්බතමනො. සුමනො එව වා”ති ලිඛිතං. තෙජොවාති අග්ගි විය. ධාතුකුසලොති තෙජොධාතුම්භි කුසලො. “ඛ්‍යවහිතා වෙ”ති සද්දලක්ඛණත්තා ව උපසග්ගො. තෙජොධාතුසමාපත්තීසු කුසලො ඉච්චෙවත්ථො. උදිච්ඡරෙති උල්ලොකෙසු. “සංපරිවාරෙසු”න්ති ව ලිඛිතං. ඉති එවං භණන්තීති අත්ථො. භතාති සමාති අත්ථො, කාළකාව භොන්තීති කිරෙත්ථ අධිප්පායො. ඊසකම්පි ඛ්‍යාපාරං අකත්වා උපසමානුරූපං තිට්ඨන්ති. යෙ ව අනෙකවණ්ණා අච්චියො භොන්තීති තං දස්සෙතුං “නීලා අථ ලොහිනිකා”තිආදිමාහ.

40. චතුද්දිසාති චතුසු දිසාසු.

44. පංසුකුලං උප්පන්නන්ති පරියෙසමානස්ස පටිලාභවසෙන උප්පන්නං භොති. විත්තවිවිත්තපාටිභීරදස්සනත්ථාය ව සා පරියෙසනා. සා අයං සායං. තා

ඉමා තයිමා. ද්වෙ එකතො ගහෙත්වා වදති. ආයාමි අහං ආයමහං. එතන්ති එතස්ස. යථා මයන්ති යස්මා මයං.

50-51. උදකවාහකොති උදකොසො. උදකසොතොති පොරාණා. “යාය ත්ව”න්ති පුබ්බභාගවිපස්සනාපටිපදං සන්ධාය වුත්තං. චිරපටිකාති චිරපභුති, නාගදමනතො පටියාය චිරපටිකා. “චිරපටිසඬ්ඛා”තිපි වදන්ති. කෙසමිස්සන්තිආදිමිහි අබ්බොකිණ්ණං විසුං විසුං බන්ධිත්වා පක්ඛිත්තත්තා කෙසාදයොව කෙසමිස්සාති පොරාණා. බාරිකාපමිස්සන්ති එත්ථ බාරි වුව්චති තාපසපරික්ඛාරො. ජට්ඨෙ පාහෙසිති ද්වෙ තයො තාපසෙ පාහෙසි. “සොළසාතිරෙකඅඬ්ඪඋඬ්ඪානි පාටිභාරියසහස්සානි”ති වුත්තං.

54. අග්ගිහුත්තෙ කතපරිවයත්තා හගවා තෙසං ආදිත්තපරියාය-මහාසි (සං. නි. 4.28). තත්ථ එකච්චං ආරම්මණවසෙන ආදිත්තං චක්ඛාදි රාගග්ගිනා, එකච්චං සම්පයොගවසෙන චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා වෙදයිතාදිකෙනෙව, එකච්චං අභිභුතත්ථෙත චක්ඛාදි එව ජාතිආදිනා, එකච්චං පච්චයත්ථෙත, තදෙව සොකාදිනාති යථාසම්භවමෙත්ථ ආදිත්තතා වෙදිතබ්බා. එත්ථ කිඤ්චාපි දුක්ඛලක්ඛණමෙවෙකං පාකටං, තදනුසාරෙන පන ඉතරං ලක්ඛණද්වයමිපි තෙහි දිට්ඨන්ති වෙදිතබ්බං දුක්ඛාකාරස්ස ඉතරාකාරදීපනතො. සන්තසුබතණ්හාහිනිවිට්ඨන්තා පනෙසං දුක්ඛලක්ඛණපුබ්බඬ්ඪගමා දෙසනා කතාති වෙදිතබ්බා.

උරුචෙලපාටිභාරියකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

බිම්බිසාරසමාගමකථාවණ්ණනා

55-7. වත්ථුකාමභූතා ඉත්ථියො කාමීත්ථියො. දුතියාදයො අස්සාසකා. යස්මා අනුප්පත්තෙ එව හගවති බුද්ධකොලාහලං ලොකෙ පයිමමෙව වස්සසහස්සං උප්පජ්ජති. බ්‍රහ්මානො ව බ්‍රාහ්මණවණ්ණං අහිනිමිමිනිත්වා වෙදෙසු සහස්සත්තයමත්තං බුද්ධපටිසංයුත්තං පරියත්තිං පක්ඛිපිත්වා වාචෙන්ති, හගවතො ජාතිතො පටියාය ව බුද්ධකථා ලක්ඛණඤ්ඤාහි බ්‍රාහ්මණෙහි උප්පාදිනා, පත්ථං ලොකෙ, තස්මා යුප්පන්ති, න අඤ්ඤථා.

“තමද්දස ඛිම්බිසාරො, පාසාදස්මිං පතිට්ඨිතො” තිආදිගාථාහි බොධිසත්තකාලෙ එව අභිසිත්තනා ඛිම්බිසාරස්ස සිද්ධා.

58. ඉධාවුසො ඛිණාසවො භික්ඛු පඤ්චඨගච්ඡපභීතො හොති ඡළඨගසමන්තාගතො එකාරක්ඛො චතුරාපස්සෙනො පණුන්තපච්චෙකසච්චො සමචයසට්ඨෙසනො අනාවිලසඨකප්පො පස්සද්ධකායසඨබාරො සුවිමුත්තචිත්තො සුවිමුත්තපඤ්ඤොති (දී. නි. 3.348, 360; අ. නි. 10.19) දස අරියවාසා නාම. රූපාරූපසමාපත්තියො අට්ඨ නිරොධසමාපත්ති මහාකරුණාසමාපත්තීතිපි පොරාණා. තත්ථ නීවරණා පඤ්චඨගා ව. ඡළඨගුපෙක්ඛා ඡළඨගා. සතාරක්ඛෙන එකාරක්ඛා. සඨබාය එකං පටිසෙවති, අධිවාසෙති, පරිවජ්ජෙති, සඨබාය එකං විනොදෙතීති අයං චතුරාපස්සෙනො. පුට්ඨසමණව්‍රාහ්මණානං පුට්ඨපච්චෙකසච්චානි චත්තාරි පභීනානි, එවං පණුන්තපච්චෙකසච්චො. කාමෙසනා භවෙසනා පභීනා හොති, බ්‍රහ්මචරියෙසනා පටිප්පස්සද්ධා, එවං සමචයසට්ඨෙසනො. කාමබ්‍යාපාදවිහිංසාසඨකප්පො පභීතො හොති, එවං අනාවිලසඨකප්පො, සුඛස්ස ව පහානා...පෙ.... චතුත්ථං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති එවං සුවිමුත්තචිත්තො හොති. රාගො පභීතො උච්ඡින්නමුලො...පෙ.... අනුප්පාදධම්මොති පජානාති, දොසො, මොහො අනුප්පාදධම්මොති පජානාති, එවං සුවිමුත්තපඤ්ඤොති.

“යානායානං විපාකඤ්ච, ඤාණං සබ්බත්ථගාමිනි;
අනෙකධාතුයො ලොකං, අධිමුත්තිඤ්ච පාණිනං.

“ජානාති ඉන්ද්‍රියානඤ්ච, පරොපරියතං මුනි;
ඤානාදිසංකිලෙසාදි-ඤාණං විජ්ජත්තයං තථා” ති. —

ඉමානි දස බලානි. අසෙක්ඛඨගානි නාම අසෙක්ඛා සම්මාදිට්ඨි...පෙ.... අසෙක්ඛවිමුත්ති අසෙක්ඛවිමුත්තිඤාණදස්සනන්ති. තත්ථ දසමං අසෙක්ඛං. එතෙහි දසහි වුපෙනො පාරමිහීති පොරාණා.

ඛිම්බිසාරසමාගමකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානපබ්බජ්ජාකථාවණ්ණනා

60. කිං කාහසීති කිං කාහති. “කිං කරොති, කිං කරොසී”ති වා බ්‍යඤ්ජනං බ්‍රහ්මං වත්ථාති අත්ථො. පටිපාදෙත්තොති නිගමෙත්තො. “පච්චබ්‍යාපා, පච්චබ්‍යාප”න්තිපි පඨන්ති. කප්පනානුතෙහීති එත්ථ දසකානං සතං සහස්සං, සහස්සානං සතං සතසහස්සං, සතසහස්සානං සතං කොට්ඨි, කොට්ඨසතසහස්සානං සතං පකොට්ඨි, පකොට්ඨසතසහස්සානං සතං කොට්ඨපකොට්ඨි, කොට්ඨපකොට්ඨසතසහස්සානං සතං නානුතන්ති වෙදිතබ්බං. කප්පනානුතෙහීති එවමනුසාරතො අබ්භතීතං නාමාති බන්ධකභාණකානං පායොති.

63. “කුලච්ඡෙදායා”ති පායො, කුලපච්ඡෙදායාති අත්ථො. මනුස්සා “ධම්මෙන කිර සමණා සක්‍යපුත්තියා නයන්ති, නාධම්මෙනා”ති න පුන වොදෙසුන්ති එවං පායසෙසෙන සම්බන්ධො කාතබ්බො.

එත්තාවතා ථෙරො නිදානං නිට්ඨපෙසීති වෙදිතබ්බං. භොන්ති චෙත්ථ –

“යං ධම්මසෙනාපති එත්ථ මූල-
ගන්ථස්ස සිද්ධික්කමදස්සනෙන;
නිදානනිට්ඨානමකංසු ධම්ම-
සඬ්භාහකා තෙ විනයක්කමඤ්ඤු.

“නිදානලීනත්ථපදානමෙව,
නිදානිට්ඨානමිදං විදිත්වා;
ඉතො පරං වෙ විනයත්ථයුත්ත-
පදානි වීමංසනමෙව ඤෙය්‍ය”න්ති.

සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානපබ්බජ්ජාකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උපජ්ඣායවත්තකථාවණ්ණනා

64. බුද්ධුපජ්ඣායකානං ඉතරෙසං එහිහික්ඛුනං නිවාසනපාරුපනකප්පතො නෙසං විසුං විසුං සදිසත්තා “දුන්නිවත්ථා දුප්පාරුකා අනාකප්පසම්පන්නා”ති වුත්තා. න කෙවලඤ්ච ඉත්ථම්භුතා

පිණ්ඩාය වරන්ති, අපිව මනුස්සානං භුඤ්ජමානානං උපරිතිආදි. මනුස්සා උප්ඤ්ඤායන්ති පිපාසාසහනතො, ඉතරෙසං ආකප්පසම්පත්තියා පසන්නත්තා ව.

65. කෙන කො උප්ඤ්ඤායො ගහෙතඛිබ්බොති? “තදා සො යස්ස සන්නිකෙ පඛිබ්බාජිතො, එතරහි යස්ස සන්නිකෙ උපසම්පදාපෙක්ඛො හොති. උප්ඤ්ඤායෙන ව සාධුති සම්පට්ඨිජනං සන්ධායා”ති කෙහිවි ලිඛිතං. තං තෙ එවං ජානන්ති “උප්ඤ්ඤායෙන ‘සාහු’තිආදිනා සම්පට්ඨිජනෙ සද්ධිවිහාරිකස්ස ‘සාධු සුට්ඨ සම්පට්ඨිජාමී’ති වචනං කෙවලං හික්ඛුහි ආවිණ්ණමෙව, න කත්ථවි දිස්සති, තස්මා විනාපි තෙන උප්ඤ්ඤායො ගහිතොව හොති”ති. තත්ථ සාහුති සාධුති චුත්තං හොති. ලහුති ලහු, ත්වං මම න භාරියොසිති චුත්තං හොති. ඔපායිකන්ති උපායපට්ඨසංයුත්තං, ඉමිනා උපායෙන ත්වං මෙ ඉතො පට්ඨාය භාරො ජාතොසිති අත්ථො. පතිරූපන්ති අනුරූපං තෙ උප්ඤ්ඤායග්ගහණන්ති අත්ථො.

66. තාදිසමෙව මුඛධොවනොදකං උතුම්හි එකසභාගෙහි. ඉතො පට්ඨායාති “න උප්ඤ්ඤායස්ස භණ්ණානස්සා”ති එත්ථ චුත්තන-කාරතො පට්ඨාය. තෙන “නාතිදුරෙ ගන්තඛිබ්බං, නාව්වාසන්තෙ ගන්තඛිබ්බ”න්ති එත්ථ චුත්තන-කාරෙන අනාපත්තීති දීපෙතීති එකෙ. සවිත්තකා අයං ආපත්ති, උදාහු අවිත්තකාති? අනාදරියපච්චයත්තා සවිත්තකා. අනාදරියපච්චයතා කථං පඤ්ඤායතීති වෙ? අනාදරියපච්චයෙහි සඬගහිතන්ති. පාතිමොක්ඛද්දෙසෙ සෙඛියානං ගණපරිච්ඡේදාකරණඤ්ඤි බන්ධකපරියාපන්නාපත්තියා සඬගණ්හනත්ථං. ඉදං පන ලක්ඛණං වාරිත්තෙයෙව වෙදිතඛිබ්බං, න වාරිත්තෙ අකප්පියමංසබාදනාදිආපත්තීනං අවිත්තකත්තා. බන්ධකවාරිත්තානං තෙහි සඬගහො, සෙඛියවාරිත්තෙයෙව අවිත්තකෙහි සුපොදනවිඤ්ඤත්තිපච්චයාදීහිති ආවරියො. යත්ථ යත්ථ න-කාරෙන පටිසෙධො කරියති, කිං සබ්බත්ථ දුක්කටාපත්තීති? ආම. යත්ථ අට්ඨකථාය නයො න දස්සිතො, තත්ථ සබ්බත්ථ. පරතො හි අට්ඨකථායං “සවෙ පන කාලවණ්ණකතා වා සුධාබද්ධා වා හොති නිරජමත්තිකා, තථාරූපාය භූමියා යපෙතුං වට්ටති”තිආදිනා නයෙන නයො දස්සිතො.

එත්ථාහ – යස්මා පාළියංයෙව “සචෙ උපජ්ඣායස්ස අනභිරති උප්පන්නා හොති, දිට්ඨිගතං උප්පන්නං හොති”ති (මහාව. 66) භගවතො වචනවසෙන අට්ඨකථායං චුත්තනයො යුත්තොති දස්සෙතුං “නාතිදුරෙ නාව්වාසන්නෙ”ති එත්ථ කො භගවතො වචනලෙසොති? චුච්චතෙ – “පයමතරං ආගන්ත්වා ආසනං පඤ්ඤාපෙතබ්බ”න්තිආදීනි වදන්ති දෙසනියමනතො. උපජ්ඣායෙන අනුමතංයෙව පයමගමනන්ති චෙ? න, අසිද්ධත්තා, සිද්ධෙපි යථාචුත්තනයසිද්ධිතො ව. න හි වාරිත්තස්ස අනුමති අනාපත්තිකරා හොති, එවං සත්තෙපි විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බං. කොට්ඨකන්ති ද්වාරකොට්ඨකං. න නිස්සජ්ජිතබ්බං, න නිදහිතබ්බං වා.

උපජ්ඣායවත්තකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නසම්මාවත්තනාදිකථාවණ්ණනා

68. අධිමත්තං ගෙහස්සිතපෙමං න හොතීති එත්ථ ගෙහස්සිතපෙමං න අකුසලථිච්චෙව දට්ඨබ්බං බිණාසවානම්පි සාධාරණත්තා ඉමස්ස ලක්ඛණස්ස. න බිණාසවානං අසම්මාවත්තනාභාවතොති චෙ? න, තෙසං න පණාමෙතබ්බං තංසමන්තාගමනසිද්ධිතො, තස්මා “මමෙස භාරො”ති මමත්තකරණං තත්ථ පෙමන්ති චෙදිතබ්බං. “එකො වත්තසම්පන්නො...පෙ.... තෙසං අනාපත්ති”ති එත්ථ විය සචෙ එකො වත්තසම්පන්නො භික්ඛු ‘හන්තෙ, තුම්හෙ අප්පොස්සුක්කා හොථ, අහං තුම්හාකං සද්ධිවිහාරිකං, අන්තෙවාසිකං වා ගිලානං වා උපට්ඨහිස්සාමි, ඔවදිතබ්බං ඔවදිස්සාමි, ඉති කරණියෙසු උස්සුක්කං ආපජ්ජස්සාමි’ති වදති, තෙ එවාසද්ධිවිහාරිකාදයො ‘හන්තෙ, තුම්හෙව කෙවලං අප්පොස්සුක්කා හොථා’ති වදන්ති, වත්තං වා න සාදියන්ති, තතො පට්ඨාය ආවරියුපජ්ඣායානං අනාපත්ති”ති චුත්තං.

නසම්මාවත්තනාදිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

රාධබ්‍රාහ්මණවත්ථුකථාවණ්ණනා

73. “පුතිමුත්තන්ති මුත්තං පුතිකායො වියා”ති වත්වාපි “පුතිභාවෙන මුත්තං පටිනිස්සට්ඨං භෙසජ්ජං පුතිමුත්තභෙසජ්ජ”න්ති ලිඛිතං. සබ්බත්ථ ඉත්ථන්තාමොති එකොව න-කාරො භොති.

රාධබ්‍රාහ්මණවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ආවරියවත්තකථාවණ්ණනා

76. “ආයස්මතො නිස්සාය වච්ඡාමී”ති වුත්තං. “ආයස්මතො ඔවාදං නිස්සාය වසාමී”ති පාඨසෙසවසෙන වෙදිතබ්බා. නිස්සායාති වා නිස්සයා, නිස්සයෙනාති වුත්තං භොති. ආයස්මතොති වා උපයොගත්ථෙ සාමිවචනං.

ආවරියවත්තකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිස්සයපටිප්පස්සද්ධිකථාවණ්ණනා

83. දිසං ගතොති තත්ථ ධුරනික්ඛිත්තවාසො භුත්වා තිරොගාමං ගතො. යත්ථ නිස්සයො ලබ්භති, තත්ථ ගන්තබ්බන්ති එත්ථාපි උපජ්ඣායෙ වුත්තනයෙනෙව “කතිපාහෙන ගමිස්සාමී”ති ගමනෙ වෙස උස්සාහො රක්ඛති. මා ඉධ පටික්කමීති මා ඉධ ගච්ඡ. සභාගා නාම උපජ්ඣායස්ස සිස්සා. තත්ථ නිස්සයං ගහෙත්වා. යදි එවං කො විසෙසොති වෙ? තෙන ඉදං වුච්චති “අප්පෙව නාම බමෙය්‍යා”ති. වසිතුං වට්ඨතීති උපජ්ඣායෙන පරිච්චත්තත්තා උපජ්ඣායසමොධානං නිරත්ථකන්ති අත්ථො. සථෙ උපජ්ඣායො විරෙන අනුග්ගහෙතුකාමො භොති, තතො පට්ඨාය උපජ්ඣායොව නිස්සයො. උපජ්ඣායො වෙ අලජ්ජී භොති, සද්ධිවිහාරිකෙන අනෙකක්ඛත්තුං වාරෙත්වා අවිරමන්තං උපජ්ඣායං පභාය විනාපි නිස්සයපණාමනෙන අඤ්ඤස්ස සන්තිකෙ නිස්සයං ගහෙත්වා වසිතබ්බං. උපජ්ඣායස්ස වෙ ලිඛිතං පරිච්චත්තති, එකදිවසමපි න රක්ඛති. පක්ඛපණ්ඩකො වෙ භොති, නිස්සයජාතිකො වෙ “උපජ්ඣායස්ස සුක්කපක්ඛං ආගමෙහී”ති වදති, සයමෙව වා ආගමෙති, වට්ඨති. උපජ්ඣායො වෙ උක්ඛෙපනියකම්මකතො භොති, නානාසංවාසකභූමියං ඨිතත්තා නිස්සයො පටිප්පස්සමිහති.

සම්මාවත්තන්තං පන පස්සිත්වා කම්මපටිප්පස්සද්ධිං ආගමෙතුං ලහති. මානත්තාවාරී වෙ හොති, අබ්භානං ආගමෙතබ්බං. දීඝං වෙ පරිවාසං වරති, අඤ්ඤස්ස සන්තිකෙ නිස්සයො ගහෙතබ්බො, උපජ්ඣායසමොධානං අප්පමාණං. පරිවාසමානත්තවාරිනා හි න නිස්සයො දාතබ්බො. යං පන පාරිවාසිකක්ඛන්ධකට්ඨකථායං වුත්තං “සද්ධිවිහාරිකානම්පි සාදියන්තස්ස දුක්කට්මෙවා” තිආදි (වුළුව. අට්ඨ. 75), තං යථාවුත්තමත්ථං සාධෙති ඵව. යං පන වුත්තං “සවෙ සද්ධාපබ්බජිතා කුලපුත්තා ‘තුම්හෙ, හන්තෙ, විනයකම්මමත්තං කරොථා” ති වත්වා වත්තං කරොන්ති යෙව, ගාමප්පවෙසනං ආපුච්ඡන්ති යෙව, තං වාරිතකාලතො පට්ඨාය අනාපත්ති” ති. තං වත්තසාදියනපච්චයා දුක්කට්ඨාභාවමත්තදීපනත්ථං, සද්ධිවිහාරිකානං සාපෙක්ඛතං වා සන්ධාය වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. තස්මා තෙ වෙ උපජ්ඣායෙන වාරිතානුරූපමෙව පටිපජ්ජන්ති, නිස්සයො තෙසං පටිප්පස්සද්ධොති සිද්ධං හොති.

ද්වෙ ලෙඬ්ඬුපාතෙ අතික්කම්ත්වා නිවත්තතිති “ඵත්තාවතා දිසාපක්කන්තො නාම හොති, තස්මා අන්තෙවාසිකෙ අතික්ඛිත්තධුරෙපි නිස්සයො පටිප්පස්සම්භති. ආවරියුපජ්ඣායා ද්වෙ ලෙඬ්ඬුපාතෙ අනතික්කම්ම ලෙඬ්ඬුපාතද්වයබ්භන්තරෙ තිරොවිහාරෙපි පරික්ඛිත්තෙ, අපරික්ඛිත්තෙ වා වසිතුං වට්ටති” ති ලිඛිතං. අපරික්ඛිත්තෙයෙවාති නො තක්කොති ආවරියො, ඵත්ථ පන අපරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපාරහට්ඨානතො විමුත්තෙ අඤ්ඤස්මිං විහාරෙ වසන්තිති අධිප්පායො. විහාරොති වෙන්ථ “තාදිසස්ස විහාරස්ස අන්තෙ ඨිතා ඵකා කුටිකා අධිප්පෙතාති උපතිස්සත්ථෙරො” ති වුත්තං. තත්ථ “සවෙ උභොපි ආවරියන්තෙවාසිකා කෙනවි...පෙ.... නිස්සයො න පටිප්පස්සම්භති” ති ඉමිනා සාමඤ්ඤතො වුත්තෙන අට්ඨකථාවචනෙන ධම්මසිරිත්ථෙරවාදො සමෙති. අපරික්ඛිත්තෙ වාති ද්විත්තං ලෙඬ්ඬුපාතානං අන්තො පරික්ඛිත්තො වා හොති අපරික්ඛිත්තො වා. “බහිසිම”න්ති ව වුත්තත්තා අන්තොවිහාරසීමායං ද්වෙ ලෙඬ්ඬුපාතෙ අතික්කම්ත්වාපි වසිතුං වට්ටතිති සිද්ධත්තා පන උපතිස්සත්ථෙරවාදො න සමෙති. ඵකාවාසෙ හි පරික්ඛිත්තෙ වා අපරික්ඛිත්තෙ වා අන්තමසො අන්තොති යොජනෙපි වසතො

නිස්සයො න පටිප්පස්සම්භතී. සො ච උපචාරසීමාය පරිච්ඡින්නො, සා ච උපචාරසීමා පරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස පරික්ඛෙපෙන අපරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපාරහට්ඨානෙන පරිච්ඡින්නො එකාවාසො.

උපොසථක්ඛන්ධකෙ එකාවාසවිමතියං සීමාය අනුඤ්ඤාතත්තාති චෙ? න, විවරක්ඛන්ධකට්ඨකථාය විචාරිතත්තා. යථාහ “සීමට්ඨකසඬ්ඝො භාජෙත්වා ගණ්හාතු”ති (මහාව. අට්ඨ. 379). කතරසීමාය භාජෙතඛ්ඛං? මහාසිවත්ථෙරො කිරාහ “අවිප්පවාසසීමායා”ති. තතො නං ආහංසු “අවිප්පවාසසීමා නාම තියොජනාපි හොති, එවං සන්නෙ තියොජනෙ ධීතා ලාහං ගණ්හිස්සන්ති, තියොජනෙ යත්වා ආගන්තුකවත්තං පුරෙත්වා ආරාමං පවිසිතඛ්ඛං හවිස්සති, ගමිකො තියොජනං ගන්ත්වා සෙනාසනං ආපුච්ඡිස්සති, නිස්සයපටිප්පන්නස්ස තියොජනාතික්කමෙ නිස්සයො පටිප්පස්සම්භිස්සති, පාරිවාසිකෙන තියොජනං අතික්කමිත්වා අරුණං උට්ඨාපෙතඛ්ඛං හවිස්සති, භික්ඛුනියා තියොජනෙ යත්වා ආරාමප්පවෙසනා ආපුච්ඡිතඛ්ඛා හවිස්සති, සඛ්ඛමෙතං උපචාරසීමාපරිච්ඡෙදවසෙන කාතුං වට්ටතීති. තස්මා අන්තොඋපචාරසීමාය ලෙඬ්ඛුපාතද්වයං අතික්කමිත්වාපි වසතො නිස්සයො තියොජනාතික්කමෙ නිස්සයො න පටිප්පස්සම්භතීති සිද්ධං. කාමඤ්ඤෙත්ථ උපචාරසීමාය තියොජනප්පමාණාය, අතිරෙකාය වා යථාචුත්තදොසප්පසඬ්ගො සියාති. සා හි ආවාසෙසු වඩ්ඪන්තෙසු වඩ්ඪති, පරිභායන්තෙසු පරිභායතීති චුත්තත්තා, තස්මා තාදිසස්ස විහාරස්ස අන්තෙ ධීතා එකා කුටි විහාරොති ඉධාධිප්පෙනා. සාපි තස්සෙව විහාරස්ස කුටිකාව හොතීති කත්වා සො ආවාසො හොති. නානාවාසො එව චෙ අධිප්පෙනො, “අන්තෙ ධීතා කුටිකා”ති න වත්තඛ්ඛං. ද්වින්නං ලෙඬ්ඛුපාතානං අඛින්නරෙ පන අපරික්ඛිත්තෙ නානාවාසෙ නිස්සයො න පටිප්පස්සම්භතීති ය්වායං “නො තක්කො”ති චුත්තො, සො තාදිසෙ නානාවාසෙ සෙනාසනග්ගාහස්ස අප්පටිප්පස්සද්ධිනායෙන චුත්තො. සෙනාසනග්ගාහො හි “ගහණෙන ගහණං ආලයො පටිප්පස්සම්භතී”ති ලක්ඛණත්තා ඉතරත්ථ පටිප්පස්සම්භතී. තත්ත්වායං පාළි “තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා උපන්නදො සකාපුත්තො එකො ද්විසු ආවාසෙසු වස්සං වසි...පෙ.... දෙථ, භික්ඛවෙ, මොසපුරිසස්ස එකාධිප්පාය”න්ති (මහාව. 364). අට්ඨකථායඤ්චස්ස එවං චුත්තං “ඉදඤ්ච නානාලාභෙහි නානුපවාරෙහි

එකසීමවිහාරෙහි කථිතං, නානාසීමවිහාරෙ පන සෙනාසනග්ගාහො පටිප්පස්සම්භති”ති (මහාව. අට්ඨ. 364). අපරික්ඛිත්තා නානාවාසා එකුප්චාරසඬ්ඛාං ගච්ඡන්ති. පරික්ඛිත්තඤ්ච එකුප්චාරං අපරික්ඛිත්තසඬ්ඛාං ගච්ඡති. එත්තාවතා ලෙඬ්චුපානද්වයඛහන්තරෙ අපරික්ඛිත්තෙ අඤ්ඤස්මිං විහාරෙ වසතො නිස්සයො පන න පටිප්පස්සම්භති, පරික්ඛිත්තෙ පටිප්පස්සම්භති එවාති අයමත්ථො සාධිතොති. එත්ථාහ – ද්වෙ ලෙඬ්චුපානෙ අතික්කම්මවාච සතොපි නිස්සයො න පටිප්පස්සම්භති. චුත්තඤ්චි නිස්සග්ගියට්ඨකථායං “සචෙ ගච්ඡන්තානංයෙව අසම්පත්තෙසු දහරෙසු අරුණං උග්ගච්ඡති, වීචරං නිස්සග්ගියං හොති, නිස්සයො පන න පටිප්පස්සම්භති”ති (පාරා. අට්ඨ. 2.495)? චුච්චතෙ – තං උපජ්ඣායෙන සමාගමෙ සඋස්සාහතාය චුත්තං. ඉධ ධුවවාසං සන්ධාය, තස්මා අඤ්ඤමඤ්ඤං න විලොමෙන්නි. කෙච් පන “ද්වෙ ලෙඬ්චුපානං අතික්කම්මාති ඉදං දෙවසිකං ආරොචෙත්වා වසනවසෙන චුත්ත”න්ති වදන්ති, තං තෙසං මතිමත්තමෙවාති මම තක්කො. දෙවසිකං ආරොචෙත්වා වත්ථබ්බන්ති හි නෙව පාළියං න අට්ඨකථායං දිස්සති, තඤ්ච පන අපකතඤ්ඤාහි ආචිණ්ණන්ති වෙදිතබ්බං.

නිස්සයපටිප්පස්සද්ධිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උපසම්පාදෙනබ්බපඤ්චකකථාවණ්ණනා

84. න අසෙක්ඛෙන සීලක්ඛන්ධෙනාතිආදි “අත්තානමෙව පඨමං, පතිරුපෙ නිවෙසයෙ”ති (ධ. ප. 158) වචනවසෙන චුත්තං, න ආපත්තිඅභිගවසෙන. නීලසමායොගතො නීලං විය චුත්තං “අසෙක්ඛෙන විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනක්ඛන්ධෙනා”ති. අධිසීලෙ සීලවිපන්නො නාම ආපජ්ජිත්වා අවුට්ඨිතො.

උපසම්පාදෙනබ්බපඤ්චකකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බවත්ථුකථාවණ්ණනා

86. යො සො අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බොති එත්ථ ද්වෙ අත්ථවිකප්පා – තස්ස පසුරස්ස භික්ඛුභාවං සන්ධාය අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බො, සො භික්ඛු තංයෙව තිත්ථායතනං සඬ්කමීති අයමෙකො අත්ථො. එවං

තිත්ථියපක්කන්තකො පුන ගිහිවෙසෙන ආගතො අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බො, සො ආගතො න උපසම්පාදෙනබ්බොති අයමෙකො අත්ථො. තං අඤ්ඤතිත්ථියපක්කන්තකං යපෙත්වා “යො සො, හික්ඛවෙ, අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බො”ති එත්ථ න ගිහිවෙසධාරණොව පුබ්බසද්දෙන චුත්තො, කින්තු තස්මිං අත්තනො යථාසමාදින්නතිත්ථියවෙසෙ යිතොපි. දිට්ඨිවසෙන අතිත්ථියභූතත්තා අතිත්ථියපුබ්බො, සො පනාගතො විබ්හන්තො ආගච්ඡති, තස්ස පරිවාසදානකිච්චං නත්ථි. කිං ඉමස්ස අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බස්ස හික්ඛුවෙසං ගහෙත්වා සරණගමනෙන සාමණෙරපබ්බජ්ජා ජාතා, න ජාතාති? කිඤ්ඤෙත්ථ යදි ජාතා, “යො සො, හික්ඛවෙ, අඤ්ඤොපි අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බො ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ ආකඨ්ඨති පබ්බජ්ජං, ආකඨ්ඨති උපසම්පදං, තස්ස චත්තාරො මාසෙ පරිවාසො දාතබ්බො”ති (මහාව. 86) වචනං විරුජ්ඣති. අථ න ජාතා, පරිවාසකම්මවාචාය පබ්බජ්ජාය අපරාමසනං විරුජ්ඣති. තත්ථ මහාවිහාරවාසිනො “සාමණෙරස්සෙව සතො පරිවාසො දාතබ්බො”ති වදන්ති. ඉතරෙ තථා න වදන්ති. තෙ හි “එවං ආරාධකො බො හික්ඛවෙ අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බො ආගතො උපසම්පාදෙනබ්බො”ති (මහාව. 87) සුත්තපදං පරිහරිතබ්බං, පුරෙ ව පච්ඡා ව ‘අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බො’ති වචනසාමඤ්ඤතො න සාමණෙරො ජාතොති වෙ, යදි එවං අපබ්බාපෙත්වා උපසම්පාදෙනබ්බොති ආපජ්ජති. තතො ව සබ්බපයමං චුත්තසුත්තං විරුජ්ඣති. ‘තිත්ථායතනං සඨකන්තො’ති පාඨොපි න සුන්දරං. පාණාතිපාතාදීසු අඤ්ඤතරං සවෙ හින්දති, චත්තාරො මාසෙ පරිපුණ්ණෙපි පුන පරිපුරෙතබ්බං විය දිස්සති. චුත්තම්පි තස්ස සංවරං හික්ඛකරණත්ථාය අනුඤ්ඤාතත්තා සීලෙ චත්තබ්බං නත්ථි”ති වදන්ති, විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බං. සරණාති සවෙ හිජ්ජන්ති සාමණෙරස්සෙව.

අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පඤ්චාබාධවත්ථුකථාවණ්ණනා

88. නබ්බිට්ඨිති වුළඬගුලිනබ්බිට්ඨි අධිජ්ජෙතා. “පට්ඨිඡන්තො නබ්බිට්ඨිතො මහන්තම්පි වට්ටති, එවං සෙසෙසුපි”ති කෙච්චි වදන්ති, තං

අට්ඨකථාය න සමෙති විය. පදුමකණ්ණිකාපි ආරුළුහෙ රත්තපදුමවණ්ණවිත්‍රං.

පඤ්චාබාධවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

වොරවත්ථුකථාවණ්ණනා

91-2. ධම්මසාමීති යස්මා සයං ධම්මසාමී, තස්මා භික්ඛුහි අපබ්බාජෙනබ්බකම්පි වොරං අභිගුලිමාලං පබ්බාජෙත්වා ආයතිං එවමාහාති අත්ථො. පාළිපොත්ථකෙසු “බරහෙදකො”තිපි ලිඛිතං. සන්තිසිත්තාසුති වූපසන්තාසු.

වොරවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉණාසිකදාසවත්ථුකථාවණ්ණනා

96. පස්ස මෙ පත්තච්චරමත්තං, අහං ඉදං දස්සාමීති සාමීචි, යතො නත්ථි ආපත්ති. උපඨිච්ඡපඨිස්සන්ති ථොකං ථොකං.

97. දෙසවාරිත්තන්ති සාවනපණ්ණාරොපනාදි තං තං දෙසවාරිත්තං. “දෙවදාසිපුත්තෙ වට්ඨති”ති ලිඛිතං. “ආරාමිකං වෙ පබ්බාජෙතුකාමො, අඤ්ඤමෙකං දත්වා පබ්බාජෙනබ්බ”න්ති වුත්තං. මහාපච්චරිවාදස්ස අයමිධ අධිප්පායො. “භික්ඛුසඤ්ඤා ආරාමිකෙ දෙමා”ති දින්නත්තා න තෙ තෙසං දාසා. “ආරාමිකො ච තෙව දාසො න භුජිස්සොති වත්තබ්බතො න දාසො”ති ලිඛිතං. තක්කාසිඤ්චනං සීහලදීපෙ වාරිත්තං. තෙ ව පබ්බාජෙනබ්බා සඤ්ඤාසාරාමිකත්තා. නිස්සාමිකං දාසං අත්තනාපි භුජිස්සං කාතුං ලහති. “දාසස්ස පබ්බජිත්වා අත්තනො සාමිකෙ දිස්වා පලායන්තස්ස ආපත්ති නත්ථිති වදන්ති”ති ච ලිඛිතං. අත්තනො වා දාසො අස්ස භික්ඛුනොති අත්ථො. නිස්සාමිකස්ස දාසස්ස රාජා සාමි, තස්මා රාජානං වා තස්මිං ගාමෙ මනුස්සෙ වා ආපුච්ඡිත්වා පබ්බාජෙනබ්බොති එකෙ. “භුජිස්සං කත්වා”ති ලිඛිතං. තස්ස පරිහාරං භණන්ති “යථා භුජිස්සො භොති, තථා කත්තබ්බො”ති. එවං සඤ්ඤාපෙන වත්වා “පයොජනං නත්ථි”ති කෙහිවි ලිඛිතං. භුජිස්සං කාතුමෙව වට්ඨති “සවෙ පස්සන්ති, අනුබන්ධස්සන්ති”ති වුත්තං.

ආපත්ති නත්ථි. “අසුද්ධා කිර මෙනිපි තං සන්ධායෙව චුත්ත”න්ති වදන්ති.

ඉණායිකදාසවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

කම්මාරභණ්ඩුවත්ථාදිකථාවණ්ණනා

98. කම්මාරභණ්ඩුති එත්ථ දාරකො චුළාමත්තං යපෙත්වා ආගච්ඡති, තස්මා ආපුච්ඡිතුං ලභති. තඤ්චෙ සො වා අඤ්ඤො වා අවහරති, දොසො නත්ථි. “කෙසමස්සුඞිරොහනං අකත්වා අසතියා සරණානි දත්වා පබ්බාපෙති, රුහතෙවා”ති වදන්ති.

101-3. එත්ථ කුලෙ. “උභයානි බො පනස්ස...පෙ.... අනුබ්‍යඤ්ජනසොති සබ්බොපායං පහෙදො මාතිකාට්ඨකථායං ඤාතො හොති”ති ව “ආපත්තිං ජානාතීති පායෙ අවත්තමානෙපි ඉදං නාම කත්වා ඉදං ආපජ්ජතීති ජානාති වෙ, වට්ඨති”ති ව ලිඛිතං. “තඤ්ච බො තතො පුබ්බෙ පායෙ පගුණෙ කතෙති ගහෙතබ්බං, ආවරියුපජ්ඣායානම්පි එසෙව නයො”ති චුත්තං.

කම්මාරභණ්ඩුවත්ථාදිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

රාහුලවත්ථුකථාවණ්ණනා

105. “අඬිගාරිතො දානි දුමා හදන්තෙ”තිආදීහි (ථෙරගා. 527) සට්ඨිමත්තාහි. දස්සෙහි ඉති මං ආණාපෙසි. එත්ථ ඉති-සද්දො ආහරිතබ්බො. පොක්ඛරවස්සන්ති පොක්ඛරපත්තවණ්ණං උදකං, තම්හි වස්සන්තෙ තෙමිතුකාමාව තෙමෙත්ති. උණ්ඨිසතො පට්ඨායාති මුද්ධතො පට්ඨාය.

“සිනිද්ධනීලමුදුකුඤ්චිතකෙසො,

සුරියනිම්මලතලාහිනලාටො;

යුත්තතුඬිගමුදුකායතනාසො,

රංසිජාලචිතතො නරසිහො”ති. (අප. අට්ඨ. 1.සන්තිකෙනිදානකථා; ජා. අට්ඨ. 1.සන්තිකෙනිදානකථා) –

ආදිගාථාහි. අථ වා –

“වක්කවරඬිකිතරත්තසුපාදො,
ලක්ඛණමණ්ඩිතආයතපණ්හි;
වාමරජත්තවිභූසිතපාදො,
එස හි තුය්හ පිතා නරසිභො.

“සකායකුමාරවරො සුබ්බමාලො,
ලක්ඛණවිත්තිකපුණ්ණසරීරො;
ලොකහිතාය ගතො නරවීරො,
එස හි තුය්හ පිතා නරසිභො.

“පුණ්ණසසඬිකනිභො මුඛවණ්ණො,
දෙවනරාන පියො නරනාගො;
මත්තගජින්දව්ලාසිතගාමී,
එස හි තුය්හ පිතා නරසිභො.

“ඛත්තියසම්භවඅග්ගකුලීනො,
දෙවමනුස්සනමස්සිතපාදො;
සීලසමාධිපතිට්ඨිතවිත්තො,
එස හි තුය්හ පිතා නරසිභො.

“ආයතයුත්තසුසණ්ඨිතනාසො,
ගොපබ්බමො අභිනීලසුනෙත්තො;
ඉන්ද්‍රධනු අභිනීලහමුකො,
එස හි තුය්හ පිතා නරසිභො.

“වට්ඨසුචට්ඨසුසණ්ඨිතගීවො,
සිහහනු මීගරාජසරීරො;
කඤ්චනසුවිජ්ජිත්තමවණ්ණො,
එස හි තුය්හ පිතා නරසිභො.

“සුද්ධසුගම්භීරමඤ්ජුසසොසො,
හිඬුලඛද්ධසුරත්තසුපීචිභො;

විසති විසති සෙනසුදන්තො,
එස හි තුය්හ පිතා නරසිභො.

“අඤ්ජනවණ්ණසුනිලසුකෙසො,
කඤ්චනපට්ටවිසුද්ධනලාටො;
ඔසධිපණ්ඩරසුද්ධසුඋණ්ණො,
එස හි තුය්හ පිතා නරසිභො.

“ගච්ඡතිනිලපටෙ විය වන්දො,
තාරගණාපරිවෙය්ගරූපො;
සාවකමජ්ඣගතො සමණන්දො,
එස හි තුය්හ පිතා නරසිභො”ති. (ජා. අට්ඨ. 1.සන්තිකෙනිදානකථා) –

ඉමාහි.

උද්දිට්ඨෙති එවං වරිතබ්බන්ති අත්තනො, “උත්තිට්ඨෙ”ති ධම්මපදපාඨො.
ධම්මන්ති සපදානවාරිකවත්තං. අනෙසනං වජ්ජෙත්වා සුවරිතං වරෙ.

කෙසවිස්සජ්ජනන්ති පඤ්චසිඛාකාරං වජ්ජෙත්වා එකසිඛාකාරං.
පට්ටබන්ධොති එත්ථ පට්ටොති තස්මිං කුලෙ ආවිණ්ණො අලඬිකාරවිසෙසො.
සරමඬිගලන්ති සරමභො. ඡත්තමඬිගලන්ති යුවරාජජත්තපට්ටි.
වට්ටානුගතන්ති කිලෙසවට්ටානුගතං. විසාතපච්චයත්තා සවිසාතකං. ථෙරො
රාධං බ්‍රාහ්මණං පුබ්බෙ පබ්බජිත්වා කස්මා ඉදානි “කථාහං, හන්තෙ, රාහුලං
පබ්බාජෙමි”ති ආහානි චෙ? තත්ථ උපසම්පදාපට්ඨිකෙවො අධිජ්ජෙතො,
තස්මා “හගවා උපසම්පදමෙව පට්ඨිකෙවි, ඉදානි අනාගතෙ
සංසයාපනායනාධිජ්ජෙතො හගවා”ති ඤාත්වා ආහ. චිත්තසමුට්ඨානරූපවසෙන
“අට්ඨිමිඤ්ජං ආභවිවා”ති චුත්තං කිර. බුද්ධානං, චක්කවත්තිනඤ්ච
බ්‍රාහ්මණාදිවසෙන නානත්තං වෙදිතබ්බං, අඤ්ඤා නන්දාදයොපි පබ්බජිත්වා
බුද්ධා සිග්ගං “සචෙ පබ්බජති, බුද්ධො භොති”ති වචනතො.

පෙසෙත්වා දස්සෙතුං වට්ටති, ආපුච්ඡස්සාමාති පබ්බාජෙතුං වට්ටති ව
ඉදං යස්මා විදෙසජ්ජත්තො නාම ලොකසඬිකෙනෙනාපි මාතාපිතුවාසතො

මුත්තො සෙරිවිහාරිති වුවුවති, තස්මාස්ස තෙ අසන්නපක්ඛෙ ධීතා විය හොත්තීති කත්වා “න තස්ස පබ්බජ්ජාවරියෙ වා අප්පසාදං කරොත්තී”ති එවං චුත්තං නට්ඨමෙව. පබ්බජිතා සමගතිකාති ලොකවොහාරො. තෙනෙව චෙත්ථ දුක්ඛජ්ජත්තාදිනා දෙසන්නරගමනඤ්ච සමගතිකං කතං. විදෙසං ගන්ත්වාති චෙත්ථ විදෙසො නාම මාතෘපිතුවාසනො අඤ්ඤා දෙසො, න උප්පත්තිදෙසනො. බ්‍යඤ්ජනත්ථො එව චෙ පමාණං, න යුත්ති. මතමාතෘපිතිකොපි න පබ්බාජෙතබ්බොති ආපජ්ජති, තස්මා අනුප්පත්තබ්බට්ඨානෙ ධීතෙහියෙව මාතෘපිතුහි අනනුඤ්ඤාතො පුත්තො න පබ්බාජෙතබ්බොති එවමිධාධිප්පායො වෙදිතබ්බො, අඤ්ඤථා පාළියා විරුජ්ඣෙය්‍යා, ආපත්තිට්ඨානස්ස ව සිථිලකරණං අට්ඨකථාය න යුජ්ජති. ඉදං තාව එවං හොතු, “විහාරං වා ක්‍රමාපෙමී”තිආදිනෙයො කථං න විරුජ්ඣතිති චෙ? අත්තපරුපද්දවජ්ජසඬ්භගෙයෙන අවසෙන පබ්බජිතත්තා, පුත්තරක්ඛණත්ථං පබ්බජිතත්තා ව. එවඤ්චි සති සයමෙව සො අත්තනා පබ්බජිතො හොති, න කෙනවි උපලාපෙත්වා පබ්බජිතො. “පුත්තපෙමං වා පුත්තරක්ඛෙ පියො හොති”ති නිදානානුලොමතො න විරුජ්ඣති.

රාහුලවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සික්ඛාපදදණ්ඩකම්මවත්ථුකථාවණ්ණනා

107. අත්තනො පරිවෙණඤ්චාති පුග්ගලිකං. මුඛද්වාරිකන්ති මුඛද්වාරෙන භුඤ්ජිතබ්බං. තත්ථ නියොජිතබ්බකං, තස්ස ආවරණං නිවාරණං කරොත්තී. අථ වා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ආවරණං කාතු”ත්ති යං ආවරණං අනුඤ්ඤාතං, තං ආවරණං මුඛද්වාරිකං ආහාරං කරොත්තීති අධිප්පායො.

සික්ඛාපදදණ්ඩකම්මවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අනාපුච්ඡාවරණවත්ථුආදිකථාවණ්ණනා

108. පරස්ස දුස්සිලභික්ඛුස්සපිති අත්ථො. කෙවි “දුස්සිලභික්ඛුපි”ති ලිබන්ති, තං න සුන්දරං. පොරාණා පන “යාවතතියං වුවිවමානො චෙ න ඔරමති, සඬ්ඝං අපලොකෙත්වා නාසෙතබ්බො, පුන පබ්බජ්ජං

යාවමානොපි අපලොකෙත්වා පබ්බාපෙනබ්බො”ති වදන්ති. භික්ඛුනං උපසම්පදකම්මවාචාසදිසන්ති එත්ථ “යථා උපසම්පන්නො සික්ඛං පච්චක්ඛාය යථානිවත්ථපාරුතොව හුත්වා පච්ඡා උපසම්පන්නො පුබ්බෙ අත්තනො නවකතරස්ස සමානවස්සිකස්ස පුන වන්දනාදීනි කරොති, එවං සාමණෙරොපි පුන ගහිතසරණො තතො පුබ්බෙ අත්තනො නවකතරස්ස සමානවස්සිකස්ස සාමණෙරස්ස පුන වන්දනාදීනි කරොති. ලිඛිගං පනෙත්ථ වුඬ්ඨතරභාවං න සාධෙතීති වුත්තං හොතී”ති වුත්තං. විකාලභොජනං සාමණෙරානං චිතික්කමෙවාති එකෙ. “අච්චයො මං, හන්තෙ, අච්චාගමා”තිආදිනා නයෙන අච්චයං දෙසාපෙනබ්බො. “දිට්ඨියා අනිස්සජ්ජනෙන ‘ත්ථං, සාමණෙර, ගච්ඡා’ති වුත්තෙයෙව පාරාජිකො හොතී”ති වුත්තං, “යාවතතියන්ති වුත්තත්තා බුද්ධාදීනං අවණ්ණභාසිතමත්තෙන ව දිට්ඨිග්ගහිතමත්තෙන ව සරණානි න භිජ්ජන්තිති වුත්තං හොතී”ති වදන්ති. එවං සන්තෙ පාණානිපාතාදිං කරොන්තස්සාපි තං සම්භොතීති මම තක්කො. “නිස්සිලස්ස පුන නාසනා වුත්තා”ති ව කෙච්චි වදන්ති, තං යුත්තං විය. න හි භගවා සිලවත්තස්ස ලිඛිගනාසනං අනුජානාතීති විචාරෙතබ්බං, භික්ඛුනිදුසකාපදෙසෙන භබ්බාභබ්බෙ සඬගණ්හාතීති පොරාණා. “පබ්බජ්ජමිපි න ලහතීති යථා චෙත්ථ අයමත්ථො දස්සිතො, තථා ‘පණ්ඩකො, භික්ඛවෙ, අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙතබ්බො, උපසම්පන්නො නාසෙතබ්බො’ති (මහාව. 109) ආදිනා නයෙන වුත්තානම්පි පබ්බජ්ජං නත්ථිති දීපිතං හොතී. න හි ඉදං යානං යිපෙත්වා තෙසං පබ්බජ්ජාය වාරිතට්ඨානං අත්ථි. ‘භික්ඛුනිදුසකො, භික්ඛවෙ, අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙතබ්බො, උපසම්පන්නො නාසෙතබ්බො’ති (මහාව. 114) වුත්තෙනපි සමානත්තා තස්ස පබ්බජ්ජා විය තෙසම්පි පබ්බජ්ජා වාරිතාව හොතීතිපි දස්සෙතුං පුන භික්ඛුනිදුසකොති ගහිතන්ති අපරෙ”ති වුත්තං. කිං ඉමිනා? නනු අට්ඨකථායං වුත්තං “යස්ස චෙත්ථ පබ්බජ්ජා වාරිතා, තං සන්ධාය ඉදං වුත්තං අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙතබ්බො, උපසම්පන්නො නාසෙතබ්බො”ති.

අනාපුච්ඡාවරණවත්ථුආදිකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පණ්ඩකවත්ථුකථාවණ්ණනා

109. ඔපක්කමිකපණ්ඩකස්ස භීතභිගත්තා අපබ්බජිතස්ස පබ්බජ්ජා වාරිතා, පබ්බජිතස්ස උපසම්පදා න කාතබ්බා. පුබ්බෙ උපසම්පන්නස්ස වෙ උපවරණං අත්ථි, න නාසනා කාතබ්බාති නො තක්කොති ආවරියො. ඡින්නභිගජානො න පණ්ඩකො. පඤ්චසු නපුංසකපණ්ඩකොව අභාවකො. ඉතරෙ චත්තාරො සභාවකාති වෙදිතබ්බා. භාවො පන තෙසං පණ්ඩකො හොති. එතෙ චත්තාරොපි කිර පුරිසාවාති එකෙ. ඉත්ථිපි පක්ඛපණ්ඩකී හොතීති එකෙ. උපක්කමෙ කතෙ පණ්ඩකභාවො අවස්සං හොති, තස්මා පබ්බජ්ජං න ලභති. “යදි පන කස්සචි න හොති, පබ්බජ්ජා න වාරිතාති විනිච්ඡයං වදන්තී”ති වුත්තං.

“පබ්බජ්ජා වාරිතාති අපණ්ඩකපක්ඛෙ පබ්බාජෙත්වා පණ්ඩකපක්ඛෙ නාසෙතබ්බොති අධිජ්ජායො”ති ලිබ්බං. පොරාණගණ්ඨිපදෙ පන මාසපණ්ඩකලෙඛපණ්ඩකෙහි සහ සත්ත පණ්ඩකා වුත්තා. තත්ථ ලෙඛපණ්ඩකො නාම කිර මන්තවසෙන උපහතබ්භො. තත්ථ “ඔපක්කමිකලෙඛපණ්ඩකා පබ්බජිතා න නාසෙතබ්බා. යො පබ්බාජෙති, තස්ස දුක්කට්ඨන්ති ව වුත්තං.

පණ්ඩකවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ථෙය්‍යසංවාසකවත්ථුකථාවණ්ණනා

110. ථෙය්‍යසංවාසකොති එත්ථ කිඤ්චාපි බ්‍යඤ්ජනත්ථවසෙන සංවාසත්ථෙතකොව ථෙය්‍යසංවාසකොති පඤ්ඤායති, අථ බො තයො ථෙය්‍යසංවාසකා. සංවාසොති චෙත්ථ න එකකම්මාදිකො සංවාසො, කිත්තු භික්ඛුවස්සගණනාදිකො කිරියහෙදො ඉධ සංවාසො නාම. ඉමඤ්චි සක්කා ථෙය්‍යාය කාතුං, නෙතරන්ති අට්ඨකථාය අධිජ්ජායො. විදෙසං ගන්ත්වා පබ්බජිතෙහි පුච්ඡිතෙ “දසවස්සො”තිආදිං භණන්තස්ස දොසො. ගිහීනං වුත්තෙ දොසො නත්ථිති කෙවි. රාජහයාදිහි ගහිතලිඬගානං “ගිහී මං සමණොති ජානාතු”ති වඤ්චනවිත්තෙ සතිපි

භික්ඛුනං වඤ්චෙතුකාමනාය, තෙහි සංවසිතුකාමනාය ච අභාවා දොසො න ජාතො. “සබ්බපාසණ්ඩියහත්තානීති විහාරං ආගන්ත්වා සඤ්ඤාං ගණ්හන්තස්ස සංවාසං පරිහරිතුං දුක්ඛරං, තස්මා චුත්ත”න්ති ච ලිඛිතං. “සුපසම්පන්නො”ති චුත්තත්තා ගහට්ඨමිපි සචෙ උපසම්පාදෙන්ති, සුපසම්පන්නොති ආපන්නං, “අනුපසම්පන්නකාලෙයෙවා”ති ඉමිනා සචෙ උපසම්පන්නකාලෙ සුණාති, සුපසම්පන්නො එව අනාරොචෙන්තොපිති දස්සෙති. අන්ධකට්ඨකථායං, පොරාණගණ්ඨිපදෙසු ච දුස්සිලභික්ඛු “ථෙය්‍යසංවාසකො”ති චුත්තො “ථෙය්‍යාය වො, භික්ඛවෙ, රට්ඨපිණ්ඩො භුත්තො”ති (පාරා. 195) ඉමිනා කීර පරියායෙනාති වෙදිතබ්බං. තෙනෙවාහ “කං න ගහෙතබ්බ”න්ති. “මහාපෙළාදීසු”ති එතෙන ගිහිසන්නකං දස්සිතං.

සයං සාමණෙරොච කුට්ටස්සානි ගණෙත්වා ගණ්හන්තො පාරාජිකො හොති, ථෙය්‍යසංවාසකො පන න හොති, තථා භික්ඛුපි, සො පන හණ්ඩග්ගෙසන කාරෙතබ්බොති ඉමිනා අධිප්පායෙන “සයං සාමණෙරොචා”තිආදි චුත්තං. අයං පන ථෙය්‍යසංවාසකො නාම යස්මා පබ්බජිතොව හොති, නාපබ්බජිතො, තස්මා “ථෙය්‍යසංවාසකො, භික්ඛවෙ, අපබ්බජිතො න පබ්බාපේතබ්බො, පබ්බජිතො නාසෙතබ්බො”ති වත්තුං න සක්කාති කත්වා ඉමස්ස වසෙන පණ්ඩකතො පට්ඨාය “අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙතබ්බො”තිආදිනා පාළි යපිතා, න උපසම්පදාමත්තස්සෙව අභබ්බත්තා එකාදසන්නමිපි තෙසං පබ්බජ්ජාරහභාවප්පසඤ්ඤා. අපිච අනිට්ඨදොසප්පසඤ්ඤා තථා එව පාළි යපිතා. යස්මා තිත්ථියපක්කමනං, සඤ්ඤාදෙනඤ්ඤා උපසම්පන්නස්සෙව හොති, නානුපසම්පන්නස්ස, සො දුට්ඨොපි පබ්බජිතොව හොති, නාපබ්බජිතො, තස්මා “තිත්ථියපක්කත්තකො, භික්ඛවෙ, අපබ්බජිතො න පබ්බාපේතබ්බො”තිආදිපාළියා සති තෙ උභොපි අපබ්බාපේතබ්බො හොන්තීති අනිට්ඨප්පසඤ්ඤා ආපජ්ජතීති. තිසු පන ථෙය්‍යසංවාසකෙසු සාමණෙරාලයං කරොන්තො ලිඛිගත්ථෙන්නකො, උපසම්පන්නාලයං කරොන්තො සංවාසත්ථෙන්නකො, උභයත්ථෙන්නකො ච. න හි සාමණෙරසංවාසො ඉධ සංවාසො නාම, තෙනෙව අට්ඨකථායං “භික්ඛුවස්සගණනාදිකො හි සබ්බොපි කිරියහෙදො ඉමස්මිං අත්ථෙ සංවාසො”ති චුත්තන්ති එකෙ. යථාචුඨිසං

වන්දනසාදියනාසනපට්ඨානනානං සාමණෙරසංචාසසාමඤ්ඤතො නෙවාති ආවරියො.

ථෙය්‍යසංචාසකවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

තිත්ථියපක්කන්තකකථාවණ්ණනා

තිත්ථියපක්කන්තකො, භික්ඛවෙනිආදි අත්තනො නිදානභූතෙ පසුරවත්ථුස්මිං එව වත්තඛිං සමානම්පි තත්ථ වාරිතඅධිකාරාභාවා අභබ්බා. ඉධෙව ථෙය්‍යසංචාසකෙන විනා සම්භවතො වුත්තො. තත්ථ “අථ ඛො න පබ්බාජෙතඛිංඛොපි”ති ඉධෙව වචනං පසුරස්ස උපසම්පදාය එව යාවනිච්ඡාය දස්සනෙන, “සො ආගතො න උපසම්පාදෙතඛිංඛො”ති භගවතො උපසම්පදාමත්තපට්ඨෙධනෙන ව පබ්බජ්ජානුමතිදොසප්පසඤ්ඤායාති වෙදිතඛිං. තෙසං ලිඛිගෙ ආදින්නමත්තෙ ලද්ධියා ගහිතායපි අග්ගහිතායපි තිත්ථියපක්කන්තකො භොති, අවන්දනීයස්සෙව නග්ගලිඤ්ඤස්ස සෙට්ඨභාවං වා උපගච්ඡති, න මුච්චති, එත්ථ “පදවාරෙ දුක්කටං, ආජීවකො භවිස්සන්ති විසමචිත්තවසෙන ගතත්තා නග්ගො භුත්වා න ගමනෙනා”ති වදන්ති. උභින්නම්පි වසෙන යුත්තන්ති මම තක්කො. තාව නං ලද්ධි රක්ඛති අසම්පට්ඨිත්තත්තා. උපසම්පන්නභික්ඛුනා කථිතොති කථං පඤ්ඤායති? අට්ඨකථාවචනප්පමාණතොවාති එකෙ. නිදානවසෙනාති එකෙ. පසුරස්ස උපසම්පන්නත්තා උපසම්පන්නානං එව තිත්ථියපක්කන්තතාවචනතොති එකෙ. යථාහ “උපජ්ඣායො පක්කන්තොවා භොති, විඛින්නො වා, කාලංකතො වා, පක්ඛසඤ්ඤාතො වා”ති ආවරියො. පක්ඛසඤ්ඤාතො වාති සාමණෙරනාසනාවත්ථුසු අභාවතොති එකෙ. අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බස්ස උපසම්පන්නස්ස සතො පක්ඛසඤ්ඤාතනහයා අනුපසම්පන්නකාලෙ උපසම්පදත්ථං පරිවාසපඤ්ඤාපනෙනාති එකෙ. පබ්බජ්ජත්ථම්පිති වෙ? න, පුබ්බෙ විචාරිතත්තා, අපබ්බජිතස්ස අධිසීලාභාවතො ව. පාතිමොක්ඛසීලඤ්ඤි අධිසීලං නාම, තඤ්ච අපබ්බජිතස්ස නත්ථි. ඉමස්ස ව පරිවාසවත්තෙ අධිසීලං වුත්තං. යථාහ “පුන වපරං, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බො තිබ්බච්ඡන්දො භොති උද්දෙසෙ පරිපුච්ඡාය අධිසීලෙ”ති (මහාව. 87). අපිව “සවෙ, භික්ඛවෙ, ජාතියා සාකියො අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බො ආගච්ඡති, සො ආගතො

උපසම්පාදෙනබ්බො’’ති (මහාව. 87) එත්ථ උපසම්පදාමත්තපරිදීපනතො. උපසම්පදාමත්තපරිදීපනඤ්ඤාත්ථ තස්සෙව පරිවාසදානසිද්ධිතො. පරිවාසදානත්තනිදස්සනත්ථෙ හෙසා පාළි.

තිත්ථියපක්කන්තකකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

තිරච්ඡානගතවත්ථුකථාවණ්ණනා

111. නාගයොනියාති නාගයොනිතො, අත්තතො නාගජාතිහෙතුති අධිජ්ජායො. කිංකාරණා? අභික්ඛණං සකජාතියා මෙට්ඨනපටිසෙවනෙ, විස්සට්ඨනිද්දොක්කමනෙ ව සබ්බෙසම්පි.

තිරච්ඡානගතවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

මාතුසාතකාදිවත්ථුකථාවණ්ණනා

112-5. අපවාහනන්ති පක්ඛලනං, කාසායවත්ථනිවාසනං ඉච්ඡමානන්ති අත්ථො. දුට්ඨවිත්තෙන. කීදිසෙන? වධකචිත්තෙනාති අධිජ්ජායො. ලොභිතුප්පාදනවසෙන දුට්ඨවිත්තන්ති කෙවි, තං න සුන්දරං.

මාතුසාතකාදිවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උභතොඛ්‍යඤ්ජනකවත්ථුකථාවණ්ණනා

116. “යදි පටිසන්ධියං උජ්ජන්තලිඬිගෙන එතං නාමං ලහන්තීති අධිජ්ජායො’’ති ලිඛිතං.

උභතොඛ්‍යඤ්ජනකවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අනුපජ්ඣායකාදිවත්ථුකථාවණ්ණනා

117. “කෙවි ‘කුප්පතී’ති වදන්ති, තං ‘න ගහෙනබ්බ’න්ති යං චුත්තං, තං ‘පඤ්චවග්ගකරණියඤ්ඤාටෙ, භික්ඛටෙ, කම්මං භික්ඛුනිපඤ්චමො කම්මං කරොයා, අකම්මං න ව කරණිය’න්තිආදිනා (මහාව. 390) නයෙන චුත්තත්තා පණ්ඩකාදීනං ගණපුරණභාවෙ එව කම්මං කුප්පතී, න සබ්බන්ති කත්වා සුචුත්තං, ඉතරථා ‘පණ්ඩකුප්පජ්ඣායෙන කම්මං

කරෙය්‍ය, අකම්මං න ච කරණීය” නීතිආදිකාය පාළියා භවිතබ්බං සීයා. යථා අපරිපුණ්ණපත්තචීවරස්ස උපසම්පාදනකාලෙ කම්මවාචායං “පරිපුණ්ණස්ස පත්තචීවර” නීති අසන්තං වත්ථුං කිත්තෙන්වා උපසම්පදාය කතාය තස්මිං අසන්තෙපි උපසම්පදා රුහති, එවං “අයං බුද්ධරක්ඛිතො ආයස්මතො ධම්මරක්ඛිතස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො” ති අවත්ථුං පණ්ඩකුපජ්ඣායාදිං, අසන්තං වා, වත්ථුං කිත්තෙන්වා කතායපි ගණපුරකානමත්ථිතාය උපසම්පදා රුහතෙව. “න, භික්ඛවෙ, පණ්ඩකුපජ්ඣායෙන උපසම්පාදෙනබ්බො, යො උපසම්පාදෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්ස, සො ච පුග්ගලො අනුපසම්පන්නො” තිආදිවචනස්සාභාවා අයමත්ථො සිද්ධොව හොති. න භි බුද්ධා වත්තබ්බයුත්තං න වදන්ති, තෙන වුත්තං “යො පන, භික්ඛු, ජානං උභනවීසතිවස්සං...පෙ.... සො ච පුග්ගලො අනුපසම්පන්නො” තිආදි (පාටි. 403). තථා “බ්‍යත්තෙන භික්ඛුනා පටිබලෙන සඬිසො ඤාපෙනබ්බො” ති (මහාව. 71) වචනතො ථෙය්‍යසංවාසකාදිආචරියෙහි අනුස්සාවනාය කතාය උපසම්පදා න රුහති තෙසං අභික්ඛුත්තා” ති වචනමපි න ගහෙතබ්බං. කිඤ්ච භියො “ඉමානි වත්තාරි කම්මානි පඤ්චභාකාරෙහි විපජ්ජන්ති” තිආදිනා (පරි. 482) නයෙන කම්මානං සම්පත්තිවිපත්තියා කථියමානාය “සත්තහි ආකාරෙහි කම්මානි විපජ්ජන්ති වත්ථුතො වා ඤත්තිතො වා අනුස්සාවනතො වා සීමතො වා පරිසතො වා උපජ්ඣායතො වා ආචරියතො වා” ති අකථිතත්තා න ගහෙතබ්බං. “පරිසතො වා” ති වචනෙන ආචරියඋපජ්ඣායානං වා සඬිගහො කතොති වෙ? න, “ද්වාදසභාකාරෙහි පරිසතො කම්මානි විපජ්ජන්ති” ති එතස්ස විභඩ්ගෙ තෙසමනාමට්ඨත්තා. අයමත්ථො “යස්මා තත්ථ තත්ථ සරූපෙන වුත්තපාළිවසෙනෙව සක්කා ජානිතුං, තස්මා නයමුබ්බං දස්සෙන්වා සංඛිත්තොති අයමස්ස යුත්තිගවෙසනා” ති වුත්තං. තත්ත්වං විචාරෙතබ්බං – අනුපජ්ඣායකං උපසම්පාදෙන්තා තෙ භික්ඛු යථාවුත්තනයෙන අභූතං තං වත්ථුං කිත්තයිංසු, උදාහු මුසාවාදහයා තානෙව පදානි න සාවෙසුන්ති. කිඤ්චෙත්ථ යදි තාව උපජ්ඣායාභාවත න සාවෙසුං, “පුග්ගලං න පරාමසති” ති වුත්තවිපත්තිජ්ජසඬිගො හොති, අථ සාවෙසුං, මුසාවාදො

නෙසං භවතීති? වුවුවතෙ - සාවෙසුංයෙව යථාවුත්තවිපත්තිජ්ජසඨගහයා,
 “කම්මං පන න කුජ්ජති”ති අට්ඨකථාය වුත්තත්තා ව, න මුසාවාදස්ස
 අසම්භවතො, මුසාවාදෙනාපි කම්මසම්භවතො ව. න හි සක්කා
 මුසාවාදෙන කම්මවිපත්තිසම්පත්තිං කාතුන්ති. තස්මා “අනුපජ්ඣායකං
 උපසම්පාදෙන්ති”ති වචනස්ස උභයදොසවිනිමුත්තො අත්ථො
 පරියෙසිතබ්බො.

අයඤ්චෙන්ථ යුත්ති - “යථා පුබ්බෙ පබ්බජ්ජපසම්පදුපජ්ඣායෙසු
 විජ්ජමානෙසුපි උපජ්ඣායග්ගහණක්කමෙන අග්ගහිතත්තා ‘තෙන බො පන
 සමයෙන හික්ඛු අනුපජ්ඣායක’න්තිආදි වුත්තං, තථා ඉධාපි උපජ්ඣායස්ස
 විජ්ජමානස්සෙව සතො අග්ගහිතත්තා ‘අනුපජ්ඣායකං උපසම්පාදෙන්ති’ති
 වුත්තං. කම්මවාචාවරියෙන පන ගහිතො තෙන උපජ්ඣායොති සඤ්ඤාය
 උපජ්ඣායං කිත්තෙන්වා කම්මවාචං සාවෙනබ්බං, කෙනච්ච වා කාරණෙන
 කායසාමග්ගිං අදෙන්තස්ස උපජ්ඣායස්ස ඡන්දං ගහෙන්වා කම්මවාචං
 සාවෙති, උපජ්ඣායො වා උපසම්පදාපෙක්ඛස්ස උපජ්ඣං දත්වා පච්ඡා
 උපසම්පන්නෙ තස්මිං තාදිසෙ වත්ථුස්මිං සමනුයුඤ්ජියමානො වා
 අසමනුයුඤ්ජියමානො වා උපජ්ඣායදානතො පුබ්බෙ ඵව සාමණෙරො
 පටිජානාති, සික්ඛාපච්චක්ඛාතකො වා අන්තිමවත්ථුඅජ්ඣාපන්නකො වා
 පටිජානාති, ඡන්දභාරකාදයො විය උපජ්ඣායො වා අඤ්ඤසීමාගතො හොති,
 ‘කම්මවාචා රුහතී’ති වත්වා ‘අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, පච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු
 විනයධරපඤ්චමෙන ගණෙන උපසම්පද’න්ති (මහාව. 259) වුත්තත්තා කෙච්චි
 ‘විනයධරපඤ්චමෙන උපජ්ඣායෙන සන්නිහිතෙනෙව භවිතබ්බ’න්ති
 වදන්ති”ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. සො වෙ පාඨො පමාණො මජ්ඣිමෙසු
 ජනපදෙසු තස්ස වචනස්සාභාවතො. අසන්නිහිතෙපි උපජ්ඣායෙ කම්මවාචා
 රුහතීති ආපජ්ජතීති වෙ? න, තස්මා? කම්මසම්පත්තියං “පුග්ගලං
 පරාමසතී”ති වුත්තපාඨොව නො පමාණං. න හි තත්ථ අසන්නිහිතො
 උපජ්ඣායසඨිබාතො පුග්ගලො පරාමසනං අරහති, තස්මා තත්ථ
 සඨිසපරාමසනං විය පුග්ගලපරාමසනං වෙදිතබ්බං. සඨිසෙන ගණෙන
 උපජ්ඣායෙන උපසම්පාදෙන්ති තෙසං අත්ථතො පුග්ගලත්තා.
 පණ්ඩකාදිඋපජ්ඣායෙන උපසම්පාදෙන්ති උපසම්පාදනකාලෙ අවිදිතත්තාති
 පොරාණා.

අපත්තකාදිවත්ථුකථාවණ්ණනා

118. අපත්තචීවරං උපසම්පාදෙන්ති කම්මවාචාවරියො “පරිපුණ්ණස්ස පත්තචීවර”න්ති සඤ්ඤාය, කෙවලං අත්ථසම්පත්තිං අනපෙක්ඛිත්වා සන්තපදනිභාරොන වා “පරිපුණ්ණස්ස පත්තචීවර”න්ති කම්මවාචං සාවෙති. යථා එතරහි මතච්ඡපචුත්ථමාතාපිතිකොපි “අනුඤ්ඤාතොසි මාතාපිතුහි”ති පුටියො “ආම භන්තෙ”ති වදති. කිං ඛුනා, අයං පනෙත්ථ සාරො – “තස්මිං සමයෙ චත්තාරි කම්මානි පඤ්චභාකාරොහි විපජ්ජන්ති”ති ලක්ඛණස්ස න තාව පඤ්ඤත්තත්තා අනුපජ්ඣායකාදිං උපසම්පාදෙන්ති, වජ්ජනීයපුග්ගලානං අචුත්තත්තා පණ්ඩකුපජ්ඣායාදිං උපසම්පාදෙන්ති. තෙරසන්තරායපුච්ඡාය අදස්සනත්තා අපත්තචීවරකං උපසම්පාදෙන්ති. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ඤත්තිවතුත්ථෙත කම්මෙන උපසම්පාදෙතු”න්ති (මහාව. 69) එවං සබ්බපයමං අනුඤ්ඤාතකම්මවාචාය “පරිපුණ්ණස්ස පත්තචීවර”න්ති අවචනමෙත්ථ සාධකන්ති වෙදිතබ්බං. තඤ්චි චචනං අනුක්කමෙනානුඤ්ඤාතන්ති.

හත්ථච්ඡන්තාදිවත්ථුකථාවණ්ණනා

119. ඉදං තාව සබ්බථා හොතු, “මුගං පබ්බාපෙන්නි, බධිරං පබ්බාපෙන්නි”ති ඉදං කථං සම්භවිතුමරහති ආදිතො පටියාය “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ඉමෙහි තිහි සරණගමනෙහි පබ්බජ්ජ”න්තිආදිනා (මහාව. 34) අනුඤ්ඤාතත්තාති? වුවවනෙ – “එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, පබ්බාපෙතබ්බොති. එවං වදෙහිති චත්තබ්බො...පෙ.... තතියම්පි සඬ්ඝං සරණං ගච්ඡාමි”ති එත්ථ “එවං වදෙහිති චත්තබ්බො”ති ඉමස්ස වචනස්ස මිච්ඡා අත්ථං ගහෙත්වා මුගං පබ්බාපෙසුං. “එවං වදෙහි”ති තං පබ්බජ්ජාපෙක්ඛං ආණාපෙත්වා සයං උපජ්ඣායෙන චත්තබ්බො “තතියං සඬ්ඝං සරණං ගච්ඡාමි”ති, සො පබ්බජ්ජාපෙක්ඛො තථා ආණත්තො උපජ්ඣායවචනස්ස අනු අනු වදතු වා, මා වා, තත්ථ තත්ථ භගවා “කායෙන විඤ්ඤාපෙති, වාචාය විඤ්ඤාපෙති, කායෙන වාචාය විඤ්ඤාපෙති, ගහිතො හොති උපජ්ඣායො. දිත්තො හොති ඡන්දො. දිත්තා හොති පාරිසුද්ධි. දිත්තා

හොති පවාරණා”ති වදති. තදනුමානෙන වා කායෙන තෙන පබ්බජ්ජාපෙක්ඛෙන විඤ්ඤාත්තං හොති සරණගමනන්ති වා ලොකෙපි කායෙන විඤ්ඤාපෙත්තො “ඵවං වදති”ති වුව්වති, තං පරියායං ගහෙත්වා මුගං පබ්බාපෙත්තීති වෙදිතබ්බං. පොරාණගණ්ඨිපදෙ “මුගං කථං පබ්බාපෙත්තී”ති පුච්ඡං කත්වා තස්ස කායජපසාදසම්භවතො කායෙන පහාරං දත්වා හත්ථමුද්දාය විඤ්ඤාපෙත්වා පබ්බාපෙසු”න්ති වුත්තං. කිං බහුනා, අයං පනෙත්ථ සාරො – යථා පුබ්බෙ පබ්බජ්ජාධිකාරෙ වත්තමානෙ පබ්බජ්ජාහිලාපං උපච්ඡන්දිත්වා “පණ්ඩකො, භික්ඛවෙ, අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙතබ්බො”ති ආදිනා නයෙන උපසම්පදවසෙනෙව අභිලාපො කතො. ථෙය්‍යසංවාසකපදෙ අසම්භවතො කිඤ්ඤාපි සො න කතො පබ්බජ්ජාව තත්ථ කතා, සබ්බත්ථ පන උපසම්පදාහිලාපෙන අධිජ්ජෙතා තදනුභාවතො. උපසම්පදාය පබ්බජ්ජාය වාරිතාය උපසම්පදා වාරිතා හොතීති කත්වා. තථා ඉධ උපසම්පදාධිකාරෙ වත්තමානෙ උපසම්පදාහිලාපං උපච්ඡන්දිත්වා උපසම්පදමෙව සන්ධාය පබ්බජ්ජාහිලාපො කතොති වෙදිතබ්බො. කාමං සො න කත්තබ්බො, මුගපදෙ අසම්භවතො තස්ස වසෙන ආදිතො පටිඨාය උපසම්පදාහිලාපොව කත්තබ්බො විය දිස්සති, තථාපි තස්සෙව මුගපදස්ස වසෙන ආදිතො පටිඨාය පබ්බජ්ජාහිලාපොව කතො මිච්ඡාගහණනිවාරණත්ථං. කථං? “මුගො, භික්ඛවෙ, අජ්ජත්තො ඔසාරණං, තඤ්ඤෙව සඬ්ඝො ඔසාරෙති, සොසාරිතො”ති (මහාව. 396) වචනතො මුගො උපසම්පන්නො හොතීති සිද්ධං. සො “කෙවලං උපසම්පන්නොව හොති, න පන පබ්බජිතො තස්ස පබ්බජ්ජාය අසම්භවතො”ති මිච්ඡාගාහො හොති. තං පරිච්චජාපෙත්වා යො උපසම්පන්නො, සො පබ්බජිතොව හොති. පබ්බජිතො පන අත්ථි කොචි උපසම්පන්නො, අත්ථි කොචි අනුපසම්පන්නො. ඉමං සම්මාගාහං උජ්ජාදෙති හගවාති වෙදිතබ්බං.

අපිව තෙසං හත්ථච්ඡන්නාදීනං පබ්බජිතානං සුපබ්බජිතභාවදීපනත්ථං, පබ්බජ්ජාභාවාසඬ්ඝානිවාරණත්ථඤ්ඤෙත්ථ පබ්බජ්ජාහිලාපො කතො. කථං? “න, භික්ඛවෙ, හත්ථච්ඡන්තො පබ්බාපෙතබ්බො”ති ආදිනා පටික්ඛෙපෙන,

“පබ්බජිතා සුපබ්බජිතා”ති චුත්තට්ඨානාභාවෙන ච තෙසං පබ්බජ්ජාභාවජ්ජසඬකා භවෙය්‍ය. යථා පසඬකාභවෙ, තථා පසඬකං යපෙය්‍ය. බන්ධකෙ උපසම්පදං සන්ධාය “භත්ථච්ඡින්නො, භික්ඛවෙ, අප්පත්තො ඔසාරණං, තඤ්ඤෙව සඬ්ඝො ඔසාරෙති, සොසාරිතො”තිආදිනා නයෙන භගවා නිවාරෙති. තෙනෙව පන නයෙන පබ්බජිතා තෙ සබ්බෙපි සුපබ්බජිතා ඵවාති දීපෙති, අඤ්ඤථා සබ්බෙපෙනෙ උපසම්පන්නාව භොන්ති, න පබ්බජිතාති අයමනිට්ඨජ්ජසඬගො ආපජ්ජති. කථං? “භත්ථච්ඡින්නො, භික්ඛවෙ, න පබ්බාජෙතබ්බො, පබ්බජිතො නාසෙතබ්බො”ති වා “න, භික්ඛවෙ, භත්ථච්ඡින්නො පබ්බාජෙතබ්බො, යො පබ්බාජෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස, සො ච අපබ්බජිතො”ති වා තත්තියා යපිතාය වම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකෙ “සොසාරිතො”ති චුත්තත්තා කෙවලං “ඉමෙ භත්ථච්ඡින්නාදයො උපසම්පන්නාව භොන්ති, න පබ්බජිතා”ති වා “උපසම්පන්නාපි වෙ පබ්බජිතා, නාසෙතබ්බො”ති වා අනිට්ඨකොට්ඨාසො ආපජ්ජති අධිජ්ජායො.

ඉදං පනෙත්ථ විචාරෙතබ්බං – “සො ච අපබ්බජිතො”ති වචනාභාවතො මූගස්ස පබ්බජ්ජසිද්ධිජ්ජසඬගතො පබ්බජ්ජාපි එකතොසුද්ධියා භොතීති අයමනිට්ඨකොට්ඨාසො කථං නාපජ්ජති? පබ්බජ්ජාභිලාපෙන උපසම්පදා ඉධාධිජ්ජෙතාති සම්මාගාගෙන නාපජ්ජති, අඤ්ඤථා යථාබ්‍යඤ්ජනං අත්ථෙ ගභිතෙ යථාපඤ්ඤත්තදුක්කට්ඨාභාවසඬ්ඛාතො අපරොපි අනිට්ඨකොට්ඨාසො ආපජ්ජති. කථං? “න, භික්ඛවෙ, මූගො පබ්බාජෙතබ්බො, යො පබ්බාජෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති චුත්තදුක්කට්ඨං පබ්බජ්ජපරියොසානෙ භොති, න තස්සාවිජ්ජකතාය. පුබ්බපයොගදුක්කට්ඨෙව හි පයමං ආපජ්ජති, තස්මා මූගස්ස පබ්බජ්ජපරියොසානස්සෙව අභාවතො ඉමස්ස දුක්කට්ඨස්ස ඔකාසො ච සබ්බකාලං න සම්භවෙය්‍ය. උපසම්පදාවසෙන පන අත්ථෙ ගභිතෙ සම්භවති කම්මනිජ්ජත්තිතො. තෙනෙව පාළියං “න, භික්ඛවෙ, පණ්ඩකො උපසම්පාදෙතබ්බො, යො උපසම්පාදෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සා”ති දුක්කට්ඨං න පඤ්ඤත්තං. අපඤ්ඤත්තත්තා පුබ්බපයොගදුක්කට්ඨෙව චෙත්ථ සම්භවති, නෙතරං, ඵත්තාවතා සිද්ධමෙන. “පබ්බජ්ජාභිලාපෙන උපසම්පදා ච තත්ථ අධිජ්ජෙතා, න පබ්බජ්ජා”ති.

එත්ථාහ — සාමණෙරපබ්බජ්ජා න කායපයොගතො හොතීති කථං පඤ්ඤායතීති? වුවුවතෙ — කායෙන විඤ්ඤාපෙතීතිආදීත්තිකාදස්සනතො. හොති චෙත්ථ —

“අප්පෙව සසකො කොචි, පතිට්ඨෙය්‍යා මහණ්ණවෙ;
න ත්වෙව චතුගම්හිරෙ, දුග්ගාහො විනයණ්ණවෙ”ති.

බ්‍රහ්මුපුගත්තොති එත්ථ “නිද්දොසත්ථෙ, සෙට්ඨත්ථෙ ච බ්‍රහ්ම-සද්දං ගහෙත්වා නිද්දොසං හුත්වා උපු ගත්තං යස්ස සො බ්‍රහ්මුපුගත්තො”ති ලිඛිතං. අථ චා කාමහොගිත්තා දෙවින්දාදයො උපමාවසෙන අග්ගහෙත්වා බ්‍රහ්මා විය උපුගත්තො බ්‍රහ්මුපුගත්තො. මහාකුච්ඡිකො සටො මහාකුච්ඡිසටො. තෙන සමානො වුවුවති “මහාකුච්ඡිසටසදිසො”ති. ගලගණ්ඨිති දෙසනාමත්තමෙවෙනත්ති කථං පඤ්ඤායතීති? “න, හික්ඛවෙ, පඤ්චහි ආබාධෙහි පුට්ඨො පබ්බාපෙතබ්බො”ති වචනතො. කිලාසොපි ඉධාධිජ්ජෙතොති න කෙවලං සො එවෙකො, කින්තු පඤ්චහි ආබාධෙහි පුට්ඨො, පාළියං ආගතා රාජහටාදයො දාසපරියොසානා, රාහුලවත්ථුම්හි ආගතා අනනුඤ්ඤාතමාතාපිතරො වාති දසපි ජනා ඉධාධිජ්ජෙතා. තදත්ථදීපනත්ථමෙව ලිඛිතකකසාහතලක්ඛණාහතෙ පුබ්බෙ වුත්තෙපි ආනෙත්වා උපාලිත්ථෙරො ඉධ හත්ථච්ඡින්නපාළියං ආහ. තෙනෙව වම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකෙ “අත්ථි, හික්ඛවෙ, පුග්ගලො අප්පත්තො ඔසාරණං, තඤ්චෙ සඬ්ඝො ඔසාරෙති, එකච්චො සොසාරිතො, එකච්චො දොසාරිතො”ති (මහාව. 396) ඉමස්ස විහඬිගෙ “පඤ්චහි ආබාධෙහි පුට්ඨා, රාජහටා, වොරකාරහෙදකඉණායිකදාසා, අනනුඤ්ඤාතමාතාපිතරො වා”ති සත්ත ජනා න ගහිතා, න ච ලබ්භන්ති, අඤ්ඤා ඉමෙපි තස්ස විහඬිගෙ වත්තබ්බා සිද්ධං. න වත්තබ්බා තත්ථ අහබ්බත්තාති චෙ? එවං සත්තෙ “සඬ්ඝො ඔසාරෙති, එකච්චො දොසාරිතො”ති ඉමස්ස විහඬිගෙ වත්තබ්බා පණ්ඩකාදයො විය, න ච වුත්තා. උභයත්ථ අවුත්තත්තා න විමෙ අනුභයා හවිතුමරහන්ති, තස්මා අවුත්තානමෙව දසන්නං යථාවුත්තානං සඬ්ගණ්හනත්ථං පුන ලිඛිතකාදයො වුත්තාති. අථ කිමත්ථං තෙ ඉධ උප්පට්ඨො වුත්තාති? ඉණායිකදාසානං සොසාරිතභාවෙපි ඉණායිකදාසා සාමිකානං දාතබ්බාති තදධීනභාවදස්සනත්ථං. තෙනෙව තත්ථ

වුත්තං “පලාතොපි ආනෙත්වා දාතබ්බො”තිආදි. යො පනෙත්ථ වොරො කතකම්මො පබ්බජති, රාජහටො වා සචෙ කතදොසො, ඉණායිකග්ගහණෙනෙව ගහිතොති වෙදිතබ්බො. අථ වා යථාවුත්තලක්ඛණො සබ්බොපි ඉණායිකදාසානං “සොසාරිතො”ති වත්තබ්බාරහො න හොතීති කත්වා තෙසං පරිවජ්ජනත්ථං උප්පට්ඨාටියා දෙසනා උපරි ආරොහති, න හෙට්ඨාති දීපනතො. ලිඛිතකො “සොසාරිතො”ති වුත්තත්තා දෙසන්තරං නෙතබ්බො. තථාකාරහෙදකාදයොපිති වෙදිතබ්බං.

එත්තාවතා හගවතා අත්තනො දෙසනාකුසලතාය පුබ්බෙ ගහිතග්ගහණෙන යථාවුත්තානං දසන්තම්පි පබ්බජ්ජපසම්පදාකම්මනිජ්ඣත්ති, උප්පට්ඨාටිවචනෙන පුග්ගලවෙමත්තකඤ්ච දෙසනාය කොට්ඨානං දීපිතං හොතීති වෙදිතබ්බං. හොති චෙත්ථ –

“වත්තබ්බයුත්තං වචනෙන වත්වා, අයුත්තමිට්ඨං නයදෙසනාය;
සන්දීපයන්තං සුගතස්ස වාක්‍යං, චිත්තං චිචිත්තංව කරොතිපි”ති.

එත්ථාහ – වම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකෙ ඌනවීසතිවස්සො උභයත්ථ අවුත්තත්තා අනුභයො සියාති? න සියා අවුත්තත්තා එව. යදි හි තතියාය කොටියා භවිතබ්බං, සා අවස්සං හගවතා වත්තබ්බාව හොති, න ච වුත්තා, තස්මා න සො අනුභයො හොති. අථ කතරං පක්ඛං භජතීති? දොසාරිතපක්ඛං භජති. අථ කස්මා න වුත්තොති? සික්ඛාපදෙන පටිසිද්ධත්තා. උපනාහං ඛන්ධිත්වාති පුන ඛන්ධනං කත්වා. “නානාවිධෙහි ඔසධෙහි පාදං ඛන්ධිත්වා ආවාටකෙ පචෙසෙත්වා කත්තබ්බවිධානස්සෙතං අධිවචන”න්ති ලිඛිතං. කප්පසීසො වා හත්ථි විය. ගොහත්තනාළිකා නාම ගුන්තං හත්තපානත්ථං කතනාළිකා. උපක්කමුඛො නාම කුඨිතමුඛො වුච්චති, වාතණ්ඩිකො නාම අණ්ඩකෙසු වුඩ්ඪීරොගෙන සමන්තාගතො. විකටො නාම තිරියං ගමනකපාදෙහි සමන්තාගතො. “ගුණි කුණි”ති දුට්ඨො කිර පාඨො. යෙසඤ්ච පබ්බජ්ජා පටික්ඛිත්තා, උපසම්පදාපි තෙසං පටික්ඛිත්තාවාතිආදි යස්මා හත්ථවිජිත්තාදයො උපසම්පදාවසෙනෙව වුත්තා, තස්මා තෙ එව හත්ථවිජිත්තාදයො සන්ධායාහ.

හත්ථවිජිත්තාදිවත්ථුකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අලප්ථිනිස්සයවත්ථුකථාවණ්ණනා

120. “න, භික්ඛවෙ, අලප්ථිනං නිස්සයො දාතබ්බො”ති ඉමිනා අලප්ථිහි භික්ඛුහි, සාමණෙරෙහි වා සද්ධිං ද්වෙපි ධම්මාමිසපරිභොගා පටික්ඛිත්තා හොන්ති නිස්සයභාවෙ භාවතො තෙසං. යථාහ “ආචරියෙන, භික්ඛවෙ, අන්තෙවාසිකො සඬගහෙතබ්බො අනුග්ගහෙතබ්බො උද්දෙසෙන පරිපුච්ඡාය ඔවාදෙන අනුසාසනියා”තිආදි (මහාව. 79) උපජ්ඣායස්සපි නිස්සයප්පණාමනසම්භවතො, සොපි සද්ධිවිහාරිකස්ස නිස්සයොති වෙදිතබ්බං, තස්මා උපජ්ඣායො වෙ අලප්ථි හොති, න තං නිස්සාය වසිතබ්බන්ති සිද්ධං හොති. භික්ඛුනං සම්මාපටිපත්තියා සමානභාගො භික්ඛු සභාගො. තස්සභාවො භික්ඛුසභාගතා. තං භික්ඛුසභාගතං. යාව ජානාමිති අධිජ්ජායෙන වසිතුං වට්ටති. භික්ඛුහි සභාගතං. කිං තං? ලප්ථිභාවං. “සත්තාහං...පෙ.... ගහෙතබ්බො”ති එත්ථ “සත්තාහමත්තං වසිස්සාමි, කිං භික්ඛුසභාගතාජානනෙනාති ජානනෙ ධුරං නික්ඛිපිත්වා වසිතුං න ලහතිති අත්ථො”ති ලිඛිතං. “භික්ඛුසභාගතං පන ජානන්තො ස්වෙව ගමිස්සාමි, කිං මෙ නිස්සයාරොචනෙනා”ති අරුණං උට්ඨපෙතුං න ලහති. “පුරෙ අරුණං උට්ඨහිත්වා ගමිස්සාමි”ති ආභොගෙන සයන්තස්ස වෙ අරුණො උග්ගච්ඡති, වට්ටති.

ගම්කාදිනිස්සයවත්ථුකථාවණ්ණනා

121. “අද්ධානමග්ගප්පටිපත්තෙන භික්ඛුනා නිස්සයං අලභමානෙන අනිස්සිතෙන වත්ථුන්ති අවස්සකාලෙයෙව වස්සකාලෙ අද්ධානගමනස්ස පාළියංයෙව පටික්ඛිත්තත්තා”ති වුත්තං, තං අප්පමාණං සත්තාහං වස්සච්ඡෙදාදිවසෙන අද්ධානගමනසම්භවතො, ගච්ඡන්තස්සෙව වස්සකාලගමනසම්භවතො ව. අන්තරාමග්ගෙ...පෙ.... අනාපත්තීති නිස්සයදායකාභාවෙයෙව. “තස්ස නිස්සායා”ති පාඨානුරූපං වුත්තං, තං නිස්සායාති අත්ථො. “යදා පතිරූපො නිස්සයදායකො ආගච්ඡිස්සති”ති වචනෙන අයං විධි අවස්සකාලෙ එවාති සිද්ධං. “අන්තොවස්සෙ පන කස්සචි ආගමනාභාවා”ති වුත්තං. සවෙ සො ජලපට්ටනෙ වා ථලපට්ටනෙ වා වසන්තො වස්සුපනායිකාය ආසන්නාය ගන්තුකාමො

සුභාති “අසුකො මහාටෙරො ආගමිස්සති”ති, තං වෙ ආගමෙති, වට්ටති. ආගමෙන්තස්සෙව වෙ වස්සුපනායිකදිවසො හොති, හොතු, ගන්තබ්බං තත්ථ, යත්ථ නිස්සයදායකං ලභතීති. පාතිමොක්ඛුද්දෙසකාභාවෙන වෙ ගන්තුං වට්ටති, පගෙව නිස්සයදායකාභාවෙන. සචෙ සො ගච්ඡන්තො ජීවිතන්තරායං, බ්‍රහ්මවරියන්තරායං වා පස්සති, තත්ථෙව වසිතබ්බන්ති ඵකෙ.

122. “නාහං උස්සහාමි ථෙරස්ස නාමං ගහෙතු”න්ති ඉත්ථන්නාමො ඉත්ථන්නාමස්ස ආයස්මතොති ලක්ඛණතො ආහ. “ගොත්තෙනාපි”ති වචනතො යෙන වොහාරෙන වොහරියන්ති, තෙන වට්ටතීති සිද්ධං, තස්මා ‘කො නාමො තෙ උපජ්ඣායො’ති පුට්ඨෙනාපි ගොත්තමෙව නාමං කත්වා වත්තබ්බන්ති සිද්ධං හොති, තස්මා චතුබ්බිධෙසු නාමෙසු යෙන කෙනාපි නාමෙන අනුස්සාවනා කාතබ්බා”ති වදන්ති. එකස්ස බහුති නාමානි හොන්ති, තත්ථ එකං නාමං ඤාත්තියා, එකං අනුස්සාවනාය කාතුං න වට්ටති, අත්ථතො, බ්‍යඤ්ජනතො ච අභින්නාහි අනුස්සාවනාහි භවිතබ්බන්ති. කත්ථවි “ආයස්මතො බුද්ධරක්ඛිතත්ථෙරස්සා”ති වත්වා කත්ථවි කෙවලං “බුද්ධරක්ඛිතස්සා”ති සාවෙනි, “සාවනං භාපෙති”ති න වුව්වති නාමස්ස අභාපිතත්තාති ඵකෙ. සචෙ කත්ථවි “ආයස්මතො බුද්ධරක්ඛිතස්සා”ති වත්වා කත්ථවි “බුද්ධරක්ඛිතස්සායස්මතො”ති සාවෙනි, පාඨානුරූපත්තා ඛේත්තමෙව ඔතිණ්ණන්ති ඵකෙ. බ්‍යඤ්ජනහෙදප්පසඬගතො අනුස්සාවනෙ තං න වට්ටතීති ඵකෙ. සචෙ පන සබ්බට්ඨානෙපි තථෙව වදති, වට්ටති භගවතා දින්නලක්ඛණානුරූපත්තා. ලක්ඛණවිරොධතො අඤ්ඤථා න වට්ටතීති වෙ? න, පයොගානුරූපත්තා. තත්ථ තථා, ඉධ අඤ්ඤථා පයොගොති වෙ? න, විපත්තිලක්ඛණානං විරොධතො. න සබ්බෙන සබ්බං, සාවනාභාපනා ඵව හි පාළියං තදත්ථවිභාවනෙ ආගතාති අඤ්ඤපදෙසු සාවනෙසු පරිහාරො න සම්භවති ආවිණ්ණකප්පවිරොධතො. යොපි කිංපමාණන්ති වෙ? පමාණං ආවරියුග්ගහස්ස පමාණත්තා.

123. ද්වෙ එකානුස්සාවනෙති එත්ථ ගණ්ඨිපදෙ තාව එවං ලිඛිතං “එකතො පවත්තඅනුස්සාවනෙ”. ඉදං සන්ධායාති නානුපජ්ඣායං

එකාවරියං අනුස්සාවනකිරියං සන්ධාය, තඤ්ච අනුස්සාවනකිරියං එකෙනුපජ්ඣායෙන නානාවරියෙහි අනුජානාමිති අත්ථො. නානුපජ්ඣායෙහි එකෙනාවරියෙන න ත්වෙව අනුජානාමිති අත්ථොති. පොරාණගණ්ඨිපදෙපි තථෙව වත්වා “තිණ්ණං උද්ධං න කෙනවි ආකාරෙන එකතො වට්ටති”ති වුත්තං, තං යුත්තං, න හි සඬ්ඝො සඬ්ඝස්ස කම්මං කරොතිති ආවරියො. ඉදං පනෙත්ථ වින්තෙතබ්බං. කථං? වත්තාරො වා අතිරෙකා වා උපසම්පදාපෙක්ඛා සඬ්ඝවොහාරං න ලහන්ති භික්ඛුභාවං අප්පත්තත්තා. කෙවලං භගවතා පරිච්ඡන්දිත්වා “තයො”ති වුත්තත්තා තතො උද්ධං න වට්ටතිති නො තක්කොති ආවරියො. අනුගණ්ඨිපදෙපි අයමෙවත්ථො බහුධා විචාරෙත්වා වුත්තො. තථා අන්ධකට්ඨකථායමපි. න සබ්බත්ථ ඉමස්මිං අත්ථවිකප්පෙ මතිහෙදො අත්ථී. යා පනෙසා උභො පරිපුණ්ණවිසතිවස්සා, උභින්නමෙකුපජ්ඣායො, එකාවරියො, එකා කම්මවාචා, එකො උපසම්පන්නො, එකො අනුපසම්පන්නොති පරිවාරකථා, තං දස්සෙත්වා එකො වෙ ආවරියො ද්විත්තං, තිණ්ණං වා උපසම්පදාපෙක්ඛානං එකං කම්මවාචං එකෙනුපජ්ඣායෙන සාවෙති, වට්ටතිති එකෙ. තං අයුත්තං, න හි සක්කා සිටිලධනිතාදිබ්බාද්ද්විජනලක්ඛණසම්පන්නං තස්මිං බණෙ කම්මවාචං දස්සෙතුං විමුත්තදොසාදීසු පතනතො. විසුං විසුං කරණං සන්ධාය ඉදං වුත්තන්ති දීපනත්ථං. “තයො පරිපුණ්ණවිසතිවස්සා, තිණ්ණමෙකුපජ්ඣායො, එකාවරියො, එකා කම්මවාචා, ද්වෙ උපසම්පන්නා, එකො අනුපසම්පන්නො”ති න වුත්තො. එවඤ්චි වුත්තෙ සක්කා තීසු ආකාසට්ඨමපනෙත්වා සීමට්ඨානං ද්වින්නමනුරූපං කම්මවාචං දස්සෙතුං, තමනිට්ඨප්පසඬ්ගං නිවාරෙතුං “උභො”ති වුත්තං. “තත්ථ පරිපුණ්ණවිසතිවස්සවචනෙන වත්ථුසම්පත්ති, පරිසාය පධානත්තා, ආවරියුපජ්ඣායවචනෙන පරිසසම්පත්ති, කම්මවාචාය අනුස්සාවනසම්පත්ති දස්සිතා, සීමසම්පත්ති එවෙකා න දස්සිතා. තතො විපත්ති ජාතා කම්මවාචානං නානාක්ඛණිකත්තා. එකක්ඛණභාවෙ සති උභින්නං සම්පත්ති වා සියා විපත්ති වා, න එකස්සෙව සම්පත්ති එකස්ස විපත්තිති සම්භවති විමුත්තාදිබ්බාද්ද්විජනදොසප්පසඬ්ගතො”ති වුත්තං, තං වචනං උභොපි වෙනෙ සීමගතාව හොන්ති, උභින්නං එකතො

කම්මසම්පත්තිදීපනතො ද්විත්තං එකතො අනුස්සාවනං එකෙන උපජ්ඣායෙන එකෙනාවරියෙන වට්ටනීති සාධෙති. ද්විත්තං, තිණ්ණඤ්ච එකතො සසම්මුභාසනා ව පාළියංයෙව දස්සිතා, තඤ්ච අනුලොමෙති. අට්ඨකථාවරියෙහි නානුඤ්ඤාතං, න පටික්ඛිත්තං, විචාරෙත්වා ගහෙතඛ්ඛන්ති ආචරියො, තං ධම්මතාය විරුජ්ඣති.

අයඤ්චි බුද්ධානං ධම්මතා – යදිදං යත්ථ යත්ථ වචනනානත්තමත්ථී, තත්ථ තත්ථ ගරුකෙසු යානෙසු වත්තඛ්ඛයුත්තං වදන්ති. දුතෙන උපසම්පදාදයො චෙත්ථ නිදස්සනං. යස්මා චෙත්ථ පුබ්බෙ අනුඤ්ඤාතකම්මවාචාය නානත්තං නත්ථී, තස්මා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ද්වෙ තයො එකානුස්සාවනෙ කාතු”න්ති වත්වා “එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, කාතඛ්ඛො”ති න චුත්තං. නානත්තෙ සතිපි තත්ථ තත්ථ ද්විත්තං, බහුතං වා වසෙන චුත්තකම්මවාචානුසාරෙන ගහෙතඛ්ඛතො අචුත්තන්ති වෙ? න හි ලහුකෙසු යානෙසු වත්වා ගරුකෙසු අවචනං ධම්මතාති ආචරියො. අඤ්ඤතරස්මිං පන ගණ්ඨීපදෙ එවං පපඤ්චිතං ද්වෙ එකානුස්සාවනෙති ද්වෙ එකතො අනුස්සාවනෙ. “එකෙන” ඉති පාඨො, එකෙන ආචරියෙනාති අත්ථො. පුරිමනයෙනෙවාති “එකෙන වා ද්විති වා ආචරියෙහි”ති චුත්තනයෙන එව, තස්මා එකෙනාවරියෙන ද්වෙ වා තයො වා අනුස්සාවෙතඛ්ඛො. “ද්විති වා තිති වා”ති පාඨො. නානාවරියා නානුපජ්ඣායාති එත්ථ “තඤ්ච ඛො එකෙන උපජ්ඣායෙන, න ත්වෙව නානුපජ්ඣායෙනා”ති චුත්තත්තා න වට්ටනීති වෙ? වට්ටති. කථං? එකෙන අනුස්සාවනෙ එකානුස්සාවනෙති විග්ගහස්ස පාකටත්තා ලීනමෙව දස්සෙතුං “එකතො අනුස්සාවනෙ”ති විග්ගහොව චුත්තො, තස්මා උජුකත්තමෙව සන්ධාය තඤ්ච ඛො එකෙන අනුස්සාවනං එකානුස්සාවනං, එකෙන උපජ්ඣායෙන අනුජානාමි, න ත්වෙව නානුපජ්ඣායෙනාති අත්ථො. ඉදං සන්ධාය හි ද්විධා විග්ගහො, තස්මා “නානාවරියෙහි නානුපජ්ඣායා න වට්ටන්තීති සිද්ධමෙවා”ති අඤ්ඤථාපි වදන්ති. තඤ්ච ඛො එකෙන උපජ්ඣායෙන එකස්ස උපජ්ඣායස්ස වා වත්තඛ්ඛං අනුස්සාවනං, න ත්වෙව නානුපජ්ඣායෙන අනුජානාමිති අත්ථො. කිං චුත්තං භොති? “එකො ආචරියො, ද්වෙ වා තයො වා උපසම්පදාපෙක්ඛා ද්විත්තං තිණ්ණං වා උපජ්ඣායානං න ත්වෙව අනුජානාමි”ති කිර චුත්තන්ති.

අපරස්මිං පන ගණ්ඨිපදෙ “එකෙන අනුස්සාවනෙති විග්ගහස්ස පාකටත්තා තං පකාසෙතුං ‘එකෙනා’ති වුත්තං. එවං වුත්තෙ අවස්සං පණ්ඨිතා ජානන්ති. තංපාකටත්තා වෙ ජානන්ති, එකෙනාති ඉමිතා කින්නි වෙ? කිඤ්චාපි ජානන්ති, විවාදො පන හොති අලද්ධලෙසත්තා, ජානිතුඤ්ච න සක්කා, ‘එකෙනා’ති වුත්තෙ පන තං සබ්බං න හොතීති වුත්ත”න්ති ලිඛිතං. එවං එත්ථ අනෙකෙ ආචරියා ච තක්කිකා ච අනෙකධා පපඤ්චෙත්ති, තං සබ්බං සුට්ඨු උපපරික්ඛිත්වා ගරුකුලං පයිරුපාසිත්වා වංසානුගතොව අත්ථො ගහෙතබ්බො. “න සබ්බත්ථ ඉමස්මිං අත්ථවිකප්පෙ මතිහෙදො අත්ථි”ති වුත්තමෙව.

උපසම්පදාවිධිකථාවණ්ණනා

125. කුට්ඨං ගණ්ඨොති එත්ථ කුට්ඨාදිග්ගහණෙන හත්ථච්ඡින්නාදයොපි ගහිතාව හොන්තීති පොරාණා, තස්මා “මනුස්සොසි පුරිසොසි”ති එතෙහි හබ්බාහබ්බපුග්ගලපරිවජ්ජනං කරොති. “භුජිස්සොසි අණණොසි”තිආදීහි පුබ්බෙ හත්ථච්ඡින්නාධිකාරෙ වුත්තඅත්ථවිකප්පෙසු දුතියං විකප්පං උපට්ඨිහෙති. තත්ථ “අණණොසි භුජිස්සොසි”ති අනුක්කමෙන අවත්වා උප්පට්ඨාටියා වචනෙන භුජිස්සො හොති, න ච රඤ්ඤො හත්තවෙතනවසෙන හටො. රාජාධිනත්තා පන සො රාජහට්ඨකං හජතීති තබ්බිපක්ඛහාවපුච්ඡනත්ථං “නසි රාජහට්ඨො”ති වුත්තං. අඤ්ඤො පඤ්චහි ආබාධෙහි ථුට්ඨානං ගහණෙනෙව සබ්බෙසං ගහණෙ සිද්ධෙ ඉතරෙ න වත්තබ්බො. අථ වත්තබ්බො, සබ්බෙපි වත්තබ්බො සිද්ධං.

වත්තාරොනිස්සයාදිකථාවණ්ණනා

128-9. “තාවදෙව ඡායා මෙතබ්බො”තිආදි “හික්ඛුනං පාදෙ වන්දාපෙත්වා”ති වචනතො ථෙරාථෙරහාවජානනත්ථං වුත්තං. “විරෙන අගමාසි”ති කිර පොරාණපාඨො, චිරං අකාසිති වත්ථි.

130. අනාපත්ති සම්මොගෙ සංවාසෙති උක්ඛිත්තකෙන සද්ධිං සම්මොගසංවාසපච්චයා පාවිත්තියාපත්ති පඤ්ඤත්තා, තතො අනාපත්තීති අත්ථො. කථං පඤ්ඤායතීති? සංවාසග්ගහණෙ. අලජ්ජිනා සද්ධිං

සම්භොගපච්චයා ආපජ්ජිතබ්බං දුක්ඛං පන ආපජ්ජති එව, න සංවාසපච්චයා. න හි අලජ්ජිනා සද්ධිං සංවාසො පටික්ඛිත්තො. සංවාසො පනෙත්ථ සහසෙය්‍යාජ්ජභොතකෙ ආවාසෙ සහවාසො, න “පාරාජිකො භොති අසංවාසො”ති එත්ථ චුත්තසංවාසො. අයං සංවාසො උක්ඛිත්තකෙන සද්ධිං න වට්ටති. අලජ්ජිනා සද්ධිං එකච්චො වට්ටති. ධම්මසම්භොගවිනිමුත්තොචෙතරො. ඉදං පන “උක්ඛිත්තකො විබ්භමි”ති ආදිසුත්තං. ඉමස්මිං.

උපසම්පාදෙනබ්බානුපසම්පාදෙනබ්බදීපනසාමඤ්ඤතො චුත්තං. කිඤ්ච භියොයා පටිපත්තික්කමතොව ආපත්තිතො සුද්ධි භොති, න විබ්භමෙන, තස්මා උපසම්පන්නො භික්ඛු අන්තමසො දුබ්භාසිතමපි ආපජ්ජිත්වා අපරභාගෙ විබ්භමිත්වා ආගතො උපසම්පජ්ජති, තං ආපත්තිං දෙසෙත්වා ච සුජ්ඣති, න අඤ්ඤාති උපසම්පන්නස්ස සුද්ධික්කමදස්සනත්ථං. අසාධාරණාපත්තියා අදස්සනපච්චයා උක්ඛිත්තකස්ස ලිඬගපරිවත්තනෙන ආපත්තිතො චුට්ඨිතස්ස පුන චෙ පකතිලිඬගමෙචුජ්ජජ්ජති, නානාසංවාසකතාව, විබ්භමිත්වා ආගතෙපි යථාචුත්තනයෙනෙව උපසම්පාදෙත්වා න චුට්ඨිතත්තාති චෙ? න ලිඬගන්තරපාතුභාවා. න විබ්භමෙන කම්මාසුජ්ඣනතො. න කම්මාසුජ්ඣනෙ පුන උපසම්පදාකම්මවිපත්තිජ්ජසඬගතො. න ච කම්මවිපත්ති, න ච කම්මපටිජ්ජස්සද්ධි. විබ්භමෙන ච අනුපසම්පන්නො නානාසංවාසකභාවෙන කම්මං කොපෙති ධම්මිස්සරෙන ආභවිව භාසිතත්තා. තෙනෙව “පස්සිස්සසී”ති අනාගතවචනං කතං. තාදිසො පන ගහට්ඨො නික්ඛිත්තවත්තපාරිවාසිකො විය පකතත්තභූමියං විබ්භමාදිනා අනුපසම්පන්නපකතියංයෙව තිට්ඨතීති ඉමස්ස සබ්බස්සපි අත්ථවිකජ්ජස්ස දස්සනත්ථමිදං චුත්තන්ති චෙදිතබ්බං. පුබ්බෙ චුත්තජ්ජකාරො පන පරිවත්තිතලිඬගො හුත්වා පුන පකතිලිඬගෙ යීතඋක්ඛිත්තකො පුන පුච්ඡිතබ්බො “පස්සසී”ති. “ආම පස්සාමි”ති වදන්තො ඔසාරෙතබ්බො. “දෙසෙහි”ති න වත්තබ්බො ලිඬගපරිවත්තනෙන චුට්ඨිතත්තා. තජ්ජටිකම්මො උක්ඛිත්තකො පුච්ඡිතබ්බො “පටිකම්මං කිං තෙ කත”න්ති, “ආම කත”න්ති වදන්තො ඔසාරෙතබ්බො. “කත්තබ්බං මෙ පටිකම්මං න භොතී”ති වදන්තො න ඔසාරෙතබ්බොති එකෙ. අසාධාරණාපත්තිමහි ඉදං විධානං, න සාධාරණාය. තත්ථ උක්ඛිත්තකො ලිඬගපරිවත්තනෙනෙව පටිජ්ජස්සද්ධකම්මොති එකෙ. විචාරෙත්වා යුත්තතරං.

ගහෙනබ්බන්ති ආවරියො. අනුගණ්ඨීපදෙ පන “අලජ්ජිපරිභොගො සහත්ථදානාදිවසෙන පරිච්ඡන්දිතබ්බො, ‘සාරණියධම්මපුරකාදයො දස්සෙත්වා අලජ්ජිස්ස සහත්ථා දාතුං වට්ටතී’ති වදන්තානං වාදො පටිසෙධෙනබ්බො. කථං? උක්ඛිත්තකස්ස සහත්ථා දාතුං න වට්ටතීති විනිච්ඡයානුසාරෙන. දාපෙතුං පන වට්ටනෙවාති ව. කිඤ්චාපි අලජ්ජිපරිභොගවසෙන දුක්කථං, අථ බො අයං අලජ්ජී න භොති, තස්මා සබ්බාකාරෙන නිරාපත්තිතං සන්ධාය ‘අනාපත්ති සම්භොගෙ සංවාසෙ’ති වුත්තං. කථං පඤ්ඤායතීති? විඤ්ඤෙයොයා අත්ථතො උච්ඡුරසකසටානං සත්තාහකාලිකයාවජීවිකත්තා ‘වට්ටති විකාලෙ උච්ඡුං බාදිතු’න්ති සඤ්ඤං උප්පාදෙත්වා තං බාදිත්වා තප්පච්චයා පාවිත්තියං න පස්සති, වට්ටතීති තථාසඤ්ඤිතාය. යො වා පන ආපත්තිං ආපන්නභාවං පටිජානිත්වා ‘න පටිකරොමී’ති අභිනිවිසති, ඉමෙ ද්වෙ –

‘සඤ්චිච්ච ආපත්තිං ආපජ්ජති, ආපත්තිං පරිගුහති;

අගතිගමනඤ්ච ගච්ඡති, එදිසො වුච්චති අලජ්ජීපුග්ගලො’ති. (පරි. 359) –

වුත්තලක්ඛණෙ අපතනතො අලජ්ජිතො න භොන්ති, තස්මා ‘යො ආපත්තිදෙසනපටිකම්මානි න කරොති, තෙන සද්ධිං සම්භොගාදිකරණෙ අනාපත්ති’ති විසෙසෙත්වා වුත්තවචනෙන, ඉතරෙනපි සද්ධිං කිඤ්චාපි රුපියසංවොහාරො න භොති, අථ බො කයවික්කයෙන ආපත්ති භොතියෙවාති නයො දින්නො භොති, පඤ්චහි සද්ධිං සබ්බථාපි අනාපත්තිති නයො ව. එවං සාපත්තිට්ඨානෙසු විසෙසෙත්වා ව වචනතො ඉධ තථා අවුත්තත්තා තෙන සහ අලජ්ජිපරිභොගො නත්ථි. හජාපියමානො පන අලජ්ජිපක්ඛං හජතීති ඉමිනාපි උපායෙන සබ්බත්ථ තං තං සංසන්දිත්වා අත්ථො පරියෙසිතබ්බොති අපරෙ. ආවරියා පන එවං න වදන්ති”ති වුත්තං. “සවාහං න පස්සිස්සාමිති වදති, න පබ්බාජෙතබ්බො”ති වුත්තත්තා පුබ්බෙ ආපන්නාපත්තියො උප්පබ්බජිතස්සාපි න පටිප්පස්සම්භන්තීති සිද්ධං, තෙනෙව ආවරියා ආපත්තිං දෙසාපෙත්වා ව සික්ඛාපච්චක්ඛානං කාරාපෙන්තීති ව අනාපත්ති සම්භොගෙ සංවාසෙති ඉදං පුබ්බෙ ආපන්නං සන්තිං එව ආපත්තිං න පස්සතීති ආසඬ්ඛිතබ්බො. සා පටිප්පස්සද්ධාති ඤාපනත්ථං වුත්තන්ති ව එකෙ. “පස්සිස්සසී”ති ගහට්ඨත්තා දෙසෙතුං න වට්ටතීති අනාගතවසෙන වුත්තං. “උපසම්පාදෙත්වා පස්සිස්සසී”ති පරිවාසාදිනා කත්තබ්බස්ස අත්ථිභාවෙන “පස්සසී”ති අවත්වා

අනාගතවසෙන වුත්තං, ඔසාරෙත්වාති අබ්භානවසෙන. තත්ථ පුන කාතබ්බස්ස අභාවා “පස්සසී”ති වුත්තං. ඉදං සබ්බං සබ්බත්ථ පටිජානනං සන්ධාය වුත්තං. එකත්‍රාපි පුන න පටිජානාති, එතෙන සහ තස්සා ආපත්තියා අනුරූපෙන සංවාසො න කාතබ්බො, අලජ්ජිභාවෙනාති වුත්තං හොති. දිට්ඨියාතිආදීසු ඔසාරණං නාම සමානකම්මාදිනා කරණන්ති අත්ථො. අනාපත්ති සම්භොගෙති උක්ඛිත්තකෙන සම්භොගෙ අනාපත්ති. කස්මා? උක්ඛිත්තකකම්මස්ස ගහට්ඨභාවෙන පටිප්පස්සද්ධත්තා, තෙනෙව “අලබ්භමානාය සාමග්ගියා”ති වුත්තං. ඉදානි භික්ඛුභාවෙ කත්තබ්බතොති කෙවි. ද්වීසුපි වාරෙසු කම්මපටිප්පස්සද්ධිවිධානං තෙයෙව ජානන්ති, තස්මා සබ්බවාරෙසු යුත්තමයුත්තඤ්ච සුට්ඨ සල්ලක්ඛෙත්වා කථෙතබ්බං.

යො බන්ධකං පබ්බජ්ජනාමධෙයාං,
නානානයං සාසනමූලභූතං;
ඤ්ඤත්වා පකාසෙති පරස්ස සම්මා,
තස්සාධිපච්චං මුනිසාසනස්මිත්ති.

මහාබන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. උපොසඨක්ඛන්ධකවණ්ණනා

සන්නිපාතානුජානනාදිකථාවණ්ණනා

132-3. තෙන සමයෙනාති අත්තනො ඔවාදපාතිමොක්ඛුද්දෙසෙ ධුරං නික්ඛිපිත්වා භික්ඛුනංයෙව විසුං උපොසඨකරණං අනුජානිත්වා යීතසමයෙන. කො පන සොති? මජ්ඣිමබ්බොදියං පාතිමොක්ඛුද්දෙසප්පභොතකසික්ඛාපදානං පරිනිට්ඨානකාලො. තෙනෙවාහ “තානි නෙසං පාතිමොක්ඛුද්දෙසං අනුජානෙය්‍ය”න්ති. “එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, උද්දිසිතබ්බ”න්ති නිදානුද්දෙසං පඤ්ඤාපෙතුකාමතාය ච සික්ඛාපදානං උද්දෙසපරිච්ඡෙදනිදස්සනත්ථඤ්ච චුත්තං. අඤ්ඤථා “එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, ඉමං සික්ඛාපදං උද්දිසෙය්‍යථා”ති සබ්බසික්ඛාපදානං උද්දිසිතබ්බක්කමස්ස දස්සිතත්තා ඉදානි “එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, උද්දිසිතබ්බ”න්ති ඉදං නිරත්ථකං ආපජ්ජති, ඉදඤ්ච සබ්බසඬ්ඝුපොසඨං සන්ධාය චුත්තං.

134. “යංනුත අය්‍යාපි...පෙ.... සන්නිපතෙය්‍ය”න්ති බහුනං අධිකාරජපවත්ති. තත්‍රාපි විනයං ආගම්ම චුත්තො භික්ඛු සාමී, න කෙවලං සඬ්ඝත්ථෙරොති දස්සනත්ථං, සඬ්ඝස්ස ගාරවයුත්තවචනාරහතාදස්සනත්ථඤ්ච “සුඤ්ඤා මෙ, හන්තෙ”ති ආහ. තත්ථ සයං වෙ ථෙරො, භික්ඛුං සන්ධාය “ආචුසො”ති වත්තුං යුජ්ජති. කථං පඤ්ඤායති? බුද්ධකාලෙ සඬ්ඝත්ථෙරො අබ්‍යන්තො නාම දුල්ලභො. සබ්බකම්මවාචාය පයොගනිදස්සනෙ ච “සුඤ්ඤා මෙ, හන්තෙ, සඬ්ඝො” ඉච්චෙව හගවා දස්සෙතීති වෙ? එවමෙතං තථා දස්සනතො. සඬ්ඝං උපාදාය සඬ්ඝත්ථෙරොනාපි “සුඤ්ඤා මෙ, හන්තෙ, සඬ්ඝො”ති වත්තබ්බං, භික්ඛුං උපාදාය “ආචුසො”ති මහාකස්සපස්ස කම්මවාචාය පයොගදස්සනතො, පාරිසුද්ධිඋපොසථෙ ච ථෙරෙන භික්ඛුනා “පරිසුද්ධො අහං, ආචුසො”ති පයොගදස්සනතො ච. “යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ල”න්ති පරතො පඤ්ඤාපෙතබ්බෙ උපොසඨකරණන්තරායෙ සන්ධායාහ. උපොසඨස්ස බහුවිධත්තා

සරුපතො වත්තුං “පාතිමොක්ඛං උද්දිසෙය්‍යා”ති ආහ. එත්තාවතා ඤත්තිං නිට්ඨපෙසි. ඤත්තිදුතියකම්මතො එව හි උපොසථකම්මං. න, තතියානුස්සාවනසම්භවතොති චෙ? න, අඤ්ඤෙහි ඤත්තිවතුත්ථකම්මෙහි අසදිසත්තා. න හි එත්ථ වතුක්ඛන්තුං “සුඤ්ඤා මෙ”ති ආරහියතීති. අඤ්ඤෙහි ඤත්තිදුතියෙහි අසදිසත්තා ඤත්තිදුතියමිපි මාභොතුති චෙ? න, ඤත්තිදුතියකම්මස්ස අඤ්ඤාපි කත්තඛිබ්බතො. තථා හි ඤත්තිදුතියකම්මං එකච්චං අපලොකනවසෙනපි කාතුං වට්ටති, න අඤ්ඤං අඤ්ඤාපි කාතුං වට්ටති. කථං පඤ්ඤායතීති? ඉදමෙව උපොසථකම්මං ඤාපකං.

“කිං සඤ්ඤාසං පුබ්බකිච්ච”න්ති ඉදං න ඤත්ති නිට්ඨපෙත්වා වත්තඛිබ්බං, තඤ්ඤි ඤත්තිතො පුරෙතරමෙව කරියතීති. තස්මා “සුඤ්ඤා මෙ, හන්තෙ, සඤ්ඤා, කිං සඤ්ඤාසං පුබ්බකිච්චං, යදි සඤ්ඤාසං”ති වත්තඛිබ්බං සියාති? තථාපි න වත්තඛිබ්බං, න හි තං ඤත්තියා අන්තොකරියතීති. යදි එවං සබ්බත්ථ න වත්තඛිබ්බං පයොජනාභාවාති චෙ? න, යථාගතට්ඨානෙයෙව වත්තඛිබ්බතො, පරපදාපෙක්ඛතායාති චුත්තං හොති. ඉදං පුබ්බකිච්චං අකත්වා උපොසථං කරොන්තො සඤ්ඤා, පුග්ගලො වා යපනක්ඛෙත්තාතික්කමෙ ආපජ්ජති. න හි තස්මිං ඛෙත්තෙ අතික්කන්තෙ සම්මජ්ජනාසනොදකපදිපකරණෙ ආපත්තිමොක්ඛො හොති. උපොසථකම්මතො පුබ්බෙ කත්තඛිබ්බකිච්චාකරණපච්චයත්තා තස්සා ආපත්තියා, න සා කම්මපරියොසානාපෙක්ඛා එත්ථාගතසම්පජානමුසාවාදාපත්ති විය, තස්මා පාතිමොක්ඛවුද්දෙසකො හික්ඛු “පාරිසුද්ධිං ආයස්මන්තො ආරොවෙථා”ති වත්තුකාමො පයමංයෙව පරිසුද්ධාපරිසුද්ධපච්චයං පුබ්බකිච්චං සරාපෙති. තඤ්ඤි කතං පරිසුද්ධපච්චයො හොති, අකතං අපරිසුද්ධපච්චයො, තෙනෙව උභයාපෙක්ඛාධිජ්ජායෙන “කතං න කත”න්ති අවත්වා “කිං සඤ්ඤාසං පුබ්බකිච්ච” මිච්චෙවාහ. තත්ථ අකතපක්ඛෙ තාව පාරිසුද්ධිආරොවනක්කමනිදස්සනත්ථං පරතො “යස්ස සියා ආපත්ති, සො ආවි කරෙය්‍යා”ති ව, කතපක්ඛෙ “අසත්තියා ආපත්තියා තුණ්හි භවිතඛිබ්බ”න්ති ව වක්ඛති.

පාරිසුද්ධිං ආයස්මන්තො ආරොවෙථ. කිංකාරණා? යස්මා පාතිමොක්ඛං උද්දිසිස්සාමි. එත්ථ ව “උද්දිසාමි”ති වත්තමානකාලං අපරාමසිත්වා “උද්දිසිස්සාමි”ති අනාගතකාලපරාමසනෙන ය්වායං “දානි නෙසං පාතිමොක්ඛුද්දෙසං අනුපානෙය්‍ය”න්ති (මහාව. 150) එත්ථ චුත්තපාතිමොක්ඛුද්දෙසො, තං සන්ධාය “පාතිමොක්ඛං උද්දිසිස්සාමි”ති චුත්තන්ති එකෙ. යස්මා “පඤ්චිමෙ, භික්ඛවෙ, පාතිමොක්ඛුද්දෙසා”ති චුත්තං, තස්මා වත්තමානස්ස නිදානුද්දෙසසංඛිතස්ස පාතිමොක්ඛස්ස යදෙනං අන්තෙ “කච්චිත්ථ පරිසුද්ධා”තිආදිකං යාවතනියානුස්සාවනං, තස්සෙව ආපත්තිබ්බත්තත්තා, අවයවෙපි අවයවීවොහාරසම්භවතො ව ඉධ ආපත්තිබ්බත්තමෙව සන්ධාය “පාතිමොක්ඛං උද්දිසිස්සාමි”ති චුත්තං. එවඤ්ච චුත්තෙ යස්මා පරතො ආපත්තිබ්බත්තං ආගමිස්සති, තස්මා ආපත්තිභීරුකා තුම්භෙ සබ්බෙව පඨමමෙව පාරිසුද්ධිං ආරොවෙථාති අයමත්ථො සම්භවති. වත්තමානකාලවසෙන චුත්තෙ “පාරිසුද්ධිං ආයස්මන්තො ආරොවෙථා”ති වචනමෙව න සම්භවති තදාරොවනස්ස පඨමං ඉච්ඡිතබ්බත්තා, පගෙව තස්ස කරුණාභාවෙන “පාතිමොක්ඛං උද්දිසිස්සාමි”ති වචනං. අයං නයො සන්තියා ආපත්තියා ආරොවනෙ යුජ්ජති, න තුණ්හිභාවෙ, අකම්මපරියොසානා තුණ්හිභාවජ්ජත්තිතො, එවං සන්තෙපි තස්මිං යුජ්ජතෙව. පාතිමොක්ඛුද්දෙසකො හි අඤ්ඤමඤ්ඤං ආපත්තිආවිකරණං අකත්වා තුණ්හිභූතෙ භික්ඛු පස්සිත්වා තෙනෙව තුණ්හිභාවෙන ආරොචිතපාරිසුද්ධිකො හුත්වා “සුඤ්ඤාමෙ, හන්තෙ”ති පාතිමොක්ඛුද්දෙසං ආරභී.

එත්ථාහ — පඨමං “සඬ්ඝො උපොසථං කරෙය්‍ය, පාතිමොක්ඛං උද්දිසෙය්‍යා”ති චුත්තත්තා ඉධාපි “සඬ්ඝො උපොසථං කරිස්සති, පාතිමොක්ඛං උද්දිසිස්සති”ති වත්තබ්බං, අථ “පුග්ගලස්ස උද්දෙසා”ති ලක්ඛණත්තා යථාරුතමෙව වත්තබ්බං, තථාපි “උපොසථං කරිස්සාමි, පාතිමොක්ඛං උද්දිසිස්සාමි”ති වත්තබ්බන්ති? න වත්තබ්බං ලක්ඛණවිරොධතො, අනිට්ඨජ්ජසංඛිගතො ව. පුග්ගලස්ස උද්දෙසා එව හි සඬ්ඝස්ස උපොසථො කතො භොති, න පුග්ගලස්ස උපොසථකරණෙන. තඤ්ච සොව කරිස්සති, න සඬ්ඝොති අනිට්ඨජ්ජසංඛිගොව ආපජ්ජති. “සුඤ්ඤාමා”ති චුත්තෙ අවිත්තසාමග්ගිජ්ජසංඛිගයා “සුඤ්ඤාමා”ති චුත්තං. “සුඤ්ඤාමා”ති

වත්තබ්බං. “උද්දිසිස්සාමී”ති වුත්තත්තාති චෙ? න වත්තබ්බං, ආපත්තිබ්බන්තදස්සනාධිප්පායනිරපෙක්ඛනය “සුඤ්ඤාම” ඉච්චෙව වත්තබ්බං. එකපදෙනෙව භිස්ස තදධිප්පායො අතික්කන්තොති. යදි එවං කිමත්ථං තං සබ්බෙනෙව ආරද්ධන්ති චෙ? “උද්දිසිස්සාමී”ති ඉමිනා අසාධාරණවචනෙන ආපන්නස්ස අවිත්තසාමග්ගිප්පසඤ්චාරණත්ථං. සරමානෙනාති ඉමිනා වස්ස සම්පජානමුසාවාදස්ස සවිත්තකතං දස්සෙති. අත්තරාසිකො ධම්මො වුත්තො භගවතාති එවං අකිරියසමුට්ඨානස්සාපි එවං පරිත්තකස්ස ඉමස්ස මුසාවාදස්ස මහාදීනවතං දස්සෙති. විසුද්ධාපෙක්ඛෙනාති සාවසෙසං ආපත්තිං උපාදාය අනාපත්තිභාවසඤ්චාතං අනවසෙසඤ්ච උපාදාය ගිහිභාවසඤ්චාතං විසුද්ධිං ඉච්ඡන්තෙන කස්මා ආවි කාතබ්බා? අත්තරායභාවානුපගමනෙන එසුචිභාරපච්චයත්තා. ඉධ “අප්ප්පොසථො පන්නරසො”ති න වුත්තං පරතො දිවසනියමස්ස කත්තුකාමතාධිප්පායෙන අවුත්තත්තා. එවං පන තෙ භික්ඛු සබ්බදිවසෙසු උද්දිසිංසු.

135. “ආදිමෙත”න්ති සීලපාතිමොක්ඛමෙව වුත්තං, කිඤ්චාපි ගන්ථපාතිමොක්ඛො අධිප්පෙනො. “පඤ්චන්තං වා”ති මාතිකායං වුත්තානං වසෙන වුත්තං. අනප්ඤ්ඤාපන්නො වාති පුග්ගලාධිට්ඨානදෙසනා. පොරාණගණ්ඨිපදෙ පන “උපොසථං කරෙය්‍යා”ති එත්තාවතා ඤාත්ති හොති. යාවතනියානුස්සාවනා නාම ‘යස්ස සියා ආපත්ති’තිආදිවචනත්තයං, අන්තෙ ‘දුතියමපි තතියමපි පුච්ඡාමී’ති ඉදඤ්චාති දුට්ඨං. තත්ථ පයමං ආපත්තිං සරිත්වා නිසින්නස්ස, දුතියං අසරන්නස්ස සාරණත්ථ”න්ති වුත්තං. “වච්ඡිද්ධාචරො”ති පාකට්ඨසෙන උජුකමෙව වුත්තං. කිඤ්චාපි කායවිඤ්ඤත්තියාපි කරියති, කායකම්මාභාවා පන වච්චිඤ්ඤත්තියායෙව ආවි කාතබ්බා. “සඤ්ඤාමප්පෙකො වා”තිආදි ලක්ඛණවචනං කිර. සඤ්ඤාපොසථකරණත්ථං සඤ්ඤාමප්පෙකො චෙ නිසින්නො, තස්මිං සඤ්ඤාමප්පෙකො. ගණුපොසථකරණත්ථඤ්චෙ ගණුමප්පෙකො නිසින්නො, තස්මිං ගණුමප්පෙකො. එකස්සෙව සන්නිකෙ චෙ පාරිසුද්ධිඋපොසථං කත්තුකාමො, තස්මිං එකපුග්ගලෙ ආවි කාතබ්බාති, “එතෙන න කෙවලං සඤ්ඤාමප්පෙකො එවායං මුසාවාදො සම්භවති, අථ ඛො එත්ථ

වුත්තලක්ඛණෙන අසතිපි ‘පාරිසුද්ධිං ආයස්මන්තො ආරොවෙලා’තිආදිවිධානෙ ගණුපොසට්ඨි සාපත්තිකො හුත්වා උපොසඨං කත්තුකාමො අනාරොවෙත්වා තුණ්හීභුතොව කරොති වෙ, සම්පජානමුසාවාදාපත්තිං ආපජ්ජති ඉමස්සත්ථස්ස ආවිකරණතො ලක්ඛණවචනං කිරෙත”න්ති වදන්ති තක්කිකා. අඤ්ඤාපා “ගණමජ්ඣෙව”ති න වුත්තන්ති තෙසං අධිප්පායො. ආරොවනාධිප්පායවසෙන වුත්තන්ති නො තක්කොති ආවරියො. ආරොවෙත්තො හි සඬ්ඝස්ස ආරොවෙමීති අධිප්පායෙන ආවි කරොන්තො සඬ්ඝමජ්ඣෙව ආවි කරොති නාම. අත්තනො උභතොපස්සෙ නිසින්නානං ආරොවෙත්තො ගණමජ්ඣෙව. එකස්සෙවාරොවෙස්සාමි සභාගස්සාති අධිප්පායෙන ආරොවෙත්තො එකපුග්ගලෙ ආරොවෙති නාම. පුබ්බෙ විහත්තපදස්ස පුන විහජනං අත්ථවිසෙසාභාවදීපනත්ථන්ති වෙදිතබ්බං.

136-7. “න, භික්ඛවෙ, දෙවසිකං...පෙ.... දුක්කට්ඨස්සා”ති වත්වා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, උපොසට්ඨි පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතු”න්ති ඉදං අනුපොසට්ඨි එව තං දුක්කට්ඨං, උපොසට්ඨි පන දෙවසිකමිපි වට්ටතීති දීපෙති, තස්මා තෙ භික්ඛු වාතුද්දසියං උද්දිසිත්වාපි පන්තරසියං උද්දිසිංසු, තෙනාහ “සකිං පක්ඛස්සා”ති. තත්ථ පුරිමෙන සාමග්ගීදිවසො උපොසඨදිවසො එවාති දීපෙති. උභයෙන අට්ඨමිං පටික්ඛිපිත්වා දෙවසිකං පටික්ඛෙපස්ස අතිප්පසඬ්ගං නිවාරෙති. කිං වුත්තං හොති? හින්තො වෙ සඬ්ඝො පාටිපදදිවසෙ සමග්ගො හොති, තස්මිං දිවසෙ සාමග්ගීඋපොසඨං කරොන්තො උභයමිපි දුක්කට්ඨං ආපජ්ජන්තො උභයෙන එකීභුතෙන නිවාරිතො හොතීති වුත්තං හොති. අඤ්ඤාපා සාමග්ගීඋපොසට්ඨො න දෙවසිකො. වෙ, අභොරත්තං කාතබ්බො. තස්මිඤ්ච පක්ඛෙ පකතිඋපොසට්ඨො න දෙවසිකො. වෙ, අභොරත්තං කාතබ්බො. තස්මිඤ්ච පක්ඛෙ පකතිඋපොසට්ඨො අනුද්දිට්ඨො. වෙ හොති, සාමග්ගීඋපොසට්ඨො කාතබ්බොති ආපජ්ජති. න අපවාදනයෙන ගහෙතබ්බත්තාති වෙ? න, අනිට්ඨප්පසඬ්ගතො. කිං වුත්තං හොති? සාමග්ගීදිවසෙ සාමග්ගීඋපොසඨං කත්වා පුන තස්මිං පක්ඛෙ

පකතිඋපොසඨදිවසෙ සම්පත්තෙ පකතිඋපොසථො න කාතබ්බොති.
අපවාදොති. අපවාදිතබ්බට්ඨානතො අඤ්ඤත්ථ උස්සග්ගවිධානං නිවාරෙති.

කිත්තාවතා නු බො සාමග්ගීති එත්ථායමධිජ්ජායො – සාමග්ගී නාමෙසා
සභාගානං සන්නිපාතො. සභාගා ව නාම යත්තකා සහධම්මිකා, තෙ සබ්බෙපි
භොන්ති, උදාහු ආවාසසභාගතාය සභාගා නාම භොන්තිති. තත්ථ යදි
සහධම්මිකානං සාමග්ගී සාමග්ගී නාම, සබ්බෙසං පුට්ඨිහත්තානං සාමග්ගී
ඉච්ඡිතබ්බා. අථාවසථවසෙන, එකාවාසසභාගානන්ති චුත්තං භොති. අඤ්ඤථා
එකාවාසෙ සාමග්ගීති ආපජ්ජති. මා නො අගමාසීති අගතො මා භොති.

සීමානුජානනකථාවණ්ණනා

138. එකාවාසගතානං වසෙන සාමග්ගීං පටික්ඛිපිත්වා එකසීමගතානං
වසෙන අනුජානිතුකාමො භගවා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සීමං
සම්මන්තිතු”න්ති ආහ. අථ ආවාසපරිච්ඡෙදං වත්තුකාමො භවෙය්‍ය. එත්තාවතා
එකාවාසො යාවතා එකාසීමා. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සීමං සම්මන්තිතු”න්ති
වදෙය්‍ය. තස්මා න ඉධ අනුඤ්ඤාතබ්ද්ධසීමාවසෙන එකාවාසපරිච්ඡෙදො
භොති, උපචාරසීමාවසෙනෙව භොතීති වෙදිතබ්බං. කථං ජානිතබ්බන්ති වෙ?
පාළිතොව, යථාහ “තෙන බො පන සමයෙන ආයස්මා උපනන්දො
සක්‍යපුත්තො එකො ද්විසු ආවාසෙසු වස්සං වසි...පෙ.... එකාධිජ්ජාය”න්ති
(මහාව. 364). අඤ්ඤථා වස්සවිච්ඡෙදොති අනිට්ඨජ්ජසඬගොව, කථං?
එකාවාසවසෙනෙව වෙ සාමග්ගී, බහුආවාසඅනාවාසෙසු න සම්භවෙය්‍ය. තතො
සො තං ආවාසං ගච්ඡන්තො බහිද්ධා උපොසථං කරොති. “න, භික්ඛවෙ,
තදහුපොසථෙ සභික්ඛුකො අනාවාසො ගන්තබ්බො”තිආදි (මහාව. 181)-
පාළිවිරොධො සතිපි සඬසෙ අනාවාසෙ උපොසථස්ස අකත්තබ්බතො.
අනාවාසෙපි වෙ සාමග්ගී ලබ්භති, “එත්තාවතා සාමග්ගී, යාවතා
එකාවාසො”ති න වත්තබ්බං, තස්මා සබ්බථා පුරිමනයො පච්ඡිමෙනෙව
පටික්ඛිත්තොති කත්වා නානාවාසවසෙනපි සාමග්ගීති වෙදිතබ්බං. “තං කම්මං
කරොමාති වත්වා න අකංසු’තිආදියු විය අනාගතම්පි අපෙක්ඛති, තස්මා
‘කරොමා’ති චුත්තෙ න වට්ටති”ති වදන්ති. “සීමං අසොධෙත්වාපි නිමිත්තං
කිත්තෙතුං වට්ටති”ති ලිඛිතං. හෙට්ඨිමකොට්ඨා අඬඪට්ඨමරතනුබ්බෙධො

හත්ථිප්පමාණො. සචෙ එකො බද්ධො හොති, න කාතඛිබ්බොති එත්ථ “චතුසු දිසාසු චතුත්තං පබ්බතකුටානං හෙට්ඨා පිට්ඨිපාසාණසදිසෙ පාසාණො ධීතත්තා එකාබද්ධභාවෙ සතිපි පථවිතො උද්ධං තෙසං සම්බන්ධෙ අසති හෙට්ඨා පථවිගතසම්බන්ධමත්තෙ අබ්බොහාරිකං කත්වා කිත්තෙතුං වට්ටති. තෙනෙව ‘පිට්ඨිපාසාණො අතිමහත්තොපි පාසාණසඬ්ඛ්‍යමෙව ගච්ඡති’ති වුත්තං. පථවිතො හෙට්ඨා තස්ස මහත්තභාවෙ ගය්හමානො පබ්බතමෙව හොති”ති අනුගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. “චිතිත්වා කතපංසුපුඤ්ජෙ තිණගුම්බරුක්ඛා වෙ ජායන්ති, පබ්බතො හොතිති ධම්මසිරිත්ථෙරො. නෙවාති උපතිස්සත්ථෙරො”ති වුත්තං.

පාසාණොති “සුධාමයපාසාණොපි වට්ටති”ති වදන්ති. විමංසිතබ්බං ඉට්ඨකාය පටික්ඛිත්තත්තා. ද්වත්තිංසපලගුලපිණ්ඩප්පමාණො තුලතාය, න තුලගණනාය. සොපිති බාණුකො විය උට්ඨිතපාසාණො.

චතුපඤ්චරුක්ඛනිමිත්තමත්තමිපිති එකච්චෙසු නිමිත්තසද්දො නත්ථි. එත්ථ තයො වෙ සාරරුක්ඛා හොන්ති, ද්වෙ අසාරරුක්ඛා, සාරරුක්ඛානං බහුත්තං ඉච්ඡිතබ්බං. “සුසානමිපි ඉධ ‘වනමෙවා’ති සඬ්ඛ්‍යං ගච්ඡති සයංජාතත්තා”ති වුත්තං. කෙච්චි පන “චතුසු ද්වෙ අන්තොසාරා වෙ, වට්ටති. අන්තොසාරා අධිකා, සමා වා, වට්ටති. තස්මා බහුසුපි ද්වෙ වෙ අන්තොසාරා අත්ථි, වට්ටති”ති වදන්ති.

පරභාගෙති එත්ථ “එතෙහි බද්ධට්ඨානතො ගතත්තා වට්ටති. තථා දීසමග්ගෙපි ගහිතට්ඨානතො ගතට්ඨානස්ස අඤ්ඤත්තා”ති වදන්ති.

අන්වද්ධමාසන්ති එත්ථ “අනුබද්ධො අද්ධමාසො, අද්ධමාසස්ස වා අනු”ති ලිඛිතං. “අන්තරවාසකො තෙමියතී”ති වුත්තත්තා තත්තකප්පමාණඋදකෙයෙව කාතුං වට්ටතීති කෙච්චි. තෙමියතීති ඉමිනා හෙට්ඨිමකොට්ඨා නදිලක්ඛණං වුත්තං. එවරූපාය නදියා යස්මිං යානෙ චත්තාරො මාසෙ අප්පං වා බහුං වා උදකං අප්පකොත්ථරිත්වා පචත්තති, තස්මිං යානෙ අප්පොදකෙපි යත්වා කාතුං වට්ටතීති එකෙ. “පචත්තනට්ඨානො

නදිනිමිත්ත’න්ති චුත්තත්තා සෙතූතො පරතො තත්තකං උදකං යදි පවත්තති,
නදී ඵලා”ති වදන්ති.

ජාතස්සරාදීසු යීතොදකං ජාතස්සරාදිපදෙසෙන අනන්තරිකම්පි නිමිත්තං
කාතුං වට්ටති නදිපාරසීමාය නිමිත්තං විය. සචෙ සො පදෙසො කාලන්තරෙන
ගාමබෙත්තභාවං පාපුණාති, තත්ථ අඤ්ඤං සීමං සම්මන්තිතුං වට්ටති.
උක්ඛෙපිමන්ති උද්ධරිත්වා ගහෙනබ්බකං.

අබද්ධසීමවිහාරානං සීමාය උපචාරං යපෙත්වාති “ආයතිං
සම්මන්තිතබ්බාය ඔකාසං යපෙත්වා”ති ලිඛිතං. අන්තොනිමිත්තගතෙහි
පනාති “ඵකස්ස උපධිසං අන්තොකත්තුකාමතාය සති සබ්බෙසං ආගමනෙ
පයොජනං නත්ථීති කත්වා ‘අන්තොනිමිත්තගතෙහි’ති චුත්තං, තඤ්ච
සාමිච්චසෙනා”ති වදන්ති. අනාගමනම්පි වට්ටතීති “සීමාය අබද්ධත්තා වග්ගං
නාම න භොති”ති ලිඛිතං. “අඤ්ඤස්මිං ගාමබෙත්තෙ යත්වා
නිමිත්තකිත්තනකාලෙ, සමානසංවාසකසීමාය සම්මන්තනකාලෙ ච
ආගමනපයොජනං නත්ථී”ති චුත්තං. හෙරිසඤ්ඤං වාති
“සම්මන්තනපරියොසානං කරොමාති වත්වා”ති ලිඛිතං, තෙන තාදියෙ කාලෙ
තං කප්පතීති සිද්ධං භොති. කිං ඉමිනා? සුඛකරණත්ථන්ති
මහාජනසන්තිපාතනපරිස්සමං අකත්වා අප්පතරෙහි සුඛකරණත්ථං. යදි
මහාසීමාබන්ධනකාලෙ අන්තරායො භොති, තත්තකෙනපි සුඛවිහාරොති
දස්සනත්ථං “පයම්”න්ති චුත්තත්ති ඵකෙ. තතො ඔරං න වට්ටතීති කථං
පඤ්ඤායතීති? විසතිවග්ගකරණීයපරමත්තා සධ්දසකම්මස්ස. කම්මාරහෙන
සද්ධිං ඵකවිසති හික්ඛු වෙ ගණ්හාති, වට්ටති. තත්තකප්පමාණං
සුඛනිසප්පවසෙන වෙදිතබ්බං. තමෙව නිමිත්තං අඤ්ඤෙපි කිත්තෙත්වා සචෙ
බන්ධන්ති, වට්ටතීති ඵකෙ.

“ඵවං බද්ධාසු පන...පෙ.... සීමන්තරිකා හි ගාමබෙත්තං හපතී”ති න
ආවාසවසෙන සාමග්ගීපරිච්ඡෙදො, කිත්තු සීමාවසෙනෙවාති දස්සනත්ථං
චුත්තං. “නිමිත්තුපගපාසාණෙ යපෙත්වා”ති සඤ්චාරිමනිමිත්තස්ස තප්පරතො
චුත්තං. ඉතො පට්ඨාය ගණ්ඨිපදක්කමො භොති — න සක්ඛිස්සන්තීති තෙ
අවිජ්ජවාසං අසල්ලක්ඛෙත්වා “සමානසංවාසකමෙව සමුහනිස්සාමා”ති

වායාමන්තා සමුහනිතුං න සක්ඛිස්සන්ති. “එකරතනප්පමාණා”ති සුචිඤ්ඤායාන්තරා හොතිති කත්වා වුත්තං. එකභිගුලමත්තමිපි වට්ටතෙව. ඛණ්ඩසීමතො පටියාය ඛන්ධනං ආවිණ්ණං. ආවිණ්ණකරණෙන විගතසම්මොහො හොතිති. කුටිගෙහෙනි කුටිසරෙ භූමිසරෙ. උදුක්ඛලංවාති භූමිඋදුක්ඛලං විය බුද්දකාවාටං. “පමුඛෙ”ති භූමිකුටිං සන්ධාය වුත්තන්ති එකෙ. හෙට්ඨා න ඔතරතීති භිත්තිතො ඔරං නිමිත්තානි යපෙත්වා කිත්තිතත්තා හෙට්ඨා ආකාසෙ න ඔතරති, උපරි කතෙ පාසාදෙති අත්ථො. භිත්තිලග්ගෙනි භිත්තිනිස්සිතකෙ. ඉමෙ කිර භිත්තිලග්ගාපි “එකාඛද්ධා”ති න වුව්චන්ති. සබ්බො පාසාදො සීමට්ඨො හොතිති එකාඛද්ධො වා හොතු, මා වා. තාලමූලකපබ්බතො නාම අනුපුබ්බෙන තනුකො. ආකාසපබ්භාරන්ති අපරික්ඛෙපපබ්භාරං. සුසිරපාසාණො නාම ලෙණං හොති. අන්තොලෙණන්ති පබ්බතස්ස අන්තොලෙණං. ද්වාරං පන සන්ධාය පරතො “ඔරතො”ති වුත්තං, සබ්බථාපි සීමතො ඛනිලෙණෙන ඔතරතීති අධිප්පායො.

මහාසීමං සොධෙත්වාති සීමට්ඨං දුරගතමිපි සීමගතං සීමසම්ඛන්ධංව, තස්මා තං අනාමසිත්වා යාතඛ්ඛන්ති අධිප්පායො. යදි එවං “තන්තිස්සිතකං අපනෙත්වා කම්මං කාතුං වට්ටති”ති වත්තඛ්ඛං. මහාඅට්ඨකථායමිපි “සීමං සොධෙත්වා කාතඛ්ඛ”න්ති එත්තකමෙව වුත්තං. මහාපෙරාපි “සොධෙතඛ්ඛ”මිච්චෙව වදන්තිති එකෙ. “මහාසීමං සොධෙත්වා වා කම්මං කාතඛ්ඛ”න්ති ව පායො අත්ථී. “වුත්තනායෙනෙවා”ති ව පරතො වක්ඛති, තස්මා සාධාරණපායොව සුන්දරොති එකෙ. පුරිමනායෙපීති ඛණ්ඩසීමාය උට්ඨහිත්වා මහාසීමාය ඔතතෙපීති අත්ථො. උක්ඛිපාපෙත්වා කාතුං න වට්ටති. කස්මා? අන්තො ධීතත්තා. රුක්ඛස්ස හෙට්ඨා පථවිගතං මූලං ඛණ්ඩසීමාව හොති, අබ්බොහාරිකං වාති අපරෙ. “මජ්ඣෙ පන ඡින්නෙ මහාසීමාය ධීතමූලං මහාසීමමෙව භජති, ඛණ්ඩසීමාය ධීතං ඛණ්ඩසීමමෙව භජති තදායත්තපථවිරසාදීහි අනුග්ගහිතත්තා”ති වුත්තං. “සීමාය පච්ඡා උට්ඨිතරුක්ඛෙ නිසීදිත්වා කම්මං කාතුං වට්ටති පච්ඡාසීමායං කතගෙහෙ වියා”ති වත්වා “ඛන්ධනකාලෙ ධීතරුක්ඛෙ නිසීදිත්වා කාතුං න වට්ටති උපරිසීමාය අගමනතො”ති කාරණං වදන්ති. එවං සති ඛන්ධනකාලෙ පුන ආරොහණං නාම නත්ථී, ඛන්ධිතකාලෙ එව ආරුහතීති ආපජ්ජති. පච්ඡා

උට්ඨිතරුක්කො පන තප්පට්ඨිකත්තා සීමසඤ්ඤාමෙව ගතො, එවං පුබ්බො උට්ඨිතරුක්කොපිති ගහෙතඛිං. “යං කිඤ්චිපි”ති වචනතො තිණාදිපි සඤ්ඤාමිති. මහාථෙරාපි තිණං සොධෙත්වා ව කරොන්තිති.

140. යස්මා මජ්ඣිමනො කොණං හොති, තස්මා “කොණතො කොණ”න්ති වුත්තං. “ආපත්තිඤ්ච ආපජ්ජති අවිත්තකත්තා”ති වදන්ති. පාරයතීති අජ්ඣොත්ථරති. කා සා? සීමා. “යා සබ්බන්තිමෙන...පෙ.... වහතී”ති තතො හෙට්ඨිමා නාවාසඤ්ඤාං න ගච්ඡතීති කත්වා වුත්තන්ති එකෙ, තං න යුත්තං දුතියපාරාජිකෙ නාවට්ඨිගණ්ඩාධිකාරෙ තස්සාපි අධිප්පෙතත්තා. මජ්ඣිමපුරිසස්ස භාරජ්ජමාණෙන වුත්තන්ති එකෙ. භික්ඛුනීනම්පි නදීපාරසීමාසම්භවතො තාසං “එකා වා නදීපාරං ගච්ඡෙය්‍යා”ති වුත්තදොසපරිහරණත්ථන්ති ආචරියස්ස තක්කො. උභයත්ථාපි ධුව-සද්දො ගහිතො. තෙන උපොසථන්තරාය පරිහරණත්ථං උපොසථදිවසො නියමතොව වුත්තො. එත්ථ ව නාවා නාම පමාණයුත්තා සබ්බසාධාරණා ථම්මනාවා අධිප්පෙතා, න කුල්ලනාවාති නො තක්කොති ආචරියො. රුක්ඛං ඡින්නිවා කතොති අත්ථො. සචෙ එකං ගාමධෙත්තං, සබ්බන්තිමිත්තානං අන්තො ධීතෙ භික්ඛු හත්ථපාසගතෙ කත්වා සම්මන්ත්තිතඛිං. නානාගාමධෙත්තං චෙ, අනාගමනම්පි වට්ඨති. උභයතීරෙ නිමිත්තකිත්තනමත්තෙන දීපකො සඤ්ඤාමිති න හොති, තස්මා දීපකෙ නිමිත්තාති කිත්තෙතඛිංතොව. “නදියා හෙට්ඨා නිසින්තභික්ඛු කම්මං කොපෙති. උපරියෙව හි නදී හොති”ති වදන්ති.

සීමානුජානනකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උපොසථාගාරාදිකථාවණ්ණනා

141. “යං සඤ්ඤා ආකඤ්ඤා විහාරං වා...පෙ.... ගුහං වා”ති වචනතො න කෙවලං පථවියංයෙව, විහාරාදීනං උපරිපි සීමා අනුඤ්ඤාතො හොති උපොසථකම්මපධානත්තාති සිද්ධං. තප්පධානා සීමාති කථං පඤ්ඤායතීති චෙ? තදධිකාරානුඤ්ඤාතත්තා, සම්මුතිං “සමානසංවාසා”ති එත්තාවතා සිද්ධො විසුං “එකුපොසථා”ති වචනතො

ව. “උපොසථං යපෙත්වා සෙසකම්මානි සමානසංවාසා නාමා”ති ලිඛිතං.
 “එකං සමුහනිත්වා”ති පාළිපාඨො.

142. කතොවස්සාති එකසීමාය සමග්ගෙ සන්ධාය වුත්තං. අඤ්ඤාථා නානාසීමායං ධීතානං සවනං පමාණං, එකසීමායපි හත්ථපාසං මුඤ්චිත්වා ධීතානං වා සවනමෙව පමාණන්ති අනිට්ඨං ආපජ්ජති. තත්ථ සම්මතාය වා අසම්මතාය වාති උපොසථාගාරසම්මුතියා, න සීමාසම්මුතියා. කථං පඤ්ඤායතීති? අධිකාරතො, පරතො ඡන්දදානපඤ්ඤත්තීතො, පාරිසුද්ධිදානපඤ්ඤත්තීතො ව. තත්ථ පුරිමං කාරණං පුරිමං අනිට්ඨං නිවාරෙති, පච්ඡිමං පච්ඡිමන්ති වෙදිතබ්බං. උපොසථමුඛන්ති උපොසථට්ඨානං. “උපොසථමුඛස්සාති උපොසථාගාරට්ඨානස්සා”ති ලිඛිතං. යානි කානිචි නිමිත්තානි කිත්තෙතුං වට්ටෙතීති ඉදං කථං පඤ්ඤායතීති? “පයමං නිමිත්තා කිත්තෙතබ්බා නිමිත්තෙ කිත්තෙත්වා”ති එත්තකමෙව වුත්තත්තා. පයමං වුත්තත්තා න වුච්චන්තීති වෙ? තං පන අකාරණං, න හි බුද්ධානං දෙසනාය ආලසියං අත්ථී. සීමාසමුහනනකාලෙ උපොසථාගාරං සමුහනිත්වාච සීමාසමුහනනං ඉජ්ඣතිති එකෙ. තං අයුත්තං අබද්ධාය සීමාය උපොසථාගාරසම්මුතිසිද්ධිතොති නො තක්කොති ආචරියො. උපොසථමුඛන්ති උපොසථාගාරස්ස මුඛන්ති ආචරියා. උපොසථමුඛස්ස නිමිත්තකිත්තනා සීමාය වුත්තනයෙන කාතබ්බා. එකෙනාපි කිත්තෙතුං වට්ටෙතීති එකෙ. “පාසාදො වා හොතු, මණ්ඩපාදීසු වා අඤ්ඤතරො. කම්මවාචාය පන ‘උපොසථමුඛ’ථිච්චෙව වත්තබ්බ”න්ති වදන්ති. “පොරාණකො ආවාසො නාම මූලාවාසො”ති ලිඛිතං. වදති සට්ඨන්තා ඉති හි ලක්ඛණං.

අවිජ්ජවාසසීමානුජානනකථාවණ්ණනා

143-4. “මනම්හි වුළ්හො”ති වා පාඨො. තත්ථ මනම්හි වුළ්හොති මනං වුළ්හො අම්හිති අත්ථො. යපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමුපචාරඤ්චාති අන්තරසරසඛිබාතං ගාමඤ්ච ගාමුපචාරඤ්ච යපෙත්වා. කෙචි “පරික්ඛිත්තං ගාමං සන්ධාය ‘ගාම’න්ති වුත්තං, අපරික්ඛිත්තං සන්ධාය ‘ගාමුපචාර’න්ති වදන්ති, තං පන අට්ඨකථාය විරුජ්ඣති. තස්මා නිවෙසනරච්ඡාදයො සන්ධාය

ගාමං, පරික්ඛෙපාරහට්ඨානානි සන්ධාය “ගාමුපචාර” න්ති ව චුත්තං. එත්ථ පන අනෙකධා පටන්ති. කිං තෙන, පාළිඤ්ච අට්ඨකථඤ්ච සුට්ඨ උපපරික්ඛිත්වා යථා සමෙන්නි, තථා ගහෙතබ්බං. භික්ඛූනං පුරිමකම්මවාචා න වට්ටනීති ගාමගාමුපචාරෙ අන්තොකත්වා සමානසංවාසකසීමාය සම්මතාය උපරි අවිජ්ජවාසසීමාසම්මුතියං යුජ්ජති. යත්ථ පන කෙවලං අරඤ්ඤංයෙව සම්මතං, තත්ථ කථං න වට්ටනීති. තත්ථ “යපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමුපචාරඤ්ච” නි වචනං න සාත්ථකන්ති චෙ? චූච්චතෙ — එවමෙතං, කින්තු අනුස්සාවනහානිජ්ජසඬගතො තං වචනං වත්තබ්බමෙවාති ඉමිනාව අධිජ්ජායෙන “පුරිමකම්මවාචා න වට්ටනී” නි චුත්තං සියා. එකස්මිං වා අත්ථෙ කම්මවාචාද්වයආභාවතොති චුත්තං. “න භි තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස කම්මෙ ගණපුරකා භොන්ති” නි චුත්තත්තා උභින්නං නානාසංවාසකසඬසානම්පි අයමෙව විධි ආපජ්ජෙය්‍යාති චෙ? නාපජ්ජති පටිග්ගහසන්තිධීනං අනුඤ්ඤාතත්තා, ඔමසනාදිපච්චයා අවිසෙසතො, කම්මපටිජ්ජස්සද්ධිමත්තාපෙක්ඛතාය ව. තස්සාති භික්ඛූනිසඬසස්ස. න කම්මවාචං වග්ගං කරොන්තීති කම්මං න කොපෙන්නීති අත්ථො. එත්ථාති යපෙත්වා ගාමන්ති එත්ථ. “යදි භික්ඛූනං අවිජ්ජවාසසීමා ගාමඤ්ච ගාමුපචාරඤ්ච න ඔතරති, අථ කස්මා ගාමෙ සීමාඛන්ධනකාලෙ අවිජ්ජවාසං සම්මන්තන්තීති චෙ? ආචිණ්ණකප්පෙන, න තතො අඤ්ඤං කඤ්චි අත්ථං අපෙක්ඛිත්වා” නි ලිඛිතං. “අත්ථතො භි සා ඛනිද්ධාපි අඛද්ධා එව භොති” නි චුත්තං. අන්තරගාමෙ ඛද්ධා සමානසංවාසසීමා යස්මා ගාමසඬ්ඛ්‍යං න ගච්ඡති, තස්මාති එකෙ. සොපි සීමාසඬ්ඛ්‍යමෙව ගච්ඡතීති අවිජ්ජවාසසීමාසඬ්ඛ්‍යං ගච්ඡතීති අත්ථො. ඉදං පනෙත්ථ විචාරෙතබ්බං — ගාමං අන්තොකත්වා ඛද්ධාය සීමාය පුන අවිජ්ජවාසසම්මුතියං අරඤ්ඤපදෙසෙ යත්වා අවිජ්ජවාසකම්මවාචා කාතබ්බා, උදාහු ගාමෙ යත්වාති? ගාමෙ යත්වා කතායපි කප්පියභූමියා ඵරතීති. ඛනිසීමෙ ඨිතසම්මතදොසානුලොමත්තා අකප්පියභූමියං යත්වා න කාතබ්බාති නො තක්කො, එස නයො සමුහනනෙපිති ආචරියො. ඛණ්ඩසීමායං යත්වා අවිජ්ජවාසසීමාතිආදීසු මහාසීමා කිර “අවිජ්ජවාසසීමා” නි චුත්තා.

146. “යස්සායස්මතො ඛමති එතිස්සා සීමාය සමානසංවාසාය එකූපොසථාය සමුග්ගාතො, සො තුණ්හස්සා” නි අන්ධකපොත්ථකෙ,

සීහළපොක්ථකෙසු ව කෙසුචි පායො අත්ථී. කෙසුචි “සමුග්ගාතො එතිස්සා සීමායා”ති පයමං ලිඛන්ති, කෙසුචි “එතිස්සා සීමාය සමුග්ගාතො”ති ව.

ගාමසීමාදිකථාවණ්ණනා

147. සා වාති සා පරිච්ඡින්නදිත්වා දින්නගාමසීමා ව ඉතරා ව. සා කතමාති චෙ? “පකතිගාමා”තිආදිලාභ. බද්ධසීමාසදිසායෙව භොන්තිති සා ව භොති ඉතරා ව භොතිති අධිප්පායො, තස්මායෙව “තිච්චරවිජ්ජවාසපරිහාරං ලභති”ති එකවචනං කතං, තං න යුත්තං උභින්නමපි ගාමත්තාති එකෙ. “භොන්ති, න ලභන්ති”ති ව බහුවචනමපි කරොන්තිති. “සා ව ඉතරා වා”ති චුත්තා “මජ්ඣෙ භින්නදිත්වා දින්නගාමසීමා පකතිගාමාදයො අභින්නා”ති ව වදන්ති. “භික්ඛුවසති”ති පායො, “වසන්ති”ති ව ලිඛිතං. “අප්පස්ස ධිතොකාසතො”ති චුත්තත්තා එකවචනමෙව යුත්තං. සබ්බො, භික්ඛවෙ, නදී අසීමාති කතරං සීමං පටික්ඛිපති? බද්ධසීමං, එකාදසවිපත්තිසීමඤ්ඤතරප්පසඨගතොති ආවරියා. සචෙ පයමං සීමාය බද්ධාය පච්ඡා නදිආදයො භොන්ති, පටික්ඛෙපොති පසඨගො ආපජ්ජති, තස්මා අබද්ධසීමමෙව පටික්ඛිපති. යථා සබ්බො ගාමො ගාමසීමා, තථා සබ්බො නදී අසීමා. කිත්තු තස්ස තස්ස භික්ඛුනො උදකුක්ඛෙපසීමාති සීමානානත්තං දස්සෙතිති නො තක්කොති ආවරියො. යං මජ්ඣමස්ස පුරිසස්ස සමන්තා උදකුක්ඛෙපාති පන එතිස්සා නදියා චතුර්වග්ගාදිනං සඨසානං විසුං චතුර්වග්ගකරණියාදිකම්මකරණකාලෙ සීමාපරිච්ඡෙදදස්සනත්ථං චුත්තං. තිච්චරෙන විජ්ජවාසාවිජ්ජවාසපරිච්ඡෙදදස්සනත්ථමපි සත්තඛින්නරසීමාය පරිච්ඡෙදදස්සනං වියාති ආවරියා, තස්මා උදකුක්ඛෙපපරිච්ඡෙදාභාවෙපි අන්තොනදියං කම්මං කාතුං වට්ටතීති සිද්ධං.

අයං පන විසෙසො — තත්ථ නාවාගතො චෙ, නාවායං චුත්තනයෙන. සත්ථගතො චෙ, සත්ථෙ චුත්තනයෙන. සො චෙ අතිරෙකවාතුමාසනිවිටියො, ගාමෙ චුත්තනයෙන තිච්චරාවිජ්ජවාසො වෙදිතබ්බො. තත්ථාපි අයං විසෙසො

— සචෙ සත්ථො උදකුක්ඛෙපස්ස අන්තො හොති, උදකුක්ඛෙපසීමාපමාණන්ති එකෙ. සත්ථොව පමාණන්ති ආවරියා. සචෙ පනෙත්ථ බහු භික්ඛුතිආදිමහි කෙචි අධිට්ඨානුපොසථං, කෙචි ගණුපොසථං, කෙචි සඬ්ඝුපොසථන්ති වත්තුකාමනාය “බහු සඬ්ඝා”ති අවත්වා “භික්ඛු”ති වුත්තං. ඌනකං පන න වට්ටතීති එත්ථ සීමාසම්භෙදසම්භවතොති උපතිස්සත්ථෙරො. යපෙත්තෙ හි ඌනකං න යපෙනබ්බං. “අයපෙතුමපි වට්ටති එවා”ති වුත්තං. ගච්ඡන්තියා පනාති එත්ථ “උදකුක්ඛෙපමනතික්කමිත්වා පරිවත්තමානාය කාතුං වට්ටතී”ති ලිඛිතං. අඤ්ඤිස්සා සීමාය ඤත්තීතිආදි කිං සීමතො කම්මවිපත්තිභයා වුත්තං, උදාහු පරිසතොති? එකකම්මස්ස නානාසීමාය අසම්භවතො සීමතොති. එකකම්මස්ස නානාසීමට්ඨසඬ්ඝෙන අසම්භවතො පරිසතොතිපි එකෙ. “සවනං භාපෙතී”ති වුත්තදොසප්පසඬ්ඝතොති නො තක්කො. එකිස්සා හි සීමාය එකං කම්මං අනිට්ඨපෙත්තො භාපෙතීති ආවරියො.

බහිනදිතීරෙ ජාතරුක්ඛස්ස අන්තොනදියං පච්චියසාඛාය වාති එත්ථ ව නදිතීරෙ බාණුකං කොට්ටෙත්වාති එත්ථ ව සචෙ පන සෙතු වා සෙතුපාදා වා බහිතීරෙ පතිට්ඨිතාති එත්ථ ව සීමාසොධනං නාම ගාමසීමට්ඨෙය භත්ථපාසානායනං. බණ්ඩසීමාය උට්ඨිතරුක්ඛතො වියොජෙත්වා කාතුං වට්ටති. කස්මා? තීරට්ඨෙය රුක්ඛෙ බද්ධනාවාය ගාමො ආධාරොති. “උභතොභාගෙන ගාමසීමං ඵ්ඨිත්වා ඨිතසෙතු බණ්ඩසීමාමහාසීමායො ඵ්ඨිත්වා ඨිතරුක්ඛෙන උපමෙතබ්බො”ති ව ලිඛිතං. තත්ථ පුරිමනායෙ තාව ඉදං විචාරෙතබ්බං — තාදිසෙ යානෙ කතකම්මං කිං නදියං කතසඬ්ඛං ගච්ඡති, උදාහු ගාමසීමායං, අථ උභයත්ථාති? කිඤ්චෙත්ථ තං චෙ නදියං කතසඬ්ඛං ගච්ඡති, උදකුක්ඛෙපසීමාව සොධෙතබ්බා, න ඉතරා. අථ ගාමසීමායං කතසඬ්ඛං ගච්ඡති, උදකුක්ඛෙපසීමා න සොධෙතබ්බා. යදි උභයත්ථ කතසඬ්ඛං ගච්ඡති, ද්විපු සීමාපු එකකම්මං කාතුං වට්ටතීති අනිට්ඨප්පසඬ්ඝො ආපජ්ජති. තතො “අඤ්ඤිස්සා සීමාය ඤත්ති, අඤ්ඤිස්සා අනුස්සාවනා හොති”ති ඉදඤ්ච “බණ්ඩසීමාමහාසීමට්ඨානං කායසාමග්ගියා කම්මං කාතුං වට්ටතී”ති ඉදඤ්චානිට්ඨං ආපජ්ජතීති? එත්ථ වුච්චතෙ — යථාවුත්තං කම්මං උභයත්ථ කතසඬ්ඛං ගච්ඡති, න ව යථාවුත්තං අනිට්ඨං ආපජ්ජති. කස්මා? “ඤත්තිඅනුස්සාවනානං එකෙකසීමායං පවත්තත්තා, කාරකභික්ඛුනං වා

එකෙකසීමායං ධීතත්තා''ති වදන්ති. උභයත්ථාපි යාතුං සක්කුණෙය්‍යතාය පනතං අකාරණං. එකීභාවං උපගතසීමට්ඨානෙ කතත්තාති ඉදං අවලකාරණං. එකීභාවං උපගතාසු හි ද්විසු නදීගාමසීමාසු කම්මං කාතුං වට්ටතීති ව. සත්තඛහන්තරසීමායං වෙ නදී හොති, සමුද්දො වා, ජාතස්සරො වා. තෙසු ධීතහික්ඛු සත්තඛහන්තරසීමායං ධීතසඬ්ඛං න ගච්ඡති. තත්ථ වෙ නදීආදිලක්ඛණං අප්පත්තො දීපකො, පාසාණො, රුක්ඛො වා හොති, සත්තඛහන්තරසඬ්ඛං ගච්ඡති. මනුස්සෙහි වළඤ්ජනට්ඨානං වෙ තං හොති, ගාමඛෙත්තසඬ්ඛං ගච්ඡති. කතරගාමඛෙත්තං? යතො මනුස්සා සඤ්චරන්ති, සඬ්ඛෙ වෙ සඤ්චරන්ති, විසුං ගාමඛෙත්තසඬ්ඛං ගච්ඡතීති ව ආවරියා.

පච්ඡිමනෙයෙ සචෙ සෙතු නදීලක්ඛණට්ඨානං අචුසිත්වා ධීතො, ගාමසීමාසඬ්ඛං ගච්ඡති. තත්ථ එකො වෙ ගාමො, තං සොධෙත්වා, ද්විසු තීරෙසු සචෙ ද්වෙ, ද්වෙපි ගාමෙ සොධෙත්වා කම්මං කාතඛිඛං. එවඤ්ඤි කතං උභයත්‍ර කතං හොති. ඉමිනා නෙයෙන ද්විසු නදීසු, ජාතස්සරෙසු ව එකකම්මපසිද්ධි වෙදිතඛිඛා. අයං පන නෙයො ඛණ්ඩසීමාමහාසීමානම්පි ලඛිතතෙව. සචෙ සෙතු නදීලක්ඛණට්ඨානං චුසිත්වා ධීතො, උදකුක්ඛෙපසීමාපි සොධෙතඛිඛා.

සීමානමෙව චෙකත්තං, වෙහාසට්ඨං විනා ගතො;

විදිත්වා එකකම්මස්ස, සීමතො ඉදමාදිසෙ.

එකසීමං ද්විසීමං වා, තිසීමං චතුසීමකං;

එකකම්මං සියා තස්ස, කොපො පරිසතො සියාති.

අයං පනෙත්ථ විසෙසො — නදියං කරොන්තානං උදකුක්ඛෙපතො ඛහි රුක්ඛාදිසම්ඛන්ධො අප්පමාණං. ගාමෙ කරොන්තානං නදියං සම්ඛන්ධරුක්ඛස්ස උදකුක්ඛෙපතො ඛහි ධීතහික්ඛු අප්පමාණං, තතො ඔරං පමාණං. ඛද්ධසීමාය සම්ඛන්ධරුක්ඛස්ස ඛද්ධසීමාය ධීතහික්ඛු පමාණන්ති වෙදිතඛිඛං, තෙනෙව චුත්තං “සීමං සොධෙත්වා කම්මං කාතඛිඛ”න්ති. “සචෙ පන සෙතු වා සෙතුපාදා වා ඛහිතීරෙ පතිට්ඨිතා කම්මං කාතුං න වට්ටතී”ති වචනම්පි පාරොහාදීසු විය සකලසීමාසොධනමෙව කාතඛිඛන්ති සාධෙති,

විමංසිතබ්බං. අනිවුට්ඨිකාලෙ පනාති එත්ථ අනිවුට්ඨි නාම යථා වාතුමාසිකායාති වෙදිතබ්බා, තස්මා චතුමාසං අනිවුට්ඨියෙව සචෙ හොති, සබ්බොපි ඔසෙන ඔත්ථටොකාසො නදී ඵව. අථ එකිස්සාපි අනිවුට්ඨියා ඔසො චතුමාසං තිට්ඨති, සන්දති වා, බහිතීරෙ පතිට්ඨිතඔසෙන ඔත්ථටොකාසො සබ්බොපි නදී ඵව. නදිං ඔත්ථරිත්වා සන්දනට්ඨානතො පට්ඨායාති තමෙව වා නදිං අඤ්ඤං වා අපුබ්බං වා පදෙසං අත්තතො පචත්තවසෙන නදිලක්ඛණප්පත්තං ඔත්ථරිත්වා සන්දනට්ඨානතො පට්ඨාය වට්ටති. ගාමනිගමසීමං ඔත්ථරිත්වාති චතුමාසප්පචත්තිං සන්ධාය චුත්තං. “අගමනපථෙති තද්වු ගතපච්චාගතං කාතුං අසක්කුණෙය්‍යකෙ”ති ලිඛිතං. යං පන අන්ධකට්ඨකථායං චුත්තං, තං න ගහෙතබ්බං. කස්මා? නදියමිති තංදොසප්පසඬගතො. තිපුසකාදීති එත්ථ ආදි-සද්දෙන කමලුප්පලාදීනිපි සඬගහං ගච්ඡන්ති. සබ්බොපි අජාතස්සරො හොති, ගාමසීමාසඬ්ඛ්‍යමෙව ගච්ඡන්ති යෙහි කතං, තෙසං ගාමසීමාසඬ්ඛ්‍යං වා, සමන්තතො තීරට්ඨගාමෙහි වෙ කතං, සබ්බගාමසඬ්ඛ්‍යං වා, අඤ්ඤෙහි ගාමබෙත්තෙහි අසම්බන්ධට්ඨානං වෙ, විසුංගාමසීමාසඬ්ඛ්‍යං වා ගච්ඡන්ති අත්ථො.

148. සංසට්ඨවිටපාති ඉමිනා ආසන්නත්තං දීපෙති, තෙන පදෙසසම්භින්නදනා ඉධ සම්භෙදොති දීපෙති. සො පන වඩ්ඪන්තො සීමාසඬ්ඛකරං කරොතිති බද්ධසීමට්ඨානප්පචෙසනවසෙන “එකදෙසබද්ධසීමා”ති චත්තබ්බතො සඬ්ඛකරදොසො හොති. න, හික්ඛවෙ, සීමාය සීමා සම්භින්නදිතබ්බාති එත්ථ “පයමං බද්ධසීමාය පච්ඡා අත්තනා බන්ධිතබ්බසීමා න සම්භින්නදිතබ්බා”ති එකෙ අධිප්පායං සංවණ්ණයන්ති. පයමං සම්මතසීමායං සම්භෙදාභාවතො ස්වාධිප්පායො අජ්ඣෙක්ඛාත්ථරණෙන යුජ්ජති, තස්මා පච්ඡා බන්ධිතබ්බසීමාය පයමං බද්ධසීමා න සම්භින්නදිතබ්බා. සකලං වා එකදෙසතො වා නිමිත්තානං අන්තොකරණෙන පයමං බද්ධසීමාය සීමන්තරිකෙ අකිත්තෙත්වා සම්මන්තනතො හි සම්භින්නදති නාම, පරෙසං බද්ධසීමං සකලං වා එකදෙසතො වා නිමිත්තානං අන්තොකරණෙන අජ්ඣෙක්ඛාත්ථරති නාම, තෙනෙවාහ “සීමං සම්මන්තන්තෙන සීමන්තරිකං යපෙත්වා”තිආදි. තස්සත්ථො – පයමං බද්ධසීමාය සීමන්තරිකං පච්ඡා බන්ධිතබ්බසීමාය

නිමිත්තභූතං යපෙත්වා පච්ඡා සීමං සම්මන්ත්රිතූන්ති. ඉමා ද්වෙපි විපත්තියො භික්ඛුභික්ඛුනිසීමානං අඤ්ඤමඤ්ඤං න සම්භවන්ති. සො පන වඩ්ඪන්තො සීමාසඬකරං කරොතීති එත්ථ කෙවලං සීමාසඬකරමෙව කරොති. තස්මිං කතකම්මානි න කුප්පන්තීති කෙවි, තං නයුත්තං සාධාපාරොහජෙදනසීමාසොධනානං චුත්තත්තා. ඉදං සබ්බං සුට්ඨු විචාරෙත්වා ගරුකුලෙ පයිරුපාසිත්වා ගහෙනබ්බයුත්තකං ගහෙනබ්බං, ඉතරං ඡඩ්ඨෙතබ්බං.

උපොසථහෙදාදිකථාවණ්ණනා

149. “ද්වෙමෙ, භික්ඛවෙ, උපොසථා”ති තදා සාමග්ගීඋපොසථස්ස අනනුඤ්ඤාතත්තා චුත්තං. සාමග්ගීඋපොසථස්ස පුබ්බකිච්චෙ “අජ්ජුපොසථො සාමග්ගී”ති වත්තබ්බං, න ච කම්මවාචාය භගවතා පයොගො දස්සිතො, පාළිනයතො අට්ඨකථාවරියෙහි උද්දිසිතබ්බක්කමො දස්සිතො. තථා පඤ්චන්තං පාතිමොක්ඛද්දෙසානං උද්දෙසක්කමො සිද්ධොති වෙදිතබ්බං. තයො වා ද්වෙ වා පාතිමොක්ඛං උද්දිසන්ති, අධම්මෙන සමග්ගං නාම හොතීති එත්ථ කාමං සඬ්ඝස්ස සාමග්ගී නාම හොති වග්ගකථාය යථාකම්මං සාමග්ගීවත්ථානතො. තථාපි වග්ගපටිපක්ඛනාවෙන සමග්ගං, සමග්ගපටිපක්ඛනාවෙන ච වග්ගං නාම කතං. ආවෙණිකතො වා ගණකම්මාදිසම්භවතො, තස්ස ච සමග්ගවග්ගභාවසම්භවතො චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. ධම්මෙන වග්ගන්ති එත්ථ පාරිසුද්ධිකරණං ධම්මිකං, සඬ්ඝස්සෙව ඡන්දාගමනං, න ගණස්සාති කත්වා වග්ගං නාම හොති. “එකචාරං කතං සුකතං, ආපත්තිං පන ආපජ්ජති, පුන කාතුං න ලහන්ති”ති වදන්ති. “පඤ්චසු එකස්ස ඡන්දං ආහරිත්වා චතුහි පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතුං වට්ටති”ති වදන්ති, තං යුත්තං, ඡන්දහාරකෙ භික්ඛූනං සන්තිකං පත්තෙ තෙන සඬ්ඝො පහොති, තස්මා ඡන්දො සඬ්ඝජ්ජත්තො හොතීති කත්වා චුත්තං.

පාතිමොක්ඛද්දෙසකථාවණ්ණනා

150. මාතිකාට්ඨකථායං (කඬ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) “සුඤ්ඤා මෙ, භන්තෙ, සඬ්ඝො...පෙ.... ආවිකතා භිස්ස ථාසු හොති, තත්ථායස්මන්තෙ

පුච්ඡාමි...පෙ.... තස්මා තුණ්හි. එවමෙනං ධාරයාමී’ති වත්වා ‘උද්දිට්ඨං බො ආයස්මන්තො නිදාන’න්තිආදිනා නයෙන අවසෙසෙ සුතෙන සාවිතෙ උද්දිට්ඨො හොති’ති වුත්තත්තා “එවමෙනං ධාරයාමීති සුතා බො පනායස්මන්තෙහි”ති එත්ථ “ධාරයාමී”ති වත්වා “උද්දිට්ඨං බො ආයස්මන්තො නිදාන”න්ති වචනං සංඛිත්තන්ති ගහෙතඛිබ්බං, තෙනෙව බුද්දකපෙය්‍යාලවසෙන ලිඛිතං. එවං මාතිකාට්ඨකථායමිපි “ආචිකතා හිස්ස ඵාසු හොති, තත්ථායස්මන්තෙ”ති එත්ථාපි “උද්දිට්ඨං බො ආයස්මන්තො නිදාන”න්ති වචනං සංඛිත්තන්ති ගහෙතඛිබ්බන්ති එකෙ. කෙචි “අවිචදමානෙහි සික්ඛිතඛිබ්බ’න්ති වුත්තෙ නිදානුද්දෙසො නිට්ඨිතො නාම හොති, තස්මා අනාවිකරොන්තො ආපත්තිං ආපජ්ජති”ති වදන්ති, තං න යුත්තං. කස්මා? “නිදානං උද්දිසිත්වා”ති නිට්ඨානවචනෙන හි නිදානස්ස නිට්ඨිතභාවො වුත්තො, නිදානාවසානෙ ව ආපත්ති වුත්තාති. “සරහඤ්ඤං නාම සරෙන භණ්ණ”න්ති ලිඛිතං. සජ්ඣායං අධිට්ඨහිත්වාති “සජ්ඣායං කරොමි”ති චිත්තං උප්පාදෙත්වා. “ආපුච්ඡාමිති වුත්තමත්තෙන කථෙතුං වට්ටති”ති වදන්ති. තං තුණ්හිභාවෙ යුජ්ජති. “අථාපි ලාභාදිනා අභිභූතො වාරෙති, තං න පමාණ”න්ති වදන්ති. එසෙව නයොති කථෙන්නො යදි විච්ඡින්නදි, පුන ආපුච්ඡිතඛිබ්බන්ති.

අධම්මකම්මපටික්කොසනාදිකථාවණ්ණනා

154. “තෙසං අනුපද්දවත්ථායා”ති සඬ්ඝො සඬ්ඝස්ස කම්මං න කරොති, අඤ්ඤොපි උපද්දවො බහුතං හොති, තස්මා වුත්තං.

පාතිමොක්ඛුද්දෙසකඅජ්ඣෙසනාදිකථාවණ්ණනා

155. “ථෙරාධිකං පාතිමොක්ඛ”න්ති වත්වාපි පච්ඡා අවිසෙසෙන “යො තත්ථ ඛ්‍යත්තො පටිබලො, තස්සාධෙය්‍ය”න්ති වුත්තත්තා “භන්තෙ”ති වචනං ථෙරස්සාපි අත්ථිති සිද්ධං හොති. “ගච්ඡාපුසො සංඛිත්තෙන වා චිත්ථාරෙන වා”ති වචනතො අසතිපි අත්තරායෙ ථාමං පමාණන්ති සිද්ධං හොති.

දිසංගමීකාදිවත්ථුකථාවණ්ණනා

163. “සවස්ස සද්ධිංචරා භික්ඛුඋපට්ඨාකා අත්ථී”ති පාඨො.
 “උතුචස්සෙති උතුසංචච්ඡරෙ හෙමන්තගිම්හෙසු”ති ලිඛිතං.

පාරිසුද්ධිදානකථාවණ්ණනා

164. පාරිසුද්ධිං දමමීති “සාපත්තිකො ථෙරානං දෙනි,
 සම්පජානමුසාවාදෙ දුක්කටං සම්භවති”ති ආචරියෙන ලිඛිතං. කිං නු ඛො
 කාරණං? සම්පජානමුසාවාදෙන දුක්කටාපත්ති නාම කෙවලං භගවතා
 චුත්තත්තා අකිරියසමුට්ඨානා හොතීති. “පාරිසුද්ධිං දමමී”ති එත්ථ පන
 කිරියා පඤ්ඤායති, තස්මා සම්පජානමුසාවාදෙ පාවිත්තියං විය දිස්සති,
 සුට්ඨු උපපට්ඨිකම්මං. මහන්තා භි තෙ ආචරියා නාම. තත්ථ “දමමී”ති
 අත්තනො උපොසථකම්මනිබ්බත්තිනිමිත්තං චුත්තං. “භරා”ති ච
 “ආරොවෙහී”ති ච භාරකස්ස අනාරොචනපච්චයා දුක්කටමොචනත්ථං
 චුත්තං. එසෙව නයො ඡන්දදානෙපි. තත්ථ “දමමී”ති අත්තනො
 විත්තසාමග්ගිදීපනවචනං, සෙසං චුත්තනයමෙව, එවං උපතිස්සත්ථෙරො
 වණ්ණෙති. අථ වා පඨමං සමග්ගභාවං සන්ධාය, දුතියං පච්ඡා
 විධාතබ්බභාවං, තතියං ඡන්දභාරකස්ස දුක්කටමොචනත්ථං චුත්තං.
 උභයත්ථාපි “සඬ්ඝප්පත්තො පක්කමති”තිආදිවචනතො සඬ්ඝ
 සමග්ගෙ එව ඡන්දපාරිසුද්ධිදානං රුහති, නාසමග්ගෙති සිද්ධං.
 “සඬ්ඝප්පත්තො උක්ඛිත්තකො පටිජානාති, ආහටා හොති
 පාරිසුද්ධී”තිආදිවචනතො උක්ඛිත්තකාදීනම්පි ඡන්දපාරිසුද්ධිදානං
 රුහතීති සිද්ධං, තඤ්ච ඛො පකතත්තසඤ්ඤාය, නො අඤ්ඤථාති
 තක්කො. ජානිත්වා සාමණෙරස්ස දින්නෙ න යාති, ආපත්ති ච,
 අජානිත්වා දින්නෙ යාති ච, අනාපත්තීති එකෙ. බ්ලාලසඬ්ඛලිකා නාම
 පාරිසුද්ධීති එත්ථ සඬ්ඛලිකා නාම අනන්තරෙන සම්බජ්ඣති, අඤ්ඤෙන
 ච සඬ්ඛලිකෙනාති කෙවලං සඬ්ඛලිකා පාරිසුද්ධි නාම හොතීති
 උපතිස්සත්ථෙරො. එවං සන්නෙ විසෙසනං නිරත්ථකං හොති.
 බ්ලාලසඬ්ඛලිකා බද්ධාව හොති අන්තොගෙහෙ එව සම්පයොජනත්තා.

යථා සා න කත්ථවි ගච්ඡති, තථා සාපි න කත්ථවි ගච්ඡතීති කිර අධිජ්ජායො.

ඡන්දදානාදිකථාවණ්ණනා

165-7. “ඡන්දං දත්වා ඛණ්ඩසීමං වා සීමන්තරිකං වා ඛණිසීමං වා ගන්ත්වා ආගතො භික්ඛු කම්මං න කොපෙති, තස්මා ගමිකභික්ඛූනං ඡන්දං ගණ්හන්වා ඛණ්ඩසීමං ඛන්ධන්වා පුන විහාරසීමං ඛන්ධිතුං තෙසං ඡන්දං න ගණ්හන්තී”ති වදන්ති. “මුහුත්තං එකමන්තං හොථා”ති ආදිවචනතො යං කිඤ්චි භික්ඛුකම්මං ගහට්ඨාදීසු හත්ථපාසගතෙසු න වට්ටතීති සිද්ධං. නිස්සීමන්ති ඛණිසීමං. තස්ස සම්මුතිදානකිව්චං නත්ථිති තස්මිං සතිපි වට්ටතීති අත්ථො. ආසනෙන සහ උදකන්ති අත්ථො. පන්තරසොපිති අපි-සද්දො වාතුද්දසිං සම්පිණ්ඨෙති, තෙන චුත්තං මහාඅට්ඨකථායං “යදි නො එත”න්ති. “අජ්ජ මෙ උපොසථො පන්තරසො”ති අධිට්ඨානං සදා න කිඤ්චි, න අඤ්ඤාති එකෙ.

ආපත්තිපටිකම්මවිධිකථාදිවණ්ණනා

169-170. පටිදෙසෙමිති යාය කායවි භාසාය චුත්තෙ දෙසනා ව පටිග්ගහො ව හොතියෙව දිට්ඨාවිකම්මෙන විසුද්ධියා චුත්තත්තාති කෙවි. වෙමතිකෙන “අහං, හත්තෙ, එකිස්සා ථුල්ලව්චයාපත්තියා වෙමතිකො, යදා නිබ්බෙමතිකො භවිස්සාමි, තදා තං ආපත්තිං පටිකරිස්සාමි”ති වත්තබ්බං. එවං කතෙ යාව නිබ්බෙමතිකො න හොති, තාව සභාගාපත්තිං පටිග්ගහෙතුං න ලහති, අඤ්ඤෙසඤ්ච කම්මානං පරිසුද්ධො නාම හොති. පුන නිබ්බෙමතිකො හුත්වා දෙසෙතබ්බං. න වාති නෙව පාළියං න අට්ඨකථායං අත්ථි, දෙසිතෙ පන දොසො නත්ථිති. තථා ඉතො වුට්ඨහිත්වා තං ආපත්තිං පටිකරිස්සාමිති එත්ථ ව සකලසඨසෙ සභාගාපත්තිං ආපන්නො, වෙමතිකෙ ව. තථා ව “සබ්බො සඨසො සභාගාපත්තිං ආපජ්ජිත්වා යදා සුද්ධං පස්සිස්සතී”ති, “තදා තස්ස සන්තිකෙ තං ආපත්තිං පටිකරිස්සතී”ති වත්වා ‘උපොසථං කාතුං ලහතී’ති ව ලිබ්බං.

අනාපත්තිපන්තරසකාදිකථාවණ්ණනා

172-3. “අත්ථඤ්ඤ”ති පුබ්බවාරො, “අථඤ්ඤ”ති පච්ඡාවාරො පාඨො. සීමං ඔක්කන්තො වා ඔක්කමන්තො වා පස්සන්ති. ධම්මසඤ්ඤිතො පන අඤ්ඤාණෙන භොන්ති. “වෙමතිකපන්තරසකං උත්තානමෙවා”ති පාඨො.

සීමොක්කන්තිකපෙය්‍යාලකථාවණ්ණනා

178. “න අකාමා දාතබ්බා”තිවචනතො ඉච්ඡාය සති දාතබ්බාති සිද්ධං.

ලිඬගාදිදස්සනකථාවණ්ණනා

180. නාභිවිතරන්තීති එත්ථ ලද්ධිනානාසංවාසකා කිර තෙ. කම්මනානාසංවාසකඤ්ඤි දිට්ඨිං පටිනිස්සජ්ජාපෙත්වා තස්ස ඔසාරණකම්මං කාතබ්බං. එවඤ්ඤි කතෙ තෙන සද්ධිං උපොසඨං කාතුං වට්ටති. ඉතරොන ලද්ධිනිස්සජ්ජනමත්තෙන කාතුන්ති චුත්තං. ආපත්තියා අදස්සනෙ අප්පටිකම්මෙ උක්ඛිත්තකඤ්ච දිට්ඨියා අප්පටිනිස්සග්ගෙ උක්ඛිත්තකඤ්ච ජානිත්වා තෙන සද්ධිං කරොන්තස්ස පාවිත්තියං, තස්මා ඉමෙ උක්ඛිත්තානුවත්තකාති වෙදිතබ්බාති එකෙ.

නගන්තබ්බගන්තබ්බවාරකථාවණ්ණනා

181. න ගන්තබ්බොති කිං සන්ධාය? “අඤ්ඤත්‍ර සඬ්ඝෙනා”ති වචනතො යස්මිං විහාරෙ සතං භික්ඛු විහරන්ති, තෙ සබ්බෙ කෙනවිදෙව කරණීයෙන දස දස භුත්වා විසුං විසුං නානාඋදකුක්ඛෙපසීමාදීසු යත්වා උපොසඨං කාතුං ලභන්ති. නවකම්මසාලාදිකා නානාසීමාකොටි උපොසඨාධිට්ඨානත්ථං සීමාපි නදීපි න ගන්තබ්බා. ගරුකං පාතිමොක්ඛද්දෙසං විස්සජ්ජිත්වා ලභුකස්ස අකත්තබ්බත්තා “අඤ්ඤත්‍ර සඬ්ඝෙනා”ති වචනං සාධෙති. තත්ථ “යස්මිං ආවාසෙ උපොසඨකාරකා ...පෙ.... අකත්වා න ගන්තබ්බො”ති වචනතො විස්සට්ඨඋපොසඨාපි ආවාසා ගන්තුං වට්ටතීති සිද්ධං. “තතො පාරිසුද්ධිඋපොසඨකරණත්ථං විස්සට්ඨඋපොසඨා ගන්තුං වට්ටති, ඛණ්ඩසීමං වා පවිසිතුන්ති අපරෙ වදන්ති”ති චුත්තං. ඉමිනා නෙව උපොසඨන්තරායොති “අත්තතො උපොසඨන්තරායො”ති ලිඛිතං.

වජ්ජනියපුග්ගලසන්දස්සනකථාවණ්ණනා

183. “අන්තිමවත්ථුං අප්ඣාපන්නස්ස නිසින්නපරිසාය කලහාදිභයෙන නාහං කරස්සාමි”ති චිත්තං උප්පාදෙන්වා නිසිදිතුං වට්ටති. අඤ්ඤකම්මෙ තස්ස නිසින්නපරිසාය ආපත්ති නත්ථීති එකෙ. “න ච, භික්ඛවෙ, අනුපොසථෙ උපොසථො කාතඛ්ඛො අඤ්ඤත්ථ සඨසසාමග්ගියා”ති (මහාව. 183) වචනතො සාමග්ගිදිවසො අනුපොසථදිවසොති අත්ථතො චුත්තං විය දිස්සති. “ද්වෙමෙ, භික්ඛවෙ, උපොසථා”ති චුත්තවචනවසෙනෙනං චුත්තං, අඤ්ඤථා පරිවාරපාළියා විරුජ්ඣතීති ආචරියා. වාතුද්දසියං, පන්නරසියං වා චෙ සඨසො සමග්ගො හොති, “අප්පුපොසථො සාමග්ගි”ති අවත්වා පකතිනිහාරෙනෙව කත්තඛ්ඛන්ති දස්සනත්ථං යථාදෙසනා කතාති නො තක්කො. අඤ්ඤථා යථාචුත්තද්වයෙ චෙ සාමග්ගි හොති, තත්ථ උපොසථං අකත්වා අනුපොසථදිවසෙ එව සාමග්ගිඋපොසථො කාතඛ්ඛොති ආපජ්ජති. අඤ්ඤථා පුබ්බෙ පටිසිද්ධත්තා ඉදාති පටිසෙධනකිච්චං නත්ථී. “න, භික්ඛවෙ, දෙවසිකං පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතඛ්ඛ”න්ති (මහාව. 136) පුබ්බෙ භි චුත්තං. අථ වා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, උපොසථෙ පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතු”න්ති පුබ්බෙ චුත්තත්තා “සකිං පක්ඛස්ස වාතුද්දසෙ වා පන්නරසෙ වා”ති ච “ද්වෙමෙ, භික්ඛවෙ, උපොසථා”ති (මහාව. 149) ච පච්ඡා චුත්තත්තා තතො අඤ්ඤස්මිං දිවසෙ උපොසථො න කාතඛ්ඛොති අත්ථතො ආපන්නං අනිට්ඨං, සති සඨසසාමග්ගියා අඤ්ඤො දිවසො පකතිවසෙන අනුපොසථොපි උපොසථදිවසො නාම හොතීති දස්සනවසෙන නිවාරතුමිපි එවංදෙසනා කතාති වෙදිතඛ්ඛා.

උපොසථක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. වස්සුපනායිකක්ඛන්ධකවණ්ණනා

වස්සුපනායිකානුජානනකථාවණ්ණනා

184. මහාඅට්ඨකථායමිපි “සඬිකාපයිස්සන්ති”ති පාඨො, දීපවාසිනො “සඬිකාපයිස්සන්ති”ති පඨන්ති කිර. “කති නු බො වස්සුපනායිකා”ති චිත්තායං “කිං නිමිත්ත”න්ති චුත්තෙ “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, වස්සං උපගන්තු”න්ති යං වස්සුපගමනං චුත්තං, තං “ඉමං තෙමාසං වස්සං උපෙමී”ති වත්වා උපගන්තබ්බං. වස්සානමාසා ච වත්තාරො. තත්ථ පඨමං තෙමාසං, පච්ඡිමං තෙමාසන්ති දුට්ඨං තෙමාසං. තෙනායං තෙසං භික්ඛුනං චිත්තා අහොසි.

වස්සානෙවාරිකාපටික්ඛෙපාදිකථාවණ්ණනා

185. අනපෙක්ඛගමනෙන වා අඤ්ඤත්ථ අරුණං උට්ඨාපනෙන වා ආපත්ති වෙදිතබ්බාති එත්ථ පඨමං තාව සො සත්තාහං අනාගතාය පචාරණාය සකරණීයො පක්කමති. “ආගච්ඡෙය්‍යා වා සො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු තං ආවාසං න වා ආගච්ඡෙය්‍යා, තස්ස, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පුරිමිකා ච පඤ්ඤායති, පටිස්සවෙ ච අනාපත්ති”ති වචනතො ඔරං සන්ධාය චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. තථා හි “සො තදහෙව අකරණීයො පක්කමති, සකරණීයො පක්කමති, තස්ස, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පුරිමිකා ච න පඤ්ඤායති, පටිස්සවෙ ච ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”ති (මහාව. 207) චුත්තං.

සත්තාහකරණීයානුජානනකථාවණ්ණනා

187-8. දුතියං පන “සො තං සත්තාහං බහිද්ධා චිතිනාමෙති, තස්ස, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පුරිමිකා ච න පඤ්ඤායති, පටිස්සවෙ ච ආපත්ති දුක්කට්ඨසා”ති වචනතො සත්තාහතො පරං වෙදිතබ්බං. තථා හි “සො තං සත්තාහං අත්තො සන්තිවත්තං කරොති, තස්ස, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පුරිමිකා ච පඤ්ඤායති, පටිස්සවෙ ච අනාපත්ති”ති (මහාව. 207) චුත්තං. සතිපි කාරණද්වයෙ වස්සච්ඡෙදකාරණාභාවෙ ආපත්ති වෙදිතබ්බා, තස්මා තිණ්‍යපි

එතානි වචනානි යථාසම්භවං යොජිතානි විග්ගහානි භොන්ති. තිණි පරිභිනානීති තාසං නත්ථිතාය.

පභිතෙයෙව අනුජානනකථාවණ්ණනා

199. “අනුජානාමි භික්ඛවෙ, සඬ්ඝකරණියෙන ගන්තුං, සත්තාහං සන්නිවත්තො කාතබ්බො”ති වචනතො අන්තොවස්සෙ සංභාරිකභාවෙන ගන්තුං වට්ටති. තත්ථ ධම්මජන්දවසෙනපි ආගතෙ සඬ්ඝස්ස ආයමුඛං විනස්සති. තතො “සෙනාසනානි කත්වා”ති ව චුත්තං. ආගතන්ති ආගමනං. භාවෙත්ථ තපච්චයොයං. සඬ්ඝකරණියෙන ගන්තුන්ති එත්ථ “සෙනාසනපටිසංයුත්තෙසු එව සඬ්ඝකරණියෙසු, න අඤ්ඤෙසු”ති ධම්මසිරිත්ථෙරො වදන්ති කිර. අට්ඨකථායම්පි තං පදං උද්ධරිත්වා “යං කිඤ්චි උපොසථාගාරාදීසු සෙනාසනෙසු”ති ආදිනා සෙනාසනමෙව දස්සිතං, තස්මා උපපරික්ඛිතබ්බං.

අනිමන්තිතෙන ගන්තුං න වට්ටතීති තස්ස රත්තිච්ඡෙදො ව දුක්කටාපත්ති ව භොති, තං “වස්සච්ඡෙදො”ති ව වදන්ති. නිමන්තිතොයෙව නාම භොතීති එත්ථ උපාසකෙහි “ඉමස්මිං නාම දිවසෙ දානාදීනි කරොම, සබ්බෙ සන්නිපතන්තු”ති කතායපි කතිකාය ගන්තුං වට්ටති. පචාරණාය නවමිතො පට්ඨාය පංසුකුලිකච්චරං පරියෙසිතුං කාවීරපට්ටනෙ විය සබ්බෙසං ගන්තුං වට්ටති අනුසංවච්ඡරං නියමතො උපාසකෙහි සජ්ජිත්වා යපනතො. චුත්තම්පි වෙතං අන්ධකට්ඨකථායං “භික්ඛුසඬ්ඝෙන වා කතිකා කතා ‘සමන්තා භික්ඛු ගච්ඡන්තු’ති, ඝොසනං වා කතං උපාසකෙහි, තත්ථ ගච්ඡන්තස්ස රත්තිච්ඡෙදො නත්ථිති තථා ‘අනුසංවච්ඡරං ආගච්ඡන්තු’ති සකිං නිමන්තිතෙපි වට්ටතී”ති ව “චීවරකාලතො පට්ඨාය නියමං කත්වා සමන්තතො ආගතානං සජ්ජෙත්වා දානතො කාවීරපට්ටනෙ ඝොසෙත්වා කරණාකාරො පඤ්ඤායතීති අපරෙ”ති ව. ආවරියා පන එවං න වදන්ති.

අන්තරායෙ අනාපත්තිවස්සච්ඡෙදකථාවණ්ණනා

201. “සවෙ දුරං ගතො භොති, සත්තාහවාරෙන අරුණො උට්ඨාපෙතබ්බො”ති වචනතො ‘යස්මිං අන්තරායෙ සති වස්සච්ඡෙදං

කාතුං වට්ඨති, තස්මිං අන්තරායෙව වස්සවිෂේදමකත්වා සත්තාහකරණීයෙන විනිනාමෙතුං වට්ඨතීති දීපිතන්ති අපරෙ”ති වුත්තං. විනයධරා පන න ඉච්ඡන්ති, තස්මා “සත්තාහවාරෙන අරුණො උට්ඨාපෙනබ්බො”ති ඉදං තනුජපාදාදිනිමිත්තං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. තං සන්ධාය “ආවරියා පන එවං න වදන්ති”ති වුත්තං. ගාචුං වාති බලිබද්ධං වා. බහිසීමාය යිතානන්ති තෙහි බණ්ඩසීමාය යිතෙහිපිති උපනිස්සත්ථෙරො. වස්සවිෂේදෙ අස්ස වස්සවිෂේදස්ස. විහාරා අඤ්ඤත්ථ වුට්ඨාපෙන්තෙහි තත්ථෙව සන්තිපතිත්වා “ඉමිනා ව ඉමිනා ව කාරණෙන ඉමස්මිං නාම පදෙසෙ ඉමං විහාරං නෙත්වා වුට්ඨාපෙමා”ති අනුස්සාවෙන්වාව කාතබ්බන්ති.

වජාදීසුවස්සුපගමනකථාවණ්ණනා

203. වජෙන සද්ධිං ගතස්ස වස්සවිෂේදෙ අනාපත්තීති වස්සවිෂේදො න හොතීති කිර අධිජ්ජායො. සත්ථස්ස අවිහාරත්තා “ඉමස්මිං විහාරෙ”ති අවත්වා “ඉධ වස්සං උපෙමී”ති එත්තකං වත්තබ්බං. “සත්ථෙ පන වස්සං උපගන්තුං න වට්ඨතීති ‘ඉමස්මිං විහාරෙ ඉමං තෙමාස්’න්ති වා ‘ඉධ වස්සං උපෙමී’ති වා න වට්ඨති, ආලයකරණමත්තෙනෙව වට්ඨතීති අධිජ්ජායො”ති ලිබ්බං. තං පන අට්ඨකථාය විරුජ්ඣති. “ඉධ වස්සං උපෙමීති තික්ඛන්තුං වත්තබ්බ”න්ති හි වුත්තං. අට්ඨකථාවචනම්පි පුබ්බාපරං විරුජ්ඣතීති වෙ? න, අධිජ්ජායාජානනතො. සත්ථො දුට්ඨො යිතො, සඤ්චාරොති. තත්ථ යිතෙ කුටිකාය “ඉධ වස්සං උපෙමී”ති වත්වා වසිතබ්බං. ඉදඤ්ඤි සන්ධාය “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, සත්ථෙ වස්සං උපගන්තු”න්ති වුත්තං, සඤ්චාරිමිහි පන සත්ථෙ කුටිකාය අභාවතො වස්සං උපගන්තුං න වට්ඨති. සති සිවිකාය වා සකටකුටිකාය වා වට්ඨති, තථා වජෙපි. තීසු යානෙසු හික්ඛුනො නත්ථි වස්සවිෂේදෙ ආපත්ති.

පචාරෙතුඤ්ච ලහතීති එත්ථායං විචාරණා – “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, යෙන වජො, තෙන ගන්තු”න්ති ඉදං කිං වස්සරක්ඛණත්ථං වුත්තං, උදාහු වස්සවිෂේදාපත්තිරක්ඛණත්ථන්ති? කිඤ්චෙත්ථ යදි වස්සරක්ඛණත්ථං, “න,

භික්ඛවෙ, අසෙනාසනිකෙන වස්සං උපගන්තබ්බං”න්ති ඉදං විරුජ්ඣති. අථ වස්සච්ඡෙදාපත්තිරක්ඛණත්ථං චුත්තන්ති සිද්ධං න සො පචාරෙතුං ලහතීති, කා පනෙත්ථ යුත්ති? යතො අයමෙව තිව්ධො පචාරෙතුං ලහති, නෙතරො. වාලෙහි උබ්බාළ්භාදිකො හි උපගතට්ඨානාපරිච්චාගා ලහති. පරිච්චාගා න ලහතීති අයමෙත්ථ යුත්ති. යෙන ගාමො, තත්ථ ගතොපි පචාරෙතුං ලහතීති එකෙනාති ආචරියො. යො හි පුබ්බෙ “ඉධ වස්සං උපෙමී”ති න උපගතො, “ඉමස්මිං විහාරෙ”ති උපගතො, සො ච පරිච්චත්තො. අඤ්ඤා චිතා විහාරෙන කෙවලං ගාමං සන්ධාය “ඉධ වස්සං උපෙමී”ති උපගන්තුං වට්ටතීති. ආපජ්ජතුති චෙ? න, “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, චෛ සත්ථෙ නාවාය වස්සං උපගන්තු”න්ති වචනං විය “ගාමෙ උපගන්තු”න්ති වචනාභාවතො. යස්මා “තීසු යානෙසු භික්ඛුනො නත්ථි වස්සච්ඡෙදෙ ආපත්තී”ති වචනං තත්ථ වස්සුපගමනං අත්ථිති දීපෙති තදභාවෙ ඡෙදාභාවා, තස්මා “සත්ථෙ පන වස්සං උපගන්තුං න වට්ටතී”ති කුටියා අභාවකාලං සන්ධාය චුත්තන්ති සිද්ධං. තීසු යානෙසු භික්ඛුනො නත්ථි වස්සච්ඡෙදෙ ආපත්තීති “තෙහි සද්ධිං ගච්ඡන්තස්සෙව නත්ථි, විරුජ්ඣත්වා ගමනෙ ආපත්ති ච, පචාරෙතුඤ්ච න ලහතී”ති ලිඛිතං, තස්මා යං චුත්තං අට්ඨකථායං “අථ සත්ථො අන්තොවස්සෙයෙව භික්ඛුනා පත්ථිතට්ඨානං පත්වා අතික්කමති...පෙ.... අන්තරා එකස්මිං ගාමෙ තිට්ඨති වා විජ්ජකිරති වා”තිආදි, තං එත්තාවතා විරුජ්ඣත්වා ගතානම්පි විරුජ්ඣත්වා ගමනං න භොති, තස්මා පචාරෙතබ්බන්ති දස්සනත්ථන්ති වෙදිතබ්බං.

තත්ථ “පදරච්ඡදනං කුටිං කත්වා උපගන්තබ්බං”න්ති වචනතො සෙනාසනත්ථාය රුක්ඛං ආරුහිතුං වට්ටතීති සිද්ධං භොති, න පාළිවිරොධතොති චෙ? න, තප්පටික්ඛෙපෙනෙව සිද්ධත්තා, ඉමස්ස ඉධ පුනපි පටික්ඛෙපනතො. “න, භික්ඛවෙ, අසෙනාසනිකෙන වස්සං උපගන්තබ්බං”න්ති ඉමිනා පටික්ඛෙපෙන සිද්ධෙ “න, භික්ඛවෙ, අජ්ඣොකාසෙ වස්සං උපගන්තබ්බං”න්ති පටික්ඛෙපො විය සියාති චෙ? න, අජ්ඣොකාසස්ස අසෙනාසනභාවානුමතිජ්ජසඨ්ඨගතො. අජ්ඣොකාසො හි “අජ්ඣොකාසෙ පලාලපුඤ්ථෙ”ති වචනතො සෙනාසනන්ති සිද්ධං. චතුසාලඅජ්ඣොකාසෙ වසන්තොපි “චතුසාලාය වසතී”ති චුච්චති, තස්මා තත්ථ වට්ටතීති ආපජ්ජති, තස්මා ඉධ අසෙනාසනිකො නාම අත්තනා වා පරෙන වා අත්තනො

නිබද්ධවාසත්ථං අපාපිතසෙනාසනිකොති වෙදිතබ්බං. අඤ්ඤථා ද්වින්නං පටික්ඛෙපානං අඤ්ඤතරාතිරෙකතා ච රුක්ඛමූලෙපි නිබ්බකොසෙපි වස්සං උපගන්තුං වට්ටතීති ච, අපාපිතසෙනාසනිකෙනාපි ගබ්භෙ වසිතුං වට්ටතීති ච ආපජ්ජති, සද්චාරබන්ධමෙව සෙනාසනං ඉධ අධිජ්ජෙතන්ති කථං පඤ්ඤායතීති වෙ? නිදානතො. අයඤ්ථි අසෙනාසනිකවස්සුපගමනාපත්ති “තෙන බො පන සමයෙන හික්ඛු අසෙනාසනිකා වස්සං උපගච්ඡන්ති, සිතෙනපි උණ්භෙනපි කිලමන්ති”ති ඉමස්මිං නිදානෙ පඤ්ඤත්තා, තස්මා සිතාදිපටික්ඛෙපමෙව ඉධ සෙනාසනන්ති අධිජ්ජෙතබ්බන්ති සිද්ධං. එවං සන්තෙ සිද්ධං පුබ්බපක්ඛනිදස්සනන්ති වෙ? න, පුබ්බෙ අපරත්ථපවත්තිසුවනතො. දුතියජ්ඣානනිද්දෙසෙ “විතක්කවිචාරානං වූපසමා අවිතක්කං අවිචාර”න්ති (දී. නි. 1.228; ම. නි. 1.271) වචනානි නිදස්සනං. අජ්ඣොකාසපටික්ඛෙපනිදානෙන බහිඅජ්ඣොකාසොච පටික්ඛිත්තො, න චතුසාලාදිමජ්ඣගතො අජ්ඣොකාසොති ආපජ්ජති, තස්මා න නිදානං පමාණන්ති වෙ? න, නියමතො. කිඤ්චි හි සික්ඛාපදං නිදානාපෙක්ඛං භොතීති සාධිතමෙතං. ඉදං සාපෙක්ඛං, ඉදං අනාපෙක්ඛන්ති කථං පඤ්ඤායති, න හි එත්ථ උභතොවිභච්ඡගෙ විය සික්ඛාපදානං පදභාජනං, අනාපත්තිචාරො චා අත්ථිති? ඉධාපි දෙසනාවිධානතො පඤ්ඤායති. “දෙවෙ වස්සන්තෙ රුක්ඛමූලෙපි නිබ්බකොසමිපි උපධාවන්ති”ති හි ඉමෙහි ද්විහි නිදානවචනෙහි බහි චා අත්තො චා සබ්බං ඔවස්සකට්ඨානං ඉධ අජ්ඣොකාසො නාම. අනොවස්සකට්ඨානමිපි අනිබ්බකොසමෙව ඉධ ඉච්ඡිතබ්බන්ති සිද්ධං භොති. තෙන න උපගන්තබ්බන්ති න ආලයකරණපටික්ඛෙපො, “ඉධ වස්සං උපෙමී”ති වචනපටික්ඛෙපො. ඡවසරීරං දහිත්චා ඡාරිකාය, අට්ඨිකානඤ්ච අත්ථාය කුටිකා කරියතීති අත්ථකට්ඨකථාවචනං. “ටඬ්ඛිතමඤ්චොති කසිකුටිකාපාසාණසර”න්ති ලිඛිතං. “අකචාටබද්ධසෙනාසනෙ අත්තතො පාපිතෙ සභාගට්ඨානෙ සකචාටබද්ධෙ වසති වෙ, වට්ටතී”ති වුත්තං. පයොගොපි අත්ථි, “අසෙනාසනිකෙන වස්සං න උපගන්තබ්බ”න්ති පාළි ච අට්ඨකථා ච, තස්මා උපපරික්ඛිතබ්බං.

අධම්මිකකතිකාදිකථාවණ්ණනා

205. මහාවිභච්ඡගෙ චුත්තන්ති එත්ථ අයං අන්ධකට්ඨකථාවචනං උනපන්නරසවස්සෙන සාමණෙරෙන ඉධ විහාරෙ න වත්ථබ්බා, න පංසුකුලං ආභිණ්ඩිතබ්බං, න වොළභික්ඛා ගහෙනබ්බා, න අඤ්ඤවිහාරෙ භුඤ්ජිතබ්බං, න අඤ්ඤස්ස භික්ඛුස්ස වා භික්ඛුනියා වා සන්නකං භුඤ්ජිතබ්බං, අඤ්ඤමඤ්ඤං නෙව ආලපෙය්‍යාම න සල්ලපෙය්‍යාම, න සජ්ඣායිතබ්බං, මත්තිකාපත්තෙන වට්ටති, න අපරිපුණ්ණපරික්ඛාරස්ස වාසොති.
206. මුසාවාදොති විසංවාදො අධිජ්ජෙතො. කෙච්චි “විසංවාදනවසෙන පටිස්සුණිත්වාති චුත්ත”න්ති ච, “රඤ්ඤො චුත්තවචනානුරූපතො මුසාවාදොති ගහට්ඨා ගණ්හන්තිති චුත්ත”න්ති ච වදන්ති.
207. “පුරිමිකා ච න පඤ්ඤායති. කස්මා? ‘දුතියෙ වසාමී’ති චිත්තෙ උප්පන්නෙ පඨමසෙනාසනග්ගාහො පටිජ්ජස්සම්භති. පුන ‘පඨමෙ එව වසාමී’ති චිත්තෙ උප්පන්නෙ දුතියො පටිජ්ජස්සම්භති. උභයාවාසෙ විධානං නත්ථි”ති ලිඛිතං. පොරාණගණ්ඨිපදෙ පන “පඨමං ගහිතට්ඨානෙ අවසිත්වා අඤ්ඤස්මිං විහාරෙ සෙනාසනං ගහෙත්වා ද්විභතීහං වසති, තතො පඨමග්ගාහො පටිජ්ජස්සම්භතීති පුරිමිකා ච න පඤ්ඤායති. පච්ඡිමග්ගාහො න පටිජ්ජස්සම්භති. ඉදඤ්චි දිවසවසෙන පටිජ්ජස්සම්භනං නාම හොති. අථ පච්ඡිමං තෙමාසං අඤ්ඤස්මිං වසති, පුරිමිකා ච න පඤ්ඤායති, ඉදං සෙනාසනග්ගාහානං වසෙන පටිජ්ජස්සම්භනං නාමා”ති චුත්තං. උභොපෙන අත්ථවිකප්පා ඉධ නාධිජ්ජෙතො. යත්ථායං පටිස්සුතො, තත්ථ පුරිමිකා ච න පඤ්ඤායති, පටිස්සවෙ ච ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස. කත්ථ පන පුරිමිකා පඤ්ඤායතීති? අන්තරාමග්ගෙ ද්විසු ආවාසෙසු යත්ථ තදහෙව පච්ඡිමග්ගාහො, තත්ථ පඨමං ගහිතට්ඨානෙ සත්තාහකරණියෙන ගච්ඡතො න වස්සවිජෙදො, සො තදහෙව අකරණියො පක්කමතීතිආදිමහි “කරණියං නාම සත්තාහකරණිය”න්ති ලිඛිතං.

පාළිමුත්තකරත්තිවිජෙදවිනිව්ඡයෙ “ධම්මස්සවනාදී”ති චුත්තං. ආදිමහි
වතුසු වාරෙසු නිරපෙක්ඛපක්කමනස්සාධිජ්ජෙතත්තා

“සත්තාහකරණියොනා”ති න චුත්තං තස්මිං සති නිරපෙක්ඛගමනාභාවතො. තත්ථ පුරිමා ද්වෙ වාරා වස්සං අනුපගතස්ස වසෙන චුත්තා, තස්මා උපගතස්ස තදහෙව සත්තාහකරණියොන ගන්ත්වා අන්තොසත්තාහං ආගච්ඡතො න වස්සච්ඡෙදොති සිද්ධං. පච්ඡිමා ද්වෙ වාරා උපගතස්ස නිරපෙක්ඛගමනවසෙන චුත්තා, “සත්තාහං අනාගතාය පචාරණාය සකරණියො පක්කමති”ති තතො ඛණිද්ධා සත්තාහං චිතිනාමෙන්තස්ස වස්සච්ඡෙදොති දස්සනත්ථං චුත්තං. තත්ථ “අකරණියො පක්කමති”ති වචනාභාවා විනා රත්තිච්ඡෙදකාරණෙන ගන්තුං න වට්ටතීති සිද්ධං. පචාරෙත්වා පන ගන්තුං වට්ටති පචාරණාය තංදිවසසන්තිස්සිතත්තා. තත්ථ න වා ආගච්ඡෙය්‍යාති අන්තරායෙන. ආචරියො පන “න පුන ඉධාගච්ඡාමි”ති නිරපෙක්ඛොපි සකරණියොව ගන්තුං ලහතීති දස්සනත්ථං අකරණියො’ති න චුත්ත”න්ති වදති. “සීහළදීපෙ කිර වුළපචාරණා නාම අත්ථි, තං පචාරණං කත්වා යථාසුඛං සකරණියා ගච්ඡන්ති, පයොගඤ්ච දස්සෙන්නි”ති චුත්තං. “තත්ථ ඡ අරුණා අන්තොවස්සෙ හොන්ති, එකො ඛණි, තස්මා සො තෙමාසං චුත්ථො හොතීති අපරෙ”ති ව, “ආචරියො එවං න වදති”ති ව චුත්තං. සබ්බත්ථ විහාරං උපෙතීති අත්තතො වස්සග්ගෙන පත්තගබ්භං උපෙතීති පොරාණා. අසනියා පන වස්සං න උපෙතීති එත්ථ “ඉමස්මිං විහාරෙ ඉමං තෙමාස”න්ති අවචනෙන. “අට්ඨකථායං චුත්තරත්තිච්ඡෙදකාරණං විනා තිරොවිහාරෙ වසිත්වා ආගච්ඡස්සාමිති ගච්ඡතොපි වස්සච්ඡෙද”න්ති ලිඛිතං.

208. පටිස්සුතො හොති පච්ඡිමිකායාති අන්තරා පබ්බජිතහික්ඛුනා, ඡින්නවස්සෙන වා පටිස්සුතො, අඤ්ඤෙන පන පුරිමං අනුපගන්ත්වා පච්ඡිමිකායං පටිස්සවො න කාතබ්බො. රත්තිච්ඡෙදෙ සබ්බත්ථ වස්සච්ඡෙදොති සන්තිට්ඨානං කත්වා වදන්ති. කෙච්චි පන න ඉච්ඡන්ති. තං සාධෙතුං අනෙකධා පපඤ්චෙන්නි. කිං තෙන.

වස්සුපනායිකක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. පචාරණාක්ඛන්ධකවණ්ණනා

අඵාසුකච්ඡාරකථාවණ්ණනා

210. “සඬ්ඝං ආවුසො පචාරෙමි”ති චුත්තත්තා පච්ඡාපි “වදතු මං සඬ්ඝො”ති වත්තබ්බං විය දිස්සති. අයං පනෙත්ථ අධිප්පායො – යස්මා අහං සඬ්ඝං පචාරෙමි, තස්මා තත්ථ පරියාපන්නා ථෙරා, මජ්ඣිමා, නවා වා අවිසෙසෙනායස්මන්තො සබ්බෙපි මං වදන්තුති.

පචාරණාහෙදවණ්ණනා

212. ද්වෙමා, භික්ඛවෙ, පචාරණාති එත්ථ තාදිසෙ කිච්චෙ සති යත්ථ කත්ථවි පචාරෙතුං වට්ටති. තෙනෙව මහාවිහාරෙ භික්ඛු වාතුද්දසියං පචාරෙත්වා පන්තරසියං කායසාමග්ගිං ඉදානිපි දෙන්ති. චෙතියගිරි මහාදස්සනත්ථමිපි අට්ඨමියං ගච්ඡන්ති, තමිපි වාතුද්දසියං පචාරෙතුකාමානංයෙව හොති. “සත්තාහං අනාගතාය පචාරණාය සකරණීයො පක්කමති, අනාපත්තීති වචනතො ඉදං ආච්ඡණ්ණ”න්ති ලිබ්බං. “නො වෙ අධිට්ඨහෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති එකස්ස චුත්තදුක්කටං, තස්සෙව චුත්තං පුබ්බකිච්චඤ්ච සඬ්ඝගණානමිපි නෙතබ්බං.

පචාරණාදානානුජානනකථාවණ්ණනා

213. තෙන ව භික්ඛුනාති පචාරණාදායකෙන.

අනාපත්තිපන්තරසකාදිකථාවණ්ණනා

“තස්සා ව පචාරණාය ආරොච්ඡාය සඬ්ඝෙන ව පචාරිතෙ සබ්බෙසං සුප්පචාරිතං හොතීති වචනතො කෙවලං පචාරණාය පචාරණාදායකොපි පචාරිතොව හොතී”ති වදන්තිති.

222. අවුට්ඨිතාය පරිසායාති පචාරෙත්වා පච්ඡා අඤ්ඤමඤ්ඤං කථෙන්නියා. එකච්චාය වුට්ඨිතායාති එකච්චෙසු යථානිසින්තෙසු

එකච්චෙසු සකසකට්ඨානං ගතෙසු. පුන පචාරෙතඛ්ඛන්ති පුනපි සබ්බෙහි සමාගන්ත්වා පචාරෙතඛ්ඛං. ආගච්ඡන්ති සමසමා, තෙසං සන්තිකෙ පචාරෙතඛ්ඛන්ති “ගතෙ අනානෙත්වා නිසින්නානංයෙව සන්තිකෙ පචාරෙතඛ්ඛං, උපොසප්පක්ඛන්ධකෙපි එසෙව නයො”ති ලිඛිතං. සබ්බාය වුට්ඨිතාය පරිසාය ආගච්ඡන්ති සමසමා, තෙසං සන්තිකෙ පචාරෙතඛ්ඛන්ති “යදි සබ්බෙ වුට්ඨන්ත්වා ගතා, සන්තිපානෙතුඤ්ච න සක්කා, එකච්චෙ සන්තිපානාපෙත්වා පචාරෙතුං වට්ටති”ති වදන්ති. කස්මා? ඤත්තිං යපෙත්වා කත්තඛ්ඛසඬ්ඝකම්මාභාවා වග්ගං න භොති කිර. එත්ථ පන එකච්චෙසු ගතෙසුපි සබ්බෙසු ගතෙසුපි සබ්බෙ සන්තිපානාපෙත්වා ඤත්තිං අට්ඨපෙත්වා කෙවලං පචාරෙතඛ්ඛං. එකච්චෙ සන්තිපානාපෙත්වා පචාරෙතුං න වට්ටති “සඬ්ඝං, භන්තෙ, පචාරෙමි”ති වචනතො. සබ්බෙපි හි සන්තිපතිතා පච්ඡා දිට්ඨං වා සුතං වා පරිසඬ්ඝිතං වා වත්තාරො භොන්ති. අනාගතානං අත්ථිභාවං ඤත්වාපි එකච්චානං සන්තිකෙ පචාරණාවචනං විය භොති. සම්මුඛිභූතෙ වත්තාරො සන්තිපානාපෙත්වා නිස්සග්ගියං ආපන්නචීරාදිනිස්සජ්ජනං විය පචාරණා න භොති සබ්බායත්තත්තා. “සමග්ගානං පචාරණා පඤ්ඤත්තා”ති වචනඤ්චෙත්ථ සාධකං. “ඉතො අඤ්ඤථා න වට්ටති අට්ඨකථායං අනනුඤ්ඤාතත්තා”ති උපනිස්සත්ථෙරො වදන්ති. “ථොකතරෙහි තෙසං සන්තිකෙ පචාරෙතඛ්ඛං ඤත්තිං අට්ඨපෙත්වාවා”ති වුත්තං. ආගන්තුකා නාම නවමිතො පට්ඨායාගතා වා වජසත්ථනාවාසු වුත්ථවස්සා වා භොන්ති.

237. “දසවත්ථුකා මිච්ඡාදිට්ඨි භොති තථාගතොතිආදී”ති ලිඛිතං. “නත්ථි දින්නන්තිආදී”ති වුත්තං.

239. “උපපරික්ඛිත්වා ජානිස්සාමාති තෙන සහ පචාරෙතඛ්ඛ”න්ති ලිඛිතං.

පචාරණාක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. වම්මක්ඛන්ධකවණ්ණනා

සොණකොළිවිසවත්ථුකථාවණ්ණනා

242. අසීනියා ...පෙ.... කාරෙතීති “අසීනි ගාමිකසහස්සානි සන්තිපාතාපෙත්වා”ති ඉමස්ස කාරණවචනං. තත්ථ “ගාමානං අසීනියා සහස්සෙසු”ති වත්තබ්බෙ “අසීනියා ගාමසහස්සෙසු”ති චුත්තං. ගාමප්පමුඛා ගාමිකා, තෙසං සහස්සානි. “කම්මචිත්තීකතානී”ති උපවාරෙන චුත්තං. කම්මපච්චයඋතුසමුට්ඨානෙ හි තෙසං අඤ්ජනවණ්ණහාවො. “කෙනවිදෙව කරණියෙනා”ති වත්තබ්බෙ “කෙනවිදෙවා”ති චුත්තං. එත්ථ එවං-සද්දො ඔපම්මෙ පවත්තති. එවමුපමානොපදෙසපුච්ඡාවධාරණපටිඤ්ඤාතඔපම්මෙ. පුරතො පෙක්ඛමානානන්ති අනාදරත්ථෙ සාම්චවනං. තතො පන භගවතො ගන්ධකුටියා කවාටං සුබද්ධං පස්සිත්වා ඉච්ඡිතාකාරකුසලතාය ඉද්ධියා ගන්ත්වා කුටිං පවිසිත්වා ආරොවෙසි. විහාරපච්ඡායායන්ති විහාරස්ස වඩ්ඪමානව්ඡායායං. “අහො නුනාති අහො මහත්තො”ති ලිබ්බිතං. භගවතො සම්බ්භුලෙහි සද්ධිං ආහිණ්ඩනං ආයස්මතො සොණස්ස වීරියාරම්භනිදස්සනෙන අනාරද්ධවීරියානං උත්තෙජනත්ථං, එවං සුමුමාලානං පාදරක්ඛණත්ථං උපාහනා අනුඤ්ඤාතාති දස්සනත්ථඤ්ච.

සොණස්සපබ්බජ්ජාකථාවණ්ණනා

243. තත්ථ ච නිමිත්තං ගණ්හාහීති තෙසං ඉන්ද්‍රියානං ආකාරං උපලක්ඛෙහි.

244. අධිමුත්තො හොතීති පටිච්ඡේදස්සත්වා පච්චක්ඛං කත්වා යීතො හොති. නෙක්ඛම්මාධිමුත්තොතිආදීහි නිබ්බානං, අරහත්තඤ්ච චුත්තං. “තඤ්හි සබ්බකිලෙසෙහි නික්ඛන්තත්තා ‘නෙක්ඛම්ම’න්ති ච ගෙහතො පච්චිත්තත්තා ‘පච්චෙකො’ති ච ඛ්‍යාපජ්ජාභාවතො ‘අඛ්‍යාපජ්ජ’න්ති ච අරහත්තං උපාදානස්ස ඛයන්තෙ උප්පන්නත්තා ‘උපාදානක්ඛයො’ති ච තණ්හාය ඛයන්තෙ උප්පන්නත්තා ‘තණ්හක්ඛයො’ති ච සම්මොභාභාවතො ‘අසම්මොභො’ති ච චූච්චතී”ති චුත්තං. සබ්බෙහි

අරහත්තං වුත්තන්ති කෙවි. සියා බො ඵවමස්සාති කදාවි ඵවමස්ස, අස්ස වා ආයස්මනො ඵවං සියා. පච්චාගච්ඡන්තො ජානන්තො. කරණීයමත්තානන්ති අත්තනො. සො ඵව වා පායො. නෙක්ඛම්මාධිමුත්තොති ඉමස්මිංයෙව අරහත්තං කථිතං. සෙසෙසු නිබ්බානන්ති කෙවි. අසම්මොභාධිමුත්තොති එත්ථෙව නිබ්බානං. සෙසෙසු අරහත්තන්ති කෙවි. “සබ්බෙස්වෙවෙනෙසු උභයමිපි”ති වදන්ති. පච්චෙකඤ්ච චෙතසො, අධිමුත්තස්ස, උපාදානක්ඛයස්ස වාති උපයොගත්ථෙ සාම්ච්චනං. ආයතනානං උප්පාදඤ්ච වයඤ්ච දිස්වා.

සබ්බන්තිලිකාදිපටික්ඛෙපකථාවණ්ණනා

246. “රඤ්ජනචොළකෙන පුඤ්ජිත්වා”ති පායො. “බල්ලකාදීනි අපනෙත්වා”ති වුත්තත්තා ද්වෙ තිණි ඡිද්දානි කත්වා වළඤ්ජෙතූං වට්ඨති”ති වදන්තානං වාදො න ගහෙතඛ්ඛො.

යානාදිපටික්ඛෙපකථාවණ්ණනා

254. “චතුරඨගුලාධිකානී”ති වුත්තත්තා චතුරඨගුලනො හෙට්ඨා වට්ඨති එකෙ. උභතොලොභිතකූපධානන්ති එත්ථ “කාසාවං පන වට්ඨති, කුසුම්භාදිරත්තමෙව න වට්ඨති”ති ලිඛිතං.

සබ්බවම්මපටික්ඛෙපාදිකථාවණ්ණනා

255. කිස්ස ත්‍යායන්ති කිස්ස තෙ අයං.

256. ගිහිවිකතන්ති ගිහීනං අත්ථාය කතං. “යත්ථ කත්ථවි නිසීදිතූං අනුජානාමීති අත්ථො”ති ලිඛිතං. කිඤ්චාපි දීඝනිකායට්ඨකථායං “යථෙත්වා තූලිකං සබ්බානෙව ගොනකාදීනි රතනපරිසිඛිබ්බිතානි වට්ඨන්ති”ති වුත්තං, අථ බො විනයපරියායං පත්වා ගරුකෙ යාතඛ්ඛතො ඉධ වුත්තනයෙනෙවෙත්ථ අත්ථො ගහෙතඛ්ඛො. “තත්ථ පන සුත්තන්තිකදෙසනාය ගහට්ඨාදීනමිපි වසෙන වුත්තත්තා තෙසං සඬගණ්හනත්ථං යථෙත්වා ‘තූලිකං...පෙ.... වට්ඨන්ති’ති වුත්තං විය බායතීති අපරෙ”ති වුත්තං.

259. මිගමාතුකොති තස්ස නාමං. වාතමිගොති ච තස්ස නාමං.

“කාළසීහො කාළමුඛො කපී”ති ලිඛිතං. වම්මං න වට්ටකීති යෙන පරියායෙන වම්මං වට්ටිස්සති, සො පරතො ආවි භවිස්සති.

“අත්තනො පුග්ගලිකවසෙන පරිහාරො පටික්ඛිත්තො”ති වුත්තං.

“න, භික්ඛවෙ, කිඤ්චි වම්මං ධාරෙතඛ්ඛ”න්ති එත්තාවතා සිද්ධෙ

“න, භික්ඛවෙ, ගොවම්ම”න්ති ඉදං පරතො “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සඛ්ඛපච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු වම්මානි අත්ථරණානී”ති එත්ථ අනුමතිප්පසඬගහයා වුත්තන්ති වෙදිතඛ්ඛං.

වම්මක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. හෙසජ්ජක්ඛන්ධකවණ්ණනා

පඤ්චහෙසජ්ජාදිකථාවණ්ණනා

260. “යං හෙසජ්ජඤ්චෙව අස්සා”ති පරතො “තද්දුභයෙන භියොයාසො මත්තාය කිස්සා හොන්ති”ති ආදිනා විරොධදස්සනතො නිදානානපෙක්ඛං යථාලාභවසෙන චුත්තන්ති වෙදිතඛ්ඛං. යථානිදානං කස්මා න චුත්තන්ති වෙ? තදඤ්ඤාපෙක්ඛාධිජ්ජායතො. සබ්බබුද්ධකාලෙපි හි සජ්ජිආදීනං සත්තාහකාලිකභාවාපෙක්ඛාති තථා වචනෙන භගවතො අධිජ්ජායො, තෙනෙව “ආභාරත්ථඤ්ච ඵරෙය්‍ය, න ච ඔළාරිකො ආභාරො පඤ්ඤායෙය්‍යා”ති චුත්තං. තථා හි කාලෙ පටිග්ගහෙත්වා කාලෙ පරිභුඤ්ජිතුන්ති ඵත්ථ ච කාලපරිච්ඡෙදො න කතො. කුතොයෙව පන ලබ්භා තදඤ්ඤාපෙක්ඛාධිජ්ජායො භගවතො මූලහෙසජ්ජාදීනි තානි පටිග්ගහෙත්වා යාවජීවන්ති කාලපරිච්ඡෙදො. යං පන “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, තානි පඤ්ච හෙසජ්ජානි කාලෙ පටිග්ගහෙත්වා කාලෙ පරිභුඤ්ජිතු”න්ති වචනං, තං “සන්තිධිං කත්වා අපරාපරස්මිං දිවසෙ කාලෙ ඵච පරිභුඤ්ජිතුං අනුජානාමි”ති අධිජ්ජායතො චුත්තන්ති වෙදිතඛ්ඛං. අඤ්ඤථා අතිසයත්තාභාවතො “යං හෙසජ්ජඤ්චෙව අස්සා”ති ආදි විතක්කුජ්ජාදො න සම්භවති. පණිතභොජනානුමතියා පසිද්ධත්තා ආබාධානුරූපසජ්ජායාපෙක්ඛාය චුත්තානීති වෙ? තඤ්ච න, භියොයාසො මත්තාය කිසාදිභාවාපත්තිදස්සනතො. යථා “උච්ඡුරසං උපාදාය ඵාණිත”න්ති චුත්තං, තථා “නවනීතං උපාදාය සජ්ජි”න්ති වත්තඛ්ඛතො නවනීතං විසුං න වත්තඛ්ඛන්ති වෙ? න, විසෙසදස්සනාධිජ්ජායතො. යථා ඵාණිතග්ගහණෙන සිද්ධෙපි පරතො උච්ඡුරසො විසුං අනුඤ්ඤාතො උච්ඡුසාමඤ්ඤතො ගුලොදකට්ඨානෙ යපනාධිජ්ජායතො. තථා නවනීතෙ විසෙසවිධිදස්සනාධිජ්ජායතො නවනීතං විසුං අනුඤ්ඤාතන්ති වෙදිතඛ්ඛං. විසෙසවිධි පනස්ස හෙසජ්ජසික්ඛාපදට්ඨකථාවසෙන වෙදිතඛ්ඛං. චුත්තඤ්ඤි තත්ථ “පටිත්වා සජ්ජිං කත්වා පරිභුඤ්ජිතුකාමෙන අධොතමිපි පටිතුං

වට්ටනී’’ති (පාරා. අට්ඨ. 2.622). තත්ථ සජ්ජි පක්කාව හොති, නාපක්කා. තථා ඵාණිතමිපි. නවනීතං අපක්කමෙව.

එත්ථාහ – නවනීතං විය උච්ඡුරසොපි සත්තාහකාලිකපාළියං. එව වත්තබ්බොති? න වත්තබ්බො. කස්මා? සත්තාහකාලිකපාළියං චුත්තෙ උච්ඡුරසො ගුළාපදෙසෙන යථා අගිලානස්ස ඵාණිතං පටිසිද්ධං, තථා උච්ඡුරසොපිති ආපජ්ජති, අචුත්තෙ පන ගුළං විය සො ඵාණිතසඬ්ඛං න ගච්ඡති. ඉධ අවත්වා පච්ඡා වචනෙන ගුළොදකට්ඨානෙව යජිතො හොති. තදන්තමෙව පච්ඡාහත්තං වට්ටනකපානකාධිකාරෙ චුත්තො, තස්මා එව යාමකාලිකොති වෙ? න, අට්ඨකථාවිරොධතො. න උපාදායත්ථස්ස නිස්සයත්ථත්තාති වෙ? කිං චුත්තං හොති – “උච්ඡුරසං උපාදාය උච්ඡුචිකති ඵාණිතන්ති වෙදිතබ්බො’’ති (පාරා. අට්ඨ. 2.623) යදෙතං නිස්සග්ගියට්ඨකථාවචනං, තත්ථ “උපාදායා’’ති ඉමස්ස නිස්සාය පච්චයං කත්ථාති අත්ථොති. න, පරතො අපරකිරියාය අදස්සනතො. යථා “චක්ඛුඤ්ච පටිච්ච රූපෙ වා’’තිආදීසු (ම. නි. 1.204, 400; 3.421, 425; සං. නි. 2.43) “පටිච්චා’’ති ඉමස්ස උස්සුක්කවචනස්ස “උජ්ජජ්ජති’’ති අපරකිරියා දිස්සති, න තථා “උච්ඡුරසං උපාදායා’’ති එත්ථ අපරකිරියා දිස්සතීති. අයුත්තමෙතං තත්ථ තදහාවෙපි සිද්ධත්තා. යථා “චත්තාරො ව මහාභූතා චතුත්තඤ්ච මහාභූතානං උපාදාය රූප’’න්ති (ධ. ස. 584) එත්ථ අපරකිරියාය අහාවෙපි උස්සුක්කවචනං සිද්ධං, තථා එත්ථාපි සියාති? න, තත්ථ පාඨසෙසාපෙක්ඛත්තා. යථා චත්තාරො මහාභූතා උපාදාය චුත්තං, පවත්තකං වා රූපන්ති ඉමං පාඨසෙසං සා පාළි අපෙක්ඛති, න තථා ඉදං අට්ඨකථාවචනං කඤ්චි පාඨං අපෙක්ඛති. පරිපුණ්ණවාදිනො හි අට්ඨකථාවරියා. සඤ්ඤාකරණමත්තං වා තස්ස රූපස්ස. “අත්ථි රූපං උපාදායා’’තිආදීසු (ධ. ස. 584) හි සඤ්ඤාකරණමත්තං, එවමිධාපිති වෙදිතබ්බං. ඉධ පන “උච්ඡුරසං උපාදායා’’ති උච්ඡුරසං ආදිං කත්ථා, තතො පට්ඨායාති අත්ථො, තස්මා “උච්ඡුරසෙන සංසට්ඨං හත්තං අගිලානො හික්ඛු විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජන්තො පණිතහොජනසික්ඛාපදෙන කාරෙතබ්බො, හික්ඛුතී පාටිදෙසනියෙනා’’ති චුත්තං, තං අයුත්තන්ති එකෙ. තෙ විසෙසහෙතුනො අභාවං දස්සෙත්වා පඤ්ඤාපෙතබ්බො.

එත්තාවතා “උච්ඡුරසං උපාදායාති උච්ඡුරසං ආදිං කත්වා”තිආදීනං පදානං අත්ථං මිච්ඡා ගහෙත්වා යදි “උච්ඡුරසං උපාදායා”ති වචනෙන උච්ඡුරසො ථාණිතං සියා, “අපක්කා වා”ති වචනං නිරත්ථකං අපක්කවචනෙන උච්ඡුරසස්ස ගහිතත්තා. අථ “පක්කා වා”ති වචනෙන උච්ඡුරසො ථාණිතන්ති සිද්ධං, “උච්ඡුරසං උපාදායා”ති වචනං නිරත්ථකන්ති උත්තරං වුත්තං, තං අනුත්තරන්ති සාධිතං භොති. සො වෙනෙහි අපක්කා වාති සාමං භික්ඛුනා අපක්කා වා. අවත්ථුකපක්කා වාති භික්ඛුනාව සාමං විනා වත්ථුනා පක්කා වාති අත්ථො. තස්මා අඤ්ඤා “සවත්ථුකපක්කා වා”ති ව වත්තඛිබන්ති අත්ථො දස්සිතො, සො දුට්ඨු දස්සිතො. කස්මා? මහාඅට්ඨකථායං “ක්කාමඋච්ඡුථාණිතං වා කොට්ඨිතඋච්ඡුථාණිතං වා පුරෙහත්තමෙව වට්ඨති”ති වුත්තත්තා, “සවත්ථුකපක්කා වා”ති වචනස්ස ව ලද්ධිවිරොධතො අවුත්තත්තා. “මහාපච්චරියං පන ‘එතං සවත්ථුකපක්කං වට්ඨති නො වට්ඨති’ති පුච්ඡං කත්වා ‘උච්ඡුථාණිතං පච්ඡාහත්තං නො වට්ඨනකං නාම නත්ථී’ති වුත්තං, තං යුත්ත”න්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.623) වුත්තත්තා ව සවත්ථුකපක්කා වාති අත්ථො ව වුත්තොයෙව භොති, තස්මා දුද්දස්සිතොති සිද්ධං. ආහාරත්ථන්ති ආහාරපයොජනං. ආහාරකිච්චං යාපනන්ති අත්ථොති ව.

262. තෙලපරිභොගෙනාති සත්තාහකාලිකපරිභොගෙන.

263. සති පච්චයෙති එත්ථ සතිපච්චයතා ගිලානාගිලානවසෙන ද්විධා වෙදිතඛිබා. විකාලභොජනසික්ඛාපදස්ස හි අනාපත්තිවාරො යාමකාලිකාදීනං තිණ්ණමපි අවිසෙසෙන සතිපච්චයතා වුත්තා. ඉමස්මිං ඛන්ධකෙ “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ගිලානස්ස ගුළං, අගිලානස්ස ගුළොදකං, අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ගිලානස්ස ලොණසොචිරකං, අගිලානස්ස උදකසම්භින්න”න්ති වුත්තං. තස්මා සිද්ධං සතිපච්චයතා ගිලානාගිලානවසෙන ද්විධාති. අඤ්ඤා අසති පච්චයෙ ගුළොදකාදීසු ආපජ්ජති. තතො ව පාළිවිරොධො.

පිට්ඨෙහිති පිසිතතෙලෙහි. කොට්ඨඵලන්ති කොට්ඨරුක්ඛස්ස ඵලං. “මදනඵලං වා”ති ව ලිඛිතං. හිඬගුජතු නාම හිඬගුරුක්ඛස්ස දණ්ඩපල්ලවපවාලපාකනිජ්ඵන්තා. හිඬගුසිපාටිකා නාම තස්ස මූලසාඛපාකනිජ්ඵන්තා. තකං නාම තස්ස රුක්ඛස්ස තවපාකොදකං.

තකපත්තීති තස්ස පත්තපාකොදකං. තකපණ්ණීති තස්ස ඵලපාකොදකං. අථ චා “තකං නාම ලාබා. තකපත්තීති කිත්තිමලොමලාබා. තකපණ්ණීති පක්කලාබා”ති ලිඛිතං. උඛ්භිදං නාම උසපංසුමයං.

264. ජකණං ගොමයං. පාකතිකවුණ්ණං නාම අපක්කකසාවවුණ්ණං, තෙන “යපෙත්වා ගන්ධවුණ්ණං සබ්බං වට්ටති”ති වදන්ති. වාලිතෙහීති පරිස්සාවිතෙහි.

265. නානාසම්භාරෙහි කතන්ති නානොසධෙහි.

ගුලාදිඅනුජානනකථාවණ්ණනා

274. සාමං පක්කං සමපක්කන්ති දුට්ඨං විය දීපෙති, තස්මා බීරාදිසු උණ්හමත්තමෙව පාකො. තෙන උත්තණ්ඩුලාදිසමානා භොන්ති.

276-8. “බුද්ධජපමුඛ”න්ති ආගතට්ඨානෙ ‘භික්ඛුසඬ්ඝො’ති අවත්වා ‘සඬ්ඝො’ති වුවචති හගවත්තමපි සඬ්ගහෙතු”න්ති වදන්ති. නාගොති හත්ථී.

279. සම්බාධෙති වච්චමග්ගෙ භික්ඛුස්ස භික්ඛුනියා ච පස්සාවමග්ගෙපි අනුලොමතො. දහනං පටික්ඛෙපාභාවා වට්ටති. සත්ථවත්තිකම්මානුලොමතො න වට්ටතිති චෙ? න, පටික්ඛිත්තපටික්ඛෙපා, පටික්ඛිපිතබ්බස්ස තප්පරමතාදීපනතො, කිං වුත්තං භොති? පුබ්බෙ පටික්ඛිත්තමපි සත්ථකම්මං සම්පිණ්ඨෙත්වා පච්ඡා “න, භික්ඛවෙ...පෙ.... පුල්ලච්චයස්සා”ති ද්වික්ඛත්තුං සත්ථකම්මස්ස පටික්ඛෙපො කතො. තෙන සම්බාධස්ස සාමන්තා ද්වඬ්ගුලං පටික්ඛිපිතබ්බං නාම. සත්ථවත්තිකම්මතො උද්ධං නත්ථීති දීපෙති. කිඤ්ච භියොයා පුබ්බෙ සම්බාධෙයෙව සත්ථකම්මං පටික්ඛිත්තං, පච්ඡා සම්බාධස්ස සාමන්තා ද්වඬ්ගුලමපි පටික්ඛිත්තං, තස්මා තස්සෙව පටික්ඛෙපො, නෙතරස්සාති සිද්ධං. එත්ථ “සත්ථං නාම සත්ථහාරකං වාස්ස පරියෙසෙය්‍යා”තිආදිසු විය යෙන ඡින්දති, තං සබ්බං. තෙන වුත්තං “කණ්ටකෙන වා”තිආදි. ඛාරදානං පනෙත්ථ භික්ඛුනිච්ඡඩ්ගෙ පසාධෙ ලෙපමුඛෙන අනුඤ්ඤාතන්ති වෙදිතබ්බං. එකෙ පන “සත්ථකම්මං වා”ති පාඨං විකප්පෙත්වා වත්ථීකම්මං කරොන්ති.

“වත්ථි”ති කිර අග්ගිකා වුවවති. තාය ඡිත්තදනං වත්ථිකම්මං නාමාති ව අත්ථං වණ්ණයන්ති, තෙ “සත්ථහාරකං වාස්ස පරියෙසෙය්‍යා”ති ඉමස්ස පදහාජනියං දස්සෙත්වා පටික්ඛිපිතබ්බා. අණ්ඩවුඩ්ඪිති වාතණ්ඩකො. ආදානවත්තීති ආනභවත්ති.

මනුස්සමංසපටික්ඛෙපකථාවණ්ණනා

280. “න, භික්ඛවෙ, මනුස්සමංසං...පෙ.... පුල්ලච්චයස්සා”ති වුත්තත්තා, “න ව, භික්ඛවෙ, අප්පටි...පෙ.... දුක්කටස්සා”ති ව වුත්තත්තා අප්පටිවෙක්ඛණදුක්කටඤ්ච පුල්ලච්චයඤ්චාති ද්වෙ ආපජ්ජති, තස්මා කප්පියමංසෙපි අප්පටිවෙක්ඛණපච්චයා දුක්කටමෙව. කෙවි “මංසභාවං ජානන්තොව ආපජ්ජති. පුචාදීසු අජානන්තස්ස කා පච්චවෙක්ඛණා”ති වදන්ති. අජානන්තොපි ආපජ්ජති සාමඤ්ඤෙන වුත්තත්තාති කෙවි.

හත්ථිමංසාදිපටික්ඛෙපකථාවණ්ණනා

281. ඉමෙසං ...පෙ.... සබ්බං න වට්ඨතීති ඉදං දසන්තම්පි මනුස්සමංසාදීනං අකප්පියභාවමත්තපරිදීපනවචනං, නාපත්තිවිභාගදස්සනවචනං. යං කිඤ්චි ඤත්වා වා අඤත්වා වා බාදන්තස්ස ආපත්තියෙවාති ඉදම්පි අනියමිතවචනමෙව “අයං නාම ආපත්තී”ති අවුත්තත්තා. තදුභයම්පි හෙට්ඨා මනුස්සාදීනං මංසාදීසු පුල්ලච්චයදුක්කටාපත්තියො භොන්තීති ගහිතනයෙහි අධිප්පායො ජානිතුං සක්කාති එවං වුත්තං. තත්‍රායං අධිප්පායො – යස්මා එතෙසං මනුස්සාදීනං මංසාදීනි අකප්පියානි, තස්මා මනුස්සානං මංසාදීසු පුල්ලච්චයාපත්ති. සෙසානං සබ්බත්ථ දුක්කටාපත්තීති. පාඨෙයෙව හි ලොභිතාදිං මංසගතිකං කත්වා “න, භික්ඛවෙ, මනුස්සමංසං...පෙ.... පුල්ලච්චයස්සා”ති වුත්තං. තත්ථෙව හත්ථාදීනං මංසාදීසුපි දුක්කටාපත්ති පඤ්ඤත්තා. තෙන වුත්තං සීහලට්ඨකථායං “මනුස්සමංසෙ වා කෙසෙ වා නබෙ වා අට්ඨිමිහි වා ලොභිතෙ වා පුල්ලච්චයමෙවා”ති වුත්තං. ඉමිනා එව –

“අට්ඨිපි ලොහිතං වම්මං, ලොමමෙසං න කප්පති”ති. —

බුද්දසික්ඛාගාථාපදස්ස අත්ථො ව අධිජ්ජායො ව සුචිඤ්ඤෙය්‍යාති. පටිග්ගහණෙති එත්ථ අනාදරියදුක්කටං වුත්තං. “උදකමනුස්සාදිමංසම්පි න වට්ටති”ති වදන්ති. නාගරාජෙන වුත්තාදීනවෙ සතිපි උජ්ඣායනාධිකාරමෙව ගහෙත්වා “පටිකුලතායා”ති වුත්තං.

යාගුමධුගොළකාදිකථාවණ්ණනා

283. යථාධම්මො කාරෙතඛිබ්බොති ඉදං සඬ්භීතිකාරකවචනං. න හි භගවා තමෙව සික්ඛාපදං ද්වික්ඛත්තුං පඤ්ඤපෙසි, එවං එවරුපෙසුති එකෙ. පයමපඤ්ඤත්තමෙව සන්ධාය වුත්තං, තථාපි න ව තෙ භික්ඛු සාපත්තිකා ජාතා. කථං? පරම්පරභොජනසික්ඛාපදස්ස අට්ඨුජ්ජත්තියා. “අපිව මයං කාලස්සෙව පිණ්ඩාය වරින්වා භුඤ්ජිමිහා”ති වුත්තං. මාතිකාවිභඩ්ගෙ (පාවි. 227) ව “පරම්පරභොජනං නාම පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරෙන භොජනෙන නිමන්තිතො, තං යපෙත්වා අඤ්ඤං පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරං භොජනං භුඤ්ජති, එතං පරම්පරභොජනං නාමා”ති වුත්තං, තස්මා අඤ්ඤං භොජනං නාම නිමන්තනතො ලද්ධං යං කිඤ්චිති සිද්ධං. යස්මා න භොජ්ජයාගුනිමන්තනතො ලද්ධභොජනං, තස්මා “එත්ථ අනාපත්ති”ති තෙ භික්ඛු පරිභුඤ්ජිංසුති. එත්ථ “යථාධම්මො කාරෙතඛිබ්බො”ති වුත්තත්තා පන අඤ්ඤනිමන්තනතො ලද්ධභොජනමෙව භුඤ්ජන්තස්ස ආපත්ති, නෙතරන්ති අනුඤ්ඤාතං. තතො පටියාය තස්ස අනාපත්තිවාරෙ “නිව්වහත්තෙ සලාකහත්තෙ පක්ඛිකෙ උපොසථිකෙ පාටිපදිකෙ”ති වුත්තං. පුබ්බෙ වෙසාලියා පඤ්ඤත්තකාලෙ නත්ථි, යදි අත්ථි, අට්ඨුජ්ජත්තිමාතිකාවිභඩ්ගවිරොධො, තස්මා “අපිව මයං කාලස්සෙව පිණ්ඩාය වරින්වා භුඤ්ජිමිහා”ති අට්ඨුජ්ජත්තියං වුත්තත්තා, පදභාජනෙපි “අඤ්ඤං පඤ්චන්තං භොජනානං අඤ්ඤතරං භොජනං භුඤ්ජති”ති අවිසෙසෙන වුත්තත්තා ව පයමං වා පච්ඡා වා නිමන්තිතං භොජනං යපෙත්වා අනිමන්තිතමෙව භුඤ්ජන්තස්ස ආපත්ති, නෙතරන්ති කිඤ්චාපි ආපන්නං, “න, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤත්‍ර නිමන්තිතෙන අඤ්ඤස්ස

භොජ්ජයාගු පරිභුඤ්ජිතබ්බා”ති වුත්තත්තා පන පයමනිමන්තිතභොජනතො අඤ්ඤං පච්ඡා ලද්ධං නිමන්තිතභොජනං, නිච්චහත්තාදීනි ච භුඤ්ජන්තස්ස ආපත්තීති ආපජ්ජමානං විය ජාතන්ති අනුපඤ්ඤත්තිජ්ජසඬගනිවාරණං, අනිමන්තනභොජනෙ ආපත්තිජ්ජසඬගනිවාරණඤ්ච කරොන්තො, පයමපඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදමෙව ඉමිනා අත්ථෙත පරිණාමෙත්තො ච “යථාධම්මො කාරෙතබ්බො”ති භගවා ආහ, තස්මා තතො පට්ඨාය පච්ඡා නිමන්තනභොජනං භුඤ්ජන්තස්සෙව ආපත්ති. තෙසු න නිච්චහත්තාදීනීති ආපත්තං. තෙනෙවායස්මා උපාලිත්ථෙරො තස්ස අනාපත්තිවාරෙ “නිච්චහත්තෙ”තිආදීනි පඤ්ච පදානි පක්ඛිපිත්වා සඬගායි. අධිජ්ජායඤ්ඤා හි තෙ මහානාගා, තස්මා පයමමෙව යං භගවතා වුත්තං. “පඤ්ච භොජනානි යථෙත්වා සබ්බත්ථ අනාපත්ති”ති වචනං, පච්ඡාපි තං අනුරක්ඛන්තෙන අභොජනං මධුගොළකං අපරාමසිත්වා භොජ්ජයාගු එව වුත්තාති එවං ආචරියො.

එත්ථාහ — යථා පච්ඡාලද්ධලෙසෙන ථෙරෙන නිච්චහත්තාදිපක්ඛෙපො කතො, එවං කථිතක්ඛන්ධකෙ පරම්පරභොජනං පක්ඛිපිත්වා “අත්ථතකථිනානං වො, හික්ඛෙවෙ, ඡ කජ්ජිස්සන්ති”ති කිමත්ථං න වුච්චන්ති? වුච්චතෙ — යථාවුත්තලෙසනිදස්සන්තථං. අඤ්ඤථා ඉදං සික්ඛාපදං වෙසාලියං, අත්ථකච්ඡන්දෙ වාති උභයත්ථ උපච්ඡුපඬ්ඨෙන පඤ්ඤත්තං සියා. නො වෙ, සාපත්තිකා හික්ඛු සිසුං, න ච තෙ සාපත්තිකා අජ්ජටික්ඛිත්තෙපි තෙසං කුක්කුච්චදස්සනතො. “තෙන හි, බ්‍රාහ්මණ, හික්ඛුනං දෙහීති. හික්ඛු කුක්කුච්චායන්තා න පටිග්ගණ්හන්ති”ති හි වුත්තං. තෙසඤ්ච “පරිභුඤ්ජථා”ති භගවතො ආණන්තියා පරිභුත්තානම්පි “ඔදිස්සකං නු බො ඉදං අම්භාක”න්ති විමතිජ්ජත්තානං විමතිවිනොදනත්ථං. “අනුජානාමි, හික්ඛෙවෙ, යාගුඤ්ච මධුගොළකඤ්චා”ති වුත්තං. එවම්ධාපෙනෙ පඤ්ඤත්තං පරම්පරභොජනසික්ඛාපදං ඔමද්දිත්වා පරම්පරභොජනං කථං භුඤ්ජිස්සන්තීති. එත්ථාහු කෙචි ආචරියා පරම්පරභොජනසික්ඛාපදෙනෙව “අඤ්ඤස්ස භොජනං න කජ්ජති”ති ජානන්තාපි “අනුජානාමි, හික්ඛෙවෙ, යාගුඤ්චා”ති විසුං අනුඤ්ඤාතත්තා “පටිග්ගිදානමභාවිකටාදි විය කජ්ජති”ති සඤ්ඤාය භුඤ්ජිංසු.

තෙන චුත්තං “අපිව මයං කාලස්සෙව භොජ්ජයාගුයා ධාතා”තිආදි, තං අයුත්තං තත්ථ අට්ඨජ්ජත්තිමාතිකාවිහඬගවිරොධෙන අනාපත්තිවාරෙ නිව්චහත්තාදීනං අසම්භවජ්ජසඬගතො, භික්ඛුනං සාපත්තිකභාවානතික්කමනතො, මිච්ඡාගාහනෙතුජ්ජසඬගෙන භගවතා අනුඤ්ඤාතජ්ජසඬගතො ව. තෙ හි භික්ඛු යස්මා භගවා කත්ථවි විනයවසෙන කජ්ජියම්පි “ගාථාහිගීතං මෙ අභොජනෙය්‍ය”න්ති (සං. නි. 1.194; සු. නි. 81; මි. ප. 4.5.9) පටික්ඛිපති, තස්මා භගවතො අධිජ්ජායං පති “කුක්කුච්චායන්තා න පටිග්ගණ්හන්ති”ති චුත්තං, සික්ඛාපදං පති භගවාපි අත්තතො අධිජ්ජායජ්ජකාසනත්ථමෙව “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යාගුඤ්ඤා”ති ආහ. දුරවග්ගාහො හි භගවතො අධිජ්ජායො. තථා හි භාරද්වාජස්ස පායාසං අභොජනෙය්‍යන්ති අකතවිඤ්ඤත්තිජ්ජසඬගතො පටික්ඛිපි. ආනන්දත්ථෙරෙන විඤ්ඤාපෙත්වා සජ්ජිතං තෙකටුලයාගුං පන “යදපි, ආනන්ද, විඤ්ඤත්තං, තදපි අකජ්ජිය”න්ති අවත්වා “යදපි, ආනන්ද, අත්තොචුත්ථ”න්තිආදිමෙවාහ. තෙන නො වෙ තං අත්තොචුත්ථං කජ්ජතීති අධිජ්ජායදස්සනෙන පණ්ණිකභොජනසුපොදනවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදානි උපත්ථම්භෙති භගවතොපි කජ්ජති, පගෙව අම්භාකන්ති.

284. ගිලානස්සෙව භගවතා ගුලො අනුඤ්ඤාතොති “යානි බො පන තානි ගිලානානං භික්ඛුනං පටිසායනීයානී”ති (පාරා. 622) වචනවසෙන චුත්තං, තෙනෙව තෙ ඉධ පටිග්ගහණෙ කුක්කුච්චායිංසු. ඉධ පන “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ගිලානස්ස ගුලොදක”න්ති වත්තබ්බෙ ගුලාධිකාරත්තා පුබ්බෙ අනුඤ්ඤාතඤ්ච වත්වා අගිලානස්ස ගුලොදකං අනුඤ්ඤාතං, තෙන ගිලානෙන සති පච්චයෙ ගුලො පරිභුඤ්ජිතබ්බො, ගුලොදකං අසති පච්චයෙපි වට්ඨතීති ඉමං විසෙසං දීපෙති. තත්ථ “ගුලොදකං කාලිකෙසු සත්තාහකාලිකං, භගවතා ඔදිස්සානුඤ්ඤාතත්තා සත්තාහාතික්කමෙන දුක්කට්ඨ”න්ති වදන්ති, තං න යුත්තං, උදකසම්භින්නත්තා සත්තාහකාලිකභාවං ජහති. “යථා අම්බාදි උදකසම්භින්නං යාමකාලිකං ජාතං, තථා සත්තාහකාලිකං ජහිත්වා තදනන්තරෙ යාවජීවිකෙ යීත”න්ති වදන්ති, තං යුත්තං, තඤ්ච භගවතා ඔදිස්සානුඤ්ඤාතත්තා පච්චවෙක්ඛණාභාවෙ දොසො නත්ථි.

“ගුළොදක’න්ති චුත්තත්තා උදකගතික”න්ති වදන්ති. යදි උදකමිස්සං උදකගතිකං හොති, මධුපි සියා තං තථා අනුඤ්ඤාතත්තා. මා හොතු, අප්පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ඤිතබ්බං සියා උදකගතිකත්තා, තඤ්ච න හොති, “සබ්බත්ථාපි උපපරික්ඛිත්වා ගහෙතබ්බ”න්ති අඤ්ඤතරස්මිං ගණ්ඨපදෙ චුත්තං.

285. සුඤ්ඤාගාරන්ති චතුත්ථජ්ඣානං.

කප්පියභූමිඅනුජානනකථාවණ්ණනා

295. ඔරවසද්දන්ති මහාසද්දං. බහුභි සම්පරිවාරෙත්වාති එත්ථ එකෙනාපි වට්ටති. “බහුසු එකස්සපි වචනෙන සහ සියාති චුත්ත”න්ති වදන්ති. “ආමසිත්වා”ති චුත්තත්තා අනාමසිතෙ න වට්ටති. “දොසො නත්ථි”ති වචනෙන සෙසාපි අනුඤ්ඤාතා. “භිත්තිඤ්ඤෙ උපසන්තෙ පච්ඡා තං පුරෙත්ති, තත්ථ කාතුං න වට්ටති, පකතිභූමියංයෙව කාතුං වට්ටති”ති වදන්ති. තං උපරි අට්ඨකථායං “ඉට්ඨකාදිහි කතාවයස්සා”තිආදිනා විරුජ්ඣති විය. මත්තිකාපිණ්ඩං වාති එත්ථ “අසනියා අනධිට්ඨිතාය සරිතට්ඨානතො පට්ඨාය වෙ උපරි අධිට්ඨිතා, හෙට්ඨා ධීතං භණ්ඩං අකප්පියං, උපරිට්ඨිතමෙව කප්පියං, අයමෙත්ථ විසෙසො”ති චුත්තං. එත්ථ කප්පියකුටි ලද්ධං වට්ටතිති එවංවිධෙ පුන කාතබ්බාති අත්ථො. කප්පියකුටිං කාතුං දෙමාති එත්ථ කප්පියකුටිකිච්චං කාතුන්ති අධිජ්ජායො. හොජනසාලා පන සෙනාසනමෙව, තස්මා තත්ථ කාතබ්බන්ති අපරෙ. “අකතෙපි වට්ටති”ති චුත්තං.

“මුඛසන්තිධි නාම හොජනකාලෙ සන්තිධි”ති ලිඛිතං. මුඛසන්තිධිති තස්ස නාමං. “යදි සන්තිධි හොති, පාචිත්තියං භවෙය්‍ය, මුඛසන්තිධි පන දුක්කටං, තස්මා සන්තිධි අනධිජ්ජෙතා”ති චුත්තං. “තස්ස සන්තකං කත්වා”ති චුත්තත්තා අනපෙක්ඛවිස්සජ්ජනං නාධිජ්ජෙතං. විවරවිකප්පනෙ විය කප්පියමත්තං ඤාතබ්බන්ති කෙවි.

කෙණ්ඩයපටිලවත්ථුකථාවණ්ණනා

300. “අත්තනා පටිග්ගහිතං පුරෙහත්තමෙව පරිච්චජිත්වා සාමණෙරාදිහි පානකං කත්වා දින්නෙ පුරෙහත්තමෙව වට්ටති, න පච්ඡාහත්තං

සවත්ථුකපටිග්ගහිතත්තා”ති වදන්ති, තත්ථ පුන පටිග්ගහණෙන නිද්දොසත්තා, පුරෙහත්තමෙව පටිග්ගහණස්ස නිස්සට්ඨත්තා, අත්තනා ච අග්ගහිතත්තා දොසො න දිස්සති, උපපරික්ඛිත්වා ගහෙතබ්බං. සාලුකා නාම කන්දා, “ඉතො කිඤ්චිතක”න්ති වොහරන්ති. “ථාරුසකන්ති ගොලවිසයෙ එකො රුක්ඛො”ති ච ලිඛිතං. “පක්කඩාකරස”න්ති විසෙසිතත්තා “අපක්කං වට්ටතී”ති වුත්තං. කුරුන්දිවචනෙනපි සිද්ධමෙව. තණ්ඩුලධොවනොදකම්පි ධඤ්ඤරසො එව. “නික්කසටො උච්ඡුරසො සත්තාහකාලිකො”ති ලිඛිතං. සාවිත්තීති ගායත්ති. ඡන්දසොති වෙදස්ස. “න, භික්ඛවෙ, පබ්බජිතෙන අකප්පියෙ සමාදපෙතබ්බ”න්ති වුත්තත්තා අනුපසම්පන්නස්සාපි න කෙවලං දසසු එව සික්ඛාපදෙසු, අථ ඛො යං භික්ඛුස්ස න කප්පති, තස්මිම්පිති අධිප්පායො”ති වුත්තං.

305. ද්වෙ පටා දෙසනාමෙනෙවාති විනපට්ටසොමාරපට්ටාති. තිණිති පත්තුණ්ණෙන සහ තිණි. ඉද්ධිමයිකං එහිභික්ඛුනං නිබ්බත්තං. දෙවදත්තියං අනුරුද්ධත්ථෙරෙන ලද්ධං. “යාමාතික්කමෙ සන්නිධිවසෙන සත්තාහාතික්කමෙ හෙසජ්ජස්සික්ඛාපදවසෙනා”ති ලිඛිතං.

හෙසජ්ජක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. කථිනක්ඛන්ධකවණ්ණනා

කථිනානුජානනකථාවණ්ණනා

306. “කථිනන්ති පඤ්චානිසංසෙ අන්තොකරණසමත්ථතාය ථීරන්ති අත්ථො”ති ලිඛිතං. “පඤ්ච කප්පන්ති”ති අවත්වා “කප්පිස්සන්ති”ති අනාගතවචනං “චො”ති ඉමස්ස සාමිවචනපක්ඛෙ යුජ්ජති තෙසං තස්මිං ඛණෙ අනත්ථතකථිනන්තා. ද්විසු පනෙතෙසු අත්ථවිකප්පෙසු පච්ඡිමො යුත්තො සබ්බෙසමිපි තෙසං පාවෙය්‍යකානං සබ්බධුතඨගධරන්තා. නිමන්තනං සාදියන්තස්සෙව හි අනාමන්තවාරො පඤ්ඤත්තො, තථා ගණහොජනං. අසමාදානවාරො අනධිට්ඨිතතිථිවරස්ස නත්ථි අතෙච්චරිකස්ස යාවදත්ථච්චරචතුත්ථාදිච්චරග්ගණසම්භවතො. ඉතරස්සාපි අනධිට්ඨානමුඛෙන ලබ්භති. චිවරුජ්ජාදො අපංසුකුලිකස්සෙව. “කථිනත්ථතසීමාය”න්ති උපචාරසීමං සන්ධාය වුත්තං. උපචාරසීමට්ඨස්ස මතකච්චරාදිභාගියතාය ඛද්ධසීමාය තනුජ්ජාදාභාවතො විඤ්ඤෙය්‍යමෙන උපචාරසීමාවෙන්ථ අධිජ්ජෙතාති. කථිනත්ථාරං කෙ ලභන්තීති කෙ සාධෙන්තීති අත්ථො. පඤ්ච ජනා සාධෙන්ති. කථිනදුස්සස්ස හි දායකා පච්ඡිමකොට්ඨා වත්තාරො හොන්ති. එකො පටිග්ගාභකොති. “තනු චෙ, හික්ඛචෙ, ය්වායං චතුරග්ගො හික්ඛුසඨසො යපෙත්වා තීණි කම්මානි උපසම්පදං පචාරණං අබ්භාන”න්ති (මහාව. 388) වම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකෙ වුත්තන්තා “න පඤ්චවග්ගකරණීය”න්ති ගහෙතඛිඛං. “යස්ස සඨසො කථිනදුස්සං දෙනි, තං හත්ථපාසෙ අකත්ථාපි ඛහිසීමාය ධීතස්සපි දාතුං වට්ටති”ති වදන්ති, තං හත්ථපාසෙ කත්ථා එව දාතඛිඛං. කස්මා? “තස්ස කම්මජ්ජත්තන්තා”ති වුත්තං. “තනුජ්ජාදෙන තණ්ඩුලාදිනා වත්ථෙසු චෙතාපිතෙසු අත්ථතකථිනානමෙව තානි වත්ථානි පාපුණන්ති. වත්ථෙහි පන තණ්ඩුලාදීසු චෙතාපිතෙසු සබ්බෙසං තානි පාපුණන්ති”ති වුත්තං. පයම්පචාරණාය පචාරිතා ලභන්තීති ඉදං උක්කට්ඨකොට්ඨා වුත්තං. අන්තරායෙන අප්පචාරිතානම්පි වුත්ථවස්සානං කථිනත්ථාරසම්භවතො ඉතරෙ ගණපුරකෙ කත්ථා කථිනං අත්ථරිතඛිඛන්ති කථං පඤ්ඤායතීති

වෙ? “ද්විත්තං පුග්ගලානං අත්ථතං හොති කථිතං අත්ථාරකස්ස ච අනුමොදකස්ස චා”ති (පරි. 403) පරිවාසෙ එකවචනකරණතො, තත්ථෙව “සඤ්ඤාස්ස අත්ථතං හොති කථිතං, ගණස්ස පුග්ගලස්ස අත්ථතං හොති කථිතං”න්ති (පරි. 414) වචනතො ව.

අඤ්ඤාස්මිං විහාරෙ චුත්ථවස්සාපි න ලහන්තීති ඉදං කිං එකසීමස්මිං, උදාහු නානාසීමස්මිත්ති? කිඤ්ඤෙත්ථ – යදි තාව එකසීමස්මිං, පරතො “සථෙ පන එකසීමාය බහු විහාරා හොන්ති, සබ්බෙ භික්ඛු සන්තිපාතෙත්වා එකත්ථ කථිතං අත්ථරිතබ්බං, විසුං විසුං අත්ථරිතුං න වට්ඨති”ති ඉමිනා අවධිකථාවචනෙන විරුජ්ඣති. ඉදංඤ්ඤි වචනං සබ්බෙසංයෙව එකො කථිතත්ථාරොති දීපෙති. අථ නානාසීමස්මිං, උපනන්දස්ස එකාධිප්පායදානානුමතියා විරුජ්ඣති. චුත්තඤ්ඤෙන “දෙථ, භික්ඛවෙ, මොසපුරිසස්ස එකාධිප්පාය”න්ති (මහාව. 364). ඉදංඤ්ඤි වචනං ද්විසුපි ආවාසෙසු තස්ස කථිතත්ථාරසිද්ධිං දීපෙති. අවිරොධොව ඉච්ඡිතබ්බො අප්පට්ඨිද්ධත්තා, තස්මා එකසීමස්මිං චා නානාසීමස්මිං චා නානුපවාසෙ අඤ්ඤාස්මිං විහාරෙ චුත්ථවස්සාපි න ලහන්තීති අධිප්පායො වෙදිතබ්බො. “පච්ඡිමිකාය උපසම්පන්නො පට්ඨපචාරණාය පවාසෙත්ව පි ලහති, වස්සිකො ච හොති ආනිසංසඤ්ඤා ලහති සාමණෙරානං වස්සුපගමනං අනුඤ්ඤාතං හොති, සාමණෙරා කථිනානිසංසං ලහන්ති”ති වදන්ති.

තිණ්ණං වීචරානං අඤ්ඤතරප්පහොනකන්ති ඉදං “න අඤ්ඤත්ථ සඤ්ඤාටියා උත්තරාසඤ්ඤා අත්තරවාසකෙන අත්ථතං හොති කථිතං”න්ති ඉමාය පාළියා විරුජ්ඣනං විය දිස්සති. අයඤ්ඤි පාළි තිණ්ණං වීචරානං අඤ්ඤතරවිරහෙනාපි න අත්ථතං හොති කථිතන්ති දීපෙතිති වෙ? න, තදත්ථජානනතො, න තිණ්ණං වීචරානං අඤ්ඤතරවිරහෙන න අත්ථතං හොති කථිතන්ති හි දීපෙතුකාමො භගවා තං පාළිමාහ. යදි එවං “අඤ්ඤත්ථ සඤ්ඤාටියා උත්තරාසඤ්ඤා අත්තරවාසකෙනා”ති න වත්තබ්බා සියාති වෙ? න, අධිප්පායජානනතොව. යො සඤ්ඤාටියා අත්ථරිතුකාමො, තස්ස අඤ්ඤත්ථ සඤ්ඤාටියා න අත්ථතං හොති. එස නයො ඉතරත්ථාපිති අයමෙත්ථ අධිප්පායො. තෙනෙව සුක්කපක්ඛෙ “සඤ්ඤාටියා අත්ථතං හොති”තිආදිනා නයෙන එකමෙව වීචරං චුත්තං, එවං සන්නෙ “චතුච්ඡිනියා ආකාරෙහි අනත්ථතං හොති කථිතං, සත්තරසහි

ආකාරෙහි අත්ථනං හොති කථින”න්ති යථාරහං උක්කට්ඨකොටියා චුත්තන්ති වෙදිතඛිබ්බං, තස්මා කණ්භපක්ඛෙ උල්ලිඛිත...පෙ.... නිස්සීමටියානුමොදනානං චතුච්ඡිකියා ආකාරානං සම්භවත්තානං සබ්බෙන සබ්බං අභාවෙනපි නිමිත්තකතාදීනං අසම්භවත්තානං අඤ්ඤතරහාවෙනපි න අත්ථනං හොති කථිනන්ති එවමධිජ්ජායො වෙදිතඛිබ්බො. සුක්කපක්ඛෙපි අභතාභතකජ්ජ...පෙ.... සීමටියානුමොදනානං සත්තරසන්තං ආකාරානං සම්භවත්තානං අඤ්ඤතරහාවෙනපි ඉතරෙසං සබ්බෙන සබ්බං අභාවෙනපි අත්ථනං හොති කථිනන්ති එවමධිජ්ජායො වෙදිතඛිබ්බො. අඤ්ඤථා අඤ්ඤමඤ්ඤවිරොධො, යථාසම්භවං යොජෙත්වා වෙදිතඛිබ්බො.

තත්ත්වං මුඛමත්තනිදස්සනං - කණ්භපක්ඛෙ “උත්තරාසඨිගෙන අත්ථනෙ කථිනෙ න අඤ්ඤත්‍ර සඨිසාටියා න අඤ්ඤත්‍ර අත්තරවාසකෙන අත්ථනං හොති කථින”න්ති වචනජ්ජමාණතො තං කථිනං අනත්ථනං සියා. සුක්කපක්ඛෙ ච “අනිමිත්තකතෙන අත්ථනං හොති කථින”න්ති වචනජ්ජමාණතො අනිමිත්තකතෙන කථිනෙ අත්ථනෙ තඤ්චෙ පරිකථා කතං, තථාපි අත්ථනමෙව කථිනං හොතීති අයං දූවිධොපි විරොධො. යථාචුත්තනයෙන අධිජ්ජායෙ ගහිතෙ පරිභාරො හොතීති වෙදිතඛිබ්බං.

යො ආනිසංසං ඛහුං දෙතීති ඉමිනා පච්චයලොලභාවං විය දීපෙති, තථාපි භගවතා යාවදත්ථවීවරපරියෙසනපඤ්ඤාපනමුඛෙන ද්වාරං දින්නන්ති කත්වා සඨිසානුග්ගහත්ථං හොති. “අකාතුං න හොතීති අනාදරියෙන අකරොත්තස්ස දුක්කට්”න්ති ලිඛිතං. අනුමොදාමාති එත්ථ සබ්බසඨිගාහිකවසෙන එවං චුත්තං. “අනුමොදාමී”ති එකකෙන වත්තඛිබ්බං, ඉතරථා “න වට්ඨතී”ති මහාඅට්ඨකථායං කිර චුත්තං. කථිනචීවරං අධිට්ඨතිත්වා “ඉමාය සඨිසාටියා කථිනං අත්ථරාමී”ති වාචාය හින්තමත්තාය පුග්ගලස්ස අත්ථනං හොති. “කම්මවාචා පන එකායෙව වට්ඨතීති කථිනදුස්සස්ස එව කම්මවාචා, සෙසවීවරදානෙ අපලොකනමෙවාති අත්ථො”ති ලිඛිතං. එකසීමායාති එකඋපචාරසීමායාති අත්ථො යුජ්ජති. කෙච් පන “ඛද්ධසීමා අධිජ්ජෙතා එකසීමාය එකට්ඨානෙ අත්ථරිතෙ සබ්බත්ථ අත්ථරිතං හොති ‘සබ්බෙ භික්ඛූ සන්නිපතිත්වා’ති චුත්තත්තා, තෙහිපි අනුමොදන්තෙහි අත්ථරිතමෙව හොති, උපචාරපරිච්ඡින්නෙ තත්ථ තත්ථ ලද්ධං තෙහි තෙහි ලද්ධඛිබ්බං හොති. තත්ථ

පට්ටියෙහිපි ලභිතබ්බං සබ්බෙහිපි අත්ථරිතත්තා, අයං විසෙසො.
මහාඅට්ඨකථායම්පි එවමෙව චුත්ත''න්ති වදන්ති, විමංසිතබ්බං.

308. චතුර්විසති ආකාරවන්තතාය මහාභූමිකං. “දීඝසිඛිඛිතන්ති පච්ඡාකතසිඛිඛනං, ඔවට්ටිත්වා සිඛිඛනං වා''ති ලිඛිතං. කණ්ඩුසං නාම පුඛිඛබන්ධනං. පයමච්ඡිලිකා සටෙන්වා යපිතා හොතිති කථිනදුස්සං දුඛිඛලං දිස්වා තං බලවතා අත්තනො පකතිදුස්සෙන සද්ධිං සටෙන්වා දුපට්ටං කත්වා සිඛිඛිතුකාමෙහි කථිනදුස්සතො පකතිදුස්සස්ස මහන්තතාය පයමං තප්පමාණානුරූපං බන්ධකණ්ඩුසෙ සටෙන්වා රජ්ජුකෙහි බන්ධිත්වා කතං හොතිති අධිප්පායො. කථිනච්චරස්ස අප්පතාය පයමං බද්ධදුස්සං කුච්ඡිච්ඡිලිකා හොති, මහාපච්චරියං, කුරුන්දියඤ්ච චුත්තච්චනනිදස්සනං, බ්‍යඤ්ජනෙ එව හෙදො, අත්ථෙ නත්ථිති දස්සනත්ථං කතන්ති වෙදිතබ්බං. “ඉමිනා කිං දීපෙතිති වෙ? තථාකතං දුපට්ටච්චරං පකතිච්චරස්ස මහන්තතාය පකතිච්චරසඬ්ඛ්‍යමෙව ගච්ඡති, න කථිනච්චරසඬ්ඛ්‍යන්ති කස්සචි සියා, නෙවං දට්ඨබ්බං. එවං කුච්ඡිච්ඡිලිකභාවෙන ධීතම්පි කථිනච්චරං. මහන්තම්පි තං පකතිච්චරං අත්තනො කථිනච්චරමෙවාති. හෙට්ඨිමකොටියා පඤ්චකස්ස ඉච්ඡිතබ්බත්තා කථිනදුස්සං බණ්ඩාබණ්ඩං බහුධා ඡින්දිත්වා සිඛිඛිතුකාමො කථිනච්චරතො පට්ටං ගහෙන්වා අඤ්ඤස්මිං අකථිනච්චරෙ පට්ටමාරොපෙති''ති ලිඛිතං. අථ වා බහුති කථිනදුස්සානි පංසුකුලානි බුද්දකබුද්දකානි එකච්චරත්ථාය, මහන්තානි ච ඌනත්ථාය දින්නානි හොන්ති. කථිනච්චරතොති භික්ඛු එකච්චතො කථිනච්චරතො පට්ටං ගහෙන්වා අඤ්ඤස්මිං ආරොපෙති. එත්ථාහ – කිං පංසුකුලානි කථිනදුස්සානි විකප්පනුපගපච්ඡිමානි දාතබ්බානි, උදාහු බුද්දකානිපිති? එත්ථ අච්චරසඬ්ඛ්‍යත්තා බුද්දකානි දාතුං න වට්ටති. කම්මවාචා තත්ථ න රුහතිති එකෙ. “පංසුකුලෙන අත්ථතං හොති''ති පාළියං නයදානතො කුච්ඡිච්ඡිලිකභාවෙන ධීතස්ස කථිනදුස්සස්ස අත්තනො සභාවෙන අනධිට්ඨානුපගස්ස පුරාණච්චරභාවෙනෙව අධිට්ඨානාරහස්සපි කථිනච්චරභාවානුමතිමුඛෙන අට්ඨකථායං පදානතො ච බුද්දකානිපි දාතුං

වට්ටති. තඤ්ඤි කථිනත්ථාරකො සට්ඨන්වා කථිනච්චරං කරිස්සතීති කත්වා කප්පතීති එකෙ, යුත්තතරං ගහෙතබ්බං.

නිවයසන්නිධි සඨසායත්තා සඨසෙන කතත්තා. රත්තාතික්කන්තං නිස්සජ්ජිතබ්බත්තා “නිස්සග්ගිය”න්ති වුවවති. පඤ්ච ඛණ්ඩානි පට්ඨානි පමාණං අස්සාති පඤ්චකං. තෙන වා අතිරිත්තෙන වාති අත්ථො. තදහෙව සඤ්ජින්නෙනාති සඨසෙන කථිනත්ථාරකස්ස කම්මවාචං වත්වා දින්නෙනෙව තදහෙව සඤ්ජින්නෙන සමණ්ඩලිකතෙන භවිතබ්බං. එවං දින්නංයෙව හි පරිචාරෙ “පුබ්බකරණං සත්තහි ධම්මෙහි සඨගහිත”න්ති වුත්තං, න දායකෙන දියාමානං, තස්මා පරිනිට්ඨිතපුබ්බකරණමෙව චෙ දායකො සඨසස්ස දෙති, සම්පට්ච්ඡිත්වා කම්මවාචාය දාතබ්බං. තෙන ච තස්මිංයෙව සීමාමණ්ඩලෙ අධිට්ඨන්තිවා අත්ථරිත්වා සඨසො අනුමොදාපෙතබ්බො කතපුබ්බකරණස්ස පුන කත්තබ්බාභාවතො. අත්ථාරකස්ස භත්ථගතමෙව හි සන්ධාය “න උල්ලිඛිතමත්තෙනා”තිආදි වුත්තං. පරිනිට්ඨිතපුබ්බකරණමිති පුන ධොවිත්වා විසිබ්බිත්වා කාතබ්බමෙව වචනපමාණතොති චෙ? න, ඡින්නස්ස පුන ඡෙදාසම්භවතො. අඤ්ඤස්මිං යානෙ ඡින්නබ්බමෙවාති චෙ? න, පබ්බජ්ජාධිකාරෙ “කෙසමස්සුං ඔහාරාපෙත්වා”ති වචනප්පමාණතො මුණ්ඩිකස්ස ඡින්නෙපි කෙසෙ පරියෙසිත්වා සිරස්මිං යපෙත්වා පුන ඔහාරාපෙත්වා පබ්බාඡෙතබ්බජ්ජසඨගතො, න ඉධ න-කාරෙන පටිසිද්ධත්තාති චෙ? න, “න අඤ්ඤත්‍ර සඨසාටියා”ති න-කාරෙන පටිසිද්ධත්තා උත්තරාසඨගෙන අත්ථනෙ අනත්ථතං හොතීති අනිට්ඨප්පසඨගතො, තස්මා අහිනිවෙසො න කාතබ්බො. “බහිඋපචාරසීමාය ධීතො”ති වුත්තත්තාපි පුබ්බෙ වුත්තවිනිච්ඡයොව ගහෙතබ්බො.

309. අසන්නිධිකතෙන අත්ථතං හොති කථිනන්ති එත්ථ කිං කථිනත්ථාරමාසෙයෙව දුට්ඨොපි සන්නිධි අධිජ්ජෙතො, උදාහු තතො පුබ්බෙපි, දායකෙන වා කදා දාතබ්බං, කිං කථිනත්ථාරමාසෙයෙව, උදාහු තතො පුබ්බෙපි, කථිනත්ථාරමාසෙපි අසුකස්මිං දිවසෙයෙව අත්ථාරත්ථාය දම්මිති දාතුං වට්ටති න වට්ටතීති ඉදං විචාරෙතබ්බං. කථිනත්ථාරමාසෙ එව දුට්ඨොපි සන්නිධි. දායකෙනාපි වස්සාවාසිකං විය කථිනච්චරං උද්දිස්ස දින්නං න වට්ටති. කස්මා? “කථිනදායකස්ස

වත්තං අත්ථි''තිආදිනා (මහාව. අට්ඨ. 306) නයෙන අට්ඨකථායං
 චුත්තත්තා. උක්කට්ඨමත්තමෙතන්ති වෙ? න, ''කථිනං නාම
 අතිඋක්කට්ඨං වට්ටති''ති (මහාව. අට්ඨ. 308) චුත්තත්තා. න ආගමනං
 සන්ධාය චුත්තන්ති වෙ? න, ඉදම්පි ආගමනමෙව සන්ධාය චුත්තං, පුබ්බෙ
 දිත්තං න වට්ටති.

310. කථිනස්සාති කථිනත්ථාරස්ස. උබ්භාරායාති වූපසමාය,
 අප්පවත්තියාති අත්ථො. කිමත්ථියං උබ්භාරනිදස්සනන්ති වෙ? පඤ්චහි
 අනාපත්තිකාලපරියන්තදස්සනෙන තෙසු සංවරුප්පාදනත්ථං. අඤ්ඤා
 ''වීවරකාලසමයො නාම අනත්ථතෙ කථිනෙ වස්සානස්ස පච්ඡිමො
 මාසො, අත්ථතෙ කථිනෙ පඤ්ච මාසා''ති (පාරා. 649) විභඩ්ගෙ
 චුත්තත්තා අත්තරාපක්කමනන්තිකාදිඋබ්භාරාභාවෙපි පඤ්චහි පඤ්චසු
 මාසෙසු අනාපත්තියෙවාති මිච්ඡාගාහො සියා. තතො ආපත්තිබ්බත්තෙ
 අනාපත්තිබ්බත්තසඤ්ඤාය තං තං ආපත්තිං ආපජ්ජති, ඉතරෙසඤ්ච
 හික්ඛුනං ලාභන්තරායං කරොතීති වෙදිතබ්බං.

ආදායසත්තකකථාවණ්ණනා

311. සන්තිට්ඨානන්තිකෙ ද්වෙපි පලිබොධා එකතො ඡිජ්ජන්තීති ඉධ,
 පරිවාරට්ඨකථායඤ්ච චුත්තං ඉමිස්සා ඛන්ධකපාළියා සමෙති එකතො
 උභින්නම්පි ධුරනික්ඛෙපස්ස කතත්තා. ''ඉදං බහිසිමායමෙව චුත්තං
 සන්තිට්ඨානන්තිකං සන්ධාය චුත්තං. යං පන චුත්තං පරිවාරෙ
 'වත්තාරො කථිනුද්ධාරා සියා අන්තොසිමාය උද්ධරියාන්ති, සියා
 බහිසිමාය උද්ධරියාන්ති, නිට්ඨානන්තිකො සන්තිට්ඨානන්තිකො
 නාසනන්තිකො ආසාවච්ඡෙදිකො'ති (පරි. 416). තත්ථ බහිසිමාය
 සන්තිට්ඨානන්තිකො උද්ධරියාතීති ඉධ දස්සිතනයොව. කථං
 අන්තොසිමාය සන්තිට්ඨානන්තිකො? අකතවීවරමාදාය 'න
 පච්චෙස්ස'න්ති ගතො, ගතගතට්ඨානෙ ඵාසුච්ඡාරං අලභන්තො තමෙව
 විහාරං ආගච්ඡති, තස්ස වීවරපලිබොධො යීතො. සො ච 'නෙවිමං වීවරං
 කාරෙස්ස'න්ති විත්තෙ උප්පන්නමත්තෙ ඡිජ්ජති, තස්මා අන්තොසිමාය
 උද්ධරියාති, තස්මා දූවිධො සන්තිට්ඨානන්තිකො''ති
 පොරාණගණ්ඨිපදෙ ලිඛිතං, තං යුත්තං, අඤ්ඤා අන්තොසිමාය

“නෙවිමං වීවරං කාරෙස්ස”න්ති පවත්තඋඛ්භාරො ඉතරෙසු සමොධානං න ගච්ඡති අතිරිත්තො සියා. සීමාතික්කන්තිකොති වීවරකාලසීමාතික්කන්තිකො. සඋඛ්භාරෙ වීවරපලිබොධො පයමං ඡීජ්ජන්තො විය බායති, අථ බො සාපෙක්ඛතාය වීවරකරණෙ සඋස්සාහොව හොතිති ලෙසං සන්ධාය පරිවාරවසෙන “ද්වෙ පලිබොධා අපුබ්බං අවරිමං ඡීජ්ජන්ති”ති (මහාව. අට්ඨ. 311) වුත්තං. “කතචීවරො”ති වුත්තත්තා ඉධ න සම්භවති.

316. සබ්බං අත්තනො පරික්ඛාරං අනවසෙසෙත්වා පක්කමන්තො “සමාදාය පක්කමති”ති වුවවති. “කථිනුද්ධාරෙ විසෙසො නත්ථි. පුග්ගලාධිප්පායවිසෙසෙන කෙවලං වාරදස්සනත්ථං සමාදායවාරා වුත්තා”ති සබ්බෙසු ගණ්ඨිපදෙසු ලිඛිතං. ඉධ පන පුග්ගලාධිප්පායෙන පයොජනං වීමංසිතබ්බං. පක්කමනන්තිකස්ස අභාවා “යථාසම්භව”න්ති වුත්තං. විජ්ජකතෙපි ධුරනික්ඛෙපවසෙන පක්කමනන්තිකතා සම්භවති, තස්මා පක්කමනන්තිකවාරොපි වත්තබ්බොති චෙ? න, සන්තිට්ඨානන්තිකලක්ඛණප්පසඬගතො. අකතචීවරස්ස න සවනන්තිකතා ව.

තත්ත්වයං ආදිතො පට්ඨාය වාරවිභාවනා — ආදායවාරා සත්ත, තථා සමාදායවාරාති ද්වෙ සත්තකවාරා. තතො පක්කමනන්තිකං වජ්ජෙත්වා විජ්ජකතචීවරස්ස ආදායවාරා, සමාදායවාරා වාති ද්වෙ ඡක්කවාරා. තතො පරං නිට්ඨානසන්තිට්ඨානනාසනන්තිකානං වසෙන තිණි තිකාති දස්සිතාති, තත්ථ පයමත්තිකං අන්තොසීමාය “න පච්චෙස්ස”න්ති ඉමං විධිං අනාමසිත්වා බහිසීමායං එව “න පච්චෙස්ස”න්ති පවත්තං, තස්මා පක්කමනන්තිකසීමාතික්කන්තිකසඋඛ්භාරා තත්ථ න යුජ්ජන්ති. “ආසාවච්ඡෙදිකො සම්භවන්තොපි යථාවුත්තකාරණෙන න වුත්තො. දුතියත්තිකං අන්තොසීමාය ‘න පච්චෙස්ස’න්ති පවත්තං, එත්ථ කිඤ්චාපි පක්කමනන්තිකො සම්භවති, තථාපි යෙහි වීවරපලිබොධො ඡීජ්ජති, තෙසංයෙවාධිප්පෙතත්තා න වුත්තො”ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. සබ්බස්මිම්පි පන්තරසකෙ විජ්ජකතචීවරස්සෙවාධිප්පෙතත්තාති තක්කො. අධිට්ඨානුපගෙ ව විජ්ජකතෙ සති න නිට්ඨානන්තිකො. නිට්ඨානාවසෙසෙ සති න නාසනන්තිකොති පොරාණා. තතියත්තිකං අනධිට්ඨිත-පදෙන විසෙසෙත්වා

පවත්තං, අත්ථතො පයමත්තිකෙන සමෙති. තස්ස අත්ථදස්සනපයොජනං කීරතං. යස්මා ඉමෙ තයො අත්ථවිකප්පා ඉමෙහි එව තීහි කට්ඨුද්ධාරෙහි සක්කා දස්සෙතුං, තස්මා ඉමෙව යොජිතා එකසම්ඛන්ධවසෙන, අඤ්ඤා පයමත්තිකං ඡක්කං භවෙය්‍ය ඉමස්ස පන්තරසකස්ස අන්තෙ ඡක්කං විය. තතියත්තිකානන්තරං චතුත්ථත්තිකං සම්භවත්තං. “අන්තොසීමායං ‘පච්චෙස්ස’න්ති වචනවිසෙසෙන සම්භවති. තථා ව යොජියමානං ඉතරෙහි සවනත්තිකාදීහි අවිරුද්ධක්කමං හොති, තස්මා චතුත්ථත්තිකං අභුත්වා ඡක්කං ජාතන්ති වෙදිතබ්බං. එවං තීණි තිකානි එකං ඡක්කඤ්ඤාති පයමං පන්තරසකං වෙදිතබ්බං. ඉදානි ඉදමෙව පන්තරසකං උපසග්ගවිසෙසෙන දුතියං සමාදායපන්තරසකං නාම කතං. පුන විජ්ජකතච්චරං ආදායාති තතියං පන්තරසකං, සමාදායාති චතුත්ථං පන්තරසකං දස්සිතං. එවං චත්තාරි පන්තරසකානි වෙදිතබ්බානි. තත්ථ පයමදුතියෙසු පන්තරසකෙසු සබ්බෙන සබ්බං අකතච්චරං අධිජ්ජෙතං, ඉතරෙසු ද්විසු විජ්ජකතන්ති යොජෙතබ්බං. “පුබ්බෙ නිබද්ධට්ඨානෙ විවරාසාය ගහෙතබ්බං, අඤ්ඤත්ථ න වට්ටති. උපච්ඡන්තාය වෙ විවරාසාය ච්චරං උජ්ජන්තං, න තං ච්චරපලිබ්බාධං කරොති”ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ චුත්තං. නිස්සග්ගියෙසු තතියකථිනෙ ආගතච්චරපච්චාසා ඉධ විවරාසාති තක්කො. යත්ථ විවරාසා, තං යානං අධිකරණපචාරෙන “විවරාසා”ත්වෙව චුච්චතීති කත්වා “තං විවරාසං පයිරුපාසතී”තිආදි චුත්තං, තස්මා අනාසාය ලහතීති අනාසායිතට්ඨානෙ ලහතීතිආදිනා අත්ථො ගහෙතබ්බො. එත්ථ නිට්ඨානසන්තිට්ඨානනාසනආසාවච්ඡෙදිකවසෙන එකො වාරොති ඉදමෙකං චතුක්කං ජාතං, තස්මා පුබ්බෙ චුත්තානි තීණි තිකානි ආසාවච්ඡෙදිකාධිකානි තීණි චතුක්කානීති එකං අනාසායද්වාදසකන්ති වෙදිතබ්බං. තදනන්තරෙ ආසායද්වාදසකෙ කිඤ්ඤාපි පයමද්වාදසක්කමො ලබ්භති, තථාපි තං නිබ්බිසෙසන්ති තමෙකං ද්වාදසකං අචුත්තසිද්ධං කත්වා විසෙසතො දස්සෙතුං ආදිතො පට්ඨාය “අන්තොසීමාය පච්චෙස්ස”න්ති චුත්තං, තං දුතියචතුක්කෙ “සො බහිසීමගතො සුණාතී”තිආදිවචනස්ස තතියචතුක්කෙ සවනත්තිකාදීනඤ්ඤා ඔකාසකරණත්ථත්ති වෙදිතබ්බං. ඉදං පන ද්වාදසකං අනාසාය වසෙන ලබ්භමානමිපි ඉමිනා අචුත්තසිද්ධං කත්වා න දස්සිතන්ති වෙදිතබ්බං. එවමෙත්ථ ද්වෙ ද්වාදසකානි උද්ධරිතානි. කරණියද්වාදසකෙපි

යථාදස්සිතඅනාසායද්වාදසකං, අවුත්තසිද්ධං ආසායද්වාදසකඤ්චාති ද්වෙ ද්වාදසකාති උද්ධරිතබ්බාති. ඉදානි දිසංගමිකනවකං හොති. තත්ථ යස්මා “දිසංගමිකො පක්කමති”ති වචනෙනෙව “න පච්චෙස්ස”න්ති ඉදං අවුත්තසිද්ධමෙව, තස්මා තං න චුත්තං. එත්තාවතා ආවාසපලිබොධාභාවො දස්සිතො.

321. “වීචරපටිච්ඡං අපච්චායමානො”ති ඉමිනා වීචරපලිබොධසමඤ්චිතමස්ස දස්සෙති. පටිච්චෙසාති අත්තනො පත්තබ්බො වීචරභාගො. අපච්චායමානොති ආකඨ්ඛමානො. තස්ස වීචරලාභෙ සති වස්සංචුත්ථාවාසෙ නිට්ඨානසන්තිට්ඨානනාසනන්තිකානං වසෙන එකං තිකං, තෙසංයෙව වසෙන අන්තරාමග්ගෙ එකං, ගතට්ඨානෙ එකන්ති තිණ්ණං තිකානං වසෙන එකං නවකං වෙදිතබ්බං. තතො පරං නිට්ඨානසන්තිට්ඨානනාසනන්ති කසිමාතික්කන්තිකසඋබ්භාරානං වසෙන ඵාසුචිභාරපඤ්චකං චුත්තං. උභයත්ථ සෙසකථිනුද්ධාරාසම්භවො පාකටොව. අයං පනෙත්ථ පඤ්චකෙ විසෙසො – සමාදායවාරො න සම්භවති “පච්චෙස්ස”න්ති පච්චාගමනාධිප්පායතො.

325. ද්වෙමෙ භික්ඛවෙ කථිනස්ස පලිබොධාති කථිනත්ථාරස්ස අනුපබන්ධනපච්චයාති.

කථිනක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. වීරක්ඛන්ධකවණ්ණනා

ජීවකවත්ථුකථාවණ්ණනා

326. රාජගහකොති රාජගහවාසී.

328. අමොහජාතිකත්තා න වීරස්සෙව විඤ්ඤානං පාපුණි. අහං තෙ පිතා,
කෙනට්ඨෙන? යස්මා ත්වං මයා පොසාපිතො.

329. “සක්කෙ විස්සට්ඨමත්තෙ”ති පාඨො, අට්ඨමසික්ඛාපදෙ
විස්සට්ඨමත්තොව.

පජ්ජොතරාජවත්ථුකථාවණ්ණනා

334. භුඤ්ජිතුං නිසින්තස්සාති එත්ථ “ධම්මපදෙ ‘බ්බිනගරෙ දිස්වා’ති
වුත්තං, තස්මා ද්වීසු දිවසෙසු දින්නං තෙන තෙසු එකෙකං ගහෙත්වා ද්වීසු
අට්ඨකථාසු වුත්තන්ති යුජ්ජති”ති වදන්ති.

සමත්තිංසවීරෙවනකථාවණ්ණනා

336. කබලෙ කබලෙති එත්ථ කිඤ්ඤාපි ගුලාදීසු පක්ඛිත්තං, තං පන භගවාච
පරිභුඤ්ජී, තස්මා නත්ථි දොසො.

වරයාවනකථාවණ්ණනා

337. මහාපිට්ඨියකොජවං නාම අතිරෙකවතුරඬිගුලපුජ්ඵං කිර.

කම්බලානුජානනාදිකථාවණ්ණනා

340. උපවාසෙති සුසානස්ස උපවාසෙ. බ්බිපි වට්ටතීති එකෙ. කතිකකරණං
දස්සෙත්වා “මය්හං සන්තකං තව ව මම ව භොතුති වත්වා ඉතරෙන ව
තථාවුත්තෙ වට්ටතී”ති සමානපරික්ඛාරවිධිං වදන්ති.

342. “බණ්ඩසීමායපි සම්මන්තිතුං වට්ටතීති වුත්තත්තා සෙසකම්මානිපි
තත්ථ නිසිදිත්වා කාතුං වට්ටතී”ති වුත්තං. “එවං සන්තෙ චොරිකාය
කතසදිසං භොති, තස්මා න වට්ටතී”ති දීපවාසිනො වදන්ති කිර.

“වොරිකාය ගහිතත්තා න පාපුණානීති සෙනාසනක්ඛන්ධකෙ ආගතසුත්තඤ්ච සාධක”න්ති වදන්ති, තස්මා තෙසං මතෙන ඉදං ආවේණිකලක්ඛණන්ති වෙදිතබ්බං.

භණ්ඩාගාරසම්මුතිආදිකථාවණ්ණනා

343. “ඉදං පන භණ්ඩාගාරන්ති ආවේණිකලක්ඛණ”න්ති වුත්තං.

වීරරජනකථාවණ්ණනා

344. ගොමයෙ ආපත්ති නත්ථි, විරූපත්තාවාරිතං. “කුඩ්ඛමුපුප්ඵං න වට්ඨති”ති වදන්ති. “අල්ලිකායා”තිපි පායො අත්ථි.

නිසිදනාදිඅනුජානනකථාවණ්ණනා

353. අට්ඨානමෙනන්ති එත්ථ රූපකණ්ඨෙ “චතුසමුට්ඨානික”න්ති වුත්තත්තා කම්මසමුට්ඨානං රාගචිත්තභාවා න මුච්චතීති වා රාගපච්චයෙ සති කම්මසමුට්ඨානං භොතීති වා විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බං කථාවත්ථුනා ව.

362. අග්ගළගුත්තියෙව පමාණන්ති ඉමෙහි චතුහි නික්ඛෙපකාරණෙහි යපෙන්නෙන අග්ගළගුත්තිවිහාරෙයෙව යපෙතුං වට්ඨතීති අධිජ්ජායො.

සඬ්ඝිකවීරරූපාදකථාවණ්ණනා

363. නො වෙ අත්ථතං භොති “එකං වීරමාස”න්ති න වත්තබ්බං. කස්මා? “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තස්සෙව තාති වීරරාති යාව වීරමාසා”ති වචනස්ස අභාවතො, තස්මා අනත්ථතකථිනස්ස අනනුඤ්ඤාතන්ති වෙ? න, හෙට්ඨා අනුඤ්ඤාතත්තා, තතො ලීනත්ථදීපනත්ථමිධ තථා වුත්තත්තා ව. හෙට්ඨා හි “අකාලවීරං නාම අනත්ථතෙ කථිතෙ එකාදසමාසෙ උජ්ජන්තං, අත්ථතෙ කථිතෙ සත්තමාසෙ උජ්ජන්තං, කාලෙපි ආදිස්ස දින්නං, එතං අකාලවීරං නාමා”ති (පාරා. 500) වචනතො අනත්ථතකථිනානං එකවීරමාසෙ උජ්ජන්තං, තෙසංයෙව භොතීති සිද්ධං, තස්මා ඉධ තං අවත්වා එකොපි තයො ගණපුරකෙ ලහිත්වා කථිතං අත්ථරිතුං ලහිතීති ඉමං ලීනත්ථං

පකාසෙතුං “යාව කථිනස්ස උඛ්භාරායා”ති වුත්තං. ඉතරථා අයමත්ථො න ඤායති. “ජාතිතඛ්ඛො ව විනයධරෙහීති තථා වුත්තොති අපරෙ”ති වුත්තං. අත්ථතං හොති, පඤ්ච මාසෙ සඛ්ඛං තස්සෙව භික්ඛුනො හොතීති සම්ඛන්ධො. අවිචන්තසංයොගවසෙන උපයොගවචනං. “ඉධ වස්සංවුත්ථසඬ්ඝස්සා”ති නියමිතත්තා “වස්සාවාසිකං දෙමා”ති එත්ථ ව “ඉධා”ති අධිකාරත්තා තස්මිං වුත්තෙ ලහති. “පිට්ඨිසමයෙ උප්පන්නත්තාති වීවරකාලස්සාසන්නත්තා ව අනත්ථතකථිනානම්පි වුත්ථවස්සානඤ්ච අනුඤ්ඤාතට්ඨානත්තා එව වුත්ත”න්ති අඤ්ඤතරස්මිං ගණ්ඨිපදෙ ලිඛිතං. කෙච් පන “යං පන ඉදං ‘ඉධ වස්සංවුත්ථසඬ්ඝස්සා’තිආදිං කත්වා යාව ‘අනාගතවස්සෙ’ති පදං, තාව පුච්ඡිත්වා ‘කස්මා? පිට්ඨිසමයෙ උප්පන්නත්තා’ති ඉදං පරතො ‘තත්‍ර සම්මුඛිභූතානං සඛ්ඛෙසං පාපුණාති’ති ඉමස්ස පරියොසානෙ ‘කස්මා? පිට්ඨිසමයෙ උප්පන්නත්තා’ති ලිඛිතඛ්ඛං. කස්මාති චෙ? පරතො ‘වීවරමාසතො පට්ඨාය යාව හෙමන්තස්සා’ති වුත්තෙන නිබ්බිසෙසත්තා, තස්මා එව එකච්චෙසු පණ්ඩිතන්ති වදන්ති”ති වදන්ති. ඉධ පන ඉධ-සද්දෙන විසෙසිතං, තත්ථ නත්ථි, තස්මා අඤ්ඤමඤ්ඤවිරොධො නත්ථිති ගහෙතඛ්ඛං. “මය්හිමානි වීවරානි පාපුණන්ති”ති වචනමෙවාධිට්ඨානං, ඉදමෙත්ථ උක්කට්ඨවසෙන වුත්තං. “මය්හිමානි වීවරානි”ති වුත්තෙපි අධිට්ඨිතමෙව හොති”ති වුත්තං. “මය්හිමානි”ති වුත්තෙ තස්ස වීවරානි නාම නත්ථි, තස්මා ‘වීවරානි පාපුණන්ති’ති වත්තඛ්ඛමෙවා”ති වදන්ති. දුග්ගහිතානීති සඬ්ඝිකානෙව හොන්ති. “ගහිතමෙව නාමා”ති ඉමස්ස ඉදං පත්තන්ති කිඤ්චාපි න විදිතං, තෙ පන භාගා තෙසං අත්ථතො පත්තායෙවාති අධිප්පායො”ති ලිඛිතං. “එකස්මිං අපතිතෙ පුන ආගතා ලහන්ති”ති වුත්තං.

උපනන්දසක්‍යපුත්තවත්ථුකථාවණ්ණනා

364. “න, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤත්‍ර වස්සංවුත්ථෙන්නා”ති වීවරසමයං උපාදාය පටික්ඛෙපො කතො.එකස්මිං විහාරෙ “රාජවිහාරෙ විය නානාපරිච්ඡෙසු වා ඉධ වා වුත්ථා ලහතු”ති වත්ථා දින්නං.

“සත්තාහවාරෙන අරුණමෙව උට්ඨාපෙතීති එතං වචනමත්තමෙව එකච්භාරෙ සත්තාහකිච්චාභාවා”ති ව ලිඛිතං.

මතසන්නකකථාවණ්ණනා

369. භික්ඛුස්සාති භික්ඛුස්මිං කාලංකතෙ. තත්ථ “පත්තවිවරෙ”ති පධානපරික්ඛාරදස්සනමුඛෙන සබ්බපරික්ඛාරනිදස්සනන්ති වෙදිතබ්බං. අධම්මෙන උප්පන්නඤ්චෙනං හොති, සඬ්ඝස්ස කප්පියමෙව මතත්තාති එකෙ. නොති තක්කො පත්තචතුක්කෙ සබ්බථා අකප්පියපත්තනයවිරොධතො. අධම්මෙන උප්පන්නසෙනාසනෙ ව වසතො අනාපත්ති. අඤ්ඤතරස්මිං ආවාසෙ ද්වෙ භික්ඛු වසන්ති, තත්ථ වෙකො කාලංකතො, ඉතරො තස්ස පරික්ඛාරං අපාපෙත්වා තං ථෙය්‍යවිත්තෙන ගණ්හාති, සඬ්ඝසන්නකං ගහිතං හොති, භණ්ඩග්ගෙසන කාරෙතබ්බො. අනාවාසෙ ගණ්හාති, න කාරෙතබ්බො අස්සාමිකස්ස ගහිතත්තා. මරණසමයෙ වත්තුං අසහන්තො වෙ චිත්තෙනෙව දෙති, පුඤ්ඤං පසවති, සඬ්ඝොව තස්ස සාමී. පරො වා අවිස්සාසිකො සයමෙව ගණ්හාති, ගහණං න රුහති, ථෙය්‍යවිත්තෙන වෙ, භණ්ඩග්ගෙසන කාරෙතබ්බො. තස්ස ව ආවාසගතස්ස කො සාමී. “සඬ්ඝො සාමී”ති වචනතො සඬ්ඝෙන බලක්කාරෙන සො වාරෙතබ්බොති එකෙ. ජීවමානකාලෙ ගහිතත්තා න සඬ්ඝො සාමීති එකෙ. සාමීකො වෙ සයං පස්සිත්වා අච්ඡින්නදිතුං ලහති, සඬ්ඝොපි ලහති සාමියානෙ යිතත්තාති ඉතරෙ, විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බං.

මතකස්ස භිරඤ්ඤාදිඅකප්පියහණ්ඩං හොති. උග්ගහිතඤ්චෙනං හොති, උග්ගහිතෙ චුත්තනයෙන පටිපජ්ජිතබ්බං. ධම්මෙන උප්පන්නං වෙ, කප්පියකාරකො ආචික්ඛිතබ්බො. දාසො වෙ ගහිතො හොති, න සඬ්ඝො සාමී, ආරාමීකො වෙ, සඬ්ඝො සාමී. ගාවිමහිංසිආදයො හොන්ති, ආවාසගතානං සඬ්ඝො සාමී, අනාවාසගතානං න සඬ්ඝො සාමී. සඬ්ඝො වෙ ආවාසං ආනෙත්වා අත්තතො සන්නකං කත්වා පච්ඡා සමීපෙ බහිසීමාය යපෙති, කාරකසඬ්ඝො සාමී, තථා ආරාමීකෙ. මතකස්ස පරික්ඛාරො නික්ඛෙපවසෙන යපිතො හොති, එසොව සාමී. මහග්ගෙසො වෙ හොති, සෙසස්ස සඬ්ඝො සාමී. “කෙනවි ගිලානුපට්ඨාකෙනා”ති වත්තබ්බක්කමො එතෙන දස්සිතො. පුන උපට්ඨාකානං බහුභාවෙ සති සබ්බෙසං දාතබ්බකම්මං දස්සෙන්නෙන භගවතා

කම්මවාචායං “ගිලානුපට්ඨාකාන”න්ති චුත්තං. සාමණෙරවායෙ “වීර”න්ති පායො. “ඉමං තුය්හං දෙමි දදාමි දජ්ජාමි ඔණොපෙමි පරිච්චජාමි විස්සජ්ජාමි නිස්සජ්ජාමි”ති වා ‘ඉත්ථන්තාමස්ස දෙමි...පෙ.... නිස්සජ්ජාමි’ති වා වදති, ‘සම්මුඛා වා පරම්මුඛා වා චුත්තෙ දින්නංයෙව හොති’ති දානලක්ඛණස්ස ව ‘තුය්හං ගණ්හාහි’ති චුත්තෙ ‘මය්හං ගණ්හාමි’ති වදති, ‘සුදින්නං සුග්ගහිතඤ්චා’ති (පාරා. අට්ඨ. 2.469) ගහණලක්ඛණස්ස ව චුත්තත්තා ‘මම සන්නකං තව ව මම ව හොතු’ති එවමාදිවචනෙන සමානපරික්ඛාරං කාතුං වට්ටතිති ආවරියා”ති ලිඛිතං.

අනුගණ්ඨීපදෙ පන අතීව පපඤ්චං කත්වා පුන “ඉදමෙත්ථ ආවරියානං සන්නිට්ඨානං – සචෙසම්බහුලා, ද්වෙ වා සමානපරික්ඛාරං කත්තුකාමා හොන්ති, තෙ සබ්බෙ අත්තනො සන්නකං චත්තමානං උප්පජ්ජනකෙන සද්ධිං පෙසලස්ස එකස්ස පරිච්චජන්ති, සො පුන තෙසමෙව පරිච්චජති, එත්තාවතා තෙ සමානපරික්ඛාරිකා හොන්තිති. ඉදං සමානපරික්ඛාරලක්ඛණං පාළිආදීසු චුත්තලක්ඛණෙයෙව පතනතො අවලජ්ජත්තං හොති, තථාපි පොරාණවිධිං අජ්ඣාත්ථරිත්වා චත්තනතො පටිසෙධෙතබ්බො, ආවරියානං මතානුසාරෙන කාතබ්බං කාතුකාමෙනාති අපරෙ”ති චුත්තං, “වස්සංචුත්ථසාමණෙරො පඤ්චසු සික්ඛාපදෙසු එකං අතික්කමිත්වා පුන ගහිතො ලාභං න ලහති, අන්තිමචත්ත්වං අජ්ඣාපන්නො නාම හොති”ති වදන්ති.

වස්සංචුත්ථානංඅනුප්පන්නවීරකථාවණ්ණනා

375. උප්පන්නෙ වීරෙ අභාජිතෙ පක්කමතීති එත්ථ “සඬ්ඝෙන තත්ථුප්පාදතො එකෙකස්ස හික්ඛුතො එත්තකං වස්සාවාසිකං දාතුං සඬ්ඝස්ස රූච්චතී”ති සාවිතෙපි විබ්භමති, තතො න ලහති, පුන පබ්බජිත්වා උපසම්පජ්ජිත්වා වීරභාජනං සම්භාවෙන්තොපි න ලහතියෙව පුබ්බපකතිතො භට්ඨත්තා. අථ පාපිතෙ විබ්භමති, ලහතී”ති ව චුත්තං.

සඬ්ඝහින්නෙවීරුප්පාදකථාවණ්ණනා

376. පරසමුද්දෙති ජම්බුදීපෙ.

අට්ඨවීවරමානිකාකථාවණ්ණනා

379. යස්මා අපරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපාරහට්ඨානං දුබ්බිජානං, තස්මා “අපිවා”තිආදි චුත්තං. තත්ථ ධුවසන්තිපාතට්ඨානම්පි පරියන්තගතමෙව ගහෙතබ්බං. “මහාපච්චරියං පන භික්ඛුසුපි...පෙ.... පාපුණාතීති ‘උපචාරසීමාය දෙමා’ති එවං දින්නමෙව සන්ධායා”ති ලිඛිතං. “සමානසංවාසකසීමායා”ති චුත්තෙ ඛණ්ඩසීමාදීසු ධීතානං න පාපුණාති තාසං විසුං සමානසංවාසකසීමත්තා. සමානසංවාසකඅවිජ්ජපවාසසීමානං ඉදං නානත්තං – “අවිජ්ජපවාසසීමාය දමමී”ති දින්නං ගාමට්ඨානං න පාපුණාති. කස්මා? “යපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමුපචාරඤ්චා”ති චුත්තත්තා. “සමානසංවාසකසීමායා”ති දින්නං පන යස්මිං යානෙ අවිජ්ජපවාසසීමා අත්ථි, තත්ථ ධීතානං, ඉතරත්‍ර ධීතානඤ්ච පාපුණාති. “ඛණ්ඩසීමායං යත්වා ‘සීමට්ඨකසඬ්ඝස්ස දමමී’ති චුත්තෙ උපචාරසීමාය එව පරිච්ඡින්නදිත්වා දාතබ්බ”න්ති චුත්තං. “අවිජ්ජපවාසසීමාය දෙමා”ති ඛණ්ඩසීමායං යත්වා දින්නෙ තත්ථෙව පාපුණාතීති කෙවි. යොජනසතම්පි පූරෙත්වා නිසිදන්තීති එත්ථ විහාරූපචාරෙ හත්ථපාසෙන, බහිගාමාදීසු ද්වාදසහත්ථෙන උපචාරොති එකෙ. “ඉමස්මිං විහාරෙ සඬ්ඝස්සා”ති චුත්තෙ එකාබද්ධා හුත්වාපි පරික්ඛෙපපරික්ඛෙපාරහට්ඨානං අතික්කමිත්වා ධීතානං න පාපුණාතීති එකෙ. “භික්ඛුනිවිහාරතො බහි යත්ථ කත්ථවි යත්වා ‘සඬ්ඝස්සා’ති චුත්තෙ භික්ඛුසඬ්ඝොව සාමී”ති වදන්ති. එකොපි ගන්ත්වාති එත්ථ සබ්බෙසං වා පාපෙත්වා ගන්තබ්බං, ආනෙත්වා වා පාපෙතබ්බං, ඉතරථා ගතස්ස න පාපුණාති. සමානලාභකතිකා මූලාවාසෙ සති සියා, මූලාවාසවිනාසෙන කතිකාපි විනස්සති. සමානලාභවචනං සති ද්වීසු, බහුසු වා යුජ්ජති. තෙනෙව එකස්මිං අවසිට්ඨෙ යුජ්ජතීති නො මති.

“තාවකාලිකකාලෙන, මූලච්ඡෙදවසෙන වා;

අඤ්ඤාසං කම්මං අඤ්ඤාස්ස, සියා නාවාසසඬ්ඝමො”ති. —

ආවරියො.

සබ්බත්ථ දින්නමෙවාති “සමානභාගොව භොතී”ති වදන්ති. “එකමෙකං අම්භාකං පාපුණාතීති වෙ වදති, වට්ටතී”ති වදන්ති විභාගස්ස කතත්තා.

“භික්ඛුසඤ්ජස්ස වීවරෙ දින්නෙ පංසුකුලිකානං න වට්ටති”ති වදන්ති. “උභතොසඤ්ජස්සා”ති වුත්තෙ “භික්ඛුසඤ්ජස්සා”ති අවුත්තත්තා භික්ඛුනිසඤ්ජෙන මිස්සිත්තා, තත්ථ අපරියාපන්නත්තා ච පුග්ගලො විසුං ලහති. එවං සන්නෙ “භික්ඛුසඤ්ජස්ස ච භික්ඛුනිසඤ්ජස්ස ච දම්මී”ති වුත්තෙපි “උභතොසඤ්ජස්ස දින්නමෙව හොති”ති ඉමිනා විරුජ්ඣතිති චෙ? න විරුජ්ඣති, තං ද්වින්නං සඤ්ජානං දින්නභාවමෙව දීපෙති, න උභතොසඤ්ජස්සඤ්ජත්තිං, තස්මා එව “භික්ඛුසඤ්ජස්ස ච භික්ඛුනිසඤ්ජස්ස ච තුය්හඤ්චා”ති වාරො න වුත්තො. අථ වා අට්ඨකථාවචනමෙව පමාණං, න විචාරණාති එකෙ. යස්මා එකො අද්ධානාදියකො විය දුට්ඨො න හොති, තස්මා උභතොසඤ්ජග්ගහණෙන එකො භික්ඛු න ගහිතොති. “සඤ්චාලාසස්ස ච චෙතියස්ස ච ධම්මස්ස වා”ති වුත්තෙ සඤ්චාලාසස්ස චෙතියධම්මානං එකෙකස්ස භික්ඛුනො භාගො දාතඤ්චො”ති වදන්ති. “භික්ඛුසඤ්ජස්ස ච චෙතියස්ස වා”ති වුත්තෙ න විරුජ්ඣතිති චෙ? න, තත්ථ “භික්ඛුසඤ්ජස්සා”ති වුත්තත්තා, ඉධ විහාරෙන සට්ඨත්තා ච තම්හි තම්හි විහාරෙ එකභාගං ලහිතඤ්චමෙවාති පරිහරන්ති. අත්තනො පාපෙත්වාති විකාලෙ අපරිභොගත්තා සකලොපි වට්ටෙය්‍යාති චෙ? “භික්ඛුසඤ්ජස්ස හරා”ති වුත්තත්තා, තෙන “හරාමී”ති ගහිතත්තා ච න වට්ටති. පච්ඡිමවස්සංවුත්ථානමිති එත්ථ අපි-සද්දො අවධාරණත්ථො, පච්ඡිමවස්සංවුත්ථානමෙවාති අත්ථො, ඉතරථා සමුච්චයත්ථෙ ගහිතෙ “ලක්ඛණඤ්ඤා වදන්ති”ති වචනං නිරත්ථකං සියා. කස්මාති ආරහිත්වා පපඤ්චං කරොන්ති. කිං තෙන, පරතො “වීවරමාසතො පට්ඨාය...පෙ.... අතීතවස්සංවුත්ථානමෙව පාපුණාතී”ති ඉමිනා සිද්ධත්තා න විචාරිතං, තෙන වුත්තං “ලක්ඛණඤ්ඤා”ති අවලවසෙන. සචෙ පන ඛනිඋපචාරසීමාය ධීතො...පෙ.... සම්පත්තානං සඤ්චෙසං පාපුණාතීති යත්ථ කත්ථවි වුත්ථවස්සානන්ති අධිප්පායො “යත්ථ කත්ථවි වුත්ථවස්සානං සඤ්චෙසං සම්පත්තානං පාපුණාතී”ති (කඤ්චා. අට්ඨ. අකාලවීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා) කඤ්චාචිතරණියං වුත්තත්තා. ගිම්හානං පඨමදිවසතො පට්ඨාය වුත්තෙ පන යස්මා අනන්තරාතීතං හෙමන්තං එව වුත්ථා නාම හොන්ති, න වස්සං, තස්මා “මාතිකා ආරොපෙතඤ්චො”ති වුත්තං. යෙ වා ථෙරෙහි පෙසිතා, තෙසං පාපුණාතීති කිර අත්ථො.

චීවරක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිකා.

9. වම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකවණ්ණනා

ද්වෙනිස්සාරණාදිකථාවණ්ණනා

395. අප්පත්තො නිස්සාරණන්ති එත්ථ නිස්සාරණං නාම කුලද්වසකානංයෙව අනුඤ්ඤාතං, අයං පන කුලද්වසකො න හොති, තස්මා “අප්පත්තො”ති චුත්තො. යදි එවං කථං සුනිස්සාරිතො හොතීති? චූළවග්ගෙ “ආකඨ්ඨමානො සඨසො පබ්බාජනීයකම්මං කරොය්‍යා”ති (චූළව. 27) චුත්තත්තා. “තස්සපාපියසිකකම්මාරහස්ස තස්සපාපියසිකකම්මං කරොන්ති”ති වචනතො වක්කං ඛන්ධන්ති ඤාතබ්බං.

උපාලිපුච්ඡාකථාවණ්ණනා

400. “පරතොති උපාලිපුච්ඡතො පර”න්ති ලිඛිතං. දොසාරිතපාළියං “ඌනවිසතිවස්සො න ආගතො විජ්ජන්තවත්ථුකත්තා”ති චුත්තං. ඉමස්මිං වම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකෙ අධම්මකම්මානියෙව ද්විධා කත්වා පඤ්චාගතානීති වෙදිතබ්බං. තෙනෙව පරිවාරෙ ඉමස්මිං ඛන්ධකෙ “පඤ්ච අධම්මිකානී”ති චුත්තං. “අන්ධමුගබ්බිරො සොසාරිතො”ති ඉමිනා අපබ්බජිතස්සපි උපසම්පදා රුහතීති සිද්ධං.

වම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිවසීතා.

10. කොසම්බකක්ඛන්ධකවණ්ණනා

කොසම්බකවිවාදකථාවණ්ණනා

451. සුත්තන්තිකොති එත්ථ කිඤ්චාපි “විනයධරො මාතිකාධරො”ති වුත්තං, උභතොවිභච්ඡං පන සන්ධාය වුත්තං, න ඛන්ධකභාණකො භොති. ආවුසො එත්ථ ආපත්තීති වචනං උපාදාය “සො තස්සා ආපත්තියා ආපත්තිදිට්ඨි භොති”ති වුච්චති. පච්ඡා විනයධරො “වත්ථුම්භි සති පමාණං, න පඤ්ඤත්තිය”න්ති සතිං පටිලභිත්වා තස්සා ආපත්තියා ආපත්තිදිට්ඨි අභොසි, තෙන වුත්තං අන්තෙ “අඤ්ඤෙ භික්ඛු තස්සා ආපත්තියා ආපත්තිදිට්ඨිනො භොන්ති”ති.

455. “යථා මයා ඤත්ති”ති ලිඛන්ති “පඤ්ඤත්තා”ති එකවචනත්තා.

දීඝාවුචත්ථුකථාවණ්ණනා

458. “භූතපුබ්බං, භික්ඛවෙ, බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තො”ති ලිඛන්ති. පුරාණපොත්ථකෙසු “බාරාණසිය”න්ති නත්ථි, “නත්ථිභාවොච සුන්දරො”ති වදන්ති.

පාලිලෙය්‍යකගමනකථාවණ්ණනා

467. රක්ඛිතවනසණ්ඨෙති සච්ඡිතිත්ථෙට්ඨෙති සුච්ඤ්ඤෙය්‍යං කත්වා වුත්තං. “පාලිලෙය්‍යාති ගාමො, තස්ස වසෙනා”තිපි වදන්ති, තං ධම්මපදට්ඨකථාය න විරුජ්ඣති.

අට්ඨාරසවත්ථුකථාවණ්ණනා

473. න ත්වෙව...පෙ.... පටිබාහිතඛිඛන්ති වදාමිති එත්ථ සෙනාසනාරහස්ස යො සෙනාසනං පටිබාහති, තස්සෙව ආපත්ති දුක්කට්ඨස්ස. “කලහකාරකාදීනමෙත්ථ ඔකාසො නත්ථිතිආදිකං සච්ඡස්ස කතිකං වත්වා තං න පඤ්ඤාපෙත්තස්ස වා ‘අහං බුද්ධො’ති පසස්ස අත්තනා අත්තනො පඤ්ඤාපෙත්වා ගණ්හන්තං ‘යුත්තියා ගණ්හතා’ති වත්වා වාරෙන්තස්ස වා

දොසො නත්ථි. ඉධ කලහවූපසමනත්ථං ආගතානං කොසම්බිකානම්පි ‘යථාච්ඡිඨස්’න්ති අවත්වා ‘විවිත්තෙ අසති විවිත්තං කත්වාපි දාතබ්බ’න්ති චුත්තත්තා විවිත්තං කත්වා දෙන්තං පටිබාහෙන්තස්සෙව ආපත්තීති කීර අයමත්ථො පාරිවාසිකාදීනං විහාරපරියන්තදාපනෙන සාධිතබ්බො’’ති ලිඛිතං.

සඨසසාමග්ගිකථාවණ්ණනා

475. “අථ බො තෙ උක්ඛිත්තානුවත්තකා භික්ඛු තං උක්ඛිත්තකං භික්ඛුං ඔසාරෙත්වා යෙන උක්ඛෙපකා භික්ඛු...පෙ.... තස්ස වත්ථුස්ස වූපසමාය සඨසසාමග්ගිං කරොමා’’ති වචනං දූවිඤ්ඤායාචිනිච්ඡයං විනයලක්ඛණකුසලස්ස. විජ්ජමානෙ හි කාරකසඨසෙ ඉතරො සඨසො ඔසාරිතුං න ලහති. ඔසාරෙත්තො චෙ, තෙ භික්ඛු කාරකසඨසෙන සමානලද්ධිකභාවං පත්තත්තා තෙන සමානසංවාසකා භොන්ති, තතො උක්ඛෙපකානං ඡන්දං අග්ගහෙත්වා ඔසාරෙත්තානං කම්මං කුප්පති, තස්මා “තෙන හි, භික්ඛවෙ, තං භික්ඛුං ඔසාරොථා’’ති (මහාව. 474) භගවතො වචනෙන උක්ඛිත්තානුවත්තකා ඔසාරෙසුං, උදාහු නිස්සීමං ගන්ත්වා, උදාහු ඉතරෙසං ඡන්දං ගහෙත්වා ඔසාරෙසුං, නනු එතෙසමඤ්ඤතරෙතෙත්ථ භවිතබ්බං, න ච පනෙතං සබ්බගණ්ඨීපදෙසු විචාරිතං. අයං පනෙත්ථ තක්කො –

“යස්මිං වත්ථුස්මිං සඨසෙන, කතකම්මස්ස භික්ඛුනො;
සති තස්මිං න අඤ්ඤස්ස, පටිප්පස්සම්භනං බමං.

“විරමන්තෙ තතො දොසො, අපි සඨසො අකාරකො;
ඔසාරෙතුං අලං යස්මා, කාරකො අනුලොමිකො’’ති.

477. “අට්ඨ දුතඨගානි නාම සොතා ව භොති, සාවෙනා ව උග්ගහෙනා ව ධාරෙනා ව විඤ්ඤාතා ව විඤ්ඤාපෙනා ව කුසලො ව සහිතාසහිතදස්සනො ව අකලහකාරකො වාති එතානී’’ති චුත්තං.

කොසම්බකක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

මහාවග්ගස්ස ලීනත්ථපකාසනා නිට්ඨිතා.

වජිරබුද්ධි-ටීකා

මහාවග්ගො

කොසම්බකක්ඛන්ධකවශ්ඡනා

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

චූළවග්ගවණ්ණනා

1. කම්මක්ඛන්ධකවණ්ණනා

අධම්මකම්මද්වාදසකකථාවණ්ණනා

4. අසම්මුඛා කතං භොතීතිආදයො තිකා කෙවලං දෙසනාමත්තමෙව. න හි තිහි එව අඬගෙහි සමොධානෙහි අධම්මකම්මං භොති, එකෙනපි භොති එව, අයමත්ථො “තිණ්ණං, හික්ඛවෙ”තිආදිපාළියා (චූළව. 6) සාධෙතබ්බො. “අප්පට්ඤ්ඤාය කතං භොතී”ති ලජ්ජිං සන්ධාය වුත්තං. කණ්හපක්ඛෙ “අදෙසනාගාමිනියා ආපත්තියා කතං භොතී”ති සුක්කපක්ඛෙ “දෙසනාගාමිනියා ආපත්තියා කතං භොතී”ති ඉදං ද්වයං පරතො “තිහි, හික්ඛවෙ, අඬගෙහි සමන්තාගතස්ස හික්ඛුනො ආකඬ්ඛමානො සඬ්ඝො තජ්ජනීයකම්මං කරෙය්‍ය. අධිසීලෙ සීලවිපත්තො භොතී”ති ඉමිනා විරුජ්ඣති, අදෙසනාගාමිනිං ආපත්තො හි “අධිසීලෙ සීලවිපත්තො”ති වුවිච්ඡිති. යුත්තමෙතං, කත්තු අධිජ්ජායො එත්ථ විත්තෙතබ්බො. එත්ථාහ උපතිස්සත්ථෙරො “තජ්ජනීයකම්මස්ස හි විසෙසෙන භණ්ඩනකාරකත්තං අඬග්න්ති අට්ඨකථායං වුත්තං, තං පාළියා ආගතනිදානෙන යුජ්ජති, තස්මා සබ්බත්තිකෙසුපි භණ්ඩනං ආරොපෙත්වා භණ්ඩනපච්චයා ආපත්තාපත්තිවසෙන ඉදං කම්මං කාතබ්බං, තස්මා ‘අධිසීලෙ සීලවිපත්තො’ති එත්ථාපි පුබ්බභාගෙ වා අපරභාගෙ වා වොදනාසාරණාදිකාලෙ භණ්ඩනපච්චයා ආපත්තාපත්තිවසෙනෙව කාරෙතබ්බං, න කෙවලං සඬ්ඝාදිසෙසපච්චයා කාතබ්බං’න්ති. “අදෙසනාගාමිනියා ආපත්තියාති පාරාජිකාපත්තියා’ති එත්තකමත්තං වත්වා පරතො ‘අධිසීලෙ පාරාජිකසඬ්ඝාදිසෙසෙ අජ්ඣාචාරා’ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ වුත්තං’න්ති ලිඛිතං. “අධිසීලෙ සීලවිපත්තො’ති සඬ්ඝාදිසෙසං සන්ධායා’ති ගණ්ඨිපදෙ ලිඛිතං. ඉදං පොරාණගණ්ඨිපදෙ පුරිමවචනෙන සමෙති, තස්මා තත්ථ පච්ඡිමං පාරාජිකපදං

අත්ථුද්ධාරවසෙන වුත්තං සියා, අට්ඨකථායඤ්ච “අදෙසනාගාමිනියාති පාරාජිකාපත්තියා වා සඬ්ඝාදිසෙසාපත්තියා වා”ති වුත්තං, තත්ථ පාරාජිකාපත්ති අත්ථුද්ධාරවසෙන වුත්තා සියා. යතො ගණ්ඨිපදෙ “අධිසිලෙ සිලවිපන්නො”ති සඬ්ඝාදිසෙසං සන්ධායා”ති එත්තකමෙව ලිඛිතං, තස්මා සබ්බත්ථ ගණ්ඨිපදෙ සකලෙන නයෙන පාරාජිකාපත්තිපච්චයා උප්පන්නභණ්ඩනභෙනු න තජ්ජනියකම්මං කාතබ්බං පයොජනාභාවා, සඬ්ඝාදිසෙසපච්චයා කාතබ්බන්ති අයමත්ථො සිද්ධො භොති. න, සුක්කපක්ඛෙ “දෙසනාගාමිනියා ආපත්තියා කතං භොති”ති (වුළුව. 5) වචනතොති වෙ? න, එකෙන පරියායෙන සඬ්ඝාදිසෙසස්සපි දෙසනාගාමිනිවොහාරසම්භවතො,

යෙන කම්මෙන සන්තජ්ජනං කරියති, තං තජ්ජනියකම්මං නාම. යෙන කම්මෙන නිස්සාය තෙ වත්ථබ්බන්ති නිස්සියති භජාපියති නියස්සො, තං නියසකම්මං නාම. යෙන තතො ආවාසතො, ගාමතො ච පබ්බාපෙන්නි කුලද්වසකං, තං පබ්බාජනියකම්මං නාම. යෙන කම්මෙන අක්කුට්ඨගහට්ඨසමර්පමෙව පටිසාරියති සො අක්කොසකො පච්ඡා පෙසියති, තං පටිසාරණියකම්මං නාම. යෙන සමානසංවාසකභූමිතො උක්ඛිපියති. ඡඩ්ඪියති සාතිසාරො භික්ඛුසඬ්ඝෙන, තං කම්මං උක්ඛෙපනියකම්මං නාමාති වෙදිතබ්බං.

11. “නිස්සාය තෙ වත්ථබ්බ”න්ති ගරුනිස්සයං සන්ධාය වුත්තං, න ඉතරන්ති.

21. අස්සජ්ජනබ්බසුකවත්ථුස්මි. “තෙසු විබ්භන්තෙසුපි කම්මං පටිජ්ජස්සම්භෙනුං අනුඤ්ඤාතම්පි සම්මාවත්තන්තානංයෙවා”ති ලිඛිතං. සම්මුඛා වුත්තමෙව ගිහිපටිසංයුත්තං නාම. පරම්මුඛා වුත්තං දෙසනං ගච්ඡති.

41. බ්මාපෙන්නෙන “බ්මාභී”ති වත්තබ්බමත්තමෙව, න උක්කුට්ඨකාදිසාමිච්ඡා පයොජනන්ති. අනුද්ධන්ති සභායන්ති අත්ථො.

50. අදස්සනෙයෙව උක්ඛෙපනියං කාතබ්බං, න අඤ්ඤථා. “තජ්ජනියාදිකරණකාලෙ ආපත්තිං රොපෙත්වා තස්සා අදස්සනෙ, අප්පටිකම්මෙ වා භණ්ඩනකාරකාදිඅභිගෙහි කාතබ්බං”න්ති ලිඛිතං.

තජ්ජනියකම්මාදීසු අයං පකිණ්ණකවිනිච්ඡයොති වෙදිතබ්බො. කිං තජ්ජනියකම්මං, තජ්ජනියකම්මස්ස කිං මූලං, කිං වත්ථු, කිං පරියොසානං, කස්මා “තජ්ජනියකම්ම”න්ති වුවවතීති? කිං තජ්ජනියකම්මන්ති වත්ථුස්මිං සති කරණසම්පත්ති. තජ්ජනියකම්මස්ස කිං මූලන්ති සඬිසො මූලං. තජ්ජනියකම්මස්ස කිං වත්ථුති කලහජාතාපත්තිවත්ථු. කිං පරියොසානන්ති භාවනාපරියොසානං. කස්මා තජ්ජනියකම්මන්ති වුවවතීති සඬිසො කලහකාරකපුග්ගලං කලහෙ ව හෙදෙ ව භයං දස්සෙත්වා ඛන්තියා ජනෙති, උපසමෙ ජනෙති, තස්මා “තජ්ජනියකම්ම”න්ති වුවවතී. කථං තජ්ජනියකම්මං කතං හොති, කථං අකතං. කිත්ති ව තජ්ජනියකම්මං කතං හොති, කිත්ති ව අකතං. කෙන ව තජ්ජනියකම්මං කතං හොති, කෙන ව අකතං. කත්ථ ව තජ්ජනියකම්මං කතං හොති, කත්ථ ව අකතං. කාය වෙලාය තජ්ජනියකම්මං කතං හොති, කාය වෙලාය අකතං හොති? කථං තජ්ජනියකම්මං කතං හොතීති සමග්ගෙන සඬිසෙන ඤත්තිවතුත්ථෙන කම්මෙන. කථං අකතං හොතීති වග්ගෙන සඬිසෙන ඤත්තිවතුත්ථෙන කම්මෙන. කිත්ති ව කතං හොතීති කරණසම්පත්තියා. කිත්ති ව අකතං හොතීති කරණවිපත්තියා. කෙන ව කතං හොතීති සඬිසෙන. කෙන ව අකතං හොතීති ගණෙන පුග්ගලෙන. කත්ථ ව කතං හොතීති යස්ස පුග්ගලස්ස සඬිසො තජ්ජනියකම්මං කරොති, තස්ස පුග්ගලස්ස සම්මුඛිභූතෙ. කත්ථ ව අකතං හොතීති යස්ස පුග්ගලස්ස සඬිසො තජ්ජනියකම්මං කරොති, තස්ස පුග්ගලස්ස අසම්මුඛිභූතෙ. කාය වෙලාය කතං හොතීති යදා කලහජාතාපත්ති සංවිජ්ජති. කාය වෙලාය අකතං හොතීති යදා කලහජාතාපත්ති න සංවිජ්ජති. කතිභාකාරෙහි තජ්ජනියකම්මස්ස පත්තකල්ලං හොති, කතිභාකාරෙහි අපත්තකල්ලං? සත්තභාකාරෙහි තජ්ජනියකම්මස්ස පත්තකල්ලං හොති, සත්තභාකාරෙහි අපත්තකල්ලං. කතමෙහි සත්තභාකාරෙහි පත්තකල්ලං, කතමෙහි සත්තභාකාරෙහි අපත්තකල්ලං හොති? කලහජාතාපත්ති න සංවිජ්ජති, සො වා පුග්ගලො අසම්මුඛිභූතො හොති, සඬිසො වා වග්ගො හොති, අසංවාසිකො වා පුග්ගලො තස්සං පරියායං

සංවිජ්ජති, අචොදිතො වා හොති අසාරිතො වා, ආපත්තිං වා අනාරොපිතො. ඉමෙහි සත්තභාකාරෙහි තජ්ජනියකම්මස්ස අපත්තකල්ලං හොති, ඉතරෙහි සත්තභාකාරෙහි පත්තකල්ලං හොති. එවං සෙසකම්මෙසුති.

කම්මක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිව්ඨිතා.

2. පාරිවාසිකක්ඛන්ධකවණ්ණනා

පාරිවාසිකවත්තකථාවණ්ණනා

75. පාරිවාසිකක්ඛන්ධකෙ “මා මං ගාමජ්ජවෙසනං ආපුච්ඡාති
 චුත්තෙ අනාපුච්ඡාපි ගාමං පටිසිතුං වට්ටති”ති වදන්ති. සඬ්ඝො
 අත්තනො පත්තට්ඨානෙ ගහෙතුං වට්ටති. ඔණොජනං නාම විස්සජ්ජනං.
 “තං පන පාරිවාසිකෙන පාපිතස්ස අත්තනා සම්පට්ඨිතස්සෙව
 පුනදිවසාදිඅත්ථාය විස්සජ්ජනං කාතබ්බං, අසම්පට්ඨිත්වායෙව වෙ
 විස්සජ්ජෙති, න ලහති”ති චුත්තං.
76. පකතියාව නිස්සයොති එත්ථ “අන්තෙවාසිකානං ආලයසබ්භාවෙ
 යාව වස්සුපනායිකදිවසො, තාව කජ්ජති, තස්ස ආලයස්ස සබ්භාවෙ
 නිස්සයො න පටිජ්ජස්සමහතිති වෙ? න වට්ටති. තත්ථ ඉදානි
 බ්මාපෙය්‍යාමීතිආදිනා වට්ටති”ති චුත්තං. තත්ථ එකන්තෙන
 විස්සට්ඨත්තා, ඉධ පන එකන්තෙනෙව ද්විත්තමපි සමභාවො
 ඉච්ඡිතබ්බො එවාති එකෙ. පට්ඨලස්ස වා භික්ඛුස්සාති එත්ථ
 “උද්ධසම්මුතිකෙන ආණත්තොපි ගරුධම්මෙහි, අඤ්ඤෙහි වා ඔවදිතුං
 න ලහති”ති ලිඛිතං. තතො වා පාපිට්ඨතරාති එත්ථ “අසඤ්චිච්ච
 ආපන්නසඤ්චරිත්තතො සුක්කවිස්සට්ඨි පාපිට්ඨතරාති අයමපි නයො
 යොජෙතබ්බො”ති චුත්තං. පච්චයන්ති වස්සාවාසිකං. සෙනාසනං න
 ලහති සෙය්‍යපරියන්තභාගිතාය. “උද්දෙසාදීනි දාතුමපි න ලහති”ති
 වදන්ති. “සවෙ ද්වෙ පාරිවාසිකා ගතට්ඨානෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං පස්සන්ති,
 උභොහිපි අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ආරොචෙතබ්බං අවිසෙසෙන
 ‘ආගන්තුකෙන ආරොචෙතබ්බං, ආගන්තුකස්ස ආරොචෙතබ්බ’න්ති
 චුත්තත්තා”ති චුත්තං. අඤ්ඤවිහාරගතෙනාපි තත්ථ පුබ්බෙ
 ආරොචිතස්ස පුනාරොචනකිච්චං නත්ථි. “අනික්ඛිත්තවත්තස්ස බහි
 ආරොචිතස්ස යථා පුන විහාරෙ ආරොචනකිච්චං නත්ථි, එවං
 ‘ආගන්තුකසොධනත්ථං උපොසථදිවසෙ ආරොචෙතබ්බ’න්ති
 වචනඤ්ඤෙත්ථ සාධක”න්ති වදන්ති.

81. එකච්ඡන්තො නිසින්නස්සාපි රත්තිවිෂෙදදුක්කටාපත්තියො භොන්තීති එකෙ. අවිසෙසෙනාති පාරිවාසිකස්ස උක්ඛිත්තකස්සාති ඉමං හෙදං අකත්වා. “තදුප්පසම්පන්නෙපි පකතත්තෙ”ති වචනතො අනුප්පසම්පන්නෙහි වසිතුං වට්ටති. “සමවස්සාති එතෙන අපච්ඡා අපුරිමං නිපජ්ජනෙ ද්වින්නම්පි වත්තභෙදාපත්තිභාවං දිපෙති”ති ලිඛිතං.

පාරිවාසිකවත්තකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

මූලායපටිකස්සනාරභවත්තකථාවණ්ණනා

86. අත්තනො අත්තනො නවකතරන්ති පාරිවාසිකාදිනවකතරං. පඨමං සඬ්ඝමජ්ඣෙ පරිවාසං ගහෙත්වා නික්ඛිත්තවත්තෙන පුන එකස්සපි සන්තිකෙ සමාදිසිතුං, නික්ඛිපිතුඤ්ච වට්ටති. මානත්තෙ පන නික්ඛිපිතුං වට්ටති. උභො ගණෙ වරණදොසත්තා න ගහෙතුන්ති එකෙ. පඨමං ආදින්නවත්තං එකස්ස සන්තිකෙ යථා නික්ඛිපිතුං වට්ටති, තථා සමාදිසිතුම්පි වට්ටතීති පොරාණගණ්ඨිපදෙ.

පාරිවාසිකක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. සමුවිචයක්ඛන්ධකවණ්ණනා

සුක්කවිස්සට්ඨිකථාවණ්ණනා

97. “වෙදයාමීති ජානාමි, චිත්තෙන සම්පට්ඨිත්වා සුඛං අනුභවාමි, න තප්පච්චයා අහං දුක්ඛිතොති අධිජ්ජායො”ති ලිඛිතං. යස්ස මාළකෙන නාරොචිතං, තස්ස ආරොචෙත්වා නික්ඛිපිතබ්බං. යස්ස ආරොචිතං, තස්ස පුත ආරොචනකිච්චං නත්ථි, කෙවලං නික්ඛිපිතබ්බමෙව. චත්තං නික්ඛිපිත්වා වසන්තස්ස උපචාරසීමාගතානං සබ්බෙසං ආරොචනකිච්චං නත්ථි. දිට්ඨරූපානං සුතසද්දානං ආරොචෙතබ්බං, අදිට්ඨඅස්සුතානම්පි අන්තොද්වාදසහන්ථගතානං ආරොචෙතබ්බං. “ඉදං චත්තං නික්ඛිපිත්වා වසන්තස්ස ලක්ඛණ”න්ති චුත්තං. “පරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස පරික්ඛෙපතො”තිආදි කිඤ්චාපි පාළියං නත්ථි, අථ ඛො අට්ඨකථාවරියානං වචනෙන තථා ඵච පටිපජ්ජිතබ්බ”න්ති ච චුත්තං. “අත්ථිභාවං සල්ලක්ඛෙත්වාති ද්වාදසහන්ථෙ උපචාරෙ සල්ලක්ඛෙත්වා, අනික්ඛිත්තචත්තානං උපචාරසීමාය ආගතභාවං සල්ලක්ඛෙත්වා සභවාසාදිකං වෙදිතබ්බ”න්ති ච චුත්තං. “නික්ඛිපන්තෙන ආරොචෙත්වා නික්ඛිපිතබ්බං, පයොජනං අත්ථි”ති ච චුත්තං, න පන තං පයොජනං දස්සිතං. විණ්ණමානත්තො භික්ඛු අබ්භෙතබ්බොති විණ්ණමානත්තස්ස ච අබ්භානාරහස්ස ච නින්නානාකාරණත්තා අඤ්ඤාථා “අබ්භානාරහො අබ්භෙතබ්බො”ති චත්තබ්බං සියා. උක්ඛෙපනීයකම්මකතොපි අත්තතො ලද්ධිග්ගණවසෙන සභාගභික්ඛුම්භි සති තස්ස අනාරොවාපෙතුං න ලභති.

පරිවාසකථාවණ්ණනා

102. “අනන්තරායිකස්ස පන අන්තරායිකසඤ්ඤාය ඡාදයතො අච්ඡන්තවා”ති පාඨො. අවෙරිභාවෙන සභාගො අවෙරිසභාගො. “සභාගසඨ්ඨාදිසෙසං ආපන්නස්ස පන සන්තිකෙ ආචි කාතුං න වට්ඨති”ති පසඨගතො ඉධෙව පකාසිතං. ලහුකෙසු පටික්ඛෙපො නත්ථි. තත්ථ ඤාත්තියා ආචි කත්වා උපොසථං කාතුං අනුඤ්ඤාතත්තා ලහුකසභාගං ආචි කාතුං වට්ඨති. සභාගසඨ්ඨාදිසෙසං පන ඤාත්තියා ආරොචනං න වට්ඨති කිර.

“තස්ස සන්තිකෙ තං ආපත්තිං පටිකරිස්සති”ති (මහාව. 171) චුත්තත්තා ලහුකස්සෙවායමනුඤ්ඤාතා. න හි සක්කා සුද්ධස්ස එකස්ස සන්තිකෙ සඨ්ඝාදිසෙසස්ස පටිකරණං කාතු”න්ති ලිඛිතං. ලහුකෙසුපි සභාගං ආචි කාතුං න වට්ටතීති, තස්මා එව හි ඤත්තියා ආචිකරණං අනුඤ්ඤාතං, ඉතරථා තං නිරත්ථකං සියා. අඤ්ඤමඤ්ඤාරොචනස්ස වට්ටති, තතො න වට්ටතීති දීපනත්ථමෙව ඤත්තියා ආචිකරණමනුඤ්ඤාතං, තෙනෙව ඉධ “සභාගසඨ්ඝාදිසෙසං ආපන්නස්සා”තිආදි චුත්තං. අයමත්ථො “එත්තාවතා තෙ ද්වෙ නිරාපත්තිකා භොන්ති, තෙසං සන්තිකෙ සෙසෙහි සභාගාපත්තියො දෙසෙතඛ්ඛා”ති (කඨ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) වචනෙන කඨ්ඛාවිතරණියං පකාසිතොව. සඨ්ඝාදිසෙසං පන ඤත්තියා ආරොචෙත්වා උපොසථං කාතුං වට්ටති. තස්සා ඤත්තියා අයමත්ථො යදා සුද්ධං භික්ඛුං පස්සිස්සති, තස්ස සන්තිකෙ ආරොචනවසෙන පටිකරිස්සති. එවං පටිකතෙ “න ව, භික්ඛවෙ, සාපත්තිකෙන පාතිමොක්ඛං සොතඛ්ඛං, යො සුඤ්ඤායා, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති (චූළව. 386) චුත්තාපත්තිතො මොක්ඛො භොතීති, තස්මා “ගරුකං වා භොතු ලහුකං වා, ඤත්තියා ආචි කාතුං වට්ටතී”ති චුත්තං, උභොසු නයෙසු යුත්තතරං ගහෙතඛ්ඛං.

නාමඤ්චෙව ආපත්ති වාති “තෙන තෙන වීතික්කමෙනාපන්නාපත්ති ආපත්ති. නාමන්ති තස්සා ආපත්තියා නාම”න්ති ලිඛිතං. ආරොචෙත්වා නික්ඛිපිතඛ්ඛන්ති එත්ථ ආරොචනං වත්තභෙදදුක්කටපභරණප්පයොජනන්ති වෙදිතඛ්ඛං. අකාරණමෙනන්ති “සම්බහුලා සඨ්ඝාදිසෙසා ආපත්තියො ආපජ්ජී”න්ති චුත්තෙ චුට්ඨානතො.

දසසතං රත්තිසතන්ති දසසතං ආපත්තියො රත්තිසතං ඡාදෙත්වාති යොජෙතඛ්ඛං. අග්ගසමොධානො නාම සභාගවත්ථුකායො සම්බහුලා ආපත්තියො ආපන්නස්ස බහුරත්තිං පටිච්ඡාදිතාපත්තියං නික්ඛිපිත්වා දාතඛ්ඛො, ඉතරො නානාවත්ථුකානං වසෙනාති අයමෙනෙසං විසෙසොති.

පරිවාසකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

“ගාමස්සාති න චුත්ත”න්ති වචනතො කිර ගාමුපචාරෙපි වට්ටනීති අධිජ්ජායොති ලිඛිතං. චුත්තඤ්ච “අයං පන විසෙසො”ති. “එත්ථ අට්ඨකථාවරියාව පමාණං. යුත්තං න දිස්සති”ති ලිඛිතං. අනුගණ්ඨීපදෙ පන “අයං පන විසෙසො, ආගන්තුකස්ස...පෙ.... ඔක්කමිත්වා ගච්ඡති, රත්තිච්ඡෙදො හොතියෙවා”ති වචනෙ හෙට්ඨා “අන්තොඅරුණෙ එව නික්ඛමිත්වා ගාමුපචාරතො ද්වෙ ලෙඬ්චුපානෙ අතික්කමිත්වා”තිආදිනා නයෙන ගරුං කත්වා වචනතො, භික්ඛුනීනං ගරුකවසෙනෙව තත්ථ තත්ථ සික්ඛාපදානං පඤ්ඤත්තත්තා ව තදනුරූපවසෙනෙව අට්ඨකථාවරියෙන භික්ඛුනීනං ගරුං කත්වා මානත්තවරණවිධිදස්සනත්ථං “යත්තකා පුරෙහත්තං වා”තිආදි චුත්තං. කුරුන්දිආදීසු චුත්තවචනෙන කරොන්තස්සපි දොසො නත්ථිති දස්සෙතුං කෙවලං ලක්ඛණමත්තමෙව චුත්තං, තද්වහයම්පි තෙන තෙන පරියායෙන යුජ්ජති, විනිච්ඡයෙ පත්තෙ ලක්ඛණෙ එව යාතබ්බතො කුරුන්දිආදීසු චුත්තවචනං පච්ඡා චුත්තං. පයොගො පන පුරිමොව. යථා චෙත්ථ, තථා සචෙ කාවි භික්ඛුනී ද්වෙ ලෙඬ්චුපානෙ අනනික්කමිත්වා අරුණං උට්ඨපෙති, දොසො නත්ථි, තථාපි සබ්බට්ඨකථාසු චුත්තත්තා “පුරිමමෙව ආචිණ්ණ”න්ති චුත්තං. පරිවාසවත්තාදීනන්ති “පරිවාසනිස්සයපට්ඨපස්සද්ධිආදීනං උපචාරසීමාය පරිච්ඡින්නත්තා භික්ඛුනුපස්සයස්ස උපචාරසීමාව ගහෙතබ්බා, න ගාමො”ති ලිඛිතං. “තස්මිං ගාමෙ භික්ඛාචාරො සම්පජ්ජති”තිආදි පචාරිතවසෙන චුත්තං. න භි තත්ථ අන්තොගාමෙ විහාරො අත්ථි”ති ව ලිඛිතං, “තම්පි තෙන පරියායෙන යුජ්ජති, න අත්ථතො”ති ව.

පටිච්ඡන්තපරිවාසාදිකථාවණ්ණනා

108. “විසුං මානත්ථං වරිතබ්බන්ති මූලාය පටිකස්සනං අකත්වා විසුං කම්මවාචායා”ති ව ලිඛිතං. “සඬ්ඝාදිසෙසාපත්ති”ති චුත්තත්තා එකොව, එකවත්ථුම්භි ආපන්නා සඬ්ඝාදිසෙසා ථුල්ලවිචයදුක්කට්ඨස්සකා නාම. මක්ඛධම්මො නාම ඡාදෙතුකාමතා.

143. ධම්මතාති ධම්මතාය, තථාතායාති අත්ථො “අලජ්ජිතා”ති එත්ථ විය.

148. පුරිමං උපාදාය ද්වෙ මාසා පරිවසිතඛිබාති එත්ථ “පරිවසිතදිවසාපි ගණනුපගා භොන්ති”ති ලිඛිතං.

184. තස්මිං භූමියන්ති තස්සං භූමියං. සම්බහුලා සඨසාදිසෙසා ආපත්තියො ආපජ්ජති පරිමාණමපිතිආදි ජාතිවසෙනෙකවචනං.

සමුවචයක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. සමථක්ඛන්ධකවණ්ණනා

සම්මුඛාවිනයකථාවණ්ණනා

186-187. යත්ථ යත්ථ කම්මවාචාය “අය”න්ති වා “ඉමෙ”ති වා සම්මුඛානිද්දෙසනියමො අත්ථි, සබ්බං තං කම්මං සම්මුඛාකරණියමෙව, න කෙවලං තජ්ජනියාදිපඤ්චවිධමෙව. පඤ්චවිධස්සෙව පන උද්ධරිත්වා දස්සනං කම්මක්ඛන්ධකෙ තාව තස්සෙව පාළිආරුල්භත්තා, චතුච්ඡතියා පාරාජිකෙසු විජ්ජමානෙසු පාරාජිකකණ්ඩෙ ආගතානංයෙව චතුත්තං උද්ධරිත්වා දස්සනං වියාති වෙදිතබ්බං. තත්ථ “පුග්ගලස්ස සම්මුඛතා භත්ථපාසුපගමනමෙවා”ති චුත්තං, තං කාරණං සම්මුඛාකරණියස්සපි සම්මුඛානිද්දෙසනියමාභාවතො. කාමං අයමත්ථො කම්මක්ඛන්ධකෙයෙව “තිහි, භික්ඛවෙ, අඬගෙහි සමන්තාගතං තජ්ජනියකම්මං අධම්මකම්මඤ්ච හොති...පෙ.... අසම්මුඛාකතං හොති”ති (චූළව. 4) වචනෙනෙව සිද්ධො, තත්ථ පන ආපත්ති න දස්සිතා. ඉධ “යො කරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති තත්ථ භවිතබ්බාපත්තිදස්සනත්ථං ඉදං ආරද්ධන්ති වෙදිතබ්බං. “සම්මුඛාවිනයපතිරූපකෙන චූපසන්තම්පි සම්මුඛාවිනයෙනෙව චූපසන්තගණනං ගච්ඡතිති දස්සෙතුං ‘අධම්මවාදි පුග්ගලො’තිආදි ආරද්ධ”න්ති චුත්තං, ලිඛිතඤ්ච. එවං චූපසන්තං සම්මුඛාවිනයපතිරූපකෙන චූපසන්තං නාම හොති, න සම්මුඛාවිනයෙන ව අඤ්ඤෙන කෙනචිති දස්සෙතුං ඉදමාරද්ධන්ති ආවරියො.

සතිවිනයකථාවණ්ණනා

195. දබ්බස්ස කම්මවාචාය “සඬසො ඉමං ආයස්මන්තං දබ්බ”න්ති සම්මුඛානිද්දෙසො නත්ථි, තථාපි “පයමං දබ්බො යාවිතබ්බො”ති වචනෙන සම්මුඛාකරණියතා තස්ස සිද්ධා. තථා අඤ්ඤත්ථාපි යථාසම්භවං ලෙසො වෙදිතබ්බො. සතිවෙපුල්ලජපත්තස්ස දාතබ්බො විනයො සතිවිනයො.

අමුල්භවිනයකථාවණ්ණනා

196-7. “යස්ස උම්මත්තකස්ස තංතංචිතික්කමතො අනාපත්ති, තාදිසස්සෙව අමුල්භවිනයං දාතුං වට්ටතිති අමුල්භස්ස කත්තබ්බවිනයො

අමුල්භවිතයෝ”ති ලිඛිතං, තං යුත්තං “සඬ්ඝො ගග්ගස්ස භික්ඛුනො අමුල්භස්ස අමුල්භවිතයං දෙති”ති වචනතො. “තිණ්ණමානි, භික්ඛවෙ, අධම්මිකානි අමුල්භවිතයස්ස දානානි”ති ඉමස්ස විභඩ්ගෙ “න සරාමී”ති වචනං විතික්කමකාලං සන්ධාය තස්ස විභඩ්ගස්ස පවත්තත්තා. අමුල්භවිතයදානකාලෙ පනස්ස අමුල්භතා විනිවිජ්ජනබ්බා.

පටිඤ්ඤාතකරණකථාවණ්ණනා

200. “අප්පටිඤ්ඤාය භික්ඛුනං කම්මානි කරොන්ති”ති ආරහන්තස්ස කාරණං චුත්තමෙව. පටිඤ්ඤාතෙන කරණං පටිඤ්ඤාතකරණං.

තස්සපාපියසිකාකථාවණ්ණනා

207. “තිහි, භික්ඛවෙ, අඬ්ගෙහි සමන්තාගතං තස්සපාපියසිකාකම්ම”න්ති ආරහිත්වා පඤ්ච අඬ්ගානි දස්සෙත්වා පාළි ගතා, “සා පෙය්‍යාලෙන සඬ්ඛිපිත්වා ගතාති ඤාතබ්බ”න්ති ලිඛිතං. තථා සුක්කපක්ඛෙපි.

තිණ්ණවත්ථාරකාදිකථාවණ්ණනා

214. “සබ්බෙහෙව ඵකජ්ඣං සන්තිපතිතබ්බ”න්ති ඡන්දදානස්ස පටික්ඛිත්තත්තා පචාරණක්ඛන්ධකට්ඨකථායඤ්ච “භින්තස්ස හි සඬ්ඝස්ස සමග්ගකරණකාලෙ, තිණ්ණවත්ථාරකසමථෙ, ඉමස්මිඤ්ච පචාරණසඬ්ගහෙති ඉමෙසු තීසු යානෙසු ඡන්දං දාතුං න වට්ටතී”ති (මහාව. අට්ඨ. 241) චුත්තත්තා ඉධ ආගන්ත්වා වා ඡන්දං දත්වා පරිවෙණාදීසු නිසින්තාති ඉදං විරුජ්ඣති විය බායතීති වෙ? න බායති අධිප්පායඤ්ඤානං. අයඤ්ඤෙත්ථ අධිප්පායො – විසුජ්ඣිතුකාමෙහි සබ්බෙහෙව සන්තිපතිතබ්බං, අසන්තිපතිතස්ස නත්ථි සුද්ධි ඡන්දදායකස්ස. කෙවලං තං කම්මං සන්තිපතිතානං සම්පජ්ජති. අට්ඨකථායං විසුජ්ඣිතුකාමානං ඡන්දං දාතුං න වට්ටතීති අධිප්පායො. ඉතරථා පාළියා ව විරුජ්ඣති. “යපෙත්වා යෙ න තත්ථ හොති”ති හි අයං පාළි සන්තිපාතං ආගන්ත්වා ඡන්දං දත්වා ධීතානං අත්ථිතං දීපෙති. නිස්සිමගතෙ සන්ධාය චුත්තං සියාති වෙ? නිස්සිමගතෙ යපෙත්වා ඉධ කිං, තස්මා යො සාමග්ගීඋපොසමෙ ඡන්දං දත්වා තිට්ඨති වෙ,

නානාසංවාසකභූමියංයෙව තිට්ඨති, තස්ස ඡන්දදායකස්ස පචාරණසංඛගහොපි නත්ථි. යො ච තිණුවත්ථාරකකම්මෙ නාගච්ඡති, සො තාහි ආපත්තීහි න සුඡ්ඤ්ඤිති වෙදිතබ්බං. යස්ස එතං න රුච්චති, තස්ස පරිචාරෙ චුත්තපරිසතො කම්මවිපත්තිලක්ඛණං විරුජ්ඣති, තත්ථ හි කෙවලං ඡන්දාරහානං ඡන්දො අනාහටො හොති සවෙ, අකතං තබ්බිපරිතෙන සම්පත්තිදීපනතොති චුත්තං හොති. තථා පත්තකල්ලලක්ඛණම්පි විරුජ්ඣති. තෙසු තීසු යානෙසු කම්මජපත්තායෙව සබ්බෙ, න තත්ථ ඡන්දාරහො අත්ථිති වෙ? න, චතුරවග්ගාදිකරණවිභාජනෙ අවිසෙසෙත්ථා ඡන්දාරහස්ස ආගතත්තා, තං සාමඤ්ඤතො චුත්තං. ඉදං ආවෙණිකලක්ඛණං, තෙනෙව සතිපි දිට්ඨාචිකම්මෙ ඉදං පටිකුට්ඨකතං න හොතිති වෙ? න, නානත්තසභාවතො. ඉධ හි යෙ පන “න මෙතං බමතී”ති අඤ්ඤමඤ්ඤං දිට්ඨාචිකම්මං කරොන්ති”ති (චූළව. අට්ඨ. 214) වචනතො න සංඝස්ස දිට්ඨාචිකම්මං කතං. තස්මිං සති පටිකුට්ඨකතමෙව හොති. අඤ්ඤථා පුබ්බභාගා තා ඤත්තියො නිරත්ථිකා සිද්ධා, න ච පරිචාරට්ඨකථායං ඡන්දාරහාධිකාරෙ නයො දින්නො. පචාරණක්ඛන්ධකට්ඨකථායං “තීසු යානෙසු ඡන්දං දාතුං න වට්ටති”ති (මහාව. අට්ඨ. 241) චුත්තත්තා විරුජ්ඣතිති වෙ? න, අට්ඨකථාය පමාණභාවෙ සති “ඉධ ඡන්දං දත්ථා පරිවෙණාදීසු නිසින්නා”තිආදි වචනෙ සුද්ධිකාමතො එව ගහිතෙ සබ්බං න විරුජ්ඣතිති එකෙ. “ආගන්ත්ථා වා ඡන්දං දත්ථා පරිවෙණාදීසු නිසින්නා, තෙ ආපත්තීහි න චුට්ඨහන්ති”ති ඉදං න වත්තබ්බං. කස්මා? හෙට්ඨා “සබ්බෙහෙව එකජ්ඣං සන්තිපතිතබ්බ”න්ති ඡන්දදානස්ස පටික්ඛෙපවචනතො අට්ඨකථායං “තීසු යානෙසු ඡන්දං දාතුං න වට්ටති”ති චුත්තත්තා, අන්ධකට්ඨකථායම්පි තථෙව චුත්තත්තා වාති? න, එකජ්ඣමෙව කම්මෙ කරියමානෙ යො ඉධ “සුඤ්ඤා මෙ, භන්තෙ, සංඝො, අම්භාකං...පෙ.... ගිහිපටිසංයුත්ත”න්ති සාධාරණඤ්ඤත්තිං යපෙත්ථා පුන “සුඤ්ඤා මෙ, ආයස්මන්තා”තිආදිනා අසාධාරණඤ්ඤත්තියො යපෙත්ථා “සුඤ්ඤා මෙ, භන්තෙ සංඝො, අම්භාකං...පෙ.... එවමෙතං ධාරයාමී”ති එකතොපක්ඛිකානං සන්ධියා කතාය තදනන්තරෙ කෙනවි කරණීයෙන ඡන්දං දත්ථා ගච්ඡති, තස්ස

ආපත්තීහි වුට්ඨානං නත්ථි. අපරෙසම්පි එකතොපක්ඛිකානං අබ්භන්තරෙ
 ධීතත්තා විභූතත්තා කරණස්ස අයමත්ථොව වුත්තො. සාධාරණවසෙන
 දුතියාය ඤාත්තියා යපිතාය යෙ තස්මිං බණ්ණ ඤාත්තිදුතියකම්මවාචාසු
 අනාරද්ධාසු, අපරියොසිතාසු වා ඡන්දං දත්වා ගච්ඡන්ති, තෙසම්පි න
 වුට්ඨාති එව. යෙ න තත්ථ හොන්තීති පදස්ස ව යෙ වුත්තප්පකාරෙන
 නයෙන තත්ථ න හොන්තීති අත්ථො ගහෙතඛිබ්බො.
 වුත්තප්පකාරත්ථදීපනත්ථඤ්ච අට්ඨකථායං “ඡන්දං දත්වා පරිවෙණාදීසු
 නිසින්තා”ති ඉදමෙව අවත්වා “යෙ පන තෙහි වා සද්ධිං ආපත්තිං
 ආපජ්ජිත්වාපි තත්ථ අනාගතා, ආගන්ත්වා වා ඡන්දං දත්වා පරිවෙණාදීසු
 නිසින්තා”ති වුත්තං, එවං පුබ්බෙනාපරං සන්ධියති. “පාළියා ව තත්ථ
 දිට්ඨාවිකම්මෙන කම්මස්ස අකුප්පතා වෙදිතඛිබ්බො”ති වුත්තං.

අධිකරණකථාවණ්ණනා

220. විත්තුප්පාදො විවාදො. විවාදසද්දොපි කාරණූපවාරෙන
 කුසලාදිසඬ්ඛං ගච්ඡති. තං සන්ධාය “සමථෙහි ව අධිකරණීයතාය
 අධිකරණ”න්ති වුත්තං. අථ වා විවාදහෙතුභූතස්ස විත්තුප්පාදස්ස වූපසමෙන
 සම්භවස්ස සද්දස්සපි වූපසමො හොතීති විත්තුප්පාදස්සපි සමථෙහි
 අධිකරණීයතා පරියායො සම්භවති. “කුසලචිත්තා විවදන්ති”ති වුත්තවිවාදෙපි
 “විපච්චතාය වොහාරො”ති වුත්තං, න වුත්තවචනහෙතුවසෙනාති වෙදිතඛිබ්බො.

222. “ආපත්තිඤ්ච ආපජ්ජන්තො කුසලචිත්තො වා”ති වචනතො
 කුසලම්පි සියාති වෙ? න තං ආපත්තාධිකරණං සන්ධාය වුත්තං, යො ආපත්තිං
 ආපජ්ජති, සො තීසු චිත්තෙසු අඤ්ඤතරචිත්තසමඬ්ඪී හුත්වා ආපජ්ජතීති
 දස්සනත්ථං “යං කුසලචිත්තො ආපජ්ජති”තිආදී වුත්තං. යො
 “පඤ්ඤාත්තිමත්තං ආපත්තාධිකරණ”න්ති වදෙය්‍ය, තස්ස අකුසලාදිභාවොපි
 ආපත්තාධිකරණස්ස න යුජ්ජතෙව විවාදාධිකරණාදීනං වියාති වෙ? න,
 “නත්ථාපත්තාධිකරණං කුසල”න්ති ඉමිනා විරොධසම්භවතො. අනුගණ්ඨීපදෙ
 පන “ආපත්තාධිකරණං නාම
 තථාපචත්තමානඅකුසලචිත්තුප්පාදරූපක්ඛන්ධානමෙතං අධිවචනං.
 අවසිට්ඨෙසු කුසලාඛ්‍යාකතපඤ්ඤාත්තීසු ‘ආපත්තාධිකරණං සියා අකුසලං සියා

අඛ්‍යාකත'න්ති වචනතො පඤ්ඤත්තිතාව පටිසිද්ධා කුසලත්තිකෙ අපරියාපන්නත්තා. කුසලපටිසෙධෙනෙව තෙන සමානගතිකත්තා කිරියාඛ්‍යාකතානම්පි පටිසෙධො වෙදිතබ්බො, කිරියාඛ්‍යාකතානං විය අනුගමනතො විපාකාඛ්‍යාකතානම්පි පටිසෙධො කතොව හොති, තථාපි අඛ්‍යාකතසාමඤ්ඤතො රූපක්ඛන්ධෙන සද්ධිං විපාකකිරියාඛ්‍යාකතානම්පි අධිවචනන්ති වෙදිතබ්බ'න්ති වුත්තං. තත්ථ “කුසලචිත්තං අභිගං හොති”ති විනයෙ අපකතඤ්ඤතො සන්ධාය වුත්තං අප්පහරිතකරණාදිකෙ සති. තස්මාති යස්මා “නත්ථි ආපත්තාධිකරණං කුසල”න්ති වත්තුං න සක්කා, තස්මා කුසලචිත්තං අභිගං න හොතීති අත්ථො. යදි එවං කස්මා “තිචිත්තං තිවෙදන”න්ති වුවචතීති වෙ? තං දස්සෙතුං “නයිද”න්තිආදි ආරද්ධන්ති එකෙ. ආපත්තිසමුට්ඨාපකචිත්තං අභිගප්පහොනකචිත්තං නාම. “එකන්තතොති යෙභුයොනාති අත්ථො, ඉතරථා විරුජ්ඣති. කස්මා? ‘යස්සා සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙව හොතී’ති (කභ්බා. අට්ඨ. පට්ඨපාරාජිකවණ්ණනා) වුත්තත්තා”ති වදන්ති. තෙන කිං? විපාකො නත්ථි, කස්මා? එකන්තාකුසලත්තා, තස්මා කථාව තත්ථ නත්ථි. යත්ථ පන අත්ථි, තං දස්සෙන්නො “යං පන පණ්ණත්තිවජ්ජ”න්තිආදිමාහ. අසඤ්චිච්ච පන කිඤ්චි අජානන්තස්ස...පෙ.... අඛ්‍යාකතං හොතීති භික්ඛුමහි කම්මට්ඨානගතචිත්තෙන නිපන්නෙ, නිද්දායන්නෙ වා මාතුගාමො වෙ සෙය්‍යං කප්පෙති, තස්ස භික්ඛුනො විජ්ජමානම්පි කුසලචිත්තං ආපත්තියා අභිගං න හොති, තස්මා තස්මිං බණ්ණෙ සෙය්‍යාකාරෙන වත්තමානරූපමෙව ආපත්තාධිකරණං නාම. භවභිගචිත්තෙ විජ්ජමානෙපි එසෙව නයො. තස්මිඤ්භි බණ්ණෙ උට්ඨාතබ්බෙ ජාතෙ අනුට්ඨානතො රූපක්ඛන්ධොව ආපත්ති නාම, න විපාකෙන සද්ධිං. සචෙ පන වදෙය්‍ය, තස්ස එවංවාදිනො අචිත්තකානං කුසලචිත්තං ආපජ්ජෙය්‍ය. කිං වුත්තං හොති? එළකලොමං ගහෙත්වා කම්මට්ඨානමනසිකාරෙන තියොජනං අතික්කමන්තස්ස, පණ්ණත්තිං අජානිත්වා පදසො ධම්මං වාචෙන්තස්ස ව ආපජ්ජිතබ්බාපත්තියා කුසලචිත්තං ආපජ්ජෙය්‍යාති. ආපජ්ජතියෙවාති වෙ? නාපජ්ජති. කස්මා? “නත්ථි ආපත්තාධිකරණං කුසල”න්ති වචනතො.

වලිතො කායො, පවත්තා වාචා, අක්කුතරමෙව අභිගන්ති අක්කුතරමෙව ආපත්තිති අත්ථො. කෙවලං පක්කුතති යා අකුසලාදිභාවාසමභවතො ආපත්තිතා න යුජ්ජති. ආපත්තිං ආපජ්ජන්තො තිස්ස අක්කුතරසමඛිගී හුත්වා ආපජ්ජතිති දස්සන්තං. “යං කුසලචිත්තො”ති ආදි වුත්තං. තස්සත්ථො – පථවිකොණාදිස්ස කුසලචිත්තක්කොණෙ විතික්කමවසෙන පවත්තරූපසමභවතො කුසලචිත්තො වා අබ්බාසකතාපත්තිං ආපජ්ජති. තථා අබ්බාසකතචිත්තො වා අබ්බාසකතරූපසඛිකං අබ්බාසකතාපත්තිං ආපජ්ජති, පාණාතිපාතාදිස්ස අකුසලචිත්තො වා අකුසලාපත්තිං ආපජ්ජති, රූපං පනෙත්ථ අබ්බොහාරිකං. සුපිනපස්සනකාලාදිස්ස පාණාතිපාතාදිං කරොන්තො සහසෙය්‍යාදිවසෙන ආපජ්ජිතබ්බාසත්තිං ආපජ්ජන්තො අකුසලචිත්තො අබ්බාසකතාපත්තිං ආපජ්ජතිති වෙදිතබ්බො. ඉදං වුවචති ආපත්තාධිකරණං අකුසලන්ති අකුසලචිත්තජපාදො. පොරාණගණ්ඨිපදෙස්ස පන “පුටුජ්ජනො කල්‍යාණපුටුජ්ජනො සෙක්ඛො අරහාති චත්තාරො පුග්ගලෙ දස්සෙත්වා තෙස්ස අරහතො ආපත්තාධිකරණං අබ්බාසකතමෙව, තථා සෙක්ඛානං, තථා කල්‍යාණපුටුජ්ජනස්ස අසක්ඛිච්ච විතික්කමකාලෙ අබ්බාසකතමෙව. ඉතරස්ස අකුසලමිපි හොති අබ්බාසකමිපි. යස්මා චස්ස සක්ඛිච්ච විතික්කමකාලෙ අකුසලමෙව හොති, තස්මා වුත්තං ‘නත්ථි ආපත්තාධිකරණං කුසල’න්ති. සබ්බත්ථ අබ්බාසකතං නාම තස්ස විපාකාභාවමත්තං සන්ධාය එවංනාමකං ජාත”න්ති ලිඛිතං, විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බං.

224. විවාදො විවාදාධිකරණන්ති යො කොචි විවාදො, සො සබ්බො කිං විවාදාධිකරණං නාම හොතීති එකපුච්ඡා. “විවාදො අධිකරණන්ති විවාදාධිකරණමෙව විවාදො ච අධිකරණස්ථාති පුච්ඡති. තද්දහයං විවාදාධිකරණමෙවති පුච්ඡතිති වුත්තං හොති”ති පොරාණගණ්ඨිපදෙ වුත්තං. කෙසුචි පොත්ථකෙසු අයං පුච්ඡා නත්ථි. යදි එවං ඉමාය න භවිතබ්බං විවාදො විවාදාධිකරණං, විවාදාධිකරණං විවාදො, විවාදාධිකරණං විවාදො වෙච අධිකරණස්ථාති පක්ඛිපක්ඛිභාහි භවිතබ්බං සියා. කෙසුචි පොත්ථකෙසු තිස්සො, කෙසුචි චතස්සො, පක්ඛි නත්ථි. තත්ථ ද්වෙ විහත්තා. ඉතරාස්ස අධිකරණං විවාදොති යං කිස්ථි අධිකරණං, විවාදසඛිකාමෙව ගච්ඡති, විවාදො

අධිකරණන්ති යො කොචි විවාදො, සො සබ්බො අධිකරණසඬ්ඛාං ගච්ඡති පුච්ඡති. එස නයො සබ්බන්ථ.

228. සම්මුඛාවිනයස්මිත්ති සම්මුඛාවිනයභාවෙ.

230. “අන්තරෙතාති කාරණෙනා”ති ලිඛිතං.

233. උබ්බාහිකාය ඛියානකෙ පාවිත්ති න චුත්තා තත්ථ ඡන්දදානස්ස නත්ථිකාය.

236. තස්ස බො එතන්ති එසොති අත්ථො “එතදග්ග”න්ති එත්ථ විය.

238. “කා ච තස්ස පාපියසිකා”ති කිර පායො.

242. “කිච්චමෙව කිච්චාධිකරණ”න්ති වචනතො අපලොකනකම්මාදීනමෙතං අධිවචනං, තං විවාදාධිකරණාදීනි විය සමථෙහි සමෙතබ්බං න භොති, කිත්තු සම්මුඛාවිනයෙන සම්පජ්ජතිති අත්ථො.

සමථක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. බුද්දකවත්ථුක්ඛන්ධකවණ්ණනා

බුද්දකවත්ථුකථාවණ්ණනා

244. පුටුපාණිනා කත්තබ්බං කම්මං පුටුපාණිකං.

245. “කණ්ණතො නික්ඛන්තමුත්තොලම්බකාදීනං කුණ්ඩලාදීන”න්ති ලිඛිතං. “කායුර”න්ති පාළිපාඨො. “කෙයුරාදීනී”ති ආචරියෙනුද්ධං.

248. “සාධුගීතං නාම පරිනිබ්බුතට්ඨානෙ ගීත”න්ති ලිඛිතං. දන්තගීතං ගායිතුකාමානං වාක්කකරණියං. දන්තගීතස්ස විභාවනත්ථං “යං ගායිස්සාමා”තිආදිමාහ.

249. චතුරස්සවත්තං නාම චතුස්පාදගාථාවත්තං. “තරඬිගවත්තාදීනි උච්චාරණවිධානානි නට්ඨපයොගානී”ති ලිඛිතං. බාහිරලොමීන්ති භාවනපුංසකං, යථා තස්ස උණ්ණපාචාරස්ස බහිද්ධා ලොමානි දිස්සන්ති, තථා ධාරෙන්තස්ස දුක්කටන්ති වුත්තං භොති.

251. විරූපක්ඛෙහීතිආදි සහයොගකරණවචනං. සරඬුති ගෙහගොළිකා. සා කිර සෙනා සවිසා භොති. සොහන්ති යස්ස මෙ එතෙහි මෙත්තං, සොහං නමො කරොමි භගවතොති සම්බන්ධො. අඤ්ඤම්හි...පෙ.... ඡෙතබ්බම්හීති රාගානුසයෙ.

252. උට්ඨිත්ථාති පක්ඛිපිත්ථා. ඔතරතුති ඉද්ධියා ඔතාරෙන්ථා ගණ්භාතු. අනුපරියායීති අනුපරිබ්භමි.

253. න අච්ඡුපියන්තීති න ලග්ගන්ති. රූපකාකිණ්ණානීති ඉත්ථීරූපාදීහි වොකිණ්ණානි.

254. ආලින්දකම්ඬිසීකාදීනන්ති පමුබ්බිසීකාදීනං. පරිවත්තෙන්ථා තත්ථෙව්භාති එත්ථ “පරිවත්තෙන්ථා තතියවාරෙ තත්ථෙව මිඬිසීයා පතිට්ඨානී”ති ලිඛිතං. පරිහණ්ඩං නාම ගෙහස්ස බහි කුට්ටිපාදස්ස ථීරභාවත්ථං කතා තනුකම්ඬිසීකා වුච්චති. එත්ථ “පරිවට්ඨිත්ථා පත්තො හිජ්ජතීති අධිකරණහෙදාසඬිකාය අභාවෙ යානෙ යපෙනුං වට්ටතී”ති ලිඛිතං. පත්තමාළකො වට්ඨිත්ථා පත්තානං අපතනත්ථං වට්ටං වා චතුරස්සං වා ඉට්ඨකාදීහි පරික්ඛිපිත්ථා මාළකච්ඡන්තෙන

කතො. “පත්තමණ්ඩලිකා පත්තපච්ඡිකා තාලපත්තාදීහි කතා”ති ව ලිඛිතං. මිඨසින්තෙ ආධාරකෙ යපෙතං වට්ටති පත්තසන්ධාරණත්ථං වුත්තත්තා. මඤ්චෙ ආධාරකෙපි න වට්ටති නිසිදනපච්චයා වාරිතත්තා. ආසන්නභූමිකත්තා ඔලම්බෙතං වට්ටති.

255. “අංසකුටෙ ලග්ගෙත්වාති වචනතො අග්ගහත්ථෙ ලග්ගෙත්වා අඬකෙ යපෙතං න වට්ටති”ති කෙචි වදන්ති, න සුන්දරං, “න කෙවලං යස්ස පත්තො”තිආදි යදි හත්ථෙත ගහිතපත්තෙ හෙදසඤ්ඤා, පගෙව අඤ්ඤෙන සරීරාවයවෙනාති කත්වා වුත්තං. පාළියං පන පචුරවොහාරවසෙන වුත්තං. සට්ඨකපාලමයං සට්ඨකධාහං. ජවසිසස්ස පත්තන්ති “සිලාපුත්තකස්ස සරීරං, ධීරස්ස ධාරාතිආදිවොහාරවසෙන වුත්තං. මඤ්චෙ නිසිදිතං ආගතොති අත්ථො. “පිසාවිල්ලිකාති පිසාවදාරකා”තිපි වදන්ති. දින්නකමෙව පටිග්ගහිතමෙව. වඬ්ඛෙත්වාති බාදිත්වා. අට්ඨිකාති ව කණ්ටකාති ව අට්ඨිකකණ්ටකාති. “එතෙසු සබ්බෙසු පණ්ණත්තිං ජානාතු වා, මා වා, ආපත්තියෙවා”ති ලිඛිතං.

256. විජ්ජාලෙත්වාති චාලෙත්වා. කිණ්ණෙන පුරෙතූන්ති සුරාකිණ්ණෙන පුරෙතූ. බිදලකං නාම දිගුණකරණසඬ්ඛාතස්ස කිරියාවිසෙසස්ස අධිවචනං. කස්ස දිගුණකරණං? යෙන කිලඤ්ජාදිනා මහන්තං කථිතමත්ථතං, තස්ස. තඤ්චි දණ්ඩකථිතජ්ජමාණෙන පරියන්තෙ සංහරිත්වා දිගුණං කාතබ්බං. අඤ්ඤථා බුද්දකච්චරස්ස අනුචාතපරිභණ්ඩාදිවිධානකරණෙ හත්ථස්ස ඔකාසො න හොති. සලාකාය සති ද්වින්නං විවරානං අඤ්ඤතරං ඤත්වා සිබ්බිතාසිබ්බිතං සුඛං පඤ්ඤායති. දණ්ඩකථිතෙ කතෙ න බහුහි සභායෙහි පයොජනං. “අසංකුටිත්වා විවරං සමං හොති. කොණාපි සමා හොන්ති”ති ලිඛිතං, “හලිද්දිසුත්තෙන සඤ්ඤාකරණං”න්ති වුත්තත්තා හලිද්දිසුත්තෙන විවරං සිබ්බෙතූමපි වට්ටතීති සිද්ධං. තත්ථ හි කෙචි අකජ්ජියසඤ්ඤිතො. පටිග්ගගො නාම අඬගුලිකොසො.

257-8. පාතීති පටිග්ගහසණ්ඨානං. පටිග්ගහත්ථවිකන්ති අඬගුලිකොසත්ථවිකං. සුච්ඡත්ථකානං පුබ්බෙ ආවෙසනත්ථවිකාය

අනුඤ්ඤාතත්තා “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, හෙසජ්ජත්ථවික”න්ති වුත්තං. එත්ථ සුවිසත්ථකාදීනිපි යපෙනබ්බානීති නිදානං සුවෙති. සවෙපි උපනන්දො භික්ඛු අලජ්ජී, තථාපි සන්තකමෙතං අමුලච්ඡෙදකතභික්ඛුනො ලජ්ජීනොපි සමානස්ස කජ්ජනීති යුජ්ජති. න සම්මතීති න පහොති.

260-1. බහි කුට්ටස්ස සමන්තතො නිවචත්ථුකං කත්වා යීතං “මණ්ඩලික”න්ති වුව්චති. ඡන්තාසරජ්ජට්ඨිජාදිනා ඡන්තස්ස නග්ගියං යස්ස න පඤ්ඤායති, තස්සෙව පරිකම්මං කාතබ්බං. එස නයො උදකවත්ථපට්ඨිජාදීසුපි.

262-3. පණියා නාම පණියකාරකා. ආකඨස්සන්තං ආකඨස්සිමානං කූපස්ස උපරිභාගෙ පරිබ්භමති. අරහට්ඨස්සන්තං සකට්ඨකස්සන්තං. තස්ස අරෙ අරෙ සට්ඨානි බන්ධිත්වා එකෙන, ද්විතී වා පරිබ්භමියමානස්ස උදකනිබ්බාහනං වෙදිතබ්බං. ආවිද්ධපක්ඛපාසං නාම යත්ථ මණ්ඩලාකාරෙන පක්ඛපාසා බජ්ඣන්ති ආවිද්ධවත්ථතා විය ආවිද්ධපක්ඛපාසකා. පුබ්බෙ පත්තසඨගොපනත්ථං, ඉදානි යපෙනබ්බං භුඤ්ජිතුං ආධාරකො අනුඤ්ඤාතො.

273. පරගලං ගච්ඡතීති ඉමස්ස පයොගාභාවා වට්ටති. කම්මසතෙනාති මහතා උස්සාහෙන.

277-8. ලොභභණ්ඩං නාම කංසතො සෙසලොභභණ්ඩං. මුද්දිකකායබන්ධනං නාම චතුරස්සං අකත්වා සජ්ජිතං. පාමඨිගද්දසා චතුරස්සා. මුද්දිගසණ්ඨානෙනාති සඨසාටියා මුද්දිගසිබ්බනාකාරෙන වරකසීසාකාරෙන. පවනන්තොති පාසන්තො. “දසාමුල”න්ති ව ලිබ්බිතං. අකායබන්ධනෙන සඤ්චිච්ච වා අසඤ්චිච්ච වා ගාමජ්ජවෙසනෙ ආපත්ති. “සරිතට්ඨානතො බන්ධිත්වා පවිසිතබ්බං, නිවත්තිතබ්බං වා”ති ලිබ්බිතං.

279. සත්තඨගුලං වා අට්ඨඨගුලං වානි එත්ථ “සුගතඨගුලෙන”ති අවුත්තත්තා පකතිඅඨගුලෙන සාරුජ්ජත්ථාය වඩ්ඪෙත්ථාපි කරොන්ති වෙ, න දොසො.

280. තාලවණ්ටාකාරෙන සිහලිත්ථිතං විය.

බුද්ධකවත්ථුක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. සෙනාසනක්ඛන්ධකවණ්ණනා

විහාරානුජානනකථාවණ්ණනා

294. නිලීයන්ති භික්ඛු එත්ථාති විහාරාදයො ලෙණානි නාම. ආගත-
වචනෙන තස්සාගතසඬ්ඛොව සාමී, න අනාගතොති කෙවි, තං න යුජ්ජති
සමානලාභකතිකාය සිද්ධත්තා.

296-7. දීපිනඬ්ඛුට්ඨොනාති එත්ථ “දීපිනා අකජ්ජියවම්මං දස්සෙති”ති
ලිඛිතං. ථම්මකවාතපානං නාම තිරියං දාරුනි අදත්ථා උජුකං ධීතෙහෙව දාරුහි
කත්තබ්බං. භිසිනං අනුඤ්ඤාතං වට්ටතීති බිම්බොහනෙ වට්ටතීති අත්ථො.
තුලපුරිතං භිසිං අපස්සයිතුං න වට්ටති උණ්ණාදීනංයෙව අනුඤ්ඤාතත්තා.
නිසිදනනිපජ්ජනං සන්ධාය චුත්තං, තස්මා අපස්සයිතුං වට්ටතීති චෙ?
අකජ්ජියන්ති න වට්ටතීති කෙවි. යදි එවං අකජ්ජියමඤ්චඤ්ච අපස්සයිතුං න
වට්ටෙය්‍ය. යස්මා වට්ටති, තස්මා දොසො නත්ථී. අපිව ගිලානස්ස බිම්බොහනං
නිපජ්ජිතුම්පි අනුඤ්ඤාතං, තස්මා භිසිපි වට්ටති අපස්සයිතුං. ආචරියා ච
අනුජානන්ති, වළඤ්ජෙන්ති වාති එකෙ. සිම්බලිතුලසුත්තෙන සිබ්බිතං චීවරං
වට්ටති. කස්මා? කජ්ජාසස්ස අනුලොමතො. “අක්කඵලසුත්තමයම්පි
අක්කවාකමයමෙව පටික්ඛිත්ත”න්ති තෙ එව වදන්ති.

298. අනිඛන්ධනීයො අලග්ගො. පටිබාහෙත්ථාති මට්ඨං කත්ථා.
“සෙනවණ්ණාදීනං යථාසඬ්ඛං ඉක්කාසාදයො ඛන්ධනත්ථං චුත්තා”ති
ලිඛිතං.

300. පකුට්ටං සමන්තතො ආවිද්ධපමුඛං.

303. සුධාලෙපොති සුධාමත්තිකාලෙපො.

305. ආසත්ති තණ්හා. සන්තිං අදරං.

307. කෙතුන්ති කයෙන ගහෙතුං.

308. චිතාති ඉට්ඨකායො කබලෙන නිද්ධමනවසෙන ඡින්දිත්ථා කතාති
අත්ථො.

310. ඡබ්බග්ගියානං භික්ඛුනං අන්තෙවාසිකාති එත්ථ විසතිවස්සං අතික්කමිත්වා ඡබ්බග්ගියා උප්පන්නා. “ආරාධයිංසු මෙ භික්ඛු විත්ත”න්ති (ම. නි. 1.225) චුත්තත්තා අඤ්ඤස්මිං කාලෙ සාවත්ථිගමනෙ උප්පන්නං වත්ථුං ඉධ ආපත්තිදස්සනත්ථං ආහරිත්වා චුත්තත්ති යුත්තං විය, විචාරෙත්වා ගහෙනබ්බං. චුද්ධන්ති චුද්ධතරං.

313. සන්ථරෙති තිණසන්ථරාදයො.

සෙනාසනග්ගාහකථාවණ්ණනා

318. “සෙය්‍යග්ගෙනාති මඤ්චට්ඨානපරිච්ඡෙදෙන. විහාරග්ගෙනාති ඔවරකග්ගෙනා”ති ලිඛිතං. ථාවරාති නියතා. පච්චයෙනෙව හි තන්ති තස්මිං සෙනාසනෙ මහාපෙරා තස්ස පච්චයස්ස කාරණා අඤ්ඤත්ථ අගන්ත්වා වසන්තායෙව නං පටිජග්ගිස්සන්තිති අත්ථො. අසට්ටනකම්මං දස්සෙතුං “න තත්ථ මනුස්සා”තිආදිමාහ. “විතක්කං ඡිත්තදිත්වා සුද්ධවිත්තෙන ගමනවත්තෙනෙව ගන්තබ්බ”න්ති පාඨො. මුද්දවෙදිකා නාම චෙතියස්ස හම්මියවෙදිකා. පටික්කම්මාති අපසක්කිත්වා. සමානලාභකතිකා මූලාවාසෙ සති සියා, මූලාවාසවිනාසෙන කතිකාපි විනස්සති. සමානලාභ-වචනං සති ද්විසු, බහුසු වා යුජ්ජති, තෙනෙව එකස්මිං අවසිට්ඨෙති නො මති. තාවකාලිකං කාලෙන මූලච්ඡෙදනවසෙන වා අඤ්ඤෙසං වා කම්මං අඤ්ඤස්ස සියා නාවායං සඬගමොති ආවරියො. පුග්ගලවසෙනෙව කාතබ්බන්ති අපලොකනකාලෙ සඬසො වස්සංචුත්ථභික්ඛුනං පාටෙක්කං “එත්තකං වස්සාවාසිකං වත්ථං දෙනි, රුච්චති සඬසස්සා”ති පුග්ගලමෙව පරාමසිත්වා දාතබ්බං, න සඬසවසෙන කාතබ්බං. න සඬසො සඬසස්ස එත්තකං දෙනීති. “එකස්මිං ආවාසෙ සඬසස්ස කම්මං කරොති”ති වචනතො සඬසවසෙන කාතබ්බ”න්ති ලිඛිතං. න හි තථා චුත්තෙ සඬසස්ස කිඤ්චි කම්මං කතං නාම හොති. “සම්මතසෙනාසනග්ගාහපකතො අඤ්ඤෙන ගාහිතෙපි ගාහො රුහති අග්ගහිතුපජ්ඣායස්ස උපසම්පදා වියා”ති ලිඛිතං. “කම්මවාචායපි සම්මුති වට්ටති”ති ලිඛිතං.

අට්ඨපි සොළසපි ජනෙති එත්ථ කිං විසුං විසුං, උදාහු එකතොති? එකතොපි වට්ටති. න හි තෙ තථා සම්මතා සඬසෙන කම්මකතා නාම හොන්ති, තෙනෙව

සත්තසතිකක්ඛන්ධකො එකතො අට්ඨ ජනා සම්මතාති. තෙසං සම්මුති කම්මවාචායපීති ඤත්තිදුතියකම්මවාචායපි. අපලොකනකම්මස්ස වත්ථුහි සා එව කම්මවාචා ලබ්භමානා ලබ්භති, තස්සා ච වත්ථුහි අපලොකනකම්මමෙව ලබ්භමානං ලබ්භති, න අඤ්ඤන්ති වෙදිතබ්බං. ඉමං නයං මිච්ඡා ගණ්හන්තො “අපලොකනකම්මං ඤත්තිදුතියකම්මං කාතුං, ඤත්තිදුතියකම්මඤ්ච අපලොකනකම්මං කාතුං වට්ටති”ති ගණ්හාති, එවඤ්ච සති කම්මසඬ්ඤායො ආපජ්ජති. මග්ගො පොක්ඛරණීති එත්ථ මග්ගො නාම මග්ගෙ කතදීසසාලා, පොක්ඛරණීති නභායිතුං කතපොක්ඛරණී. එතානි හි අසෙනාසනානීති එත්ථ භත්තසාලා න ආගතා, තස්මා තං සෙනාසනන්ති වෙ? සාපි එත්ථෙව පට්ටියා වාසත්ථාය අකතත්තා. භොජනසාලා පන උභයත්ථ නාගතා. කිඤ්චාපි නාගතා, උපරි “භොජනසාලා පන සෙනාසනමෙවා”ති (චූළව. අට්ඨ. 318) චුත්තත්තා සෙනාසනං. “කජ්ජියකුටි ච එත්ථ කාතබ්බා”ති වදන්ති, තං නෙති එකෙ. රුක්ඛමූලවෙච්ඡුමිබ්බා ඡන්තා කවාට්ඨද්ධාව සෙනාසනං. “අලාභකෙසු ආවාසෙසුති අලාභකෙසු සෙනාසනෙසු”ති ලිඛිතං, තං යුත්තං. න හි පාටෙක්කං සෙනාසනං භොති. තං සඤ්ඤාපෙත්වාති එත්ථ පඤ්ඤත්තිං අගච්ඡන්තෙ බලක්කාරෙනපි වට්ටති. අයම්පීති පච්චයොපි.

උපනිබන්ධිත්වාති තස්ස සම්පෙ රුක්ඛමූලාදීසු වසිත්වා තත්ථ වත්තං කත්වාති අධිජ්ජායො. පරියත්තිපට්ටිපත්තිපට්ටෙවධවසෙන තිව්ධම්පි. “දසකථාවත්ථුකං දසඅසුභං දසඅනුස්සති”න්ති පායො. “පයමභාගං මුඤ්චිත්වාති ඉදං වෙ පයමගාහිතවත්ථුතො මහග්ගං භොති”ති ලිඛිතං. ඡන්තවස්සානං වස්සාවාසිකං නාම පුබ්බෙ ගහිතවස්සාවාසිකානං පච්ඡා ඡන්තවස්සානං. භනිනිවිට්ඨන්ති භනිං කත්වා විය නිවිට්ඨං පරිශිට්ඨං. “සඬ්ඝිකං පන...පෙ.... විබ්භන්තොපි ලභතෙවා”ති ඉදං තනුජ්ජාදං සන්ධාය චුත්තං. ඉමිනා අපලොකනමෙව පමාණං, න ගාභාපනන්ති කෙවි. විනයධරා පන “අම්භාකං විභාරෙ වස්සං උපගතානං එකෙකස්ස තිව්වරං සඬ්ඝො දස්සති”තිආදිනා අපලොකිතෙපි අභාජිතං විබ්භන්තකො න ලභති. ‘අපලොකනකම්මං කත්වා ගාහිත’න්ති චුත්තත්තා, ‘අභාජිතෙ විබ්භමති’ති එවං පුබ්බෙ චුත්තත්තා වා”ති වදන්ති. “පච්චයවසෙනාති ගහපතිකං වා අඤ්ඤං වා වස්සාවාසිකං පච්චයවසෙන ගාහිත”න්ති ලිඛිතං. “එකමෙව වත්ථං

දාතඛිබන්ති තත්ථ නිසින්නානං එකමෙකං වත්ථං පාපුණාති” ති ලිඛිතං. දුතියො ථෙරාසනෙති අනුභාගො. පට්ඨමභාගො අඤ්ඤා ථෙරෙන ගහිතොති ජාතිතඛිබං.

උපනන්දවත්ථුකථාවණ්ණනා

320. තිවස්සන්තරෙනාති තිණ්ණං වස්සානං අන්තො ධීතෙන. හත්ථිමහි නබො අස්සාති හත්ථිනබො. පාසාදස්ස නබො නාම හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදො. ගිහිවිකට්ඨිභාරෙනාති ගිහිති කතනීභාරෙනෙව. “තෙහි අත්ථරිත්වා දින්නානෙව නිසිදිතුං ලබ්භන්ති, න හික්ඛුනා සයං අත්ථරිත්වා විස්සජ්ජිතඛිබං සඬසෙන අත්ථරාපෙත්වා වා” ති ලිඛිතං.

අවිස්සජ්ජියවත්ථුකථාවණ්ණනා

321. “න විස්සජ්ජෙතඛිබං සඬසෙන වා ගණෙන වා පුග්ගලෙන වා” ති වචනං. “යං අගරුහණ්ඩං විස්සජ්ජියං වෙහඬගියං සඬසිකං, තං ගණො වෙ තස්මිං ආවාසෙ වසති පුග්ගලොපි වා, ගණෙන වා පුග්ගලෙන වා විස්සජ්ජිතං සඬසෙන විස්සජ්ජිතසදිසමෙව භොති” ති අට්ඨකථායං චුත්තවචනං සාධෙති, අඤ්ඤා එත්ථ ගණපුග්ගලග්ගණං නිරත්ථකං. අරඤ්ඡරො උදකවාටි, අලඤ්ඡලො, බහුඋදකගණ්භනකොති අත්ථො. “වට්ටවාටි විය හුත්වා ථොකං දීඝමුබො මජ්ඣෙකං පරිච්ඡෙදං දස්සෙත්වා කතො” ති ලිඛිතං. මංසදිබ්බධම්මබුද්ධසමන්තවක්ඛවසෙන පඤ්ච.

ගරුහණ්ඩෙන ව ගරුහණ්ඩන්ති සංහාරිමං සන්ධාය චුත්තං. පත්තචීවරං නික්ඛිපිතුන්ති අට්ටකච්ඡන්තෙන කතෙ මඤ්චෙ. වට්ටලොභං නාම ජිතවණ්ණං. පාරිභාරියං න වට්ටතීති ආගන්තුකස්ස අදත්වා පරිවාරිකහත්ථතො අත්තනො නාමං ලිබාපෙත්වා ගහෙත්වා යථාසුඛං පරිහරිතුං න වට්ටති. “ගිහිවිකට්ඨිභාරෙනෙවාති යාව අත්තනො කම්මනිබ්බන්ති, තාව ගහෙත්වා දෙති” ති ලිඛිතං. සිබරං නාම යෙන පරිබ්භමන්තා ඡින්දන්ති. පත්තඛන්ධකො නාම පත්තස්ස ගණ්ඨිආදිකාරකො. “පට්ඨානං සුවණ්ණාදිපත්තකාරකො” තිපි වදන්ති. “අඬ්ඬබාහුති කප්පරතො පට්ඨාය යාව අංසකුට්” ති ලිඛිතං. ඉතො පට්ඨායාති ඉමං පාළිං ආදිං කත්වා. දණ්ඩමුග්ගරො නාම යෙන රජිතචීවරං

පොටෙන්නි. ‘පච්චත්ථරණගතික’න්ති චුත්තත්තා, “තම්පි ගරුහණ්ඩමෙවාති චුත්තත්තා ව අපි-සද්දෙන පාවාරාදිපච්චත්ථරණං සබ්බං ගරුහණ්ඩමෙවා”ති වදන්ති. එතෙනෙව සුත්තෙන අඤ්ඤාං අත්ථං වත්වා “පාවාරාදිපච්චත්ථරණං න ගරුහණ්ඩං, භාජනීයමෙව, සෙනාසනත්ථාය දින්නපච්චත්ථරණමෙව ගරුහණ්ඩ”න්ති වදන්ති, උපපරික්ඛිතබ්බං. ගණ්ඨිකාති විවරගණ්ඨිකා. හඤ්චකො නාම සරකො.

නවකම්මදානකථාවණ්ණනා

323-4. අග්ගළබන්ධසුච්චාරකරණමත්තෙනපි. “කපොතහණ්ඨිකා නාම වළභියා උපරි යට්ඨෙතබ්බවලයං වා තිණුවිජදනගෙහස්ස පිට්ඨිවංසස්ස හෙට්ඨා යට්ඨෙතබ්බං වා උභයමස්ස ගතා දාරු”ති ලිඛිතං. කාරන්තරාති තදා පුන පටිසට්ඨං පුබ්බපයොජිතානානං වචනපාතසෙනාසනවාසො. න පන පතිසට්ඨතොති දට්ඨබ්බං. සබ්බත්ථ විනට්ඨවාසො න ව පටිසෙධකො භොතීති දට්ඨබ්බො. ද්වාරවාතපානාදීති අපහරිත්වා දාතුං අසක්කුණෙයාතො “පට්ඨානබ්බාතියෙවා”ති චුත්තං. ගොපානසිආදයො දෙන්තස්ස විහාරො පලුජ්ජති “මූලං වා දාතබ්බ”න්තිආදි චුත්තන්ති එකෙ. “නෙවාසිකා පකතියා අනත්ථතාය භූමියා යට්ඨෙන්ති වෙ, තෙසම්පි අනාපත්තියෙවා”ති ලිඛිතං. “ද්වාරවාතපානාදයො අපරිකම්මකතාපි අපට්ඨජාදෙන්වා න අපස්සයිතබ්බා”ති ලිඛිතං.

සඬ්ඝහත්තාදිඅනුජානනකථාවණ්ණනා

උද්දෙසහත්තකථාවණ්ණනා

325. යා හත්තුද්දෙසට්ඨානභූතාය භොජනසාලාය පකතිධීතිකා. දින්නං පනාති යථා සො දායකො දෙති, තං දස්සෙන්තො “සඬ්ඝතො හත්තෙ”තිආදිමාහ. එකවළඤ්ජන්ති එකද්වාරෙන වළඤ්ජිතබ්බං. තිච්චරපරිවාරන්ති එත්ථ “උදකමත්තලාභී විය අඤ්ඤොපි උද්දෙසහත්තං අලභිත්වා වත්ථාදිමනෙකස්පකාරං ලභති වෙ, තස්සෙව ත”න්ති ලිඛිතං. “උද්දෙසපත්තෙ දෙථා”ති වත්වා ගහෙන්වා ආගතභාවෙන සඬ්ඝස්ස පරිච්චත්තං න භොතියෙව තස්සෙව හත්ථෙ ගතත්තා, තස්මා තෙහි

චුත්තක්කමෙන සබ්බෙහි භාජෙත්වා භුඤ්ජිතබ්බ”න්ති චුත්තං. පටිපාටිපත්තං වා යිතිකාය යිතපත්තං වා. “කුටට්ඨිතිකා නාම අග්ගහෙතබ්බානම්පි ගාහිතත්තා”ති ලිඛිතං, “පණීතහත්තට්ඨිතිකඤ්ච අජානිත්වා මිස්සෙත්වා ගාහිතෙපි එවමෙව පටිපජ්ජිතබ්බ”න්ති ච ලිඛිතං. තඤ්චෙව ටෙය්‍යාය හරන්ති පත්තභාරකා, ආණාපකස්ස ගීවා හොති. අතික්කන්තම්පි යිතිකං යපෙත්වාති එත්ථ “තංදිවසමෙව වෙ භික්ඛා ලබ්හති, අපරදිවසතො පටියාය න ලබ්හති කිරා”ති ලිඛිතං. පච්ඡා “සබ්බො සඬ්ඝො පරිභුඤ්ජතු”ති අචුත්තෙපි භාජෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං. “එත්තකෙ භික්ඛු සඬ්ඝතො උද්දිසිත්වා දෙථා”ති අවත්වා ‘එත්තකානං භික්ඛුනං හත්තං ගණ්හථා’ති දින්නං සඬ්ඝිකනිමන්තනං නාමා”ති ලිඛිතං.

නිමන්තනහත්තකථාවණ්ණනා

පටිපාටියාති යථාලද්ධපටිපාටියා. විච්ඡින්නදිත්වාති හත්තං ගණ්හථාති පදං අවත්වා. ආලොපසඬ්ඛෙපෙනාති අයං නයො නිමන්තනායමෙව, උද්දෙසහත්තෙ පන එකස්ස පහොනකප්පමාණෙ එව යිතිකා තිට්ඨති. “එකචාරන්ති යාව තස්මිං ආවාසෙ වසන්ති භික්ඛු, සබ්බෙව ලහන්ති”ති ලිඛිතං.

සලාකහත්තකථාවණ්ණනා

න හි බහිසීමාය සඬ්ඝලාභොති එත්ථ “උද්දෙසහත්තාදීසු බහිසීමාය යිතස්සපි වෙ උපාසකා දෙන්ති, ගහෙතුං ලහන්ති, අත්තනොපි පාපෙත්වා ගහණං අනුඤ්ඤාතං, තථා ඉධ න වට්ටති”ති චුත්තං. න පාපුණන්තීති උද්දිසිත්වාපි. චාරගාමන්ති දුරත්තා වාරෙන නිග්ගහෙන ගන්තබ්බගාමෙ. එාතිකම්මමෙවොති අතිරෙකලාභා ච භවන්ති. සම්මුඛිභූතස්සාති යෙභුයොන වෙ භික්ඛු බහිසීමං ගතා, සම්මුඛිභූතස්ස පාපෙනබ්බං. සභාගත්තා හි එකෙන ලද්ධං සබ්බෙසං පහොති, තස්මිම්පි අසති අත්තනො පාපෙත්වා දාතබ්බං. “ලද්ධා වා අලද්ධා වා”ති වචනසිලිට්ඨවසෙන චුත්තං. විහාරෙ අපාපිකං පන...පෙ.... න වට්ටතීති සලාකහත්තං විහාරෙ උද්දිසියති. තෙන පන දින්නසලාකෙන. තස්සාති ගහෙත්වා ගතස්ස. සලාකා ගහෙතබ්බාති යුත්තං විය.

සබ්බපොත්ථකෙසු “ගාහෙනබ්බා”ති පාඨො, තස්මා තෙනාති සලාකග්ගාහාපකෙනාති අත්ථො. “චොරිකාය ගහිතත්තා න පාපුණාති”ති වචනතො “කුටිසොධනං වට්ටති”ති ව දීපවාසිතො වදන්ති කිර. එකං මහාථෙරස්සාති මහාථෙරො විහාරතො යෙභුයොන න ගච්ඡති, ඉතරෙ කදාචි ගච්ඡති, තස්මා සභාගා වෙ, අත්තතො පාපෙත්වා පුන ඉතරෙසං දියාති. විහාරෙ ථෙරස්ස පත්තසලාකහත්තන්ති මහාථෙරො එකකොව විහාරෙ ඔභීතො, “අවස්සං සබ්බසලාකා අත්තතො පාපෙත්වා යීතො”ති පටිස්සයං ගන්ත්වා ආගන්තුකහික්ඛුනම්පි අදස්සනතො කුක්කුච්චං අකත්වා භුඤ්ජන්ති.

පක්ඛිකහත්තකථාවණ්ණනා

උපොසථදිවසෙ ආපත්තිදෙසනං සන්ධාය “පරිසුද්ධසීලාන”න්ති ආහ. ලෙඛං කත්වා නිබද්ධාපිතං. “ආගන්තුකහත්තම්පි ගම්කහත්තම්පි”ති ආගන්තුකොව හුත්වා ගච්ඡන්තං සන්ධාය චුත්තං. අනාථගිලානුපට්ඨාකොපි තෙන දින්තං භුඤ්ජති වෙ, තස්සපි පාපෙතබ්බමෙව. ගුළපිණ්ඩං තාලපක්කමත්තං.

සෙනාසනක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සඨසහෙදකක්ඛන්ධකවණ්ණනා

ජසකාපබ්බජ්ජාකථාවණ්ණනා

330. “අනුපියං නාමා”ති එකවචනෙන දිස්සති, සත්තමියං පන “අනුපියාය”න්ති. “කාචදායිජ්ජහුතයො දස දූතා”ති පාඨො. “න හෙට්ඨාපාසාදා න හෙට්ඨාපාසාදං වා”ති ලිඛිතං.

332. පුබ්බෙ පුබ්බකාලෙ. “රඤ්ඤො සතො”ති ව “රඤ්ඤොවසතො”ති ව පාඨො.

333. න ලාභතණ්හා ඉධ කාමතණ්හා, කුමාරස්ස නෙසා පරිහානි හෙතු. බුද්ධත්තසීලං පන පත්ථයන්තො කුමාරාපි නට්ඨොති. නනු පත්තභාවනා. මනොමයන්ති කුමාරමනොමයං.

334. සත්ථාරොති ගණසත්ථාරො.

339. පොත්ථනිකන්ති ඡුරිකං.

340. මනුස්සෙති පුරිසෙ.

341. එකරත්තාධිකාරෙන රක්ඛං පච්චාසිසන්තා ඊදිසාති දස්සනත්ථං “පඤ්චමෙ”තිආදි වුත්තං. “පුබ්බෙ රක්ඛස්සෙත”න්ති වුත්තත්තා මය්හං පන රක්ඛණෙ කිච්චං නත්ථීති දස්සනත්ථං වුත්තං. පරුපක්කමෙන තථාගතං ජීවිතා වොරොපෙය්‍යාති ඉදං ආණන්තියා ආගතත්තා ඵලං වුත්තං.

342. මා ආසදොති මා වධකචිත්තෙන උපගච්ඡ. ඉතොති ඉමම්භා ජීවිතම්භා. “යතොති යස්මා, යතොති වා ගතස්සා”ති ලිඛිතං. “පටිකුටිතොති අපසක්කිත්වා සඨකුටිතො හුත්වා වා පටිසක්කති”ති ලිඛිතං.

343. තිකභොජනන්ති තීහි භුඤ්ජිතබ්බභොජනං. “තිකභොජනීය”න්තිපි පාඨො. පරිකප්පතො හි තිණ්ණං භුඤ්ජිතුං අනුජානාමි, තතො උද්ධං ගණභොජනමෙව භොති, තස්සාපි ඉදමෙව වුත්තං. ඉධ අපුබ්බං නත්ථී. “අකතවිඤ්ඤත්තිඋද්ධං තිණ්ණං භුඤ්ජන්තානං කිඤ්චාපි තං ගණභොජනං නාම න භොති, විඤ්ඤත්තිවසෙන පන න වට්ඨති”ති

ලිඛිතං. තයො අත්ථවසෙ පටිච්චාති එත්ථාපි “මා පාපිච්ඡාපක්ඛං නිස්සාය සඨ්ඨං භින්නදෙය්‍යු”න්ති පෙසලානං භික්ඛුනං ඵාසුච්ඡාරායාති යොජෙනඛ්ඛං. කුලානුද්දයතාය චාති කුලානං පසාදරක්ඛණත්ථං. වජ්ජන්ති වජ්ජමෙව. “වජ්ජමිමං ඵුසෙය්‍යා”ති ලිඛිතං. “වජ්ජනීයං පුග්ගලං ඵුසෙය්‍යා”ති වුත්තං. “ඉමස්ස මනො න ඵුසෙය්‍යා”ති වත්තඛ්ඛමපි සියා. වක්කභෙදන්ති සාසනභෙදං. ආයුකජ්ජන්ති එත්ථ කිඤ්චාපි අවිච්චිති ආයුපරිමාණං නත්ථී, යෙන පන කම්මෙන යත්තකං අනුභවිතඛ්ඛං, තස්ස ආයුකජ්ජන්ති වෙදිතඛ්ඛං.

345. “අඤ්ඤතරං ආසනං ගහෙත්වා නිසීදී”ති වචනතො විසභාගට්ඨානං ගතස්ස පෙසලස්සපි භික්ඛුනො තෙසං ආසනෙ නිසීදිතුං වට්ටතිති සිද්ධං. ආගීලායතීති රුජ්ජති. ආදෙසනාපාටිභාරියානුසාසනියාති තස්ස තස්ස විත්තාවාරං ආදිස්ස ආදිස්ස දෙසනා, ආදෙසනාපාටිභාරියානුසාසනී. ඉද්ධි එව පාටිභාරියං ඉද්ධිපාටිභාරියං, ඉද්ධිපාටිභාරියසංයුත්තාය අනුසාසනියා ඔවදතීති අත්ථො. නනු තං ආවුසොති එත්ථ තං වචනං නනු මයා වුත්තොසීති අත්ථො.

346-9. සුචික්ඛාලිතන්ති සුධොතං. සංඛාදිත්ථාති සුට්ඨු ඛාදිත්ථා. “මහිං විකුඛ්ඛතොති මහාවිසාලො”ති ලිඛිතං. තස්ස භිසං සසමානස්ස. තත්ථ නදීසු ජග්ගතොති පාලෙන්තස්ස. “කිං? හත්ථියුථං ගන්තු”න්ති වදන්ති. “අසංපාතො”ති පාඨො, අපත්තො හුත්ථාති අත්ථො”ති ලිඛිතං. “අපායබ්භුත්තා පුන දස්සිතො”ති වුත්තං. “එවංසතෙති එවං අස්ස තෙ ආසවා”ති ලිඛිතං.

350. “වොසානං පරිනිට්ඨානං වා”ති ව ලිඛිතං. ඡාතුති දළ්භත්ථෙ ඡාතිපාතො. මා උදපජ්ජථාති මා උප්පජ්ජෙය්‍ය. “සො පමාදමනුයුඤ්ජන්තො”ති පාඨො. අනාදරං කුසලෙසු. උදධි මහාති කිත්තකො මහා? හෙස්මා යාව භයානකො, තාව මහාති වුත්තං හොති.

351. න බො, උපාලි, හික්බුනි සඩ්ඝං හින්දනීති එත්ථ හික්බු සඩ්ඝං
න හින්දති, හික්බුනි සඩ්ඝං හින්දනීති කෙටි, නෙතං ගහෙතබ්බං.
කෙවලං “සඩ්ඝො”ති චුත්තෙ හික්බුසඩ්ඝොව අධිජ්ජෙතො.
“සඩ්ඝස්ස දෙනි, උභතොසඩ්ඝස්ස දෙනි වා”ති (මහාව. 379)
මාතිකාවචනම්පි සාධෙති. තස්මිං අධම්මදිට්ඨිගෙදෙ ධම්මදිට්ඨි
සියා. “සීලසතිගෙදෙසුපි සමානො ධම්මං කාතුන්ති සඩ්ඝගෙදෙ
වෙමතිකොපි තාදිසො වා”ති ලිඛිතං. විනිධායාති අත්තනො
වඤ්චනාධිජ්ජායතං ඡාදෙත්වා.

සභිසභෙදකක්වනාදිකවණ්ණනා නිව්දිතා.

8. වත්තක්ඛන්ධකවණ්ණනා

ආගන්තුකවත්තකථාවණ්ණනා

357. එකස්මිං ගාමෙ අඤ්ඤවිභාරතො ආගතොපි ආගන්තුකොව. තත්ථ කෙවි එවං වදන්ති “ආවාසිකො කත්ථවි ගන්ත්වා සචෙ ආගතො, ‘තෙනාපි ආගන්තුකභත්තං භුඤ්ජිතබ්බ’න්ති චුත්තත්තා දුරාගමනං චුත්තං භොති, න ගාමෙ, තස්මා න යුත්ත”න්ති. තෙ වත්තබ්බා “ආගන්තුකභත්තං නාම ගහට්ඨෙහි යජිතං. යස්මිං නිබද්ධං, තතො අඤ්ඤගාමතොති ආපන්නං. තථා විභාරාධිකාරත්තා අඤ්ඤවිභාරතො ආගතොපි ආගන්තුකො වා”ති ආචරියානං සන්නිට්ඨානං. පානීයං පුච්ඡිතබ්බං, පරිභොජනීයං පුච්ඡිතබ්බන්ති උද්ධරිත්වා සට්ඨරාවාදිගතං සන්ධාය පයමං, දුතියං කූපතළාකාදිගතන්ති ආචරියො. දුතියවාරෙ අත්තතො වසනට්ඨානත්තා විසුං පුච්ඡිතබ්බමෙව, තස්මා චුත්තං එතං “පරිච්ඡින්නහික්ඛො වා ගාමො”ති. බහුසු පොත්ථකෙසු දුට්ඨාපි යුජ්ජති.

අනුමොදනවත්තකථාවණ්ණනා

362-4. පඤ්චමෙ අනුමොදනත්ථාය නිසින්තෙ. “මනුස්සානං පරිවිසනට්ඨානන්ති යත්ථ මනුස්සා සපුත්තදාරා ආවසිත්වා දෙන්ති”ති ලිබ්බං. ඉමස්මිං බන්ධකෙ ආගන්තුකාවාසිකගමිකානුමොදනභත්තග්ගපිණ්ඩවාරිකාරඤ්ඤකසෙනාසනප්පත්තාසරවච්චකුට්ඨපජ්ඣාචරියසද්ධිවිභාරිකන්තෙවාසිකවත්තාති චූද්දස මහාවත්තාති නාම. අග්ගහිතග්ගහණෙන ගණියමානාති අසීති බන්ධකවත්තාති නාම භොන්ති.

වත්තක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. පාතිමොක්ඛට්ඨපනක්ඛන්ධකවණ්ණනා

පාතිමොක්ඛබුද්දෙසයාවනකථාවණ්ණනා

383-4. “නන්දිමුඛි”ති ලිඛිතං. ආයතකෙනෙවාති ආදිමිහි එව. යන්ති යස්මා. සවන්තියො මහානදියො. “මහන්තභූතාන”න්ති පායො. පත්තාති පත්වා. “සමුලිකාය යපෙති අකතායා”ති යපනකස්ස සඤ්ඤාමූලවසෙන වුත්තං. තං වත්ථුං අවිනිච්ඡිනිත්වාප පරිසා වුට්ඨාති.

අත්තාදානඅභිගකථාවණ්ණනා

398-9. “අත්තාදානන්ති සයං පරෙහි වොදිතො අත්තානං සොධෙතුං අනාදිසිත්වා පරෙසං විජ්ජට්ඨන්ති. දිස්වා සාසනං සොධෙතුං අත්තනා ආදිතඛිඛ”න්ති ලිඛිතං. වස්සාරත්තොති වස්සකාලො. සජ්ජට්ඨාසොති ආකඨ්ඨනසුත්තොති අධිජ්ජායො.

401. උපදහාතඛිඛොති උජ්ජාදෙනඛිඛො, විජ්ජට්ඨාරමුඛෙන ධාරෙතඛිඛොති අධිජ්ජායො.

පාතිමොක්ඛට්ඨපනක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. භික්ඛුනික්ඛන්ධකවණ්ණනා

මහාපජාපතිගොතමීවත්ථුකථාවණ්ණනා

402-3. සුනෙහීති සුනෙහි. “සෙනට්ටිකා නාම රොගජාතී”ති පාළි. “සෙනට්ටිකා”ති අට්ඨකථා. “පටිසම්භිදාපත්තඛණාසවග්ගහණෙන කුමානානිපි ගහිතානෙව භොන්ති. න හි නිජ්ඣානිකානං සබ්බජ්ජකාරා සම්පත්ති ඉජ්ඣති”ති ලිඛිතං.

භික්ඛුනිඋපසම්පදානුජානනකථාවණ්ණනා

404. යදග්ගෙන යං දිවසං ආදිං කත්වා. තදෙවාති තස්මිං එව දිවසෙ. “අනුඤ්ඤත්තියා”ති පාඨො. “අනුපඤ්ඤත්තියා”ති න සුන්දරං.

405. “පටිග්ගණ්හාමි යාවජීවං අනතික්කමනියො”ති වත්වා ඉදානි කිං කාරණා වරං යාවතීති චෙ? පරුපවාදවිච්ඡින්නත්ථං. දුබ්බද්ධිනො හි කෙච්චි වදෙය්‍යුං “මහාපජාපතියා පයමං සම්පට්ච්ඡින්නත්තා උභතොසඬ්ඝස්ස යථාචුඬ්ඝආභිවාදනං න ජාතං. ගොතමී චෙ වරං යාවෙය්‍ය, භගවා අනුජානෙය්‍යා”ති.

408. විමානෙත්වාති අපරජ්ඣත්වා.

410-3. කම්මජ්ජත්තායොපිති කම්මාරහාපි. ආපත්තිගාමිනියොපිති ආපත්තිං ආපන්නායොපි. ද්වෙ තිස්සො භික්ඛුනියොති ද්විති තිහි භික්ඛුනිහි. “මනොසිලිකායා”ති පාඨො.

420. “තෙන ව භික්ඛු නිමන්තෙතඛබ්බො”ති සාමීච්චසෙන චුත්තං.

422-3. “අනුජානාමි...පෙ.... තාවකාලික”න්ති පුග්ගලිකං සන්ධාය චුත්තං, න සඬ්ඝිකන්ති ආවරියො. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, උතුනියා කට්ඨුත්තක”න්ති වචනතො භික්ඛුස්ස විනිබන්ධං කට්ඨුත්තකං න වට්ටති. පග්ගරන්ති විසවිණා. චෙපුරිසිකා මස්සදාඨී.

425. තයො නිස්සයෙති රුක්ඛමූලඤ්ඤි සා න ලහති.

426. භත්තග්ගෙ සවෙ දායකා භික්ඛුනිසඬ්ඝස්ස භුත්තවතො චතුපච්චයෙ දාතුකාමා භොන්ති, යථාචුඬ්ඝමෙව.

427. විකාලෙති යාව විකාලෙ භොන්ති, තාව පචාරෙසුන්ති අත්ථො. අජ්ජත්තනාති අජ්ජත්තනා.

428. අනුචාදන්ති ඉස්සරියට්ඨානං. ඉදං සබ්බං “අජ්ජත්තග්ගෙ ඔවටො භික්ඛුනිනං භික්ඛුසු වචනපථො”ති පඤ්ඤත්තස්ස ගරුධම්මස්ස විතික්කමආපත්තිපඤ්ඤාපනත්ථං. චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං, අඤ්ඤථා යෙසං ගරුධම්මානං පටිග්ගහණෙන භික්ඛුනිනං උපසම්පදා අනුඤ්ඤාතා, තෙසං විතික්කමෙ අනුපසම්පන්නාව සියාති ආසඬ්ඝා භවෙය්‍ය.

429. ඉත්ථිසුත්තෙතාති ඉත්ථිහි ගාවීආදීහි ධුරට්ඨානෙ යුත්තෙන. පුරිසන්තරෙතාති පුරිසෙන අන්තරිකෙන. “පුරිසදුනියෙනා”ති ලිබ්බං, පුරිසසාරථිනාති අධිජ්ජායො. “බාල්හතරං අචාසු”ති වචනතො ගිලානාය වට්ටතිච්චෙව සිද්ධං, භගවන්තං ආපුච්ඡිත්වා අනුඤ්ඤාතට්ඨානෙ උපසම්පජ්ජිස්සාමිති අධිජ්ජායො.

430. සා කෙනච්චෙව අන්තරායෙනාති සබ්බන්තරායසඬ්ඝහනවචනං, තස්මා තං න අන්තරායං කිත්තෙත්වා, චුත්තන්තරායෙන “රාජන්තරායෙනා”ති සාධෙතබ්බන්ති ආචරියො.

431-2. “නවකම්මන්ති කත්වා ‘එත්තකානි වස්සානි වසතු’ති අපලොකෙත්වා සඬ්ඝිකභූමිදාන”න්ති ලිබ්බං. “සාගාර”න්ති චුත්තත්තා අගාරපටිසංයුත්තරභොනිසජ්ජසික්ඛාදිවජ්ජිතාති කෙච්චි, යුත්තමෙතං. කස්මා? “සභාගාරසෙය්‍යාමත්තං යපෙත්වා”ති අට්ඨකථායං චුත්තත්තා. “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පොසෙතු”න්ති වචනතො පොසනසුත්තකම්මං සබ්බං වට්ටති මාතුයා, න අඤ්ඤෙසං. වසිතුං වෙ න සක්කොති දුතියං විනා, සම්මන්තිත්වාච දාතබ්බා තාය ඉති නො මති. කිත්තකං කාලං? වසිත්වා වෙ දුතියා ගන්තුමිච්ඡති, අඤ්ඤං සම්මන්තිතුං යුත්තාව. සා විජාතා ලභෙති ආචරියො.

434. “ඉදං ඔදිස්ස අනුඤ්ඤාතං වට්ටතිති එකතො වා උභතො වා අවස්සවෙ සතිපි වට්ටති”ති ලිබ්බං. “කෙසච්ඡෙදාදිකං කම්මං අනුජානාමි සාදිතුං”ඉච්චෙව චුත්තත්තා චුත්තං “තදඤ්ඤෙ සාදිතු”න්ති. “කෙසච්ඡෙදාදිකං කම්මං අනුජානාමි, භික්ඛවෙ”ති අවත්වා එත්තකං යස්මා “සාදිතු”න්ති

භාසිතං, තස්මා සා විචිකිච්ඡාය උභතොපි අවස්සවෙ අපි පාරාජිකඛෙත්තෙන සා පාරාජිකං ඵ්ඤ්ඤාති. ඉති අට්ඨකථාස්වෙනං සබ්බාසුපි විනිච්ඡිතං. ඔදිස්සකාහිලාපො හි අඤ්ඤාථා නිබ්බිසෙසතො තං පමාණං. යදි තථා භික්ඛුස්ස කප්පති විචිකිච්ඡා.

කාලමොදිස්ස නං පදං, න සත්තොදිස්සකඤ්ඤාති තං;
අථ භික්ඛුනියා එව, කාලමොදිස්ස භාසිතං.

එවං පාරාජිකාපත්ති, සිථිලාව කතා සියා;
සබ්බසො පිහිතං ද්වාරං, සබ්බපාරාජිකස්මිත්ති.

නිරත්ථකභාවතො, උඛ්භජාණුමණ්ඩලෙ;
තස්මා න සාදියන්තිති, නිදානවචනක්කමං.

නිස්සාය සත්ථුනා චුත්තං, සාදිතුන්ති න අඤ්ඤාථා;
අත්තතො පණ්ඨිසම්ඵස්සං, සාදිතුං යෙන වාරිතං.

අපි පාරාජිකඛෙත්තෙ, කථං ද්වාරං දදෙය්‍යා සො;
තථාපි බුද්ධපුත්තානං, බුද්ධභාසිතභාසිතං.

වචනඤ්ඤා සමානෙත්තො, නො චෙත්ථ යුත්තිකථා ධීරා;
කෙසච්ඡෙදාදිකම්මස්ස, අවස්සං කරණීයතො.

චිත්තස්ස වාතිලොලත්තා, ගණස්ස ච අභිගසම්පදා-
භාවා භික්ඛුනීනං මහෙසිනා, රක්ඛිතුඤ්ඤා අසඬකත්තා;
නනු මොදිස්සකං කතන්ති.

භික්ඛුනික්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. පඤ්චසතිකක්ඛන්ධකවණ්ණනා

සඬගීතිනිදානකථාවණ්ණනා

437. ජීන්තපාතන්ති භාවනපුංසකං, තෙනාකාරෙන පතන්තීති අත්ථො. උපද්දුතා ව මයං භොමාති අතීතත්ථෙ වත්තමානවචනං, අභුමිභාති අත්ථො. අථ වා තස්මිං සති භොම. “පඤ්ච භික්ඛුසතානී”ති ගණනවසෙන වත්වා “චස්සං වසන්තා”ති පුග්ගලනිද්දෙසො කතො.

බුද්දානුබුද්දකකථාවණ්ණනා

443. “චස්සිකසාටිකං අක්කමිත්වා”ති වචනතො භගවතො චතුත්ථවීරමපි අත්ථීති සිද්ධං. තෙනෙවාහ වීරරක්ඛන්ධකෙ “චතුත්ථං වීරං පාරුපි”ති.

444. “අපිව යථෙව මයා”තිආදි සඬගීතියා අග්ගභණ්ඩාප්පායවසෙන වුත්තං, කිත්තු සුසඬගීතා ආවුසො ථෙරෙහි ධම්මො ව විනයො ව. අපිවාහං නාම තථෙවාහං ධාරෙස්සාමීති යථෙව මයා භගවතො සම්මුඛා සුතං සම්මුඛා පටිග්ගහිතං, තථෙව ථෙරෙහි භගවතා සයමෙව එතදග්ගං ආරොපිතෙහි, තස්මා සුසඬගහිතා සඬගීතීති වුත්තං භොති.

බ්‍රහ්මදණ්ඩකථාවණ්ණනා

445. “ත්වංයෙව ආණාපෙහී”ති එත්තකමෙව වුත්තං, ථෙරා පන බ්‍රහ්මදණ්ඩං කත්වා වුත්තංයෙව “ඡන්තස්සා”තිආදිමාහංසුති වෙදිතබ්බං. එත්ථ ව ආනන්දත්ථෙරො විය අඤ්ඤාපි සඬසෙන ආණත්තො භික්ඛු බ්‍රහ්මදණ්ඩකතෙන භික්ඛුනා ආලපිතුං ලහති, න අඤ්ඤා. උප්පවනිකායාති පටිසොතගාමිනියා. ආගමා නු බො ඉධ ආගමා නු බිව්ධ. ආගමා බො ඉධ, තෙ ඔරොධා ඉධ ආගමා බො. “භිසිව්ඡවීති භිසිත්ථවිකා”ති ලිබ්බං. සබ්බෙවීමෙති සබ්බමෙව. කුලවං ගමෙන්නීති නිරත්ථකවිනාසං ගමෙන්නී. කුච්ඡිතො ලථො කුලථො, අනයවිනාසොති වුත්තං භොති. ඉමාය බො පන “ධම්මවිනයසඬගීතියා”ති වත්තබ්බෙ

විසෙසෙන විනයස්ස සාසනමූලභාවදස්සනත්ථං, තස්මිං ධීතෙ සකලසාසනධීතිසිද්ධිදීපනත්ථඤ්ච “ඉදං වො කප්පති, ඉදං වො න කප්පති”ති වත්ථුස්මිං ආරද්ධත්තා, ඉමිස්සා ච පරියත්තියා විනයපිටකත්තා “විනයසඬ්ඨිතියා”ති ඉධ වුත්තං.

පඤ්චසතිකක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. සත්තසතිකක්ඛන්ධකවණ්ණනා

දසවත්ථුකථාවණ්ණනා

446. නික්ඛිත්තමණිසුචණ්ණාති සික්ඛාපදෙනෙව පටික්ඛිත්තමණිසුචණ්ණා. තත්ථ මණිග්ගහණෙන සබ්බං දුක්ඛට්ඨත්ථු, සුචණ්ණග්ගහණෙන සබ්බං පාවිත්තියවත්ථු ගහිතං හොති. භික්ඛග්ගෙන භික්ඛුගණනායාති චුත්තං හොති.

447. මහිකාති හිමං. පොසාති සත්තා. සරජාති සකිලෙසරජා. මගාති මගසදිසා. තස්මිං තස්මිං විසයෙ, භවෙ වා නෙතීති නෙත්ති, තණ්හායෙනං අධිච්චනං, තාය සහ චත්තන්තීති සනෙත්තිකා.

450-2. අහොගඬිගොති පබ්බතස්ස නාමං. අනුමානෙස්සාමාති පඤ්ඤාපෙස්සාම. ආසුතාති සජ්ජිතා, “අසුත්තා”ති වා පාඨො, අනාවිලා අපක්කා තරුණා.

453. උජ්ජවිංසු පටිසොතෙන ගච්ඡිංසු.

455. අප්පෙව නාමාති සාධු නාම. මූලා දායකා පෙසලකා. “කුල්ලකච්ඡාරෙනාති බුද්දකච්ඡාරෙනා”ති ලිඛිතං. රූපාවතාරත්තා කුල්ලකච්ඡාරො නාම. කථං පනෙතං පඤ්ඤායති, යෙන සන්නිධිකතං යාවජීවිකං යාවකාලිකෙන තද්වුපටිග්ගහිතෙන සම්භින්නරසං තද්වුපටිග්ගහිතසඬ්ඛයං ආගන්ත්වා සන්නිධිකතාමිසසඬ්ඛයමෙව ගච්ඡතිති? චුච්චතෙ – “යාවකාලිකෙන, භික්ඛවෙ, යාවජීවිකං තද්වුපටිග්ගහිත”න්ති චචනතො පුරෙපටිග්ගහිතං යාවජීවිකං තද්වුපටිග්ගහිතනාමිසෙන වෙ සම්භින්නං, පුරෙපටිග්ගහිතසඬ්ඛයමෙව ගච්ඡතිති සිද්ධං. අඤ්ඤාපා “සත්තාහකාලිකෙන, භික්ඛවෙ, යාවජීවිකං පටිග්ගහිතං සත්තාහං කප්පති”ති (මහාව. 305) චුත්තට්ඨානෙ විය ඉධාපි “යාවකාලිකෙන, භික්ඛවෙ, යාවජීවිකං පටිග්ගහිතං කාලෙ කප්පති”ති වදෙය්‍ය, තඤ්ඤාචුත්තං. තස්මා පුරෙපටිග්ගහිතං තං ආමිසසම්භින්නං ආමිසගතිකමෙවාති වෙදිතබ්බං. ගණ්ඨිපදෙ පන “සන්නිධිකාරකං බාදනීයං වා හොජනීයං වා”ති (පාවි. 253) චුත්තං. ඛ්‍යාඤ්ජනමත්තං න ගහෙතබ්බං.

457. ඉධානි ඉමස්මිං පාඨෙ. “කාලෙ කප්පති, විකාලෙ න කප්පති”ති (මහාව. 305) වුත්තවචනමත්තෙන ‘විකාලෙ කප්පති’ති විකාලභොජනපාචිත්තියං ආවහං භොතීති අත්ථො, ‘න කප්පති’ති සන්තිධිභොජනපාචිත්තියං ආවහං භොතීති අත්ථො, යදි සම්භින්නරසං අප්පජ්ජගිගහිතම්පි යාවජීවිකන්ති අත්ථො”ති ලිඛිතං. සුත්තවිභඩ්ඛගෙති මාතිකාසඬ්ඛාතෙ සුත්තෙ ච තස්ස පදභාජනීයසඬ්ඛාතෙ විභඩ්ඛෙ වාති අත්ථො. ඉදං ආගතමෙව. කතරන්ති? “අතික්කාමයතො ඡෙදනක”න්ති ඉදං.

තිවිදන්ථිපමාණඤ්චෙ, අදසං තං නිසිදනං;
නිසිදනං කථං භොති, සදසං තඤ්චි ලක්ඛණං.

තිවිදන්ථිපමාණං තං, දසා තත්ථ විදන්ථි චෙ;
තංනිසිදනනාමත්තා, තස්මිං ඡෙදනකං සියා.

අනිසිදනනාමම්භි, කථං ඡෙදනකං භවෙ;
ඉති චෙ නෙව චත්තඛ්ඛං, නිසිදනවිදන්ථිතො.

කප්පතෙ සදසාමත්තං, නිසිදනම්භි කාරණං;
කථං යුජ්ජති නො චෙතං, නිසිදනස්ස නාමකං.

නිසිදනන්ති වුත්තත්තා, පමාණසමතික්කමා;
තස්සානුමතිහෙතුත්තා, තත්ථ ඡෙදනකං භවෙ.

ජාතරූපකප්පෙ —

ජාතරූපං පටික්ඛිත්තං, පුග්ගලස්සෙව පාළියං;
න සඬ්ඝස්සාති සඬ්ඝස්ස, තඤ්චෙ කප්පති සඛ්ඛසො.

විකාලභොජනඤ්චාපි, පුග්ගලස්සෙව වාරිතං;
න සඬ්ඝස්සාති සඬ්ඝස්ස, කප්පතීති කථං සමං.

සත්තසතිකක්ඛන්ධකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

වුළුවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

වජිරබුද්ධි-ටීකා

වූළුවග්ගො

සත්තසතිකක්ඛන්ධකවශ්ඡනා

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

පරිවාරවණ්ණනා

සොළසමභාවාරවණ්ණනා

පඤ්ඤත්තිවාරවණ්ණනා

1-2. සිලසමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තිවිමුත්තිඤාණදස්සනසඬ්ඛාතස්ස ධම්මක්ඛන්ධසරීරස්ස සාසනෙනි අත්ථො. පරිවාරොති සඬ්ඛනං යො සමාරුළ්භො, තස්ස පරිවාරස්ස. විනයභූතා පඤ්ඤත්ති විනයපඤ්ඤත්ති. “පඤ්ඤත්තිකාලං ජානතා”ති දුක්ඛයවසෙන වත්වා පුන පුත්තන්තනයෙන වත්තුං. “අපිව පුබ්බෙනිවාසාදිහී”ති වුත්තං. තත්ථ පස්සනං නාම දස්සනත්තා දිබ්බවක්ඛනා යොජිතං පටිවෙධඤාණදස්සනං. දෙසනාපඤ්ඤාය පස්සනාති ආසයානුසයාදිකෙ. පුච්ඡායාති සත්තමී. පුනපි එත්ථාති පුච්ඡාවිස්සජ්ජනෙ. මිච්ඡාදිට්ඨිති නත්ථිකදිට්ඨි අත්තග්ගාහිකදිට්ඨි. “ආජීවහෙතු පඤ්ඤත්තානී”ති වචනතො ඉමානි ඡ සික්ඛාපදානි යපෙත්වා සෙසා ආවාරවිපත්ති නාමාති වෙදිතබ්බං. කායෙන පන ආපත්තිං ආපජ්ජති එත්ථ “පුබ්බභාගෙ සෙවනවිත්තමඬ්ඛං කත්වා කායද්වාරසඬ්ඛාතං විඤ්ඤත්තිං ජනයිත්වා පචත්තවිත්තුප්පාදසඬ්ඛාතං ආපත්තිං ආපජ්ජති, කිඤ්ඤාපි විත්තෙන සමුට්ඨාපිතා විඤ්ඤත්ති, තථාපි විත්තෙන අධිප්පෙතස්ස අත්ථස්ස විඤ්ඤත්තියා සාධිතත්තා ‘කායද්වාරෙන ආපජ්ජති’ති වුත්ත”න්ති ඉමමත්ථං සන්ධාය වුත්තං, න භණ්ඩනාදිත්තයවුපසමං. ආපාණකොට්ඨකන්ති ජීවිතපරියන්තං කත්වා. පොරාණකෙහි මහාථෙරෙහීති සිහළදීපෙ මහාථෙරෙහි පොත්ථකං ආරොපිතකාලෙ යපිතාති අත්ථො. “චතුත්ථසඬ්ඛිතිසදිසා පොත්ථකාරුළ්භසඬ්ඛිති අහොසී”ති වුත්තං.

මහාවිභඩ්ධෙ පඤ්ඤත්තිවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

කතාපත්තිවාරාදිවණ්ණනා

166. කතාපත්තිවාරෙ “සඬ්ඛිකං මඤ්චං වා”තිආදි අජ්ඣෙකාසත්තා විහාරබ්භන්තරෙපි ආපජ්ජනතො ලෙඩ්චුපාතාතික්කමවසෙන වුත්තං. දුතියෙ

සෙය්‍යං සන්ථරිත්වාති අබ්භන්තරෙ සන්ථරිතභාවතො විහාරතො බහිගමනෙපි තදිවසානාගමෙ ආපජ්ජනතො “පරික්ඛෙපං අතික්කාමෙති”ති වුත්තං.

171. සඤ්චිච්ච පාණං ජීවිතා වොරොපෙත්තො චතස්සො ආපත්තියොති එත්ථ කිඤ්චාපි තස්මිං සික්ඛාපදෙ තිරච්ඡානගතපාණොව අධිජ්ජෙතො, අථ ඛො පාණොති වොහාරසාමඤ්ඤතො අත්ථුද්ධාරවසෙන “චතස්සො”ති වුත්තං. එස නයො අඤ්ඤෙසුපි එවරුපෙසු යානෙසු.

173. විකාලෙ ගාමජ්ජවෙසනෙ “පයමං පාදං පරික්ඛෙපං අතික්කාමෙති, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා”ති වුත්තත්තා උපවාරෙ නාපජ්ජති, පරික්ඛෙපං අතික්කමිත්වාච ආපජ්ජතීති සිද්ධමෙවා”ති වදන්ති.

193. පච්චයවාරෙ පුරිමවාරතො විසෙසො අත්ථීයෙව, “මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවන්තො කති ආපත්තියො ආපජ්ජතී”ති වුත්තෙ ඡතුමට්ඨකස්සොකාසො න ජාතො, ඉධ පන “මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවනපච්චයා”ති වුත්තෙ පුග්ගලනිද්දෙසාභාවා ඡතුමට්ඨකඤ්ච පට්ඨං, එවං විසෙසො අත්ථී. තථා එවරුපෙසු යානෙසු.

මහාවිහරිකං ච හික්ඛුනිවිහරිකං සොළසමභාවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමුට්ඨානසීසවණ්ණනා

257. අනත්තාති අත්තවිරහිතා “අලවණ්ණොජන”න්තිආදීසු විය. කරුණාසිතලභාවෙන චන්දසදිසො. කිලෙසතිමරජ්ජහානතො ආදිච්චො. යස්මා තෙ දෙසයන්ති, තස්මා අභිගිරසොපි. පිටකෙ තිණි දෙසයි තෙසං අඤ්ඤතරත්තාති අත්ථො. විනයො යදි තිට්ඨති, එවං පටිපත්තිසද්ධම්මාදි නියති පවත්තතීති අත්ථො. අයං පන කථං තිට්ඨතීති? ආහ “උභතො වා”තිආදි. පරිවාරෙන ගන්ථිතා තිට්ඨන්තීති අත්ථො. තස්සෙව පරිවාරස්ස සුත්තෙ. නියතසමුට්ඨානං කතං, වුත්තන්ති අධිජ්ජායො. අසම්භින්නසමුට්ඨානාති අසඬකරසමුට්ඨානාති, අඤ්ඤෙහි අසදිසසමුට්ඨානාතිති අත්ථො. යස්මා පරිවාරෙ සති විනයො තිට්ඨති, විනයෙ සති සද්ධම්මො තිට්ඨති, යස්මා සමුට්ඨානාති ච සුත්තෙ දිස්සන්ති, තස්මා සික්ඛෙති අත්ථො. “ධම්මකාමො සුපෙසලො”ති

පරිවාරෙ ගාරවජනනත්ථං වුත්තං. තත්ථාති “දිස්සන්ති”ති තත්ථං.
 “එකෙන සමුට්ඨානෙන සමුට්ඨාතීති පටිමපාරාජිකං එකෙන
 සමුට්ඨානෙන සමුට්ඨාතී”ති වුත්තං. පාළියඤ්ඤි නිද්දිට්ඨසමුට්ඨානඤ්ඤව
 දිස්සති. “තස්සෙව පරිවාරස්ස, සමුට්ඨානං නියතො කත”න්ති වුත්තං.
 පුරිමනයෙනි අත්ථො. යථාඤායන්ති යථාභූතං.
 “සඤ්චරිත්තාභාසනඤ්ඤවා”ති පාඨො. “සඤ්චරිත්තානුභාසනඤ්ඤවා”තිපි
 අත්ථි. නයවජ්ජෙහි විනයවජ්ජෙහිති අත්ථො.

පටිමපාරාජිකසමුට්ඨානවණ්ණනා

258. නානුබන්ධෙ පවත්තිතින්ති “යා පන භික්ඛුනී වුත්ථාපිතං
 පවත්තිතිං ද්වෙ වස්සානි නානුබන්ධෙය්‍යා”ති වුත්තසික්ඛාපදඤ්ඤව. අයං
 පාඨො එකච්චෙසු පොත්ථකෙසු න දිස්සති. ඡසත්තති
 පටිමපාරාජිකසමුට්ඨානා.

දුතියපාරාජිකසමුට්ඨානවණ්ණනා

259. “කුක්කුච්චං චීවරං දත්ථාති කුක්කුච්චුප්පාදනඤ්ඤව ධම්මිකානං
 කම්මානං ඡන්දං දත්ථා ඛියනඤ්ඤව චීවරං දත්ථා ඛියනඤ්ඤවා”ති පාඨො.
 “දත්ථා”ති උප්පටිපාටියා වුත්තං, තස්මා “කුක්කුච්චං ධම්මිකං දත්ථාති
 පාඨො සුන්දරො”ති වදන්ති, විවාරෙත්ථා ගහෙනබ්බං.

269. අකතන්ති අභිනවං.

අත්තරපෙය්‍යාලං

කතිපුච්ඡාවාරවණ්ණනා

271. පටිනිද්දෙසන්ති පුනප්පුනං නිද්දිසනං. ආපත්තික්ඛන්ධෙහි විනීතානි
 සංවරානීති අත්ථො. එතෙහි ආපත්තික්ඛන්ධෙහි. “ආරකා”ති නිවත්තිඅත්ථෙත
 වුත්තත්තා තං පුන සරූපෙන වත්තුකාමො “භූසා වා”ති ආහ. “ගෙහං ධූමෙන
 පුණ්ණං ආධුමිත”න්තිආදීසු විය රාගාදිවෙරං මණ්ඩනි විනාසෙති. එතායාති
 විරතියා. වෙල වලනෙ. නිය්‍යානං මග්ගං සිනොති බන්ධනීති සෙතු.
 “සෙතුසාතොති විනික්කමපටිපක්ඛභූතා විරති,

තදත්ථනිබ්බත්තිකරවිත්තුප්පාදො වා”ති වුත්තං. “ධම්මස්සවනග්ගන්ති ධම්මං සුණන්තානං සමුහ”න්ති ලිඛිතං. සචෙ න ගච්ඡති, වික්ඛිත්තො වා නිසීදති. කායප්පාගබ්භියං කායදුච්චරිතං. “පමාදෙ”ති වත්වා තදත්ථං දස්සෙතුං “සතිවිප්පවාසෙ”ති වුත්තං.

272-3. සපරසන්තානෙ වාති සසන්තානෙ වා පරසන්තානෙ වා. තථා විවදන්තා පනාති හෙදකරවත්ථුනි නිස්සාය විවදන්තා. උභයෙහිපීති ථෙරනවෙහි. නන්ති මෙත්තං කායකම්මං. යෙසං පුග්ගලානං පියං කරොති, තෙසං මෙත්තාකායකම්මසඬ්ඛාතො ධම්මො. එත්තකන්ති ආමිසවිහත්තිදස්සනං. අසුකස්ස වාති පුග්ගලවිහත්තිදස්සනං. “දුස්සිලස්ස අදාතුම්පි වට්ටති”ති වුත්තන්තා එව අලජ්ජිපරිභොගො වාරිතො. සබ්බෙසං දාතබ්බමෙවාති සන්තිට්ඨානෙන අජානන්තෙන විභාගං අකත්වා දාතබ්බභාවං දීපෙතීති එකෙ. “සබ්බෙසං දාතබ්බමෙවා”ති වුත්තං අට්ඨකථාසු. තත්ථ “අලජ්ජිඋක්ඛිත්තකානං පරිභොගසීසෙන සහත්ථා න දාතබ්බං, දාපෙතබ්බන්ති අපරෙ”ති වුත්තං. විචිතිත්වා දානං විවෙය්‍යා දානං. යස්මා අයං විසෙසො කාතබ්බොයෙවාති අයං කරොති, තස්මා පුග්ගලවිභාගො න කතොති සම්බන්ධො. පකතිවණ්ණෙන විසභාගවණ්ණෙන. “ඉදං නාම ආපන්නො”ති පරෙහි අපරාමසිතබ්බතො අපරාමට්ඨානි. අනුලොමෙහි ගහිතසඬ්ඛාරාමමණ්ණෙහි නිබ්බානාරම්මණං කත්වා නිය්‍යාති.

ජආපත්තිසමුට්ඨානවාරාදිවණ්ණනා

276. “පඨමෙන ආපත්තිසමුට්ඨානෙන දුබ්භාසිතං ආපජ්ජෙය්‍යාති න භීති වත්තබ්බ”න්ති වුත්තං. වාචාවිත්තවසෙනෙවාපජ්ජිතබ්බතො.

277. කුටිං කරොතීති එත්ථ සඤ්චරිත්තමවත්වා දුක්කට්ඨල්ලවිචයසඬ්ඛාදියෙසානං එකස්මිං වත්ථුස්මිං පටිපාටියා උප්පත්තිදස්සනත්ථමීදං වුත්තං. න හි සඤ්චරිත්තෙ එව ආපජ්ජති. “ඉමිනා පන නයෙන සබ්බත්ථ පටිපාටියා අග්ගහණෙ කාරණං වෙදිතබ්බ”න්ති වුත්තං.

283. විවෙකදස්සිනාති තදඬ්ගවිවෙකාදිපඤ්චවිධවිවෙකදස්සිනා.

284. අත්තතො දුට්ඨුල්ලන්ති සඬ්ඛාදියෙසං.

288. විවාදාධිකරණපච්චයාති අඤ්ඤෙහි, අත්තනා වා පුබ්බභාගෙ ආපන්නපච්චයාති අත්ථො. ඔමසතීති “අයං ධම්මො, අයං චිත්තයො”ති විවදන්තො “ත්ථං කිං ජානාසී”තිආදිනා ඔමසති. තීහි සමථෙහි සම්මුඛාවිනයපටිඤ්ඤාතකරණනිෂ්චන්ථාරකෙහි. “සම්මුඛාවිනයඤ්ඤෙත්ථ සබ්බත්ථ ඉච්ඡිතබ්බතො ‘සම්මුඛාවිනයෙන වෙව පටිඤ්ඤාතකරණෙන වා’තිආදිනා ද්විතීයි යොජිතං. එස නයො සබ්බත්ථා”ති වුත්තං.

291. යපෙත්වා සත්ත ආපත්තියොති එත්ථ “කිඤ්චාපි අවසෙසා නත්ථි, තථාපි පටිපාටියා පාටවජනනත්ථං පුච්ඡා කතා”ති වුත්තං.

අත්තරපෙය්‍යාලං නිට්ඨිතං.

සමථහෙදවණ්ණනා

අධිකරණපරියායවාරාදිවණ්ණනා

293-4. ලොභකාරණා විවාදනතො “ලොභො පුබ්බභිගමො”ති වුත්තං. එවං සෙසෙසු. යානානීතිආදීනි කාරණවෙවචනාති. කාරණඤ්ඤි තිට්ඨන්ති එත්ථාති යානං, වසන්ති එත්ථාති වත්ථු, භවන්ති එත්ථාති භූමිති වුච්චති. කෙ තිට්ඨන්ති වසන්ති භවන්ති වාති? විවාදාධිකරණාදයො. කුසලාකුසලාබ්‍යාකතචිත්තො හුත්වා විවදනතො “නව හෙතු”ති වුත්තං. කොධතො හොති උපනාහීතිආදීනි ද්වාදස මූලානි. අක්කොසන්තෙන හි වතුසු විපත්තීසු එකෙන අනුවදනතො “චතස්සො විපත්තියො යානානී”ති වුත්තං. චුද්දස මූලානීති විවාදාධිකරණෙ වුත්තා ද්වාදස, කායො, වාචා ව.

295-6. සත්ත ආපත්තික්ඛන්ධා යානානීති එත්ථ “ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා පටිච්ඡාදෙන්තස්ස යා ආපත්ති හොති, තස්සා ආපත්තියා පුබ්බෙ ආපන්නා ආපත්ති යානං හොති”ති වුත්තං. “නත්ථි ආපත්තාධිකරණං කුසලන්ති වචනතො නත්ථි ආපත්තාධිකරණස්ස කුසලහෙතු, කුසලචිත්තං පන අභිගං හොති”ති ලිබ්බිතං. වත්තාරි කම්මානි යානානීති එත්ථ “එවං කත්තබ්බන්ති ධීතපාළි කම්මං නාම. ‘යථාධීතපාළිවසෙන කරොන්තානං කිරියා කිච්චාධිකරණං නාමා’”ති වුත්තං, “පාළිඅනුසාරෙන පටිකාතබ්බලක්ඛණං වා කම්මං. තථෙව කරණං කිච්චාධිකරණ”න්ති ව.

ඤ්ඤත්තිඤ්ඤත්තිදුතියඤ්ඤත්තිවතුත්ථකම්මානි ඤ්ඤත්තිතො ජායන්ති,
අපලොකනකම්මං අපලොකනතො, “කිච්චාධිකරණං එකෙන සමථෙන
සම්මති සම්පජ්ජතිති අත්ථො”ති ලිඛිතං. සිද්ධන්ති භොන්ති. කථඤ්ච සියාති
කථං භොති. විවාදාධිකරණස්ස ද්වෙති තෙ ද්වෙ යථෙත්වා අඤ්ඤෙහි න
සම්මති.

297. සාධාරණාති තං සමෙතබ්බො.

298. තබ්බාගියාති තංකොට්ඨාසා.

299. එකාධිකරණං සබ්බෙ සමථා සමග්ගා හුත්වා සමෙතුං හබ්බාති
පුච්ඡන්තො “සමථා සමථස්ස සාධාරණා”ති ආහ. සමථා සමථස්සා සියා
සාධාරණා සියා අසාධාරණා.

300. සමථා සමථස්ස තබ්බාගියවාරෙපි එසෙව නයො.

301. ඉමෙ සමථා සමථා, න සම්මුඛාවිනයොති අත්ථො.

302. “සමථා විනයො”තිපි වුව්චති, තස්මා විනයො සම්මුඛාවිනයොති
විනයවාරො උද්ධට්වා සියා. න සම්මුඛාවිනයොති සම්මුඛාවිනයං
යථෙත්වා සතිවිනයාදයො සෙසසමථා.

303. සඬ්ඝස්ස සම්මුඛා පටිඤ්ඤාතෙ තං පටිජානනං සඬ්ඝස්ස සම්මුඛතා
නාම භොතිති “තස්ස පටිජානනවිත්තං සන්ධාය ‘සම්මුඛාවිනයො
කුසලො’තිආදි වුත්ත”න්ති වදන්ති. නත්ථි සම්මුඛාවිනයො අකුසලොති
“ධම්මවිනයපුග්ගලසම්මුඛතාහි තිවඬ්ඨිගිකො සම්මුඛාවිනයො එතෙහි
විනා නත්ථි. තත්ථ කුසලවිත්තෙහි කරණකාලෙ කුසලො, අරහන්තානං
කරණකාලෙ අබ්‍යාකතො, එතෙසං අකුසලපටිපක්ඛත්තා අකුසලස්ස
සම්භවො නත්ථි, තස්මා ‘නත්ථි සම්මුඛාවිනයො අකුසලො’ති
වුත්ත”න්ති ලිඛිතං. “යෙභ්‍යාසිකා අධම්මවාදීහි වූපසමනකාලෙ
සලාකග්ගාභාපකෙ ධම්මවාදිමිති කුසලා, ධම්මවාදිනමිපි අධම්මවාදිමිති
සලාකග්ගාභාපකෙ ජාතෙ අකුසලා, සබ්බත්ථ අරහතො වසෙතෙව
අබ්‍යාකතතා, අනරහතො සඤ්චිච්ච සතිවිනයදාතො සතිවිනයො
අකුසලො, අමුල්භවිනයො අනුමිමත්තකස්ස දාතො, පටිඤ්ඤාතකරණං
මුල්භස්ස අජානනතො පටිඤ්ඤායකරණෙ, තස්සපාපියසිකා සුද්ධස්ස

කරණෙ, තිණුවත්ථාරකං මහාකලහෙ, සඤ්චිච්ච කරණෙ ච අකුසල”න්ති ලිඛිතං.

යත්ථවාරපුච්ඡාවාරවණ්ණනා

304. ලබ්භතීති පුච්ඡා.

සමථවාරවිස්සජ්ජනාවාරවණ්ණනා

305. යස්මිං සමයෙ සම්මුඛාවිනයෙන වාතිආදි තස්සා විස්සජ්ජනං. යස්මිං සමයෙ සම්මුඛාවිනයෙන ච යෙහුයාසිකාය ච අධිකරණං වූපසම්මති, තස්මිං සමයෙ යත්ථ යෙහුයාසිකා ලබ්භති, තත්ථ සම්මුඛාවිනයො ලබ්භතීති එවං සබ්බත්ථ සම්බන්ධො. යත්ථ පටිඤ්ඤාතකරණං ලබ්භති, තත්ථ සම්මුඛාවිනයො ලබ්භතීති එත්ථ එකං වා ද්වෙ වා බහු වා ආපත්තියො ආපන්නො භික්ඛු “ඉමං නාම ආපත්තිං ආපන්නොසි”ති පුච්ඡිතො “ආමා”ති ආපත්තිං පටිජානාති, ද්වෙපි ලබ්භන්ති. තත්ථ සඨසසම්මුඛතා ධම්මවිනයපුග්ගලසම්මුඛතාති එවං වුත්තසම්මුඛාවිනයෙ සඨසස්ස පුරතො පටිඤ්ඤාතං කතං වෙ, සඨසසම්මුඛතා. තත්ථෙව දෙසිතං වෙ, ධම්මවිනයසම්මුඛතායොපි ලද්ධා භොන්ති. අවිච්ඡන්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං පටිජානන්ති වෙ, පුග්ගලසම්මුඛතා. තස්සෙව සන්තිකෙ දෙසිතං වෙ, ධම්මවිනයසම්මුඛතායොපි ලද්ධා භොන්ති. එකස්සෙව වා එකස්ස සන්තිකෙ ආපත්තිදෙසනකාලෙ “පස්සසි, පස්සාමී”ති වුත්තෙ තත්ථ ධම්මවිනයපුග්ගලසම්මුඛතාසඤ්ඤිතො සම්මුඛාවිනයො ච පටිඤ්ඤාතකරණඤ්ච ලද්ධං භොති.

සංසට්ඨවාරාදිවණ්ණනා

306. අධිකරණානං වූපසමොච සමථො නාම, සො අධිකරණං විනා නත්ථී, තස්මා න ච ලබ්භා විනිභුජ්ජිත්වා නානාකරණං කාතුං.

309-310. සමථා සමථෙහි සම්මන්තීති එත්ථ සම්මන්තීති සම්පජ්ජන්ති. අධිකරණා වා පන සම්මන්ති වූපසම්මන්තීති අත්ථො, තස්මා “යෙහුයාසිකා සම්මුඛාවිනයෙන සම්මති”ති ඉමාය සම්මුඛාවිනයෙන සද්ධිං සම්පජ්ජති, න

සතිවිනයාදීහි තෙසං තස්සා අනුපකාරත්තාති අත්ථො. සමථා අධිකරණෙහි සම්මන්තීති එත්ථ සමථා අභාවං ගච්ඡන්තීති අත්ථො.

311. “සම්මුඛාවිනයො විවාදාධිකරණෙන න සම්මති”ති පාඨො. යෙභුය්‍යසිකාය සමානභාවතො ච අවසානෙ “සම්මුඛාවිනයො න කෙනවි සම්මති”ති (පරි. 313) වුත්තත්තා ච සම්මුඛාවිනයො සයං සමථෙන වා අධිකරණෙන වා සමෙතඛිබ්බො න භොතීති කත්වා වුත්තො. සතිවිනයො කිච්චාධිකරණෙන සම්මති. අමුල්භවිනයතස්සපාපියසිකතිණුවත්ථාරකාපි කිච්චාධිකරණෙන සම්මන්ති.

313. විවාදාධිකරණං කිච්චාධිකරණෙන සම්මතිති “සුභාතු මෙ, භන්තෙ...පෙ.... පඨමං සලාකං නික්ඛිපාමී”ති එවං විවාදාධිකරණං කිච්චාධිකරණෙන සම්මති. අනුවාදාධිකරණආපත්තාධිකරණාපි කිච්චාධිකරණෙන සම්මන්ති. “අකතං කම්මං දුක්කටං කම්ම’න්ති එවං කිච්චාධිකරණමපි කිච්චාධිකරණෙන සම්මතිති එවං පාඨො වෙදිතඛිබ්බො”ති ලිඛිතං. අඤ්ඤතරස්මිං පන ගණ්ඨිපදෙ “සමථා අධිකරණෙහි සම්මන්තී”ති එත්ථ යස්මා සඛිබ්බෙ සමථා කිච්චාධිකරණෙන සම්මන්ති, තස්මා ‘සමථා කිච්චාධිකරණෙන සම්මන්තී’ති පාඨො ගහෙතඛිබ්බො”ති වුත්තං.

314. විවාදාධිකරණං කතමං අධිකරණං සමුට්ඨාපෙතීති “නායං ධම්මො”ති වුත්තමත්තෙන කිඤ්චි අධිකරණං න සමුට්ඨාපෙති.

318-9. “කතමාධිකරණපරියාපන්න”න්ති පාඨො. විවාදාධිකරණං විවාදාධිකරණං භජතීති පඨමුප්පන්නවිවාදං පච්ඡා උප්පන්නො භජති. විවාදාධිකරණං ද්වෙ සමථෙ භජතීති “ඉමං වූපසමෙතුං සමත්ථා තුම්භෙ”ති වදන්තං විය භජති “මයං තං වූපසමෙස්සාමා”ති වදන්තෙහි විය ද්විති සමථෙහි සඬිගහිතං.

සමථහෙදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

බන්ධකප්‍රවිෂාචාරවණ්ණනා

ප්‍රවිෂාච්ඡිස්සජ්ජනාවණ්ණනා

320. නිදානං නාම කාලඤ්ච නගරඤ්ච දෙසො ච භගවා ච. වත්ථුපුග්ගලාදි නිද්දෙසො. යානි තත්ථ උපසම්පදක්ඛන්ධකෙ “න, භික්ඛවෙ, ඌනවිසතිවස්සො පුග්ගලො උපසම්පාදෙනබ්බො”තිආදිනා නයෙන උත්තමානි පදානි චුත්තානීති සම්බන්ධො. සා සා තස්ස තස්ස පදස්ස ආපත්තීති වුව්වතීති යා “න, භික්ඛවෙ, ඌනවිසතිවස්සො පුග්ගලො උපසම්පාදෙනබ්බො”ති පදෙන පඤ්ඤත්තා ආපත්ති, සා තස්ස පදස්සානි අධිජ්ජායො. වම්මසංයුත්තෙති වම්මක්ඛන්ධකෙ.

එකුත්තරිකනයවණ්ණනා

එකකචාරවණ්ණනා

321. එකුත්තරිකනයෙ ආපත්ති ජානිතබ්බාති එත්ථ ආපත්ති නාම කිං පරමත්ථසභාවා, උදාහ්‍ර න වත්තබ්බසභාවාති? න වත්තබ්බසභාවා. චුත්තඤ්ඤි පරිවාරෙ “වත්ථු ජානිතබ්බං, ගොත්තං ජානිතබ්බං, නාමං ජානිතබ්බං, ආපත්ති ජානිතබ්බා”ති එතෙසං පදානං විභඩ්ගෙ “මෙටුනධම්මොති වත්ථු ච ගොත්තඤ්ච. පාරාජිකන්ති නාමඤ්චෙව ආපත්ති වා”ති. නාමඤ්ච ගොත්තඤ්ච “නාමගොත්තං න ජීරති”ති (සං. නි. 1.76) වචනතො සම්මුතිමත්තං, තස්මා “කුසලත්තිකවිනිමුත්තා න වත්තබ්බධම්මභූතා එකච්චා සම්මුති එවා”ති චුත්තං. යං පන චුත්තං සමථක්ඛන්ධකෙ “ආපත්තාධිකරණං සියා අකුසලං, සියා අබ්‍යාකත”න්ති (චූළව. 222), තං “විවාදාධිකරණං සියා කුසලං, සියා අකුසලං, සියා අබ්‍යාකත”න්ති (චූළව. 220) එත්ථ විය පරියායතො චුත්තං. අත්ථතො හි විවාදො නාම එකච්චො සම්මුතිවිසෙසො. යො විත්තසමඬ්ගිතො, සො “තං විත්තපරියායෙන පන සියා කුසල”න්තිආදි වොහාරලද්ධො, තථා ආපත්තාධිකරණමිපිති දට්ඨබ්බං. තෙනෙව චුත්තං අට්ඨකථායං “ආපත්තිං ආපජ්ජමානො හි අකුසලවිත්තො වා ආපජ්ජති

කුසලාඛ්‍යාකතවිත්තො වා”ති (කඬ්ඛා. අට්ඨ. පට්ඨපාරාජිකවණ්ණනා). අඤ්ඤා සමට්ඨි අධිකරණියනා න සම්භවති. න හි සමථා කුසලාදිං අකුසලාදිං වා අධිකිච්චපවත්තන්ති, සමට්ඨසෙන වා කුසලාදි සම්මති. න ච කුසලස්ස විවාදස්ස, අනුවාදස්ස වා කුසලාදිසමට්ඨි වූපසමෙතඛිඛතා ආපජ්ජතීති තෙසං අධිකරණමත්තමෙව න සම්භවෙය්‍ය, තස්මා අධිකරණානං, සමථානඤ්ච කුසලාදිභාවො පරියායදෙසනාය ලබ්භති, නො අඤ්ඤා, තෙනෙව සම්මුඛාවිනයෙ විය ආපත්තාධිකරණෙ තිකං න පූරිතං. සඤ්චිච්ච ආපත්තිං ආපජ්ජමානස්ස යස්මා සඤ්චෙතනා එකන්තතො අකුසලාව භොති. ඉතරස්ස සචිත්තකස්ස වා අචිත්තකස්ස වා තදාභාවමත්තං උපාදාය “අඛ්‍යාකත”න්ති වුත්තං. යථා හි “තික්ඛත්තුං චොදයමානො තං චීවරං අභිනිජ්ජාදෙය්‍ය, ඉච්චෙතං කුසල”න්තිආදීසු (පාරා. 538) න කුසලසද්දො සුඛවිපාකො, “සම්පරායිකානං අකුසලානං ධම්මානං පටිඝාතායා”තිආදීසු (පරි. 498) න අකුසලා වා භොති. ඉතරස්ස සචිත්තකස්ස වා අචිත්තකස්ස වා තදාභාවමත්තං උපාදාය “අඛ්‍යාකත”න්ති වුත්තං. යථා හි ද්වික්ඛත්තුං චොදයමානො තං චීවරං අභිනිජ්ජාදෙය්‍ය, යං පනෙත්ථ “ආපත්තාධිකරණං අකුසල”න්ති වුත්තං, තස්ස වසෙන තදකුසලතො සත්ත විනිතවත්ථුනි වෙදිතඛිඛානි, තතො චීවරන්ති සම්භවතො අචීවරකා, අන්තරාපත්තිකා ච. අනන්තරිකලක්ඛණජපත්තස්ස වසෙන නියතා ච නාමාති වෙදිතඛිඛං. සම්මුතිනිද්දෙසෙ ගරුකලහුකනිද්දෙසොපි සම්භවති. අඤ්ඤා “අනන්තරායිකා පණ්ණත්තිවජ්ජා, අනවජ්ජාපණ්ණත්ති”ති ච වුත්තා. කුටිකාරමහල්ලකාපත්ති අන්තරායිකා ලොකවජ්ජසාවජ්ජපණ්ණත්තිතො. සම්පජානමුසාවාදො ඔමසවාදාදිතො ගරුකාදි න සම්භවෙය්‍ය, තතො වා අයං ලහුකාදීති ඉදං සඛ්ඛං එකච්චානං ආචරියානං මතං, “සඛ්ඛං අයුත්ත”න්ති වදන්ති. කස්මා? යස්මා “පාරාජිකන්ති නාමඤ්චෙව ආපත්තිවා”ති වචනෙන වෙ ආපත්ති න වත්තඛිඛධම්මො සියා, වත්ථු ච න වත්තඛිඛධම්මො සියා ගොත්තෙන සමානාධිකරණභාවෙන වුත්තත්තා, තස්මා “මෙටුනධම්මො”ති පදං අජ්ඣාචාරසඬ්ඛාතං වත්ථුඤ්ච දීපෙති.

අජ්ඣාමාරවසෙනෙව ආපත්තියා ලද්ධනාමං අසාධාරණනාමත්තා
 “ගොත්ත”න්ති ච වුච්චතීති අයං තත්ථ අත්ථො.

“ආපත්තාධිකරණස්ස කිං පුබ්බඨගමන්ති? ලොහො පුබ්බඨගමො, දොසො, මොහො, අලොහො, අදොසො, අමොහො පුබ්බඨගමො”ති “කති හෙතුති? ඡ හෙතු තයො අකුසලහෙතු, තයො අබ්‍යාකතහෙතු”ති ච වුත්තත්තා නිජපරියායෙනෙව “ආපත්තාධිකරණං සියා අකුසලං, සියා අබ්‍යාකත”න්ති වුත්තං. සමථක්ඛන්ධකෙ පන සන්ධායභාසිතවසෙන තථා එව වුත්තං. තස්මා ආපත්තාධිකරණං සභාවතො නිජපරියායෙනෙව අකුසලා චත්තාරො බන්ධා, රූපඅබ්‍යාකතා ච හොන්ති. “නත්ථි ආපත්තාධිකරණං කුසල”න්ති (වුළව. 222) වුත්තත්තා කුසලමෙව පටික්ඛිත්තං, බිණ්ණාසවානං කිරියාබ්‍යාකතං නාම හොතීති කුසලෙ පටික්ඛිත්තෙ කිරියාබ්‍යාකතමිපි පටික්ඛිත්තමෙව හොති. තස්මිං පටික්ඛිත්තෙ සබ්බථා අවාචටං විපාකාබ්‍යාකතං පටික්ඛිත්තමෙව හොති. නිබ්බානාබ්‍යාකතෙ චත්තබ්බමෙව නත්ථිති එකෙ, තං අයුත්තං “ඡ හෙතුයො”ති වුත්තත්තා. කිඤ්චාපි වුත්තං සාමඤ්ඤෙන, තථාපි විපාකහෙතුයෙව තත්ථ අධිජ්ජෙතො, න කිරියාහෙතු, තෙ හි කුසලසභාවා ච, තස්මා රූපං, විපාකාබ්‍යාකතඤ්චාපත්ති. තත්ථ අකුසලාපත්තිතො විනිතචත්ථුති. ඉතරස්සාපි ආදිතො ඡාදනා කුසලචිත්තතොති වුත්තං හොති. අන්තරාසිකනියතසාවජ්ජපඤ්ඤත්තිභාවොපි වස්සා වෙච්චනවසෙන වෙදිතබ්බො පණ්ණත්තිවජ්ජාය, සඤ්චිච්ච ආපන්නාය ච, තස්මා “ජීවිතින්ද්‍රියං සියා සාරම්මණං සියා අනාරම්මණං”න්ති චචනං විය එකන්තාකුසලං අනෙකන්තාකුසලඤ්ච ලොකවජ්ජං, එකන්තාබ්‍යාකතං භූතාරොචනං අනෙකන්තාබ්‍යාකතඤ්ච සෙසං පණ්ණත්තිවජ්ජං එකතො සම්පිණ්ඩෙත්වා “ආපත්තාධිකරණං සියා අකුසලං සියාබ්‍යාකත”න්ති වුත්තං. සමථක්ඛන්ධකෙ පන පණ්ණත්තිවජ්ජමෙව සන්ධාය තථා වුත්තං. වුත්තඤ්ඤෙන අට්ඨකථායං, ගණ්ඨිපදෙ ච “ආපත්තාධිකරණං සියා අකුසලං, සියා අබ්‍යාකතං, නත්ථි ආපත්තාධිකරණං කුසල”න්ති එත්ථ සන්ධායභාසිතවසෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. යස්මිඤ්හි පථවිබණ්ණනාදිකෙ ආපත්තාධිකරණෙ අපකතඤ්ඤුතො සන්ධාය අජ්ජහරිතකරණාදිකාලෙ කුසලචිත්තං අභිගං හොති, බණ්ණාදිපයොගසඨ්ඨාතං රූපාබ්‍යාකතං ආපත්තිසමුට්ඨාපෙත්තං හොතීති අධිජ්ජායො”ති. යං සන්ධාය වුත්තං “අත්ථාපත්ති කුසලචිත්තො

ආපජ්ජති, කුසලචිත්තො වුට්ඨාති”තිආදි. තස්මිඤ්භි සති න සක්කා චත්තුං “නත්ථි ආපත්තාධිකරණං කුසල”න්ති. යස්මා ආපත්තිසමුට්ඨාපකං චිත්තං සන්ධාය වුත්තං න භොති, තස්මා න ශිදං අභිගජ්ජභොනකචිත්තං සන්ධාය වුත්තං. යදි තං සන්ධාය වුත්තං, “සීයා කුසල”න්ති ච චත්තබ්බං භවෙය්‍ය, න ච වුත්තං. තස්මා ඉදං පන සන්ධාය වුත්තං – යං තාච ආපත්තාධිකරණං ලොකවජ්ජං, තං එකන්තතො අකුසලමෙව, තත්ථ “සීයා අකුසල”න්ති විකජ්ජො නත්ථි. යං පන පණ්ණත්තිවජ්ජං, තං යස්මා සඤ්චිච්ච “ඉමං ආපත්තිං විනික්කමාමි”ති විනික්කමන්තස්සෙව අකුසලං භොති, අසඤ්චිච්ච පන කිඤ්චි අජානන්තස්ස සහසෙය්‍යාදිවසෙන ආපජ්ජතො රූපවිපාකං අබ්‍යාකතං භොති අනුට්ඨානතො. තස්මා තස්ස පණ්ණත්තිවජ්ජස්ස සඤ්චිච්චාසඤ්චිච්චවසෙන ඉමං විකජ්ජභාවං සන්ධාය ඉදං වුත්තං “ආපත්තාධිකරණං සීයා අකුසලං, සීයා අබ්‍යාකතං, නත්ථි ආපත්තාධිකරණං කුසල”න්ති.

සචෙ පන කොචි චිත්තයෙ අපකතඤ්ඤ “යං කුසලචිත්තො ආපජ්ජති, ඉදං වුච්චති ආපත්තාධිකරණං කුසල”න්ති වදෙය්‍ය, තස්සෙවංවාදිතො අචිත්තකානං එළකලොමාදිසමුට්ඨානානම්පි කුසලචිත්තසම්භිතිකාලෙ තාසං ආපත්තීනං කුසලචිත්තො ආපජ්ජෙය්‍ය, න චා ආපජ්ජති. කිංකාරණං? න ච තත්ථ විජ්ජමානම්පි කුසලචිත්තං ආපත්තියා අභිගං. අත්තභාවො සභාවො පකතීති වුත්තං භොති. කතරං පන තස්සා ආපත්තියා තදා අභිගසභාවොති? වුච්චතෙ – කායචචිඤ්ඤත්තිවසෙන පන චලිතස්ස කායස්ස, පචත්තාය වාචාය වාති එතෙසං ද්විත්තං චලිතජ්ජචත්තානං කායවාචානං අඤ්ඤතරමෙව අභිගසභාවො, තඤ්ච රූපක්ඛන්ධපරියාපන්තන්තා අබ්‍යාකතන්ති. කිං වුත්තං භොති? කායො, වාචා ච තදා ආපත්තාධිකරණන්ති වුත්තං භොති. යා පනෙත්ථ අකුසලාපත්තික්ඛණෙ කායවාචායො අබ්‍යාකතභාවො, තා අබ්බොභාරිකා භොන්ති කායචචිකම්මකාලෙ මනොකම්මං විය. තදා හි කායවාචායො ආපත්තිකරාදිට්ඨානෙ තිට්ඨන්ති. යං සන්ධාය වුත්තං “ආපත්තිකරා ධම්මා ජානිතබ්බා. කති මූලානීති ඡ ආපත්තිසමුට්ඨානානි මූලානී”තිආදි. යදා පන කායවාචායො ආපත්තියා අභිගමෙව භොන්ති, තදා “චිත්තං චිත්තාධිපතෙය්‍ය”න්ති (ධ. ස. අට්ඨ. 1 කාමාවචරකුසලවණ්ණනා) වචනං විය පුබ්බපයොගානං අපරපයොගස්ස පච්චයභාවතො ආපත්තිකරාදිපඤ්ඤත්තිං න

විජහන්ති. යථා තබ්භාවෙපි “ආපත්තාධිකරණස්ස කති වත්ථුනීති? සත්ත ආපත්තික්ඛන්ධා වත්ථුනි. කති භූමියොති? සත්ත ආපත්තික්ඛන්ධා භූමියො”ති වුත්තං. තථා තබ්භාවෙපි ආපත්තිකරා “ආපත්තිසමුට්ඨානා”ඉච්චෙව වුව්චන්තීති වෙදිතබ්බා. එත්තාවතා ආපත්ති නාම වත්තාරො අකුසලක්ඛන්ධා සඤ්චිච්ච චිතික්කමකාලෙ භූතාරොවනං යපෙත්වා සබ්බාපි අවිසෙසතො, විසෙසතො පන සබ්බාපි එකන්තාකුසලා අකුසලා, අනෙකන්තාකුසලා පන ගිරග්ගසමජ්ජවිත්තාගාරසඛිසානිඉත්ථාලඛිකාරගන්ධවණ්ණකවාසිතපිඤ්ඤාක ජපහෙදා, හික්ඛුනිආදීනං උම්මද්දනපරිමද්දනජපහෙදා වාති දසජපහෙදා සකනාමෙහි පරිච්ඡින්නදිත්වා වත්ථුජානනසචිත්තකකාලෙ එව අකුසලා, තදභාවතො අචිත්තකකාලෙ චිනා අනාපත්තාධිකරණෙන කම්මට්ඨානාදිසීසෙන කුසලචිත්තෙන තං තං වත්ථුං චිතික්කමන්තස්ස ආපත්ති කෙවලං රූපඅබ්‍යාකතමෙව.

කෙච් පනෙත්ථ “අජපකාසෙ යානෙ කට්ඨුත්තකසඤ්ඤාය සඛිසාණිං, මත්තිකාසඤ්ඤාය ගන්ධවණ්ණකාදිං වා ධාරෙන්තියාපි ආපත්ති, තස්මා අචිත්තකායෙවා”ති වණ්ණයන්ති. තෙ “සඛිසාණියා අසඛිසාණිසඤ්ඤාය ධාරෙති, ආපත්ති පාචිත්තියස්සා”ති පාඨාභාවං දස්සෙත්වා පටික්ඛිපිතබ්බා. සුරාපානාපත්ති පන අචිත්තකාපි එකන්තාකුසලාව. තෙනෙව “මජ්ඣෙ අමජ්ජසඤ්ඤී පිචති, ආපත්ති පාචිත්තියස්සා”ති (පාචි. 328) වුත්තං. යස්මා පනෙත්ථ ආබාධපච්චයාපි න සක්කා චිනා අකුසලෙන සුරාපානං පාතුං, තස්මා යථාවුත්තෙසු අනෙකන්තාකුසලෙසු විය ලොකවජ්ජෙසු ඉධ “සුරාපානෙසු අනාපත්ති ආබාධපච්චයා”ති න වුත්තං. සුපසංපාකාදි පන අමජ්ජමෙව. තත්ථ කුක්කුච්චවිනොදනත්ථං “අනාපත්ති”ති වුත්තං උදකදන්තපොණෙ විය. භූතාරොවනාපත්ති රූපාබ්‍යාකතමෙව, අචිත්තකකාලෙ සහසෙය්‍යාදි රූපවිපාකාබ්‍යාකතමෙව, තත්ථ සුපිනන්තො විජ්ජමානමිපි අකුසලං අනඛිගත්තා අබ්බොහාරිකං හොති. කුසලෙ කථාව නත්ථි අනාපත්ති සභාවත්තා කුසලස්ස. තථා කිරියාති ඉමිනා නයෙන සබ්බත්ථ යථාසම්භවං අකුසලං වා සුද්ධරූපං වා සවිපාකං වාති තිධා හිජ්ජතීති අයමත්ථො දස්සිතො හොති.

තත්ථ ඨපෙත්වා සුරාපානං එකච්චඤ්ච පණ්ණත්තිවජ්ජං,
එකන්තාකුසලඤ්ච සචිත්තකමෙව, භූතාරොචනං අචිත්තකමෙව, සෙසං සහ
සුරාපානෙන අනෙකන්තාකුසලං ලොකවජ්ජඤ්ච අනෙකන්තාබ්‍යාකතං
පණ්ණත්තිවජ්ජඤ්ච යෙභුයොන සචිත්තකාචිත්තකන්ති සබ්බසික්ඛාපදං
තිජ්ජහෙදං හොති. යං පනෙත්ථ සචිත්තකමෙව, තං
මෙටුනාදිවත්ථුජානනචිත්තෙනෙව සචිත්තකං, සබ්බං සෙබ්බං
පණ්ණත්තිජානනචිත්තෙනෙව සචිත්තකං “අනාදරියං පටිච්චා”ති වචනතොති
සචිත්තකං දුට්ඨං හොති. එකන්තාචිත්තකං පණ්ණත්තිජානනචිත්තාභාවෙන,
න වත්ථුජානනචිත්තාභාවෙන. තදභාවතො එකන්තාකුසලං සුරාපානං,
එකන්තාබ්‍යාකතං සඤ්චරිත්තං, වත්ථුජානනචිත්තස්ස වා
පණ්ණත්තිජානනචිත්තස්ස වා උභින්නං අභාවෙන අචිත්තකභාවෙන
අචිත්තකං හොති. සුරාපානං පන සචිත්තකං හොති වත්ථුජානනචිත්තෙනෙව.
අරියපුග්ගලානං ඉතරෙසං උභින්නං වා අඤ්ඤතරස්ස භාවෙන සෙසං
චිත්තකාචිත්තකං. විසෙසතො ච වත්ථුජානනචිත්තාභාවෙන, අපකතඤ්ඤුතො
පණ්ණත්තිජානනචිත්තාභාවෙන වා අචිත්තකභාවෙන අචිත්තකං හොති. තත්ථ
එකන්තාචිත්තකඤ්ච සචිත්තකඤ්ච “අචිත්තක”මිච්චෙව වුච්චති. අයං තාව
“ආපත්ති ජානිතබ්බා”ති එත්ථ විනිවිජයො.

මූලවිසුද්ධියා අන්තරාපත්තිති අන්තරාපත්තිං ආපජ්ජිත්වා
මූලායපටිකස්සනං කත්වා යිතෙන ආපන්නාපත්ති. අයං අග්ගවිසුද්ධියා
අන්තරාපත්තිති සම්බහුලා ආපත්තියො ආපජ්ජිත්වා තාසු
සබ්බවිරපටිච්ඡන්තවසෙන අග්ගසමොධානං ගහෙත්වා වසන්තෙන
ආපන්නාපත්ති. “පුනපි ආපජ්ජිස්සාමි”ති සඋස්සාහෙනෙව චිත්තෙන. “අයං
භික්ඛුනියා එවා”ති ලිබ්බං. “පාරාජිකමෙවා”ති ඉදඤ්ච භූතවසෙන දස්සෙතුං
වුත්තං. “එවං දෙසිතෙ පන යා කාචි ආපත්ති න වුට්ඨාතීති අපරෙ, තං න
ගහෙතබ්බ”න්ති වුත්තං. “ධම්මිකස්ස පටිස්සවස්ස අසච්චාපනෙ”ති
වුත්තත්තා අධම්මිකපටිස්සවෙ දුක්කටං න හොති. “පුබ්බෙ සුද්ධචිත්තස්ස
‘තුම්හෙ විබ්භමථා’ති වුත්තෙ ‘සාධු’ති පටිස්සුණිත්වා සවෙ න විබ්භමති
අනාපත්ති, එවං සබ්බත්ථා”ති ව වුත්තං. “ආචිකරො ජානිතබ්බො”තිපි පාළි.

කාලෙන වක්ඛාමි, නො අකාලෙනා’’තිආදීසු පඤ්චදසසු ධම්මෙසු. භබ්බාපත්තිකා නාම ආපත්තිං ආපජ්ජිතුං භබ්බා.

දුකචාරවණ්ණනා

322. නිදහනෙ ආතපෙ. “එකරත්තම්පි වෙ භික්ඛු තිච්චරෙන විජ්ජවසෙය්‍යා (පාරා. 472). ඡාරත්තපරමං තෙනා’’තිආදීනා (පාරා. 653) චුත්තාපත්තිකො ගණපුරකො හුත්වාපි කම්මං කොපෙති නානාසංවාසකත්තා. කම්මෙන වා සලාකග්ගාහෙන වාති එත්ථ උද්දෙසො වෙව කම්මඤ්ච එකන්ති එත්ථ පාතිමොක්ඛද්දෙසොති වා කම්මන්ති වා අත්ථතො එකමෙව, තෙසු යං කිඤ්චි කතෙ සඬ්ඝහෙදො හොතිති අත්ථො. පුබ්බභාගාති සඬ්ඝහෙදතො පුබ්බභාගා. “පමාණ’’න්ති ඉමෙසං ද්විත්තං අඤ්ඤතරෙන හෙදො හොති, න ඉතරෙහීති චුත්තං. විනයෙ සිද්ධා විනයසිද්ධා, රොමජනපදෙ ජාතං රොමකං, අනුඤ්ඤාතලොණත්තා දුකෙසු චුත්තාති.

තිකචාරවණ්ණනා

323. වො තුම්හෙහි න සමුදාවරිතබ්බං. වච්ඡම්පයුත්තං කායකිරියං කත්වාති කායෙන නිපච්චකාරං කත්වාති අත්ථො. උපසාතෙති විනාසෙති. ඔමද්දිත්වාති අභිභවිත්වා. වදතොති වදන්තස්ස. “බාලස්ස නිස්සයො දාතබ්බො’’ති දුකෙ ආගතං, ඉධ පන “න දාතබ්බො’’ති චුත්තං, ආපත්තිබාහුල්ලං සන්ධාය නාදාතබ්බං, “ඉමස්මා විහාරා පරං මා නික්ඛමාහි, විනයධරානං වා සන්තිකං ආගච්ඡ විනිච්ඡයං දාතු’’න්ති චුත්තෙ තස්ස වචනං න ගහෙතබ්බන්ති අත්ථො. තිකභොජනං නාම සවෙ තයො හුත්වා භුඤ්ජන්ති, ගණභොජනෙන අනාපත්ති, ඉදං සන්ධාය තිකං. “පසුත්තො’’ති බාහුල්ලතො චුත්තං. අථ වා නිපජ්ජිත්වාති අත්ථො. “ඉදං යපෙත්වා ගච්ඡාමි, තාවකාලිකං භන්තෙ දෙථාති චුත්තෙ ‘නවකම්මාදිඅත්ථං විනා දාතුං න වට්ටති’’ති ලිඛිතං. විකජ්ජෙත්වා යජිතං වස්සිකසාටිකං පච්ඡිමෙ පාටිපදදිවසෙ නිවාසෙන්තො දුක්කටං ආපජ්ජතිති අත්ථො. අපච්චුද්ධරිත්වාති පච්චුද්ධරණං අකත්වාති අත්ථො. “විකජ්ජෙතු’’න්ති වචනතො අවිකජ්ජනපච්චයා ආපත්ති හෙමන්තෙ

ආපජ්ජති, විකජ්ජනා පන කත්තිකපුණ්ණමදිවසෙ කාතබ්බාති දස්සනත්ථං. චුත්තන්ති ඤාතබ්බං. අයං නයො අවිකජ්ජනං සන්ධාය, පුරිමො විකජ්ජිතපරිභොගපච්චයාපත්තිං සන්ධාය. වත්ථපට්ච්ඡාදි සබ්බකජ්ජියතායාති වත්ථපට්ච්ඡාදි සබ්බත්ථ කජ්ජියත්තාති අත්ථො. කෙවි ඉමමත්ථං අසල්ලක්ඛෙන්වා “වත්ථපට්ච්ඡාදි සබ්බකජ්ජියතා නාය පට්ච්ඡන්තෙනා”ති ලිඛන්ති. “වත්ථමෙව පට්ච්ඡාදි වත්ථපට්ච්ඡාදී”ති විග්ගහත්තා “තායා”ති න යුජ්ජති. “තෙනා”ති භවිතබ්බත්තාති ඉදං සබ්බං අඤ්ඤතරස්මිං ගණ්ඨීපදෙ ලිඛිතං, විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බං.

වතුක්කවාරවණ්ණනා

324. වතුභාකාරෙහි ආපත්තිං ආපජ්ජති...පෙ.... කම්මවාචාය ආපජ්ජති ඵත්ථ යඤ්ඤි ආපත්තිං කම්මවාචාය ආපජ්ජති, න තත්ථ කායාදයොති ආපන්නං, තතො කම්මවාචාය සද්ධිං ආපත්තිකරා ධම්මා සත්තාති ආපජ්ජති, එවං සති “ඡ ආපත්තිසමුට්ඨානානී”ති වචනවිරොධො, තානි එව ආපත්තිකරා ධම්මා නාම. අථ තත්ථාපි කායාදයො එකතො වා නානාතො වා ලබ්භන්ති, වතුභාකාරෙහිති න යුජ්ජති “ඡභාකාරෙහි ආපත්තිං ආපජ්ජති”ති වත්තබ්බං සියාති එවං එතානි සුත්තපදානි විරොධිතානි භොන්ති. කථං අවිරොධිතානි? සවිඤ්ඤත්තිකාවිඤ්ඤත්තිකභෙදගින්නත්තා. කායාදීනං යා කිරියා ආපත්ති, නං එකච්චං කායෙන සවිඤ්ඤත්තිකෙන ආපජ්ජති, එකච්චං සවිඤ්ඤත්තිකාය වාචාය, එකච්චං සවිඤ්ඤත්තිකාහි කායවාචාහි ආපජ්ජති, යා පන අකිරියා ආපත්ති, තං එකච්චං කම්මවාචාය ආපජ්ජති, තඤ්ච ඛො අවසිට්ඨාහි අවිඤ්ඤත්තිකාහි කායවාචාහියෙව, න විනා “නො ටෙ කායෙන වාචාය පටිනිස්සජ්ජති, කම්මවාචාපරියොසානෙ ආපත්ති සඬ්ඝාදිසෙසස්සා”ති (පාරා. 414) වචනතො, අවිසෙසෙන වා එකච්චං ආපත්තිං කායෙන ආපජ්ජති, එකච්චං වාචාය, එකච්චං කායවාචාහි. යං පනෙත්ථ කායවාචාහි, තං එකච්චං කෙවලාහි කායවාචාහි ආපජ්ජති, එකච්චං කම්මවාචාය ආපජ්ජති අයමත්ථො චෙදිතබ්බොති එවං අවිරොධිතානි භොන්ති.

තත්‍රායං සමාසතො අත්ථවිභාවනා - කායෙන ආපජ්ජතීති කායෙන සවිඤ්ඤත්තකෙන අකත්තබ්බං කත්වා එකච්චං ආපජ්ජති, අවිඤ්ඤත්තකෙන කත්තබ්බං අකත්වා ආපජ්ජති, තදුභයමපි කායකම්මං නාම. අකතමපි හි ලොකෙ “කත”න්ති වුවචති “දුක්කටං මයා, යං මයා පුඤ්ඤං න කත”න්ති එවමාදීසු, සාසනෙ ව “ඉදං තෙ, ආවුසො ආනන්ද, දුක්කටං, යං ත්වං භගවන්තං න පුච්ඡ”ති (වුළුව. 443) එවමාදීසු, එවමිධ විනයපරියායෙන කායෙන අකරණමපි “කායකම්ම”න්ති වුවචති. අයමෙව නයො “වාචාය ආපජ්ජතී”තිආදීසු. පුරතීති පුරිසො, පුර අග්ගගමනෙ. පුරතීති පුරතො ගච්ඡති සබ්බකම්මෙසු පුබ්බඤ්චගමො හොති. පයමුප්පන්නවසෙනාති පයමකප්පියෙසු හි පයමං පුරිසලිඤ්ඣං උප්පජ්ජති, “පුරිම”න්ති සඬ්ඛං ගතං පුරිසලිඤ්ඣං ජායතීති අත්ථො. සතං තිංස වාති එත්ථ අසාධාරණාපි පාරාජිකා නො අන්තොගධායෙව ජාතා පාරාජිකාපන්නානං භික්ඛුභාවාය අභබ්බත්තා. “අසාධාරණවචනෙන පන සාමඤ්ඤෙන උද්ධටාති”ති වදන්ති. “සතඤ්චෙව තිංසඤ්ච සික්ඛාපදානීති පායො”ති ව වදන්ති. භික්ඛුස්ස ව භික්ඛුනියා ව චතුසු පාරාජිකෙසුති සාධාරණෙසු එව. අත්ථි වත්ථුනානත්තතා නො ආපත්තිනානත්තතාති පයමපඤ්ඤො ඉධ දුතියො නාම. අත්ථි ආපත්තිසභාගතා නො වත්ථුසභාගතාති එතෙන විසෙසො නත්ථි. මන්තාභාසාති මතියා භාසා. “අභිවාදනාරහාති යථානිසින්නාව සීසං උක්ඛිපිත්වා වන්දන්ති. නවමභික්ඛුනිතො පටියාය අනුට්ඨිතබ්බතො ආසනා න පච්චට්ඨෙන්නී. අවිසෙසෙනාති උපජ්ඣායස්ස, ඉතරස්ස වා විජ්ජකතභොජනස්ස, සමීපගතො යො කොචි වුඬ්ඪිතරොති අත්ථො. විජ්ජකතභොජනෙනාපි හි උට්ඨහිත්වා ආසනං දාතබ්බං. ඉධ න කප්පන්තීති වදන්තොපීති පච්චන්තිමජ්ජනපදෙසු යත්වා “ඉධ න කප්පන්තී”ති වදන්තො විනයාතිසාරදුක්කටං ආපජ්ජති. කප්පියඤ්ඤි “න කප්පති”ති වදන්තො පඤ්ඤත්තං සමුච්ඡින්නදති නාම. තථා ඉධ කප්පන්තීතිආදීසුපි යත්වා “ඉධ කප්පන්තී”ති වදන්තො විනයාගතභික්ඛු විනයො පුච්ඡිතබ්බොති අත්ථො.

පඤ්චකචාරවණ්ණනා

325. න උපෙති පුග්ගලො. “නිමන්තිතො සහත්තො සමාතො සන්තං භික්ඛුං අනාපුච්ඡා”ති (පාචි. 299) වචනතො නිමන්තනාභාවා

පිණ්ඩපාතිකස්ස අනාමන්තවාරො වට්ටති. “ගිලානසමයො”තිආදිනා ආහොගං කත්වා භොජනං අධිට්ඨන්තිවා භොජනං නාම. “මය්භං භත්තපච්චාසං ඉත්ථන්තාමස්ස දමමි”ති එවං අවිකප්පනා. පරමමුඛෙ අගුණවචනං අයසො. සම්මුඛා ගරභා. සීලදිට්ඨිඛාසනානං විනයපරියාපන්නත්තා තෙහි සද්ධිං ඉතරෙ පඤ්චකං පුරෙතුං වුත්තා. “විනයධරපඤ්චමෙන ගණෙනා”ති (මහාව. 259) වුත්තත්තා පඤ්චකං ජාතං. අඤ්ඤතරස්මිං විහාරෙ එකො ථෙරොති අත්ථො. “යොනකච්ඡයතොති විනට්ඨානා”ති ලිඛිතං. අට්ඨ කප්පෙ අනුස්සරීති පුබ්බෙනිවාසඤාණං නිබ්බත්තෙසීති අත්ථො. අනන්තරෙ යානෙ යත්වාති අත්ථො. ඤත්තියා කම්මප්පත්තො හුත්වාති ඤත්තිට්ඨපිතකාලෙ කම්මප්පත්තො භොති. පුන කම්මවාචාය කම්මසිද්ධි. ඤත්තිබ්බත්තන්ති ඤත්තියාව කාතබ්බට්ඨානං තස්සා බ්බත්තං, ඤත්තිදුතියාදිකම්මෙ පට්ඨමට්ඨපනං තස්සා ඔකාසො නාම. ආරඤ්ඤකෙ ඉදඤ්චිදඤ්චානිසංසන්ති එවං ඉදමත්ථීතන්ති අත්ථො.

ජක්කචාරවණ්ණනා

326. “ජබ්බස්සපරමතා ධාරෙතබ්බ”න්ති විභච්ඡෙ පායත්තා එවං වුත්තං. වුද්දසපරමානි නව ජක්කානි භොන්ති. කථං? පට්ඨමං එකං ජක්කං, සෙසෙසු අට්ඨසු එකෙකෙන සද්ධිං එකෙකන්ති එවං තීණි ජක්කානි අන්තරපෙය්‍යාලෙ වුත්තානි. කථං? “චතුත්ථෙත ආපත්තිසමුට්ඨානෙන ඡ ආපත්තියො ආපජ්ජති”තිආදිනා නයෙන පඤ්චමෙන, ඡට්ඨෙත ව තීණි ජක්කානි. ලොභාදයො ඡ විවාදමූලානි, තථා අනුචාදස්ස. දීඝසො ඡ විදත්ථියො වස්සිකසාටිකාය. තිරියං ඡ විදත්ථියො සුගතච්චරස්ස. විජ්ජකතච්චරං ආදාය පක්කමනෙ නිට්ඨානන්තිකො, සන්තිට්ඨානනාසන සවන සීමාතික්කන්තිකසහුබ්භාරාති ඡ, සමාදාය වාරෙපි ඡාති ජක්කද්වයං. සත්තකෙ පක්කමනන්තිකෙන සහ සත්ත.

සත්තකචාරවණ්ණනා

327. ඡක්කෙ වුත්තානියෙව සත්තකවසෙන යොජෙතබ්බානීති ඡක්කෙ වුත්තවුද්දසපරමානි සත්තකවසෙන යොජෙතබ්බානි. සත්තමෙ අරුණුග්ගමනෙ නිස්සග්ගියන්ති “ඡාරත්තපරමං තෙන භික්ඛුනා තෙන වීචරෙන විජ්ජවසිතබ්බං, තතො වෙ උත්තරි විජ්ජවසෙය්‍යා”ති එවං වුත්තං නිස්සග්ගියං හොති. වම්පෙය්‍යාක්ඛන්ධකෙ සුගතවීචරභාණුවාරස්ස පරතො “ඉධ පන, භික්ඛවෙ, භික්ඛුස්ස න හොති ආපත්ති දට්ඨබ්බා, තමෙනං වොදෙති සඬ්ඝො වා සම්බහුලා වා එකපුග්ගලො වා”තිආදිනා නයෙන වුත්තසත්තකානි.

අට්ඨකචාරවණ්ණනා

328. තෙන සද්ධිං උපොසථාදිකරණං ආනිසංසො, අකරණං ආදීනවො, තස්මා එතෙ අට්ඨානිසංසෙ සම්පස්සමානෙනානි අත්ථො. “අයසො අක්කොසො”ති වුත්තං. පුබ්බෙවස්ස හොති “මුසා භණ්ණස්ස”න්ති, භණ්ණත්තස්ස හොති “මුසා භණ්ණාමි”ති, භණ්ණත්තස්ස හොති “මුසා මයා භණ්ණ”න්ති, විනිධාය දිට්ඨිං බන්තිං රූපිං භාවං සඤ්ඤන්ති එවං අකප්පියකතං හොති අප්පට්ඨග්ගහිතකතන්තිආදියො අට්ඨ අනතිරිත්තා. සප්පිආදි අට්ඨමෙ අරුණුග්ගමනෙ නිස්සග්ගියං හොති. අට්ඨවාටිකා භික්ඛුනිනං උපසම්පදා උභතොඤ්ඤත්තිවතුත්ථත්තා. වස්සිකසාටිකදානාදීනි අට්ඨ වරානි.

නවකචාරවණ්ණනා

329. නවහි භික්ඛුහි භිජ්ජති. මනුස්සමංසවජ්ජෙහි නව මංසෙහි විනිච්ඡයො. සුන්දරං න සුන්දරන්ති සඬ්ඝාටිආදීනි නව වීචරානි. තානෙව අධිට්ඨිතකාලතො පට්ඨාය න විකජ්ජෙතබ්බානි, අධිට්ඨිතකාලතො පට්ඨාය අපච්චුද්ධරිත්වා න විකජ්ජෙතබ්බානීති අධිජ්ජායො. නව විදත්ථියො සුගතවීරස්ස. “වග්ගං භික්ඛුනිසඬ්ඝං වග්ගසඤ්ඤී ඔවදති”තිආදිනා නයෙන අධම්මකම්මෙ ද්වෙ නවකානි පාවිත්තියවසෙන වුත්තානි.

දසකචාරවණ්ණනා

330. “ඔරමත්තකඤ්ච අධිකරණං හොති, න ච ගතිගත”න්තිආදිනා (චූළව. 204) දස අධම්මිකා සලාකග්ගාහා. විපරිතා ධම්මිකා. සමථක්ඛන්ධකෙ චුත්තෙහි සමන්තාගතො හොතීති සම්බන්ධො. “සංකච්චිකං වා පක්ඛිපිත්වා දසා”ති චුත්තං කප්පියත්තා එතෙසං. මාතුරක්ඛිතාදයො දස ඉත්ථියො. ධනක්ඛිතාදයො දස හරියා. “සික්ඛාසම්මුතිං දත්වා දසවස්සාය තස්සා ද්වාදසවස්සකාලෙ සයම්පි ද්වාදසවස්සා හවිස්සති”ති වුට්ඨාපනසම්මුති සාදිතබ්බො. “විනයධරස්සෙව ‘ආපත්තානාපත්තිං න ජානාති’ති ආරබ්භ යාව ‘උභයාති බො පනස්ස...පෙ.... අනුඛ්‍යාඤ්ජනසො’ති පඤ්චඩ්ගාති වත්වා පුනපි ‘ආපත්තානාපත්තිං න ජානාති’විචෙව ආරබ්භ යාව ‘අධිකරණෙ ච න විනිවිජයකුසලො හොති’ති පඤ්ච චුත්තා, තෙ තථා තථා පඤ්ච පඤ්ච කත්වා දස හොත්ති”ති ලිඛිතං. “දසවස්සාය භික්ඛුනියා නිස්සයො දාතබ්බො”ති එකච්චෙසු පොත්ථකෙසු නත්ථි, කිඤ්චාපි නත්ථි, පායො එව පන හොති.

එකාදසකචාරවණ්ණනා

331. න වොදායන්ති න පකාසෙන්නි. රොගමෙව රොගාතඩ්ඛං. රොගන්තරායං වා.

එකුත්තරිකනයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උපොසථාදිප්‍රවිෂාවිස්සජ්ජනාවණ්ණනා

332. “සඬ්ඝං, හන්තෙ, පවාරෙමී”තිආදි පවාරණකථා නාම විනිතගාථාසු විය.

අත්ථවසපකරණවණ්ණනා

334. දස අත්ථවසෙ පටිච්චාති එත්ථ තස්ස තස්ස සික්ඛාපදස්ස පඤ්ඤාපනෙ ගුණවිසෙසදීපනතො, අපඤ්ඤාපනෙ ආදීනවදස්සනතො ව සඬ්ඝසුට්ඨතා හොති. තත්ථ යථාසම්භවං ලොකවජ්ජස්ස

අපණ්ණත්තිසම්භවස්ස පඤ්ඤාපනෙ පයොගවිසුද්ධි ගුණො.
 පණ්ණත්තිසම්භවස්ස පන සෙබ්බස්ස ලොකවජ්ජස්ස පඤ්ඤාපනෙ
 පටිපත්තිවිසුද්ධි ගුණො, පණ්ණත්තිවජ්ජස්ස ආසයවිසුද්ධි ගුණො
 අප්පිච්ඡාදිගුණාවහනතො, තෙනෙවාහ “සුභරතාය සුපොසතාය
 අප්පිච්ඡතාය අප්පිච්ඡස්ස වණ්ණං භාසිත්වා”ති. සමණාචාරවිසුද්ධි වස්ස
 ගුණොති වෙදිතබ්බං. අථ චා ලොකවජ්ජස්ස පඤ්ඤාපනෙ සඨසසුට්ඨතා
 හොති පාකටාදීනවතො, පණ්ණත්තිවජ්ජස්ස පඤ්ඤාපනෙ සඨසථාසුතා
 හොති පාකටානිසංසත්තා. තථා පයමෙන දුම්මඬකුතං නිග්ගහො,
 දුතියෙන පෙසලානං ථාසුචිභාරො, පයමෙන සම්පරායිකානං ආසවානං
 පටිසානො, දුතියෙන දිට්ඨධම්මිකානං, තථා පයමෙන අප්පසන්නානං
 පසාදො, දුතියෙන පසන්නානං භියොගාභාවො, තථා පයමෙන
 සද්ධම්මට්ඨිති, දුතියෙන විනයානුග්ගහො හොතීති වෙදිතබ්බො.
 පරිවාරනයෙන චා පයමෙන පාපිච්ඡානං භික්ඛුනං පක්ඛුපච්ඡෙදො,
 දුතියෙන ගිහීනං අනුකම්පා හොති. චුත්තඤ්ඤෙන “ද්වෙ අත්ථවසෙ
 පටිච්ච තථාගතෙන සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං ගිහීනං
 අනුකම්පාය පාපිච්ඡානං පක්ඛුපච්ඡෙදායා”ති (පරි. 498). තථා
 දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකානං වෙරානං වජ්ජානං අකුසලානං වසෙනපි
 යොජනා කාතබ්බා. චුත්තඤ්ඤෙන “ද්වෙ අත්ථවසෙ...පෙ....
 පඤ්ඤත්තං දිට්ඨධම්මිකානං වෙරානං සම්පරායිකානං වෙරානං
 පටිසානායා”තිආදි (පරි. 498). අපිචෙත්ථ සබ්බම්පි
 අකතවිඤ්ඤත්තිපටිසංයුත්තං, ගිහීනං පිළාපටිසංයුත්තං, තෙසං
 පසාදහොගක්ඛයරක්ඛාපටිසංයුත්තඤ්ඤව ගිහීනං අනුකම්පාය පඤ්ඤත්තං
 නාම, කුලදුසගගණහොජනානි පාපිච්ඡානං පක්ඛුපච්ඡෙදාය පඤ්ඤත්තං.
 සබ්බං ලොකවජ්ජං දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකවෙරාදිපටිසානාය,
 මාතුගාමෙන සංවිධානං දිට්ඨධම්මිකවෙරාදිසංවරාය පඤ්ඤත්තන්ති
 වෙදිතබ්බං. අපිචෙත්ථ ආදිතො පටියාය දසඅත්ථවසපකරණමෙව
 නිස්සාය විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො.

වත්ථුච්චිතික්කමෙන යං, එකන්තාකුසලං භවෙ;

තං සඨසසුට්ඨභාවාය, පඤ්ඤත්තං ලොකවජ්ජතො.

පාරාජිකාදිං,

පඤ්ඤත්තිජානනෙනෙව, යත්ථාපත්ති න අඤ්ඤථා;
තං ධම්මට්ඨිතියා වාපි, පසාදුප්පාදබුද්ධියා.

ධම්මදෙසනාපටිසංයුත්තං ඉතරඤ්ච සෙබ්බියං, ඉදං පණ්ණත්තිසම්භවං ලොකවජ්ජං නාම. වත්ථුනො, පඤ්ඤත්තියා වා විතික්කමචෙනනායාභාවෙපි පටික්ඛිත්තස්ස කරණෙ, කත්තබ්බස්ස අකරණෙ වා සති යත්ථ ආපත්ති පහොති, තං සබ්බං යපෙත්වා සුරාපානං පණ්ණත්තිවජ්ජන්ති වෙදිතබ්බං. තත්ථ උක්කොටනකෙ පාවිත්තියං, “යො පන භික්ඛු ධම්මිකානං කම්මානං ඡන්දං දත්වා පවිෂා බ්බියනධම්මං ආපජ්ජෙය්‍ය, පාවිත්තියං (පාවි. 475), යො පන භික්ඛු සඬ්ඝෙ විනිවිජයකථාය වත්තමානාය ඡන්දං අදත්වා උට්ඨායාසනා පක්කමෙය්‍ය, පාවිත්තියං (පාවි. 480), යො පන භික්ඛු සමග්ගෙන සඬ්ඝෙන විවරං දත්වා පවිෂා බ්බියනධම්මං ආපජ්ජෙය්‍ය...පෙ.... පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 485) එවමාදි සඬ්ඝචාසුතාය පඤ්ඤත්තං. “අඤ්ඤවාදකෙ විභෙසකෙ පාවිත්තියං (පාවි. 101), පාරාජිකාදිහි අනුද්ධංසනෙ සඬ්ඝාදිසෙසාදි ව දුම්මච්ඡානං නිග්ගහාය, අනුපබ්ජ්ජනික්කඩ්ඪනඋපස්සුතිසික්ඛාපදාදි පෙසලානං චාසුචිභාරාය, සබ්බං ලොකවජ්ජං දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකානං ආසවානං පටිසාතාය, සබ්බං පණ්ණත්තිවජ්ජං දිට්ඨධම්මිකානමෙව සංවරාය. සබ්බං ගිහිපටිසංයුත්තං අප්පසන්නානං වා පසාදාය පසන්නානං වා භියොයාභාවාය ව. විසෙසෙන අරිට්ඨසමණුද්දෙසසික්ඛාපදං, සාමඤ්ඤෙන පච්චයෙසු මරියාදපටිසංයුත්තඤ්ච සද්ධම්මට්ඨිතියා, “අප්පිච්ඡස්සායං ධම්මො, නායං ධම්මො මහිච්ඡස්සා”ති (දී. නි. 3.358; අ. නි. 8.30) ආදිසුත්තමෙත්ථ සාධකං. “සික්ඛාපදවිචණ්ණකෙ (පාවි. 439) මොහනකෙ පාවිත්තිය”න්තිආදි (පාවි. 444) විනයානුග්ගහාය පඤ්ඤත්තන්ති වෙදිතබ්බං. “භූතගාමපාතබ්‍යාතාය පාවිත්තිය”න්ති (පාවි. 90) ඉදං කිමත්ථන්ති වෙ? අප්පසන්නානං පසාදාය, පසන්නානං භියොයාභාවාය ව. කථං?

“භූතගාමො සජ්චොති, අවිපල්ලත්තදිට්ඨිනො;
තස්ස කොපනසඤ්ඤාය, පසාදො බුද්ධසාවකෙ.

“නිජ්ජීවසඤ්ඤිතංපෙතං, අකොපෙන්නො කථං මුනි;

ජීවං කොපෙය්‍ය නිද්දොසො, මච්ඡමංසානුජානනෙ.

එවමිපි —

“තස්ස කොපනසඤ්ඤාය, පසාදො බුද්ධසාවකෙ;
යතො තිත්ථකරාවිමෙ, විරතා භූතගාමතො;
ලොකස්ස චිත්තරක්ඛත්ථං, තතොපි විරතො මුනී”ති. —

පසන්තානං භියොගාභාවො භොති.

විචිත්තසෙනාසනභොගතණ්භාවසෙනනිජ්ජීවමිතාරක්ඛං;
බුද්ධොභිනින්නඤ්ච විවජ්ජයන්තො;
සික්ඛාපදං තත්ථ ව පඤ්ඤපෙසි.

නිජ්ජීවස්සාපි මංසස්ස, බාදනකං යතිං පති;
නින්දමානං ජනං දිස්වා, භූතගාමං පරිච්චජි.

තිකොට්ඨපරිසුද්ධත්තා, මච්ඡමංසානුජානනෙ;
පටිච්ච මංසානුජානනං, කම්මෙ දිට්ඨිජ්ජපසඤ්ඤාය.

අපරික්ඛකස්ස ලොකස්ස, පරානුද්දයතාය ව;
භූතගාමපාතබ්‍යතාය, පාණාතිපාතජ්ජපසඤ්ඤාය.

තත්ථ පරියායවචනං අනුජානි භගවා, උද්දිස්ස කතං පටික්ඛිපි පරස්ස වා
පාපජ්ජපසඤ්ඤායෙන. ඉධ පන භූතගාමපාතබ්‍යතාය පාපාභාවඤ්ඤාපනත්ථං
අත්තද්දෙසිකං විහාරං, කුට්ඨඤ්ච අනුජානීති වෙදිතබ්බං. පකිරියන්ති එත්ථ තෙ
තෙ පයොජනවිසෙසසඤ්ඤාතා අත්ථවසාති අත්ථවසපකරණන්ති.

මහාවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පයමගාලාසඬගණිකවණ්ණනා

සත්තනගරෙසු පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා

335. වචනසම්පට්ඨිජනත්ථෙ වා නිපාතොති අත්ථො. අඩ්ඪුඬ්ඨසතානීති තිණි සතානි, පඤ්ඤාසානි ව. විග්ගහන්ති මනුස්සවිග්ගහං. අතිරෙකං වානි දසාහපරමං අතිරෙකවීචරං. කාළකන්ති “සුද්ධකාළකාන”න්ති (පාරා. 552-554) චුත්තකාළකං. භූතන්ති භූතාරොචනං. පරම්පරහත්තන්ති පරම්පරභොජනං. භික්ඛුනීසු ව අක්කොසොති යා පන භික්ඛුනී භික්ඛුං අක්කොසෙය්‍යා වා පරිභාසෙය්‍යා වා (පාවි. 1029). අන්තරවාසකන්ති අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා වීචරපට්ඨගහණං. රුපියන්ති රුපියසබ්බොහාරං. සුත්තන්ති සාමං සුත්තං විඤ්ඤාපෙත්වා තත්තවායෙහි. උප්ඤ්ඤාපනකෙති උප්ඤ්ඤාපනකෙ වීයනකෙ. පාවිතපිණ්ඩන්ති භික්ඛුනීපඅපාවිතපිණ්ඩපාතං. වාරිත්තන්ති නිමන්තිතො සහත්තො සමානො සත්තං. වීචරං දත්වානි සමග්ගෙන සඬ්ඝෙන වීචරං දත්වා. වොසාසන්තීති භික්ඛු පනෙව කුලෙසු නිමන්තිතා භුඤ්ජන්ති (පාවි. 558), තත්ථ වෙසා. ගිරග්ගවරියාති “යා පන භික්ඛුනී නච්චං වා ගීතං වා”ති (පාවි. 834) ව, “අන්තොවස්සං වාරිකං වරෙය්‍යා”ති (පාවි. 970) ව චුත්තද්වයං. ඡන්දදානෙනානි පාරිවාසිකඡන්දදානෙන සික්ඛමානං වුට්ඨාපෙය්‍යා (පාවි. 1167). පාරාජිකානි චත්තාරි, භික්ඛුනීනං සඤ්ඤාවිකකුට්ඨිකං කොසියමිස්සසන්ථකඤ්ඤං සෙය්‍යා ව අනුපසම්පන්නෙන සහ පථවීඛණ්ණං. ගච්ඡ දෙවතෙති භූතගාමපාතබ්‍යතා සප්පාණකඋදකසිඤ්ඤවනන්ති අත්ථො. මහාවිහාරොති මහල්ලකවිහාරො. අඤ්ඤන්ති අඤ්ඤවාදකං. ද්වාරන්ති යාවද්වාරකොසා. “අනාදරියපාවිත්තීති ව සහධම්මිකං වුච්චමානො”ති පාඨො. පයොපානන්ති සුරුසුරුකාරකං. එළකලොමානි පත්තො වානි එළකලොමධොවාපනඤ්ඤං උනපඤ්ඤවබන්ධනපත්තො ව. ඔවාදො වෙච භෙසජ්ජන්ති භික්ඛුනුපස්සයං උපසඬ්ඨකමිත්වා ඔවාදො තදුත්තරිභෙසජ්ජවිඤ්ඤාපනඤ්ඤං. සුචි අරඤ්ඤකොති “අට්ඨිමයං වා දන්තමයං වා විසාණමයං වා සුචිසර”න්ති (පාවි. 517) ව “යානි බො පන

තානි ආරක්ඛකානි සෙනාසනානි සාසඬික...පෙ....
 පටිදෙසෙනබ්බ”න්ති (පාවි. 570) ව. ඔවාදොති යා පන භික්ඛුනී ඔවාදාය
 වා සංවාසාය වා න ගච්ඡෙය්‍ය (පාවි. 1055). පාරාජිකානි වත්තාරීතිආදි
 ද්විසු නගරෙසු පක්ඛන්තසම්පිණ්ඩනං.

චතුර්විපත්තිවණ්ණනා

336. එකතිංසා යෙ ගරුකානි උභතො අට්ඨ පාරාජිකා, භික්ඛුනං තෙරස,
 භික්ඛුනීනං දස ව සඬිසාදිසෙසා. සාධාරණාසාධාරණවසෙන අට්ඨ
 අනවසෙසා නාම පාරාජිකානි. තදෙවානි සීලවිපත්තිංයෙව. විත්ථාරතො
 දස්සෙතුං “පාරාජික”න්තිආදිනා අප්‍රචින්නමෙව විස්සජ්ජිතං. “තත්ථ යො
 වායං, අක්කොසති හසාධිජ්ජායො”ති පායො.
 දුට්ඨුල්ලවිභාවනවසෙනාගතවිපත්තිං යිපෙත්වා ප්‍රවිෂාපටිපාටියා
 යාවතතියකපක්ඛං විස්සජ්ජිතුමාරභි. උක්ඛිත්තානුවත්තිකා භික්ඛුනී අට්ඨ
 යාවතතියකසඬිසාදිසෙසා ඉධ ප්‍රචින්නත්තා අනන්තරපක්ඛා නාම ජාතා.

ෂ්ඨනකාදිවණ්ණනා

337. පමාණාතික්කන්තමක්ඛ්වනිසීදනකණ්ඩුපටිච්ඡාදිවස්සිකසාටිකාසුගතවීච
 රජ්ජමාණං භික්ඛුනීනං උදකසාටිකානි ඡ ෂ්ඨනකානි. වීචරවිජ්ජවාසසම්මුති-
 ආදයො වතස්සො සම්මුතියො. “අයං තත්ථ සාමීවී”ති එවං ආගතා සත්ත
 සාමීවීයො.

අසාධාරණාදිවණ්ණනා

338. පුබ්බෙ චුත්තචුද්දසපරමානෙව අන්තරපක්ඛෙ නිට්ඨපෙත්වා
 පුරිමපක්ඛං විස්සජ්ජෙත්තො. ධොවනක්ඛ්ව පටිග්ගහොති ගාථා
 අට්ඨකථාවරියානං. ද්වෙ ලොමානි එළකලොමතියොජනපරමානි.

ද්වෙවීසති බුද්දකානි –

“සකලො භික්ඛුනිවග්ගො, පරම්පරක්ඛ්ව හොජනං;
 අනතිරිත්තං අභිහටං, පණිතක්ඛ්ව අවෙලකං;
 ජානං දුට්ඨුල්ලජාදනං.

“ඌනං මාතුගාමෙන සද්ධිං, යා ච අනික්ඛන්තරාජකෙ;
සන්තං භික්ඛුං අනාප්‍රච්ඡා, විකාලෙ ගාමජ්ජවෙසනං.

“නිසීදනෙ ච යා සික්ඛා, වස්සිකාය ච සාටිකා;
ද්වාවිසති ඉමා සික්ඛා, බුද්දකෙසු පකාසිතා”ති. —

පාඨය. “කුලෙසු චාරිත්තාපත්ති”ති පාඨයා න ගහෙනබ්බො සාධාරණත්තා තස්ස සික්ඛාපදස්ස. ඡවත්තාරීසා විමෙති ඡවත්තාරීස ඉමෙ. “පාරාජිකානි සඬිසාදිසෙසො”ති එවං චුත්තසික්ඛාපදෙ එව විහජිත්වා චුත්තත්තා විහත්ති යො නාම. සාධාරණත්ති අට්ඨන්තම්පි සාධාරණං. පාරාජිකභූතා විහත්ති යො පාරාජිකවිහත්ති යො. සාධාරණෙ සත්තවජ්ජො සඬිසාදිසෙසො. අඤ්ඤතරස්මිං ගණ්ඨීපදෙ “අථ චා ‘ද්වෙ උපොසථා ද්වෙ පචාරණා චත්තාරි කම්මානි පඤ්චෙව උද්දෙසා චතුරො භවන්ති, නඤ්ඤථා’ති පාළිං උද්ධරන්ති. තත්ථ ‘චත්තාරි කම්මානී’ති විසෙසාභාවා උද්ධරිතපොත්ථකමෙව සුන්දරං, පුබ්බෙපි විහත්තිමත්තදස්සනවසෙනෙව චෙතං චුත්තං. ‘න සමථෙහි වූපසම්මනවසෙනා’ති චත්වා චත්තාරි කම්මවිහජනෙ ‘සමථෙහි වූපසම්මතී’ති න විසෙසිතං උපොසථජ්ජපචාරණානංයෙව විභාගත්තා. කස්මා? එත්ථාපි ‘උපොසථජ්ජපචාරණානංයෙව විසෙසෙත්වා නයං දෙථා’ති චුත්තත්තා, අධම්මෙන වග්ගාදිකම්මෙන ආපත්තියොපි වූපසම්මන්තීති ආපජ්ජනතොති වෙදිතබ්බ”න්ති චුත්තං, විචාරෙතබ්බං. ද්විභි චතුභි තිභි කිච්චං එකෙනාති ද්විභි විචාදාධිකරණං, චතුභි අනුචාදාධිකරණං, තිභි ආපත්තාධිකරණං, එකෙන කිච්චාධිකරණං සම්මතීති අත්ථො.

පාරාජිකාදිආපත්තිවණ්ණනා

339. නිබ්බවනමත්තන්ති වෙච්චනමත්තං. සෙසෙති ආදිතො සෙසා මජ්ඣන්තා. පදන්ති සික්ඛාපදං. සද්ධාවිත්තං පසන්නචිත්තන්ති අත්ථො, “සන්තාවිත්ත”න්ති චා පාඨයා. අනාළියන්ති දලිද්දං. කිඤ්චාපි ඉදං නිබ්බවනං. “ගරුකං ලහුකඤ්චා”ති ආදිපඤ්ඤෙ නත්ථි, “භන්ද චාක්‍යං සුණොම තෙ”ති ඉමිනා පන වචනෙන සඬිගහිතස්සත්ථස්ස දීපනත්ථං චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. “ආකායො පක්ඛිනං ගතී”ති ච පාඨයා අත්ථි, සො ජාතිවසෙන යුජ්ජති. පක්ඛිනන්ති උජුකමෙව.

පට්ඨානාසංඝාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අධිකරණහෙදවණ්ණනා

උක්කොටනහෙදවණ්ණනා

340. අධිකරණඋක්කොටෙන සමථානං උක්කොටං දස්සෙතුන්ති
 අධිකරණානි සත්තභි සමපෙභි සම්මන්ති, තානි උක්කොටෙන්තො සත්ත
 සමපෙ උක්කොටෙති නාමානි අධිප්පායො. පසවතීති සම්භවති.
 “අනුචාදාධිකරණෙ ලබ්භන්ති”තිආදීනි ‘ධම්මො අධම්මො’තිආදීනං
 සමානත්තා තෙසු විසෙසතො ලබ්භන්ති”ති වුත්තං. අනිභතන්ති
 සුත්තාදිනා. අවිනිච්ඡිතන්ති “ආපත්තිඅනාපත්ති”තිආදිනා. “තත්ථ
 ජාතකං අධිකරණං උක්කොටෙති...පෙ.... තිණුවත්ථාරකං
 උක්කොටෙති”ති දසෙව වුත්තා.
 “සම්මුඛාවිනයපටිඤ්ඤාතකරණයෙභ්‍රයාසිකා අවුත්තත්තා
 උක්කොටෙතුං න සක්කා, කම්මවාචාපි තෙසං නත්ථි. තස්මා තෙ
 උක්කොටෙතුං න සක්කාති වදන්ති”ති ලිඛිතං.
 පාළිමුත්තකවිනිච්ඡයෙනෙවාති විනයලක්ඛණං විනා කෙවලං
 ධම්මදෙසනාමත්තවසෙනෙවාති අත්ථො. බන්ධකතො වා පරිවාරතො වා
 ආනිතසුත්තෙන. නිජ්ඣාපෙන්ති දස්සෙන්ති. පුබ්බෙ ධම්මවිනයෙන
 විනිච්ඡිතං අධිකරණං උපජ්ඣායාදීනං අත්ථාය “අධම්මං
 ධම්මො”තිආදීනි දීපෙන්වාති අත්ථො. විසමානි කායකම්මාදීනි
 නිස්සිතත්තා විසමනිස්සිතො. ඵලං සෙසෙසු.

අධිකරණනිදානාදිවණ්ණනා

342-3. කිංසම්භාරන්ති කිංපරික්ඛාරං, ඵත්ථ කින්ති ලිඛිගසාමඤ්ඤමඛ්‍යයං.
 පුබ්බෙ උප්පන්නවිවාදං නිස්සාය පච්ඡා උප්පජ්ජනකවිවාදො විවාදනිදානං
 නාම. ආපත්තාධිකරණපච්චයා වතස්සො ආපත්තියො ආපජ්ජතීති භික්ඛුනී
 ජානං පාරාජිකං ධම්මං පටිච්ඡාදෙති පාරාජිකං, වෙමතිකා පටිච්ඡාදෙති
 ථුල්ලච්චයං, භික්ඛු සඤ්ඤාදිසෙසං පටිච්ඡාදෙති පාවිත්තියං, ආචාරවිපත්තිං
 පටිච්ඡාදෙති දුක්කටං. පුබ්බෙ කතඋක්කොටෙනිදානිදිවං නිස්සාය

උප්පජ්ජනකකිව්වානං. කිදිසානං? සමනුභාසනාදීනං වසෙන. තං භීති අධිකරණං.

344. අධිකරණෙසු යෙන අධිකරණෙන සම්මන්ති, තං දස්සෙතුන්ති යදා අධිකරණෙහි සම්මන්ති, තදා කිව්වාධිකරණෙනෙව සම්මන්ති, න අඤ්ඤෙහිති දස්සනත්ථං චුත්තං, න එකන්තතො අධිකරණෙනෙව සම්මන්තිති දස්සනත්ථං.

348. ආපත්තාධිකරණෙ සඬ්ඝො විවදන්ති ආපත්තානාපත්තිති එවං.

353. සමුට්ඨානාභාවතො සම්මුඛාවිනයෙ කම්මස්ස කිරියාකරණම්විවාදිනා අවිහජිත්වාච සතිවිනයාදීනං ඡන්තංයෙව ඡ සමුට්ඨානානි විහත්තානි. තං කස්මා? කම්මසඬ්ගභාභාවෙන, සතිවිනයාදීනං විය සඬ්ඝසම්මුඛතාදීනං කිව්වයතා නාම නත්ථිති අධිප්පායො.

අධිකරණහෙදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

දුතියගාථාසඬ්ගණිකවණ්ණනා

වොදනාදිප්‍රවිෂාවිස්සජ්ජනාවණ්ණනා

359. විග්ගාහිකකථන්ති අත්ථො. නිසාමයාති සල්ලක්ඛෙහි. “කාරය” ඉති පායො. පුබ්බාපරං න ජානාති, තස්මා අකොවිදො භොතිති එකෙ. අයං පන දුට්ඨෙපි කිව්වෙ කෙනවි ඉරියාපථෙන.

වොදනාකණ්ඩවණ්ණනා

අනුච්ජ්ජකකිව්වවණ්ණනා

360. අනුච්ජ්ජකප්‍රවිෂතො ආජීවවිපත්ති න පුච්ඡිතා. පඤ්චාපත්තික්ඛන්ධවසෙන ආචාරවිපත්ති පුච්ඡිතා. “ආජීවවිපත්තියාපි තථෙව, සඬ්ගහගමනතො”ති වදන්ති. “අජ්ඣාපජ්ජන්තො”ති පායො.

363. තස්මා න ව ආමිසං නිස්සායාති සම්බන්ධිතබ්බං.

වූලසඬගාමවණ්ණනා

අනුවිජ්ජකස්සපටිපත්තිවණ්ණනා

365. යානනිසජ්ජවත්ථාදිනිස්සිකාති “එවං යාතබ්බං එවං නිසීදිතබ්බං”න්ති එවමාදිකා. සඤ්ඤාජනනත්ථන්ති “එවං වත්තබ්බං”න්ති එවං සඤ්ජානනත්ථං. අනුවිධියන්තෙනාති විත්තෙ යපෙන්නෙනාති අත්ථො. ලජ්ජා සා නු බොති කිං සා ලජ්ජා අයං පරිසාති අධිප්පායො. අනුයොගවත්තං කථාපෙත්වාති “කිමනුයොගවත්තං ජානාසී”ති පුච්ඡිත්වා තෙනෙව කථාපෙත්වා. අජානනප්පසඬගා නාම අඤ්ඤාණං.

367. “භයෙන භයා ගච්ඡති”ති භයෙන භයහෙතු භයා ගච්ඡතීති හෙතුවසෙන වුත්තං. යථා “රත්තත්තා පන දුට්ඨත්තා ව ඡන්දා දොසා ව ගච්ඡති”ති භි වුත්තං, එවං.

මහාසඬගාමවණ්ණනා

වොහරන්තෙනජානිතබ්බාදිවණ්ණනා

375. වණ්ණාවණ්ණොති නීලාදිවණ්ණවසෙන ව ආරොග්‍යත්ථාදිඅවණ්ණවසෙන ව වුත්තසුක්කවිස්සට්ඨි.

402. භූමිපුච්ඡාති භූමි පුථවී ජගතී වාති සබ්බානි පථවිවෙච්චනාති.

කථිනභෙදවණ්ණනා

කථිනඅත්ථකාදිවණ්ණනා

403-4. කිත්ති කථං. අනාදියදානං තාවකාලිකවත්ථු. “අනාගතවසෙන අනන්තරා හුත්වා”ති උදකාහරණාදිපයොගස්ස ධොවනාදිපුබ්බකරණස්ස පච්ඡා උප්පජ්ජනතො, ධොවනාදිකිරියඤ්ච සන්ධාය පයොගකරණතො වුත්තං. පුරෙජාතපච්චයෙ පනෙස පයොගොති අත්ථො. එකං ධම්මමිති න ලහති අත්තතො පුරෙජාතස්ස නත්ථිතාය.

කථිනාදිජාතිතබ්බවිභාගවණ්ණනා

412. රූපාදිධම්මෙසුති වණ්ණගන්ධාදිඅට්ඨකෙසු. “වස්සානස්ස පච්ඡිමො මාසො”ති (පාරා. 218) වුත්තත්තා පච්ඡිමෙ මාසෙ යස්මිං වා තස්මිං වා දිවසෙ අත්ථරිතුං වට්ටතිති සිද්ධං.

415. “ආදිවච්චන්ධුනාති වුත්තත්තා ථෙරවචන”න්ති වදන්ති.

පලිබොධපඤ්ඡාඛ්‍යාකරණකථාවණ්ණනා

415-6. සන්තිට්ඨානන්තිකො කථං බහිසිමාය උද්ධරියති? භික්ඛු අකතචීවරං සමාදාය පක්කමති “න පච්චෙස්ස”න්ති, තස්ස බහිසිමාගතස්ස එවං හොති “නෙවිමං චීවරං කාරෙස්ස”න්ති, එවමෙතස්ස බහිසිමාගතස්ස උද්ධරියති. කථං අන්තොසිමාය? අකතචීවරං සමාදාය පක්කමති “න පච්චෙස්ස”න්ති, තතො තත්ථ එසුචිහාරං අලහන්තො තමෙව විහාරං ආගච්ඡති, තස්ස චීවරපලිබොධොයෙව යීතො, සො ච “නෙවිමං චීවරං කාරෙස්ස”න්ති චිත්තෙ උප්පන්නෙ ඡිජ්ජති, තස්මා “අන්තොසිමාය උද්ධරියති”ති වුත්තං. සන්තිට්ඨානන්තිකං දුට්ඨං “න පච්චෙස්ස”න්ති ආවාසපලිබොධං ඡිත්තීත්වා තතො පුනපි තමෙව විහාරං ආගන්ත්වා “නෙවිමං චීවරං කාරෙස්ස”න්ති සන්තිට්ඨානං කරොති, බහිසිමාය යත්වා “නෙවිමං චීවරං කාරෙස්සං න පච්චෙස්ස”න්ති චිත්තුප්පාදෙන සන්තිට්ඨානන්තිකං හොති. ගාථායමිති “ද්වෙ පලිබොධා අපුබ්බං අවරිම”න්ති ඉදං ඉමමෙව

සන්ධාය. “ආසාවච්ඡේදිකො කථං අන්තොසීමාය? ආසිසිතෙන ‘තුම්හෙ විහාරමෙව පත්ථෙථ, අහං පහිණිස්සාමි’ති චුත්තො පුබ්බෙ ‘න පච්චෙස්ස’න්ති ආවාසපලිබ්බාධං ඡිත්ථිත්වා ගතො පුන තං විහාරං ගන්ත්වා තෙන ‘නාහං සක්කොමි දාතු’න්ති පහිතො හොති”ති ලිඛිතං. “අත්ථාරෙ හි සති උද්ධාරො නාමා”ති අත්ථාරං විනා උද්ධාරං න ලහන්ති, තස්මා චුත්තං. පුරිමා ද්වෙති “ද්වෙ කථිනුද්ධාරා එකුප්පාදා එකනිරොධා”ති චුත්තාධිකාරෙ පයමං චුත්තා අන්තර්විහාරසහ්භාරා. න පක්කමනන්තිකාදයො ද්වෙ. එකතො නිරුප්කමන්තිති උද්ධාරභාවං පාපුණන්තිති අත්ථො.

කථිනහෙදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පඤ්ඤත්තිවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උපාලිපඤ්චකවණ්ණනා

අනිස්සිතවග්ගවණ්ණනා

419. කායිකඋපසාතිකා නාම කායෙන චිතික්කමො.

නප්පට්ඨපස්සම්භනවග්ගවණ්ණනා

420. ඔමද්දකාරකොති ඔමද්දිත්වා අභිභවිත්වා කාරකො.

වොහාරවග්ගවණ්ණනා

424. හෙදකරවත්ථුනි නිස්සාය විවාදාධිකරණං සමුට්ඨාති, එවං යථාසඬ්ඛං ගච්ඡති. කොධොපනාහාදිද්වාදසමුලපයොගං විවාදාධිකරණං, තථා සෙසෙසු. ඔසාරණාදීසු නවසු යානෙසු කම්මඤ්ඤත්තියා කරණං. ද්වීසු යානෙසු ඤ්ඤත්තිදුතියඤ්ඤත්තිවතුත්ථකම්මෙසු. යස්මා මහාඅට්ඨකථායං චුත්තනායෙනෙව උභතොවිභඩ්ගා අසඬ්ගහිතා, තස්මා යං කුරුන්දියං චුත්තං, තං ගහෙතඛ්ඛන්ති සම්ඛන්ධො.

දිට්ඨාචිකම්මවග්ගවණ්ණනා

425. තිණ්ණන්තං උපරි සහ ආපත්තිං දෙසෙතුං න ලබ්භන්ති.
කම්මනානාසංවාසකානං ලද්ධිග්ගහිතකොච ලද්ධිනානාසංවාසකො.
“අවිජ්ජවාසසීමාය යිතස්සා”ති මහාසීමං කිර සන්ධාය වුත්තං.

433. “උම්මාදා චිත්තක්ඛෙපා”ති පාඨො.

මුසාවාදවග්ගවණ්ණනා

444. පරියායෙන ජානන්තස්සාති යස්ස කස්සචි ජානන්තස්ස පරියායෙන
වුත්තමුසාවාදොති අත්ථො.

446. අනුයොගො න දාතඛිබ්බොති තෙන වුත්තං අනාදිගිත්වා තුණ්භි
භවිතඛිබ්බන්ති අත්ථො.

භික්ඛුනොවාදවග්ගවණ්ණනා

454. වොහාරනිරුක්තියං සද්දනිරුක්තියං. මග්ගපච්චවෙක්ඛණාදයො
එකුනච්ඡති.

උබ්බාහිකවග්ගවණ්ණනා

455. පසාරෙතා මොහෙතා.

අධිකරණවූපසමවග්ගවණ්ණනා

458. “යථාරත්තන්ති අනුපසම්පන්නෙ අපෙක්ඛති”තිපි වදන්ති.
“යථාචුඬ්ඞිසන්ති උපසම්පන්නෙ අපෙක්ඛති”ති ලිඛිතං.

කථිනත්ථාරවග්ගවණ්ණනා

467. “එකාවත්තො”තිපි පඨන්ති, තස්ස කුද්ධො කොධාභිභූතොති
කිරත්ථො. එකවත්ථොතිපි කෙච්චි, උත්තරාසඬ්ඨං අපනෙත්වා යිතොති
කිරත්ථො, තං සබ්බං අට්ඨකථායං උද්ධටපාළියා විරුජ්ඣතිති. එකාවට්ඨොති
හි උද්ධටං, තස්මා න ගහෙතඛිබ්බං. අත්තරා වුත්තකාරණෙනාති

“කිව්වයපසුතත්තා වන්දනං අසමන්තාහරන්තො නලාටං පටිහඤ්ඤෙය්‍යා” තිආදිවුත්තකාරණෙන.

උපාලිපඤ්චකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ආපත්තිසමුට්ඨානවණ්ණනා

470. පුබ්බෙ වුත්තමෙවාති සහසෙය්‍යාදිපණ්ණත්තිවජ්ජං. ඉතරන්ති සවිත්තකං. දෙසෙන්තො, දොමනස්සිකො අඤ්ඤෙහි හිංසාපනාදීනි කත්වා ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වාති අධිජ්ජායො.

දුතියගාථාසඬගණිකවණ්ණනා

කායිකාදිආපත්තිවණ්ණනා

474-5. නිදානුද්දෙසං විනා සෙසුද්දෙසාභාවා “සබ්බපාතිමොක්ඛුද්දෙසානඤ්ච සඬගහො හොති” ති වුත්තං. විනයෙ ගරුකා විනයගරුකා. ඉදං පන ද්විසු ගාථාසු කිඤ්චාපි ආගතං, අඤ්ඤෙහි පන මිස්සෙත්වා වුත්තභාවා නානාකරණං පච්චෙතබ්බං. නවසු යානෙසු කම්මං හොතීති කම්මඤ්ත්ති හොති. වාචාති වච්ඡම්භවා. අද්ධානභීතො උනවිසතිවස්සො. “අපිචෙත්ථාති කරුන්දිවාදො” ති වුත්තං. වනජ්ජතින්ති එවං අදින්නාදානෙ ආගතං වනජ්ජතිං. විස්සට්ඨිජ්ඣිධනෙති සුක්කවිස්සට්ඨියං. දුක්කටා කතාති දුක්කටං වුත්තං. ආමකධඤ්ඤං විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජන්තියා පුබ්බපයොගෙ දුක්කටං, අජ්ඣොභාරෙ පාවිත්තියං.

පාවිත්තියවණ්ණනා

476. මහාසඬසිකා සාමණෙරෙපි ආපත්තිං දෙසාපෙන්නි කිර, තෙන වුත්තං “න දෙසාපෙතබ්බා” ති, දණ්ඩකම්මං පන තෙසං කාතබ්බං තථාරූපෙ ඔළාරිකවීතික්කමෙ.

අවන්දනියුගලවිකා

477. දසසතං ආපත්තියොති සහස්සං ආපත්තියො. වම්පායං විනයවත්ථුස්මිත්ති වම්පෙයාක්ඛන්ධකෙ. අධම්මෙන වත්තන්තිආදීති වත්තාරි කම්මානියෙව භගවතා වුත්තානීති අත්ථො. න කෙවලං ආපත්තියෙව, අථ ඛො ඡ සමථා...පෙ.... සම්මුඛාවිනයෙන සම්මන්ති, සමායොගං ගච්ඡන්ති සම්මුඛාවිනයෙන සම්පයොගං ගච්ඡන්තිති අත්ථො. විතා සමපෙහි සම්මති, සමථභාවං ගච්ඡති. පටිසෙධන්තො සති විතා සමපෙහිති සමපෙහි විතාති අත්ථො.

සොළසකම්මාවිකා

478. අසුත්තකන්ති සුත්තවිරහිතං, උසුත්තං තත්ත භවති අධිප්පායො.

දුතියගාථාසංග්ගිකවිකා නිට්ඨිතා.

සෙදමොවනගාථාවිකා

අවිජ්ජවාසපඤ්ඤාවිකා

479. තහිත්ති තස්මිං පුග්ගලෙ. අකප්පියසම්භොගො නාම මෙටුනධම්මාදි. “වරසෙනාසනරක්ඛණත්ථාය විස්සජ්ජේත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති”ති ගරුභණ්ඩවිනිවිජයෙ වුත්තො. එකාදසාවන්දියෙ පණ්ඩකාදයො එකාදස. උපෙති සපරිසං. න ජීවති නිම්මිතරූපත්තා. “උඛ්භක්ඛකෙන වදාමි”ති ඉමිතා මුඛෙ මෙටුනධම්මාභාවං දිපෙති. අධොනාහිවිවජ්ජනෙන වච්චමග්ගජ්ජසාවමග්ගෙසු. ගාමන්තරපරියාපන්තං නදිපාරං ඔක්කන්තහික්ඛුනිං සන්ධායාති හික්ඛුනියා ගාමාපරියාපන්තපරතීරෙ නදිසම්පමෙව සන්ධාය වුත්තා. තත්ථ පරතීරෙ ගාමුපචාරො එකලෙඬ්ඛිපාතො නදිපරියන්තෙන පරිච්ඡින්නො, තස්මා පරතීරෙ රතනමත්තම්පි අරඤ්ඤං න අත්ථී, තඤ්ච තිණාදිහි පටිච්ඡන්තත්තා දස්සනුපචාරවිරහිතං කරොති. තත්ථ අත්තනො ගාමෙ ආපත්ති නත්ථී. පරතීරෙ පන එකලෙඬ්ඛිපාතසංඛාතෙ ගාමුපචාරෙයෙව පදං යපෙති. අත්තරෙ අහිධම්මවසෙන අරඤ්ඤානං

සකගාමං අතික්කමති නාම, තස්මා ගණම්භා ඔභීයනා ව භොතීති ඤාතබ්බං. එත්තාවතාපි සන්තොසමකත්වා විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බං. භික්ඛූනං සන්තිකෙ උපසම්පන්නා පඤ්චසතා මහාපජාපතිප්පමුඛා. මහාපජාපතිපි හි ආනන්දත්ථෙරෙන දින්නඔවාදස්ස පටිග්ගහිතත්තා භික්ඛූනං සන්තිකෙ උපසම්පන්නා නාම.

පාරාජිකාදිපඤ්භාවණ්ණනා

480. “දුස්සකුටිං සන්ධායා”ති සහ දුස්සෙන විතික්කමනස්ස සක්කුණෙය්‍යත්තාය චුත්තං. ලිඬිගපරිවත්තෙ පටිග්ගහණස්ස විජහනතො සාමං ගහෙත්වා භුඤ්ජිතුං න වට්ටති. කාකඋභදනං වාති කාකෙන උභදනං වා. “තයො පුරිසෙපි උපගන්ත්වා”ති පාඨසෙසො.

පාවිත්තියාදිපඤ්භාවණ්ණනා

481. මෙටුනධම්මපච්චයා නාම කායසංසග්ගො. තංභෙතු මෙටුනධම්මස්ස පුබ්බභාගභූතං කායසංසග්ගං වායාමන්තියාති අට්ඨවත්ථුපුරණං සන්ධාය. පරිභොගප්පච්චයාති පරිභොගකාරණා. තස්මාති යස්මා පරිභොගප්පච්චයා ආපජ්ජති, තස්මා භොජනපරියොසානෙ භොතීති අත්ථො. පොරාණපොත්ථකෙසු “තස්සා”ති පාඨො. “කාරණවචනං සුන්දරං භොජනපරිච්ඡෙදදස්සනතො”ති වදන්ති.

සෙදමොචනගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පඤ්චවග්ගො

කම්මවග්ගවණ්ණනා

483. “උම්මත්තකසම්මුතිං උම්මත්තකෙ යාවිත්වා ගතෙ අසම්මුඛාපි දාතුං වට්ඨති”ති වුත්තං. තත්ථ නිසින්නෙපි න කුප්පති නියමාභාවා. අසම්මුඛා කතෙ දොසාභාවං දස්සෙතුං “අසම්මුඛාකතං සුකතං භොති”ති වුත්තං. දුතෙන උපසම්පදා පනෙත්ථ සම්මුඛා කාතුං න සක්කා. කම්මවාචානානත්තසභාවා පත්තනික්කුප්පනාදයො හත්ථපාසතො අපනෙත්වා කාතබ්බා, තෙන වුත්තං “අසම්මුඛා කතං සුකතං භොති”ති. “පුච්ඡිත්වා වොදෙත්වා සාරෙත්වා කාතබ්බං අපුච්ඡිත්වා අවොදෙත්වා අසාරෙත්වා කරොති”ති අයං වචනත්ථො. යිපෙත්වා කත්තිකමාසන්ති සො පවාරණාමාසො, ද්වෙ ව පුණ්ණමාසියොති පට්මදුතියවස්සුපගතානං පවාරණා පුණ්ණමාසා ද්වෙ.

485. පදං වා ඡඩ්ඛෙතීති අත්ථො. ක-වග්ගාදීසු පඤ්චසු. ගරුකන්ති දීඝං, සංයොගපරඤ්ච. “බුද්ධරක්ඛිතත්ථෙරස්ස යස්ස නක්ඛමති”ති එත්ථ ත-කාරක-කාරා සංයොගපරා. දීඝෙ වත්තබ්බෙ රස්සන්ති “සො තුණ්හි අස්සා”ති වත්තබ්බෙ සො තුණ්හි අස්සාති වචනං.

486. සෙසට්ඨකථාසු වුත්තවචනං කුරුන්දියං පාකටං කත්වා “නිසිදිතුං න සක්කොන්ති”ති වුත්තං.

487-8. පරිසුද්ධසීලා වත්තාරො භික්ඛුති පාරාජිකං අනාපන්නා. න තෙසං ඡන්දො වා පාරිසුද්ධි වා එතීති තිසු, ද්විසු වා නිසින්නෙසු එකස්ස, ද්වින්නං වා ඡන්දපාරිසුද්ධි ආහටාපි අනාහටාව.

අපලොකනකම්මකථාවණ්ණනා

495-6. කායසම්භොගසාමග්ගිදානසහසෙය්‍යපටිග්ගණාදි ඉමස්ස අපලොකනකම්මස්ස යානං භොතීති එවමිපි අපලොකනකම්මං පවත්තතීති අත්ථො. කම්මඤ්ඤෙව ලක්ඛණන්ති කම්මලක්ඛණං. ඔසාරණනිස්සාරණහණ්ඩුකම්මාදයො විය කම්මඤ්ච හුත්වා අඤ්ඤඤ්ච නාමං න ලහති, කම්මමෙව හුත්වා උපලක්ඛියතීති කම්මලක්ඛණං උපනිස්සයො විය.

හෙතුපච්චයාදිලක්ඛණවිමුත්තො හි සබ්බො පච්චයවිසෙසො තත්ථ සඬගස්හති,
 එවමපි “කම්මලක්ඛණමෙවා”ති වුත්තං. කම්මලක්ඛණං දස්සෙතුං
 “අච්ඡින්නච්චරජ්ණණච්චරනට්ඨච්චරාන”න්තිආදි වුත්තං. “තතො අතිරෙකං
 දෙන්තෙන අපලොකෙත්වා දාතබ්බ”න්ති වුත්තං. අපලොකනං
 කම්මලක්ඛණමෙව. එවං සබ්බත්ථ ලක්ඛණං වෙදිතබ්බං. ඉණපලිබොධම්පිති
 සචෙ තාදිසං භික්ඛුං ඉණායිකා පලිබුජ්ඣන්ති. තනුජ්ජාදතො දාතුං වට්ටති.
 අන්තරසන්නිපාතොති උපොසථජ්ජවාරණාදිමහාසන්නිපාතෙ යපෙත්වා
 අන්තරා මඬගලුච්චාරණාදි. උපනික්ඛෙපතොති චෙතියස්ස ආපදත්ථාය
 නික්ඛිත්තතො. “අඤ්ඤා කතිකා කාතබ්බා”ති යෙ රුක්ඛෙ උද්දිස්ස පුබ්බෙ
 කතිකා කතා, තෙහි ඉමෙසං අඤ්ඤත්තාති වුත්තං. “සචෙ තත්ථ මූලෙ”ති
 පුබ්බෙ “ඉතො පට්ඨාය භාජෙත්වා බාදන්තු”ති වචනෙන පුග්ගලිකපරිභොගො
 පටික්ඛිත්තො හොති. අනුච්චරිත්වාති පච්ඡතො පච්ඡතො ගන්ත්වා. තෙසං
 සන්නිකා පච්චයං පච්චාසිසන්නෙනාති අත්ථො. මූලභාගන්ති දසමභාගං කත්වා.
 පුබ්බකාලෙ දසමභාගං කත්වා අදංසු, තස්මා “මූලභාගො”ති වුත්තං.
 අකතාවාසං වා කත්වාති උජ්ජන්නආයෙන. ජග්ගිතකාලෙයෙව න
 වාරෙතබ්බාති ජග්ගිතා හුත්වා පුජ්ච්චලහරිතකාලෙති අත්ථො. ජග්ගනකාලෙති
 ජග්ගිතුං ආරද්ධකාලෙ. ඤත්තිකම්මට්ඨානහෙදෙ පනාති ඤත්තිකම්මස්ස
 යානහෙදෙ.

ඉදං පනෙත්ථ පකිණ්ණකං — අත්ථි සඬ්ඝකම්මං සඬ්ඝො එව කරොති, න
 ගණො, න පුග්ගලො, තං අපලොකනකම්මස්ස කම්මලක්ඛණකදෙසං
 යපෙත්වා ඉතරං චතුබ්බිධම්පි කම්මං වෙදිතබ්බං. අත්ථි සඬ්ඝකම්මං සඬ්ඝො ච
 කරොති, ගණො ච කරොති, පුග්ගලො ච කරොති, තං පුබ්බෙ යපිතං.
 වුත්තඤ්ඤො. “යස්මිං විහාරෙ ද්වෙ තයො ජනා වසන්ති, තෙහි නිසිදිත්වා
 කතම්පි සඬ්ඝෙන කතසදිසමෙව. යස්මිං පන විහාරෙ එකො භික්ඛු හොති,
 තෙන භික්ඛුනා”තිආදි (පරි. අට්ඨ. 495-496). අත්ථි ගණකම්මං සඬ්ඝො ච
 කරොති, ගණො ච කරොති, පුග්ගලො ච කරොති, තං යො
 පාරිසුද්ධිඋපොසථො අඤ්ඤෙසං සන්නිකෙ කරියති, තස්ස වසෙන වෙදිතබ්බං.
 අත්ථි ගණකම්මං ගණොව කරොති, න සඬ්ඝො, න පුග්ගලො, තං යො
 පාරිසුද්ධිඋපොසථො අඤ්ඤමඤ්ඤං ආරොචනවසෙන කරියති, තස්ස වසෙන
 වෙදිතබ්බං. අත්ථි පුග්ගලකම්මං පුග්ගලොව කරොති, න සඬ්ඝො, න ගණො,

තං අධිට්ඨානුපොසථවසෙන වෙදිතබ්බං. අත්ථි ගණකම්මං එකච්චොව ගණො කරොති, එකච්චො න කරොති, තත්ථ අඤ්ඤාත්තිකං ද්වෙයෙව කරොන්ති, න තයො. සඤ්ඤාත්තිකං තයොව කරොන්ති, න තතො උභයා වා අධිකා වාති.

අපඤ්ඤාත්තෙපඤ්ඤාත්තවග්ගවණ්ණනා

500. කකුසන්ධකොණාගමනකස්සපා එව හි සත්ත ආපත්තික්ඛන්ධෙ පඤ්ඤාපෙසුං. විපස්සිආදයො පන ඔවාදපාතිමොක්ඛං උද්දිසිංසු, න සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙසුං.

නිගමනකථාවණ්ණනා

උභතොවිභඩ්ගඛන්ධකපරිවාරෙහි විහත්තං දෙසනං අත්ථි තස්ස විනයපිටකස්ස, නාමෙන සමන්තපාසාදිකා නාම සංවණ්ණනා “සමන්තපාසාදිකා නාමා”ති වුත්තවචනසංවණ්ණනා සමන්තාති ආහ. තත්ථ පධානසරෙ. ඉද්ධා අත්ථවිනිච්ඡයාදීහි.

සම්මා උදිතො සමුදිතො, තෙ ගුණෙ අකිච්ඡෙන අධිගතො අධිකජ්ජමාණගුණෙහි වා සමුදිතො, තෙන සමුදිතෙන “ගතානං ධම්මානං ගතියො සමන්තෙසති”ති වුත්තාය සතියා උජ්ජාදිතා සද්ධාදයො පරමවිසුද්ධා නාම සමන්තාරක්ඛන්තා. ඉති සතිපි සද්ධාදීහි වුත්තා හොති. එවං සත්තෙ එත්ථ වුත්තෙ චතුබ්බිධෙ සීලෙ පාතිමොක්ඛසංවරසීලං සද්ධා මණ්ඩෙති. සද්ධාසාධනඤ්ඤාති තං. ඉන්ද්‍රියසංවරාජීවපාරිසුද්ධිපච්චයපරිභොගසීලානි පටිමණ්ඩෙන්ති සතිවීරියපඤ්ඤායොති යථායොගං වෙදිතබ්බං. අපිච සද්ධා ච බුද්ධිරහිතා අවිසුද්ධා හොති බුද්ධියා පසාදහෙතුත්තා. බුද්ධියො පන තස්සානුභාවෙන පරමවිසුද්ධා නාම හොන්ති. පඤ්ඤා සද්ධාරහිතා කෙරාටිකපක්ඛං භජති, සද්ධායුත්තා එව විසුද්ධා හොති. වීරියඤ්ච සමාධිරහිතං උද්ධච්චාය සංවත්තති, න සමාධියුත්තන්ති වීරියස්ස සුද්ධවචනතො සමාධිපි වුත්තො හොති, එවං පරමවිසුද්ධා සද්ධාදයොපි පාතිමොක්ඛං පටිමණ්ඩෙන්ති ඤාතබ්බං. කථං? පටිපත්තිදෙසකෙ සත්ථරි ච පටිපත්තියඤ්ච පටිපත්තිඵලෙ ච සද්ධාය විනා සීලසමාදානං, සමාදින්නවිසොධනඤ්ච කාතුං න සක්කාති සද්ධා පාතිමොක්ඛං පටිමණ්ඩෙති. තත්ථ “ඉතිපි සො භගවා”තිආදිනා (දී. නි. 1.255; ම. නි. 1.74; සං. නි. 1.249)

සත්ථරි ව පුජෙතුං සක්කොති. පටිපත්තියං සීලවිපත්තිසම්පත්තිමූලකෙ සන්දිට්ඨිකසම්පරායිකඵලෙ ව සද්ධාපවත්ති විත්ථාරතො ඤාතබ්බා, සීලවිපත්තිසම්පත්තිනිමිත්තං ආදීනවමානිසංසඤ්ච ආදීනවපරිච්චාගෙ, ආනිසංසසම්පාදනෙ ව උපායං දිස්වා තථා පවත්තමානා පඤ්ඤා පාතිමොක්ඛසංවරං පටිමණ්ඩෙති. “අතිසීත”න්තිආදීනා අප්පවත්තනාරභං කොසජ්ජං “යො ව සීතඤ්ච උණ්හඤ්චා”ති වුත්තානුසාරෙන පජහිත්වා අනුප්පන්නුප්පන්නානං අසංවරසංවරානං

අනුප්පාදනපජහනඋප්පාදනවඩ්ඪනවසෙන පවත්තමානවීරියං පාතිමොක්ඛං පටිමණ්ඩෙති, ඉමිනා නයෙන ඉන්ද්‍රියසංවරාදීසුපි යොජෙතබ්බං. චතුත්තම්පි සඬගභවත්ථුනං අනුකූලසමුදාචාරො ඉධ ආචාරොති වෙදිතබ්බො. අජ්ජව-වචනෙන ලාභසක්කාරහෙතු

කායදුච්චරිතාදිකුටිලකරමායාසායෙයාපටිපක්ඛඅජ්ජවධම්මසමායොගදීපනෙන අලොභජ්ඣාසයනා දීපිතා. මද්දව-වචනෙන

කක්ඛලභාවකරපටිසාදිපටිපක්ඛභූතමෙත්තාදිමද්දවධම්මසමායොගදීපනෙන හිතජ්ඣාසයාදීනි දීපිතානි භොන්ති. ආදි-සද්දෙන “ඛන්ති ව සොරච්චඤ්ච සාබ්බලාඤ්ච පටිසන්ථාරො චා”තිආදීනා (ධ. ස. දුකමානිකා 125-126) වුත්තධම්මෙහි සමායොගො දීපිතො භොති. ඉධ වුත්තා අජ්ජවමද්දවාදයො ගුණා සීලසම්පත්තියා හෙතු ව භොන්ති සීලසම්පත්තිඵලඤ්ච තංසම්පාදනතො. සකසමයොති චතුපරිසා. එතෙන සභාගදුක්ඛභාවාභාවො සුචිතො. අථ චා සකසමයොති සොගතං පිටකත්තයං සකසමයො එව ගහනං දුද්දීපනත්තා, සකසමයස්ස සන්තිට්ඨානං සකසමයගහනං —

“සච්චං සත්තො පටිසන්ධි, පච්චයාකාරමෙව ච;

දුද්දසා චතුරො ධම්මා, දෙසෙතුඤ්ච සුදුක්කරා”ති. (විභ. අට්ඨ. 225) —

වුත්තත්තා යථා සකසමයස්ස ගහනපදෙන යොජනා වුත්තා, තථා පරසමයස්සපි. පඤ්ඤාවෙය්‍යත්තියෙනාති අනෙන තිබ්බේන ඤාණෙන කතසිලානිසිතසත්ථසදිසසභාවපඤ්ඤා වුත්තා. තිපිටකසඬබ්බාතාය පරියත්තියා පහෙදො තිපිටකපරියත්තිජ්ජපහෙදො. තස්මිං පහෙදෙ. තන්ති ච තන්තිඅත්ථො ච සාසනං නාම. ඉධ “තන්ති ඵවා”ති වදන්ති. යස්මිං අයං සංවණ්ණනා නිට්ඨාපිතා, තස්මිං කාලෙ පටිවෙධඤාණාභාවතො සුත්තමයං සන්ධාය

“අප්පටිහතඤ්ඤාණප්පභාවෙනා”ති වුත්තං. කරණසම්පත්තියා ජනිතත්තා සුඛවිනිග්ගතං. සුඛවිනිග්ගතත්තා මධුරොදාතවචනලාවණ්ණයුත්තෙනාපි යොජෙතබ්බං, ඊදිසං වචනං සොතසුඛඤ්ච සන්තිවෙසසම්පත්තිසුඛඤ්ච හොති. “වෙය්‍යාකරණෙනා”ති අවත්වා “මහාවෙය්‍යාකරණෙනා”ති වුත්තත්තා සික්ඛානිරුත්තිජන්දොවිචිත්‍යාදිපටිමණ්ඩිතපාණිනියන්‍යාසාධාරණධාරණසභා වො සුචිතො හවති. යුත්තවාදිනාතිආදීසු යුත්තමුත්තවාදිනා යානුප්පත්තියපඤ්ඤාය සමන්තාගතෙනාති අත්ථො. ඔජාහෙදෙපි ආයුසත්තිකරණතාදිසාමත්ථයොගානං මහාකවිනා රචිතගත්ථස්ස මහත්තත්තා වා “තිපිටකපරියත්තිප්පහෙදෙ”තිආදීහි සාසනෙ, හෙතුච්ඡයෙ, සද්දෙ වාති ඉමෙසු තීසු යානෙසු පාටවභාවං දීපෙන්තො වෙනයිකබුද්ධිසම්පත්තිසබ්භාවමස්ස සුවෙති. යෙසං පුග්ගලානං පහින්තා පටිසම්භිදාදි, තෙ පහින්තපටිසම්භිදාදයො ධම්මා. තෙහි පරිවාරිතො උක්ඛිත්තසන්තතිඋපච්ඡෙදමකත්වා අත්තනො සන්තානෙ උප්පාදනවඩ්ඪිතවසෙන වාරිතො සො පහින්තපටිසම්භිදාපරිවාරො. තස්මිං පහින්තපටිසම්භිදාපරිවාරෙ උත්තරිමනුස්සධම්මෙති අත්ථො. ඡළහිඤ්ඤාවතුපටිසම්භිදාදිප්පහෙදගුණපටිමණ්ඩිතෙ පන ඡළහිඤ්ඤා උත්තරිමනුස්සධම්මා එව. චතුසු පටිසම්භිදාසු අත්ථපටිසම්භිදාය එකදෙසොව. තද්වහයං සයං උත්තරිමනුස්සධම්මපරියාපන්නං කථං උත්තරිමනුස්සධම්මං පටිමණ්ඩෙතීති වෙ? රුක්ඛං රුක්ඛස්ස අවයවභූතපුප්පාදයො විය සයඤ්ච යෙසං උත්තරිමනුස්සධම්මානං අවයවත්තාති. කාමාවචරධම්මපරියාපන්නපටිසම්භිදාඤ්ඤාණං උත්තරිමනුස්සධම්මානං අනවයවභූතං උත්තරිමනුස්සධම්මං පටිමණ්ඩෙති, පුරිසස්ස අනවයවභූතො අලඬිකාරො විය පුරිසං. අථ වා කාමාවචරපඅසම්භිදාපරිවාරො ඡළහිඤ්ඤාපටිසම්භිදාදිප්පහෙදගුණෙ පටිමණ්ඩෙති. ලොකුත්තරපටිසම්භිදං සන්ධාය පුන පටිසම්භිදාවචනඤ්ච. සාසනෙ උප්පජ්ජිත්වා සාසනස්ස අලඬිකාරභූතෙන, යස්මිං වංසෙ උප්පන්නො, තස්සෙව වා අලඬිකාරභූතෙන. සඬ්ඛෙපවිත්ථාරෙසු ඉතරිතරකරණං, අප්පසන්නපසන්නානං පසාදුප්පාදනාහිවුඩ්ඪිකරණං, වුත්තානං ගම්භීරානං ගම්භීරුත්තානභාවකරණන්ති එව. ඡබ්බිධාවරියගුණයොගතො විපුලබුද්ධි නාම. යෙ ධම්මවිත්තනං අතිධාවත්තා කෙවි උච්ඡෙදාදිනානප්පකාරං අත්තං

වා ගණ්හන්ති, “සබ්බං ඤෙය්‍යං පඤ්ඤත්ති එවා”ති වා “පරමත්ථො එවා”ති වා ගණ්හන්ති, තෙසං බුද්ධි මිච්ඡාදිට්ඨිපච්චයත්තා සමලා නාම හොති, ඉමස්ස පන බුද්ධි ධම්මචිත්තාතිධාවනරහිතත්තා විසුද්ධා නාම හොති. තෙන චුත්තං “විසුලවිසුද්ධබුද්ධිනා”ති. ගරුහි “පියො ගරු භාවනීයො”තිආදිනා (අ. නි. 7.37; නෙත්ති. 113) චුත්තගුණෙහි යුත්තගරුහි. ගුණෙහි ටීරභාවං ගතත්තා ථෙරෙන.

සීලෙන සීලස්ස වා විසුද්ධියා සීලවිසුද්ධියා. අවිජ්ජණ්ඩකොසං පදාලෙන්වා පයමං අභිනිබ්බත්තත්තා ලොකපෙට්ඨස්ස. ලොකස්ස වා ගම්භීරෙ මහත්තෙ සීලාදික්ඛන්ධෙ එසි ගවෙසිති මහෙසිති.

එත්තාවතා

සමධිකසත්තවිසතිසහස්සපරිමාණාය

සමන්තපාසාදිකසඤ්ඤිතාය විනයට්ඨකථාය සබ්බපදෙසු විනිච්ඡයජාතං සඬ්ඛිපිත්වා ගණ්ඨිට්ඨානවිකාසනා කතා හොති, තථාපි යං එත්ථ ලිඛිතං, තං සුට්ඨු විචාරෙන්වා පාළිඤ්ච අට්ඨකථඤ්ච සල්ලක්ඛෙන්වා යෙ ආචරියා බුද්ධස්ස භගවතො මහානුභාවං, විනයපිටකස්ස ච විචිත්‍රනයගම්භීරත්ථතං සල්ලක්ඛෙන්වා පොරාණානං කථාමග්ගං අවිනාසෙන්වා අත්තතො මතිං පභාය කෙවලං සද්ධම්මට්ඨිතියා, පරානුග්ගහකාමතාය ච විනයපිටකං පකාසෙන්තා ධීතා, තෙසං පාදමූලෙ වන්දිත්වා ඛන්තිසොරච්චාදිගුණසමන්තාගතෙන හුත්වා වත්තසම්පත්තියා තෙසං චිත්තං ආරාධෙන්වා පවෙණියා ආගතං විනිච්ඡයං කථාපෙන්වා උපධාරෙන්වා යං තෙන සංසන්දති, තං ගහෙනබ්බං, ඉතරං ඡඩ්ඛෙනබ්බං. ඉතරථා තුණ්හීභූතෙන භවිතබ්බං. විනිච්ඡයසඬ්ඛරකරෙන පන න භවිතබ්බමෙව. කස්මා? සාසනස්ස නාසහෙතුත්තා. හොති චෙන්ථ –

“අසම්බුධං බුද්ධමහානුභාවං,
ධම්මස්ස ගම්භීරනයත්ථතඤ්ච;
යො වණ්ණෙයෙ තං විනයං අවිඤ්ඤා,
සො දුද්දසො සාසනනාසහෙතු.

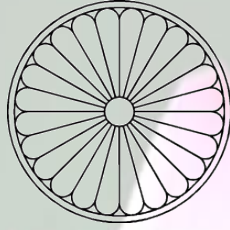
පාළිං තදත්ථඤ්ච අසම්බුධඤ්චි,
නාසෙති යො අට්ඨකථානයඤ්ච;
අනිච්ඡයං නිච්ඡයතො පරෙහි,

ගාහෙති තෙහෙව පුරක්ඛතො සො.

අනුක්කමෙනෙව මහාජනෙන,
පුරක්ඛතො පණ්ඩිතමානිභික්ඛු;
අපණ්ඩිතානං විමතිං අකත්වා,
ආවරියලීළං පුරතො කරොති''ති.

සමන්තපාසාදිකාය ගණ්ඨිපදාධිප්පායප්පකාසනා සමත්තා.

වජිරවුද්ධිටීකා නිවසීතා.

සබ්බදාතං ධම්ම දාතං ජිනාති,
සබ්බරසං ධම්ම රසං ජිනාති;
සබ්බරතීං ධම්ම රතීං ජිනාති
තණ්හාක්ඛයො සබ්බදුක්ඛං ජිනාති

(ධම්මපදය තණ්හා වග්ගො)

ධම්මාරාමො ධම්මරතො - ධම්මං ධුත්ථිච්ඡන්දයං;
ධම්මං ධුත්ථස්සරං නික්ඛු - සද්ධම්මා හ පරිනායති.

(ධම්මපදය නික්ඛු වග්ගො)

ධම්මො පතොසො සුගතාප්පසන්ථො,
තරණීච සංසාර මහණ්ණවස්ස;
බ්‍රහ්මාසුරාදීනි අමස්සනීයෙතා,
රසො රසානං පරමො තිලොක්ක.

මහාගඳො මච්චුපරා පහානො,
සබ්බිනිනාසාය විසෙසමන්තො;
සබ්බන්ති දානෙත ච කප්පරුක්ඛො,
චින්නාමනී හද්දසටොච ධම්මො.

ධම්මං විනා තන්ති ජිනාච මානා,
තමෙව තාණං සරණං පනිට්ඨා;
තස්මා හි තො කිච්චමඤ්ඤප්පනාය,
සුඤ්ඤාච ධාරෙච වරාච ධම්මෙ.

(භස්වාහිනී)

චිරං නිට්ඨතු ලොකස්මිං - සම්මා සම්බුද්ධ සාසානං!

ධර්ම උග්‍රහය පිණිසයි.....